T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

KASTAMONULU YÛSUF'UN MUHAMMEDİYE'Sİ (İNCELEME-METİN)

Ahmet KAVAKLIYAZI

DOKTORA TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Semra TUNÇ

Konya–2018

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI iv
DOKTORA TEZİ KABUL FORMU v
ÖN SÖZ vi
ÖZET ix
SUMMARY x
KISALTMALAR xi
GİRİŞ: KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA MUHAMMEDİYE TÜRÜNDEKİ ESERLER 1
I. BÖLÜM – KASTAMONULU YÛSUF'UN HAYATI VE ESERLERİ 9
1.1. HAYATI 10
1.2. ESERLERİ 14
1.2.1. Âdâbü't-Tâlibîn 14
1.2.1.1. Eserin Tespiti 14
1.2.1.2. Adı ve Yazılış Sebebi 15
1.2.1.3. Yazılış Tarihi 17
1.2.1.4. Tertibi, Bölümleri ve Konusu 17
1.2.1.5. Nüshaları 20
1.2.2. Reh-nümâ 20
1.2.3. Muhammediye 21
1.2.3.1. Kaynaklarda Muhammediye 21
1.2.3.2. Eserin Adı 22
1.2.3.3. Yazılış Sebebi 23
1.2.3.4. Yazılış Tarihi, Süresi ve Yeri 29
1.2.3.5. Nazım Türü 29
II. BÖLÜM – YÛSUF'UN MUHAMMEDİYE'SİNİN İNCELENMESİ 31
2.1. ŞEKİL İNCELEMESİ 32
2.1.1. Beyit Sayısı 32
2.1.2. Nazım Şekli 32
2.1.3. Vezin 36
2.1.3.1. Vasl (Ulama) 37
2.1.3.2. İmâle 38
2.1.3.3. Zihaf 40
2.1.3.4. Vezin Tasarrufları 40
2.1.3.5. Vezni Kusurlu Mısralar 42

2.1.4. Kafiye ve Redif 43
2.1.5. Dil 51
2.1.5.1. Eski Anadolu Türkçesi Dil Özellikleri 52
2.1.5.2. Türkçe Söz Varlığı 62
2.1.6. Anlatım 80
2.2. MUHTEVA İNCELEMESİ 90
2.2.1. Eserin Tertibi 90
2.2.2. Bölümleri ve Konusu 92
2.2.3. Kaynakları 105
2.2.3.1. Kur'an-ı Kerim 107
2.2.3.2. Kur'an Tefsirleri 108
2.2.3.3. Hadisler 109
2.2.3.4. Meşayıh Sözleri 110
2.2.3.5. İsrâiliyat 111
2.2.4. Ayet ve Hadisler 112
2.2.4.1. Ayetler 112
2.2.4.2. Hadisler 117
2.2.5. Atasözleri ve Deyimler 119
2.2.5.1. Atasözleri 119
2.2.5.2. Deyimler 119
2.2.6. Edebî Sanatlar 130
2.2.6.1. Sözle İlgili Sanatlar 130
2.2.6.2. Anlamla İlgili Sanatlar 135
2.2.7. Halk Kültürü Ögeleri 137
2.3. YAZICIOĞLU'NUN MUHAMMEDİYE'Sİ İLE MUKAYESESİ 141
2.3.1. Şekil Bakımından Mukayese 141
2.3.2. Muhteva Bakımından Mukayese 143
III. BÖLÜM – MUHAMMEDİYE'NİN METNİ 153
3.1. NÜSHA TAVSİFLERİ 154
3.1.1. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi No. TY 570 (İÜ) 154
3.1.2. Millî Kütüphane Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu No. 03 Gedik 17681 (AG) 155
3.1.3. Süleymaniye Kütüphanesi Ömer İşbilir Koleksiyonu No. 5 (SK) 157
3.1.4. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi No. 3565 (BY) 157
3.1.5. Millî Kütüphane No. B 1137 (MK) 158

3.1.6. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi Üniversite B Koleksiyonu No. 6 (AÜ) 159
3.2. NÜSHA DEĞERLENDİRMESİ 160
3.2.1. İstinsah Tarihleri 160
3.2.2. Beyit Sayıları 160
3.2.3. Benzerlikler ve Farklılıklar 161
3.2.4. İmla 165
3.2.5. Nüsha Şeceresi 168
3.3. METNİ KURARKEN İZLENİLEN YÖNTEM 170
3.3.1. Metnin Düzeniyle İlgili Hususlar 170
3.3.2. Vezinle İlgili Hususlar 171
3.3.3. Nüsha Farklarının Gösterilmesi ve İmlayla İlgili Hususlar 171
3.4. TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ 175
3.5. TENKİTLİ METİN 176
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ 1236
KAYNAKÇA 1239
ÖZEL ADLAR DİZİNİ 1245
EK: MUHAMMEDİYE NÜSHALARININ İLK VE SON SAYFALARININ FOTOĞRAFLARI 1258
ÖZ GEÇMİŞ 1271

ÖN SÖZ

Türk edebiyatının devirleri arasında çok geniş bir zaman dilimini kapsayan Klasik Türk edebiyatı, temsilcileri tarafından asırlar içerisinde farklı şekil ve muhtevalarda yoğrula yoğrula ortaya konan edebî mahsullerle muhteşem bir edebî birikime ve zenginliğe sahip olmuştur. Her geçen gün artan çalışmalarla değeri ve önemi daha iyi anlaşılan bu dönemin hiç şüphesiz en önemli yönü konu bakımından İslamî bir karakter taşımasıdır. Bu karakter ve kimliği, hemen her devrede verilen eserlerin pek çoğunda rahatlıkla gözlemlememiz mümkündür. Bireye ve topluma faydalı olmak düşüncesi ve hayır duasıyla anılma arzusuyla kaleme alınan bu eserler halk nazarında da büyük ölçüde karşılığını bulmuştur.

Klasik Türk edebiyatında Hz. Peygamber'i konu edinen eserler, hemen her devirde Müslüman halk tarafından çok okunmuş ve hürmet görmüştür. Muhammediye, Ahmediye, Mahmudiye gibi adlarla Hz. Peygamber'e adanan ve onun hayatını nasihat yollu anlatarak halkı irşat etmeyi amaçlayan eserler de bu niteliktedir. Bu türdeki eserlerin ilki ve en önemlisi, eskiden hemen her evde bir nüshasına rastlanan ve bugün de kütüphanelerdeki yazma ve basma nüshalarının çokluğuna bakarak ne derece sevilen bir eser olduğuna kanaat getirdiğimiz Yazıcıoğlu Mehmed'in 1449 yılında yazdığı *Muhammediye*'sidir. Bu eserin tesiriyle daha sonraki dönemlerde aynı türde başka eserler de yazılmıştır. Bunlardan biri de Kastamonulu Yûsuf'un *Muhammediye*'si olup Yazıcıoğlu'nun eserine nazire olarak kaleme alınmıştır. Eser ve müellifi hakkında şimdiye kadar herhangi bir araştırma yapılmamış olması sebebiyle bu konuda çalışmaya karar verdik.

Üç ana bölümden oluşan çalışmamızın giriş kısmında siyer terimi hakkında kısaca bilgi verilerek Türk edebiyatında siyer bünyesindeki bölümlerin müstakil birer tür hâline gelişine değinilmiş, "Muhammediye" türündeki eserlerin siyerle bağlantısından söz edilmiş ve kaynaklarda bu tarzda yazıldığı belirtilen eserler hakkında bilgi verilerek kısa değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Birinci bölümde önce Kastamonulu Yûsuf'un, eserlerinden elde edilen bilgiler ışığında hayatı hakkında bazı tespitlerde bulunulmuştur. Sonra eserlerinden *Âdâbü't-Tâlibîn*'in ve *Muhammediye*'nin tanıtımları yapılmış, şu ana kadar herhangi bir

nüshasına rastlanmayan *Reh-nümâ*'nın ise *Muhammediye*'den öğrenildiği kadarıyla muhtevası hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde, Yûsuf'un *Muhammediye*'si şekil ve muhteva bakımından incelenmiş ve Yazıcıoğlu'nun *Muhammediye*'si ile kıyaslanmıştır. Şekil incelemesi kısmında eserin beyit sayısı ve nazım şekli tespit edilmeye çalışılmış, vezin, kafiye ve redif hususiyetlerine değinilmiş, dil ve anlatım özelliklerine dair saptamalarda bulunulmuştur. Muhteva incelemesi kısmında ise eserin tertip hususiyetleri belirlenmiş, eseri oluşturan bölümler tabloda verilerek bu bölümlerde hangi konuların işlendiğine değinilmiştir. Ayrıca, eserin kaynaklarının neler olduğu üzerinde durulmuş, eserde geçen ayet, hadis, atasözü ve deyimler, edebî sanatlar, halk kültürü ögeleri örnek beyitlerle birlikte sıralanmıştır. Bu bölümün son kısmı, Kastamonulu Yûsuf'un *Muhammediye*'si ile Yazıcıoğlu Mehmed'in *Muhammediye*'sinin kıyaslanmasına ayrılmıştır. İki eser, şekil ve muhteva yönünden genel bir kıyaslamaya tâbi tutularak dikkat çeken benzerlik ve farklılıklar belirtilmiştir.

Üçüncü bölümde, Yûsuf'un *Muhammediye*'sinin nüsha tavsifleri yapılmış; bu nüshalar istinsah tarihi, beyit sayısı, benzerlikler, farklılıklar ve imla gibi yönlerden değerlendirilerek tenkitli metnin kurulmasında önemli bir işlevi olan nüsha şeceresi çıkarılmış; metni kurarken hangi kriterlere uyulduğuna dair açıklamalarda bulunularak tenkitli metinde kullanılan transkripsiyon işaretleri tablo hâlinde verilmiştir. Sonrasında ise eserin tenkitli metnine yer verilmiştir.

Çalışmamızın sonuç kısmında ise "Muhammediye" türündeki eserlere, Kastamonulu Yûsuf'a ve eserlerine dair bazı çıkarım ve değerlendirmelerde bulunulmuştur. Kaynakça kısmından sonra eserde geçen özel adların dizinine yer verilmiştir. Son olarak da *Muhammediye* nüshalarının ilk ve son sayfalarının resimleri eklenmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında şüphesiz pek çok kimsenin yardımını ve desteğini gördüm. Şâmile programını öğrenmemde yardımcı olarak hadisler konusundaki müşkülümü gideren Dr. Öğr. Üyesi Murat AK'a; eserdeki Arapça beyitlerin ve kaynaklarda bulamadığım hadislerin çevirisinde yardımcı olan Öğr. Gör. Dr. Yusuf Sami SAMANCI'ya; çalışmamda hiçbir konuda yardım isteğimi geri çevirmeyen ve yakın desteğini hep hissettiğim mesai arkadaşım Arş. Gör. Zeynep

SÜNGÜ'ye; istişare ettiğim her konuda birikimlerini benimle paylaşan, çalışmamı yazarken teknik anlamda karşılaştığım sorunların çözümünde yardımcı olan, titiz ve intizamlı çalışmasını örnek aldığım hocam Dr. Öğr. Üyesi Erol ÇÖM'e; yine hadisler ve Arapça ibareler konusunda her başım sıkıştığında kapısını çaldığım, çalışmamda önemli katkıları olan hocam Dr. Öğr. Üyesi Nurgül SUCU'ya ve dahi çalışma konumun belirlenmesinden bu aşamaya gelinceye kadar hafta içi ve hafta sonu, gündüz ve gece her zaman soru sorabildiğim, kılı kırk yaran titizliği ve hiçbir detayı atlamayan dikkati ile her daim yardımını ve desteğini gördüğüm, öğrencisi olmakla kendimi bahtiyar saydığım değerli hocam Doç. Dr. Semra TUNÇ'a en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Bu uzun ve meşakkatli süreçte anlayış ve desteğini gördüğüm sevgili eşime de sabrından ötürü özellikle teşekkür ederim.

Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığınca verilen BİDEB 2211-A Genel Yurt İçi Doktora Burs Programı ile bana destek olan TÜBİTAK'a da ayrıca teşekkür ederim.

Ahmet KAVAKLIYAZI

Konya - 2018

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin		
	Adı Soyadı	Ahmet KAVAKLIYAZI
	Numarası	134101002001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili ve Edebiyatı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora ■
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Semra TUNÇ
	Tezin Adı	Kastamonulu Yûsuf'un Muhammediye'si (İnceleme-Metin)

ÖZET

Bu çalışmanın konusu, Kastamonulu Yûsuf'un 1508 yılında yazdığı Muhammediye adlı eserinin incelenmesi ve tenkitli metninin hazırlanmasıdır. Kaynaklarda hakkında yeterince bilgiye rastlanmayan Yûsuf, Halvetîliğe mensup bir şahsiyet olup eserlerini Ankara'da yazmıştır. Muhammediye'sinden başka iki eseri daha bulunmaktadır. Bu eserlerin ilki, tarikat âdâbını konu edinen ve mensur-manzum karışık biçimde yazılan Âdâbü't-Tâlibîn'dir. İkincisi ise Reh-nümâ adını taşıyan ve nefsin mertebeleri konusunu işleyen etvâr-ı seb'a türünde bir eserdir. Çalışmamızın da konusunu teşkil eden Muhammediye, Yûsuf'un en önemli eseri olup Yazıcıoğlu Mehmed'in Muhammediye'sine nazire olarak kaleme alınmıştır. Yûsuf'un Muhammediye'sinde -tıpkı Yazıcıoğlu'nun eserinde olduğu gibi- yaratılış, Hz. Peygamber'in hayatı, kıyamet alametleri ve ahiret hayatı konuları ayet ve hadislerle desteklenerek anlatılmaktadır. Mesnevi nazım şekliyle ve mefâ'îlün mefâ'îlün fa'ûlün kalıbıyla yazılan eser, sade bir dile ve akıcı bir anlatıma sahiptir. Eserin tenkitli metni, tespit edilen altı nüshasından dördünün karşılaştırılması suretiyle oluşturulmuştur. Ayrıca, şekil ve muhteva özelliklerine dair tespitlerde bulunularak iki eser genel hatlarıyla birbiriyle kıyaslanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, siyer, mesnevi, Kastamonulu Yûsuf, Muhammediye.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin		
	Adı Soyadı	Ahmet KAVAKLIYAZI
	Numarası	134101002001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili ve Edebiyatı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora ■
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Semra TUNÇ
	Tezin İngilizce Adı	The Muhammediye of Yûsuf from Kastamonu (Analysis-Text)

SUMMARY

Subject of this study is the examination and critique of Muhammediye by Kastamonulu Yûsuf written in 1508. Even though there is not enough information about Yûsuf in the literature, he belongs to Khalwati sect and has completed his works in Ankara. He has two more works other than Muhammediye. First one of these works is Âdâbü't-Tâlibîn the subject of which is the customs of the sect and it is written in a mixture of prose and verse. The second work titled Reh-nümâ examines the seven levels of nafs (etvâr-ı seb'a). Muhammediye, which is the subject of our study, is Yûsuf's most important work and it was written as a reply in kind to Yazıcıoğlu Mehmed's Muhammediye. In Yûsuf's Muhammediye creation is narrated supporting with the life of Prophet Mohammad, signs of doom along with verses and hadiths about afterlife, just as it is in the work of Yazıcıoğlu. The work written in the form of masnavi verse is in mefâ'îlün mefâ'îlün fa'ûlün pattern. It has a plain language and its narrative is fluent. Critical review of the work is drawn up by comparing four out of six copies of the work. Moreover, features of form and content are determined and two works were compared with each other in general terms.

Keywords: Classical Turkish literature, seerah, masnavi, Kastamonulu Yûsuf, Muhammediye.

KISALTMALAR

AG	:	Millî Kütüphane Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu No. 03 Gedik 17681
Ar.	:	Arapça
AS	:	Aleyhi's-Selam
AÜ	:	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi Üniversite B Koleksiyonu No. 6
b.	:	Bin (Oğlu)
bk.	:	Bakınız
BY	:	Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi No. 3565
C	:	Cilt
çev.	:	Çeviren
DS	:	Derleme Sözlüğü
dzl.	:	Düzenleyen
EAT	:	Eski Anadolu Türkçesi
Far.	:	Far.
H	:	Hicrî
haz.	:	Hazırlayan
Hz.	:	Hazret-i
İÜ	:	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi No. TY 570
İKÜ	:	İstanbul Kültür Üniversitesi
M1	:	Yazıcıoğlu Mehmed'in *Muhammediye*'si
M2	:	Yûsuf'un *Muhammediye*'si
MEB	:	Millî Eğitim Bakanlığı
MBTS	:	Misalli Büyük Türkçe Sözlük
MK	:	Millî Kütüphane No. B 1137
mm	:	Milimetre
no.	:	Numara
öl.	:	Ölüm tarihi
SAV	:	Sallallahü Aleyhi ve Sellem
SK	:	Süleymaniye Kütüphanesi Ömer İşbilir Koleksiyonu No. 5
T.	:	Türkçe
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TDV	:	Türkiye Diyanet Vakfı
TTK	:	Türk Tarih Kurumu
TS	:	Tarama Sözlüğü
vb.	:	Ve benzeri
zf.	:	Zarf
zm.	:	Zamir

GİRİŞ: KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA MUHAMMEDİYE TÜRÜNDEKİ ESERLER

X. yüzyılın ilk yarısından itibaren Türklerin kitleler hâlinde İslamiyeti kabulü ve XI. yüzyılın ikinci yarısından sonra da ilk İslamî eserlerin yazılmasıyla birlikte edebiyatımızda yeni bir devre başlamıştır. İslamiyet'in getirdiği temel inanç ve ilkeleri öğrenmeye olan ihtiyaç, edebiyat sahasında dinî-tasavvufî muhtevalı pek çok eserin yazılmasına zemin hazırlamıştır. Zamanla bu eserler çeşitlenerek yeni edebî türler ortaya çıkmıştır. Bunlar içerisinde Hz. Peygamber'i konu alan eserler, özellikle XV. yüzyılın başlarından itibaren edebiyatımızda önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Nitekim İslam'ı en iyi şekilde öğrenmenin ve yaşamanın yolunun Kur'an'dan; Kur'an'ı en iyi şekilde idrak etmenin yolunun ise Hz. Peygamber'in hayatını bilmekten ve yaşayışını kavramaktan geçtiği muhakkaktır.

İslam literatüründe Hz. Peygamber'in hayatını konu alan eserler "siyer" ve "megâzî" terimleri ile ifade edilmiştir. Esasen Arap kaynaklarında bu iki terim baştan beri birbirinin yerine kullanılmıştır (Öz, 2006: 23). Siyer, "sîre"nin çoğuludur. "Sîre"nin kelime anlamı *Kâmûs Tercümesi*'nde *"Sünnet ve tarîkat ve hey'et ma'nâlarına müsta'meldir ki insânın ma'nevî tuttuğu yoldan ve kâ'im olduğu hâletten 'ibârettir."* şeklinde açıklanmıştır (Mütercim Âsım, 1305: II/418). Terim olarak ise, Hz. Peygamber'in hayatını konu edinen bilim dalı ve bu dalda yazılan eserlere verilen addır (Fayda, 2009: 319). Megâzî ise "magzâ"nın çoğuludur ve aynı sözlükte *"Guzât kısmının menâkıb ve dâsitânlarına denir."* şeklinde tanımlanmıştır (Mütercim Âsım, 1305: IV/1103). Terim olarak da Hz. Peygamber'in gazve ve seriyyelerinin tarihi ile bu konuda yazılan eserlere verilen addır (Fayda, 2009: 319).

Türk edebiyatında bu iki terimden sadece "siyer" kullanılmıştır. XIV. yüzyıldan itibaren Hz. Peygamber'in hayatını konu edinen tercüme ve telif pek çok eser yazılmış olup bu eserler genellikle siyer olarak adlandırılmıştır. İlk tercüme siyer, Kadı Darîr'in 1388'de tamamladığı *Sîretü'n-Nebî*'sidir. İlk telif siyer ise, Alaşehirli Kadı Veysî'nin 1628'de yazdığı *Dürretü't-Tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mi'râc* adlı eseridir. XIX. yüzyılın başlarına kadar, yani Klasik Türk edebiyatı olarak adlandırdığımız devrede yazılan Türkçe siyer sayısı on altı; XIX. yüzyıldan XX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar neşredilen siyer sayısı ise yirmidir (Erşahin, 2005: 336).

Ancak, yeni çalışmaların neticesinde ortaya konacak tespitlerle bu sayıların artması muhtemeldir.

Siyer, esasen başlı başına bir türdür. Ancak edebiyatımızda müstakil siyerlerin yanı sıra Hz. Peygamber'in hayatının belli bir dönemini konu alan ve siyere bağlı olarak gelişen bazı türler de vardır. Önceleri siyer kitaplarının içinde yer alan ve siyerin bir bölümü niteliğinde olan bu türler zaman içinde müstakilleşmiştir. Söz konusu türleri saymadan önce dinî muhtevalı eserlerin tür bakımından nasıl tasnif edildiğine bakmak gerekmektedir.

Âgâh Sırrı Levend, dinî eserleri konularına göre; dinî-şer'î eserler ve dinî-tasavvufî eserler olmak üzere iki ana gruba ayırmıştır. Hz. Peygamber konulu türlerden naat, miraciye, esmâ-yı nebî, siyer, şemâil, mevlid, hilye, Muhammediye, Ahmediye vb. eserleri dinî-şer'î eserler grubunda zikretmiştir (2016: II/395-396). Bu tasnifte dikkat çeken husus, Muhammediye ve Ahmediye vb. eserlerin siyer grubuna dâhil edilmeyerek ayrıca belirtilmesidir.

Âmil Çelebioğlu, manzum dinî eserleri muhtevalarına göre Cenab-ı Hak'la ilgili eserler, meleklerle ilgili eserler, semavî kitaplarla ilgili eserler, peygamberlerle ilgili eserler, Hz. Peygamber'le ilgili eserler ve muhtelif dinî konulu eserler olmak üzere altı gruba ayırmıştır. Hz. Peygamber'le ilgili manzum eserler grubuna da esmâ-yı nebî, sîre, mevlid, miraç, mucizât, gazavât-ı Resulullah, hilye, hicret, şefâat-name, kırk hadis, yüz hadis, bin hadis konulu eserleri dâhil etmiştir (1998: 353-364).

Abdurrahman Güzel, dinî-tasavvufî nazım türlerini beşe ayırmıştır: Allah hakkında yazılan türler, İslam'ın beş şartı hakkında yazılan türler, Hz. Muhammed hakkında yazılan türler, din ve tasavvuf yolunun büyükleri hakkında yazılan türler, genel olarak dinî-tasavvufî anlamda yazılan türler. Hz. Peygamber hakkında yazılan türleri de esmâ-yı nebî, siretü'n-nebî, mucizât-ı nebî, mirac-name, gül-name, hicret-name, naat, hilye-name, mevlid, gevher-name, dolab-name, kırk hadis, şefâat-name olarak sıralamıştır (2015: 587-816).

Neslihan Koç Keskin ise edebî türleri dinî içerikli türler, ahlakî yönü ön planda olan türler ve asıl konuları din dışı olan türler olmak üzere üç gruba ayırmıştır. Dinî içerikli türleri de kendi içinde Allah ile ilgili türler, Hz. Peygamber ile ilgili türler, dinî bayramlar ve günleri anlatan türler olarak sınıflandırmıştır. Hz. Peygamber'le

ilgili türler arasında ise hilye, kırk hadis ve yüz hadis, mevlid, miraciye/mirac-name, naat ve siyeri saymıştır (2016: 272-273).

Görüldüğü üzere bu tasniflerde[1] Hz. Peygamber konulu eserler ayrı bir grup olarak zikredilmiş, bu eserler içerisinde siyerler ile siyere bağlı olarak gelişen türler arasında ise herhangi bir ayrım yapılmamıştır. Hz. Peygamber'in hayatının belli bir dönemini konu alan ve siyere bağlı olarak gelişen bu türleri yukarıdaki tasnifleri de dikkate alarak şöyle sıralayabiliriz: esmâ-yı nebî, naat, mevlid, mirac-name/miraciye, hicret-name, mucizât-ı nebî, şefâat-name, hilye, şemâil, bi'set-name, delâil, neseb-i şerîf, vasiyyet-i nebî, vefâtü'n-nebî, regâibiyye.[2]

Muhammediye, Ahmediye vb. isimlerle yazılan eserler de Hz. Peygamber'le ilgili türler kapsamındadır ve genel olarak siyer özelliği gösterir. Nitekim bu tarzdaki eserlerin başında gelen Yazıcıoğlu Mehmed'in *Muhammediye*'sinin de tür olarak siyer kategorisinde olduğu bazı çalışmalarda belirtilmiştir.[3]

* * *

Yazıcıoğlu Mehmed, *Muhammediye*'sini 1449 yılında tamamlamıştır. Siyer alanında Kadı Darîr'in *Siyer*'inden (yazılış tarihi: 1388) sonra bu tarihe kadar böylesine hacimli, üstelik de manzum başka bir eser yazılmamıştır. Bu nedenle *Muhammediye*, hem Hz. Peygamber konulu eserler içerisinde hem de Klasik Türk edebiyatı genelinde önemli ve kıymetli bir eserdir.

Yazıcıoğlu Mehmed, *Muhammediye*'yi yazmadan önce Arapça olarak *Megâribü'z-Zamân* adlı eserini yazmıştır. Kardeşi Ahmed Bîcan'dan bu eseri Türkçe olarak nesre çevirmesini istemiş ve o da bunun üzerine *Envârü'l-Âşıkîn*'i yazmıştır. Kendisi de aynı eseri nazmen *Muhammediye* adıyla Türkçeye çevirmiştir. Dolayısıyla her iki eser de Megârib'in serbest birer tercümesidir (Çelebioğlu, 1996: I/81).

Muhammediye, yazıldığı dönemden itibaren halk arasında büyük ilgi görmüş, asırlar içerisinde Müslüman halkın dinî yaşantısında yer edinerek bir başucu eseri

---

[1] Klasik Türk edebiyatında türlerin gruplandırılması ile ilgili olarak bu çalışmalardan başka özellikle Metin Akkuş'un (2007: 17-21) açıklamalarına bakılabilir.

[2] Bu türlerin her biri hakkında pek çok kitap, makale ve tez çalışması bulunmaktadır. Aynı bilgileri yinelememek ve çalışmamızın kapsamı dışına çıkmamak maksadı ile burada türlerin açıklanmasına gidilmemiştir. Özlü bilgi sunması açısından *TDV İslam Ansiklopedisi* "Muhammed (Türk Edebiyatı)" maddesine (Uzun, 2005: XXX/457-459) bakılabilir. Ayrıca bk. Ak, 2014: 3-17 ve Çorak, 2010b: 83-89.

[3] bk. Çelebioğlu, 1998: 357-358; Çelebioğlu, 1999: 362; Erşahin, 2005: 338; Öztoprak, 2010: 61.

hâline gelmiştir. Yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerdeki yazma ve basma *Muhammediye* nüshalarının çokluğu, eserin ne derece muteber olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. *Muhammediye*'nin gördüğü rağbet, bu esere benzer eserlerin yazılmasına vesile olmuştur.

Âmil Çelebioğlu, Yazıcıoğlu'nun *Muhammediye*'sinin tesiri ile ona benzer tarzda yazılan eserleri "nazireler" ve "*Muhammediye* tipindeki eserler"[4] olarak iki grupta değerlendirmiştir (Çelebioğlu, 1996: I/187-189, 197-199). Nazire olarak *Muhammediye* (Yûsuf), *Mahmûdiye* (Kadı Mahmud) ve *Kasîde-i Nûniye*'yi (Abdürrahîm Fedâî); *Muhammediye* tipindeki eserler olarak da *Sîretü'n-Nebî* (Mehmed), *Siyer-i Nebî* (Amasyalı Münîrî Çelebi), *Siyer-i Nebî* (Seyyid İbrahim b. Mehmed Kâzım) ve *Nazmü's-Siyer*'i (Hâfız Mehmed Zühdî Efendi) saymıştır.[5]

Muhammediye benzeri eserleri Âgâh Sırrı Levend ise şöyle sıralamıştır (2016: II/433-434): *Gülşen-i Tevhîd* (Dâvûd-ı Halvetî), *Câmiu'n-Nasâyıh* (Hüseynî b. Ahmed Sirûzî), *Âdâbü't-Tâlibîn*[6] (Yusuf, Ankaralı), *Zemmü'l-Fenâ* (Ali b. Muslihiddin Bozkırlı), *Muhammediye Şerhi* (Esîrî Mehmed Yûsuf) ve *Şerhu'l-Muhammediye* (İsmail Hakkı Bursalı). Bunlardan son ikisi, adlarından da anlaşılacağı üzere *Muhammediye*'nin şerhleridir.

Bu eserlere, ismindeki benzerlikten ötürü, Hamdullah Hamdî'nin *Ahmediye*'sini de ilave edebiliriz. Bu saydığımız eserler hakkında aşağıda özlü bilgiler verilmiş, Yazıcıoğlu'nun *Muhammediye*'si ile bunların benzer ve farklı yönlerine temas edilmiştir:

1. Muhammediye: Kastamonulu Yûsuf tarafından yazılmıştır. Yazıcıoğlu Mehmed'in *Muhammediye*'sine yazılan nazirelerin başında gelmektedir. Çalışmamızın da konusu olan bu eser ve müellifi hakkında sonraki bölümlerde detaylı bilgi verilmiştir.

2. Mahmûdiye: Müellifinin tam künyesi Şeyh Bedreddin el-Kadı Mahmûd b. eş-Şeyh Muhammed b. Tanrıvermiş'tir. Amasyalıdır. Tahsilini tamamladıktan sonra

---

[4] Çelebioğlu, bu şekilde belirttiği eserlerin hepsinin doğrudan Yazıcıoğlu Mehmed'in *Muhammediye*'sinin tesiri ile yazıldığı iddiasında değildir (Çelebioğlu, 1996: I/197).

[5] Çelebioğlu, ilaveten bir eser daha saymıştır (1996: I/199). Abdurrahman adında bir müellife ait olarak belirtilen ve *Siyerü'n-Nebî* adını taşıyan bu eser, Çelebioğlu'nun *Muhammediye* tipi eserler arasında ilk olarak zikrettiği, Topkapı Sarayı Müzesi kitaplığında nüshası bulunan ve Mehmed adlı bir müellif tarafından yazılan *Sîretü'n-Nebî* ile aynı eserdir.

[6] Eser adı hatalı verilmiştir, bilgileri verilen eser Yûsuf'un *Muhammediye*'sidir.

Bursa'da on yıldan fazla bir süre kadılık vazifesinde bulunmuştur. H 911/1505 senesinde Anadolu kazaskeri olmuş, daha sonra azledilmiş, çok geçmeden de vefat etmiştir. Vefat tarihi H 914 (1508)'tür. *Mahmûdiye*, Yazıcıoğlu Mehmed'in *Muhammediye*'sine nazire olarak yazılmış ve II. Bayezid'e sunulmuştur. Elli babdan oluşan eserin bir adı da *Vesîle*'dir. Müellifin ahlak ve tasavvufa dair, elli babdan oluşan ve *Fevz ü Felâh* adını taşıyan bir eseri daha vardır. *Mahmûdiye*, halk arasında Yazıcıoğlu Mehmed'in *Muhammediye*'si kadar rağbet görmemiştir (Mecdî Mehmed Efendi, 1989: 323-324; Bursalı Mehmed Tahir, 2009: II/252; Kâtip Çelebi, 2014: IV/1291). Şimdiye kadar meçhul olan eserin birkaç nüshası tespit edilmiştir.[7]

3. Kasîde-i Nûniye: Müellifi Abdürrahîm Fedâî'dir. Prizrenli olup Seyyid Muhammed Nûrü'l-Arabî'nin halifesi ve damadıdır. H 1303/1885'te vefat etmiştir. Eser, Yazıcıoğlu'nun *Muhammediye*'si ile aynı tarzda ve ona nazire olarak yazılmıştır (Gölpınarlı, 1992: 304-306). Melâmîliğe mensup olan Abdürrahîm Fedâî'nin 1363 beyitten oluşan *Kasîde-i Nûniye*'si üzerine Mine Şahin (2009) yüksek lisans tezi hazırlamıştır.[8]

4. Sîretü'n-Nebî: Muhammed (veya Mehmed) adlı, Velî mahlaslı bir şaire ait olan eser H 872/1468 yılında yazılmıştır. Nazım şekli mesnevidir. Eserde genellikle *fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilün* kalıbı kullanılmakla birlikte yer yer *mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün* kalıbı da kullanılmıştır (Özfırat, 2014: 93-134). Yazma eser kütüphanelerimizde pek çok nüshası mevcut olan eserin beyit sayısı 15000 civarındadır.

Çelebioğlu, eserin tertip bakımından *Muhammediye*'ye benzer olduğunu söylemektedir (1996: I/197). Ancak, içeriğine bakıldığında daha çok siyer özelliği taşıdığı görülür. Muhteva yönüyle Kadı Darîr'in siyerine benzemektedir. Eser üzerine doktora tezi hazırlanmıştır.[9]

5. Siyer-i Nebî: Amasyalı Münîrî (öl. 1521) tarafından kaleme alınmıştır. 1502 yılında yazıldığı tahmin edilmektedir. Türk edebiyatının en hacimli manzum siyeri olup 32475 beyittir. Mesnevi nazım şekliyle ve *mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün*

[7] Eserin nüshalarından biri, Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesinde 12125 numarada kayıtlı bulunan yazmadır. Bu nüshadan edindiğimiz bilgiye göre eser, H 872/1467 yılında yazılmıştır.
[8] Eserin bir nüshası da tarafımızdan tespit edilmiş olup söz konusu nüsha Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Konya İl Halk Kütüphanesi koleksiyonunda 1792/5 numarada kayıtlıdır.
[9] Özfırat, 2016.

kalıbıyla yazılmıştır. Bilinen tek nüshası Topkapı Sarayı Koğuşlar Kitaplığı 994-995 numarada kayıtlı olup yedi cilt hâlinde düzenlenmiştir. Ciltleri bölünmek suretiyle eser üzerine dört doktora tezi hazırlanmıştır.[10] Eserin tertibi *Muhammediye*'den farklı olup muhteva yönüyle de daha çok Kadı Darîr'in siyerine benzemektedir.

6. Siyer-i Nebî: Müellifi Seyyid İbrahim Hanîf'tir (H 1164/1750 – H 1217/1802). Mevlevîliğe mensuptur. Eser, 1789'da telif edilmiştir. Mesnevi nazım şekliyle ve *fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün* kalıbıyla yazılmış olup üç ciltten oluşmaktadır. İlk cildi *Siyer-i Mekkî*, ikinci cildi *Siyer-i Medenî* olarak ayrılmış olup üçüncü cildine şu ana kadar ulaşılamamıştır. Eserin ilk cildi üzerine yüksek lisans tezi[11] hazırlanmış, ikinci cildi üzerine hazırlanan inceleme ise kitap[12] olarak yayımlanmıştır. Siyer muhtevalı bu eserin tertibi *Muhammediye*'den farklıdır.

7. Nazmü's-Siyer: Trabzonlu Tayyib-zâde Hâfız Mehmed Zühdî Efendi (H 1270/1853 – H 1332-1914) tarafından mesnevi nazım şeklinde kaleme alınmıştır. 4200 beyitten oluşan eser *fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün* kalıbıyla yazılmıştır. Eser matbu olup 109 sayfadır. Eserde mülemma beyitlere sık rastlanmaktadır. Kısmen *Muhammediye* tertibindedir (Çelebioğlu, 1996: I/199; Demir, 2007: 26-27). Eserin Murat Yüksel (1990) tarafından yapılan bir neşri de mevcuttur.

8. Gülşen-i Tevhîd: Müellifi Mudurnulu Dâvûd'dur. Halvetîliğe mensup olması ve "Halvetî" mahlasını kullanması sebebiyle Dâvûd-ı Halvetî olarak da bilinir. Eser, Mudurnu'da H 913/1508 yılında kaleme alınmıştır. Mesnevi nazım şekliyle yazılan eser, 10378 beyittir. Eserde ağırlıklı olarak *fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün* ve *mefā'īlün mefā'īlün fa'ūlün* kalıpları kullanılmıştır.

Abdülbâki Gölpınarlı, eserin Yazıcıoğlu'nun *Muhammediye*'si örnek alınarak yazıldığını söylemektedir (1972: III/337). Eser üzerine doktora tezi[13] hazırlayan Abdulmecit İslamoğlu ise Gölpınarlı'nın bu görüşünün irdelenmesi gerektiğini, *Gülşen-i Tevhîd*'in muhteva ve nazım şekli yönünden *Muhammediye*'den farklılıkları bulunduğunu; ancak bunun yanında Dâvûd-ı Halvetî'nin bu eseri görüp okumuş olma ihtimalinin de yüksek olduğunu belirterek Gölpınarlı'nın kanaatinin iki eserin hacmi ve ihtiva ettiği ortak konular bakımından anlaşılması gerektiğini ifade etmiştir

[10] Ay, 2007; Çorak, 2010a; Özkat, 2011; Top, 2011.
[11] Yıldız, 2011.
[12] Özcan, 2012.
[13] Söz konusu tez yayımlanmıştır: İslamoğlu, 2013.

(2013: 50). Ancak, Gölpınarlı'nın kanaatinin doğruluk payı olduğu da bir gerçektir. İki eser arasında her ne kadar tertip ve konu bakımından bazı farklılıklar bulunsa da *Gülşen-i Tevhîd* müellifinin Yazıcıoğlu'nun *Muhammediye*'sinden önemli ölçüde etkilendiği muhakkaktır. Örneğin, Tevrat'a dayandırılan bir rivayetin iki eserde geçtiği kısımlar aşağıya alınmıştır. *Gülşen-i Tevhîd*'de bu kısım *Muhammediye*'den aynen alınmış gibidir:

Muhammediye'den (Yazıcıoğlu)	*Gülşen-i Tevhîd*'den
Rivâyet ederler ki Tevrât içinde gelir Kim Allâhu azze ve celle Ganî zü'l-celâl	Rivāyet varımış Tevrāt içinde Dimiş Mūsā'ya Ḥaḳ Tevrāt içinde
Ki vahy etti Mûsâ'ya izzi celâli ile Ki kurb u rızâmı dilersen alâ külli hâl	Eger ḳurb u rıżāmı isteriseñ Baña benden yaḳın ol sen diriseñ
Sana ben de yâ Mûsâ akreb olam şol kadar Dilinde sözünden de işit bilâ-kîl ü kaal	Dilerseñ ben saña yā Mūsā senden Yaḳın olam işitgil imdi benden
Yakın olam ağzın yarından dahi ben sana Gözünün karasından ağına hem bi-makaal	Dilerseñ ger ki sözüñe dilüñden Daḫı göñlüñe fikrüñden bilüñden
Dahi cismin içinde cânından olam yakın Dahi gönlün endîşesinden yakın bi-cidâl	Daḫı aġzuña aġzuñuñ yarından Daḫı gözüñe gözüñüñ nurından
Diler misin olam sana ben yakın bu kadar Dedi budur istediğim yâ Kerîme'n-nevâl	Gözüñüñ aġına hem ḳarasından Daḫı cismüñle cānuñ arasından
Dedi pes Muhammed habîbime çok ver salât Kim akreb olam sana hîç etmeyen infisâl	Dilerseñ ger yaḳın olam bu miḳdār Ḥabībüme ṣalavāt imdi vir var
Zihî kadr-i a'lâ ki verdi habîbine ol Ki Mûsâ gibi kişi bulur adile menâl	Yaḳın olam saña virüp viṣāli Baña vaṣl olasın bī-infiṣālī
Kıyâs et ki Mûsâ Kelîm'ine bu olucak Kamu enbiyâ pes nite bula onsuz kemâl	Ḳıyās it imdi iy ᶜ aḳl issi kimse Viṣāl ü ḳurbı Mūsā gibi kimse
(Çelebioğlu, 1996: II/291)	Ḫuẕā'ya bulmayıcaḳ Muṣṭafāsuz Bulamaz ḳurbeti hīç kimse ansuz (İslamoğlu, 2013: 1032-1033)

Yazıcıoğlu Mehmed'in, Gelibolulu olması dolayısıyla Gelibolu halkına Cenab-ı Hak'tan ihsan ve af dilemesine benzer bir hemşehricilik gayreti Dâvûd-ı Halvetî'de de görülmektedir. O da Mudurnu halkına rahmet dilemektedir:

Muhammediye'den (Yazıcıoğlu)	*Gülşen-i Tevhîd*'den
Gelibolulu âşıklar senin fazlın diler dâyim Nola ger edesin ihsan çü sensin Hâlik u Rezzâk	Hem daḫı şehr-i Mudurnı ḳavminüñ Rāżī olsun cümlesinden Ḥaḳḳ anuñ
İlâhî suçların mahv et keremden rahmet et afv et Kamu erkek dişisini duâm budur ki kıl i'tâk	Ulu kiçi merd ü zen ḳamusına Raḥmet idüp ḳoymasun ṭamusına
(Çelebioğlu, 1996: II/398)	(İslamoğlu, 2013: 1250)

9. Câmi'u'n-Nasâyih: Müellifi, Hüseynî mahlaslı Hüseyin b. Ahmed Sirûzî'dir (öl. H 1000/1589). Manzum olan eserde pek çok ayet ve hadisle dinî

öğütler verilmiştir. Öğüt kısımları "ilahî nasihat" başlığı ile belirtilmiştir. Eserin Süleymaniye Kütüphanesinde (Serez 1744, Hacı Mahmut 1604, H. Beşir Ağa 661/19) üç nüshası bulunmaktadır (Kaplan, 2002: 791-799; Levend, 2016: II/433).

10. Zemmü'l-Fenâ: Müellifi, 17. asrın âlim ve şairlerinden Ali b. Muslihiddin Bozkırî'dir. Nisbesinden de anlaşılacağı üzere Konya Bozkırlıdır. Bir vaaz ve nasihat kitabı olan eserin yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerde pek çok yazma nüshası bulunmaktadır (Turan-Akgül, 2008: 60-63). Eser, H 1086/1675 yılında yazılmıştır. Yazıcıoğlu'nun *Muhammediye*'sinde de mev'ize kısımları vardır. Ancak, baştan sona nasihat kitabı olması dolayısıyla *Zemmü'l-Fenâ*, muhteva bakımından *Muhammediye*'den ayrılır.

11. Ahmediye: Akşemseddin-zâde Hamdullah Hamdî tarafından H 900/1494-95 tarihinde kaleme alınmıştır. Daha çok *Mevlid* adıyla bilinen eserden *Şakayık Tercümesi*'nde[14] ve *Keşfü'z-Zünûn*'da[15] *Muhammediye* olarak bahsedilmektedir. Ancak, eserin sonunda geçen *Aḥmediyye oldı bu mevlüde nâm / Naẓmını itdüm ṭoḳuz yüzde tamām* beytinden de anlaşılacağı üzere eserin adı *Ahmediye*'dir. Mesnevi nazım şekliyle ve *fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün* kalıbıyla yazılan eser 1337 beyitten oluşmaktadır. Eserde, Hz. Peygamber'in doğumu öncesinde olanlar, doğumu, ahlakı, peygamberliğinin gelişi, mucizeleri, miracı, hicreti ve vefatından söz edilmektedir (Şirin, 2007: 4-5). Eser *Ahmediye* adını taşıyor olsa da konu çerçevesine bakıldığında nazım türünün mevlid olduğu aşikârdır. Nitekim yukarıda alıntılanan beyitte müellifin kendisi de eserini "mevlid" olarak tanımlamıştır.

Bu sayılan eserlerden başka, *Osmanlı Müellifleri*'nde Yûsuf Hakîkî'nin *Hakîkî-nâme* adındaki divanının *Muhammediye* tarzında olduğu (Bursalı Mehmed Tahir, 2009: I/196) belirtilse de bu bilginin yanlış olduğu ifade edilmiştir (TDEA, 1998: VIII/617).

Genel olarak değindiğimiz *Muhammediye* benzeri bu eserlerin bazıları üzerine henüz akademik çalışma yapılmamıştır. Bunların da metinleri yayımlandığında eserler arasında daha ayrıntılı bir kıyaslama yapmak mümkün olacaktır. Kastamonulu Yûsuf'un *Muhammediye*'si, yukarıda verilen eserler içerisinde şekil ve muhteva bakımından Yazıcıoğlu'nun *Muhammediye*'sine en çok benzeyen eserdir.

[14] bk. Mecdî Mehmed Efendi, 1989: 251.
[15] bk. Kâtip Çelebi, 2014: IV/1291.

I. BÖLÜM – KASTAMONULU YÛSUF'UN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

Tezkirelerde ve diğer biyografik kaynaklarda Kastamonulu Yûsuf'un hayatı ve eserleri ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Yûsuf'tan yalnızca Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* adlı kitabında bahsetmiştir. Bunun haricinde onun hakkındaki bilgilerimiz, eserlerinden elde edilen sınırlı bilgilerdir.

Kocatürk, sözü edilen edebiyat tarihinde Yûsuf'tan "Ankaralı Yusuf" olarak ve *Muhammediye*'si dolayısıyla bahsetmiştir. Onun esere ve müellifine dair verdiği tüm bilgiler, *Muhammediye*'nin tenkitli metnini hazırlarken kullandığımız nüshalardan biri olan ve AG[16] rumuzuyla belirttiğimiz nüshaya dayanmaktadır. Kocatürk, eserin bulunduğu yeri ve arşiv numarasını dipnot olarak belirttiği için söz konusu nüshayı tetkik etmiş olduğu muhakkaktır. Bunun haricinde Yûsuf'un hayatına dair herhangi bir kaynağa atıfta bulunulmuş değildir.

Yûsuf'a dair sınırlı bilgilerin eserlerinden edinildiğini daha önce belirtmiştik. *Âdâbü't-Tâlibîn* adlı eserinde yer alan künyesinden adını ve nereli olduğunu öğrenmekteyiz:

> Pes bu ḥaḳīr ü żaᶜīf bī-çāre kim **Yūsuf bin Sulṭān Şāh bin Muḥammed el-Ḳasṭamonī**dür diledi kim…. (12b, 5-6. satırlar)[17]

Aynı eserin manzum kısımlarındaki beş beyitte de "Yûsuf" adı geçmektedir:

> Ḫudā[yā] **Yūsıf**uñ naḳṣın tamām it
> Tecellāñ-ıla rūḥın şāz u kām it (12a, 6. satır)
> * * *
> Ḳabūl it tevbesin **Yūsuf** ḥaḳīrüñ
> Gözinden sil ḥicābın bu faḳīrüñ (30b, 12. satır)
> * * *
> **Yūsıf**uñ ᶜafv it ḫaṭāsın ḳıl kerem
> Cānına ᶜuḳbīde gösterme elem (150a, 14. satır)
> * * *
> Żaᶜīfem **Yūsuf**am ednā ḥaḳīrem
> Ḳapuñda bende bir kemter faḳīrem (178b, 13. satır)
> * * *
> Adı **Yūsuf** illā kendi ᶜāṣīdür
> Ḥaḳ Taᶜālā ḫıẓmetinde ḳāṣīdür (253a, 8. satır)

Muhammediye'de ise on beş beyitte "Yûsuf" adı zikredilmiştir. Bu beyitlerden bazılarını[18] şöyle sıralayabiliriz:

---

[16] Millî Kütüphane Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu No. 03 Gedik 17681.
[17] Varak ve sayfa numaraları, *Âdâbü't-Tâlibîn*'in Süleymaniye Kütüphanesindeki Uşşakî Tekkesi koleksiyonu 325 numarada kayıtlı bulunan nüshasına göre verilmiştir.

Yūsuf ḥaḳīr götürüben cürm-i bī-ᶜ aded
Geldi ḳapuña ᶜ öẕrini maḳbūl it şehā (3669[19])
* * *
Adum **Yūsuf** ider her kişi taḥsīn
Benem ṣūretde vü sīretde çirkin (5658)
* * *
Ẕelīlem **Yūsuf**-ı bī-çāreyem ben
ᶜ Amel ḳılmaḳda bir āvāreyem ben (6289)
* * *
Günehkāram żaᶜīfem **Yūsuf** adum
Ḳamu cürm-ile cānumı ḳaradum (8040)
* * *
Eger bu **Yūsuf**-ı bī-çāre yā Rab
Ola dergāh-ı ᶜ izzetde muḳarreb (11681)

"Yûsuf" adının, geçtiği beyitlerde daima "bî-çâre, fermân-şiken, hakîr, günehkâr, zaîf, âsî…" gibi sıfatlarla birlikte kullanıldığı görülmektedir. Bu husus, müellifin ehl-i tarik bir zat olmasına işaret olarak kabul edilebilir.

"Yûsuf" adı hem *Muhammediye*'de hem de *Âdâbü't-Tâlibîn*'de defalarca zikredilmiştir. Ancak, müellifin mahlası olabilecek bir kullanım sadece *Muhammediye*'nin sonundaki bir beyitte görülmektedir:

İlāhī **Yūsuf**-ı bī-çāre ᶜ āṣī
Olupdur cürm-ile hem ḳalbi ḳāsī (11817)

beytindeki "Yûsuf" isminin yerinde İÜ, AG ve MK nüshalarında "'Abdî" geçmektedir. Bu nüshaların üçü de aynı kolda bulunmaktadır.[20] Bu durumda müellifin mahlasının "'Abdî" olabileceği akla gelmektedir.[21] Ancak, benzeri bir kullanıma Yûsuf'un eserlerinde başka hiçbir yerde rastlanmamaktadır. Bu nedenle, sadece adı geçen nüshalardaki bu kullanıma dayanarak müellifin mahlası konusunda kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

Yûsuf'un *Âdâbü't-Tâlibîn*'de yer alan künyesinden Kastamonulu olduğunu öğrendiğimiz gibi *Muhammediye*'den de Ankara'da ikamet ettiğini ve eserlerini orada yazdığını öğrenmekteyiz:

---

[18] *Muhammediye*'de "Yûsuf" adının geçtiği diğer beyitler şunlardır: 179, 608, 2473, 3863, 4915, 4939, 5686, 8647, 11134 ve 11817. beyitler.
[19] Tenkitli metnimizdeki beyit numaralarıdır.
[20] "Yûsuf" adı sadece SK nüshasında geçmektedir; AÜ ve BY nüshalarının son kısımları, yırtılmış olduğu için eksiktir.
[21] Abdülbâki Gölpınarlı da Yûsuf Sîneçâk'in eserlerinden bahsederken verdiği dipnotta, *Muhammediye*'nin Kastamonulu Yûsuf'a aidiyetini ortaya koyarken, tenkitli metnimizde kullandığımız İÜ rumuzlu nüshaya dayanarak, şairin mahlasını "Abdî" olarak belirtmiştir (2006: 126, 159 numaralı dipnot).

Ṭutupdum **Aṇḳırı** şehrinde mesken
Ferāġat itmiş-idüm cümleden ben (11718 ve takip eden beyitler)

Yûsuf, *Âdâbü't-Tâlibîn*'i 1495'te, *Muhammediye*'yi ise 1508 yılında tamamlamıştır. *Muhammediye*'de geçen bir beyitte bu eseri ömrünün yaşlılık döneminde yazdığını belirtmektedir:

Çoḳ şükür bir Tañrıya kim bu kelām
Ömrümüzden ilerü oldı tamām[22] (11791)

Yûsuf'un doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Ancak, bu beyitte verdiği bilgiye göre XV. yüzyılın ikinci yarısı ile XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış olmalıdır.

Kastamonulu Yûsuf, Halvetîlik tarikatine mensup bir şairdir. *Muhammediye*'sinde *Reh-nümâ* adlı bir eseri daha olduğunu haber verirken bu eserin ağırlıklı konusunun Halvetîlik olduğuna işaret etmektedir:

Daḫı hem bir kitābı düzmişem ben
Ṭarīḳın Ḫalvetīnüñ süzmişem ben (11733)

Âdâbü't-Tâlibîn adlı eserini neden yazdığını anlatırken de Halvetîlik tarikatinin önemli şeyhlerinden Kâsım Halîfe'ye (öl. H 924/1518) ve onun da şeyhi olan Cemâl-i Halvetî'ye (öl. H 899/1493-94) intisap ettiğini ve onların hizmetinde bulunduğunu bildirir:

> "…Pīrlerümden işitdüm ki birisi zübdetü'ṣ-ṣuleḥā'i ve'l-müteverriᶜīn menbaᶜu'l-faẓli ve'l-yaḳīn aᶜnī **Ḳāsım Ḫalīfe** refeᶜa'llāhü ḳadrahu ḫıẕmetinde olduḳdan ṣoñra anuñ şeyḫi şeyḫu'ş-şüyūḫ ᶜālim-i Rabbānī ḳurretü'l-ᶜuyūnü'l-muvaḥḥidīn sulṭānü'l-muḥaḳḳıḳīn şerefü'l-milleti ve'd-dīn aᶜnī **Çelebi Ḫalīfe** el-mulaḳḳabi bi'l-**Cemāli'l-Ḫalvetī** el-mensūbi bi-Aḳsarāyī ḳaddese'llāhü sırrahu'l-ᶜazīz ḫıẕmetlerine yitişüp anlaruñ edebleriyle ᶜalā-ḳadri'l-vüsᶜa edeblendüm…" (12a, 5-11. satırlar)

Âdâbü't-Tâlibîn'de ayrıca Hz. Ali'den başlayarak kendisine kadar gelen tarikat silsilesini vererek Cemâl-i Halvetî'nin kendisinin de şeyhi olduğunu belirtir:

---

[22] Bu beytin vezni, *fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilün* olup *Muhammediye*'nin esas vezninden farklıdır. Bu beyit, Gülşehrî'nin *Mantıku't-Tayr* adlı eserinin son beytidir:

Şükr ol bir Tanrı'ya kim bu kelâm
'Ömrümüzden ilerü oldı tamâm (Yavuz, 2007: 658)

Görüleceği üzere sadece ilk mısrada küçük bir değişiklik yapılmıştır. Yûsuf, bu beyti eserine teberrüken almış olmalıdır.

> "…ammā bizüm pīrlerümüzüñ silsilesinde ol kemāli İmām ᶜAlīden Ḥasen Baṣrī raḥmetu'llāhi ᶜaleyh aḫẕ itdi… andan **Şeyḫ Muḥammed el-Aḳsarāyī** raḥmetu'llāhi ᶜaleyh ki bu ḥaḳīr ü faḳīrüñ şeyḫidür…" (137b, 2-14. satırlar)

Âdâbü't-Tâlibîn'in Vatikan Kütüphanesinde bulunan nüshasının zahriyesinde eserin Yûsuf'a ait olduğunu ifade eden bir kayıt mevcuttur. Bu kayıtta dikkat çeken husus, Yûsuf'un Şeyh Şa'bân-ı Velî'den (öl. H 976/1568-69) bir nesil önce geldiğinin belirtilmiş olmasıdır. Şeyh Şa'bân-ı Velî, Halvetîliğin Cemaliye kolundan ayrılan Şabaniye kolunun kurucusudur (Vicdani, 1995: 210):

> "Kitābu Ādābi'ṭ-Ṭālibīn teᶜlīf-i Çelebi Sulṭān el-mülaḳḳab bi-Cemāl-i Ḫalvetī anuñ ḫalīfesi şeyḫ Ḳāsım anuñ ḫalīfesi şeyḫ Yūsuf bin Sulṭān Şāh Muḥammed el-Ḳasṭamonī terceme eylemişdür ve **Şaᶜbān el-Ḳasṭamonī**den bir ḳuşaḳ yuḳarıdur."

Mensup olduğu tarikat, silsilesi ve intisap ettiği kimseler bu kadar net bir şekilde ortaya konmuşken böylesine hacimli eserler veren bir şahsiyetin biyografik eserlerde ve Halvetîlikle ilgili kaynaklarda yer almaması dikkat çeken bir hususdur.

1.2. ESERLERİ

Kastamonulu Yûsuf, muhtemelen son eseri olması sebebiyle *Muhammediye*'sinde daha önce yazdığı eserlerin isimlerini de zikretmiştir. Buna göre ilk olarak *Âdâbü't-Tâlibîn*'i, daha sonra *Reh-nümâ*'yı yazmıştır. Üçüncü eseri olan *Muhammediye*'den sonra eser yazıp yazmadığı ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

1.2.1. Âdâbü't-Tâlibîn

Kastamonulu Yûsuf'un tarikate yeni giren ve Hak yolunda sülûk etmek isteyen dervişlere tarikat âdâbını öğretmek amacıyla yazdığı eseridir.

1.2.1.1. Eserin Tespiti

Muhammediye'nin hâtimesinde Yûsuf, Ankara'da yerleştiği bir dönemde Hak yoluna talip kimseler için bütün edeplerin toplandığı *"Âdâbü't-Tâlibîn"* adında bir eser yazdığını söylemektedir:

Pes ol dem eyledi Ḥaḳ feṯḥ-i bābı
Düzüp cemᶜ eyledüm ben bir kitābı

Kim anda cemᶜ olındı cümle ādāb
Hem ismi ṭālibīne oldı ādāb

İsim yaᶜ nī Ādābü't-Ṭālibīne
Edebdür cümle zīrā ṭālibīne (11730-11732)

Muhammediye'ye göre eserin yazılış sebebi şöyledir: Yûsuf, Ankara'da yerleşip inzivaya çekildiği bir zamanda Hak lütfuna nail olarak kurtuluşa ermenin yollarını tefekkür etmektedir. Bu hâldeyken irfan sahibi kimselerin hepsinin kendi söz kudretleri ölçüsünde birer eser bıraktıklarını ve bu eserleri okuyanların safalar bularak eser sahiplerine hayır duada bulunduklarını görür. Yûsuf da kendi kendine, Cenab-ı Hakk'a layık bir işinin olmadığını, çok fazla günah işlediğini, kendisinin de eser yazma yolunu tutması gerektiğini düşünür. Cenab-ı Hakk'ın verdiği ilhamla gücü yettiği ölçüde bir eser yazacak, o da diğerleri gibi huzura erecek; ardında bırakacağı eser, Cenab-ı Hakk'ın ona merhamet etmesi için bir "bahane" olacaktır.[23]

Yazma eserler tarandığında karşımıza *Âdâbü't-Tâlibîn* adıyla tek bir eser çıkmaktadır. Şimdilik üç nüshasını bulabildiğimiz bu eserde müellifin tam künyesi de verilmektedir.

[23] bk. *Muhammediye* 11718-11729. beyitler.

1.2.1.2. Adı ve Yazılış Sebebi

Eserin adı, eserde asıl konu anlatılmaya başlanmadan önce "…Pes bu kitāba tesmiye olındı **Ādābü'ṭ-Ṭālibīn** diyü…" (13a, 4. satır) ibareleriyle açık bir şekilde bildirilmiştir.

"Âdâb", terbiye ve güzel ahlak anlamına gelen "edeb" kelimesinin çoğul şekli olup "davranışlarda ve karşılıklı ilişkilerde alışılmış usüllere, ahlak ve terbiye kurallarına göre uyulması gereken esaslar, âdet, yol yordam, yol erkân, yol sıra; töreler, gelenek ve görenekler, yerleşmiş usüller" gibi anlamlara gelir (Ayverdi, 2011: I/27). "Tâlibîn" ise "tâlib"in cem'-i müzekker sâlimi olup "isteyenler, arzu edenler, istekliler" gibi temel anlamlarının yanı sıra tasavvufî manada "tarikate girmek isteyen kişiler" demektir (Çağbayır, 2017: 1582). Eser, ismi itibarıyla "tarikate girmek isteyen dervişlerin uyması gereken ahlak ve terbiye kuralları" anlamına gelmektedir.

Âdâbü't-Tâlibîn'de eserin yazılış sebebi, *Muhammediye*'de anlatıldığına benzer, ancak biraz daha ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Buna göre Yûsuf, önde gelen aziz kimselerin her birisinin bir şeyle zikredilip kendilerine hayır dua edilmekte olduğunu dile getirir. Kimisi riyazat ve mücahede ile, kimisi marifetle, kimisi aşkla, kimisi kitap yazıp yadigâr bırakmakla, kimisi de kâbiliyetli talebeleri olup bunların sayesinde silsilesini devam ettirmekle… Kendisi de onlardan biriyle vasıflanmak ister; ancak gerçek âşıklara ve Hak yoluna taliplere şeyhlerin edeplerini anlatan bir kitap yazmaktan başka hiçbirine liyakati olmadığını düşünür. Ancak böyle bir kitap yazarsa kitaptan istifade edenler müellifini hayır duayla anacaklardır:

> "…Pes naẓar itdüm gördüm ilerü geçen ᶜazīzlerüñ her birisini bir nesne ile ẕikr idüp duᶜā iderler kimini riyāżāt-ıla ve mücāhede ile ẕikr iderler kimini maᶜrifetle ve kimini ᶜışḳ-ıla ve kimisini daḫı kitāb düzüp yādigār ḳomaġla ve kiminüñ daḫı kendüden ṣoñra ḳābil şākirdleri ḳalup anlar daḫı mürebbī düşüp teselsül bulmaġla ben faḳīr daḫı diledüm ki bu cümleden birisiyle muttaṣıf olam pes kendü ḥālüme naẓar itdüm gördüm ki bunlardan hīç birisiyle muttaṣıf olmaġa liyāḳatüm yoḳ illā ṣol ḳadar ki bu ᶜāṣıḳ-ı ṣādıḳlara ve Ḥaḳ yolına ṭālib olanlara ādāb-ı meşāyıḫdan bir kitāb cemᶜ idem tā kim andan ṭālib olanlar istifāde idüp bu ḥaḳīri duᶜā-y-ıla ẕikr ideler…" (9a 14-15. satırlar, 9b 1-8. satırlar)

Kitapta şeyhlere dair edeplerin konu edilmesinde Yûsuf'a göre şeyhlere benzeme, onlara öykünme hususiyeti bulunduğu için ayrıca bir fayda vardır. Kıyamet gününde tarikat sultanlarından, bu benzemeden ötürü hüsn-i kabul göreceğini ümit eden Yûsuf, meşhur olduğunu belirttiği bir kıssadan da misal getirir:

> "…bir fāyide daḫı bu kim meşāyıḫa bunda bir teşebbüh var ümīẕ ṭutdum ki ḳıyāmet güninde ṭarīḳat sulṭānları bu bī-çārelerini teşebbüh itdügüm-çün ḳabūl ideler nitekim Mūsā peyġam-bere Fir^{c}avnuñ masḫarası teşebbüh itdügi-çün ḫālen ki ol kāfir-idi ve teşebbühi tesḫīre-y-içündi Ḥaḳ Ta^{c}ālā Fir^{c}avnı helāk idicek anı helāk itmedi kendünüñ dōstına teşebbüh[de] bulındı diyü rivāyetdür ki āḫir ehl-i İslāmdan oldı diyü bu ḥikāye meşhūrdur…" (9b, 8-14. satırlar)

Eserin yazılmasına bir sebep de Yûsuf'un dostlarının ondan bu yönde istekte bulunmalarıdır. Yûsuf, hayır duayla anılma ve tarikat şeyhlerine benzeme ümidiyle dostlarının istek ve tavsiyelerine de icabet ederek Kur'an ile "tefe'ül" edip istiharede bulunduğunu, Cenab-ı Hakk'ın lütfunun yardımıyla ve pirlerinin ruhaniyetinden de himmet isteyerek kitabı yazmaya başladığını söylüyor:

> "…Ve bir sebeb daḫı yārān benden iltimās itdiler pes teşebbüh ve du^{c}āya ümīd ṭutup ve yārānuñ iltimāsına icābet idüp Kitāb-ı Kerīme tefe$^{\circ}$$^{\circ}$ül itdüm ve istiḫāre daḫı itdüm Ḥaḳ Ta^{c}ālā kendü kereminden rāst getürdi ben daḫı Ḥaḳ Ta^{c}ālānuñ luṭfına müsta^{c}īn olup ve pīrlerümüñ rūḥāniyyetinden himmet istimdād idüp bu kitābı cem^{c} itmege iḳdām itdüm…" (9b 15 satır, 10a 1-4. satırlar)

Eserin Türkçe yazılması ve bunun gerekliliği konusunda Yûsuf, bir ayet ve hadisle delil getirerek büyük şeyhlerin âdap konusunda pek çok kitap yazdığını, ancak bunların bazılarının Arapça bazılarınınsa Farsça olduğunu; tarikat yolunda sülûk etmek, şeyhlerin edepleriyle edeplenmek isteyen dervişlerin bu dillerde yetersiz kaldıklarını; bu yüzden kendisinin bu dervişlere Türkçe bir eser yazmayı dilediğini söylemektedir. Böylece kitaptan istifade etmek daha kolay olacaktır. Zaten müellifin amacı da hüner göstermek değildir. Ayrıca, dostları da bu kitabın Türkçe yazılmasını istemişlerdir:

> "Ammā Türkī dilinde vaż^{c} olındugına ḥikmet budur ki Ḥaḳ Ta^{c}ālānuñ kelāmına naẓar itdüm buyurmış ki *"Ve mā erselnā min-rasūlin illā bi-lisāni ḳavmihī"* ya^{c}nī eydür ben hiçbir resūl göndermedüm illā ḳavminüñ

> lisānı üzerine gönderdüm ḥażret-i resūl ᶜaleyhi's-selām buyurur ki *"Kellimü'n-nāse ᶜalā-ḳaderi ᶜuḳūlihim"* yaᶜnī nāsa ᶜaḳılları miḳdārı tekellüm idüñ hem naẓar itdüm gördüm meşāyıḫ-ı ᶜiẓām ḳaddese'llāhü ervāḥahüm ādāb bābında çoḳ kitāblar taṣnīf itmişler ammā baᶜzı ᶜArabī ve baᶜzı Fārisīdür ol ṭālibler ki ṭarīḳat yolında sülūk itmek isterler ve ādāb-ı meşāyıḫla muttaṣıf olmaḳ ister lākin lisān-ı ᶜArabīde ḳāṣır ve Fārisīde ᶜāciz-dururlar pes bu ḥaḳīr ü żaᶜīf bī-çāre kim Yūsuf bin Sulṭān Şāh bin Muḥammed el-Ḳasṭamonīdür diledi kim ol ᶜArabīden ve Fārisīden ḥaẓẓı olmayan ṭāliblere bu kitābı Türkī dilince beyān ide tā ki istifāde olınmaḳ āsān ola ve hem murād daḫı ziyāde istifāde olınmaġdı iẓhār-ı faẓl degüldi ve hem iltimās idenler daḫı Türkī dilince iltimās itdiler…" (12a 11-15. satırlar, 12b 1-10. satırlar)

1.2.1.3. Yazılış Tarihi

Yûsuf, *Âdâbü't-Tâlibîn*'in yazılış tarihini eserin "Hâtimetü'l-Kitâb" bölümünde bildirmektedir. Buna göre eser, hicrî 900 yılında Rebîü'l-evvelin ikinci yarısında (23 Aralık 1494) yazılmaya başlanmış, Cemâziye'l-âhirin altıncı gününde (13 Mart 1495) seher vaktinde tamamlanmıştır. Belirtilen tarih aralığına bakıldığında eserin üç ay gibi kısa bir sürede tamamlandığı görülmektedir:

> Pes ṭoḳuz yüz olmış-ıdı hicrete
> Kim bu mektūbı getürdüm ṣūrete
>
> İbtidā tesvīdine oldı bilüñ
> Nıṣfı geçdükde rebīᶜ ü'l-evvelüñ
>
> Hem cemāẕe'l-āḫir ayında tamām
> Oldı altıncı güninde iy hümām
>
> Hem seḥer vaḳtinde ḫatm oldı kitāb
> Oḳıyanlara vire Ḥaḳ feṭḥ-i bāb (253b, 3-6. satırlar)

1.2.1.4. Tertibi, Bölümleri ve Konusu

Eser, genel itibarıyla mensur olup mensur-manzum karışık biçimde kaleme alınmıştır. Eserdeki manzum kısımların bazıları hayli uzun olup beyit sayısı 167'ye kadar çıkabilmektedir. Söz konusu kısımlar mesnevi şeklindedir.

Besmele, hamdele ve salvele ile başlayan eserde Cenab-ı Hakk'a hamd ve sena ile peygamberlere, özellikle de Hz. Peygamber'e salat ve selam getirildikten sonra yaratılış konusu ayet ve hadislerle tasavvufî açıdan ayrıntılı biçimde açıklanır. Akabinde eserin yazılma sebebinin anlatıldığı kısım ile 53 beyitten oluşan ve

"Münâcât" başlığını taşıyan bir manzume yer alır. Münâcâttan sonra müellif, eseri neden Türkçe yazdığını açıklar. Daha sonra eseri oluşturan bab ve fasıllarda ele alınan konuların fihristine yer verilir. Bu konuların ayrıntılı bir biçimde anlatılarak ele alınmasından sonra 98 beyitten oluşan ve "Hâtimetü'l-Kitâb" başlığını taşıyan bitiş bölümü yer alır.

"Hâtimetü'l-Kitâb" bölümünün devamında, eserin nüshalarının üçünde de mevcut olan ve *"Der-Beyān-ı Telḳīn, Der-Beyān-ı ᶜAṣā, Der-Beyān-ı ᶜİmāme-i Siyāh, Der-Beyān-ı Ḫırḳa, Der-Beyān-ı Seccāde, Der-Beyān-ı Ridā, Der-Beyān-ı İrsālü'l-ᶜAmāme"* başlıklı yazılardan oluşan 3-4 yapraklık bir bölüm daha vardır. Ancak bu kısım, eserden ayrı olmalıdır. Çünkü hâtime bölümünün son beyti olan *"ᶜAvn-i Ḥaḳ birle çü buldı iḫtitām/Muṣṭafānuñ rūḥına yüz biñ selām"* beytiyle eser tamamlanmış durumdadır. Ayrıca hâtimeden hemen sonraki "Der-Beyān-ı Telḳīn" başlıklı kısmın sonunda geçen *"…bāḳī telḳīnüñ aḥvālini Ādābü't-Ṭālibīn'de ẕikr itdük."* cümlesi de bu kısımların eserden ayrı olduğuna işaret etmektedir. Buna rağmen eserin üç nüshasının üçünde de ketebe kayıtları bu kısımların sonunda bulunmaktadır.

Yûsuf, eserini şeyhlerin kitaplarında bulduğu ve "pirlerim" diye bahsettiği Kâsım Halîfe ve Cemâl-i Halvetî'den görüp işittiği edepleri bir araya getirerek oluşturmuştur:

> Her ādāb ki kütüb-i meşāyıḫda buldum ve pīrlerümden işitdüm… (10a 4. satır)
>
> …anlaruñ edebiyle ᶜalā-ḳadri'l-vüsᶜa edeblendüm ve bunlardan taḥṣīl itdügüm edebden cemᶜ itdüm (10a 11-12. satırlar)

Âdâbü't-Tâlibîn, iki babdan oluşmaktadır. Birinci bâb sekiz, ikinci bab ise on dokuz fasıldır. Fasıllarda ele alınan konular, ayetler ve hadisler ile peygamber kıssalarından, meşhur velilerin menkıbelerinden alınan misallerle açıklanmış; okuyucuya/dinleyiciye bilgi verme amacı güdülmüştür. Müellif, eserine aldığı ayet ve hadislerin Türkçeye çevirilerini de yapmıştır. Bab ve fasıllarda ele alınan konular şöyledir:

Tablo 1: *Âdâbü't-Tâlibîn*'in bab ve fasıllarında ele alınan konular

BAB	FASIL	KONUSU
1. Bab	1. Fasıl	Âlimlerin öğretme ve öğrenmedeki edepleri
	2. Fasıl	Kur'an okumanın edepleri ve faziletleri
	3. Fasıl	Tövbe ile inabenin edepleri ve bunların faydaları
	4. Fasıl	Zikrin edepleri ve faziletleri
	5. Fasıl	Telkinin edepleri ve faydaları
	6. Fasıl	Konuşmanın edepleri
	7. Fasıl	Selamın edepleri
	8. Fasıl	Dualar, tesbihler ve bunların faydaları
2. Bab	1. Fasıl	Hela, taharet ve abdestin edepleri
	2. Fasıl	Namazın edepleri ve faziletleri
	3. Fasıl	Cemaatin edepleri ve faziletleri
	4. Fasıl	Nafile namazlar ve faziletleri
	5. Fasıl	Mescide girmenin edepleri
	6. Fasıl	Nafile orucun anlatılması
	7. Fasıl	Tarikat ve fütüvvetin anlatılması
	8. Fasıl	Fakr ve faziletlerinin anlatılması
	9. Fasıl	Şeyhe olan ihtiyacın anlatılması
	10. Fasıl	Şeyhlik makamının şartları ve edepleri
	11. Fasıl	Müritlerin şeylerin huzurundaki edepleri
	12. Fasıl	Müritlerin kendi aralarındaki edepleri
	13. Fasıl	Müritlerin kendi kendilerine davranışlarının edepleri
	14. Fasıl	Halvetin edepleri
	15. Fasıl	Yeme içmenin edepleri
	16. Fasıl	Giyim kuşamın edepleri
	17. Fasıl	Sükut ve uzletin edepleri
	18. Fasıl	Açlığın anlatılması
	19. Fasıl	Semanın anlatılması

1.2.1.5. Nüshaları

Âdâbü't-Tâlibîn'in şu ana kadar tespit edebildiğimiz üç nüshası mevcuttur. Bu nüshalardan ilki Süleymaniye Kütüphanesi Uşşakî Tekkesi koleksiyonunda bulunan 325 numaralı yazmadır. H 1000/1592 tarihinde Rıdvan bin Abdullah tarafından istinsah edilen bu nüsha, istinsah tarihi en eski olanıdır. Harekeli nesih hatla yazılan 257 varaklık nüshada her sayfa 15 satırdan oluşmaktadır.

Eserin ikinci nüshası, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi A 391 numarada kayıtlı olup H 1042/1632 tarihinde istinsah edilmiştir. Harekesiz nesih hatla yazılan 193 varaklık nüshada her sayfa 19 satırdan oluşmaktadır.

Âdâbü't-Tâlibîn'in üçüncü nüshası, Vatikan Kütüphanesi Vat. Turco 336 numarada kayıtlıdır. Şeyh Seyyid Muhammed Muhyiddin el-Kâdirî tarafından H 1271/1855 tarihinde istinsah edilmiştir. Büyük bir kısmı harekeli nesih hatla yazılmakla birlikte yer yer harekesiz kısımlar da vardır. 276 varaklık nüshada her sayfa 13 satırdan oluşmaktadır.

1.2.2. Reh-nümâ

Yûsuf'un ikinci eseri olup *Âdâbü't-Tâlibîn*'den sonra yazılmıştır. Kelime olarak "yol gösteren, kılavuz" anlamına gelir. Eserin varlığını, adını ve muhtevasını *Muhammediye*'den öğrenmekteyiz. Buna göre, Halvetîlik tarikati ile ilgili ögelere ağırlıklı olarak yer verilen eserde seyr ü sülûkun makamları ve nefsin mertebeleri ayrıntılı biçimde anlatılmaktadır:

Daḫı hem bir kitābı düzmişem ben
Ṭarīḳın Ḫalvetīnüñ süzmişem ben

Yidi ṭavr üzre kim ḫalḳ oldı insān
Yidincide kemālin buldı insān

Daḫı bu nefsüñ altı ḥālini ben
Daḫı her ḥāle yidi vaṣfını ben

ᶜ Ale't-tafṣīl ḳılmışam beyānı
Bu nevᶜ a bir kitāb itmişem anı

Ḳodum hem Reh-nümā adını anuñ
Kim artar feṯḥ-i bābı oḳıyanuñ (11733-11737)

Verilen bilgilerden, *Reh-nümâ*'nın Halvetîlikte yaygın biçimde yazılan etvâr-ı seb'a tarzı eserlerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Ne yazık ki eserin herhangi bir nüshası yazma eser kütüphanelerinde tespit edilebilmiş değildir.

1.2.3. Muhammediye

Yûsuf'un, Hz. Peygamber'in hayatı ile birlikte bazı dinî-tasavvufî konuları ele aldığı eseridir. Bu başlık altında eserin tanıtımı yapılacak, incelenmesi ayrı bir bölümde ele alınacaktır.

1.2.3.1. Kaynaklarda Muhammediye

Yûsuf'un *Muhammediye*'sinden bahseden ilk kaynak, Abdülbâki Gölpınarlı'nın *Mevlana'dan Sonra Mevlevîlik* (ilk yayım: 1953) adlı kitabıdır. Gölpınarlı, Yûsuf Sîneçâk'in eserleri hakkında verdiği bir dipnotta Kastamonulu Yûsuf'un *Muhammediye*'si ile ilgili kısaca bilgi verir ve *Osmanlı Müellifleri*'nde Sîneçâk'in "Nazîre-i *Muhammediye*" adında bir eseri olduğu[24] yönünde verilen bilginin yanlış olduğunu, bu eserin Yûsuf Sîneçâk'le hiçbir münasebeti bulunmadığını ifade eder (2006: 126).

İkinci kaynak, Vasfi Mahir'in *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*'dir (ilk yayım: 1964). Yûsuf'un yaşadığı dönem, *Muhammediye*'nin yazılış tarihi, beyit sayısı, yazılış sebebi ve konusu hakkında bilgiler sunan Kocatürk, nazım dili hakkında bazı değerlendirmelerde bulunarak eseri, Yazıcıoğlu Mehmed'in *Muhammediye*'si ile karşılaştırır. Kocatürk, nazım dili açısından Yûsuf'un eserini daha üstün bulmaktadır: *"Gerçekten ikinci Muhammediye, birincisinin yeni bir şekli gibidir. Nazım dili ondan daha düzgün ve daha mütekâmildir."* Ancak ilahî coşku bakımından Yazıcıoğlu'nun eserinin daha üstün olduğu görüşünde olup bunu *"...Yazıcıoğlu'nun eserindeki derecede aslî ve ilahî ürperiş yoktur."* cümlesiyle dile getirir. Netice olarak da Yûsuf'un eserinin, Yazıcıoğlu'nun *Muhammediye*'sinin her bakımdan *"daha sadesi ve daha basiti"* olduğu değerlendirmesinde bulunur (2016: 359).

Üçüncü kaynak ise Âmil Çelebioğlu'nun *Muhammediye* I-II (ilk yayım: 1996) kitabıdır. Çelebioğlu'nun bu çalışması Yazıcıoğlu'nun *Muhammediye*'si üzerinde yapılmış en kapsamlı incelemedir. Çelebioğlu, *Muhammediye*'ye yazılan nazirelerden bahsederken ilk olarak Yûsuf'un eserine yer verir. Yûsuf'un *Muhammediye*'sinin İÜ rumuzuyla belirttiğimiz İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi nüshasını görmüş ve incelemiş olan Çelebioğlu, söz konusu eserin Yûsuf-ı

[24] "Teʾlīf-i ᶜārifāneleri meşhūr ve maṭbūᶜ Cezīre-i Meşnevī ile Münteḫabāt-ı Rebāb-nāme ve **Naẓīre-i Muḥammediyye**den ᶜibārettir." (Bursalı Mehmed Tâhir, 2009: I/80).

Hakîkî'ye[25] veya Yûsuf-ı Sîneçâk'e ait olmadığını da belirtmiştir. Yine bu eserle ilgili olarak *"...orijinalindeki heyecan ve hassasiyet bunda yoktur."* cümlesiyle Yazıcıoğlu'nun eserinin daha üstün olduğu görüşünü ortaya koymuştur.

Yûsuf'un *Muhammediye*'si ile ilgili son yayım (Çalka, 2018), eseri ve müellifini tanıtma amacını taşıyan bir makaledir.

1.2.3.2. Eserin Adı

Eserde iki yerde, eserin adının ne olduğu açıkça belirtilmiştir. Bu yerlerden ilki olan sebeb-i telif bölümüne göre, Yûsuf'tan eserin yazılması için talepte bulunan dostları, adının da Yazıcıoğlu'nunki gibi *Muhammediye* olması yönünde görüş belirtmişlerdir:

> Muḥammediyye olsun girü adı
> Şürūᶜ it sen hidāyet vire Hādī (147)

Bu bölümün sonunda Yûsuf, dostlarının eser yazılmasına dair isteklerini kabul ettiğini kaydeder. Dolayısıyla eserin adının *Muhammediye* olmasına da rıza göstermiş olmaktadır.

Eserin adı ile ilgili bilgi bulabildiğimiz ikinci bölüm, hâtime bölümüdür. Burada Yûsuf, eserini *Muhammediye* olarak adlandırdığını açıkça ifade ederken bu ismin veriliş sebebini de anlatmaktadır. Buna göre, Hz. Peygamber'in vasıflarına çokça yer verildiği için esere *Muhammediye* denilmiştir. Ayrıca Yûsuf, Hz. Peygamber'in sadık bir âşığıdır. Âşığın dilinde ma'şûkunun adı olmalı ve onu herkesten daha fazla anmalıdır. Kendisi de her dâim onu zikrettiği için bu ismi uygun görmüştür. Kitabının rağbet görmesini umarak ve uğur sayarak bu şekilde isimlendirmiştir. Ayrıca, eserin yazılması için talepte bulunan dostları da Yûsuf'a, en uygun ismin bu olduğunu söylemişler ve eserinin bu isim sayesinde rağbet görüp itibar kazanması temennisinde bulunmuşlardır:

> Didüm hem adını Muḥammediyye
> Ki çoḳ içinde vaṣf-ı Aḥmediyye

[25] Çelebioğlu "Bu eser sanıldığı gibi Yûsuf-ı Hakîkî veya Yûsuf-ı Sîneçâk'in değildir." (1996: I/187) demektedir. İlk isme kaynak olarak Bursalı Mehmed Tahir'in *Osmanlı Müellifleri*'ni göstermiştir. Ancak, bu kitapta Yûsuf-ı Hakîkî'nin *Muhammediye* adında bir eseri olduğuna dair bir bilgi zaten yoktur. "Muḥammediye ṭarzında *Ḥaḳīḳī-nāme* isminde iki cild üzere müretteb manẓūm eṣer-i ᶜārifāneleri vardır ki…" (Bursalı Mehmed Tahir, 2009: I/196) denilerek Yûsuf-ı Hakîkî'nin eserinin *Muhammediye*'ye benzer olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca, Çelebioğlu'nun da belirttiği gibi, *Muhammediye*'nin 1488'de vefat eden Yûsuf-ı Hakîkî'ye ait olması tarih olarak imkânsızdır.

Çün ol sulṭānumuñ ben ᶜāşıḳıyam
Direm ᶜışḳı yolında ṣādıḳıyam

Gerek ᶜāşıḳ dilinde nām-ı maᶜşūḳ
Ki_anuñ ġayrından anı ẕikr ide çoḳ

Dilümde olduġı-y-çün ẕikri dāyim
Kitāba ismini gördüm mülāyim

Umaram kim kitābum ola merġūb
Nitekim ol dü-kevne oldı maḥbūb

Bu nevᶜa yümn idüp ḳodum bu ismi
Ki raġbetler bula ismi vü resmi

Daḫı hem iltimās itdükde yārān
Didiler oldı elyaḳ nām-ı sulṭān

Ki ismüñ işţirāki vire raġbet
Kitabuñ bula ᶜālem içre ᶜizzet (11768-11775)

1.2.3.3. Yazılış Sebebi

Muhammediye'nin "Ender-Sebeb-i Teᵓlīf" başlığını taşıyan ve 70 beyitten oluşan bir sebeb-i telif bölümü vardır. Eserin yazılış sebebi hem bu bölümde hem de hâtime bölümünde anlatılmaktadır. Sebeb-i telif bölümüne göre eserin yazılışının hikâyesi şöyledir: Bir bahar mevsiminde Yûsuf'un dostları -ki her biri ilim sahibi ve temiz gönüllü kimselerdir- ona gelerek içinde bulundukları zamanın boş durulacak bir zaman olmadığını, bir eser yazarak uyuşmuş gönülleri uyandırması gerektiğini söylerler. Nitekim onlara göre Yûsuf, manzum söz söyleme kudretine sahip bir kimsedir. Cihanın öncesini ve sonrasını anlatmalı ve okuyan her gönül ondan zevk almalıdır. Ayrıca Hz. Peygamber'in vasıflarını anarak onun övgüsüne yer vermelidir:

Bahār oldı bezendi kūh u ṣaḥrā
Ḥayāta irdi girü cümle mevtā

Nevālar başladı her yaña murġān
Gül açdı perdesin yırtup girībān

İdüp her ḳalb ol dem ᶜışḳ-bāzī
Ḳılup feryād arturdı niyāzı

Bu ḫˇoş-dem içre irdi bir niçe cān
Ḳamusı ᶜilm içinde kāmil insān

Ḳamusı ṣāf-dil müşgīn-nefesler
Ḥaḳīḳat ᶜilmine cümle hevesler

Didiler ben ża^{c} īfe iy dil-ārām
Ne sākin olacaḳ demdür bu eyyām

Ki uyḳudan uyandı şimdi her dil
Ḳamu ṣaḥrā^{ɔ} -i ^{c} ışḳa ḳurdı menzil

Gel imdi sen daḫı güftār eyle
Bu ḫufte dilleri hüşyār eyle

Bilürüz söz içinde ḳuvvetüñ var
Daḫı naẓm-ı kelāma ḳudretüñ var

Beyān it bize aḥvāl-i cihānı
Oḳuyup ḥaẓẓ ideler her dil anı

Daḫı zikr eyle evṣāf-ı resūli
Ki medḥ eyle resūl-i pür-uṣūli (119-129)

Yûsuf, dostlarına cihana pek çok kâmil insan geldiğini, bunların her birinin bir çeşit destan düzerek manalar ortaya koyduğunu; anlatılmadık sır, söylenmedik söz bırakmadıklarını ifade eder. Özellikle Yazıcıoğlu Mehmed'in, Hz. Peygamber'in vasıflarını çok güzel bir biçimde anlattığını; cihanda olmuş ve olacak, gelmiş ve gelecek şeylere dair ne varsa *Muhammediye* adlı kitabında yazdığını belirterek yeni bir eser yazmaya gerek olmadığı yönünde cevap verir:

Didüm bunlara kim iy dōstānī
İ nūr-ı çeşm ü ārām-ı cihānī

Cihān içre oluñ pür-ravḥ u reyḥān
Size ^{c} arż eylesün dīdārı sulṭān

Cihāna kim gelüpdür bunca kāmil
Ṭarīḳ-ı şer^{c} a ^{c} ālim hem de ^{c} āmil

Düzüpdür her biri bir dāsitānı
İdüpdür her biri keşf-i ma^{c} ānī

Ne sır ḳaldı ki tefsīr itmediler
Ne söz ḳaldı ki taḳrīr itmediler

Ḫuṣūṣā Yazıcıoġlı Muḥammed
Revānına şefā^{c} at ḳılsun Aḥmed

Cemāl erzānī ḳılsun aña ḥażret
Hem itsün cümle ecdādına raḥmet

Beyān itmiş ḫ^{v}oş evṣāf-ı resūli
^{c} Ayān itmiş ṭarīḳ-ı pür-uṣūli

Cihānuñ olmışın u olacaġın
Zamānuñ gelmişin ü geleceġın

Şu nesne kim dimek lāzımdur anı
Ḫˇoş itmişdür kitāb içre beyānı

Muḥammediyye adı ol kitābuñ
Kim anda mesnedi var her cevābuñ (131-140)

Yûsuf'un bu cevabına karşılık dostları, her ne kadar Hz. Peygamber'in vasıfları *Muhammediye*'de anlatılmış olsa da, bir dil eleştirisinde bulunarak söz konusu eserin anlaşılmasının zor olmasından bahisle yeni bir eser yazılmasına dair isteklerini tekrarlarlar. Yûsuf'tan, yazacağı eseri anlaşılır bir dille yazmasını, herkesin faydalanabilmesi için bütün konuları açık bir şekilde anlatmasını ve eserin adının da *Muhammediye* olmasını isterler:

Didiler var belī Muḥammediyye
Beyān olmış ṣıfāt-ı Aḥmediyye

Çi-ger içinde vardur çoḳ ḥaḳāyıḳ
Velīkin pür-luġāt u hem daḳāyıḳ

Anuñ içinde çoḳdur dürlü işkāl
Oḳuyup diñleyen bilmez nedür ḥāl

Gel imdi sen de naẓm it bir kitābı
Ki andan herkes itsün feṭḥ-i bābı

Ḳamu elfāẓını Türkī beyān it
Ḳamu maᶜ nāsını rūşen ᶜ ayān it

Muḥammediyye olsun girü adı
Şürūᶜ it sen hidāyet vire Hādī

Şu nevᶜ a eyt ki ẓāhir ola maᶜ nī
Müfīd ola vü herkes ala maᶜ nī (142-148)

Yûsuf, dostlarına kendisinde Hz. Peygamber'i vasfetme kudreti bulunmadığını, kendisinin onu övmeye layık olmadığını söyleyerek cevap verir:

Didüm yārenlere kim iy ulular
Edeb kānısız u hem baḫtulular

Benem bir bī-nevā vü bī-ser ü pā
Gice gündüz ġam-ı nefs-ile hem-pā

Benüm gibi żaᶜ īf ü nā-tüvānā
Bilü bilmekde key ednādan ednā

Ki ben ednā vü ol aᶜ lā ne nisbet
Bilürem bende yoḳdur aña ṭāḳat

Gül-āb-ıla yusam biñ kez dehānum
Henūz lāyıḳ degül medḥe zebānum (149-153)

Dostları ise resulün vasıflarını tam hakkıyla anlatmakta ümmetin âciz olduğunu, Hz. Peygamber'le ilgili eser yazan herkesin bilgisi ölçüsünde onu anlatmaya çalıştığını söyleyerek eser yazması konusunda ısrarcı olurlar. Yûsuf'a, yazacağı eserle anılacağını, ruhunun Hak katında şad olacağını söylerler:

Didiler girü iy yār itme ʿ illet
Gel iḳdām eyle ḳuvvet vire ḥażret

Bu fende kim gelüpdür bu cihāna
Ki lāyıḳ ola ol işbu beyāna

Resūlüñ vaṣfını itmekde ümmet
Ḥaḳınca bulmadılar kimse ṭāḳat

Velī her kişi miḳdārınca iy yār
Beyān ider ki olmışdur ḫaberdār

Gel imdi vaṣfını sen de nebīnüñ
Digil kim yādigāruñ ola sinüñ

Ki_anuñla añalar her dem revānuñ
Ola hem şād Ḥaḳ ḳatında cānuñ (154-159)

Dostlarının bu şekildeki ısrarı üzerine Yûsuf, tefekkür denizine dalarak kendi kendine düşünür ve onların nasihatlerini kabul etmesi gerektiğine karar verir. Ayrıca, rüyasında Hz. Peygamber'in, kendisine bu hizmeti yapmayı buyurduğunu görmesi eser yazmaya karar vermesinde en önemli etken olmuştur:

Çü bu vech-ile ibrām eylediler
Bunuñ naẓmına iḳdām eylediler

Tefekkür baḥrına ṭalıp didüm ben
Ḳabūl eyle bularuñ pendini sen

Bu eṣnāda görürem ol ḥabībi
Buyurmış ḫıdmetine ben ġarībi

Bu rüʾyā çünki oldı gözüme ṭuş
Ṣafādan eyledüm ol demde bir cūş

Didüm ḫıdmet budur emr itdi sulṭān
Fidā olsun yolına niçe biñ cān

İşāret çünki oldı ḫıdmet andan
Ḳabūl itdüm hezārān cān-ıla ben (160-165)

Dostlarının tavsiyesi ve gördüğü rüyanın etkisiyle eser yazmayı kabul eden Yûsuf, Yazıcıoğlu'nun *Muhammediye*'sindeki tüm konulara kendi eserinde yer verdiğini, tefsir ve hadis kitaplarından da pek çok konuyu eserinin muhtevasına dâhil ettiğini bildirir. Ayrıca, okuyanlar safalar bulup hayır dua ile kendisini ansınlar diye meşayıh sözlerinden de yararlandığını belirtir:

Muḥammediyyede bulduḳlarumdan
Ḳamusın bunda derc itdüm anuñ ben

Tefāsīr ü eḥādīsden de bisyār
Maᶜ ānī cemᶜ idüp naẓm itdüm iy yār

Meşāyıḫ sözlerinden hem maᶜ ānī
Kitāb içinde ẕikr eyledüm anı

Oḳuyanlar bula tā kim ṣafālar
Ḳılalar ben żaᶜ īf içün duᶜ ālar

Ümīd oldur sebeb olam duᶜ āya
Duᶜ ā-y-ıla ire derdüm devāya (167-171)

Yûsuf, *Muhammediye*'nin hâtimesinde hem diğer iki eserinin hem de bu eserinin yazılışına dair bilgiler vermektedir. *Âdâbü't-Tâlibîn* ve *Reh-nümâ*'nın rağbet görmemesi üzerine yeni bir eser daha yazmayı istediğini dile getirir ve bu eserin yazılışı ile ilgili olarak sebeb-i telif bölümüne göndermede bulunur:

Bu kez gördüm bu ḥāl-i rūzigārı
Meşāyıḫ ᶜ ilminüñ yoḳ iᶜ tibārı

Ḫalāyıḳ Ḥaḳḳa ṭālib olmaz oldı
Ledünnī ᶜ ilme rāġıb olmaz oldı

Diledüm girü cemᶜ idem kitābı
Beyān idem ḫaṭāyı vü ṣavābı (11738-11740)
* * *
Nitekim bunı ẕikr eylemişem ben
Kitābuñ evvelinde dimişem ben (11746)

Yûsuf da, dostları gibi dil eleştirisinde bulunarak, Yazıcıoğlu'nun *Muhammediye*'sinin anlaşılması zor inceliklerle ve sözlerle dolu olduğu, vezinlerin çokluğu sebebiyle okuyanların zorlandıkları görüşünü tekrarlar:

Çü gördüm anı ser-cümle ḥaḳāyıḳ
Velīkin pür-luġāt u hem daḳāyıḳ

Daḫı envāᶜ -ıla siḥr eylemiş ol
Kemāl iẓhār idüben söylemiş ol

Anuñ içinde niçe baḥr kim var
Oḳumaḳlıḳda ᶜ ācizdür ḫaberdār

Nice oḳısun anı bī-ḫaberler
Kim almaḳ isteye andan ḫaberler (11747-11750)

Bu nedenle kendisi *Muhammediye*'deki manaların hepsini -kaynaklarını bularak- almış, Yazıcıoğlu'nun yararlandığı hadis ve tefsir kitaplarının hepsini görerek onun almadığı manaları da almış, "lezzet" versin diye yer yer tarikat ilmine dair ögelere de yer vererek eserini oluşturmuştur. Okuyanlara kolaylık olsun, herkes okuyup anlayabilsin diye bütün sözlerini Türkçe yazmış; tek vezin kullanmıştır:

Pes aḫẕ itdüm anuñ hep maᶜ nīsini
Daḫı buldum anuñ hem meᵓ ḫaẕini

Ḥadīṯ tefsīr içinden ki_almış ol yār
Görüp ḳamusını oldum ḫaberdār

Tefāsīr ü eḥādīṯden daḫı çoḳ
Maᶜ ānī almışam kim anda ol yoḳ

Daḫı hem cā-be-cā ᶜ ilm-i ṭarīḳat
Aña ḫalṭ eyledüm kim vire leẕẕet

Egerçi nān oldı yaḫşı niᶜ met
Velī semn ü ᶜ aselle bula leẕẕet

Bu nevᶜ a bunda cemᶜ itdüm maᶜ ānī
Getürdüm naẓma vü ḳıldum beyānı

Hem itdüm Türkīce lafẓını anuñ
Ki ᶜ aḳlı añlaya her oḳıyanuñ

Maᶜ ānī ḳalmaya hīç bunda müşkil
Oḳuyup diñleyen bulmaya işkil

Daḫı bir baḥra didüm cümle iy cān
Oḳuyanlara tā kim ola āsān (11751-11759)

Yûsuf, eserini kolayca kavranıp anlaşılabilecek, herkesin okuyup anlamaya heves edeceği bir nitelikte yazdığını söylemektedir. Eserin bölümlerini, çok uzun olacağı için ayrıntılı anlatmadığını, herkesin rağbet etmesi için kısaltarak verdiğini ifade etmektedir. Bu sayede kâtip de eseri yazıya geçirmekte ihmal göstermeyecektir:

Didüm ol deñlü ki_ola żabṭa ḳābil
Daḫı her kişi ola añа māyil

V'eger-nī her maḥal tafṣīl olaydı
Nihāyetden geçe taṭvīl olaydı

İdemezdi añа her kişi raġbet
Ṭaleb itmekde irerdi şeʾāmet

Anuñ-çün her maḥalli ḳıldum icmāl
Ki kātib itmeye yazmaḳda ihmāl (11761-11764)

1.2.3.4. Yazılış Tarihi, Süresi ve Yeri

Muhammediye'nin yazılması, hicrî 913 yılı Ramazan ayının 13. günü kuşluk vaktinde, yani miladî olarak 26 Ocak 1508 tarihinde tamamlanmıştır. Eser, dört aydan fazla bir sürede tamamlandığına göre, aşağı yukarı 913 senesi Cemaziye'l-evvel ayında (Eylül 1507) yazılmaya başlanmış olmalıdır:

Ṭoḳuz yüz on üçe irmişdi hicret
Ki bu gülşen bize gösterdi ṣūret

Daḫı on üç gün-idi rūzeye hem
Tamām oldı kitāb iy cān-ı ʿālem

Ḍuḥā vaḳtiydi ki_irişdi tamāma
Bi-ḥamdi'llāh ki Ḥaḳḳ irgürdi kāma (11792-11794)
* * *
Daḫı hem oldı dört aydan ziyāde
Ümīdüm bu bulınam ben duʿāda (11796)

Yûsuf, diğer iki eseri gibi *Muhammediye*'sini de Ankara'da yazmıştır. Fakat bu şehir içinde hangi mekânda yazıldığına dair bilgi yoktur:

Ṭutupdum Anḳırı şehrinde mesken
Ferāġat itmiş-idüm cümleden ben (11718)

1.2.3.5. Nazım Türü

Muhammediye, Ahmediye vb. isimlerle yazılan eserlerin genel olarak siyer özelliği gösterdiğine çalışmamızın giriş kısmında temas edilmişti. Kastamonulu Yûsuf'un *Muhammediye*'si de Hz. Peygamber'in hayatını konu edinmesi bakımından siyer olarak nitelendirilebilir. Bununla birlikte, Hz. Peygamber'in övgüsüne sıkça yer verilmesi nedeniyle naat, okuyucuya/dinleyiciye her fırsatta nasihatte bulunulması sebebiyle nasihat-name özelliği de göstermektedir. Dolayısıyla ayrıntıya gidildiğinde bu sayılan üç nazım türünün hiçbiri eserin kapsamını tam olarak karşılamamaktadır. Bu durum, Rıdvan Canım'ın (2012: 12) da daha önce dikkat çektiği üzere Ahmediye

ve Muhammediye gibi isimlerle ortaya konan eserlerin siyer mi, nasihat kitabı mı yoksa müstakil bir türün örnekleri olarak mı kabul edileceği sorusunu gündeme getirmektedir.

Muhammediye tarzı eserlerin şekil ve muhteva bakımından siyerden ayrılan bazı özellikleri bulunmaktadır. Bu tür eserler genellikle manzum ve siyerlere göre daha edebî bir tarzda yazılmıştır. Konu olarak Muhammediye'lerin kapsamı siyerden daha geniştir. Siyerler, genellikle Hz. Peygamber'in nurunun (nûr-ı Muhammedî'nin) yaratılması ve bu nurun peygamberden peygambere intikalinin anlatılması ile başlar, Hz. Peygamber'in hayatının çeşitli safhalarının ele alınması ile devam eder ve vefatı ile son bulur (Öztoprak, 2010: 53-54). Hem Yazıcıoğlu'nun hem de Kastamonulu Yûsuf'un *Muhammediye*'lerinde bu kapsama yaratılış, kıyamet alametleri ve ahiret hayatı konuları ilave edilmiştir. Bu iki eserde Hz. Peygamber'in hayatı ile birlikte diğer konuların da nasihat eksenli olarak işlenmesi, bunların tür olarak birer nasihat kitabı olabileceğini akla getirmektedir. Ancak, nasihat-name türündeki eserlerde Hz. Peygamber'in hayatının tümüyle anlatılması söz konusu değildir. Dolayısıyla Muhammediye türündeki eserler, nasihat-namelerden de konu olarak ayrılmaktadır.

Muhammediye ve Ahmediye gibi isimlerle ortaya konan tüm metinleri şu an için görme ve inceleme imkânı olmasa da mevcut verilerden hareketle "Muhammediye", siyere bağlı olarak gelişen müstakil bir tür olarak; Yazıcıoğlu'nun *Muhammediye*'si ile ona nazire olarak yazılan Kastamonulu Yûsuf'un *Muhammediye*'si de bu türün birer örneği olarak düşünülebilir.

II. BÖLÜM – YÛSUF'UN MUHAMMEDİYE'SİNİN İNCELENMESİ

2.1. ŞEKİL İNCELEMESİ

2.1.1. Beyit Sayısı

Muhammediye'nin beyit sayısını tespit etmeden önce eserdeki tekrarlı beyitlerin, Arapça beyitlerin ve vezni farklı olan beyitlerin sayılarını belirtmekte fayda vardır.

Eserde, asıl vezinden farklı bir vezinle yazılmış 17 tekrarlı beyit mevcuttur. Bu beyitler 6 ile 10 arasında değişen sayılarda olmak üzere toplamda 127 defa tekrarlanmaktadır. Metinde ayrıca, ele alınan konuya bağlı olarak çeşitli vesilelerle söylenmiş Arapça beyitler de bulunmaktadır. Bunların sayısı ise 36'dır.[26] Bundan başka, yine eserin asıl vezninden farklı olarak *fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün* kalıbıyla yazılmış 7 beyit daha vardır. Eserin esas vezni gibi kısa bir kalıpla yazıldıkları için okuma esnasında pek fazla göze batmayan bu beyitlerin başka eserlerden alınma ihtimali vardır. Nitekim bu beyitlerden birinin Gülşehrî'nin *Mantıku't-Tayr*'ından alındığı daha önce ifade edilmişti.[27]

Eserin beyit sayısı ile ilgili müellifin bize verdiği bilgiye baktığımızda ise onun belirttiği sayı ile tenkitli metnimizdeki beyit sayısının birbirini tutmadığını görmekteyiz. Müellif, hâtime bölümünde eserin beyit sayısını 11690 olarak belirtmektedir:

> Hem oldı naẓmı **on bir biñ** kitābet
> Daḫı hem **altı yüz ṭoḳsan** tamāmet (11795)

Ancak tenkitli metnimiz 11834 beyitten oluşmaktadır. Dolayısıyla tenkitli metnimiz, müellifin belirttiği sayıdan 144 beyit daha fazladır. Ancak, tekrarlı beyitleri münferit olarak düşünürsek ve Arapça beyitleri de dâhil etmezsek beyit sayısı 11688'e düşmekte ve müellifin belirttiği sayıya çok yaklaşmaktadır. Bu sayıya bakılarak müellifin tekrarlı beyitleri ve Arapça beyitleri hesaba katmadığı düşünülebilir.

2.1.2. Nazım Şekli

Sebeb-i telif ve hâtime bölümlerinde verdiği bilgilere göre Yûsuf, *Muhammediye*'sini Yazıcıoğlu'nun *Muhammediye*'sinin tesiri ile kaleme almıştır.

---

[26] Tenkitli metnimizdeki 1-6 (6), 2298-2300 (3), 2307-2308 (2), 3758-3761 (4), 3839-3843 (5), 3844, 5563-5564 (2), 5875-5883 (9), 5930-5932 (3), 11145 numaralı beyitler.

[27] Söz konusu beyit şöyledir: Şükr ol bir Tanrı'ya kim bu kelâm / 'Ömrümüzden ilerü oldı tamâm (Yavuz, 2007: 658)

Her ne kadar "nazire" tabiri müellif tarafından kullanılmasa da *Muhammediye*'nin Yazıcıoğlu'nun eserinin bir naziresi olduğu aşikârdır.

Âmil Çelebioğlu, Yûsuf'un *Muhammediye*'sini tanıtırken nazım şekli bahsinde *"Bu Muhammediye naziresi esas olarak mefā'īlün mefā'īlün fa'ūlün vezniyle ve mesnevi şekliyle yazılmakla beraber Yazıcıoğlu'nun Muhammediye'si gibi bunda da tercî-i bendler ve yer yer değişik vezinlerde kaside ve kıtalar da vardır."* (1996: I/188) demektedir. Ancak, kimi benzerliklerine rağmen Yûsuf'un *Muhammediye*'sinin nazım şekli bakımından Yazıcıoğlu'nunkinden önemli farklılıkları olduğunu düşünmekteyiz.

Yazıcıoğlu'nun *Muhammediye*'sindeki vasıta beyitlerinin Yûsuf'un *Muhammediye*'sindeki karşılığı tekrarlı beyitlerdir. Bu beyitlerin sayısını, tekrar edilme adetlerini ve kaçar beyit arayla tekrar edildiklerini aşağıdaki tabloda görmek mümkündür:

Tablo 2: *Muhammediye*'deki tekrarlı beyitler, tekrar edilme sayıları ve kaçar beyit arayla tekrar edildikleri

Sıra No	Tekrarlı Beyitler	Kaç Kez Tekrar Edildiği	Kaç Beyit Arayla Tekrar Edildiği
1	İy celāl-i ʿizzetüñe irmedi vehm ü ḫayāl İy kemāl-i ḳudretüñden kimse bilmez vaṣf-ı ḥāl	**6** (208[28], 245, 280, 315, 346, 377)	36-34-34-30-30
2	Nūr-ı aṣfādur Muḥammed sırr-ı aʿlā-yı Ḫudā Şems-i eclādur Muḥammed Muṣṭafā vü müctebā	**7** (409, 449, 461, 494, 535, 568, 582)	39-11-32-40-32-13
3	Gör ne sulṭāndur Muḥammed andan oldı kāyināt Gör ne kāndur kim bilindi ẕāt andan hem ṣıfāt	**6** (644, 676, 708, 745, 772, 800)	31-31-36-26-27
4	Zī kemāl-i bī-nihāyet ki_itdi ḥażret āşikār Kim anuñ ṣunʿıyla oldı cümle eşyā ber-ḳarār	**8** (836, 870, 908, 944, 982, 1017, 1063, 1100)	33-37-35-37-34-45-36
5	Zihī Ḳādir ki_anuñ hergiz zevāl irmez kemāline Ḳamu ʿaḳl irmedi anuñ kemālinüñ ḫayāline	**7** (1145, 1179, 1220, 1263, 1298, 1339, 1377)	33-40-42-34-40-37
6	Zī kemāl-i ḳudret issi kim irişmez ʿacz aña Bir-durur hem ḳıldı birden ḫalḳını öñden ṣoña	**7** (1412, 1446, 1484, 1520, 1554, 1588, 1626)	33-37-35-33-33-37
7	Zihī Ḳādir ki ḳudretden düzetdi bunca ekvānı Zihī ʿĀlim ki ʿilmiyle müzeyyen ḳıldı insānı	**8** (1663, 1701, 1736, 1772, 1811, 1850, 1889, 1927)	37-34-35-38-38-38-37
8	Zī ki ḳudret gösterüp ḳılduñ müzeyyen ʿālemi Hem güzīn itdüñ ḳamulardan Ḥavā vü Ādemi	**8** (1965, 1995, 2030, 2063, 2101, 2133, 2173, 2210)	29-34-32-37-31-39-36

[28] Tenkitli metnimizdeki beyit numaralarıdır.

9	Muḥammed sırr-ı Raḥmāndur pes oldur mefḫar-i ᶜālem Anuñ nūrından olmışdur behişt ü ᶜarş u kürs ādem	**6** (2248, 2283, 2322, 2361, 2401, 2436)	34-38-38-39-34
10	Feyż-i Raḥmāndur Muḥammed *raḥmeten li'l-ᶜālemīn* Luṭf-ı sulṭāndur Muḥammed *ṣādıḳu'l-vaᶜdi'l-emīn*	**10** (2479, 2518, 2556, 2592, 2640, 2679, 2717, 2756, 2792, 2833)	38-37-35-47-38-37-38-35-40
11	Mekārim-i aḫlāḳ anuñ meḥāsinü'l-efᶜāl Ki ḫulḳ-ı Ḥaḳḳ-ıla ḫulḳlandı ol ḫūb-ḫıṣāl	**6** (2871, 2908, 2941, 2972, 3006, 3045)	36-32-30-35-38
12	Muḥammed sırr-ı esrādur ki *sübḥāne'lleẕī esrā* İrişüp *ḳābe ḳavseyn*e maḳāmı oldı *ev ednā*	**9** (3060, 3098, 3136, 3174, 3209, 3244, 3285, 3323, 3359)	37-37-37-34-34-40-37-35
13	Zihī server ki görindi aña Allāh ṣıfāt-ıla Fenā-fi'llāha irgürüp tecellī ḳıldı ẕāt-ıla	**7** (3405, 3445, 3480, 3519, 3558, 3597, 3633)	39-34-38-38-38-35-
14	Ḥaḳ Taᶜālā anı ḳıldı hem beşīr ü hem neẕīr Buldı ḫˇānından nevāle hem ġanī vü hem faḳīr	**9** (3712, 3751, 3787, 3826, 3897, 3936, 3973, 4010, 4051)	38-35-38-70-38-37-36-40
15	İy ki ṭoldı muᶜcizāt-ı Muṣṭafā-y-ıla cihān Geldi çün dünyāya ṭoldı yiryüzi emn ü emān	**7** (4119, 4154, 4194, 4231, 4265, 4305, 4340)	34-34-36-33-39-34
16	Muᶜcizātuñ ḫˇonına oldı ṭabaḳ heft-āsumān Ay u gün olmış külīçe ṭoyınur andan cihān	**6** (4374, 4410, 4447, 4484, 4522, 4552)	35-36-36-37-29
17	Ḳurᵓān-ı ḳadīm-ile ṣıfatlandı Muḥammed Anuñla ḥaḳı bāṭılı faṣl eyledi Aḥmed	**10** (4578, 4614, 4650, 4684, 4723, 4757, 4794, 4831, 4867, 4904)	35-35-33-38-33-36-36-35-36

Tabloda tekrarlı beyitlerin kaç beyit arayla yinelendiğine bakıldığında, tekrar edilme sayıları gibi bunda da bir tutarlılığın olmadığı görülür. Ayrıca, bu tekrarlı beyitler bütün eser boyunca devam etmez. Tenkitli metnimizdeki ilk tekrarlı beyit, 208 numaralı beyit olup "Āġāz-ı Kitāb" bölümünde yer almaktadır. Son tekrarlı beyit ise 4904 numarada yer almakta, yani eser henüz yarı olmadan tekrarlı beyitler son bulmaktadır. Belli bir konunun tamamlanması dikkate alınarak tekrarlı beyitlerin sonlandırıldığını söylemek de mümkün değildir. Yine de bu beyitlere genellikle bir mevzudan diğerine geçileceğinde yer verildiği söylenebilir. Ayrıca, eserin anlatımında tekdüzelik meydana gelmesini önlemek maksadıyla kullanıldığı da düşünülebilir.

Sonuç itibarıyla, tekrarlı beyitlerin bulunmasına dayanarak Yûsuf'un *Muhammediye*'sinin tercî-i bend nazım şekliyle yazıldığını söylemek zor

görünmektedir. Bu tekrarlı beyitler haricinde eserin tercî-i bend olmasını sağlayacak biçimsel bir yapı mevcut değildir. Nitekim eser, bu hacimli hâliyle klasik tercî-i bend tanımlarına da uymamaktadır. Ayrıca, eserde farklı vezinlerle yazılmış altı kaside bulunmaktadır. Anlatımdaki monotonluğu gidermek için farklı nazım şekilleri ve vezinlerle yazılmış şiirlere aralarda yer vermek de genellikle mesnevi nazım şekliyle yazılan eserlerde görülen bir hususiyettir. Bu kasidelerin haricinde, eserin baştan sona tek vezinle kaleme alındığını ve genelin mesnevi kafiyesiyle yazıldığını dikkate alarak *Muhammediye*'nin hâkim nazım şeklinin "mesnevi" olduğunu söyleyebiliriz.

Eserde, mesnevi nazım şeklinden başka, altı da kaside bulunduğunu belirtmiştik. Bu kasidelerin başlıklarını, vezinlerini, tenkitli metnimizde bulundukları beyit aralıklarını ve beyit sayılarını aşağıdaki tabloda görmek mümkündür:

Tablo 3: *Muhammediye*'deki kasidelerin başlıkları, vezinleri, tenkitli metinde bulundukları beyit aralıkları ve beyit sayıları

Sıra No	Başlığı	Vezni	Tenkitli Metinde Bulundukları Beyit Aralığı	Beyit Sayısı
1	Ḳaṣīde-i Melīḥa	müstefᶜ ilün müstefᶜ ilün müstefᶜ ilün müstefᶜ ilün	583-611	29
2	Ḳaṣīde-i Melīḥa	mefāᶜ īlün mefāᶜ īlün faᶜ ūlün	2449-2479	31
3	Ḳaṣīde-i Melīḥa	mefᶜ ūlü fāᶜ ilātü mefāᶜ īlü fāᶜ ilün	3652-3674	23
4	Dīger	müstefᶜ ilün faᶜ ūlün müstefᶜ ilün faᶜ ūlün	3844-3866	23
5	Ḳaṣīde	mefāᶜ īlün mefāᶜ īlün mefāᶜ īlün mefāᶜ īlün	4920-4941	22
6	Mersiyye	fāᶜ ilātün fāᶜ ilātün fāᶜ ilātün fāᶜ ilün	5666-5692	27

Yûsuf'un eserinde müstakil birer kaside hacminde olmasalar da kaside biçiminde kafiyelenmiş altı manzume vardır. Bu manzumelerin ortak özelliği Arapça olmalarıdır. Söz konusu manzumelerin başlıkları, tenkitli metnimizde bulundukları beyit aralıkları ve beyit sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 4: *Muhammediye*'de kaside biçiminde kafiyelenmiş manzumelerin başlıkları, tenkitli metinde bulundukları beyit aralıkları ve beyit sayıları

Sıra No	Başlığı	Tenkitli Metinde Bulundukları Beyit Aralığı	Beyit Sayısı
1	Merşiyye-i Ādem Ṣafiyyu'llāh	2298-2300	3
2	Şiᶜr	2307-2308	2
3	Ḳāle'ş-Şāᶜiru min-Lisāni'n-Nebiyyi ᶜAleyhi's-Selām	3758-3761	4
4	Medḥ-i Nebīᶜ Aleyhi's-Selām	3839-3843	5
5	Beyt	5875-5883	9
6	Beyt	5930-5932	3

Bunlardan "Merşiyye-i Ādem Ṣafiyyu'llāh" başlığını taşıyan üç beyit (2298-2300) ile "Şiᶜr" başlığını taşıyan iki beytin (2307-2308) kafiyelerine bakıldığında aynı manzumeden alınmış oldukları görülmektedir.

Muhammediye'de altı yerde "Meşnevī" başlığı kullanılmıştır. Bu başlığın, nazım şeklinin kasideden mesneviye değiştiğini belirtmek için kullanıldığı söylenebilir.[29]

2.1.3. Vezin

Muhammediye, hezec bahrinin *mefāᶜīlün mefāᶜīlün faᶜūlün* kalıbıyla yazılmıştır. Bu kalıp, kısalığı ve kolay uygulanabilirliği dolayısıyla Türk şiirinde daha çok mesnevi nazım şekliyle yazılmış eserlerde yaygın bir biçimde kullanılmıştır.

Eserdeki on yedi tekrarlı beyitte, eserin asıl vezninden farklı olarak, dört ayrı kalıp kullanılmıştır. Bu kalıplar ve kullanılma sayıları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 5: Tekrarlı beyitlerde kullanılan vezinler ve kullanılma sayıları

Sıra No	Vezin	Kullanılma Sayısı
1	fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilün	10
2	mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün	5
3	mefāᶜilün feᶜilātün mefāᶜilün feᶜilün	1
4	mefᶜūlü mefāᶜīlü mefāᶜīlü faᶜūlün	1

[29] Mesnevi başlığının geçtiği yerler: Tenkitli metinde 2300, 2308, 2479, 3761, 3866, 5692. beyitlerden hemen sonra.

Metindeki altı kasidenin her birinde farklı bir kalıp kullanılmıştır. Bunlardan sadece birinin vezni, eserin esas vezni ile aynıdır.[30]

Metinde üç farklı yerde bulunan toplam yedi beyit, daha önce de belirtildiği üzere *fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilün* kalıbıyla yazılmıştır. Bu beyitler 6277-6281. beyitler (5 beyit) ile 9337 ve 11791. beyitlerdir.

Metindeki Arapça beyitlerin vezinlerine bakıldığında bir kısmının vezne uygun olduğu,[31] bir kısmının da vezinsiz olduğu[32] görülmektedir.

Aruz vezninin uygulanmasına bağlı olarak ortaya çıkan "vasl, imâle, zihaf" gibi durumlar ile vezin tasarruflarının ve vezni kusurlu mısraların ayrı başlıklar altında incelenmesi eserde veznin nasıl kullanıldığı konusunun belirgin biçimde ortaya konmasına katkı sağlayacaktır.

2.1.3.1. Vasl (Ulama)

Metinde görülen ulamalar aşağıdaki iki maddede örneklendirilmiştir:

◆ Sonu ünsüzle biten bir kelimenin, vezin gereği, kendisinden sonra gelen ve ünsüzle başlayan bir kelimeye bağlanarak okunması suretiyle ilk kelimenin sonundaki kapalı hecenin açık heceye dönüştürülmesi şeklindeki ulamalar ahenk sağlayan bir uygulama olarak sıkça karşımıza çıkmaktadır:

Ḫˇoş‿insān eyledüñ *mā-i mehīn*i (27a)
* * *
Aña luṭf-ıla depren şefḳat‿it bol (2100a)
* * *
Pes‿andan altı yüz biñ yıllıḳ‿anda
Gidüp cebrūta irdüm ben bir‿anda (3200)
* * *
Ḳamu ḫalḳ gördiler gitdügin‿anuñ
Bulardan ṣavdı ḳudret şerrin‿anuñ (6564)
* * *
Pes‿ol ḥāletde zānī olsa bir kes
Cibillī müfsid‿olmaḳdan gelür pes (7661)

◆ **Hece birleşmeli ulama:**[33] Vezin gereği, sonu ünlü ile biten bir kelimenin kendisinden sonra gelen ve ünlü ile başlayan bir kelimeye bağlanarak okunmasıdır.

[30] bk. Tablo 3.
[31] Tenkitli metnimizdeki 1-6 (6 beyit), 3844, 5875-5883 (9 beyit), 11145 numaralı beyitler vezne uymaktadır.
[32] Tenkitli metnimizdeki 2298-2300 (3 beyit), 2307-2308 (2 beyit), 3758-3761 (4 beyit), 3839-3843(5 beyit), 5563-5564 (2 beyit), 5930-5932 (3 beyit) numaralı beyitler vezinsizdir.
[33] Bu ulama türü için Cem Dilçin "hece düşmeli ulama" tabirini kullanmıştır (1991: 139).

Bu da önceki ulama biçimi gibi bir vezin kusuru sayılmamıştır. Hece birleşmeli ulama, metinde çok yaygın biçimde görülmektedir. İki çeşidi vardır: "ki" bağlacı ile yapılanlar, ünlü ile başlayan bir sözcüğün ünlü ile başlayan bir kelimeye bağlanması şeklinde yapılanlar. Eserde en çok görüleni "ki" bağlacı ile yapılanlardır:

Gerekdür ki‿idevüz biz anı ẓāhir (99b)
* * *
İrādet ḳopdı ki‿iẓhār ide ol şāh (262b)
* * *
Güneş ki‿anuñla rūz u şeb bilinür (1054a)
* * *
Ki‿öleler tevbesüz gideler anlar (1148b)
* * *
Ki‿inüp yiryüzine ider şefāᶜ at (7489b)
* * *
Şu deñlü‿aġladılar vaṣf idemez dil (2019b)
* * *
Buyurdı pes iḥāṭa‿itdi melekler (2155a)
* * *
Bişürdi arpa‿unından ḳurṣalar hem (5919a)
* * *
Yılı ayca‿ola cumᶜ aca ola ay (6600a)
* * *
Müşīre‿adlu seḥāb ire hemān-dem (9581b)

2.1.3.2. İmâle

Kelime anlamı "bir tarafa eğme, yatırma, meylettirme" (Şemseddin Sâmî, 2015: 162) demek olup iki çeşidi vardır:

◆ **İmâle-i maksûre** (kısa uzatma), kısa ünlüye sahip bir hecenin vezin gereği uzatılarak okunmasıdır. İmâlenin bu çeşidi, bir vezin kusurudur. Ancak Klasik Türk şiirinde Türkçe kelimelerde "e" ünlülü heceler dışındaki açık hecelerde imâle yapılması olağan kabul edilmiştir. Eserde bu tür imâlelere çok sık rastlanmaktadır:

Biri şarḳı biri ġarbı muṣannaᶜ
Ḳonılmış Kaᶜ be yirinde murabbaᶜ (2110)
* * *
Velī rüʾyetde vardur niçe sözler
Ki ol yüzi göremez degme gözler (3247)
* * *
Resūlu'llāh didi düş görmişem ben
Ḳılıcumı gedilmiş görmişem ben (4310)
* * *
Bili yuḳaru egridür ḳurılmış
Ṭamunuñ üstine şöyle gerilmiş (8729)

* * *

Ḳazandı yüz ḳarasın bī-nihāyet
Bilürem varuram dergāha elbet (9806)

Metinde Arapça ve Farsça kelimelerde de imâle yapılmıştır. Bu dillerden alınan kelimelerde imâle yapılması, Türkçe kelimelerde imâle yapmanın aksine ciddî bir vezin kusurudur:

O yiri terk idüp menzile irdi (60b)
* * *
Yürüdi Hindden Mekkeye ol dem (2105b)
* * *
Dıraḫt-ı vaḥdete mīve Muḥammed
Ḳamu peyġām-bere zübde Muḥammed (2135)
* * *
Hem anda ol ferişte şāhid oldı (2196b)
* * *
Bulara virmeyem maḥabbetümden (3524b)

◆ **İmâle-i memdûde**, med olarak da bilinir. Veznin iki kapalı hece arasında bir açık hece gerektirdiği durumlarda Arapça ve Farsça kelimelerde uzun heceyi veya sonu çift ünsüzle biten heceyi, bir uzun ve bir kısa olmak üzere iki hece olarak okumak (İpekten, 2003: 150); böylece kapalı hecenin yanında bir de açık hece (bir buçuk hece) ortaya çıkarmak demektir. İmâlenin bu çeşidi ahenk sağlayıcı bir unsur olarak başvurulan bir yöntemdir:

İlāhī derdmendem dest-gīr ol (87a)
* * *
Ḥaḳīḳat baḥrına ġavvāṣlardur
Ḥaḳīḳat Ḥaḳ ḳatında ḫāṣlardur (112)
* * *
Bunı çünkim işitdüm şād oldum
Be-küllī ġuṣṣadan āzād oldum (3219)
* * *
Münevver yüzi nūra ġarḳ olmış
Fenādan līki gitmiş farḳ olmış (5500)

Meddin her ne kadar Arapça ve Farsça kelimelerde yapılması esas ise de metinde bazı Türkçe kelimelerde de med yapıldığı görülmektedir:

Żelīl-iken muᶜazzez ḳul oldı (1915b)
* * *
Ḥacer bir aḳ yāḳūt-ıdı ol dem (2151a)
* * *
Arada biñ kez biñ baḥr gördüm (3202a)
* * *

Velī ṣoñ varduġında **biş** vaḳti
Bağışladı vü ḳaldı **biş** vaḳti (3280)
* * *
Daḫı ᶜuryānlar u hem **aç**lardur (8554b)

2.1.3.3. Zihaf

Arapça ve Farsça kelimelerde uzun ünlüye sahip bir hecenin vezin gereği kısaltılarak okunmasıdır. Zihaf da vezin kusuru olarak kabul edilmiştir. İki biçimde görülmektedir:

◆ Aslen uzun olan bir hecenin vezne uydurmak için kısaltılarak okunması şeklindeki zihaflara metinde sıkça rastlanmaktadır:

Ṣoḳarlar anı kim çirkin ḫ**ū**ludur (993b)
* * *
O dem ki_olmış-ıdı Nūḥuñ ṭ**ū**fānı (1075b)
* * *
Ki_olur Ḥaḳ ᶜāṣ**ī**lere küll**ī** ḳāhir (1023b)
* * *
D**ā**mād olmaḳ yirine buldı ġam ol (6042b)
* * *
Naṣīb ide ḫ**ū**r**ī**ler ḳuçmaġını (7745b)

◆ Med ile okunması gereken heceyi medsiz okumak şeklinde yapılan zihaflar, ilk maddede ele alınan zihaflar kadar büyük bir kusur kabul edilmez (Saraç, 2011: 216):

Silāḥumı he**nūz** çıḳarmadum ben
Ne **tīz** ṣoyunduñ uṣanduñ ġazādan (4399)
* * *
Taḥassür kimsene **hīç** ḳılmaz anda (10927b)

2.1.3.4. Vezin Tasarrufları

Metinde bazı kelimelerin vezne uydurulması için tahfîf, teşdîd,[34] orta hece düşmesi ve hece türemesi gibi tasarruflara başvurulmuştur.

◆ **Tahfîf:** Şeddeli bir harfin, vezin gereği açık hece gereken yerlerde şeddesiz okunmasıdır:

Ḥaḳ-ıla vaᶜde ḳıldı yaḳın ıraḳ (2188b)
* * *
Evelkide açıldı Şām ili hep (4358a)
* * *
Anuñ ḫüsnine olmaya **ḥad** üᶜad (7675b)

[34] Tahfîf ve teşdîd için bk. Saraç, 2011: 219.

◆ **Teşdîd:** Şeddesiz bir harfin, vezin gereği kapalı hece gereken yerlerde şeddeli okunmasıdır. Sadece birkaç beyitte teşdîde rastlanır:

Virildi hem ḳabūl-i Ẕe[**k**]keriyyā (2490b)
* * *
Hezārān per**r**-i ṭāvūsī senüñ var (3178a)
* * *
Niçe aṣḥābuñ anda uṣ**ṣ**ı gitdi (5479a)
* * *
ᶜ Arab naḳl eyledi ᶜ Ö**m**mer sözini (5583a)

◆ **Orta hece (ses) düşmesi:** Özellikle Arapça ve Farsça kelimelerde görülen bir vezin tasarrufudur. Ancak bazı Türkçe kelimelerde de orta hece vezin gereği düşürülür. Metindeki en önemli vezin tasarruflarından biridir. Pek çok beyitte örneği mevcuttur:

Ḳamunuñ cevherin ü **ḫazne**sini (63a)
* * *
Duᶜ ā ḳıl kim vire **berkāt**ı Allāh (4173b)
* * *
Dimiş pes **Fāṭma**nuñ mehrini ḥażret (5946a)
* * *
Pes ol on ḫāteme on **kelme**yi Ḥaḳ (10784a)
* * *
Ki ᶜ **aẓmet** perdesini defᶜ ide Ḥaḳ (11458b)
* * *
Ḳıl **eylik** saña bed-pindār olana (3402a)
* * *
Gelüp dīvār-ı mescid **üzre** ṭurdı (4037b)
* * *
Bugün **götril**se bizden ġuṣṣa vü ġam (7439a)
* * *
Aña döndi ki **kötrüm**-ile gözsüz (8201a)
* * *
Negāhin **söyn**e envārı bularuñ (8764a)
* * *
Budur **sekz**inci ḳısmı sözlerinüñ (9670a)

◆ **Hece (ses) türemesi:** Sonu iki ünsüzle biten tek heceli kelimelerin ünlü türemesiyle iki heceli okunmasıdır:

Şük**ü**r kim secde-i taḥḳīḳ virdi (2233b)
* * *
Saᶜ **i**d ibni Ebī Vaḳḳāṣ ol şāh (4334a)
* * *
Müh**ü**r olmaya daḫı dillerinde (9823a)
* * *
Ki cennāt-ı ᶜ Ad**i**n yaratdı Mevlā (10639b)

* * *

Luṭuflar eyledi ben ḳula Mevlā (10941b)

◆ Buraya kadar ele alınan vezin tasarruflarına şöyle bir ilave daha yapılabilir: Ünlü ile biten bir kelimeye i- fiilinin çeşitli çekimleri getirilerek birleşik çekim yapıldığında araya "y" yardımcı sesi girmektedir. Ancak vezin gereği açık (kısa) hece gereken durumlarda, bu "y" sesinin getirilmeyerek "i" sesinin de düşürüldüğü görülmektedir:

Ne ᶜ uẕvın **gördi-se** bir kişi anda (548a)
* * *
Ger ol **olmaya-dı olmaya-duḳ** biz (1634a)
* * *
Şu kim **maḳṣūdı-dı** ol ola ẓāhir (2662a)
* * *
Fidā **eyleye-di** vaṣlına cānı (2931b)
* * *
İşitmedüñ **mi-di** bu āyeti sen (5516a)

2.1.3.5. Vezni Kusurlu Mısralar

Metinde sadece iki beyitte veznin kusurlu olduğu görülmektedir. Aşağıdaki mısrada vezne göre hece fazlalığı söz konusudur:

Bize taḫfīf idüñ diyüp yalvaralar (9211b)

Bu mısradaki "diyüp" kelimesinin eserin aslında "dip" şeklinde olması ve nüshalarda müstensihler tarafından "diyüp" şeklinde harekelenmesi ihtimal dâhilindedir. Şayet aslen "dip" şeklinde ise vezne göre fazlalık sorunu da ortadan kalkmaktadır.

Şu vasıta beytinde ise vezne uygunluk, epeyce zorlamayla mümkün olmaktadır. Her iki mısrada da ciddî vezin kusurları bulunmaktadır:

Mekārim-i aḫlāḳ anuñ meḥāsinü'l-efʿāl
Ki ḫulḳ-ı Ḥaḳḳ-ıla ḫulḳlandı ol ḫūb-ḫıṣāl (2871…)

* * *

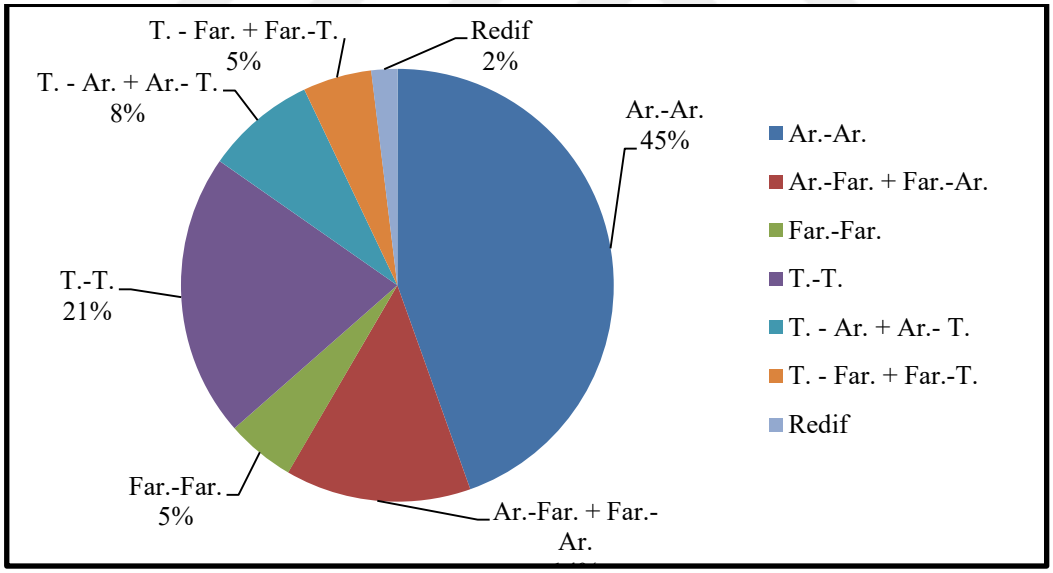
Netice itibarıyla, eserde Arapça ve Farsça gramer yapılarına çok fazla yer verilmediği, Türkçe söz varlığının önemli bir yer tuttuğu dikkate alındığında ve eserin yazıldığı tarih de hesaba katıldığında vezin konusunda müellifin oldukça başarılı olduğu söylenebilir. Her ne kadar aruzun uygulanmasına dair bazı kusurlar görülse de bu denli hacimli bir eserde bu tür hataların rahatlıkla kabul edilebilecek bir düzeyde olduğu kanaatindeyiz.

2.1.4. Kafiye ve Redif

Muhammediye'nin mesnevi nazım şekliyle yazılmasının müellife kafiye seçiminde önemli bir kolaylık sağlamış olduğu aşikardır. Ancak eserin epey hacimli olduğunu da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu başlık altında eserde kafiye ve redif kullanımına dair çeşitli hususlar incelenecek, öne çıkan bazı örnekler sunulacaktır.

◆ **Kafiye kelimelerinin dillere göre dağılımı:** Kafiyeyi oluşturan kelimelerin hangi dillerden alındığını tespit etmek maksadıyla örnekleme yoluna gidilmiş, tenkitli metnin *11-20, 101-110, 201-210, 301-310... 621-630, 701-710... 2311-2320, 2401-2410... 11801-11810.*[35] beyitleri seçilerek incelenmiştir. Metnin toplam beyit sayısının % 10'una karşılık gelen bu 1190 beyitlik kısımda, kafiye kelimelerinin dillere göre dağılımı aşağıdaki grafik üzerinde oransal olarak gösterilmiştir. Kafiyesi olmayıp da sadece redifi olan beyitler ise "redif" olarak belirtilmiştir:

Grafik 1: Kafiyeyi oluşturan kelimelerin dillere göre dağılımı

Grafikte de görüleceği üzere kafiye kelimelerinin ikisi de Arapça olan beyitler % 45, ikisi de Türkçe olanlar % 21, ikisi de Farsça olanlar ise % 5'lik paya sahiptir. Kafiye kelimelerinin ikisi de yabancı dilde (Arapça-Farsça) olan beyitlerin toplam payı % 64'tür. Her iki mısrasındaki kafiye kelimesi de Türkçe olanlar ile iki

[35] 11-20. ve 2311-2320. beyitler öncelerinde Arapça beyitler olması, 621-630. beyitler ise öncesinde bir kaside bulunması sebebiyle seçilmiştir.

mısrasından birindeki kafiye kelimesi Türkçe olan beyitlerin toplam oranı ise % 34'tür.

Sadece Türkçe kelimelerle yapılmış kafiyelerin genel toplam içerisinde sahip olduğu yüzde yirmi birlik oran, aslında hiç de azımsanmayacak bir orandır. Bunu, müellifin Türkçe hassasiyetinin ve eserini herkesin anlayabileceği bir dille yazma gayretinin bir tezahürü olarak değerlendirmek de mümkündür. Arapça kelimelerle yapılan kafiyelerin yüzde kırk beşlik oranla ilk sırayı alması, Arapça-Farsça kafiyelerinse yüzde on dörtlük bir orana sahip olması eserin dilinin ağır ve anlaşılmaz olduğu anlamına gelmemelidir. Söz konusu kelimeler, *Muhammediye*'nin yazıldığı döneme kadar verilen dinî-edebî eserlerde çokça görülen ve pek çoğu bugün bile günlük hayatımızda kullanımda olan kelimelerdir. Ayrıca *Muhammediye*'nin dinî-tasavvufî muhtevalı bir eser olduğunu, dolayısıyla konunun işlenişi esnasında bu tür kelimelere yer vermenin kaçınılmaz olduğunu da göz önünde tutmak gerekmektedir. Aşağıdaki örneklerde bu hususları görmek mümkündür:[36]

Türkçe kelimelerle yapılmış kafiyeler:

ḳılurdı ezelde / **bil**ürdi ezelde	(201)	**bur**updur / **ṭurḳur**updur	(5309)
gözüñi / **yüz**üñi	(909)	**ir**mez / **gör**mez	(5605)
ṭolısar / **ol**ısar	(1308)	**işl**e / **bağışl**a	(6210)
ṭoprakdan ben / **alçak**dan ben	(1402)	**ban**dura Allāh / **gön**düre Allāh	(6702)
ṭururdı / **ur**urdı	(2313)	**öl**eler / **ol**alar	(6808)
geldi / **dök**ildi	(2609)	**an**da / **bun**da	(7004)
yardı / **çıḳar**dı	(3102)	**dür**işdi / **ir**işdi	(8202)
ideler / **gid**eler	(3707)	**git**miş / **şırıt**mış	(8410)
ḳara / **ḳopar**a	(4009)	**şovuḳ**lar / **ḳovuḳ**lar	(9206)
öliserdür / **bul**ısardur	(5103)	**yan**dur / **söyün**dür	(11403)

Türkçe-Arapça / Arapça-Türkçe kelimelerle yapılmış kafiyeler:

anuñ / **cinān**uñ	(807)	**Cibrīl** / **sil**	(2203)
adı / **Hādī**	(1005)	**melek**ler / **belek**ler	(2707)

[36] Kafiye kelimeleri koyu olarak belirtilmiştir.

yılda çıḳdı / Ḫulde çıḳdı	(1201)	evvel / bol	(3103)
anda / zamānda	(2406)	ḳabāyil / bil	(3706)
ḳatına / niyyetine	(3302)	şerāya / araya	(5808)
ol / maḳbūl	(3505)	ʿadūlar / bular	(6008)
eri / ġubārı	(4403)	iʿtiẕārum / varum	(8302)
var ḳıldı / muḫtār ḳıldı	(6306)	zemherīre / yire	(9205)
di / berdi	(7409)	şādıḳ / yaraşıḳ	(9504)
ṭopṭoluyam / Hūyam	(7609)	mekānı / anı	(10404)

Türkçe-Farsça / Farsça-Türkçe kelimelerle yapılmış kafiyeler:

ḳamu / dārū	(621)	serāya / araya	(804)
deñiz / hergiz	(1107)	peyem-ber / gökler	(3304)
andayuz biz / ferḫundeyüz biz	(1509)	zebānı / yalanı	(3506)
bulara / kenāra	(2606)	dāġ / yaġ	(3603)
anı / cānı	(3702)	biryān / ḳan	(5304)
bilini / gülini	(5310)	zen / bulardan	(6110)
işüñüz / cünbişüñüz	(8205)	yār / var	(7101)
siz / perhīz	(8602)	hīç / giç	(9105)
yarelendi / pārelendi	(9710)	pes / kes	(9906)
anesidür / dānesidür	(10504)	zinhār / ḳurtar	(11207)

Arapça kelimelerle yapılmış kafiyeler:

ḳıdemden / ʿademden	(303)	cennet / elbet	(7003)
ẕātı / şıfātı	(405)	müʾmin / cin	(7209)
beşāret / niʿmet	(1709)	mālı / ḥalālı	(7903)
irsāl / ihmāl	(2502)	ʿārif / maʿārif	(8508)
ġayret eyle / ṭāʿat eyle	(3407)	ḥażret / muşībet	(9004)
neẕīr / faḳīr	(4010)	ḥūr / meẕkūr	(9501)
ḫiṭābet / āyet	(5110)	nihāyet / leẕẕet	(9608)
tamāmet / kerāmet	(5802)	iḥsān / sulṭān	(10003)
ḥaḳ / muḥaḳḳaḳ	(6101)	ḳudretlerini / ḥikmetlerini	(10209)
ḥikāyet / rivāyet	(6505)	ḥarāret / bürūdet	(10703)

Farsça kelimelerle yapılmış kafiyeler:

ser-firāz ol / **şāh-bāz** ol	(106)	**dermān** andan / **cān** andan	(4908)
pāk / **ḫāk**	(625)	**şādān** / **giryān**	(5009)
yār / **dīdār**	(1409)	**çāk** elinden / **ḫāk** elinden	(5305)
dildār / **āzār**	(1810)	**ḫudāvend** / **bend**	(6102)
şāh / **māh**	(3002)	**namāzı** / **niyāzı**	(7302)
server / **peyem-ber**	(3101)	**penāhı** / **günāhı**	(7505)
nigehbān / **ḫandān**	(3404)	**hīç** / **pīç**	(8006)
cān / **bārān**	(4205)	**āh** / **rāh**	(9803)
āsumān / **cihān**	(4410)	**pes** / **herkes**	(10807)
hem / **kem**	(4601)	**çāre** senden / **āvāre** senden	(11804)

Arapça-Farsça / Farsça-Arapça kelimelerle yapılmış kafiyeler

ḥāl / **lāl**	(18)	**hünerver** / **münevver**	(2314)
ḥayādur / **hümā**dur	(101)	**cihān**a / **beyān**a	(2402)
sulṭān / **ḫandān**	(209)	**dil**den / **ʿamel**den	(4903)
ḳarārı / **Kirdigārı**	(1103)	**giryān** / **ḳurbān**	(5006)
maʿmūr / **dūr**	(2108)	**leb** / **Rab**	(6208)
riyādan / **Ḫudā**dan	(3408)	**Ḫudā**ya / **cezā**ya	(8206)
aḳribāsı / **revā**sı	(3703)	**bisyār** / **Cebbār**	(8403)
ʿālem / **ḫurrem**	(4208)	**destūr** / **mesrūr**	(9509)
müyesser / **server**	(4604)	**rüsvā** / a**ʿmā**	(9709)
ḥaẕer ḳıl / **güẕer** ḳıl	(4803)	**cihānı** / **cinānı**	(11504)

Kafiyesi olmayıp sadece redifi olan beyitler:

biñ yıl / biñ yıl	(1203)	elinden / elinden	(7301)
anı / anı	(2103)	ʿaẕābı / ʿaẕābı	(8105)
didi Ḥaḳ / eyledi Ḥaḳ	(2209)	selāsil / selāsil	(8307)
yire / yire	(2602)	eylemişem / dimişem	(8401)
ḥikmet / ḥikmet	(3106)	anda / anda	(8804)
ḳodılar / didiler	(4004)	bundan efḍal / bundan efḍal	(9601)
küffār / küffār	(4609)	ġālib / ġālib	(10804)

birini / birini	(5807)	birbirini / birbirini	(10903)
cān / cān	(7205)	ekber / ekber	(11307)

◆ **Tekrar edilen kafiye kelimeleri:** Metinde bazı kafiye kelimelerinin diğerlerinden daha fazla tekrarlandığı görülmektedir. Müellif, aynı kafiyeyi farklı beyitlerde tekrar kullanırken belli bir sayı aralığı gözetmemiştir. Bazen hemen sonraki beyitte aynı kafiye kelimelerini tekrarlarken bazen de bu kelimeleri mısralar arasında yer değiştirerek kullanmıştır.

Aşağıdaki örnekte, peş peşe iki beyitte aynı kafiye kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir:

Çü müᶜ min oddan eyleye ᶜ**ubūr**ı
Ṭamunuñ üstine ṣaçıla **nūr**ı

Diye ṭamu ki tīz olsun ᶜ**ubūr**uñ
Söyündürmeye tā nārumı **nūr**uñ (8837-8838)

Şu örnekte de kafiye kelimeleri birkaç beyit arayla tekrar edilmiştir:

Anuñ-çün didiler pes aña **Aᶜrāf**
Kim andan bilinür mecmūᶜ -ı **eṣnāf** (9644)
* * *
Müfessirler bu sūra didi **Aᶜrāf**
Kim anda ḥabs olısar niçe **eṣnāf** (9646)

Metinde çok tekrar eden kafiye kelimelerinden bazılarını alfabetik olarak şöyle sıralayabiliriz:

ādem/dem	eyle/söyle	Muḥammed/Aḥmed	sen/ben
Allāh/şāh	gel/ol	muṭlaḳ/el-ḥaḳ	siz/biz
ben/sen	gir/gör	namāz/niyāz	sulṭān/ḫan
bil/yıl	göz/yüz	ol/bil	Taᶜālā/Mevlā
bit/yit	Ḥaḳ/muḥaḳḳaḳ	ol/bol	vefā/cefā
cān/ḳurbān	hemān-ān	ol/ḳal	yaḳ/yıḳ
cān/sulṭān	ḥisāb/ᶜazāb	ol/yol	yarat/it
cihān/beyān	ilāh-pādişāh	öz/göz	yüz/söz
dāyim/ḳāyim	iriş/düş	pes/herkes	ᶜālem/ādem
dem/hem	it/git	peyem-ber/ger	ᶜazāb/ᶜıḳāb
di/yi	ḳudret/ḥikmet	peyem-ber/server	ᶜizzet/raḥmet
diñ/añ	maḳbūl/ol	Rab/hep	
evvel/ḥal	melek/felek	rivāyet/ḥikāyet	

◆ **Zü-kafiyeteyn beyitler:** Eserde bazı beyitlerde mısra sonlarındaki asıl kafiyenin haricinde, kimi kelimelerin de kendi arasında kafiyelendiği görülmektedir. Divan şiirinde böyle şiirlere "iki kafiyeli" anlamında "zü-kafiyeteyn" denmektedir (Saraç, 2011: 268). Bu özelliğe sahip beyitlerin diğer beyitlerden daha ahenkli bir ses yapısına sahip oldukları muhakkaktır. Bu nitelikteki beyitlerden bazıları şunlardır:

ᶜ Ayān idem güneşden zerreyi ben
Beyān idem deñizden ḳaṭreyi ben (4093)
* * *
Dimişdür pes bu dünyānuñ fenāsın
Beyān itmişdür uḫrānuñ beḳāsın (4827)
* * *
Sekiz cennet viṣālüñsüz baña nār
Olur gülşen cemālüñsüz baña ḫār (5463)
* * *
Gel imden girü gir cennetlere sen
Gel imden girü ir rāḥatlara sen (9355)
* * *
Bunuñ-çün ṭurdı mīzān-ı şerīᶜat
Bunuñ-çün oldı erkān-ı ṭarīḳat (11603)

Mısra sonlarındaki asıl kafiyesi haricinde birden fazla kafiyeye sahip şiirlere de *zü'l-kavâfî* denmektedir. Bu özelliği ile göze çarpan beyitlerden ikisi şöyledir:

Nişāndur ḳudretüñden verd-i aḥmer
Beyāndur ḥikmetüñden dürr ü gevher (26)
* * *
Şecāᶜat hem mürüvvet hem seḫāvet
Leṭāfet hem fütüvvet hem vilāyet (107)

◆ Metinde cinaslı kelimelerle çok fazla sayıda kafiye yapılmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir:[37]

Didi çün bunlaruñ adı ḥarāmdur
Bilüñ bunlarda ḳan dökmek ḥarāmdur (4620)
* * *
Ki_aña tebdīlini vü hem günāhın
Ki eksük eylemeye her gün āhın (1492)
* * *
Ḳamu ervāḥ kim geldi vücūda
Ḳamusı maẓhar oldı feyż ü cūda (438)
* * *
İletdiler Ḥüseyni Kerbelāya
Pes anda uġradı kerb ü belāya (6066)
* * *

[37] Cinas konusu söz sanatlarında ayrıca ele alınacağı için burada çeşitlerine göre gruplandırmaya gidilmemiştir.

Ezel çün bitdi ol vaḥdet **dıraḫtı**
Cihān bāġına dökdi berg-i **raḫtı** (495)
* * *
Nitekim aḥsen-idi **ḫalḳı** anuñ
Daḫı hem aḥsen-idi **ḫulḳı** anuñ (2943)

◆ Kafiye zorunluluğu nedeniyle bazı Arapça ve Türkçe kelimelerin telaffuzunda değişiklikler olduğu gözlemlenmektedir. Aşağıdaki birkaç örnekte (yuḳarı, aġı, giri) de görüldüğü üzere bu değişiklikler, imlada günümüzdeki yazım biçimine doğru bir gidişin başladığını da göstermektedir:

Kisrā > Kisrī:
Yıḳıldı ol gice eyvān-ı **Kisrī**
Dökildi Ḳayṣerüñ başına ḳaṣrı (2525)

evlā > evlī:
Pes ol dem didiler bir niçe ḳavli
Velīkin görmedi hīç birin **evlī** (4032)

gelecegin > geleceġın:
Cihānuñ olmışın u olacaġın
Zamānuñ gelmişin ü gelece**ġın** (138)

yuḳaru > yuḳarı:
Başı aşaġadur köki **yuḳarı**
Ne ḳudret issidür gör Kirdigārı (799)

aġu > aġı:
Ki her ṣoḳduḳda anuñ **aġı**sını
Bulalar ḳırḳ yıla dek acısını (9145)

girü > giri:
Birinden çıḳa biş yüz ḥūrī anuñ
Birinden daḫı biş yüz **giri** anuñ (10492)

◆ **Kafiye kusurları:** Metindeki kafiye hataları, daha çok iki şekilde kendini göstermektedir. Bunların ilki, revi harfinin mahreç yakınlığı olan başka bir harfe dönüşmesidir (ikfâ):

Pes evvel ṭoġdı Ḳāsım ṣoñra Zeyne**b**
Ruḳıyye Ümmü Gülṣūm Fāṭıma he**p** (2632)
* * *
Şular kim sācid ola yā ola a**ç**
Yaḳın ola baña ki_olmaya muḥtā**c** (3415)
* * *
Ki üç biñ ḥarfe otuz biñ firiş**t**e
Ṭutarlar ḳarşusına ṣaff iniş**d**e (4744)
* * *
Deve şeklinde vü a**ġ** ola mescid
Münevver ola berrā**ḳ** ola mescid (7673)

* * *
Yidi ṭamuyı bu nevᶜa ḳıyās it
Düriş cānuñı anlardan ḫalāṣ it (8985)
* * *
Budur altıncı dünyā ola mebġūż
Yidinci Ḥaḳ sevüsi ola melḥūẓ (3504)
* * *
Ṭaġıla tā bular ceng itmeyeler
Şehādetden anı menᶜ itmeyeler (6011)
* * *
Didiler mehrini virmek gerekdür
Pes andan aña el urmaḳ gerekdür (1627)

İkincisi ise, revi harfinin kelimenin son asıl harfi olmamasından kaynaklanan hatalardır:

Ḫˇoş insān eyledüñ mā-i mehīni
Ki dün gün ẕikr ider şehler şehini (27)
* * *
Pes anı daḫı incüden yaratdı
Ḥabībine anı mesken yaratdı (794)
* * *
Didiler müntehā baᶜżılar adın
Kim irer aña dek ervāḥ-ı müʾmin (932)
* * *
Hem Ādem vaḥşetinden ola sākin
Hem anuñ ᶜafv ide ḥażret günāhın (1082)
* * *
Ki zīrā çünki cān aᶜlādan ine
İre tā sāfilīnüñ esfeline (1439)

◆ **Redif:** Metinde ahengi sağlamada kafiyenin yanı sıra rediflerden de sıkça yararlanılmıştır. Daha önce örnekleri verildiği üzere, kafiyenin bulunmadığı ve ahengin redifle sağlandığı pek çok beyit vardır. Eserde Türkçe ek ve kelimelerle yapılan redifler çoğunluktadır. Hem sadece bir ekten/kelimeden ibaret olan redifler hem de birden fazla kelimeden oluşan redifler metinde sıkça görülmektedir:

Ezel çün reh-nümā olduñ bu yirde
Niçün benden cüdā olduñ bu yirde (3177)
* * *
Ṭarīḳatde sülūk idenler içün
Sülūk-ile Ḥaḳa gidenler içün (6275)

Bazı redifler de birden çok beyitte peş peşe tekrarlanmıştır:

Gel imdi gör ne sulṭāndur Muḥammed
Niçe ᶜālemlere kāndur Muḥammed

Cemīᶜ -i cānda cevher**dür Muḥammed**
Cemīᶜ -i kānda gevher**dür Muḥammed**

Cihāna cümle raḥmet**dür Muḥammed**
Fürūᶜ uz biz ḥaḳīḳat**dür Muḥammed**

Ḥaḳīḳat nūr-ı aṣfā**dur Muḥammed**
Muᶜ allā vü müzekkā**dur Muḥammed** (365-368)

2.1.5. Dil

Muhammediye'nin dil özelliklerini tespit edebilmek için öncelikle dönem olarak Türkiye Türkçesinin hangi devresine dâhil olduğunu ortaya koymak gerekmektedir. Yazıldığı tarih (1508) itibarıyla *Muhammediye*, bir geçiş dönemi eseri olarak kabul edilmelidir. Çünkü Eski Anadolu Türkçesinin (XIII-XV. yüzyıllar) yerini yavaş yavaş Osmanlı Türkçesine (XVI-XX. yüzyıllar) bırakmaya başladığı bir dönemde yazılmıştır. Bu nedenle eserde, Eski Anadolu Türkçesi (EAT) devresine ait dil özellikleri yaygın biçimde görülmektedir. Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi* adlı kitabının ön sözünde bu geçiş devresiyle ilgili olarak *"Eski Türkiye Türkçesi hususiyetleri, bir geçiş devresi sayılabilecek olan XV. yüzyılın ikinci yarısında da devam etmiş, klasik yazı dilinin meydana geldiği XVI. yüzyılda da büyük ölçüde yaşamıştır."* (2012: X) demektedir. *Muhammediye*'nin dönem olarak Eski Anadolu Türkçesinin özelliklerini taşıması ve müellifinin de açık ve anlaşılır bir dille yazma gayreti, eserin dil bakımından değerini artırmıştır. Bu nedenle eserin dil açısından incelenmesi önem arz etmektedir. Ancak, çalışmamızın konusu doğrudan doğruya "dil" üzerine olmadığı için çok ayrıntılı bir incelemeye gidilmemiş, eserin dil özellikleri hakkında genel bir kanaat oluşması için metinden seçilen sınırlı sayıdaki örneklerle bu özellikler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Eserin dil özelliklerinin ortaya konulması amacıyla ilk önce eserde görülen Eski Anadolu Türkçesi dil hususiyetleri ele alınacak, daha sonra söz konusu devreyi yansıtan söz varlığına yer verilecektir.

2.1.5.1. Eski Anadolu Türkçesi Dil Özellikleri[38]

Muhammediye, hem ses hem de şekil bilgisi açısından EAT devresinin karakteristiğini yansıtmaktadır. Eserde bu dönemi yansıtan fonetik hususiyetlerden öne çıkanları maddeler hâlinde şöyle sıralayabiliriz:

a) Vokal değişmeleri:

Teklik 1. ve 2. şahıs zamirlerinin *"beni, benüm, seni, senüñ"* gibi çekimli şekilleri, metinde bazen *"bini, binüm, sini, sinüñ"* olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat daha çok ilk biçim kullanılmış olup ikinci kullanımın vezin zorunluluğundan ileri geldiği görülmektedir:

bini: Hem altı nesne-y-ile **bini** ol şāh (3051a)

binüm: Didi sensin mürīdüm **binüm** iy cān (3710b)

sini: Ki **sini** ḳaṣd-ıla urmaz peyem-ber (5054b)

sinüñ: Şeref ben daḫı **sinüñ**le bulurdum (5153a)

b) Vokal uyumu:

◆ Aitlik eki olan ve getirildiği kelimeyi sıfat yapan *-ki* eki, kök ünlüsüne uyarak kalınlaşır (-ki > -ġı). Aynı durum, ilgi zamiri olan *-ki* için de geçerlidir. Sıfat ve zamir yapan *-ki* ekini alan bazı kelimeler aşağıda verilmiştir. Son örnekte de görüleceği üzere bu kalınlaşmanın sadece bir istisnası vardır:

* Anuñdur hem daḫı alnuñda**ġı** nūr (1635a)

* Getürmez biri anda**ġı** ḫaberden (8033b)

* Pes ol yanında**ġı**ya eyde iy yār (10548a)

* Yaḳında**ġı** gibi ıraḳda**ġı**nı (10759b)

* Ebed burcında**ki** nūr-ı siyādet (2422b)

◆ Dönemin ses hususiyetlerine göre yuvarlak vokalli olması gereken bazı kelimelerin kaidenin aksi biçimde düz vokal taşıdığı görülür. Örneğin "yuḳaru" kelimesinin on beş yerde bu şekliyle geçtiği, iki yerde ise kafiye zaruretinden dolayı "yuḳarı" biçiminde yazıldığı görülmektedir:

Başı aşaġadur köki **yuḳ*arı***
Ne ḳudret issidür gör Kirdig*ārı* (799)

[38] Eserdeki EAT devresine ait fonetik ve morfolojik hususiyetlerin bir düzen dâhilinde ortaya konması amacıyla Faruk Kadri Timurtaş'ın (2012) *Eski Türkiye Türkçesi* adlı kitabındaki konu tasnifi ve maddelendirmeleri esas alınmıştır. Gramer yapılarının terimsel olarak ifade edilmesinde de yine bu kaynaktan yararlanılmıştır. Örnek seçilen kelimelerin anlamları ise *Tarama Sözlüğü*'ne (TDK, 1983) göre verilmiştir.

* * *
Girü Cibrīl getürdi vaḥy-i B*ārī*
Ki iy baş büriyüci ṭur yuḳ*arı* (2735)

◆ İmlası klişeleşmiş bazı eklerin -istisnaî olarak- klişenin aksi biçimde vokal taşıdıkları görülür. Aşağıdaki örneklerden sadece sonuncuda kafiye zarureti vardır, diğerlerinin yazımında ise herhangi bir zorunluluk olmadan söz konusu istisnaî durum ortaya çıkmıştır:

-up (gerundium eki): Tefekkür baḥrına ṭalıp didüm ben (161a)

-(ı)n (dönüşlülük eki): Ne tīz şoyunduñ uşanduñ ġazādan (4399b)

-lıḳ / *-lik* (isimden isim yapma eki): Didi bil kim ḳonuḳluġa giderem (5922a)
Her adım kim adar üç günlük-idi (2126a)

c) Vokal türemesi:[39]

Türkçe kelimelerde vokal türemesinin metinde sadece bir örneği vardır. Vokal türemesinin görüldüğü kelime, başka bir beyitte vezin zorunluluğu olmadığı için türeme olmadan kullanılmıştır:

* Ṣalavātla ṣalātı yigirekdür (5858b)

* ᶜ Abīr ü müşgden yigrek ḳoḳardı (5399b)

d) Vokal düşmesi:[40]

Bazı köklere gelen eklerde vezin zaruretinden dolayı vokal düşmesi görülmektedir:

aş-ıl-u > aşlu: Muᶜ allaḳ aşlu ṣol yanında gördi (1373b)

bil-eli-den > bilelden: Bilelden berü yaᶜ nī bini bunlar (3464a)

gör-in-ür > görnür: Yüzi yumşaḳ ḥayā çoḳ görnür andan (3446b)

göy-in-ük-lü > göynüklü: Girü göynüklü diñle bir ḥikāyet (5906a)

yaz-ıl-u > yazlu: Bu levḥda yazludur aḥvāl-i ᶜ ālem (703a)

e) Vokal birleşmesi:[41]

◆ Ünlü ile biten bir kelimeden sonra ünlü ile başlayan bir kelime geldiği zaman ünlülerden birinin düşerek iki kelimenin birleştiği görülür. Bu ses hadisesinin

[39] Türkçe olmayan kelimelerde vezin gereği gerçekleşen diğer ses türemelerine vezin bölümündeki "Hece (ses) türemesi" maddesinde değinilmiştir.
[40] Türkçe olmayan kelimelerde vezin gereği gerçekleşen diğer vokal düşmelerine vezin bölümündeki "Orta hece (ses) düşmesi" maddesinde değinilmiştir.
[41] "Birleşme" teriminin tam açıklaması için bk. Timurtaş, 2012: 42.

gerçekleştiği kelimelerden bazıları kalıplaşır. Metinde vokal birleşmesi görülen kelimelerden birkaçı şöyledir:

ne + ol- > n'ol- : Bilür misin ki **n'olur** ḥālüñ āḫir (2029a)

ne + it- > n'it- : Didi Ḳābile **n'itdüñ** ḳardaşuñı(2284a)

ne + eyle- > n'eyle- : Beni **n'eyler** ne işe yararam ben (1281b)

ne + iste- > n'iste- : Diye **n'ister** bular eyde ki iy cān (9189a)

f) Konsonant değişmeleri:

◆ *ḳ / ḫ* değişmesi hususunda metinde tam bir ayrım söz konusu değildir. Aynı kelimenin her iki şekline de rastlanabilmektedir:

uyḫu / uyḳu: Gözüñ aç **uyḫu**dan ġafletden uyan (6751b)

Ki **uyḳu**dan uyandı şimdi her dil (125a)

ḳorḫu / ḳorḳu: Baña **ḳorḫu** viren bu üç işümdür (7459b)

Gide **ḳorḳu**dan ol demde ḥayātı (8291b)

yoḫsa / yoḳsa: Du^{c} ā ḳıl **yoḫsa** müşkil oldı aḥvāl (4207b)

Ṣaḳınġıl **yoḳsa** ḳılur cānı bīmār (4779b)

◆ *t / d* değişmesi konusunda, sadece bir kelimenin yazımında ikilik görülür. Ancak bu ikilikte de belli bir ayrımdan söz edilebilir. İsim kökü olan, "dad" biçiminde; fiil kökü olan, "ṭad-" biçiminde yazılmıştır:

dad: Ki südden aḳ beñzer **dad**ı ḳanda (767b)

ṭad-: Didi kim küllī nefs ölüm **ṭad**arlar (5568a)

g) Metatez (göçüşme):

Metinde sadece bir kelimede görülmektedir:

çömlek > çölmek: Nitekim ḳaynaya **çölmek** bayaġı (9312b)

* * *

Muhammediye'de Eski Anadolu Türkçesinin karakteristiğini yansıtan morfolojik hususiyetlerden öne çıkanlar, kelime türlerine (isim, zamir, sıfat…) göre gruplandırılarak ayrı başlıklar hâlinde ele alınacaktır. Böylece eserdeki gramer yapılarından belli bir kesit ortaya konmuş olacaktır.[42]

[42] Eklerle ilgili hususların tespitinde *Eski Türkiye Türkçesi* (Timurtaş, 2012) adlı kitabın yanı sıra *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler* (Gülsevin, 2011) adlı kitaptan da yararlanılmıştır.

a) İsimlerle ilgili hususlar:

◆ Türkçede sayı sıfatlarından ve topluluk isimlerinden sonra çoğul eki gelmez. Ancak metinde bunun bazı istisnaları vardır:

* Olur bu demde **her diller** hevesde (115b)

* Ki **her bir ḳaşları** beñzer hilāle (738a)

* **İki ṭuṭaḳlarınuñ** arasından (1502a)

* Dimişdüm kim **ṭoḳuz sābıḳlar** oldı (2860a)

* Benüm hem var-ımış **birḳaç baḳarlar** (4311a)

* Yirince düşe **her işler** muvāfıḳ (4550b)

◆ **Ek yığılması:** Teklik 3. şahıs iyelik ekinin bazı kelimelere üst üste iki defa getirildiği görülür:

bir-i-si: Ki her **birisi** ṭaġlar gibi anuñ (996a)

kim-i-si: Kimi esved **kimisi** aḳ u ṣāfī (1291b)

Rabb-i-si: Ki göstermişdür aña **Rabbisi** yol (3120b)

◆ "Birlikte, beraber" anlamına gelen *bile* [bilece] edatının, bir isim gibi, teklik 1. şahıs iyelik eki alarak "bilemce" şeklinde kullanılması dikkat çekici bir yapı özelliği göstermektedir. Bu kelime, geçtiği beyitte "yanımca, yanımda, benimle birlikte" anlamlarına gelecek şekilde kullanılmıştır:

Ne kişisin didi kim Cebreʾīlem
Muḥammeddür **bilemce** ben delīlem (3146)

◆ -din ayrılma eki, sadece "önce, ilk önce, önceden, önden, daha evvel" anlamlarına gelen *öñdin* kelimesinde geçmektedir:

* Baña ḳamudan **öñdin** iresin sen (5396b)

* Şular kim cennete **öñdin** gireler (9473a)

◆ Bir hâl ekinin başka bir hâl ekinin işleviyle, onun yerine kullanıldığı kelimeler vardır:

belirtme hâli > vasıta hâli: Ḫadīce ḫātūnı evlendi ol ḫan (2630b)

belirtme hâli > yönelme hâli: Enes didi ki binerdi ḥımārı (2998a)

yalın hâl > ilgi hâli: Üçi daḫı **melekler** aña mānend (660a)

yalın hâl > vasıta hâli: **Melekler** ṭopṭoludur içi anuñ (655a)

yalın hâl > yönelme hâli: Bu gice idesin **Medīne** hicret (3713b)

yönelme hâli > belirtme hâli: Girü ʿafv eyler-idük anlara biz (7318a)

yükleme hâli > yönelme hâli: Bu niyyet üzre ᶜÖmmer bindi atın (2834a)

◆ Metinde geçen rakamsal değeri en büyük asıl sayı ismi "yüz bin"dir. Daha büyük sayılar, "yüz bin"in katlarıyla ve bu miktarı aşan kısmın ayrıca söylenmesi ile ifade edilir:

üç yüz yirmi dört bin:	Ki **üç yüz biñ yigirmi dört biñ** yıl (553b)
yedi yüz yetmiş bin:	**Yidi yüz biñ** yıl u **yitmiş biñ** yıl (1203a)
dokuz yüz altmış bin:	**Ṭoḳuz kez yüz biñ altmış biñ** olur hem (6438a)
beş milyon:	Olur pes **elli yüz biñ** yıl feżāsı (719a)
milyonlarca:	**Hezārān biñ** ṣalāt-ıla selām it (4918b)

◆ Sayı bildiren Arapça/Farsça kelimeler çok fazla kullanılmamıştır. Aşağıda örnekleri verilenler, klasik edebî eserlerde sıkça rastladığımız ve pek çoğu kendisinden sonra gelen isimlerle birlikte kalıp ifade hâlini almış sayılardır:

* Ki yaᶜnī Mūsī buldı **tisᶜa** āyāt (4116a)
* ᶜ**Aşere**-i mübeşşere dinildi (2861b)
* Didi saña **dü**-ᶜālem begligini (3347b)
* Anuñ-çün **çār**-yār ekrem olupdur (3034a)
* Bu īmān içre **penc** erkān virdüñ (6185b)
* Ki ḥāfıẓdur buları **şeş**-cihetden (3467a)
* Ki_anuñ ḳatında bu **heft**-āsumānı (1049a)
* Müşerref nūruñ-ıla **heşt**-cennet (9464a)
* Ki ḥıfẓ eyleye şems-i **nüh**-ḳıbābı (2597b)
* Dimişler baᶜżına maᶜnā-yı **heftād** (11082a)
* **Hezār** efsūn oḳur seḥḥāre gözler (10468b)
* Medḥüñde **ṣad hezār** ola ger ᶜömrüm ü dilüm (3668a)

◆ *-lıḳ / -lik* isimden isim yapma eki, kök hâlinde ince vokalli olan veya son hecesi ince vokal taşıyan bazı Farsça kelimelere eklendiğinde kalın şekildedir:

* Ki lāyıḳ **dāyelıġ**a ol kerīme (2551b)
* Melekler **şādilıḳ**lar eylesünler (2706a)
* Ki virdi saña **peyġam-berlıḳ** Allāh (2806b)
* Neseb **şehlıḳ** ṣorılmaz anda hem māl (7213b)
* Żaᶜīf olmışdı līkin **ḫastelıḳ**dan (11280a)

◆ Nadir bir kullanıma sahip olan teklik 3. şahıs iyelik eki "-in"[43], *Muhammediye*'de bir, *Âdâbü't-Tâlibîn*'de ise iki kelimede karşımıza çıkmaktadır. Geçtiği kelimelerin üçünde de, yokluk bildiren "-süz" isimden isim yapma ekiyle birlikte kullanılmıştır:

Muhammediye'den;

(anuñ) *ism-i-n-süz:* Diye her yirde ger tevḥīdi her dil
Anuñ **isminsüz** olmaz dīni kāmil (2400)

Âdâbü't-Tâlibîn'den;

(Ḥaḳuñ) *emr-i-n-süz:* Kimesne hīç Ḥaḳuñ **emrinsüz** anda
Tekellüm idemezler ol zamānda (90b, 3. satır)

(Ḥaḳuñ) *cemāl-i-n-süz:* Ḥaḳuñ ġayrına dil virme güz̲er ḳıl
Cemālinsüz behiştinden ḥaz̲er ḳıl (123b, 9.satır)

◆ İsimden isim yapma eklerinden dikkat çeken bazı örnekler aşağıya alınmıştır:

-aru (Yön bildirmektedir.): Didi kim var birez añ**aru** sen de (5371b)

-ez: Geñ**ez** ḳıl raḥmetüñden ḳıl fütūḥı (5426b)

-caḳ / -cek Be-ġāyet yeyni**cek** ḳılurdı anı (2986b)

(Sıfat/zarf yapar.): Ḳalan ḫalḳ ṭura baş açuḳ yalın**caḳ** (7537b)
Çü içmege yaḳın**caḳ** getüreler (9184b)
Beni ḳatuña çek tiz**cek** gideyim (5166a)

-cuġaz (Küçültme): Eger bir ḳor**cuġaz** yire çıḳaydı (8970a)

-cuḳ (Küçültme): Ḳarı**cuḳ**lar ki ṣaçları aġarmış (10725a)

-dü / -du: İñil**dü**den yürekler pārelendi (5121b)
İşitdüm kilīdüñ ġıjıl**du**sın hem (9057b)

-raḳ / rek (Karşılaştırma Ay andan kiçi**rek**dür didi hem ol (1062a)
görevinde, sıfat/zarf): [c] Abīr ü müşgden yig**rek** ḳoḳardı (5399b)
Bir iki_adım yürüdi ilerü**rek** (3880b)

-sı (Zarf görevinde): Velī ol demde ayruḳ**sı** ola ḥāl (6599b)

◆ Türkçe kelimelerle Arapça/Farsça kelimelerin tamlama yapılmasına çok nadir de olsa rastlanmaktadır. Bu, daha çok Arapça "cemī[c]" kelimesiyle yapılan tamlamalarda söz konusu olan bir durumdur: cemī[c] -i iş (215a), cemī[c] -i var (402a), cemī[c] -i ḳullar (923a), cemī[c] -i yir (2399a); yar-ı dehān (740a).

[43] bk. Gülsevin, 2011: 13-15.

b) Zamirler:

Metinde geçen zamirlerden dikkat çeken bazı örnekler şöyledir:

anda "orada" (işaret zm.): Meger var-ıdı **anda** bir ḳabīle (2549a)

olar (işaret zm.): **Olar** bedr olmış ay gibi olalar (9473b)

şol (işaret zm.): Daḫı **şol** kim namāzı ḳılmayalar (1151a)

kendüzi[44] *(dönüşlülük zm.):* Ki setr ide anuñla **kendözi**ni (4213a)

öz (dönüşlülük zm.): İdinmişdi **öz**ine pīşe faḳrı (2962a)

fülān (belirsizlik zm.): Ki yā Rabbi **fülān** virdi ṣalavāt (5767a)

her ki (belirsizlik zm.): O yiri **her ki** görmez Ḥaḳḳı görmez (829a)

hīç kes (belirsizlik zm.): Anuñ aḫlāḳı **hīç kes**de yoġ-ıdı (2949a)

kimi (belirsizlik zm.): **Kimi**n yapup **kimi**ni yıḳısar ol (6733b)

ne kim (belirsizlik zm.): Baña bildür **ne kim** emr idesin hep (705b)

c) Sıfatlarla ilgili hususlar:

◆ Sıfatlarda pekiştirme daha çok iki şekilde yapılmıştır. İlki, sıfat olan kelimenin ilk sesli harfine "p" ünsüzünün eklenmesiyle oluşan hecenin sıfatın başına ilave edilmesiyle oluşanlardır. İkincisi ise, sıfat olan kelimenin tekrarıyla oluşanlardır:

* Yirüñ üsti ola **düpdüz** ṭayıncaḳ (6869b)

* Ki şimdi **ḳapḳara** ẓulmet-durur ol (8965a)

* Bu nev^{c}a **dürlü dürlü** ni^{c}met anda (787a)

* Virem **çoḳ çoḳ** kerāmetler ^{c}aṭālar (3462b)

* Ola ger **biñ biñ** üştür daḫı insān (4193a)

◆ *-caḳ, -cek; -cuḳ, -cük* ekleriyle yapılan küçültme sıfatlarından bazıları şunlardır:

* Görür bir **ṭaracuḳ** ev hem de ẓulmet (1455a)

* Ki ol bir kūy-durur Ḳudse **yaḳıncaḳ** (6669a)

* **Alçacuḳ** gönli vü sözi ḥaḳḳı-çün (6278b)

* **Küçücük** burnı var ṣankim ṭuru ṣu (2929b)

[44] Pek çok beyitte "özi" kelimesi ile kafiye yapıldığı için tenkitli metne "kendözi" şeklinde alınmıştır.

d) Zarflar:

Metinde geçen -kimi yabancı menşeli- zarflardan dikkat çeken bazı örnekler şöyledir:

-den girü (zaman zf.):	Ki şim**den girü** çekme ḥasret ü ġam (2094b)
dün gün (zaman zf.):	Ki **dün gün** ẕikr ider şehler şehini (27b)
ḳaçan (zaman zf.):	**Ḳaçan** idrāk olur ol ḳanı ḳanda (267b)
niçe bir (zaman zf.):	**Niçe bir** idesin yirde fesādı (6908a)
öñ (zaman zf.):	Kim andan **öñ** yoġ-ıdı ḫalḳ u deyyār (337b)
pes (zaman zf.):	**Pes** indi girü Cibrīl ṭapusına (3314a)
pes andan (zaman zf.):	**Pes andan** Beyt-i Maᶜ mūra irişdi (3161b)
ṣoñ (zaman zf.):	Ki bu **ṣoñ** geldi līkin ḳadri aᶜ lā (3155b)
negāhin[45] *(zaman zf.):*	**Negāhin** gördi ḳapu ḫalḳasında (1206a)
ḳanda (yer zf.):	Cemāli **ḳanda** eylerdi tecellī (216b)
ḳarşu (yer zf.):	Dün ü gün nāle ḳıl ol yāra **ḳarşu** (8476b)
yir yir (yer zf.):	Mediḥ-ḫᵛānlar oḳurlar medḥi **yir yir** (3838a)
bölük bölük (miktar zf.):	Ferişteler **bölük bölük** gelürler (5336a)
iñen (miktar zf.):	Didi ḳızum **iñende** itme fürḳat (5362a)
ḳatı (miktar zf.):	**Ḳatı** ᶜ izzet idermiş aña Sübḥān (1685a)
key (miktar zf.):	Didi ḳorḳmañ ki **key** āsān-durur iş (1384a)
öküş (miktar zf.):	Çi-ger ᶜ öẕrüm **öküş**dür ḫażretüñde (6162a)
ayruḳ (durum zf.):	Eger ölmezse zaḥmet virmeñ **ayruḳ** (6046b)
bu deñlü (durum zf.):	**Bu deñlü** yoġ-ıdı bizde ᶜ ibādet (7773b)
eyle (durum zf.):	Cevābın **eyle** virdi anuñ ol şāh (5744a)
gine (durum zf.):	**Gine** böyle didi ol yüzi ḳara (1570a)
şu resme (durum zf.):	**Şu resme** ḳıldılar āh-ıla efġān (5453a)

e) Edat, bağlaç ve ünlemler:[46]

Metinde geçen -kimi yabancı menşeli- edat, bağlaç ve ünlemleri örneklendirmek maksadıyla bazı mısralar aşağıda verilmiştir:

---

[45] Negāhin (نگاهن) kelimesine, sözlüklerde tesadüf edilememiştir; "nā-gehān"dan bozulmuş olmalıdır. Anlam olarak da *nā-gehān* (birdenbire, ansızın) ile aynıdır. Metinde on yedi defa geçmektedir.

[46] Edat, bağlaç ve ünlemlerin tespitinde *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf-Fiiller* (Tiken, 2004) adlı kitaptan faydalanılmıştır.

◆ Edatlar:

berü: Ki biñ yıldan **berü** büt-ḫāneyem ben (2497b)

bigi: Hezārān biñ senüñ **bigi** ki geldi (4847a)

bile: Ki her biriyle bir ḳız **bile** geldi (2263b)

birle: Ki ḫançer **birle** öldürdi özini (5995b)

degin: Bir omzından bir omzına **degin** tā (9070a)

dek: Melekler aña **dek** varurlar ancaḳ (931b)

diyü: Ki Deccāl ola **diyü** ḳorḫaram ben (6527b)

göre: Ki nūrına **göre** ola sürūrı (7046b)

ötrü: Ki senden **ötrü** mel^{c} ūn olmışam ben (6912b)

ṭoġrı: Ḫaremden yaña **ṭoġrı** vardı evvel (4462a)

üzre: Bu ma^{c} nī **üzre** server buyurupdur (7878a)

◆ Bağlaçlar:

çünki: İşāret **çünki** oldı ḫıdmet andan (165a)

çünkim: Aña **çünkim** tecellī ḳıldı z̲ātı (405a)

daḫı: Murādıdur riyāset **daḫı** dünyā (6349a)

ḫ̆od: Anuñ **ḫ̆od** var-ımış cinnetleri bol (2671b)

līki: Ḥaḳīḳat **līki** aṣl-ıdı Muḥammed (72b)

ne…ne ḫ̆od: **Ne** sīm ü zer **ne ḫ̆od** esbāb u emlāk (5578a)

nitekim: **Nitekim** cān gidicek cism-i ādem (345b)

ṣan: Ḳamunuñ yüzleri **ṣan** ay u güneş (970b)

ṣanasın: **Ṣanasın** cennet içre cennet itdi (1612b)

ṣankim: Güneş cārī olur **ṣankim** yüzinden (2912a)

v'eger-nī: **V'eger-nī** ben degülem bu fenādan (61a)

yoḫsa: Du^{c} ā ḳıl **yoḫsa** müşkil oldı aḥvāl (4207b)

◆ Ünlemler:

aḥsend (aḫsent): Didiler cümle ***aḥsend*** iy güzel yār (3985b)

dirīġā: Telef oldı ḳamu ^{c} ömrüm **dirīġā** (910a)

ha:[47] Ḫudāyı z̲ikr idüñ siz **ha** müdāmī (5030b)

ṣaḳın kim: **Ṣaḳın kim** olmasun ḳalbüñ aña bend (6102b)

[47] *"Devamlı, durmadan, sürekli"* anlamında olup (Tiken, 2004: 118) kendisinden sonra gelen kelimeyi (müdām: devamlı) pekiştirmektedir.

zihī / zī: **Zihī** muᶜ ciz nebīden **zī** kerāmet (4222b)

f) Fiillerle ilgili hususlar:

◆ İşlek olmayan isimden fiil/fiilden fiil yapma ekleriyle türetilen bazı kelimeler şunlardır:

al-da-: Beni bu vech-ile **alda**dı şeyṭān (1782a)

göster-t-: Gerekdür size **gösterd**em cemālüm (8591a)

ṭar-ıḳ-: Ḳatı **ṭarıḳ**dı ṣankim cān virdi (1457b)

ut-u-z-: O ṣoḥbetde **utuz**ur cānı elbet (5645b)

ün-de-: Ḳamuñuz Ḥaḳ ṭarīḳa **ünde**düm ben (9232b)

◆ Fiil çekiminde aynı şahıs için vezin zaruretinden dolayı farklı eklerin kullanıldığı görülür:

dilerem/dilerven: Didi kim dil**erem** yiyesin elbet (1726b)

Dilemezven velī nefsüm dil**erven** (7395b)

dimezem / dimezven: Diye ᶜĪsā ki māder di**mezem** ben (7397a)

Dim**ezven** z̄ātı idrāk olur anda (267a)

◆ *"Ol"* işaret zamirinin bildirme geniş zaman teklik 1. ve 2. şahıs çekimine girmesi, metinde iki kelimede karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu çekimlerde *"ben oyum, o benim; sen osun, o sensin"* anlamları verilmek istenmiştir:

Diye fısḳ u fücūrı ki_eyledüñ sen
Ḫabīṯ aᶜ māl ki işlerdüñ **olam** ben (7086)
* * *
Velī sen on degülsin yüz degülsin
Evel kim bir-idüñ hem girü **olsın** (11250)

◆ Metinden geçen fiilimsilerden bazı örnekler şöyledir:

-maḳlık (isim-fiil eki): Oḳu**maḳlık**da ᶜācizdür ḫaberdār (11749b)

-iş (isim-fiil eki): ᶜAceb ḳıldı Ḫudā bil**işe** yada (9642b)

-maduḳ (sıfat-fiil eki): Alın**maduḳ** daḫı ḳaldı mı lez̄z̄et (11530b)

-ıncaḳ (zarf-fiil eki): Ki şarḳdan ġarba baḳ**ıncaḳ** göreydi (6868b)

-medin (zarf-fiil eki): Belür**medin** henūz āṣār-ı ekvān (211a)

-uban (zarf-fiil eki): Aḳ**uban** gider içinden cinānuñ (769b)

◆ *Et-* yardımcı fiilinin *"karşılıklı, birlikte yapma"* anlamları veren *-ş-* işteşlik ekini alarak çekime girdiği görülür:

Didi anlar ki dünyāda maḥabbet
Ḥaḳ için **idiş**ür anlar meveddet (8496)
* * *
Ki ᶜ avn **idiş**diler bunlar tüḳāda
Yoġ-ıdı hem daḫı sen ben arada (8827)

◆ Türkçe bir isim ve yardımcı fiilin birleşmesiyle kurulan birleşik fiillere örnekler:

* **Dilek id**e beni ḥażretden ol şāh (1687a)

* Fiġān itmekden **epsem ol**madı hīç (1606b)

* Bu vech-ile aña **yol eyle**diler (1694a)

* **Ḳıl eylik** saña bed-pindār olana (3402a)

* Ki **yeyni bul**duḳ uş biz ḫayrı andan (8397b)

* **Yir**in **ṭut**dı kiçisi vü ulusı (2599b)

2.1.5.2. Türkçe Söz Varlığı

Muhammediye'nin söz varlığını oluşturan Türkçe kelimelerin bir kısmı bugün için kullanımdan düşmüş (arkaik) kelimelerdir. Oysaki bu kelimeler, eserin yazıldığı döneme gelinceye kadar verilmiş olan başka edebî eserlerde sıkça karşılaşabileceğimiz türdendir. Eserde geçen Türkçe kelimelerin bir kısmı ise olduğu gibi kalarak veya çeşitli yapısal ve anlamsal değişikliklere uğrayarak günümüzde de canlılığını sürdürmektedir. Hem *Muhammediye*'nin yazıldığı dönemin söz varlığını yansıtması hem de müellifin eserde kullandığı kelime kadrosu hakkında fikir vermesi amacıyla bahsedilen iki gruba giren kelimelerin alfabetik bir listesi oluşturulmuştur. Elbette ki bu listeye eserdeki bütün Türkçe söz varlığı alınmamış, seçki yapılmıştır. Kelime anlamları için ilk önce *Tarama Sözlüğü* [TS]'ne (TDK, 1983), *Tarama*'da bulunamadıysa *Derleme Sözlüğü* [DS]'ne (TDK, 2009), eğer onda da yoksa *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* [MBTS]'e (Ayverdi, 2011) bakılmıştır. Bu sözlüklerde bulunmayan kelimeler ise dipnotta belirtilerek bağlama göre anlamlandırılmaya çalışılmıştır:

acı- : *"eziyet görmek, canı yanmak"*
Çü maġrūr oldılar fānīye bunlar
Gerekdür kim bugün **acı**ya bunlar (9882)

acıġ : *"acı, dert, ızdırap"*
Diye ger bile-düm cān **acıġ**ını
Ṭutaydum şefḳat-ile müᵓminīni (6886)

aġır : *“ağırlık”*
Aġırı ḳalḳısar a[c] lāya anuñ
İner yeynisi pes süflāya anuñ (8367)

aġlarlan-[48] : *ağlamaklı olmak*
Gücüñüz yitmese aġlaşmaġa ger
Gerek **aġlarlan**asız didi server (9131)

aḫı : *“dost”; kardeş, yoldaş*
Didi kim yā **aḫı** bu aġlamaḳ ne
Firāḳ-ıla cigerler ṭaġlamaḳ ne (5151)

aḳ- : *“meyletmek”*
Ḳanı ol dü-cihāna baḳmayanlar
Ḥaḳuñ ġayrına hergiz **aḳ**mayanlar (8581)

alda- : *“aldatmak, kandırmak, oyun etmek”*
Ṣoralar daḫı kim mekr eyledi mi
Daḫı hīç kimseneyi **alda**dı mı (8011)

alu : *“âciz; ahmak, aptal, sersem”*
Uyaram ben aña **alu**lıġumdan
Ḫaṭālar iderem bed-ḫūlıġumdan (6138)

añaru : *“öte, ileriye doğru”*
Ḳamu gitdi hemān ben ḳaldum anda
Didi kim var birez **añaru** sen de (5371)

añdur- : *“hatırlatmak”*
Müvekkel Ādeme ḳıldı anı hem
Ki [c] ahdin Ādeme **añdur**a her dem (2197)

ar- : *“yorulmak, yorgun düşmek”*
[c] Ubūdiyyet ḳuşaġın berk ḳuşanur
[c] İbādetden ne **ar**ır ne üşenür (11320)

arġ (arḳ) : *“su kanalı”*
Ne **arġ**ı var bularuñ ne kenārı
Olur cennet içinde şöyle cārī (10577)

arı : *“temiz, pak”*
Şehīd oldı dökildi yire ḳanı
Ḥaḳa teslīm ḳıldı **arı** cānı (6067)

arış : *“arşın”*
Anı altmış **arış** yüksek yaratmış
Ki Ādem ata boyı deñlü itmiş (10657)

artuḳ : *“başka”*
Senüñ ḳapuñdan **artuḳ** bir ḳapu yoḳ
Ki senden ġayrıya ḳullıḳ ṭapu yoḳ (1858)

[48] TS, DS ve MBTS’de bulunamadı.

aşşı : *“yarar, kazanç”*
Seni Mevlā ticāret-çün virüpdür
Bu mülke **aşşı** içün gönderüpdür (4805)

ayruḳ : *“başka, başka türlü, farklı”*
Naẓar eyleyeler görklü cemāle
Daḫı ḳalmayalar **ayruḳ** ḫayāle (11497)

ayruḳsı- : *“başkalaşmak, başka türlü olmak, değişmek”*
Sürāḳa gördi kim **ayruḳsı**dı ḥāl
Yavuz işine tevbe ḳıldı der-ḥāl (3793)

bağla- : 1) *“kapamak”*
Diye kim cenneti zeyn eylediler
Cehennem ḳapuların **bağla**dılar (7011)
2) *“durdurmak, alıkoymak, engel olmak”*
Özüñi secdeden çün **bağla**duñ sen
Seni laᶜnet odıyla ṭaġladum ben (1548)

baş : *“yara”*
Sebeb ola ola kim gözi yaşı
Ḫalāṣ ola oñılup baġrı **baş**ı (7431)

bay : *“zengin, müstağni”*
Yaratmadum daḫı senden ulu ḳul
Bula senden kerāmet **bay** u yoḫsul 8528)

bayaġı : 1) *“eskisi gibi”*
Silüp baġrın girü **bayaġı** oldı
Dikilmiş gibi anda yiri ḳaldı (2570)
2) *“epeyce, bir hayli, oldukça”*
Ḫarāretden anuñ ḳaynar dimāġı
Nitekim ḳaynaya çölmek **bayaġı** (9312)

bayıḳ : *“açık, belli, aşikâr, kuşkusuz, kesinlikle”*
Meger sīret yöninden ola lāyıḳ
Ki_ola maẓhar ṣıfāt-ı Ḥaḳḳa **bayıḳ** (1418)

belek : *“hediye, armağan”*
Bile yitmiş biñ al daḫı melekler
Ḥabībüme ilet benden **belek**ler (6987)

bellü bayıḳ : *“muhakkak, kesinlikle; apaçık, besbelli”*
Yol uzaḳdur azıḳ ṭut yola lāyıḳ
Müsāfir olısarsın **bellü bayıḳ** (4814)

beñdeş : *“eş, benzer, emsal”*
Bu dünyāda aña **beñdeş** bulınmaz
Tamāmet ḥüsni anlaruñ bilinmez (10341)

berk : *“sağlam, sıkı, muhkem, kuvvetli”*
Arasında ola ḫavf u recānuñ
Ṭarīḳın **berk** ṭuta hem Muṣṭafānuñ (3516)

berkit- : *"sağlamlaştırmak, pekitmek"*
Didi Selmān ḫandaḳ idelüm ḫˇoş
Bu nevᶜ a şehrümüz **berkid**elüm ḫˇoş (4351)

bilece : *"birlikte, beraber"*
Ne kişisin didi kim Cebreʾīlem
Muḥammeddür **bilemce** ben delīlem (3146)

biliş : *"bildik, tanıdık, dost, aşina"*
Didi *ḳıf yā ḥacer* ṭurdı hevāda
Pes ol maᶜ lūmdur **biliş**e yada (4188)

bilü : *"bilgi, ilim, irfan, idrak"*
Benüm gibi żaᶜ īf ü nā-tüvānā
Bilü bilmekde key ednādan ednā (151)

birle : *"ile"*
Ṣarup bir ṣūf-ı ebyaż **birle** anı
Melekler ḳodılar ol arı cānı (2521)

bit- : *"meydana gelmek, hâsıl olmak"*
Etüm **bit**mişdür anlaruñla iy yār
Ḳamu lezzātı baña virdi Cebbār (10765)

biter : *"daha fazla, beter"*
Demür diken gibi bunda biter ol
Ola zaḳḳūmdan daḫı **biter** ol (9167)

biti : 1) *"yazılmış şey, mektup"*
Getür didi getürdi açdı anı
Çıḳardı bir **biti** andan revānı (5936)
2) *"amel defteri"*
Pes ol dem kim **biti**ler ola ẓāhir
Virile her kişiye anda bir bir (8274)

boġun : *"boğun, eklem"*
Ki her bir **boġun**ı aġu ṭoludur
Ṣoḳarlar anı kim çirkin ḫūludur (993)

bürçek : *"alından ve şakaklardan sarkan saç, kâkül"*
Ḳızıl yāḳūtdan **bürçek**leri var
Zümürrüdden yeşil ḳulaḳları var (3093)

çaġşaş-[49] : *sürtünmeyle ses çıkarmak*
Cehennem odınuñ kükreşmesinden
Daḫı zencīrler **çaġşaş**masından (7384)

çalḳan- : *"yerinde duramamak, sarsılmak"*
Gemiveş **çalḳan**urdı dāyimā ol
Ṣunuñ üstinde ol dem ṣaġ u hem ṣol (1086)

[49] "Çaġşa-" fiilinin anlamı DS'de *"gevşemek, birbirinden ayrılmak, eskimek"* olarak verilmiştir (TDK, 2009: II/846). Ancak yukarıda verilen anlam, bağlama daha uygundur.

çav : *"şöhret, nam"*
Aña ᶜ Ukkāze bāzārı dinürdi
Ki her iḳlīmde **çav**ı söylenürdi (3680)

çavuş[50] : *rehber, yardımcı, yoldaş*
Anuñ **çavuş**ı Cibrīl-i emīndür
Ḥaḳīḳat *raḥmeten li'l-ᶜālemīn*dür (53)

çeri : *"asker"*
Çü ḥamle eyledi düşmen **çeri**si
Bir uġurdan uvaġı vü irisi (4270)

çigin : *"omuz, omuş başı"*
Hemān-dem **çign**i üstine götürdi
Ḥaḳuñ emrini yirine getürdi (1088)

degme : *"her, her bir, herhangi bir, gelişigüzel, rastgele"*
Ki bunda eyledüm çoḳ remz ü ġamzı
Ne bilsün **degme** kişi işbu remzi (4502)

degşür- : *"değiştirmek"*
Ḳabūl ider bularuñ ᶜ öẕrini Ḥaḳ
Sevāba **degşür**ür cürmin muḥaḳḳaḳ (8022)

degür- : *"eriştirmek, yetiştirmek, ulaştırmak, duyurmak"*
Geçüp andan irişdi ḫıdmetine
Hedāyāyı **degür**di ḥażretine (3635)

dek : 1) *"kadar, değin"*
Ṭopuġa **dek** kimi kim dizine **dek**
Biline **dek** kimi kim ṣadrına **dek** (7226)
2) *"yalnız"*
Velīkin istemeyem daḥı senden
Müyesser eyle **dek** anı baña sen (8903)

dep- : *"hücum etmek, saldırmak, (atı) ileri sürmek"*
Süvār oldı vü **dep**di ceyşe ol yār
Hemān-dem yüz çevürdi ceyş-i küffār (4532)

depren- : 1) *"hareket etmek, kımıldanmak, sarsılmak"*
Bular ḥacc eyler-iken Kaᶜ beyi bil
Bu yir **depren**e ditreye ḳanādīl (6724)
2) *davranmak, muamele etmek*[51]
Aña luṭf-ıla **depren** şefḳat it bol
Ki cümle mürsele ana olur ol (2100)

depret- : *"kımıldatmak, sarsmak, harekete getirmek"*
Kelāma ṭudaġın **depret**se ol şāh
Ḳılurdı gökde lerze mihr-ile māh (4148)

[50] Bu anlamıyla TS, DS ve MBTS'de bulunamadı.
[51] Bu anlamıyla TS, DS ve MBTS'de bulunamadı.

dilek it- /eyle- : *"dilemek, rica etmek, niyaz etmek"*
Dilek ide beni ḥażretden ol şāh
Ḳabūl ide ola kim girü Allāh (1687)

diril- : *"toplanmak"*
Rivāyet bir daḫı iy yār-ı cānī
Melekler **diril**üp yapdılar anı (1072)

divşür- : *"derlemek, toplamak, bir araya getirmek"*
Ḫadīce başını **divşür**di taᶜ cīl
Hemān-dem girü ḥāżır oldı Cibrīl (2742)

döyme- : *"dayanamamak, katlanamamak, tahammül edememek"*
Ger anı bir naẓar göreydi insān
Vireydi **döyme**yüp nūrına biñ cān (741)

dutruġ : *"ateş tutuşturacak çörçöp"*
Şol oddan kim odunı ola insān
Daḫı aḥcār ola **dutruġ**ı iy cān (8157)

düriş- : 1) *"çalışmak, çabalamak, sebat etmek"*
Şu deñlü cidd ü saᶜ y ide **dürişe**
Ki tā ilhām-ı Rabbānī irişe (11288)
2) *"karşı karşıya gelmek, çarpışmak, mücadele etmek"*
Oġul ataya bu nevᶜ a **dürişe**
Ata oġula hem eyle irişe (8420)

dürüt- : *"peyda etmek, icat etmek, türetmek"*
Dürütdiler cihānda dürlü bidᶜ at
Anuñ adını taḳdılar ṭarīḳat (6330)

düzet- : *"tanzim etmek, tertip etmek"*
Bu yirde Ḥaḳ ᶜ acāyib ḫalḳ yaratmış
Her aᶜ żāsını bir nevᶜ a **düzet**miş (986)

edük : *"konçu kısa çizme, konçlu mest"*
Gehī naᶜ lın geyerdi iç **edük** gāh
Ṭaḳardı barmaġına ḫātem ol şāh (2939)

egin : *"sırt, arka"*
Geyerdi gāh **egn**ine ḳabā ol
İderdi gāh peşmīne ᶜ abā ol (2938)

eksüklü : *"eksiği bulunan, kusurlu, âciz"*
Muḥammed ḥürmetine raḥmet eyle
Biz **eksüklü**yi aña ümmet eyle (4080)

emcek : *"meme"*
Velī ṣol **emcek** altında müdevver
Aşılu nesne bir şekl-i ṣanavber (1380)

eñek : *"çene, çene kemiği"*
Eñek yuḳaru alnı esfel oldı
Gözi ḳuyruġı başdan yaña geldi (1555)

epsem : *"sessiz, ses çıkarmayan, susan"*
Gelürdi gāhī ḫalḳ-ıla ṭururdı
Sükūt iderdi **epsem** otururdı (2653)

eşme : *"biraz eşilmekle su çıkan kuyu"*
Kimi ḥavż idinürler kimi çeşme
Kimi ırmaḳ iderler kimi **eşme** (10580)

etmek : *"ekmek"*
Bu emri ḫalḳa çün server buyurdı
Kimi ḫurmā kimi **etmek** getürdi (4174)

eyegü : *"kaburga kemiği"*
Aluban ṣol **eyegü**sinden anuñ
Yaratdı cismini Ḥavvā ananuñ (1609)

eyit- : *"söylemek, demek, anlatmak"*
Bişinci saña ᶜ ilm itdüm ᶜ aṭā ben
ᶜ Amel ḳılduñ mı ᶜ ilm-ile **eyit** sen (7905)

gedil- : *"gedik açılmak, eksilmek"*
Resūlu'llāh didi düş görmişem ben
Ḳılıcumı **gedil**miş görmişem ben (4310)

geñez : *"kolay"*
Keremden ümmetüme nezᶜ -i rūḥı
Geñez ḳıl raḥmetüñden ḳıl fütūḥı (5426)

gevde : *"gövde, vücut"*
Bilesiz kim anuñ bir gözi aᶜ ver
Be-ġāyet **gevde**lüdür rengi aḥmer (6569)

gey- : *"giymek"*
Geyer ḥırḳa ṭaḳınur ṭaylasānı
Ḥaḳ ehlidür ṣanurlar gören anı (6336)

giñit- : *"genişletmek"*
İkinci bu yiri **giñid**e ol Ḥaḳ
Ki saḫtiyān ḳalıñlıġınca el-ḥaḳ (7162)

girü : *"yine, tekrar, bir daha, sonra"*
Nidā eyleye anda **girü** tekrār
Diye ehl-i keremden daḫı kim var (7270)

göndür- : *"göndermek"*
Pes oḳların ḳana bandura Allāh
Girü yiryüzine **göndür**e Allāh (6702)

gönül- : *"yönelmek, yüzünü döndürmek"*
Bulut çün sāyebān oldı o māha
Gönüldiler oradan girü rāha (2598)

göstert- : *"göstermek"*
Gerekdür size **gösterd**em cemālüm
Müyesser eyleyem bugün viṣālüm (8591)

göynük : *"acı, ızdırap, keder"*
Enīn ü derd-ile başladı zāre
İder **göynük**lerini āşikāre (5460)

göyün- : *"yanmak"*
Bu fürḳatden **göyün**di cümle aṣḥāb
Saña ṭutdı ümīdi cümle aḥbāb (9772)

göz ḳuyruġı : *"gözün kulak yanındaki köşesi, göz ucu"*
Eñek yuḳaru alnı esfel oldı
Gözi **ḳuyruġı** başdan yaña geldi (1555)

gözgü : *"ayna"*
Kemāline cemāli oldı mirʾāt
Görindi **gözgü**de bunca kemālāt (11172)

güledüş-[52] : *bir anda gülmek, gülüvermek*
Güledüşdi didi *el-ḥamdü li'llāh*
Saña cānum fidā iy nūr-ı Allāh (5394)

güt- : *"izlemek, takip etmek, kollamak"*
Muġīrenüñ ḳulıydı adı Fīrūz
Güderdi ᶜ Ömmeri her gice her rūz (5992)

güyegü : *"güvey, damat"*
Senüñ ḳızḳardaşuñ hem de **güyegü**ñ
Gelüpdür bizden İslāma bular öñ (2839)

ır- : "ayırmak"
Ḫudāyā şerᶜ izinden bizi **ır**ma
Muvaḥḥidler ṭarīḳından ayırma (6197)

ıraḳ : *"uzak"*
Yaḳınlıḳ ḳorḳusıdur ḳatı düşvār
Iraḳlıḳda bu olmaz bil ki iy yār (1259)

ırġa- : *"sallamak, kımıldatmak"*
Ḳaçan kim Ḥaḳḳa ᶜ āṣī ola bir il
Melekler **ırġa**r anuñ ᶜ ırḳını bil (1022)

ırḳur-[53] : *ayırmak, uzaklaştırmak, başka tarafa yöneltmek*
İder dāyim naẓar zevci yüzini
Ki hergiz ġayra **ırḳur**maz gözini (10368)

---

[52] -düşmek: "Bazı fiillerin sonuna eklenerek ivedilik fiili yapılır." (TDK, 2009: II/1639)

[53] TS, DS ve MBTS'de bulunamadı. Bu kelime, Yûsuf'un *Âdâbü't-Tâlibîn* adlı eserinde de üç yerde geçmektedir:

* "… ve daḫı dünyā ziynetini ṭaleb idüp anlaruñ gözüñ **ırġur**ma…" (138b, 12. satır)
* "Şerīᶜat içre ṣābit ḳıl özüñi / Saḳın bu yoldan **ırḳur**ma özüñi" (178a, 11. satır)
* "…Meger şeyḫ gözin **ırġur**ıcaḳ…" (180a, 8. satır)

Bu örnekler de dikkate alındığında *ırḳur-* fiilinin, *"ayırmak; ayrılmak, uzaklaşmak"* anlamındaki *ır-* fiiline *-ġur-* geçişlilik ekinin getirilmesiyle türetildiğini ve bu hâliyle *irgür-* fiilinin anlamca tam zıddı olduğunu düşünmekteyiz.

ışmarla- : *"emanet etmek"*
Didi müˀ min oġullarumı yā Rab
Saña **ışmarla**dum cānlarını hep (2363)

ilerü : *"önce, evvel; önceki, eskisi"*
Ezelden **ilerü** Allāhdur ol
Ebedden ṣoñra girü şāhdur ol (11)

ilt- : *"götürmek, yerine ulaştırmak, eriştirmek"*
İnüben Aḥmedi ḳapdılar anlar
Bir aġaç dibine **ilt**diler anlar (2565)

imekle- : *"emeklemek, insan dört ayaklılar gibi yürümek"*
Ki **imek**ler düşer yüz üzre gāhī
Bu zaḥmetden bizi ḥıfẓ it İlāhī (8875)

iñende : *"çok, pek, daha çok"*
Didi ḳızum **iñende** itme fürḳat
Baña sen vāṣıl olısarsın elbet (5362)

ir : *"erken, erken zaman"*
Diyeler görmedük biz bunları hīç
Ḫaber getürmediler **ir** eger giç (8216)

irgür-/irür- : *"ulaştırmak, eriştirmek"*
Aña vü āl ü aṣḥābına iy cān
Ṣalāt-ıla selām **irgür** hezārān (89)

issi : *"sahip, malik"*
Başı aşaġadur köki yuḳarı
Ne ḳudret **issi**dür gör Kirdigārı (799)

isüz : *"boş, tenha, sahipsiz, ıssız"*
Yidi biñ yıl ṭutar dünyāyı ādem
Daḫı ḳırḳ yıl **isüz** ḳalur bu ᶜ ālem (6950)

iş : *"eş, arkadaş"*
Ata ana ḳavim ḳoñşı vü ḳardaş
Daḫı sizüñle oldı **iş** ü yoldaş (8812)

işbu : *"bu, işte bu"*
Budur pes bāb-ı evvelde yazılan
Girür **işbu** ḳapudan müˀ min olan (888)

iv- : *"acele etmek"*
Beni çün görmedin severdüñüz siz
Cemālüm görmege **iv**erdüñüz siz (11452)

ḳab : *"kabuk, kışır"*
O nāruñ **ḳab**ı pes ḫayme idile
Ṭoya bir ḳavm bir nāḳa südi-le (6717)

ḳaçan : *"ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman"*
Naẓar ḳılsañ **ḳaçan** sen cennete dir
Naẓar ḳılmazsın illā niᶜ mete dir (10787)

ḳaḳ- : *“vurmak”*
Niçün el **ḳaḳ**up itdüñüz işāret
Ki ᶜ avretlerde olur işbu ᶜ ādet (5211)

ḳaḳı- : *“öfkelenmek, kızmak”*
Birez maᶜ nāsını fikr itdi anuñ
Birez hem **ḳaḳı**mağı gitdi anuñ (2842)

ḳancaru : *“nereye, ne tarafa”*
Çün aᶜ dā bildiler kim gitdi Aḥmed
Didiler **ḳancaru** gitdi Muḥammed (3752)

ḳara- : *“hor görmek, mahzun etmek; yermek, zemmetmek”*
Günehkāram żaᶜ īfem YŪSUF adum
Ḳamu cürm-ile cānumı **ḳara**dum (8040)

ḳarañu : *“karanlık”*
Ḳarañu giceden ẓulmetdür el-ḥaḳ
Dinildi daḫı mermerden ṭayıncaḳ (8726)

ḳaravaş : *“cariye, hizmetçi”*
Daḫı ḳuldan **ḳaravaş**dan ṣoralar
Daḫı hem iş ü yoldaşdan ṣoralar (7804)

ḳarı- : *“ihtiyarlamak, yaşlanmak”*
Ḳarıcuḳlar ki ṣaçları aġarmış
Ḳarımaḳdan beñizleri ḳararmış (10725)

ḳatı : *“çok, çok fazla, iyice, sıkı”*
Ḥicāb-ıla bu Ḳāfuñ arası bil
İrilür key **ḳatı** yürinse bir yıl (1013)

ḳayur- : *“ilgilenmek, önem vermek”*
Kelāmında niçe yirde buyurdı
Senüñ evvelde her işüñ **ḳayur**dı (8950)

ḳayusını ḳayur-: *“işin çaresine bakmak, bir işe çözüm yolu aramak”*
Velī baᶜ żı ḥadīṯ içre buyurmış
Anuñ daḫı **ḳayusını ḳayur**mış (10879)

kendülik : *“mevcudiyet, varlık”*
Pes andan kendüliksüz Ḥaḳḳa irdi
Ki Ḥaḳ nūrıyla Ḥaḳ yüzini gördi (3197)

key : 1) *“çok, pek, gayet, pek çok”*
Ki bu ḥikmetde **key** ḥayrān melekler
Bu ḥāl içinde ser-gerdān felekler (1240)
2) *“iyi, iyice, hakkıyla”*
Pes andan ṣoñra biñ yıl daḫı **key** bil
Ki ḫāzin oldı cennetde ᶜ Azāzīl (1205)

ḳıjġur- : *“haykırmak, gürlemek, fışıltılı ses çıkarmak”*
Ki biñ yıllıḳ yaḳın geldükde iy şāh
Cehennem boşanup **ḳıjġur**a nā-gāh (7376)

ḳındur- : *"tahrik, teşvik etmek"*
Ḳamuyı ᶜ afva ṣulḥa **ḳındur**urdı
Her ifsādı ṣalāḥa döndürürdi (3004)

ḳırnaḳ : *"cariye, halayık"*
Ḳamu **ḳırnaḳ**lar u ḫādimler-ile
İnüp seyr ide anlaruñla bile (10475)

ḳızlıḳ : *"kıtlık, pahalılık; kurak giden yıl"*
Meger bir yıl ki vāḳiᶜ oldı **ḳızlıḳ**
Dilerdi her kişi ola ucuzlıḳ (4198)

kiçi : *"küçük"*
Hevā gibiydi eşyānuñ ḳamusı
Yoġ-ıdı hīç **kiçi**si vü ulusı (207)

kilit dili : *"anahtar"*
Didi gördüm **kilīd dil**ini iy yār
Uzunı şarḳdan maġrib ḳadar var (9048)

kirtü : *"gerçek, doğru"*
Göñülde ḥubb-i z̲ātı eyle memlū
Ki tāᶜ āşıḳ olam z̲ātuña **kirtü** (6294)

ḳoḳula- (ḳoġula-): *"gammazlık etmek, münafıklık etmek"*
Bu ḫalḳı beglere ġamz eyler-idi
Ki **ḳoḳula**yuban remz eyler-idi (7117)

ḳonuḳla- : *"misafir edip ağırlamak"*
Żiyāfet ider anda Ḥaḳ Taᶜ ālā
Ḳonuḳlar cümle ḳullarını Mevlā (10946)

ḳop- : 1) *"ayağa kalkmak, haşrolmak"*
Ḳopalar çün ḫalāyıḳ körlerinden
Ṭura her biri bir dürlü yirinden (7061)
2) *"meydana çıkmak, zuhur etmek"*
Pes ol maḫfī kemālātını Allāh
İrādet **ḳop**dı ki_iẓhār ide ol şāh (262)

ḳoş- : *"arkadaş olarak vermek, eklemek, artırmak"*
Cevābın eyle virdi anuñ ol şāh
Baña iki melek **ḳoş**mışdur Allāh (5744)

ḳoyul- : *"akmak, dökülmek"*
Hemān-dem atdı küffāruñ yüzine
Ḳoyuldı cümle küffāruñ gözine (4529)

ḳuc- : *"kucaklamak, sarılmak"*
İkisin Ādeme getürdi virdi
Ḳucup boynın yüzin yüzine sürdi (1724)

küy- : *"beklemek, sabretmek; çevreyi gözetlemek"*
Bugün ẓulmetde ḳalduḳ n'idelüm biz
Bize **küy**üñ ki bile gidelüm biz (8773)

oğlan eyle- : *"çocuk doğurmak"*
Virem çoḳ ḫayr ġusl itmekden elbet
Hem oğlan eylemekden bī-nihāyet (1987)

oḳu- : *"söylemek, demek"*
Aña pes muṭmaʾinne ad **oḳu**rlar
Ḥaḳuñ nūrıyla hem ābād **oḳu**rlar (11300)

ol- : *"bulunmak"*
Didi ʿAbdü'l-Muṭalib ol gice pes
Olurdum Kaʿbede yoġ-ıdı bir kes (2492)

oran : *"ölçü, nisbet, had, derece, miktar…"*
Hem andan ṣoñra biñ yıl daḫı anı
Girü ḳızdurdılar gitdi **oran**ı (8963)

ödi ṣıt- : *"çok korkmak, ödü kopmak, patlamak"*
Niçe aṣḥābuñ anda uṣṣı gitdi
Niçesi döymeyüben **ödi ṣıt**dı (5479)

ök : *"akıl, hatır, zihin"*
Diyebilür misin itdüklerüñi
Cevāb eyle baña divşür **ök**üñi (7870)

öküş : *"çok, fazla"*
Bunuñ üzre **öküş** vardur ḥikāyet
Ki serverden irişdi hep rivāyet (10379)

öñürdi : *"önce, ilk önce, daha önce"*
Ki ḫalḳ olmazdan **öñürdi** Ḫudāyı
Ne yirdedür didiler ol hümāyı (233)

örıṭur- : *"ayağa kalkmak, ayakta durmak"*
Pes andan ṣoñra Ḥavvā **örıṭur**dı
Yüzin Ḥaḳ ḥażretinde yire urdı (1980)

ötrü : *"dolayı, sebebiyle"*
N'olaydı kim yaradılmaya-duñ sen
Ki senden **ötrü** melʿūn olmışam ben (6912)

özdek : *"esas, temel, kök, gövde, öz"*
Anuñ baʿżısınuñ **özdek**lerin Ḫaḳ
Gümişden yaraduban virdi revnaḳ (783)

ṣaġış : *"sayı, adet, miktar, hesap"*
Pes üç yüz on üç aṣḥāb-ıdı ḥāżır
Ki mürsel **ṣaġış**ınca ḳıldı Ḳādir (4251)

ṣaġrı : *"hayvanın ve özellikle atın beliyle kuyruğu arasındaki dolgun yuvarlak kısım"*
Birini daḫı bindürürdi ol cān
Ḥımāruñ **ṣaġrı**sına bile sulṭān (2999)

ṣanu : *"düşünce, istek, zan, tasavvur"*
Budur dördünci īmān kāmil olmaz
Ki nefsine **ṣanu**sın ġayra ṣanmaz (4782)

ṣar : *"zar, yufka, deri"*
Bu yitmiş ḥullenüñ ḳalıñlıġı hem
Ṣoġan **ṣar**ıncadur iy cān-ı ᶜ ālem (747)

ṣası : *"tatsız, tuzsuz (yiyecek)"*
Acı ṭatlu ṣası ṭuzlu ṣularla
Ki taḫmīr itdi ṭopraġı bularla (1292)

ṣatu bāzār : *"alışveriş"*
Ṣoḳaḳlarda ideler **ṣatu bāzār**
Ki yā müᵒ min diyü çaġıra küffār (6742)

ṣayru : *"hasta"*
Ṭarīḳından anuñ olmayam ayru
Ki bu fürḳatle cān olmaya **ṣayru** (4667)

ṣı- : *"kırmak"*
Ṣıyup eṣnāmı defᵉ eyleye benden
Ki biñ yıldan berü büt-ḫāneyem ben (2497)

ṣıġa- : *"okşamak"*
Eliyle **ṣıġa**dı anuñ gözini
Açıldı gözi gördi meh yüzini (3893)

ṣığınca/ṣığıncaḳ: *"sığınacak yer, melce, penah"*
Ger oḫşarsın vü ger dögersin iy Ḥaḳ
Ṣığıncam senden artuḳ yoḳ muḥaḳḳaḳ (6178)

ṣıvıḳ : *"sulu, cıvık, akıcı"*
Ṣovuḳ ḳardan **ṣıvıḳ** südden daḫı aḳ
ᶜ Aselden ṭatlu yaġdan daḫı yumşaḳ (10589)

ṣoġul- : *"kurumak, feri gitmek"*
Ṣoġulmışdur anuñ bir gözi gitmiş
Ṣol üzüm dānesi gibi ki ṣıtmış (6570)

ṣovuḳ : *"soğuk"*
İçinde ṭaşlarıdur dürr ü yāḳūt
Ṣovuḳ ḳardan olur her içene ḳūt (777)

ṣoymaç : *"soyulmuş, çıplak"*
Girü ḥāşā ḳılasın bizi **ṣoymaç**
İdesin ṣoñ nefesde aç u muḥtāc (6186)

söyken- : *“dayanmak, yaslanmak”*
Ṭaᶜām yirmezdi yirdi dilese ger
Yimezdi **söyken**üp līkin peyem-ber (2964)

şun- : *“uzatmak; el uzatmak, uzanmak”*
Girü ḳahhārlıḳ vaṣfıyla ṭoldı
Kilīd dilin **şun**up eline aldı (9045)

şuvar- : *“su vermek”*
Aḳar Ṭūbā dibinden ḥavż-ı Kevs̱er
Şuvarur cümleyi andan peyem-ber (10598)

süñü : *“süngü, kargı, mızrak”*
Ḳatır gövdesi gibi anlar iy yār
Süñü gibi bularuñ ḳuyruġı var (991)

süñük : *“kemik”*
İcābet daᶜvete iderdi ol cān
Olaydı yā **süñük** yāḫˇod ḳuru nān (2978)

süs- : *“boynuzlamak”*
Ki boynuzlı ḳoyun boynuzsuzını
Niçün **süs**di alıvire ḥaḳını (8169)

şoloḳ dem : *“o vakit, o anda”*
Çıḳar yaᶜnī günāhından **şoloḳ dem**
Zihī şādī zihī ḫurrem zihī dem (3954)

ṭadur- : *“tattırmak”*
Çıḳarma cāndan īmān ḫilᶜatini
Ṭadurġıl aña ünsüñ leẕẕetini (6207)

ṭalbın- : *“heyecanlanmak, çırpınmak”*
Daḫı **ṭalbın**duġumca dāma düşdüm
Dirīġā bī-ᶜaded āṣāma düşdüm (6167)

ṭaña bat- : *“hayretler içinde kalmak”*
Çü ḳırḳ yıl geçdi bir gün ṣordı aña
Ki ḥālüñden melekler **bat**dı **ṭaña** (1678)

ṭapu ḳıl- : *“itaat etmek, boyun eğmek; yüceltmek, saygı göstermek; hizmet etmek”*
Dirilüp ol ere **ṭapu ḳıl**urlar
Anı şeyḫ idinüp tābiᶜ olurlar (6346)

ṭarıḳ- : *“daralmak, içi sıkılmak, müteessir olmak”*
Daḫı emmāre nefsi anda gördi
Ḳatı **ṭarıḳ**dı ṣankim cān virdi (1457)

ṭayaḳ : *“dayanılacak şey, mesnet”*
Ṭayaḳ oldılar ol sulṭān-ı dīne
İletdiler anı tā mescidine (5205)

ṭayın- : *“kaymak, sürçmek”*
Ṭayınup gāhī yüz üzre düşeler
Gehī yanup ḥarāretden bişeler (8854)

ṭayıncaḳ : *“kaygan, kaypak”*
Ḳarañu giceden ẓulmetdür el-ḥaḳ
Dinildi daḫı mermerden **ṭayıncaḳ** (8726)

ṭın- : *“ses çıkarmak, söz söylemek”*
Resūlüñ şuġli var nefsine şimdi
Aña kim söyleye kim **ṭın**a şimdi (5297)

ṭoyla- : *“ziyafet vermek, yedirip içirmek, ağırlamak”*
Bu ḳamu baḫrı īṣār eyleyem ben
Ḳamu ümmetlerüñi **ṭoyla**yam ben (3218)

tuc : *“tunç”*
Düzüp dördüncisin yāḳūt-ı aṣfer
Ṣaru **tuc**dan didi ba[c] żı diyenler (967)

ṭurıgel- : *“kıyam etmek, ayağa kalkmak”*
Ḳopar ḳabrinden anı **ṭurıgel**sün
Ki ümmet ḥālini ṭuysun u bilsün (6988)

ṭurḳur- : 1) *“kaldırmak”*
Bizi kim gördüñ uş şimdi dirildük
Seni **ṭurḳur**maġa ṭapuña geldük (7015)
2) *“ortaya çıkarmak”*
Niçe analaruñ boynın burupdur
Evinde yās u mātem **ṭurḳur**updur (5309)

ṭuş : *“taraf, cihet, yön, yol”*
Gelüp her **ṭuş**dan iġvā eyledüñüz
Bizi uş bunda rüsvā eyledüñüz (8101)

ṭuş ol- : 1) *“nail olmak, erişmek, isabet etmek”*
Bular pes aġlaşuban ideler āh
Ki **ṭuş ol**duḳ bir uzun düne nā-gāh (6770)
2) *“rast gelmek, karşılaşmak”*
Bu rü[ʾ] yā çünki **ol**dı gözüme **ṭuş**
Ṣafādan eyledüm ol demde bir cūş (163)

ṭuṭaş ol- : *“karşılaşmak, rastlamak”*
Didi Cābir ḳazarken çıḳdı bir ṭaş
Negāhin ḳazmamuza **ol**dı **ṭuṭaş** (4354)

tütün : *“duman”*
Ola tozlar **tütün**ler yüzlerinde
Pür ola ġuṣṣa vü ġam özlerinde (7076)

uc : *“sebep”*
Tekebbürlik **uc**ından oldı mel[c] ūn
Tekebbürdür ki ider ḫalḳı maġbūn (1549)

uġun- : *"bayılacak hâle gelmek, bayılmak, aklı başından gitmek"*
Girü ᶜ aḳlı gelüben didi iy cān
Uġundum ḳorḳudan ben iy güzel ḫan (7633)

uġur : *"ön, yön; yol"*
Çü ḥamle eyledi düşmen çerisi
Bir **uġur**dan uvaġı vü irisi (4270)

uġurlıḳ : *"hırsızlık"*
Onuncı ġaybet ü daḫı **uġurlıḳ**
Daḫı virmek yalan yire ṭanuḳlıḳ (10103)

umu : *"ümit, emel, arzu; beklenen şey"*
Çü ḥacdan menᶜ olundılar ḳamusı
Kesildi pes ḳamusınuñ **umu**sı (4567)

uş : *"akıl"*
Hemān-dem **uş**şı gidüp düşdi ol cān
Görüben anı aṣḥāb oldı giryān (5193)

uşan- : *kamaşmak*[54]
Teni nāzükliginden gün yaşanur
Ruḫınuñ celvetinden göz **uşan**ur (10360)

ut-[55] : *yerine getirmek, uymak*
Bir elde Ḥaḳ kitābını ṭutuñ siz
Anuñla cümle-i emri **ut**uñ siz (5245)

utuz- : *"yutulmak, oyunda kaybetmek"*
Bu merdüm-ḫˇor-ıla her ki_ide ṣoḥbet
O ṣoḥbetde **utuz**ur cānı elbet (5645)

uvaġ : *"ufak, küçük"*
İrişüp od yaḳa düpdüz derisin
Göyündüre **uvaġ**ın u irisin (9127)

uyan : *"dizgin, gem, yular"*
Ola altun eyer dürden **uyan**ı
Feraḥlar bula cān gördükde anı (9495)

uyar- : *"uyandırmak"*
Diyeler kim **uyar**dı uyḳumuzdan
Ki ḫāliş olmış-ıduḳ ḫavfumuzdan (7055)

uz : *"usta, mahir, tecrübeli, uyanık"*
Ḳatılardur yavuzlardur ḳamusı
Ḥaḳuñ emrinde **uzl**ardur ḳamusı (9082)

---

[54] "Uşan-" fiilinin anlamı TS'de *"kırılmak, parçalanmak, dağılmak, toz hâline gelmek"* (TDK, 1983: 220) olarak verilmiştir. Ancak yukarıda verilen anlam, bağlama daha uygundur.
[55] Bu anlamıyla TS, DS ve MBTS'de bulunamadı.

ün : *“ses, yüksek ses, nida, avaz”*
Muḳayyed olmayup geçdi ilerü
Bir **ün** geldi ṣolından anda girü (3118)

ünde- : *“seslenmek, çağırmak, davet etmek”*
Diye Ḥaḳ size dünyāda didüm ben
Ḳamuñuz Ḥaḳ ṭarīḳa **ünde**düm ben (9232)

üş- : *“bir yere toplanmak”*
Erenler az ola çoḳ ola nisvān
Bir er başına elli **üş**e iy cān (6417)

üşen- : *“üzülmek, sıkılmak, rahatı kaçmak, tedirgin olmak”*
Fiġānından **üşen**diler melekler
Ki cümle ḳıldılar Ḥaḳḳa dilekler (1893)

üvez : *“sivrisineğe benzer ufak böcek”*
Bil imdi kim Ḫudā ḳatında dünyā
Kim **üvez** ḳanadınca yoḳdur aṣlā (4855)

üz- : *“koparmak”*
Didi gel perdemüñ çek bir tilini
Üzebilür misin gör bir ḳılını (3771)

viribi- : *“göndermek, irsal etmek”*
Didi Ḥaḳ cāna kim incinmegil sen
Seni ol āh içün **viribi**düm ben (1471)

yad : 1) *“yabancı”*
Ki ya[c] nī bir dīvār oldı arada
[c] Aceb ḳıldı Ḫudā bilişe **yad**a (9642)
2) *“garip”*
Atadan anadan çün oldı ol **yad**
Bu kez dürr-i yetīm oldı aña ad (2578)

yaġrın : *“sırt, sırtın yukarı kürek kısmı”*
Yir-idi **yaġrın** etiyle ḳolından
Yimezdi girüsin anuñ bilinden (2969)

yaḳıncaḳ : *“yakıncacık, pek yakın, çok yakın”*
Varurlar ol ḳadar [c] arşa **yaḳıncaḳ**
Ki [c] arşdan ġayrı görmezler baḳıncaḳ (11422)

yañaya : *“tarafa, yana”*
Burun delükleri gözden **yañaya**
Eli barmaġı omuzdan **yañaya** (1556)

yapdur-: : *“kapattırmak”*
Ḳamunuñ **yapdur**uban ḳapusını
Ḳodı anda [c] Atīḳuñ ṭapusını (5223)

yar : *“ağız suyu”*
Düşeydi baḥra ger **yar**-ı dehānı
Nebāt u ḳand ideydi cümle anı (10366)

yaraḳ : *“hazırlık”*
Aña göre **yaraḳ** eyle bugün sen
ᶜ İbādet eyle Ḥaḳḳa dün ü gün sen (6836)

yaraşıḳ : *“yakışır, münasip, uygun”*
Ki yaᶜ nī tīġ u tīr ü hem de azıḳ
Müheyyā itdi her neyse **yaraşıḳ** (7645)

yarlıġa- : *“suç bağışlamak, mağfiret etmek”*
Ḳamusın **yarlıġa**yam ḥürmetüñe
Ki raḥmet eyleyem hep ümmetüñe (3548)

yaşa- : *“yaptırmak, kurdurmak, düzenlettirmek”*
Pes evvelki yirüñ Erᶜ ādur adı
Ḥaḳ anı ins ü cinn içün **yaşa**dı (983)

yaşan- : *“gizlenmek, örtünmek, saklanmak”*
Teni nāzükliginden gün **yaşan**ur
Ruḫınuñ celvetinden göz uşanur (10360)

yaşar : *“yaşında”*
Ḳaçan dört yaşına irişdi sulṭān
Ṣanasın on **yaşar** olmışdı ol ḫan (2560)

yaşur- : *“saklamak, gizlemek, örtmek, kapatmak”*
Özüñ **yaşur**ma imdi görelüm biz
Ne işe geldüñüz hem bilelüm biz (2713)

yavlaḳ : *“pek, çok”*
Diye yā Rab yüzüm **yavlaḳ** göyündi
Ḥarāretden vücūdum küllī yandı (8884)

yavuz : *“kötü, fena”*
Libāsına anuñ ḳonmaz-ıdı toz
İrişmez z̲ātına anuñ **yavuz** göz (2583)

yazuḳlu : *“günahkâr, suçlu, mücrim”*
Girü ol Muṣṭafānuñ ḥürmetine
Teraḥḥum ḳıl **yazuḳlu** ümmetine (869)

yermür- : *“sızlanmak, yakınmak”*
ᶜ Alī baḳardı aña **yermür**ürdi
Gehī ayaġına yüzin sürürdi (5266)

yeyni : *“hafif, ağır olmayan”*
Ki **yeyni** yüklüler menzil alurlar
Yüki ağır ṭutan yolda ḳalurlar (6115)

yid- : *“çekmek”*
Ṭutuban nefsi Ḥaḳ yola **yid**erler
Ṣırāṭ-ı müstaḳīm üzre giderler (858)

yidil- : *“yedekte götürülmek, birinin kılavuzluğunda gitmek”*
Müz̲ill ismi bu ḥayvānātı ḳıldı
Z̲elīl oldı vü her şaḫṣa **yidil**di (484)

yigrek : *"daha iyi"*
Münevver cebhesinden der çıḳardı
ᶜ Abīr ü müşgden **yigrek** ḳoḳardı (5399)

yil- : *"koşmak"*
Senüñdür cümle maḫlūḳāt yā Rab
Ki emrüñde **yil**erler cümlesi hep (6176)

yirin- : *"kederlenmek, üzülmek, mahzun olmak, tasalanmak"*
Bularuñ kimseler ḳala yirine
Ki ḥālin anlaruñ gören **yirin**e (6377)

yitüri[56] : *yeteri kadar, yeterince*
Şu deñlü aġ-ıdı māyil ḳızıla
Yitüri ḥüsnin anuñ kim ne bile (2892)

yiyi : *"(kötü) koku"*
İriñler aḳa aġzından bularuñ
Ki ürkeler **yiyi**sinden bularuñ (7107)

yoġun : *"çapça kalın; kaba"*
Anası hem büyükdür hem **yoġun**dur
Daḫı hem elleri ġāyet uzundur (6531)

yoy- : *"silmek, imha etmek, bozmak"*
Siyāh itdüm kitābumı elümle
Ḳamu aᶜ mālümi **yoy**dum dilümle (8333)

yurdu : *"iğne deliği"*
Ger açsa igne **yurdu**sınca anı
Ḥarāretden yaḳaydı hep cihānı (8968)

yügrük : *"yürük, hızlı giden, çok koşan"*
Kimisi **yügrük** at gibi geçeler
Kimisi yürür at gibi geçeler (8832)

yügrüş- : *"koşuşmak"*
Yanınca şīvelerle ḥūr u vildān
Öñince **yügrüş**üben bunca ġılmān (9622)

2.1.6. Anlatım

Muhammediye, herkesin okuması ve anlaması gayesiyle yazıldığı için sanatlı/süslü söyleyişlerden uzak, açık ve anlaşılır bir anlatıma sahiptir. Karmaşık tasavvufî izahların yapıldığı bölümlerde dahi dilin ağırlaşmamasına dikkat edilmiş, anlaşılabilirlik ilkesinden ödün verilmemiştir. Yer yer sohbet üslubuyla okuyucuya ders ve öğütlerin verildiği eserde akıcı ve sürükleyici bir anlatım kendini gösterir.

[56] TS, DS ve MBTS'de bulunamadı.

Eserin anlatımında ön plana çıkan özelliklerin tespit edilerek incelenmesi, müellifin dili nasıl ve ne derece etkili kullandığını göstermesi açısından yarar sağlayacaktır. Eserde öne çıkan anlatım özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

◆ **Sade Türkçe:** Eserin dilindeki sadeliği, herhangi bir bölümüne bakarak rahatlıkla görmek mümkündür. Özellikle, Eski Anadolu Türkçesi dönemini yansıtan gramer yapılarına ve söz varlığına çokça yer verilmesi bunu sağlayan en önemli faktördür. Bunun yanında, tasavvufî mevzuların ele alındığı bölümlerde bile, her ne kadar konu gereği Arapça-Farsça tamlamalara ve tabirlere yer verilse dahi anlatımın açık ve anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir. Eserin dilindeki sadeliğin ve anlatımındaki kolay anlaşılırlığın örneği sayılabilecek iki durum aşağıda ele alınmıştır:

* Eserde neredeyse hiç Arapça/Farsça kelime kullanılmadan yazılan beyitler vardır. Bunlardan bazıları sehl-i mümteni sayılabilecek türdendir:

Ne bitmek var-ıdı anda ne yitmek
Ne gelmek var-ıdı anda ne gitmek (204)
* * *
Seni her kim ki sevdi bini sevdi
Severem ben de her kim sini sevdi (531)
* * *
Teninden hem kemükleri görinür
Kemükden hem ilikleri görinür (750)
* * *
Bu baş gözi ki dirsin göz degüldür
Buña sen göz dime bu söz degüldür (840)
* * *
Beni benden ayır senden ayırma
Beni senden seni benden ayırma (6181)
* * *
Gelen geçdi ḳonan göçdi bu yirden
Getürmez biri andağı ḫaberden (8033)

* Dört büyük halifenin övgüsü bölümünde Hz. Peygamber'in torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin vasfedilirken söylenen şu beyitte ise hiç Türkçe kelime bulunmamaktadır. Buna rağmen, anlatılagelmekte olan konu gereği bağlamdan beytin manası rahatlıkla kavranabilmektedir. Ayrıca, beyitteki sanatlı söyleyiş (tarsî') de dikkate değerdir:

İmāmeyn-i hümāmeyn-i şehīdeyn
Taḳiyyeyn-i naḳiyyeyn-i saᶜīdeyn (111)

◆ **Zincirleme tamlamaların azlığı:** Eserde Arapça/Farsça kelimelerle kurulan zincirleme tamlamalar çok fazla kullanılmamıştır. Ara ara rastlanılan bu tamlamalar çoğunlukla yaygın kullanılan kelimelerden oluşmaktadır. Eserdeki kasidelerde uzun aruz kalıpların kullanılmasına bağlı olarak bu tür tamlamalara biraz daha fazla yer verildiği görülmektedir. Konu hakkında fikir vermesi için metinde geçen zincirleme tamlamalara şu örnekler verilebilir: *eşyāʾ-i bī-ʿad (14b), kemāl-i ẕāt-ı vaḥdet (304b), şeh-dāne-i baḥr-ı ḥaḳīḳat (508a), ervāḥ-ı pāk-i enbiyā (563a), iẓhār-ı sırr-ı ẕāt-ı Ḥaḳ (600b), ṭālib-i taḥḳīḳ-i ekvān (612a), ḥamūl-i vaḥy-i Rabbü'l-ʿālemīn (674b), ṭōp-ı meydān-ı celālet (2137a), cevher-fürūş-ı ḥikmet-i ḫāṣ (3799a), rubʿ-ı ehl-i cennet (7195b), āfitāb-ı çarḫ-ı millet (10914a), ṭarīḳ-ı ʿışḳ-ı Ḥaḳ (11623b)…*

◆ Müellif bazı beyitlerde, biraz da eserin yazıldığı aruz kalıbının kısa olmasının verdiği imkânla, meramını anlatırken rahat ifadelere yer verir. Bunun örnekleri aşağıdaki beyitlerin ikinci mısralarında görülmektedir. Müellif, bu beyitlerde hem söylemek istediğini pekiştirerek ifade etmiş hem de tekrarlar sayesinde mısraları vezne kolaylıkla uydurarak ahenkli bir söyleyiş yakalamıştır:

Yoluñda dürlü dürlü ḳorḫular var
Neler var hey neler var hey neler var (8946)
* * *
Gel imdi olma ol Ḥaḳḳa cefākār
Vefādār ol vefādār ol vefādār (10260)

◆ **Kelime ve ibarelerin anlamlarını açıklama:** Eserde en dikkat çeken anlatım özelliklerinden biri de müellifin konu gereği yer verdiği bazı kelime ve kavramların anlamlarını açıklamasıdır. Bunda söz konusu kelimelerin az bilinirliği veya ibarelerin müphem olması sebebiyle anlaşılamayacağı düşüncesi etkili olmuş olmalıdır. Müellif bunu yaparak ayrıca öğretici bir eser yazmanın gereklerinden birini de yerine getirmiş olmaktadır. Bu hususu birkaç örnek üzerinde şöyle ifade edebiliriz:

Hz. Peygamber'in mucizelerinin anlatıldığı bölümde geçen şu beyitlerde, "mucize"nin ne demek olduğu ve "keramet"le arasında ne gibi bir fark bulunduğu şöyle açıklanmaktadır:

Budur **muʿciz** dimek iy cān-ı ādem
Ki ʿāciz ola anda cümle ʿālem

Bir iş gösterde herkes ola ᶜāciz
Nebīden gelse dirler aña **muᶜciz**

Velīden gelse pes dinür **kerāmet**
Ḥaḳuñ vaṣfı-durur bilgil velāyet (4097-4099)

"Arz-ı emânet" konusunun ele alındığı bölümde Hz. Âdem'in emaneti ilk önce dizine, sonra da ardına (sırtına) alması anlatılırken kullanılan "girü yir"[57] ibaresinin "arka, sırt" demek olduğu yine aynı mısrada açıklanmaktadır:

Ṭutuban anı dizine çıḳardı
Girü yire ḳodı yaᶜnī ki **ardı** (2082)

Aşağıdaki örnekte de müellif, ilk beyitte söylediklerine sonraki beyitte açıklık getirmektedir. İlk beyitte geçen *"Karam ağardı, lâkin akım karadır."* sözü ile *"Sakalım ağardı, ancak gönlüm hâlâ kötü amelli."* demek istediğini müteakip beyitte açıklamaktadır:

Ḳaram aġardı līkin **ḳara aġum**
Fesād işlerle ṭopṭolu dimāġum

Ṣaḳal aġardı yaᶜnī dil siyehkār
Hevā ḫum-ḫānesinde nefs-i ḫammār (913-914)

Müellifin benzer şekilde anlamını açıkladığı pek çok kelime ve ibare vardır. Bunlardan tespit edebildiklerimiz şöyledir: ᶜarefe (2120), Şīṣ (2315), cirv (4220-4221), Zehrā (5908), emanetin magnem (ganimet) görülmesi (6399-6401), neġaf (6707-6708), Nehyel (6712), vā-veylā/vā-ṣübūrā (8315-8316), zaḳḳūm (9157-9162), żarīᶜ (9166-9171), ġıslīn (9180-9181), ḥūr-ı ᶜīn (10329-10331), muḫalled (10512), keᵓs-i meşḥūn (10532-10533), Tesnīm (10613-10614), vildān (10665), ḫırāṣet (10887), nüzül (10972-10974), keṣīb (11029-11030).

◆ **Ayet ve hadislerin manzum tercümesi:** *Muhammediye*'de, beyitlerdeki kısmî iktibasların haricinde, beyit aralarında çok fazla sayıda tam metinli ayet ve hadise yer verilmiştir. Müellif, ele aldığı konuyu ayet ve hadislerle desteklemek bir yana, esasen ayet ve hadis merkezinde işlemiştir. Ayet ve hadislerin oldukça fazla olduğu eserde konunun anlaşılabilirliğini sağlamak için bunların manaları/mealleri nazmen tercüme edilerek açıklanmıştır. Bu manzum tercümeler, genellikle ayet ve hadislerden önce yer almaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir:

[57] Müellifin "arka, sırt" yerine "girü yir" tabirini kullanması, dikkat çekici bir isimlendirme örneğidir. Buna benzer bir diğer isimlendirme de "kuşak yiri"dir. Bu ibare, geçtiği beyitte "bel" yerine kullanılmıştır: Didiler kim götür ṭutdı götürdi/**Ḳuşaḳ yiri**ne çıḳardı vü ṭurdı (2084)

* "*Cinleri de daha önce dumansız ateşten yaratmıştık.*" (Hicr 15/27) mealindeki ayet-i kerime, öncesinde şöyle tercüme edilmiştir:

Çü yiryüzini basṭ eyledi sulṭān
Yaratdı cān ḳavmin anda ol ḫan

Yaratdı pes anı nār-ı semūmdan
Cehennem içre bir yil bil anı sen (1161-1162)

* *"Rahmetim gazabımı geçti.*" (Yılmaz, 2013: 602) mealindeki kudsî hadis, öncesinde şöyle tercüme edilmiştir:

Bil imdi raḥmetüm sābıḳ ġażabdan
Ḳıluram çoḳ ᶜ ināyet az sebebden (1912)

* *"Allah'a çağıran, salih amel işleyen ve 'Kuşkusuz ben Müslümanlardanım.' diyenden daha güzel sözlü kimdir?"* (Fussilet 41/33) mealindeki ayet-i kerime, öncesinde şu şekilde tercüme edilmiştir:

Şular kim ḳıla ḫalḳı Ḥaḳḳa daᶜ vet
Daḫı aᶜ māl-i ṣāliḥ ḳıla elbet

Daḫı diye ki Müslimlerdenem ben
Kimüñ ḳavli ola pes andan aḥsen (4048-4049)

* "*Kendisini (doğrudan) ilgilendirmeyen şeyi bırakması, insanın iyi Müslüman oluşundan kaynaklanır.*" (Yılmaz, 2013: 547-548) mealindeki hadis-i şerif, öncesinde şu şekilde tercüme edilmiştir:

Üçünci bu ḥadīṯüñ añla iy yār
Erüñ İslāmı gökçek olsa her-bār

Ki terk eyleye mālā-yaᶜ niyi ol
Her işde gözleye ḫˇoş maᶜ niyi ol (4780-4781)

* *"İnsanoğlundan beş şeyin hesabı sorulmadıkça Yüce Allah'ın huzurundan hiçbir yere ayrılamaz. Bunlar: Ömrünü ne ile geçirdiği, gençliğini nerede tükettiği, malını nereden kazandığı ve nerede harcadığı ile bildikleriyle ne kadar amel ettiğidir.*" (Rudânî, 2011: VIII/530) mealindeki hadis-i şerif, öncesinde şu şekilde tercüme edilmiştir:

Rivāyet eyledi hem İbni Mesᶜ ūd
O dem kim ẓāhir ola yevm-i mevᶜ ūd

Ayaḳ ırḳurmadın hem ibn-i ādem
Ṣora biş nesneden Ḫallāḳ-ı ᶜ ālem

Diye evvel ki sürdüñ bunca ᶜ ömri
Nenüñ üzre geçürdüñ bunca ᶜ ömri

İkinci diye kim virdüm şebābet
Yigitlik içre yaᶜ nī bunca ḳuvvet

Neye ṣarf eyledüñ ol ḳuvveti sen
Ṣavāb u yā ḫaṭā mı geldi senden

Üçünci iktisāb itdüñ çü mālı
Ḥarāmı mı ḳazanduñ yā ḥalālı

Budur dördünci ṣarf itdüñ sen anı
Neye ṣarf eyledüñ itgil beyānı

Bişinci saña ᶜ ilm itdüm ᶜ aṭā ben
ᶜ Amel ḳılduñ mı ᶜ ilm-ile eyit sen (7898-7905)

◆ **Eş/yakın anlamlı kelimeleri bir arada kullanma:** Eserde bazı beyitlerde eş/yakınlı anlamlı kelimeler bir arada kullanılmıştır. Daha ziyade, kelime tekrarlarından kaçınmak ve anlamı pekiştirmek maksatlı olduğu görülen bu kullanımlardan bazıları şunlardır:

Buları ḫˇoş ṭut **ırag̀ ol** g̀anīden
Denīdür ag̀niyā **dūr ol** denīden (3430)
* * *
Bu meclisde bilinsün yad u dāniş
Ḳoparsun dāniş olan **zār** u **nāliş** (4961)
* * *
Ḫudāyā şerᶜ izinden bizi **ırma**
Muvaḥḥidler ṭarīḳından **ayırma** (6197)
* * *
Ḳıra ḫınzīri **kesr id**e Ṣalībi
Ġanī ide faḳīri vü ġarībi (6679)
* * *
Ḳalem Ḥaḳ heybetinden ola ḥayrān
Ki yüz yıl **ditreye** vü **ola lerzān** (7555)
* * *
Bu nevᶜ a serzeniş idüp bulara
Diye kim girüñ **imdi şimdi** nāra (7945)

◆ **Söze başlama, sözü kesme ve göndermeler:** Müellif, eserdeki bölümlerin neredeyse hepsinin başında ve bölüm içlerinde bir konudan başka bir konuya geçildiğinde söze sanki karşısında biri varmış gibi hitaplarla başlar. Bazen de muhatabının (okuyucu/dinleyicinin) dikkatini, vereceği nasihatlere çekmek için ona seslenir. Bunlar, eserde bir sohbet havasının oluşmasını sağlamıştır. Müellifin

konuya başlarken veya birinden diğerine geçerken dikkati çekmek için en çok kullandığı ibarelerden bazıları şunlardır:

Elā iy[58] ᶜ ilm-i tevḥīde ṭalebkār
Sözümi diñle cānuñ eyle hüşyār (246)
* * *
Gel imdi diñle bir nevᶜ -ile taḥḳīḳ
Diyem ger vire ḥażret bāña tevfīḳ (456)
* * *
Bürāder çün budur ḥāli cihānuñ
Ṣaḳın aldanma rīş-ḫandına anuñ (5639)
* * *
Gel imdi girü diñle bir ᶜ aceb kār
Naṣīḥatdur saña key diñle iy yār (7214)
* * *
Gel imdi gör Ḥaḳuñ ḳudretlerini
Nice iẓhār ider ḥikmetlerini (6938)
* * *
Gel imdi gör girü sen bir ᶜ aceb kār
Ḥisāb eyleye bu ḫalḳa çü Cebbār (8212)
* * *
Girü gel diñlegil bir ḫˇoş ḫaber sen
Eger olduñsa ḫˇoş ṣāḥib-naẓar sen (8561)

Müellif; uzun uzadıya söz söylemeyi âdap gereği uygun bulmadığı bazı dinî konuların anlatımında, bir meselenin bütün ayrıntılarıyla anlatıldığı takdirde sözün çok uzayacağını düşündüğü durumlarda ve aslında çok uzun bir mevzunun kısaltılarak ele alındığını belirtmek için bazı beyitlerle sözü keserek yeni bir konuya geçiş yapar:

Bu ᶜ ālem yoġ-iken anda-y-ıdı Ḥaḳ
Bu yirde bu ḳadar söz dinür ancaḳ (221)
* * *
Sözi bu yirde ḳaṣr eylegil iy yār
Ki irmez aña fehm ü hem de pindār (225)
* * *
Bu yirde bundan artuḳ söylemek yoḳ
Egerçi var-durur her sözde söz çoḳ (516)
* * *
Bu yirde var ᶜ acāyib niçe yüz yüz
Eger tafṣīl idersem uzanur söz (980)
* * *

[58] *"Gözünü aç, dikkat et, bilmiş ol, bak"* anlamında Arapça tembih edatı olup Divan edebiyatında bilhassa nazımda, söylenecek şeye dikkati çekmek için *"ey"* ünlemiyle birlikte mısra başında kullanılmıştır (Ayverdi, 2011: I/849).

Eger vaṣf eylesem olur muṭavvel
Velī sözümde maᶜ nā oldı ekmel (1372)
* * *
Eger ben bildügüm cümle yazaydum
Ki her faṣlıyla bir dīvān düzeydüm (4094)
* * *
Egerçi ḳıṣṣa çoġ-ıdı ḫaberde
Velī ben muḫtaṣar ḳıldum bu yirde (2310)
* * *
Bu yirde sözi gel ḳaṣr eyleyelüm
Şu kim maḳṣaddur anı söyleyelüm (2371)
* * *
Bu taḥḳīḳi ki icmālen didüm ben
İçinde niçe maᶜ nī gizledüm ben (11414)

Yûsuf, bazen bir konuyu daha önce ele aldığını ve bu yüzden tekrar anlatmaya gerek olmadığını belirterek önceki kısımlara göndermede bulunur. Bazen de konunun daha sonra ele alınacağını ifade ederek sonraki kısımlara gönderme yapar:

Bunuñ tafṣīlini ẕikr eyledüm ben
Kitāb itmek beyānında didüm ben (8454)
* * *
Dimişdük cennetüñ vaṣfını evvel
Ḳılalum girü vaṣfından birez ḥal (10261)
* * *
Niçe yirde anuñ geldi beyānı
Gerekmez girü tafṣīl itmek anı (11237)
* * *
Girü ḳalanı ẕikr ola yirinde
Ki ne dürlü elem var her birinde (1160)
* * *
Anuñ-çün secde buyrılmışdı bile
Bunuñ tafṣīli yirinde idile (1216)
* * *
Bu yirde muḫtaṣar itdüm bunı ben
Yirinde göresin tafṣīlini sen (7511)

◆ **Beyit içinde Arapça ibarelere yer verme:** Eserde ayet ve hadislerin haricinde alıntılanan bazı Arapça söz ve ibareler bulunmaktadır. Bu söz ve ibarelerin metne alınmalarında birkaç sebep ön plana çıkmaktadır:

Bu ibarelerin önemli bir çoğunluğu, metinde konuşma cümlesidir: *yerḥamüke Rabbüke* (1476b), *ḫalaḳtük* (1749b), *Rabbenā estaġfiru'llāh* (1919a), *yā Rabbi zidnī* (1964), *ebṣir yā ḥabībī* (2676a), *deṣṣirūnī* (2734a), *ṭarriḳū* (3115), *ṣadaḳte yā ḥabībī* (3967a), *ḳıf yā ḥacer* (4188a), *cezāke'llāhü* (5038a), *aṣḥābunā* (5244a), *keẕebte* (7793a), *yā eyyühe'n-nās* (9130a), *Rabbenā* (11531b)…

Bu iktibasların bir kısmı teessür bildiren ünlemlerdir: *vā-veyletā* (4591a), *vā-ḥasretā* (4591a), *vā-fürḳatā* (4591b), *el-firāḳu el-firāḳī* (5158a), *vā-firāḳ* (5361a), vā-kürbetā vā-kürbetā (5389b), *vā-veylā* (8315a), *vā-şübūrā* (8315b), *vā-ᶜaṭşā* (9176b), *vā-ḫacletā* (9832b), *vā-Muḥammedā* (9972a)…

Bazıları tasavvuf terimi olduğu için Arapça alınmıştır: *ᶜindenā mechūl* (253a), *meskūtün-ᶜanhü* (263a), *manṭıḳun bih* (284a), *seyr ila'llāh* (11206b), *seyrun ᶜale'llāh* (11210a), *seyr maᶜa'llāh* (11212b), *seyr fi'llāh* (11214b), *seyrun ᶜani'llāh* (11216b), *seyr bi'llāh* (11219b).

Bazı alıntılar ise kalıplaşmış ibare olma özelliği taşımaktadır: *yā ḥabībī* (84a), *yā ilāhī* (917a), *āmennā ve ṣaddaḳ* (1395b), *yā ḫayra ḫalḳı'llāhi* (2711a), *merḥabā ehlen ve sehlā* (3148a), *ḥāşā ve kellā* (4984a), *va'llāhü aᶜlem* (6064b), *ḥāşa li'llāh* (6443b), *ᶜinde'llāhi ve'n-nās* (11101b).

◆ **"Dedim-dedi"li yapılar:** Eserde sadece bir bölümde, karşılıklı konuşma ifade eden "dedim-dedi"li yapı kullanılmıştır. Bunun yanında 3. şahıslardan yapılan aktarmaları ifade eden "dedi-dedi"li yapılar daha çok kullanılmıştır. "Dedim-dedi"li yapı, sadece 3339-3351. beyitler arasında (13 beyitte) görülmektedir ve ilk mısra "didüm"le, ikinci mısra "didi" ile başlamaktadır:

> **Didüm** Nūḥa gemi ḳılduñ müretteb
> **Didi** yiryüzini mescid saña hep (3339)
> (…)
> **Didüm** ᶜ Īsāya İncīl itdüñ iᶜ ṭā
> **Didi** kim sūre-i İḫlāṣı saña (3351)

"Dedi-dedi"li ibareler ise genellikle bir mısra içinde bir arada kullanılmıştır:

> Nedür ölüm **didi didi** ölüm var
> Çıḳarurlar bedenden cānı nā-çār (1697)
> * * *
> Nedür ol **didi didi** gökdeki māh
> İnüp gökden ḳatuña gele iy şāh (3589)
> * * *
> **Didi didi** baña maḥbūb-ı ḥażret
> Ki vardur sāᶜ ate altı ᶜ alāmet (6425)

◆ **İkilemeler:** Eserde anlamı güçlendirmek ve pekiştirmek için zaman zaman ikilemelerden yararlanılmıştır. Aynı kelimenin tekrarıyla yapılanlar ile zıt anlamlı kelimelerin bir arada kullanılmasıyla oluşturulan ikilemeler daha çok kullanılmıştır. Metinde geçen ikilemelerden bazıları şunlardır: *aḳ paḳ, biñ biñ, bir bir, bölük bölük,*

*çoḳ çoḳ, dem dem, dün gün, gice gündüz, gün gün, ḫor ḫor, hüm hüm, mū mū, nev*ᶜ*a nev*ᶜ*a, niçe niçe, toz tütün, ulu kiçi, yir gök, yüz yüz, ẕerre ẕerre…*

◆ **Edebî sanatlar, atasözü ve deyimler:** Müellif, *Muhammediye*'yi hüner göstermek, sanat yapmak veya söz kudretini ortaya koymak gibi sebeplerle kaleme almadığı için eserde süslü ve sanatlı söyleyişler çok fazla görülmez. Ancak hüner göstermek için her ne kadar hususî bir çabanın içine girilmese bile eser yazan her müellif, anlatımını zenginleştirmek için söz sanatlarından belli ölçüde yararlanmak durumundadır. Metindeki söz ve anlam sanatları, çalışmamızın muhteva incelemesi kısmında "Edebî Sanatlar" başlığı altında örnekleriyle birlikte ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Atasözleri ve deyim kullanımına gelince, metinde atasözlerine nadir rastlanmaktadır. Ancak, deyimlerden yeri geldikçe yararlanılmıştır. Eserde geçen atasözleri ve deyimler de muhteva incelemesi kısmında daha geniş biçimde ele alınacaktır.

2.2. MUHTEVA İNCELEMESİ

2.2.1. Eserin Tertibi

Muhammediye, klasik mesnevi düzenine göre tertip edilmiş olup giriş, konunun işlendiği bölüm ve bitiş olmak üzere üç ana bölümden meydana gelmektedir.

Giriş bölümü, besmele ve hamdele beytinden sonra ilk beş beyti Arapça olan bir tevhitle başlar. Sonrasında naat, dört halifeye övgü ve sebeb-i telif kısımları gelir.

Konunun işlendiği bölüm, "Āġāz-ı Kitāb" başlığıyla başlar. Bu bölümde yaratılış, Hz. Peygamber'in hayatı, kıyamet alametleri ve ahiret hayatı olmak üzere üç ana konu ele alınır.

Bitiş bölümü, "Hātimetü'l-Kitāb" başlığını taşır. Bu bölümde *Muhammediye*'nin yazılışıyla ilgili bazı bilgiler verilir ve dua edilerek eser sonlandırılır.

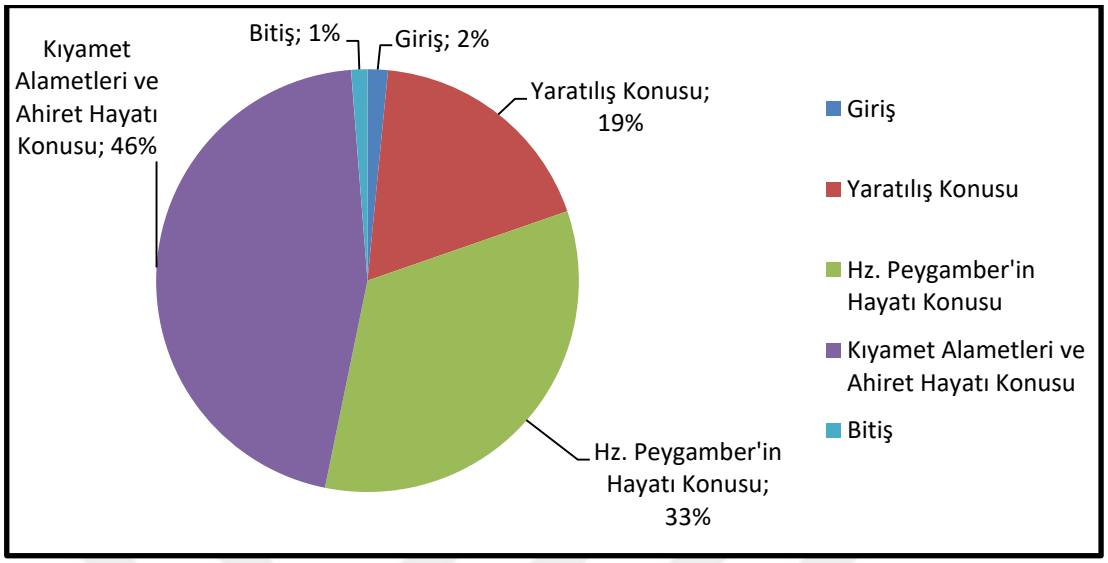
Bu genel tertibi, bölümlerin bulundukları beyit aralıklarını ve beyit sayılarını da vererek tablo üzerinde şöyle gösterebiliriz:

Tablo 6: *Muhammediye*'nin ana bölümleri, bölümleri oluşturan esas unsurlar, bu bölümlerin bulundukları beyit aralıkları ve beyit sayıları

Ana Bölüm	Bölümü Oluşturan Esas Unsurlar	Beyit Aralığı	Beyit Sayısı
Giriş	Tevhit	1-44	183
	Naat	45-89	
	Dört halifeye övgü	90-113	
	Sebeb-i telif	114-183	
Konunun İşlendiği Bölüm	Yaratılış konusu	184-2330	2147
	Hz. Peygamber'in hayatı konusu	2331-6300	3970
	Kıyamet alametleri ve ahiret hayatı konusu	6301-11687	5387
Bitiş	*Muhammediye*'nin yazılışıyla ile ilgili bilgiler ve dua	11688-11834	147

Bu tertibe göre bölümlerin, beyit sayıları itibarıyla eserin geneli içinde tuttukları yeri aşağıdaki grafik üzerinde oransal olarak görmemiz mümkündür. Grafikte de görüleceği üzere, eserin yarısına yakın bir kısmında kıyamet alametleri ve ahiret hayatı konusu ele alınmıştır. Hz. Peygamber'in hayatının anlatıldığı bölüm ise eserin üçte birlik kısmını oluşturmaktadır:

Grafik 2: *Muhammediye*'nin ana bölümlerinin eserin geneline oranları

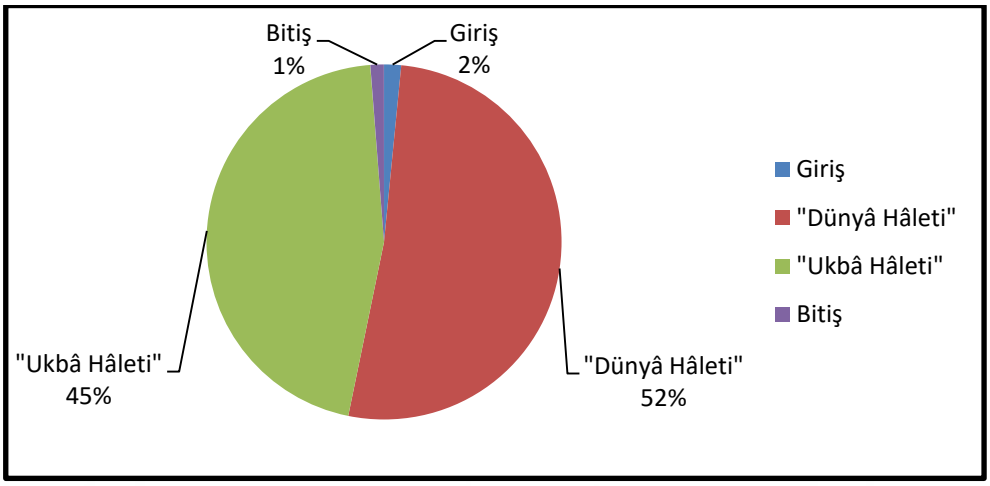

Eserin tertibine dair ortaya konulan bu genel tasnifin yanında bir de müellifin eserde belirttiği bir konu tasnifi vardır. "Beyānu Eşrāṭı's-Sāᶜat" başlıklı bölümün girişinde müellif, konu bakımından eserini "dünyâ hâleti"nin anlatıldığı bölüm ile "ukbâ hâleti"nin anlatıldığı bölüm olmak üzere iki ana kısma ayırdığını bildirmektedir:

Pes ol iki cihānuñ birisinden
Beyān itdüm deñizde ḳaṭresinden (6314)
* * *
Velīkin şimdi bir baḥra irişdüm
Ki bir bī-intihā ᶜummāna düşdüm (6322)
* * *
Diyem yaᶜnī ki ᶜuḳbā ḥāletinden
Ki ᶜuşşāḳa içürem şerbetinden (6324)

Bu bilgilere göre müellif, yaratılış ve Hz. Peygamber'in hayatı konularını "dünyâ hâleti"nin içine dâhil etmiş ve tek bir bölüm gibi kabul etmiş olmaktadır. "Beyānu Eşrāṭı's-Sāᶜat" başlığı ile de ikinci bölüm başlamaktadır. Müellifin bu ayrımına göre, bölümlerin beyit sayıları itibarıyla eserin genelinde ne kadar yer tuttuklarını aşağıdaki grafik üzerinde oransal olarak görmemiz mümkündür. Bu grafiğe göre, arada az bir fark olsa da; müellifin de işaret ettiği gibi eserin bir yarısı dünya hayatıyla ilgili konulara, diğer yarısı ise ahiret hayatı ile ilgili konulara ayrılmıştır. Bu hâliyle, ele alınan konular bir bütünün iki yarısı gibi birbirine denk bir durum arz etmektedir:

Grafik 3: Müellifin tasnifine göre bölümlerin eserin geneline oranları

Mesnevi nazım şekliyle yazılmış eserlerde, eserin uzunluğundan ileri gelen tekdüzeliği gidermek için aralara farklı vezin ve nazım şekilleriyle yazılmış şiirler serpiştirilmesi yaygın biçimde başvurulan bir yöntemdir. *Muhammediye*'de de bu amaçla aralara serpiştirilmiş altı kaside bulunmaktadır (bk. Tablo 3).

2.2.2. Bölümleri ve Konusu

Muhammediye'de yer alan bütün bölümlerin başlıkları, bu bölümlerin hangi beyit aralığında bulundukları ve kaç beyitten oluştukları aşağıda tablo hâlinde belirtilmiştir.

Eserdeki bölüm başlıkları ya Arapça ya da Farsçadır. Bu başlıklar, aynı zamanda o bölümün konusunu da ifade eder niteliktedir. Bu nedenle bölüm başlıklarının günümüz Türkçesine çevirileri tabloda verilmiştir.

Tabloda başlıklara yapılan eklemeler yay ayraç içinde, konu ile ilgili yapılan tüm ekleme ve açıklamalar ise köşeli parantez içinde verilmiştir:

Tablo 7: *Muhammediye*'deki bölümlerin başlıkları, beyit aralıkları ve beyit sayıları

BÖLÜM BAŞLIĞI	BEYİT ARALIĞI	BEYİT SAYISI
[Tevhid]	1-44	44
Der-Naʿt-i Seyyidü'l-Evvelīn ve'l-Āḫirīn ve Resūlü'ş-Şaḳaleyn || Geçmiş ve Gelecek İnsanların Efendisi, İnsanların ve Cinlerin Resulü'nün Övgüsü Hakkında	45-89	45

BÖLÜM BAŞLIĞI	BEYİT ARALIĞI	BEYİT SAYISI
Der-Naʿt-i Ḫulefāʾ ü'r-Rāşidīn || Dört Büyük Halifenin Övgüsü Hakkında	90-113	24
Ender-Sebeb-i Teʾlīf || Eserin Yazılış Sebebi Hakkında	114-183	70
Āġāz-ı Kitāb || Kitabın Başlangıcı	184-189	6
Der-Beyān-ı Vaḥdet-i Bārī Taʿālā ve Teḳaddes || Her Şeyi Takdir Ettiği Şekle Uygun Olarak Yaratan Cenab-ı Hakk'ın -*Şanı Yüce ve Mübarek Olsun*- Birliğinin Anlatılması Hakkında [Ezelde âlemde hiçbir şey yokken Cenab-ı Hakk'ın nerede ve ne şekilde bulunduğu konusu hadisler ekseninde ele alınarak *'amâ* hâli anlatılmaktadır.]	190-245	56
Beyānu Aḳsāmi't-Tevḥīdi'ẕ-Ẕātiyyi ʿalā-Şelāşetin || (Cenab-ı Hakk'a Mahsus) Zâtî Tevhidin Üç Kısma Ayrılmasının Anlatılması [Tevhidin *gayb-ı mutlak*, *ehadiyet* ve *vâhidiyet* olmak üzere üç kısma ayrılması ele alınmakta, "küntü kenzen…" kudsî hadisi çerçevesinde rûh-ı Muhammedî'nin yaratılması anlatılmaktadır.]	246-396	151
Beyānu Temeyyüzi'l-Esmāʾ ve'ş-Şıfāt || (Cenab-ı Hakk'ın) İsim ve Sıfatların(ın) Belirmesinin Anlatılması [Cenab-ı Hakk'ın henüz cihan yaratılmadan nûr-ı Muhammedî'ye tecelli etmesi ile esma ve sıfatlarının belirmesi anlatılmaktadır.]	397-433	37
Beyānu Fıṭrati'l-Ervāḥ || Ruhların Yaratılışının Anlatılması [Enbiyanın, evliyanın, müminlerin, âsîlerin, münafıkların, kâfirlerin, meleklerin, cinlerin ve şeytanların ruhlarının yaratılması anlatılmaktadır.]	434-455	22
Beyānu Fıṭrati'l-Ecsād bi-İḳtiżāʾi'l-Esmāʾ ve'ş-Şıfāt || (Cenab-ı Hakk'ın) İsim ve Sıfatların(ın) Gerektirmesi	456-582	127

BÖLÜM BAŞLIĞI	BEYİT ARALIĞI	BEYİT SAYISI
Cisimlerin Yaratılışının Anlatılması [Tabiatın, "heba"nın, şeklin, cism-i küllün, arşın, kürsînin, yedi feleğin, dört unsurun, madenlerin, bitkilerin ve hayvanların yaratılması konuları ele alınmaktadır.]		
Ḳaṣīde-i Melīḥa || Güzel (Bir) Kaside [Hz. Peygamber övgüsü konulu bir kasidedir.]	583-611	29
Beyānu Fıṭrati'l-ᶜArş || Arşın Yaratılışının Anlatılması	612-656	45
Der-Āferīniş-i Ḥamele-i ᶜArş ve Müdebbirāti'l-Emr || Arşı Yüklenen ve Cenab-ı Hakk'ın Emirlerini Yerine Getiren Dört Büyük Meleğin Yaratılmasının Anlatılması [İsrafil, Cebrail, Mikail ve Azrail aleyhimü's-selamın yaratılmaları ile "ruh"un yaratılması ve "ruh"un ne olduğu konusundaki görüşler ele alınmaktadır.]	657-689	33
Der-Āferīniş-i Levḥ u Ḳalem || Levh ve Kalemin Yaratılması Hakkında	690-708	19
Der-Āferīniş-i Kürsī ve Heşt-Cennet Yesserana'llāh || Kürsî ve Sekiz Cennetin -*Allah Bize Nasip Etsin*- Yaratılması Hakkında [Kürsî ve onun üzerinde Adn, Vesile, Firdevs, Huld, Na'im, Me'va, Darü's-Selam ve Darü'l-Karar cennetlerinin yaratılması anlatılmaktadır.]	709-792	84
Der-Āferīniş-i Maḳām-ı Maḥmūd || Övülmüş Makam'ın (Şefaat Makamı'nın) Yaratılması Hakkında [Konu olarak bir önceki bölümün devamıdır.]	793-924	132
Der-Āferīniş-i Sidretü'l-Müntehā || Sidretü'l-Müntehâ'nın Yaratılması Hakkında	925-941	17
Der-Āferīniş-i Eflāk || Göklerin Yaratılması Hakkında [Yedi göğün ve yedi yerin adları, hangi maddeden yaratıldıkları,	942-1009	68

BÖLÜM BAŞLIĞI	BEYİT ARALIĞI	BEYİT SAYISI
meleklerinin şekilleri ve ulu meleklerinin adları; yer ve gök kavimlerinin adları ve vasıfları anlatılmaktadır.]		
Der-Āferīniş-i Kūh-ı Ḳāf || Kaf Dağı'nın Yaratılması Hakkında	1010-1049	40
Der-Āferīniş-i Şems ü Ḳamer || Güneş ve Ay'ın Yaratılması Hakkında	1050-1063	14
Der-Āferīniş-i Beytü'l-Maᶜmūr || Beyt-i Mamur'un Yaratılması Hakkında	1064-1084	21
Der-Āferīniş-i Ḥavāmilü'l-Arż || Yeryüzünü Yüklenenlerin Yaratılmasının Anlatılması [Yeryüzünün karar bulması için onu yüklenenlerin (melek, kırmızı yakut, öküz, taş ve balık) yaratılması anlatılmaktadır.]	1085-1131	47
Der-Āferīniş-i Heft-Ṭamu || Yedi Cehennemin Yaratılması Hakkında [Haviye, Cahim, Sekar, Leza, Hutame, Sa'ir ve Cehennem ile bunların ahalisi anlatılmaktadır.]	1132-1160	29
Der-Āferīniş-i Ḳavm-i Cān || Cin Kavminin Yaratılması Hakkında	1161-1232	72
Der-Āferīniş-i Ādem Ṣafī Ṣalavātu'llāhi ᶜAleyhi ve Selāmühu || Âdem Safi'nin -*Allah'ın Salat ve Selamı Onun Üzerine Olsun*- Yaratılması Hakkında	1233-1430	198
Der-Beyān-ı Nefḫ-i Rūḥ || (Hz. Âdem'in Bedenine) Ruh Üflenmesinin Anlatılması Hakkında	1431-1510	80
Beyān-ı Taᶜlīm-i Esmā be-Ādem-i Ṣafī Ṣalavātu'llāhi ᶜAleyh || Âdem Safi'ye -*Allah'ın Salatı Onun Üzerine Olsun*- İsimlerin Öğretilmesinin Anlatılması [Azazil'in Hz. Âdem'e secde etmeyi reddederek cennetten kovulması, Hz. Havva'nın yaratılması ve Hz. Âdem'e eş kılınması, Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın yasak meyveyi yiyerek cennetten kovulmaları, bağışlanma için Rab'lerine yalvarmaları, Hz. Âdem ve Hz. Havva ile İblis'in Hak'tan dilekte bulunmaları	1511-2033	523

BÖLÜM BAŞLIĞI	BEYİT ARALIĞI	BEYİT SAYISI
gibi konular da ele alınmaktadır.]		
Der-Beyān-ı ᶜArż-ı Emānet || Emanetin Sunulmasının Anlatılması Hakkında	2034-2091	58
Der-Beyān-ı Ḥac-Kerden-i Ādem ᶜAleyhi's-Selām der-Beytü'l-Maᶜmūr || Âdem'in -*Selam Onun Üzerine Olsun*- Beyt-i Mamûr'da Haccetmesinin Anlatılması Hakkında	2092-2142	51
Der-Beyān-ı ᶜAhd-i Mīṣāḳ ve Nidā-Kerden-i Ḥaḳ be-Güften-i *Elestü bi-Rabbiküm* || Sözleşme ve Cenab-ı Hakk'ın *"Ben Sizin Rabbiniz Değil miyim?"* Kelamıyla Seslenmesinin Anlatılması Hakkında * *Merṣiyye-i Ādem Ṣafiyyu'llāh* (2298-2300) * *Meṣnevī* (2301-2306) * Şiᶜr (2307-2308) * *Meṣnevī* (2309-2330) [*Merṣiyye-i Ādem Ṣafiyyu'llāh* ve *Şiᶜr* başlıklı Arapça manzumeler, aynı şiirin parçaları olup Hz. Âdem'in öldürülen oğlu Hâbil için söylediği bir mersiyeden alınmıştır. Meṣnevī başlıkları ise, asıl konuya devam edildiğini ve aynı zamanda nazım şeklinin kasideden mesneviye değiştiğini belirtmektedir.] * * * [Habil ve Kabil'in kurbanları, Kabil'in Habil'i öldürmesi, Şit'in (AS) doğuşu, Hz. Âdem'e peygamberlik gelişi konuları da ele alınmaktadır.]	2143-2330	188
Der-Beyān-ı Vefāt-ı Ādem Ṣafiyyu'llāh ve Vaṣiyyet-i Ū be-Şīṣ ve Mertebet-i Enbiyā ᶜAleyhimü's-Selām || Âdem Peygamber'in Vefatı, Şîs'e Vasiyeti ve Nebîlerin -*Selam Onların Üzerine Olsun*- Mertebeleri	2331-2420	90
Der-Beyān-ı Maṭlaᶜ-ı Seyyidü'l-Evvelīn ve'l-Āḫirīn Ṣalla'llāhü ᶜAleyhi ve Sellem || Geçmiş ve Gelecek İnsanların Efendisi'nin -*Allah Ona Salat ve Selam Etsin*- Doğuşunun Anlatılması Hakkında	2421-2448	28

BÖLÜM BAŞLIĞI	BEYİT ARALIĞI	BEYİT SAYISI
Ḳaṣīde-i Melīḥa || Güzel (Bir) Kaside [Hz. Peygamber'in doğumunu konu alan bir kasidedir.]	2449-2479	31
Meṣnevī [Kasideden önceki bölümün, yani Hz. Peygamber'in doğumunun anlatıldığı bölümün devamıdır. Başlık, nazım şeklinin kasideden mesneviye değiştiğini belirtmektedir.]	2480-2544	65
Der-Beyān-ı İnşirāḥ-ı Ṣadr || (Hz. Peygamber'in) Göğs(ün)ün Yarılmasının Anlatılması Hakkında	2545-2592	48
Der-Sefer-Kerden-i Muṣṭafā Ṣalla'llāhü ʿ Aleyhi ve Sellem || (Hz. Muhammed) Mustafâ'nın -*Allah Ona Salat ve Selam Etsin*- Sefer Etmesinin Anlatılması Hakkında [Hz. Peygamber'in, amcası Ebû Tâlib'le gerçekleştirdiği seyahat (Şam yolculuğu) ve rahip Bahira ile görüşmesi; Hz. Hatice ile evlenmesi ve çocuklarının dünyaya gelişleri anlatılmaktadır.]	2593-2640	48
Der-Beyān-ı Nübüvvet-Āmeden || Peygamberlik Gelişinin Anlatılması Hakkında	2641-2774	134
Beyānu İslāmi Aṣḥābi'n-Nebiyyi Ṣalla'llāhü ʿ Aleyhi ve Sellem ve İslāmi ʿ Alī Raḍıya'llāhü ʿ Anh || Hz. Peygamber'in -*Allah Ona Salat ve Selam Etsin*- Ashabının Müslüman Oluşu ve Ali'nin -*Allah Ondan Razı Olsun*- Müslüman Oluşunun Anlatılması Hakkında	2775-2783	9
İslāmu Ebī Bekr Raḍıya'llāhü ʿ Anh || Ebu Bekir'in -*Allah Ondan Razı Olsun*- Müslüman Oluşu [Hz. Ebu Bekir'den sonra Müslüman olan kimselerin isimleri de verilmektedir.]	2784-2816	33
İslāmu ʿ Ömer Raḍıya'llāhü ʿ Anh || Ömer'in -*Allah Ondan Razı Olsun*- Müslüman Oluşu	2817-2871	55
Der-Beyān-ı Evṣāf-ı Nebī ʿ Aleyhi's-Selām || Hz. Peygamber'in -*Selam Onun Üzerine Olsun*- (Fizikî) Vasıflarının Anlatılması Hakkında	2872-2941	70

BÖLÜM BAŞLIĞI	BEYİT ARALIĞI	BEYİT SAYISI
Der-Beyān-ı Aḫlāḳu'n-Nebī ᶜ Aleyhi's-Selām || Hz. Peygamber'in -*Selam Onun Üzerine Olsun*- Ahlak(î Vasıflar)ının Anlatılması Hakkında	2942-3060	119
Der-Beyān-ı Miᶜrāc-ı Resūlu'llāh Ṣalla'llāhü ᶜ Aleyhi ve Sellem || Resulullah'ın -*Allah Ona Salat ve Selam Etsin*- Mirac(a Çıkış)ının Anlatılması Hakkında * *Ṣıfat-ı Burāḳ* || Burak'ın Özelliği (3091-3098)	3061-3370	310
Naṣāyıḥ-Kerden-i Bārī Taᶜālā der-Miᶜrāc || Her Şeyi Takdir Ettiği Şekle Uygun Olarak Yaratan Cenab-ı Hakk'ın -*Şanı Yüce Olsun*- Miraçta Nasihatlerde Bulunması	3371-3581	211
Beyānu Ṣaḳḳı'l-Ḳamer || Ayın İkiye Bölünmesinin Anlatılması	3582-3651	70
Ḳaṣīde-i Melīḥa || Güzel (Bir) Kaside [Hz. Peygamber övgüsü konulu bir kasidedir.]	3652-3674	23
Beyānu Hicreti Seyyidi'l-Mürselīn ve İmāmi'l-Müttaḳīn || Nebîlerin Efendisi ve Takva Sahiplerinin İmamı'nın Hicretinin Anlatılması * *Ḳāle'ş-Şāᶜiru min-Lisāni'n-Nebiyyi ᶜAleyhi's-Selām* || Hz. Peygamber'in -*Selam Onun Üzerine Olsun*- Dilinden Şair Şöyle Diyor (3758-3761) * *Meṣnevī* (3762-3838) [Hz. Peygamber'in hicreti konusunun devamıdır. Başlık, nazım şeklinin kasideden mesneviye değiştiğini belirtmektedir.]	3675-3838	164
Medḥ-i Nebī ᶜ Aleyhi's-Selām || Hz. Peygamber -*Selam Onun Üzerine Olsun*- Övgüsü	3839-3843	5
Dīger [Hz. Peygamber övgüsü konulu bir diğer kasidedir.]	3844-3866	23
Meṣnevī [Hz. Peygamber'in hicreti konusunun devamıdır. Başlık, nazım şeklinin kasideden mesneviye değiştiğini belirtmektedir.]	3867-3905	39

BÖLÜM BAŞLIĞI	BEYİT ARALIĞI	BEYİT SAYISI
İslāmu ᶜAbdi'llāhi-bni Selām || Abdullah ibni Selâm'ın Müslüman Oluşu	3906-3986	81
Beyānu Hicreti ᶜAlī Kerrema'llāhü Vechehu bi-Evlādi Resūli'llāh Ṣalla'llāhü ᶜAleyhi ve Sellem || Ali'nin *-Allah Vechini Mükerrem Kılsın-* Resulullah'ın *-Allah Ona Salat ve Selam Etsin-* Evlatları ile Hicret Edişinin Anlatılması	3987-4028	42
Beyānu Sebebi'l-Eẕān || Ezanın (Ortaya Çıkış) Sebebinin Anlatılması	4029-4051	23
Beyānu Taḥvīli'l-Ḳıble || Kıblenin Değiştirilmesinin Anlatılması	4052-4083	32
Beyān-ı Muᶜcizāt-ı Muṣṭafā Ṣalavātu'llāhi ᶜAleyhi ve Selāmühu || (Hz. Muhammed) Mustafâ'nın *-Allah'ın Salat ve Selamı Onun Üzerine Olsun-* Mucizelerinin Anlatılması	4084-4226	143
Beyānu Muᶜcizāti'n-Nebiyyi Ṣalla'llāhü ᶜAleyhi ve Sellem fi'l-Ġazevāti || Hz. Peygamber'in *-Allah Ona Salat ve Selam Etsin-* Savaşlardaki Mucizelerinin Anlatılması [Hz. Peygamber'in savaşlardaki mucizeleri, müteakip başlıklar altında ayrı ayrı anlatılmaktadır.]	4227-4248	22
Beyānu Ġazveti'l-Bedr || Bedir Savaşı'nın Anlatılması	4249-4305	57
Beyānu Cihādi'l-Uḥud || Uhud Savaşı'nın Anlatılması	4306-4346	41
Beyānu Ġazāʾi['l-] Ḫandaḳ || Hendek Savaşı'nın Anlatılması	4347-4395	49
Beyān-ı Ġazāʾ-i Benī Ḳurayẓa || Benî Kurayza Savaşı'nın Anlatılması	4396-4410	15
Beyān-ı Feṯḥ-i Mekke Şerrefeha'llāhü || Mekke'nin *-Allah Onu Şereflendirsin-* Fethi'nin Anlatılması	4411-4515	105
Beyānu Ġazveti'l-Ḥuneyn || Huneyn Savaşı'nın Anlatılması	4516-4539	24

BÖLÜM BAŞLIĞI	BEYİT ARALIĞI	BEYİT SAYISI
Beyānu Ḥacceti'l-Vedā || Veda Haccı'nın Anlatılması	4540-4676	137
Feżāyil-i Besmele || Besmelenin Faziletleri	4677-4684	8
Feżāyil-i Fātiḥatü'l-Kitāb || Fâtiha Suresi'nin Faziletleri	4685-4729	45
Beyānu Faẓīleti Āyete'l-Kürsī || Âyete'l-Kürsî'nin Faziletleri	4730-4739	10
Feżāyil-i Yāsīn || Yâsîn Suresi'nin Faziletleri	4740-4749	10
Feżāyil-i İḫlāṣ || İhlâs Suresi'nin Faziletleri	4750-4773	24
Naṣīḥat-i ᶜ Amme || Halka Nasihat	4774-4919	146
Ḳaṣīde [Hz. Peygamber övgüsünü konu alan bir kasidedir.]	4920-4941	22
Beyānu İrtiḥāli Seyyidi'l-Mürselīn min-Dāri'l-Fenā'i ilā-Dāri'l-Beḳā || Nebîlerin Efendisi'nin Fena Yurdundan Beka Yurduna Göçmesinin Anlatılması	4942-4962	21
Beyānu Marażı Resūli'llāh Ṣalla'llāhü ᶜ Aleyhi ve Sellem || Resulullah'ın *-Allah Ona Salat ve Selam Etsin-* Hastalığının Anlatılması [Hz. Peygamber'in, hastalığında ashabına bulunduğu nasihatlere de yer verilmiştir. Vefatı da bu başlık altında anlatılmıştır.] * *Beyt* (5563-5564) [Hz. Fâtıma'nın dilinden söylenmiş iki beyitlik Arapça manzumeyi belirtmek için bu başlık konulmuş.]	4963-5632	670
Tetimme-i Vefāt || Vefat (Konusunun Anlatılmasın)ın Tamamlanması	5633-5665	33
Merṣiyye [Hz. Peygamber'in vefatı üzerine söylenmiş, ölüm karşısında insanoğlunun çaresizliğine vurgu yapan nasihat içerikli bir	5666-5692	27

BÖLÜM BAŞLIĞI	BEYİT ARALIĞI	BEYİT SAYISI
kasidedir.]		
Beyānu Ṣalavāt ᶜale'n-Nebiyyi'l-Muḫtār || Seçilmiş Nebî'ye Salavat Getirmenin Anlatılması * *Meṣnevī* [Bölüm başlığının hemen altında, şiirden önce yer almaktadır. Bir önceki bölümde bulunan *Merṣiyye* başlıklı şiir kaside idi. Bu başlık ise, nazım şeklinin kasideden mesneviye değiştiğini belirtmektedir.] * *Beyt* (5875-5883) [Nasihat içerikli Arapça bir manzumedir. Kaside nazım şekliyle söylenmiştir.]	5693-5883	191
Beyānu Ezvāci'n-Nebiyyi ve Aḥbābihī ve Kātibihī ve Zamānihī ve Ömrihī ve Vaḥyihī Ṣalla'llāhü ᶜAleyhi ve Sellem || Hz. Peygamber'in -*Allah Ona Salat ve Selam Etsin*- Eşleri, Dostları, Kâtipleri, Ömür ve Vahiy Süresinin Anlatılması	5884-5905	22
Vefātu Fāṭımati'z-Zehrā Raḍıya'llāhü ᶜAnhā || Fâtımatü'z-Zehrâ'nın -*Allah Ondan Razı Olsun*- Vefatı * *Beyt* (5930-5932) [Hz. Ali'nin dilinden Hz. Fâtıma için söylenmiş üç beyitlik Arapça bir manzumedir. Kaside biçimindedir.]	5906-5959	54
Vefātu Ebū Bekri'ṣ-Ṣıddīḳ Raḍıya'llāhü ᶜAnh || Ebû Bekr-i Sıddîk'in -*Allah Ondan Razı Olsun*- Vefatı	5960-5982	23
Vefātu ᶜÖmer ibni'l-Ḫaṭṭāb Raḍıya'llāhü ᶜAnh || Ömer ibni Hattab'ın -*Allah Ondan Razı Olsun*- Vefatı	5983-5997	15
Vefātu ᶜOṣmān bin ᶜAffān Raḍıya'llāhü ᶜAnh || Osman bin Affan'ın -*Allah Ondan Razı Olsun*- Vefatı	5998-6017	20
Vefātu ᶜAlī Kerrema'llāhü Vechehu || Ali'nin -*Allah Vechini Mükerrem Kılsın*- Vefatı	6018-6058	41
Vefātü'l-Ḥasen ve'l-Ḥuseyn Raḍıya'llāhü ᶜAnhümā || Hasan ve Hüseyin'in -*Allah İkisinden de Razı Olsun*- Vefatı	6059-6069	11
Naṣāyıḥ-Kerden || Nasihatlerde Bulunma	6070-6116	47
Münācāt || Yakarış	6117-6133	17

BÖLÜM BAŞLIĞI	BEYİT ARALIĞI	BEYİT SAYISI
Pesend || Övgü [Münacat içerikli bir bölümdür.]	6134-6300	167
Beyānu Eşrāṭı'ş-Sāᶜat || Kıyamet Alametlerinin Anlatılması	6301-6433	133
Beyānu Ḫurūci Beni'l-Aşfer ve Ḫurūci Mehdī || Benî Asfer'in ve Mehdî'nin Ortaya Çıkışının Anlatılması	6434-6502	69
Beyānu'l-ᶜAlāmāt Beyne Yedeyi'ş-Sāᶜat ve Ḫurūci'd-Deccāl || Kıyamet Kopmadan Önceki Alametlerin ve Deccal'in Ortaya Çıkışının Anlatılması	6503-6650	148
Beyānu Nüzūli ᶜİsā ᶜAleyhi's-Selām || Îsâ'nın -*Selam Onun Üzerine Olsun*- İnişinin Anlatılması	6651-6684	34
Beyānu Ḫurūci Yeᵓcūc ve Meᵓcūc || Ye'cüc ve Me'cüc'ün Ortaya Çıkışının Anlatılması	6685-6725	41
Beyānu Dābbeti'l-Arż || Dabbetü'l-Arz'ın Anlatılması	6726-6750	25
Beyānu Ṭulūᶜi'ş-Şems min-Maġribihā || Güneşin Battığı Yerden Doğmasının Anlatılması	6751-6775	25
Beyānu Seddi Bābi't-Tevbe || Tövbe Kapısının Kapanmasının Anlatılması	6776-6803	28
Beyānu Aḥvāli'l-Büldān || Beldelerin Durumlarının Anlatılması	6804-6832	29
Beyānu Nefḫı'ş-Şūr || Sura Üfürülmenin Anlatılması	6833-6887	55
Ḥikāyet-i Ġarībe || Garip (Bir) Hikâye [İblis'in Azrail (AS) tarafından canının alınması hadisesi anlatılmaktadır.]	6888-6937	50
Beyānu Ḳıyāmeti Kübrā || Büyük Kıyametin Anlatılması	6938-7097	160
Beyānu'l-Ḥaşr ᶜale'ş-Şuveri'l-Muḫtelife || Çeşitli Suretler Üzerine Ölülerin Diriltilerek Bir Araya Toplanmasının Anlatılması	7098-7159	62

BÖLÜM BAŞLIĞI	BEYİT ARALIĞI	BEYİT SAYISI
Beyānu Arżi'l-Maḥşer ve Nüzūli'l-Melā°ike || Mahşer Yeri ve Meleklerin İnişinin Anlatılması	7160-7213	54
Beyānu'l-Mevḳıf || Durakların Anlatılması	7214-7331	118
Beyānu Livā°i'l-Ḥamd || Hamd Sancağının Anlatılması	7332-7362	31
Beyānu Mecī°i Cennet ve Mecī°i Cehennem || Cennet ve Cehennemin Getirilişinin Anlatılması	7363-7513	151
Beyānu'l-Ḥisāb ve'l-Münāḳaşa ve'l-Ḳışaş || Hesap, Çekişme ve Kısasların Anlatılması	7514-7666	153
Beyānu Ḥisābi'l-Ümerā° [59] || (Cenab-ı Hak Tarafından) Emredilen Şeylerin Hesabının Anlatılması	7667-7824	158
Beyānu Ḥisābi'n-Nevāhī || (Cenab-ı Hak Tarafından) Yasaklanan Şeylerin Hesabının Anlatılması	7825-8046	222
Beyānu'l-Muḫāṣamāt || Düşmanlıkların Anlatılması [Kıyamet gününde haklar konusunda herkesin birbirinden kaçışması ve birbiriyle husumete düşmesi anlatılmaktadır.]	8047-8211	165
Beyānu Neẓā°iri'l-Kütüb || Amel Defterlerinin Görülmesinin/İndirilişinin Anlatılması	8212-8336	125
Beyānu'l-Mīzān || Terazinin Anlatılması	8337-8462	126
Beyānu fi'lleẕīne lā Ḥisābe ʿAleyhim ve lā ʿAẕāb || Hesap ve Azap Görmeyen Kimselerin Anlatılması	8463-8560	98
Beyānu'l-Beşāret || Müjdenin Anlatılması [Cennete gideceğinin müjdesi verilen kimselerden bahsedilmektedir.]	8561-8653	93

[59] Başlıkta geçen *ümerā* (emirler, beyler) kelimesi, anlam bakımından buraya uygun değildir. Cenab-ı Hakk'ın buyrukları kastedildiği için *evāmir* kelimesinin kullanılması daha uygun olurdu.

BÖLÜM BAŞLIĞI	BEYİT ARALIĞI	BEYİT SAYISI
Beyānu'ş-Şırāṭ || Sırat Köprüsünün Anlatılması	8654-8942	289
Beyānu Cehennem ve Şiddetühā || Cehennem ve Şiddetinin Anlatılması	8943-9033	91
Beyānu Mālik ve Zebāniyyeti Cehennem ᶜAṣamena'llāhü Taᶜālā Celle Cemālühu || Malik ve Cehennem Zebanilerinin -*Cemali Yüce Olan Allah Bizi Korusun*- Anlatılması	9034-9083	50
Beyānu Envāᶜi'l-ᶜAẕāb li-Ehlihī || Ehline Çektirilecek Azabın Çeşitlerinin Anlatılması	9084-9337	254
Beyānu'l-İnsilāki ile'l-Cennet Yesserana'llāhü Taᶜālā || Cennete Doğru Yol Tutmanın -*Yüce Allah Bize Nasip Etsin*- Anlatılması	9338-9634	297
Beyānu'l-Aᶜrāf ve Aṣḥābihī || A'raf ve Onun Ahalisinin Anlatılması	9635-9733	99
Beyānu Aḥvāli Ehli'ẕ-Ẕünūb || Günahkâr Kimselerin Durumlarının Anlatılması [Büyük günah (kebayir) işleyen kimselerin çekeceği azaplar anlatılmaktadır.]	9734-10074	341
Beyānu Eyyi Ḳavmin Yedḫulūne'n-Nāra min-Hāẕihi'l-Ümmeti || Bu Ümmetten Cehenneme Gireceklerin Anlatılması [Hz. Peygamber'in ümmetinden kimlerin cehenneme gideceği, büyük günahların (kebayirin) neler olduğu konuları ele alınmaktadır.]	10075-10254	180
Beyānu Maḳāmāti'l-Cennet ve Derecātühā || Cennetin Makamları ve Derecelerinin Anlatılması	10255-10318	64
Beyānu Ḥūri ᶜĪn *ve Zevvecnāhüm bi-Ḥūrin ᶜĪnin* || İri Siyah Gözlü Hurilerin ve *"İri Siyah Gözlü Hurilerle Evlendirmişizdir*[60]*"*in Anlatılması	10319-10505	187
Beyānu'l-Vildān ve'l-Ġılmān || Vildan ve Gılmanın Anlatılması	10506-10561	56

[60] Duhân 44/54.

BÖLÜM BAŞLIĞI	BEYİT ARALIĞI	BEYİT SAYISI
Beyānu Enhāri'l-Cennet || Cennet Irmaklarının Anlatılması	10562-10626	65
Beyānu Merātibi Ehli'l-Cennet || Cennet Ehlinin Mertebelerinin Anlatılması	10627-10963	337
Beyānu Żiyāfāti'l-Enbiyāʾ ʿAleyhimü's-Selām || Nebîlerin -*Selam Onların Üzerine Olsun*- Ziyafetlerinin Anlatılması	10964-11143	180
Beyānu Rüʾyeti'llāhi Taʿālā ve Teḳaddes Yesserana'llāhü Taʿālā || Cenab-ı Hakk'ın -*Şanı Yüce ve Mübarek Olsun*- (Cennette) Cemalini Seyretmenin -*Yüce Allah Bize Nasip Etsin*- Anlatılması [Seyrin makamları ve nefsin mertebeleri gibi konular da ele alınmaktadır.]	11144-11687	544
Ḫātimetü'l-Kitāb || Kitabın Bitişi	11688-11834	147

Eserde farklı farklı konular ele alınsa da neredeyse her bölümde Hz. Peygamber övgüsüne yer verilmekte, bölüm sonları genellikle dua ve yakarış ile bitirilmektedir. Bu nedenle eser baştan sona Hz. Peygamber övgüsüne ve Cenab-ı Hakk'a münacatta bulunmaya adanmış gibidir.

2.2.3. Kaynakları

Muhammediye'de yaratılıştan Hz. Peygamber'in hayatına, kıyamet alametlerinden ahiret hayatına kadar pek çok konunun ele alındığı daha önce belirtilmişti. Müellif, bu geniş konu yelpazesine dair verdiği malumatı çeşitli kaynaklara dayandırmıştır. Eserini yazarken esas alacağı kaynakların neler olduğu hakkında da okuyucuya bazı bilgiler sunmuştur.

Kaynaklardan ilk olarak eserinin sebeb-i telif kısmında söz eden Yûsuf'un model aldığı kitap elbette ki Yazıcıoğlu'nun *Muhammediye*'sidir. Bu eserdeki bütün manaları kendi eserine alan Yûsuf, ayrıca tefsirler ve hadisler ile meşayıh sözlerinden de çokça manalar aldığını söylemektedir:

Muḥammediyyede bulduḳlarumdan
Ḳamusın bunda derc itdüm anuñ ben

Tefāsīr ü eḥādīsden de bisyār
Maᶜ ānī cemᶜ idüp naẓm itdüm iy yār

Meşāyıḫ sözlerinden hem maᶜ ānī
Kitāb içinde ẕikr eyledüm anı (167-169)

Müellif, kaynaklara dair sebeb-i telif bölümünde yaptığı açıklamasını hâtime bölümünde tekrar etmekle birlikte biraz daha genişletmiştir. *Muhammediye*'yi yazmaya karar verdiğinde eserinin baştan sona ayet ve hadislerle dolu olması ve mühim konuların bunlar vasıtasıyla anlatılması gerektiğini belirtmiştir:

Ḳamu ola eḥādīṯ ü hem āyāt
Bulardan hem beyān ola mühimmāt (11742)

Ayrıca, Yazıcıoğlu Mehmed hadislerden ve tefsirlerden ne almışsa hepsini kendi eserine aldığını ve bunların kaynaklarını görerek haberdar olduğunu; yine tefsirlerden ve hadislerden, Yazıcıoğlu'nun eserinde bulunmayan pek çok manalar aldığını ifade etmektedir. "Lezzet versin" diye eserinde tarikat ilmine dair ögelere yer verdiğini de eklemektedir:

Pes aḫẕ itdüm anuñ hep maᶜ nīsini
Daḫı buldum anuñ hem meᵓ ḫaẕini

Ḥadīṯ tefsīr içinden ki_almış ol yār
Görüp ḳamusını oldum ḫaberdār

Tefāsīr ü eḥādīṯden daḫı çoḳ
Maᶜ ānī almışam kim anda ol yoḳ

Daḫı hem cā-be-cāᶜ ilm-i ṭarīḳat
Aña ḫalṭ eyledüm kim vire leẕẕet (11751-11754)

Müellifin haber verdiği üzere, eser baştan sona ayet ve hadislerle dolu olup tefsir kitaplarından ve meşayıh sözlerinden de çokça yararlanıldığı görülmektedir. Müellifçe belirtilmese de bazı yerlerde İsrailiyat çeşidinden rivayetlerden de yararlanılmıştır. Müellifin kaynaklardan ne ölçüde yararlandığını, kaynakların çeşidine göre ayrı ayrı ele almakta yarar vardır. Ancak, önce müellifin kaynaklardaki rivayetlere yer verirken ve bir konu hakkındaki görüşleri aktarırken nasıl bir yol izlediğine dair birtakım örneklere değinilmesi gerekmektedir:

◆ Müellif, rivayetlerine yer verdiği kimseler hakkında bazen değerlendirmede bulunarak alıntısının sağlamlığını pekiştirir. Aşağıdaki örnekte İbni Abbâs'a dair yapılan bir değerlendirme söz konusudur:

Rivāyet eyleyüpdür İbni ᶜ Abbās
Ki aṣḥāb içre oldur aᶜ lemü'n-nās (10480)

◆ Bir konu hakkında kendi görüşünü de aktaracaksa önce başkalarının görüşüne yer verir, sonra kendi düşüncelerini söyler:

(…)
Dimişler baᶜ żılar kim her ṣalavāt
Aña vācibdür itmek hem taḥiyyāt

Velī baᶜ żı dimiş vācibdür evvel
Ḳalanı müsteḥabdur iy mükemmel

Velī her kim aña ümmet olurlar
Ḳaçan bir yirde añılsa peyem-ber

Her añılduḳça farż ide özine
Ṣalātı pīşe ḳıla kendözine (5867-5870)

◆ Bazı konularda doğruluğundan emin olmadığı rivayetleri eserine almamıştır:

Anuñ ᶜ ömrine bulmadum rivāyet
Ki bula ol rivāyet içre ṣıḥḥat (6001)

◆ Hadislerin ayete tatbik edilmesi gerektiği prensibini benimser:

Gerekdür burada tedḳīḳ itmek
Ḥadīṣi āyete taṭbīḳ itmek (8226)

◆ Hakkında kesin bilgi bulunmayan bazı konularda mevcut görüşlere yer vermekle birlikte "En doğrusunu Allah bilir." manasınca düşünülmesi gerektiğine vurgu yapar:

Meşāyıḫ bu ḳadar ki_itdi rivāyet
Ki bulmışlar eḥādīṣden işāret

Velī bilmez ḳıyāmet vaḳtin ādem
Ḥaḳīḳat ḥālini *va'llāhü aᶜlem* (6951-6952)

Müellifin kaynak kullanımında benimsediği ilkelerden öne çıkanlar bu sayılanlardır. Eserin konu bakımından kaynakları ise beş maddede incelenecektir:

2.2.3.1. Kur'an-ı Kerim

Müellifin, eserini yazarken yararlandığı ilk ve en önemli kaynaktır. Ele alınan konuyla ilgili bir ayet varsa ilk önce buna temas edilir, eğer yoksa diğer kaynaklara başvurulur. Eserde, beyitlerde ve beyit aralarında yüzlerce ayet iktibas edilmiştir.

Eserde kısa bir vezin kalıbı kullanılması dolayısıyla alıntıların çoğu kısmî ve veznin tef'ilelerine uygun biçimde yapılmak durumunda kalınmıştır:

Nefaḫtü fîhi min-rūḥî-le ol yār (1409a) [Sâd 38/72]
* * *
Didi *lā taḳneṭū min-raḥmeti'llāh* (1973b) [Zümer 39/53]
* * *
Ki *ṭıbtüm fe'dḫulūhā ḫālidîne* (10774b) [Zümer 39/73]

Ayet iktibaslarının önemli bir çoğunluğu da bir veya iki kelimeyle yapılmıştır:

Şecerden kime irgürdüñ *ene'llāh* (34b) [Tâhâ 20/14]
* * *
Kim oldur yaᶜnī *münker* hem de *faḥşā* (4673a) [Nahl 16/90]
* * *
Velīkin *külle insānin* didi Ḥaḳ (8225a) [İsrâ 17/13]

Beyit aralarındaki tam metinli ayet iktibasları ise "ḳāle Taᶜālā, ḳāle'llāhü Taᶜālā, kemā ḳāle'llāhü Taᶜālā, ḳavlühu Taᶜālā" gibi ibarelerle başlar. Uzun ayetlerde genellikle konuyla ilgili olan kısım kadar alıntı yapılır. Bazen ayetlerin sonuna *el-āyeh* (الآية) ibaresi eklenir. Beyit aralarındaki ayet iktibasları tenkitli metnimizde Arap harfli olarak dizilmiş ve Türkçe mealleri dipnotta verilmiştir:

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَمَنْ اَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَاِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكاً وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَعْمٰى

> "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Her kim de benim zikrimden (Kur'an'dan) yüz çevirirse mutlaka ona dar bir geçim vardır. Bir de onu kıyamet gününde kör olarak haşrederiz.*" (Tâhâ 20/124).

2.2.3.2. Kur'an Tefsirleri

Müellif, hakkında yeterli malumat bulunmayan özellikle yaratılış, kıyamet ve ahiret hayatı gibi konularda tefsir kitaplarına, dolayısıyla müfessirlerin görüşlerine başvurmuştur. İsimleri zikredilerek görüşlerine yer verilen müfessirlerden bazıları şunlardır:[61]

Bū Bekr-i Naḳḳāş (Muhammed b. Hasan, en-Nakkâş, öl. 351/962)
Ḍaḥḥāk (Dahhâk b. Müzâhim, öl. 105/723)
Ebu'l-Leyṯ (Ebu'l-Leys es-Semerkandî, öl. 373/983)
Faḫr-ı Rāzī (Fahreddîn er-Râzî, öl. 606/1210)
Ḥasen (Hasan-ı Basrî, öl. 110/728)
İbni Mesᶜūd[62] (Abdullâh b. Mes'ûd, öl. 32/652-53)
Ḳāşānī (Abdürrezzâk el-Kâşânî, öl. 736/1335)
Ḳatāde (Katâde b. Diâme, öl. 117/735)

[61] Müfessirlerin önce eserde geçtiği şekliyle isimleri, daha sonra parantez içinde yaygın bilinen adları ve ölüm tarihleri verilmiştir. İsimlerin tespitinde ve ölüm tarihlerinin verilmesinde *TDV İslam Ansiklopedisi*'nin online versiyonundan yararlanılmıştır.
[62] Eserde İbni Mes'ûd'un adı hadis ravisi olarak da pek çok kez geçmektedir.

Kelbī (Muhammed b. Sâib el-Kelbî, öl. 146/763)
Ḳurṭubī (öl. 671/1273)
Muḳātil (Mukâtil b. Süleymân, öl. 150/767)
Mücāhid (Mücâhid b. Cebr, öl. 103/721)
Süddī (öl. 127/745)
Süfyān (Süfyân es-Sevrî, öl. 161/778)
Ṭaḥāvī (öl. 321/933)
Zemahşerî[63] (öl. 538/1144)
Zennād[64] (?)
Zeyd ibni Eslem (öl. 136/754)

Eserde pek çok tefsir rivayeti, Hz. Peygamber'in amcasının oğlu olan İbni Abbâs'a (öl. 68/687-88) nisbet edilmiştir:

Budur pes **İbni ʿAbbās**dan rivāyet
Ebu'l-Leyṯ itdi anı ḫoş ḥikāyet (1114)
* * *
Gelüpdür **İbni ʿAbbās**dan rivāyet
Müfessirler anı ḳıldı beşāret (2145)
* * *
Rivāyet itdi bunda **İbni ʿAbbās**
Ki tefsīr içre oldur aʿlemü'n-nās (9838)

Yukarıdaki listede ismi geçen müfessirlerin pek çoğunun İslamiyetin ilk dönem âlimlerinden olması dikkat çekicidir. Buna dayanarak, müellifin *Muhammediye*'yi yazarken ilk dönem kaynaklarından önemli ölçüde istifade ettiği söylenebilir. Ayrıca zikredilen isimlerin çokluğu, kaynak çeşitliliğinin ve müellifin sahip olduğu bilgi birikiminin bir göstergesi olarak da kabul edilebilir.

2.2.3.3. Hadisler

Yûsuf, *Muhammediye*'sini yazarken ayetlerden sonra en çok hadislerden yararlanmıştır. Ayetlerde olduğu gibi, beyitlerde ve beyit aralarında yüzlerce hadis iktibas edilmiş, pek çok hadis rivayetine yer verilmiştir. Beyitlerdeki kısmî iktibaslara şu birkaç mısra örnek verilebilir:

Dir-idi dāyimā ***el-faḳru faḫrī*** (2962b)
* * *
Ebītü ʿinde Rabbī didi pes ol (2976a)
* * *
Buyurdı ***ke'n-nücūm*** oldı ṣaḥābī (5902a)

[63] Eserde Zemahşerî'nin adı geçmemekte, *Keşşâf* adındaki tefsiri iki beyitte (2757 ve 5864. beyitler) zikredilmektedir.
[64] Geçtiği beyitte tefsir sahibi olarak anılmıştır: Anı **Zennād** hem naḳl eylemişdür / Ki **tefsīr** içinde bu nevʿa dimişdür (10180)

Beyit aralarındaki tam metinli hadis iktibasları ise genellikle "ḳāle ᶜaleyhi's-selām, kemā ḳāle ᶜaleyhi's-selām" gibi ibarelerle başlar. Bazen hadislerin sonuna *el-ḥadīṯ* (الحديث) ibaresi eklenir. Beyit aralarındaki hadis iktibasları tenkitli metnimizde Arap harfli olarak dizilmiş ve Türkçe mealleri dipnotta verilmiştir:

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ **أَوَّلَ مَنْ يُكْسَى يَوْمَ القِيَامَةِ إِبْرَاهِيمُ**

> "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Kıyamet günü peygamberlerden ilk elbise giydirilen kişi, İbrâhîm'dir.*" (Buhârî, 1988: X/4571).

Beyitlerdeki ve beyit aralarındaki hadis iktibaslarının bir kısmını kudsî hadisler oluşturmaktadır:

وَ قَالَ فِى الْحَدِيثِ الْقُدْسِيِّ **بِالْفَرَايِضِ نَجَى مِنِّى عَبْدِى وَ بِالنَّوَافِلِ تَقَرَّبَ اِلَىَّ عَبْدِى**

> Ve kudsî hadiste (Cenâb-ı Hak) şöyle buyuruyor: *Farzlarla kulum benden (gazabımdan) kurtulur, nafilelerle kulum bana yaklaşır.*"

Hadis rivayetlerinde sahabelerin isimlerinin de zikredilmesi dikkat çekici bir durumdur. Eserde ismi geçen bu hadis ravilerinden bazıları şunlardır:[65] *Bū Bekr (Hz. Ebû Bekir), Bū Hüreyre (Ebû Hüreyre), Cābir (Câbir bin Abdullâh), Ebū Ẕerr-i Ġıfārī, Enes (Enes bin Mâlik), Fāṭıma (Hz. Fâtıma), Ḥuẕeyfe (Huzeyfe bin Yemân), İbni Mesᶜūd (Abdullâh bin Mes'ûd), İbni ᶜAbbās*[66] *(Abdullâh bin Abbâs), İbni ᶜÖmer (Abdullâh b. Ömer b. Hattâb), Kaᶜb ibni Mālik, Kaᶜbü'l-Aḥbār, Muᶜāẕ (Muâz bin Cebel), Ṣuheyb (Suheyb bin Sinân), ᶜAlī (Hz. Alî), ᶜAvf ibni Mālik, ᶜĀyişe (Hz. Âişe), ᶜİkrime (İkrime el-Berberî)…*

2.2.3.4. Meşayıh Sözleri

Muhammediye'de zaman zaman "meşayıh"ın, bazı fakihlerin, muhaddislerin ve mutasavvıfların görüşlerine ve rivayetlerine yer verilmiştir. Bunlardan bazılarının isimleri şöyledir: *Ebū Yūsuf, Ḫ̆ōca ᶜAṭṭār (Ferîdüddîn Attâr), İmām Aᶜẓam, İmām Ġazzālī, Ḳāḍī ᶜIyāż, Kerḫī (Ma'rûf-ı Kerhî), Muḥammed (İmam Muhammed), Nevāvī, Şeyḫ Şiblī (Ebû Bekir Şiblî), Sehl-i Ṣıfāhānī (Alî bin Sehl), Vehb ibni Münebbih…*

---

[65] Hadis ravilerinin önce eserde geçtiği şekliyle isimleri verilmiş, daha sonra parantez içlerinde yaygın bilinen adları *TDV İslam Ansiklopedisi* (online versiyon) yardımı ile tespit edilmeye çalışılmıştır.
[66] İbni Abbâs, tefsir rivayetlerinde olduğu gibi eserdeki pek çok hadis rivayetinin de kaynağıdır.

2.2.3.5. İsrâiliyat

Eserde, Kur'an ve hadislere dayanmayan bazı rivayetlerin İsrâiliyat kabîlinden olması mümkündür. Ancak bunların tespitinin yapılması daha detaylı bir inceleme gerektireceği ve ayrı bir çalışmanın konusu olabileceği için burada Tevrat ve İncil'den yapılan alıntılar ile Hz. Îsâ'ya atfedilen sözleri belirtmekle yetindik:

Rivāyet baᶜżılar böyle ḳılupdur
Ki **Tevrīt** içre bu nevᶜa gelüpdür (1637 ve devamı)

* * *

Gelür **Tevrīt** içinde bir rivāyet
Ki bir gün vaḥy ider Mūsāya ḥażret (5835 ve devamı)

* * *

كَمَا قَالَ تَعَالَى فِى تَوْرٰيةَ يَا مُوسَى عَظِّمِ الْحِكْمَةَ فَاِنِّى لَا اَجْعَلُهَا فِى قَلْبٍ وَاحِدٍ وَ اَنَا اَرِيدُ اَنْ اُعَذِّبُهُ

"Cenab-ı Hakk'ın **Tevrat**'ta buyurduğu üzere: *Ey Mûsâ! Hikmeti yücelt/hikmete çok önem ver! Çünkü ben azap edeceğim bir kalbe onu (hikmeti) koymam.*"

* * *

قَالَ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامْ مَنْ عَلِمَ وَ عَمِلَ وَ عَلَّمَ فَذَالِكَ الَّذِى يُدْعَى فِى مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ عَظِيما

"**Îsâ aleyhi's-selam** şöyle buyuruyor: *Kim öğrenir, (öğrendiğiyle) amel eder ve öğretirse işte böylesi göklerin melekûtunda 'azîm' (yüce kişi) olarak çağırılır.*"

* * *

قَالَ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامْ يَا طَالِبَ الْعِلْمِ اِجْعَلِ الْعِلْمَ سِرَاجاً فِى ظُلْمَةِ الْقَبْرِ وَلَا تَضَعْهُ فَوْقَ رَاْسِكَ تُضِئُ النَّاسُ وَ تَحْرِقُ

"**Îsâ aleyhi's-selam** şöyle buyuruyor: *Ey ilim tâlibi! İlmi kabrin karanlığında bir kandil eyle! Onu (bu kandili) insanlara ışık vermek için başının üzerine koyma, yoksa (kendini ve başkalarını) yakarsın.*"

* * *

كَمَا قَالَ تَعَالَى فِى الْاِنْجِيلِ عَظِّمِ الْعُلَمَاءِ وَ اَعْرِفْ قَدْرَهُ فَاِنِّى فَضَّلْتُهُمْ عَلَى جَمِيعِ خَلْقِى سِوَى النَّبِيِّينَ

"Cenab-ı Hakk'ın **İncil**'de buyurduğu üzere: *Âlimlere saygı göster ve onların kadr ü kıymetini bil. Çünkü ben onları, peygamberler dışında insanların tamamından üstün tuttum.*"

2.2.4. Ayet ve Hadisler

Metinde hem beyitlerde hem de beyit aralarında çok sayıda ayet ve hadisin iktibas edildiğini belirtmiştik. Beyit aralarındaki tam metinli iktibaslar sayıca çok fazla olduğu için[67] buraya sadece beyitlerdeki kısmî ayet ve hadis iktibasları alınmıştır:

2.2.4.1. Ayetler

* **ene'llāh:** "…ben Allah'ım…" (Tâhâ 20/14)

Şecerden kime irgürdüñ ***ene'llāh***
Kimin bir ḫātem ile eyledüñ şāh (34)

* **fetḥan ḳarīben:** "…yakın bir fetih…" (Feth 48/18)

Budur ***fetḥan ḳarīben*** didügi Ḥaḳ
Ki fetḥ-i Ḫayber itdi Ḥaḳ muḥaḳḳaḳ (4443)

* **hel min-mezīd**: "…Daha var mı…" (Kâf 50/30)

Her zamān vaṣlı zülāline dil ü cān teşnedür
Dir girü her dem-be-dem ***hel min-mezīd*** iy z̲ü'l-ᶜulā (5685)

* **ḥūrün ᶜīnün:** "…iri gözlü huriler..." (Vâkıa 56/22)

Anuñ-çün ***ḥūr*** dir anlara sulṭān
Be-ġāyet aġ dimek olur iy cān

Daḫı ***ᶜīnün*** didi bunlara Cebbār
Ḳara gözler yaratdı yaᶜnī ol yār (10329-10330)

* **iḳrāᵓ:** "Oku…" (Alak 96/1)

Daḫı hem didi ***iḳrāᵓ*** *yā ḥabībī*
Ki sensin cümle dertlüler ṭabībi (2718)

* **illā en yeşāᵓ allāh:** "Ancak, 'Allah dilerse yapacağım' de…" (Kehf 18/24)

Dime yarın idem bir nesneyi ben
Ki ***illā en yeşāᵓ allāh*** digil sen (3625)

* **innā hedeynāhü's-sebīl(e):** "Şüphesiz biz onu (ömür boyu yürüyeceği) yola koyduk." (İnsân 76/3)

Sebīlini saña gösterdi Allāh
Kelāmında didi ***innā hedeynāh*** (9340)

* **innī saḳīmün:** "…Ben hastayım…" (Sâffât 37/88)

Ki ben ***innī saḳīmün*** didüm anda
Ḫalāṣ içün yalan söyledüm anda (7457)

---

[67] Beyit aralarında ayet ve hadislerden 585 civarında tam metinli alıntı yapılmıştır.

*** irciʿī:** "…dön!.." (Fecr 89/28)

Keremden ***irciʿī*** ṭablını çaldı
Pes andan nefse ḫˇoş āvāz geldi (11277)
* * *
Ṭolar semʿ ine ṭabl-ı ***irciʿī*** ḫˇoş
Gehī vaḥdet şarābından ider nūş (11295)

*** ḳābe ḳavseyni ev ednā:** "…iki yay aralığı kadar yahut daha az… (Necm 53/9)

Hem oldur ***ḳābe ḳavseyn*** añla yārā
Anuñ pes müntehāsıdur ***ev ednā*** (382)

[Geçtiği diğer beyitler: 604, 2652, 2909, 3060, 3098, 3136, 3174, 3191, 3193, 3209, 3244, 3285, 3323, 3359, 6130]

*** ḳānitātin tāʾibātin…şeyyibātin ve ebkāran:** "…sebatla itaat eden, tövbe eden… dul ve bakire…" (Tahrîm 66/5)

Didi Ḥaḳ ***ḳānitātin tāʾibātin***
Hem ***ebkāran*** didi hem ***şeyyibātin*** (10505)

*** ḳāṣırātü't-ṭarf:** "…gözlerini kendilerinden ayırmayan [yaşıt eşler vardır.]" (Sâd 38/52)

Bulara *ḳāṣırātü't-ṭarf* dir Ḥaḳ
Erinden ġayra nāẓır olmaz el-ḥaḳ (10367)

*** külle insānin:** "Her insanın…" (İsrâ 17/13)

Velīkin ***külle insānin*** didi Ḥaḳ
Ki ḳamuya kitābı_iner muḥaḳḳaḳ (8225)

* * *

Pes ol kim ***külle insānin*** didi Ḥaḳ
Şulardur kim kitāba oldı elyaḳ (8229)

*** küllü şeyʾin hālikün:** "…her şey yok olacaktır... " (Kasas 28/88)

Didi pes ***küllü şeyʾin hālikün*** ol
Aña göre gerekdür ṭutasız yol (5017)

[Geçtiği diğer beyitler: 6882, 6968, 6972]

*** kün:** "…Ol…" (Kur'an-ı Kerim'de pek çok surede geçmektedir. Örneğin: "Bir şeyi dilediği zaman onun emri o şeye ancak "Ol!" demektir. O da hemen oluverir." Yâsîn 36/82)

Ki iy var eyleyen yoḳdan cihānı
Yaradan ***kün*** dimekden cism ü cānı (1394)
* * *
Ezel ***kün*** dimege ḥikmet-durur ol
Ḥaḳīḳat maḳṣad-ı aḳṣad-durur ol (2397)

*** lā taḫzen:** "…Üzülme…" (Tevbe 9/40)

Ki *lā taḫzen* bizüm-ile-durur Ḥaḳ
Bulardan bizi ḥıfẓ ider muḥaḳḳaḳ (3756)

*** lā taḳneṭū min-raḥmeti'llāh:** "…Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin…" (Zümer 39/53)

Ehl-i ḫaṭāsın çünki sen iy YŪSUF-ı fermān-şiken
Pes Ḥaḳ didi *lā taḳneṭū* ḳaṭ^{c} itme raḥmetden recā (608)

[Geçtiği diğer beyitler: 1973, 6172, 10237]

*** lā ^{c}ilme lenā:** "…bizim hiçbir bilgimiz yoktur…" (Bakara 2/32)

Didiler aña irişür bilümüz
Ki *lā ^{c}ilme lenā* oldı bilümüz (1514)

*** le-^{c}amrük:** "(Ey Resulüm), senin ömrüne and olsun…" (Hicr 15/72)

Didi ḥażret *le-^{c}amrük* daḫı *levlāk*
Anuñ-çün bu cihāndan oldı bī-bāk (66)

* * *

Ḥaḳḳā *le-^{c}amrük* ḳaddüñe bir câme Ḥaḳdan iy ḥabīb
Ḥaḳdur ki ḥażretden saña dinildi ḫatm-i enbiyā (585)

*** len terānī - sevfe terānī:** "...Allah da, 'Beni (dünyada) katiyen **göremezsin**. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde dururs sen de beni **görebilirsin**.' dedi…" (A'râf 7/143).

Didi Mūsāya ḥażret *len terānī*
Ḳıyāmet-çün didi *sevfe terānī* (3242)
* * *
Aña yüz gösterür *sevfe terānī*
İrişür anda Ḥaḳḳuñ tercümānı (11296)

*** mā ḍalle:** "…sapmadı…" (Necm 53/2)

Zī kim ṭarīḳ-ı müstaḳīm oldı ṭarīḳuñ iy ḥabīb
Buyrıldı āyet şānuña *mā ḍalle* vü hem *mā ṭaġā* (588)

*** mā zāġa'l-başaru ve mā ṭaġā:** "Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı." (Necm 53/17)

Daḫı çeşmine *mā zāġa'l-başar* Ḥaḳ
Daḫı hem *mā ṭaġā* didi muḥaḳḳaḳ (4142)

[Geçtiği diğer beyitler: 588, 601, 3660, 4921, 4982]

*** mā$^{\circ}$in mehīn(in):** "…bayağı bir sudan (meniden)…" (Mürselât 77/20)

Ḫˇoş insān eyledüñ *mā-i mehīn*i
Ki dün gün ẕikr ider şehler şehini (27)

* **min-ḫaşyeti'llāh:** "…Allah korkusundan…" (Bakara 2/74)

Biri oldur Ḥaḳı z̲ikr ide her-gāh
Aḳıda gözyaşın ***min-ḫaşyeti'llāh*** (7299)

* **nārun ḥāmiye:** "Kızgın ateş!" (Kâri'a 101/11)

Ḳamusından sifilde Hāviyedür
Ki issilikde ***nārun Ḥāmiye***dür (1134)

* **nefaḫtü fīhi min-rūḥī:** "…içine ruhumdan üflediğim zaman…" (Sâd 38/72)

Nefaḫtü fīhi min-rūḥī-le ol yār
Müşerref ola vü gösterde dīdār (1409)

[Geçtiği diğer beyitler: 1469, 1149]

* **niᶜme ᶜuḳbe'd-dār:** "…Dünya yurdunun sonucu (olan cennet) ne güzeldir!" (Ra'd 13/24)

Girü sebḳat iderler yarın anlar
Görürler ***niᶜme ᶜuḳbe'd-dār***ın anlar (10638)

* **nūrun ᶜalā-nūr:** "…Nur üstüne nur…" (Nûr 24/35)

Ḳodı ḳalbini hem mişkāt-ı ṣadra
Ki_ola ***nūrun ᶜalā-nūr*** ire ḳadre (11195)

[Geçtiği diğer beyitler: 10353, 11421]

* **Rabbenā ẓalemnā enfüsenā:** "…Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik…" (A'râf 7/23)

Ẓalemnā Rabbenā nefsüme dir ol
Taẕarruᶜ eyledi Allāhına bol (1926)
* * *
Didiler ***Rabbenā*** nefse ***ẓalemnā***
Ḫasirnā raḥmet itmezsen *eṣimnā* (2121)

* **raḥmeten li'l-ᶜālemīn:** "…âlemlere rahmet olarak...." (Enbiyâ 21/107)

Anuñ çavuşı Cibrīl-i emīndür
Ḥaḳīḳat ***raḥmeten li'l-ᶜālemīn***dür (53)

[Geçtiği diğer beyitler: 566, 2479, 2518, 2556, 2592, 2640, 2679, 2717, 2756, 2792, 2833]

* **ricālün:** "…birtakım adamlar…" (A'râf 7/46)

Ricālün didügi bu Ḥayy-ı ekber
Erenler ṣūretinde ola anlar (9650)

* **sebᶜa'l-meşānī:** "…tekrarlanan yedi ayet...." (Hicr 15/87)

Yüzüñ ***Sebᶜa'l-Meşānī***dür sözüñ Kevs̱er gözüñ *mā zāġ*
ᶜAceb şekl ü şemāyilsin muᶜallāsın miṣālīden (4921)

*** selāmün āmīnīne:** "…'esenlikle, güven içinde…' " (Hicr 15/46)

Yazılmış ola ikincide yine
Girüñ size ***selāmün āmīnīne*** (10775)

*** sübḥāne'lleẕī esrā:** "…götüren Allah'ın şanı yücedir." (İsrâ 17/1)

Muḥammed sırr-ı esrādur ki ***sübḥāne'lleẕī esrā***
İrişüp *ḳābe ḳavseyn*e maḳāmı oldı *ev ednā* (3060)

[Geçtiği diğer beyitler: 3098, 3136, 3174, 3209, 3244, 3285, 3323, 3359]

*** ṭıbtüm fe'dḫulūhā ḫālidīne:** "…Tertemiz oldunuz. Haydi ebedî kalmak üzere buraya girin." (Zümer 39/73)

Yazılmış ola anlaruñ birine
Ki ***ṭıbtüm fe'dḫulūhā ḫālidīne*** (10774)

*** tūbū ila'llāh:** "…(Allah'a) tövbe ediniz…!" (Nûr 24/31)

Ki zīrā tevbeyi emr itdi Allāh
Didi kim cümleñüz ***tūbū ila'llāh*** (10080)

*** ve ġassāḳun:** "…ve bir irin…" (Sad 38/57)

Ve ġassāḳun didügin Ḫālıḳu'n-nās
Ṣovuḳ ṭamusıdur dir İbni ᶜ Abbās (9204)

*** ve lem yeṭmiṣ lehā insün mine'l-cān:** لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌّ "Onlara, eşlerinden önce ne bir insan ne bir cin dokunmuştur." (Rahmân 55/74)

Miṣāli hem daḫı yāḳūt u mercān
Ve lem yeṭmiṣ lehā insün mine'l-cān (744)

*** ve'ḍ-ḍuḥā ve'l-leyli iẕā secā:** "Kuşluk vaktine and olsun. Karanlığı çöktüğü vakit geceye and olsun ki…" (Duhâ 93/1-2)

Kelāmuñ dürc-i ḥikmetdür yüzüñdür ***ve'ḍ-ḍuḥā*** iy cān
Cemālüñ nūr kesb itdi ezel nūr-ı cemālīden (4925)

[Geçtiği diğer beyitler: 583, 601, 2900, 3859]

*** ve'ş-şemsi ve ḍuḥāhā:** "Güneşe ve onun aydınlığına and olsun." (Şems 91/1)

ᶜ Arş-ı mecīd lemᶜ ası nūr-ı cemālinüñ
Şānında ṭañ mı geldi-se ***ve'ş-şemsi ve'ḍ-ḍuḥā*** (3655)

[Geçtiği diğer beyitler: 583, 2900, 3859]

*** yevme yunfeḫu fi'ṣ-ṣūri:** "…sûra üfürüleceği gün…" (Nebe' 78/18)

Ki ***yevme yunfeḫu fi'ṣ-ṣūri*** dir Ḥaḳ
Bölük bölük gelürler dir muḥaḳḳaḳ (7099)

*** yüᵒḫaẕ nevāṣī:** يُعْرَفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيمٰيهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِي وَالْاَقْدَامِ "Suçlular simalarından tanınır da perçemlerinden ve ayaklarından yakalanırlar." (Rahmân 55/41)

Eger olursavuz bir daḫı ᶜāṣī
Bize lāyıḳ ola ***yü’ḫaẕ nevāṣī*** (9269)

*** ᶜalā-ḫuluḳın ᶜaẓīm(in):** “…yüce bir ahlâk üzere...” (Kalem 68/4)

Anuñ Ḥaḳ ẕikr idüp ḫulḳ-ı ᶜaẓīmin
Didi sensin ***ᶜalā-ḫulḳın ᶜaẓīmin*** (2945)

2.2.4.2. Hadisler

*** Aṣḥābī ke’n-nücūmi bi-eyyihim iḳtedeytüm ihtedeytüm:** “Ashabım, yıldızlar gibidir; hangisine uyarsanız doğru yolu bulursunuz.” (Yılmaz, 2013: 53)

Buyurdı ***ke’n-nücūm*** oldı ṣaḥābī
Bulur tābiᶜ olanlar feṭḥ-i bābı (5902)

*** Ebītü ᶜinde Rabbī yuṭᶜımünī ve yesḳīnī:** Rabb’im beni yedirip içirdiği hâlde gecelerim.” (Yılmaz, 2013: 94)

Ebītü ᶜinde Rabbī didi pes ol
Yirem hem içerem anda didi bol (2976)

*** El-faḳru faḫrī ve bihī eftaḫiru:** “Yoksulluk benim övüncümdür, ben onunla övünürüm.” (Yılmaz, 2013: 153)

İdinmişdi özine pīşe faḳrı
Dir-idi dāyimā ***el-faḳru faḫrī*** (2962)

*** Ene’n-nebiyyü lā keẕib ene-bnü ᶜAbdi’l-Muṭṭalib:** “Ben peygamberim yalan yok, ben Abdülmuttalib’in oğluyum.” (Buhârî, 1987: VI/2697)

Didi ***ene’n-nebiyyü lā keẕib*** ol
Benem dir ***ibni ᶜAbdi’l-Muṭṭalib*** ol (4530)

*** Ente minnī bi-menzileti Hārūne min-Mūsā:** “(Ey Ali), sen bana Hârûn’un Mûsâ’ya olduğu konumdasın…” (Yılmaz, 2013: 134)

Dir-idi ***ente minnī*** aña server
Ki Mūsādan gibi Hārūn peyem-ber (6020)

*** Küntü kenzen maḫfiyyen fe-aḥbabtü en uᶜrafe fe-ḫalaḳte’l-ḫalḳa li-uᶜrafe (li-yaᶜrifūnī):** “Ben, gizli bir hazine idim, bilinmeyi diledim; bunun için (beni bilmeleri için) yaratıkları yarattım.” (Yılmaz, 2013: 396) [Kudsî hadis]

O yirdür ***küntü kenzen*** sırrı el-ḥaḳ
Ḳamu ᶜaḳl anda cāhil oldı muṭlaḳ (252)

[Geçtiği diğer beyitler:302, 2460, 6223]

*** Küntü nebiyyen ve Ādemü beyne’l-māʾi ve’ṭ-ṭīn:** “Henüz Âdem su ile çamur arasında iken ben peygamberdim.” (Keleş, 2016: 339)

Nebī olmışdı ol sulṭān-ı ᶜālem
Ki ***beyne'l-māᵓi ve'ṭ-ṭīn*** idi Ādem (71)
* * *
Nebī-y-idi hem olmış-ıdı aᶜlem
Ki ***beyne'l-māᵓi ve'ṭ-ṭīn*** idi Ādem (1310)

* **Levlāke levlāke le-mā ḫalaḳtü'l-eflāke:** "Sen olmasaydın, sen olmasaydın (ey Muhammed) felekleri yaratmazdım." (Yılmaz, 2013: 456) [Kudsî hadis]

Didi ḥażret *le-ᶜamrük* daḫı ***levlāk***
Anuñ-çün bu cihāndan oldı bī-bāk (66)
* * *
Ve'l-leyli zülfüñ āyeti ***levlāk*** ḳaddüñ ḫilᶜati
Mā zāġ oldı çeşmüñ ü ḳalbüñ olupdur *mā ṭaġā* (601)

* **Mā ᶜarefnāke ḥaḳḳa maᶜrifetik yā maᶜrūfu:** "Ey Allah, seni şanına yakışır bir şekilde bilemedik." (Yılmaz, 2013: 474)

Diyincek aṣl-ı eşyā ***mā ᶜarefnāk***
Ola mı ġayr anuñ ẕātında derrāk (16)

* **nefsī-ümmetī:** Kıyamet gününde şefaatçi arayan mahşer halkına diğer peygamberler "**nefsī nefsī**: *Ah nefsim, nefsim*!" şeklinde cevap verirken Hz. Peygamber'in "**yā Rabbe ümmetī ümmetī**: *Yâ Rab! Ümmetim, ümmetim*!" diyerek şefaatçi olmasına dair hadis-i şeriften (Müslim, 2014: I/279-283, no: 327) iktibasta bulunulmuştur:

Çü Ḥaḳ ḳatında buldı ᶜizzeti ol
Pes evvel sözde didi ***ümmetī*** ol (2481)

[Geçtiği diğer beyitler: 5437, 7392, 8081, 8080]

* **Rabbenā sellim:** "…Resullerin de o günkü kelamı: Allahümme sellim, sellim (Yâ Allah selamet ver, selamet ver) olacaktır." (Buhârî, 1987: II/799, 801)

Peyem-berler cevānibde ṭuralar
Ḳamusı ***Rabbenā sellim*** diyeler (8730)
* * *
Ki ***Allāhümme sellim*** diye bunlar
Ki ümmet-çün ḳamu ġam yiye bunlar (8751)

2.2.5. Atasözleri ve Deyimler

2.2.5.1. Atasözleri

Eserde atasözü kullanımı nadirdir. Tespit edebildiklerimiz daha çok kelam-ı kibar olarak değerlendirilebilecek sözlerdir:

Her şey aslına rücû eder:

Eḥaddur Aḥmed ammā mīmi zāyid
Velī her nesnedür aṣlına ᶜāyid (329)

Ata evladına her zaman şefkat gösterir:

Atamuzsın bize eyle şefāᶜat
Ki_ider her dem ata oġlına şefḳat (512)

Aklı olmayanın hayâsı da yoktur:

Kimüñle kim ᶜaḳıl ṭutarsa ülfet
Ḥayā daḫı olur ol kesde elbet

Şu yirde kim ᶜaḳıl yoḳdur ḥayā yoḳ
Ḥaḳīḳat anda lezzet yoḳ ṣafā yoḳ (518-519)

Aslı kötü olanın kendi de kötü olur:

Anuñ kim aṣlı beddür ol olur bed
Olur pes ṣoñra Mevlāsına mürted (1175)

Bugün onaysa yarın bizedir:

Bugün aña-y-ısa yarın bizedür
Pes aña şefḳat eylemek sezādur (1692)

Bu dünya bir güzergâhtır:

Güzergāhdur gelen gitdi bu dünyā
Ṭutar ᶜāḳıl olanlar zād-ı ᶜuḳbā (5959)

Cahil kimse ölü gibidir:

Kimüñ kim cehli var yoḳdur necātı
Ebed ol mürdedür bulmaz ḥayātı (9319)

2.2.5.2. Deyimler[68]

Eserde deyimlerden sıkça istifade edilmiştir:

ad ṭaḳ- / ad it- : *"ad vermek, ad komak"* (Tanyeri, 1999: 10)

Hemān İblīs adın ṭaḳdılar ol gün
Didi ḥażret ki yā İblīs-i melᶜūn (1543)
* * *

[68] Sözlüklerde bulunabilen deyimlerin anlamları tırnak içinde verildi; bulunamayanlara ise bağlama göre anlam verildi ve bunlar tırnak içine alınmadı.

Meşāyıḫ buña çoḳ **ad itdi** ıṭlāḳ
Bir adıdur anuñ ser-ḥadd-i ıṭlāḳ (287)

ʿaḳla ṣıġma- : *"aklın benimseyeceği gibi olmamak"* (TDK, 2005: 50)

Bunuñ tafṣīli zīrā **ʿaḳla ṣıġmaz**
Kitāba deftere vü naḳle ṣıġmaz (6767)

ʿaḳl-ı evvel: *"aklı her şeye eren, çok akıllı; her şeyi bilir geçinen"* (Ayverdi, 2011: I/71)

Ezelliginde ʿāciz **ʿaḳl-ı evvel**
Ebedligin daḫı hem ḳılmadı ḥal (12)

ʿaḳlın ṭaġıt- : *aklını yitirmek, aklı başından gitmek*

Didiler her döşekde ḥūrī yitmiş
Ḫayālin fikr iden **ʿaḳlın ṭaġıt**mış (736)

ʿaḳlı gel- : *"ayılmak, kendine gelmek"* (Tanyeri, 1999: 21)

Girü **ʿaḳlı gel**üp açdı gözini
Birez dem anda cemʿ itdi özini (5194)
* * *
Girü **ʿaḳlı** ki **gel**di ḳıldı bir cūş
Bilimez ne didügin ṣanki ser-ḫūş (5459)
* * *
Bu nevʿ a üç kez oldı aña ḥālet
Girü **ʿaḳlı gel**üp buldı ifāḳat (7778)

ʿaḳlı git- : "*çok şaşırmak, korkmak, ödü kopmak"* (Ayverdi, 2011: I/71)

Göreydi bir naẓar ger düşde anı
Gidüben **ʿaḳlı** deng olaydı cānı (756)
* * *
Yüz urup Fāṭıma pāyına anuñ
Düşüben **git**di **ʿaḳlı** ol hümānuñ (5458)

ʿaḳlı şaş- : *"hayretten düşünemez duruma gelmek, şaşırmak"* (Ayverdi, 2011: I/71)

Yüregi döymeyüben **ʿaḳlı şaş**dı
Hemān-dem serverüñ üstine düşdi (4998)

ʿaḳlını al- : *"düşünemez, aklını kullanamaz duruma getirmek"* (Ayverdi, 2011: I/72)

ʿAsel diyü bunı her kim ider nūş
Alup **ʿaḳlını** ider anı bī-hūş (5643)

ʿaḳlını divşür- : *"akılsızca davranışlardan vazgeçip ne yaptığını bilir duruma gelmek, akıllıca davranır olmak"* (Ayverdi, 2011: I/72)

Bu kez **divşür**di ᶜ **aḳlın** didi ol ḫan
Ne kişisin ki söylersin sen iy cān (2712)

and iç- : *"bir şey yapacağına ya da yapmayacağına kutsal bir şey tanık göstererek söz vermek, yemin etmek"* (Tanyeri, 1999: 26)

Bunuñ üstine **and içdi** çün İblīs
Ki ḳıldı ol ḫilāf-ı emri telbīs (1717)

and vir- : *"Allah aşkına, çocukların başı için gibi sözlerle karşısındakini yemin ettirmeye zorlamak"* (Tanyeri, 1999: 26)

Aña da **and virdi** bu yir iy şāh
Bu kez ᶜ Azrāʾīli virbidi Allāh (1266)

aşlına çek- : *soyunun özelliklerini taşımak*

Çün evvelde olupdı aşlı esfel
Girü **aşlına çek**di oldı esfel (1224)

az ol- : *az kalsın, neredeyse*

İre çün Cebreʾīle emr-i Sübḥān
Az ola ḳorḥudan maḥv ola ol cān (7561)

bağrına baş- : *"göğsü üzerine yaslanıp sevmek"* (Aksoy, 1993: II/611)

Pes ol aydan münevver oldı ᶜ ālem
Alup bağrına başdı_anı birez dem (2788)

barmağını dendāna ur- : *parmak ısırmak, çok şaşırmak, hayrette kalmak*

Melekler bu işe ḫayretde ṭurdı
Taᶜ accüb **barmağın dendāna ur**dı (1277)

barmaḳ götür- : *"iman etmek, Allah'ın birliğini kabul etmek, Müslüman olmak"* (Zülfe, 2011: 33)

Hemān **barmaḳ götür**di anda ol cān
Resūle cān-ıla getürdi īmān (2782)

başı ḳaba yalın ayaḳ: *"üstte başta bir şey olmadan, çok perişan bir kılıkta"* (Tanyeri, 1999: 243)

Anadan ṭoġma gibi cümle ādem
Ola **başı ḳaba yalın ayaḳ** hem (7089)

başına devlet güneşi ṭoġ- : *"beklenmedik zamanda büyük bir mutluluğa kavuşmak"* (Eroğlu, 2014: 112)

Medīne ḫalḳı bildiler ḥaḳīḳat
Ki **ṭoġdı başlarına şems-i devlet** (3818)

başına devlet (ḳuşı) **ḳon- :** *"beklemediği büyük bir nimeti ele geçirmek"* (TDK, 2005: 210)

Dirilüp anı ḳıldılar ziyāret
Didiler başuña ḫˇoş **ḳon**dı **devlet** (5093)

başına ṭaş ur- : *başını taştan taşa vurmak, çok pişman olmak*

Ḥayādan baş egüben ṭuralar hep
Nedāmetden **başa ṭaş ur**alar hep (9228)

baş(ın)a ṭopraḳ (ḳoy-) : *"çok üzülmek"* (Tanyeri, 1999: 56)

Velī luṭfuñ anuñ cürmini iy Ḥaḳ
Eger maḥv itmeye **başına ṭopraḳ** (11818)
* * *
Bilüp bu ḥāli **ḳoy**dı **başa ṭopraḳ**
Vücūdı lerze ḳıldı hem-çü yapraḳ (4590)

başından aş- : *"haddinden fazla olmak"* (Ayverdi, 2011: I/300)

İçinde yandı cānuñ nār-ı firḳat
Başından aşdı anuñ dūd-ı ḥasret (1464)

başını divşür- : *"kadın saçını toplayıp başına bir çekidüzen vermek"* (TDK, 2005: 212)

Ḫadīce **başını divşür**di taᶜ cīl
Hemān-dem girü ḥāżır oldı Cibrīl (2742)

başını dög- : *"pişmanlık duymak, üzülmek"* (Eroğlu, 2014: 112-113)

Hemān feryād idüben dökdi yaşın
Ebū Cehl uyanuban **dög**di **başın** (3722)

bel bağla- : 1) *"kendisine yardımcı olacağına inanıp bir kimse veya bir şeye güvenmek"* (Aksoy, 1993: II/631)

Ḫabībüñ yolına **bağla**mışam **bil**
Beyān eylemişem bu sözi ḳıl ḳıl (11797)

2) *"hazırlanmak, silahlanmak"* (TDK, 1983: 29)

Didi Bū Cehl cemᶜ olsun ḳabāyil
Bulardan bir niçesi **bağla**sun **bil** (3706)

belini bük- : *"büyük üzüntü içinde bırakmak ve bir şey yapamaz duruma getirmek"* (Tanyeri, 1999: 57)

Niçe atalaruñ **bük**di **bil**ini
Elinden aldı ḍarb-ıla gülini (5310)

boya yit- : *boylanmak*

İre her birisine ḥūrī yitmiş
Ḳamu bir yaşda ḳamu **boya yit**miş (9587)

boynını bur- : *"boynunu bükmek; acındırıcı, çaresiz bir durumda kalmak"* (Tanyeri, 1999: 63)

Niçe analaruñ **boynın bur**updur
Evinde yās u mātem ṭurḳurupdur (5309)

boynını çal- : *boğazlamak, boğazını keserek öldürmek*

Müsülmān ola-y-ıdum ol dem iy yār
Çalaydum **boynını** kim ḳılsa inkār (2694)

buyruḳ ṣı- : *emre karşı gelmek, emri yerine getirmemek*

İbā itdi vü istikbār ḳıldı
Ki **buyruḳ ṣı**dı ol dem kāfir oldı (1542)

cān ışmarla- : *"ruhunu teslim etmek, ölmek"* (Tanyeri, 1999: 71)

Bunı dirken idüp bir nūr pertāb
Ḥaḳa **ışmarla**dı **cān**ın o meh-tāb (5953)

cāna minnet: *"bir lütuf olarak kabul etmek"* (TDK, 2005: 345)

Müşerref nūruñ-ıla heşt-cennet
Yüzüñ gördük hezārān **cāna minnet** (9464)

ciger biryān it- : *"yüreği yanmak"* (TDK, 2005: 368)

Ḥavādiṣden olurdum deng ü ḥayrān
Ciger biryān iderdüm dīde giryān (11717)

ciger-ḫūn ol- : *bağrı yanmak*

Ṣaḥābeñ oldılar sensüz **ciger-ḫūn**
Olupdur gözleri giryān u pür-ḫūn (5177)

ciger ṭaġla- : *"büyük bir acıya uğramak, bir acıdan içi yanıyor gibi olmak"* (Aksoy, 1993: II/682)

Bu nevᶜa söyleyüp aġlarlar-ıdı
Firāḳ-ıla **ciger ṭaġla**rlar-ıdı (5262)

ciger-güşe: *"çok sevdiği"* (TDK, 2005: 368)

Didiler yāᶜUkāşe biz resūlüñ
Ciger-güşesiyüz ṣāḥib-uṣūlüñ (5072)

cigerini yaḳ- : *"bir kimseye büyük acı çektirmek"* (TDK, 2005: 368)

Ḥased odı **cigerin yaḳ**mış-ıdı
Tekebbürlikle aña baḳmış-ıdı (1539)

çarḫ ur- : *dönmek*

Anuñᶜışḳında **çarḫ ur**ur felekler
Rikābında segirdürler melekler (77)

dem ur- : *"bir şeyden söz etmek"* (Tanyeri, 1999: 82)

Ṭolu nefsi anuñ emmāriyetden
Velīkin **dem ur**ur ol maᶜrifetden (6338)

dest ur- : *tutmak, yapışmak*

Gel imdi **dest ur** anuñ dāmenine
Çeke tā kim seni pīrāmenine (3070)

dimāġa oyna- : *zihnine etki etmek, aklını başından almak*

Uyandı uyḫusından nefs mārı
Dimāġa oynadı şehvet buḫārı (1623)

diş bile- : *"kötülük yapmak için fırsat beklemek, çok istek duymak"* (Tanyeri, 1999: 88)

Anuñ ḫubṣine her kim **bile**ye **diş**
İderem bilsün anuñ nūşını nīş (1909)

el bir eyle- : *"elbirliği yapmak, birlik olmak, ittifak etmek"* (Tanyeri, 1999: 103)

Hemān bir gice **el bir eyle**yeler
Yürüyüp cümle tekbīr eyleyeler (6461)

el çek- : *"vazgeçmek, el etek çekmek, el etek silkmek"* (Tanyeri, 1999: 96)

Vera^{c} ḳıl dāyimā dünyā işinden
Elüñ **çek** ehl-i dünyā cünbişinden (3393)

el götür- : *"dua etmek için ellerini yukarı doğru kaldırmak, açmak; yalvarmak, yakarmak"* (Eroğlu, 2014: 119)

Çü ^{c}Īsā ḥāli göre anda ol dem
Ḥaḳa **el götür**üp yüz ura ol dem (6706)

el şun- : *"el uzatmak"* (Tanyeri, 1999: 102)

^{c}Alī döndürmege kim **el şun**ardı
Ṣaġına ṣolına kendü dönerdi (5532)

el ur- : *el uzatmak, dokunmak; el atmak, girişmek*

Ṣaḳın buġday aġacına **el urma**
Yiyüp andan ḥużūruñı şaşurma (1604)

* * *

Çıḳuban ol nişānı gördiler hem
Ki yir yir ḳazmaġa **el ur**dılar hem (4353)

el uzat- : *"el ile dokunmak, değmek"* (Tanyeri, 1999: 102-103)

Didi kim bu benüm-çün yaradıldı
Ya niçün **el uzat**maḳ men^{c} idildi (1625)

el vir- : *"yardım etmek, fırsat vermek"* (Tanyeri, 1999: 104)

Velīkin muḫtaṣar ḳıldum buları
Ki maḳṣūd **el vir**e Ḥaḳ ḳıla yārī (981)

el yu- : *"vazgeçmek, el çekmek, el etek çekmek, el etek silkmek"* (Tanyeri, 1999: 103)

Yuyalar **el** sivānuñ le<u>zz</u>etinden
Uşanalar cinānuñ niᶜ metinden (11527)

eli ḳurı- : *"eli tutmaz olmak, eli bir iş göremez olmak"* (TDK, 2005: 618)

Seni gül-ile uran **el ḳurı**sun
Daḫı misk-ile uranlar çürisün (5086)

emān bul- : *"aman bulmak, kurtulmak"* (TDK, 2005: 87)

Çarḫ-ı gerdūnuñ elinden kim **bul**ur bir dem **emān**
Kim ciger-ḫūn oldılar hep enbiyā vü evliyā (5670)

fitne ḳaynat- : *fitne fesat çıkarmak, ara bozuculuk yapmak*

Girü Bū Cehl buldı niçe eşrār
Girü bir **fitne ḳaynat**dı o murdār (3998)

ġam yime- : *"tasa etmemek, kaygı çekmemek, üzülmemek"* (Aksoy, 1993: II/788)

Diye kim bunlaruñ-çün aġlamazam
Ki tāc u ḥulle-y-içün **ġam yi**mezem (7008)

göñlini yap- : *"razı etmek"* (Aksoy, 1993: II/801)

Ki benden ġayrıya ṭapardı bunlar
Şeyāṭīn **göñlini yap**ardı bunlar (8085)

göñül berkit- : *"kendini bir işe bağlamak"* (TDK, 1983: 97); *tereddütten kurtulmak, cesaretlenmek*

Pes ol demde **göñül berkit**di cümle
Hemān-dem ḳıldılar küffāra ḥamle (4276)

göñül egle- : *gönlünü avutmak, oyalanmak*

Göñül eglerdi görüp ol maḥalli
Ḳaçan ider anı bir ev tesellī (2129)
* * *
Ki ḳırḳ kez eyledi anda ḥac Ādem
Anuñla **göñlini egle**rdi dem dem (2127)

göñül vir- : *"sevgiyle bağlanmak"* (Tanyeri, 1999: 121)

Göñül dünyāya **vir**mek bī-vefādur
Kim anuñ hep ṣafāsı pür-cefādur (5018)

göz ḳamaş- : *"keskin ışık, gözü bir süre göremez duruma getirmek"* (Aksoy, 1993: II/810)

Ḳamunuñ **gözi** berḳından **ḳamaş**dı
ᶜUkāşe gördügi demᶜ aḳlı şaşdı (5082)

gözden şal- : *"gözden uzaklaştırmak"* (TDK, 1983: 99); *nazar etmemek, sevgi ve ilgi göstermemek*

Ḳamu bir yaşda bir boyda olalar
Erinden ġayrısın **gözden şal**alar (10722)

gözini yum- : *ölmek, vefat etmek*

Dü-şenbe gün ḍuḥā vaḳtinde ol şāh
Fenādan **yum**dı **çeşm**i nūr-ı Allāh (5447)
* * *
Gözin **yum**dı fenādan ol daḫı hem
Anuñ da ḳıldı dünyā [c] ömrini kem (5981)

gözlerini dik- : *"dikkatle, gözünü ayırmadan bir yere ya da bir kimseye bakmak"* (Tanyeri, 1999: 124)

Diküben **gözlerin** arż u semāya
Dilerler kim ireler ben hümāya (3489)

güç gel- : *"gücüne, ağırına gitmek"* (Tanyeri, 1999: 134)

Çü bu sözi melekler diñlediler
Bulara **güç gel**üben iñlediler (1413)

ḫıdmet yitür- : *hizmet etmek*

Melekler ḥāżır olmış ḳapusına
Ki **ḫıdmet yitür**eler ṭapusına (3112)

itdügini bul- : *"yaptığı kötülüğün karşılığını görmek"* (Tanyeri, 1999: 106)

[c] Aceb rüsvāy oldum n'ideyim āh
Ki i**tdügümi bul**dum n'ideyim āh (9834)

ḳadem baş- : *adım atmak; dünyaya gelmek, doğmak*

Ḳadem başduḳda ṭaşa izi anuñ
Olurdı ẓāhir ol nūr-ı Ḫudānuñ (4153)
* * *
Muḥammed çün **ḳadem baş**dı cihāna
Sizi redd itdiler oldur bahāne (2544)

ḳan yut- : *"pek çok sıkıntı, ısdırap çekmek"* (TDK, 1983: 124)

Bu nev[c] a söyleyüp feryād iderdi
Firāḳ u derd-ile **ḳan**lar **yud**ardı (5471)

ḳarār ṭut- : *durulmak, sebat ve sükun bulmak*

Melek altına ḳodı anı Bārī
Ki başup üstine **ṭut**dı **ḳarār**ı (1093)

ḳıymet yitürme- : *değer biçememek, değerini karşılayamamak*

Bu dürri görmedi deyyār dīde
Yitürmez buña **ḳıymet** āferīde (3063)

ḳulaġı düril- : *kulağı dürülüp bükülmek; sağır olmak*

Dürile maḥşer ehlinüñ **ḳulaġı**
Yüzi üzre dökile cümle ṭāġī (7385)

ḳulaġını aç- : *dikkatle dinlemek*

Ḫaber virdi peyem-ber daḫı andan
Ḳulaġuñ aç işit bu maᶜ nī cāndan (3963)

ḳulaḳ ṭut- : *"kulak vermek, dikkatle dinlemek"* (Tanyeri, 1999: 185)

ᶜ Alāmātuñ dimişdür aṣġarından
Ḳulaḳ ṭut tā ki eydem ekberinden (6508)

ḳulaḳ ur- : *"kulak vermek, dikkatle dinlemek"* (Tanyeri, 1999: 186)

Ḳulaġum **ur**dum aña diñledüm ben
İki kez *ümmetī* dir añladum ben (5437)

ḳuvvet ṭut- : *"güçlenmek"* (Eroğlu, 2014: 132)

İşit kim nice **ḳuvvet ṭut**dı bu dīn
Nice ṭutıldı İslām içre āyīn (2818)

māt it- : *"satranç oyununda karşısındakini kıpırdayamaz duruma getirmek, yenmek"* (Tanyeri, 1999: 192)

Naẓar it oynına bu ḥoḳḳa-bāzuñ
Şehini **māt id**er her künde-bāzuñ (5640)

mātem ṭut- : *"yas tutmak, yasa bürünmek"* (Tanyeri, 1999: 192)

Çü naḳl itdi cihāndan şāh-ı ᶜ ālem
Ṭutardı Fāṭıma her demde **mātem** (5907)

nūşını nīş et- : *zevkini kedere çevirmek*

Şular kim oldı bed-fiᶜ l ü bed-endīş
Ḳıyāmetde **id**erler **nūşını nīş** (6109)

oda ur- : *ateşe atmak, yakmak*

Ḳamu peyġām-beri hep ḳırdı bunlar
Kitābların hem **oda ur**dı bunlar (1188)

ödi şıt- / ödi yarıl- : *ödü patlamak, çok korkmak*

Niçe aṣḥābuñ anda uşşı gitdi
Niçesi döymeyüben **ödi şıt**dı (5479)

* * *

Semādan yire bugün yaġdı odlar
Yürekler yandı vü **yarıl**dı **öd**ler (5489)

revnaḳ ṭut- : *güç kazanmak, nurlanmak, parlamak*

İki ᶜ Ömmerde birin eyle iḥsān
Ki **revnaḳ ṭut**a bunlaruñla īmān (2821)

söz geçür- : *"söylediğini yaptırmak"* (Tanyeri, 1999: 222)

Ki yaᶜ nī **söz geçür**e erlerine
Ḫilāf eyleyeler mihterlerine (6416)

ṭaña bat- : *çok şaşırmak, büyük şaşkınlık yaşamak*

Çü ḳırḳ yıl geçdi bir gün ṣordı aña
Ki ḥālüñden melekler **bat**dı **ṭaña** (1678)

üstine düş- : *"sevme ve korumada çok ileri gitmek"* (Aksoy, 1993: II/1090)

Yüregi döymeyüben ᶜ aḳlı şaşdı
Hemān-dem serverüñ **üstine düş**di (4998)

yanup yaḳıl- : *"derdini döküp sızlanmak"* (Aksoy, 1993: II/1106)

Gerekdür bārī her dem tevbe ḳılmaḳ
Añup ᶜ işyānını **yanup yaḳıl**maḳ (7430)

yire geçsin: *"yok olsun, mahvolsun anlamında beddua sözü"* (Ayverdi, 2011: III/3454)

ᶜ Ukāşe eydür iy maḥbūb-ı Cebbār
Yire geçsün seni kim ursa iy yār (5085)

yol az- : *"yolunu şaşırmak, doğru yoldan sapmak, yanlış yola gitmek"* (TDK, 1983: 249)

Benem bir **yol**ın **az**mış yüzi ḳara
Zebūn-ı nefsem ü dil-seng-i ḫārā (573)

yol bul- : *"fırsat bulmak"* (TDK, 1983: 249)

Anuñ ḳatline **yol bul**maya yine
Bu kez ata anı cehennemine (6619)

yol eyle- : *yol vermek, yolu açmak*

Bu vech-ile aña **yol eyle**diler
Velī ṣaġ işlerin ṣol eylediler (1694)

* * *

Ḫalāyıḳ yarılup **yol eyle**yeler
Görüben ümmetümi söyleyeler (7477)

yol yañıl- : *yolunu şaşırmak, yanlış yola gitmek, yoldan çıkmak*

Ben ol ḳaçmış ḳulam kim **yol yañıl**dum
Efendüm ḳapusına girü geldüm (1856)

yol ṭut- : *"bir yere doğru gitmeye başlamak, yol görünmek"* (Tanyeri, 1999: 256)

Didi İblīs siḥr itdi bize ol
Uyutdı bizi vü gitdi **ṭut**up **yol** (3725)

yol ur- : *"yol kesmek"* (TDK, 1983: 249)

Ṭarīḳ-ı müstaḳīm üzre oturam
Ki geçmek isteyenüñ **yol**ın **ur**am (1569)

yol vir- : *"müsaade etmek"* (TDK, 1983: 249)

Nice cehd itdi-se **yol vir**mediler
Bu sırra anı lāyıḳ görmediler (1375)

yürek(ler) pārelen- : *"çok fazla acımak; içi, kalbi parçalanmak"* (Ayverdi, 2011: III/3499)

Bu ḳorḳudan cigerler yarelendi
İñildüden **yürekler pārelen**di (5121)

yüz çevür- : *"gösterdiği ilgiyi kesmek, dirsek çevirmek, yüz döndürmek"* (Tanyeri, 1999: 261)

Ḳamusı **yüz çevür**ür senden āḫir
Ki bir sen ḳalasın bir Ḥayy u Ḳādir (6086)

yüz dönder- : *"yüz çevirmek, terk etmek, iltifat etmemek"* (TDK, 1983: 255)

Fenādan çünki **yüz dönder**di ol nūr
Cinān içre ser-ā-ser eyledi nūr (5958)

yüz göster- : *"nasip olmak, kısmet olmak, kendini göstermek, meydana gelmek"* (TDK, 1983: 255)

Televvün itme geç andan da elbet
Saña **yüz göster**e tā kim ḥaḳīḳat (11211)

yüz ḳarası: *"utanılacak bir durum veya şey, yüz kiri"* (TDK, 2005: 2216)

Ḳazandum **yüz ḳarası**n çoḳ çoḳ iy Ḥaḳ
ᶜIḳāba lāyıḳam ᶜözrüm yoḳ iy Ḥaḳ (8244)
* * *
Ki bī-ḥadd oldı bizde **yüz ḳarası**
Yüzümüz yoḳ ḥużūruña varası (8460)

yüz şuyı: *"ar, hicap, haya, namus, şeref, haysiyet, itibar"* (TDK, 1983: 256)

Ḳamu ḳulları ġarḳ it raḥmetüñe
Ki **yüz şuyı**yla varalar ḳatuña (182)

yüz şuyı dök- : *"onurunu sarsacak kadar çok yalvarmak"* (TDK, 2005: 2217)

Ḳanı ol yüz ki ṣaḳlardum güneşden
Dökildi şimdi hep **yüz şuyı** benden (9833)

yüz ṭut- : *"yönelmek, teveccüh etmek"* (TDK, 1983: 256)

O dem **yüz ṭut**alar Allāha bunlar
Ki ᶜarż itmege ḥāli şāha bunlar (9227)

yüz ur- / yüzin yire ur- : *"başvurmak, müracaat etmek; yüz sürmek, secdeye kapanmak, yere kapanmak; yüz tutmak, yönelmek, gitmek"* (TDK, 1983: 256)

Çü ᶜ Īsā ḥāli göre anda ol dem
Ḥaḳa el götürüp **yüz ur**a ol dem (6706)
* * *
Dirilüp varalar Nūḥuñ ḳatına
Anuñ da **yüz ur**alar ḫıdmetine (7450)
* * *
Ḥüseyn-ile Ḥasen hem anı gördi
Döküp gözyaşların **yüz yire ur**dı (5071)

yüzi ḳara: *"utanılacak bir durumu olan, rezil"* (Tanyeri, 1999: 265)

Ebū Cehl-i laᶜīn ol **yüzi ḳara**
Diledi girü bir fitne ḳopara (4009)

yüzi şulu : *"yüzü taravetli, parlak, güzel, asil yüzlü; şerefli, namuslu, haya, hicap sahibi"* (TDK, 1983: 256)

Anuñ hem ṭoprağı miskden ḳoḳulu
İçer andan olanlar **yüzi şulu** (778)

yüz süri- : *yüz sürmek, yere kapanmak*

İrişdi üç melek Aḥmed ḳatına
Ki **yüz süri**ye anlar ḫıdmetine (2512)

2.2.6. Edebî Sanatlar

Sözün daha etkili söylenmesi ve anlam zenginliğinin sağlanabilmesi için eserde yer yer edebî sanatlardan yararlanılmıştır. Ancak, daha önce de ifade edildiği üzere, sırf hüner göstermek için sanatlı söyleyişlere başvurulmaz. Sanatlı söylemedeki amaç, söylenmek isteneni daha etkili bir şekilde ifade ederek okuyucunun dikkatini çekmektir. Metindeki sanatlı söyleyişler, söz ve anlamla ilgili sanatlar olmak üzere iki grup hâlinde, en çok müracaat edilenlerinin örneklendirilmesi suretiyle ele alınacaktır.

2.2.6.1. Sözle İlgili Sanatlar

Metinde söz sanatları içerisinde en çok *cinas*, *tarsî'*, *tekrîr* ve *iştikak*tan yararlanılmıştır.

◆ **Cinas:** Metinde en çok rastlanılan söz sanatıdır. Özellikle kafiye ve rediflerde cinaslı kelimeler çok kullanılmıştır.

a) Tam Cinas

I) Basit cinas: Cinaslı kelimelerin ikisi de tek kelimedir:

Daḫı her z̲errede **yüz** biñ ola **yüz**
Daḫı her **yüz**de dilüm ola **yüz yüz** (81)
* * *
Ne var ᶜuşşāḳ işi olmasa **bende**
Direm ᶜuşşāḳa olam *ben de* **bende** (4662)
* * *
Bularuñ kimseler ḳala **yirine**
Ki ḥālin anlaruñ gören **yirine** (6377)
* * *
Demür diken gibi bunda **biter** ol
Ola zaḳḳūmdan daḫı **biter** ol (9167)
* * *
İrişe çün nidā anda **semāᶜa**
Ṣafādan gireler anda **semāᶜa** (9401)
* * *
Sivāya baḳmaz ol kendüyi **gözler**
Yüzine ḳamaşur baḳmaġa **gözler** (9422)
* * *
İre her birisine ḥūrī **yitmiş**
Ḳamu bir yaşda ḳamu boya **yitmiş** (9587)
* * *
Dimiş ol kim ola ḥūrī **beşer yüz**
Ki görmedi bular gibi **beşer yüz** (10380)

II) Mürekkeb cinas: Cinaslı kelimelerden en az biri, iki kelimeden oluşur.

Cinas-ı müteşâbih: Cinaslı kelimelerin yazımları tamamen aynıdır:

Ki_aña tebdīlini vü hem **günāhın**
Ki eksük eylemeye her **gün āhın** (1492)
* * *
Ben olayın **maḥabbetde duᶜāda**
Baña ḳıluñ **maḥabbet de duᶜā da** (3563)
* * *
Didi kim oturuñ **yārenlerüm siz**
Muḥibsiz bilürem **yārenlerümsiz** (5067)
* * *
Baḳarken göklere ḫalḳ **nā-gehānī**
Perākende ide Ḥaḳ **nā-geh anı** (7170)
* * *
ᶜAmel kim ḳılduñuz oldı **bahāne**
V'eger-nī raḥmetu'llāha **bahā ne** (9400)

Cinas-ı mefrûk: Cinaslı kelimelerin yazımları tamamen aynı değildir:

Baña Ādem ḳılupdur **ḥamdi evvel**
Baña andan irüpdür **ḥamd-i evvel** (1913)

* * *
Bize şefḳatle ḳıla bir **naẓar** ol
Eger şefḳatle baḳarsa **ne żar** ol (11675)
* * *
İletdiler Ḥüseyni **Kerbelāya**
Pes anda uġradı **kerb ü belāya** (6066)
* * *
Çekişdiler benümle **kibriyāyı**
Ki pīşe itdiler **kibr ü riyāyı** (9884)

Cinas-ı merfû: Cinaslı kelimelerden biri, başka bir kelimenin parçasının eklenmesiyle tamamlanır:

Ḳamu ervāḥ kim geldi **vücūda**
Ḳamusı maẓhar oldı feyż **ü cūda** (8438)
* * *
Kelāmın ḥażretüñ **işide** bunlar
Ṣafādan cūş u ġurr**iş ide** bunlar (9615)

b) Tam Olmayan Cinas

I) Cinas-ı mütekârib: Cinaslı kelimelerdeki harflerden biri farklıdır.

Cinas-ı lâhık: Cinaslı kelimelerde bir harf farkı vardır:

Bu yirde var-durur bir niçe **maᶜnī**
Ki her birini evvel ḳıldı **yaᶜnī** (338)
* * *
O cennet içre gösterür **cemāl**in
O cennet içre ᶜarż ider **kemāl**in (827)
* * *
Saña pes secde-i **taᶜẓīm** idildi
Bu kez esmā daḫı **taᶜlīm** idildi (1768)
* * *
Meleklerden seni ḳıldum **mükerrem**
Ḳamudan eyledüm aᶜlā vü **ekrem** (1818)
* * *
Didi ṣabr eyle vü ḳıl nevḥañı **terk**
İrer lā-büd bu dünyā ehline **merk** (1858)

Bazı Türkçe kelimelerin de okunuşlarına göre cinas-ı lâhık olacak biçimde kullanıldığı görülmektedir: başına – yaşına (1771), yoġ-ıdı – çoġ-ıdı (2949), yimezdi – dimezdi (2973), taġ – yaġ (6866), aşabilürler – açabilürler (6692)…

II) Cinas-ı nâkıs: Cinaslı kelimelerin birinde bir fazla/eksik harf vardır:

Ḳalem yaratdı didi evvel ol **yār**
Kim andan öñ yoġ-ıdı ḫalḳ u **deyyār** (337)
* * *
Ezel çün bitdi ol vaḥdet **dıraḫtı**
Cihān bāġına dökdi berg-i **raḫtı** (495)

* * *
Ḳıyāmet güni olınca **ḥarem**dür
Fesād itmeklik içinde **ḥarām**dur (2113)
* * *
Çün ol dürre **emīn** oldı **Emine**
Żiyā gösterdi nūrı meh-cebīne (2417)
* * *
Cāh-ı celālet aña ezelden naṣīb-iken
Mesken idindi **meskeneti** geydi ḫˇoş ᶜabā (3664)
* * *
Bu dört ki_olmışdı dünyāda **ḳavāyim**
Cihān olmışdı bunlaruñla **ḳāyim** (6367)

Bazı Türkçe kelimelerin de okunuşlarına göre nâkıs cinas olacak biçimde kullanıldığı görülmektedir: gitdi – itdi (525), idenler – gidenler (817), içenler – giçenler (819), ṭurdı – urdı (1277), ṭolısar – olısar (1308), diñlediler – iñlediler (1413), özüñe – gözüñe (1827), ayaġın – yaġın (3736), gökden – ökden (8261)…

III) Cinas-ı mükerrer (Cinas-ı müzdevic): Cinaslı kelimelerden biri diğerinin son hecesidir:

İçinde ṭaşlarıdur dürr ü yā**ḳūt**
Ṣovuḳ ḳardan olur her içene **ḳūt** (777)
* * *
Eger nefs ola öz ḥāline meş**ġūl**
Urur şeyṭān yolını nitekim **ġūl** (6126)

IV) Cinas-ı muharref: Cinaslı kelimelerin harekeleri farklıdır:

Nitekim aḥsen-idi **ḫalḳ**ı anuñ
Daḫı hem aḥsen-idi **ḫulḳ**ı anuñ (2943)
* * *
Birisi ᶜarfe-y-idi biri **cumᶜa**
Saᶜādetlüdür irişen bu **cemᶜa** (4611)
* * *
Bu ayuñ adıdur z̲i'l-**ḥicce** imdi
Bu ay içre gelürler **ḥacca** imdi (4618)

◆ **Tarsî':** Müellif, murassa' beyit söylemede oldukça başarılıdır. Metinde bu sanatın örneği sayılabilecek pek çok beyit vardır. Bu beyitler, aynı zamanda ahenk sağlayıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu beyitlerden birkaçı şöyledir:

Şecāᶜat hem mürüvvet hem seḫāvet
Leṭāfet hem fütüvvet hem vilāyet (107)
* * *
Cihānuñ olmışın u olacaġın
Zamānuñ gelmişin ü geleceġin (138)

* * *
Dilinden ᶜuḳdeyi refᶜ it keremden
Sözinden nükteyi refᶜ it keremden (180)
* * *
Muᶜizz ü Ḥāfıẓ u Ġaffār ismi
Müẕill ü Ḥāfıż u Ḳahhār ismi (297)
* * *
Cemīᶜ-i cānda cevherdür Muḥammed
Cemīᶜ-i kānda gevherdür Muḥammed (366)
* * *
Ḳılursın dileseñ her kime ᶜizzet
Virürsin dileseñ her kime ẕillet (4376)

Murassa‘ olduğunu tespit ettiğimiz diğer beyitlerin tenkitli metnimizdeki numaraları şöyledir: 48, 50, 69, 134, 204, 205, 239, 336, 353, 369, 821, 824, 1367, 1583, 1633, 1650, 1774, 1930, 2043, 2329, 2486, 3273, 3376, 4105, 4559, 5605, 6111, 6181, 6230, 6234, 7907, 8137, 8506, 8749, 8831, 8832, 9508, 9555, 9556, 9558, 9599, 9663, 10351, 10423, 10492, 10619, 10846, 11443, 11451, 11530, 11537, 11600, 11609, 11610, 11625, 11672, 11799, 11805…

◆ **Tekrîr:** Metinde mısra başlarında yapılan tekrarlar daha çok görülmektedir. Zaman zaman mısra içi kelime tekrarlarına da rastlanmaktadır:

Yoluñda dürlü dürlü ḳorḫular var
Neler var hey neler var hey neler var (8946)
* * *
Gel imdi olma ol Ḥaḳḳa cefākār
Vefādār ol vefādār ol vefādār (10260)
* * *
Selām olsun diye ḳullara benden
Selām olsun diye hep yāra benden

Selām olsun şu sulṭān-ı ᶜulādan
Selām olsun ᶜibāda pādişādan

Selām olsun evel ol Muṣṭafāya
Selām olsun daḫı hem enbiyāya

Selām olsun size hem ***iy*** velīler
Benüm ḳatumda ***iy*** ḳadri celīler

Selām olsun i ṣıddīḳ u şehīdān
Selām olsun size ***iy*** derdmendān

Selām olsun size ***iy*** dōstānī
Açıldı uş cemālüm gülsitānı (11437-11442)

* * *

Nitekim **aḥsen-idi** ḫalḳı ***anuñ***
Daḫı hem **aḥsen-idi** ḫulḳı ***anuñ*** (2943)

◆ **İştikak:** Metinde iki kelimeyle yapılan iştikaklar daha çok görülmektedir:

Kemālātını **cāmi**ᶜ oldı ẕātı
Anuñ-çün oldı **müstecmi**ᶜ ṣıfātı (8)
* * *

Ḳamudan ḳılduñ insānı **mükerrem**
Ki ᶜ ilm ü ᶜ aḳl-ıla oldılar **ekrem** (23)
* * *

Ezelden ilerü maḥbūb-ı Ḥaḳdur
Ḳamu **ṭālib**dür ol **maṭlūb**-ı Ḥaḳdur (52)
* * *

Riyādan şübheden **ḫāliṣ** olurlar
Ki ṭāᶜ at itmede **muḫliṣ** olurlar (861)
* * *

Pes andan bir **nidā** itdi **münādī**
Hidāyet eyledi yaᶜ nī ki ***Hādī*** (3286)

2.2.6.2. Anlamla İlgili Sanatlar

Metinde anlamla ilgili sanatlardan en çok yararlanılanlar *teşbih, tezat, iktibas, telmih, nidâ, teşhis*, istiâre, mübâlağa gibi sanatlardır:

◆ **Teşbih:** Metinde "benzeyen" ve "kendisine benzetilen" ögeleri ile yapılan benzetmelere (teşbîh-i belîğ) daha çok rastlanmaktadır:

Üçünci yāri ᶜ **ummān-ı ḥayā**dur
Saᶜ ādet burcı üzre bir hümādur (101)
* * *

Uyandı uyḫusından **nefs mārı**
Dimāġa oynadı **şehvet buḫārı** (1623)
* * *

Ḥased odı göñülden ṭaşdı çıḳdı
Ki İblīsi ḳamu odlara yaḳdı (1672)
* * *

Bu nevᶜ a sözler inşā itdi ol cān
Girü **hicr aġusı**ndan ṭatdı sulṭān (2297)

◆ **Tezat:**

Kimi **mürde** kimi **zinde** ḳılursın
Kimi ***ḥākim*** kimi ***bende*** ḳılursın (29)
* * *

Cihān bir **ḳaṭre baḥr** oldı Muḥammed
Cihān bir ***ẕerre mihr*** oldı Muḥammed (48)
* * *

Belī var ol maḳāmuñ **intihā**sı
Ki ḫilḳatle gelüpdür **ibtidā**sı (292)

* * *
Ḳamuyı azduram ger **şeyḫ** u ger **şāb**
İdeyüm anları füccār u kezzāb (1568)
* * *
İrişüp Baṣrada ḳondı ḳamusı
Yirin ṭutdı **kiçi**si vü **ulu**sı (2599)

◆ **İktibas:** Metinde ayet ve hadislerden çokça iktibasta bulunulduğu daha önce belirtilmişti. Söz konusu iktibaslar, "Ayetler ve Hadisler" başlığı altında örneklendirilmiştir. Bunların haricinde alıntılanan Arapça ibarelere ise "Anlatım" başlığı altında değinilmiştir.

◆ **Telmih:**

Şecerden kime irgürdüñ *ene'llāh*
Kimin bir ḫātem ile eyledüñ şāh

Gehī ṣuᶜbān idersin bir ᶜaṣādan
Gehī ṣular aḳıdursın ḥaṣādan

Kime taᶜlīm idersin ᶜilm-i esmā
Olur ᶜālemde anuñla muṣaffā (34-36)

◆ **Nidâ:**

Ḫudā**yā** çün hidāyet virdüñ evvel
Bizi ḳıl girü ṭāᶜatde mükemmel (42)
* * *
İlāhī luṭfuñuñ pāyānı yoḳdur
Ki zerre fażluñuñ noḳṣānı yoḳdur (37)
* * *
Elā iy ṭālib-i şems-i ḥaḳīḳat
Ne gülşen gösterür gör girü ḥażret (2872)
* * *
Bürāder çün budur ḥāli cihānuñ
Ṣaḳın aldanma rīş-ḫandına anuñ (5639)

◆ **Teşhis:**

Felek burḳaᶜ götürdi çehresinden
Zemīni ḫˇoş-dem itdi behresinden (117)
* * *
Güneş şerm eyleye anuñ yüzinden
Ṣusamışları ḳandura sözinden (8424)
* * *
Ḫaṭādur ḳadlerine dinse şimşād
Bulardan şerm ider biñ **serv-i āzād** (10396)

- **İstiâre:**

Döküben gönlegi üstinden ābı
Seḥāb içre yudılar **āfitābı** (5531)
* * *
Çü cennetden bular çıḳdı zemīne
İrişdi **ġam** bularuñ ḫırmenine (2018)

- **Mübâlağa:**

Ṭuruban ḥażretüñ üstinde Cibrīl
Aḳardı gözlerinden çeşme-i Nīl (5455)
* * *
Muṭarrā vü muᶜaṭṭar zülfi kim var
İde biñ ᶜāşıḳı her ḳılda ber-dār (10343)

2.2.7. Halk Kültürü Ögeleri

Muhammediye, esasen nasihat ağırlıklı bir eser olması dolayısıyla olay anlatımından ziyade düşünce aktarımına dayalı bir yapıya sahiptir. Halk kültürü malzemesi olarak değerlendirilebilecek ögeler bu nedenle çok azdır. Bunlardan bazıları da Arap toplumunun hayatı ile ilgilidir. Eserde tespit edebildiğimiz folklorik ögeler şunlardır:

- **Erkek çocukların dadıya verilmesi**: Hz. Peygamber'in doğumuyla ilgili olarak söz konusu edilmiştir. O dönemde Mekke'de doğan erkek çocukların annesinden bir müddet süt emdikten sonra bir süt anneye, yani dadıya verilmesi bir âdet olarak ifade edilmiştir:

Meger Mekkede bir ᶜādet var-ıdı
Ki oġlan ṭoġsa dāye besler-idi

Anası anı emzürdi birez dem
Didiler dāye lāzımdur buña hem (2547-2548)

- **Üç günden fazla küslük olmaması:** Hz. Peygamber'e ilk vahyin gelmesinden sonra bir ara kesilmesi hadisesiyle ilgili olarak söz konusu edilmiştir. Vahyin kesilme süresinin müfessirlerin çoğunluğunun görüşüne göre üç gün olduğu ifade edilerek bu husus, üç günden fazla küslük olmayacağı düsturu ile desteklenmiştir:

Kesildi vaḥy on biş gün tamāmet
Daḫı ḳırḳ gün ya üç gün var rivāyet

Velī üç gün didi ekṣer müfessir
ᶜİtāb itdi ḥabībe Ḥayy u Ḳādir

Ki üç günden ziyāde yārine yār
ᶜİtāb itmez ḫuṣūṣā Ferd ü Ġaffār (3616-3618)

◆ **Arapların zencefilden hoşlanması:** Cennet ırmaklarının anlatıldığı bölümde Selsebil adlı bir pınardan söz edilmektedir. Arapların zencefilin tadından hoşnut olmaları dolayısıyla, Cenab-ı Hakk'ın Selsebil adlı pınara zencefil karıştırdığına değinilmektedir:

Yaratdı daḫı ᶜayn-ı Selsebīli
Ḳarışdurdı aña hem zencebīli

ᶜArab zīrā bulurdı anda lezzet
Yimekden ḥāṣıl olurdı meserret

Anuñ-çün vaᶜde ḳıldı bunlara Ḥaḳ
Bulalar zencebīl ṭaᶜmın muḥaḳḳaḳ (10599-10601)

◆ **Nüzül eylemek:** Bu âdete göre, eve bir misafir geldiğinde ilk önce hazırda ne varsa o ikram edilir, daha sonra münasip olduğu şekilde ziyafet verilerek misafir ağırlanır. Misafire ikram edilen bu ilk yemeğe de "nüzül" adının verildiği ifade edilmiştir:

Nüzül oldur ki gelse bir müsāfir
Getürürler öñine neyse ḥāżır

Pes andan ṣoñradur aġır żiyāfet
İderler aña her neyse liyāḳat (10973-10974)

◆ **Kadına evlenirken mehir verilmesi:** Mehir, evlenirken erkeğin kadına verdiği maddî değer taşıyan şeylerdir. Hz. Peygamber'in sünneti olarak uygulanagelen bir âdettir. Eserde üç kişinin mehri söz konusu edilmektedir:

Bunların ilki, Hz. Havva'nın mehridir. Eserde anlatıldığına göre Hz. Havva'nın mehri, Hz. Âdem'in Hz. Peygamber'e üç kez salavat getirmesidir:

Diledi el uzada aña Ādem
Melekler didiler el urma epsem

Didi kim bu benüm-çün yaradıldı
Ya niçün el uzatmaḳ menᶜ idildi (1624-1625)
(…)
Didiler mehrini virmek gerekdür
Pes andan aña el urmaḳ gerekdür

Didi mehri ne didiler taḥiyyāt
Muḥammed ḥażretine üç ṣalavāt (1627-1628)

İkincisi, Hz. Fâtıma'nın mehridir. Eserdeki rivayete göre, Hz. Peygamber, kızı Fâtıma'yı Hz. Ali'ye vermek istediğinde Hz. Fâtıma dünyalık maldan verilecek mehre rıza göstermez. Hz. Peygamber ona mehrinin ne olduğunu sorduğunda ise bir rivayete göre günahkâr ümmete, bir rivayete göre de ümmet içindeki günahkâr kadınlara şefaatçi olmak istediği cevabını verir:

Nedür bu dir didi ol dem ki iy cān
Beni virmek diledi saña sulṭān

Rıżā ben virmedüm kim iy dilārā
Benüm mehrüm olaydı anda dünyā

Didi server eyā maḥbūb-ı cānī
Nedür mehrüñ digil bilelüm anı

Didüm kim Ḥaḳ seni ḳıldı peyem-ber
Ṭolısar ümmetüñ dünyā ser-ā-ser

Ḳamu ümmet ki olmışdur günehkār
Şefīᶜ olam ḳıyāmetde ben iy yār

Rivāyet bir daḫı bu didi Zehrā
Benüm mehrüm bu olsun iy dilārā

Ḫavātīn ki_ümmet içre var günehkār
Şefīᶜ olam ḳıyāmetde ben iy yār (5937-5943)

Üçüncüsü, ismi zikredilmeyen bir Havâric kadınına ait mehirdir. İbni Mülcem -ki Hz. Ali'yi şehit eden kişidir- Havâric kadınlarından birine âşık olur. Kadın, evlenmek için Hz. Ali'nin öldürülmesini şart koşar. Mehrinin de "Hz. Ali'nin kanı" olduğunu söyler:

Meger bir er ki adıydı Murādī
Daḫı olmışdı İbni Mülcem adı

Taᶜ aşşuḳ eyledi bir ᶜ avrete ol
Didi ᶜ avret dilerseñ baña sen yol

Benüm mehrüm ᶜ Alīnüñ ḳanıdur bil
Didi Mülcem ki ġayrısın ṭaleb ḳıl

Ḫavāric ᶜ avretiydi ḳatı murdār
Didi ḳatl it benüm-çün Ḫayderi var (6026-6029)

◆ **Kadınların baş açık oldukları yere melek gelmez:** Bunu bir halk inanışı olarak değerlendirmek de mümkündür. Ancak, müellif bu inancı hadislere

dayandırmış olmalıdır. Bu inanıştan Hz. Peygamber'e ilk vahyin gelişi konusunda söz edilmiştir. Hz. Peygamber, Cebrail'in (AS) kendisine geldiğini haber verdiğinde Hz. Hatice, gelenin bir melek mi yoksa cin mi olduğunu anlamak için başını açma yoluna başvurur. Başını açması ile melek kaybolmuş, kapatması ile de geri gelmiştir. Böylelikle Hz. Hatice gelenin melek olduğundan emin olarak Hz. Peygamber'e iman getirir. Müellif de bu olaydaki hikmeti, kadınların başlarının açık olduğu yere melek uğramayacağı biçimindeki inanca dayandırarak açıklar:

Hemān tekbīr idüben ṭurdı ol şāh
Didi her ne ki virdi aña Allāh

Didi hem Cebreʾīlüñ geldügini
O demde anda ḥāżır olduġını

Ḫadīce başını açdı hemān-dem
Niçün açduñ dir aña faḫr-ı ᶜālem

Ki baña Cebreʾīl uş şimdi geldi
Çün açduñ başuñı ol ġāyib oldı

Ḫadīce başını divşürdi taᶜcīl
Hemān-dem girü ḥāżır oldı Cibrīl

Didi kim geldi mi Cibrīl iy cān
Belī didi hemān getürdi īmān

Ki Ḥaḳ birdür sen anuñ ḥaḳ resūli
Şükür kim bize virdi Ḫaḳ resūli

Nedür ḥikmet ki ṣaçın çözdi evvel
Pes andan ṣoñra oldı müşkili ḥal

Anuñ-çündür ki ᶜavret baş açıcaḳ
Melek ṭurmaz ḳaçar ol yirde muṭlaḳ

Başın açdı vü andan oldı sünnī
Göre Cibrīl midür yāḫˇo cinnī

Muḥaḳḳaḳ bildi çün Cibrīli ol cān
Hemān peyġām-bere getürdi īmān (2738-1748)

2.3. YAZICIOĞLU'NUN MUHAMMEDİYE'Sİ İLE MUKAYESESİ

Kastamonulu Yûsuf'un *Muhammediye*'si, Yazıcıoğlu Mehmed'in *Muhammediye*'sine nazire olarak yazılmıştır. Dolayısıyla bu eserle arasında önemli benzerliklerin bulunması gayet tabiîdir. Her iki eserin de epeyce hacimli olması birebir mukayese etmeyi güçleştirse de şekil ve muhteva bakımından iki eser arasındaki benzerlikler ve farklılıklara dair bazı tespitler ortaya konmaya çalışılacaktır. Böylelikle Yûsuf'un, eserini yazarken Yazıcıoğlu Mehmed'in *Muhammediye*'sinden ne ölçüde istifade ettiği hakkında bir fikir edinilmesi amaçlanmaktadır.[69]

2.3.1. Şekil Bakımından Mukayese

◆ **Beyit sayısı:** M1'in beyit sayısı 9008, M2'ninki ise 11834'tür. Arada 2826 beyitlik bir fark bulunması dolayısıyla M2 daha hacimlidir. Buna bağlı olarak, M2'de bazı konuların daha detaylı anlatıldığını söylemek mümkündür. Bu detaylandırmada müellifin kolay anlaşılır bir eser yazma gayreti de etkili olmuştur. Örneğin *Dört Halifeye Övgü* bölümü M1'de 11 beyitten, M2'de ise 24 beyitten oluşmaktadır.

◆ **Nazım şekli:** M1'de hâkim olan nazım şekli tercî-i bentlerdir. Eser, yirmi dört tercî-i bend ve bir terkîb-i bendden meydana gelmektedir. Vasıtalar yirmi üç parçada beyit, iki parçada ise kıtadır (Çelebioğlu, 1996: I/97). M2'de ise hâkim nazım şekli mesnevidir. M1'deki vasıta beyitlerine karşılık M2'de de tekrarlı beyitler mevcuttur. Bu tekrarlı beyitlerin M1'in şekil yapısından etkilenmeye bağlı olarak kullanıldığı söylenebilir.

M1'de vasıtalar 88 numaralı beyitle başlayıp 2323. beyte kadar devam eder. Daha sonra terkib-i bendin vasıta kıtaları vardır (3574-75, 3624-25, 3678-79 numaralı beyitler). Akabinde vasıtalar 5076 numaralı beyitle başlar ve 7999. beyitte son bulur. M2'de ise ilk tekrarlı beyit 208, son tekrarlı beyit ise 4904 numaralı beyittir. Bu da M1'de vasıta beyitlerinin eserin geneline yayıldığını, M2'de ise tekrarlı beyitlerin eser yarı olmadan sonlandığını göstermektedir.

◆ **Vezin:** M1'de sekiz aruz bahrinden kalıplar kullanılmıştır. Mesnevi biçiminde kafiyelenen kısımlarda genellikle kısa kalıplar, kaside biçiminde

[69] Kıyaslamada Âmil Çelebioğlu'nun hazırlamış olduğu *Muhammediye* I-II kitabı kullanılmıştır. İki eserin kolayca ayırt edilebilmesi maksadıyla Yazıcıoğlu Mehmed'in *Muhammediye*'si için M1, Kastamonulu Yûsuf'un *Muhammediye*'si için M2 rumuzu kullanılacaktır.

kafiyelenen kısımlarda ise uzun kalıplar tercih edilmiştir. En çok kullanılan kalıplardan beşi şöyledir: *mefāʿīlün mefāʿīlün faʿūlün* (2170 beyit), *mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün* (2150 beyit), *fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün* (1330 beyit), *fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün* (907), *feʿūlün feʿūlün feʿūlün feʿūlün feʿūl* (760 beyit) (Çelebioğlu, 1996: I/99-100). M2'de ise tekrarlı beyitler ve kasideler dışında, yalnızca *mefāʿīlün mefāʿīlün faʿūlün* kalıbı kullanılmıştır. M1'deki vezin çeşitliliğini, müellifinin vezin konusundaki bilgi birikiminin ve başarısının bir göstergesi olarak kabul etmek mümkündür.

◆ **Dil:** M1'in yazılış tarihi H 853/1449'dur. M2 ise bu eserden 59 yıl sonra, yani 1508'de yazılmıştır. M1, yazıldığı tarih itibarıyla Eski Anadolu Türkçesi devresine aittir. Daha eski tarihli olması sebebiyle M1'in dilinin daha sade olması beklense de M2 nispeten daha sade ve kolay anlaşılır bir dile sahiptir. Nitekim, M2 müellifinin M1'in diline ve dolayısıyla zor anlaşıldığına dair bir eleştiride bulunması söz konusudur.

M2'nin sade ve kolay anlaşılır bir dile sahip olmasında tek vezinle ve mesnevi nazım biçimiyle yazılmasının önemli bir etkisi olduğu inkâr edilemez. Çünkü eserde kullanılan aruz kalıbı kısa bir kalıptır. Mesnevi nazım şeklinin kullanılması da müellife kafiye bakımından kolaylık sağlamıştır. Buna karşılık M1'de, özellikle kaside tipinde kafiyelenmiş kısımlarda dilin nispeten ağırlaştığı görülmektedir. Bu ağırlaşmada kafiye kelimelerinde çoğunlukla Arapça kelimelerin tercih edilmesinin etkili olduğunu söylemek mümkündür.

◆ **Anlatım:** M2, anlatım özellikleri bakımından pek çok yönden M1'e benzemektedir. Ancak aynı özellikleri o dönemde veya daha önce yazılmış dinî-didaktik eserlerde de görmek mümkündür. Okuyucuya çeşitli ibarelerle hitapta bulunularak eserde sohbet havasının oluşturulması, kelime ve ibarelerin anlamlarını açıklama, ayet ve hadislerin manzum tercümelerinin yapılması, "dedim-dedi"li konuşma cümleleri gibi hususiyetler her iki eserde de bulunan anlatım özelliklerindendir.

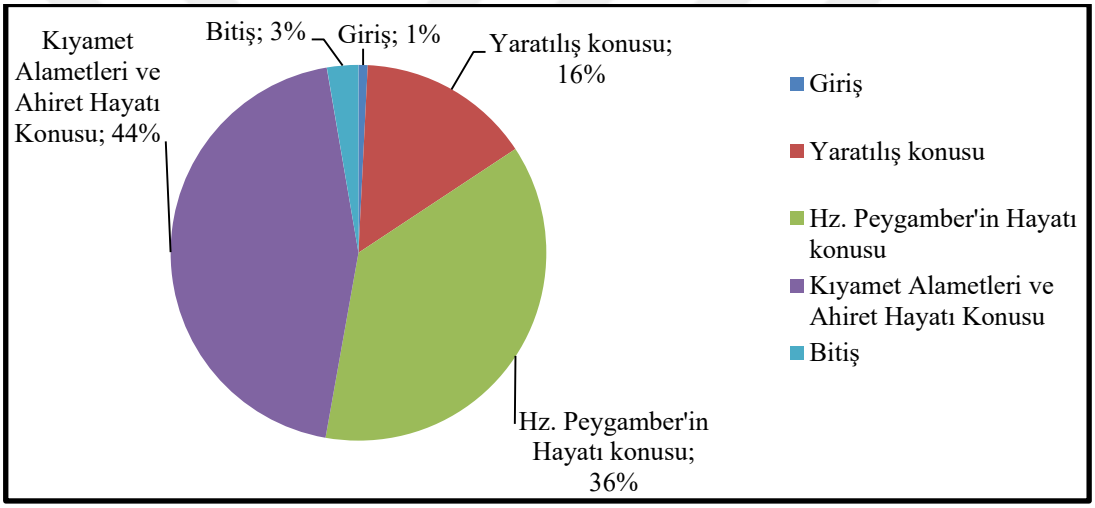
Farklı nazım şekillerinin ve aruz kalıplarının kullanılması, M1'in anlatımını şüphesiz daha ahenkli bir yapıya kavuşturmuştur. Buna karşılık M2'nin anlatımında da dilindeki sadelikten ileri gelen bir akıcılık dikkat çekmektedir.

M1'de, az sayıda da olsa, tamamı Arapça veya Farsça olan beyitlerin yanı sıra Arapça-Türkçe ve Farsça-Türkçe mülemma beyitler de bulunmaktadır. M2'de ise otuz altı Arapça beyit ve bir Arapça-Türkçe mülemma beyit bulunmaktadır; ancak hiç Farsça beyit yoktur.

2.3.2. Muhteva Bakımından Mukayese

◆ **Tertip:** Her iki eserin de muhteva yönüyle tertibi aynıdır. Esasen M2, M1'in düzenine göre tertip edilmiştir. Sadece bölümlerin beyit sayıları birbirinden farklıdır. M1 için bölümlerin beyit sayısı itibarıyla eserin geneline oranları yüzde olarak aşağıdaki grafikte gösterilmiştir:

Grafik 4: M1'de ana bölümlerin eserin geneline oranları

Bu grafiği, M2 için hazırladığımız grafikle[70] karşılaştırdığımızda yaratılış konusunun M1'de yüzde 16, M2'de yüzde 19; Hz. Peygamber'in hayatı konusunun M1'de yüzde 36, M2'de yüzde 33; kıyamet alametleri ve ahiret hayatı konusunun M1'de yüzde 44, M2'de yüzde 46 oranında yer tuttuğunu görmekteyiz. Yani, oranlar birbirine çok yakındır. Konu, dünya hayatı ve ahiret hayatı olarak iki grupta düşünüldüğünde de M1'in M2 ile aşağı yukarı aynı oranları taşıdığı görülür.[71]

◆ **Bölümler ve konu:**

* Bölüm başlıkları karşılaştırıldığında M2'nin, bölümler ve konuların işleniş sırası bakımından genellikle M1'deki sıralamayı takip ettiği görülmektedir. Söz

[70] bk. Grafik 2.
[71] Dünya hayatı konusuna ayrılan bölüm % 52 olmaktadır. Kalan kısımlar aynıdır. Karşılaştırma için bk. Grafik 3.

gelimi giriş kısmında her iki eserde de tevhit, naat, dört büyük halifeye övgü ve sebeb-i telif kısımları yer alır. Buna karşılık, sonra gelen kimi bölümlerde sıralama bakımından takdim-tehirler yapılmıştır. Örneğin, M1'de "levh ü kalem"in yaratılması konusu, dört büyük meleğin yaratılması konusundan önce ele alınırken M2'de bunun aksine, önce dört büyük meleğin yaratılması anlatılmıştır.

* M1'deki bölüm başlıklarının tamamının M2'de karşılığının bulunduğu söylenemez. Ancak, bazen başlık bulunmasa bile ilgili konu başka bir başlık altında ele alınmıştır. Örneğin, aşere-i mübeşşere konusu M1'de *Faslün fi'l-Aşereti'l-Mübeşşere* başlığı altında ele alınırken; M2'de bu konu için ayrı bir başlık konulmamış, *İslāmu Ebī Bekr Raḍıya'llāhü ᶜAnh* ve *İslāmu ᶜÖmer Raḍıya'llāhü ᶜAnh* başlıkları altında ele alınmıştır. Aynı şekilde, M2'de bulunan *Beyānu Mālik ve Zebāniyyeti Cehennem…* başlığı M1'de yoktur, ancak bu konu *Faslün fî Cehennem ve Ehlihâ* başlığı altında ele alınmıştır.

* M2'de bazen başlıklarda detaylandırmaya gidildiği görülür. Örneğin, yaratılış konusu M1'de sadece iki başlık altında (İftitâhü'l-Kitâb, Zikrü'l-Mîsâk) ele alınmıştır. Ancak, aynı konu M2'de yirmi dört başlık altında ele alınmıştır.[72]

* Aynı konuların işlendiği bölümler, bazen M1 ve M2'de farklı başlıklarla belirtilmiştir. Örneğin, Cenab-ı Hakk'ın miraç gecesinde Peygamber efendimize buyruklarının anlatıldığı bölüm M1'de *Esrârü'l-Vahy*, M2'de ise *Naṣāyıḥ-Kerden-i Bārī Taᶜālā der-Miᶜrāc* başlığını taşımaktadır.

* Bazı bölümlerin bir eserde diğerinden daha ayrıntılı olarak ele alındığı görülmektedir. Örneğin, Hz. Peygamber'in savaşları, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi konuları M1'de daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Buna karşılık, tevhit konusu da M2'de daha detaylı anlatılmıştır.

* Eserlerden birinde olup da diğerinde olmayan bölümler vardır. Örneğin, M2'deki *Ḥikāyet-i Ġarībe* başlığını taşıyan ve İblis'in canının Azrail (AS) tarafından alınmasını konu edinen bölüm M1'de bulunmamaktadır. Aynı şekilde, Hz. Âdem'in dilinden aktarılan beş beyitlik Arapça mersiye de M1'de bulunmamaktadır. M1'de bulunan ve *Ammâ Ma'rifetü'n-Nefs* (Nefsi Bilme) başlığını taşıyan bölüm ile *Faslün*

[72] Bu konu, M2'de *Āġāz-ı Kitāb* başlığı ile başlayıp *Der-Beyān-ı ᶜAhd-i Mīṣāḳ ve Nidā-Kerden-i Ḥaḳ be-Güften-i Elestü bi-Rabbiküm* başlığı ile sona ermektedir. Aradaki başlıklar için bk. Tablo 7.

fî Ashâbi's-Suffe (Ashâb-ı Suffe'ye Dair) başlığını taşıyan bölümlerse M2'de bulunmamaktadır.

* Bir konuda anlatılan rivayetlerden bazıları bir eserde bulunuyorken diğerinde bulunmamaktadır. Örneğin, Hz. Peygamber'in süt annesi Halime'nin gördüğü rüya, Avâtin şahı Nâcî'nin Hz. Peygamber'e hediye ettiği develer ve Hz. Peygamber'in sekerât-ı mevt hâlindeyken evinde bulunan dokuz akçe yüzünden şiddet görmesine dair rivayetler M1'de yoktur. Hz. Âdem'in cennetten alıp yeryüzüne getirdiği dört nesne, Hz. Peygamber'in miraç gecesinde bindiği beş binek ve bir Arabî'nin gelerek Hz. Peygamber'den ölen kızının diriltilmesini istemesine dair rivayetler ise M2'de yoktur.

* Bazı konulardaki rivayetlere dair verilen bilgiler, M1 ve M2'de birbirinden farklıdır. Örneğin, dinin kemale ermesine dair ayet-i kerime (Mâide suresi, 3. ayet)nin gelmesi üzerine ağlayan sahabe M1'de Hz. Ömer, M2'de ise Hz. Ebû Bekir'dir. Bir başka bilgi farklılığı da Ukaşe kıssasına dairdir. M1'de Ukaşe'nin kamçı yediğini söylediği savaş Tebük, M2'de ise Bedir'dir.

* M2'deki bazı bölümlerin içerikleri M1'dekilere çok benzemekte olup neredeyse aynen alınmış gibidir. Örneğin, M1'in sebeb-i telif bölümünde müellifin dostları müelliften bir eser yazmasına dair istekte bulunurlar. Müellif, bu isteklere birtakım itirazlarda bulunur. Daha sonra Hz. Peygamber'i üç kez rüyasında görür ve eseri yazmaya karar verir. M2'de de eserin yazılma serüveni aynen bu şekildedir.

* M2'deki bazı bölümlerde nakledilen rivayetlerin M1'den aynen alındığı görülmektedir. Örneğin, Hz. Peygamber'in vefatı konusunda, "Hz. Peygamber öldü de niçin Îsâ, Hızır ve İlyas aleyhimü's-selam ölmedi?" sorusuna dair M1'de müellifin getirdiği açıklamanın hemen hemen aynısını M2'de de görmekteyiz.

* M1'de müellif, kendisinden eser yazmasını isteyen dostlarının ricası ile de olsa dönemin padişahına duada bulunmuştur. M2'de ise böyle bir durum söz konusu değildir.

◆ **Kaynaklar:** M2'nin müellifi, eserinin hem sebeb-i telif hem de hâtime kısmında M1 müellifinin yararlandığı kaynakların hepsini gördüğünü, kendisinin o eserde bulunmayan başka birtakım kaynaklardan da yararlandığını belirtmiştir. Dolayısıyla M2'nin kaynakları M1'le ile aşağı yukarı aynıdır. Buna rağmen iki eserden birinde zikredilen, ama diğerinde anılmayan müfessirler ve meşayıhtan

kimseler de bulunmaktadır. M1'de adı geçen, ancak M2'de anılmayan bazı müfessir ve meşayıhın isimleri şöyledir: *Şems-i Şîrâzî, Mansûr-ı Mâturîdî, Kaffâl-i Şâsî, Müeyyed Cendî, İbni Fenârî, İbni Arabî...* Aynı şekilde M2'de geçen, ancak M1'de zikredilmeyen isimler de bulunmaktadır: *Dahhâk, Kâşânî, Katâde, Süfyân, Zennâd, Şiblî*. Ancak her iki eserde de rivayetlerin bu isimler zikredilmeden anlatılmış olması mümkündür.

M1'de görüşlerine ve rivayetlerine yer verilen kimselerden bazılarının, eserlerinin adları da zikredilmiştir: *Kitâb-ı Şifâ* (Kadı Iyaz), *Tezkire* (Kurtubî), *İhyâ* (İmam Gazalî), *Rûh-ı Kuds*, *Fütûhât* (İbni Arabî), *Kûtü'l-Kulûb* (Ebû Tâlib-i Mekkî)… M2'de bu eserlerin adları geçmemektedir.

M2'de kaynaklar açısından M1 ile en dikkat çekici benzerlik İsrâilî rivayetlerde kendini göstermektedir. M2'deki Tevrat rivayetleri ile Tevrat ve İncil'den yapılan tam metinli alıntıların neredeyse hepsi M1'deki ile aynıdır. Dolayısıyla M2'deki bu İsrailî rivayetler, M1'den aynen alınmış gibi görünmektedir.[73]

◆ **Ayet ve hadisler:** M1'de beyit aralarındaki ilk tam metinli ayet iktibası 2755. beyitten sonra, hadis iktibası ise 3691. beyitten hemen sonra yapılmıştır. M2'de ise eserin başından itibaren (60. beyitten) ayet ve hadis iktibaslarına yer verilmeye başlanmıştır. Dolayısıyla, M2'de söz konusu iktibasların eserin geneline yayıldığı görülmektedir.

Tespitlerimize göre M1'de beyit aralarında toplamda 123 (12'si hadis) civarında tam metinli ayet ve hadis iktibasına yer verilmiştir. M2'de ise bu sayı toplamda 585 civarındadır. Bu nedenle M2'deki iktibas sayısı, M1'dekinin kat kat üzerindedir. Bu da değinilen mevzuyu desteklemek maksatlı olarak M2'de ayet ve hadislerden daha çok yararlanıldığını göstermektedir.

M2'deki tam metinli iktibasların önemli bir kısmı M1'dekilerle aynıdır. Yani, aynı konu ele alınırken verilen ayet ve hadis metinleri M1'le aynıdır.

◆ **Halk kültürü ögeleri:** M2'de geçen ve halk kültürü malzemesi olarak değerlendirebileceğimiz bazı ögelerin M1'de de bulunuyor olması, bu eserden aynen

[73] Âmil Çelebioğlu, M1'de Tevrat ve İncil'den daha çok Kur'an, hadis ve İslam âlimlerinin nakilleri yoluyla faydalanıldığını bildirmektedir (1996: I/177). Yani, doğrudan bu kitapların kendisinden bir alıntılama yaparak yararlanma söz konusu değildir.

alınmış olduğu izlenimini doğurmaktadır. Söz konusu ögeler şunlardır: Erkek çocukların dadıya verilmesi, Arapların zencefilden hoşlanması, mehir, kadınların baş açık oldukları yere melek gelmeyeceği inancı.

◆ **İki eserden benzer beyitler:** M2'deki bazı beyitler, M1'den âdeta sadeleştirilmiş veya yeniden yazılmış gibidir. Ele alınan konuların ve istifade edilen kaynakların aynı olması göz önüne alındığında bu vasıftaki beyitlerin sayısının, eserlerin hacmine bakarak, kabul edilecek düzeyde olduğu kanaatindeyiz. Aşağıda iki eserin farklı kısımlarından benzer beyitler seçilerek tabloda karşılıklı verilmiştir. Böylelikle beyitlerin ne ölçüde benzerlik taşıdığını görmek mümkün olacaktır:

Tablo 8: İki eserden benzer beyitler

M1	M2
Ehaddır zâtı müstecmi' sıfâtı Tecellî zâtına esmâsı meclâ	Kemālātını cāmiᶜ oldı ẕātı Anuñ-çün oldı müstecmiᶜ ṣıfātı
Ayağı tozunu arş etti kıble Onunçün oldu arşın kadri erkaa	Çü naᶜ leynini ᶜarş idindi efser Anuñ-çün oldı eşyādan füzünter
Kamu edyânı dîni kıldı mensûh Onunçün şir'atidir hayr ü ebkaa	Ḳamu edyānı mensūḫ itdi dīni Münevver ḳıldı dünyā ᶜālemini
Bu meydâna çü evvel geldi Sıddîk Kamudan sıdk içinde oldu agnâ	Pes evvel geldi meydānına Ṣıddīḳ Hem evvelden iderdi anı taṣdīḳ
Resûlullâh ayıttı gelmesem ben Sen olurdun nebî âlemde akvâ	Peyem-ber didi ben olmaya-dum ger ᶜÖmer ola-y-ıdı lā-büd peyem-ber
Sığındım Hakk'a sığandım elimi Ki yazam vasfını sırran ve cehrâ	Ṣıġınup Ḥaḳḳa el urdum kitāba Ḫaṭāsın cümle Ḥaḳ yaza ṣavāba
Senin ile olam ma'rûf senin ile olam mahmûd Senin ile olam ma'bûd ibâdet eyleye ahzâb	Beni sinüñle bile hep bilenler Senüñle ḳıla hep ṭāᶜat ḳılanlar
O beş secde bize beş vakt namâz oldu niyâz oldu Bize hem nûr hem rahmet kılalım onu şeyh ü şâb	O biş secdeyi biş vaḳt eyledi Ḥaḳ Bize farż itdi ḳılavuz muḥaḳḳaḳ
Pes ol nûrun şuâ'ından muhakkak Yarattı enbiyâ ervâhını Hak	Pes ol nūruñ şuᶜ āᶜ ından ḥaḳīḳat Yaratdı enbiyā ervāḥın elbet
Onu görüp kamu îmân getirdi Hak onu derdlere dermân getirdi	Aña pes cümlesi īmān getürdi Ḥaḳ anı bunlara dermān getürdi
Bulardan sonra bir nûrânî kandîl Yarattı şöyle kim vasf edemez dil	Pes andan düzdi bir nūrānī ḳandīl Şu nevᶜ a kim anı vaṣf idemez dil
Pes ondan Mustafâ'nın sûretini Yarattı gör kemâl-i kudretini	Yaratdı hem ḥabībi ṣūretini Ki gösterdi kemāl-i ḳudretini
Yarattı ahsen-i sûrette onu Kodu kandîl içinde arı cânı	Be-ġāyet aḥsen-i ṣūretde anı Yaradup ḳodı ḳandīl içre cānı
Evvel İsrâfîl'dür biri onun Başı arş altındadır yeri onun	Sirāfīldür anuñ biri didiler Ki ᶜarş altındadur yiri didiler

M1	M2
Şimdi dörttür pes sekiz olsa gerek Arşı mahşerde götürmekçün melek	Bugün kim bunları dört itdi ḥażret Sekiz olsa gerek yevm-i ḳıyāmet
Didiler kim arş u kürsî ne kadardır arası Maşrık u magribce on bin bunda yok aslâ bihâs	Didiler ᶜarş-ıla kürsüñ arası Ki on biñ maġrib ü maşrıḳ arası
Bâb-ı sânîde ki kim kılsa salât Bâb-ı sâlisde ki kim virse zekât	İkinci ḳapu kim ḳılsa ṣalātı Üçünci ḳapu kim virse zekātı
Bu kamu tertîb onunçün kim Muhammed Mustafâ Gele yerler yüzüne dillerde ola imtidâh	Bu tertībi anuñ-çün düzdi ḥażret Gele tā kim Muḥammed hem de ümmet
Çün yarattı bir felekle bir yeri Muttasıldı bir birine her biri	Bu yir gök kim yaratdı evvelā Ḥaḳ Ezel birbirine olmışdı mülḥaḳ
İhâta edipdir yerin sathını Yeşil reng edipdir göğün nat'ını	İḥāṭa eylemişdür hep cihānı Semāya başı irmişdür bil anı Bu gök bil ḫuḍreti andan alupdur Ezelde ṣanma gök yaşıl olupdur
Yarattı melekler kim elde tutar harbeler Ki her harbe beş yüz yıl uzunu etme inâd	Yaratdı hem melekler anda çendān O baḥr üzre müvekkel ḳodı ol ḫan Bularuñ ellerinde ḥarbeler var Ki biş yüz yıl uzunı itme inkār
Eser kim gözükür yüzünde ayın Kanadı yeridir dediler onun	Eṣer kim görinür yüzinde bilüñ Ḳanadı yiridür ol Cebreᵓīlüñ
Onun hürmeti gökte şol haddedir Nite kim bu gün Ka'be ferhundedir	Semāda ḥürmeti_anuñ şol ḳadardur Ki ḥürmet Kaᶜbeye bu yirde vardur
Kıyâmette cümle denizler bir olsa gerek Aka sevrin içine hikmetten et iltizâz Kaçan kim içine gire kuruya ol bihâr Sanasın ki yog idi vahdetten et iltizâz	Rivāyet itdiler kim cümle deryā Aḳup ol ṣevrüñ içinde ḳurıya
Yedincisinindir Cehennem adı Bu yedi evin de budur hem adı	Yidincisinüñ adıdur Cehennem Cehennem dinilür bu cümleye hem
Bildiler cümle melekler Ahmed'i Kim bilinmezdi henüz Âdem adı	Henüz Ādem nedür bilmezler-idi Muḥammed adı dilde ez-ber-idi
Gördüler kim nûrunu eclâ durur Bildiler kim kadrini a'lâ durur	Anuñ nūrını eclā gördi bunlar Hemān-dem ḳadrin aᶜlā gördi bunlar
Bir livâ yarattı hamdin Âdem'in Adını verdi livâü'l-hamd onun	Anuñ ḥamdin yaratdı bir livā Ḥaḳ Livāᵓü'l-ḥamd dirler buña muṭlaḳ
Pes aldı sol eyegüsinden onun Düzeltti cismini Havvâ ananın	Aluban ṣol eyegüsinden anuñ Yaratdı cismini Ḥavvā ananuñ
Eğer zahmet göreydi oladı pîç Kimesne sevmeyeydi avreti hîç	Eger Ādem çekeydi anda zaḥmet Kimesne sevmeyeydi hīçᶜavret

M1	M2
Çü girdi cennete şeytân görür kim Âdem ü Havvâ Safâlar içre müstagrak ederler devr ile ihlâs	Çü girdi cennete İblīs bī-ġam Görür cennetde Ḥavvā-y-ıla Ādem Beḳā dārında müstaġraḳ yürürler Ṣafāsın lezzetin ẕevḳın görürler
Severdi cân u dilden Âdem onu Kıyamazdı ede redd ol dem onu	Severdi cān u dilden Ādem anı Ḳapılmışdı aña göñli vü cānı
Başından gitti tâc u hulle tenden Açıldı aybı gözüktü bedenden	Çü başdan gitdi tāc u ḥulle tenden Açıldı ᶜ aybı görindi bedenden
Nidâ erişdi ona anda ol dem Ki benden mi kaçarsın bak yâ Âdem	Ḫiṭāb-ı ᶜizzet irdi aña ol dem Ki benden mi ḳaçarsın sen yā Ādem
Senin de yâ yılan kesdim ayağın Başın dağıdalar eriye yağın	Yılana didi kim kesdüm ayaġuñ Başuñ ṭaġıdalar eriye yaġuñ
Sürüp bâb-ı gazabdan hem çıkardılardı tâvûsu Şimâle indi zâr ile onunçün âh eder mehhâz	Sürüp bāb-ı ġażabdan ṭāvusı hem Şimāle inüp āh iderdi her dem
Ki boynunda durısardur senin evlâdının bile Kıyâmet günü kopunca erişe rahmet-i elfâz	Senüñ boynuñda tā-rūz-ı ḳıyāmet Hem evlāduñda ṭurısardur elbet
Nidâ erdi ki bak imdi durur uş Merve'de Havvâ Durursun sen Safâ üzre pes etme imdi istircâ'	Didi Ḥaḳ göñlüñi ṭutġıl ṣafāda Ṭurur ol Mervede vü sen Ṣafāda
Ki tâ haddâ şeyâtîn oldu merdûd Göğe çıkmaktan oldu külli matrûd	Şeyāṭīn ol gice merdūd oldı Semāya çıḳmadan maṭrūd oldı
Gehî salsala-i ceres gibi ahyâna ol İşitirdi bir savt-ı tayyib latîfü'l-merâm	Ceres ṣalṣālesi gibi gehī ol İşidür Cebreʾīl āvāzını bol
Getirmişem islâm onu gözlerem Nasârâdan onu velî gizlerem	Naṣārādan velīkin gizlerem ben Selām irgüresin sen aña bizden
Dedi imdi yâ Resûlallah niçin halvettesin Çün seni Hak göndériptir sen de et Hakk'ı ayân	Didi ḥaḳdur didi yā niçün anı Ṭutarsın gizlü itmezsin ᶜ ayānī
Hiç taâmı yirmez idi diler ise yer idi Söykenip yemez idi ucb ile tutmaz idi hû	Ṭaᶜām yirmezdi yirdi dilese ger Yimezdi söykenüp līkin peyem-ber
Sadaka almaz idi hîç ger gelirse armagan Alır idi eder idi yerine ihsân gerü	Ṣadaḳa almaz-ıdı hīç deyyār Gelürse armaġan alurdı ol yār
Bunun ümmetleri çok olısardır Benimden cennete çok tolısardır	Bunuñ ümmetleri hem çoḳ olısar Ḳamudan öñ cinān içre ṭolısar
İkinci bu ki afv etti kebâyir Ki hattâ ümmetim olmaya hâyir	İkinci ᶜ afv ḳıldı Ḥaḳ kebāyir Ki_anuñla ümmetin olmaya ḳāhir
Ezân evvel Medîne'de denildi Ezân oldu ikaamet aydınıldı	Ezān ṣoñra Medīnede dinildi O demde hem iḳāmet idinildi
Kilîdi onun sendedir kim şehâdet getir Şehâdet getirdi görür zübdete'l-etkıyâ	Ḳanı miftāḥ aña iy ᶜ ālī-ḥażret Didi miftāḥıdur anuñ şehādet
Kesildi bu sebebden vahy ona üç gün erişmedi Dediler kırk gün on beş gün erişmedi ona eltâf	Kesildi vaḥy on biş gün tamāmet Daḫı ḳırḳ gün ya üç gün var rivāyet
Bu yerde Câbir-i Ensârî adlı Var idi bir sahâbî yüzü udlu	O yirde Cābirü'l-Enṣārī adlu Var-ıdı bir kişi key yüzi ḳutlu

M1	M2
Ki hattâ çıkar idi Mekke'den ol Dedi yâ Mekke gittim gerçi ben yol Velî çıkarmasa ehlin beni hîç Koyup gider degildim ben seni hîç	Didi ḥattā çıḳarken Mekkeden ol Ki yā Mekke egerçi ṭutmışam yol Velī ḳalbümde naḳşuñdur muṣavver Müyesser ide girü Rabb-i ekber
Mücerred düş ile bilinmedi ol Delîl-i nass ile hem oldu medlûl	Hemān rüʾyā-y-ıla olmadı pes ol Ḥaḳīḳat oldı ol Ḳurʾāna medlūl
Ki ben de bir kulam bil yâ Muhammed Onu Hak'tan taleb kıl yâ Muhammed	Didi ben de ḳulam bil yā Muḥammed Anı Ḥaḳdan ṭaleb ḳıl yā Muḥammed
Kim ki dinden dönse Hakk'a ne ziyân Kim ki tevhîd etse ol bula cinân	Ziyān itmez Ḥaḳa dīnden dönenler Ṣevāba irişür şākir olanlar
Pes şehîdler zümresine uğradı Kanlariyle defn edin yuman dedi	Şehīd olanları hem nūr-ı Allāh Ki ḳanlarıyla defn idüñ didi şāh
Geldi Mekke'ye yakın Hudeybiye kuyusuna Gönderip Osmân'ı evvel meşveret eyledi hâl	Ḥudeybe ḳuyusına irdiler çün Hemān ʿOṣmānı virdi meşveret-çün
Biri edem magfiret der mâ-takaddem zenbini Ya'nî Âdem birle Havvâ zenbin edem in'idâm Yarlıgayam hem geri ben mâ-taahhar zenbini Ya'nî ümmet zenbini afv eyleyem bi-intikaam	İkinci ġafr olup ẕenb-i peyem-ber Ḳamusı mā-teḳaddem mā-teʾaḫḫar Teḳaddemden murād Ādemle Ḥavvā Teʾaḫḫar ümmmetidür ḥaşre dek tā
Derdi ben peygamberem kim lâ-kezib Dedi ene İbnü Abdi'l-Muttalib	Didi *ene'n-nebiyyü lā keẕib* ol Benem dir *ibni ʿAbdi'l-Muṭṭalib* ol
Olısarsız yarın Hakk'a mülâkî Amelden sorısar yevme't-telâkî	Ḳıyāmetde ḳamuya ṣorısar Ḥaḳ Cezāsın her kişiye viriser Ḥaḳ
Aceb midir Muhammed ger ölüleri diri kılsa Ki nice ölü diriltti işittin dünyede Îsâ	ʿAceb midür ölüyi ḳılsa iḥyā Ki ʿĪsā dirgürürdi niçe mevtā
Nakl ederler kim Ebû Dâvûd ayıttı yazmışam Şol ki cânlar cennetinin ravzasına hûr olur Tâ ki beş yüz bin ehâdîs-i nebîden yazmışam Lîki cümle dört hadîsinde geri mahsûr olur	Ebū Dāvūd naḳl ider nebīden Ki biş yüz biñ ḥadīṯin yazmışam ben Velīkin dört ḥadīṯ içre ḳamusı Ki ḫāṣıldur kiçisi vü ulusı
Kim çıkar mü'minlerin bu terler ile cânı bil Kâfirin cânı çenesinden çıkar bulmaz aman	Dönüp biñ sūz-ıla virdi cevābın Bu derlerle çıḳar ervāḥ-ı müʾmin Çeñesinden çıḳar küffār cānı Şedāyidden bular bulmaz emānı
Taparsa kim Muhammed'e Muhammed öldü bilsin ol Muhammed Rabb'ine kimse taparsa ölmez ol aslâ	Ṭaparsa her ki sizden Muṣṭafāya Bugün fevt irdi bilüñ görklü aya Muḥammed tañrısına ṭapsañuz ger Ki Ḥaydur ölmez ol didi peyem-ber
Komazam dedi vallâhi bu hâli Resûlu'llâh yata toprakta hâlî	Didi va'llāhi ḳomazam bu ḥāli Ki server yata ṭopraḳ içre ḫālī
Hem buyurdu salavât aydıcı olun ki bana Kıla Allâh salavâtınızı size zekât	Daḫı didi baña virüñ ṣalātı Ki ecsāduñuzuñ olur zekātı

M1	M2
Yakın olam ağzın yarından dahi ben sana Gözünün karasından ağına hem bî-makaal	Aġız içinde yarından daḫı hem Gözüñ aġ u ḳarasından daḫı hem
Ona adı Abdullâh aydurlar idi Arab Ebu Bekr adını resûl ona vermişti nâm	Ki ᶜ Abdu'llāh-ıdı ad-ıla server Ebū Bekr adını ḳodı peyem-ber
Şu kişi kim ondan Ebû Bekr râzî ola Onu koysun uçmağa edip ona ihtirâm	Didi Bū Bekr kimden ki_ola rāżī Ḳoyam cennāta olam ben de rāżī
Ki Mûsâ'ya Hârûn gibisin bana yâ Alî Velî şöyle bil kim benim hâtimül-enbiyâ	Dir-idi *ente minnī* aña server Ki Mūsādan gibi Hārūn peyem-ber
Bu kez gökte kıralım hep varını Atalar gök yüzüne oklarını	Atalar göge bunlar oḳlarını Diyeler ḳıralum gökde varını
O nârın kabını hayme edine Cihân hem ola gark ilku sütüne	O nāruñ ḳabı pes ḫayme idile Ṭoya bir ḳavm bir nāḳa südi-le
Ger Nasûh tevbesin ederse kesi Ol kapıdan girer onun tevbesi	Naṣūḥ tevbesin ide bir kişi ger Anuñ tevbesin anda iledürler
Korka bu sözden cehennem ayda kim nider beni Kim azâb etmek için mi bana etti i'tibâr	Diye n'oldı ᶜ aceb binüm günāhum ᶜ Aẕāb itmek-içün mi_oḳur ilāhum
Cebrâyil'in titreye a'zâsı tir tir korkudan Dizlerinin üstüne duramaya ol dil-nüvâz	İre çün Cebreʾīle emr-i Sübḥān Az ola ḳorḫudan maḥv ola ol cān
Bugün kimseye zulm olunmaz bulur netdise Gerek kim ne yere ki lâyıksa vara müfâz	Bugün hīç kimseye ẓulm olmaz iy yār Cezāsın bulısar ebrār u füccār
Ki beş nesneden sormayınca benî Âdem'e Ayağını yerden kımıldatmaya bak lihâz	Ayaḳ ırḳurmadın hem ibn-i ādem Ṣora biş nesneden Ḫallāḳ-ı ᶜ ālem
Buyura onu Firdevs uçmağına Gide havrâ-yı azrâ koçmağına	Pes andan vire Firdevs uçmaġını Naşīb ide ḫūrīler ḳuçmaġını
Dahi artuk mezîd edem varın bir cennete bugün Kimi dilerseniz bile alın gidin edin işmâl	Kimi dilerseñüz varuñ görüñ siz Elin alup cināna irgürüñ siz
İgen ednâ azâb olan iki na'lin giye oddan Başında kaynaya beyni kazan kaynar gibi eyyâm	Ki oddan geydürürler naᶜ l ayaġa İrişür ıssısı anuñ dimāġa Ḫarāretden anuñ ḳaynar dimāġı Nitekim ḳaynaya çölmek bayaġı
Çagrışalar anda uvâ ve zefîr Sanki kilâb ura ve ide nefîr	ᶜ Avāv idüp hemān çaġrışa anlar Kilāb ürer gibi çıġrışa anlar
Ağ olısar kamusı hem kıvırıcık saçlılar Erkek ü dişisi olısar otuz üçer yaşılu	Otuz üç yaşlu olalar ḳamusı Ḳıvurcuḳ şaçlu olalar ḳamusı
Kim emr ede varın siz de girin cennet makaamına Ne korku ola ne gussa kılın diye sefer Allâh	Ne ḳorḫu şimdiden girü ne ġuṣṣa Size var cennetümde niçe ḥışşe
Velî alınlarında yazılısar Sanasın mermer üzre kazılısar	Velī alınlarında ḳala bir ḫaṭ Ki şan mermerde olmışdur muḫaṭṭaṭ
Verile her ere hûrî beşer yüz Kim onlar gibi görmedi beşer yüz	Dimiş ol kim ola ḫūrī beşer yüz Ki görmedi bular gibi beşer yüz
Dedi yiyip içenler döke terler Şu terler kim olalar müşg ü dürler	Didi kim der oluban çıḳa cümle Ki miskden daḫı aṭyeb ḳoḳa cümle

M1	M2
Neden kim iştihâ etse erenler Alıp ol sûrete girer girenler	İde bir ṣūreti ol iştihā ger Eger erdür eger ᶜ avret vireler
Dü-şenbe gün nidâ ede münâdî Ki İbrâhîm'e açın tiz kanadı	Dü-şenbe gün çağıra bir melek hem Gelüñ İbrāhīme iy cinn ü ādem
Ol üçün birisi izzet hicâbıdır cenâbına Kim ef'âli sarâyında serâ-perde eder irhâ	Ol üçüñ biri ᶜ izzetdür ki efᶜ āl Serā-perde idindi anı fi'l-ḥāl
Kitâb erişti çünkim intihâya Hak'a hamd ile medh-i bî-nihâye	Kitābum pes irişdi intihāya Ṣenā vü ḥamd ilāha bī-nihāye

Beyitler arasındaki benzerliği, vasıta beyitleri ile tekrarlı beyitler arasında da görmek mümkündür:

M1'den;

Zihî sultân-ı a'zam kim kemâline zevâl ermez
Celâl-i kibriyâsından cemâline hayâl ermez

M2'den;

Zihī Ḳādir ki_anuñ hergiz zevāl irmez kemāline
Ḳamu ᶜ aḳl irmedi anuñ kemālinüñ ḫayāline
* * *

M1'den;

Muhammed sırr-ı a'lâdır ki kadr-i kaabe kavseyn ol
Muhammed nur-ı eclâdır ki Hak sultân-ı kevneyn ol

M2'den;

Nūr-ı aṣfādur Muḥammed sırr-ı aᶜ lā-yı Ḫudā
Şems-i eclādur Muḥammed Muṣṭafā vü müctebā
* * *

M1'den;

Zühr-i âlemdir Muhammed sâdıkü'l-va'di'l-emîn
Fahr-i âlemdir Muhammed rahmete'l-li'l-âlemîn

M2'den;

Feyż-i Raḥmāndur Muḥammed *raḥmeten li'l-ᶜālemīn*
Luṭf-ı sulṭāndur Muḥammed *ṣādıḳu'l-vaᶜdi'l-emīn*

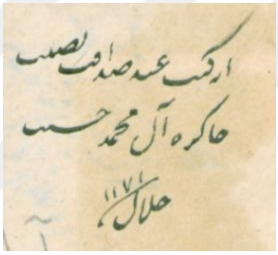
III. BÖLÜM – MUHAMMEDİYE'NİN METNİ

3.1. NÜSHA TAVSİFLERİ[74]

Muhammediye'nin Ankara'da üç (ikisi Millî Kütüphanede, biri Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanesinde), İstanbul'da iki (biri İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde, biri Süleymaniye Kütüphanesinde) ve Konya'da bir (Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde) yazma nüshası tespit edilmiştir. Bu nüshaların özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

3.1.1. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi No. TY 570 (İÜ):

Kütüphane kataloğunda *Muhammediye* adıyla, Hakîkî b. Hamidüddin Yûsuf adına kayıtlıdır. Harekeli nesih hatla yazılmıştır. 383 varaklık[75] nüshanın kâğıt boyutu 203x120 mm, yazı alanı boyutu ise 149x81 mm'dir. Her sayfa 17 satırdan oluşmaktadır. Cetveller ve başlıklar kırmızıdır. Ser-levhası mihrabiyeli ve tezhiplidir, ancak başlık yazılmamıştır. Zahriyesindeki temellük kaydında[76] H 1171 (1758) tarihi vardır:

Resim 1: İÜ nüshasındaki temellük kaydı

Metin çift sütun hâlinde yazılmıştır. Ayetler, hadisler, başlıklar ve tekrarlı beyitler kırmızı çizgilerle çerçeve içine alınarak, kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Ancak, bazı ayet ve hadisler ile tekrarlı beyitlerin metinden kırmızı çizgi ile ayrılmadığı da görülür.

1a, 144a ve 384b sayfalarında "Dârü'l-Fünûn Edebiyât Fakültesi Kütüphânesi" yazılı mühür vardır. Yine 384b sayfasında "Edebiyât Kütüphânesi" kaşesinin altında eserin arşiv numarası (570) ve "Muhammediye Nazîresi" kaydı bulunmaktadır.

---

[74] Nüsha tavsifleri hazırlanırken özellikle cilt, kâğıt özellikleri vb. hususların tespitinde kütüphane kataloglarından yararlanılmıştır.

[75] Nüshanın varak numaralandırmasında bazı hatalar mevcuttur: 97 sayısı iki defa yazılmış ve bu hata 200. varağa kadar devam etmiştir. 200. varaktan sonra 201 atlanarak 202 numarasıyla devam edildiği için doğru sıralamaya dönülmüştür. Ancak 244'e gelindiğinde bu varak da atlandığı için numara verilmemiş, metnin sonuna kadar numaralandırma bir sayı geriden gelmiştir. Nüshanın numaralandırmasına göre eser 382b sayfasında sona ermektedir, ancak sözünü ettiğimiz hususlar dolayı varak sayısının 383 olduğu görülmektedir.

[76] "Ez-kütüb-i ᶜabd-i ṣadāḳat-naṣīb ḫāk-i reh-i āl-i Muḥammed-i ḥabīb cemāẕiye'l-evvel 1171".

Nüshanın 30b sayfasında üstten orta kısma doğru bir yırtık mevcuttur, 238b sayfası ise boş bırakılmıştır.

Nüsha, besmele ve hamdele beytinden[77] sonra

İlāhü'l-ḫalḳı Deyyānün Ḳadīmün
Veliyyü'r-rızḳı sulṭānün Kerīmün

beytiyle başlayıp

Hem evlādına vü āline anuñ
Ṣalavātı irişsün ol Ḫudānuñ

beytiyle bitmektedir.

3.1.2. Millî Kütüphane Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu No. 03 Gedik 17681 (AG):

Manzûme-i Mev'ize adıyla kayıtlıdır.[78] Harekeli nesih hatla yazılmıştır. 338 varaklık nüshanın kâğıt boyutu 290x182 mm, yazı alanı boyutu ise 205x102 mm'dir. Her sayfa 19 satırdan oluşmaktadır. Cetveller ve başlıklar kırmızıdır. Mihrabiyesi boş bırakılmıştır. Nüsha iç kapağında ve zahriyesinde yazılı bulunan 843, yazmanın eski arşiv numarası olmalıdır.[79]

Metin iki sütun hâlinde yazılmıştır. Ayetler, hadisler, başlıklar ve tekrarlı beyitler kırmızı çizgilerle çerçeve içine alınarak kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Kimi yerlerde tekrarlı beyitlerin sadece ilk kelimesi yazılarak bir tür kısaltma yapılmıştır.

Zahriyede iki farklı mühür vardır. İlki "Afyonkarahisar Gedik Ahmet Paşa Kütüphanesi"nin mührü olup yeni harflerle yazılmıştır. Aynı mühür 338b sayfasında da vardır.

İkinci mühür eski harfli olup "*Ve mā tevfīḳī illā billāh*[80] 'abdühu Mīr Aḥmed Aġa ebnā'-i sipāhiyān-ı dergāh-ı 'ālī" ibaresini içerir. Bu mühür 264a ve 338a sayfalarında da vardır:

---

[77] Söz konusu beyit şöyledir: *Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm / Ve ḥamdi'llāhi ẕi'l-faẓli'l-ʿaẓīm.*
[78] Eser adı, muhtevaya dayanarak kataloğa sehven bu şekilde kaydedilmiş olmalıdır.
[79] Nitekim Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* adlı kitabında *Muhammediye*'den bahsederken eserin bulunduğu yeri ve arşiv numarasını dipnotta "Afyon Kitaplığı, 843" olarak belirtir (2016: 359).
[80] *"Başarım ancak Allah'ın yardımı iledir."* (Hûd 11/80).

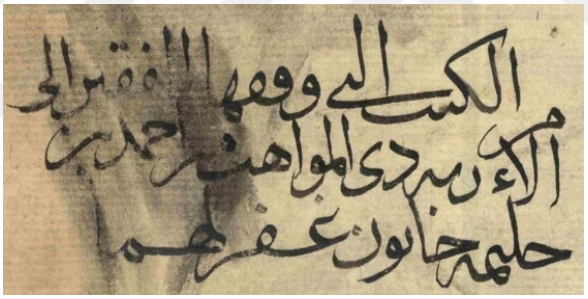
Resim 2: AG nüshasındaki eski harfli ilk mühür

Ayrıca baştan iki varak hariç, her varağın "b" yüzünün sağ üst köşesinde "Kemterīn bende Maḥmūd" ibaresi yazılı bir şahıs mührü daha vardır:

Resim 3: AG nüshasındaki eski harfli ikinci mühür

Zahriyede ise eserin vakfedildiğine dair bir kayıt bulunmaktadır: [81]

Resim 4: AG nüshasındaki vakfiye kaydı

Bu nüsha da, İÜ nüshasında olduğu gibi, besmele ve hamdeleden sonra

İlāhü'l-ḫalḳı Deyyānün Ḳadīmün
Veliyyü'r-rızḳı sulṭānün Kerīmün

beytiyle başlayıp

Hem evlādına vü āline anuñ
Ṣalavātı irişsün ol Ḫudānuñ

beytiyle bitmektedir.

[81] "El-kütübi ilā-vaḳfuhā el-faḳīr… ẕi'l-mevāhib Mīr Aḥmed bin Ḥalīme Ḫātūn ġufira lehümā".

3.1.3. Süleymaniye Kütüphanesi Ömer İşbilir Koleksiyonu No. 5 (SK):

Eser adı *Muhammediye*, müellif adı Yûsuf Efendi olarak kayıtlıdır.[82] Harekeli nesihle yazılmıştır. 325 varaklık[83] nüshada her sayfa 19 satırdan oluşmaktadır. Nüshanın kâğıt boyutu, 297x197 mm'dir. Nüsha, kahverengi, şemseli, zencirekli, yekşahlı ve mıklepli bir cilde sahiptir. Sayfa kenarlarında yer yer yırtılmalar ve rutubetten dolayı lekeler mevcuttur. Ciltte ve sayfalarda kurt yenikleri mevcuttur.

Ayet ve hadislerin üzeri kırmızı ile çizilerek belirtilmiştir. Metin çerçevesizdir. Başlıklar, ayet ve hadisler ile tekrarlı beyitler siyah mürekkeple yazılmıştır.

Nüsha, İÜ ve AG nüshalarında olduğu gibi, besmele ve hamdeleden sonra

İlāhü'l-ḫalḳı Deyyānün Ḳadīmün
Veliyyü'r-rızḳı sulṭānün Kerīmün

beytiyle başlayıp

Hem evlādına vü āline anuñ
Ṣalavātı irişsün ol Ḫudānuñ

beytiyle bitmektedir.

3.1.4. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi No. 3565 (BY):

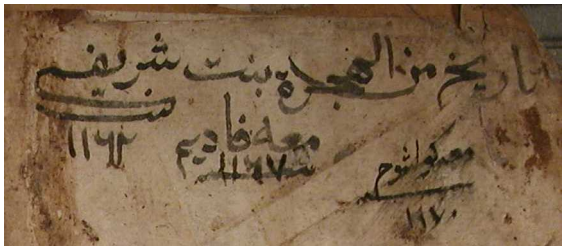
Dîvân-ı Muhammediye adıyla kayıtlıdır. Eser adı başlıkta "Hāẕā Kitāb-ı Dīvān-ı Muḥammediyye" ibaresiyle belirtilmiştir. Harekeli nesih hatla yazılan nüsha, 364 yapraktan ibarettir. Ancak sondan iki yaprak eksiktir.[84] Nüshanın kâğıt boyutu 245x165 mm, yazı alanı boyutu ise 185x115 mm'dir. Her sayfa 17 satırdan oluşmaktadır. Nüshanın özellikle baştaki ve sondaki yapraklarının kenar kısımları hayli yıpranmış durumdadır.

Metin, çift sütun hâlinde yazılmıştır. Bazı yapraklar hariç, genellikle çerçevesizdir. Başlıklar, ayet ve hadisler genellikle kırmızı mürekkeple yazılmıştır; ancak bazı yerlerde siyah mürekkeple yazıldığı da görülür.

Nüshanın zahriyesinde bulunan tarihler dikkate alınırsa H 1162 (1749) tarihinden önce istinsah edilmiş olmalıdır:

---

[82] Nüshanın zahriyesinde, muhtemelen sonradan düşülmüş, "Muḥammediyye yazma Yūsuf Efendi mine's-siyer" kaydı bulunmaktadır.
[83] Katalogda sehven 326 varak olduğu belirtilmiştir.
[84] Metin içinde birkaç yerde daha eksik varaklar bulunmaktadır. Bir sayfadaki satır sayısı dikkate alındığında, eksik beyit sayısına bakılarak nüshadan aşağı yukarı sekiz varağın kopmuş olduğu söylenebilir.

Resim 5: BY nüshasının zahriyesindeki tarih kayıtları

Nüsha, besmele ve hamdele beytinden sonra[85]

İlāhü'l-ḫalḳı Deyyānün Ḳadīmün
Veliyyü'r-rızḳı bi'l-ḫalḳı Kerīmün

beytiyle başlayıp

Bu deñlü ki_eyledüm küstāḫlıḳ ben
Ḳabūl ide umaram girü andan

beytiyle bitmektedir:

3.1.5. Millî Kütüphane No. B 1137 (MK):

Edebü't-Tâlibîn[86] adıyla kayıtlıdır. Suyolu filigranlı kâğıda, harekeli nesih hatla yazılmıştır. Nüsha, katalogda 408 varak olarak belirtilmesine rağmen 335 varaktan ibarettir. Ancak baştan eksiktir.[87] Nüshanın kâğıt boyutu 300x192 mm, yazı alanı boyutu ise 200x103 mm'dir. Her sayfa 19 satırdan oluşmaktadır. 35. varağa kadar sayfa kenarları yer yer yırtıktır. Son sayfanın ise sol alt köşesi yırtılmıştır. Nüsha bordo deri, yeni ciltlidir.

Metin çift sütun hâlinde yazılmıştır. Ayetler, hadisler, başlıklar ve tekrarlı beyitler kırmızı çizgilerle çerçeve içine alınarak kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Nüshanın başı ve sonu şöyledir:

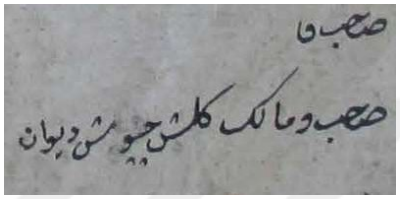
Başı: Risālet ḫātemi oldı Muḥammed
Nübüvvet ḫātimi oldı Muḥamm[ed]

Sonu: Hem evlādına vü āline a[nuñ]
Ṣalavātı irişsün [ol Ḫudānuñ]

[85] Söz konusu beyit şöyledir: *Bi'smillāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm / Ve ḥamdi'llāhi ẕi'ş-şāni'l-Kerīm.*
[86] Kütüphane kataloğunda eser adının hâtime bölümünden alındığı, diğer adının da Reh-nâme olduğu belirtilmiştir. Oysa ki söz konusu bölümde müellif, eser adının *Muhammediye* olduğundan ve daha önce *Âdâbü't-Tâlibîn* ve *Reh-nümâ* adlarında iki eser daha yazdığından bahsetmektedir. Bu durumda katalog bilgilerinin hatalı olduğu aşikârdır.
[87] Bu nüsha, tenkitli metnimize göre 50. beyitle başlamaktadır. Buna dayanarak nüshanın başından iki varağın kopmuş olduğu söylenebilir.

3.1.6. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi Üniversite B Koleksiyonu No. 6 (AÜ):

Kütüphane kataloğunda *Nazîre-i Muhammediye* adıyla, Sîneçâk Yûsuf Sinâneddîn adına kayıtlıdır.[88] Filigransız kâğıda, harekeli nesih hatla yazılmıştır. 66 varaklık nüshanın kâğıt boyutu 268x181 mm, yazı alanı boyutu ise 214x145 mm'dir. Her sayfa 25 satırdan oluşmaktadır. Her satırda iki beyit yan yana yazılmak suretiyle dört sütun hâlinde düzenlenmiştir. Nüsha iç kapağında temellük kaydı bulunmaktadır:[89]

Resim 6: AÜ nüshasındaki temellük kaydı

Nüshada 1a-4b sayfalarında cetveller kırmızıdır, diğer sayfalarda cetvel yoktur. 1a-38b arasında başlıklar ile ayet ve hadislerin yazılacağı kısımlar boş bırakılmış, kalan kısımlarda ise yaldızlı olarak yazılmıştır. İlk varağın sol tarafı orta kısma kadar yırtıktır. Sayfa altlarında yırtılmalar ve rutubet lekeleri vardır. Nüsha, kahverengi meşin kaplı mukavva ciltlidir.

Baştan ve sondan eksik[90] olan nüsha

> Beyān it bize aḥvāl-i cihānı
> Oḳuyup ḥaẓẓ ideler her dil anı

beytiyle başlayıp

> Benī Aṣferden oña dek didi cān
> Arada altı yıl var didi sulṭān

beytiyle bitmektedir.

---

[88] Nüsha iç kapağında "Muḥammediyye" ve hemen altında "Yûsuf" adı yazılıdır. Sonradan kırmızı mürekkeple "Sîneçâk" kaydı düşülmüş. Müellif adının kütüphane kataloğuna Yûsuf-ı Sîneçâk olarak hatalı aktarılmasının sebebi de bu kayıt olmalıdır.

[89] "Ṣāḥib ve mālik gülşen-i çepveş-dīvān".

[90] Nüshanın ilk beyti, tenkitli metnimizin 128. beytidir. Bu da nüshanın baştan iki yaprak eksik olduğunu göstermektedir. Ayrıca 52b-53a sayfaları arasında muhtemelen iki yaprak, 54b-55a sayfaları arasında da üç yaprak kopmuş durumdadır. Nüshanın son beyti ise tenkitli metnimizin 6476. beytidir. Buna göre nüshanın, beyit sayısı olarak eserin yarısından biraz fazlasını ihtiva ettiği söylenebilir.

3.2. NÜSHA DEĞERLENDİRMESİ

Bu bölümde eserin nüshaları istinsah tarihleri, beyit sayıları, benzerlik ve farklılıklar ile imla özellikleri bakımından ele alınacak; ortaya konan verilere göre nüsha şeceresi çıkarılacaktır.

3.2.1. İstinsah Tarihleri

Muhammediye'nin yazma nüshalarından BY ve AÜ'nün son kısımları eksiktir, diğer nüshalarınsa hiçbirinde temmet kaydı yoktur. Dolayısıyla nüshaların hangi tarihlerde ve kimler tarafından istinsah edildiklerine dair herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. İstinsah tarihlerine bakarak bir nüshayı öncelemek bu nedenle mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte nüshalardan ikisinin iç kapağında kayıtlı bulunan tarihlere bakılarak bu nüshaların yazılma tarihlerine dair bir tahminde bulunulabilir. İÜ'nün zahriyesindeki temellük kaydında H 1171 (1758) tarihi göze çarpmaktadır. BY nüshasının da zahriyesinde üç tarih kayıtlı olup bunların en eskisi H 1162 (1749)'dir. Söz konusu iki nüsha bu tarihlerden önce istinsah edilmiş olmalıdır.

3.2.2. Beyit Sayıları

MK ve AÜ nüshaları, nüsha karşılaştırmasına dâhil edilmediği için[91] bu nüshaları beyit sayıları açısından ayrı değerlendirmek yerinde olacaktır. AÜ nüshası, beyit sayısı olarak en eksik nüshadır. Çünkü bu nüshanın, bir sayfadaki satır sayısına göre tahminen, baştan iki ve orta kısımlarda ise farklı yerlerde toplam beş yaprağı eksiktir. Tenkitli metnimize göre 128-6476 arasındaki beyitleri içeren nüsha, sondan da epeyce eksiktir. Büyük ihtimalle bu kısım nüshadan kopmuştur. Dolayısıyla bu nüshanın beyit sayısı olarak, eserin yarısından biraz fazlasını ihtiva ettiği söylenilebilir. MK nüshasının ise baştan iki yaprağı eksik olup ilk beyti, tenkitli metnimizin 50. beytine karşılık gelmektedir. Nüshada ayrıca, bir yaprak kopmuş durumda olup münferit olarak eksik bulunan çok sayıda beyit vardır.

Karşılaştırmaya dâhil edilen nüshalardan beyit sayısı bakımından, diğerlerine göre, en eksik nüsha BY'dir. Bu nüshada dizi hâlinde eksik bulunan beyitlerin

[91] Bu nüshaların, nüsha karşılaştırmasına neden dâhil edilmedikleri "Metni Kurarken İzlenilen Yöntem" bölümünde açıklanacaktır.

sayısına[92] bakıldığında toplamda sekiz yaprak nüshadan kopmuş olmalıdır. Ayrıca, metin içinde farklı yerlerde münferit olarak eksik bulunan 35 beyit daha vardır.

SK nüshası tenkitli metnimize göre 163 beyit eksiktir. Bunlardan 28'inin (4511-4538. beyitler) bir dizi hâlinde olup diğerlerinin münferit olması, nüshadan kopan yaprak bulunmadığını göstermektedir. Nüshada bu kadar çok sayıda beytin eksik olması, müstensihin dalgınlık neticesinde beyitleri atlamasından kaynaklanmış olmalıdır.

Eserin beyit sayısı bakımından diğerlerine göre tama daha yakın nüshaları AG ve İÜ'dür. Her iki nüshanın da başı ve sonu tamdır. Nüshalardan kopan yaprak bulunmamaktadır. İÜ nüshası tenkitli metnimize göre 55 beyit eksiktir; bunlardan 51'i AG nüshasında da eksik olan beyitlerdir.

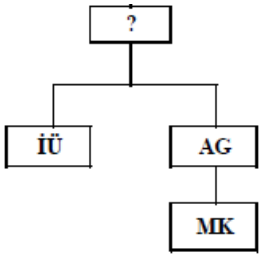
Metinde, esas vezinden farklı bir vezinle yazılmış yedi beyit bulunması da ayrıca dikkate değer bir durumdur. Bu beyitler İÜ, AG ve MK nüshalarında bulunmakta olup diğer üç nüshada yoktur.

3.2.3. Benzerlikler ve Farklılıklar

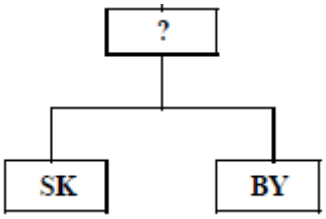
Eksik beyitler, takdim-tehirler, hatalarda müştereklik, tekrarlı beyitlerin metin içinde bulunduğu yerler gibi hususlar dikkate alındığında nüshalar arasındaki yakınlık ve benzerlik üç grup hâlinde kendini gösterir.

Bu gruplardan ilki İÜ, AG ve MK nüshalarının oluşturduğu gruptur. İÜ ve AG aynı nüshadan çoğaltılmış olmalıdır. MK nüshası ise İÜ ve AG ile aynı kaynaktan değil, AG'den istinsah edilmiş olmalıdır. Çünkü bu iki nüshanın farklılaştığı durumlarda daima AG nüshasını takip eder. AG nüshasında İÜ'den çok daha fazla sayıda takdim-tehir vardır. MK, bu hususta da AG nüshasının izinden gider. Bu nüshada, İÜ ve AG nüshalarındaki hatalardan ayrı, çok fazla sayıda yazım hatası da mevcuttur. Nüsha farkları bakımından metne katkısı AG nüshasından ileride değildir. Buna göre bu grubun şeması şu şekilde ortaya konabilir:

[92] Eksik beyit sayısı 239'dur. Diğer 35 beyti de ekleyince toplamda 274 etmektedir.

İkinci grup, SK ve BY nüshalarının oluşturduğu gruptur. Bu iki nüsha aynı kaynaktan çoğaltılmış olmalıdır. Bu nüshalardan birinin diğerinden çoğaltılmış olabileceği akla gelse de nüshalarda eksik bulunan beyitlerin farklılık göstermesi bu ihtimali zayıflatmaktadır. Buna göre bu grubun şeması şu şekilde ortaya konabilir:

Üçüncü grupta, tek başına kalan AÜ nüshası yer alır. Bu nüsha ile ilgili dikkat çeken ilk husus, sadece bu nüshada olup da diğer nüshaların hiçbirinde bulunmayan dokuz beyti ihtiva etmesidir. Ayrıca, metinde yirmi altı yerde bu nüshaya müracaat edilerek anlam, vezin ve kafiye/redif açısından kusurlu yerler düzeltilmiştir. Bu özellikler, hacimce her ne kadar yarım olsa da, tamamlayıcı olması açısından nüshayı değerli kılmakta ve diğer nüshalardan daha üst bir konuma yükseltmektedir. Bu nedenle bu nüsha, müellif hattı olan nüshadan çoğaltılmış gibi görünmektedir.

Nüshaların hatalar bakımlardan birbirine benzediği ve birbirinden farklılaştığı durumlar ile örnek beyitleri şöyle sıralayabiliriz:

- **İÜ, AG ve MK nüshalarının hatalarda müşterekliği:**

Örnek 1: Geçüp andan irişdi müntehāya
Dinilür Sidre hem işbu araya (3166)

İkinci mısradaki “dinilür” kelimesi İÜ, AG ve MK nüshalarında “diyenler” olarak geçmektedir. Anlam bakımından bu nüshaların varyantı hatalıdır.

Örnek 2: Bu biş vaḳtüñ ṣevābın daḫı iy yār
Digil kim olavuz andan ḫaberdār (3948)

İkinci mısradaki “digil” kelimesi İÜ, AG ve MK nüshalarında “degül” olarak geçmektedir. Anlam bakımından bu nüshaların varyantı hatalıdır.

Örnek 3: Ki ḥattā ben tamām idem **duᶜ āmı**
Girü cemᶜ ide olduḳda tamāmı (4224)

İlk mısradaki "duᶜ āmı" kelimesi İÜ, AG ve MK nüshalarında "duᶜ āyı" olarak geçmektedir. Kafiye bakımından bu nüshaların varyantı hatalıdır.

Örnek 4: Buyurdı girü ol ḥāli peyem-ber
Çıḳa Deccāl öñince **pīş-revler** (6629)

İkinci mısradaki "pīş-revler" kelimesi İÜ, AG ve MK nüshalarında "tīş-revler" olarak geçmektedir. Kelime bu hâliyle yanlış yazılmış olup anlamsızdır. Dolayısıyla bu nüshaların varyantı hatalıdır.

- **İÜ'nün hatalarda AG ve MK nüshalarından farklılaşması:**

Örnek 1: Sensin ḥabīb-i cāvidān kim bī-nişān senden nişān
Sensüz şehā bu cism cān bulmaz vücūd olur **fenā** (598)

İkinci mısradaki "fenā" kelimesi İÜ'de, AG ve MK nüshalarının aksine, "vefā" olarak geçmektedir. Dolayısıyla anlam bakımından İÜ nüshasının varyantı hatalıdır.

Örnek 2: **Kerem** ḥaḳḳı ki ervāḥ-ıla ḳılduñ
Raḳam ḥaḳḳı ki levḥa anı urduñ (6230)

İlk mısradaki "kerem" kelimesi İÜ'de, AG ve MK nüshalarının aksine, "gerek" olarak geçmektedir. Anlam bakımından İÜ nüshasının varyantı hatalıdır.

Örnek 3: Meẓālim bī-ḥad oldı boynumuzda
Ḫalāṣa yoḳ-durur dermān **bizde** (8940)

İkinci mısradaki "bizde" kelimesi İÜ nüshasında, diğer iki nüshanın aksine, "bizden" olarak geçmektedir. Kafiye bakımından İÜ nüshasının varyantı hatalıdır.

- **İÜ ve AG'nin hatalarda farklılaştığı durumlarda MK'nin AG nüshasını takip etmesi:**

Örnek 1: Telef oldı ḳamu ᶜ ömrüm dirīġā
Heves göñlümde vü başumda **sevdā** (910)

İkinci mısradaki "sevdā" kelimesi AG ve MK nüshalarında, İÜ'nün aksine, "şeydā" olarak geçmektedir. Anlam bakımından AG ve MK nüshalarının varyantı hatalıdır.

Örnek 2: Bize bu ᶜ uḳdeyi ḥall it keremden
Ola kim ḳurtarasın **bizi** ġamdan (1365)

İkinci mısradaki "bizi" kelimesi AG ve MK nüshalarında, İÜ'nün aksine, "bizi bu" şeklinde geçmektedir. Vezne göre "bu" kelimesi fazladır. Dolayısıyla AG ve MK nüshalarının varyantı hatalıdır.

Örnek 3: Meger evvel ᶜArab dilin o yazmış
Hem Ādem sözini naẓm üzre **düzmiş** (2305)

İkinci mısradaki "düzmiş" kelimesi AG ve MK nüshalarında, İÜ'nün aksine, "dimiş" şeklinde geçmektedir. Kafiye ve redif bakımından AG ve MK nüshalarının varyantı hatalıdır.

Örnek 4: Didi İblīs çoḳdur aḳribāsı
Bunı itmeñ ki degüldür revāsı (3703)

İkinci mısradaki "bunı" kelimesi AG ve MK nüshalarında, İÜ'nün aksine, "bunuñ" şeklinde geçmektedir. Dil bilgisi bakımından AG ve MK nüshalarının varyantı hatalıdır.

◆ **SK ve BY nüshalarının hatalarda müşterekliği:**

Örnek 1: Ki her bir ḳaşları beñzer hilāle
Siyāhet içre ṭaᶜn ider Bilāle (738)

İkinci mısradaki "siyāhet" kelimesi SK ve BY nüshalarında "siyāset" olarak geçmektedir. Anlam bakımından bu iki nüshanın varyantı hatalıdır.

Örnek 2: İkinci ḳapunuñ adı Caḥīmdür
ᶜAz̲ābı **ehline** ġāyet elīmdür (1138)

İkinci mısradaki "ehline" kelimesi SK ve BY nüshalarında "derdine" olarak geçmektedir. Anlam bakımından bu iki nüshanın varyantı hatalıdır.

Örnek 3: İkinci cürmine iḳrār ideler
Ḥaḳuñ ḳatında çoḳ **aᶜz̲ār** ideler (8220)

İkinci mısradaki "aᶜz̲ār" kelimesi SK ve BY nüshalarında "iᶜtiz̲ār" olarak geçmektedir. Vezin bakımından bu iki nüshanın varyantı hatalıdır.

Örnek 4: Şu deñlü eyleye olᶜarż-ı **ḥācet**
Ki rāżī ola andan yüce ḥażret (8913)

İlk mısradaki "ḥācet" kelimesi SK ve BY nüshalarında "ḥācāt" olarak geçmektedir. Kafiye bakımından bu iki nüshanın varyantı hatalıdır.

◆ **AÜ'nün diğer nüshaların hatalı/eksik kısımlarını tamamlaması:**

Örnek 1: Bil imdi kim ki **itse** küfr-i niᶜmet
Ṭoḳınur boynına şemşīr-i saṭvet (1829)

İlk mısradaki "itse" kelimesi diğer nüshalarda "olsa" şeklinde geçmektedir. Anlam gereği AÜ nüshasından tamamlanmıştır.

Örnek 2: Rıżā az ola ᶜöz̲r itmeye maḳbūl
Günehde cüst ola ṭāᶜatde süst ol (3441)

İkinci mısradaki "günehde" kelimesi diğer nüshalarda "günāha" şeklinde geçmektedir. Anlam gereği AÜ nüshasından tamamlanmıştır.

Örnek 3: Bu kez Yāsīnden **işitgil** ḥikāyet
Resūl-i Ḥaḳdan olmışdur rivāyet (4740)

İlk mısradaki "işitgil" kelimesi diğer nüshalarda "işit" şeklinde geçmektedir. Vezin gereği AÜ nüshasından tamamlanmıştır.

3.2.4. İmla[93]

Muhammediye'nin tenkitli metnini oluştururken kullandığımız yazma nüshalarda (İÜ, AG, SK ve BY nüshaları) dikkat çeken imla özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

◆ Bazı kelimelerin son hecesindeki yükleme durumu ve iyelik eki ünlüleri (ı/i)nin hareke ile gösterilmesi, en çok BY nüshasında görülen bir yazım özelliğidir. En az da AG nüshasında görülür: idrāk**i** (İÜ, 13a[94]), sulṭān**ı**dur (İÜ, 361b), ᶜahd**i** (İÜ, 2201a), bostān**ı** (AG, 188a), kevn**i** (SK, 9a), ḥāl**i** (SK, 57a), an**ı** (SK, 258a), çavuş**ı** (BY, 53a), yüz**i** (BY, 83a), aṣḥāb**ı** (BY, 109a).

◆ Görülen geçmiş zaman kipi 3. tekil kişi çekiminde ı/i ünlülerinin hareke ile gösterilmesi en çok BY nüshasında, en az da AG nüshasında görülen bir yazım özelliğidir: bul**dı** (İÜ, 372b), başd**ı** (İÜ, 2157a), geyd**i** (İÜ, 3664b), old**ı** (AG, 874a), görd**i** (SK, 3710a), itmişd**i** (SK, 3807b), ḳıld**ı** (SK, 5388a), idind**i** (BY, 75a), itd**i** (BY, 98b), düşd**i** (BY, 3595b).

◆ Yönelme durum eki ünlüleri (e/a)nin harekeyle gösterilmesine sadece birkaç kelimede rastlanılır: kevn**e** (İÜ, 2457a), ᶜarş**a** (SK, 3189b), nefs**e** (SK, 3465b), ceyş**e** (BY, 4532a), Allāh**a** (BY, 9227a).

◆ Atıf vavlarının ötre ile gösterilmesi nüshaların hepsinde görülen bir yazım özelliğidir: ervāḥ**u** hem ecsād (İÜ, 435a), feyż**ü** cūd (İÜ, 620a), zülf**ü** çeşm (İÜ, 1616b), fıḳh**u** Ḳurᵓān (AG, 356b), tesbīḥ**u** taḥmīd (AG, 1422a), keyf**ü** kem (SK, 7a), feryād**u** ġulġul (SK, 188b), kūh**u** ṣaḥrā (BY, 119a), şād**u** ḫandān (BY, 178b), merdūd**u** maġbūn (BY, 6920a).

◆ Atıf vavları nadiren esre ile de gösterilmiştir: ḳadr**i** māye (AG, 2446b), dün**i** gün (SK-BY, 6836b).

---

[93] İmla ilgili hususlar bu başlık altında nüshalardaki yazımlara uygun şekilde gösterilmeye çalışılmış, tenkitli metindeki esaslara uyulmamıştır.

[94] Tenkitli metnimizdeki beyit ve mısra numaralarıdır.

◆ Tamlamalardaki izafet kesresinin ötre ile gösterilmesi, SK ve BY nüshalarında karşımıza çıkmaktadır: ᶜaḳl**u** evvel (SK, 12a), ẕāt**u** ekber (SK, 477a), yevm**ü** ᶜibādet (SK, 7022a), ᶜizz**ü** ḥażret (BY, 113b), tāc**u** ᶜizzet (BY, 3885a).

◆ Tamlamalardaki izafet kesresinin "ye-ی" harfi ile yazılması, İÜ ve BY nüshalarında yaygın biçimde görülür: aṣlı ḥaḳāyıḳ (İÜ, 54a), keşf**i** maᶜānī (İÜ, 133b), aḥvāl**i** ᶜālem (İÜ, 703a), eşyāy**ı** bī-ᶜad (SK, 14b), murġ**ı** seḥer-ḫīz (SK, 184a), nūr**ı** Ḫudā (SK, 2882b), ġam**ı** nefs (BY, 150b), şarāb**ı** maġfiret (BY, 579b), rūz**ı** ḳıyāmet (BY, 1565a).

◆ Sonu e ünlüsü ile biten bazı Arapça ve Farsça kelimelere getirilen yükleme durum ekinin bazen esreli hemze (ء) ile yazılması, nüshaların hepsinde görülen bir yazım özelliğidir: ᶜuḳde**ʾi** (İÜ, 180a), cümle**ʾi** (İÜ, 1670a), tevbe**ʾi** (İÜ, 1950b), nükte**ʾi** (AG, 180b), cümle**ʾi** (AG, 328b), Kaᶜbe**ʾi** (AG, 4057b), penbe**ʾi** (SK, 1238a), secde**ʾi** (SK, 2752b), şemme**ʾi** (SK, 3527a), secde**ʾi** (BY, 2752b), Mekke**ʾi** (BY, 4477a), perde**ʾi** (BY, 8704a).

Sonu i ünlüsü ile biten bazı Arapça kelimelerle kimi Türkçe kelimelere de esreli hemze getirildiği görülür: yaᶜni**ʾi** (İÜ-AG, 4781a), maᶜni**ʾi** (İÜ-AG, 4781b), kimse**ʾi** (BY, 3999a), aḳça**ʾi** (İÜ-AG-SK-BY, 5383a), kişi**ʾi** (AG, 5994a).

◆ Farsça bazı kelimelerdeki "ẕ" harfinin "d" ile yazılması hususunda nüshalar arasında belli bir ayrım söz konusudur. İÜ ve AG nüshalarında bazen "ẕ"li, bazen "d"li yazımlar görülürken SK ve BY nüshalarında çoğunlukla "ẕ"li yazımlar görülmektedir: ḫıẕmet (İÜ, 164a), ümīẕ (İÜ, 171a), dī**d**ār (İÜ, 131b), Ḫu**d**ā (İÜ, 1996a), ḫı**d**met (AG, 1388a), dīẕār (AG, 1409b), ümī**d** (AG, 1992b), bürāẕer (AG, 2064a), Ḫuẕāyā (SK, 42a), cüẕā (SK, 5677b), dī**d**ār (SK, 10326b), pāẕişāh (BY, 74a), üstā**d** (BY, 3911a), ümīẕ (BY, 6291a).

◆ Asıl yazımında hemze bulunan bazı Arapça kelimelerin Farsçanın etkisiyle "ye-ی"li yazıldığı görülür: dā**y**im (İÜ, 6284b), dā**y**imā (İÜ, 10531a), şā**y**im (AG, 7723b), ḳā**y**im (AG, 11389a), ġanā**y**im (SK, 3057a), ġarā**y**ib (SK, 11719b), nefā**y**is (BY, 3486a), ᶜacā**y**ib (BY, 7253b), nā**y**im (BY, 10402b).

◆ **idi** (ek-fiilin görülen geçmiş zaman çekimi), **imiş** (ek-fiilin öğrenilen geçmiş zaman çekimi), **ise** (ek-fiilin şart çekimi ve edat), **ile** (bağlaç ve edat), **iken** (zarf-fiil eki) kelimelerinin "i" ünlüsü, genellikle, elif harfi düşürülüp araya bir "y" ünsüzü

alarak önce gelen kelimeye bitişik yazılır. İÜ ve AG nüshalarında kimi kelimelerde ayrı yazıldığı da olur: nūr **idi** (İÜ, 94b), ola-y-**ıdı** (İÜ, 97b), var-**ımış** (İÜ, 4311a), zehr **imiş** (İÜ, 6053b), yoġ-**ısa** (İÜ, 576a), cürm **ise** (İÜ, 2470a), cān-**ıla** (İÜ, 576b), İblīs **ile** (İÜ, 1758a), bulmış-**iken** (İÜ, 1747b), naṣīb **iken** (İÜ, 3664a), olmış-**ıdı** (AG, 619a), ḳısm **idi** (AG, 1312a), eyler-**imiş** (AG, 1685b), var-**ısa** (AG, 6823b), mekān **ise** (AG, 10323a), ṣavt-**ıla** (AG, 10406a), imām **ile** (AG, 10448b), yaş **iken** (AG, 9169a), ṣāf-**iken** (AG, 10621a), söz-**idi** (SK, 9299), var-**ımış** (SK, 6697b), naẓm-**ısa** (SK, 11711a), sırr-**ıla** (SK, 10149b), aġlar-**iken** (SK, 5914a), bu-y-**ıdı** (BY, 8517a), var-**ımış** (BY, 1684a), müştāḳ-**ısañ** (BY, 4915a), mār-**ıla** (BY, 7997b), içre-y-**iken** (BY, 5413a).

◆ **Vezne bağlı yazım değişiklikleri**: Med yapılması gereken yerlerin harekeyle belirtilmesi, zihaflı hecedeki uzun ünlünün yazılmaması, imâle gereken hecelerin uzun ünlülerle belirtilmesi, vezin gereği bazı Arapça kelimelerde ses (hece) türetilerek bunun hareke ile gösterilmesi, bazı kelimelerde görülen hece düşmeleri vezne bağlı olarak ortaya çıkan yazım değişiklikleridir. Bu yazım değişikliklerini şöyle örneklendirebiliriz:

Medde bağlı yazım değişiklikleri: vaḳt**i** (İÜ, 2426b), pīş**ü**vā (İÜ, 593a), kār**u**bān (AG, 3310b), vaḥy**i** (AG, 3620b), ᶜışḳ**u**-bāzī (SK, 121a), mekr**i** (SK, 3604a), pāk**ü**-ẕāt (SK, 4907b), ṣaᶜb**u** (BY, 173a), baḥr**ı**dan (BY, 3762b), heft**i**-kişvere (BY, 2394b).

Zihafa bağlı yazım değişiklikleri daha çok SK ve BY nüshalarında karşımıza çıkar: ᶜāṣ**i**yi (İÜ, 7727a), rāż**ı**yam (AG, 3418b), maḫf**i** (SK, 2867b), tekm**i**lin (SK, 4568a), iḳl**i**me (SK, 6814a), ᶜāl**i** (BY, 65a), erzān**i** (BY, 136a), ᶜāṣ**i**lere küll**i** (BY, 1023b).

İmaleye bağlı yazım değişiklikleri daha çok İÜ ve AG nüshalarında görülür: sini bini>سانی بانی (İÜ-AG, 5430b), menzil>منزیل (İÜ-AG, 60b), ṣalavāt>صلاوات (İÜ-AG-BY, 7810a).

Vezin gereği yapılan ses (hece) türemelerinin harekeyle gösterilmesi: şük**ü**r (İÜ, 1955b), ᶜöm**ü**r (AG, 4806a), ᶜaḳ**ı**l (SK, 6964a), fik**i**r (BY, 6965a).

Vezin gereği bazı kelimelerde hecelerin düşürülmesi: ber**e**kāt>berkāt (İÜ-AG, 4176a), Fāṭ**ı**manuñ>Fāṭmanuñ (İÜ-AG, 5946a), ceb**e**rūt>cebrūt (BY, 3193a), kel**i**māt>kelmāt (BY, 5854a).

◆ Kafiye gereği bir iki kelimede ünsüz benzeşmesi görülmesi dikkat çekicidir: firişte/inişte (İÜ-AG, 6656b), ferişte/görişte (İÜ-AG, 10560b).

◆ Bazı kelimelerin yazımında "kef-ك" ve "ye-ى" harfi ile birlikte hemze (ء) kullanılması, özellikle İÜ nüshasında görülen bir yazım özelliğidir: kimi (İÜ, 29a), velīkin (İÜ, 285b), ile (İÜ, 1450a), iletdi (İÜ, 2195b), īmān (İÜ, 2323b), yimekligi (İÜ, 3972a), gidüben (BY, 756b), ki (BY, 1454b).[95]

◆ Ünsüz benzeşmesine işaret etmek için şedde kullanılması, İÜ nüshasında yaygın görülen bir yazım özelliğidir: yarat**d**ı (İÜ, 397a), ḳıyāmet**d**e (İÜ, 533b), firḳat**d**en (İÜ, 1470a), itdük**d**e (2199a), it**d**iyse (İÜ, 3327a), işit**d**iler (İÜ, 5527a).[96]

◆ SK nüshasında bazı kelimelerin yazılışı ve harekelenmesi, yakın dönem imlasının özelliklerini yansıtmaktadır. Bu yazım hususiyeti az da olsa BY'de de karşımıza çıkar: zamān**ı**ñ (SK, 138b), gör**ü**nürdi (SK, 205b), oġl**u**na (SK, 512b), üst**ü**ne (SK, 1043b), iş**i**m (SK, 1846a), iler**i** (SK, 2081b), m**ey**velerde (SK-BY, 10705b), in**i**p (BY, 59b), deg**i**l (BY, 215b), cismüñ**dağı** (İÜ, 5838a) / cismüñ**dağı** (AG) / cismüñ**deki** (SK-BY).

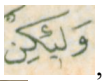
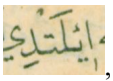
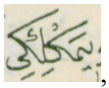
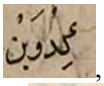
◆ Metinde hece birleşmeli ulama yapılması gereken yerlere sad harfi (ص) ile işaret edilmesi, AG nüshasının dikkate değer yazım özelliklerinden biridir: başdı_anuñ (AG, 2157a), yigirmi_üç (AG, 2769a), ne_iş (AG, 3910b).[97]

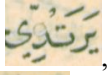
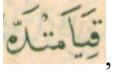
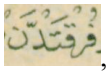
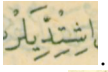
◆ Yazım hataları açısından bakıldığında en çok hatanın görüldüğü nüshaların başında SK gelmektedir. İkinci sırayı ise İÜ nüshası alır. AG ve BY nüshalarında ise diğerlerine göre daha az sayıda yazım hatası mevcuttur.

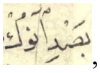
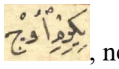
3.2.5. Nüsha Şeceresi

Şu ana kadar yapılan kütüphane ve katalog taramalarında *Muhammediye*'nin müellif hattı olan nüshasına ulaşılamamıştır. Eldeki altı yazma nüshadan hiçbirinin

---

[95] kimi: , velīkin: , ile: , iletdi: , īmān: , yimekligi: , gidüben: , ki: .

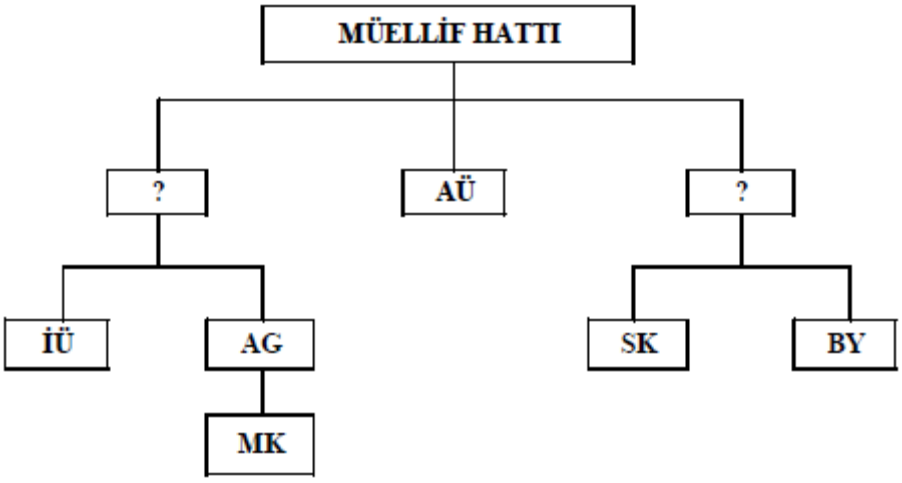
[96] yaratdı: , ḳıyāmetde: , fürḳatden: , itdükde: , itdiyse: , işitdiler: .

[97] başdı_anuñ: , yigirmi_üç: , ne_iş: .

istinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. Bu nedenle müellifin kaleminden çıkan esere en yakın metne ulaşabilmek için mevcut nüshaların karşılaştırılması suretiyle tenkitli metin hazırlama zarureti doğmuştur.

Muhammediye'nin altı yazma nüshasının baştan sona okunması neticesinde istinsah tarihi, beyit sayısı, benzerlik ve farklılıklar, imla gibi çeşitli hususiyetlere bakılarak üç grup teşekkül ettiği daha önce belirtilmişti. İlaveten belirtmek gerekir ki, birinci grupta yer alan İÜ nüshasının AG'den veya tam tersi şekilde AG'nin İÜ nüshasından istinsah edilmiş olabileceği akla gelmektedir. Ancak, nüshaların benzer hatalar yapmasının yanında birbirinden kopya edilmediğini ortaya koyacak kadar farklı hataları da mevcuttur. Aynı durum, ikinci gruptaki SK ve BY nüshaları için de geçerlidir. Bu nedenle söz konusu nüshalar, alt nüshalardan çoğaltılmış olmalıdır. AÜ nüshası ise diğer nüshalardan hiçbirinde bulunmayan beyitleri ihtiva etmesi ve pek çok yerde metnin eksikliklerini tamamlaması sebebiyle alt bir nüshadan değil, doğrudan müellif hattı olan nüshadan istinsah edilmiş olmalıdır.

Netice olarak mevcut verilere göre *Muhammediye*'nin yazma nüshalarının şeceresi aşağıdaki biçimde oluşmaktadır:

3.3. METNİ KURARKEN İZLENİLEN YÖNTEM

3.3.1. Metnin Düzeniyle İlgili Hususlar

i. Metinde her beyte sıra numarası verilmiştir.

ii. Nüshaların varak ve sayfa numaraları, nüsha rumuzlarıyla birlikte metin içinde beyitlerin solunda gösterilmiştir: İÜ 1b, AG 3a...

iii. Nüshaların varak numaralarında hata bulunan yerler dipnotta belirtilmiştir.

iv. Varak atlandığı yerlere dikkat çekmek için ilgili varak ve sayfa numarası altı çizili olarak yazılmıştır: SK 141a, BY 159a…

v. Metinde anlam veya vezin gereği yapılması gerekli ekleme ve düzeltmeler köşeli ayraç ([ ]) içinde verilmiştir. Okunup da anlamlandırılamayan kelimelerin yanına yay ayraç içinde soru işareti (?) işareti konmuştur.

vi. Metindeki başlıklara ait nüsha farkları ve açıklama dipnotları yıldız (*) işareti ile tanımlanmış, bu dipnotlar her sayfada yeniden başlatılmıştır.

vii. Tekrarlı beyitlerin metne alınmasında SK-BY nüshaları esas alınmış, söz konusu beyitler bu nüshalarda hangi sırada bulunuyorlarsa o sıraya göre alınmış; İÜ-AG nüshalarında bulunduğu yerler ise dipnotta gösterilmiştir. Bu beyitlerin İÜ-AG nüshalarında sayfa başı olduğu yerlerde, bu duruma işaret etmek için, varak ve sayfa numaraları takip eden beytin başına italik olarak yazılmıştır: *İÜ 12b*, *AG 33b*… Yanlışlıkla başka bir sayfada yazılan beyitler için de varak ve sayfa numaraları italik yazılmıştır.

viii. Metinde beyit içinde kısmî olarak iktibas edilen ayet-i kerime ve hadis-i şerifler, Arapça ibareler Latin harfli olarak transkribe edilmiş ve italik yazılmıştır. Bunların mealleri/tercümeleri dipnotta verilmiştir. Arapça beyitlerde de böyle yapılmıştır.

ix. Beyitler haricinde tam metinli olarak iktibas edilen ayet ve hadisler ile diğer Arapça alıntılar, Arap harfli ve harekeli olarak yazılmış; bunların da mealleri/tercümeleri dipnotta verilmiştir.

x. Ayet-i kerimelerin Arapça metinleri ve Türkçe mealleri Diyanet İşleri Başkanlığının hazırlamış olduğu *Kur'an-ı Kerim 3.0* programı kullanılarak verilmiştir. Programda bulunan meallerden kurumun hazırladığı meal seçilmiştir. Hadis-i şeriflerin Arapça metinlerinin verilmesinde ise *Şamile* programından yararlanılmış, bu programda bulunamayan hadisler nüshalardaki

gibi yazılmıştır. Hadis-i şeriflerin mealleri verilirken yayım yılı ve sayfa numarası verilerek ilgili kaynağın müellifine atıfta bulunulmuştur.

3.3.2. Vezinle İlgili Hususlar

i. Vezni problemli mısralar/beyitler dipnotta belirtilmiştir. Arapça beyitlerdeki vezin kusurları ise gösterilmemiştir.
ii. Metinde geçen kasidelerin vezinleri bu şiirlerin başında, tekrarlı beyitlerinse ilk geçtiği yerde dipnotta verilmiştir.
iii. Vezin gereği uzun okunması gereken ünlüler (imâle yapılması gereken heceler) transkripsiyonda gösterilmemiştir.
iv. Vezin gereği yapılan ünlü (ses) türemeleri, metinde de hareke ile gösterildiği için ayrıca herhangi bir işaretle belirtilmemiştir.
v. Vezin gereği kısa okunması gereken uzun ünlüler (zihaflı ünlüler)le ilgili herhangi bir düzeltme yoluna gidilmemiş, nüshadaki yazılışlar esas alınmıştır. Nüshaların hepsinde zihaf yapılıp uzun ünlü yazılmadıysa tenkitli metinde bu yazım korunmuştur.
vi. Şeddeli kelimelerin yazımında vezin esas alınmıştır. Şeddeli kelime vezne uymuyorsa şeddesiz şekilde yazılmıştır. Şeddeli kelimelerden sonra ünlü ile başlayan bir kelime geldiyse kelimenin yazımında şedde korunmuştur.
vii. Vezin gereği hece birleşmeli ulama yapılması gereken yerleri göstermek için iki kelimenin arasına alt çizgi (_) konulmuştur.
viii. Veznin gerektirdiği hâllerde bazı kelimelerde hece düşürme yoluna gidilmiştir. Nitekim bu husus, bazı nüshalarda da görülen bir yazım özelliğidir: ceberūt>cebrūt, melekūt>melkūt, kelimesi>kelmesi…

3.3.3. Nüsha Farklarının Gösterilmesi ve İmlayla İlgili Hususlar

i. *Muhammediye*'nin tenkitli metni İÜ, AG, SK ve BY nüshalarının karşılaştırılması ile kurulmuştur. AÜ nüshası hacimce yarım olduğu için, MK nüshası ise AG'den istinsah edilmiş olarak değerlendirildiği ve bu nedenle metne katkı yönünden adı geçen nüshadan daha ileri gitmediği için karşılaştırmaya dâhil edilmemiştir. Çok fazla sayıda yazım hatası ihtiva etmesi de bu nüshanın tenkitli metne alınmama sebepleri arasındadır. Karşılaştırmada kullanılan dört nüshadan hiçbiri tek başına metne esas tutulmamıştır.

ii. Metni oluştururken nüshalardaki varyantlardan anlam ve vezin yönünden hangisi doğru ise metne o varyant alınmış, diğerleri dipnotta gösterilmiştir.
iii. Bir nüshada yırtılmış, silik veya okunamayan kısımlar diğer nüshalardan tamamlanmıştır. Bu durumun dipnotta ayrıca belirtilmesine gerek görülmemiştir.
iv. Karşılaştırmaya dâhil edilmeyen AÜ ve MK nüshalarında olup da karşılaştırmada kullandığımız nüshalarda bulunmayan beyitler metne dâhil edilmiştir.
v. Karşılaştırmada kullanılan nüshaların, anlam ve vezin yönünden problemli kısımların çözümünde yetersiz kaldığı hâllerde karşılaştırmaya alınmayan nüshalardan, özellikle AÜ nüshasından yararlanılmış; bu husus dipnotta belirtilmiştir.
vi. SK nüshasında "Maṭlab" ibaresiyle başlayan ve der-kenar olarak verilen başlıklar, müstensih tarafından açıklama mahiyetinde yazılmış olarak düşünüldüğü için metne alınmayarak dipnotta gösterilmiştir.
vii. SK ve BY nüshalarında, tekrarlı beyitlere işaret etmek için yazılan "Tercīᶜ" başlıkları metne alınmamıştır.
viii. Ayet-i kerimelerde nüsha farkı gösterilmemiştir. Bunların metne alınmasında metindeki olay ve düşünce akışı gözetilmiştir. Eğer bir ayet, karşılaştırmada kullanılan nüshalardan sadece birinde bile geçiyorsa ve bağlama göre bulunması gerekliyse metne alınmıştır. Nüshaların hiçbirinde olmayan, ama metnin akışına göre alınması gerekli kısımlar ise köşeli parantez ([ ]) içine alınarak yazılmıştır. Bazı nüshalarda ayetlerin sonuna eklenen "el-āyeh" ibareleri metne alınmamıştır.
ix. Hadis-i şeriflerde nüsha farkları gösterilmiştir. Hadislerin orijinal metninde olup da nüshaların hiçbirinde bulunmayan ibareler metinde köşeli parantezle ([]) gösterilmiştir. Kaynaklarda olup da lafzı metinle farklılık arz eden hadislerin dipnotta önce metinde geçtiği hâliyle tercümesi, daha sonra bulunduğu kaynaktaki Arapça metni ve tercümesi verilmiştir. Bazı nüshalarda hadislerin sonuna eklenen "el-ḥadīṣ" ibareleri metne alınmamıştır.
x. Nüsha farklarını gösterirken önce beyit, daha sonra mısra numarası verilmiş; birinci mısra için a, ikinci mısra için b harfi kullanılmıştır. Aynı ibarenin

varyantı arasına virgül (,), farklı ibarelerin varyantları arasına noktalı virgül (;) konulmuştur. Beyitler dipnotta verildiyse iki mısra arasına eğik çizgi (/) konulmuştur. Nüsha farkları ile ayet ve hadislerin mealleri arasına, ayrımı belirgin kılmak için iki dik çizgi (||) konulmuştur.

xi. Bir nüshada olup da diğerinde bulunmayan beyitler, kelime ve kelime grupları dipnotta " – " işareti ile gösterilmiştir.

xii. Metni hazırlarken, eserin yazıldığı dönemin ses özellikleri göz önünde bulundurulmuştur.

xiii. Nüshalarda görülen münferit yazım hataları ve müstensihlerin yaptığı düzeltmeler dipnotta gösterilmemiştir.

xiv. Esreli hemze (ء) ile yazılan belirtme durum ekleri metne "y" li olarak alınmıştır: ᶜuḳde**y**i, cümle**y**i, kişi**y**i…

xv. Bazen peltek zel (ذ) bazen de dâl (د) ile yazılarak ikilik oluşturan bazı Farsça kelimelerde, kafiye zorunluluğu dışında, "d"li yazımlar tercih edilmiştir: ümīd, ḫıdmet, dīdār….

xvi. Aslında hemze (ء) olup da ye (ى)'li yazılan Arapça kelimelerde ikinci yazım tercih edilmiştir: dāyim, ḳāyim, māyil… Hemzenin ye (ى) harfi ile birlikte yazıldığı durumlarda ise kelimelerin aslî şekilleri alınmıştır: sāʾil, tāʾib, melāʾik…

xvii. i- fiilinin çekimleri (idi, imiş, ise), ile edat/bağlacı ve ise edat/bağlacının bitişik yazımları tercih edilmiştir. i- fiilinin -di, -miş, -se, ile edatının -la/-le, ise edatının -sa/-se şeklinde bitişik olduğu kelimelerde vezin gereği "y" kaynaştırma ünsüzü bulunmayacaksa kendinden önceki kelimeye kısa çizgi (-) ile bitişik hâlde yazılmıştır. Kaynaştırma ünsüzü "y"nin araya girmesi gerektiği durumlarda bu harf iki kısa çizgi arasında (-y-) yazılmıştır.

xviii. "Ne" ile yapılan ve günümüzde de birleşik kelime gibi kullanılan yapılardaki hece düşmesine işaret etmek için kesme işareti (') konulmuştur: n'eyler, n'itdüñ, n'idem, n'oldı…

xix. Farklı nüshalarda, hatta bazen aynı nüshada bile farklı yazılmış/harekelenmiş kelimelerden "milk" yerine "mülk", "ġıybet" yerine "ġaybet", "mihr (nikâh bedeli)" yerine "mehr" tercih edilmiştir.

xx. Miktar bildiren *niçe* (ne kadar, kaç) ile durum bildiren *nice* (nasıl) kelimelerinin[98] yazımında nüshalarda çoğunlukla aradaki anlam farkına dikkat edildiği görülmüştür. Nüshalarda ikilik bulunduğu durumlarda anlam olarak hangisi beytin bağlamına uygunsa o yazım biçimi metne alınmıştır: *Ki* ***nice*** *luṭf u iḥsān ider ol nūr / Ya* ***nice*** *olur ümmet anda mesrūr* (7512), ***Niçe*** *aṣḥābuñ anda uṣṣı gitdi /* ***Niçe****si döymeyüben ödi ṣıtdı* (5479)…

xxi. Sonu *elif* veya *vav*dan sonra *hemze* ile biten Arapça kelimelerle yapılan tamlamalarda, tamlamaya işaret etmek üzere getirilen *ye* (yâ-yı izâfet)'nin yerine nüshalarda bazen *hemze* kullanılmıştır. Tenkitli metinde ikinci, yani *hemze*li yazım biçimi tercih edilmiştir: ridāʾ-i kibriyā (290), livāʾ-i ḥamd (5349), rıżāʾ-i Ḥaḳ (7971), żiyāʾ-i şems (10468)…

xxii. Yazımlarında ikilik bulunan "bini/beni, sini/seni, binüm/benüm, giç-/geç-…" gibi kelimelerde vezin gereği imâle gereken yerlerde, kafiye ve redif zorunlulukları dışında, ilk biçimler tercih edilmiştir.

xxiii. Ses değişmelerinde (uyḫu-uyḳu, ḳorḫu-ḳorḳu, aġ-aḳ…) tek bir yazım şekli benimsenmemiştir. Kelime geçtiği yerde nüshalarda çoğunlukla nasıl yazıldıysa metne de o biçimde alınmıştır.

xxiv. Peyġam-ber/peyġām-ber kelimesinde görülen yazım ikiliğini gidermek için nüshaların hepsinde "peyġam-ber" şeklinde ise bu hâliyle, değilse "peyġām-ber" biçiminde alınmıştır.

xxv. Melek isimlerinde vezin gereği yapılan yazım değişikliklerine (Cebrāʾīl>Cebreʾīl>Cibrīl, İsrāfīl>Sirāfīl, ʿAzrāʾīl>ʿIzrīl) özellikle SK nüshasında dikkat edilmemiştir. Vezne uygun olan yazım metne alınmış, diğer yazım biçimi nüsha farkı olarak gösterilmemiştir.

xxvi. Eserin transkribe edilmesinde Arapça ve Farsça eklerin yazımı ile ilgili hususlarda İsmail Ünver'in (1993), metin neşri ile ilgili hususlarda ise M. Fatih Köksal'ın (2012) önerileri dikkate alınmıştır.

[98] Bu konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Sarıkaya, 2008.

3.4. TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

آ	a, ā	ط	ṭ
ا، أ	a, ā, e, ı, i, u, ü	ظ	ẓ
ای	i	ع	ᶜ
ب	b	غ	ġ
پ	p	ف	f
ت	t	ق	ḳ
ث	s̲	ك	k, g, ñ
ج	c	ل	l
چ	ç	م	m
ح	ḥ	ن	n
خ	ḫ	و	v [o, ō, ö, u, ū, ü]
د	d	ه	h [a, e]
ذ	z̲	ة	t, e
ر	r	ى	y [ı, i, ī, ā]
ز	z	ء	ʾ
ژ	j	◌َ	a, e
س	s	◌ِ	ı, i
ش	ş	◌ُ	o, ö, u, ü
ص	ṣ	خو (Vâv-ı ma’dûle)	ḫ̆
ض	ḍ, ż		

3.5. TENKİTLİ METİN*

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Faᶜūlün

İÜ 1b|AG 1b|
SK 1b |BY 1b

1 *Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm*
Ve ḥamdi'llāhi ẕi'l-fażli'l-ᶜaẓīm

2 *İlāhü'l-ḫalḳı Deyyānün Ḳadīmün*
Veliyyü'r-rızḳı sulṭānün Kerīmün

3 *Taᶜālā ẕātühu ᶜammā yeḳūlūn*
Tecellā ẕātühu fīmā yuḥibbūn

4 *Teḳaddes naᶜtühu ᶜan-derki'l-idrāk*
Kemā ḳāle'n-nebiyyü mā ᶜarefnāk

5 *Hüve'l-Evvel hüve'l-Āḫir hüve'l-Hū*
Hüve'l-Bāṭın hüve'ẓ-Ẓāhir hüve'l-Hū

6 *Hüve'llāhü'lleẕī rabbün Taᶜālā*
Hüve'l-Ḥayyu'lleẕī nūrun fe-cellā

7 Münezzeh keyf ü kemden ẕāt-ı Bārī
Anı bilmekde her ᶜaḳl oldı ᶜārī

---

* BY nüshasında "Hāzā Kitāb-ı Dīvān-ı Muḥammediyye" başlığı bulunmaktadır, ancak bu başlık müstensih tarafından düşülmüş olmalıdır. Diğer nüshalarda olmadığı için metne alınmadı.

1: *"Rahman ve Rahîm olan, yüce fazilet sahibi Allah'ın hamdıyla (sözüme başlarım)."*

1b ẕi'l-fażli'l-ᶜaẓīm: ẕi'ş-şāni'l-Kerīm BY.

2: *"Mahlukatın ilahıdır, başlangıcı eskilere uzanan deyyân (hayır ve şerle cezalandıran)dır. Rızkın sahibi (tek rızık veren), şerefli bir sultandır."*

3: *"Onun zat-ı Bârî'i onların söylediklerinden yücedir. Onun zat-ı Bârî'i onların sevdiklerinde tecelli etmiştir."*

3b fīmā: lemmā BY.

4: *"Onun sıfatları akılların idrakinden mukaddestir. Tıpkı Peygamber'in (AS) 'Biz seni idrak edemedik.' buyurduğu gibi."*

4a derki'l-idrāk: ḥaddi'l-idrāk BY.

4b nebiyyü mā ᶜarefnāk: nebiyyü'ṭ-ṭāhiru pāk BY. || **Mā ᶜarefnāk**[e ḥaḳḳa maᶜrifetik yā maᶜrūfu]: *"Ey Allah, seni şanına yakışır bir şekilde **bilemedik**."* (Yılmaz, 2013: 474) mealindeki hadis-i şeriften iktibastır.

5: *"O, ilktir. O, sondur. O, O'dur. O, gizli olandır. O, açıkça görünendir. O, O'dur."*

5a-b Hū: Ḥaḳ BY.

6: "O yüce bir rab olan Allah'tır. O parıldayan bir nur olan el-Hayy (her daim diri ve hayat sahibi olan)dır."

6a rabbün Taᶜālā: oldur İlāhī BY.

7b Getürdi kevne yoḳdan hep buları BY.

8 Kemālātını cāmiᶜ oldı z̲ātı
Anuñ-çün oldı müstecmiᶜ ṣıfātı

9 Düzüp bu kevni yazdı bir ṭılısmı
Zihī ṣanᶜat ki gösterdi bu resmi

10 Zihī sulṭān-ı aᶜlā kim ḳamu şey
Anuñ emrinde ger cāmid eger ḥay

11 Ezelden ilerü Allāhdur ol
Ebedden ṣoñra girü ṣāhdur ol

12 Ezelliginde ᶜāciz ᶜaḳl-ı evvel
Ebedligin daḫı hem ḳılmadı ḥal

İÜ 2a|AG 2a 13 ᶜUḳūl idrāki ḳāṣır ḳudretinde
Bilinmez sır nedür kim ḥikmetinde

14 Kemālātına yoḳdur ḥadd ü pāyān
Ki bu eşyāᵓ-i bī-ᶜadd aña bürhān

15 ᶜAceb bu ki_aña bürhān oldı eşyā
Nişānın kimse bilmez līkin aṣlā

16 Diyincek aṣl-ı eşyā *mā ᶜarefnāk*
Ola mı ġayr anuñ z̲ātında derrāk

17 Ṣıfātı *ḳul hüve'llāhu eḥad*dur
Delīl-i z̲ātı *Allāhü'ṣ-ṣamed*dür

8b Görinür cümle esmāda ṣıfātı BY.
10b emrinde ger cāmid eger ḥay: emrindedür bil cümle işler BY.
11a Allāhdur: Allāh-durur SK.
11b şāhdur: şāh-durur SK.
12a evvel: insān BY.
12b ḳılmadı ḥal: fehm-i insān BY.
13: 9 SK, BY.
13b sır nedür kim: kim nedür sır SK, kim ne sırdur BY.
14b ki: − BY, bu: − SK; bī-: − SK; eşyāᵓ-i bī-ᶜadd: eşyā birligine oldı BY.
15-44: − BY.
15b kimse bilmez līkin: līki bilmez kimse İÜ, AG.
16a **mā ᶜarefnāk:** bk. 4b dipnot.
16b ġayr: ġayra SK.
17a-b **Ḳul hüve'llāhü eḥad. Allāhü'ṣ-ṣamed:** *"De ki: 'O, Allah'tır, bir tektir. Allah Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır; O, hiçbir şeye muhtaç değildir.)' "* (İhlas 112/1-2).

18 Ḳamu bildüm diyen bilmez nedür ḥāl
Ḳamu gördüm diyen diller olur lāl

SK 2a

19 İlāhī sensin ol sulṭān-ı ᶜālī
Vücūduñdan degüldür nesne ḫālī

20 Senüñle var oldı cümle ᶜālem
Semā vü ᶜarş u kürs ü cinn ü ādem

21 Senüñdür feyż ü cūd u ᶜilm ü ḥikmet
Virürsin kime dilerseñ kerāmet

22 Vücūduñdan vücūd irdi cihāna
Ḳamu maᶜdūm-iken geldi ᶜayāna

23 Ḳamudan ḳılduñ insānı mükerrem
Ki ᶜilm ü ᶜaḳl-ıla oldılar ekrem

24 ᶜAceb ḥikmet ᶜaceb ṣanᶜat ḳılursın
Kime nār u kime cennet ḳılursın

25 Çıḳarduñ seng-i yābisden giyāhı
Geyürdüñ nergese zerrīn külāhı

26 Nişāndur ḳudretüñden verd-i aḥmer
Beyāndur ḥikmetüñden dürr ü gevher

27 Ḫˇoş insān eyledüñ *mā-i mehīn*i
Ki dün gün ẕikr ider şehler şehini

28 Ḳamu yirlü yirince resm ü āyīn
Kimi ebter kimi oldı cihān-bīn

29 Kimi mürde kimi zinde ḳılursın
Kimi ḥākim kimi bende ḳılursın

İÜ 2b

30 Kimi sulṭān olur der-heft-kişver
Ḳılursın kimisini ᶜabd-i çāker

21a feyż: ḳabż İÜ.
23b ekrem: ikrām İÜ.
27a [Elem naḫluḳkum min] **māʾin mehīn**: *"[Biz sizi]* ***bayağı bir sudan (meniden)*** *[yaratmadık mı?]"* (Mürselât 77/20).

31 Kimi müʾmin kimi kāfir ḳılursın
Kimine niᶜmeti vāfir ḳılursın

AG 2b

32 Kimi bir ḥabbeye muḥtāc u ᶜuryān
Olur biryān baġrı çeşmi giryān

33 Kimini ẕātuña maḥbūb idersin
Cemālüñden kimi[n] maḥcūb idersin

34 Şecerden kime irgürdüñ *ene'llāh*
Kimin bir ḫātem ile eyledüñ şāh

35 Gehī ṣuᶜbān idersin bir ᶜaṣādan
Gehī ṣular aḳıdursın ḥaṣādan

36 Kime taᶜlīm idersin ᶜilm-i esmā
Olur ᶜālemde anuñla muṣaffā

37 İlāhī luṭfuñuñ pāyānı yoḳdur
Ki ẕerre faẓluñuñ noḳṣānı yoḳdur

SK 2b

38 Türāb-iken bizi insān ḳılduñ
Daḫı maḥbūbuñı iḥsān ḳılduñ

39 Ḳatuñdan bize Ḳurʾān oldı nāzil
Ki farḳ oldı anuñla ḥaḳḳ u bāṭıl

40 Virüp esbāb-ı ṭāᶜāti bize hep
Keremden eyledüñ cümle müretteb

41 Bize tevfīḳi yoldaş it İlāhī
Ki ẕikr eyleyevüz sen pādişāhı

42 Ḫudāyā çün hidāyet virdüñ evvel
Bizi ḳıl girü ṭāᶜatde mükemmel

31a kimi…kimi: kimin…kimin SK.
31b ḳılursın: virürsin SK.
34a kime: kim SK. || [innenī] **ene'llāh**: *"[Şüphe yok ki]* ***ben Allah'ım****…"* (Tâhâ 20/14).
35a idersin: eylersin SK; bir: − SK.
36b olur: ki_olur SK.

43 Ḳamuyı z̲ikr ü şükrüñden şaşurma
Ḳamuya Muṣṭafā rāhın yaşurma

44 Ḳamu ḳullara raḥmet ḳıl keremden
Ḫalāṣ it cümleyi yarın elemden

Der-Naᶜt-i Seyyidü'l-Evvelīn ve'l-Āḫirīn ve Resūlü'ş-Şaḳaleyn*

45 Muḥammed kim cihānuñ serveridür
Cemīᶜ -i enbiyānuñ mihteridür

İÜ 3a

46 Bu kevne bil ki mebdeᵓ dür Muḥammed
Cemīᶜ -i ḫalḳa menşeᵓ dür Muḥammed

47 Cihān bir ten-durur cānı Muḥammed
Bu ḳamu bende sulṭānı Muḥammed

48 Cihān bir ḳaṭre baḥr oldı Muḥammed
Cihān bir z̲erre mihr oldı Muḥammed

49 Kemāl-i Ḥaḳḳa āyetdür Muḥammed
Bize Ḥaḳdan hidāyetdür Muḥammed

AG 3a|BY 2a

50 Risālet ḫātemi oldı Muḥammed
Nübüvvet ḫātimi oldı Muḥammed

51 Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūddur ol
Ḳamudan ilerü mevcūddur ol

52 Ezelden ilerü maḥbūb-ı Ḥaḳdur
Ḳamu ṭālibdür ol maṭlūb-ı Ḥaḳdur

43a ḳamuyı: ḳamu İÜ.
43b rāhın: rāhı İÜ, AG.
* Der-Naᶜt-i Resūl ᶜAleyhi'ṣ-Ṣalātu ve's-Selām BY.
45-49: − BY.
46a bil ki: belki İÜ, AG.
47b bende sulṭānı: bendeye sulṭān SK.
50a ḫātemi: ḫātimi SK.
50b ḫātimi: ḫātemi SK, BY.
51a Maḥmūddur: Maḥmūd-durur SK, BY.
51b mevcūddur: mevcūd-durur SK, BY.

53 Anuñ çavuşı Cibrīl-i emīndür
Ḥaḳīḳat *raḥmeten li'l-ᶜālemīn*dür

54 Anı Ḥaḳḳ eyledi aṣl-ı ḥaḳāyıḳ
Hem oldur ᶜilm-i tevḥīd içre fāyiḳ

55 Anuñ ᶜilminde maᶜlūm-idi ᶜālem
Ger olmayaydı maᶜdūm-idi ᶜālem

SK 3a

56 Aña merkeb Ḫudādan irdi Refref
Muḳarrebler anuñ bezminde ṣaf ṣaf

57 Buyurdı kim bilüñ bu ḥāli benden
Ki ben ḳandan yaḫˇod bu dünye ḳandan

58 Benüm dünyā-y-ıla budur miṣālüm
Hemān dünyāya gelmişdür ḫayālüm

59 Ki bir fāris giderken bir seferde
İnüp diñlendi bir ẓıll-ı şecerde

60 Pes andan girü ḳalḳup yola girdi
O yiri terk idüp menzile irdi

كَمَا قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامْ مَالِي وَ الدُّنْيَا اِنَّمَا مَثَلِي كَمَثَلِ رَاكِبٍ رَاحَ فِي يَوْمٍ صَائِفٍ فَنَزَلَ فَاسْتَرَاحَ فِي ظِلِّ شَجَرَةٍ ثُمَّ رَكِبَ وَ رَاحَ*

İÜ 3b

61 V'eger-nī ben degülem bu fenādan
Beḳādur meskenüm aṣlum beḳādan

62 Baña bu mülk ü melkūtuñ ḳamusın
Behişt ü ᶜarş u ferşin ü ṭamusın

53b [Ve mā erselnāke illā] **raḥmeten li'l-ᶜālemīn:** *"(Ey Muhammed!) Seni ancak* ***âlemlere rahmet olarak*** *gönderdik."* (Enbiyâ 21/107).

* ḳāle'n-nebiyyü: ḳāle SK; fenezele: − SK; ragibe ve: − SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Benim dünyayla bir alakam yoktur. Benim durumum sadece, çok sıcak bir yaz gününde hayvanına binip yola çıkan, ardından bir ağaç gölgesinde dinlenip sonra tekrar bineğine binip giden bir yolcunun durumu gibidir.*" Bu hadis-i şerif, biraz farklı bir lafızla Tirmizî'nin *Sünen*'inde (2007: II/521) mevcuttur: مَا لِي وَلِلدُّنْيَا، مَا أَنَا فِي الدُّنْيَا إِلَّا كَرَاكِبٍ اسْتَظَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا "*Benim dünya rahatlığı ile işim yok. Dünyada ben bir ağacın altında gölgelenip sonra oradan ayrılıp giden yolcu gibiyim.*"

62a bu: − SK; ḳamusın: ḳamusı İÜ, AG.

63 Ḳamunuñ cevherin ü ḫaznesini
Ḫudā ᶜ arż eyledi her nesnesini

64 Ḳamusından çü ᶜ ālīdür cenābum
Cemāl-i bāḳī oldı pes meᵓ ābum

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى*

BY 2b 65 Pes eyle ᶜ ālī-himmetdür Muḥammed
Cemāl-i Ḥaḳḳa āyetdür Muḥammed

AG 3b 66 Didi ḫażret *le-ᶜamrük* daḫı *levlāk*
Anuñ-çün bu cihāndan oldı bī-bāk

67 Anuñ nūrına Ādem oldı ḫāmil
Ki ḫall oldı ḳatında cümle müşkil

68 Ḫalīl oldı anuñ nūrıyla ḫandān
Ki aña nār-ı Nemrūd oldı bostān

69 Kerāmet andan irdi enbiyāya
Hidāyet andan irdi evliyāya

70 Ḳamusı ẓıll-ı nūr-ı Muṣṭafādur
Muḥammed murteżādur müctebādur

71 Nebī olmışdı ol sulṭān-ı ᶜ ālem
Ki *beyne'l-māᵓi ve'ṭ-ṭīn* idi Ādem

72 Çi-ger ṣūretde nesl-idi Muḥammed
Ḥaḳīḳat līki aṣl-ıdı Muḥammed

64b bāḳī: Ḥaḳḳa SK.

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı."* (Necm 53/17).

65b Ḥaḳḳa āyetdür: Ḥaḳla rāḥatdur İÜ, AG.

66a ḫażret *le-ᶜamrük* daḫı: ḫażret-i *le-ᶜamrüke* tāc-ı SK. || **le-ᶜamrük**[e]: *"(Ey Resul'üm), **senin ömrüne and olsun**…"* (Hicr 15/72). Ayet-i kerimede yer alan hitap -ihtilaflı olmakla birlikte- Hz. Peygamber'edir, ona yöneltilmiştir (Yılmaz, 2013: 448). || **Levlāk**[e levlāke le-mā ḫalaḳtü'l-eflâke]: *"**Sen olmasaydın**, sen olmasaydın (ey Muhammed) felekleri yaratmazdım."* (Yılmaz, 2013: 456) mealindeki hadis-i şeriften iktibas.

68b ki: kim SK, BY.

SK 3b

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ كُنْتُ نَبِيًّا وَآدَمُ بَيْنَ الْمَاءِ وَالطِّينِ* وَ اِنِّى وَاِنْ كُنْتُ اِبْنُ آدَمَ صُورَةً فَلِى فِيهِ مَعْنًى شَاهِدٌ بِاُبُوَّتِى**

73 Anuñ şer^{c} inde her kim oldı ḳāyim
Behişt ü ḥūr u ḥavża oldı ḥākim

74 Nübüvvet mesnedinüñ pādişāhı
Cemī^{c} -i reh-nümānuñ reh-nümāsı

İÜ 4a

75 Çü na^{c} leynini ^{c} arş idindi efser
Anuñ-çün oldı eşyādan füzünter

76 Virürdi şemse fer nūr-ı cebīni
Sözüñ söylerdi ġāyet aṣvabını

77 Anuñ ^{c} ışḳında çarḫ urur felekler
Rikābında segirdürler melekler

78 Aña virildi ḥaḳḳ-ıla vedī^{c} at
Şerī^{c} at hem ṭarīḳat hem ḥaḳīḳat

79 Ḳamu edyānı mensūḫ itdi dīni
Münevver ḳıldı dünyā ^{c} ālemini

80 Ola ger bu vücūdum ḳaṭre ḳaṭre
Daḫı her ḳaṭre ola z̲erre z̲erre

BY 3a

81 Daḫı her z̲errede yüz biñ ola yüz
Daḫı her yüzde dilüm ola yüz yüz

82 Bu vech-ile ola ^{c} ömrüm hezārān
Bu ^{c} ömri ṣarf idem medḥüñde iy cān

---

* kemā: − SK, BY. || “Hz. Peygamber aleyhi’s-selamın buyurduğu üzere: *Henüz Âdem su ile çamur arasında iken ben peygamberdim.*” (Keleş, 2016: 339).

** ma^{c} nen şāhidün bi-übüvvetī : − SK, BY. || “*Her ne kadar bir âdemoğlu olsam da ben bir suretim ve bu surette benim atalığıma şahitlik eden bir mânâ vardır.*” (Kaynak bulunamadı).

73b ḥūr u ḥavża: ḥavż u ḥūra SK, BY.
80a ola ger bu: olursa ger BY.
82b medḥüñde: medḥüñe SK, BY.

AG 4a

83 Henūz bir z̲erre medḥüñ iy dilārā
Dimekde ḳāṣıram ben yüzi ḳara

84 Beni ᶜ afv eyle imdi *yā ḥabībī*
Ki sensin cümle dertlüler ṭabībi

85 Direm kim ḥażretüñde pür-günāham
Öküş ᶜ işyān ḳıldum rū-siyāham

86 Şerīᶜ at rüknini her dem yıḳaram
Cehennem odın elümle yaḳaram

87 İlāhī derdmendem dest-gīr ol
Yüzüm göñlüm ḳaradur sen münīr ol

88 Ḥabībüñ ḥürmeti-y-çün *yā İlāhī*
Esirge pādişehler pādişāhı

89 Aña vü āl ü aṣḥābına iy cān
Ṣalāt-ıla selām irgür hezārān

Der-Naᶜt-i Ḫulefāᵒ ü'r-Rāşidīn

SK 4a

90 Pes ol şems oldı encümdür ṣaḥābī
Ḳamunuñ melceᵒ idür hem meᵒ ābı

İÜ 4b

91 Pes evvel geldi meydānına Ṣıddīḳ
Hem evvelden iderdi anı taṣdīḳ

92 Ne kim Ḥaḳdan resūle irse esrār
O sırdan anı iderdi ḫaberdār

93 Çün oldı sırr-ı Aḥmedde mucᶜ allem
Ḫilāfet aña pes oldı müsellem

84b dertlüler: derdlerüñ SK.
85a kim: ki SK.
86b odın: nārın SK, BY.
88: AG'de der-kenar.
88b pādişehler: pādişāhlar AG, SK.
91b anı: ḫaberdār SK.
92: − SK.

94 Diyüpdür server aña ṣubḥ-ı ṣādıḳ
Anuñ-çün nūr-ıdı beyne'l-ḫalāyıḳ

95 Lebīb ü ᶜārif oldur hem şefīḳ ol
Dü-ᶜālem faḫrına niᶜme'r-refīḳ ol

96 İkincisi ᶜÖmerdür ki_oldı dīndār
Ki olmışdur aña yār-ı vefādār

BY 3b

97 Peyem-ber didi ben olmaya-dum ger
ᶜÖmer ola-y-ıdı lā-büd peyem-ber

98 Ḳaviyyü'l-ḳalb-idi maẓhar celāle
Anuñ-çün itdi ḳaṣd evvel ḳıtāle

99 Ki ḥaḳdur çün bu dīn niçün olur sır
Gerekdür ki_idevüz biz anı ẓāhir

100 İderdi şerᶜ içinde ᶜadl ü dādı
Bulupdı cümle ḫalḳ andan murādı

AG 4b

101 Üçünci yāri ᶜummān-ı ḥayādur
Saᶜādet burcı üzre bir hümādur

102 Müşerref ismi ᶜOṯmān ibni ᶜAffān
Müzeyyen şerᶜi aṣḥāb içre sulṭān

103 Ki ẕi'n-nūreyn oldı ẕī-kerāmet
Daḫı Ḳurʾānı cemᶜ itdi tamāmet

104 Ḥayāsından utanurdı melekler
Ḳatında ḥāṣıl olurdı dilekler

105 Anuñ dördünci yāri Murteżādur
ᶜAlīdür ibn-i ᶜamm-ı Muṣṭafādur

94a server aña: aña server SK, BY.
95a lebīb ü: lebīb-i İÜ, AG.
96b ki: kim SK, BY.
97a peyem-ber: peyem-berden AG.
101a yāri: yār İÜ, AG; ᶜummān-ı: ᶜOṯmān-ı SK, BY.
101b hümādur: reh-nümādur SK.
105b ibn-i: ki_ibn-i SK, BY.

106 Cemīᶜ -i evliyāya ser-firāz ol
Feżāᵓ -i lā-mekāna şāh-bāz ol

107 Şecāᶜ at hem mürüvvet hem seḫāvet
Leṭāfet hem fütüvvet hem vilāyet

İÜ 5a 108 Aña baḫş itdi cümle Ḥaḳ Taᶜ ālā
Aña çift oldı hem Zehrāᵓ -i ᶜ azrā

109 Bu dört aṣḥābı Ḥaḳ ḳıldı mükemmel
Ki bunlar oldılar ḳamudan efḍal

SK 4b 110 Ḥüseyn-ile Ḥasendür nūr-çehre
Ururlar pençe bunlar māh u mihre

111 İmāmeyn-i hümāmeyn-i şehīdeyn
Taḳiyyeyn-i naḳiyyeyn-i saᶜ īdeyn

112 Ḥaḳīḳat baḥrına ġavvāṣlardur
Ḥaḳīḳat Ḥaḳ ḳatında ḫāṣlardur

113 İlāhī bize bunları şefīᶜ it
Ḳamusın ᶜ izz-i ḥażretde refīᶜ it

BY 4a **Ender-Sebeb-i Teᵓlīf**

114 Seḥer kim nefḥası bād-ı ṣabādur
Ḥaḳīḳat rūḥ-perver dil-güşādur

115 Nesīm eyler cihānı bir nefesde
Olur bu demde her diller hevesde

116 Gel iy murġ-ı seḥer gül ᶜ ālemidür
Dilüñ depret ki ġulġul ᶜ ālemidür

117 Felek burḳaᶜ götürdi çehresinden
Zemīni ḫˇoş-dem itdi behresinden

108b ᶜ azrā: ġarrā SK.
109a aṣḥābı: aṣḥāb SK.
109b oldılar ḳamudan: ḳamudan oldılar SK.
106b feẓāᵓ -i: ḳażāᵓ -i İÜ, AG.
110b pençe: bunca SK.
113a bunları: bunlara BY.

118 Şuᶜ āᶜ ından zer-āb itdi biḥārı
Deminden ḳıldı cennet her diyārı

AG 5a 119 Bahār oldı bezendi kūh u ṣaḥrā
Ḥayāta irdi girü cümle mevtā

120 Nevālar başladı her yaña murġān
Gül açdı perdesin yırtup girībān

121 İdüp her ḳalb ol dem ᶜ ışḳ-bāzī
Ḳılup feryād arturdı niyāzı

122 Bu ḫˇoş-dem içre irdi bir niçe cān
Ḳamusı ᶜ ilm içinde kāmil insān

123 Ḳamusı ṣāf-dil müşgīn-nefesler
Ḥaḳīḳat ᶜ ilmine cümle hevesler

İÜ 5b 124 Didiler ben żaᶜ īfe iy dil-ārām
Ne sākin olacaḳ demdür bu eyyām

125 Ki uyḳudan uyandı şimdi her dil
Ḳamu ṣaḥrāᵓ -i ᶜ ışḳa ḳurdı menzil

126 Gel imdi sen daḫı güftār eyle
Bu ḫufte dilleri hüşyār eyle

127 Bilürüz söz içinde ḳuvvetüñ var
Daḫı naẓm-ı kelāma ḳudretüñ var

128 Beyān it bize aḥvāl-i cihānı
Oḳuyup ḥaẓẓ ideler her dil anı

SK 5a 129 Daḫı ẕikr eyle evṣāf-ı resūli
Ki medḥ eyle resūl-i pür-uṣūli

BY 4b 130 Didüm bunlara kim iy dōstānī
İ nūr-ı çeşm ü ārām-ı cihānī

118a biḥārı: buḥārı (?) SK.

131 Cihān içre oluñ pür-ravḥ u reyḥān
Size ᶜarż eylesün dīdārı sulṭān

132 Cihāna kim gelüpdür bunca kāmil
Ṭarīḳ-ı şerᶜa ᶜālim hem de ᶜāmil

133 Düzüpdür her biri bir dāsitānı
İdüpdür her biri keşf-i maᶜānī

134 Ne sır ḳaldı ki tefsīr itmediler
Ne söz ḳaldı ki taḳrīr itmediler

135 Ḫuṣūṣā Yazıcıoġlı Muḥammed
Revānına şefāᶜat ḳılsun Aḥmed

136 Cemāl erzānī ḳılsun aña ḥażret
Hem itsün cümle ecdādına raḥmet

137 Beyān itmiş ḫˇoş evṣāf-ı resūli
ᶜAyān itmiş ṭarīḳ-ı pür-uṣūli

AG 5b 138 Cihānuñ olmışın u olacaġın
Zamānuñ gelmişin ü geleceġın

139 Şu nesne kim dimek lāzımdur anı
Ḫˇoş itmişdür kitāb içre beyānı

140 Muḥammediyye adı ol kitābuñ
Kim anda mesnedi var her cevābuñ

İÜ 6a 141 Delīli cümle āyāt u ḫaberdür
Ḫaber yaᶜnī ḥadīṯ-i muᶜteberdür

142 Didiler var belī Muḥammediyye
Beyān olmış ṣıfāt-ı Aḥmediyye

131a ravḥ u: rūḥ u SK, BY. || [Fe] **ravḥun reyḥān**(ün): *"…**ona rahatlık, güzel rızık**… (vardır)"* (Vâkı'a 56/89) mealindeki ayet-i kerimeye telmih vardır.
134a sır: söz BY; tefsīr: taᶜbīr SK, BY.
134b ki: kim SK.
138b geleceġın: gelecegin SK, BY.
139a kim: ki SK.
140b anda: andan SK, BY.

143 Çi-ger içinde vardur çoḳ ḥaḳāyıḳ
Velīkin pür-luġāt u hem daḳāyıḳ

144 Anuñ içinde çoḳdur dürlü işkāl
Oḳuyup diñleyen bilmez nedür ḥāl

145 Gel imdi sen de naẓm it bir kitābı
Ki andan herkes itsün feṭḥ-i bābı

146 Ḳamu elfāẓını Türkī beyān it
Ḳamu maᶜ nāsını rūşen ᶜ ayān it

BY 5a 147 Muḥammediyye olsun girü adı
Şürūᶜ it sen hidāyet vire Hādī

SK 5b 148 Şu nevᶜ a eyt ki ẓāhir ola maᶜ nī
Müfīd ola vü herkes ala maᶜ nī

149 Didüm yārenlere kim iy ulular
Edeb kānısız u hem baḫtulular

150 Benem bir bī-nevā vü bī-ser ü pā
Gice gündüz ġam-ı nefs-ile hem-pā

151 Benüm gibi żaᶜ īf ü nā-tüvānā
Bilü bilmekde key ednādan ednā

152 Ki ben ednā vü ol aᶜ lā ne nisbet
Bilürem bende yoḳdur aña ṭāḳat

153 Gül-āb-ıla yusam biñ kez dehānum
Henūz lāyıḳ degül medḥe zebānum

143b luġāt: luġat SK.
144a çoḳdur dürlü işkāl: çoḳ dürlü efkār SK; işkāl: eşkāl AG, BY.
145b ki: kim SK, BY.
148a nevᶜ a eyt: nevᶜ -ile it BY.
148b ala: alsa SK, BY.
150b hem-pā: hem-tā SK, BY.
151a gibi: bigi SK, BY.
151b-152a: − SK.
151b: Bilürem bende yoḳdur aña ṭāḳā (?) SK.
152a aᶜ lā: aᶜ lāya BY.
153b zebānum: Metinde “zübānum”.

154 Didiler girü iy yār itme ᶜ illet
Gel iḳdām eyle ḳuvvet vire ḥażret

155 Bu fende kim gelüpdür bu cihāna
Ki lāyıḳ ola ol işbu beyāna

156 Resūlüñ vaṣfını itmekde ümmet
Ḥaḳınca bulmadılar kimse ṭāḳat

AG 6a 157 Velī her kişi miḳdārınca iy yār
Beyān ider ki olmışdur ḫaberdār

İÜ 6b 158 Gel imdi vaṣfını sen de nebīnüñ
Digil kim yādigāruñ ola sinüñ

159 Ki_anuñla añalar her dem revānuñ
Ola hem şād Ḥaḳ ḳatında cānuñ

160 Çü bu vech-ile ibrām eylediler
Bunuñ naẓmına iḳdām eylediler

161 Tefekkür baḥrına ṭalıp didüm ben
Ḳabūl eyle bularuñ pendini sen

162 Bu eṣnāda görürem ol ḥabībi
Buyurmış ḫıdmetine ben ġarībi

163 Bu rüʾyā çünki oldı gözüme ṭuş
Ṣafādan eyledüm ol demde bir cūş

BY 5b 164 Didüm ḫıdmet budur emr itdi sulṭān
Fidā olsun yolına niçe biñ cān

165 İşāret çünki oldı ḫıdmet andan
Ḳabūl itdüm hezārān cān-ıla ben

166 Ṣıġınup Ḥaḳḳa el urdum kitāba
Ḫaṭāsın cümle Ḥaḳ yaza ṣavāba

155a fende: ḳanda SK.
159a añalar: añılur İÜ, AG.
163a çünki: çünkim SK.
164a emr: ki_emr SK, BY.

167 Muḥammediyyede bulduḳlarumdan
Ḳamusın bunda derc itdüm anuñ ben

SK 6a 168 Tefāsīr ü eḥādīsden de bisyār
Maᶜ ānī cemᶜ idüp naẓm itdüm iy yār

169 Meşāyıḫ sözlerinden hem maᶜ ānī
Kitāb içinde ẕikr eyledüm anı

170 Oḳuyanlar bula tā kim ṣafālar
Ḳılalar ben żaᶜ īf içün duᶜ ālar

171 Ümīd oldur sebeb olam duᶜ āya
Duᶜ ā-y-ıla ire derdüm devāya

172 İlāhī ṭaldum uş deryā-yı jerfe
Ki yoḳdur ḳudretüm bir naḳl-i ḥarfe

173 Dirāz u ṣaᶜ b menzil ben ḫaṭarnāk
Revān oldum yola bī-zād u bī-bāk

174 Elüm ṭut ḳalmışam ḥayretde iy Ḥaḳ
Düşüp deryā içine hem-çü zevraḳ

İÜ 7a 175 Benüm bu sözlerümi yādigār it
Ḳamu dilde kitābum ber-ḳarār it

AG 6b 176 İlāhī ol Muḥammed ḥürmeti-y-çün
Şefāᶜ at kānı Aḥmed ḥürmeti-y-çün

177 Cemāl-i bī-miṣālüñ celveti-y-çün
Celāl-i kibriyāñuñ ᶜ izzeti-y-çün

168a tefāsīr ü: tefāsīrden SK, BY.
171b derdüm devāya: derdüme çāre SK.
172a jerfe: zerḳa (?) SK, BY.
173b zād: zār İÜ, AG.
174b içine: içinde SK, BY.
175a sözlerümi: sözlerüm SK.
175b ber-ḳarār: bī-ḳarār İÜ, AG.
177a celveti-y-çün: ḫalveti-y-çün BY.

178 Günehkāram ṣuçum ᶜ afv eyle iy cān
Kim olam ᶜ afvuñ-ıla şād u ḫandān

179 Kerem ḳıl **YŪSUF**ı bī-çāre ḳılma
Güşād it ḳalbini āvāre ḳılma

180 Dilinden ᶜ uḳdeyi refᶜ it keremden
Sözinden nükteyi refᶜ it keremden

BY 6a 181 Ḳapuña sāᵓ ilem geldüm elüm boş
Beni faẓluñla ḳıl iḥsānuña ṭuş

182 Ḳamu ḳulları ġarḳ it raḥmetüñe
Ki yüz ṣuyıyla varalar ḳatuña

183 *Aġışnā yā ġıyāṣe'l-müsteġīṣīn*
Cemālüñ cümleye keşf eyle āmīn

Āġāz-ı Kitāb

184 Ser-āġāz eyle iy murġ-ı seḥer-ḫīz
Şeker tengini keşf it ol şeker-rīz

185 Bahār eyyāmıdur gül ḫırmenidür
Ki her gül şāḫı bülbül meskenidür

SK 6b 186 Cihān oldı ḳamu āṣār-ı cennet
Cemāl āṣārıdur cennet ḥaḳīḳat

187 Cemāli pertevi ki_irdi cihāna
Ne ziynet virdi gör her bōstāna

188 Teferrüc idüp ol bostānı bülbül
İder ḥamd eyleyüp feryād u ġulġul

178b ᶜ afvuñ-ıla: raḥmetüñle İÜ, AG.
180b refᶜ : defᶜ İÜ, AG.
182b ṣuyıyla: ṣuyı-la AG, SK.
183a **Aġışnā yā ġıyāṣe'l-müsteġīṣīn:** "Ey yardım dileyenlere imdat eden (Allah), bize yardım et!" (Ayverdi, 2011: II/2262-2263).
184b tengini: tengin SK.
185b şāḫı: şāḫ SK.
187b gör: göz İÜ.

189 Pes imdi ḥamd aña oldı sezāvār
Gerek her kişi ḥamd eyleye her-bār

Der-Beyān-ı Vaḥdet-i Bārī Taᶜālā ve Teḳaddes*

İÜ 7b 190 Gel imdi diñle evvel Ḥaḳ Taᶜālā
Ne vech-ile-y-di ᶜālemde Taᶜālā

191 Ezelden ilerü Allāh-ıdı ol
Ḳamu ᶜālemden öñdin şāh-ıdı ol

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ كَانَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ مَعَهُ شَيْءٌ**

AG 7a 192 Ġanī bi’z̲-z̲āt-ıdı vācib vücūdı
Yoġ-ıdı hīç hübūṭı vü ṣuᶜūdı

193 Didiler ol diyāra ġayb-ı muṭlaḳ
O yirde ġayr yoḳ z̲ātıdur ancaḳ

194 Ne anda var-ıdı ecsād u ervāḥ
Ne ḫˇod mevcūd-idi aẕlāl ü eşbāḥ

BY 6b 195 Vücūda gelmemişdi ᶜarş u kürsī
Yaradılmamış-ıdı cinn ü insī

196 Yoġ-ıdı rūḥ-ı ḳudsīnüñ nişānı
Yoġ-ıdı kes ki z̲ikr ideydi anı

197 Ne maᶜnī ẓāhir olmışdı ne ṣūret
Ne ḫˇod var idi eflāk ü ne heyᵓet

---

* der: − SK, BY; ve teḳaddes: − SK, BY.
190b vech-ile-y-di: vech-ile-di BY; ᶜālemde: ᶜālemden BY.
** ḳāle: ḳāle’n-nebiyyü İÜ. || “Hz. Peygamber aleyhi’s-selamın buyurduğu üzere: *Kendisiyle beraber hiçbir şey yokken Allah vardı.*” (Yılmaz, 2013: 354-355).
192b hübūṭı: hemūṭı (?) SK.
193a ġayb-ı: ġayr-ı AG.
193b ġayr: ġayrı SK; yoḳ: − SK.
194a ecsād: ecsām SK.
196b kes: bir kes SK; ideydi: ide SK.
197b heyᵓet: heybet AG.

198 Eṣer levḥ u ḳalemden yoġ-ıdı hīç
Sevādāt-ı ḳıdemden yoġ-ıdı hīç

199 Münezzehdi ḳamudan ẕāt-ı vaḥdet
Didiler ol yire ġayb-ı hüviyyet

200 Daḫı hem lā-taᶜayyün dirler aña
Vücūdü'l-baḥt ad iderler aña

201 Cemāli cilve ḳılurdı ezelde
Kemālin kendü bilürdi ezelde

202 Cemāli bāġı pür-ziynetde-y-idi
Kim anuñ ziyneti ġāyetde-y-idi

SK 7a 203 Belī ol gülşen ü ol bāġ-ı cennet
Beḳā gülzārı-dı ol dem ḥaḳīḳat

204 Ne bitmek var-ıdı anda ne yitmek
Ne gelmek var-ıdı anda ne gitmek

205 Ne naᶜti ẓāhir-idi ne ḫˇod ismi
Ne fiᶜli görinürdi ne ḫˇo resmi

İÜ 8a 206 ᶜAmādaydı ḳamu ervāḥ u eşbāḥ
Yaratmamışdı hem bunları Fettāḥ

207 Hevā gibiydi eşyānuñ ḳamusı
Yoġ-ıdı hīç kiçisi vü ulusı

208 İy celāl-i ᶜizzetüñe irmedi vehm ü ḫayāl
İy kemāl-i ḳudretüñden kimse bilmez vaṣf-ı ḥāl

209 Meger bir gün resūl-i şāh u sulṭān
Oturmışdı ṣaḥābī içre ḫandān

198b sevādāt-ı: sivādāt-ı BY; ḳıdemden: ḳadimden AG.
200b baḥt: baḫt AG, baḥs SK.
203a gülşen ü: gülşeni SK.
203b gülzārı-dı: gülzārı SK.
208: 206 İÜ, AG. || Beytin vezni: *fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilün*. || SK ve BY nüshalarında, farklı vezinlerle yazılan ve tekrarlanan bu beyitlere işaret etmek amacıyla başlık biçiminde yazılan "tercīᶜ" ibareleri bulunmaktadır. Metne bu ibareler alınmamıştır.
209a şāh u sulṭān: şāh-ı kevneyn SK, BY.

210 Didiler aña iy sulṭān-ı aᶜ lā
Yaratmadın bu kevni Ḥaḳ Taᶜ ālā

AG 7b |BY 7a 211 Belürmedin henüz āṣār-ı ekvān
Ẓuhūra gelmedin ervāḥ-ı insān

212 Buyur kim Ḥaḳ Taᶜ ālā ḳanda-y-ıdı
Mekān yoḳ kim diyeydük anda-y-ıdı

213 Var-ıdı şeksüz ol ᶜ ālemden evvel
Bu ᶜ arş u kürsī vü Ādemden evvel

214 O dem Ḥaḳ kime iderdi ḫudālıḳ
Ya kimüñle iderdi āşinālıḳ

215 Cemīᶜ -i işde aᶜ lemdür hem ekmel
Aña lāyıḳ degül ki_ola muᶜ aṭṭal

216 Veyā pes nerde-y-idi z̲āt-ı Bārī
Cemāli ḳanda eylerdi tecellī

كَمَا قِيلَ أَيْنَ كَانَ رَبُّنَا قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَهُ*

217 Cevābında buyurdı şāh-ı aᶜ lā
ᶜ Amādaydı ezelde Ḥaḳ Taᶜ ālā

218 Hevā fevḳında vü taḥtında anuñ
Yoḫ-ıdı ol dem ol z̲ātı Ḫudānuñ

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ كَانَ فِي عَمَاءٍ مَا تَحْتَهُ هَوَاءٌ وَ مَا فَوْقَهُ هَوَاءٌ**

219 Münezzeh şeş-cihetdendi vücūdı
Degüldi münḳaṭıᶜ feyżi vü cūdı

210b kevni: güni SK.
211a āṣār-ı: āṣār u İÜ, AG.
212b mekān: mekānı AG.
216b eylerdi: iderdi SK.

* kemā ḳīle: kemā ḳāle ḳīle İÜ, AG. || "Denildiği gibi: *…Mahlukatını yaratmadan önce Yüce Allah neredeydi?'*" (Rudânî, 2011: VIII/169-170).

** ḳāle: ḳāle'n-nebiyyü İÜ; ve lā: Metinde "ve mā"; fevḳahu-taḥtehu: Metinde takdim-tehirli. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Altında ve üstünde hava bulunmayan karanlık (bir boşluk, bulut)taydı.*" (Rudânî, 2011: VIII/169-170).

SK 7b 220 Egerçi yoġ-ıdı ol demde ekvān
Velī feyż ü ᶜ aṭāsında kemā-kān

İÜ 8b 221 Bu ᶜ ālem yoġ-iken anda-y-ıdı Ḥaḳ
Bu yirde bu ḳadar söz dinür ancaḳ

222 Ḳamu ᶜ ālemden olmışdı ġanī ol
Ḳamuya līki fażlı raḥmeti bol

223 Dimekdür kim ṣıfātındaydı z̲ātı
Ki yaᶜ nī z̲ātını sātir ṣıfātı

224 Daḫı bundan ilerü varmaḳ olmaz
Ḫaber daḫı bu yirden virmek olmaz

225 Sözi bu yirde ḳaṣr eylegil iy yār
Ki irmez aña fehm ü hem de pindār

BY 7b 226 ᶜ Amāda iḫtilāf itdi erenler
Ḥaḳīḳat ḥaḳḳ-ıla Ḥaḳḳı görenler

227 Didiler baᶜ żı oldur z̲āt-ı vaḥdet
Ki anda yoḳ-durur āṣār-ı keṣret

AG 8a 228 Ḥicāb olmış-durur aña celāli
Görinmez hergiz anuñ-çün cemāli

229 O yirden ḳudretümce söyledüm ben
ᶜ Amā ḥālini taᶜ bīr eyledüm ben

230 Aña baᶜ żı didiler vāḥidiyyet
Kim evvel ḫalḳ idüpdür z̲āt-ı vaḥdet

220b ᶜ aṭāsında: ᶜ aṭāsı-dı SK, ᶜ aṭāsıydı BY.
223a kim: ki SK.
224a bundan: bunda BY.
224b yirden: yirde İÜ.
225a bu yirde ḳaṣr eylegil: ḳaṣr eyle gel bu yirde SK, BY.
225b ki: kim SK; fehm ü hem de: fehm vehm ü SK, BY.
226a erenler: idenler SK.
227a oldur: ki_oldur SK, BY.
227b ki: kim SK, BY.
230b evvel ḫalḳ: evvelde SK, BY.

231 Anuñ ḫāli dinile in-şā’allāh
Eger ḳudret virürse bize Allāh

232 Ezelki söz velīkin oldı evlā
Ḥadīṯ anı ḳılupdur bil ki eclā

233 Ki ḫalḳ olmazdan öñürdi Ḫudāyı
Ne yirdedür didiler ol hümāyı

234 Taᶜayyün vāḥidiyyetde var elbet
Ki anı ḫalḳ idüpdür Ḥaḳ ḥaḳīḳat

235 Ḥadīṯe pes muvāfıḳ olmadı bu
ᶜAmā olmaġa lāyıḳ olmadı bu

236 Meger ḫalḳdan murādı ola keṯret
Pes olur vāḥidiyyet ᶜayn-ı vaḥdet

237 Ḳamudan pes münezzeh vaḥdet-i Ḥaḳ
Ezelde yoġ-ıdı bu keṯret el-ḥaḳ

İÜ 9a 238 Ezel gerçi ki maᶜdūm-idi ᶜālem
Velī ᶜilminde maᶜlūm-idi ᶜālem

SK 8a 239 Bu eczā vü bu aḥvāl ü bu aḳvāl
Bu evżāᶜ u bu tertīb ü bu eşkāl

240 Ezel ᶜilminde var-ıdı ḥaḳīḳat
Pes anda ber-ḳarār-ıdı ḥaḳīḳat

241 Velī ol ᶜilm ᶜayn-ı vaḥdet-idi
Yaluñuz anda ẕāt-ı ᶜizzet-idi

242 Çi-ger maᶜlūm-idi ẕātında cümle
Velī mektūm-idi ẕātında cümle

232a söz: söze SK.
232b bil ki: belki İÜ, AG.
233a öñürdi: öñürdin İÜ, AG.
234b ki: kim SK, BY.
235a olmadı: gelmedi SK, BY.
239a aḥvāl: aḳvāl SK, BY; aḳvāl: ᶜālem SK, aḥvāl BY.
239b-240a: − SK.

BY 8a

243 Bilürdi Ḥaḳ ḳamusın evvel āḫir
Ḳatındaydı anuñ bāṭınla ẓāhir

244 İderdi pes kemālātını idrāk
Olurdı kendü öz ẕātını derrāk

245 İy celāl-i ᶜizzetüñe irmedi vehm ü ḫayāl
İy kemāl-i ḳudretüñden kimse bilmez vaṣf-ı ḥāl

Beyānu Aḳsāmi't-Tevḥīdi'ẕ-Ẕātiyyi ᶜalā-Ṣelāṣetin

AG 8b

246 Elā iy ᶜilm-i tevḥīde ṭalebkār
Sözümi diñle cānuñ eyle hüşyār

247 Diyem vaḥdet deminden niçe peyġām
Saña tevḥīd vechin idem iᶜlām

248 Muḥaḳḳıḳlar didi üç veche tevḥīd
Ḥaḳīḳat bil sözümi bilme taḳlīd

249 Bir ol kim aña dirler ġayb-ı muṭlaḳ
Dinür hem aña ġaybü'l-ġayb el-ḥaḳ

250 Anı hīç kimsene idrāk ḳılmaz
Ne şeydür yā nişānın kimse bilmez

251 Ṣıfāt esmā vü fiᶜl ol yirde birdür
Ne dinür ne bilinür ḳatı sırdur

252 O yirdür *küntü kenzen* sırrı el-ḥaḳ
Ḳamu ᶜaḳl anda cāhil oldı muṭlaḳ

244a kemālātını: kemālātın SK.
244b derrāk: idrāk İÜ, AG.
245: 244 İÜ, AG.
246b sözümi: sözüm SK.
248a veche: vech İÜ, AG.
248b ḥaḳīḳat bil: ḥaḳīḳatdür İÜ, AG, ḥaḳīḳat BY; bilme: eyle İÜ, AG.
250a kimsene: kimesne İÜ.
250b yā: − SK, ya BY.
252a **küntü kenzen** [maḫfiyyen fe-aḥbabtü en uᶜrafe fe-ḫalaḳte'l-ḫalḳa li-uᶜrafe (li-yaᶜrifūnī)]: *"Ben, gizli **bir hazine idim**, bilinmeyi diledim, bunun için (beni bilmeleri için) yaratıkları yarattım."* (Yılmaz, 2013: 396) kudsî hadisinden iktibastır.
252b ḳamu ᶜaḳl anda cāhil: ḳamunuñ ᶜaḳlı anda İÜ, AG.

253 Ki aña ᶜ*indenā mechūl* dirler
Be-ġāyet muḫtefīdür ol dirler

İÜ 9b 254 Ḳamu ᶜ ayniyyet ü ġayriyyet anda
Ki gizlü vaḥdet ü hem keṣret anda

كَمَا قَالَ تَعَالَى **كُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًّا***

255 Ṣıfāt-ı selb-ile ẕikr olsa lāyıḳ
Kim ancaḳ bu-durur anda yaraşıḳ

256 Nişān-ı bāṭıniyyet ẓāhiriyyet
Daḫı hem evveliyyet āḫiriyyet

SK 8b 257 Bu nisbetlerden ol yirdür muᶜ allā
Vücūb-ı vaḥdet andan hem muᶜ arrā

BY 8b 258 Ṣıfāt-ıla_anı iṣbāt itse olmaz
Ṣıfāt iṣbātı-la ᶜ aḳl anı bulmaz

259 Ki ḳanḳı vaṣf-ıla ẕikr olsa ẕātı
Olur ẕātı vü hem daḫı ṣıfātı

260 Ṣıfāt-ı selbī lāyıḳdur aña pes
Ki yaᶜ nī cümle ᶜ ālemden muḳaddes

261 İkinci ol-durur kim vaḥdet-i ẕāt
Tecellī eyledi ẕātına bi'ẕ-ẕāt

262 Pes ol maḫfī kemālātını Allāh
İrādet ḳopdı ki_iẓhār ide ol şāh

253a ki: kim SK. || ᶜ **indenā mechūl**: "bizce bilinmez".
254a ᶜ ayniyyet: ġaybiyyet İÜ, AG; ġayriyyet: ġayret SK.
* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Ben gizli bir hazine idim.*" bk. 252a dipnot.
255b bu-durur: budur BY.
260: − SK.
260b muḳaddes: münezzeh BY.
261a ol-durur kim: oldur ki SK.
261b eyledi ẕātına: ẕātına eyledi BY.
262a kemālātını: kemā lā yenbeġī SK.

263 Aña *meskūtün-ᶜanhü* itdiler ad
Ḫaber andan dimezler cümle üstād

AG 9a 264 Sülūk-ile olur ol yire irmek
Vücūdı ol baḥırda ġarḳa virmek

265 Ger olsa rüʾyet andan ötesine
Virilmez ᶜilm andan kimsesine

266 Ḳamu maḥv olsa ḳalur līkin idrāk
Ne ḥāl olursa olur anda derrāk

267 Dimezven ẕātı idrāk olur anda
Ḳaçan idrāk olur ol ḳanı ḳanda

268 Taᶜayyünden cihetden zīra Allāh
Münezzeh keyf ü kemden hem daḫı şāh

269 Hemān ol bilinür kim oldı fānī
Ki vaṣlına irürdi ḥażret anı

İÜ 10a 270 Ne lezzetdür ne ḥāletdür bilinür
Bu ḥāletdür ki ol idrāk olınur

271 Ḫaber virmek o yirden līki olmaz
Ne ḥālet oldı hergiz dile gelmez

272 Ki ḳāṣırdur dil anda dīde aᶜmā
Ḫaber virmek hem andan oldı menhā

273 Hem ol yire dinilür eḥadiyyet
O yirden ẓāhir olur vāḥidiyyet

274 Rivāyet itdi Ḳāşānī bu yirde
Kim olmışdur muḥaḳḳıḳ bu ḫaberde

263a **meskūtün-ᶜanhü**: meskût geçilmiş, söylenmemiş şey (Ayverdi, 2011: II/2053).
266b olursa: oldıysa İÜ, AG.
269a kim: ki SK.
272a anda: andan İÜ, AG.
273b yirden: yirdür SK.
274b muḥaḳḳıḳ: muḥaḳḳaḳ İÜ, AG.

BY 9a

275 Ḥaḳāyıḳ ᶜ ayndan ᶜ ilme gelür dir
Bu deryā içre ḥāl eyle olur dir

276 Çi-ger evṣāfuñ olur iᶜ tibārı
Velīkin cümlesidür ᶜ ayn-ı Bārī

SK 9a

277 Münezzehdür taᶜ ayyünden nisebden
Muḳaddesdür iżāfetden sebebden

278 Kemālātını gerçi sevdi ḥażret
Velīkin ol maḥabbet ᶜ ayn-ı vaḥdet

279 Ezel ᶜ ilminde maᶜ lūm-idi ḳamu
Velī z̲ātında mektūm-idi ḳamu

فَاَحْبَبْتُ اَنْ اُعْرَفَ*

280 İy celāl-i ᶜ izzetüñe irmedi vehm ü ḫayāl
İy kemāl-i ḳudretüñden kimse bilmez vaṣf-ı ḥāl

281 Üçünci veche dinür vāḥidiyyet
Ki iẓhār itdi anı eḥadiyyet

AG 9b

282 Bil imdi vardur ol yirde taᶜ ayyün
Bu vech-ile anı eyle teyaḳḳun

283 Buña daḫı dinilür z̲āt-ı aᶜ lā
Pes oldur menşeᵓ -i evṣāf-ı esmā

284 Dinilür *manṭıḳun bih* ol yire hem
O yirde nuṭḳ olur iy cān-ı ᶜ ālem

285 Taᶜ ayyün var bu yirde hem de keş̲ret
Velīkin kevne nisbet oldı vaḥdet

276b cümlesidür: cümleyedür İÜ, AG.
277a nisebden: nesebden İÜ, AG.
279b mektūm-idi: mektūb-idi SK, BY.
280: 278 İÜ, AG.
* "…Bilinmeyi diledim…" bk. 252a dipnot.
281b ki: kim SK.
284a *manṭıḳun bih* ol yire hem: ol yire *manṭıḳun bihī* hem İÜ, AG. || **manṭıḳun bih:** "konuş".
284b yirde: yirden BY.

İÜ 10b

286 Çi keṣret keṣret-i evṣāfdur bu
Ki ḫılḳat ẓulmetinden ṣāfdur bu

287 Meşāyıḫ buña çoḳ ad itdi ıṭlāḳ
Bir adıdur anuñ ser-ḥadd-i ıṭlāḳ

288 Ki yaᶜ nī aña dekdür ḥadd-i imkān
Pes oldur aṣl-ı nūr u cism ü hem cān

289 Ḥaḳīḳat ol-durur rūḥ-ı Muḥammed
Ḥaḳīḳat ol-durur hem nūr-ı Aḥmed

BY 9b

290 Ridāᵓ -i kibriyādur aña hem ad
Ne cān kim aña irse olur ābād

291 Aña hem berzaḫ-ı ekber didiler
Ḥabīb-i Ḥaḳdur ol dil-ber didiler

292 Belī var ol maḳāmuñ intihāsı
Ki ḫilḳatle gelüpdür ibtidāsı

فَخَلَقْتَ الْخَلْقَ لِأُعْرَفَ*

293 Velīkin aᶜ ẓamiyyetde o deryā
Ki ᶜ arşı ḳaṭre bil ol oldı deryā

294 Anuñ bir şemmesidür cümle ᶜ ālem
Melekler ᶜ arş u kürs ü cinn ü ādem

295 Ḳamu andandur ol Allāhdandur
Bu ᶜ izzet aña pes ol şāhdandur

287a ad: − İÜ, AG.
288a ḥadd-i imkān: rūḥ-ı Muḥammed SK.
288b-289a: − SK.
292b ḫilḳatle: ḫilḳatde SK, BY.
* bk. 252a dipnot.
293a aᶜ ẓamiyyetde: aᶜ ẓamiyyetden SK.
293b ᶜ arşı: ᶜ arş SK.
294b melekler: melekle İÜ, AG; kürs ü: kürsī vü SK.
295b ol şāhdandur: Allāhdandur SK, BY.

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اَنَا مِنَ اللهِ وَالْمُؤْمِنُونَ مِنِّى *

SK 9b	296	Ḳamu esmā ṣıfātı oldı cāmi^{c} Celāl ü hem cemāl ol baḥra rāci^{c}
	297	Mu^{c} izz ü Ḥāfiẓ u Ġaffār ismi Müẕill ü Ḥāfiż u Ḳahhār ismi
	298	Ḳamusı ol baḥırdan oldı peydā Ne ḳıldı gör ḥabībin Ḥaḳ Ta^{c} ālā
AG 10a	299	Gel imdi cānuñı hüşyār eyle Gözüñ aç gönlüñi bīdār eyle
	300	Girü bir söz diyem vaḥdet deminden Ezelde vāḥidiyyet ^{c} āleminden
İÜ 11a	301	Ki evvel kenz-i maḫfī-y-idi Allāh Ġanī-y-idi ḳamu keṣretden ol şāh
	302	Kemāl-i ẕātını ḳıldı çün idrāk Pes oldı *küntü kenzen* perdesi çāk
	303	Maḥabbet ḳopdı pes ẕāt-ı ḳıdemden Ki iẓhār ide bir ^{c} ālem ^{c} ademden
	304	Ki ẓāhir ola vaḥdetden bu keṣret Biline pes kemāl-i ẕāt-ı vaḥdet
BY 10a	305	Velīkin yoġ-ıdı anda ġaraż hīç Marażdur bu yoḳ ol yirde maraż hīç

* "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Ben Allah'tanım, müminler bendendir.*" (Yılmaz, 2013: 128).

296b cemāl: cemāl ü SK.
297b Müẕill ü: Müẕill ü hem SK.
298b ḥabībin: ḥabībine SK.
300a deminden: deminde BY.
301a ki: kim BY.
302a ḳıldı çün: çün ḳıldı SK, BY.
302b **küntü kenzen:** bk. 252a dipnot.
303a ḳıdemden: ḳadimden AG, ḳademden SK.
304a ola: ola bu BY.

306 Hemānā sevdi Ḥaḳ kendü cemālin
Daḫı hem sevdi ẕātınuñ kemālin

307 Maḥabbet ḳıldı ki_ide kāyinātı
Biline tā ki esmāsı ṣıfātı

308 Maḥabbet ḳıldı ki_iẓhār ide Allāh
Cihānı ki_ola anda bende vü şāh

309 Maḥabbet ẓāhir itdi ẕāt-ı ᶜ ālī
Kim ola āşikāre kenz-i maḫfī

310 Maḥabbet ḳıldı ki_ide rūḥ-ı aᶜ ẓam
Kim andan biline ser-cümle ᶜ ālem

311 Maḥabbet ḳıldı ḫalḳ ide ḥabībi
Ki_ola ol cümle emrāżuñ ṭabībi

312 Maḥabbet ḳıldı kim ḳıla Muḥammed
Ki ẓāhir ola evvel nūr-ı Aḥmed

313 Maḥabbet ḳıldı ki_ide bir ḥaḳīḳat
Ki cümle ᶜ āleme ol ola raḥmet

314 Maḥabbet ḳıldı ki_ide nūr-ı ṣāfī
Kim ola herkesüñ derdine şāfī

SK 10a

315 İy celāl-i ᶜ izzetüñe irmedi vehm ü ḫayāl
İy kemāl-i ḳudretüñden kimse bilmez vaṣf-ı ḥāl

316 Çü ḳopdı ẕāt-ı vaḥdetden maḥabbet
Maḥabbetden ẓuhūr itdi irādet

317 İrādet geldi ẕātından ẓuhūra
Ki ẓulmet ᶜ ālemi ġarḳ ide nūra

306a hemānā: hemān tā SK.
308b cihānı ki_ola anda: cihān ola lebende (?) SK, cihānı ki_ola lebinde BY.
312-313: SK ve BY'de takdim-tehirli.
314b kim: ki SK, BY.
315: 313 İÜ, AG.

İÜ 11b|AG 10b

318 İrādet böyle oldı kim Taᶜ ālā
Ḳıla tā ḳudretini āşikāre

319 Diledi kim ḳıla bir nūr-ı ṣāfī
Düzüp mirᵓ āt ide aña tecellī

320 Diledi düze bir gülşen serāyı
Teferrücgāh idine ol arayı

BY 10b

321 Ki ol gülşende bite niçe biñ gül
Hem ola her gül-içün niçe bülbül

322 Diledi ḳıla öz ẕātına maḥbūb
Hem ola ol ḳamu dillerde merġūb

323 Seve kendü anı vü kendüyi ol
Anuñla ḳıla raḥmet ᶜ āleme bol

324 Cemāli gülşeninden bir gül aldı
Celāli ṭurrasından kākül aldı

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى قَبَضْتُ قَبْضَةً مِنْ نُورِ وَجْهِى خَلَقْتُ مُحَمَّدًا*

325 Muḥammed rūḥını ḫalḳ itdi ḥażret
Kim andan gele reᵓ fet daḫı saṭvet

326 Ki yaᶜ nī cāmiᶜ ola luṭf u ḳahrı
Cihāna göstere ᶜ adli vü mihri

327 Şu ḥażret kim ḳamuya mesned oldı
Ḥaḳīḳat bil o ḥażret Aḥmed oldı

328 Eḥad kim sırrını ḳılmışdı sātir
Pes itdi cümleyi mīm-ile ẓāhir

321a ki: kim SK, BY.
321b her gül: ol gül İÜ, AG.
321b-322b: AG'de takdim-tehirli.
324b aldı: oldı İÜ, AG.
* ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Yüzümün nurundan bir avuç aldım ve Muhammed'i yarattım.*" (Kaynak bulunamadı).
327b bil: bil ki SK; ḥażret: ḥażret-i SK.
328b cümleyi mīm-ile: cümle bir mīm-ile SK, BY.

329 Eḥaddur Aḥmed ammā mīmi zāyid
Velī her nesnedür aṣlına ᶜāyid

330 Pes ol mīm içre ġarḳ oldı bu ᶜālem
Ḳamu eşbāḥ u hem ervāḥ-ı ādem

331 Hem anuñ mīminüñ devrinde el-ḥaḳ
Kim evvel ᶜayn-ı āḫir oldı muṭlaḳ

332 Ki yaᶜnī evvel oldur āḫir oldur
Ḥaḳīḳat bāṭın oldur ẓāhir oldur

SK 10b

333 Pes oldı ibtidāᵓ-i sırr-ı aᶜẓam
Anuñla ḫatm olur āḫir girü hem

İÜ 12a

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا اَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَسُولَ اللهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّنَ*

334 Pes evvel kim eḥaddan ẓāhir oldı
O deryādan Muḥammed rūḥı geldi

AG 11a

335 Didi pes server ü sulṭān u sālār
Benüm rūḥumı evvel ḳıldı Cebbār

BY 11a

336 Didi hem nūrumı evvel yaratdı
Didi hem ᶜaḳlumı evvel yaratdı

337 Ḳalem yaratdı didi evvel ol yār
Kim andan öñ yoġ-ıdı ḫalḳ u deyyār

330b ervāḥ-ı: ezvāc-ı BY.
331a devrinde: derdinde SK.
333b girü: daḫı İÜ, AG.
* *"Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın resulü ve nebîlerin sonuncusudur."* (Ahzâb 33/40).
334a evvel kim: evveli İÜ, AG.
335a sālār: Settār SK.
337b ḫalḳ u: ḫalḳ İÜ, AG.

اَوَّلُ ماَ خَلَقَ اللَّهُ رُوحِی* اَوَّلُ ماَ خَلَقَ اللَّهُ نُورِی** اَوَّلُ ماَ خَلَقَ اللَّهُ الْعَقْلُ*** اَوَّلُ ماَ خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمُ****

338 Bu yirde var-durur bir niçe maᶜ nī
Ki her birini evvel ḳıldı yaᶜ nī

339 Bir oldur kim bular birdür ḥaḳīḳat
Ki ol bir Muṣṭafāyadur ḥaḳīḳat

340 Velī bi'l-iᶜ tibār oldı muġāyir
Bu nevᶜ a ḳıldı anı Ḥayy u Ḳādir

341 Vücūda geldi evvel rūḥ-ı Aḥmed
Pes oldur girü hem nūr-ı Muḥammed

342 ᶜ Aḳıl didügi ol-durur resūlüñ
Ḳalem didügi hem ṣāḥib-uṣūlüñ

343 Anuñ-çün didiler ol baḥra bil rūḥ
Anı cān-ı cihān eyledi Sübbūḥ

344 Ṭutarsa ger taᶜ alluḳ bu cihāna
Ḳamu mevcūd olurlar bī-bahāne

345 V'eger-nī cümle maᶜ dūm ola ᶜ ālem
Nitekim cān gidicek cism-i ādem

346 İy celāl-i ᶜ izzetüñe irmedi vehm ü ḫayāl
İy kemāl-i ḳudretüñden kimse bilmez vaṣf-ı ḥāl

---

* "*Allah ilk olarak benim ruhumu yarattı.*" (Ceylan, 2007: 157).
** *"Allah önce benim nurumu yarattı."* (Yılmaz, 2013: 147).
*** *"Allah önce aklı yarattı."* (Yılmaz, 2013: 147).
**** *"Allah önce kalemi yarattı."* (Yılmaz, 2013: 147).
338b her: Ḥaḳ İÜ, AG.
339a kim: ki SK.
339b ki: kim SK, BY.
342a ol-durur: hem oldur SK, BY.
345: AG'de der-kenar.
345b cism-i: cān-ı İÜ, AG.
346: 348 İÜ, AG. İÜ'de 12b sayfasının başı.

347 Anuñ bir adına kim nūr didiler
Cihānuñ ẓulmetini yur didiler

348 Ger andan nūr irmeye cihāna
Cihān başdan başa hep oda yana

İÜ 12b * 349 Ki yaᶜ nī ᶜ ālemi ġarḳ ide ẓulmet
Ṭuta her cism ü her cānı küdūret

SK 11a 350 ᶜ Aḳıl ad itdiler ol ᶜ āleme hem
Kim anuñla bilindi cümle ᶜ ālem

BY 11b 351 Nitekim ᶜ aḳl-ıla her şey bilinür
ᶜ Aḳıl olmasa pes ḳanda bulınur

352 Eger rūḥ-ı Muḥammed olmayaydı
Kimesne hīç nesne bilmeyeydi

AG 11b 353 Muḥammedle bilindi cümle ᶜ ālem
Muḥammedle bulındı cümle ādem

354 Pes oldı cümle mevcūdāta ᶜ aḳl ol
Ki rūḥ u nūr oldur hem de ᶜ aḳl ol

355 Ḳalem dinildügine ḥikmet oldur
Cihān andan ṭaġıldı ḥuccet oldur

356 Ḳalemden nitekim ᶜ ilm oldı ẓāhir
Ḥadīṯ ü fıḳh u Ḳurʾ ān u tefāsir

357 Gör imdi Aḥmedi ne ḳıldı sulṭān
Cihāna nūr u ᶜ aḳl itdi vü hem cān

358 Anuñ-çün böyle ḳıldı ḥażret anı
Pür ide raḥmetiyle hep cihānı

347a adına: adını SK, BY.

* Tekrar eden beyitlerin farklı yerde bulunması, kimi beyitlerin metin sırasının atlanarak farklı sayfalarda yazılması gibi durumlarda varak ve sayfa numaraları burda olduğu gibi italik olarak belirtilmiştir.

349a ᶜ ālemi: ādemi SK.

349b her cism ü: cism-i fer İÜ, AG.

355b ṭaġıldı: ṭoġıldı İÜ, AG.

358b raḥmetiyle: raḥmet-ile SK.

359 Daḫı bir maᶜ nī bu kim Ḥaḳ Taᶜ ālā
Yaratdı evvelā bir rūḥ-ı aᶜ lā

360 Ḳamu ervāḥdan öñ ḳıldı anı
Anuñla zinde ḳıldı hep cihānı

361 Muḥammed Muṣṭafānuñ cānıdur ol
Dü-ᶜ ālem bendedür sulṭānıdur ol

362 Anuñ nūrını hem evvel yaratdı
Her işde anı hem ekmel yaratdı

363 ᶜ Uḳūl içre anuñ ᶜ aḳlını Allāh
Kim evvel ḫalḳ idüpdür bil ki ol şāh

364 Ḳalem kim levḥ üzre ḫaṭ yazupdur
Ḳamu aḳlāmdan evvel düzüpdür

İÜ 13a

365 Gel imdi gör ne sulṭāndur Muḥammed
Niçe ᶜ ālemlere kāndur Muḥammed

366 Cemīᶜ -i cānda cevherdür Muḥammed
Cemīᶜ -i kānda gevherdür Muḥammed

BY 12a

367 Cihāna cümle raḥmetdür Muḥammed
Fürūᶜ uz biz ḥaḳīḳatdür Muḥammed

368 Ḥaḳīḳat nūr-ı aṣfādur Muḥammed
Muᶜ allā vü müzekkādur Muḥammed

369 Cemīᶜ -i enbiyāya ᶜ izzet andan
Cemīᶜ -i evliyāya ḳuvvet andan

370 Pes ol nūr-ı eḥad kim oldı ẓāhir
Merātib ḳıldı anda Ḥayy u Ḳādir

360: − SK.
362: − SK.
362b anı hem: hem anı BY.
368b muᶜ allā vü: muᶜ allādur BY.
369a enbiyāya: evliyāya SK, BY.
369b evliyāya: enbiyāya SK, BY.
370a oldı: ola BY.

SK 11b

371 Anı üç mertebe üzre ḳılup ẕāt
Görindi anda nisbet hem iżāfāt

AG 12a

372 Bir oldur kim ezelde nūr-ı vaḥdet
Ẓuhūr itdi eḥaddan buldı ḫilḳat

373 Cemāl-i Ḥaḳḳa gerçi oldı mirᶜ āt
Velī oldur girü hem vaḥdet-i ẕāt

374 Ki zīrā menşeᵒ -i evṣāf-ı esmā
Anı ḳılmış-durur Allāh Taᶜ ālā

375 Olıcaḳ mebdeᵒ -i esmā-ṣıfāt ol
Yaraşur kim ola tevḥīd-i ẕāt ol

376 Aṣıl taḥḳīḳ bu kim vaḥdet-i ẕāt
Eḥaddur kim yoḳ anda hīç iżāfāt

377 İy celāl-i ᶜ izzetüñe irmedi vehm ü ḫayāl
İy kemāl-i ḳudretüñden kimse bilmez vaṣf-ı ḥāl

378 Pes ol nūra didiler vāḥidiyyet
Ki vaḥdetdür yoḳ anda hīç keṯret

379 Muḥammed ḥażretinedür ḥaḳīḳat
Hem oldur cümle mevcūdāta raḥmet

380 Bir ismidür anuñ pes rūḥ-ı aᶜ ẓam
Dinilür kūh-ı Ḳāf ol menzile hem

381 Aña hem berzaḫ-ı ekber dinilür
Ḳamu berzaḫ aña çāker dinilür

371b anda: − SK; iżāfāt: iżāfet BY.
374b ḳılmış-durur: ḳılmışdur İÜ, AG, BY.
375b kim: ki SK.
376b anda: andan İÜ, AG; hīç: − SK.
377: 386 İÜ, AG.
378a ol: − SK; nūra: nūrı SK.
378b-379b: AG'de takdim-tehirli.
381a-b dinilür: didiler İÜ, AG.

382 Hem oldur *ḳābe ḳavseyn* añla yārā
Anuñ pes müntehāsıdur *ev ednā*

İÜ 13b|BY 12b 383 Pes oldur mümkinātuñ müntehāsı
Hem anda maḥv olur Ḥaḳḳuñ sivāsı

384 Aña ser-ḥadd-i ıṭlāḳ oldı hem ad
Anuñla ḳıldı Ḥaḳḳ eşyāyı ābād

385 Meger ol nūrdur nūr-ı hüviyyet
Hem oldur ḥażretüñ ᶜ ilmine ḥuccet

386 Ki yaᶜ nī Ḥaḳḳı anuñla bilürler
Bulanlar Ḥaḳḳı anuñla bulurlar

387 İşitdüñ evvelā tevḥīd-i ẕātı
İkinci oldı tevḥīd-i ṣıfātı

388 Ṣıfāt-ı Ḥaḳ ki evvel oldı ẓāhir
Ḳamusı oldı ol nūra meẓāhir

389 Ṣıfāt-ı Ḥaḳ bu yirde buldı keṣret
Çi-ger keṣret velīkin oldı vaḥdet

SK 12a 390 Ḳamu yaᶜ nī ki Ḥaḳ varlıġıdur ol
Ṣıfāt-ı ġayr bulmaz ol yire yol

AG 12b 391 Ki Ḥaḳ vaṣfına oldı cümle maẓhar
Ulu kiçi ḳamu aᶜ lā vü kemter

392 Üçünci mertebe tevḥīd-i efᶜ āl
Ḳamu Ḥaḳ fiᶜ lidür evżāᶜ u eşkāl

393 Ṣıfātı maẓharıdur cümle eşyā
Hem anuñ fiᶜ lidür aᶜ lā vü ednā

382a-b [fe kāne] **ḳābe ḳavseyni ev ednā:** *"(Peygambere olan mesafesi)* ***iki yay aralığı kadar yahut daha az*** *oldu."* (Necm 53/9).
384b eşyāyı: eşyā SK.
385b ᶜ ilmine: ᶜ ilminde SK, BY.
388a evvel: ol SK.
390b ġayr: ġayra SK; yol: ol İÜ, SK.
391b kemter: ekber İÜ, AG.

394 Bulardan cümle müstaġnī-durur z̲āt
Kim anı āyet-i Ḥaḳ ḳıldı iṯbāt

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اِنَّ اللهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ*

395 Ne sulṭān eyledi gör anı Sübḥān
Ki cümle ḫalḳa anı eyledi cān

396 Ne sulṭānlıḳ-durur kim cümle ᶜālem
O deryānuñ ḳatında ḳaṭreden kem

Beyānu Temeyyüzi'l-Esmāᵓ ve'ṣ-Ṣıfāt**

İÜ 14a 397 Yaratdı çünki Allāhü Taᶜālā
Ezel bir nūr ki ol eclādan eclā

BY 13a 398 O nūrı ᶜāleme mişkāt ḳıldı
Cemāline anı mirᵓāt ḳıldı

399 Bu nūrı ḳıldı mirᵓāt-ı mücellā
Ki ḳıla öz cemālini temāşā

400 Severdi öz cemālin görmegi şāh
Cemīldür pes cemīli sever Allāh

اِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ***

401 Anı z̲ātına mirᵓāt itdi çün Ḥaḳ
Tecellī ḳıldı aña z̲āt-ı muṭlaḳ

402 Cemīᶜ -i var kemālāt-ıla Sübḥān
Tecellī ḳıldı maḥbūbına ol ḫan

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle AG, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Şüphesiz Allah âlemlere muhtaç değildir.*" (Ankebût 29/6).
395a Sübḥān: sulṭān SK, BY.
395b cümle ḫalḳa: ḫalḳa cümle İÜ, AG.
** beyānu: der-beyān-ı İÜ, AG.
*** cemīlün: − BY, SK; cemāle: İÜ, AG. || *"Allah güzeldir, güzelliği sever."* hadis-i şerif (Yılmaz, 2013: 255).
402a Sübḥān: sulṭān SK, BY.
402b ḫan: cān SK, BY.

403 Cihān bünyādın urmadın henūz ol
Tecellī eyledi maḥbūbına bol

404 Vücūda gelmemişken hīç aġyār
Ne ḫˇoş vaṣl oldı gör yārine ol yār

405 Aña çünkim tecellī ḳıldı ẕātı
Görindi cümle esmāsı ṣıfātı

SK 12b 406 Çü mirʾāt-ıdı ol ġāyet mücellā
Kemālātın Ḥaḳuñ gösterdi eclā

AG 13a 407 Ẓuhūra geldi çünkim cümle esmā
Temeyyüz buldı ism-ile müsemmā

408 Pes evvel ẓāhir oldı ism-i ẕātı
Kim ol cāmiᶜ-durur cümle ṣıfātı

409 Nūr-ı aṣfādur Muḥammed sırr-ı aᶜlā-yı Ḫudā
Şems-i eclādur Muḥammed Muṣṭafā vü müctebā

410 Muḥaṣṣal çünki ẓāhir oldı esmā
Diledi kim ḳıla her biri iḥyā

411 Ḳamusı muḳteżādur çün ezelde
Diledi ki_ola her biri ᶜamelde

412 Kemālin iḳtiżā itdi ḳamusı
Cihānı pür-ṣafā itdi ḳamusı

BY 13b 413 Ki her birisi gösterdi kemālin
Cihānuñ şeklini vü ḥāl ü ḳālin

İÜ 14b 414 Bu nevᶜ-ile ki esmā buldı keṣret
Görindi ᶜālem-i ġayb u şehādet

403b bol: ol İÜ, SK.
404b ol: − SK.
407b temeyyüz: temīz SK.
409: − İÜ, AG. || Beytin vezni: *fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilün.*
410b biri: yiri SK.
411a muḳteżādur: muḳteżīdür BY.
411b biri: bir SK.
413b ḥāl ü ḳālin: ḳāl ü ḥālin SK, BY.

415 Ḳamusı ol Muḥammed ḥürmetine
Ẓuhūr itdi Muḥammed ᶜizzetine

416 Muḥammed nūrını çün itdi īcād
Be-ġāyet elṭaf u berrāḳ u veḳḳād

417 Ḥaḳīḳatden ki ol nūr oldı ẓāhir
Ḳamu envārdan öñ geldi ẓāhir

418 Rivāyet baᶜżılar itdi ki Ḳuddūs
O nūrı eyledi bir şekl-i ṭāvūs

419 Ḥaḳīḳat bu ki ol dem ḥażret-i ẕāt
Ki rūḥ-ı Aḥmedi ḳılmışdı mirʾāt

420 Tecellī eyledi ol rūḥa ḥażret
Ki bir nūr oldı ẓāhir anda elbet

421 Ki yaᶜnī pertev urdı ᶜaks-i mirʾāt
Kim oldı cümle-i ervāḥa mişkāt

422 Ḥayā gözgüsin aña ḳıldı manẓar
Ki göre kendüyi rūḥ-ı peyem-ber

423 Naẓar kim ḳıldı gözgüye hemān-dem
Münevver ṣūretini gördi ān-dem

424 Naẓar kim eyledi ol görklü aya
Ḥayālar ġālib oldı ol hümāya

SK 13a 425 Ḥaḳuñ luṭfına ol dem geldi vecde
Hemān-dem eyledi biş kerre secde

426 O biş secdeyi biş vaḳt eyledi Ḥaḳ
Bize farż itdi ḳılavuz muḥaḳḳaḳ

AG 13b 427 Pes andan ötrü bu mecmūᶜ-ı ᶜālem
Melekᶜarş u semā vü arż u ādem

416b elṭaf: luṭf İÜ, SK; veḳḳād: vaḳār İÜ.
419b rūḥ-ı: nūr-ı İÜ, AG.
422a gözgüsin: gözgüsini SK.

428 Müsebbiḥ oldılar Ḥaḳ ḥażretine
Bu ᶜ izzetler Muḥammed ḥürmetine

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ وَلٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ*

BY 14a 429 Bu ḫāṣṣıyyet bulara kim virildi
Ki tesbīḥ itmek anlardan görildi

İÜ 15a 430 Velī bu ḫāṣṣıyetler oldı meẕkūr
Bularuñla Muḥammed oldı maᶜ mūr

431 Kim ol ḳıldı ezel tehlīl ü taḥmīd
Hem ol ḳıldı ṣenā taḳdīs ü temcīd

432 Bu ḫāṣṣıyyet ki ol şāha virildi
Pes āṣārı fürūᶜ ından görildi

433 Ḳamu ol ẕātuñ oldı ᶜ izzetine
Keremler irdi bugün ümmetine

Beyānu Fıṭrati'l-Ervāḥ[**]

434 Pes ol nūruñ şuᶜ āᶜ ı ki_oldı ẓāhir
Görüp kendüyi ol nūr oldı şākir

435 Ki yaᶜ nī gördi ervāḥ u hem ecsād
Olur öz kendüden mecmūᶜ -ı ābād

436 Feraḥdan eyledi Allāha temcīd
Ki yitmiş biñ yıl itdi anda taḥmīd

437 Pes ol nūruñ şuᶜ āᶜ ından ḫaḳīḳat
Yaratdı enbiyā ervāḥın elbet

---

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Her şey O'nu hamd ile tesbih eder. Ancak, siz onların tesbihlerini anlamazsınız...*" (İsrâ 17/44).
430a bu ḫāṣṣıyetler: bir ḫāṣṣıyet ki SK; oldı: ki_oldı BY.
432a ki: kim AG.
433a ẕātuñ oldı: nūr-ı ẕātuñ SK, BY.
** beyānu: der-beyān-ı İÜ, AG.
436b itdi anda: anda itdi SK, BY.

438 Ḳamu ervāḥ kim geldi vücūda
Ḳamusı maẓhar oldı feyż ü cūda

439 Naẓar ḳıldı ḳamusı gördi bir nūr
Ki kendüler ḳamu anuñla maᶜ mūr

440 Çü bildiler vücūd andan irişdi
Ḳamuya feyż ü cūd andan irişdi

441 Aña pes cümlesi īmān getürdi
Ḥaḳ anı bunlara dermān getürdi

SK 13b 442 Hem anda enbiyā nūrından el-ḥaḳ
Yaratdı evliyā ervāḥını Ḥaḳ

443 Bularuñ rūḥınuñ nūrından iy şāh
Yaratdı müʾminīn ervāḥın Allāh

AG 14a 444 Bularuñ rūḥınuñ nūrından ol yār
Ḳılupdur ᶜāṣīler rūḥını iẓhār

BY 14b 445 Bularuñ daḫı rūḥından o Cebbār
Pes ervāḥ-ı münāfıḳ hem de küffār

İÜ 15b 446 Daḫı insānuñ envārından iy cān
Melek rūḥın yaratdı belki cānān

447 Melek rūḥından itdi cin rūḥın
Bulardan ḳıldı ervāḥ-ı şeyāṭīn

448 Bulardan rūḥ-ı ḥayvānāt ḳıldı
Ki her birini ḫˇoş heyʾ āt ḳıldı

449 Nūr-ı aṣfādur Muḥammed sırr-ı aᶜlā-yı Ḫudā
Şems-i eclādur Muḥammed Muṣṭafā vü müctebā

439b ḳamu anuñla: anuñla cümle İÜ, AG.
444a ol: iy İÜ, AG.
446a envārından: ervāḥından SK.
447a rūḥından: nūrından İÜ, AG; rūḥın: nūrın İÜ, AG.
447b ḳıldı: geldi SK.
448a ḥayvānāt: ḥayvānātı İÜ, AG.
448b ki: kim SK; birini: birin SK, BY.
449: − İÜ, AG.

450 Didiler bir daḫı bunda rivāyet
Şeyāṭīn ḫilḳatine ḫˇoş ḥikāyet

451 Teneffüs itdi çün ervāḥ-ı küffār
Yaratdı ol nefesden odı Cebbār

452 Yaratdı cinni oduñ yalıñından
Pes ol dem oldı İblīs daḫı andan

453 Pes andan dört biñ yıl ṣoñradan Ḥaḳ
Yaratdı cümle ecsādı muḥaḳḳaḳ

454 İki biñ yıl daḫı vardur rivāyet
Kim ecsādı yaratdı anda ḥażret

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ اِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى خَلَقَ الْاَرْوَاحَ قَبْلَ الْاَجْسَادِ بِاَرْبَعِ الْاَلْفِ سَنَةٍ* وَ فِى رِوَايَةٍ بِاَلْفَىْ سَنَةٍ**

455 Vücūd irdi ḳamuya Muṣṭafādan
Ṣafā buldı ḳamu şey ol ṣafādan

Beyānu Fıṭrati'l-Ecsād bi-İḳtiżā° i'l-Esmā° ve'ş-Ṣıfāt***

456 Gel imdi diñle bir nev^{c} -ile taḥḳīḳ
Diyem ger vire ḥażret baña tevfīḳ

457 Çü rūḥ-ı Aḥmedi Ḥaḳ gözgü ḳıldı
Ki esmā vü ṣıfāt anda görildi

458 Her ismi kim temeyyüz buldı ān-dem
Kemālin iḳtiżā itdi hemān-dem

---

* ḳāle: kemā ḳāle BY; bi-erba^{c} i'l-elfi: bi-erba^{c} i ālāfi İÜ, AG; bi-elfey: elfe İÜ, AG. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Şüphesiz ki Allah Taâlâ cesetleri ruhlardan dört bin sene önce yarattı.*" (Kaynak bulunamadı).

** "Başka bir rivayette de: "*…iki bin sene* (önce yarattı.)"

455b ḳamu şey: ḳamusı İÜ, AG.

*** beyānu: der-beyān-ı İÜ, AG.

457a Ḥaḳ: − SK.

457b görildi: görindi SK, BY.

SK 14a|BY 15a

459 Bu nevᶜa cümle ᶜālem buldı keṣret
Ki mestūr oldı anda vech-i vaḥdet

460 Bedīᶜ iẓhār ḳıldı ᶜaḳl-ı külli
Daḫı bāᶜiṣ dürütdi nefs-i külli

461 Nūr-ı aṣfādur Muḥammed sırr-ı aᶜlā-yı Ḫudā
Şems-i eclādur Muḥammed Muṣṭafā vü müctebā

İÜ 16a|AG 14b

462 Ṭabīᶜat kim aña külliyyedür ad
Pes anı ism-i Bāṭın ḳıldı bünyād

463 Şu cevher kim hebādur anuñ adı
Düzüben ism-i Āḫir ḫˇoş yaṣadı

464 Çü şekli ism-i Ẓāhir ḳıldı īcād
Ḥakīm ismi_itdi cism-i külli bünyād

465 Muḥīṭe maẓhar oldı ᶜarş-ı aᶜẓam
Anuñ-çündür muḥīṭ-i cümle-ᶜālem

466 Şekūr ismine kürsī oldı maẓhar
Kim eyle oldı evvelde muḳadder

467 Yidinci gök ki ol yirde Zuḥaldür
Ġanī vü Rabb ismine maḥaldür

468 Pes altıncı ki anda Müşterīdür
Muḳaddir hem ᶜAlīmüñ maẓharıdur

469 Bişinci gök ki Merrīḫuñ mekānı
Ḥaḳīḳat ism-i Ḳāhir ḳıldı anı

470 Bu dördünci kim anda Şems-i enver
Düzüp Nūr ismi ḫˇoş ḳıldı münevver

459b oldı: ola BY.
460b dürütdi: ṭutdı İÜ, AG.
461: − SK, BY.
462a kim: ki İÜ.
463a şu: çü SK, BY.
466b muḳadder: muḳarrer SK.
469a mekānı: maḳāmı SK, BY.
470a bu dördünci: budur dördünci SK, BY; enver: envār SK.

471 Üçünci kim olupdur anda Zühre
Muṣavvir ismi virdi aña behre

472 İkinci gök ki Kātib vardur anda
Yazar ol her ne olsa bu cihānda

473 Pes ol gök ism-i Muḥṣīden görindi
Vücūdı bu felek andan urındı

474 Bu dünyā gögi kim anda Ḳamerdür
Mübīn isminden ol da bir eṣerdür

475 Çün eflāki düzetdi ḥażret-i Ḥaḳ
Ki mevcūd oldı ḳamusı muḥaḳḳaḳ

476 Pes andan ḳıldı esmāya meẓāhir
Bu dünyāyı ki aṣlıdur ᶜanāṣır

BY 15b 477 Düzetdi cümlesini z̲āt-ı ekber
Ki ḳıldı her birin bir isme maẓhar

478 Pes odı ism-i Ḳābıż ḳıldı iẓhār
Kim aña maẓhar oldı şöyle kim nār

İÜ 16b|SK 14b 479 Yil oldı ism-i Ḥayyuñ muḳteżāsı
Ki her z̲ī-rūḥuñ olur ol şifāsı

480 Daḫı hem ism-i Muḥyī ḳıldı ṣuyı
Ḥayāta irgürür her z̲ī-nümūyı

AG 15a 481 Mümīt ismine ḫāki ḳıldı maẓhar
Ki cāmiddür yatur olmışdur ebter

482 Maᶜ ādin ṣāniᶜ i ki_ism-i ᶜ Azīzdür
Anuñ-çün sīm ü zer ismi ᶜ azīzdür

483 Nebātı ism-i Rezzāḳ itdi iẓhār
Virür her kimseye rızḳını her-bār

476b dünyāyı: dünyā SK.
478b nār: var İÜ, SK.
483b rızḳını: rızḳın SK; her-bār: her yār SK.

484 Müẕill ismi bu ḥayvānātı ḳıldı
Ẕelīl oldı vü her şaḫṣa yidildi

485 Melek iẓhār iden ism-i Ḳavīdür
Anuñ-çün her maṣāliḥde ḳavīdür

486 Pes oldı cin Laṭīfüñ muḳteżāsı
Ki gizlü olmaḳ oldı iḳtiżāsı

487 Çün insānı düzetdi ism-i Cāmiᶜ
Pes oldı cümle-i eşyāyı cāmiᶜ

488 Semā vü ᶜarş u kürs ü arż u ḥayvān
Ḳamusın cāmiᶜ oldı bil ki insān

489 Her ismüñ ki_oldı her şey muḳteżāsı
Görinür aña göre iḳtiżāsı

490 Her ismüñ ẓāhiri cüzᵓī görindi
Pes anuñ bāṭını küllī görindi

491 Bir ismüñ ki_oldı bir şey muḳteżāsı
Ḳamu ismüñ var anda iḳtiżāsı

492 Çi-ger bir şeyde esmā muḳteżīdür
Birinden ġayrı anuñ muḫtefīdür

493 Velīkin muḳteżāda muḳteżīnüñ
Ki āṣārı görinür her birinüñ

BY 16a

494 Nūr-ı aṣfādur Muḥammed sırr-ı aᶜlā-yı Ḫudā
Şems-i eclādur Muḥammed Muṣṭafā vü müctebā

495 Ezel çün bitdi ol vaḥdet dıraḫtı
Cihān bāġına dökdi berg-i raḫtı

484b her: hem BY.
486b iḳtiżāsı: muḳteżāsı SK, BY.
487a çün: çü BY.
488a ᶜarş u kürs ü arż u: ᶜarż u kürs ü ᶜarş u SK, BY.
488b bil ki: belki İÜ, AG.
494: 495 İÜ, AG.
495a ol: ola SK, BY.

İÜ 17a

496 Muḥammeddür ki mebdeʾ dür cihāna
Vücūdı ṭopṭoludur her mekāna

497 Çü bitdi vü budaḳ virdi vü yapraḳ
Ol aṣl oldı ḳamu ferʿ oldı el-ḥaḳ

SK 15a

498 Budaḳları anuñ pes enbiyādur
Anuñ yapraḳları hem evliyādur

499 Yimiş hem girü anda Muṣṭafādur
Vücūdı nūr u ḳalbi pür-ṣafādur

AG 15b

500 S̱emer kim cümleyi cāmiʿ olupdur
Girü hem āḫirinde ol gelüpdür

501 S̱emerde pes şecer evrāḳ u aġṣān
Ḳamusı taʿ biye olmışdur iy cān

502 S̱emer hem cümleden ḫālī degüldür
Bu sözler ḥālīdür ḳālī degüldür

503 Pes evvel pertev urdı nūr-ı vaḥdet
Kim anda taʿ biye olmışdı keṣret

504 Bu keṣret daḫı ol nūr-ıla ḳāyim
Anuñla seyr ider her yirde dāyim

505 Ki hīç bir ẕerre yoḳ ki_olmaya ol nūr
Ne şeyde olmasa varlıḳdan el yur

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَهُوَ مَعَكُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْ* وَ قَالَ وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ**

506 Muḥammeddür bil imdi toḫm-ı ʿālem
Girü āḫir ol oldı mīvesi hem

498b hem: hep SK, BY.
503a nūr-ı: − SK.
* kemā: − İÜ, AG; ḳāle: ḳāle'llāhü SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *...Nerede olsanız, O sizinle beraberdir. Allah bütün yaptıklarınızı hakkıyla görendir.*" (Hadîd 57/4).
** ḳāle: ḳāle Taʿālā BY. || "Yine (Cenab-ı Hakk'ın) buyurduğu üzere: *...Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız.*" (Kâf 50/16).
506a toḫm-ı: necm-i İÜ, AG.
506b ol: hem SK.

507 Ḳamusı andan ol ḥażretden oldı
Bu keṣret yaᶜ nī ol vaḥdetden oldı

508 Pes iy şeh-dāne-i baḥr-ı ḥaḳīḳat
Ve iy pervāne-i şemᶜ -i ṭarīḳat

BY 16b

509 Sen ol murġ-ı ilāhīsin ki Allāh
Saña per virdi irşād eyledi rāh

510 ᶜ Aceb serversin iy sulṭān-ı ᶜ ālem
Cihān senden ṭolısar ibn-i ādem

511 Cihānuñ aṣlısın hem zübdesisin
Bu kevnüñ atası hem anesisin

İÜ 17b

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اَنَا اَبُ الْاَرْوَاحِ وَ اُمُّ الْاَشْيَاءِ* وَ فِى رِوَايَةٍ اُمُّ الْاَشْبَاحِ**

512 Atamuzsın bize eyle şefāᶜ at
Ki_ider her dem ata oġlına şefḳat

513 Naẓar kim ḳıldı nūr-ı Aḥmede Ḥaḳ
Ḥayādan oldı nūr anda iki şaḳ

514 Anuñ bir şıḳḳınuñ ᶜ aḳl oldı adı
Ne virdi gör hidāyet ᶜ aḳla Hādī

515 Kim aṣlı nūr hem oldı ḥayādan
Anuñ-çün farḳ ider ḥaḳḳı ḫaṭādan

516 Bu yirde bundan artuḳ söylemek yoḳ
Egerçi var-durur her sözde söz çoḳ

510b ṭolısar: ṭolu sen SK, BY.
511a aṣlısın: aṣlı sen SK, BY; zübdesisin: zübdesi sen SK, BY.
511b atası: anası SK, BY; anesisin: atası sen SK, BY.
* ḳāle: ḳāle'n-nebiyyü İÜ. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Ben ruhların babası, eşyanın anasıyım.*" (Kaynak bulunamadı).
** "Başka bir rivayette de: *…cisimlerin anasıyım.*"
514a şıḳḳınuñ: şaḳḳınuñ SK.
516: Sadece AÜ nüshasında var, diğer nüshalarda yok.

SK 15b

كَمَا قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ اَلْعَقْلُ نُورٌ يُفَرِّقُ بَيْنَ الْحَقِّ وَ الْبَاطِلِ*

AG 16a

517 Ḳalem oldı anuñ bir şıḳḳı iy yār
Kim anuñla bilindi her ne kim var

518 Kimüñle kim ᶜaḳıl ṭutarsa ülfet
Ḥayā daḫı olur ol kesde elbet

519 Şu yirde kim ᶜaḳıl yoḳdur ḥayā yoḳ
Ḥaḳīḳat anda lezzet yoḳ ṣafā yoḳ

520 Nebīden ḳıldı aṣḥābı rivāyet
Ezelde kim yaratdı ᶜaḳlı ḥażret

521 Ḥabībine ᶜaṭā ḳıldı anı Ḥaḳ
Görindi ᶜaḳl-ı kāmil aña elyaḳ

522 Rivāyet bir daḫı kim Ḥaḳ Taᶜālā
Ki biñ ḳısm itdi evvel ᶜaḳlı Mevlā

523 Birin ḳısm itdi cümle ḫalḳa Allāh
Ḥabībine ḳalanın virdi ol şāh

524 Anı Ḥaḳ ḫıdmetine ḳıldı daᶜvet
Pes ol biñ cān-ıla ḳıldı iṭāᶜat

BY 17a

525 Didi gel geldi vü git didi gitdi
Ne buyrıldıysa aña eyle itdi

526 Otur didi oturdı daḫı ṭurdı
Didi baḳ eyle itdi daḫı ṭurdı

---

* ḳāle'n-nebiyyü: ḳāle SK, BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Akıl, hakla bâtılı ayıran bir nurdur.*" (Yılmaz, 2013: 22).

517a şıḳḳı: şaḳḳı SK.
517b kim: ki SK.
519b yoḳ: yoḳdur SK.
521b görindi: görildi BY.
522a kim − SK.
522b evvel: − SK.
523b ol şāh: Allāh SK.
526a oturdı daḫı: daḫı oturdı BY.

527 Didi ᶜizzüm ḥaḳı-y-çün *yā ḥabībī*
Seni ḳıldum ḳamu derdüñ ṭabībi

İÜ 18a 528 Yaratmadum daḫı senden ulu ḳul
Bula senden kerāmet bay u yoḫsul

529 Beni sinüñle bile hep bilenler
Senüñle ḳıla hep ṭāᶜat ḳılanlar

530 Sebeb sen olasın kim şeyḫ u hem şāb
Günāhından dönüben ola tevvāb

531 Seni her kim ki sevdi bini sevdi
Severem ben de her kim sini sevdi

532 Saña iren muḥaḳḳaḳ baña irdi
Seni gören muᶜayyen bini gördi

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ مَنْ رَآنِي فَقَدْ رَأَى الْحَقَّ *

533 Senüñdür ḳamu dünyāda kerāmet
Ḳıyāmetde senüñdür hem şefāᶜat

534 İlāhī ol Muḥammed ḥürmetine
Cemāl erzānī ḳılġıl ümmetine

SK 16a 535 Nūr-ı aṣfādur Muḥammed sırr-ı aᶜlā-yı Ḫudā
Şems-i eclādur Muḥammed Muṣṭafā vü müctebā

AG 16b 536 Diyüpdür baᶜżı rāvī bunda bir söz
Ki bu sözden görinür niçe yüz yüz

537 Çün ervāḥı yaratdı ḥażret-i Ḫaḳ
Düzildi yirlü yirince muḥaḳḳaḳ

528b yoḫsul: yoḫsun İÜ.
529: − İÜ, AG.
532: − SK.
* "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Beni rüyasında gören, gerçekten de görmüş gibidir*…" (Rudânî, 2011: VI/523-524).
535: 531 İÜ, AG.
537b düzildi: düzeldi SK.

538 Pes andan düzdi bir nūrānī ḳandīl
Şu nevᶜa kim anı vaṣf idemez dil

539 Yaratdı hem ḥabībi ṣūretini
Ki gösterdi kemāl-i ḳudretini

540 Be-ġāyet aḥsen-i ṣūretde anı
Yaradup ḳodı ḳandīl içre cānı

BY 17b

541 Ṭurup ḳandīl içinde oldı ḳāyim
Ki taᶜẓīm ide Mevlāsını dāyim

542 Ṭavāf itdi anı ervāḥ ḳamu
İdindiler anı mışbāḥ ḳamu

543 Çü nūr-ı Muṣṭafā irdi ẓuhūra
Buyurdı Ḥaḳ naẓar ḳıluñ bu nūra

544 Aña ervāḥ-ı insān oldı nāẓır
Ki her birine bir ᶜużv oldı ẓāhir

İÜ 18b

545 Görenler ṣadrın anuñ oldı ᶜālim
Daḫı başın görenler oldı ḥākim

546 Kimi alnını gördi oldı ᶜādil
Ki farḳ eyledi ol ḥaḳḳ-ıla bāṭıl

547 Bu resm-ile naẓar kim ḳıldı bunlar
Bu ᶜālemde naṣībin aldı bunlar

548 Ne ᶜużvın gördi-se bir kişi anda
Aña göre kemālin buldı bunda

549 Vücūd aldı ḳamu ervāḥ andan
Eṣer buldı ḳamu eṣbāḥ andan

550 Anuñ nūrıyla buldı cümle ᶜizzet
Anuñla irdi hem ḳamuya ṣanᶜat

540b cānı: anı SK, BY.
546a alnını: alnın SK, BY.
547a ḳıldı: buldı İÜ, AG.
549b andan: bundan İÜ, AG.

551 Anuñ-çün cümleden muḫtār oldı
Ki Ḥaḳḳ ismiyle ismi yār oldı

552 Rivāyet baᶜżılar bir daḫı ḳıldı
Ki evvel nūr-ı Aḥmed ẓāhir oldı

553 Ḳamudan öñ yaratdı Ḥaḳḳ anı bil
Ki üç yüz biñ yigirmi dört biñ yıl

SK 16b 554 Hem anda ḳıldı on iki ḥicābı
Dönüben ḳıldı ol nūra ḫiṭābı

AG 17a 555 Ki her birinde sākin ol ḥicābuñ
Ki her vech-ile arta feṭḥ-i bābuñ

556 Bu tafṣīli daḫı çoḳlar didiler
Ki bu vech-ile taḥḳīḳ eylediler

557 Ki nūr oldı ḥicāblar içre sākin
Ki her birinde gördi kendü ḥālin

BY 18a 558 Belī yitmiş sekiz biñ yıl tamāmet
Ḥicāblar içre nūr itdi iḳāmet

559 Pes andan ṣoñra oldı ḫalḳ ervāḥ
Hem andan ṣoñra yaradıldı eşbāḥ

560 Ki ᶜarş u kürsī vü levḥ u ḳalem hem
Urıldı levḥ üstine raḳam hem

561 Ḳamusı Muṣṭafā nūrından oldı
Ḳamusı varlıġı anuñla buldı

İÜ 19a 562 Ne ᶜizzetdür ne rifᶜatdür Muḥammed
Sebeb oldı cihān olmaġa Aḥmed

563 Ḳamu ervāḥ-ı pāk-i enbiyāyı
Cemīᶜ-i evliyāyı aṣfiyāyı

551a oldı: ḳıldı İÜ, AG.
552b evvel: ol SK.
554a anda: andan SK.
560a kürsī: kürs ü SK.

564 Anuñ rūḥından itdi Ḥaḳ Taᶜ ālā
Ne kim var hep cihānda zīr ü bālā

565 Sekiz cennet cemālinden bir āyet
Güneş nūrı ḥabībine ᶜ alāmet

566 Anuñ çavuşı Cibrīl-i emīndür
Ḥaḳīḳat *raḥmeten li'l-ᶜālemīn*dür

567 Bulaydı ayaġı tozın melekler
İdeydi birbirine ḫˇoş belekler

568 Nūr-ı aṣfādur Muḥammed sırr-ı aᶜ lā-yı Ḫudā
Şems-i eclādur Muḥammed Muṣṭafā vü müctebā

569 Uyutdı Ḥaḳ niçe yıl Kehf ālin
Göreler tā ki rüʾ yāda ḫayālin

570 Anuñ yolında her kim virdi cānı
Ḥaḳīḳat buldı ol iki cihānı

571 Ḥaḳāyıḳ mecmaᶜ ınuñ cemᶜ idür ol
Feżāyil maṭlaᶜ ınuñ şemᶜ idür ol

572 Anuñ bir z̲erre fażlından İlāhī
Bize vir kim bulavuz ṭoġrı rāhı

573 Benem bir yolın azmış yüzi ḳara
Zebūn-ı nefsem ü dil-seng-i ḫārā

AG 17b|SK 17a 574 Buluram her nefes biñ dürlü niᶜ met
Velī yoḳ niᶜ metüñe şükr ü minnet

575 Ḥabībüñi bize virdüñ peyem-ber
Ki ḳamu ḳullaruña oldı reh-ber

BY 18b 576 Ne var ger yoġ-ısa bizde ᶜ ibādet
Dil ü cān-ıla dirüz ki_olduḳ ümmet

564b hep: hem İÜ, AG.
566b **raḥmeten li'l-ᶜālemīn**: bk. 53b dipnot.
568: − SK, BY.
573b nefsem ü: nefs ve SK; ḫārā: ḫāra SK.

577 Egerçi naḳṣumuz şerᶜ inde çoḳdur
Velīkin aña hīç inkār yoḳdur

578 Ṭarīḳatden çi-ger yoḳ bizde maᶜ nā
Maḥabbetden ḳıluruz līki daᶜ vā

İÜ 19b

579 Göñül mecrūḥ zehr-i maᶜ ṣıyetden
Devā irgür şarāb-ı maġfiretden

580 Yaratduñ bizi çünkim Muṣṭafādan
Şifā vir girü ol dārü'ş-şifādan

581 Muḥammed ḥürmetine raḥmet eyle
Hem anuñ ᶜ izzetine ᶜ izzet eyle

582 Nūr-ı aṣfādur Muḥammed sırr-ı aᶜ lā-yı Ḫudā
Şems-i eclādur Muḥammed Muṣṭafā vü müctebā

Ḳaṣīde-i Melīḥa
Müstefᶜ ilün Müstefᶜ ilün Müstefᶜ ilün Müstefᶜ ilün

583 İy maḫzen-i esrār-ı Ḥaḳḳ iy maṭlaᶜ -ı nūr-ı Ḫudā
Ve'ş-şemsi āyet yüzüñe şānuñda geldi *ve'ḍ-ḍuḥā*

584 Sensin risālet ḫātemi sensin çü ḥażret hem-demi
Sen z̲āt-ı vaḥdet maḥremi lāyıḳ saña fażl u ᶜ alā

585 Ḥaḳḳā *le-ᶜ amrük* ḳaddüñe bir câme Ḥaḳdan iy ḥabīb
Ḥaḳdur ki ḥażretden saña dinildi ḫatm-i enbiyā

586 Ḳudret eliyle başuña Ḥaḳḳ urdı tāc-ı mekremet
Zī salṭanat ki kevne sen mebdeᵓ sin ü hem müntehā

578a bizde: yirde İÜ, AG.
580a çünkim: çün SK.
581: − SK.
582: − İÜ, AG; 581 SK.
583b **Ve'ş-şemsi** [ve ḍuḥāhā]: "**Güneşe** [ve onun aydınlığına and olsun.]" (Şems 91/1). || **Ve'ḍ-ḍuḥā ve'l-leyli** [iz̲ā secā]: *"**Kuşluk vaktine and olsun**. Karanlığı çöktüğü vakit **geceye and olsun** ki…"* (Duhâ 93/1-2).
584b ᶜ alā: ᶜ ulā BY.
585a ḥabīb: yār SK. || **le-ᶜ amrük:** bk. 66a dipnot.
585b ḥażretden: ḥażret AG; ḫatm-i: ḫātem-i SK.
586b ki: kim SK.

587 Nūr-ı cemālinden şehā ḳıldı ezelde Ḥaḳ seni
Nūruñla buldı hem vücūd kürsī vü ᶜarş arż u semā

588 Zī kim ṭarīḳ-ı müstaḳīm oldı ṭarīḳuñ iy ḥabīb
Buyrıldı āyet şānuña *mā ḍalle* vü hem *mā ṭaġā*

589 Geydüñ nübüvvet ḫilᶜatin ṣalṣāl idi Ādem henüz
İÜ 20a ᶜArşa esās urılmadın ḳılduñ Ḥaḳa ḥamd ü ṣenā

590 Maḫlūḳ olmadın ḳalem levḥ üzre urmadın raḳam
Dinmişdi şānuñda senüñ Yāsīn ü Ṭāhā mīm ü ḥā

591 Bezmüñde iy dil-ber senüñ bir cām olupdur āfitāb
İçdüñ şarāb-ı lem-yezel sāḳīsidür anuñ Ḫudā

BY 19a 592 Sümm-i semendüñ naᶜline yüz sürdügi-y-çün mihr ü māh
Fer buldı bunlardan cihān nūr oldı arż-ıla semā

AG 18a 593 İy pīşvā-yı ehl-i ḥāl iy pāk-bāz-ı ḫˇoş-ḫışāl
Kim maṭlaᶜ-ı nūr-ı cemāl z̄ātuñdur iy kān-ı vefā

SK 17b 594 Şerᶜüñ yolında müstaḳīm olan kişi olmaz saḳīm
Raḥmet ḳılur aña Raḥīm kim saña ḳıla iḳtidā

595 Dünyāya çün başduñ ḳadem nūr buldı aᶜmā vü aṣam
Senden eḫaṣṣ u hem eᶜam buldı şehā nūr u żiyā

596* İy maᶜden-i ṣıdḳ u ṣafā iy merkez-i luṭf-ı Ḫudā
Senden umar herkes şifā vir ümmetüñe ḳıl ᶜaṭā

597 Yandur şefāᶜat şemᶜini per yaḳalum pervāneveş
Refᶜ it ḫaṭānuñ ẓulmetin ki_ire ḳamu derde devā

587b kürsī vü: kürs ü SK.
588a iy: − SK.
588b **Mā ḍalle** [ṣāḥibüküm ve mā ġavā]: *"Arkadaşınız (Muhammed haktan)* ***sapmadı*** *ve azmadı."* (Necm 53/2). || [Mā zāġa'l-başaru ve] **mā ṭaġā**: "*Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu)* ***aşmadı.***" (Necm 53/17).
591a iy dil-ber senüñ: senüñ iy dil-ber İÜ, AG.
592a semendüñ: semenüñ SK.
592b bunlardan: bunlarda SK.
595a çün başduñ: başduñ çün İÜ; aṣam: ṣanem İÜ, vü hem SK.
* BY nüshasında tecdîd-i matla' yapıldığını belirtmek için bu beyitten önce "Maṭlaᶜ" başlığı yazılmış.
596a Ḫudā: vefā İÜ.
596b ḳıl: − SK.

İÜ 20b

598 Sensin ḥabīb-i cāvidān kim bī-nişān senden nişān
Sensüz şehā bu cism cān bulmaz vücūd olur fenā

599 Bunca kemāl ü faż̧l-ıla mesken idindüñ meskenet
ᶜ Ālem muᶜ allemken saña ümmī ḳoduñ aduñ şehā

600 Sırr-ı hüviyyet gün gibi z̲ātuñda oldı āşikār
İẓhār-ı sırr-ı z̲āt-ı Ḥaḳ ber-ḥaḳ saña oldı ᶜ aṭā

601 *Ve'l-leyli* zülfüñ āyeti *levlāk* ḳaddüñ ḫilᶜ ati
Mā zāġ oldı çeşmüñ ü ḳalbüñ olupdur *mā ṭaġā*

602 Sen ṣanma iy ġāfil anı dünyādan ola ḫilḳati
Cümle kemāli cemᶜ idüp adın ḳodı Ḥaḳ Muṣṭafā

603 Ol dem ki miᶜ rāc eyledüñ bir pāye oldı nüh-felek
Gel didüginde saña Ḥaḳ Refref-durur merkeb saña

604 *Ḳavseyn*e başduñ bir ḳadem ce̲zb itdi *ev ednā* seni
Bī-ḥarf ṭoḳsan biñ kelām oldı hüviyyetden ᶜ aṭā

605 Ṭalduñ çü baḥr-ı vaḥdete şeksüz naẓar ḳılduñ aña
Olduñ fenā-ender-fenā bulduñ beḳā-ender-beḳā

606 Maḥv oldı iṣneyniyyetüñ maᶜ şūḳ u ᶜ āşıḳ oldı bir
İÜ 21a Cümle ḥicābı refᶜ idüp ᶜ arż eyledi vechin Ḫudā

607 Döndükde girü keṣrete ᶜ afv oldı tuḥfeñ ümmete
Ḫˇoş tuḥfe iy nūr-ı Ḥarem kim ᶜ afv ola ehl-i ḫaṭā

BY 19b

608 Ehl-i ḫaṭāsın çünki sen iy **YŪSUF**-ı fermān-şiken
Pes Ḥaḳ didi *lā taḳneṭū* ḳaṭᶜ itme raḥmetden recā

598b sensüz: sensin İÜ, AG, BY; bulmaz: bilmez İÜ, AG; fenā: vefā İÜ.
600b ber-ḥaḳ: bir ḥaḳ İÜ, AG.
601a **ve'l-leyli**: bk. 583b dipnot. || levlāk: levlāke AG; **levlāk**: bk. 66a dipnot.
601b çeşmüñ ü: çeşmüñ āyeti İÜ. || **mā zāġ**: bk. 588b dipnot. || **mā ṭaġā**: bk. 588b dipnot.
602a ġāfil: ᶜ āḳıl SK; dünyādan: dünyāda İÜ, AG; ḫilḳati: ḫilᶜ ati SK.
604a ḳavseyne: ḳavsene İÜ; ce̲zb: − SK. || **Ḳavseyn** ve **ev ednā** için bk. 382a-b dipnot.
605a şeksüz: Metinde "sensiz"; anlam gereği MK nüshasından tamamlandı.
607a döndükde: didükde İÜ, SK.
608a çünki: çünkim BY.
608b Ḥaḳ: − SK, BY. || **lā taḳneṭū** [min raḥmeti'llāh]: *"…Allah'ın rahmetinden **ümidinizi kesmeyin**…"*(Zümer 39/53).

609 İy ḫˇōca yüz biñ kez ṣalāt daḫı selām olsun saña
Ḥaḳdan daḫı hem ālüñe aṣḥābuña iy murteżā

610 Benven ḥaḳīr ü müstemend cümle işümdür nā-pesend
Ḳıl gönlümi şerᶜ üñde bend ire bu cāna tā cilā

611 Baḥr-ı şefāᶜ atden bize bir mevc gönder iy ḥabīb
Tā cümle ümmet ġarḳ olup gide ḳamu derd üᶜ anā

AG 18b **Beyānu Fıṭrati'l-ᶜ Arş***

SK 18a 612 Elā iy ṭālib-i taḥḳīḳ-i ekvān
Ne dir gel gör bu yirde ehl-iᶜ irfān

613 Güşād eyle gel imdi çeşm-i cānı
Saña idem girü bir ḫˇoş beyānı

614 Ezelde kim maḥabbet ẓāhir oldı
Maḥabbetden Muḥammed rūḥı geldi

615 ᶜ Aceb mecmūᶜ a düzdi anı ḥażret
Ḳodı anda leṭāfet hem keṯāfet

616 Pes andan eyledi ekvāna bünyād
Hem andan eyledi ervāḥa ecsād

İÜ 21b 617 Laṭīfinden anuñ ervāḥı düzdi
Keṯīfinden daḫı eşbāḥı düzdi

618 Ḳamu ervāḥı andan eyledi Ḥaḳ
Yirince cümlesi oldı muḥaḳḳaḳ

609a ṣalāt: selām AG; daḫı: hem SK, BY.
610a benven: bende BY; işümdür nā-pesend: işimüz nāsīden (?) SK.
610b ḳıl: ḳul İÜ; bend: bīnā İÜ, AG.
* beyānu: der-beyān-ı İÜ, AG.
612b dir gel: dirgil İÜ, AG.
613a güşād: güşāde SK; çeşm-i: cism ü İÜ, AG.
616a ekvāna: ekvānı SK.
616b ervāḥa: ervāḥ u SK, BY.
617a ervāḥı: ervāḥ İÜ, AG; düzdi: ḳıldı AG.
617b eşbāḥı: eşbāḥ İÜ, AG, BY.

619 Ezel kim olmış-ıdı nūr-ı ṣāf ol
Pes itdi cümle ervāḥı ṭavāf ol

620 Çü virdi cümlesine feyż ü cūdı
Ki buldı her biri andan vücūdı

621 Naṣībin aldı miḳdārınca ḳamu
Ki buldı her biri derdine dārū

622 Anuñla līki seyr ider maḥabbet
Ki her şeyde maḥabbet vardur elbet

623 Pes ol nūruñ laṭīfi ki_oldı ervāḥ
Keşīfin n'eyledi gör girü Fettāḥ

BY 20a 624 Egerçi çoġ-ıdı anda keşāfet
Velīkin var-ıdı daḫı leṭāfet

625 Pes anı ḳıldı Ḥaḳ bir cevher-i pāk
Ki ol cevherde vardur nūr u hem ḫāk

626 Aña heybetle ḳıldı bir naẓar Ḥaḳ
Bu cevher oldı heybetden iki şaḳ

627 Anuñ od oldı nışfı nışfı hem ṣu
Bulardan ḳıldı Ḥaḳḳ eşyāyı ḳamu

628 Ḥavāle ḳıldı odı ṣuya Bārī
Ki çıḳdı ṣunuñ ol demde buḫārı

629 Anuñ ġāyet laṭīfinden Taᶜ ālā
Yaratdı ḳudret-ile ᶜ arş-ı aᶜ lā

AG 19a 630 Bunı baᶜ żı muḥaḳḳıḳ böyle dirler
Yeşil cevherden oldı eyle dirler

620b andan: anda SK.
622: − SK.
625b ki: kim SK.
628b ṣunuñ: ṣuyuñ SK.
629b ḳudret-ile: ḳudretinden SK.

631 Pes andan oldı ᶜarş u kürs ü eflāk
Deñizler ṭaġlar u hem bunca emlāk

SK 18b

632 Hem andandur cinān u heft-ṭamu
Ḳalem hem levḥ andan oldı ḳamu

633 Çü ᶜarşı ḥażret-i Ḥaḳ ḳıldı īcād
Ḳodı ṣu üstine ṣu aña bünyād

İÜ 22a

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ*

634 Ṣuyı yil üzre ḳodı ḥikmet-ile
Yili ḥıfẓ eyledi gör ḳudret-ile

635 Be-ġāyet aᶜẓam itdi ᶜarşı Raḥmān
Hem ayaḳlar yaratdı ᶜarşa çendān

636 Ki bu maḫlūḳ ṣaġışınca ayaḳ
Düzüp ᶜarş içün ābād eyledi Ḥaḳ

637 Buyurmışdur Ebu'l-Leyṯ raḥmetu'llāh
O dem kim ᶜarşı īcād itdi Allāh

638 Yaratdı Cebreʾīl ü hem Sirāfīl
Daḫı ᶜAzrāʾīl ü hem de Mīkāʾīl

639 Münācāt itdi ol demde Mīkāʾīl
Rivāyet var ki ol ola Sirāfīl

BY 20b

640 Ḥaḳuñ ol kibriyāsın itdi fikret
Didi yā Rabbi virgil baña ḳuvvet

641 Dilerem kim icāzet ola senden
Uçup tā kim ululıġuñ görem ben

642 Münācātın ḳabūl eyledi ḥażret
Ki virdi yidi gök ehlince ḳuvvet

---

* kemā: − İÜ, AG. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Arş'ı su üstünde iken...*" (Hûd 11/7).
635b çendān: Raḥmān İÜ, AG.
637b ᶜarşı: ᶜarş SK.
639b ol ola: ola ol BY; ol: − SK.

643 Pes andan uçdı biş biñ yıl tamāmet
Aña irdi ki hīç ḳalmadı ṭāḳat

644 Gör ne sulṭāndur Muḥammed andan oldı kāyināt
Gör ne kāndur kim bilindi ẕāt andan hem ṣıfāt

645 Didi yā Rab çü virdüñ ḥācetümi
Daḫı artur keremden ḳuvvetümi

646 İki evvelkice Ḥaḳ virdi ḳuvvet
Ki tefsīr içre böyledür rivāyet

647 Pes on biñ yıl daḫı uçdı Mīkāʾīl
Didiler belki uçdı elli biñ yıl

AG 19b 648 Dükendi ḳuvveti gitdi mecāli
Ki bir ḳuş yavrısına döndi ḥāli

649 Görür kim ᶜarş yirindedür kemā-kān
Yaḳın varmaġa hīç olmadı imkān

İÜ 22b 650 Henüz bir ayaġından geçmedi ol
Nice bula yaḳın varmaġa pes yol

651 Pes ol ḳandan bile Ḥaḳ kibriyāsın
Ya ḳanda bula ol derdüñ devāsın

SK 19a 652 Bu ḥāle ḳıldı istiġfār ol dem
Hem anda secdeye düşdi hemān-dem

653 Yaratdı ᶜarşuñ altında ḥicābı
Didiler altı yüz biñdür ḥisābı

654 Ki her bir perdenüñ ḳalıñlıġı bil
Yidi gök yidi yir ḳalıñlıġı bil

644: 642 İÜ, AG. || Beytin vezni: *fāᶜılātün fāᶜılātün fāᶜılātün fāᶜılün.*
645a çü: − İÜ, AG; virdüñ: virüñ (?) İÜ.
646a evvelkice: evvelkince İÜ.
648: − SK.
651a ḳandan: ḳanda SK.
651b ol: − SK.
651-652: SK ve BY'de takdim-tehirli.
653b ḥisābı: ḥicābı BY, SK.

655 Melekler ṭopṭoludur içi anuñ
İderler ẕikr ü tesbīḥin Ḫudānuñ

BY 21a

656 Cemīᶜi nūr-ı Aḥmedden görindi
Ḳamu ol kān-ı raḥmetden görindi

Der-Āferīniş-i Ḥamele-i ᶜArş ve Müdebbirāti'l-Emr

657 Yaratdı ᶜarşı Ḳādir ḳudretinden
Yaratdı dört melek hem ḥikmetinden

658 Ki tā ᶜarşa bular ḥāmil olalar
Ḥaḳuñ emrinde ḫ̆oş ᶜāmil olalar

659 Sirāfīldür anuñ biri didiler
Ki ᶜarş altındadur yiri didiler

660 Üçi daḫı melekler aña mānend
Ulu yaratdı bunları Ḫudāvend

661 Bugün kim bunları dört itdi ḥażret
Sekiz olsa gerek yevm-i ḳıyāmet

قَوْلُهُ تَعَالَى وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ*

662 Götür diyü buyurdı çünki ḥażret
Ulu geldi bulara ᶜarş ġāyet

663 Çü ᶜarşuñ ululıġın gördi bunlar
Götürmeklikde ᶜacze vardı bunlar

664 Hemān-dem ḳıldı Ḫaḳ bunlara taᶜlīm
Ki tesbīḥ eylediler hem de taᶜẓīm

665 Götürdiler boyunlarına ᶜarşı
Ayaḳları geçüpdür zīr-i ferşi

---

* İÜ ve AG'de yok. || "Bu Cenab-ı Hakk'ın buyruğudur: *…O gün Rabb'inin arşını, bunların da üstünde sekiz taşıyıcı taşır.*" (Hâkka 69/17).
665b zīr-i: zīre İÜ, SK.

İÜ 23a |AG 20a

666 Ki yaᶜ nī başları ᶜ arş-ı ᶜ alāda
Ayaġı bunlaruñ taḥte’ṣ-ṣerāda

667 Yaratdı ṣoñra Cibrīl ü Mīkāʾīl
Yaratdı hem daḫı ᶜ Azrāʾīli bil

SK 19b

668 Buları ḫˇoş müdebbir eyledi Ḥaḳ
Cihān tā bunlaruñla ṭuta revnaḳ

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى فَالْمُدَبِّرَاتِ اَمْراً*

669 Ḳodı İsrāfīlüñ aġzında ṣūrı
Ki_anuñla göstere yevmü’n-nüşūrı

BY 21b

670 Ḳodı Cibrīli hem vaḥy-içün Allāh
Ki cümle enbiyāya ine ol şāh

671 Müvekkel yillere ᶜ askerlere hem
Kim andan ire cümle şādī vü ġam

672 Müvekkel rızḳ u yaġmura Mīkāʾīl
Daḫı hem ḳabż-ı rūḥa oldı ᶜ Izrīl

673 Bulardan aᶜ lem itdi Cebreʾīli
Ki cümle mürselüñ oldı delīli

674 Anuñ-çündür ki ol Rūḥü’l-Emīndür
Ḥamūl-i vaḥy-i Rabbü’l-ᶜ ālemīndür

675 Anuñ-çün ḳardaş oldı faḫr-ı ᶜ ālem
Ki_anuñ ṭapusına irerdi her dem

676 Gör ne sulṭāndur Muḥammed andan oldı kāyināt
Gör ne kāndur kim bilindi ẕāt andan hem ṣıfāt

666a ᶜ alāda: ᶜ ulāda AG, SK.
* “Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Nihayet işi çekip çevirenlere (ki, mutlaka tekrar diriltileceksiniz).*” (Naziât 79/5).
669b göstere: gösterür İÜ, AG.
671b şādī vü: şād u SK.
675b irerdi: irer İÜ, AG.
676: 677 İÜ, AG.

677 Bulardan ṣoñra Ḥaḳ yaratdı rūḥı
Anuñ-çün ḳıldı rāvīler şürūḥı

678 Didiler rūḥ Cibrīl-i emīndür
Ki cümle ᶜ āleme ol rāh-bīndür

679 Didiler daḫı rūḥı emr-i Ḥaḳdur
Bu söz kim didiler yaḫşı sebaḳdur

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَيَسْئَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّي*

680 Didiler bir daḫı kim rūḥı Raḥmān
Yaratdı ġāyet aᶜ ẓam miṣl-i insān

İÜ 23b 681 Melek ḫilḳatlü insān yüzlüdür ol
Meleklerden velīkin gizlüdür ol

682 Didiler bir melekdür ġāyet aᶜ ẓam
Ki ᶜ arşdan ġayrısından hep muᶜ aẓẓam

AG 20b 683 Başı ᶜ arşda ayaḳları ṣerāda
İder Rabbine tesbīḥ ol arada

684 Anuñ biñ başı var her başda biñ yüz
Ki her yüzde biñ aġzı var budur söz

SK 20a|BY 22a 685 Her aġzında dili biñ her dili_anuñ
İder biñ dürlü tesbīḥin Ḫudānuñ

686 Ḳaçan kim aça cümle aġzın ol cān
Ḳamu dilden ide tesbīḥ-i Yezdān

687 Yidi ḳat gök melekleri hemān-dem
Görüp nūrını ġaşy olurlar ān-dem

678a rūḥ: rūḥı SK, BY.
* ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Ve sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki: 'Ruh, Rabb'imin bileceği bir şeydir.'…*" (İsrâ 17/85).
681a ḫilḳatlü: ḫilᶜ atlü SK.
682b hep: hem SK, BY.
684a başda: başında SK.
686a aça cümle aġzın: cümle aġzın aça SK, BY.
686b dilden ide tesbīḥ-i: tesbīḥ dilinden ide SK.

688 Ki yaḳa cümlemüzi nūrı anuñ
Bu nevᶜ a didiler ḥālini cānuñ

689 Ḳıyāmetde gelüp ᶜ arş altına ol
Şefāᶜ at ide tevḥīd ehline ol

Der-Āferīniş-i Levḥ u Ḳalem

690 Çü bu nevᶜ -ile ḫᵛoş yaratdı rūḥı
Pes andan ṣoñra īcād itdi levḥı

691 Anı aḳ incüden yaratdı dil-ber
Hem iki cānibi yāḳūt-ı aḥmer

692 Didiler ṭūli yir gök arasınca
Ki şarḳdan ᶜ arżı tā ġarba varınca

693 Velī baᶜ żı anı aᶜ ẓam didiler
Kim anuñ ululıġın bilmediler

694 Naẓar eyler aña her günde Allāh
Ki üç yüz kez daḫı altmış kez ol şāh

695 Ḳılur iḥyā imāte her naẓarda
Bu nevᶜ a geldi tefsīrde ḫaberde

696 ᶜ Azīz ider kimi dilerse ḥażret
Ẕelīl ider kimi dilerse elbet

İÜ 24a

697 Hem anda üç yüz altmış var şerīᶜ at
Bularuñ biri-le kim ṭutsa ülfet

698 Ḳabūl ider anı ol Ḥaḳ didiler
Ki maġfūr olur ol elbet didiler

699 Dimiş hem bir daḫı sulṭān u sālār
O dem kim levḥı ḫalḳ eyledi Cebbār

689b ol: bol SK.
695b tefsīrde: tefsīr-i SK.
697a üç yüz altmış: var üç yüz altmış SK.
698b ol elbet: muṭlaḳ SK, ol muṭlaḳ BY.

700 Anı z̲ātına maẓhar itdi ḥażret
Var anda yüz daḫı on biş şerīᶜ at

AG 21a|BY 22b 701 Eger baña gelürse didi sulṭān
Biriyle bu şerīᶜ atlerden insān

702 Ḳoyam ᶜ izzüm ḥaḳı-y-çün cennetüme
İrürem ḳullarumı raḥmetüme

SK 20b

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ إِنَّ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ [عَزَّ وَجَلَّ] لَوْحًا فِيه [ثَلَاثِ]مِائَةٍ وَخَمْسَ عَشْرَةَ شَرِيعَةً يَقُولُ الرَّحْمَنُ وَعِزَّتِي [وَجَلَالِي] لَا يَأْتِينِي عَبْدٌ مِنْ عِبَادِي مَا لَمْ يُشْرِكْ فِيهِ بِوَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ إِلَّا أَدْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ*

703 Bu levḥda yazludur aḥvāl-i ᶜ ālem
Ḳamu aᶜ māl ü rızḳ u ᶜ ömr-i ādem

704 Ḳalem yaratdı cevherden pes ol Ḥaḳ
Ḳalem Ḥaḳ heybetinden oldı_iki şaḳ

705 Didi yaz yā ḳalem didi ki yā Rab
Baña bildür ne kim emr idesin hep

706 Didi yaz evvelā ism-i ḳadīmi
Ki *bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm*i

707 Ki bunda cümle işler oldı mektūm
Bu esmādan ḳamu ᶜ ilm oldı maᶜ lūm

708 Gör ne sulṭāndur Muḥammed andan oldı kāyināt
Gör ne kāndur kim bilindi z̲āt andan hem ṣıfāt

700a maẓhar: manẓar AG.
701a didi: − SK.
* yeḳūlü'r-Raḥmānü: Metinde "ve yeḳūlu'llāhü Taᶜ ālā"; ve ᶜ izzetī: Metinde "fīhi ve ᶜ izzetī"; yeᵓ tīnī: Metinde "yecīᵓ ünī"; ᶜ abdün min-ᶜ ibādī mā lem yüşrik fīhi: Metinde "ᶜᶜ abdün müᵓ minün"; ve ᶜ izzetī…edḫaltühü'l-cennete: Bu kısım SK ve BY'de yok. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Yüce Allah'ın önünde üç yüz on beş şeriat bulunan bir levha vardır. Rahman (olan Allah): 'İzzetim ve celalime and olsun ki kullarımdan biri şirk koşmamış bir şekilde bunlardan biriyle huzuruma çıkarsa onu cennete sokacağım.' buyurur.*" (Beyhakî, 2015: VIII/222).
704a cevherden: cevher AG; cevherden pes: pes cevherden SK, BY.
705: − SK.
708: 710 İÜ, AG.

Der-Āferīniş-i Kürsī ve Heşt-Cennet Yesserana'llāh

709 Gel imdi diñle girü bir güzel söz
Ki ḳalbüñe feraḥlar gele yüz yüz

710 Ḥaḳuñ gel diñle luṭfı maẓharından
Rivāyetdür Ḥaḳuñ peyġām-berinden

İÜ 24b

711 Pes ol cevher ki manẓūr olmış-ıdı
Naẓar heybetle meftūr olmış-ıdı

712 Girü anuñ laṭīfinden Taᶜ ālā
Yaratdı cevher illā ki mücellā

713 Adın kürsī ḳodı ol cevherüñ pes
Dilerseñ anı nefsüñ başını kes

714 Ḳıyās itseñ anuñ sen vüsᶜ atini
Aña yā bu yidi gök nisbetini

BY 23a

715 Ṣanayduñ ḥalḳadur ṣaḥrā içinde
Veyā bir ḳubbedür mīnā içinde

716 Ḳıyās it ᶜ arşı da kürsīye nisbet
Ki ᶜ arşda böyledür hem aᶜ ẓamiyyet

AG 21b

717 Ḳosañ ṣaḥrā içinde ḫardalı ger
Ki kürsī ᶜ arş içinde böyle dirler

718 Didiler ᶜ arş-ıla kürsüñ arası
Ki on biñ maġrib ü maşrıḳ arası

719 Olur pes elli yüz biñ yıl feżāsı
Bu deñlü oldı ᶜ arş u kürs arası

712b ki: key BY.
713b anı: anuñ SK; nefsüñ: − SK.
714a anuñ sen: sen anuñ İÜ, AG.
715: − SK, BY.
717a ḫardalı: ḫardal SK.
718-719: AG'de takdim-tehirli.
719: − SK.

720 Yaratdı kürsī üzre cenneti Ḥaḳ
Budur tefsīrde bil ḳavl-i muḥaḳḳaḳ

721 Ki kürsīdür muᶜayyen cennete ferş
Ḳılupdur saḳfını Allāh anuñ ᶜarş

722 Sekiz cennet yaratdı Ḥaḳ muṭabbaḳ
Cemālinden ḳamuya virdi revnaḳ

SK 21a

723 Evel ᶜAdn ü Vesīledür ikinci
Daḫı cennāt-ı Firdevsdür üçünci

724 Biri Ḫuld ü Naᶜīm oldı bişinci
Pes anlardur Ḫudānuñ gizlü genci

725 Birine cennetü'l-Meᵓvā-durur ad
Ḳamu niᶜmetler-ile oldı ābād

726 Belī Dārü's-Selām oldı biri hem
Biri Dārü'l-Ḳarār iy cān-ıᶜālem

727 Pes evvel cennet-iᶜAdni Taᶜālā
Yaratdı ḳıldı ḳamusından aᶜlā

İÜ 25a

728 Anı aḳ incüden yaratdı ḥażret
Ḳamu cennetden aḥsen itdi ḥażret

729 Rivāyet bir daḫı budur ki iy yār
Ki cevherden yaratdı anı dildār

730 Düzüp aḳ incüden ḳaṣr eyledi çoḳ
Müretteb oldı kim hīç eksügi yoḳ

731 Düzüp her ḳaṣr içinde yitmişer dār
Daḫı her dār içinde yitmiş ev var

720b bil: − SK, BY.
723b cennāt-ı Firdevsdür: Firdevsdür cennāt SK.
724a bişinci: dördünci İÜ.
727a evvel: ol SK.
730b oldı: eyledi SK.

732 Ḳamu yaşıl zümürrüd evleri hem
Zihī devlet kim aña gire ādem

BY 23b

733 Her ev içinde yitmiş taḫt muraṣṣaᶜ
Zeberced sīm ü laᶜl ü zer mülemmaᶜ

734 Ḳodı her taḫt üstine döşekler
Ki yitmişdür ḥisāb içre döşekler

735 Oturur her döşek üstinde bir ḥūr
Cemāli nūrı şemsüñ ẓulmetin yur

AG 22a

736 Didiler her döşekde ḥūrī yitmiş
Ḫayālin fikr iden ᶜ aḳlın ṭaġıtmış

737 Ne gözler gördi ne ḳulaḳ işitdi
Ne ḫˇod dünyā içinde miṣli bitdi

738 Ki her bir ḳaşları beñzer hilāle
Siyāhet içre ṭaᶜn ider Bilāle

739 Ḳaçan ġunc ide ol maḫmūr gözler
Ki cān almaġa biñ maḫmūr gözler

740 Düşeydi baḥra ger yar-ı dehānı
Cülāb ideydi bir ẕerresi anı

741 Ger anı bir naẓar göreydi insān
Vireydi döymeyüp nūrına biñ cān

SK 21b

742 Başında tāc-ı elvān-ı cevāhir
Ki her birinde Ḥaḳḳuñ nūrı ẓāhir

743 Bedenleri hemān lüʾlüʾ-i meknūn
Didi Ḥaḳ bunlara hem beyż-ı meknūn

732a yaşıl: yeşil İÜ; zümürrüd: zümürrüdden SK.
734a taḫt üstine: taḫtuñ üstinde SK, BY.
735a döşek: döşekde SK.
737b içinde: içinden AG.
738b siyāhet: siyāset SK, BY.
739b gözler: göz göreler SK.
742a tāc-ı: tāc İÜ, AG.

قَالَ تَعَالَى وَحُورٌ عِينٌ كَاَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ* وَ قَالَ كَاَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ**

İÜ 25b

744 Miṣāli hem daḫı yāḳūt u mercān
Ve lem yeṭmiṣ lehā insün mine'l-cān

745 Gör ne sulṭāndur Muḥammed andan oldı kāyināt
Gör ne kāndur kim bilindi ẕāt andan hem ṣıfāt

746 Geyerler ḥulle yitmiş her birisi
Bu vech-ile olur cennet ḥūrīsi

747 Bu yitmiş ḥullenüñ ḳalıñlıġı hem
Ṣoġan ṣarıncadur iy cān-ı ᶜālem

748 Ki her birisi bir reng-ile anuñ
Ne gökçek luṭfı vardur gör Ḫudānuñ

BY 24a

749 Leṭāfet şöyledür kim cümlesinden
Bedenleri görinür ṭaşrasından

750 Teninden hem kemükleri görinür
Kemükden hem ilikleri görinür

751 Dişin gösterse ger dünyāya ol ḥūr
Ṭutaydı ser-be-ser dünyāyı hep nūr

752 Güneş ṭoġmış ṣanaydı cümle ᶜālem
Ki gözler baḳmadan ḳalaydı ol dem

753 Bināsın cennetüñ didi peyem-ber
Gümiş bir kerpici bir kerpici zer

---

* "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Onlar için saklı inciler gibi iri gözlü huriler de vardır.*" (Vâkıa 56/22-23).

** "Yine (Cenab-ı Hak) şöyle buyuruyor: *Sanki onlar (beyazlıklarıyla), saklanmış (gün yüzü görmemiş) yumurtalardır.*" (Sâffât 37/49).

744b insün: Metinde "cinnün"; anlam gereği AÜ nüshasından tamamlandı. || لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ *"Onlara, eşlerinden önce ne bir insan ne bir cin dokunmuştur."* (Rahmân 55/74).

745: 750 İÜ, AG.

751b ser-be-ser: ser-te-ser SK.

753b zer: dür SK.

AG 22b

754 Şıvasın misk-i ezferden düzetdi
Anuñ hem ḳapusın altundan itdi

755 Muraṣṣaᶜ ḳapusı yāḳūt u mercān
Düzilmiş cümle reng-ā-reng elvān

756 Göreydi bir naẓar ger düşde anı
Gidüben ᶜaḳlı deng olaydı cānı

757 Türābı cennetüñ oldı zaᶜafrān
Hem anuñ ṭaşları yāḳūt u mercān

758 Rivāyet hem daḫı ḳıldı peyem-ber
Anuñ çardaḳları yāḳūt-ı aḥmer

759 Bedenleri anuñ yaşıl zeberced
Kim anuñ ḥüsnine yoḳdur ḥad ü ᶜad

SK 22a

760 Görinür ṭaşrası anuñ içinden
Hem içi görinür anuñ ṭaşından

İÜ 26a

761 Ḳamu cennetleri bu nevᶜ-ile bil
Yaraġ eyle aña gökçek ᶜamel ḳıl

762 Muḥammed dōstlıġına cümle cennet
Ki olur ümmetine bunca ᶜizzet

763 Eger vaṣf eyler-isem biñ yıl anı
Diyümen z̲errece vaṣf-ı cinānı

764 Yaratdı çünki ᶜAdnüñ cennetini
Ki iẓhār itdi cümle ziynetini

765 Aḳıtdı anda ᶜayn-ı Selsebīli
Daḫı kāfūrı vü hem zencebīli

BY 24b

755a ḳapusı: yapusı SK.
756b cānı: mānī (?) İÜ, BY.
762b ki: kim SK, BY.
765a aḳıtdı: aḳdı SK; Selsebīli: Selsebīl SK.
765b zencebīli: zencebīl SK.

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْساً كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًا* قَالَ تَعَالَى عَيْناً فِيهَا تُسَمّٰى سَلْسَبِيلًا** وَ قَالَ اِنَّ الْاَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُوراً***

766 Aḳıtdı anda Tesnīm ırmaġın Ḥaḳ
Ḳamudan oldı aᶜ lā işbu ırmaḳ

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ عَيْناً يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ****

767 Raḥīḳ ırmaġın aḳıtdı hem anda
Ki südden aḳ beñzer dadı ḳanda

قَالَ تَعَالَى يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ*****

768 Bulardan ġayrı dört ırmaġı Raḥmān
Aḳıtdı vü bize bildürdi Ḳurᵓ ān

AG 23a 769 Biri ṣu biri ḫamr ırmaġı anuñ
Aḳuban gider içinden cinānuñ

770 Aḳıtdı süd ü hem bal ırmaġını
Dilerseñ maḥv ḳıl nefsüñ ṭaġını

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا اَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ اٰسِنٍ وَاَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَاَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَاَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى******

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle AG, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Orada kendilerine, katkısı zencefil olan içecekle dolu bir kâseden içirilir.*" (İnsân 76/17).

** ḳāle Taᶜ ālā: − BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Orada bir pınar ki ona 'Selsebil' adı verilir.*" (İnsân 76/18).

*** "Yine (Cenab-ı Hakk'ın) buyurduğu üzere: *İyiler ise, katkısı kâfur olan içecekler dolu bir kadehten içerler.*" (İnsân 76/5).

**** ḳāle'llāhü: ḳāle AG, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *O içeceğin katkısı Tesnim'dir. Bir pınar ki, Allah'a yakın olanlar ondan içerler.*" (Mutaffifîn 83/27-28).

767a Raḥīḳ: Raḳīḳ SK.

***** ḳāle Taᶜ ālā: ḳāle'llāhü Taᶜ ālā SK, − İÜ, AG. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Onlara, mühürlü (el değmemiş) saf bir içecekten içirilir. Onun (içiminin) sonu bir misktir (ağızda mısk gibi koku bırakır). İşte yarışanlar, bunun için yarışsınlar.*" (Mutaffifîn 83/25-26).

769a biri (1.): didi İÜ, AG.

****** ḳāle'llāhü: ḳāle AG, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Allah'a karşı gelmekten sakınanlara söz verilen cennetin durumu şöyledir: Orada bozulmayan su ırmakları, tadı değişmeyen süt ırmakları, içenlere zevk veren şarap ırmakları ve süzme bal ırmakları vardır...*" (Muhammed 47/15).

İÜ 26b

771 Aḳıtdı Kevs̱er ırmaġın daḫı hem
Aña maḫṣūṣ olupdur faḫr-ı ᶜ ālem

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اِنَّا اَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ*

772 Gör ne sulṭāndur Muḥammed andan oldı kāyināt
Gör ne kāndur kim bilindi z̲āt andan hem ṣıfāt

773 Ḳıyāmetde meger ol ola sāḳī
İçüre sevdügine ol revāḳı

774 İlāhī bizi maḥrūm itme andan
Umaruz kim ᶜ ināyet ola senden

775 Bizi hem-cār idesin ol ḥabībe
İçüre Kevs̱erinden biz ġarībe

SK 22b|BY 25a

776 Bir ırmaḳdur ki yaġdan ṣuyı yumṣaḳ
ᶜ Aselden ṭatlu südden rengi hem aḳ

777 İçinde ṭaşlarıdur dürr ü yāḳūt
Ṣovuḳ ḳardan olur her içene ḳūt

778 Anuñ hem ṭopraġı miskden ḳoḳulu
İçer andan olanlar yüzi ṣulu

779 Döşenmiş anuñ altundur kenārı
Oturur anda ḥavrā vü cevārī

780 Kenārında anuñ hem kāseler çoḳ
ᶜ Aded var yılduza vü anlara yoḳ

781 Baña maḫṣūṣdur dir anı server
Kime dilerse içürür peyem-ber

771b aña: ki_aña SK, BY.
* ḳāle'llāhü: ḳāle AG, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Şüphesiz biz sana Kevser'i verdik.*" (Kevser 108/1).
772: 779 İÜ, AG.
773: − SK, BY.
774b kim: ki SK.
777b her: hem SK, BY; içene: içine SK.
779a döşenmiş: döşemiş SK; altundur: altundan SK, BY.
781a maḫṣūṣdur: maḫṣūṣ-durur AG.

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اَلْكَوْثَرُ نَهْرٌ فِى الْجَنَّةِ وَعَدَنِيهِ رَبِّي عَلَيْهِ خَيْرٌ كَثِيرٌ هُوَ حَوْضٌ تَرِدُ عَلَيْهِ أُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ آنِيَتُهُ كَعَدَدُ النُّجُومِ وَمَاؤُهُ اَلْيَنُ مِنَ السَّمْنِ وَاَشَدُّ بَيَاضاً AG 23b مِنَ الْلَبَنِ وَاَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ وَاَبْرَدُ مِنَ الثَّلْجِ يَجْرِى مِنْ غَيْرِ اُخْدُودٍ حَصَاؤُهُ الدُّرُّ وَالْيَاقُوتُ وَتُرْبَتُهُ اَطْيَبُ مِنَ المِسْكِ حَافَتَاهُ الزَّهَبُ يَجْمَعَ عَلَيْهَا جَوَارِى اَنْبَتَهُنَّ اللَّهُ نَبَاتاً حَسَناً*

İÜ 27a

782 Yaratdı hem aġaçlar cennet içre
Görür anı kim olsa ṭāᶜat içre

783 Anuñ baᶜżısınuñ özdeklerin Ḥaḳ
Gümişden yaraduban virdi revnaḳ

784 Budaḳlarını altundan yaratdı
Yimişlerin zebercedden yaratdı

785 Veyā özdegin altun itdi Sübḥān
Budaḳların zeberced itdi ol ḫan

786 Yimişlerin anuñ yāḳūt itdi
Saᶜ ādet aña kim anı ḳūt itdi

787 Bu nevᶜa dürlü dürlü niᶜmet anda
Yiyen yüz dürlü bulur lezzet anda

788 Aġaçlar kim bitüpdür anda el-ḥaḳ
Köki yuḳarudur budaġı alçaḳ

BY 25b

789 Yimişlerine her kişi irişür
Ne zaḥmet çeker ü ne ḫˇod dürişür

---

* el-Kevṣerü: − BY; teridü: yeridü BY; ḥasenen: − BY. || Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Kevser Rabb'imin bana vaat ettiği, cennette bir nehirdir. Onda pek çok hayır vardır. O kıyamet gününde ümmetimin (su içmek için) geleceği bir havuzdur. Onun kapları yıldızlar sayısıncadır. Onun suyu tereyağından daha yumuşak, sütten daha beyaz, baldan daha tatlı ve kardan daha serindir. Hadsiz hesapsız akar. Taşları inci ve yakuttandır. Toprağı miskten daha güzel kokar. İki yakası altındandır. Güzeller onun başında toplanır. Allah onu (onun çevresini) güzel bir şekilde bitkilerle donatmıştır.*" Bu hadis-i şerifte, Kevser'le ilgili farklı hadis-i şeriflerdeki lafızlar bir araya getirilmiştir. Bunlardan ikisi için bk. Müslim, 2014: II/33-34, Tirmizî, 2007: III/377.

784a budaḳlarını: budaḳların SK.
784b yaratdı: düzetdi SK, BY.
785a özdegin: ördegin İÜ, özdegi BY; altun: altundan BY; Sübḥān: sulṭān SK.
785b zeberced: zebercedden SK; ḫan: cān BY.
786b kim: ki SK, BY.

790 Birin alsañ biter girü yirine
Ḳamu leẕẕet virilmiş her birine

791 Virilür herkese yüz erce ḳuvvet
Bulur her loḳmada yüz dürlü leẕẕet

SK 23a 792 Dilerseñ sen daḫı gel eyle ṭāᶜat
Anuñ ser-māyesi-durur ᶜibādet

Der-Āferīniş-i Maḳām-ı Maḥmūd*

793 Yaratdı girü bir aᶜlā maḳāmı
Düzetdi anda pes aḳṣa'l-merāmı

794 Pes anı daḫı incüden yaratdı
Ḥabībine anı mesken yaratdı

795 Bunuñ Dārü'l-Celāl oldı hem adı
Düzildi incüden cümle nihādı

796 Vesīle ḳodı adın ol maḳāmuñ
Kim oldur meskeni faḫru'l-enāmuñ

AG 24a 797 Şu nevᶜa ḳıldı aḥsen anı ḥażret
Münevver oldı andan cümle cennet

İÜ 27b

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ صَلُّوا عَلَيَّ فَإِنَّ صَلَاةً عَلَيَّ زَكَاةٌ لَكُمْ وَاسْأَلُوا اللَّهَ لِي الْوَسِيلَةَ [قَالُوا وَمَا الْوَسِيلَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ] أَعْلَى دَرَجَةٍ فِي الْجَنَّةِ لَا يَنَالُهَا إِلَّا رَجُلٌ وَاحِدٌ أَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ**

798 Anuñ ṣaḫnınuñ ortasında Sübḥān
Yaratdı Ṭūbīnüñ aġacın ol ḫan

791-792: AG'de takdim-tehirli.
792a sen: − SK.
* der: − İÜ, AG, BY.
797a aḥsen: mesken SK.
797b andan: anda SK, BY.
** aᶜlā: fe-innehā aᶜlā İÜ, AG; vāḥidün: Metinde "vāḥidün ve ene"; ene hüve: − İÜ. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Bana salavat getirin; zira bana getireceğiniz bu salavat sizin için bir zekât gibidir. Benim için 'Vesile'yi dileyin. Ashab: 'Ya Resulallah! Vesile ne?' diye sorduklarında ise şöyle buyurdu. 'Vesile, cennette en yüksek derecedir ve bu dereceye ancak bir kişi nail olur. O kişinin de ben olmasını temenni ederim.*" (İbn Ebî Şeybe, 2012: XIII/202).
798a ṣaḫnınuñ: sancaġı İÜ, AG.
798b ḫan: cān BY, SK.

799 Başı aşaġadur köki yuḳarı
Ne ḳudret issidür gör Kirdigārı

800 Gör ne sulṭāndur Muḥammed andan oldı kāyināt
Gör ne kāndur kim bilindi z̲āt andan hem ṣıfāt

801 Ululıġı anuñ gelmez beyāna
Budaḳları irer cümle cināna

BY 26a 802 Eger bir ḳuş uçarsa anda yüz yıl
İremez bir budaḳdan birine bil

803 Ne deñlü var-ısa köşk ü ḳuṣūrı
İrişür ol aġacuñ anda nūrı

804 Daḫı her çardaġa vü her serāya
İrişür bir budaġı ol araya

805 Müzeyyendür anuñla cümle cennet
Ḳamu budaḳlarıdur ṭolu niᶜmet

806 Ne taḫt kim cennet içre ḳurılupdur
Anuñ bir budaġı anda irüpdür

807 Zaᶜ afrānī çemendür dibi anuñ
Teferrücgāhıdur ehl-i cinānuñ

SK 23b 808 Dibinden çıḳar anuñ ḥavż-ı Kevs̲er
Ṣuyından içer anuñ her peyem-ber

809 Velī sāḳīsi anuñ Muṣṭafādur
Kim aña ümmet olmaḳ pür-ṣafādur

810 Aña maḫṣūṣ cennāt-ı Vesīle
Ki maᶜ şūḳ ola anda ᶜ āşıḳ-ıla

800: 811 İÜ, AG.
802a uçarsa: − SK.
806b budaġı: nevᶜ i SK.
809a velī: velīkin SK, BY.

811 Aña ol yirde bir ḥālet vire el
Kim aña ne melek ṣıġar ne mürsel

812 Ṭaleb eyle gel iy yār ol maḳāmı
ᶜ İbādet eyle Allāha müdāmī

İÜ 28a 813 Dün ü gün *emr-i maᶜrūf* eyle iy yār
Daḫı hem *nehy-i münker* eyle zinhār

AG 24b 814 Resūle tābiᶜ ol ki_oldur ᶜ ibādet
Daḫı rūḥına her dem vir ṣalāvat

815 Gör imdi cennet-i ᶜ Adni Taᶜ ālā
Nice aḥsen yaratdı hem de aᶜ lā

816 Bu cennetdür maḳāmı enbiyānuñ
Daḫı hem evliyānuñ aṣfiyānuñ

817 Ḥaḳ içün birbirine ḥubb idenler
Bulardur ᶜ Adn yolına gidenler

818 Daḫı şunlar ki bulmışdur şehādet
Girür ᶜ Adne bular bulur saᶜ ādet

BY 26b 819 Aña girmezler ammā ḫamr içenler
Zinā yolında hem ᶜ ömri giçenler

820 Baḫīl olan kişiler varmaz anda
Daḫı nemmām olanlar girmez anda

821 Namāzı ḳılmayanlar anı görmez
Zekātın virmeyenler aña girmez

822 Belī her cennetüñ aḥvāli budur
Aña girenlerüñ hem ḥāli budur

811a el: ol İÜ, AG.
813a-b **El-emrü bi'l-maᶜrūf ve'n-nehyü ᶜani'l-münker:** "İyiliği emretmek ve kötülükten nehyetmek." (Keleş, 2016: 342) hadis-i şerifinden iktibastır.
814b her dem vir: vir her dem SK, BY.
818b bular bulur: bulur bunlar SK, BY.
821: AG'de der-kenar.

823 Pes anda müttaḳī ḳullar girürler
Ki ṭoġru yol ṭutup Ḥaḳḳa varurlar

824 Görürler bunda Allāhuñ cemālin
Bulurlar bunda Allāhuñ kemālin

825 Bularuñ cennet-i ᶜAdn oldı yiri
Bulurlar anda pes fevz-i kebīri

قَالَ اللهُ تَعَالَى وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِناً قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولَٰئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلٰى جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذٰلِكَ جَزَؤُا مَنْ تَزَكّٰى*

SK 24a

826 O yirde keşf ider ḥażret ḥicābı
Hem açar ḳullara anda niḳābı

827 O cennet içre gösterür cemālin
O cennet içre ᶜarż ider kemālin

İÜ 28b

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ سَتَرَوْنَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرَوْنَ الْقَمَرَ [فِى] لَيْلَةِ الْبَدْرِ**

828 O cennetde irer iren vişāle
O cennetde ḳanar āb-ı zülāle

829 O yiri her ki görmez Ḥaḳḳı görmez
O yire varmayan vaṣlına irmez

AG 25a

830 Tecellī vaᶜde ḳıldı ḳullarına
Ki gül ᶜarż eyleye bülbüllerine

823b varurlar: varanlar SK.
824a-b bunda Allāhuñ: Metinde “dünyede Ḥaḳḳuñ”; anlam gereği AÜ nüshasından tamamlandı.
ḳāle’llāhü: ḳāle AG, BY, kemā ḳāle’llāhü SK; men tezekkā: − BY. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: Her kim de O’na salih ameller işlemiş bir mü’min olarak varırsa işte onlar için en yüksek dereceler, içinden ırmaklar akan, içinde ebediyen kalacakları Adn cennetleri vardır. İşte bu günahlardan temizlenenlerin mükâfatıdır.*” (Tâhâ 20/75-76).
826b ḳullara anda: anda ḳullara İÜ, AG.
** “Hz. Peygamber aleyhi’s-selam şöyle buyuruyor: *Rabb’inizi, dolunaylı gecede ayı net bir şekilde gördüğümüz gibi göreceksiniz.*” (Yılmaz, 2013: 608).
828b ḳanar: ḳonar SK.
829b varmayan: irmeyen İÜ, AG.
830b eyleye: olına SK.

831 Pes ol yirdür ki vaᶜ de ḳıldı ḥażret
Görinür ḳullarına anda elbet

832 Diyüpdür pes ezelde ẕāt-ı bī-çūn
Şunı kim ḥāżır itdüm ḳullar-içün

BY 27a

833 Ki ṣāliḥ olalar hem müttaḳīler
Göñül pāk idüp olalar naḳīler

834 Anı hergiz kimesne görmemişdür
Daḫı hergiz semāᶜ a irmemişdür

835 Daḫı ḫāṭırlarına kimsenüñ hīç
Ḫuṭūr itmiş degüldür ir eger giç

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى أَعْدَدْتُ لِعِبَادِيَ الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ*

836 Zī kemāl-i bī-nihāyet ki_itdi ḥażret āşikār
Kim anuñ ṣunᶜ ıyla oldı cümle eşyā ber-ḳarār

837 Bil imdi kim Ḫaḳuñ dīdārıdur ol
Aña ᶜ Adn uçmaġında bulınur yol

838 Gerek imdi anuñ-çün viresin cān
Ki saña göstere dīdārı Sübḥān

839 Anuñ-çün ᶜ ayn-ı ḳalbi gel güşād it
Ḫudānuñ ẕikrini her demde yād it

840 Bu baş gözi ki dirsin göz degüldür
Buña sen göz dime bu söz degüldür

832b ḳullar-içün: ḳullarum-çün SK.
833a hem: hep SK, BY.
* ḳāle'llāhü: kemā ḳāle'llāhü SK, kemā ḳāle BY; Taᶜ ālā: − AG. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Ben iyi kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir beşer kalbine gelmedik şeyler hazırladım.*" (Müslim, 2014: VIII/352).
836: 845 İÜ, AG. || Beytin vezni: *fāᶜ ilātün fāᶜ ilātün fāᶜ ilātün fāᶜ ilün.*
837b uçmaġında: uçmaġından SK, BY.
838b Sübḥān: sulṭān SK, BY.

841 Göz oldur kim göre Ḥaḳḳuñ cemālin
Degül ol kim ḳıla Ḥaḳḳuñ ḫayālin

842 Naṣīb it bize ol gözi İlāhī
Görevüz tā ki ol yüzi İlāhī

İÜ 29a 843 Gel imdi diñle iy ᶜāḳıl olan yār
Ḥaḳuñ emrinde ḫˇoş ᶜāmil olan yār

SK 24b 844 Gör imdi n'itdi girü Ḥaḳ Taᶜālā
Yaratdı luṭf-ıla Firdevs-i aᶜlā

845 Pes anı daḫı aᶜlā ḳıldı sulṭān
Kim oldı saḳfı anuñ ᶜarş-ı Raḥmān

846 Anuñ bünyādın altundan yaratdı
Bināsı lāciverd andan düzetdi

AG 25b 847 Pes anda lāciverdī ḫaymeler çoḳ
Ki ġayrı cennet içinde bular yoḳ

BY 27b 848 Anuñ içinden aḳar cümle ırmaḳ
Gider cennetlere yaḳın u ıraḳ

849 Pes anı emr ü nehy idenler içün
Yaradup ḥāżır itdi ẕāt-ı bī-çūn

850 Ki yaᶜnī nefsine vaᶜż ide evvel
Pes andan ide ḫalḳuñ müşkilin ḥal

قَالَ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامْ مَنْ عَلِمَ وَ عَمِلَ وَ عَلَّمَ فَذَالِكَ الَّذِى يُدْعَى فِى مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ عَظِيماً*

851 Şerīᶜat mūcibince ḳıla ṭāᶜat
Pes andan ḫalḳa taᶜlīm ide elbet

843: − SK.
845b saḳfı: saḳīfi (?) SK.
846b lāciverd: lāciverdī SK.
* ᶜĪsā: − SK, BY; ᶜaẓīmen: − İÜ, AG. || "Îsâ aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Kim öğrenir, (öğrendiğiyle) amel eder ve öğretirse işte böylesi göklerin melekûtunda 'azîm' (yüce kişi) olarak çağırılır.*" (Kaynak bulunamadı).
851a mūcibince: mūcebince SK, BY.

قَالَ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامْ يَا طَالِبَ الْعِلْمِ اِجْعَلِ الْعِلْمَ سِرَاجاً فِى ظُلْمَةِ الْقَبْرِ وَلَا تَضَعْهُ فَوْقَ رَأْسِكَ تُضِئُ النَّاسُ وَ تَحْرِقُ*

852 Muḥaṣṣal ᶜālim ola hem de ᶜāmil
Ki farḳ ide cihānda ḥaḳḳ u bāṭıl

853 Özinde müttaḳī ola kemā-hī
Sözinde görine ilm-i ilāhī

854 Mükerrremdür Ḥaḳuñ ḳatında etḳā
Müzekkā ola nefs ü dil muṣaffā

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰيكُمْ**

İÜ 29b

855 Pes ol ᶜālimlerüñ Firdevs-i aᶜlā
Yiridür ki_ideler ḳalbi muṣaffā

856 Teşebbüh ide bunlar enbiyāya
Ki tābiᶜ olalar hem Muṣṭafāya

857 Daḫı anlar ki_olur bunlara tābiᶜ
İnābet idüp olur Ḥaḳḳa rāciᶜ

858 Ṭutuban nefsi Ḥaḳ yola yiderler
Ṣırāṭ-ı müstaḳīm üzre giderler

859 Ḳılurlar vaḳt-ile biş vaḳt namāzı
İderler dāyimā Ḥaḳḳa niyāzı

860 İderler Ḥaḳḳ-ıla her demde bāzār
Cihān içinde olmazlar dil-āzār

---

* ḳāle ᶜĪsā ᶜaleyhi's-selām: − İÜ, AG; fī: − SK, BY; teżaᶜhu: tuṣarrifhu SK; tüżiʾü'n-näsü ve taḫriḳu: − İÜ, SK, BY. || "Îsâ aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Ey ilim tâlibi! İlmi kabrin karanlığında bir kandil eyle! Onu (bu kandili) insanlara ışık vermek için başının üzerine koyma, yoksa (kendini ve başkalarını) yakarsın.*" (Kaynak bulunamadı).
853b sözinde: sözinden İÜ, AG.
854b nefs ü: nefsi vü SK.

** SK'de yok; ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *...Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır…*" (Hucurât 49/13).
858a yiderler: giderler SK, BY.
858b giderler: yiderler BY.
860: − SK.

861 Riyādan şübheden ḫāliş olurlar
Ki ṭāᶜat itmede muḫliş olurlar

AG 26a|SK 25a 862 Girür anlar daḫı Firdevse iy yār
Kelāmında bu nevᶜa didi Cebbār

BY 28a

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا*

863 Ḳamu niᶜmetleri anuñ firāvān
Virür ḳullarına ol yirde Sübḥān

864 Ḳamu ḥavrā vü ġılmān u cevārī
Ḳuṣūr u köşk ü ırmaḳları cārī

865 Ne deñlü kim içinde niᶜmeti var
Ḳamusın ḳullarına ider īṣār

866 Gerekdür līki ḳul olmaḳ Ḫudāya
Daḫı hem ümmet olmaḳ Muṣṭafāya

867 İlāhī bizi emrüñde muḳīm it
Ṣırāṭ-ı müstaḳīme müstaḳīm it

868 Ḥabībüñ dōstlıġına bunca cennet
Yaratduñ ḥāżır itdüñ bunca niᶜmet

869 Girü ol Muṣṭafānuñ ḥürmetine
Teraḥḥum ḳıl yazuḳlu ümmetine

870 Zī kemāl-i bī-nihāyet ki_itdi ḥażret āşikār
Kim anuñ şunᶜıyla oldı cümle eşyā ber-ḳarār

862a anlar: bunlar İÜ, AG.
* ḳāle'llāhü Taᶜālā: − İÜ, AG, ḳāle TaᶜālāBY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Şüphesiz, inanıp yararlı işler yapanlara gelince onlar için, içlerinde ebedî kalacakları Firdevs cennetleri bir konaktır. Oradan ayrılmak istemezler.*" (Kehf 18/107-108).
867b müstaḳīme: müstaḳīm SK.
867b-868b: SK'de takdim-tehirli.
870: 879 İÜ, AG. AG'de 26b sayfasının başı.

İÜ 30a

871 Gel imdi diñle iy ṣāḥib-firāset
Ne resme ḫalḳ olındı bāḳī cennet

872 Dinildi cennet-i ᶜAdn ü Vesīle
Daḫı Firdevs anlaruñla bile

873 Buları ġāyet aᶜlā ḳıldı ḥażret
Hem ehli bunlaruñ aᶜlādur elbet

874 Şular kim oldı ṭāᶜat içre evlā
Olur pes cennet içre yiri aᶜlā

875 Düzüp Dārü's-Selāmı ḥażret-i Ḥaḳ
Ḳamu yāḳūt-ı aḥmerden muḥaḳḳaḳ

876 Hem anda cennetü'l-Meᵓvā yaratdı
Anı yaşıl zebercedden düzetdi

877 Daḫı hem cennet-i Ḫuldi Taᶜālā
Yeşil mercāndan yaratdı Mevlā

BY 28b

878 Rivāyet var ṣaru mercāndan hem
Girenler aña görmez ġuṣṣa vü ġam

879 Yaratdı sīm-i ebyażdan Naᶜīmi
Dilerseñ göresin yād it Raḥīmi

SK 25b|*AG 26b*

880 Gümişden düzdi hem Dārü'l-Ḳarārı
Ki yoḳdur niᶜ metinüñ hīç ḳarārı

881 Didiler misk-i ezferden düzildi
Ḳamu rūḥ-ı peyem-berden düzildi

882 Ḳamusınuñ içinde niᶜmet elvān
Daḫı köşk ü ḳuṣūr u ḥūr u ġılmān

871b bāḳī: baḳ SK.
873a aᶜlā: aᶜẓam İÜ, AG.
875a Dārü's-Selāmı: Dārü's-Selām SK.
876b yaşıl: yeşil SK; düzetdi: yaratdı SK, BY.
877a cennet-i: cennetü'l- SK.
881b peyem-berden: peyem-ber SK.

883 Eger vaṣf eyler-isem yüz yıl anı
İdemez z̲erresinden dil beyānı

884 Sekiz cennet ki vaṣf itdüm yapusın
İşit her birinüñ şimdi ḳapusın

885 Ḳapuları iki ḳanatludur hep
Biri altun biri gümiş müretteb

886 Muraṣṣaᶜ laᶜl ü yāḳūt u zeberced
Müzeyyendür ki kimse bulmadı ḥad

İÜ 30b

887 Ki biş yüz yıllıḳ arasıdur anuñ
Ne ḳılur ḳudretini gör Ḫudānuñ

888 Budur pes bāb-ı evvelde yazılan
Girür işbu ḳapudan müᵓmin olan

889 Yazılmış *lā ilāhe illa'llāh*
*Muḥammed*dür daḫı hem *resūlu'llāh*

890 İkinci ḳapu kim ḳılsa ṣalātı
Üçünci ḳapu kim virse zekātı

891 Girür dördünciden ṣāyimler iy cān
Hem emr ü nehy idenler ḫalḳa çendān

892 Girür ḥuccāc bişinci ḳapudan
Daḫı ġāzīler altıncı ḳapudan

893 Daḫı nefsi hevādan menᶜ idenler
Yidinci ḳapudan girürler anlar

894 Ki terk eyleye nefsi şūr u şerri
Daḫı irgürmeye kimseye żarrı

884b şimdi: imdi SK, BY.
887b ḳudretini: ḳudretin SK, BY.
889a yazılmış: yazılmışdur İÜ.
893a nefsi: nefsini SK.
893b girürler: girür AG, ger SK.

BY 29a

895 Budur pes bāb-ı s̱āminden girenler
Ṭarīḳat mūcibince yürür anlar

896 Murād iderler anlar rāh-ı Ḥaḳḳı
Göreler tā bular dergāh-ı Ḥaḳḳı

897 Bu ḫalḳuñ ṣoḥbetinden ideᶜuzlet
Vire nefsine her demde riyāżat

AG 27a|SK 26a

898 Mürīd ola murād-ı Muṣṭafāya
İre uḳbāda tā kim ol ṣafāya

899 Bu cennetler ki vaṣfın eyledüm ben
Ki ḳudret yitdüginᶜe söyledüm ben

900 Muḥammedᶜışḳına oldı ḳamusı
Bu cennetler kiçisi vü ulusı

901 Nice sulṭān yaratmış anı ḥażret
Ki ḳılmış cümle ḫalḳa anı raḥmet

902 Cemāle anı mirᵓāt eylemiş Ḥaḳ
Hem anı maẓhar-ı ẕāt eylemiş Ḥaḳ

903 Anı maᶜ ṣūḳ itmiş kendü ᶜāṣıḳ
Zihī ᶜāṣıḳ ki maᶜ ṣūḳ aña lāyıḳ

İÜ 31a

904 Ḳılup cümle kemālātına maẓhar
Bize gönderdi Ḥaḳḳ anı peyem-ber

905 Anuñ ol lā-mekān iken mekānı
Bu yire ḫıdmete gönderdi anı

906 Ki Ḥaḳḳa ḳullarını ide daᶜvet
İcābet ide ḳullar aña elbet

895a bāb-ı: − SK; s̱āminden: s̱ānīden BY.
895b mūcibince: mūcebince İÜ, SK, BY.
903a ᶜāṣıḳ: maᶜ ṣūḳ İÜ, AG.
904a ḳılup: ḳılınup SK.
905a lā-: nā- İÜ; lā-mekān iken: lā-mekānīden SK, BY.
906a Ḥaḳḳa ḳullarını: Ḥaḳ ḳulların SK.
906b aña: − SK.

907 Bulara eyleye teblīġ-i erkān
Ki raḥmet bula andan ehl-i īmān

908 Zī kemāl-i bī-nihāyet ki_itdi ḥażret āşikār
Kim anuñ şunᶜ ıyla oldı cümle eşyā ber-ḳarār

909 Gel imdi ġāfil olma aç gözüñi
Dün ü gün ḥażrete ṭutġıl yüzüñi

910 Telef oldı ḳamu ᶜ ömrüm dirīġā
Heves göñlümde vü başumda sevdā

BY 29b 911 Direm dilümle ḳulam ḥażrete ben
N'idem göñlüm ḥabīş ü dilüm aḥsen

912 Dilümde var bu nevᶜ a ḳurı daᶜ vā
Velī yoḳdur muvāfıḳ aña maᶜ nā

913 Ḳaram aġardı līkin ḳara aġum
Fesād işlerle ṭopṭolu dimāġum

914 Ṣaḳal aġardı yaᶜ nī dil siyehkār
Hevā ḫum-ḫānesinde nefs-i ḫammār

915 Ḫudāya varmaġa hergiz yüzüm yoḳ
Cemālin görmege lāyıḳ gözüm yoḳ

916 İlāhī Muṣṭafā nūrı ḥaḳı-y-çün
Behişt ü Kevṣer ü ḥūrī ḥaḳı-y-çün

SK 26b 917 Ḫabībüñ ḥürmeti-y-çün *yā İlāhī*
Cemālüñ ᶜ izzeti-y-çün pādişāhī

AG 27b 918 Dilüm göñlüm yüzüm aġ it keremden
Benüm ṣayru işüm ṣaġ it keremden

908: − İÜ, AG.
910b sevdā: şeydā AG.
911a dilümle: dilümde SK, BY.
915a Ḫudāya: Ḫudāyā İÜ, SK.

919 Bir işüm yoḳ ki ṭutam aña ümmīd
Kerīmsin raḥmetüñden ḳılma nevmīd

920 Ḥabībüñ yüzi ṣuyı-y-çün ḥabībī
Ḥabībüñden ayırma biz ġarībi

921 Kerem ḳıl faẕluñ-ıla eyle raḥmet
Ḥabībüñden daḫı irgür şefāᶜat

İÜ 31b

922 Eger ḳurtarasın ḳulları ġamdan
Ḫudāvendā ne naḳṣ ola keremden

923 Cemīᶜ -i ḳulları ᶜafv idesin ger
Buña şek yoḳ ki şād olur peyem-ber

924 Ḥabībüñi gel imdi şād eyle
Elemden ümmetin āzād eyle

Der-Āferīniş-i Sidretü'l-Müntehā

925 Gel imdi gör girü ol Ḥaḳ Taᶜālā
Yaratdı Sidreyi ġāyet muᶜallā

926 Rivāyet eyledi bunda Muḳātil
Ki Sidre Ṭūbīnüñ aġacıdur bil

927 Ḳamu cennet yimişleri hep andan
Bezekler daḫı ḥulleler hem andan

928 Rivāyet baᶜżılar hem itdi bunda
Ki Sidre ġayrı bir aġaçdur anda

BY 30a

929 Ki ᶜarşuñ ṣaġ yanında düzdi ḥażret
Yidinci ḳat gök üstindedür elbet

930 Cemīᶜ -i cennetüñ ırmaḳları hep
Çıḳar anuñ dibinden hep müretteb

919a ṭutam: ṭutar İÜ, AG.
919b raḥmetüñ: raḥmetüñden SK.
923b olur: ola SK, BY.
926-927: − SK, BY.
928b ġayrı: ġayr İÜ; ġayrı bir aġaçdur: ġayrı bir aḳçadur SK.

931 Anuñ-çün müntehā didi aña Ḥaḳ
Melekler aña dek varurlar ancaḳ

932 Didiler müntehā baᶜ żılar adın
Kim irer aña dek ervāḥ-ı müᵓ min

933 Daḫı aᶜ māl ü tesbīḥ u ᶜ ibādet
Buña dek irişür hem cümle ṭāᶜ at

934 Şehīdler rūḥı dir baᶜ żı rivāyet
Varurlar aña dek budur ḥikāyet

935 Maḳām-ı ḫāṣṣ oldur Cebreᵓ īle
Nihāyet seyr hem peyk-i Celīle

AG 28a 936 Rivāyet eyledi sulṭān u sālār
Ki nūrdan ḫalḳ idüpdür anı Cebbār

SK 27a 937 Anuñ ululıġın vaṣf idemez dil
Tefekkür idemez hem ᶜ aḳl-ı ᶜ āḳıl

İÜ 32a 938 Ṭurur yüz ṣaf melek her budaġında
Ḥaḳa tesbīḥ iderler cümle anda

939 Ki her ṣaffı ne deñlüdür bilinmez
Ḥisāb itseñ dil-ile vaṣf olınmaz

940 Çıḳar anuñ dibinden ḥavż-ı Kevṯer
Kim anuñ sāḳīsi-durur peyem-ber

941 Naṣīb it bize Kevṯerden İlāhī
İrişdür pādişehler pādişāhı

931b varurlar: varur BY.
932a baᶜ żılar: baᶜ żılar didi SK.
933a ᶜ ibādet: ᶜ ibādāt BY.
933b ṭāᶜ at: ṭāᶜ āt BY.
935b seyr hem: − SK.
941b irişdür: işidür İÜ; pādişehler: pādişāhlar İÜ, AG.

Der-Āferīniş-i Eflāk

942 Yaratdı ᶜarş u kürsi çünki Raḥmān
Daḫı cennet yaratdı ḳıldı iḥsān

943 Pes ol cevher dimişdük kim yaratdı
Ki nışfın ṣu vü nışfın[ı] od itdi

BY 30b

944 Zī kemāl-i bī-nihāyet ki_itdi ḥażret āşikār
Kim anuñ ṣunᶜıyla oldı cümle eşyā ber-ḳarār

945 Pes andan ḳıldı ḳamu cisme bünyād
Hem andan ḳıldı ᶜarş u kürsi īcād

946 Buḫārınuñ be-ġāyet elṭafından
Ki yaratmışdı ᶜarş u kürsi andan

947 Pes anuñ alçaġından düzdi eflāk
Buları ḳıldı ġāyet enver ü pāk

948 Ki tertīb ile yaᶜnī ol buḫārı
Düzüp eflāki andan ḳıldı Bārī

949 Köpüginden yaratdı yirleri hem
Ḳarār itmezdi yir līkin dem-ā-dem

950 Yaratdı ṭaġları pes yir üzre Allāh
Anuñla yirleri berkitdi ol şāh

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اَلَمْ نَجْعَلِ الْاَرْضَ مِهَاداً وَالْجِبَالَ اَوْتَاداً*

951 Ḳarār eyleye tā kim ibn-i ādem
Niẓām bula bulardan cümle ᶜālem

942a ᶜarş u: ᶜarşı vü SK.
944: 953 İÜ, AG. İÜ'de 32b, AG'de 28b sayfasının başı.
947a anuñ: andan İÜ, AG.
947b enver: envār SK.
948a buḫārı: biḫārı SK.
950a yir üzre: Metinde "yir yir"; anlam gereği AÜ nüshasından tamamlandı.
* ḳāle'llāhü: ḳāle AG, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Biz, yeryüzünü bir döşek, dağları da birer kazık yapmadık mı?*" " (Nebe' 78/6-7).

952 Bu tertībi anuñ-çün düzdi ḥażret
Gele tā kim Muḥammed hem de ümmet

953 Girü gör Ḳādirüñ ḳudretlerini
Ne nevᶜa gösterür ḥikmetlerini

İÜ 32b|AG 28b
SK 27b

954 Bu yir gök kim yaratdı evvelā Ḥaḳ
Ezel birbirine olmışdı mülḥaḳ

955 Ki gök biñ pāre-y-idi yirde yaᶜnī
Gelür Ḳurʾān içinde işbu maᶜnī

956 Bulara bir naẓar heybetle ḳıldı
Ki her biri yidişer pāre oldı

قَالَ تَعَالَى اَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا اَنَّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ كَانَتَا رَتْقاً فَفَتَقْنَاهُمَا*

957 Bişer yüz yıllıḳ oldı hep arası
Ḳalınlıġı bu deñlü hem feżāsı

958 Ne nevᶜa gök düzildi yir daḫı hem
O nevᶜadur bilüñ iy cān-ı ᶜālem

BY 31a

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اَللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ وَمِنَ الْاَرْضِ مِثْلَهُنَّ**

959 Evel gögi zebercedden yaratdı
Didiler hem zümürrüdden yaratdı

960 Adıdur Berḳīᶜa yāḫˇod Refīᶜā
Melekler düzdi anda Ḥaḳ Taᶜālā

952b hem de: daḫı SK, BY.
954: SK'de bu beyit 950. beyitle karıştırılmış, "Bu yir gök" ibaresinden sonrası "…Ḳādirüñ ḳudretlerini/Ne nevᶜa gösterür ḥikmetlerini" şeklinde yazılmıştır.
954b mülḥaḳ: mülṣaḳ (?) AG.
956: − İÜ.
* ḳāle: ḳāle'llāhü SK. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *İnkâr edenler, göklerle yer bitişikken, bizim onları ayırdığımızı… görmediler mi…*" (Enbiyâ 21/30).
957b feżāsı: ḳażāsı SK.
** kemā: − İÜ, AG; ḳāle'llāhü: ḳāle AG. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Allah, yedi göğü ve yerden bir o kadarını yaratandır…*" (Talâk 65/12).
960a Refīᶜa: Reḳīᶜa SK.

961 Ṣıġır şeklindedür cümle nihādı
Ululārınuñ İsmāʿīldür adı

962 İkincisini altundan yaratdı
Didiler daḫı gümişden yaratdı

963 Anuñ Ḳaydūm ḳodı adını Sübḥān
Yaratdı hem melekler anda çendān

964 Ululārınuñ adı Erḳıyāyil
Ḳamu tesbīḥ u hem taḳdīse māyil

965 Üçünci gök ḳızıl yāḳūtdan oldı
Didiler hem demürden yaradıldı

966 Adı Māʿūn var anda çoḳ melek bil
Ki kerkes şekl ulusı Mīḫāʾīl

967 Düzüp dördüncisin yāḳūt-ı aṣfer
Ṣaru tucdan didi baʿżı diyenler

İÜ 33a 968 Adıdur Erġalūn u ehli hem bil
Feres tek ululārı ʿAydeyāyīl

969 Bişinci gögi altundan yaratdı
Daḫı hem didiler gümişden itdi

AG 29a 970 Adı Retḳā melekleri ḥūrīveş
Ḳamunuñ yüzleri ṣan ay u güneş

961a ṣıġır: baḳar SK, BY.
961b İsmāʿīldür: İsmāʿīl İÜ, AG.
962b yaratdı: dürütdi SK, BY.
963a adını: adın SK; Sübḥān: sulṭān SK.
964a Erḳıyāyil: Arḳayāyil SK.
964b taḳdīse māyil: melekler anda çendān SK.
966a melek bil: melāʾīk SK.
966b Mīḫāʾīl: anuñ bil SK, BY.
967a aṣfer: aḥmer AG.
968a hem: − SK.
968b ʿAydeyāyīl: ʿIydeyāyil SK.
969b hem: − SK.

SK 28a

971 Ululları adı Kelkāyīl-idi
Ḳamu tesbīḥ-i Ḥaḳḳa māyil-idi

972 Pes altıncı gögi incüden itdi
Didiler aḳ zümürrüdden düritdi

973 Adı Reḳbā vü ehli miṣl-i vildān
Ulusı Eşḫıyāyil iy güzel ḫan

974 Yidinci gögi nūrdan düzdi sulṭān
Adı Ġarbā vü ehli miṣl-i insān

BY 31b

975 Anuñ ehli ḳamu rūḥānīlerdür
Anı görmez şu kim cismānīlerdür

976 Ululları adı Refrāyil oldı
Rivāyet var ki hem Ḳadyāyil oldı

977 Bularuñ uluların kim didiler
Ki her naḳl eyleyen bir ad ḳodılar

978 Gel imdi yirlerüñ ehlin ü adın
Nice düzdi Ḥaḳ anuñ hem bisāṭın

979 Evelki yir ki işbudur görildi
Ki ins ü cinne bu mesken virildi

980 Bu yirde var ᶜ acāyib niçe yüz yüz
Eger tafṣīl idersem uzanur söz

981 Velīkin muḫtaṣar ḳıldum buları
Ki maḳṣūd el vire Ḥaḳ ḳıla yārī

982 Zī kemāl-i bī-nihāyet ki_itdi ḫażret āşikār
Kim anuñ ṣunᶜ ıyla oldı cümle eşyā ber-ḳarār

971a Kelkāyīl: Kelkāyil SK.
972b didiler: didi SK, BY; düritdi: itdi İÜ, AG.
973b Eşḫıyāyil: Eşḫayāyil AG.
976a Refrāyil: Refrāfīl SK.
976b Ḳadyāyil: Ḳadḳāᵓ il SK, BY.
978b düzdi: ḳıldı SK; hem: − SK.
981b el: − SK.
982: 988 İÜ, AG. AG'de 29b sayfasının başı.

983 Pes evvelki yirüñ Erᶜ ādur adı
Ḥaḳ anı ins ü cinn içün yaṣadı

984 Ḳalan maḫlūḳ oldı bunlaruñ-çün
Bu nevᶜ a didi pes ol z̲āt-ı bī-çūn

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُونِ*

İÜ 33b

985 İkinci yirüñ adıdur Erīkā
Ṭamas ehline ad itmiş Taᶜ ālā

986 Bu yirde Ḥaḳ ᶜ acāyib ḫalḳ yaratmış
Her aᶜ żāsını bir nevᶜ a düzetmiş

987 Yüzi ādemdür aġzı kelbe mānend
Tüyin ḳoyuna beñzetmiş Ḫudāvend

988 Ayaḳları ḳulaḳları öküzdür
Anuñ gündüzi bizüm gicemüzdür

AG 29b|SK 28b

989 Ḫilāfınca velī sözler didiler
Niçe vech-ile tefsīr eylediler

990 Üçünci yir adı ᶜ Arḳā dinildi
O yirde ṭolu ᶜ aḳrebler ḳonıldı

BY 32a

991 Ḳatır gevdesi gibi anlar iy yār
Süñü gibi bularuñ ḳuyruġı var

992 Didiler üç yüz altmışdur boġunı
Ḫudā bu vech-ile yaratdı bunı

983b cinn içün: cinnī-çün SK.

* ḳāle'llāhü: ḳāle AG, kemā ḳāle BY. || SK ve BY'de ayet-i kerimenin yerinde şu kudsî hadis yazılıdır: "Kemā ḳāle'llāhü Taᶜ ālā fī ḥadīṣi'l-ḳudsiyyi **ye'bne Ādem ḫalaḳtüke li-eclī ve ḫalaḳa'l-eşyā° e**". Bu hadisin tam lafzı "**Ye'bne Ādeme ḫalaḳtu'l-eşyā° e li-eclikum ve ḫalaḳtu'l-insāne li-eclī**: *Ey Âdemoğulları her şeyi sizin için yarattım, insanı da benim için yarattım.*" (Hüseyin Vassâf, 2013: 437) şeklindedir. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.*" (Zâriyât 51/56).

986b her: hep SK, BY; bir: bu SK.

987b tüyin: tüyi BY.

990a ᶜ Arḳā: ᶜ Arḳa SK.

993 Ki her bir boġunı aġu ṭoludur
Ṣoḳarlar anı kim çirkin ḫūludur

994 Cehennem ehli-çündür bunlar iy şāh
Ḳabes ḫalḳınuñ adın ḳomış Allāh

995 Adı dördünci yirüñ oldı Ḥarbā
Yılanlar düzdi anda Ḥaḳ Taᶜ ālā

996 Ki her birisi ṭaġlar gibi anuñ
Dişi ḫurmā aġacı tek yılanuñ

997 Daḫı ḳuyruḳların naḫl aġacı ṣan
Bulınmaz zerrece semmine dermān

998 Anuñ Celhām adı ḫalḳınuñ bil
Eli ayaġı gözi yoḳ anuñ bil

999 İkişer ḳanadı vardur açarlar
Ḳatı yir olsa ulurlar geçerler

1000 Bişinci yir adı Melṣā-durur bil
Hem adı ḳavminüñ Maḫṭāṭ bilgil

İÜ 34a

1001 Didiler ḳavmine hem Ṣulḥadur ad
İdinür baᶜ żısı baᶜ żısını zād

1002 Pes anda seng-i kibrīt itdi ḥażret
Caḥīme oldı bu esbāb elbet

1003 Caḥīmi ḳızdurur sulṭān-ı ᶜ ālem
Ḫaṭabdur aña pes kibrīt-i ādem

993a bir: − SK; aġu ṭoludur: ṭolu aġudur SK, BY.
993b ṣoḳarlar: ṣoḳar SK, BY.
998a Celhām: Çelhām SK.
998b anuñ: − SK.
999a açarlar: uçarlar SK, BY.
1001a Ṣulḥadur: Ṣalḥadur SK, BY.
1002b esbāb elbet: esbāb-ı ālet SK, BY.

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ*

1004 Yirüñ altıncısınuñ adı Siccīn
Ḳodılar anda füccāruñ kitābın

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى كَلَّا اِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ وَمَا اَدْرٰيكَ مَا سِجِّينٌ كِتَابٌ مَرْقُومٌ**

AG 30a 1005 Ḳaṭāṭ oldı anuñ ḳavminüñ adı
Ḳamu ḳuş ṣūretinde ḳıldı Hādī

SK 29a|BY 32b 1006 Ḳamu Allāha iderler ᶜ ibādet
Ḥaḳuñ emrinde iderler riᶜ āyet

1007 ᶜ Acībādur yidinci yirüñ adı
Cüṣūm oldı ḳamu ḫalḳınuñ adı

1008 O yirdür belki İblīsüñ mekānı
Ḥaḳ anda bend idüpdür muḥkem anı

1009 Pes anuñ ḳavmi kim ol yirde vardur
Küçücekler-durur hem ḳaralardur

Der-Āferīniş-i Kūh-ı Ḳāf

1010 Yaratdı girü ḫażret kūh-ı Ḳāfı
Bināsıdur zümürrüd ḳatı ṣāfī

1011 Ki budur İbni ᶜ Abbāsdan rivāyet
Ebu'l-Leyṣ itdi andan ḫˇoş ḥikāyet

1012 Zümürrüddür yeşil anuñ bināsı
Ḥicāb-ı ẓulmetüñ oldur verāsı

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle AG, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *...yakıtı insanlarla taşlar olan...*" (Bakara 2/24).

** SK ve BY'de 1005. beyitten hemen sonra. || ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Hayır, günahkârların yazısı, muhakkak 'Siccîn'dedir. 'Siccîn'in ne olduğunu sen ne bileceksin. O, yazılmış bir kitaptır.*" (Mutaffifîn 83/7-9).

1006b emrinde: emrin SK, BY.
1007b Cüṣūm: Ceṣūm SK, BY.
1008a mekānı: meᶜ ānī SK.
1009a ḳavmi kim ol: ḳavminüñ ol İÜ, AG.
1012b verāsı: revāsı İÜ, AG.

1013 Ḥicāb-ıla bu Ḳāfuñ arası bil
İrilür key ḳatı yürinse bir yıl

1014 İkisinüñ arası ḳatı ẓulmet
Ḳamusın Ḳāf itmişdür iḥāṭat

İÜ 34b 1015 Ṭolınur şems ardından ḥicābuñ
Ki ḥāli böyledür bil āfitābuñ

1016 Ḥicābuñ ötesin bil kūh-ı Ḳāfı
Anı çoḳ ḥikmet-içün ḳıldı Şāfī

1017 Zī kemāl-i bī-nihāyet ki_itdi ḥażret āşikār
Kim anuñ ṣunᶜ ıyla oldı cümle eşyā ber-ḳarār

1018 İḥāṭa eylemişdür hep cihānı
Semāya başı irmişdür bil anı

1019 Bu gök bil ḫuḍreti andan alupdur
Ezelde ṣanma gök yaşıl olupdur

1020 Cibāl ü deşt ü kūy u şehre iy yār
Ḳamuya muttaṣıl andan ṭamar var

BY 33a 1021 Melekler vardur üstinde müvekkel
Ḳamusı heybet-ile ḫˇoş müşekkel

1022 Ḳaçan kim Ḥaḳḳa ᶜ āṣī ola bir il
Melekler ırġar anuñ ᶜ ırḳını bil

1023 Pes ol ilde olur zilzāl ẓāhir
Ki_olur Ḥaḳ ᶜ āṣīlere küllī ḳāhir

AG 30b|SK 29b 1024 Resūlu'llāhdan geldi rivāyet
Yaratdı kūh-ı Ḳāf ardında ḥażret

1013b yürinse: yürine SK.
1016b Şāfī: ṣāfī SK, BY.
1017: − İÜ, AG.
1019b yaşıl: yeşil SK.
1020a şehre: şehr SK.

1025 Bir aḳ yir kim otuz dünyācadur ol
İçinde ḫalḳ yaratdı pes anuñ bol

1026 Ḳamusı ẕikre vü tesbīḥe ḳāyim
İderler ḫıdmet-i Yezdāna dāyim

1027 Ki bir dem Ḥaḳḳa ᶜāṣī olmaz anlar
Nedür İblīs hergiz bilmez anlar

1028 Rivāyet bir daḫı eyledi sulṭān
Yaratdı anda yitmiş yiri Sübḥān

1029 Ḳamusın düzdi müşgden bil ki Cebbār
Hem andan öte yitmiş yir daḫı var

1030 Bu yitmiş yiri kāfūrdan düzetdi
Ṣanayduñ ḫüsnini nūrdan düzetdi

1031 Yaratdı daḫı yitmiş yiri sulṭān
Ki ᶜanberden düzetdi cümle ol ḫan

1032 Daḫı hem anda yitmiş yir yaratdı
Nihādını ḳamu altundan itdi

İÜ 35a

1033 Verāsında gümişden girü yitmiş
Kim anda ḳudretinden yir yaratmış

1034 Pes andan öte yitmiş yir daḫı şāh
Demürden ḫalḳ eylemişdür Allāh

1035 Ḥaḳuñ ḫalḳına yoḳdur hīç nihāyet
Budur pes ḳamusından evżaḥ āyet

1025b pes: − SK, BY.
1026b Yezdāna: Yezdān SK, Yezdānı BY.
1028b yiri: yire İÜ.
1029b bil ki: belki AG.
1031a yiri sulṭān: yir yaratdı SK.
1031b-1032a: − SK.
1031b ḫan: cān BY.
1032a yitmiş yir: bir yiri İÜ, AG.
1032b nihādını: nihādın SK.
1034b demürden: demür İÜ, AG; eylemişdür: eylemişdür anı İÜ, AG.
1035a yoḳdur hīç: hīç yoḳdur SK.

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ*

1036 İderler cümlesi tevḥīd-i ḥażret
Muḥammed hem nebīdür dirler elbet

1037 Ḳamu yirlerde yaratdı biḥārı
İçinde bī-ᶜ aded maḫlūḳı Bārī

BY 33b 1038 Bu cümle ẕikr olınan ḫalḳ-ı ᶜ ālem
Ḳamu tesbīḥ iderler Ḥaḳḳa her dem

1039 Ḳamusı ol Muḥammed ḥürmetine
Yaratdı cümle Aḥmed ᶜ izzetine

1040 Ezel ḫalḳ idicek ḫalḳı Taᶜ ālā
Ḳomışdı ᶜ arşı ṣu üstine Mevlā

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ**

AG 31a 1041 Pes ol ṣuyı iki ḳısm eyledi Ḥaḳ
Rivāyet böyle gelmişdür muḥaḳḳaḳ

1042 Anuñ nışfını ᶜ arş altında ḳodı
Daḫı nışfını ferş altında ḳodı

SK 30a 1043 Ki yaᶜ nī ḳodı yir altında anı
Ḳodı ṣu üstine cümle cihānı

1044 Şu ṣu kim oldı ᶜ arş altında bünyād
Aña pes Baḥr-ı Mescūr itdiler ad

1045 O baḥra hem didiler Baḥr-ı Ḥayvān
Kim andan dirgürür mevtāyı sulṭān

---

* SK ve BY'de yok. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…Rabb'inin ordularını ancak kendisi bilir…*" (Müddessir 74/31).
1036b dirler: − SK.
1037b maḫlūḳı: maḫlūḳ İÜ, AG.
1039a ḳamusı: ḳamusın SK; ḥürmetine: ḥürmeti-y-çün İÜ.
1039b ᶜ izzetine: ᶜ izzeti-y-çün İÜ.
1040a Taᶜ ālā: Ḥaḳ Taᶜ ālā SK.
** ḳāle'llāhü: ḳāle AG, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Arş'ı su üstünde iken...*" (Hûd 11/7).
1042a-b nışfını: nışfın SK.

1046 Yaratdı hem melekler anda çendān
O baḥr üzre müvekkel ḳodı ol ḫan

1047 Bularuñ ellerinde ḥarbeler var
Ki biş yüz yıl uzunı itme inkār

İÜ 35b 1048 Ulularına Heykāʾīl-durur ad
Şu nevᶜa itdi ḥażret anı īcād

1049 Ki_anuñ ḳatında bu heft-āsumānı
Göreydüñ dāne-i ḫardalca anı

Der-Āferīniş-i Şems ü Ḳamer*

1050 Gel imdi gör girü ol Ḥaḳ Taᶜālā
Yaratdı āfitābı ġāyet eclā

1051 Kiᶜarş nūrından itdi anı īcād
Cihānı eyledi anuñla ābād

1052 Ḳamer yaratdı şems nūrından Allāh
Ḳamu encüm içinde eyledi şāh

BY 34a 1053 Bularuñla bilinür gice gündüz
Bularuñla bulınur dehr ü hem rūz

1054 Güneş ki_anuñla rūz u şeb bilinür
Didiler kim ṣudan ṭoġar ṭolınur

1055 Eger bu nevᶜa olmayaydı iy yār
Yaḳaydı hep cihānı şöyle kim var

1056 Bunı pes İbniᶜ Abbās eyledi ḥal
Müsāviydi ḳamerle şems evvel

1057 İkisi daḫı yitmişer cüz-idi
Belürmezdi gice hep gündüz-idi

1046b ḫan: cān SK.
1049: − SK.
* der-: − SK.
1052a şems: hem SK.
1054: − SK.

1058 Buyurdı Cebreʾīle Ḥaḳ Taᶜālā
Ki bir pāre ḳamer nūrından ala

AG 31b

1059 İnüp sildi ḳanadıyla yüzini
Giderdi nūrınuñ ekṣer cüzini

1060 Eṣer kim görinür yüzinde bilüñ
Ḳanadı yiridür ol Cebreʾīlüñ

قَالَ تَعَالَى وَجَعَلْنَا الَّيْلَ وَالنَّهَارَ اٰيَتَيْنِ فَمَحَوْنَآ اٰيَةَ الَّيْلِ وَجَعَلْنَآ اٰيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً *

1061 Girü hem İbni ᶜAbbās oldı nāḳıl
Uludur didi dünyādan güneş bil

İÜ 36a |SK 30b

1062 Ay andan kiçirekdür didi hem ol
Anuñ sözi ḳamu dillerde maḳbūl

1063 Zī kemāl-i bī-nihāyet ki_itdi ḥażret āşikār
Kim anuñ ṣunᶜıyla oldı cümle eşyā ber-ḳarār

Der-Āferīniş-i Beytü'l-Maᶜmūr

1064 Gel imdi diñle girü n'itdi Allāh
Bir ev yapdı yidinci gökde ol şāh

1065 Pes anuñ ḳodı adın Beyt-i Maᶜmūr
Ḥaḳuñ nūrıyladur ol beyt maᶜmūr

1066 Didiler baᶜżılar altıncıdadur
Didiler baᶜżılar dördüncidedür

BY 34b

1067 Rivāyet İbni ᶜAbbās ü ᶜAlīden
Bu nevᶜa geldi ol iki velīden

1060b ol: − SK.
* ḳāle: ḳāle'llāhü SK. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Biz geceyi ve gündüzü (kudretimizi gösteren) iki alâmet yaptık…. gece alametini giderip gündüz alametini aydınlatıcı kıldık…*" (İsrâ 17/12).
1063: 1059 İÜ, AG. BY'de başlıktan sonra. AG'de 31b sayfasının başı.
1063a zī: iy İÜ.
1064b ol: iy SK, BY.
1065b nūrıyladur: luṭfıyladur SK, emriyledür BY.
1066: SK'de der-kenar.

1068 Tamāmet Kaᶜ benüñ ol üzresinde
Binā eyledi ᶜarşa ḳarşu anda

1069 Gelür her günde yitmiş biñ melekler
Ziyāret idüp eylerler dilekler

1070 Daḫı bunlara degmez hīç nevbet
Ki_ideler Beyt-i Maᶜmūrı ziyāret

1071 Semāda ḥürmeti_anuñ şol ḳadardur
Ki ḥürmet Kaᶜ beye bu yirde vardur

1072 Rivāyet bir daḫı iy yār-ı cānī
Melekler dirilüp yapdılar anı

1073 O dem Ādem vücūda gelmemişdi
Melekler hem sücūda gelmemişdi

1074 Didiler bir daḫı kim yapdı Ādem
Yirinde Kaᶜ benüñ iy cān-ı ᶜālem

1075 Ki ṣoñra refᶜ ḳıldı ḥażret anı
O dem ki_olmış-ıdı Nūḥuñ ṭūfānı

AG 32a 1076 Didiler bir daḫı budur rivāyet
Ki cennetden çıḳardı anı ḥażret

1077 Pes anı böyle naḳl itdi peyem-ber
Ḳızıl yāḳūt-ıdı ġāyet münevver

1078 Şu demde kim çıḳup cennetden Ādem
Gelüp yiryüzine aġlardı dem dem

İÜ 36b 1079 Ki göstermezdi göze bu cihānı
Ḫudā eglence-y-içün virdi anı

1068a tamāmet: tamām SK; üzresinde: üzerinde SK, BY.
1069b eylerler dilekler: iderler giderler SK, BY.
1070a Ki bir kez idene bir daḫı nevbet SK, BY.
1071b ḥürmet: ḥürmeti SK.
1078a demde: dem SK.

1080 Ḳodı Kaᶜ be yirine anı sulṭān
Ṭavāf eyleyeler tā ehl-i īmān

SK 31a

1081 Sebeb ide anı ḳullara Raḥmān
Günāhın ᶜafv ide bunlaruñ ol ḫan

1082 Hem Ādem vaḥşetinden ola sākin
Hem anuñ ᶜafv ide ḥażret günāhın

1083 Şu demde kim virildi Nūḥa ṭūfān
Yidinci ḳat göge çıḳardı Raḥmān

BY 35a

1084 Ṭavāf ider melekler şimdi anda
Ṭavāf olur nitekim Kaᶜbe bunda

Der-Āferīniş-i Ḥavāmilü'l-Arż*

1085 Yaratdı çünki yiri gögi Bārī
Velīkin ṭutmadı bu yir ḳarārı

1086 Gemiveş çalḳanurdı dāyimā ol
Ṣunuñ üstinde ol dem ṣaġ u hem ṣol

1087 Pes anda bir melek ḫalḳ itdi sulṭān
Götüre tā ki bu yirleri ol ḫan

1088 Hemān-dem çigni üstine götürdi
Ḥaḳuñ emrini yirine getürdi

1089 Bir elin ġarba vü maşrıḳda biri
Ṭutup bu nevᶜa ḫˇoş götürdi yiri

1090 Çün ayaḳları ḳılmadı ḳarārı
Ḥaḳuñ emrine ḳıldı intiẓārı

1081b ᶜafv ide bunlaruñ: bunlaruñ ᶜafv ide SK, BY.
1082b anuñ ᶜafv ide: ide ᶜafv anuñ İÜ, AG.
* arż: arżeyn SK, BY.
1087a anda: andan SK.
1089a ġarba vü maşrıḳda: ġarbdan maşrıḳdan SK; ġarba: ġarbdan BY.
1089b nevᶜa ḫˇoş: nevᶜ-ile SK, BY.

1091 Alup Firdevsden yāḳūt-ı aḥmer
Didiler baᶜżılar rengini aḫḍar

1092 Ki biş yüz yıllıḳ idi ᶜumḳı anuñ
Ne ḳılur gör ki taḳdīrin Ḫudānuñ

1093 Melek altına ḳodı anı Bārī
Ki başup üstine ṭutdı ḳarārı

İÜ 37a |*AG 32b* 1094 Velīkin ḳaldı ol gevher muᶜallaḳ
Bu kez altına bir öküz ḳodı Ḥaḳ

1095 Öküzüñ pes didiler başı ḳırḳ biñ
Didiler hem ayaġı daḫı ḳırḳ biñ

1096 Diyenler başı yitmiş biñ didiler
Yüzin her başda yitmiş biñ didiler

1097 Ki her başında ḳırḳ biñ boynuzı var
Daḫı her başda bu nevᶜa gözi var

1098 Bir ayaḳdan anuñ birine dek bil
İremez bir kişi yürise yüz yıl

SK 31b 1099 Leyūṣā didiler adın bilenler
Ḳarār itdi anuñ üstinde gevher

BY 35b 1100 Zī kemāl-i bī-nihāyet ki_itdi ḥażret āşikār
Kim anuñ ṣunᶜıyla oldı cümle eşyā ber-ḳarār

1101 Ayaġı öküzüñ ḳaldı muᶜallaḳ
Bir ulu ṭaş yaratdı pes girü Ḥaḳ

1102 Yidi ḳat yir ü gök deñlü kiberde
Bu nevᶜa naḳl ḳıldılar ḫaberde

1091b rengini: rengin SK.
1096b başda: başında SK.
1097b her: − SK.
1098b yürise: yüriye SK.
1100: 1094 İÜ, AG. AG'de 32b sayfasının başı.

1103 Ḳodı s̱evr altına ṭutdı ḳarārı
Ne ḳudret gösterür gör Kirdigārı

1104 Muᶜ allaḳ ḳaldı ol ṭaş anda iy cān
Yaratdı bir balıḳ pes anda sulṭān

1105 Adı Yehmūs̱ hem ġāyet muᶜ aẕẕam
Ki ḫardalca ḳatında cümle ᶜ ālem

1106 Aña ḳırḳ biñ ayaḳ yaratdı Allāh
Güneş gibi anuñ gözleri iy şāh

1107 Anuñ bir burnına ger yidi deñiz
Dökilse ṭoymayaydı anı hergiz

1108 Ululıġı vü nūrı heybetinden
Naẓarlar döymez aña dehşetinden

1109 Ḳodı ṭaş altına ol ḥūtı Bārī
Ki ṭutdı ḥūtuñ üstinde ḳarārı

1110 Rivāyet bir daḫı bunda iderler
Ki balıḳdur öküz altında dirler

1111 Balıḳ altında ṣu ṣu altına yil
Yilüñ altında ḳodı ẓulmeti bil

İÜ 37b 1112 Ne vardur ẓulmet altında bilinmez
Aña ᶜ aḳl-ıla hergiz yol bulınmaz

AG 33a 1113 Ḫudādan ġayrı kimse bilmez anı
Hemān oldur ki ḳıldı hep cihānı

1114 Budur pes İbni ᶜ Abbāsdan rivāyet
Ebu'l-Leyṣ itdi anı ḫˇoş ḥikāyet

1105a muᶜ aẕẕam: aᶜ ẓam İÜ, AG.
1107a burnına ger yidi: boynına girseydi SK.
1111a altında: altında İÜ, AG.

1115 Ki yir ṣu üzre ṣu altında balıḳ
Balıḳ altında ṣaḫre ḳodı Ḫālıḳ

BY 36a 1116 Öküzüñ boynuzınuñ ortasında
Ḫudā ol ṣaḫreyi vaż^{c} itdi anda

1117 Ḳodı s̱evri s̱erā üstinde ol şāh
S̱erā altını bilmez illā Allāh

SK 32a 1118 Rivāyet itdiler kim cümle deryā
Aḳup ol s̱evrüñ içinde ḳurıya

1119 Ululardan işitdüm bir rivāyet
Ḥaḳīḳatde budur dirler ḥikāyet

1120 Ḳıyāmetde bu yirler gökler iy şāh
Ṭamuya münḳalib ḳılur hep Allāh

1121 Ḳamu deryā ḥamīm olur daḫı hem
Cehennemde içer ehl-i cehennem

1122 S̱erā balçıḳdur anı bil didiler
Ḳalıñlıġını biş yüz yıl didiler

1123 Rivāyet bir daḫı var kim s̱erānuñ
Ki biş biñ yıl ḳalıñlıġı var anuñ

1124 Rivāyet eyledi Süddī burada
Cehennem var-durur taḫte'ṣ-ṣerāda

1125 Eger ol balçıḳ olmayaydı iy yār
Ṭamu yaḳaydı ^{c} ālemde ne kim var

1126 Pes ol balıḳ ki götürdi cihānı
Görüñ kim n'itdi Ḫaḳḳ emriyle anı

1127 Götürdi başını ḳuyruġını hem
Getürdi bir yire iy cān-ı ^{c} ālem

1115b ṣu (2.): − İÜ.
1115b ṣaḫre: ṣaḫrā SK, BY.
1116b ṣaḫreyi: ṣaḫrāyı SK.
1124b var-durur: vardur SK.

1128 Ḳodı Ḥaḳ bu cihānı arḳasına
İki yil-pūzesinüñ arasına

İÜ 38a 1129 Rivāyet ḳıldı bunda İbni ᶜ Abbās
Ki tefsīr içre budur aᶜ lemü'n-nās

1130 Ki cennet oldı ᶜ arşuñ ṣaġ yanında
Cehennem daḫı oldı ṣol yanında

1131 Dimekdür ṣaġı yüce ṣolı alçaḳ
Ki yaᶜ nī yüce cennet ṭamu alçaḳ

AG 33b **Der-Āferīniş-i Heft-Ṭamu**

BY 36b 1132 Gel imdi gör ṭamunuñ ḥāletini
Ne nevᶜ adur daḫı hem āletini

1133 Cehennem yididür ḳapusı yidi
Ki Ḳurᵓ ān içre Raḥmān eyle didi

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لَهَا سَبْعَةُ اَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ*

1134 Ḳamusından sifilde Hāviyedür
Ki issilikde *nārun ḥāmiye*dür

SK 32b 1135 Ki olmaz issilik andan ziyāde
Olur Firᶜ avn u ḫalḳı bu arada

1136 Münāfıḳlar daḫı zındīḳlar hem
Bulardur ehl aña iy cān-ı ᶜ ālem

1137 Daḫı māᵓ ide yiyüp şekk idenler
Bulardur hem o ṭamuya gidenler

1128a Ḥaḳ: − SK.
1130b daḫı oldı: oldı daḫı SK, BY.
1133b eyle: böyle SK, BY.
* ḳāle'llāhü: ḳāle AG, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Onun yedi kapısı vardır ve her kapıya onlardan bir grup ayrılmıştır.*" (Hicr 15/44).
1134a sifilde: sifelde (?) SK.
1134b nārun: nār-ı İÜ, AG. || **Nārun ḥāmiye:** *"Kızgın ateş!"* (Kâri'a 101/11).
1135b ḫalḳı: ḳavmi SK, BY.
1137b o: ol SK; gidenler: girenler İÜ, AG.

1138 İkinci ḳapunuñ adı Caḥīmdür
ᶜ Aẕābı ehline ġāyet elīmdür

1139 Pes anuñ ehli müşrikler-dururlar
Ḥaḳa müşrik olan anda girürler

1140 Üçünci ḳapunuñ adı Seḳardur
Ḫalāṣ eyleye cānuñ her ki erdür

1141 Girürler ṣābiᵊ ūn u hem de mürted
ᶜ Aẕābına anuñ yoḳdur ḥad ü ᶜ ad

1142 Adı dördünci ḳapunuñ Leẕādur
Aña İblīs girür hem revādur

İÜ 38b 1143 Hem ol yire Mecūsīler girürler
Hezārān biñ ᶜ aẕāb anda görürler

1144 Ḥuṭamedür bişinci ḳapıya ad
Olur ol yir Yahūdīlere mirṣād

1145 Zihī Ḳādir ki_anuñ hergiz zevāl irmez kemāline
Ḳamu ᶜ aḳl irmedi anuñ kemālinüñ ḫayāline

1146 Saᶜ īr adıdur altıncı ḳapunuñ
Naṣārā olalar sükkānı anuñ

BY 37a 1147 Yidincisinüñ adıdur Cehennem
Cehennem dinilür bu cümleye hem

1148 Bu ümmetden kebāyir işleyenler
Ki_öleler tevbesüz gideler anlar

AG 34a 1149 Bu ḳapudan girürler bunlar iy yār
Ümīd oldur ki ḥıfẓ eyleye Cebbār

1138b ehline: derdine SK, BY.
1142b hem: hem de SK.
1145: 1132 İÜ, AG; bu nüshalarda bir önceki tekrar eden beyit yazılmış. AG'de 33b sayfasının başı. ‖ Beytin vezni: *mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün.*

1150 Daḫı şol kim ṣaġāyir işleyeler
Begenmeyüp ṣaġāyirdür diyeler

1151 Daḫı şol kim namāzı ḳılmayalar
Ḥaḳuñ emrinde ḳāyim olmayalar

1152 Ḳamu itdüklerin taḥḳīr ideler
Dönüben tevbeyi teʾḫīr ideler

1153 Eger irmeye bunlara ʿināyet
Günāhınca yanarlar bunlar elbet

SK 33a

1154 Cehennem odınuñ bir zerresinden
Çıḳardılar ezel dünyāya andan

1155 Yudılar nūr-ıla yitmiş kez anı
V'eger-nī hep yaḳaydı bu cihānı

1156 Pes andan ṣoñradan iy cān-ı ʿālem
Ol oddan idebildi nefʿ ādem

1157 Anuñ bir ḳapusından birine bil
Ki yitmiş yıl didiler anda menzil

1158 Yuḳaru ḳapudan altında ḳudret
Ki yitmiş ol ḳadar ḳıldı ḥarāret

1159 Ḳıyās eyle anuñ altındaġısın
Yidinci derkeye dek her birisin

1160 Girü ḳalanı zikr ola yirinde
Ki ne dürlü elem var her birinde

1150a işleyeler: işleyenler SK, BY.
1150b diyeler: diyenler SK, BY.
1157b anda: ide İÜ, AG.

İÜ 39a **Der-Āferīniş-i Ḳavm-i Cān**[*]

1161 Çü yiryüzini basṭ eyledi sulṭān
Yaratdı cān ḳavmin anda ol ḫan

1162 Yaratdı pes anı nār-ı semūmdan
Cehennem içre bir yil bil anı sen

BY 37b

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ[**]

1163 Adı cinn oldı yaᶜ nī kim görinmez
Semūm yaᶜ nī duḫānı hīç bulınmaz

1164 Pes anda Ḥaḳḳ iki kimse yaratdı
Birin erkek birisin dişi itdi

1165 Düzüp ᶜ aḳrep miṣālinde birisin
Yılan şeklinde ḳıldı hem dişisin

AG 34b

1166 Didiler ḳurt miṣāliydi birisi
Daḫı arslan miṣāliydi dişisi

1167 Adı erkeginüñ Temlīd oldı
Dişisinüñ daḫı Cemlīd oldı

1168 Didiler erkeginüñ Māric oldı
Dişisinüñ daḫı Mārice oldı

1169 Bular çün birbirine cemᶜ oldı
Yidi ikiz veled mevcūd oldı

1170 Atası anası bunları gördi
Biribirine altısını virdi

---

[*] SK'de yok.
1161a yiryüzini: yiryüzin SK, BY; eyledi: itdi BY.
1161b ḫan: cān SK.
1162b bil: − İÜ.
[**] kāle'llāhü: ḳāle AG, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Cinleri de daha önce dumansız ateşten yaratmıştık.*" (Hicr 15/27).
1163b bulınmaz: belürmez SK, BY.
1165: − SK.
1168b Mārice: Marice SK.
1169b ikiz: engīz İÜ, AG.

1171 Bulardan cān ḳavmi oldılar hep
Daḫı cin ḳavmi oldılar müretteb

1172 Yidinci bunlara olmadı tābiᶜ
Nikāḥsuz birbirine oldı cāmiᶜ

SK 33b 1173 Zinā eyledi bunlar birbirine
Muḳadderdi ezel geldi yirine

İÜ 39b 1174 Pes oldı ol ḥarām işden ᶜ Azāzīl
Anuñ-çün ḳıldı ṣoñra fiᶜ l-i bāṭıl

1175 Anuñ kim aṣlı beddür ol olur bed
Olur pes ṣoñra Mevlāsına mürted

1176 Çün İblīsüñ ḥarām-ıdı nihādı
Anuñ-çün ṣoñra İblīs oldı adı

1177 Müfessirler didiler bir rivāyet
Ki oddan bunları yaratdı ḥażret

1178 Ol oddur ki_ol olur taḫt-ı semāda
Kim olmışdur yiri fevḳ-ı hevāda

BY 38a 1179 Zihī Ḳādir ki_anuñ hergiz zevāl irmez kemāline
Ḳamu ᶜ aḳl irmedi anuñ kemālinüñ ḫayāline

1180 Anasından çün ayrıldı ᶜ Azāzīl
Pes oldı ᶜ āḳıl ü hem ḳatı ḳābil

1181 Nikāḥ itdi birin cān ḳızlarından
Taġıldı cümle z̲ürriyyātı andan

1182 Bulara Ḥaḳdan emr oldı ᶜ ibādet
Bularuñ baᶜ żı ḳılmadı iṭāᶜ at

1175b Mevlāsına mürted: fi'l-bāṭıl SK.
1178a ki_ol olur: ol ki_olur İÜ, AG.
1178b fevḳ-ı hevāda: fevḳa'l-ᶜ ulāda SK, BY.
1179: 1166 İÜ, AG. AG'de 34b sayfasının başı.
1180a anasından: atasından İÜ, AG.

1183 Bu yirde böyle dirler ehl-i ḥikmet
Ki bunlara nebī gönderdi ḥażret

1184 ᶜAraḳfāyildi adı ol nebīnüñ
Getürdi emrini Ḥaḳ ḥażretinüñ

AG 35a 1185 Pes ol peyġam-beri ḳatl itdi bunlar
Ḥaḳ emrinüñ ḫilāfın itdi bunlar

1186 Girü peyġām-ber irsāl itdi Ḥaḳ bil
Kim anuñ adı idi Ḥamḥamāyil

1187 Söz öküş geldi altmış iki mürsel
Sekiz yüz didi baᶜżı eyleyen ḥal

1188 Ḳamu peyġām-beri hep ḳırdı bunlar
Kitābların hem oda urdı bunlar

1189 Velīkin tābiᶜ olmışdı ᶜAzāzīl
Hem evlādıyla çıḳmışdı göge bil

1190 Ṭuruban on sekiz biñ yıl bu yirde
Ḥaḳı añmadılar budur ḫaberde

SK 34a 1191 Buyurdı pes Ḫudā ḫuzzān-ı cennet
İnüp cān ḳavmini ḳırdılar elbet

İÜ 40a 1192 Velī evlād-ı cāndan bāḳī ḳaldı
Çoġaldı ḳavm-i cinn anlardan oldı

1193 Bular da on sekiz biñ yıl zemīni
Pür itdi bilmediler līki dīni

1194 Fesād itdi bular da anda bisyār
Buları daḫı ḳahr eyledi Cebbār

1183b gönderdi: gösterdi İÜ, AG.
1187b baᶜżı: yaᶜnī İÜ, AG.
1188b hem: hep SK, BY.
1192a ḳaldı: ḳıldı İÜ.
1193a bular da: bulardan SK.
1194a bular da: olar da SK, BY; anda: − SK.

BY 38b

1195 Bulara gönderüben girü leşker
Ḳamusın ḳırdı bunlaruñ ser-ā-ser

1196 Daḫı söz bu ki gökden indi bir od
Göyündürdi buları nitekim ᶜ ūd

1197 Pes ol leşkerle inmişdi ᶜ Azāzīl
Ki ṣoñra ḳurdı yiryüzinde menzil

1198 Bu yiri ṭutdı evlādıyla İblīs
İderlerdi Ḥaḳa temcīd ü taḳdīs

1199 Şu deñlü itdi yir üzre ᶜ ibādet
Çıḳardı tā ki anı göge ḥażret

1200 ᶜ İbādet itdi biñ yıl anda Ḥaḳḳa
Didiler Ḥaḳḳa ᶜ ābid oldı ḥaḳḳā

1201 Yidi gögi yidi biñ yılda çıḳdı
Belī āḫirde Dārü'l-Ḫulde çıḳdı

1202 Yidinci gökde kim itdi iḳāmet
Ne deñlü itdi gör anda ᶜ ibādet

1203 Yidi yüz biñ yıl u yitmiş biñ yıl
ᶜ İbādet itdi daḫı elli biñ yıl

1204 Eṣaḥ söz bu ki seksen dört biñ yıl
Ferişṭelerle ṭāᶜ at eyledi bil

AG 35b

1205 Pes andan ṣoñra biñ yıl daḫı key bil
Ki ḫāzin oldı cennetde ᶜ Azāzīl

1206 Negāhin gördi ḳapu ḫalḳasında
Ki bir ḫaṭ var yazılmış üzresinde

1197a leşkerle: ᶜ askerle SK.
1197b ḳurdı: ḳurı İÜ, ḳodı AG.
1200b ḥaḳḳā: ḥaḳḳa SK.
1201: − İÜ, AG.
1202a iḳāmet: imāmet SK.
1204b: 1205b SK. Mısra atlanarak bir sonraki beytin ikinci mısrası yazılmış.
1205: SK'de der-kenar.

1207 Dimiş kim bir ḳulum vardur muḳarreb
Ḳamu envāᶜ -ı ṭāᶜ atle müretteb

1208 ᶜ İbādet eylemişken niçe yıl ol
Benüm emrüm ṣıyup egri gider yol

1209 Ol ecl-içün ḳılam ben aña laᶜ net
Anı merdūd idem ḳapumdan elbet

İÜ 40b 1210 Hebā idem ḳamu ṭāᶜ atlerini
Ḳamu nīş eyleyem lezzetlerini

1211 Didi İblīs kim iy ᶜ ālī-ḥażret
Buyur kim ben de idem aña laᶜ net

SK 34b|BY 39a 1212 Ki emrüñden niçün ṭaşra ola ol
Ki merdūd oluban maġbūn ḳala ol

1213 Buyurdı aña kendözine anda
Ki biñ yıl laᶜ net itdi ol zamānda

1214 Anı bilmedi kim kendüsidür ol
Ḍalālet ᶜ āḳıbet aña bulur yol

1215 Velīkin ol ḳadar ḳılmışdı ṭāᶜ at
Melek-ṣıfat idüpdi anı ḥażret

1216 Anuñ-çün secde buyrılmışdı bile
Bunuñ tafṣīli yirinde idile

1217 İlāhī cümleye virgil hidāyet
Ki yol bulmaya āḫirde ḍalālet

1218 Bizi īmān-ıla ḫatm eyle iy yār
Ki sensin cümle-i ᶜ işyānı ġaffār

1208b yol: ol İÜ, AG.
1209: SK'de der-kenar.
1212b ḳala: ola SK, BY.
1215a ḳılmışdı: itmişdi SK, BY.
1215b idüpdi: idüpdür SK.
1216a bile: böyle İÜ, AG.
1218a iy yār: zinhār SK.
1218b cümle-i: cümle SK.

1219 Kerem ḳıl Muṣṭafānuñ ḥürmetine
İrevüz tā ki faẕluñ şerbetine

1220 Zihī Ḳādir ki_anuñ hergiz zevāl irmez kemāline
Ḳamu ᶜ aḳl irmedi anuñ kemālinüñ ḫayāline

1221 Rivāyet bunda bir nevᶜ a daḫı bil
Yidinci gökde kim ṭurdı ᶜ Azāzīl

1222 Sekiz biñ yıl pes anda ḳıldı ṭāᶜ at
Dönüp Ḥaḳdan ṭaleb ḳıldı icāzet

1223 Kim andan ine altıncı göge ol
Ḥaḳa anda daḫı ṭāᶜ at ḳıla bol

1224 Çün evvelde olupdı aṣlı esfel
Girü aṣlına çekdi oldı esfel

AG 36a

1225 Bu nevᶜ a her gök üstinde ᶜ Azāzīl
Sekiz biñ yıl ᶜ ibādet eyledi bil

1226 Girü yiryüzine indi pes ol dem
Henūz ḫalḳ olmamışdı ol dem Ādem

1227 Bu yir hem şöyle ḫālī ḳalmış-ıdı
Ṭolup çendān girü boşalmış-ıdı

İÜ 41a |BY 39b

1228 Buları nār-ıla yaḳmışdı sulṭān
Ki az ḳalmışdı yirde cinn ü hem cān

1229 Ḳalanlar daḫı ḳaçup gitmiş-idi
Ki her bucaḳda yirler itmiş-idi

1230 Sekiz biñ yıl bu yirde ḳıldı ḳāmet
Ferişṭelerle eylerdi ᶜ ibādet

1219b faẕluñ: vaṣluñ SK, BY; şerbetine: leẕẕetine İÜ, AG.
1220: 1241 İÜ, AG.
1222b ḳıldı: itdi SK, BY.
1223b ḳıla: ide SK, BY.
1224a evvelde: evvelden SK; olupdı: olupdur SK.
1225a her gök: ger gün SK.
1230b eylerdi ᶜ ibādet: iderdi iṭāᶜ at SK, BY.

SK 35a

1231 Reʾīs-idi ḳamuya līki İblīs
Meleklere ḳamu iderdi tedrīs

1232 Aña irişdi kim maġrūr oldı
Anuñ-çün Ḥaḳ ḳatından dūr oldı

Der-Āferīniş-i Ādem Ṣafī Ṣalavātu'llāhi ᶜAleyhi ve Selāmühu*

1233 Gel iy gencīne-i bünyād-ı ᶜālem
Ne resme oldı gör īcād-ı Ādem

1234 Ger ışġā itseñ oḳuyam bir ismi
Ki ol ism-ile açam bir ṭılısmı

1235 Senüñ gencüñ saña tā ola ẓāhir
Bilesin aṣluñı her neyse bir bir

1236 Senüñ şehrüñ neden bünyād olupdur
Ki ol şehrüñ içi ḥikmet ṭolupdur

1237 Daḫı bu ḳālıbuñ hem yaradıldı
Neden oldı ne vech-ile idildi

1238 Çıḳar imdi ḳulaḳdan penbeyi sen
Ki ḳudret yitdügince eydeyin ben

1239 Ne cevhersin seni sen tā göresin
Neden düzildüñ aṣlına iresin

1240 Ki bu ḥikmetde key ḥayrān melekler
Bu ḥāl içinde ser-gerdān felekler

1232b ḳatından: ḳatında İÜ, SK.
* Ṣafī ṣalavātu'llāhi ᶜaleyhi ve selāmühu: Ṣafiyyu'llāh ṣalavātu'llāhi ᶜaleyh SK, BY.
1235b bilesin: bulasın İÜ.
1236b ki: kim SK, BY.
1238b eydeyin: eyde SK.
1239b düzildüñ: düzildi İÜ.
1240a ḥikmetde key: ḥikmetdeki İÜ, AG.
1240b felekler: melekler SK.

1241 İşit imdi nice oldı ḥikāyet
Peyem-berden ne resmedür rivāyet

AG 36b 1242 Ki cümle ᶜ ālemi Ḥaḳ ḳıldı īcād
Ḳamu yirlü yirince oldı ābād

İÜ 41b 1243 Ḳamudan Ādem-idi lîki maḳṣūd
Hem Ādemden daḫı maḥbūb-ı Maᶜ būd

BY 40a 1244 Ezel taḳdīrde olmışdı maᶜ rūf
Velîkin vaḳtine olmışdı mevḳūf

1245 Çün oldı vaḳti vü irişdi sāᶜ at
Hemān emr eyledi Cibrîle ḥażret

1246 Ki ḳabż it yirden in bir ḳabża ṭopraḳ
Ne cevher ider ol ṭopraġı gör Ḥaḳ

1247 İlet Mekkeyle Ṭāyif arasına
Dök anda anı Nuᶜ mān deresine

1248 Ki_anuñla iderem ben bir ᶜ aceb kār
Anı pes eylerem ben beytü'l-esrār

SK 35b 1249 Ḳamu ismüm aña telḳīn iderem
Kemālümle anı tezyīn iderem

1250 Benümle ben anı hem-cār iderem
Daḫı hem maẓhar-ı esrār iderem

1251 Çü Cibrîl irdi ol demde zemîne
Kim ilte anı ḥażret ᶜ ālemine

1252 Hemān ḳaṣd eyledi kim ala ṭopraḳ
Nitekim emr ḳılmışdı aña Ḥaḳ

1241b rivāyet: ḥikāyet İÜ, AG.
1242a ḳıldı: itdi SK, BY.
1245a vaḳti vü: vaḳt BY.
1248a ben: − İÜ, AG.
1249b-1250b: SK'de takdim-tehirli.
1249b-1250a: SK'de der-kenar.
1252a ḳaṣd: ḳabż SK.

1253 Didi Cibrīle bu yir kim nedür ḥāl
Didi Cibrīl aña her neyse aḥvāl

1254 İşitdi çünki bu aḥvāli ṭopraḳ
Hemān-dem lerze ḳıldı hem-çü yapraḳ

1255 Ki ṭopraḳ ḳandan u Allāh ḳandan
Ya tūnī ḳandan u ol şāh ḳandan

1256 Ne ṭāḳat baña dergāha varam ben
Ne ḳudret ḳurbına anuñ irem ben

1257 Çi-ger döndürmezem varmaġa ben yüz
Degülem līki lāyıḳ bu-durur söz

1258 Anuñ-çün buᶜ dı muḫtār eyledüm ben
Ki ḳahr ide diyü ḳorḳaram andan

1259 Yaḳınlıḳ ḳorḳusıdur ḳatı düşvār
Iraḳlıḳda bu olmaz bil ki iy yār

İÜ 42a 1260 Ḫudānuñ birligi ḥaḳḳı-y-çün iy yār
Beni luṭfuñla terk eyle yüri var

AG 37a|BY 40b 1261 Cemāli ᶜizzeti-y-çün bini terk it
Ki ṭopraḳ alma benden yüri var git

1262 Dönüp Cibrīl irişdi Ḫaḳ ḳatına
Bunı ᶜarż eyledi Ḫaḳ ḥażretine

1263 Zihī Ḳādir ki_anuñ hergiz zevāl irmez kemāline
Ḳamu ᶜaḳl irmedi anuñ kemālinüñ ḫayāline

1253a bu yir: buyur İÜ, AG.
1256a baña: belki İÜ, AG.
1257a varmaġa ben: ben varmaġa SK.
1258a buᶜ dı: buġdı İÜ, bunı SK.
1258b andan: ben SK.
1259a yaḳınlıḳ: yaḳınlaḳ AG.
1259b bil ki: belki AG.
1260a birligi: ᶜizzeti SK, BY.
1260b luṭfuñla: luṭf eyle SK, BY.
1261b yüri var: var yüri SK, BY.
1263: 1279 İÜ, AG.

1264 Bu kez Mīkāʾīle emr itdi ḥażret
Getür yirden bir avuç ṭopraḳ elbet

1265 Girü yir aña daḫı and virdi
Bu kez İsrāfīle emr oldı vardı

1266 Aña da and virdi bu yir iy şāh
Bu kez ʿAzrāʾīli virbidi Allāh

1267 Didi ʿAzrāʾīle Allāh Taʿālā
İn ol ṭoprāġı al *cebren ve ḳahrā*

1268 Yiri söyletme emrümi ḳıl ez-ber
Kim ol evvelde olmışdur muḳadder

SK 36a

1269 Ne kim taḳdīr idersem olur elbet
Budur taḳdīr ki idem aña ʿizzet

1270 Kemālüm iderem ben andan iẓhār
Çi-ger ṭopraḳdur āḫir ola gülzār

SK 36b*

1271 Pes indi yire ʿAzrāʾīl ān-dem
Getürdi bir avuç ṭopraḳ hemān-dem

1272 Rivāyet eyleyen böyle yitürdi
Ki yirden ḳırḳ arış ṭopraḳ getürdi

1273 Bu yiryüzinde bir yir ḳalmamışdur
Ki andan zerre ṭopraḳ almamışdur

1274 Anı Mekkeyle Ṭāyif arasına
İledüp dökdi Nuʿmān deresine

1275 Didi Ḥaḳ çünki bu iş geldi senden
Girü hem ḳābıżu'l-ervāḥ ol sen

1265a yir: − İÜ.
1266a şāh: nişān İÜ.
1267b **cebren ve ḳahrā**: "zorla".
1268a emrümi: emrüm SK.
* SK'de 1271-1286. beyitler, muhtemelen, müstensih hatası nedeniyle 36b sayfasına yazılmış.
1272a yitürdi: buyurdı İÜ, AG, SK.
1273b ki: kim SK, BY.
1275b ḳābıżu'l-: ḳābıż-ı SK.

1276 Ki yaᶜ nī itmedüñ ṭopraġa şefḳat
Girü ḳābıż sen olmaḳ gerek elbet

BY 41a 1277 Melekler bu işe ḥayretde ṭurdı
Taᶜ accüb barmaġın dendāna urdı

İÜ 42b 1278 Ki bu ᶜizzet nedür ḫāk-i z̲elīle
ᶜAceb bu nāz ider ḫāk ol ḫalīle

1279 Ḫudā ᶜizzetle_ider ḫāke niyāzı
Me z̲elletdeyken ider gör bu nāzı

AG 37b 1280 Lisān-ı ḥāl-ile aġlardı bu yir
ᶜAceb kim eylemiş Ḥaḳ böyle taḳdīr

1281 Ḳamu maḫlūḳ içinde kemterem ben
Beni n'eyler ne işe yararam ben

1282 Emīn-iken ᶜa z̲ābı miḥnetinden
Ḫaṭarnāk olmışam uş saṭvetinden

1283 Didi ḥażret ki çekme derd-i ḥasret
Ki bizde ṭopraġuñ olsun emānet

1284 Virem her z̲erreyi yirlü yirine
Ḳılam ᶜizzet velīkin her birine

1285 Ḳoyam her z̲errede bunca kemālüm
İdem mirʾāt-küsterde cemālüm

1286 Rivāyetdür ki ᶜAzrāʾīl indi
Bu yirden ṭopraḳ alup girü döndi

1278b nāz: nār SK.
1281b n'eyler: bilür İÜ, AG.
1282b uş: − SK.
1283: − SK.
1284a virem: didi SK.
1285b küsterde: gösterem SK.

SK 36a[*]

1287 Ne deñlü levn kim var-ıdı yirde
Ḳamudan aldı böyledür ḫaberde

1288 Ki yaᶜ nī māliḥ u ṭatlu vü aḥmer
Hem esved hem de ebyaż hem de aṣfer

1289 Ḳamu nerminden ü saḫtından aldı
Anuñ-çün bunda dürlü dürlü oldı

1290 Cemīl ü ṭayyib ü ṣāliḥ görindi
Ḳabīḥ u aḫbeṯ ü ṭāliḥ görindi

1291 Daḫı levninde vardur iḫtilāfı
Kimi esved kimisi aḳ u ṣāfī

1292 Acı ṭatlu ṣası ṭuzlu ṣularla
Ki taḫmīr itdi ṭoprāġı bularla

1293 Muḫālif oldı aḫlāḳı anuñ-çün
Ki taḳdīr eyle ḳıldı ẕāt-ı bī-çūn

İÜ 43a |BY 41b

1294 Naẓar ḳıl girü sen emr-i Celīle
Emir ḳıldı pes andan Cebreᵓ īle

1295 Ki yitmiş biñ melekle indi anda
Resūlüñ ḳabri yirin buldı anda

1296 Ki ḳabż itdi yirüñ ḳalbini Cibrīl
Hem aldı anda yirüñ nūrını bil

1297 O dem bir pāk ebyaż yir-idi ol
Muḥammed ḫalḳına taḳdīr-idi ol

1298 Zihī Ḳādir ki_anuñ hergiz zevāl irmez kemāline
Ḳamu ᶜ aḳl irmedi anuñ kemālinüñ ḫayāline

---

[*] 1287-1303: Bu 17 beyit sehven 36a sayfasına yazılmış.
1287a levn: − SK.
1287b böyledür: böyle dir İÜ, AG.
1289a aldı: oldı SK.
1296a ḳalbini: ḳalbin SK.
1297a pāk: pāk-i AG.
1297b ḫalḳına: − BY.
1298: − İÜ, AG.

1299 Pes ol ṭoprağı Cibrīle buyurdı
Varup cennetde Tesnīme yoğurdı

AG 38a 1300 Raḥīḳ u Selsebīl-ile daḫı hem
Yoğurdı ṭoprağı iy cān-ı ᶜ ālem

1301 Ḳamu enhārına anı cinānuñ
İrüp bandurdı ṭoprağını anuñ

1302 Yiri gögi ṭavāf itdürdi ḳamu
Muḳarreblere hep bildürdi ḳamu

1303 Bu kez ḫalṭ itdi ṭīn-i Ādem-ile
Sirişt oldı o dem anuñla bile

SK 36b 1304 Ḳamu bildiler anı kim Muḥammed
Muᶜ azzez ḳulıdur Allāhuñ Aḥmed

1305 Cihānuñ zübdesidür maḳṣadı hem
Anuñ-çün āferīniş buldı Ādem

1306 Henūz Ādem nedür bilmezler-idi
Muḥammed adı dilde ez-ber-idi

1307 Anuñ nūrını eclā gördi bunlar
Hemān-dem ḳadrin aᶜ lā gördi bunlar

SK 37a 1308 Anuñla bildiler ᶜ ālem ṭolısar
Anuñla ᶜ āleme raḥmet olısar

1309 Hem andan keşf olur ġayb-ı ḥaḳāyıḳ
Hem andan bilinür cümle daḳāyıḳ

BY 42a 1310 Nebī-y-idi hem olmış-ıdı aᶜ lem
Ki *beyne'l-māʾi ve'ṭ-ṭīn* idi Ādem

1300a Raḥīḳ: Raḳīḳ SK; Selsebīl-ile: Selsebīle SK.
1303a bu kez: bunı SK, BY.
1306b adı: idi İÜ.
1307a nūrını: nūrın SK, BY; eclā: − SK.
1307b hemān-dem: hemān SK, BY.
1310b **Küntü nebiyyen ve Ādemü beyne'l-māʾi ve'ṭ-ṭīn**: *Henüz Âdem su ile çamur arasında iken ben peygamberdim.*" (Keleş, 2016: 339) hadis-i şerifinden iktibastır.

1311 O dem kim eyledi ervāḥı daᶜ vet
Ḳamusı ḳıldılar aña icābet

İÜ 43b 1312 Ki üç ḳısm-ıdı anlar ol zamānda
Hem üçdür tābiᶜ olur şimdi bunda

1313 Nebī vü hem velīnüñ anda cānı
Bile hem müʾminīnüñ anda cānı

1314 Ḳamuya ber-ḥaḳīḳat mürşid oldı
Aña kim uymadıysa mülḥid oldı

1315 Gel imdi diñle bir daḫı ḥikāyet
Kim oldı İbni ᶜ Abbāsdan rivāyet

1316 Şu dem kim Ādemüñ ṭoprāġın aldı
Her aᶜ żā ṭoprāġın bir yirden aldı

1317 Muḳaddesden alup ḫāk-i serini
Yaratdı ᶜ aḳl-ıla fıṭnat yirini

AG 38b 1318 Yüzi anuñ türāb-ı cennet oldı
Anuñ-çündür mekān-ı ziynet oldı

1319 Düzer Kevṣerle dendānını ḥażret
Anuñ-çün anda gösterdi ḥalāvet

1320 Ṣaġ elin Kaᶜ be ṭoprāġından itdi
Muᶜ āvin anı anuñ-çün yaratdı

1321 ᶜ Irāḳuñ ṭoprāġından ẓahrını hem
Ki ḳuvvet yiridür iy cān-ı ᶜ ālem

1311a ervāḥı: ervāḥ SK.
1312b olur: olan SK.
1313b müʾminīnüñ: müʾminüñ SK.
1314a ber-: bir İÜ, AG.
1315a diñle bir daḫı: bir daḫı eyle diñle SK, bir daḫı diñle BY.
1316a kim: ki SK.
1316b ṭoprāġın: ṭoprāġı İÜ, AG; aldı: oldı İÜ, AG.
1318b: − İÜ.
1319a dendānını: dendānın SK; ḥażret: cennet SK.
1320a itdi: aldı SK, BY.
1321a ᶜ Irāḳuñ: ᶜ Urāḳuñ İÜ.

1322 Hem itdi ᶜavretin ez-ḫāk-i Bābil
Ki şehvet mevżiᶜ idür anı key bil

1323 Alup ᶜaẕmi türābını cebelden
Ṣalābet görinür hem ol maḥalden

1324 Düzetdi ḳalbini Firdevsden Ḥaḳ
Kim oldı mevżiᶜ-i īmān el-ḥaḳ

1325 Dilini düzdi Ṭāyif ṭopraġından
Anuñ-çündür şehādet geldi andan

1326 Rivāyet baᶜżılar bir daḫı itdi
Kim alnın Mekke ḫākinden düzetdi

SK 37b|BY 42b 1327 Hem itdi ṣadrını vü ẓahrını Ḥaḳ
Türāb-ı Beyt-i Maḳdisden muḥaḳḳaḳ

İÜ 44a 1328 Anuñ faḫẕini hem arż-ı Yemenden
Hem itdi incügin Mıṣruñ yirinden

1329 Ṣaġ elin şarḳdan u ġarbdan yesārın
Ḥicāz yirinden eyledi ayaġın

1330 Resūlüñ ṭoprağın ki_almışdı Cibrīl
Pes anı dürre-i beyżā-durur bil

1331 Anuñ balçıġın Ādem balçıġına
Ḳarışdurdı vü taḫmīr itdi yine

1332 Pes anı dest-i ḳudret ḳıldı taḫmīr
Ki bir genc içün ide anı taᶜmīr

1323b ṣalābet: ṣalālet (?) AG; hem: pes SK, BY.
1324b īmān: īmānı İÜ.
1326b düzetdi: yaratdı SK, BY.
1328a faḫẕini: faḫẕeynini SK; hem: − SK, BY.
1329a yesārın: yesārı BY.
1330a ki: − İÜ, AG.
1330b dürre-i: ẕerre-i SK, BY.
1332a ḳıldı: itdi BY.

1333 Velī ᶜ ışḳını ḳıldı aña māye
Ki ḳābil ola her demde ṣafāya

1334 Yoġurmazdan öñürdi anı ḥażret
Ḫamīri māyesin ḳıldı maḥabbet

1335 Anuñ-çün ᶜ ışḳ Ādemde görindi
Tamāmı faḫr-ı ᶜ ālemde görindi

1336 Ḳamu evlād-ı Ādemde maḥabbet
Anuñ-çündür ki ẓāhir olur elbet

AG 39a 1337 Vücūduñda ki ᶜ ışḳ oldı sirişte
Aña irmedi ḥayvān u firişte

1338 Gel imdi itmegil sen ᶜ ışḳa inkār
Görinürken özüñde ᶜ ışḳ her-bār

1339 Zihī Ḳādir ki_anuñ hergiz zevāl irmez kemāline
Ḳamu ᶜ aḳl irmedi anuñ kemālinüñ ḫayāline

1340 Çü taḫmīr itdi anı dest-i ḳudret
Ki bu ḳālıbda düzdi şekl ü ṣūret

1341 Ayaġı Mekkede Ṭāyifde başı
Ki bu vech-ile inşā itdi nāşī

1342 Ṭurıcaḳ zīra ayaḳ üzre ol cān
Gerek kim Mekke içre ola sulṭān

BY 43a 1343 Pes anda yatdı ḳırḳ yıl bil tamāmet
Ki ṣūret ḫilḳati buldı nihāyet

1344 Velīkin niçe niçe gencin ol Ḥaḳ
Bu ḳālıb içre ḳodı Ḥaḳ muḥaḳḳaḳ

1333a ᶜ ışḳını: ᶜ ışḳın SK.
1334a yoġurmazdan: yoġurmaḳdan SK, BY; öñürdi: öñürdin İÜ, AG, öñürdü BY.
1335b tamāmı: tamām BY.
1338b görinürken: görinür SK.
1339: 1318 İÜ, AG.
1340b bu: bir İÜ; ḳālıbda: ḳābilde SK.
1343a yatdı: yaratdı SK; tamāmet: tamām SK.

1345 Ḳamu eşyāyı ḳālıb oldı cāmi[c]
Ḳamunuñ nūrı anda oldı lāmi[c]

İÜ 44b|SK 38a

1346 Bu genci düzdi bir cām-ı cihān-bīn
Ki göstere ḳamu esmā ṣıfātın

1347 Görine ya[c] nī anda hep ṣıfātı
Tecellī eyleye hem anda ẕātı

1348 Bu genci bil ki oldur ḳalb-i Ādem
Ki_anuñ içinde var mecmū[c] -ı [c] ālem

1349 Çü ḳālıb oldı ol gencüñ ṭuraġı
Bu genc içre ḳodı bir şeb-çerāġı

1350 Ki_anuñ nūrıyla rūşendür bu [c] ālem
Hem ol gevherle bulur Ḥaḳḳı ādem

1351 Maḥabbet gevheridür ol güher bil
Anuñla ḥall olur pes cümle müşkil

1352 Ṭılısm eyledi esmādan aña pes
El irgürmeye tā ol gence bī-kes

1353 Ṭılısm üzre ḳodı mühr-i şerī[c] at
Ki şer[c] üzre giden bula ḥaḳīḳat

1354 Ḫazīnedār ḳıldı ki_aña cānı
Melekler bilmediler līkin anı

1355 Muḳarrebler de bir olmadı maḥrem
Bile tā ḳālıb u hem ḳalb-i Ādem

AG 39b

1356 Velīkin cem[c] olurlardı melekler
Ta[c] accübde ḳalurlardı melekler

1349a ḳālıb: ġālib SK.
1351a güher: gevher İÜ, SK, BY.
1352a pes: Ḥaḳ İÜ, AG.
1352b ol gence: olınca AG.
1353a mühr-i: mihr-i İÜ, AG.
1353b bula: yola İÜ, AG.
1354a ki: − SK; aña: − İÜ, AG.

1357 Kim anı düzdi Ḳādir ḳudret-ile
İçin ṭaşın ṭonatdı ḥikmet-ile

1358 Bunı Ḥaḳ niçün itdi bilmediler
Bu müşkil derde çāre bulmadılar

1359 Melekler içre ol vaḳtin ᶜ Azāzīl
Muḳarreb ḳul-ıdı ᶜ ilm içre kāmil

BY 43b 1360 Henūz ḥażretden olmamışdı maᶜ zūl
Ki ḳırḳ biñ yıldı vaᶜ ẓ u derse meşġūl

1361 Ḳamu müşkilleri ol ḥall iderdi
Ṣırāṭ-ı müstaḳīm üzre giderdi

İÜ 45a 1362 Dirilüp cümle aña söylediler
Ki bu müşkil işi ᶜ arż eylediler

1363 Ki ḳudretden düzildi bir ᶜ aceb kār
Ḳamuyı ḳıldı ᶜ āciz ol ᶜ acebkār

1364 Ḳamumuz ᶜ āciz olduḳ ḥikmetinde
Ne vardur bilmezüz Ḥaḳ ḳudretinde

SK 38b 1365 Bize bu ᶜ uḳdeyi ḥall it keremden
Ola kim ḳurtarasın bizi ġamdan

1366 ᶜ Azāzīl vardı çün ḳālıb ḳatına
Taᶜ accüb ide Ḥaḳḳuñ ḳudretine

1367 Teferrüc ḳıldı anuñ cümle cismin
Taᶜ accüb ḳıldı anuñ cümle resmin

1368 Aña kibr-ile ḳıldı bir naẓar ol
Ḥasedle yandı līkin bī-ḫaber ol

1369 Baḳarken Ādemüñ aġzını gördi
Hemān-dem Ādemüñ içine girdi

1362b bu: − SK.
1365b bizi: bizi bu AG.
1369a aġzını: aġzın SK.

1370 Naẓar eyledi gördi cism-i Ādem
Ḳamu var anda bu mecmūᶜ -ı ᶜ ālem

1371 Yir ü gök berr ü baḥr u ṭaġ u ılduz
Müretteb cümlesi anda budur söz

1372 Eger vaṣf eylesem olur muṭavvel
Velī sözümde maᶜ nā oldı ekmel

1373 Gezerken Ādemüñ ḳalbine irdi
Muᶜ allaḳ aṣlu ṣol yanında gördi

1374 Didi iş bundadur bunı göreyin
Bulup ḳapusın içine gireyin

AG 40a 1375 Nice cehd itdi-se yol virmediler
Bu sırra anı lāyıḳ görmediler

1376 Anuñ-çün bu göñüle girmez ol ḫām
Nedür tāb-ıla ḳalb içre ser-encām

BY 44a 1377 Zihī Ḳādir ki_anuñ hergiz zevāl irmez kemāline
Ḳamu ᶜ aḳl irmedi anuñ kemālinüñ ḫayāline

1378 Muḥaṣṣal çıḳdı ol yirden ᶜ Azāzīl
Velīkin ḳalb oldı aña müşkil

1379 Gelüp virdi ḫaber anlara anı
Ki bu ḳālıbda gördüm hep cihānı

İÜ 45b 1380 Velī ṣol emcek altında müdevver
Aşılu nesne bir şekl-i ṣanavber

1381 Ḳapusı yoḳ ki gireydüm aña ben
Bileydüm tā ki anuñ müşkilinden

1371a yir ü gök: bu gök ve SK.
1371b müretteb: mürekkeb SK; anda: − SK.
1373b aṣlu: aṣılu SK.
1377: 1356 İÜ, AG.
1380b aṣılu: aṣılup İÜ, AG; ṣanavber: münevver İÜ, AG.
1381b müşkilinden: müşkilin ben İÜ.

1382 Anuñ ġayrını hep gördüm ü bildüm
Velī ol ḥikmete ḥayretde ḳaldum

1383 Melekler didi ḥall olmadı müşkil
Bu sırra irmedi hīç ᶜaḳl-ı ᶜāḳıl

SK 39a 1384 Didi ḳorḳmañ ki key āsān-durur iş
Ki_anuñ içi mücevvef yaradılmış

1385 Anı iḍlāl itmek oldı āsān
Kemāline anuñ tā ire noḳṣān

1386 Ki mālik olımaz ol kendözine
Ḫalel irgürmeye tā kim özine

1387 Didi ger sizden olursa mükerrem
Ḫalīfe ḳıla Ḥaḳḳ anı size hem

1388 Aña ḫıdmet buyursa n'idesiz siz
Didiler kim iṭāᶜat iderüz biz

1389 Didi kendüye ben ḳılman iṭāᶜat
Niçün kim virile aña ḫilāfet

1390 Benüm-iken ḫilāfet aña niçün
Vire dünyā yüzinde ẕāt-ı bī-çūn

1391 Pes ol demde ḥased itdi ᶜAzāzīl
Anuñ-çün oldı ḥāli ṣoñra müşkil

1392 Melekler çün bu ḥāli bilmediler
ᶜAzāzīlden çü çāre bulmadılar

BY 44b 1393 Dirilüp vardı dergāha ḳamusı
Ṭażarruᶜ ḳıldı Allāha ḳamusı

1382a ġayrını: ġayrın SK.
1384a āsān-durur: āsāndur SK, BY.
1386a olımaz: olmaz SK; kendözine: kendü özine SK.
1387a sizden: sizde SK.
1387b Ḥaḳḳ anı: anı Ḥaḳ SK, BY.
1388b kim: ki SK; iderüz: idevüz SK.
1389a ḳılman: ḳılmazam SK.
1392b çü: de SK, BY.

AG 40b

1394 Ki iy var eyleyen yoḳdan cihānı
Yaradan *kün* dimekden cism ü cānı

1395 Saña āsān müşkil işler iy Ḥaḳ
Bilürüz bunı *āmennā ve ṣaddaḳ*

İÜ 46a

1396 Bu ḳālıb kim yaratduñ sen ᶜademden
Nedür bu bize bildürgil keremden

1397 Zamānlardur ki dest-i ḳudret-ile
Düzüp ṭoldurduñ anı ḥikmet-ile

1398 Aña hīç birümüz olmadı hem-dem
İdinmedüñ bu sırra kimse maḥrem

1399 Keremden eyledi ḥażret ḫiṭābı
Buyurdı pes kelām-ı pür-ṣavābı

1400 Didi kim ḳıluram yirde ḫalīfe
Kerāmet virürem ḫāk-i żaᶜīfe

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اِنِّي جَاعِلٌ فِي الْاَرْضِ خَلِيفَةً*

1401 Ḳıluram ḥikmetümi andan iẓhār
Kim andan görine ebrār u füccār

SK 39b

1402 Ḳıluram bir beşer ṭoprakdan ben
Ki yüksek eylerem alçaḳdan ben

كَمَا قَالَ تَعَالَى اِنِّي خَالِقٌ بَشَراً مِنْ طِينٍ**

1394b yaradan: yaradur AG. || **kün** [feyekūn]: *"Bir şeyi dilediği zaman onun emri o şeye ancak "**Ol!**" demektir. O da **hemen oluverir.**"* (Yâsîn 36/82).
1395b **āmennā ve ṣaddaḳ**[nā]: *"İnandık ve onayladık."* (Yılmaz, 2013: 49).
1399b pür: ber İÜ, AG; ṣavābı: uṣūl-i müsteṭābı SK.
1400b żaᶜīfe: ẕelīle İÜ, AG.
* ḳāle'llāhü: ḳāle AG, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *...Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım…*" (Bakara 2/30).
1401a andan: yirde SK.
** ḳāle: ḳāle'llāhü İÜ. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Muhakkak ben çamurdan bir insan yaratacağım.*" (Sâd 38/71).

1403 Didiler ᶜarş u kürs arż u semā hem
Ḳamu ḫalḳuñdur iy sulṭān-ı ᶜālem

1404 Buları yaᶜnī sen ḫalḳ itmedüñ mi
Ki yoḳdan bunları düzetmedüñ mi

1405 Didi düzdüm buları ḳavlüm-ile
Düzerem anı ḳavl ü fiᶜlüm-ile

1406 Mücerred var-ıdı ġayrında ḳavlüm
Velī żamm oldı anda bile fiᶜlüm

كَمَا قَالَ تَعَالَى خَمِرْتُ طِينَةَ آدَمَ بِيَدَيَّ اَرْبَعِينَ صَبَاحاً*

BY 45a

1407 Ḳıluram nāyib anı ḥażretüme
Ki daᶜvet ide ḳullarum ḳatuma

1408 Bu ḳālıb kim görürsiz taḫt olısar
Aña emrümle bir sulṭān geliser

1409 *Nefaḫtü fīhi min-rūḥī*-le ol yār
Müşerref ola vü gösterde dīdār

İÜ 46b|AG 41a

1410 Cihān içre virem aña kerāmet
Ola dünyāda ol ehl-i saᶜādet

1411 O dem kim anı taḫt üzre bulasız
Gerekdür cümleñüz secde ḳılasız

1412 Zī kemāl-i ḳudret issi kim irişmez ᶜacz aña
Bir-durur hem ḳıldı birden ḫalḳını öñden ṣoña

1413 Çü bu sözi melekler diñlediler
Bulara güç gelüben iñlediler

1403b ḫalḳuñdur: ḫalḳuñ-durur SK, BY; sulṭān-ı: cān-ı SK, BY.
1405b fiᶜlüm-ile: fiᶜl-ile SK.
1406b żamm: ḍatm SK; anda bile: bile anda BY.
* ḳāle: ḳāle'llāhü İÜ; bi-yedeyye erbaᶜīne ṣabāḥan: erbaᶜīne ṣabāḥan bi-yedeyye İÜ, AG. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Âdem'in çamurunu kırk sabah ellerimle yoğurdum.*" (Yılmaz, 2013: 202).
1408a görürsiz: görürsin BY.
1409a [Fe-iẕā sevveytühū ve] **nefaḫtü fīhi min-rūḥī** [feḳaᶜū lehū sācidīne]: *"Onu şekillendirip **içine ruhumdan üflediğim zaman** onun için saygı ile eğilin."* (Sâd 38/72).
1412: 1394 İÜ, AG. || Beytin vezni: *faᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilün.*

1414 Didiler kim ne müşkil oldı ḥālet
Kim andan ġayrıya ola ᶜ ibādet

1415 ᶜ Aceb kim aña secde ḳıldı lāyıḳ
Ne lāyıḳ ola secdeye ḫalāyıḳ

1416 Od u yil ṣu vü ṭopraḳ cemᶜ oldı
Dönüp girü Ḥaḳa nāyib idildi

1417 Bu eżdād içre yoḳdur bu liyāḳat
Derūnī ḥāli vardur bunuñ elbet

1418 Meger sīret yöninden ola lāyıḳ
Ki_ola maẓhar ṣıfāt-ı Ḥaḳḳa bayıḳ

SK 40a

1419 Dönüp girü didiler kim bu eżdād
Bu vech-ile ki olmışdur bu bünyād

1420 Ḳopısardur fesād elbet bulardan
Dönüp pes söylediler bu ḫaberden

1421 Didiler kim yaradur mısın anı
Ki ifsād ide yirde döke ḳanı

قَالَ اللهُ تَعَالَى **قَالُوا اَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ**[*]

BY 45b

1422 Saña biz ḳıluruz tesbīḥ u taḥmīd
Ki her dem iderüz taḳdīs ü temcīd

وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ[**]

1423 Rivāyet eylemişdür Ḫˇōca ᶜ Aṭṭār
Henūz bu söz tamām olmadın iy yār

1424 Celāli perdesinden çıḳdı bir od
Ki yitmiş biñ melek yandurdı çün ᶜ ūd

1416b idildi: oldı SK.

[*] ḳāle'llāhü: ḳāle AG, BY, kemā ḳāle SK. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…Onlar, 'Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın?' … demişler…*" (Bakara 2/30).

[**] SK'de ayetin başında "kemā ḳāle Taᶜ ālā" ibaresi ekli. || *"…'Oysa biz sana hamdederek daima seni tesbih ve takdis ediyoruz.' demişler…"* (Bakara 2/30).

1425 Aña kim irişe Ḥaḳdan ᶜ ināyet
Melāmet eyleyen olur melāmet

İÜ 47a

1426 Cevāb irişdi pes Ḥaḳdan bulara
Niçün ṭaᶜ n itdüñüz ol gül-ᶜ iẕāra

AG 41b

1427 Şunı kim bilürem siz bilimezsiz
Anı kim ḳıluram siz ḳılımazsız

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اِنِّي اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ*

1428 Egerçi nūrdandur ḫilḳatüñüz
Velī ḳatumda yoḳdur ᶜ izzetüñüz

1429 Anuñ ṭopraḳdan itdüm ḫilḳatini
Velīkin artuḳ itdüm ḥürmetini

1430 Naẓar kim ẓāhirine ḳılduñuz siz
Anuñ-çün böyle küstāḫ olduñuz siz

Der-Beyān-ı Nefḫ-ı Rūḥ

1431 İşit girü ᶜ acāyib ḳıṣṣadan söz
Kim ol sözden görine niçe yüz yüz

1432 Zihī Ḳādir ki ḫāki ḳıldı ḳālıb
Anı maṭlūb ḳıldı kendü ṭālib

1433 Zihī Ṣānicᶜ ki ḫāke virdi cānı
Ki cemᶜ eyledi anda hep cihānı

1434 Ki yaᶜ nī mesken oldı şemse ẕerre
Veyāḫ˘od kūze oldı baḥra ḳaṭre

1425b melāmet…melāmet: melālet…melālet SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenāb-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Allah da 'Ben sizin bilmediğinizi bilirim.' demişti.*" (Bakara 2/30).
1428a ḫilḳatüñüz: ḫilᶜ atüñüz İÜ, SK.
1429a ḫilḳatini: ḫilᶜ atini İÜ.
1430a kim: çün SK, BY.
1432: − SK.
1434a oldı: − SK.

SK 40b

1435 Tamām itdi çü ten terkībin ol ḫan
Diler kim nefḫ-ı rūḥ eyleye sulṭān

BY 46a

1436 Ezel çün ḳālıbın düzmekde Allāh
Ki maḥrem ḳılmadı kendüye ol şāh

1437 Girü nefḫ eylemekde rūḥın ol Ḥaḳ
Melekler olmadılar maḥrem el-ḥaḳ

1438 Pes itdi cāna merkeb nefḫa-i ḫāṣ
Ki_ola cān ḥażretinde ḫāṣ-ez-ḫāṣ

1439 Ki zīrā çünki cān aᶜ lādan ine
İre tā sāfilīnüñ esfeline

İÜ 47b

1440 Arada var-durur bī-ḥad mesāfet
Daḫı hem dōst u düşmen vardur elbet

1441 Daḫı hem üç yüz altmış biñce ᶜ ālem
Ḳomışdur Ḥaḳḳ anuñ yolında muḥkem

1442 Mebādā cān ola bunlara meşġūl
Ḥaḳuñ ünsiyyetinden ola maᶜ zūl

1443 Anuñ-çün virbidi nefḫıyla cānı
Muḳayyed itmeye hīç kimse anı

AG 42a

1444 Daḫı gitmeye ünsüñ ẕevḳı andan
Hem ayrılmaya ᶜ ışḳuñ şevḳı andan

1445 Daḫı niçe mesāfet kim geçer cān
Nüzūl iderdi her bir yirde iḥsān

1435a çü: çün SK; terkībin: terkin SK.
1435b nefḫ-ı: feth-i SK.
1436a ḳālıbın: ḳālıbı SK, BY.
1436b maḥrem: maḥrūm BY.
1437b-1438b: AG'de takdim-tehirli.
1442a mebādā: mübāda SK; cān ola bunlara: bunlara cān ola İÜ, AG.
1444b ayrılmaya: ırılmaya SK.
1445b iderdi: ider SK.

1446 Zī kemāl-i ḳudret issi kim irişmez ᶜacz aña
Bir-durur hem ḳıldı birden ḫalḳını öñden ṣoña

1447 Aña çünkim Ḫudā virdi ḫilāfet
Gerek iᶜ zāz-ıla göndürmek elbet

1448 Rikābınca yürürdi ᶜaḳl ḥayrān
İderdi ᶜışḳ anuñla bile cevlān

1449 İżāfetden aña geydürdi ḫilᶜat
Ki *min-rūḥī*-durur aña iżāfet

1450 Bu taᶜẓīm-ile gönderdi anı Ḥaḳ
Ki_anuñla cümle ᶜālem ṭuta revnaḳ

1451 Ḳamu rūḥānī cismānī memālik
Güzer ḳılup ḳamudan oldı sālik

BY 46b 1452 Ḳamunuñ genci miftāḥını cāna
Virüp gönderdi andan bu cihāna

1453 Rivāyet şöyledür kim geldi çün cān
Tenine Ādemüñ gire be-fermān

SK 140a* 1454 Ṭavāf itdi ḳamu cismini gördi
Ki başdan ayaġa resmini gördi

1455 Görür bir ṭaracuḳ ev hem de ẓulmet
Hemān-dem ṭutdı andan cāna nefret

1446: 1427 İÜ, AG.
1447b göndürmek: göndermek AG, SK, BY.
1448a ḥayrān: ḥayvān AG.
1449b **min-rūḥī**: bk. 1409a dipnot.
1451b ḳılup: ḳıldı SK, BY.
1452a miftāḥını: miftāḥın SK.
* 1459-1491. beyitler, muhtemelen ciltleme hatası sebebiyle, 140. varakta bulunmaktadır.
1453b Ādemüñ gire: gire Ādemüñ SK.
1454a cismini: cismin SK.
1454b resmini: resmin SK.
1455a görür: ṭurur İÜ, AG.
1455b cāna: cān İÜ, AG.

1456 Hezārān dürlü mūẕiyyāt gördi
Daḫı envāᶜ -ı ḥayvānāt gördi

1457 Daḫı emmāre nefsi anda gördi
Ḳatı ṭarıḳdı ṣankim cān virdi

İÜ 48a 1458 Görür kim yidi başlu ejdehādur
Ki her bir başı biñ dürlü belādur

1459 Ḳamu aġzın açup ḳaṣd itdi cāna
Ki yuda anda cānı bī-bahāne

1460 Hezārān nāz u iᶜ zāz-ıla ol cān
Civārında Ḥaḳuñ bulmışdı iḥsān

1461 Ki şimdi oldı bu ḥāle giriftār
Mekānı ṭar u hem mār oldı hem ḫār

1462 Ezel Ḥaḳḳ-ıla üns kim ṭutmış-ıdı
O ḥażretde viṣāle yitmiş-idi

AG 42b 1463 Bu kez bildi ol ünsüñ ḳıymetini
Daḫı bildi viṣālüñ leẕẕetini

1464 İçinde yandı cānuñ nār-ı firḳat
Başından aşdı anuñ dūd-ı ḥasret

1465 Bu ḥasretden çün oldı baġrı biryān
Hemān-dem āh idüben aġladı cān

1466 Didi dün baña vaṣl-ıdı ḥabībüm
Bugün derd-i firāḳ oldı naṣībüm

1467 Dün olmaġa bugün çāre bulaydum
Bu ᶜ ıyde cānumı ḳurbān ḳılaydum

1468 Hemān ḳaṣd itdi kim girü gideydi
Ki bu ten ᶜ ālemini terk ideydi

1456b ḥayvānāt: ḥayvānat SK.
1457a anda-gördi: BY'de bu iki kelime takdim-tehirli.
1457b cān: cānı SK.

BY 47a

1469 Ṭaleb ḳıldı *nefaḫtü* merkebin ol
Eline girmedi tā kim vara yol

1470 Bu fürḳatden ḳatı dil-teng oldı
Dil ü cāndan girü bir āh ḳıldı

1471 Didi Ḥaḳ cāna kim incinmegil sen
Seni ol āh içün viribidüm ben

1472 Didi hem güc-ile gir güc-ile çıḳ
Ki taḳdīr eyle ḳıldı saña Ḫālıḳ

İÜ 48b|SK 140b

1473 Ne ḳılsun pes gelüben başa girdi
İki yüz yıl başında döndi ṭurdı

1474 Güẕer ḳılup hem andan göze irdi
Gözi açıldı vü dünyāyı gördi

1475 Güneş nūrın u dünyā vüs^{c} atini
Görüp ol dem giderdi vaḥşetini

1476 Didi *el-ḥamdü li'llāh* ol dem Ādem
Didi Ḥaḳ *yerḥamüke Rabbüke* hem

1477 Bunuñ-çün ḫalḳ olınduñ ḥamd idesin
Diyüp işidesin Ḥaḳḳuñ nidāsın

1478 Ki sen ḥamd idesin Ḥaḳḳ ide raḥmet
Ola tā ḥamd ü raḥmet cāna ṣıḥḥat

1479 Ḫiṭābı çünki Ḥaḳḳuñ irdi cāna
Birez anda sükūnet virdi cāna

1480 Civār-ı Ḥaḳḳı līkin yād iderdi
Fiġān u nāle vü feryād iderdi

1469a **nefaḫtü:** bk. 1409a dipnot.
1472b ḳıldı saña: saña ḳıldı SK.
1473b başında: yaşında SK.
1475a nūrın u: nūrın ve İÜ, AG, nūrını BY.
1476b **yerḥamüke Rabbüke:** *"Rabb'in sana merhamet etsin."*
1477a olınduñ: olınduḳ İÜ.

1481 Anuñ ḥamdin yaratdı bir livā Ḥaḳ
Livāʾ ü’l-ḥamd dirler buña muṭlaḳ

AG 43a 1482 Çü cān ḥulḳūma irdi ṣadrına hem
Ṭaleb ḳalḳmaġa ḳıldı ol dem Ādem

1483 Velī ḳalḳamadı yoġ-ıdı ḳudret
ᶜ Acūl itdi adını anda ḥażret

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَكَانَ الْاِنْسَانُ عَجُولًا*

1484 Zī kemāl-i ḳudret issi kim irişmez ᶜ acz aña
Bir-durur hem ḳıldı birden ḫalḳını öñden ṣoña

BY 47b 1485 Geçüp cān Ādemüñ cevfine geldi
Hemān-dem iştihāsı ġālib oldı

1486 Ezel kim vaṣf-ı nefs anda görildi
Pes ol ḥırṣ-ıdı ki_evvel ẓāhir oldı

1487 Ḳamu ecsāda cān ṭaġıldı ol dem
Et ü ḳan u siñir oldı ṭamar hem

1488 Ḳamu aᶜ żāsı ṭırnaḳ gibi oldı
Velīkin ġāyet aḥsen yaradıldı

1489 Ki günden güne ḥüsni zāyid oldı
Miṣāli ne yaradıldı ne geldi

İÜ 49a 1490 Velī ol dem ki Ādem z̲enb ḳıldı
Ḳamu aᶜ żā deriye tebdīl oldı

1491 Hemān barmaḳ ucında bāḳī ḳaldı
Ḫudā ḥikmet-çün anı eyle ḳıldı

1481b livāʾ ü’l-: livāʾ -i SK, BY; muṭlaḳ: el-ḥaḳ SK, BY.
1482b ḳalḳmaġa: ḳılmaġa SK.
1483b anda: − SK.
* ḳāle: ḳāle’llāhü tebāreke ve İÜ, ḳāle’llāhü AG. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *…İnsan çok acelecidir.*” (İsrâ 17/11).
1484: 1463 İÜ, AG.
1485a geldi: irdi İÜ, AG.
1485b-1486a: − SK.
1488b-1489b: SK’de takdim-tehirli.

SK 41a

1492 Ki_aña tebdīlini vü hem günāhın
Ki eksük eylemeye her gün āhın

1493 Bu yirde ḳıldılar bir ḫˇoş rivāyet
Ki oldı ol rivāyet ḫˇoş ḥikāyet

1494 Şu dem kim aḫsırup ḥamd itdi Ādem
Didi Ḥaḳ *yerḥamüke* aña ol dem

1495 Elin ḳaldurdı Ādem başa urdı
Derūnından daḫı bir āh urdı

1496 Melekler didi niçündür bu ḥālet
Didi benden gelür [c] işyān elbet

1497 Ki zīrā raḥmet olur müẕnibīne
Ne lāzımdur ya raḥmet muḫliṣīne

1498 Pes andan Ādeme Ḥaḳ virdi ziynet
Kim oldı ziyneti tezyīn-i cennet

1499 Başında tāc egninde libāsı
Yeşil sündüsden olmışdı ḳabāsı

AG 43b

1500 Ḳara ṣaçı muṭarrā vü mu[c] aṭṭar
Muraṣṣa[c] tāc başında mücevher

1501 Güzel ḫātemleri barmaḳlarında
Bilezükler daḫı bileklerinde

BY 48a

1502 İki ṭuṭaḳlarınuñ arasından
Güneş nūrı gibi çıḳardı andan

1503 Cebīninde ḳodı nūr-ı ḥabībī
Görinürdi ayuñ on dördi gibi

1493b ki: kim SK, BY.
1494a kim: ki SK.
1494b **yerḥamüke:** bk. 1476b dipnot.
1499b olmışdı: egninde SK.
1501b bilezükler: bilezikleri SK.
1503b ayuñ: anuñ BY.

1504 Pes andandı ḳamu ḥüsn ü melāḥat
Ẓarāfet hem leṭāfet hem ḥalāvet

İÜ 49b 1505 Rivāyetdür ki Cibrīl-ile Allāh
Ḥayāyı ᶜaḳlı īmān-ıla ol şāh

1506 Virüp didi dilerse ḳanḳısını
Bu üçinden ḳabūl itsün birini

1507 Pes andan ᶜaḳlı ḳıldı iḫtiyār ol
Anuñla oldı her dem baḫtiyār ol

1508 Ḥayā-y-ıla didi īmān ol dem
Gerekdür ki_olavuz ᶜaḳl-ıla hem-dem

1509 Ne yirde ᶜaḳl olursa andayuz biz
Ki her dem ᶜaḳl-ıla ferḫundeyüz biz

1510 Çün oldı Ādemüñ ᶜaḳl iḫtiyārı
Felā-büdd ol iki ṭutdı ḳarārı

SK 41b **Beyān-ı Taᶜlīm-i Esmā be-Ādem-i Ṣafī Ṣalavātu'llāhi ᶜAleyh***

1511 Bu kez Ḥaḳḳ Ādeme taᶜlīm itdi
Ḳamu esmāyı hep tefhīm itdi

1512 Meleklere dönüp ᶜarż itdi Sübḥān
Didi var-ısa sizde ṣıdḳ u īḳān

1513 Ḫaber virüñ nedür esmāʾ-i eşyā
Ḳıluñ ẓāhir ḳamu aᶜlā vü ednā

1505a Cibrīl-ile: Cibrīle SK.
1505b ḥayāyı: ḥayāsı İÜ, AG.
1506a dilerse: dilerseñ SK.
1507a andan: anda İÜ, SK.
1508b ki: − SK.
* beyan-ı: der-beyān-ı İÜ; be-Ādem: bi-Ādeme SK; Ṣafī ṣalavātu'llāhi ᶜaleyh: Ṣafī ṣalavātu'llāhi ᶜaleyhi's-selām İÜ, ṣafiyyu'llāh ᶜaleyhi's-selām SK, ṣafiyyu'llāh BY.
1511a kez: kerre SK.
1512a Sübḥān: sulṭān SK, BY.
1512b īḳān: īmān İÜ, AG.
1513b ḳamu: − SK.

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَعَلَّمَ اٰدَمَ الْاَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلٰٓئِكَةِ فَقَالَ اَنْبِؤُنِي بِاَسْمَاءِ هٰٓؤُلَاءِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ*

1514 Didiler aña irişür bilümüz
Ki *lā ᶜilme lenā* oldı bilümüz

1515 Meger taᶜlīm idesin sen keremden
Bizi ḳurtarasın cümle elemden

1516 Cemīᶜ -i ᶜālemüñ ᶜilmin bilürsin
Ḥakīmsin her ne dilerseñ ḳılursın

AG 44a|BY 48b

قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ**

1517 Muḳırruz ᶜaczümüze *yā İlāhī*
Teraḥḥum eyle bize pādişāhī

İÜ 50a

1518 Pes andan emr ḳıldı Cebreʾīle
Ṣalā eyleye Mīkāʾīl bile

1519 Melekler cemᶜ olalar anda elbet
Ki Ādem bunlara ide ḫiṭābet

1520 Zī kemāl-i ḳudret issi kim irişmez ᶜacz aña
Bir-durur hem ḳıldı birden ḫalḳını öñden ṣoña

1521 Gelüben anda cemᶜ oldılar anlar
Ḳodılar yidi_ayaḳlu anda minber

1522 Ḫiṭāb itdi_Ādeme pes Ḥaḳ Taᶜālā
Saña çün taᶜlīm oldı ᶜilm-i esmā

---

* ḳāle'llāhü Taᶜālā: − AG, ḳāle TaᶜālāBY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Allah Âdem'e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklere göstererek, 'Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin' dedi.*" (Bakara 2/31).
1514a aña: − SK.
1514b **lā ᶜilme lenā**: *"…bizim hiçbir bilgimiz yoktur…"* (Bakara 2/32).
** *"Melekler, 'Seni bütün eksikliklerden uzak tutarız. Senin bize öğrettiklerinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Şüphesiz her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.' dediler."* (Bakara 2/32).
1517a muḳırruz: muḳarrer İÜ, AG.
1518b Mīkāʾīl: Mīkāʾīle İÜ, AG, SK, Mīkāʾīl de BY; anlam gereği AÜ nüshasından tamamlandı.
1519: − SK.
1520: 1500 İÜ, AG.

1523 Sen imdi bunlara taᶜ līm eyle
Ḳamu esmāyı hep tefhīm eyle

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى قَالَ يَا اٰدَمُ اَنْبِئْهُمْ بِاَسْمَائِهِمْ*

1524 Çıḳup minberde ol ṭutdı ḳıyāmı
Meleklere dönüp virdi selāmı

1525 Selāmın aldı taᶜ ẓīm-ile bunlar
Hem iclāl itdi tekrīm-ile bunlar

1526 Didi farż itdüm evlāda selāmuñ
Bulara yādigār olsun kelāmuñ

SK 42a 1527 Ki herkes uġrayıcaḳ birbirine
Selām eyleyeler biribirine

1528 Pes evvel ḳıldı anda ḥamd-i Bārī
Ki her işinde ḥażret ḳıla yārī

1529 Bulara pes ḳıldı taᶜ līm Ādem
Ḳamusı bildi kim Ādemdür aᶜ lem

1530 Ḫaber bildürdi eşyādan bulara
Cemīᶜ -i ᶜ ilm-i esmādan bulara

فَلَمَّا اَنْبَاَهُمْ بِاَسْمَائِهِمْ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَكُمْ اِنِّي اَعْلَمُ غَيْبَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ**

BY 49a 1531 ᶜ İtāb-ıla ḫiṭāb irdi hemān-dem
Dimedüm mi size kim benven aᶜ lem

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle AG, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Allah şöyle dedi: 'Ey Âdem! Onlara bunların isimlerini söyle'…*" (Bakara 2/33).
1526b kelāmuñ: selāmuñ SK, BY.
1528b işinde: işde SK.
** *"…Âdem, meleklere onların isimlerini bildirince Allah, 'Size, göklerin ve yerin gaybını şüphesiz ki ben bilirim, yine açığa vurduklarınızı da, gizli tuttuklarınızı da ben bilirim demedim mi?' dedi."* (Bakara 2/33).

1532 Ki ᶜallām-ı ġuyūbam gökde yirde
Hem Ādem sizden aᶜlemdür ḫaberde

İÜ 50b|AG 44b 1533 Ki dirdüñüz fesād ider döker ḳan
Bunı bilmezdüñüz kim ola iḥsān

1534 Ḥaḳīḳat bildüñüz ki_aᶜlemdür Ādem
Ḳamudan efḍal ü ekremdür Ādem

1535 Ḳamuñuz secde ḳıluñ aña imdi
ᶜİbādetdür hemān ol baña imdi

1536 Şu deñlü buldı Ādem feyż ü cūdı
Melekler ḳıldı aña hep sücūdı

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوا اِلَّا اِبْلِيسَ اَبٰى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ*

1537 Meger ol fitnelü maġrūr u ḳalmāş
Fużūl-i ᶜālem ü bed-baḫt u ḳallāş

1538 Yaturken ḳālıbını görmiş-idi
İcāzetsüz içine girmiş-idi

1539 Ḥased odı cigerin yaḳmış-ıdı
Tekebbürlikle aña baḳmış-ıdı

1540 Bu dem kim secde ḳıldı hep melekler
ᶜAzāzīl secde ḳılmadı çeküp ser

1541 İṭāᶜat ḳılmadı Allāhına ol
Hemān-dem buldı bed-baḫtlıḳ aña yol

1532: − SK.
1534a ki: − İÜ, AG.
1536a feyż: ḳabż İÜ.
* SK'de 1537. beyitten hemen sonra. || ḳāle'llāhü Taᶜālā: − AG, BY.|| "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Hani meleklere 'Âdem için saygı ile eğilin.' demiştik de İblis hariç bütün melekler hemen saygı ile eğilmişler, İblis (bundan) kaçınmış, büyüklük taslamış ve kâfirlerden olmuştu."* (Bakara 2/34).
1537b ᶜālem: ᶜālim SK.
1540a kim: ki SK.
1540b ser: el İÜ, AG.
1541b buldı: ḳıldı İÜ, AG.

1542 İbā itdi vü istikbār ḳıldı
Ki buyruḳ ṣıdı ol dem kāfir oldı

1543 Hemān İblīs adın ṭaḳdılar ol gün
Didi ḥażret ki yā İblīs-i melʿūn

1544 Niçün kim secde ḳılmaduñ aña sen
Didi İblīs kim andan yigem ben

SK 42b 1545 Beni oddan anı ṭopraḳdan itdüñ
Anı alçaḳ beni yüksekden itdüñ

İÜ 51a

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ*

BY 49b 1546 Didi Ḥaḳ çıḳ git imdi yiryüzinden
Iraḳ ol cümle maḫlūḳuñ gözinden

1547 Çü dergāhumdan istikbār ḳılduñ
Gözüñe bil cihānı ṭar ḳılduñ

1548 Özüñi secdeden çün baġladuñ sen
Seni laʿnet odıyla ṭaġladum ben

1549 Tekebbürlik ucından oldı melʿūn
Tekebbürdür ki ider ḫalḳı maġbūn

AG 45a

كَمَا قَالَ تَعَالَى قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَاِنَّكَ رَجِيمٌ وَاِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي اِلٰى يَوْمِ الدِّينِ**

1542a ḳıldı: itdi SK, BY.
1543a ṭaḳdılar: ṭutdılar İÜ.
1544a kim: − SK.
1545b yüksekden itdüñ: yüksek yaratduñ İÜ, AG.
* ḳāle'llāhü Taʿālā: − AG; kemā ḳāle'llāhü Taʿālā SK, kemā ḳāle Taʿālā BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *İblîs, 'Ben ondan daha üstünüm. Çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın.' diye cevap verdi.*" (Sâd 38/76).
1547a dergāhumdan: dergāhumda BY.
1548: − SK.
1548b ṭaġladum: ṭaġladuñ BY.
1549: Sadece AÜ nüshasında var, diğer nüshalarda yok.
** kemā ḳāle Taʿālā: − İÜ, AG. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Allah, 'O hâlde çık oradan!' dedi; 'Artık kovuldun! Kıyamet gününe kadar rahmetimden uzak kalacaksın!' "*(Sâd 38/77-78).

1550 Muḳātil didi dir çıḳ cennetümden
Didiler daḫı dir çıḳ raḥmetümden

1551 Didiler kim didi çıḳ ṣūretüñden
Daḫı düş rāḥatuñdan ᶜizzetüñden

1552 Meger kim aḥsen-i ṣūretde-y-idi
Ḥaḳuñ ḳatında ḫˇoş ᶜizzetde-y-idi

1553 Çü ṣoñra ṣūreti tebdīl oldı
Ḳamu aᶜżāsı hep taḥvīl oldı

1554 Zī kemāl-i ḳudret issi kim irişmez ᶜacz aña
Bir-durur hem ḳıldı birden ḫalḳını öñden ṣoña

1555 Eñek yuḳaru alnı esfel oldı
Gözi ḳuyruġı başdan yaña geldi

1556 Burun delükleri gözden yañaya
Eli barmaġı omuzdan yañaya

1557 Ayaġı barmaġıdur ökçesine
Başında ṣaçı oldı [ᶜ]örcesine

1558 Bu nevᶜ-ile henūz başı aşaġa
Teveccüh eylemiş yüzi ayaġa

1559 Döñüp ḫınzīra azusı eñegi
Girü gör kim ḳabūl oldı dilegi

1560 Bu ṣūretden bizi ḥıfẓ it İlāhī
ᶜİnāyet eyle göster ṭoġrı rāhı

1561 Çü merdūd oldı ḥażretden ᶜAzāzīl
Didi yā Rabbi baña bir naẓar ḳıl

1550a cennetümden: cennātumdan SK.
1550b dir: − SK.
1551: − SK.
1554: 1533 İÜ, AG. İÜ'de 50b, AG'de 44b sayfasının başı.
1560a bu: o SK, BY.

BY 50a

قَالَ اَنْظِرْنِي اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ*

İÜ 51b

1562 Diyüpsin żāyiᶜ olmaz hīç aᶜ māl
Ki_ola miṣḳāl-i ẕerre ḥāl eger ḳāl

1563 Saña ben bunca yıl itdüm ᶜ ibādet
ᶜ Abeṣ mi_oldı şehā yā bunca ṭāᶜ at

SK 43a

1564 Didi Ḥaḳ żāyiᶜ itmezven anı ben
ᶜ İvaż dünyāda iste aña benden

1565 Didi vir ᶜ ömr tā-rūz-ı ḳıyāmet
Didi virdüm aña dek saña mühlet

AG 45b

قَالَ فَاِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ اِلٰى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ**

1566 Didi kim ᶜ izzetüñ ḥaḳḳı Ḫudāyā
Ḳılayın ḳamu ḳullaruña iġvā

قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَاُغْوِيَنَّهُمْ اَجْمَعِينَ***

1567 Ḳılam dünyāyı ben bunlara tezyīn
İdem buṭlānı ben anlara telḳīn

1568 Ḳamuyı azduram ger şeyḫ u ger şāb
İdeyüm anları füccār u keẕẕāb

قَالَ رَبِّ بِمَا اَغْوَيْتَنِي لَاُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْاَرْضِ وَلَاُغْوِيَنَّهُمْ اَجْمَعِينَ****

---

* SK'de ayet-i kerimenin başında "ḳāle Taᶜ ālā" ibaresi ekli. || *"Şeytan dedi ki: '(Öyle ise) bana insanların tekrar diriltilecekleri güne kadar süre ver.' "* (A'râf 7/14).

1563b mi: − SK; yā: − SK.

1564a itmezven: itmezem SK.

** *"Allah, 'Malum vakte kadar mühlet verilmiş olanlar arasındasın.' buyurdu."* (Sâd 38/80-81).

*** *"İblis, 'Senin şerefine and olsun ki elbette onların hepsini azdıracağım.' dedi."* (Sâd 38/82).

1568: Sadece AÜ nüshasında var, diğer nüshalarda yok.

**** BY'de ayetin başında "kemā ḳāle Taᶜ ālā" ibaresi ekli. || İÜ'de *"İllā ᶜ acūzen fi'l-ġābirīne: …geride kalanlar arasındaki yaşlı bir kadın (kâfir olan eşi) dışında…"* (Sâffât 37/135, Şuarâ 26/171) ayet-i kerimesi eklenmiş, diğer nüshalarda yok. || *"İblis, 'Rabb'im! Beni azdırmana karşılık, and olsun ki yeryüzünde kötülükleri onlara güzel göstereceğim, içlerinde ihlâsa erdirilmiş kulların hariç, onların hepsini azdıracağım.' dedi."* (Hicr 15/39-40).

1569 Ṭarīḳ-ı müstaḳīm üzre oturam
Ki geçmek isteyenüñ yolın uram

1570 Gine böyle didi ol yüzi ḳara
Ki_idem dünyāda bunı pīşe her-cā

قَالَ فَبِمَا اَغْوَيْتَنِي لَاَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ*

1571 İrişüp her cihetden idem iġvā
Bulardan küfr ü ᶜ işyān ola peydā

1572 Bulardan şākirīn olmaya ekṣer
Olalar nāsī[-i] Raḥmān peyem-ber

ثُمَّ لَاٰتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ اَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَآئِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ اَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ**

1573 Meger anlar ki_özin ḫāṣ eyleyeler
ᶜ Amelde saña iḫlāṣ eyleyeler

İÜ 52a

اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ***

BY 50b 1574 Ne zehrem var ki_idem bunlara iġvā
Ki_ideler ḳalbi aṣfā nefsi ezkā

1575 Didi Ḥaḳ saña anlar ki_ola tābiᶜ
Beni ḳoyup olalar saña rāciᶜ

1576 Ḳoyam ṭamuya sini anları hem
Sizüñle ṭopṭolu ola cehennem

1570: Sadece AÜ nüshasında var, diğer nüshalarda yok.

* *"Şeytan dedi ki: '(Öyle ise) beni azdırmana karşılık, yemin ederim ki, ben de onları saptırmak için senin dosdoğru yolunun üzerinde elbette oturacağım.' "* (A'râf 7/16).

1571b bulardan: bularda SK.

1572b Raḥmān: Allāh SK, BY.

** *"Sonra (pusu kurup) onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım ve sen onların çoğunu şükreden (kimse)ler bulamayacaksın."* (A'râf 7/17).

*** SK'de ayetin başında "kemā ḳāle Taᶜ ālā" ibaresi ekli. || *"…içlerinden ihlâslı kulların hariç…"* (Sâd 38/83).

لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ اَجْمَعِينَ*

1577 İlāhī ḳılma bizi aña tābiᶜ
Ki nā-gāh idevüz emrüñi żāyiᶜ

SK 43b

1578 Bizi ṣaḳla Muḥammed ḥürmetine
Anı göndürme Aḥmed ümmetine

1579 Gel imdi gör girü kim n'itdi ḥażret
Ne nevᶜ a ḳıldı Ādemle maḥabbet

AG 46a

1580 Meleklere çü taᶜ līm itdi esmā
Girü minberden indi ol dilārā

1581 Velī ārāmı yoḳdı aġlar-ıdı
Ki fürḳatden cigerin ṭaġlar-ıdı

1582 Añardı ᶜ ālem-i ervāḥı ol cān
Görinürdi bu dünyā aña zindān

1583 Anuñ ẕevḳ u ṣafā vü vüsᶜ atini
Bunuñ cevr ü cefā vü miḥnetini

1584 Añuban aġlar-ıdı dem-be-dem ol
Bulımazdı ki gideydi aña yol

1585 Anı çün eglemek dilerdi ḥażret
Ki virdi cennetinden aña niᶜ met

1586 Bir aḳ salḳım üzüm gönderdi ol dem
Yiye vü eglene anuñla Ādem

1587 Anuñla daḫı cān eglenmedi hīç
Ki rāḥat oluban diñlenmedi hīç

1588 Zī kemāl-i ḳudret issi kim irişmez ᶜ acz aña
Bir-durur hem ḳıldı birden ḫalḳını öñden ṣoña

---

* SK'de ayetin başında "kemā ḳāle'llāhü Taᶜ ālā" ibaresi ekli. || *"… And olsun, onlardan sana kim uyarsa sizin, hepinizi cehenneme doldururum."* (A'râf 7/18)
1578b göndürme: gönderme İÜ, AG.
1588: 1603 İÜ, AG.

BY 51a
1589 Bu kez bir taḫt cennetden getürdi
Kim anuñ üstine Ādem oturdı

İÜ 52b
1590 Melekler omzına götürdi anı
Çıḳup göklerde hep gezdürdi anı

1591 Semāvātı teferrüc ḳıldı ḳamu
ᶜ Acāyibden ne vardur gördi ḳamu

1592 Ṭavāf itdürdiler yüz yıl semāyı
Velī bulmadı derdine devāyı

1593 Bir at gönderdi miskden girü ḥażret
Bine Ādem ṭuta anuñla ülfet

1594 Adın Meymūne virdi aña sulṭān
İki ḳanatları dürr-ile mercān

1595 Getürdiler ol atı bindi Ādem
Licāmın ṭutdı Cebrāʾīl ol dem

1596 Ṭurup ṣaġ yanına Mīkāʾīl anuñ
Yürür ṣolında hem İsrāfīl anuñ

SK 44a
1597 Semāvātı ṭavāf itdürdiler hep
Aña gösterdiler cümle müretteb

1598 Meleklere selām iderdi Ādem
Alurlardı selāmını anuñ hem

1599 Didi Ḥaḳ kim ne ḫˇoş itdüñ kelāmuñ
Taḥiyyetdür saña işbu selāmuñ

AG 46b
1600 Daḫı müʾminlere ẓürriyyetüñden
Taḥiyyāt oldı bu sinüñ ḳatuñdan

1601 Göricek birbirin her millet elbet
İdeler ḫˇoş selām u hem taḥiyyet

1590a götürdi: getürdi İÜ, AG.
1590b göklerde: göklere SK, BY.
1593b bine: yine SK.
1594a adın: adı İÜ, AG.

1602 Pes irdi Ḥaḳ ḳatında ᶜizzete ol
Bu taᶜẓīm-ile vardı cennete ol

1603 Didi ḥażret ki ol cennetde sākin
Neden olursa yi vü iç velākin

1604 Ṣaḳın buġday aġacına el urma
Yiyüp andan ḥużūruñı şaşurma

İÜ 53a 1605 Behiştüñ niᶜmetini gördi Ādem
Ki ḳamu lezzetini sürdi Ādem

BY 51b 1606 Velīkin vaḥşeti kem olmadı hīç
Fiġān itmekden epsem olmadı hīç

1607 Yoġ-ıdı cennet içre çünki cinsi
Ṭutaydı tā ki anuñ-ıla ünsi

1608 Hemān-dem uyḫu virdi aña Sübḥān
Ne ḳudret gösteriser gör ki Raḥmān

1609 Aluban ṣol eyegüsinden anuñ
Yaratdı cismini Ḥavvā ananuñ

1610 Kim Ādem aña ḥiss irgürmedi hīç
ᶜAnā vü zaḥmet andan görmedi hīç

1611 Eger Ādem çekeydi anda zaḥmet
Kimesne sevmeyeydi hīç ᶜavret

1612 Pes aña dürlü dürlü ziynet itdi
Ṣanasın cennet içre cennet itdi

1613 Oturdı başı ucında anuñ hem
Uyandı uyḫusından gördi Ādem

1614 Oturur bir kişi maḥbūb u zībā
Ki ṣunᶜ ından yaratmış Ḥaḳ Taᶜālā

1603b vü: Metinde yok; AÜ nüshasından tamamlandı.
1606a kem: kim İÜ, AG, güm SK.
1608a Sübḥān: sulṭān SK, BY.
1612a aña: Ādem AG.

1615 Cemāli gözgüsi ġāyet mücellā
Sözinüñ lezzeti dinmekden aᶜ lā

SK 44b

1616 Kim andan ẓāhir olmış Ḥaḳ cemāli
Yirince zülf ü çeşm ü ḫadd ü ḫāli

1617 Pes Ādemden melekler ḳıldı teftīş
Ne ḫˇoş oldı bu cennet içre cünbiş

AG 47a

1618 Nedür bu didiler didi ki ᶜavret
Benüm-içün yaratdı anı ḳudret

1619 Nedür adı didiler didi Ḥavvā
Yaratdı zīra ḥaydan Ḥaḳ Taᶜālā

1620 Niçün yaratdı didiler anı hem
Didi olmaḳlıġ-içün baña maḥrem

1621 Ki_anuñla üns ṭutup sākin olam ben
Ki zāyil ola vaḥşet gide benden

İÜ 53b

قَالَ اللهُ تَعَالَى هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ اِلَيْهَا*

BY 52a

1622 Çün Ādem gördi Ḥavvāda bu nāzı
Taᶜaşşuḳ itdi arturdı niyāzı

1623 Uyandı uyḫusından nefs mārı
Dimāġa oynadı şehvet buḫārı

1624 Diledi el uzada aña Ādem
Melekler didiler el urma epsem

1625 Didi kim bu benüm-çün yaradıldı
Ya niçün el uzatmaḳ menᶜ idildi

1617a Ādemden: andan SK.

* "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Allah sizi bir tek nefisten yaratan ve kendisi ile huzur bulsun diye eşini de ondan var edendir…*" (A'râf 7/189).

1625a ya: yā BY.

1625b idildi: oldı İÜ, AG, olındı SK.

1626 Zī kemāl-i ḳudret issi kim irişmez ᶜacz aña
Bir-durur hem ḳıldı birden ḫalḳını öñden ṣoña

1627 Didiler mehrini virmek gerekdür
Pes andan aña el urmaḳ gerekdür

1628 Didi mehri ne didiler taḥiyyāt
Muḥammed ḥażretine üç ṣalavāt

1629 Didi kimdür Muḥammed diñ göreyin
Aña andan ṣalavātı vireyin

1630 Didiler senden evlād olısardur
Nebīler hem velīler geliserdür

1631 Muḥammed ol ki ḫatm-i enbiyādur
Resūl-i müctebādur murteżādur

1632 Ḳamuya server ü sālār oldur
Nebīlerden ḳamu muḫtār oldur

1633 Sebeb oldur bu ᶜālem olmaġına
Sebeb oldur hem ādem gelmegine

1634 Ger ol olmaya-dı olmaya-duḳ biz
Vücūda gelmeyeydük biz daḫı siz

SK 45a 1635 Anuñdur hem daḫı alnuñdaġı nūr
Kim olduñ sen anuñ nūrıyla mesrūr

1636 Ḥaḳīḳatde añadur bil ki secde
Anuñ ᶜışḳına ḳamu geldi vecde

AG 47b 1637 Rivāyet baᶜżılar böyle ḳılupdur
Ki Tevrīt içre bu nevᶜa gelüpdür

BY 52b 1638 Buyurdı cennet-i ᶜAdni Taᶜālā
Ki tezyīn itdiler ġāyet mücellā

1626: − İÜ, AG.
1629a kimdür: kim SK.
1630: − SK.

İÜ 54a

1639 Melekler cümle cem^{c} oldılar anda
Gelüp Ṭūbā aġacınuñ dibinde

1640 Pes andan Ḥaḳ s̱enā itdi özine
Ki ḥamd eyledi ya^{c} nī kendözine

1641 Didi pes kim benem Allāhü a^{c} lem
Ḳamudan ekberem hem daḫı a^{c} ẓam

1642 Ridā ḳıldum baña ben kibriyāyı
Gerekmez ġayr ide kibr ü riyāyı

1643 İzārumdur ḳamu hem a^{c} ẓamiyyet
Baña maḫṣūṣ olupdur bunlar elbet

1644 Bulardan biri-le her ki_ide da^{c} vī
Ṭaleb ḳılsun varup bir rabbi ġayrı

1645 Ḳıluram nār-ıla aña az̲ābı
Ṭamu olur bilüñ anuñ me^{ʾ} ābı

قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ اَلْعَظَمَةُ إِزَارِي وَالْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدٍ مِنْهُمَا أَلْقَيْتُهُ فِي النَّارِ فَلَا أُبَالِى*

1646 Anuñ-çün ḫalḳ itdüm kāyinātı
Ki z̲ikr eyleyeler z̲ātı ṣıfātı

1647 Benüm z̲ātumı tevḥīd eyleyeler
Daḫı temcīd ü taḥmīd eyleyeler

1648 Hem andan didi bilüñ yā melekler
Bu Ādem ḫilḳatinde var dilekler

1643a ḳamu: daḫı SK, BY.
1644a biri-le: birle İÜ, AG.
1644b rabbı: rabb AG.
* el-^{c} aẓametü: el-^{c} aẓmiyyetü BY; vāḥidin minhümā: fī vāḥidin minhüm SK, BY; el-ḳaytuhu fi'n-nāri felā-übālī: − SK, BY. || "Cenab-ı Hak -aziz ve şanı yüce olsun- şöyle buyuruyor: *Büyüklük alt giysim, ululuk üst giysimdir (bunlar tamamen bana ait sıfatlardır). Bunlardan birinde bana ortak çıkmaya, benimle boy ölçüşmeye yelteneni cehenneme atarım, çekeceği azaba hiç aldırış etmem.*" (Yılmaz, 2013: 58, 372).
1648a didi: − BY.
1648b ḫilḳatinde: ḫilḳatinden SK.

1649 Dilek budur gelür bundan ḥabībüm
Cemālüm gülşenine ᶜandelībüm

1650 Ṣadefdür Ādem ol buña güherdür
Başardur Ādem ol nūr-ı başardur

1651 Ḥavāyı Ādeme çift eyledüm ben
Kim ola tā ki z̲ürriyyāt andan

İÜ 54b 1652 Benüm Ādem bedīᶜ -i fıṭratumdur
Daḫı Ḥavvā rażīᶜ -i raḥmetümdür

AG 48a|SK 45b 1653 Didi yā Ādem ü Ḥavvā bu cennet
Sizüñdür yiñ ü içüñ bī-melālet

BY 53a 1654 Ḳamu niᶜ metlerin virdüm size ben
Yimeñ siz līki buġday aġacından

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَقُلْنَا يَا اٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَداً حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ*

1655 Daḫı düşmen-durur sizeᶜ Azāzīl
Pes anuñ mekr ü żarrından ḥaz̲er ḳıl

1656 Sizi cennetden iḫrāc itmesün ol
Şaḳāvet tā ki size bulmasun yol

كَمَا قَالَ تَعَالَى فَقُلْنَا يَا اٰدَمُ اِنَّ هٰذَا عَدُوٌّ لَكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقٰى**

1657 ᶜAṭaş cūᶜ anda yoḳ ᶜuryānlıḳ hem
Ṣovuḳ hem ıssı yoḳ iy cān-ı ᶜālem

1650a güherdür: gevherdür SK.

* ḳāle'llāhü Taᶜālā: ḳāle Taᶜālā AG, − SK, BY. || "*Cenab-ı Hak* şöyle buyuruyor*: Dedik ki: 'Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin. Orada dilediğiniz gibi bol bol yiyin, ama şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz.'*" (Bakara 2/35).

1656b size bulmasun: Metinde "bulmaya size"; AÜ nüshasından tamamlandı.

** SK'de 1657. beyitten hemen sonra. || kemā ḳāle Taᶜālā: − İÜ, AG, kemā ḳāle'llāhü Taᶜālā SK. || *"Biz de şöyle dedik: 'Ey Âdem! Şüphesiz bu (İblis) sen ve eşin için bir düşmandır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın; sonra mutsuz olursun.' "*(Tâhâ 20/117).

1657a cūᶜ : çoḳ BY.

1658 Ḥavāyı Ādeme çift itdi ḥażret
Pes oldı aralarında maḥabbet

1659 Ferişteler niṡār eyledi çendān
Ṣaçuban dürr-ile yāḳūt-ı elvān

1660 Çün Ādem geldi Ḥavvānuñ ḳatına
Ḥalālına el urmaḳ niyyetine

1661 Diledi mehrini Ḥavvā hemān-dem
Ṣorar mehrini anuñ Ḥaḳḳa Ādem

1662 Didi ḥażret ki vir üç kez ṣalavāt
Muḥammed ḥażretine hem taḥiyyāt

1663 Zihī Ḳādir ki ḳudretden düzetdi bunca ekvānı
Zihī ᶜĀlim ki ᶜilmiyle müzeyyen ḳıldı insānı

1664 Ne ḳudretdür ne ḥikmetdür Ḫudāyā
Ki virdüñ Aḥmede bunca ᶜaṭāyā

1665 Ḳatuñda Muṣṭafādur ḫāṣ-ez-ḫāṣ
Daḫı deryā-yı ḥikmet içre ġavvāṣ

1666 Yaratduñ bizi anuñ ᶜizzetine
Bağışla girü anuñ ḥürmetine

İÜ 55a 1667 Çü cennet içre ẕevḳın aldı Ādem
Gerildi araya perde hemān-dem

BY 53b 1668 Şu deñlü ki_unudıldı Ḥaḳḳuñ ünsi
Ki yaᶜnī üns-i Ḥaḳḳı oldı mensī

1669 Ḳanı evvelki ol āh-ıla ḥurḳat
Ḳanı olᶜışḳ u şevḳ u derd-i ḥasret

1662a ḥażret ki vir üç kez ṣalavāt: ḥażretüme taḥiyyāt SK.
1662b taḥiyyāt: üç ṣalavāt SK.
1663: 1640 İÜ, AG. || Beytin vezni: *mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün.*
1668a ki: − SK.
1668b üns-i Ḥaḳḳı: Ḥaḳḳ ünsi SK, BY; mensī: münsī SK, BY.
1669b şevḳ: ẕevḳ SK, BY.

AG 48b|SK 46a

1670 Bu kez bu cümleyi unutdı Ādem
Tamām bīgāne resmin ṭutdı Ādem

1671 Bu ḥāli gördi çün İblīs ol dem
Ki ḳaldı cennetüñ ẕevḳına Ādem

1672 Ḥased odı göñülden ṭaşdı çıḳdı
Ki İblīsi ḳamu odlara yaḳdı

1673 Hemān-dem geldi cennet ḳapusına
Dilerdi gire Ādem ṭapusına

1674 Ṭuruban ḳapuda ḳırk yıl tamāmet
Ferişteler gibi ḳıldı ᶜ ibādet

1675 Yılan cennetde ḳapucı-dı ol dem
Daḫı ṭāvūs ḫıdmetkār-ıdı hem

1676 Yılanuñ var-ıdı hem dört ayaġı
Deve gibiydi ṣūretde bayaġı

1677 Ḳapucı-y-ıdı ḳapuda ṭurурdı
Melek ṣanurdı İblīsi görürdi

1678 Çü ḳırḳ yıl geçdi bir gün ṣordı aña
Ki ḥālüñden melekler batdı ṭaña

1679 Bu yirden ḳırḳ yıl oldı gitmedüñ sen
ᶜ İbādet eyledüñ terk itmedüñ sen

1680 Nedür maḳṣūd ṭurmaḳdan bu yirde
Di maḥrem olalum biz de bu sırda

1681 Didi İblīs itdüm bir günāhı
Anuñ-çün artururam her gün āhı

İÜ 55b

1682 Ezel ben bir ferişteydüm muḳarreb
Yirindeydi ḳanadum ṣūretüm hep

1672a göñülden: göñülde SK.
1673b dilerdi: diledi SK, BY.
1678a çü: ki SK.

1683 Ḫudā ḳatında ᶜ işyān eyledüm ben
Ḳanadum ṣūretüm selb oldı benden

1684 İşitdüm var-ımış ḫalḳı Ḫudānuñ
Ki Ḥaḳ ḳatında ḳadri varmış anuñ

BY 54a 1685 Ḳatı ᶜ izzet idermiş aña Sübḥān
Ḳabūl eyler-imiş dilegin ol ḫan

1686 Murādum bu ki ḳatına varam ben
Anuñ devletlü yüzini görem ben

1687 Dilek ide beni ḥażretden ol şāh
Ḳabūl ide ola kim girü Allāh

AG 49a 1688 Gel imdi baña luṭf it eyle şefḳat
Ki_ide Ḥaḳ saña vü baña ᶜ ināyet

SK 46b 1689 Yılan didi ki ṭāvūsı göreyin
Senüñ ḥālüñ aña ḫaber vireyin

1690 Eger ṭāvusdan alursam rıżā ben
Seni ḳapudan eyleyem rehā ben

1691 Bulup ṭāvūsı ᶜ arż itdi aña ol
Didi kim gel virelüm aña biz yol

1692 Bugün aña-y-ısa yarın bizedür
Pes aña şefḳat eylemek sezādur

1693 Dilek eyleye tā kim anı Ādem
Ki maḳbūl ola gide ġuṣṣa vü ġam

1694 Bu vech-ile aña yol eylediler
Velī ṣaġ işlerin ṣol eylediler

1685a Sübḥān: sulṭān SK.
1686b yüzini: yüzin BY.
1687a ḥażretden: ḥażretde SK.
1689a yılan: ılan İÜ, AG.
1693b ola: ide İÜ, AG.

1695 Rivāyet bir daḫı baᶜżılar itdi
Ki İblīs gelüben ḳapuya yitdi

1696 Didi ṭāvūsa ḫˇoş zībā-y-ıduñ sen
Ölüm olmasa cān gitmese senden

1697 Nedür ölüm didi didi ölüm var
Çıḳarurlar bedenden cānı nā-çār

1698 Yılana söyledi ṭāvūs anı
Ḫaberdār itdi ol sözden yılanı

İÜ 56a 1699 Hem İblīs de aña söyledi çendān
Didi yā var mıdur bu derde dermān

1700 Didi aç aġzuñı tā kim girem ben
Girüp cennetde dermānın görem ben

1701 Zihī Ḳādir ki ḳudretden düzetdi bunca ekvānı
Zihī ᶜĀlim ki ᶜilmiyle müzeyyen ḳıldı insānı

BY 54b 1702 Çü girdi cennete İblīs bī-ġam
Görür cennetde Ḥavvā-y-ıla Ādem

1703 Beḳā dārında müstaġraḳ yürürler
Ṣafāsın lezzetin zevḳın görürler

1704 Hemān-dem bunlaruñ ḳatına vardı
Alup bir nāyı iki kez üfürdi

1705 Çü buldı ol ṣadādan lezzet Ādem
Baḳuban gördi İblīsi hemān-dem

1706 Didi n'eylersin iy melᶜūn bunda
Ne işe geldüñ iy maġbūn bunda

1696b ölüm: elem SK.
1699b yā: − SK.
1700a kim: ki İÜ, AG.
1701: 1674 İÜ, AG.

1707 Nedür yā ol ḳamış üfürdüñ anı
İki kez üfürüp ötdürdüñ anı

AG 49b|SK 47a 1708 Didi evvelkidür saña beşāret
İkincisi-durur cānuña ġāret

فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُرِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْاٰتِهِمَا*

1709 Didi Ādem baña ḫˇoşdur beşāret
Benümdür cennet ü hem dürlü niᶜmet

1710 Velīkin ne muṣībetdür ki dirsin
ᶜAdū-y-iken benüm-çün ġuṣṣa yirsin

1711 Didi kim var mıdur cennetde aġaç
Aña daḫı yiyenler ola muḥtāc

1712 Didi buġday aġacı var ki ḥażret
Yimeñ didi yimezüz andan elbet

1713 Didi anuñ-içün yimeñ didi Ḥaḳ
Kim ol ḫuld aġacı-durur muḥaḳḳaḳ

İÜ 56b

قَالَ يَا اٰدَمُ هَلْ اَدُلُّكَ عَلٰى شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَا يَبْلٰى**

1714 Bu uçmaġı elüñden Ḥaḳḳ alısar
Yiyen andan ebed bunda ḳalısar

1715 Yiyesiz ger melekler olasız siz
Veyā cennetde bāḳī ḳalasız siz

وَقَالَ مَا نَهٰيكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ اِلَّا اَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ اَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ***

1707a yā ol ḳamış: ol ḳamış ki SK, BY.
1707b kez: − SK.
1708b ikincisi-durur: ikincisidür SK.
* *"Derken şeytan, kendilerinden gizlenmiş olan avret yerlerini onlara açmak için kendilerine vesvese verdi…"* (A'râf 7/20).
1709a Ādem: − SK.
** *"… 'Ey Âdem! Sana ebedîlik ağacını ve yok olmayan bir saltanatı göstereyim mi?' "* (Tâhâ 20/120).
*** *"…ve dedi ki: (Öyle ise, yasak ağacın meyvesinden yiyin ki melek olasınız yahut cennette ebediyen kalasınız) 'Rabb'iniz size bu ağacı ancak melek olmayasınız ya da (cennette) ebedî kalacaklardan olmayasınız diye yasakladı.' "* (A'râf 7/20).

BY 55a

1716 Didiler kim ᶜadūsın bize çün sen
Bize ḫayr iş ṣanasın ḥāşa senden

1717 Bunuñ üstine and içdi çün İblīs
Ki ḳıldı ol ḫilāf-ı emri telbīs

1718 Ḳasemle virdi bunlara ġurūrı
Ki zāyil itdi bunlardan sürūrı

وَقَاسَمَهُمَآ اِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ فَدَلّٰيهُمَا بِغُرُورٍ*

1719 Sözini muᶜteber ṭutmadı Ādem
Velī Ḥavvā ṭurugeldi hemān-dem

1720 Didi gel yiyelüm yā Ādem andan
Didi buyruḳ ṣımaḳ gelmeye benden

1721 Ne ḥaddümüz ola emrin ṣıyavuz
Edebsüzlik idüp buġday yiyevüz

AG 50a

1722 Segirdüp ṣıçradı Ḥavvā hemān-dem
Ne bileydi ki irer ġuṣṣa vü ġam

SK 47b

1723 Ḳopardı irişüp üç dāne buġday
Birisin yidi urdı cānına key

1724 İkisin Ādeme getürdi virdi
Ḳucup boynın yüzin yüzine sürdi

1725 Severdi cān u dilden Ādem anı
Ḳapılmışdı aña göñli vü cānı

1726 Velī didi yimekde var ᶜuḳūbet
Didi kim dilerem yiyesin elbet

İÜ 57a

1727 Sözin şındurmayup Ḥavvānuñ Ādem
İki dāne aluban yidi ol dem

1716a didiler kim: didi Ādem AG; kim: ki SK.
1717a çün: çü SK.
* *" 'Şüphesiz ben size öğüt verenlerdenim.' diye de onlara yemin etti. Bu sûretle onları kandırarak yasağa sürükledi…"* (A'râf 7/21-22).
1722b ki: kim SK, BY.

1728 Çü Ḥavvā iḫtiyārıyla birisin
Yiyüben Ādeme virdi ikisin

1729 Anuñ-çün irṣ içinde böyle oldı
Ere iki vü ᶜ avrete bir oldı

1730 Ḫiṭāb itdi hemān-dem Ḥayy u Ġayyūr
Didi yā Ādem olduñ ḳatı maġrūr

1731 Anuñ-çün mi yaratdumdı seni ben
Ki ᶜ işyān irişeydi baña senden

BY 55b

1732 Ki bizden ġayrıya fermān olduñ
Unutduñ bizi bī-fermān olduñ

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اَفَحَسِبْتُمْ اَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثاً*

1733 Yarım gün içre oldı bunca ᶜ işyān
İrer bir günde ḫ̌od bi'l-külli nisyān

1734 Çıḳ uçmaḳdan Ḥavādan ayrıl imdi
Benüm ünsiyyetüm ḳadrin bil imdi

1735 Hemān tāc Ādemüñ başından uçdı
Daḫı hem ḥulleler egninden uçdı

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْاٰتُهُمَا**

1736 Zihī Ḳādir ki ḳudretden düzetdi bunca ekvānı
Zihī ᶜ Ālim ki ᶜ ilmiyle müzeyyen ḳıldı insānı

1737 Çü başdan gitdi tāc u ḥulle tenden
Açıldı ᶜ aybı görindi bedenden

1731b irişeydi: irişdi SK.

* ḳāle'llāhü Taᶜ ālā: kemā ḳāle AG, kemā ḳāle Taᶜ ālā SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Sizi boşuna yarattığımızı mı… sandınız?*" (Mü'minûn 23/115).

** ḳāle'llāhü: ḳāle AG, kemā ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…Ağaçtan tattıklarında kendilerine avret yerleri göründü…*" (A'râf 7/22).

1736: 1711 İÜ, AG.

1737b ᶜ aybı: ᶜ ayb SK.

1738 Ḥayādan n’idesin bilmezler-idi
Ki nesne setr içün bulmazlar-idi

1739 Ḳaçarlar her yaña ḫavf u ḥayādan
Ki ḳorḳarlar celāl-i Kibriyādan

AG 50b|SK 48a 1740 Ḫiṭāb-ı ᶜizzet irdi aña ol dem
Ki benden mi ḳaçarsın sen yā Ādem

1741 Didi yā Rab ḫaṭā itdüm ḳatuñda
Bilimezem n’idesim ḥażretüñde

1742 V’eger-nī ḳaçuban ḳanda varam ben
Olur mı yā ḳaçup cān ḳurtaram ben

İÜ 57b 1743 Diledi anda yapraḳ ala Ādem
Ki_anuñla setr-i ᶜavret ḳıla Ādem

1744 Aġaçlar ṭutdı andan cümle nefret
Velīkin eyledi encīr şefḳat

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ*

1745 Didi Ḥaḳ kim dimedüm mi size ben
Daḫı nehy itmedüm miydi şecerden

BY 56a 1746 Dimedüm mi size aᶜ dādur İblīs
Ki size idiserdür Ḥaḳḳı telbīs

وَنَادٰيهُمَا رَبُّهُمَآ اَلَمْ اَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ وَاَقُلْ لَكُمَآ اِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُبِينٌ**

1747 Niçün yā Ādem olduñ baña ᶜāṣī
Ki benden bulmış-iken iḫtişāṣı

1740b sen: − SK.
1743b ki: − İÜ, AG; ᶜavret: − SK.
* ḳāle’llāhü: ḳāle AG, BY. || “Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…cennet yaprağından üzerlerine örtmeye başladılar…*” (Tâhâ 121).
1745a size: size kim BY.
1745b itmedüm miydi: itmedüm mi SK.
1746b Ḥaḳḳı: çoḳ SK.
** SK’de ayet-i kerimenin başında “ḳāle’llāhü Taᶜālā” ibaresi ekli. || *“...‘Ben size bu ağacı yasaklamadım mı? Şeytan size apaçık bir düşmandır, demedim mi?’ diye seslendi.”* (A’râf 7/22).

1748 Seni ṭopraḳdan itdüm ḳudretümle
ᶜAzīz itdüm seni ben ᶜizzetümle

1749 Yoġurdum sini ben ḥikmet elümle
Ḫalaḳtük dimişem ḳudret dilümle

1750 Maḳām itdüm saña cennetlerümi
Naṣīb itdüm saña rāḥatlarumı

1751 ᶜAzīz olduñ ġurūr oldı dimāġuñ
Elüñ irdi bozıldı bend ü bāġuñ

1752 Niçün nehy itdügüme ṭālib olduñ
Niçün ᶜişyāna tīzcek rāġıb olduñ

1753 Bu mıydı kim ideydüñ ḥaḳḳ-ı niᶜmet
Saña lāzımdur imdi uş siyāset

1754 Didi Ḥavvādan oldı baña bu kār
Ṣıdum emrüñ aña oldum ṭalebkār

1755 Didi Ḥavvāya niçün oldı bu iş
Didi İblīsden oldı bu cünbiş

1756 Didi İblīse kim virdi saña yol
Yılanla ṭāvusı ġamz eyledi ol

AG 51a 1757 Didi Ḥaḳ cümle çıḳuñ cennetümden
Hem olsun baᶜżıñuz baᶜżına düşmen

İÜ 58a |SK 48b

قَالَ تَعَالَى قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ اِلٰى حِينٍ*

1749b ḫalaḳtük: “Seni yarattım”.
1750b itdüm: idem İÜ, AG.
1751a oldı: aldı SK.
1753a kim: ki SK.
1753b uş: − SK.
1755: − SK.
1756: − İÜ, AG.
1757a Ḥaḳ: çıḳ İÜ, AG; cennetümden: raḥmetümden İÜ, AG.
* ḳāle Taᶜālā: − İÜ, AG, ḳāle’llāhü Taᶜālā SK. || *“Allah dedi ki: ‘Birbirinizin düşmanı olarak inin (oradan). Size yeryüzünde bir zamana kadar yerleşme ve yararlanma vardır.’ ”* (A’râf 7/24).

1758 Pes İblīs-ile düşmendür bize mār
Velī ṭāvūs u ᶜavret oldılar yār

1759 Didi Ḥavvāya çün itdüñ bunı sen
Gerek her ayda bir ḳan aḳa senden

1760 Rivāyet hem budur Ḥavvā ki vardı
O dem kim ṣıçrayup buġdaya irdi

BY 56b

1761 Girü düşdügi dem ḳan oldı ẓāhir
Anuñ-çün ki_anda ᶜişyān oldı ẓāhir

1762 Didi İblīse yā medḥūr u melᶜūn
Ebed raḥmetden ol maḥrūm u maġbūn

1763 Didi ṭāvūsa yaḳsun nār-ı fürḳat
Ki her dem eylesün ol āh-ı ḥasret

1764 Yılana didi kim kesdüm ayaġuñ
Başuñ ṭaġıdalar eriye yaġuñ

1765 Ve yā Ādem niçün buġday yidüñ sen
Saña çün bunca niᶜmet virbidüm ben

1766 Niçün olduñ benüm ᶜahdüme ᶜāṣī
Niçün kim itmeye-düñ ḥaḳ-şināsī

1767 Ki şimdi cennetüñ niᶜmetlerinden
Iraġ olduñ ḳamu rāḥatlarından

1768 Saña pes secde-i taᶜẓīm idildi
Bu kez esmā daḫı taᶜlīm idildi

1769 Anuñ-çün böyle sen maġrūr olduñ
Gör imdi cennetümden dūr olduñ

1759a çün itdüñ: itdüñ çün SK.
1760b irdi: vardı İÜ, AG.
1761b ki: − SK.
1764a kim: ki SK.
1765b virbidüm: virüpdüm İÜ, virdüm SK.
1766a ᶜahdüme: emrüme SK; ᶜāṣī: nāsī SK.
1768a-b idildi: oldı İÜ, AG.

1770 Didi ḥūrīlere ki_oluñ münādī
Ki ᶜāṣī oldı bu dem Ādem adı

1771 Melāmet ṭaşını uruñ başına
Ulaşsun tā anuñ yaşı yaşına

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَعَصٰى اٰدَمُ رَبَّهُ فَغَوٰى*

1772 Zihī Ḳādir ki ḳudretden düzetdi bunca ekvānı
Zihī ᶜĀlim ki ᶜilmiyle müzeyyen ḳıldı insānı

1773 Ki bilmedi benüm ol ᶜizzetümi
Unutdı hem ḳamu ünsiyyetümi

İÜ 58b 1774 Melāmet ṭaşını atmaḳ gerekdür
Meẕellet acısın ṭatmaḳ gerekdür

AG 51b|SK 49a 1775 Ruᶜūnet ḳanını dökmek gerekdür
ᶜİbādet toḫmını ekmek gerekdür

1776 Kim āḫir ḥāli ḫāliş çıḳa nā-gāh
Anuñ tā ḳalbini idem naẓargāh

BY 57a 1777 Didi Ādem ki yā Rab baña bu iş
Maḥaldür kim ideydüm böyle nāliş

1778 Baña kim bunca niᶜmet virmiş-idüñ
Ulu ᶜizzetlere irgürmiş-idüñ

1779 Anuñ ben ḳıymetini bilmedüm hīç
Ṭolaşdum ḥırṣ ipine pīç-der-pīç

1780 Yalandan baña and içdi ᶜAzāzīl
Ki ḳıldı rāḥatumı küllī bāṭıl

1771b yaşı yaşına: başı başına İÜ, AG.
* ḳāle'llāhü: ḳāle BY; Taᶜālā: tebāreke ve Taᶜālā İÜ. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Âdem Rabb'ine isyan etti ve yolunu şaşırdı.*" (Tâhâ 20/121).
1772: 1777 İÜ, AG.
1776a kim: ki SK.
1776b tā ḳalbini idem: ḳalbini idem hem İÜ, AG.
1780b rāḥatumı: rāḥatum SK.

1781 Bunı ẓann itmedüm kimse yalan and
Kim içe ḥażretüñe iy Ḫudāvend

1782 Beni bu vech-ile aldadı şeyṭān
Ki şimdi ᶜāṣī oldum aġlaram ḳan

1783 Yiriydi baña ser-gerdān olaydum
Senüñ tā luṭfuñuñ ḳadrin bileydüm

1784 Didi Ḫaḳ yiryüzine eyle hicret
Çü ᶜişyān eyledüñ çek derd ü miḥnet

1785 Çü sürdi kendü ṭapusından anı
Çıḳardı tevbe ḳapusından anı

1786 Serendīb ṭaġına pes indi Ādem
Serā-miḥnet içine ḳondı Ādem

1787 Ḥavāyı sürdi raḥmet ḳapusından
Anı da red ḳıldı ṭapusından

1788 Pes indürdi anı Cūdī ṭaġına
Kim anda bağladı miḥnet bağına

İÜ 59a 1789 Didi çün baña ᶜişyān eyledüñ sen
Saña zaḥmet muḳadder eyledüm ben

1790 Ki dünyāda oġul ḳız ṭoġa senden
Göresin tā ölüm acısın andan

1791 ᶜAḳılda dīnde mīrāṣda daḫı hem
Seni bu cümlesinde eyledüm kem

1792 Sürüp İblīsi laᶜnet ḳapusından
Çıḳardı miḥnet-ile ṭapusından

AG 52a 1793 Sürüp bāb-ı ġażabdan ṭāvusı hem
Şimāle inüp āh iderdi her dem

1783a baña: saña İÜ, AG.
1786a indi: irdi İÜ, AG.
1786b serā-: serāy-ı SK.
1791b cümlesinde: cümlesinden SK, BY.

SK 49b|BY 57b

1794 Ḳovup ḫışmuñ ḳapusından yılanı
Ṣıfāhān iline bıraḳdı anı

1795 Rivāyetdür ẓuhur vaḳtinde Ādem
Girüben cennet içre sürdi ḫˇoş-dem

1796 İkindü vaḳti-di kim girü çıḳdı
Firāḳ odı anı yaḳdı vü yıḳdı

1797 Unutdı bu ḳadar vaḳt içre ᶜ ahdi
Hevā vü ḥırṣa oldı cidd ü cehdi

1798 Çün Ādem geldi bu miḥnet-serāya
Ne ḳılsun pes belī didi belāya

1799 Ḳomışdı başına ol ṣaġ elini
Daḫı öd yirine hem ṣol elini

1800 Ḳatında yoġ-ıdı hem-nefs ü hem-derd
Zī müşkil ḥāl ü ṭurfa miḥnet ü derd

1801 İşi āh u fiġān u zār oldı
Vücūdından ḳamu bīzār oldı

1802 Girü pes tāzelendi derd-i evvel
Girü añıldı anda vird-i evvel

1803 Yine bülbül güline oldı ṭālib
Yine Hind iline pīl oldı rāġıb

1804 Civār-ı Ḥaḳḳı girü yād ḳıldı
Fiġān u nāleye bünyād ḳıldı

1805 Degüldi rāżī cennetde ṣafāya
Bu kez gör düşdi cevr-ile cefāya

1794a ḳovup: sürüp SK, BY.
1795b girüben: gidüben İÜ.
1800b miḥnet ü derd: derd ü miḥnet İÜ, AG.
1802b vird: verd İÜ, AG.
1805b cevr-ile cefāya: miḥnetle belāya İÜ, AG.

İÜ 59b

1806 Melekler gördi ol ḥāl içre anı
Ki yanmış ḥasret ü miḥnetle cānı

1807 Didiler ḳanı mīs̱āḳı Ḫudānuñ
Ḳanıya ᶜ izzet ü ikrāmı anuñ

1808 Bu mıdur Ḥaḳḳuñ inᶜ āmına şükrüñ
Ki ᶜ iṣyān itmek oldı aña fikrüñ

1809 Seni maᶜ dūm-iken var eyledi Ḥaḳ
Tenüñde bunca āṣ̱ār eyledi Ḥaḳ

1810 Saña luṭf eylemişken bunca dildār
Sen anı cürmüñ-ile ḳılduñ āzār

BY 58a

1811 Zihī Ḳādir ki ḳudretden düzetdi bunca ekvānı
Zihī ᶜ Ālim ki ᶜ ilmiyle müzeyyen ḳıldı insānı

1812 Melekler çün anı ḳıldı melāmet
Cevāb itdi bulara anda ḥażret

AG 52b|SK 50a

1813 Ki bilüñ yā melekler bu işi siz
Ezel ᶜ ilm içre böyle ḳılmışuz biz

1814 Ki kim ᶜ iṣyān iderse tīġ-ı heybet
Ṭoḳınur aña ḳılmazsa inābet

1815 Didi ḥażret ki yā Ādem nedür ḥāl
Neye irdi meleklerle gör aḥvāl

1816 Bular dimişdi ᶜ iṣyān ider Ādem
Dimişdüm ben daḫı oldur mükerrem

1817 Bulara ben seni mescūd itdüm
Niẓām-ı ᶜ āleme maḳṣūd itdüm

1808b itmek: eylemek SK.
1809b-1810a: SK'de takdim-tehirli.
1811: 1815 İÜ, AG.
1817a ben: − BY.

1818 Meleklerden seni ḳıldum mükerrem
Ḳamudan eyledüm aᶜ lā vü ekrem

1819 Saña taᶜ līm oldı ᶜ ilm-i esmā
Biline tā ki ism-ile müsemmā

1820 Saña rūḥumdan itdüm nefḫ-ı rūḥı
Felekler içre ḳıldum çoḳ fütūḥı

1821 Ferişteler ḫalīfe sini bildi
Ḳamu taḫtuñ öñinde secde ḳıldı

İÜ 60a

1822 Saña secde_itmedügi-y-çün ᶜ Azāzīl
Anuñ aᶜ māli oldı küllī bāṭıl

1823 Saña kīn itdügi-y-çün oldı maġbūn
Daḫı budur belā kim oldı melᶜ ūn

1824 Yidi yüz biñ yıl itmişken ᶜ ibādet
Ṭaḳıldı adına ism-i şaḳāvet

1825 Feleklerde melekler ḳıldı ḫıdmet
Pes andan oldı mesken saña cennet

1826 Saña kim bunca ᶜ izzet eyledüm ben
Velīkin bilmedüñ bu ᶜ izzeti sen

1827 Bu deñlü raġbet olmışken özüñe
Cihānı ṭar ḳılduñ uş gözüñe

BY 58b

1828 Benüm çoḳ luṭfuma maġrūr olduñ
Anuñ-çün ḳahr-ıla maḳhūr olduñ

1818b ekrem: aᶜ lem SK, BY.
1819b ism-ile: ᶜ ilm-ile İÜ, AG.
1820b çoḳ: ḫˇoş SK, BY.
1821a bildi: ḳıldı İÜ, AG.
1823a kīn: kibr SK, BY.
1824a biñ: − SK.
1825a ḳıldı: itdi SK, BY.
1827b gözüñe: özüñe İÜ, AG.

1829 Bil imdi kim ki itse küfr-i niᶜmet
Ṭoḳınur boynına şemşīr-i saṭvet

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ اِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ*

AG 53a 1830 Çü bilmezlikden itdüñ bu ḫaṭāyı
Var imdi yiryüzine çek belāyı

SK 50b 1831 Yineᶜaczinden Ādem itdi āġāz
Firāḳ u ḥasretinden itdi dem-sāz

1832 Günāhın añladı vü bildi ḥālin
Ki virdiler bu resme gūş-mālin

1833 Ciger ḳanı gözinden cūş ḳıldı
Ḥaḳuñ ḫavfı anı medhūş ḳıldı

1834 Anı bu vech-ile naḳl itdi nāḳıl
Bu resme zārī ḳıldı dört yüz yıl

1835 Fiġān itdi bu dört yüz yıl tamāmet
Ki hergiz olmadı bir laḥẓa rāḥat

1836 Göge boyandı āh-ı serdi anuñ
Zaᶜafrān oldı beñzi zerdi anuñ

1837 Elif ḳaddini çeng itdi firāḳı
Ciger ḳanı-y-ıdı her dem meẕāḳı

İÜ 60b 1838 Kemāle irdi çünkim āh u derdi
Pes ol dem nefsine inṣāf virdi

1829a itse: Metinde “olsa”; anlam gereği AÜ nüshasından tamamlandı.
* ḳāle’llāhü Taᶜālā: − SK, BY. || “Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *...Eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir.*” (İbrâhîm 14/7).
1830b yiryüzine: yiryüzinde İÜ.
1831a ᶜaczinden: ᶜizzetden SK, BY.
1831b ḥasretinden: ḥasretden SK.
1834b zārī: zār BY.
1836b beñzi zerdi: gözi nerdi BY.
1837a ḳaddini: ḳatını İÜ, ḳaddin SK.
1838a āh u derdi: āh-ı verdi (?) İÜ, AG.

1839 Didi iy pādişāh-ı lā-yezālī
Saña bu ᶜāṣinüñ maᶜlūm ḥāli

1840 Her işde cünbiş ü ḳudret senüñdür
Taᶜāla'llāh ki hep ḥikmet senüñdür

1841 Vezīrüñ yoḳ şerīküñ ortaġuñ yoḳ
Kerem kānısın iy Ḥaḳ raḥmetüñ çoḳ

1842 Ṭanışmazsın ki taḳdīrüñ bozalar
Ḫilāf-ı emrüñ üzre iş düzeler

1843 Ḥükümde kimseye meyl eylemezsin
Riyā-y-ıla kelāmuñ söylemezsin

BY 59a 1844 Kimi müʾmin kimi kāfir ḳılursın
Kimi kim dileseñ mihter ḳılursın

1845 Ḫudāvendā baña bu oldı ẓāhir
Benem ᶜāciz ṭapuñdur girü ḳādir

1846 Günehkāram benüm işüm ḫaṭādur
Senüñ işüñ girü luṭf u ᶜaṭādur

1847 Günehkāram bu dem ḥālümi bildüm
Kerem kānı senüñ ḳapuña geldüm

1848 Şular kim ᶜāciz ü miskīnlerdür
Senüñ şükrüñde ḳamu bī-başardur

AG 53b 1849 Anuñ kim ḫāk ü āb ola bināsı
İdebilür mi yā Rab ḥaḳ-şināsī

SK 51a 1850 Zihī Ḳādir ki ḳudretden düzetdi bunca ekvānı
Zihī ᶜĀlim ki ᶜilmiyle müzeyyen ḳıldı insānı

1841a şerīküñ: şerīküñ yoḳ SK.
1841b çoḳ: Ḥaḳ İÜ.
1844b dileseñ: dilerseñ SK.
1847b ḳapuña: ḳatuña BY.
1850: 1852 İÜ, AG.

1851 İlāhī nefsüme ẓulm eyledüm ben
Umaram girü şefḳat idesin sen

1852 Ezel ḫāk-iken itdüñ baña ᶜizzet
Ḫudāvendā girü gösterme ẕillet

1853 Şunı kim dest-i ḳudretle yoġurduñ
Daḫı rūḥuñdan aña rūḥ virdüñ

İÜ 61a

1854 Çü dergāhuñda ᶜizzet buldı ṭopraḳ
ᶜAzīz itmiş-iken ḫˇor itme iy Ḥaḳ

1855 Eger senden meded olmazsa yārā
Gözüm ḳan ola göñlüm seng-i ḫārā

1856 Ben ol ḳaçmış ḳulam kim yol yañıldum
Efendüm ḳapusına girü geldüm

1857 Eger redd olam ol ḳapudan iy yār
Ḥaḳīḳatde olam küllī ziyānkār

1858 Senüñ ḳapuñdan artuḳ bir ḳapu yoḳ
Ki senden ġayrıya ḳullıḳ ṭapu yoḳ

1859 Ya ben ᶜāṣī ne yire varam iy dōst
Ki şimdi key ḳatı nā-çāram iy dōst

1860 N'idem fiᶜlümden oldı baña bu iş
Buña lāyıḳ görindi bende cünbiş

BY 59b

1861 Yiriydi baña bī-çāre ḳalaydum
Ki tā niᶜmetlerüñ ḳadrin bileydüm

1862 Ki tā luṭf eyledüñ ḫāk-i ẕelīle
Ne şerbetler içürdüñ ol ᶜalīle

1854b itmiş-iken: olmış-iken SK, BY.
1857a ḳapudan: ḳapuñdan İÜ, AG.
1857b ziyānkār: ziyankār SK.
1858: − SK, BY.
1862a tā: ne SK, BY.

1863 Çi-ger ben ḳılmışam yā Rab ḫilāfı
Senüñem ger olam ᶜāṣī vü cāfī

1864 Ezel çün kendüñe ḳılduñ iżāfet
Umaram ḳılasın girü ᶜināyet

1865 Beni bu hicr-ile öldürme yā Rab
Baña düşmenlerüm güldürme yā Rab

1866 Şular kim ᶜacz-ile ḳapuña geldi
Ḳatuñda bilürem maḳbūl oldı

1867 Bilüp ᶜaczümi geldüm saña yā Rab
Beni ḳılma muḳarrebken muᶜazzeb

AG 54a 1868 Ḥabībüñ ol Muḥammed ḥürmeti-y-çün
Senüñ ḳatuñda anuñ ᶜizzeti-y-çün

1869 Baña raḥm eyle ol yāruñ ḥaḳı-y-çün
Ezel ᶜālemde hem-cāruñ ḥaḳı-y-çün

SK 51b 1870 Eger sen raḥmet itmezsen i sulṭān
Firāḳ odıyla baġrum ola biryān

İÜ 61b 1871 Ḫiṭāb irdi ki yā Ādem Muḥammed
Ne kişidür ki zikr idersin Aḥmed

1872 Neden bildüñ anı kim yād idersin
Muḥammed diyü aña ad idersin

1873 Veyā ḳatumda anuñ ᶜizzetini
Nice bildüñ sen anuñ ḥürmetini

1874 Kim anı melceᵓ idindüñ özüñe
Anı mesned ṭutınduñ kendözüñe

1865b düşmenlerüm: düşmenleri SK, BY.
1867a ᶜaczümi: ᶜaczüm SK.
1871a ki: kim SK.
1872: − İÜ, AG.

1875 Nice fehm eyledüñ kim kimdür ol yār
Kim olmışdur ezelde baña hem-cār

1876 Neden dirsin ḥabīb olduġın anı
Neden bildüñ ki_ola ᶜizzetde şānı

1877 Didi ol dem ki virdüñ baña rūḥı
Daḫı feṯḥ eyledüñ bunca fütūḥı

BY 60a

1878 Ḳoduñ alnumda pes bir nūr-ı vażżāḥ
Ki ben olmışdum ol nūr-ıla mışbāḥ

1879 Didüm bu ne dinildi nūr-ı Aḥmed
Ḳodı alnuñda Ḥaḳ nūr-ı Muḥammed

1880 Daḫı ol dem ki ben göklere irdüm
Muḥammed adını her yirde gördüm

1881 Daḫı ᶜarş üzre yazmışlardı adın
Daḫı levḥ üzre düzmişler nihādın

1882 Daḫı cennet ḳapusında yazılmış
Ki ismüñle bile ismi düzilmiş

1883 Senüñ ismüñle maḳrūn oldı ismi
Muᶜazzezdür anuñ elbette resmi

1884 Daḫı üç kez aña virdüm ṣalavāt
Pes andan ḥāṣıl olur cümle ḥācāt

1885 Hem andan irdi bu cānuma lezzet
Hem andan oldı Ḥavvā-y-ıla ülfet

1886 ᶜAzīz olduġın andan bildüm anuñ
Daḫı bildüm ḥabībidür Ḫudānuñ

1875a kim: − SK.
1875b ezelde: ki_ezelde SK.
1878a vażżāḥ: vaṣṣāḥ İÜ.
1879a didüm: didi İÜ.
1879b Ḥaḳ: − BY.
1884a ṣalavāt: ṣalāvat İÜ.
1884b olur: oldı SK.

1887 Ḥabīb ü yār olmasa Muḥammed
Ḳarīn olmazdı ismüñ-ile Aḥmed

AG 54b 1888 İlāhī ol ḥabībüñ ḥürmetine
Baña raḥm eyle anuñ ᶜizzetine

SK 52a 1889 Zihī Ḳādir ki ḳudretden düzetdi bunca ekvānı
Zihī ᶜĀlim ki ᶜilmiyle müzeyyen ḳıldı insānı

İÜ 62a 1890 Bu nevᶜa söyleyüp aġlardı Ādem
Ki her dem yüregin ṭaġlardı Ādem

1891 İrişürdi seḥāba başı anuñ
Dökilürdi dün ü gün yaşı anuñ

1892 Göge baḳmadı üç yüz yıl ḥayādan
Utanurdı vü ḳorḳardı Ḫudādan

1893 Fiġānından üşendiler melekler
Ki cümle ḳıldılar Ḥaḳḳa dilekler

BY 60b 1894 Buyurdı Cebreʾīle ḥażret anda
Ṣıġadı pes ḳanadıyla başında

1895 Pes oldı altmış arış ḳaddi anuñ
Ne ḳılur ḳudretini gör Ḫudānuñ

1896 Gözinüñ yaşı kim dökildi anda
Ḳamusı ıssı otlar oldı anda

1897 Ola tā cümle evlāda devā ol
Vire tā cümle rencūra şifā ol

1898 Yürürdi Hind ilinde hem de Ḥavvā
Olurdı derd-ile şūrīde şeydā

1888b raḥm: raḥmet SK.
1889: 1890 İÜ, AG.
1892b utanurdı vü: utanur-ıdı BY.
1895b ḳudretini: ḳudretin SK.
1897b şifā: devā İÜ, AG.
1898b şūrīde: şöyle SK.

1899 Yürürdi sāḥil-i deryāda hem ol
Dökerdi gözlerinüñ yaşını bol

1900 Gözinden aḳar-ıdı yaş-ıla ḳan
Olurdı yaşı laᶜl ü dürr ü mercān

1901 Kim anuñ ḳızlarına oldı ziynet
Ne ḫˇoş ḥikmetler ider gör ki ḥażret

1902 Çün anlaruñ bükāsı ḥadden aşdı
ᶜİnāyet baḥrı cūşa geldi ṭaşdı

1903 İrādet böyle oldı kim ᶜināyet
İrişe maḥv ola cürm ü cināyet

1904 Ḫiṭāb itdi Ḫudā Cibrīle ol dem
Bedīᶜ-i fıṭratumdur binüm Ādem

İÜ 62b 1905 Egerçi işledi ol bir ḫaṭāyı
Aña ben eyledüm bī-ḥad belāyı

1906 Çü ḥālin bildi baña tevbe ḳıldı
Yaḳīn bil redd-iken maḳbūl oldı

AG 55a 1907 Virürem taḫt aña ben ışṭıfādan
Ururam başına tāc ictibādan

SK 52b 1908 Çün ol ḳullıġa baġladı bilini
Gerek ḳaṭᶜ ide ḫalḳ andan dilini

1909 Anuñ ḫubṣine her kim bileye diş
İderem bilsün anuñ nūşını nīş

1910 Baña çünkim şefīᶜ itdi ḥabībi
Ḫabībüm eyledüm anuñ ṭabībi

1900b dürr ü: dürr-ile SK.
1901a ḳızlarına: gözlerine BY.
1901b ider: − SK.
1906b yaḳīn bil: yaḳın bilin SK.
1909a bileye: dileye İÜ, AG.

BY 61a

1911 Baña mesned getürdi çünki şāhı
Ş̲evāba degşürildi hep günāhı

1912 Bil imdi raḥmetüm sābıḳ ġażabdan
Ḳıluram çoḳ ᶜ ināyet az sebebden

كَمَا قَالَ تَعَالَى سَبَقَتْ رَحْمَتِى عَلَى غَضَبِى *

1913 Baña Ādem ḳılupdur ḥamdi evvel
Baña andan irüpdür ḥamd-i evvel

1914 İriş imdi beşāret eylegil sen
Kim anuñ cürmini ᶜ afv eyledüm ben

1915 Ḳatumda tevbesi maḳbūl oldı
Ẕelīl-iken muᶜ azzez ḳul oldı

1916 İrişdi Ādeme pes didi ol dem
Ḳabūl itdi seni Ḥaḳ yimegil ġam

1917 Gel imdi tevbe ḳıl Ḥaḳ ḥażretine
Ola kim ilte sini ḥasretine

1918 Beşāret sözini çün bildi Ādem
Feraḥdan secdeye düşdi hemān-dem

1919 Didi kim *Rabbenā estaġfiru'llāh*
Rücūᶜ itdüm günehden *tevbe li'llāh*

1920 Hem andan eyledi tesbīḥ u taḥmīd
Ḥaḳuñ ismini taḳdīs itdi tevḥīd

İÜ 63a

1921 Didi *sübḥāneke'llāhümme* yā Rab
Ḳıluram saña ḥamd ü şükrümi hep

---

* ḳāle Taᶜālā: ḳāle'llāhü tebāreke ve Taᶜālā İÜ. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Rahmetim gazabımı geçti.*" (Yılmaz, 2013: 602).

1914b kim: ki SK.

1917b kim: − SK; ḥasretine: Metinde "ḥażretine"; anlam gereği AÜ nüshasından tamamlandı.

1919a **Rabbenā estaġfiru'llāh**: "Rabb'imiz, (Sen'den) af ve mağfiret dilerim."

1919b li'llāh: Allāh İÜ, AG. || **tevbe li'llāh**: "Allah'a tövbe, Allah için tövbe(ler olsun)".

1922 *Tebārek ismüke'llāhü* Raḥmān
Taᶜālā ceddüke iy yüce sulṭān

1923 Direm ben *lā ilāhe ġayrüke* hem
Bu nevᶜa Rabbini ẕikr itdi Ādem

1924 Ki iy Ḫallāḳ u v'iy sulṭān Allāh
Ḳamu dertlülere dermān Allāh

AG 55b 1925 Girü olᶜāṣī ḳul ḳapuña geldi
Günāhın añladı vü tevbe ḳıldı

SK 53a 1926 *Ẓalemnā Rabbenā* nefsüme dir ol
Taẕarruᶜ eyledi Allāhına bol

BY 61b

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَآ اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُوْنَنَّ مِنَ الْخَاسِرِيْنَ*

1927 Zihī Ḳādir ki ḳudretden düzetdi bunca ekvānı
Zihīᶜ Ālim kiᶜ ilmiyle müzeyyen ḳıldı insānı

1928 Ḫiṭāb-ıᶜ izzet irdi pes Ḫudādan
Ġafūr u hem cenāb-ı Kibriyādan

1929 Ki yā Ādem çü tevbe eyledüñ sen
Ḳabūl itdüm bil imdi tevbeñi ben

فَتَلَقّٰى اٰدَمُ مِنْ رَّبِّهٖ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ اِنَّهٗ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ**

1930 Günāhın añlayanlar oldı maḳbūl
Günāhın bilmeyenler oldı maᶜ zūl

1931 Demidür imdi iy Ādem duᶜ ā ḳıl
Duᶜ āñı eylerem maḳbūl bilgil

1926a **Rabbenā ẓalemnā enfüsenā:** *"…Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik…"* (A'râf 7/23).
1924a iy: − BY; v'iy: iy BY.
* *"Dediler ki: 'Rabb'imiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz.' "* (A'râf 7/23).
1927: − İÜ.
1929b tevbeñi: tevbeyi SK, BY.
** SK ve BY'de ayetin başında "kemā ḳāle Taᶜ ālā" ibaresi ekli. || *"Derken, Âdem (vahiy yoluyla) Rabb'inden birtakım kelimeler aldı, (onlarla amel edip Rabb'ine yalvardı. O da) bunun üzerine tövbesini kabul etti. Şüphesiz o, tövbeleri çok kabul edendir, çok bağışlayandır."* (Bakara 2/37).
1931a iy: yā SK.

1932 Didi Ādem ki müşrik olmayanlar
Senüñ ġayruña ṭapu ḳılmayanlar

1933 Daḫı şunlar ki emrüñ ḥaḳ bileler
Ne kim senden gelür elyaḳ bileler

رَبَّنَآ اِنَّنَآ اٰمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ*

1934 Daḫı anlar ki ṣuçın bildi geldi
Günāhına dönüben tevbe ḳıldı

1935 Bağışla bunları yā Rab keremden
Ḫalāṣ eyle ḳamusını elemden

İÜ 63b 1936 Didi Cibrīl aña kim ẕī-beşāret
Başuñ ḳaldur ki maḳbūl oldı ḥācet

ثُمَّ يَتُوبُ اللهُ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ عَلٰى مَنْ يَشَآءُ وَاللهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ**

1937 Ḥicābı refʿ ḳıldı nūr-ı aḳdes
Ṣaçıldı cennetüñ ṣaçuları pes

1938 Yire urdı ḳanadın anda Cibrīl
Hemān-dem çıḳdı bir āb anda key bil

1939 Ḳoḳusı misk kendü āb-ı ḥayvān
Virür rūḥa meẕāḳ-ı ravḥ u reyḥān

AG 56a|BY 62a 1940 Pes ol ṣu içre ġusl eyledi Ādem
Vesaḫdan cismi pāk oldı hemān-dem

SK 53b 1941 Mübārek cismi ḳararmışdı anuñ
Görüñ ḥikmetlerin girü Ḫudānuñ

1933a emrüñ: seni SK.

* SK'de ayetin başında "kemā ḳāle'llāhü Taʿālā" ibaresi ekli. || *"…'Rabb'imiz, biz iman ettik. Bizim günahlarımızı bağışla. Bizi ateş azabından koru.'…"* (Âl-i İmrân 3/16).

** SK'de ayetin başında "kemā ḳāle Taʿālā" ibaresi ekli. || *"Sonra Allah, bunun ardından yine dilediği kimsenin tövbesini kabul eder. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."* (Tevbe 9/27).

1937a refʿ : defʿ İÜ.

1939a kendü: kendüsi SK.

1939b ravḥ u: rūḥ u SK, BY.

1942 Meger kim on üçiydi ayuñ ol dem
Ki secdeden başın ḳaldurdı Ādem

1943 Ḫudā emr itdi üç gün oldı ṣāyim
Resūl-i Ḥaḳ ṭutardı anı dāyim

1944 Birinde cisminüñ s̱ülṣi aġardı
İkincisinde s̱ülṣeyni aġardı

1945 Üçüncisinde pāk oldı tamāmet
Ki zāyil oldı ol evvelki ḥālet

1946 Aña eyyām-ı biyż ad eylediler
Ṭutanlar cānını şād eylediler

1947 İki sündüs ḳabā gönderdi ḥażret
Geyüp egnine Ādem oldı rāḥat

1948 Daḫı Mīkāʾīli gönderdi Raḥmān
Beşāret ḳıla tā Ḥavvāya ol cān

1949 Pes ol demde fiġān iderdi Ḥavvā
Olurdı eşk-i çeşmi hem-çü deryā

1950 Dilinden dāyim istiġfār iderdi
Ḫudāya tevbeyi her-bār iderdi

1951 *Ẓalemtü nefsī* yā Rab dir-idi ol
Ki her dem semm-i fürḳat yir-idi ol

İÜ 64a 1952 Beşāret irdi çün oldı feraḥnāk
Ezelki cürmi-y-içün oldı bī-bāk

1953 Velī ḳalbinde ᶜışḳ-ı Ādem anuñ
Yanardı hem-çü āteş ol ṣafānuñ

1954 Çü buldı her biri derde devāyı
Pes itdi her biri Ḥaḳḳa s̱enāyı

1942b Ādem: ol dem İÜ.
1951a **ẓalemtü nefsī**: “Ben nefsime zulmettim.” bk. 1926a dipnot.

1955 Didi Ādem ki iy Perverdigārum
Şükür kim refᶜ ḳılduñ āh u zārum

1956 Velī çün cennetüñden ḳılduñ iḫrāc
Beni bu yiryüzinde ḳılma muḥtāc

BY 62b 1957 Çü yiryüzinde düşmen ola hem ben
Ne vech-ile ḫalāṣ olam ben andan

1958 Didi di *lā ilāhe illa'llāh*
Daḫı di kim *Muḥammed resūlu'llāh*

AG 56b 1959 Dilüñden ḳomaġıl tevḥīd-i ḫāṣı
Bulasın tā ki şerrinden ḫalāṣı

SK 54a 1960 Daḫı mescidler olsun meskenüñ bil
ᶜ İbādet eyle baña secdeler ḳıl

1961 Daḫı her niᶜ meti kim yiyesin sen
Anuñ üstine ẕikrüm diyesin sen

1962 Şu içdükde diyesin ismümi hem
İrişdürmeye düşmen göñlüñe ġam

1963 Ḫalāluñla daḫı cemᶜ olduġuñda
Benüm ismümi ẕikr idesin anda

1964 Didi *yā Rabbi zidnī* didi ḫażret
Melekler göndürem ḥıfẓ ide elbet

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللّٰهُ* وَ قَالَ تَعَالَى وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً**

1956b yiryüzinde: yiryüzine SK; ḳılma: − BY.
1958a lā: − SK.
1961a her: şol SK; kim: ki SK.
1961b anuñ: Metinde "benüm"; anlam gereği AÜ nüshasından tamamlandı.
1964a **Yā Rabbi zidnī:** "Ey Allah'ım, artır".
* ḳāle'llāhü: ḳāle AG. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *… Allah'ın (kendilerini) koruması sayesinde onlar da 'gayb'ı korurlar…*" (Nisâ 4/34).
** Taᶜ ālā: − İÜ, AG. || "Yine Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…Üzerinize de koruyucu melekler gönderir…"* (En'âm 6/61).

1965 Zī ki ḳudret gösterüp ḳılduñ müzeyyen ᶜ ālemi
Hem güzīn itdüñ ḳamulardan Ḥavā vü Ādemi

1966 Didi z̲ürriyyetüme baña şeyṭān
Musallaṭdur ḳılur iġvāᵓ -i çendān

İÜ 64b 1967 Didi ḥażret melekler virbiyem ben
Buları ḥıfẓ ideler her cihetden

كَمَا قَالَ تَعَالَى لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ اَمْرِ اللهِ*

1968 Didi *zidnī* didi z̲ürriyyetüñden
Ki bir ḫayrına on iḥsān virem ben

قَالَ اللهُ تَعَالَى مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا**

1969 Didi *zidnī* didi z̲ürriyyetüñ ger
Benüm yoluma bir ḫabbe vireler

1970 Birine yidi yüz iḥsān idem ben
Dilersem hem mużāᶜ af idem andan

BY 63a
مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ وَاللهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَآءُ***

1971 Didi *zidnī* didi kim ide ṣabrı
ᶜ İbādet şiddetinde cāna cebri

1972 Virem ecrin ki gelmeye ḥisāba
Daḫı ṣıġmaya yazsalar kitāba

AG 57a

1965: 1961 İÜ, AG. || Beytin vezni: *fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilün.*

* kemā ḳāle Taᶜālā: − İÜ, AG. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *İnsanı önünden ve ardından takip eden melekler vardır. Allah'ın emriyle onu korurlar…*" (Ra'd 13/11).

1968a didi (2.): − SK.

** ḳāle'llāhü Taᶜālā: − AG, kemā ḳāle'llāhü Taᶜālā SK, kemā ḳāle Taᶜālā BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Kim bir iyilik yaparsa ona on katı vardır…*" (En'âm 6/160).

1969a didi (2.): − SK.

1970b hem: − SK.

*** *"Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohum gibidir. Allah dilediğine kat kat verir…"* (Bakara 2/261).

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ*

1973 Didi Ādem ki çoḳdur niᶜ metu’llāh
Didi *lā taḳneṭū min-raḥmeti’llāh*

SK 54b

1974 Didi kim dünye ṭurduḳça bu İblīs
İder z̲ürriyyetüme Ḥaḳḳı telbīs

1975 Kim iderler bularᶜ işyān ekṣer
Gelürler ḫıdmetüñe şöyle ebter

1976 Didi kim tevbe virem bunlara ben
Ḫalāṣ olalar anuñla günehden

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اَلتَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ**

1977 Ne deñlü bunlara uyarsa şeyṭān
Ḫalāṣ ola bular tevbeyle iy cān

İÜ 65a

1978 Gerekdür līki emrümde iḳāmet
Ki maġrūr olmaḳ olmaz luṭfa elbet

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يَا اَيُّهَا الْاِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ اَلَّذِي خَلَقَكَ فَسَوّٰيكَ [فَعَدَلَكَ] ***

1979 Münācātını ḳıldı Ḥaḳḳa Ādem
Ḳabūl itdi keremden anı ol dem

1980 Pes andan ṣoñra Ḥavvā örüṭurdı
Yüzin Ḥaḳ ḥażretinde yire urdı

1981 Didi yā Rab dilerven ben de ḥācet
Umaram ḳılasın aña icābet

---

* ḳāle’llāhü: ḳāle AG, kemā ḳāle’llāhü SK, − BY. || “Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *“…Sabredenlere mükâfatları elbette hesapsız olarak verilir.”* (Zümer 39/10).
1973b **Lā taḳneṭū min-raḥmeti’llāh:** bk. 608b dipnot.
1974b Ḥaḳḳı: Ḥaḳ SK.
** “Hz. Peygamber aleyhi’s-selamın buyurduğu üzere: *Günahtan tövbe eden, sanki hiç günah işlememiş gibidir.*” (Yılmaz, 2013: 630).
*** ḳāle’llāhü: ḳāle AG, BY. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *Ey insan! Seni yaratan, şekillendirip [ölçülü yapan]… Rabb’ine karşı seni ne aldattı?*” (İnfitâr 82/6-7).
1979a münācātını: münācātın SK.
1980b ḥażretinde: ḥażretine İÜ, AG.

1982 Beni eksük yaratduñ her cihetde
Ki ᶜaḳl u dīn ü irṣ ü maᶜrifetde

1983 Ezel bünyādum egriden yaratduñ
Daḫı hem ṣol eyegüden dürütdüñ

BY 63b 1984 Şehādetde cemāᶜatde naṣībüm
Erüñ nışfı ḳadar ḳılduñ ḥabībüm

1985 Ḫiṭāb itdi Ḥavāya anda ḥażret
Saña virdüm ḥayā vü üns ü raḥmet

1986 Ḳıla üns ü teraḥḥum size erler
Anuñ-çün ᶜavreti erler severler

1987 Virem çoḳ ḫayr ġusl itmekden elbet
Hem oġlan eylemekden bī-nihāyet

1988 Ṭoġururken eger ölürse ᶜavret
Şehādet bula vü hem bula cennet

AG 57b 1989 İşitdi çün tesellī buldı Ḥavvā
Bu sözlerden feraḥnāk oldı Ḥavvā

1990 İşitdi bunları İblīs-i mekkār
Bu sözlerden be-ġāyet oldı evkār

SK 55a 1991 Didi yā Rabbi bunlar buldı maḳṣūd
Ki ḳılduñ bunlaruñla bunca maᶜhūd

1992 Murādum var-durur binüm de senden
Ümīd oldur ki menᶜ olmaya benden

İÜ 65b 1993 Nedür didi didi vir baña mühlet
Yürüyem tā ki ḳopınca ḳıyāmet

1982a cihetde: cihetden SK, BY.
1982b maᶜrifetde: maᶜrifetden SK, BY.
1983b hem: − SK; dürütdüñ: yaratduñ SK, BY.
1984b ḳılduñ: oldı İÜ, AG.
1990b sözlerden: sözler SK; evkār: efkār SK.
1992b benden: senden SK.
1993b ki: kim İÜ.

1994 Çü mehcūr oldum andan ötrü senden
Beni ḳo intiḳāmum alam andan

1995 Zī ki ḳudret gösterüp ḳılduñ müzeyyen ᶜ ālemi
Hem güzīn itdüñ ḳamulardan Ḥavā vü Ādemi

1996 Ḳabūl itdi Ḫudā didi ᶜ Azāzīl
Baña mesken ḳanı didi mezābil

1997 Didi ḳanı baña ḳurᵓ ān yā Rab
Didi şiᶜ r-ile çalġular saña hep

1998 Evüm ḳanı didi ḥammām didi Ḥaḳ
Müᵓ ezzin saña muṭrıblardur el-ḥaḳ

1999 Şikāruñ dünyeye ḥırṣ eyleyenler
Nebīler saña ġaybet söyleyenler

BY 64a

2000 Faḳīhüñ sinüñ olsun masḫaralar
Senüñle ṭamuya bile varalar

2001 Didi tācirlerüm kimler olalar
Didi lehv ü süci ṣatup alalar

2002 Didi ḳanı ṭaᶜ āmum didi ol Ḥaḳ
Benüm ismüm dimedin yine muṭlaḳ

2003 Şarābuñ ola müskir hem de ṣular
Ki aña binüm ismüm dimeyeler

2004 Daḫı şol cemᶜ olanlar ᶜ avreti-le
Benüm ismüm dimezse raġbet-ile

1994b intiḳāmum: ki_intiḳāmum SK.
1995: 1991 İÜ, AG.
1999a dünyeye: dünyede SK, BY.
1999b: 1989a SK.
2000a: 1988b SK.
2002a ṭaᶜ āmum: ṭaᶜ āmuñ SK.
2002b yine: yiye İÜ, AG.
2003a müskir: müskirler SK.

2005 Cimāᶜ u ekl ü şürb olsa isimsüz
Şerīküñ olalar bunlar budur söz

2006 Yiyüp içüp bularla cemᶜ olasın
Bulardan sen de maḳṣūduñ bulasın

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَشَارِكْهُمْ فِي الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ وَعِدْهُمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ اِلَّا غُرُوراً*

AG 58a

2007 Daḫı ḫamr itmek içün bāġ dikenler
Üzümi ḳaṭᶜ idüp ḫamrı ṣıḳanlar

2008 Şerīk ol cümlesiyle bunlaruñ var
Ḳılam bu cümleyi ᶜ uḳbāda ber-dār

SK 55b

2009 Didi ṭuzaḳlarum kim didi ᶜ avret
Didi buldum bu kez anlara furṣat

İÜ 66a

2010 Ḳamunuñ ṣayd idem ᶜ avretle ḳalbin
Ki muḥkem eyleyem dillerde ḥubbin

2011 Daḫı oġlanlar-ıla eyleyem ṣayd
Daḫı evlād u māl-ıla uram keyd

كَمَا قَالَ تَعَالَى اِنَّمَا اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللّٰهُ عِنْدَهٗٓ [اَجْرٌ عَظِيمٌ] **

2012 Didi Ḥaḳ tevbe virem bunlara ben
Ḥalāṣ olalar anlar ḳalasın sen

2013 Gelince bunlaruñ ḥulḳūma cānı
Ḳılalar tevbe maḳbūl idem anı

2005b olalar: ola BY.

* kemā ḳāle Taᶜālā: − İÜ, AG, kemā ḳāle'llāhü Taᶜālā SK.|| "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *'…Onların mallarına ve evlatlarına ortak ol. Onlara vaatlerde bulun.' Hâlbuki şeytan onlara aldatmadan başka bir şey vaat etmez.*" (İsrâ 17/64).

2007b ṣıḳanlar: ṣatanlar SK, BY.

2008a cümlesiyle: cümlesinüñ SK.

** ḳāle: ḳāle'llāhü İÜ.|| "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Mallarınız ve çocuklarınız ancak birer imtihandır; Allah katında ise [büyük bir mükâfat vardır].*" (Tegâbün 64/15).

2013b idem anı: eyleyem ben SK, BY.

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ مَنْ تَابَ اِلَى اللَّهِ قَبْلَ اَنْ يُغَرْغِرَ قَبِلَ اللَّهُ مِنْهُ*

BY 64b

2014 Çıḳ imdi raḥmetümden saña laᶜnet
Ki laᶜnet dünyede ᶜuḳbāda miḥnet

2015 Görüñ ḳudretlerini ol Raḥīmüñ
Murādın virdi şeyṭān-ı racīmüñ

2016 İlāhī bizi mekrinden emīn it
Bizüm mīṣāḳumuz ḥablü'l-metīn it

2017 Gel imdi diñle girü bir ᶜaceb söz
Kim ola olᶜaceb sözden ciger-sūz

2018 Çü cennetden bular çıḳdı zemīne
İrişdi ġam bularuñ ḫırmenine

2019 Buları gördi Cibrīl ü Mīkāʾīl
Şu deñlü_aġladılar vaṣf idemez dil

2020 Didi Ḥaḳ kim nedür bu zār u giryān
Niçündür aḳıdursız yaş-ıla ḳan

2021 Didiler ġālib oldı ḫavf iy şāh
Ḫaṭā eyleyevüz emrüñde nā-gāh

2022 Emīn olmañ didi bunlara sulṭān
Niçün ḳorḳmaya andan ehl-i īmān

AG 58b

2023 Şunuñ kim ḫavfı yoḳ īmānı yoḳdur
Pes anuñ derdinüñ dermānı yoḳdur

---

* ḳāle ᶜaleyhi's-selām: ḳāle'n-nebiyyü ṣalla'llāhü ᶜaleyhi ve sellem İÜ, AG. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Her kim son nefesinden önce tövbe ederse Cenab-ı Hak onun tövbesini kabul eder.*" Bu hadis-i şerif, farklı bir lafızla Celâleddîn es-Suyûtî'nin *el-Câmi'u's-Sağîr*'inde (2015: V/364) mevcuttur: مَنْ تَابَ اِلَى الله قَبْلَ اَنْ يُغَرْغِرَ قَبِلَ الله مِنْهُ *"Yüce Allah, can boğaza dayanmadıkça tövbe edenlerin tövbesini kabul eder."*

2014b dünyede: dünye vü İÜ, AG, dünyāda SK.
2015a Raḥīmüñ: Ḫudānuñ İÜ, AG.
2015b şeyṭān-ı racīmüñ: şeyṭān laᶜīnüñ SK, şeyṭān-ı laᶜīnüñ BY.
2016a mekrinden: mekirden SK.
2017a diñle girü: girü diñle SK, BY.
2018b ḫırmenine: ḫurremine SK.
2020a kim: ki SK; nedür: neden BY.
2020b aḳıdursız: aḳıdursın BY.

2024 Bu işlerden gel imdi eyle ᶜ ibret
Gör imdi Ādem-ile n’itdi ḥażret

İÜ 66b
2025 Bu deñlü itmiş-iken aña iḥsān
Ḳamuya ḳılmış-iken anı sulṭān

SK 56a
2026 Anı bir cürm ucından urdı yire
Bunuñ birle ki itmişdi ṣaġīre

2027 Ya gör İblīsi kim n’itdi celāli
Ebed merdūd olup artdı vebāli

2028 Naẓar ḳıl imdi gör öz ḥālüñe sen
Ki ne ẓulm eyleyüpsin gör saña sen

2029 Bilür misin ki n’olur ḥālüñ āḫir
Ṣorarlar saña hep fiᶜ lüñi bir bir

BY 65a
2030 Zī ki ḳudret gösterüp ḳılduñ müzeyyen ᶜ ālemi
Hem güzīn itdüñ ḳamulardan Ḥavā vü Ādemi

2031 İlāhī bize tevfīḳi refīḳ it
Ḥabībüñ bize luṭfuñla şefīḳ it

2032 Bilürüz ḥażretüñde cürmümüz çoḳ
Saña lāyıḳ velī bir işümüz yoḳ

2033 Hemānā faẓluña ḳaldı İlāhī
Esirge pādişehler pādişāhı

Der-Beyān-ı ᶜ Arż-ı Emānet

2034 Elā iy maṭlaᶜ -ı feyż-i ᶜ ināyet
Ṭapuñdur muḳtedā-yı ehl-i ṭāᶜ at

2035 Çü buldı nefs iṭmīnān iy cān
Görindi sende ḫ̆oş maᶜ nā-yı iḥsān

2027a İblīsi: İblīs BY.
2030: 2026 İÜ, AG.
2033a hemānā: hemān SK; faẓluña ḳaldı: faẓluñla geldi SK.
2034b pādişehler: pādişāhlar AG, SK, BY.
2035b maᶜ nā-yı: maᶜ nā SK.

اَلْإِحْسَانُ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ*

2036 Gel imdi gör ne söyler ehl-i ḥikmet
Kim andan görine āṣār-ı raḥmet

2037 Ezel kim Ādemi Ḥaḳ ḳıldı īcād
Ki nefḫ-ı rūḥ-ıla ḫˇoş ḳıldı ābād

2038 Meleklerden anı ḳıldı mükerrem
Ḥaḳāyıḳ mecmaᶜ ı ḳıldı anı hem

2039 Aña tā kim tecellī ḳıla sulṭān
Göre kendü cemālin anda ol ḫan

İÜ 67a|AG 59a 2040 Melek vaṣfın u ḥayvān vaṣfını hem
Bu iki vaṣfı cāmiᶜ oldı Ādem

2041 Melek miṣl-i zücāce oldı iy cān
Raṣāṣa beñzemişdür vaṣf-ı ḥayvān

2042 Bular lāyıḳ degül olmaġa mirᵓ āt
Kim ol göstere resm-i vaṣf u hem ẕāt

SK 56b 2043 Didi Ḥaḳ ṣıġmazam ben göklerüme
Daḫı hem ṣıġmazam ben yirlerüme

2044 Ṣıġaram ḳullarum ḳalbine līkin
Taḳī ola naḳī ola vü müᵓ min

BY 65b

كَمَا قَالَ تَعَالَى ماَ وَسِعَنِى اَرضِى وَلاَ سَمَائِى وَلٰكِنْ وَسِعَنِى قَلْبُ عَبْدِى الْمُؤْمِنِ**

2045 Münezzeh ṣıġmadan Cebbār-ı ᶜ ālem
Ki tevsīᶜ ide anı ḳalb-i ādem

---

* *"İhsan, Allah'a, onu görüyormuşsun gibi kulluk etmendir. Sen onu görmüyorsan da o seni mutlaka görüyor."* hadis-i şerif (Yılmaz, 2013: 241).
2040a vaṣfın u: vaṣfını BY.
2042b vaṣf: rūḥ SK, BY.
** ḳāle: ḳāle'llāhü İÜ; ᶜ abdi'l-müᵓ mini: ᶜ abdi'l-müᵓ mini't-taḳiyyi'n-naḳiyyi'l-verāᶜ i İÜ, AG. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Ben yerime ve göğüme sığmam, ama mümin kulumun gönlüne sığarım.*" (Yılmaz, 2013: 486).

2046 Semā vü arż bunlar oldı cāmid
Pes oldı maᶜ nī teᵓ vīline ᶜ āyid

2047 Pes anlardan murād ehlidür iy cān
Semā ehli melek yir ehli ḥayvān

2048 Bulardan ḳıldı mecmūᶜ ādemi Ḥaḳ
Görine hep kemāl anda muḥaḳḳaḳ

2049 Ezel ᶜ ilminde var-ıdı emānet
Aña lāyıḳ düzetdi anı elbet

2050 Ki ᶜ arż ide emānātını sulṭān
Götürmeye ḳamu şey illā insān

كَمَا قَالَ تَعَالَى اِنَّا عَرَضْنَا الْاَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَالْجِبَالِ فَاَبَيْنَ اَنْ يَحْمِلْنَهَا وَاَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْاِنْسَانُ اِنَّهُ كَانَ ظَلُوماً جَهُولًا*

2051 Bil imdi kim ferāyiżdür emānet
Nedür evvel Ḥaḳa ḳılmaḳ şehādet

2052 Ṣalāt u hem zekāt u hem ṣıyāmı
Daḫı ḥac bunlar emr oldı müdāmī

İÜ 67b 2053 Muḥaṣṣal *emr-i maᶜrūf nehy-i münker*
Emānet bunları didi peyem-ber

2054 Semā vü arż u ṭaġlara anı ᶜ arż
Çü ḳıldı Ḥaḳḳ ola tā anlara farż

AG 59b 2055 Didi bunuñ içinde her ne kim var
Ṭutar mısız baña diñ şöyle kim var

2056 Didiler di ne vardur anda yā Rab
Didi kim emr ü nehyüm andadur hep

2048a ḳıldı: ḳıldı cümle SK.
* kemā: − SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzre: *Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yüklendi. Çünkü o çok zalimdir, çok cahildir.*" (Ahzâb 33/72).
2051a kim: − SK.
2053a **emr-i maᶜrūf nehy-i münker:** bk. 813a-b dipnot.

2057 Eger gökçek idesiz ṭāᶜ ati siz
ᶜ İvażlar virevüz bī-ḥadd aña biz

2058 Eger ᶜ işyān iderseñüz ᶜ uḳūbet
İrişür ḥażretümden size elbet

BY 66a 2059 ᶜ Uḳūbet sözini çün diñlediler
Ḳamusı ḫavf idüben iñlediler

SK 57a 2060 Didiler ᶜ arż olursa bize ger ol
Ḳabūl itmege yoḳdur bizde hīç yol

2061 Eger emr olur-ısa bize elbet
Aña cehd iderüz yitdükçe ḳudret

2062 Ki zīrā ḳorḳaruz yā Rabbi andan
Ki ᶜ işyān idevüz ḳahr ire senden

كَمَا قَالَ تَعَالَى لَوْ اَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْاٰنَ عَلٰى جَبَلٍ لَرَاَيْتَهُ خَاشِعاً مُتَصَدِّعاً مِنْ خَشْيَةِ اللهِ وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ*

2063 Zī ki ḳudret gösterüp ḳılduñ müzeyyen ᶜ ālemi
Hem güzīn itdüñ ḳamulardan Ḥavā vü Ādemi

2064 Bürāder ᶜ ibret-ile bir naẓar ḳıl
Ne ḳorḳar yir ü gök olmaḳda ḥāmil

2065 ᶜ Acebdür ḳorḳmayup götürdi insān
Daḫı maḳṣūd ḳılmaz derde dermān

2066 Gözin açmadı ġaflet uyḫusından
İçinde yoḳ ḳıyāmet ḳorḫusından

2060b itmege: itmege ki SK.
2061a elbet: Ḥaḳdan SK.
2061b yitdükçe ḳudret: geldükçe elden SK, BY.
* kemā ḳāle: ḳāle'llāhü SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzre: *Eğer biz, bu Kur'an'ı bir dağa indirseydik, elbette sen onu Allah korkusundan başını eğerek parça parça olmuş görürdün. İşte misaller! Biz onları insanlara düşünsünler diye veriyoruz.*" (Haşr 59/21).
2063: 2059 İÜ, AG.

İÜ 68a

2067 Ẓalūm eyledi adın ol cihetden
Ki ḫavf itmedi hergiz āḫiretden

2068 Ferāmūş itdi çünkim ᶜahdi Ādem
Cehūl eyledi Ḥaḳḳ adını ol dem

2069 Ẓulümden bizi ḥıfẓ eyle İlāhī
Cehūl eyleme göster ṭoġrı rāhı

2070 Pes ol dem kim çıḳup cennetden Ādem
Bu yiryüzinde āh eylerdi dem dem

2071 Añardı cennetüñ niᶜmetlerini
Görürdi dünyenüñ miḥnetlerini

AG 60a

2072 Pes ol dem Ādemeᶜarż itdi Allāh
Emānāta ḥamūl ol didi ol şāh

2073 Kiᶜarż itdüm anı ben göklerüme
Daḫı hem ṭaġlaruma yirlerüme

BY 66b

2074 Emānetden bular iᶜrāż ḳıldı
Ki benden ḳorḳdı istiḥfāẓ ḳıldı

2075 Aña yirince ḥāmil olasın ger
Virürem saña cennetdeᶜaṭālar

2076 Çekerseñ ger emānet zaḥmetini
Bulasın girü cennet niᶜmetini

2077 Didi hem neydügini ol emānet
Ḳabūl eyledi Ādem anı elbet

2067: − SK.
2067a eyledi: itdi BY.
2068b-2070b: SK'de takdim-tehirli.
2068b adını: adın BY.
2071b dünyenüñ: dünyānuñ SK; miḥnetlerini: niᶜmetlerini BY.
2075a yirince: bir niçe İÜ.
2076a ger: Metinde "sen"; anlam gereği AÜ nüshasından tamamlandı.
2077: SK'de der-kenar.
2077a hem: hep SK; neydügini: ne-y-idügini SK; ol: − SK.

2078 Ki zīrā ḳābiliyyet virmiş-idi
Anuñ-çün bu yire göndermiş-idi

2079 Rivāyet eyledi pes İbni Mesᶜ ūd
Çün ol dem ol emānet oldı maᶜ hūd

SK 57b

2080 Anı bir ṭaş şekl eyledi Allāh
Didi arż u semā vü ṭaġlara şāh

2081 Götürüñ didi bunlar ḳaçdı ol dem
Pes Ādem ilerü geldi hemān-dem

2082 Ṭutuban anı dizine çıḳardı
Girü yire ḳodı yaᶜ nī ki ardı

2083 Didiler kim götür didi eger Ḥaḳ
Götür dise götürürdüm muḥaḳḳaḳ

İÜ 68b

2084 Didiler kim götür ṭutdı götürdi
Ḳuşaḳ yirine çıḳardı vü ṭurdı

2085 Muḥaṣṣal çignine anı çıḳardı
Ḫiṭāb-ı ᶜ izzet ol dem aña irdi

2086 Girü indürme boynuñdan dir anı
Kim anuñ-çün yaratdum bil ki sini

2087 Senüñ boynuñda tā-rūz-ı ḳıyāmet
Hem evlāduñda ṭurısardur elbet

2088 Baña anuñla olursın yaḳın sen
Anuñla virürem cennet saña ben

2089 İrişen baña anuñla iriser
Görenler bini anuñla göriser

2078b göndermiş-idi: göndürmiş-idi BY.
2079b oldı: oldı ki SK, BY.
2080b semā vü: semāya SK.
2083b dise: dirse BY; götürürdüm: götürürem BY.
2085b ol dem aña: aña ol dem SK.
2086b ki: ben SK, − BY.
2087: − SK.

2090 Çi-ger faẕlum-ıla her işi gördüm
Sebeb līkin arada anı virdüm

AG 60b|BY 67a 2091 İlāhī bize çün virdüñ emānet
Girü vir ol emānāta diyānet

Der-Beyān-ı Ḥac-Kerden-i Ādem ᶜAleyhi's-Selām der-Beytü'l-Maᶜmūr*

2092 Dilüme girü bir feyż oldı lāmiᶜ
Kim ol feyż içre vardur çoḳ menāfiᶜ

2093 Çün Ādem redd-iken maḳbūl oldı
Murāda irdi muḳbil ḳul oldı

2094 Ḫiṭāb irdi Ḫudādan girü ol dem
Ki şimden girü çekme ḥasret ü ġam

2095 O yirde kim saña secde ḳılındı
Saña evlāduña ḳıble olındı

2096 Gerek ol yirde sen bir ev yapasın
Anı ḳıble idüp baña ṭapasın

2097 Ṭavāf it saᶜy ḳıl *lebbeyk* eyle
Yüce ṣavt-ıla hem *saᶜdeyk* eyle

İÜ 69a 2098 Bilürem ḳalbüñ içinde Ḫavānuñ
Kemāl-i iştiyāḳı vardur anuñ

SK 58a 2099 Anuñ daḫı saña var iştiyāḳı
Sizi cemᶜ eyleyem gide firāḳı

2091a çün virdüñ: virdüñ çün BY.
2091b emānāta: emānete SK.
* beyti'l-: beyt-i AG; maᶜmūr: muḳaddes SK.
2092a lāmiᶜ: cāmiᶜ SK.
2094b girü: ṣoñra İÜ, AG.
2096a sen: − İÜ.
2096b baña: aña SK.
2097a **lebbeyk:** "Allah'ım emret, emrine hazırım…" anlamında telbiye duasıdır. Hac veya umre için ihrama giren kimselerin söylediği bir sözdür (Keleş, 2016: 372).
2097b **saᶜdeyk**: "Ne mutlu sana!" anlamına gelir ve "lebbeyk ve saᶜdeyk" şeklinde kullanıldığında telbiye ifade eder.
2098a içinde: içre SK.

2100 Aña luṭf-ıla depren şefḳat it bol
Ki cümle mürsele ana olur ol

2101 Zī ki ḳudret gösterüp ḳılduñ müzeyyen ᶜ ālemi
Hem güzīn itdüñ ḳamulardan Ḥavā vü Ādemi

2102 Ḥarem ḳıldum ol evi kendüme ben
Ḳabūl idem ṭavāf it hem duᶜ ā sen

2103 Rivāyet var ki Ḥaḳ buyurdı anı
Ki senden iki biñ yıl öñdin anı

2104 Yire indürdüm eyle var ziyāret
Ḳabūl idem duᶜ āñı anda elbet

2105 İşidüp anı secde ḳıldı Ādem
Yürüdi Hindden Mekkeye ol dem

BY 67b

2106 Melekler cümle istiḳbāl ḳıldı
Ḳamusı ᶜ izzet ü iclāl ḳıldı

2107 Aña pes bir melek gönderdi ḥażret
Ki Mekke yolın irşād ide elbet

2108 Ḳadem başduġı yirler oldı maᶜ mūr
Ḥiṣār u şehr ü kūy oldı vü hem dūr

AG 61a

2109 Gelüp gördi bir ev yāḳūt-ı aḥmer
Zümürrüdden iki ḳapu mücevher

2110 Biri şarḳı biri ġarbı muṣannaᶜ
Ḳonılmış Kaᶜ be yirinde murabbaᶜ

2111 İçinde nūr-ı ezherden ḳanādīl
Ki cennetden çıḳardı anı Ḥaḳ bil

2112 Didi Ḥaḳ kim ḥarem eyledüm anı
İçinde dökmesün kimesne ḳanı

2101: 2094 İÜ, AG.
2105b yürüdi: yürürdi İÜ.
2109a bir: bu SK.
2109b ḳapu: ḳapusı SK.

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ اٰمِناً*

2113 Ḳıyāmet güni olınca ḥaremdür
Fesād itmeklik içinde ḥarāmdur

2114 Didi Ādem ki vaᶜ deñ ḳanı iy Ḥaḳ
Senüñ vaᶜ deñ olur elbet muḥaḳḳaḳ

İÜ 69b

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَاِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَاَنْتَ اَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ**

2115 Didüñ Ḥavvāyı cemᶜ idem senüñle
Ki ünsiyyet ṭutasın sen anuñla

SK 58b

2116 Didi Ḥaḳ göñlüñi ṭutġıl ṣafāda
Ṭurur ol Mervede vü sen Ṣafāda

2117 Naẓar ḳıl aña līkin urmaġıl el
Menāsik ḥükmi olmayınca ekmel

2118 Çü ᶜ Arfāt üzre vaḳfe ḳıldı Ādem
Ḥavā tābiᶜ olurdı Ādeme hem

2119 Pes anda ᶜ arfe gün bulışdı anlar
Görüp birbirini bilişdi anlar

2120 Anuñ-çün ol güne ᶜ arfe didi Ḥaḳ
Bilişmeklik günidür ol gün el-ḥaḳ

BY 68a

2121 Didiler *Rabbenā* nefse *ẓalemnā*
Ḫasirnā raḥmet itmezsen *eṣimnā*

2122 Didi Ḥaḳ bildüñüz siz sizi şimdi
Size raḥmetler idem ben de imdi

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle AG, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *...Oraya kim girerse, güven içinde olur…* (Âl-i İmrân 3/97).
2113a olınca: olıcaḳ SK.
2113b itmeklik: itmek SK.
** kemā ḳāle'llāhü: ḳāle AG, BY; Taᶜ ālā: − AG, SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *'…Senin vaadin elbette gerçektir. Sen de hükmedenlerin en iyi hükmedenisin.'*" (Hûd 11/45).
2115b sen: − SK.
2117a ḳıl: − SK.
2121a **Rabbenā ẓalemnā**: bk. 1926a dipnot.
2121b eṣimnā: eṣemnā SK. || **ḫasirnā**: "Hüsrana uğradık", **eṣimnā**: "Günah işledik".

2123 Yirince ḳıldılar ḥaccı tamāmet
Pes itdi ḥacların maḳbūl ḥażret

2124 Pes andan girü Hinde vardı bunlar
Dilek olduḳça anda ṭurdı bunlar

2125 Gelüp her demde Ādem ḥacc iderdi
Dönüp andan girü Hinde giderdi

AG 61b 2126 Her adım kim adar üç günlük-idi
Aña göreydi Ādem büyük-idi

2127 Ki ḳırḳ kez eyledi anda ḥac Ādem
Anuñla göñlini eglerdi dem dem

2128 Yürürken cennet içinde selāmet
Çeker dünyāda biñ dürlü ġarāmet

2129 Göñül eglerdi görüp ol maḥalli
Ḳaçan ider anı bir ev tesellī

İÜ 70a 2130 İlāhī göñlümüze vir tecellī
Kim anuñla bulavuz ḫˇoş tesellī

2131 Çü ḳılduñ Ādem ü Ḥavvāya şefḳat
Muḥammed dōstlıġına oldı raḥmet

2132 Ḳamuya raḥm it anuñ ḥürmetine
Şefīᶜ it anı cümle ümmetine

2133 Zī ki ḳudret gösterüp ḳılduñ müzeyyen ᶜālemi
Hem güzīn itdüñ ḳamulardan Ḥavā vü Ādemi

2123a yirince: bir niçe SK.
2126: SK'de der-kenar.
2126a kim: ki SK.
2127a anda ḥac: ḥacc anda SK, BY.
2128b dünyāda biñ dürlü: biñ dürlü dünyāda İÜ, AG.
2129b-2130b: SK'de takdim-tehirli.
2129b ider: ide SK, BY.
2130a göñlümüze: göñlümüzi İÜ.
2133: 2130 İÜ, AG.

2134 Ḳamu ᶜ ālemlere raḥmet Muḥammed
Olupdur cümleye ḥuccet Muḥammed

2135 Dıraḫt-ı vaḥdete mīve Muḥammed
Ḳamu peyġām-bere zübde Muḥammed

SK 59a 2136 Gelüpdür ᶜ ālem-i ḳudsden Muḥammed
Celīdür cinden ü insden Muḥammed

BY 68b 2137 Şehā bu ṭōp-ı meydān-ı celālet
Risālet hem nübüvvet hem kerāmet

2138 Senüñdür ur şefāᶜ at ṭōpın iy cān
İrişsün ümmetüñe cümle iḥsān

2139 Somāṭ-ı raḥmeti basṭ it cihāna
Ki ṭoyuñdan irişe cümle cāna

2140 Benem muḥtāc u aç u hem faḳīrüñ
Ẕelīlüñ müstemendüñ hem ḥaḳīrüñ

2141 Ola kim ṭoyınam ṭoyuñda iy şāh
Münevver-rūḥ olam nūruñla iy māh

2142 Eger mevc ura deryā-yı şefāᶜ at
İçinde ġarḳa vara cümle ümmet

Der-Beyān-ı ᶜ Ahd-i Mīṣāḳ ve Nidā-Kerden-i Ḥaḳ be-Güften-i *Elestü bi-Rabbiküm**

2143 Elā iy ṭālib-i esrār-ı maᶜ nī
Ne cevherler döker gör bār-ı maᶜ nī

AG 62a 2144 Gel imdi diñlegil bir niçe taḥḳīḳ
Bu taḥḳīḳ içre muḥkem eyle tedḳīḳ

2136b insden: insān İÜ.
2140a benem: ben-i İÜ, AG.
2140b ẕelīlüñ: ẕelīl ü SK, BY.
2141a ṭoyınam: ṭoyına SK.
2141b nūruñla: rūḥuñla SK.
* ᶜ ahd: ᶜ aḳd İÜ, AG, BY; güften-i: güft-i SK. || *"…Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?.."* (A'râf 7/172)
2143a maᶜ nī: maᶜ ānī SK.

2145 Gelüpdür İbni ᶜ Abbāsdan rivāyet
Müfessirler anı ḳıldı beşāret

2146 O dem kim Ādemi yaratdı Allāh
Daḫı cennetden iḫrāc itdi Allāh

İÜ 70b 2147 Seni kim düzdi yā Ādem didi Ḥaḳ
Didi yā Rabbi sen düzdüñ muḥaḳḳaḳ

2148 Didi kim secde ḳıl pes secde ḳıldı
Ḫudānuñ emrine meᵓ mūr oldı

2149 Didi yā Ādem evvelde irādet
Budur senden alam ᶜ ahd-i emānet

2150 Buyurdı Cibrīle cennete vardı
Ḥacerü'l-Esvedi andan çıḳardı

2151 Ḥacer bir aḳ yāḳūt-ıdı ol dem
Güneş gibi żiyā virür-idi hem

2152 Eger müşrik aña el urmayaydı
Ḳararmayaydı her dem aḳ olaydı

BY 69a 2153 Daḫı ger yapışaydı ehl-i ᶜ illet
Şifā olaydı emrāżına elbet

SK 59b 2154 Getürdi Ādemüñ anı ḳatına
Kim andan ᶜ ahd almaḳ niyyetine

2155 Buyurdı pes iḥāṭa_itdi melekler
Bu ḥāletden ᶜ aceb ṭutdı felekler

2156 Girü ḫavf itdi bu ḥāletden Ādem
Vücūdı lerzeye geldi hemān-dem

2150a Cibrīle: Cibrīl SK, Cebreᵓ īl BY.
2150b andan: anda SK, BY.
2152a urmayaydı: urmasaydı SK.
2154a Ādemüñ anı: Ādemi anuñ BY.
2155b ḥāletden: ḥāletde SK; felekler: melekler İÜ, AG.

2157 Hemān-dem başdı_anuñ ṣadrına Cibrīl
Didi ḳorḳma budur maḳṣūd-ı Ḥaḳ bil

2158 Pes Allāhü Taᶜ ālā ᶜ izzet-ile
Ṣıġadı arḳasın ḳudret eli-le

2159 Eṣaḥ bu ki_emr idüp Cibrīle anı
Ṣıġadı Cibrīl Ādem arḳasını

2160 Naẓar ḳıl imdi yā Ādem dir Allāh
Çıḳar ẓahruñdan evvel bir ulu şāh

2161 Hemān-dem çıḳdı ẓahrından Muḥammed
ᶜ Urūc itdi çıḳup ṣaġ yaña Aḥmed

2162 Güneş gibi mücellā nūrı anuñ
Götürdi ẓulmetini hep cihānuñ

AG 62b 2163 Hemān *lebbeyk* çaġırdı Muḥammed
Şehādet eyleyüp ṭurdı Muḥammed

İÜ 71a 2164 Didi kim *lā ilāhe illa'llāh*
Ḳuluñdur hem *Muḥammed resūlu'llāh*

2165 Buyurdı Ḥaḳ seni kim ḫalḳ idüpdür
Didi kim bini Allāh yaradupdur

2166 Didi kim secde ḳıl secde_itdi ol māh
Didi kim ben ḳuluñam sensin Allāh

2167 Didi mīṣāḳ aluram senden iy cān
Ḳabūl itdüm didi ne dirse sulṭān

2168 Didi pes ḥacere imdi elüñ sil
Ki ᶜ ahdüñ ṣaḳlayısardur ḥacer bil

2157a dem: − SK.
2158b arḳasın: ẓahrını SK.
2160b bir: − SK.
2163a **lebbeyk**: bk. 2097a dipnot.
2165b kim: − SK.
2166a itdi: eyledi SK.

2169 Elin sildi vü ᶜahdin ḳıldı itmām
O dem Ḥaḳ bī-nihāyet ḳıldı inᶜām

BY 69b 2170 Çıḳardı enbiyāyı andan Allāh
Sizi kim ḫalḳ idüpdür didi ol şāh

2171 Didiler kim yaratduñ cümleyi sen
Ki biz ᶜabdüz ḳamumuz Ḫālıḳı sen

2172 Çırāġ gibi bular berrāḳ-ıdılar
Çırāġdan daḫı belki aḳ-ıdılar

SK 60a 2173 Zī ki ḳudret gösterüp ḳılduñ müzeyyen ᶜālemi
Hem güzīn itdüñ ḳamulardan Ḥavā vü Ādemi

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَاِذْ اَخَذْنَا مِنَ النَّبِيّٖنَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَاِبْرٰهِيمَ وَمُوسٰى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقاً غَلِيظاً*

2174 Ḳamusından daḫı mīs̱āḳ aldı
Ne nevᶜa oldı ᶜahdin cümle bildi

2175 Ḥacer üstine ḳamu ḳodılar el
Ki mīs̱āḳ eylediler cümle mürsel

2176 Çü gördiler ki enverdür Muḥammed
Ḳamudan ġāyet ezherdür Muḥammed

2177 Didi Ḥaḳ bu ḥabībümdür bilüñüz
Ḳamuñuz aña ᶜizzetler ḳıluñuz

İÜ 71b 2178 Anuñ dōstlıġına ḳıldum sizi ben
Anuñ-çün bulduñuz bu nūrı benden

2179 Baña maḥbūb ḳıldum bilüñ anı
Anuñ-içün yaratdum hep cihānı

2172b belki: belkim İÜ, AG.
2173: 2167 İÜ, AG.
* ḳāle'llāhü Taᶜālā: ḳāle TaᶜālāAG, − SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Hani biz peygamberlerden sağlam söz almıştık. Senden, Nûh'tan, İbrâhîm, Mûsâ ve Meryem oğlu Îsâ'dan da. Evet biz onlardan sapasağlam bir söz almıştık.*" (Ahzâb 33/7).
2176a enverdür: envārdur SK.

AG 63a

2180 Pes ol ḳamuñuza ḫātem olısar
Zamān āḫir olıcaḳ ol geliser

2181 Pes andan Ḥaḳ çıḳardı evliyāyı
Ki gösterdi o demde aṣfiyāyı

2182 Bular berrāḳ-ıdılar miṣl-i kevkeb
Çıḳuban ṭurdılar ṣaġ cānibe hep

2183 Çıḳardı ḳamu ẕürriyyātı Raḥmān
Bulara söyledi ol demde sulṭān

BY 70a

2184 Didi kim düzdi sizi didiler sen
Vücūd irdi ḳamu maḫlūḳa senden

2185 Didi kim ḳıluñ imdi baña secde
Ḳamu müʾminler itdi anda secde

2186 Münāfıḳlarla ḳaldı anda küffār
Seçildi anda ebrār-ıla füccār

2187 Bulardan daḫı mīṣāḳ aldı sulṭān
Nitekim enbiyādan aldı ol ḫan

2188 Ḳamu müʾminler itdi anda mīṣāḳ
Ḥaḳ-ıla vaʿde ḳıldı yaḳın ıraḳ

2189 Ḥacer üstine ḳamu el ḳodılar
Ḥaḳa Ḥaḳ ġayrına hep ḳul didiler

2190 Bizi ol ḳullaruñdan eyle yā Rab
Kim ol ʿahde vefā gösterdiler hep

2191 Budur mīṣāḳ dirler ehl-i taḥḳīḳ
İlāhī vir ḳamuya fażl u tevfīḳ

SK 60b

2192 Rivāyet ululardan görmişem ben
Didi Ḥaḳ yā ḫacer aç aġzuñı sen

2180a ḫātem: ḫātim İÜ, AG.
2188: − SK.
2192b Ḥaḳ: − SK.

2193 Çün açdı aġzını ḳodı emānet
Ṭurısar anda ḳopınca ḳıyāmet

2194 Rivāyet bir daḫı bunda_eylediler
Ḥacer evvel ferişteydi didiler

İÜ 72a 2195 O dem kim Ādemi ḫalḳ itdi Allāh
Daḫı hem cennete iletdi Allāh

2196 Şecerden yime diyü ᶜahd ḳıldı
Hem anda ol ferişte şāhid oldı

2197 Müvekkel Ādeme ḳıldı anı hem
Ki ᶜahdin Ādeme añdura her dem

2198 O dem ki_Ādem şecerden almış-ıdı
Melek ol demde ġaybet ḳılmış-ıdı

AG 63b 2199 Ḫurūc itdükde pes cennetden Ādem
Melek girü ḥużūra irdi ol dem

2200 Görür kim ᶜahdini Ādem unutmış
Aña itme dinilen işi itmiş

BY 70b 2201 Didi gördüñ mi bozmış ᶜahdi Ādem
Gerek ṭaᶜn ide aña cümle ᶜālem

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَلَقَدْ عَهِدْنَا اِلَى اٰدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْماً*

2202 Aña Ḥaḳ bir naẓar heybetle ḳıldı
Hemān-dem ol melek bir cevher oldı

2203 Buyurdı Ādeme iletdi Cibrīl
Didi bunuñla gözüñ yaşını sil

2194a bir: − SK, BY.
2195a kim: ki SK.
2198a almış-ıdı: yimişdi SK.
* ḳāle: ḳāle'llāhü İÜ. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *And olsun, bundan önce biz Âdem'e (cennetteki ağacın meyvesinden yeme diye) emrettik. O ise bunu unutuverdi. Biz onda bir kararlılık bulmadık.*" (Tâhâ 20/115).
2202b melek: − SK.
2203a Ādeme: Ādem SK.

2204 Silerdi anuñ-ıla gözyaşın bol
Velīkin bilmez-idi neydügin ol

2205 Ḥacer didi bilür misin beni sen
Didi Allāh bilür bilmezem ben

2206 Didi ol kim saña cennet içinde
Müvekkel olur-ıdum her dem anda

2207 Negāhin bir gün anda ġāyib oldum
Gelüp sini bu ḥāl içinde buldum

2208 Didüm kim ᶜahdini bozmış Ḫudānuñ
Didi Ḥaḳ perdesin yırtduñ sen anuñ

2209 Degülem rāżī senden ben didi Ḥaḳ
Beni bu nevᶜ-ile ṭaş eyledi Ḥaḳ

SK 61a 2210 Zī ki ḳudret gösterüp ḳılduñ müzeyyen ᶜālemi
Hem güzīn itdüñ ḳamulardan Ḥavā vü Ādemi

2211 Ḳıyāmetde getüre ḥażret anı
Ola ᶜaynı vü üẕni vü lisānı

İÜ 72b 2212 O dem ki_Ādemle mīṣāḳ itdi ḥażret
Ḥacerü'l-Esvede virdi emānet

2213 Dönüp didi ki yā Ādem naẓar ḳıl
Görüp ẕürriyyetüñi şimdiden bil

2214 Baḳup ṣaġına vü güldi hemān-dem
Ṣolına baḳdı vü aġladı ān-dem

2215 Ki aḳ yüzlü güzeller ṣaġ yanında
Ḳara yüzlüler olmış ṣol yanında

2207a gün: dem SK, BY.
2208a kim: ki SK.
2208b yırtduñ: bozduñ İÜ, AG, BY.
2209a ben: pes SK.
2210: − İÜ, AG.
2211a ḥażret-anı: BY'de takdim-tehirli.
2212a Ādemle: Ādeme SK.

BY 71a

2216 Daḫı hem gördi dürlü renkde bunlar
Kim ebyaż kimi esved kimi aḥmer

2217 Kimi ebraş kim aᶜ rac kimi aᶜ mā
Eṣamm u ebkem ü efḳardur aġnā

AG 64a

2218 Kimi gökçek ki döymez baḳmaġa göz
Kimi çirkin dilemez aḳmaġa göz

2219 Didi Ādem ki yā Rabbi ᶜ aceb ne
Buları düz yaratmaduñ sebeb ne

2220 Didi sevdüm ki bunlar ola ẕākir
Görüben birbirini ola şākir

2221 Didi hem gök yaratdum ehlini hem
Daḫı hem yir yaratdum ehli ādem

2222 Çü cennet düzdüm ehlin gökçek itdüm
Cehennem ehlini çirkin yaratdum

2223 Münāsib ḳıldum ehlin her birinüñ
Ki ṭutmaz birisi yirin birinüñ

2224 Pes ol dem didi ḳullarına ḥażret
Temennī her biriñüz ḳıluñ elbet

2225 Kimi dünyāda māl u kim ṣanāyiᶜ
Temennī itdi ḳıldı ᶜ ömri żāyiᶜ

2226 Yüzin dönderdi bir ḳısmı ḳamudan
Ne cennet umdı ne ḳorḳdı ṭamudan

2227 Didi maḳṣūduñuz ne didiler sen
Rıżāñı isterüz yā Rabbi senden

2216b aḥmer: aḫar SK.
2217a ebraş: ebraż SK, ebraṣ BY; kimi: kim SK.
2218: AG'de der-kenar.
2218b aḳmaġa: baḳmaġa İÜ, AG.
2221a yaratdum: yaratduñ BY.
2225a kim: kimi SK.

2228 Didi Ḥaḳ siz benümsiz ben sizüñem
Murād ol-ıdı ḫalḳ olmaḳdan ādem

İÜ 73a|SK 61b 2229 Buyurdı girü secde cümleye Ḥaḳ
Pes iki fırḳa oldı bunlar el-ḥaḳ

2230 Birisi secde ḳılup geldi vecde
İbā itdi biri ḳılmadı secde

2231 Buları gördi ol secde ḳılanlar
İki fırḳa oluban ṭurdı bunlar

2232 Girü bir fırḳası secde_eylediler
Hem ol dem Ḫālıḳuñ şükrin didiler

BY 71b 2233 Ki bize secdeye tevfīḳ virdi
Şükür kim secde-i taḥḳīḳ virdi

2234 Ezel pes geldi īmān-ıla bunlar
Girü ḫatm oldı īmān-ıla bunlar

2235 Çün anda secde pes iki idildi
Anuñ-çün bunda secde iki oldı

2236 Peşīmān oldı secde_itmedi biri
Pes anlar bulımaz fevz-i kebīri

AG 64b 2237 Bular evvelde īmān-ıla geldi
Velī āḫirde ol küfr-ile öldi

2238 Şular kim evvel itmemişdi secde
Ḥaḳuñ ḳatında gelmemişdi vecde

2239 Bular hem iki fırḳa oldı anda
Ki bir fırḳa peşīmān oldı anda

2240 Ki niçün secde itmedük didiler
Hemān-dem Ḥaḳḳa secde eylediler

2233: − SK.
2233b secde-i: secdede BY.
2238a itmemişdi: itmiş-idi SK.
2240a secde: − SK.

2241 Bulardur ol ki dünyāda Müsülmān
Oluban gitdi āḫir ehl-i īmān

2242 Ki evvel küfr-ile gelmişdi anlar
Ṣoñında ehl-i dīn olmışdı anlar

2243 Şular kim secde ḳılmadılar anlar
Budur kāfir gelüp kāfir ölenler

2244 İlāhī bizi ḳıl īmān ehli
Girü āḫirde ḳıl iḥsān ehli

2245 Eger diñilse çün budur irādet
Olur mı nāfiᶜ itmeklik ᶜ ibādet

İÜ 73b 2246 Dirüz cüzʾī irādet var elinde
Görür her neye ṣarf iderse anda

2247 Daḫı budur ki fiᶜlinden ṣorılmaz
Anuñ ḥikmetlerine hīç irilmez

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْئَلُونَ*

SK 62a 2248 Muḥammed sırr-ı Raḥmāndur pes oldur mefḫar-i ᶜālem
Anuñ nūrından olmışdur behişt ü ᶜarş u kürs ādem

BY 72a 2249 Bizüm işledügümüzden ṣorılur
Ḳıyāmet ḳopar u mīzān ḳurılur

2250 Çü ᶜabdüz biz bize ḫıdmet yaraşur
Ki ḳuldan ḫˇōcaya ṭāᶜat yaraşur

2241a Müsülmān: Müsürmān BY.
2242a ki: kim SK; anlar: bunlar SK, BY.
2242b dīn: īmān SK; anlar: bunlar SK, BY.
2245b mı: − SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle AG, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *O, yaptığından dolayı sorgulanamaz, fakat onlar sorgulanırlar.*" (Enbiyâ 21/23).
2248: − İÜ, AG. || Beytin vezni: *mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün.*
2249a işledügümüzden: işledügümüze SK; ṣorılur: ṣorular AG.
2250a biz: − SK, BY.

2251 İlāhī lāyıḳın eyle müyesser
Bize tā keşf ola rāh-ı peyem-ber

2252 Bu ᶜālemdür elestüñ ᶜālemi pes
Ki bir dürlü cevāb eyledi herkes

2253 Belī diyenler oldı müᵓmin-i Ḥaḳ
Naᶜam diyenler oldı kāfir el-ḥaḳ

2254 Buları Ḥaḳḳ iᶜāde ḳıldı girü
Ki Ādem de bayaġı oldı girü

2255 Pes andan Ḥaḳ buyurdı girü ol dem
ᶜİmāret eylesün bu yiri Ādem

AG 65a

2256 Buyurdı Cebreᵓīl Firdevse girdi
Ki Ādem-çün iki öküz getürdi

2257 Daḫı buġday getürdi ekmek-içün
Bu yirde hem zirāᶜat itmek-içün

2258 Çıḳardı ṭamudan bir z̲erre nārı
Velī ḳılmadı bu yirde ḳarārı

2259 Delüp yiri caḥīme indi gitdi
Tamāmet aṣlına dek irdi yitdi

2260 Yudılar nūr-ıla yitmiş kez anı
V'eger-nī hep yaḳaydı bu cihānı

2261 Temettuᶜ ḳıldı bu nevᶜ-ile Ādem
Yiri tā kim ᶜimāret ḳıla Ādem

2262 Ḥavādan ki_oldı evlād oldı ikiz
Ki her dem oldı bir oġlan u bir ḳız

2251a lāyıḳın eyle: lāyıḳ eyle ḳıl SK.
2252b bir: − SK.
2255b ᶜimāret: ᶜibādet İÜ.
2256a Cebreᵓīl: Cebrāᵓīle SK; girdi: vardı AG.
2259b tamāmet: tamām SK.
2261a bu: bir İÜ, AG.
2261b ḳıla: ḳıldı İÜ, AG.

İÜ 74a

2263 Rivāyetdür ki biş yüz oġlan oldı
Ki her biriyle bir ḳız bile geldi

2264 Velīkin Şīṯi yigit ḳıldı ḥażret
Muḥammed nūrına eyledi ḥürmet

2265 Ulu oġlınuñ oldı adı Ḳābil
Pes andan kiçisinüñ adı Hābil

BY 72b

2266 Buyurdı Ḳābilüñ ḳız ḳardaşını
Ala Hābil daḫı anuñ işini

SK 62b

2267 Daḫı hem Hābilüñ ḳız ḳardaşını
Ala Ḳābil daḫı anuñ işini

2268 Adı Eslīmā Ḳābil ḳardaşınuñ
Leyūẕā Hābilüñ ḳız ḳardaşınuñ

2269 Çü ḥasnā gördi Ḳābil ḳardaşını
Diledi ala öz ḳız ḳardaşını

2270 Buyurdı Ḥaḳ ki ḳurbān eylediler
Ki Ḥaḳ yolına iḥsān eylediler

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ ابْنَيْ اٰدَمَ بِالْحَقِّ اِذْ قَرَّبَا قُرْبَاناً*

2271 Meger kim böyle-y-idi anda fermān
Oda ururdı her kim itse ḳurbān

2272 Eger yansa bilürdi ki_oldı maḳbūl
Ve-ger yanmasa ol olurdı maᶜ zūl

2273 Ṭutup bir ḳoçı iḫżār itdi Hābil
Ki bir ṭutam taḫıl ṣapını Ḳābil

2263b geldi: oldı İÜ.
2264a Şīṯi: Ṣīti AG; yigit: yiktā SK, BY.
2266a Ḳābilüñ: Hābilüñ SK.
2266b daḫı: pes İÜ, AG, de pes BY.
2269a ḥasnā: ḫüsnā SK.
* "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *(Ey Muhammed!) Onlara, Âdem'in iki oğlunun haberini gerçek olarak oku…"*(Mâide 5/27).
2272a ki: − SK.
2272b ve-ger: eger İÜ, AG.

AG 65b

2274 Didi ger ola ger olmaya maḳbūl
Ebed almaya ḳız ḳardaşumı ol

2275 Getürüp bir yire ḳodılar anlar
Çıḳup ṭaġ üstine ṭurdılar anlar

2276 İnüp gökden bir āteş ḳoçı yaḳdı
Hemān Ḳābil ḥased cāna bıraḳdı

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى فَتُقُبِّلَ مِنْ اَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْاٰخَرِ*

2277 Hemān-dem Ḥaḳḳa inkār eyledi ol
Ki ḳurbānum benüm olmadı maḳbūl

İÜ 74b

2278 Urup öldürdi Ḳābil ḳardaşını
Aluban gitdi hem ḳız ḳardaşını

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ اَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَاَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ**

2279 Ücāc oldı baḥırlar ol dem iy cān
Daḫı birbirine ḳaṣd itdi ḥayvān

BY 73a

2280 Çü kāfir oldı dökdi yire ḳanı
Pes andan geldi küffāruñ ḳalanı

2281 Yidi gün yir tezelzül ḳıldı ol dem
Ki ifsād itdi yirde ibn-i Ādem

2282 Bu kez yir Hābilüñ ḳanını yutdı
Pes anda Ḳābile Ḥaḳ gör ki n'itdi

2274a ger (2.): − SK.

* ḳāle'llāhü Taᶜālā: ḳāle TaᶜālāAG, kemā SK, kemā ḳāle TaᶜālāBY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…Hani ikisi de birer kurban sunmuşlardı da birinden kabul edilmiş, ötekinden kabul edilmemişti…*" (Mâide 5/27).

2277b olmadı: ḳılmadı İÜ, AG.

** ḳāle'llāhü Taᶜālā: − AG, kemā ḳāle TaᶜālāSK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Derken nefsi onu kardeşini öldürmeye itti de (nefsine uyarak) onu öldürdü ve böylece ziyan edenlerden oldu.*" (Mâide 5/30).

2280a dökdi yire: yire dökdi SK, BY.

2282b anda: andan SK, BY; Ḳābile: ḳan-ıla İÜ, AG.

SK 63a

2283 Muḥammed sırr-ı Raḥmāndur pes oldur mefḫar-i ᶜālem
A[nuñ] nūrından olmışdur behişt ü ᶜarş u kürs ādem

2284 Didi Ḳābile n'itdüñ ḳardaşuñı
Fesād itdüñ oda yaḳduñ başuñı

2285 Didi ben bilmezem ḥāfıẓ degülem
Didi şāhid-durur andan aḳan dem

2286 Niçün nā-ḥaḳ yire ḳatl itdüñ anı
Ki çıḳdı cānı aḳdı yire ḳanı

2287 Didi ḳatl itdüm-ise ḳanı ḳanı
Şehādet eyleyüp ḳılsun beyānı

2288 Ḥarām itdi pes ol dem yire ḥażret
Pes andan ṣoñra yutmaz ḳanı elbet

2289 Bu yirde İbni ᶜAbbās itdi taḳrīr
Ki ol dem cümle eşyā oldı taġyīr

2290 Aġaçlar baᶜżı dikenlendi ol dem
Yimişler ekşi oldı lezzeti hem

AG 66a

2291 Ṣular telḫ oldı vü tuz oldı yirler
Hem ol dem ḳaçdı ḳuşlar canavarlar

2292 Didiler çün bu nevᶜa itdi ādem
Emānet bulmaz andan cümle ᶜālem

2293 O dem Ādem ṭavāf-ı beyt iderdi
Görür yiryüzi özge ḥāle vardı

2294 Didi bir ḥādiṣe olmışdur elbet
Anuñ-çün oldı bu nevᶜa ᶜalāmet

İÜ 75a

2295 Dönüben tīz girü Hinde irişdi
Görüp bu ḥāli pes giryāna düşdi

2283: − İÜ. AG'de 2271.beytin akabindeki ayet-i kerimeden hemen sonra.
2284a n'itdüñ: n'itdi İÜ.
2285b andan: anda SK.
2294-2295: AG'de takdim-tehirli.

BY 73b

2296 Oġul acısı görmemişdi Ādem
Görüben anı aġladı hemān-dem

2297 Bu nevᶜa sözler inşā itdi ol cān
Girü hicr aġusından ṭatdı sulṭān

Merşiyye-i Ādem Şafiyyu'llāh

2298 *Taġayyerti'l-bilādü ve men ᶜaleyhā*
Fe-vechü'l-arżı muġayyerun ḳabīḥun

2299 *Taġayyera küllü ẕī-levnin ve ṭaᶜmın*
Ve ḳalle beşāşetü'l-vechi'l-melīḥun

2300 *Ḳatele Ḳābilü Hābile eḫāhü*
Fevā-esefā ᶜale'l-vechi'ṣ-ṣabīḥun

Meşnevī*

2301 Girü hem İbni ᶜ Abbāsdan rivāyet
Bu nevᶜa eyledi ḥāli ḥikāyet

SK 63b

2302 Ki ḳamu enbiyā şiᶜr itmemişdür
Velī bu sözi Ādem söylemişdür

2303 Ki bu merṣiyye manẓūm olmamışdur
Bunı Süryānīce Ādem dimişdür

2304 Meger kim ṣoñra geldi bir ᶜaceb cān
Aña dirlerdi Yaᶜzüb ibni Ḳaḥṭān

2305 Meger evvel ᶜ Arab dilin o yazmış
Hem Ādem sözini naẓm üzre düzmiş

2297b ṭatdı: ṭutdı İÜ.
2298: *"Beldeler ve oralarda olanlar değişti; böylece yeryüzünün çehresi değişti ve çirkinleşti."*
2299a ṭaᶜmın: ṭuᶜmın İÜ, AG.
2299: *"Rengi ve tadı olan her şey değişti. Güler yüzün tebessümü azaldı."*
2300: *"Kabil kardeşi Habil'i öldürdü. Vah benim o güzel yüzlüme!"*
* Sadece BY nüshasında var, diğer nüshalarda yok.
2303a bu merṣiyye: merṣiyye-i İÜ, AG, bir merṣiyye SK, BY; anlam gereği AÜ nüshasından tamamlandı; olmamışdur: olmış-ıdı İÜ, AG.
2303b dimişdür: dimişdi İÜ, AG.
2304a cān: ḫan AG.
2305b düzmiş: dimiş AG.

2306 Bu nevᶜa daḫı naẓm itmiş ziyāde
Ki her ḥarfine dürr itmiş ḳılāde

Şiᶜr*

2307 *Ve mālī lā ecūdü bi-sekbi demᶜin*
Ve Hābilü teżamennehu'ż-żarīḥu[n]

2308 *Erā ṭūle'l-ḥayāti ᶜaleyye ġammen*
Fehel ene min-ḥayātī müsterīḥu[n]

Meşnevī**

AG 66b|BY 74a 2309 Bu nevᶜa ḳırḳ gün aġlaşdılar anlar
Bu kez ḥadden iñen aşdılar anlar

2310 Egerçi ḳışşa çoġ-ıdı ḫaberde
Velī ben muḫtaṣar ḳıldum bu yirde

İÜ 75b 2311 Ḫiṭāb irdi bulara Ḥaḳdan ol dem
Ki aġlamayalar yimeyeler ġam

2312 Virem bunlara ben bir güzel oġlan
Peyem-berler ḳamusı gele andan

2313 Muḥammed nūrı Ādemde ṭururdı
Cebīninde güneş tek berḳ ururdı

2314 Çü ḥaml irdi Ḥavāya iy hünerver
Cebīnin nūr anuñ ḳıldı münevver

2315 Çü ṭoġdı Şīṯ ḳodılar adını
Ḥaḳuñ baḫşişi dimek oldı yaᶜnī

2316 Güneş gibi yüzinde ṭoġdı ol nūr
Görüp Ḥavvā vü Ādem oldı mesrūr

---

* – İÜ, AG.
2307: *"Bana gelince kan dökmeyi hiç beceremiyorum! Habil'i ise türbe uhdesine alıp saklamıştır."*
2308: *"Hayatın uzunluğunu kendim için bir sıkıntı olarak görüyorum. (Bu hâlimle) hayatımdan müsterih miyim ki!"*
** – İÜ, AG.
2310: − SK, BY.
2315a Şīṯ: Şīt BY.

2317 Buyurdı Ādeme Ḥaḳ girü ol dem
Ki maᶜ mūr ide bu dünyāyı Ādem

2318 Pes aña Cebreʾīl gönderdi Sübḥān
Ḳamu ṣanᶜ atları bildürdi sulṭān

2319 Ki her bir ṣanᶜ atı bir oġlına ol
İdüp taᶜ līm bildürdi ḳamu yol

2320 Pes andan Ādeme geldi nübüvvet
Ki evlādını Ādem ḳıla daᶜ vet

2321 Daḫı on ṣuḥf indürdi aña Ḥaḳ
Şerīᶜ at virdi ṣuḥf-ıla muḥaḳḳaḳ

SK 64a 2322 Muḥammed sırr-ı Raḥmāndur pes oldur mefḫar-i ᶜ ālem
Anuñ nūrından olmışdur behişt ü ᶜ arş u kürs ādem

2323 Ḥaḳuñ emrin didi evlāda ol cān
Didi kim getürüñ Allāha īmān

2324 Diñüz Ḥaḳ bir-durur yoḳ ġayr-ı Allāh
Ṣafī Ādem Muḥammed resūlu'llāh

2325 Didi hem bilüñ efḍaldür Muḥammed
Ḳamu mürselden ekmeldür Muḥammed

BY 74b 2326 Cemāli bedr-i enverdür Muḥammed
Beyānı dürr ü cevherdür Muḥammed

İÜ 76a 2327 İde çün Mekkede ṭalᶜ at Muḥammed
Ḳıla her milleti daᶜ vet Muḥammed

AG 67a 2328 Ḥaḳīḳat menbaᶜ -ı ḥikmet Muḥammed
Gelüpdür ᶜ āleme raḥmet Muḥammed

2318a Sübḥān: sulṭān SK, BY.
2319b yol: bol İÜ.
2320b evlādını: evlādın SK.
2321a indürdi: gönderdi SK, BY.
2322: 2313 İÜ, AG.
2324a yoḳ: yoḳdur SK.
2325a hem: − SK.
2326a cemāli: cümle SK.

2329 Bu sözlerden ḳamu maḳṣūd oldur
Bu ḫilḳatden ḳamu maᶜ hūd oldur

2330 İlāhī bizi aña ümmet eyle
Cemīᶜ -i ümmete hem raḥmet eyle

Der-Beyān-ı Vefāt-ı Ādem Ṣafiyyu'llāh ve Vaṣiyyet-i Ū be-Şīṯ ve Mertebet-i Enbiyā ᶜ Aleyhimü's-Selām*

2331 Çün Ādem sürdi ᶜ ömrin oldı āḫir
Tefaḥḥuṣ eyledi ḥālini bir bir

2332 Buyurdı Ḥaḳḳ ide Şīṯe vaṣiyyet
Hem andan ala mīṯāḳ Ādem elbet

2333 Oḳudı ḳatına pes Şīṯi Ādem
Didi bil bunda olmaz kimse ḫurrem

2334 Saña birḳaç vaṣiyyet eylerem ben
Ḳabūl it tā ki devlet bulasın sen

2335 Ḫudānuñ buyruġından şaşma bir dem
Muḥammed adını ẕikr eyle her dem

2336 Ḳamumuzdan Ḥaḳuñ maḳṣūdı oldur
Ḥabībidür daḫı maḥmūdı oldur

2337 Ḥaḳa aña getürmez kim ki īmān
Ḥaḳīḳat bil degüldür ol Müsülmān

2338 Ḳıluram daḫı biş dürlü naṣīḥat
Ṭutarsañ görmeyesin hīç faẓīḥat

2330a bizi: − SK.
2330b ümmete: ümmetine İÜ.
* Ṣafiyyu'llāh: Ṣafī BY; Şīṯ: Şīt AG; ᶜ aleyhimü's-selām: ᶜ aleyhi's-selām AG, BY.
2331a ᶜ ömrin: ᶜ ömri İÜ.
2331b ḥālini: ḥālin SK.
2332a Şīṯe: Şīte AG, BY.
2333a Şīṯi: Şīti BY.
2333b bil: pes SK, BY.
2337a kim: her İÜ, AG.
2337b Müsülmān: Müsürmān AG.

2339 Bir ol ki_itme cihāna iᶜ timādı
Ki bunda kimsene bulmaz murādı

SK 64b 2340 Ben itdüm iᶜ timādı cennetine
Elümden aldı ṣaldı miḥnetine

2341 İkinci tābiᶜ olma ᶜavrete sen
Ben uydum ḫāric oldum cennetinden

BY 75a 2342 Üçünci bu ṣoñın fikr it her işüñ
Murāduñca_olmaḳ isterseñ ger işüñ

İÜ 76b 2343 Daḫı ger varsa göñlüñ ıżṭırāba
Aña uyma ki varursın ḫarāba

2344 Bişinci bu her işde meşveret ḳıl
Bu pendi ṭutdı her kim oldı ᶜāḳıl

2345 Meleklerle ger itsem meşveret ben
Ururdum başa tāc-ı mekremet ben

AG 67b 2346 Pes andan didi ol dem kim baña merk
İre vü eyleyem bu dünyeyi terk

2347 Birez dem gelmeñüz siz ḫażretüme
Kim evvel Cebreʾīl irer ḳatuma

2348 Daḫı Mīkāʾīl ü İsrāfīl ᶜIzrīl
Ṣalāt ider gelüp bunlar baña bil

2349 Pes andan aġlayu girdi Ḥavāya
Bu ḫāli söyledi ol görklü aya

2350 Didi kim irdi mevtüñ iftirāḳı
Saña olsun selām-ı *el-firāḳī*

2339a bir ol: biri oldur SK, bir oldur BY.
2339b kimsene bulmaz: bulmaz kimse SK.
2340b elümden aldı ṣaldı: aluban bini atdı SK.
2342a işüñ: işde BY.
2342b ger işüñ: her işüñ SK, her işde BY.
2345b mekremet: mekrümet AG.
2346b dünyeyi: dünyāyı SK.

2351 Nedür ölüm didi vaṣf itdi Ādem
Ki_ölürüz biz daḫı evlādumuz hem

2352 Ölüm acısı bize eyle olur
Ki bir ḳab içre et ḳaynar ṭaġılur

2353 Ne resme bulsa et andan ḥarāret
Ölüm de bundan artuḳ bil ki zaḥmet

2354 İşidüp ḳıldı Ḥavvā āh u ṣayḥa
Daḫı şol resme ḳıldı anda nevḥa

2355 Vuḥūş u ṭayr işidüp geldi cümle
Dirilüp ḳatına cemᶜ oldı cümle

2356 Didi ṣabr eyle vü ḳıl nevḥañı terk
İrer lā-büd bu dünyā ehline merk

2357 Çün oldı cumᶜa gün ᶜAzrāʾīl irdi
Baḳup ᶜAzrāʾīli Ādem çü gördi

2358 Didi mevt acısın u fürḳatine
Döyilmez raḥm ḳıl Ḥaḳ ᶜizzetine

SK 65a|BY 75b 2359 Didi ᶜAzrāʾīle hem daḫı Ādem
Bu nevᶜa mı olur evlāduma hem

İÜ 77a 2360 Veyā maḫṣūṣ mı oldı baña şiddet
Günāh itdügüm içün mi_oldı ḥiddet

2361 Muḥammed sırr-ı Raḥmāndur pes oldur mefḫar-i ᶜālem
Anuñ nūrından olmışdur behişt ü ᶜarş u kürs ādem

2362 Didi evlāda şiddet ki_irer iy cān
Bu yitmişde biridür buña inan

2353b bil ki: belki İÜ, AG.
2355a geldi: bildi İÜ, AG.
2356a nevḥañı: nevḥayı SK.
2357b Ādem çü: çü Ādem SK.
2361: − İÜ, AG.
2362b yitmişde: yitmişinde SK; inan: īmān İÜ.

2363 Didi müʾmin oġullarumı yā Rab
Saña ışmarladum cānlarını hep

2364 Bulara luṭf ḳıl iḥsān eyle
Ki mevtüñ sekretin āsān eyle

2365 Gönüldi ol mübārek demde Ādem
Bulındı maḳʿad-ı ṣıdḳda hemān-dem

AG 68a

2366 Görüñ bu bī-vefānuñ şiddetini
Ki kimlere ṭadurur kürbetini

2367 Türāb ider bunı kim ḳıldı maʿmūr
Benüm diyen kişiler oldı mescūr

2368 Şunuñ ki_öñi ʿadem ṣoñı fenādur
Anuñ vusṭāsı derd-ile ʿanādur

2369 Gel imdi aña dil virme ḳarındaş
Hezārān dil viren ḳurtarmadı baş

2370 Fenādur bu beḳāya eyle raġbet
Ki rıḥlet idisersin bundan elbet

2371 Bu yirde sözi gel ḳaṣr eyleyelüm
Şu kim maḳṣaddur anı söyleyelüm

2372 Çün Ādem bu fenādan itdi rıḥlet
Pes irdi Şīṯe bu yirde ḫilāfet

2373 Ḳamu peyġām-beri ger ḳılam imlā
Kitābum ser-be-ser anuñla ṭola

2374 Ḳaṣaṣda niçeler naḳl eylediler
Şu kim lā-büddür anı söylediler

2366b ṭadurur: ṭadurdı SK; kürbetini: şerbetini İÜ, AG.
2368a ki: kim İÜ, AG.
2371b maḳṣaddur: maḳṣūddur SK, maḳṣūd-durur BY.
2372b Şīṯe: Şīte İÜ, AG, BY.
2374b lā-büddür: lā-büd-durur BY.

BY 76a

2375 Velī maḳṣūdumuz nūr-ı Muḥammed
Kim evvel ẓāhir oldı nūr-ı Aḥmed

2376 Niçe yüz biñ cihānı ḳıldı seyrān
Şeref buldı anuñla āḫir insān

2377 Görindi evvel Ādem cebhesinde
Görindi geldi āḫir atasında

İÜ 77b|SK 65b

2378 Çün anuñ cebhesine vardı nūrı
Yir ü gök buldı ol demde sürūrı

2379 Melekler muştıladı birbirine
Kim ol nūr-ı ezel irer yirine

2380 Şu nūr ki_Ādemde ol ẓāhir olupdı
Ferişteler ḳamu secde ḳılupdı

2381 Anuñla Şīṣüñ oldı alnı enver
Anuñla oldı hem İdrīs efser

2382 Anuñla virdi pes Nūḥa necātı
Anuñla virdi Eyyūba berātı

2383 Muḥammed nūrı ger olmasa ẓāhir
Ḫıżır olmaya-dı ᶜ ilm içre māhir

2384 Anuñla buldı pes āb-ı ḥayātı
Yürür tā ḥaşre dek görmez memātı

AG 68b

2385 Muḥammed nūrıdur taḥḳīḳ ol nūr
Ḳamu mürsel anuñla oldı mesrūr

2386 Ḫalīl ol nūra çünkim oldı ḥāmil
Ki Nemrūd odına nūr oldı ḥāyil

2377a cebhesinde: cebhesinden SK, BY.
2377b atasında: atasından SK.
2379b ol: − SK; irer: − İÜ.
2380a ol: − BY.
2381a Şīṣüñ: Şītüñ İÜ, AG; Şīṣüñ oldı: oldı Şīṣüñ SK, BY; enver: envār SK.
2381b-2382b: AG'de takdim-tehirli.

2387 Pes ol nūr-ıla ḫˇoş gösterdi bürhān
Ki ḳıldı nār-ı Nemrūdı gülistān

2388 Müşerref ḳıldı İsmāᶜ īli nūrı
Fidāᵓ -i kebş-ile buldı sürūrı

2389 Meded buldı anuñla pīr-i Kenᶜ ān
Anuñla oldı Yūsuf Mıṣra sulṭān

2390 Muḥammed nūrı yüz gösterdi iy cān
ᶜ Aṣā Mūsā elinde oldı ṣuᶜ bān

2391 Muḥammed nūrını çün gördi ᶜ Īsā
İderdi dem-be-dem mevtāyı iḥyā

BY 76b 2392 Eger Dāvūd anı görmeye-y-di
Ḫilāfet mesnedine irmeye-y-di

İÜ 78a 2393 Muḥammed nūrı mühr oldı nigīne
Virildi ol Süleymān-ı emīne

2394 Çü Ẕü'l-ḳarneyne nūrı sāye ṣaldı
Bu heft-kişvere ol sulṭān oldı

2395 Muḥammed nūrı olmayaydı iy yār
Ḫalāṣ olmaya-dı Ẕü'n-nūn iy yār

2396 Ḳamusı buldı Aḥmedden şerefler
Münevver oldı Aḥmedden ṭaraflar

SK 66a 2397 Ezel *kün* dimege ḥikmet-durur ol
Ḥaḳīḳat maḳṣad-ı aḳṣad-durur ol

2398 Çi-ger vaṣfını ider iller anuñ
Velī medḥinde ᶜ āciz diller anuñ

2388a İsmāᶜ īli: İsmāᶜ īle İÜ, AG.
2391b mevtāyı iḥyā: iḥyāᵓ -i mevtā İÜ, AG.
2392a görmeyeydi: görmeseydi SK.
2394b ol: Metinde yok; anlam ve vezin gereği AÜ nüshasından tamamlandı.
2395b olmaya-dı: olmaya-y-ıdı SK; Ẕü'n-nūn: Ẕü'n-nūna İÜ; iy yār: deyyār İÜ, AG.
2397a **kün**: bk. 1394b dipnot.
2398a çi: ki SK, BY; vaṣfını: vaṣfın SK.

2399 Cemīᶜ -i yirde ḫuṭṭāb-ı cihānuñ
Menābirde oḳurlar nāmın anuñ

2400 Diye her yirde ger tevḥīdi her dil
Anuñ isminsüz olmaz dīni kāmil

2401 Muḥammed sırr-ı Raḥmāndur pes oldur mefḫar-i ᶜālem
Anuñ nūrından olmışdur behişt ü ᶜarş u kürs ādem

2402 Ḳarīb oldı çü gelmeklik cihāna
Ki geldi muᶜcizātı çoḳ beyāna

2403 Anı vaṣṣāflar vaṣf eylediler
Gelür diyü cihāna söylediler

AG 69a

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَاِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي اِسْرَائِيلَ اِنِّي رَسُولُ اللهِ اِلَيْكُمْ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَمُبَشِّراً بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهٗ اَحْمَدُ*

2404 Pes ol dem düşdi ruhbān ıżṭırāba
Ki vardı dīnümüz küllī ḫarāba

2405 Tevārīḫ añlayanlar didiler hep
Muḥammed gelmesi olmışdur aḳreb

BY 77a

2406 Ḳamu sāḥirler ü kāhinler anda
Anuñ vaṣfın didiler ol zamānda

2407 Ḫuṣūṣā kim Saṭīḥ u Şıḳḳ u Zerḳā
Anuñ vaṣfında olmışlardı gūyā

2408 Çü ᶜAbdu’llāh nūra oldı ḥāmil
Ne kim maḳṣūdı varsa oldı ḥāṣıl

2399b nāmın: adın SK.
2401: 2388 İÜ, AG.
* kemā ḳāle Taᶜālā: − İÜ, AG, kemā ḳāle’llāhü Taᶜālā SK.|| “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *Hani, Meryem oğlu Îsâ, ‘Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, Allah’ın size, benden önce gelen Tevrat’ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim.’ demişti...*” (Saff 61/6).
2407a Şıḳḳ: Şīḳ SK; Zerḳā: Ẕerḳā İÜ, AG.
2408b maḳṣūdı: maḳṣūd SK.

İÜ 78b

2409 Cebīninde görüp nūrın Ḫudānuñ
Niçeler ḳatline ḳaṣd itdi anuñ

2410 Muḥammed muᶜ cizi ẓāhir olurdı
Atası vü anası ḳurtılurdı

2411 İrādet böyle ḳıldı ẕāt-ı vaḥdet
Kim ol nūr ide andan daḫı rıḥlet

2412 İrişe bir cebīne ki_andan ol nūr
Ṭulūᶜ idüp cihānı ḳıla mesrūr

2413 Meger bir sāᶜ at-i ferḫunde-demde
Kim esᶜ ad ṭoġdı kevkeb her ümemde

2414 Emine ḫātūnı lāyıḳ didiler
Ki ᶜ Abdu'llāh-ıla çift eylediler

SK 66b

2415 Saᶜ ādet burcı üzre şems-ile māh
Ḳonuşdı ẓāhir oldı nūr-ı Allāh

2416 Güher kim ebr-i nīsān-ıdı evvel
Ṣadef aġzına düşdi oldı ekmel

2417 Çün ol dürre emīn oldı Emine
Żiyā gösterdi nūrı meh-cebīne

2418 Henūz daḫı vücūda gelmedin ol
Görindi muᶜ cizātı Aḥmedüñ bol

2419 Helāk oldı o yılda Ṣāḥib-i Fīl
Bulara atdı aḥcārı ebābīl

2420 Cihān ḳaḥṭ-ıdı ol yıllar ser-ā-ser
Gelüp sürdi anı nūr-ı peyem-ber

2411b Kim andan daḫı ol nūr ide rıḥlet SK.
2416b ekmel: ikmāl SK.
2419a oldı: olındı BY.
2419b atdı: indi SK.
2420a ol: o İÜ, AG.

AG 69b **Der-Beyān-ı Maṭlaᶜ-ı Seyyidü'l-Evvelīn ve'l-Āḫirīn Ṣalla'llāhü ᶜAleyhi ve Sellem***

2421 Meger bir gice ol sulṭān-ı ᶜālem
Ebu'l-ervāḥ ammā nesl-i Ādem

BY 77b

2422 Ezel gögindeki şems-i saᶜādet
Ebed burcındaki nūr-ı siyādet

İÜ 79a

2423 Diledi maṭlaᶜından ide işrāḳ
Ki_anuñla nūr ola enfüs hem āfāḳ

2424 Şu nūrı kim ezel düzmişdi Allāh
Görinmek istedi dünyāya ol māh

2425 Ṣadefden dür çıḳarmaḳ istedi baş
Görüp dürrīler aña ide şābāş

2426 Rebīᶜü'l-evvelüñ on ikisinde
İrişdi vaḳt iṣneyn gicesinde

2427 Pes ol gice görindi çoḳ ᶜalāmet
Anası didi gördüm çoḳ işāret

2428 Budur evvel ki gördüm bir münādī
Nidā eyledi gökde ḳıldı şādī

2429 Ki iy ehl-i zemīn ehl-i semāvāt
Bilüñ kim şimdi maḳbūl oldı ḥācāt

2430 Bilüñ kim bu gice ṭoġısar Aḥmed
Ki ᶜarş üzre anuñ adı Muḥammed

2431 Cihānı eyleyiserdür müşerref
Melekler ṭurısar bezminde ṣaf ṣaf

---

* der-: − AG; ṣalla'llāhü ᶜaleyhi ve sellem: − İÜ, AG.
2422a gögindeki: günindeki SK.
2422b: − SK, BY.
2423a: − SK, BY.
2424b dünyāya: dünyāda SK, BY.
2425b şābāş: Metinde "sābāş".
2427b işāret: beşāret SK.
2429a ki: kim SK.

2432 Budur her muḳtedānuñ muḳtedāsı
Budur her reh-nümānuñ reh-nümāsı

2433 Bunuñ-çün ᶜarş u kürs ü ḥavż u Kevs̱er
Mübeşşir geldi aña her peyem-ber

SK 67a

2434 Semādan indi hem fāris melekler
Getürdiler ḥabībe çok belekler

2435 Pes ol gice ṭoġar diyü peyem-ber
Getürdi üç bile bunlar ᶜalemler

2436 Muḥammed sırr-ı Raḥmāndur pes oldur mefḫar-i ᶜālem
Anuñ nūrından olmışdur behişt ü ᶜarş u kürs ādem

2437 Diküben şarḳa ġarba Mekkeye hem
Ki dünyā bunlaruñla oldı ḫurrem

2438 Ṭabaḳlar sīm-i pür-zerle melekler
Niṣār itmege ṭoġıcaḳ peyem-ber

AG 70a|BY 78a

2439 Daḫı emr oldı kim zeyn ola cennet
Ṭamuyı yapalar refᶜ ola miḥnet

2440 Melāᵓik ideler tesbīḥi bisyār
Ṭuyūr u vaḥş olalar küllī hüşyār

İÜ 79b

2441 Kim irdi uş ḥabīb-i pādişāhī
Bu ḫalḳa gösteriser ṭoġrı rāhı

2442 Cihān kim ṭolmış-ıdı ẓulmet-ile
Muḥammed irdi baḫt u devlet-ile

2433a kürs ü ḥavż: kürsī vü cennet SK.
2433b aña: buña SK, BY.
2434a semādan: saᶜ ādet SK; indi: itdi SK.
2435a peyem-ber: melekler SK.
2435b getürdi: getürdiler SK; bunlar: − SK.
2436: 2423 İÜ, AG.
2438a pür: − BY.
2438b ṭoġıcaḳ: ṭoġıcek SK.
2439a kim: ki SK.
2439b refᶜ : defᶜ İÜ.
2440a melāᵓik: melekler SK.

2443 Çü irdi vaḳt-i eşref yümn-i sāᶜat
Ṭulūᶜ itdi hemān nūr-ı saᶜādet

2444 Cihāna geldi ol maḥbūb-ı sulṭān
Cihān-ı mürdeye cān oldı ol cān

2445 Didiler merḥabā iy faḫr-ı ᶜālem
Ḳudūmüñden cihān oldı mükerrem

2446 Cihāna çünki irdi sāye senden
Ḳamular buldı ḳadr ü māye senden

2447 Ṣafā geldüñ gel iy meymūn-ṭalᶜat
Ḳamudan sini enver ḳıldı ḥażret

2448 Cemālüñ gülşen itdi bu cihānı
Ḳudūmüñ girü nev ḳıldı zamānı

Ḳaṣīde-i Melīḥa

2449 Girü açıldı ebvāb-ı saᶜādet
Girü dünyāya geldi yiñi devlet

2450 Ṣaçular ṣaçdı Rıḍvān-ıla ḥavrā
Muḥammed-çün müzeyyen oldı cennet

2451 Ḥabību'llāh çün geldi vücūda
Cihānı ġarḳa virdi nūr-ı raḥmet

SK 67b 2452 Ḫaber oldı cemīᶜ-i vaḥş u ṭayra
Gözin açdı ḳamu ḳılmadı ġaflet

2453 Melekler ġulġule ḳıldı cihāna
Muḥammed geldi ḳıluñ ḳamu ᶜizzet

2443a çü: çün SK.
2446a sāye senden: sāyesinden İÜ, AG.
2446b māye senden: māyesinden İÜ, AG.
2448b zamānı: cihānı SK.
2449a ebvāb-ı: − SK.
2449b yiñi: yiñe SK.
2452a vaḥş u: vaḥşa SK, BY.
2452b ḳılmadı: ḳalmadı SK.

2454 Anasından çü ṭoġdı şems-i aḍḥā
Bıraḳdı Mekkenüñ ḫalḳına heybet

BY 78b

2455 Dile geldi der ü dīvār ol dem
Ki ẓāhir oldı uş ᶜummān-ı ḥikmet

2456 Beşāret ḳıldı birbirine ḳamu
Ki ṭutdı yiryüzin Aḥmed hem ümmet

İÜ 80a|AG 70b

2457 Didiler merḥabā iy kevne sulṭān
Şükür kim bize virdi sini ḳudret

2458 Seni kim sevmese maḳhūr olur ol
İrişür cānına ᶜuḳbāda miḥnet

2459 Niṣār olur aña cennet şarābı
Saña her kim ki iderse maḥabbet

2460 Ḥaḳīḳat *küntü kenz*üñ maḫremisin
Daḫı sensin ezelde sırr-ı vaḥdet

2461 Ṭufeylüñdür behişt ü ḥūr u Rıḍvān
Senüñ şevḳuñla Kevṣer buldı leẕẕet

2462 Nebīlerden görindi muᶜcizātuñ
Velīler buldı sinüñle kerāmet

2463 Özüñdür sırr-ı Furḳān derde dermān
İrer senden ḳamu bīmāra şerbet

2464 Bi-ḥamdi'llāh ki nūr itdüñ cihānı
V'eger-nī ḳaplamışdı cümle ẓulmet

2465 Ne ḳalbe kim idesin bir naẓar sen
Bulur İblīsden ol demde ᶜişmet

2466 Kemāl-ile saña virmişdür Allāh
Leṭāfet hem ẓarāfet hem ḥalāvet

2457b bize virdi sini: sini bize virdi SK.
2458-2459: SK ve BY'de takdim-tehirli.
2460a maḫremisin: maḫremi sen AG. || **küntü kenz**: bk. 252a dipnot.
2463a özüñdür: özüñde SK.

2467 Kerem deryāsı şefḳat menbaᶜ ısın
Ḫudā ḳıldı seni kān-ı mürüvvet

2468 Kerem luṭf eyle imdi *yā ḥabībī*
Bu ben üftādeye eyle şefāᶜ at

2469 Naẓar şefḳatle ḳıl cānuma bir dem
Ola kim gide ḳalbümden ḫuşūnet

2470 Şefāᶜ at şarṭı ger cürm-ise iy şāh
Benüm nefsümde vardur bī-nihāyet

SK 68a 2471 Viṣāle teşneyem irgür keremden
Ki yaḳdı bini nār-ı derd-i fürḳat

BY 79a 2472 Yürürem ḥasret-ile aç u ᶜ uryān
İrişdür cūduñ iy kān-ı seḫāvet

2473 Ḳuluñdur **YŪSUF** iy sulṭān-ı kevneyn
İrürgil aña luṭfuñla hidāyet

İÜ 80b 2474 İlāhī bizi şerᶜ inde muḳīm it
Olavuz tā ḳamu ᶜ uḳbāda rāḥat

2475 Muḥammed ḥürmeti-y-çün raḥmet eyle
Ḳıyāmetde bizi ḳılma melāmet

AG 71a 2476 Muḥammed ümmeti ḳılduñ bizi çün
Bi-ḥamdi'llāh ḫayr oldı ᶜ alāmet

2477 Bizüm yoḳdur işümüz saña lāyıḳ
Velīkin umaruz senden ᶜ ināyet

2478 Kerem ḳıl luṭf eyle *yā İlāhī*
Cemīᶜ -i müʾminīne eyle raḥmet

2469b kim: ki İÜ, AG.
2476: − SK.
2476a çün: sen BY.
2478: − SK.

2479 Feyż-i Raḥmāndur Muḥammed *raḥmeten li'l-ᶜālemīn*
Luṭf-ı sulṭāndur Muḥammed *ṣādıḳu'l-vaᶜdi'l-emīn*

Meşnevī*

2480 Çü ṭoġdı anasından nūr-ı Raḥmān
Sücūd itdi hemān Rabbine sulṭān

2481 Çü Ḥaḳ ḳatında buldı ᶜizzeti ol
Pes evvel sözde didi *ümmetī* ol

2482 Yüzi secdede barmaġın götürmiş
Hem evvel ümmetin dile getürmiş

2483 Virildi Muṣṭafāya belki ol dem
Ḳamu ḫaṣlet ki biri ḫulḳ-ı Ādem

2484 Ki Şīşüñ maᶜrifet Nūḥuñ şecāᶜat
Ḫalīlüñ ḫulletin virdiler elbet

2485 Lisān İsmāᶜīl ez-Loḳmān ḥikmet
Rıżā İsḥāḳ u Ṣāliḥden feṣāḥat

2486 Cemāl-i Yūsuf u hem beşş-i Yaᶜḳūb
Cihād-ı Yūşaᶜ u hem ṣabr-ı Eyyūb

BY 79b

2487 Virildi Mūsīden ol cāna şiddet
Virildi Dānyālüñ hem maḥabbet

2488 Virildi ṭāᶜat-i Yūnus daḫı hem
Daḫı ᶜilm-i Ḫıżır iy cān-ı ᶜālem

2479: 2497 İÜ, AG. || Beytin vezni: *fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilün.*
2479a **raḥmeten li'l-ᶜālemīn:** bk. 53b dipnot.
* SK'de yok.
2481b sözde: söze AG. || **nefsī-ümmetī**: Kıyamet gününde şefaatçi arayan mahşer halkına diğer peygamberler "**nefsī nefsī**: *Ah nefsim, nefsim*!" şeklinde cevap verirken Hz. Peygamber'in "**yā Rabbe ümmetī ümmetī**: *Yâ Rab! Ümmetim, ümmetim*!" diyerek şefaatçi olmasına dair hadis-i şeriften (Müslim, 2014: I/279-283, no: 327) iktibasta bulunulmuştur.
2483b ḫulḳ: ḫalḳ SK.
2484a Şīşüñ: Şītüñ İÜ, AG.
2484b ḫulletin: ḫilᶜatin SK.
2488a Yūnus: Yūsuf SK.

2489 Ḫudā virdi aña hem naġm-ı Dāvūd
Süleymān heybetin hem virdi Maᶜ būd

2490 Virildi ḳāl-i İlyās zühd-i ᶜ Īsā
Virildi hem ḳabūl-i Ẕe[k]keriyyā

İÜ 81a 2491 Daḫı hem ᶜ işmet-i Yaḥyāyı ol Ḥaḳ
Virüp mecmūᶜ ını aña muḥaḳḳaḳ

SK 68b 2492 Didi ᶜ Abdü'l-Muṭalib ol gice pes
Olurdum Kaᶜ bede yoġ-ıdı bir kes

2493 Emine_olduġı evden çıḳdı bir nūr
Ki ḳıldı Mekke şehrin cümle pür-nūr

2494 Sücūd itdi hemān-dem Kaᶜ be aña
Hem envārı ṭaġıldı cümle yaña

AG 71b 2495 İçinden Kaᶜ benüñ çıḳdı bir āvāz
Açıldı niçeden gizlü olan rāz

2496 Didi üç kerre pes *Allāhü ekber*
Muḥammed ṭoġdı ki_oldur Ḥaḳ peyem-ber

2497 Ṣıyup eṣnāmı defᶜ eyleye benden
Ki biñ yıldan berü büt-ḫāneyem ben

2498 Der ü dīvārı tesbīḥ itdiler hem
Didiler ṭoġdı şimdi faḫr-ı ᶜ ālem

2499 Virüp dört rüknine Ḥaḳ Kaᶜ benüñ dil
Biri dir geldi ḥaḳ sürildi bāṭıl

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ اِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقاً*

2496a didi: hem SK, BY; pes: didi BY.
2497a eyleye: ide BY.
2498a der ü dīvār: dār u dīvār SK.
* kemā ḳāle'llāhü Taᶜ ālā: − AG, kemā ḳāle Taᶜ ālā BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *De ki: 'Hak geldi, bâtıl yok oldu. Şüphesiz bâtıl, yok olmaya mahkûmdur.'*" (İsrâ 17/81).

2500 Biri dir kim Muḥammed oldı ẓāhir
Ki her dem aña Allāh oldı nāṣır

2501 Biri dir ki_irdi bugün nūr-ı ḥażret
Gidüp ẓulmet açıldı bāb-ı raḥmet

2502 Biri dir yā nebī çün olduñ irsāl
Ḫaber virmekde Ḥaḳḳı itme ihmāl

BY 80a 2503 Beşīrsin sen beşāret eyle cennet
Nez̲īrsin vir ḫaber ṭamudan elbet

2504 Yıḳıldı Kaᶜ be içre cümle eṣnām
Ki yatdı şöyle ebter niçe eyyām

2505 Çü gördi böyledür aḥvāl-i Kaᶜ be
Ḳapudan pes Ṣafāya çıḳdı Şeybe

İÜ 81b 2506 Selām itdi görür Merve Ṣafāya
Beşāretden irişürler ṣafāya

2507 Muḥaḳḳaḳ bildi ẓāhir oldı Aḥmed
Anadan ṭoġdı ol demde Muḥammed

2508 Muḥammed adını evvelde Allāh
Ṭaḳuban eylemişdi bir ulu şāh

2509 Çü ṭoġdı anasından ol yüzi nūr
Cihānı ser-be-ser eyledi mesrūr

SK 69a 2510 Melekler cümle ḳıldılar ziyāret
Mükeḥḥal ḳıldılar hem daḫı sünnet

2511 Eṣaḥ bu kim anadan böyle oldı
Mükeḥḥal ṭoġdı hem sünnetlü geldi

2500a kim: ki SK.
2503a sen: hem SK, BY.
2505b: AG'de der-kenar. 2506b mısrası yanlışlıkla bu mısranın yerine yazılmış.
2506b beşāretden: beşāretdür SK, BY.
2506-2507: AG'de takdim-tehirli.
2510a ziyāret: − SK.
2511b geldi: oldı SK, BY.

AG 72a

2512 İrişdi üç melek Aḥmed ḳatına
Ki yüz süriye anlar ḫıdmetine

2513 Biri Cibrīl anuñ biri Mīkāʾīl
Üçüncüsinüñ adıdur Sirāfīl

2514 Didiler birine Rıḍvān anuñ
İde tā ḫıdmetin nūr-ı Ḫudānuñ

2515 Biri ibrīḳ ṭutar dürr ü gevher
İçinde ibrīḳüñ pür-āb-ı Kevṯer

2516 Biri sündüs ridā almış ḳolına
Biri zerden legen almış eline

2517 Münevver cismine dökdiler ābı
Bu üç kevkeb yudılar āfitābı

2518 Feyż-i Raḥmāndur Muḥammed *raḥmeten li'l-ʿālemīn*
Luṭf-ı sulṭāndur Muḥammed *ṣādıḳu'l-vaʿdi'l-emīn*

BY 80b

2519 Daḫı ẓahrına mühr eyledi Allāh
Budur kim *lā ilāhe illa'llāh*

2520 Kim ol mühr-ile ḫalḳı ḳıla daʿvet
İdeler cümle ḫalḳ aña icābet

2521 Ṣarup bir ṣūf-ı ebyaż birle anı
Melekler ḳodılar ol arı cānı

2522 Daḫı virdiler üç miftāḥ eline
Ki aña cümle ʿālem fetḥ olına

2523 Biri nuṣret dili birisi tevfīḳ
Biri miftāḥ-ı Kaʿbe oldı taḥḳīḳ

2513b üçüncüsinüñ: üçüncinüñ SK.
2514b tā: − SK.
2515a ibrīḳ ṭutar dürr ü: ibrīḳ getürürdi SK.
2518: − İÜ, 2533 AG.
2520a ḳıla: − SK.
2521a ṣūf: ṣūfī AG.
2522b ki: kim SK, BY.

İÜ 82a

2524 ᶜ Alāyim ol gice kim ẓāhir oldı
Cihāna muᶜ cizātı cümle ṭoldı

2525 Yıḳıldı ol gice eyvān-ı Kisrī
Dökildi Ḳayṣerüñ başına ḳaṣrı

2526 ᶜ Amāme ḳubbesi yıḳıldı ol dem
Ḳamu put-ḫāne āteş-ḫāneler hem

2527 Ayaṣofya ki İstanbulda vardı
Yıḳılmışdı ḳamular anı gördi

2528 Ger olmayaydı serverden icāzet
Ebed olmaya-dı girü ᶜ imāret

SK 69b

2529 İçinde cumᶜ a ḳılmaḳlıġa ümmet
ᶜ İmāret itmege virmiş icāzet

2530 Hem ol dem yire geçdi Sāve baḥrı
Velī pür-nūr oldı Mekke şehri

2531 Şeyāṭīn ol gice merdūd oldı
Semāya çıḳmadan maṭrūd oldı

AG 72b

2532 Çıḳarlardı göge andan ilerü
Dirildiler çıḳalar anda girü

2533 Hemān-dem necm-ile recm oldı bunlar
Cehennemden yaña ṭaġıldı bunlar

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُوماً لِلشَّيَاطِينِ*

2524a kim: hem İÜ, AG.
2526a ᶜ Amāme: Ġamāme SK, BY.
2527a Ayaṣofya: Ayaṣofiye İÜ.
2527b yıḳılmışdı: yıḳılmışdur SK, BY.
2531b semāya: semādan BY.
* ḳāle'llāhü: ḳāle AG, BY; Taᶜ ālā: tebāreke ve Taᶜ ālā İÜ. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *And olsun biz, en yakın göğü kandillerle donattık. Onları şeytanlara atılan taşlar yaptık…*" (Mülk 67/5).

2534 Görürsin kim atılur gökde yılduz
Şuᶜ āᶜ ıdur degül cirmi budur söz

2535 Çü gördiler bu ḥāli bunlar anda
Ḳamu cemᶜ oldı İblīsüñ ḳatında

BY 81a

2536 Didiler bilmezüz ne ḳıldı Maᶜ būd
Göge çıḳmaḳdan itdi bizi maṭrūd

2537 Didi kim seyr idüñ cümle cihānı
Ola kim idesiz ẓāhir nihānı

2538 Cihānı ser-be-ser gördiler anlar
Pes āḫir Mekkeye irdiler anlar

İÜ 82b

2539 Görürler Mekke şehri nūr olmış
Cihān ol nūr-ıla mesrūr olmış

2540 Ḳuşatmışlar melekler düpdüz anı
Bir evden nūr çıḳar ṭutar cihānı

2541 Melekler birbirine muştılarlar
Cihāna geldi bir ulu peyem-ber

2542 Gelüp bildürdiler İblīse bunlar
Didi gördüñ mi ṭoġmış ol peyem-ber

2543 Çaġırup āh u efġān eyledi ol
Didi şimden girü yoḳdur size yol

2544 Muḥammed çün ḳadem başdı cihāna
Sizi redd itdiler oldur bahāne

Der-Beyān-ı İnşirāḥ-ı Ṣadr

2545 Çü geldi bu cihāna ol melek-ḫū
Cihānı cümle enver ḳıldı ḳamu

2534-2535: BY'te takdim-tehirli.
2534b cirmi: cürmi İÜ.
2538a gördiler: gezdiler SK, BY.
2543a çaġırup: çıḳup SK.
2545b ḳıldı: − SK; ḳamu: meh-rū İÜ, AG.

2546* Naẓar ḳıldı niçeler māh-ı tāba
İnüben dāye oldı āfitāba

2547 Meger Mekkede bir ᶜādet var-ıdı
Ki oġlan ṭoġsa dāye besler-idi

AG 73a 2548 Anası anı emzürdi birez dem
Didiler dāye lāzımdur buña hem

2549 Meger var-ıdı anda bir ḳabīle
Benī Saᶜīd dirlerdi ad-ıla

2550 Faḳīrdi ḳamu līkin aṣlı ulu
Bularda var-ıdı bir bānū meh-rū

BY 81b 2551 Pes ol bānūnuñ adıydı Ḥalīme
Ki lāyıḳ dāyelıġa ol kerīme

2552 Düşinde didiler kim aña iy ḥūr
Yüri var Mekke içre ṭoġdı bir nūr

2553 Aña Ḥaḳ dāye ḳıldı sen ḥalīmi
Anuñla bulasın ᶜizz ü naᶜīmi

2554 Ḥalīme Mekkeye irişdi ol dem
Aluban Aḥmedi emzürdi bī-ġam

İÜ 83a 2555 Mekānına iledüp emzürürdi
Nebī bir günde bir aylıḳ büyürdi

2556 Feyż-i Raḥmāndur Muḥammed *raḥmeten li'l-ᶜālemīn*
Luṭf-ı sulṭāndur Muḥammed *ṣādıḳu'l-vaᶜdi'l-emīn*

2557 Ḥalīme didi anı besledüm ben
Yaramaz nesne līkin görmedüm ben

---

* SK 69b sayfasında "naẓar ḳıldı" ibaresi çoban olarak kayıtlı olmasına rağmen 2546-2583. beyitlerin olduğu yaprak nüshada mevcut değildir; büyük ihtimalle kopmuştur.
2548a emzürdi birez: emzürmezdi bir İÜ, AG.
2552a kim aña: aña ki BY.
2556: 2570 İÜ, AG.

2558 Ne vaḳtin kim aña ḥācet gelürdi
Pes ol dem yir iki pāre olurdı

2559 Ne kim gelürse yir yudardı anı
Resūlüñ işbu vech-ile-y-di şānı

2560 Ḳaçan dört yaşına irişdi sulṭān
Ṣanasın on yaşar olmışdı ol ḫan

2561 Ḳamu ḫalḳ aña and içerler-idi
Muḥammed başı-y-içün dirler-idi

2562 Ḥalīmenüñ iki oġlı var-ıdı
Bular her gün ḳoyun güderler-idi

2563 Meger bir gün resūl anlaruñ-ıla
Ḳoyuna gitdi anlaruñla bile

2564 Negāhin ol yire irişdi Cibrīl
Yanınca hem bile irdi Mīkā᾽īl

2565 İnüben Aḥmedi ḳapdılar anlar
Bir aġaç dibine iltdiler anlar

2566 Ḳanadıyla yarup gögsini Cibrīl
Çıḳardı ḳalbini eyledi taġsīl

BY 82a 2567 Çıḳardı bir uyuşmış ḳan andan
Didi şeyṭān ḥaẓẓı gitdi senden

AG 73b 2568 Bir altun ṭaşt u bir ibrīḳ anda
Getürmişlerdi bile ol zamānda

2569 Yudılar ḳalbini içinde aru
Yirine ḳodılar ḳalbini girü

2570 Silüp baġrın girü bayaġı oldı
Dikilmiş gibi anda yiri ḳaldı

2560b ḫan: cān BY.
2561b başı-y-içün: başı-çün İÜ.
2565b iltdiler: iletdi İÜ, AG, iletdiler BY; redif gereği AÜ nüshasından tamamlandı.

İÜ 83b

2571 Rivāyetdür Enesden didi ol yār
Ki ben gördüm ḫıyāṭetden eṣer var

2572 Ḥalīmeye ḫaber irişdi ān-dem
Açup başını aġladı hemān-dem

2573 Gelüp gördi anı kim zindedür ol
Taġayyür līki bulmış levnine yol

2574 Anı irgürdi tīzcek anesine
Żarar irmeye tā bir nesnesine

2575 İki yıl dört ay geçdi çü Aḥmed
Atasından yetīm ḳaldı Muḥammed

2576 Rivāyet var ki ol rūḥuñ şifāsı
Ki kendü gelmedin gitdi atası

2577 Ḳaçan kim altıya irişdi sulṭān
Anasından daḫı ayrıldı ol cān

2578 Atadan anadan çün oldı ol yad
Bu kez dürr-i yetīm oldı aña ad

2579 Sekiz yaşına irdi çünki ol nūr
Negāhin düşdi ceddinden daḫı dūr

2580 Ebū Ṭālib ki ᶜammūsıydı anuñ
Pes itdi ḫıdmetin cān-ı cihānuñ

2581 Çün irdi on iki yaşına ol nūr
Anuñ nūrıyla yir gök oldı mesrūr

2582 Muṭahhar cismi pāk idi ᶜilelden
Münevver ḳalbi hem ḥırṣ u emelden

2583 Libāsına anuñ ḳonmaz-ıdı toz
İrişmez ẕātına anuñ yavuz göz

2572a ān-dem: ol dem BY.
2576a rivāyet var: rivāyetdür BY.
2582a ᶜilelden: ᶜalelden BY.
2582b münevver: münezzeh BY.

SK 70a|BY 82b

2584 Ṣalībe ṭapmadı ᶜ ömrinde sulṭān
Ne ḫamr itdi ne lehv ü laġv ol ḫan

2585 Şu nesne kim edebdür Ḥaḳ ḳatında
Pes ol maḳbūl-idi anuñ ḳatında

AG 74a

2586 Kemālāt içre ekmel oldı ol cān
Emānet hem diyānet içre sulṭān

2587 Eyü ḫaṣlet ulu ᶜ izzet kiçi yaş
Görüp ins ü melek dirlerdi ṣābāş

İÜ 84a

2588 Cihān olalı gelmedi naẓīri
Kiçi yaş içre çoḳ ᶜ ilmüñ ḫabīri

2589 Meger aña muᶜ allim oldı Raḥmān
Anuñ-çün her kemālde oldı sulṭān

2590 Dilinden kiẕb gelmedi anuñ hīç
Daḫı olmadı girü kīne-der-pīç

2591 Eyü ḫaṣletlerinden ḫalḳ olup ṣād
Emīn ü ṣādıḳ itdiler aña ad

2592 Feyż-i Raḥmāndur Muḥammed *raḥmeten li'l-ᶜālemīn*
Luṭf-ı sulṭāndur Muḥammed *ṣādıḳu'l-vaᶜdi'l-emīn*

Der-Sefer-Kerden-i Muṣṭafā Ṣalla'llāhü ᶜAleyhi ve Sellem*

2593 Meger günlerde bir gün ol dil-ārām
Oturup Kaᶜ bede iderdi ārām

2594 Ebū Ṭālib didi pes aña bir gün
Sefer eyleyelüm iy baḫt-ı meymūn

2584b laġv: − SK; ḫan: cān SK, BY.
2586a cān: ḫan BY.
2587b ṣābāṣ: Metinde "sābāṣ".
2588b çoḳ: çün SK, BY.
2590b olmadı: bulmadı SK.
* der-: − İÜ, AG, der-beyān-ı BY.
2593a günlerde: günlerden İÜ.
2594b iy: − SK.

2595 Çıḳup bir araya ḳondılar anlar
İrişe tā ki girüde ḳalanlar

2596 Ṭutupdı her kişi bir sāyebānı
Gör imdi n'eyledi Ḥaḳḳ anda anı

2597 Aña gönderdi bir pāre seḥābı
Ki ḥıfẓ eyleye şems-i nüh-ḳıbābı

2598 Bulut çün sāyebān oldı o māha
Gönüldiler oradan girü rāha

BY 83a 2599 İrişüp Baṣrada ḳondı ḳamusı
Yirin ṭutdı kiçisi vü ulusı

2600 Pes anda var-ıdı ḫurma ḳurumış
Daḫı ṣu ḳuyusı anda ḳurumış

2601 Gelüp server aġaç dibine irdi
Yeşerdi ol aġaç yapraḳ virdi

SK 70b 2602 Ḳuyudan ṣu çıḳuban aḳdı yire
Çemen bitdi irişse her ne yire

2603 O yirde var-ıdı bir deyr mu^{c} aẓẓam
Buḫayrā adlu bir rāhib daḫı hem

2604 Tamāmet bilmiş-idi vaṣfın anuñ
Kitābda görmiş-idi ḥālin anuñ

İÜ 84b|AG 74b 2605 Daḫı bilmişdi kim ol yire ol cān
Gelüp olsa gerekdür cānına cān

2606 Buḫayrā çün naẓar ḳıldı bulara
Görür Aḥmed ki ḳonmış bir kenāra

2596 ṭutupdı: Metinde "ṭutundı"; anlam gereği AÜ nüshasından tamamlandı.
2597b nüh: − SK.
2598a o: ol SK.
2603a bir deyr mu^{c} aẓẓam: deyr-i mu^{c} aẓẓam İÜ, AG.
2606b Aḥmed: Aḥmedi SK.

2607 Bulut ol şemsüñ olmış sāyebānı
Bu vaṣf-ıla ḥaḳīḳat bildi anı

2608 Hemān-dem ḳıldı bunlara żiyāfet
Buları deyr içine ḳıldı daᶜvet

2609 Çün ol sulṭān deyr içine geldi
Ḳamu taṣvīrler yire dökildi

2610 Buḫayrā didi kim işbu Muḥammed
Cihāna mürsel olısardur Aḥmed

2611 Bunı Ḥaḳ ᶜāleme raḥmet viriser
Buña uyanlara cennet viriser

2612 Ḳamu mürsellerüñ bu ḫātemidür
Ḫudānuñ evvel āḫir maḥremidür

2613 Didiler kim neden bildüñ Muḥammed
Ki mürsel olısar dünyāya Aḥmed

2614 Didi kim gördüm üç dürlü nişānı
Biri bu kim bulutdur sāyebānı

2615 Daḫı ol ḫurma kim Aḥmed oturdı
Pes anı bu yire Ādem getürdi

BY 83b 2616 ᶜAṣāsı-y-ıdı anı ṭayanurdı
Ḳaçan ṣu istese yire ururdı

2617 Pes ol ḳuyı yirine geldi Ādem
ᶜAṣāyı urdı ṣu çıḳdı hemān-dem

2618 Vużū itdi vü ḫˇoş ḳıldı ᶜibādet
ᶜAṣāsın dikdi yatup oldı rāḥat

2609a içine: içre SK, BY.
2612a ḫātemidür: ḫātimidür İÜ, AG.
2614b bu: budur SK.
2618a ḳıldı: itdi SK.
2618-2619: SK'de takdim-tehirli.

2619 Uyandı gördi kim bitmiş ᶜaṣāsı
Budaḳlar ṣalmış u muḥkem esāsı

İÜ 85a 2620 Bu ḥāl-ile ḳoyuban gitdi Ādem
Zamān-ıla ḳurudı ṣu aġaç hem

SK 71a 2621 Bu nevᶜa devr-i Nūḥ olınca ṭurdı
Aġaç dibine geldi Nūḥ oturdı

2622 Hemān-dem ol ḳuru aġaç yeşerdi
Ḳurumış ḳuyudan hem ṣu aḳardı

AG 75a 2623 Zamān-ıla girü ḳurudı bunlar
Bu nevᶜa geldi anda her peyem-ber

2624 Ḫalīl ü Mūsī vü ᶜĪsā çü geldi
Bularda hem ᶜalāmet böyle oldı

2625 Peyem-berler ki bu yire irüpdür
Pes ol aġaç dibine oturupdur

2626 Muḥammed çün gelüp anda oturdı
Ḳuyudan çıḳdı ṣu aġaç yeşerdi

2627 Kitāb içre anuñ vaṣfını hem ben
Görüben bilmişem anı ezelden

2628 Gümānum ḳalmadı bildüm ben elbet
Ḥaḳīḳat bu-durur ḫatm-i nübüvvet

2629 Eṣaḥ budur ki ol demde Muḥammed
Yigirmi dört yaşında idi Aḥmed

2630 Yigirmi bişe çünkim irdi sulṭān
Ḫadīce ḫātūnı evlendi ol ḫan

2631 Muḳārin oldı meh-tāb āfitāba
Ki döndi cümle işler hep ṣavāba

2620b ḳurudı: ḳururdı İÜ.
2623b peyem-ber: peyġam-ber İÜ.
2624b hem: hep SK.
2630a bişe: bişine AG.

2632 Pes evvel ṭoġdı Ḳāsım ṣoñra Zeyneb
Ruḳıyye Ümmü Gülṣūm Fāṭıma hep

BY 84a 2633 Nübüvvetden öñ-idi bu vilādet
Kim oldı Mekke içre bu ḥikāyet

2634 Velīkin ṣoñra ᶜ Abdu'llāh oldı
Ki ḥüsn iḳlīmine bir şāh oldı

2635 Daḫı Māriyyeden İbrāhīm oldı
Ḥaḳuñ emrine ṣoñra teslīm oldı

2636 Rivāyet bu ki dört oġlı_oldı ẓāhir
Ki Ḳāsım Ṭayyib İbrāhīm ü Ṭāhir

İÜ 85b 2637 Rivāyet daḫı oġlı iki anuñ
Ki İbrāhīm ü Ḳāsım ol hümānuñ

2638 Ṭayib Ṭāhir bulara künyet oldı
Bulara līki Ḥaḳdan daᶜ vet oldı

2639 Resūlden yaᶜ nī bunlar öñ gidüpdür
Velī Fāṭıma ṣoñra naḳl idüpdür

SK 71b 2640 Feyż-i Raḥmāndur Muḥammed *raḥmeten li'l-ᶜālemīn*
Luṭf-ı sulṭāndur Muḥammed *ṣādıḳu'l-vaᶜdi'l-emīn*

Der-Beyān-ı Nübüvvet-Āmeden

2641 Gel iy cān ṭūṭisinüñ tercümānı
Ḥaḳīḳat ᶜ ilminüñ teᵓ vīldānı

AG 75b 2642 Beyān it gel nübüvvet ḳıṣṣasından
Ḥalāṣ it cānı ẓulmet ġuṣṣasından

2643 İrişdi ḳırḳa çün ol tāc-ı ᶜ izzet
Mübārek ḫāṭırına düşdi ᶜ uzlet

2634b bir şāh: pādişāh SK.
2640: 2644 İÜ, AG.

2644 Ḥirā ṭaġına dem dem irişürdi
Pes anda Ḫālıḳa ṭāᶜat ḳılurdı

2645 Görürdi dem-be-dem rüʾyā-yı ṣāliḥ
Olurdı gün-be-gün rüʾyāsı rāciḥ

2646 Ḥirā ṭaġında kim ᶜuzlet iderdi
Ki on gün yā bir ay ṭāᶜat iderdi

2647 Ki ḳırḳ gün daḫı didiler rivāyet
Meşāyıḫ ḫalvetine oldı ḥuccet

BY 84b 2648 Çi-ger evvel virilmişdi nübüvvet
Velī iẓhār ider şimdi risālet

2649 Ezelde millet-i İbrāhīme ol
Olup tābiᶜ iderdi ṭāᶜati bol

2650 İderdi Ḥaḳ düşinde remz ü ġamzı
Velīkin kimse bilmezdi bu remzi

2651 Niyāz arturduġınca Ḥaḳḳa ᶜāşıḳ
Virürdi aña maᶜşūḳ āşinālıḳ

2652 Şu ḥadde itdi Aḥmed ᶜışḳ-bāzī
İrişdi *ḳāb*e *ḳavseyn*e niyāzı

İÜ 86a 2653 Gelürdi gāhī ḫalḳ-ıla ṭururdı
Sükūt iderdi epsem otururdı

2654 Egerçi cismi anuñ ḫalḳ-ıla-y-dı
Velīkin cān u göñli Ḥaḳḳ-ıla-y-dı

2644b anda: andan AG.
2645b rāciḥ: rāciᶜ İÜ, AG.
2648: − İÜ, AG.
2648a virilmişdi: virilmişdür BY.
2652b **ḳābe ḳavseyn**: bk. 382a-b dipnot.
2653a gāhī: gāh SK.
2654a ḫalḳ-ıla-y-dı: ḫalḳ-ıla-dı SK.
2654b cān u: cānı BY.

2655 Ṣanurlardı görenler anı maḥzūn
Velī Ḥaḳ fikrin ol ḳılmışdı ḳānūn

2656 ᶜ Amūlar dirler-idi n'olduñ iy cān
Dimezdi kimseye sırrını ol ḫan

2657 Gelürdi nefret anlardan hümāya
Dönüben girü giderdi Ḥirāya

SK 72a 2658 Bu nevᶜ a ṭāᶜ ati ki_anda ḳılurdı
Kimesne bilmez anı ol bilürdi

2659 Çü vaḳt oldı ki vaḥy indüre ḫażret
Cihānda çalına ṭabl-ı nübüvvet

2660 Niṣār eyleye Ḥaḳ raḥmetlerini
Vire ḳullarına niᶜ metlerini

AG 76a 2661 Seçile ehl-i tevḥīd ehl-i ṭuġyān
Biline yiryüzinde ehl-i īmān

2662 Şu kim maḳṣūdı-dı ol ola ẓāhir
Necāsetden ola yiryüzi ṭāhir

2663 Olupdur İbni ᶜ Abbāsdan rivāyet
Kim anuñ sözi-durur evżaḥ āyet

2664 Didi çünkim nebī ḳırḳına yitdi
Hevādan nā-gehān bir ṣavt işitdi

BY 85a 2665 Nidā ider aña kim yā Muḥammed
Göremez kimse hīç anda Muḥammed

2666 Velīkin gördi dünyā ṭopṭolu nūr
Ki gitmiş yiryüzinde küllī deycūr

2655a maḥzūn: mecnūn SK.
2655b fikrin: fikrini SK.
2656b sırrını: sırrın SK.
2658a bu: ne SK, BY; ṭāᶜ ati: ṭāᶜ at SK.
2666b yiryüzinde: yirlerinden SK.

2667 Bu ṣavtdan göñline bir ḫavf irişdi
Hemān-dem döymeyüp ġaşy oldı düşdi

2668 Meger Bū Cehl-ile birḳaç eşirrā
Bu yire uġradı ol yüzi ḳara

2669 Görüben Aḥmedi tīz indi gitdi
Ḫadīce anamuza ḫaber itdi

İÜ 86b 2670 Didi kim yā Ḫadīce gör Muḥammed
Nice maṣrū^{c} olup yatur Muḥammed

2671 Dir-idüñ kim peyem-ber olısar ol
Anuñ ḫ^{v}od var-ımış cinnetleri bol

2672 Ḥirā ṭaġında şimdi gördük anda
Ki ṭutmış ṣar^{c} anı yatur yabanda

2673 Didi ḫāṣā ki anda ola cinnet
Ne gösterdi aña kim bile ḫażret

2674 Rivāyet bir daḫı getürdi bunlar
Ḫadīce evine yitürdi bunlar

2675 İfāḳat buldı çün sulṭān u sālār
Pes itdi zevcesin andan ḫaberdār

2676 Ḫadīce didi *ebşir yā ḥabībī*
Hele ḫayr oldı sen şāhuñ naṣībi

SK 72b 2677 Ṭuruban ^{c} ammısı Varḳaya vardı
Ḫaber ne aldı-y-ısa aña virdi

2678 Didi üç kez hemān Ḳuddūs Ḳuddūs
Ki_aña Cibrīl didiler hem de Nāmūs

2667a göñline: göñli SK.
2674a getürdi: götürdi İÜ, AG.
2676a **ebşir yā ḥabībī**: “Müjdeler olsun ey sevgilim!”.
2677b ne aldı-y-ısa: ne-y-ise hep SK, ne oldı-y-ısa BY.
2678b didiler: dirler SK.

2679 Feyż-i Raḥmāndur Muḥammed *raḥmeten li'l-ᶜālemīn*
Luṭf-ı sulṭāndur Muḥammed *ṣādıḳu'l-vaᶜdi'l-emīn*

2680 Daḫı var-ıdı bir rāhib o yirde
ᶜUdās adı vü aᶜlemdi ḫaberde

AG 76b|BY 85b 2681 Ḫadīce aña da virdi ḫaber bol
Ne kim Varḳa didiyse didi hem ol

2682 Didi Varḳa ki gelsün baña Aḥmed
Ḥarem içinde bulışsun Muḥammed

2683 Bulışdı çünki aldı bu ḫaberden
Didi buᶜd olmaya bu sen beşerden

2684 Didi Nāmūs-ı Ekberdür o key bil
Kim anuñ adıdur ḥażretde Cibrīl

2685 Getürdi vaḥy ḳamu mürsele ol
Recādur saña vaḥy-ile gele ol

İÜ 87a 2686 Bu sāᶜatlerde vaḥy iniser elbet
Ümīd oldur ki vire saña ḥażret

2687 Ki sende var-durur cümle nişānı
Ki gördüm Tevrīt ü İncīlde anı

2688 Gümānum ḳalmadı binüm i server
Ḥaḳīḳat sen olısarsın peyem-ber

2689 ᶜAlāmetler belürdi dürlü dürlü
İşāretler görindi dürlü dürlü

2690 Bilindi kim senüñdür ḥavż-ı Kevṯer
Şefāᶜat eyle bize iy hünerver

2679: 2682 İÜ, AG.
2680b ᶜUdās: ᶜUṭās BY.
2684a o key: oñı SK.
2684b ḥażretde: ḥażret-i SK.
2687b Tevrīt ü İncīlde: İncīl ü Tevrātda SK, BY
2688b olısarsın: olasın SK.

2691 Senüñ ümmetlerüñdür ḫayru'l-ümmet
İrişsün bunlara senden şefāᶜ at

2692 N'olaydı irişeydüm ol güne ben
Şürūᶜ eyleye-y-idüñ daᶜ vete sen

2693 Ki vaḥy indürdüginde saña ḥażret
İdiserdür saña ḳavmüñ ᶜ adāvet

2694 Müsülmān ola-y-ıdum ol dem iy yār
Çalaydum boynını kim ḳılsa inkār

2695 Didi iḫrāc ider mi bini bunlar
Ḳabūl itmez mi yā ḥaḳ dīni bunlar

SK 73a 2696 Didi her kime kim geldi nübüvvet
İdüpdür cümleye ḳavmi ᶜ adāvet

2697 Velī ol dem ki ire saña āvāz
Anuñla olıgör zinhār demsāz

BY 86a 2698 O dem key muḥkem eyle ḳalbüñi sen
Digil kim dilerem görmek seni ben

AG 77a 2699 Bu nevᶜ a istimālet eyledi ol
Resūle hem iṭāᶜ at eyledi ol

2700 Resūl andan girü çıḳdı Ḥirāya
Ki vaḥy irişe Rabbinden hümāya

2701 Buyurdı Cebreʾīle ḥażret-i Ḥaḳ
İrişdi dem ki_açıla bāb-ı muġlaḳ

2702 Ṣaçam yiryüzine raḥmetlerümi
Dökem ḳullaruma niᶜ metlerümi

2691a ḫayru'l-: ḫayr-ı İÜ, AG.
2692a n'olaydı: n'olaydum SK, BY.
2694a ola-y-ıdum: ola-dum ben SK, BY.
2695a ider: iderler SK.
2696a kime kim: kimse kim İÜ, AG, kim ki SK; geldi nübüvvet: ḳıldı daᶜ vet SK.
2697b olıgör: gör SK.

İÜ 87b

2703 İrişdürem ḥabībüme risālet
Ki vaḥy irişe bugün aña elbet

2704 Beşāret ḳıl melekler cümle bilsün
Ḳamu cemᶜ oluban ḫıdmetde ṭursun

2705 Bezensün cennet-ile ḥūr u ġılmān
Ki müşrikden seçilür ehl-i īmān

2706 Melekler şādilıḳlar eylesünler
Bu sözi birbirine söylesünler

2707 Senüñle bile yitmiş biñ melekler
Ḥabībüme bugün iltüñ belekler

2708 Selām u hem taḥiyyāt eyle benden
Nübüvvetle beşāret eyle benden

2709 İnüp Cibrīl ü Mīkāʾīl Sirāfīl
Melekler niçe biñ biñ hem daḫı bil

2710 Ḥirā ṭaġına pes çıḳmışdı Aḥmed
Didi Cibrīl ol dem yā Muḥammed

2711 Didi *yā ḫayra ḫalḳı'llāhi* hem ol
Baḳup görmedi kimse ṣaġ u hem ṣol

2712 Bu kez divşürdi ᶜ aḳlın didi ol ḫan
Ne kişisin ki söylersin sen iy cān

2713 Özüñ yaşurma imdi görelüm biz
Ne işe geldüñüz hem bilelüm biz

2714 Muḥammed çünki söyledi sözini
ᶜ Ayān eyledi Cibrīl kendözini

SK 73b|BY 86b

2715 Didi Rabbüñ saña ḳıldı selāmı
Daḫı hem ḳıldı bī-ḥadd iḫtirāmı

2711a **yā ḫayra ḫalḳı'llāhi**: "Ey yaratılmışların en hayırlısı!".
2713a yaşurma: yaşuma İÜ.
2714b kendözini: kendü özini SK.

2716 Benem Cibrīl ki geldüm ḳatuña
Melekler cümle geldi ḥażretüñe

2717 Feyż-i Raḥmāndur Muḥammed *raḥmeten li'l-ᶜālemīn*
Luṭf-ı sulṭāndur Muḥammed *ṣādıḳu'l-vaᶜdi'l-emīn*

2718 Daḫı hem didi *iḳrāᵓ yā ḥabībī*
Ki sensin cümle dertlüler ṭabībi

AG 77b

2719 Didi ben bilmezem yazmaḳ oḳumaḳ
Meger kim bildüre luṭfından ol Ḥaḳ

2720 Yapışdı bir keret ḳuçdı resūli
Ki bir kez silkdi ol ṣāḥib-uṣūli

İÜ 88a

2721 Didi oḳı didi kim bilmezem ben
Pes üç kez silkdi vü didi oḳı sen

2722 Rivāyet itdi ol sulṭān bunı
Ki üç kez silkdi Cebrāᵓīl bini

2723 Ḳamu aᶜ żālarum ayrıldı ṣandum
Velī bilmezligüm gitdi uyandum

2724 Getürdi Ḥaḳdan *iḳrāᵓ* sūresini
Baña ögretdi pes her nesnesini

2725 Didi hem ḳıldı Ḥaḳ saña selāmı
Ki baña daᶜ vet itsün ḫāṣṣ u ᶜāmı

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ*

2726 Disünler *lā ilāhe illa'llāh*
Yanınca hem *Muḥammed resūlu'llāh*

2727 Bunı diyüp ᶜurūc itdi hemān-dem
Melekler çaġrışup didiler ān-dem

2717: 2720 İÜ, AG. İÜ'de 88a sayfasının başı.
2718a **iḳrāᵓ :** "Oku…" (Alak 96/1)
2725a hem ḳıldı Ḥaḳ: Ḥaḳ ḳıldı hem BY.
* ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Yaratan Rabb'inin adıyla oku! O, insanı 'alak'dan yarattı.*" (Alak 96/1-2).

2728 Risālet ḳutlu olsun saña iy cān
Ṣalāt u hem selām olsun hezārān

2729 Nebī eyledi Ḥaḳ çün Muṣṭafāyı
Urup başına tāc-ı ışṭıfāyı

BY 87a 2730 Geyüben ictibānuñ ḥullesin hem
Ḥirādan döndi girü faḫr-ı ᶜālem

2731 Hemān eşcār u aḥcār u nebātāt
Görür kendüye virürler ṣalavāt

2732 Virürler her ṭarafdan pes selāmı
Bulardan çün işitdi bu kelāmı

SK 74a 2733 Hemān ḳalbinde ḥayret ġālib oldı
Pes andan ditreyü evine geldi

2734 Didi ditrer yüregüm *deṣṣirūnī*
Çü yatdı örtdiler bir dem yüzüni

İÜ 88b 2735 Girü Cibrīl getürdi vaḥy-i Bārī
Ki iy baş büriyici ṭur yuḳarı

AG 78a 2736 ᶜAẕābumdan bu ḫalḳı eyle taḫvīf
Benüm tevḥīdüm-ile eyle teşrīf

2737 Daḫı tekbīr it Rabbüñi bir dem
Ḳamu ṭonlaruñı pāk it daḫı hem

كَمَا قَالَ تَعَالَى يَا اَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَاَنْذِرْ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ*

2738 Hemān tekbīr idüben ṭurdı ol şāh
Didi her ne ki virdi aña Allāh

2728b ṣalāt: ṣalāvat SK.
2733b ditreyü: ditreyüp İÜ, AG.
2734a **deṣṣirūnī**: “Beni örtün”.
2735b baş: başın SK.
* kemā ḳāle Taᶜālā: − İÜ, AG, kemā ḳāle’llāhü Taᶜālā SK. || “Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Ey örtünüp bürünen (Peygamber)! Kalk da uyar. Rabb’ini yücelt. Nefsini arındır.”* (Müddessir 74/1-4).

2739 Didi hem Cebreʾīlüñ geldügini
O demde anda ḥāżır olduġını

2740 Ḫadīce başını açdı hemān-dem
Niçün açduñ dir aña faḫr-ı ᶜālem

2741 Ki baña Cebreʾīl uş şimdi geldi
Çün açduñ başuñı ol ġāyib oldı

2742 Ḫadīce başını divşürdi taᶜcīl
Hemān-dem girü ḥāżır oldı Cibrīl

2743 Didi kim geldi mi Cibrīl iy cān
Belī didi hemān getürdi īmān

2744 Ki Ḥaḳ birdür sen anuñ ḥaḳ resūli
Şükür kim bize virdi Ḥaḳ resūli

2745 Nedür ḥikmet ki ṣaçın çözdi evvel
Pes andan ṣoñra oldı müşkili ḥal

BY 87b

2746 Anuñ-çündür ki ᶜavret baş açıcaḳ
Melek ṭurmaz ḳaçar ol yirde muṭlaḳ

2747 Başın açdı vü andan oldı sünnī
Göre Cibrīl midür yāḫˇo cinnī

2748 Muḥaḳḳaḳ bildi çün Cibrīli ol cān
Hemān peyġām-bere getürdi īmān

2749 Pes andan niçe günden ṣoñra Cibrīl
Gelüben didi ṭur Ebṭaḥa varġıl

2741b ol: uş SK, BY.
2745a ki: − SK; çözdi: çizdi SK.
2746a açıcaḳ: açıncaḳ BY.
2747a vü: bu SK.
2747b yāḫˇo: yāḫˇod SK.
2748a Cibrīli: Cibrīl BY.
2749b didi ṭur: ṭur didi SK.

2750 Ṭurup Cibrīl-ile ol yire vardı
İrüben Cebreʾīl ol yirde ṭurdı

İÜ 89a|SK 74b 2751 Urup pāyı-la yirden şu aḳıtdı
Vużūyı pes resūle taᶜlīm itdi

2752 Ḫaremde geldi ögretdi ṣalātı
Rükūᶜı secdeyi her müşkilātı

2753 Rivāyet bir daḫı bunda iderler
Şu çıḳmaḳ da Ḫaremde oldı dirler

AG 78b 2754 Ezel bir nevᶜ-ile iderdi ṭāᶜat
Bu kez ögrendi bu nevᶜa ᶜibādet

2755 Ḫadīceye gelüp taᶜlīm ḳıldı
Ṣalāt u hem vużū tefhīm ḳıldı

2756 Feyż-i Raḥmāndur Muḥammed *raḥmeten li'l-ᶜālemīn*
Luṭf-ı sulṭāndur Muḥammed *ṣādıḳu'l-vaᶜdi'l-emīn*

2757 Gel imdi diñlegil bir daḫı maᶜnī
Ki naḳl olındı Keşşāf içre yaᶜnī

2758 Kim evvel vaḥy olan Sebᶜa'l-Meṣānī
Resūle evvel inzāl itdi anı

2759 Ki zīrā Fātiḥa oḳunmasa ger
Namāzuñ nāḳıṣ olur dir peyem-ber

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِأُمِّ الْقُرْآنِ فَهِيَ خِدَاجٌ فَهِيَ خِدَاجٌ فَهِيَ خِدَاجٌ*

2750b: AG'de der-kenar.
2750b-2751b: AG'de takdim-tehirli.
2754a nevᶜ-ile iderdi: nevᶜa ider-idi İÜ, AG.
2754b bu: bir SK.
2755a-b ḳıldı: itdi SK, BY.
2758a vaḥy: daḫı İÜ.
2758b evvel: − SK.
* kemā: − AG; ḳāle ᶜaleyhi's-selām: ḳāle'llāhü Taᶜālā ve ḳāle ᶜaleyhi's-selām İÜ, ḳāle Taᶜālā ᶜaleyhi's-selām SK; lem: ve lem İÜ, AG, BY; el-Ḳurʾāni: − İÜ, AG; fe-hiye ḫidācun (3.): − SK, BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Kişinin Fâtiha'yı okumadan kıldığı namaz eksiktir! Eksiktir! Eksiktir!*" (Rudânî, 2011: II/25).

2760 Daḫı diñle bu maᶜnīden sen iy yār
Nice indürdi bu Ḳurʾānı Cebbār

BY 88a

2761 Ḳadīmdür bu münezzeh ṣavt u ḥarfden
Muḳaddesdür daḫı hem naḳl ü ṣarfdan

2762 İnicek ṣavt-ıla ḥarf-ile indi
Nice indi yā dilde nice dindi

2763 Didi server ki Ḳurʾān ġayr-ı maḫlūḳ
Bu ṣavt u ḥarf ḫˇod olmışdı maḫlūḳ

2764 Ḥaḳīḳat bu ki maᶜnī oldı Ḳurʾān
Pes anuñ lafẓına dinildi Furḳān

İÜ 89b

2765 Ki Ḥaḳ ḳatında maᶜnī ġayr-ı maḫlūḳ
Velīkin ṣavt u ḥarfle oldı maḫlūḳ

2766 Çü levḥa emr-i Ḥaḳ birle yazıldı
Pes anda ḥarf-ile lafẓı düzildi

2767 Anuñ bir ḥarfi Ḳāf ṭaġına mānend
Bu nevᶜa yazdı levḥ üzre Ḫudāvend

2768 Bu dünyā gögine_andan itdi inzāl
Resūline hem andan itdi irsāl

SK 75a

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ قُرْءٰناً عَرَبِياً لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ*

2769 Yigirmi_üç yılda Ḳurʾānı tamāmet
Emīn-ile resūle virdi ḥażret

2761b ṣarfdan: ḥarfden SK.
2762b dilde: dilce SK.
2762b-2763a: SK'de takdim-tehirli.
2764-2765: SK'de takdim-tehirli.
2764b Furḳān: Ḳurʾān AG, SK.
2765b oldı: olmışdı AG.
2766b anda: andan SK.
* ḳāle'llāhü Taᶜālā: − AG, kemā ḳāle SK, kemā ḳāle TaᶜālāBY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Biz onu, akıl erdiresiniz diye Arapça bir Kur'an olarak indirdik.*" (Yûsuf 12/2).

AG 79a

2770 Gelürdi geh beşer ṣūretde Cibrīl
Melek ṣūretde gāh iderdi taᶜcīl

2771 Ceres ṣalṣālesi gibi gehī ol
İşidür Cebreᵓīl āvāzını bol

2772 Gehī baş aşaġa ṣalardı ol şāh
Görinürdi yüzinde nūr-ı Allāh

2773 Cebīninden ᶜaraḳ aḳardı ol dem
Be-ġāyet enver olurdı yüzi hem

2774 Didiler altı ay düşinde ol cān
Görüpdi Cebreᵓīl ü vaḥy-i Sübḥān

Beyānu İslāmi Aṣḥābi'n-Nebiyyi Ṣalla'llāhü ᶜAleyhi ve Sellem ve İslāmi ᶜAlī Raḍıya'llāhü ᶜAnh*

2775 Meger bir gün ki ol maḥbūb-ı ḥażret
Ḫadīceyle ḳılurdı evde ṭāᶜat

BY 88b

2776 Gelüp gördi ᶜAlī pes Muṣṭafānuñ
Namāzda ṣol yanına ṭurmış anuñ

2777 Hemān sāᶜatde tābiᶜ oldı bile
Bularuñla namāzı ḳıldı bile

2778 Dönüp didi ne tāᶜatdür bu iy yār
Ki ṭāᶜat ḳılmaz-ıduñ böyle her-bār

2770a geh: gāh SK; ṣūretde: ṣūretinde SK.
2770b ṣūretde: ṣūretinde SK; iderdi: irerdi BY.
2771a gehī: gāhī SK.
2773b enver: envār SK.
2774b görüpdi: görindi SK.
* beyānu: der-beyān-ı SK, BY; ṣalla'llāhü ᶜaleyhi ve sellem: ᶜaleyhi's-selām SK; ve İslāmi ᶜAlī raḍıya'llāhü ᶜanh: − AG, SK, BY.
2775a ol: − SK.
2775b Ḫadīceyle: Ḫadīce bile SK.
2776b ṭurmış: ṭurdı İÜ, AG.
2777a sāᶜatde: ṣaġında SK, BY.
2777b bularuñla: bularuñ-ıla SK.
2778b her-bār: iy yār SK.

2779 Ḫadīce ana evvel sizüñ-ile
ᶜ İbādet itdügi yoġ-ıdı bile

İÜ 90a 2780 Didi kim yā ᶜ Alī baña nübüvvet
Gelüpdür iderem ben sini daᶜ vet

2781 Baña gönderdi Ḥaḳ Nāmūs-ı Ekber
Getür īmān ki ben oldum peyem-ber

2782 Hemān barmaḳ götürdi anda ol cān
Resūle cān-ıla getürdi īmān

2783 Yaşı on yā yidi olmış-ıdı bil
Ebed ol küfre olmamışdı māyil

İslāmu Ebī Bekr Raḍıya'llāhü ᶜ Anh*

2784 Pes andan ṣoñra ol ṣıdḳı bütün cān
Ki yaᶜ nī Bū Bekir ol fāżıl insān

SK 75b 2785 O dem Şām iline_itmişdi ticāret
Düşinde gördi anda çoḳ ᶜ alāmet

2786 Görür kim Mekkede bir māh-ı tābān
Ṭoġar encüm hem eṭrāfında çendān

AG 79b 2787 Büyür varduḳça bu ayuñ żiyāsı
İḫāṭa_itdi ḳamu cinn-ile nāsı

2788 Pes ol aydan münevver oldı ᶜ ālem
Alup bağrına başdı_anı birez dem

2780b iderem: ḳıluram SK.
2782a götürdi: getürdi İÜ, AG, SK; anda: − SK.
2783a yidi olmış-ıdı: yaşıydı anuñ SK.
* raḍıya'llāhü ᶜ anh: − İÜ, AG.
2784a ṣıdḳı: ṣıddīḳ SK.
2784b fāżıl: kāmil SK, BY.
2786a kim: ki SK.
2786b hem: her SK, BY.

2789 Birezden gördi kim ay yire batdı
Ḫalāyıḳ çaġrışurlar ay yitdi

2790 Didi Bū Bekr uş ḳatumdadur ay
Benüm ḳatuma gelsün yoḫsul u bay

2791 Pes irdi ᶜ Askelān rāhib ḳatına
Didi bu düşi anuñ ḥażretine

BY 89a

2792 Feyż-i Raḥmāndur Muḥammed *raḥmeten li'l-ᶜālemīn*
Luṭf-ı sulṭāndur Muḥammed *ṣādıḳu'l-vaᶜdi'l-emīn*

2793 Didi rāhib senüñ devrüñde bir er
Çıḳuban olısar ulu peyem-ber

2794 Muḥammeddür adı ṣādıḳ emīndür
Ḳamu dīn içre hem dīni güzīndür

İÜ 90b

2795 Ḥaḳīḳat bil ki ḫatmü'l-mürselīn ol
Resūl-i evvelīn ü āḫirīn ol

2796 Ḳamu Tevrīt ü İncīl ü Zebūrı
Oḳuyup bilmişem taḥḳīḳ o nūrı

2797 Anuñ sen dīnine girürsin iy cān
Hem āḫir yirine ṭurursın iy cān

2798 Zamānında vezīr olursın aña
Daḫı ṣāḥib-żamīr olursın aña

2799 Yirinde olasın ṣoñra ḫalīfe
İᶜ ānet idesin her bir żaᶜ īfe

2800 Peyem-ber bilmişem ben anı iy cān
Getürmişem ḥaḳīḳat aña īmān

2789a ay: anı SK; batdı: yatdı SK.
2789b yitdi: batdı SK, BY.
2791a ᶜ Askelān: ᶜ Atkilān SK.
2792: 2790 İÜ, AG.
2797a sen: − SK.
2798b żamīr: vezīr SK, BY.

2801 Naṣārādan velīkin gizlerem ben
Selām irgüresin sen aña bizden

2802 İşitdi çün Ebū Bekr ol kelāmı
Pes oldı cān u göñülden ġulāmı

2803 Göñülden iştiyāḳı oldı ġālib
Müsülmān olmaġa ḫˇoş oldı rāġıb

SK 76a 2804 İrişüp gördi çün enver yüzini
Daḫı hem diñledi şekker sözini

2805 Didi pes yā Ebā Bekr ol Müsülmān
Degüldür saña lāyıḳ küfr ü ṭuġyān

AG 80a 2806 Didi var mı delīlüñ buña iy şāh
Ki virdi saña peyġam-berlıḳ Allāh

2807 Didi düş gördügini Şām ilinde
Mu^{c}abbir bulduġını hem yolında

BY 89b 2808 Mu^{c}abbir hem vaṣiyyet ḳılduġını
Ezelden hem Müsülmān olduġını

2809 Nebīden diñledi bu sözi Ṣıddīḳ
Tereddüd çekmeyüben ḳıldı taṣdīḳ

2810 Şehādet ^{c}arż idüp oldı Müsülmān
Hem āḫir dīn içinde oldı sulṭān

2811 Bu kez Zeydi-bni Ḥāriṣ geldi dīne
Ulaşdı dīn andan birbirine

İÜ 91a 2812 Hem andan dīne girdi ^{c}Abdu'r-Raḥmān
Hem andan geldi ^{c}Oṯmān ibni ^{c}Affān

2801b bizden: benden BY.
2803b Müsülmān: Müsürmān İÜ, AG.
2804a çün: pes SK, BY; enver: envār SK.
2809b çekmeyüben: çekmeyüp SK.
2810a idüp: idüben İÜ.
2811a Zeydi-bni: Zeyd bin İÜ, AG, SK.
2812b ibni: − SK, bin BY.

2813 Zübeyr irdi anuñ ardınca iy ḫāṣ
Gelüp yüz urdı hem Saᶜ di-bni Vaḳḳāṣ

2814 Saᶜ īd ü Ṭalḥa oldılar Müsülmān
Daḫı hem Bū ᶜ Ubeyde geldi iy cān

2815 Ṭoḳuz kişi bular esbaḳ-dururlar
Resūle cümlesi evfaḳ-dururlar

2816 Otuz ṭoḳuza irdi cümle aṣḥāb
Otuz üç er ḳalan ḫātūnlar aḥbāb

İslāmu ᶜ Ömer Raḍıya'llāhü ᶜ Anh*

2817 Girü bir söz irişdi bu lisāna
Girü bir maᶜ nī gelsün ḫˇoş beyāna

2818 İşit kim nice ḳuvvet ṭutdı bu dīn
Nice ṭutıldı İslām içre āyīn

2819 Meger bir gün resūl-i şāh u sulṭān
Duᶜ ā eyledi Ḥaḳḳa ol güzel ḫan

2820 Ki ḳuvvet vir bu dīne *yā İlāhī*
Varalar ḳullaruñ tā toġrı rāhı

2821 İki ᶜ Ömmerde birin eyle iḥsān
Ki revnaḳ ṭuta bunlaruñla īmān

SK 76b 2822 Müsülmān ola ᶜ Ömmer ibni Ḫaṭṭāb
Ḳavī ola anuñla cümle aṣḥāb

2823 Anı vir yā ᶜ Ömer ibni Hişāmı
İlāhī sen ḳabūl eyle duᶜ āmı

AG 80b|BY 90a 2824 Gelüp Cibrīl didi kim yā Muḥammed
Ḫudādan sen muẓaffersin müᵓ ebbed

2813a Zübeyr: Zeyd SK.
2813b Saᶜ d: Saᶜ īd SK; Saᶜ di-bni: Saᶜ d bin İÜ, AG, SK.
* raḍıya'llāhü ᶜ anh: − İÜ, AG.
2822a ibni: bin BY.
2823a vir: − SK.

2825 Çü ᶜÖmmer ibni Ḫaṭṭāb añduñ evvel
Ḥaḳīḳat bil ki oldı müşkilüñ ḥal

2826 Duᶜāñı müstecāb itdi ilāhuñ
Müyesser itdi anı pādişāhuñ

2827 Hem ol günlerde Bū Cehl-ile ᶜÖm[m]er
Resūlüñ vaṣfı üzre baḫṣ iderler

İÜ 91b

2828 ᶜÖmer ḳızḳardaşı oġlıydı anuñ
Mübārizīnden idi ol zamānuñ

2829 Niçeler heybetinden ditrer-idi
Ezelden daḫı key muḥkem er-idi

2830 Didi Bū Cehl aña ger sen varasın
Muḥammedi uruban öldüresin

2831 Yüzer vaḳıyye virem gümiş altun
Ki ḳıldı ol benüm baġrumı pür-ḫūn

2832 Daḫı tüyi ḳıvurcuḳ yüz deve ben
Virem bu cümlesini alasın sen

2833 Feyż-i Raḥmāndur Muḥammed *raḥmeten li'l-ᶜālemīn*
Luṭf-ı sulṭāndur Muḥammed *ṣādıḳu'l-vaᶜdi'l-emīn*

2834 Bu niyyet üzre ᶜÖmmer bindi atın
Müretteb ḳıldı üstine silāḥın

2835 İrişdi yolda Ḫabbāb ibni Erṣe
Didi Ḫabbāb aña dön girü gitme

2836 Resūl idüp-durur Ḥaḳ Muṣṭafāyı
Senüñ-çün bu gice ḳıldı duᶜāyı

2825a Ḫaṭṭāb: Ḫaṭṭābı SK; añduñ-evvel: BY'de takdim-tehirli.
2830a ger: − BY.
2830b uruban: varuban İÜ, AG.
2832b cümlesini: cümlesin SK, BY.
2833: − İÜ, AG.
2836a idüp-durur: idüpdür SK.

2837 Du^{c} āsın müstecāb eyledi Cebbār
Müsülmān olġıl imdi sen daḫı var

2838 Didi kim sen de mi olduñ Müsülmān
Didi ben mi getürdüm yalñuz īmān

2839 Senüñ ḳızḳardaşuñ hem de güyegüñ
Gelüpdür bizden İslāma bular öñ

2840 Didi bunları evvel öldüreyin
Dönüp andan Muḥammede varayın

BY 90b 2841 Varup gördi namāz ḳılurlar anlar
Ki Ṭāhā sūresin oḳurlar anlar

SK 77a 2842 Birez ma^{c} nāsını fikr itdi anuñ
Birez hem ḳaḳımaġı gitdi anuñ

2843 Resūlüñ ḳaṣdına līkin yüridi
Ġażab göñlin girü anuñ büridi

AG 81a 2844 Ḳubeys ṭaġında vardı bir maġāra
Nebī her gün çıḳardı ol diyāra

2845 Olurdı anda aṣḥābıyla sulṭān
Bulara ögredürdi dīn ü īmān

İÜ 92a 2846 İrişdi heybet-ile anda ^{c} Öm[m]er
Ṭurup ḳarşuladı anı peyem-ber

2847 ^{c} Alī Ḥamza didiler bize emr it
Didi peyġām-ber anlara ki ṣabr it

2848 İrişüp bir naẓar heybetle ḳıldı
Nübüvvet heybetin üstine ṣaldı

2849 ^{c} Ömer gördi vü lerzān oldı ān-dem
İrişüp ḳuçdı peyġām-ber hemān-dem

2838: − SK, BY.
2840a evvel: − SK.
2843b girü anuñ: anuñ girü SK.
2849b peyġām-ber: peyġam-beri SK.

2850 Ki bir kez silkdi anı ol güzel ḫan
Çıḳup küfri yirine ṭoldı īmān

2851 Müsülmān oldı ᶜarż itdi şehādet
Dönüp küffāra ol dem ḳıldı heybet

2852 Didi kim yā resūla'llāh bu dīn
Ḥaḳīḳat ḥaḳ mıdur bu görklü āyīn

2853 Didi ḥaḳdur didi yā niçün anı
Ṭutarsın gizlü itmezsin ᶜayānī

2854 Resūlu'llāh bunı çünkim işitdi
Ṣaḥābeyle Ḥaremden yaña gitdi

2855 ᶜÖmer öñce ḳılıç yalın elinde
Şehādet kelmesi her dem dilinde

2856 Muᶜazzez ḳıldı İslāmı çün ol cān
Muᶜazzez eyledi hem anı sulṭān

2857 Didi ger olmayaydum yā ᶜÖmer ben
Olısarduñ nebī ᶜālemde bil sen

BY 91a

2858 Pes oldı iki ol şāhuñ vezīri
Biri Ṣıddīḳ u ᶜÖmmer oldı biri

2859 Daḫı hem gökdedür iki vezīri
Biri Cibrīl ü Mīkāᵓīl biri

2860 Dimişdüm kim ṭoḳuz sābıḳlar oldı
Bularuñla ᶜÖmer bile yazıldı

2861 Pes on yāri resūlüñ bunlar oldı
ᶜAşere-i mübeşşere dinildi

2850a ki bir: iki SK.
2856a cān: ḫan SK.
2858b-2859a: − SK.
2861a on: ol İÜ.

SK 77b

2862 Bular pes çār-yār u Saᶜd-i Vaḳḳāṣ
Zübeyr ü ᶜAbdu'r-Raḥmān Ṭalḥadur ḫāṣ

İÜ 92b|AG 81b

2863 Saᶜīd biri Ebū ᶜUbeydedür hem
Bular on yārdur iy cān-ı ᶜālem

2864 Bulara irdi ᶜizzet Kibriyādan
Daḫı hem irdi şefḳat Muṣṭafādan

2865 Beşāret eyledi cennet bulara
Pes irdi raḥmet ü rifᶜat bulara

2866 Bularuñ yüzi ṣuyı-y-çün İlāhī
Keremden bize göster ṭoġrı rāhı

2867 Rivāyetdür ki üç yıl evde ol yār
Oturup maḫfī daᶜvet ḳıldı her-bār

2868 Çıḳuban itmedi iẓhār-ı daᶜvet
Evinde oturup itdi ferāġat

2869 Velī her dem gelürdi er ü ᶜavret
Ṭutardı dīn her gün yiñi ḳuvvet

2870 İlāhī dīn-i şerᶜ olduḳça dāyim
Bizi bu şerᶜ üzere eyle ḳāyim

2871 Mekārim-i aḫlāḳ anuñ meḥāsinü'l-efᶜāl
Ki ḫulḳ-ı Ḥaḳḳ-ıla ḫulḳlandı ol ḫūb-ḫıṣāl

Der-Beyān-ı Evṣāf-ı Nebī ᶜAleyhi's-Selām*

2872 Elā iy ṭālib-i şems-i ḥaḳīḳat
Ne gülşen gösterür gör girü ḥażret

2862a pes: çün SK; yār u: yārı SK; Saᶜd: Ḫālid BY.
2865b raḥmet ü rifᶜat: rifᶜat ü raḥmet SK.
2869b gün: dem SK.
2871: 2866 İÜ, AG; bu nüshalarda bir önceki tekrar eden beyit yazılmış. || Beyitte ciddî vezin kusurları bulunmaktadır; bununla birlikte *mefāᶜilün feᶜilâtün mefāᶜilün feᶜilün* kalıbıyla yazılmış görünmektedir.
* AG'de der-kenar. SK'de yok; ancak der-kenar olarak "Maṭlab-ı Ḥilye-i Resūl" ibaresi kayıtlıdır.

BY 91b

2873 Girü Mıṣr iline ḳıldum sefer uş
Şeker tenginüñ açdum ḳuflini ḫˇoş

2874 Ger ısġā eyleyesin sözüme sen
İşitdürem saña bir ḫˇoş ḫaber ben

2875 Diyem yaᶜ nī ki evṣāf-ı Muḥammed
Saña ẓāhir ola aḫlāḳ-ı Aḥmed

2876 Çi-ger dil anı vaṣf itmekde ḳāṣır
Meger kim nuṣret ide bize nāṣır

2877 Ola ger cümle maḫlūḳ aña vaṣṣāf
Olımaz z̲errece vaṣfında keşşāf

İÜ 93a

2878 Ezel naḳḳāşı kim naḳş itdi ṣūret
Cihāna gelmedi bu nevᶜ a heyᵓ et

2879 Ne serverdür ne mihterdür ne sulṭān
Ki maḥbūb idinüpdür anı Sübḥān

2880 Ne söz dinür daḫı vaṣfında anuñ
Ḥabībi ola Ḫallāḳ-ı cihānuñ

AG 82a

2881 Çün anı ḥażret-i Ḥaḳ ḳıldı taᶜ ẓīm
Müyesser olmaz itmek anı tefhīm

SK 78a

2882 Velīkin baᶜ żı evṣāfından anuñ
Diyem ḳudretçe ol nūr-ı Ḫudānuñ

2883 Şunı kim bulmışam naḳl ü ḫaberle
Ḳaṣaṣ tefsīr ḥadīṯ ü hem siyerle

2884 Bulardan niçesini naḳl idem ben
Gel imdi ᶜ āşıḳāne diñlegil sen

2873: − SK, BY'de der-kenar.
2873b ḫˇoṣ: uş BY.
2874a sözüme: yüzüme BY.
2877a ola ger: olalar SK.
2878b bu: bir SK.
2881a ḳıldı: eyledi SK.

2885 Kimesne nesne bilmez bāṭınından
Velīkin diñle anuñ ẓāhirinden

2886 Aña kim virmiş-idi ḥüsni Allāh
Bu ḥüsni ḳıldı on bir cüz girü şāh

2887 İki cüzʾin Ḥavā anaya virdi
İki de Sāre anaya virildi

2888 İkişer Yūsufa vü Meryeme hem
İkisin Fāṭımaya cān-ı ʿālem

2889 Anuñ bir cüzʾini pes Ḥaḳ Taʿālā
Ḳamu insāna taḳsīm itdi Mevlā

2890 Aña göre ḳıyās it ḥüsnin anuñ
Ki vaṣfı bilinür mi Muṣṭafānuñ

BY 92a 2891 Hem orta boylu-y-ıdı ol peyem-ber
Ne ḳatı aġ-ıdı ne ḳatı esmer

2892 Şu deñlü aġ-ıdı māyil ḳızıla
Yitüri ḥüsnin anuñ kim ne bile

2893 Mübārek başı vü dişi müdevver
Siyāh çeşmi vü alnı ḫˇoş münevver

2894 Göziyle nergesi maḫmūr iderdi
Cebīni āfitābī nūr iderdi

İÜ 93b 2895 Didi Cābir nebī ḍıḥk eylemezdi
Mühimm olmasa bir söz söylemezdi

2896 Tebessüm līki çoḳ iderdi ol şāh
Ki luṭf üzre yaratmış anı Allāh

2897 Mübārek gözlerin gördükçe iy cān
Ṣanurdum sürme çekmiş aña sulṭān

2888b Fāṭımaya: Fāṭımaya iy SK.

2898 Velīkin sürme çekmezdi peyem-ber
Çi-ger her gice kuḥl iderdi dirler

عَنْ جَابِرٍ أَنَّهُ قَالَ كَانَ فِي سَاقَيْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ حُمُوشَةٌ AG 82b وَكَانَ لَا يَضْحَكُ إِلَّا تَبَسُّمًا وَكُنْتُ إِذَا نَظَرْتُ إِلَيْهِ قُلْتُ أَكْحَلُ الْعَيْنَيْنِ وَلَيْسَ بِأَكْحَلَ*

SK 78b 2899 Rivāyet bir daḫı budur ki ol māh
Çekerdi her şeb üç kez kuḥli ol şāh

كَمَا رُوِىَ كَانَ لَهُ مُكْحُلَةٌ يَكْتَحِلُ مِنْهَا كُلَّ لَيْلَةٍ ثَلَاثًا فِي هَذِهِ وَثَلَاثًا فِي هَذِهِ**

2900 Anuñ *ve’ş-şemsi* yüzinden ᶜ ibāret
Daḫı *ve’l-leyli* zülfinden bir āyet

2901 Ne ḳıvurcuḳ ṣaçı ne aṭvel-idi
Mehīb-idi vü ġāyet ekmel-idi

2902 Anı nā-geh gören alurdı heybet
Tekellüm itse ḳılurdı maḥabbet

2903 Anı tenhā yürürken görseler ger
Ṣanurlardı yürür yanınca leşker

2904 Şu nevᶜ a olur-ıdı anda ḥālet
Ki var-ıdı mehābet hem celālet

BY 92b 2905 Meges ḳonmazdı hīç üstine anuñ
Daḫı ẓıllı yoġ-ıdı Muṣṭafānuñ

2898b gice: gicede SK; kuḥl: − SK, BY.

* “Câbir muhakkak der ki: *Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem ince bacaklıydı ve sadece tebessüm ederek gülerdi. Gözlerine baktığım zaman sürme gözlü derdim, ama gözlerine sürme çekmezdi.*” (Rudânî, 2011: VII/318).

2899a ol māh: iy yār İÜ, AG, ol şāh SK; kafiye gereği AÜ nüshasından tamamlandı.

** ṣelāṣen (1.ve 2.): Metinde “ṣelāṣetün”. || “Rivayet edildiği gibi: *Resulullah’ın bir sürmedanlığı vardı. Her gece her bir gözüne üç defa sürme çekerdi.*” (Celâleddîn es-Suyûtî, 2015: VI/205).

2900a yüzinden: yüzinde SK. || **ve’ş-şemsi**: bk. 583b dipnot.

2900b zülfinden: zülfinde SK. || **ve’l-leyli**: bk. 583b dipnot.

2901b vü: bu SK.

2903b yanınca: ardınca SK.

2904b celālet: ḥalāvet SK.

2906 Güneş kim rāst ṭura istivāda
Pes olmaz hīç gölge bir yañada

İÜ 94a 2907 Güneşdi istivāda çünki Aḥmed
Anuñ-çün ṭutmadı ẓıllı Muḥammed

2908 Mekārim-i aḫlāḳ anuñ meḥāsinü'l-efʿāl
Ki ḫulḳ-ı Ḥaḳḳ-ıla ḫulḳlandı ol ḫūb-ḫıṣāl

2909 Uzun kirpükleri vü ḳaşı esnā
Nişān-ı *ḳābe ḳavseyni ev ednā*

2910 ʿAyān olur ruḫından verd-i aḥmer
Siyeh ḫālinden anuñ misk ü ʿanber

2911 Rivāyet Bū Hüreyre ḳıldı andan
Kim andan aḥsen ādem görmedüm ben

2912 Güneş cārī olur ṣankim yüzinden
Ṣaçılur söylese Kevṯer sözinden

2913 Yürüse ḳuvvet-ile key yürürdi
Ṣanayduñ yir öñinde dürilürdi

2914 Anuñ ardınca kim bile giderdük
İrişmekde be-ġāyet cehd iderdük

2915 Velīkin anda sürʿat yoġ-ıdı hīç
Meşaḳḳat tā ki ideydi aña pīç

AG 83a 2916 Rivāyet bir daḫı itdiler anı
Güneş ṭoġmış ṣanayduñ görseñ anı

2917 ʿAlī didi degüldi ol mükelṯem
Daḫı didi degüldi ol muṭahhem

SK 79a 2918 Ṣaḳalı ṣıḳ-ıdı hem ḳare-y-idi
Mübārek boynı ṣan meh-pāre-y-idi

2906b hīç gölge bir: gölge hīç bir SK.
2908: − İÜ, AG.
2909b **ḳābe ḳavseyni ev ednā**: bk. 382a-b dipnot.
2910: − SK.

2919 Birez ḳıl var-ıdı gögsinde anuñ
Var-ıdı hem iki çigninde anuñ

2920 Didi Cābir ki gördüm mührin anuñ
İki çigni arasında hümānuñ

2921 Gögercin beyżasınca ola resmi
Velī levninde bir mühri vü cismi

BY 93a 2922 Ḳaçan keşf olsa nūr olurdı lāmi[c]
Ṣanayduñ nūr-ı şems olmışdı sāṭı[c]

2923 Resūl iderdi kendüsi ḥikāyet
Kemāl-i ḫilḳat üzre bini ḥażret

2924 Daḫı hem fi[c] lüm aḥsen ḫulḳum ekrem
Yaratdı bini ḫatm-i enbiyā hem

İÜ 94b 2925 Ḳoḳardı derlese miskden daḫı ḫūb
Ki her der dānesi dürdendi merġūb

2926 Uzun barmaḳları ṣankim ḳamışdur
Görenler diyeler kim ḫām gümişdür

2927 Bilekleri anuñ billūra beñzer
Mübārek ṣadrı ebyaż nūra beñzer

2928 Mu[c] anber ḳaşları beñzer hilāle
Gözi şehlāsı gelmezdi ḫayāle

2929 Dehānı ḥoḳḳa vü dendānı lü[ʾ] lū
Küçücük burnı var ṣankim ṭuru ṣu

2930 Be-ġāyet efṣaḥ-ıdı söylese söz
Yüzine baḳmaġa döymezdi hīç göz

2931 Göreydi bir nefes ger kimse anı
Fidā eyleye-di vaṣlına cānı

2922b sāṭı[c] : sāmi[c] İÜ.
2924b bini: sini İÜ.
2929b küçücük: küçücek BY.

2932 Sözi Ḫıżr u Mesīḥa āb-ı ḥayvān
Yūsufdan ben melīḥam dirdi ol ḫan

2933 İki gözi arasında anuñ nūr
Var-ıdı ᶜ ālemi iderdi mesrūr

2934 Ger açsa ṣadrını nūrından anuñ
Yüzi pür-nūr olurdı hep cihānuñ

AG 83b 2935 Ḥarīrden yumşaġ-ıdı dest ü pāyı
Ṭaşa hem başsa iz iderdi pāyı

2936 Ayaġı küçcük-idi ol hümānuñ
Belürmezdi yürüse izi anuñ

SK 79b 2937 Geyerdi ḥulle ebyaż gāhī aḫḍar
Rivāyet var ki geydi gāhī aḥmer

2938 Geyerdi gāh egnine ḳabā ol
İderdi gāh peşmīne ᶜ abā ol

BY 93b 2939 Gehī naᶜ lın geyerdi iç edük gāh
Ṭaḳardı barmaġına ḫātem ol şāh

İÜ 95a 2940 Ḳara dülbend ṣarınurdı gehī ol
Kim oldı evliyāya ṣoñra ol yol

2941 Mekārim-i aḫlāḳ anuñ meḥāsinü'l-efᶜ āl
Ki ḫulḳ-ı Ḥaḳḳ-ıla ḫulḳlandı ol ḫūb-ḫıṣāl

Der-Beyān-ı Aḫlāḳu'n-Nebī ᶜ Aleyhi's-Selām*

2942 Çü bildüñ baᶜ żı evṣāfın anuñ sen
Diyeyim baᶜ żı aḫlāḳın daḫı ben

2936a küçcük: küçücek İÜ, gökçek SK; ol: hem SK.
2939b barmaġına: ḫātemine İÜ, AG.
2941: 2938 İÜ, AG.
* en-nebī ᶜ aleyhi's-selām: − İÜ, AG.
2942b diyeyim: diyeyin SK, BY.

2943 Nitekim aḥsen-idi ḫalḳı anuñ
Daḫı hem aḥsen-idi ḫulḳı anuñ

2944 Nitekim ḥüsnine yoḳdur nihāyet
Yoḳ anuñ ḫulḳına hem ḥadd ü ġāyet

2945 Anuñ Ḥaḳ ẕikr idüp ḫulḳ-ı ᶜaẓīmin
Didi sensin *ᶜalā-ḫulḳın ᶜaẓīmin*

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَإِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظِيمٍ*

2946 Geyerdi meskenetden ol ᶜabāyı
Ḳamu kesden götürürdi cefāyı

2947 Taḫalluḳ ḫulḳ-ı Ḥaḳḳ-ıla ḳılurdı
Ḳamu Ḳurʾān-ıla ᶜāmil olurdı

2948 Kim anuñ ḫulḳı Ḳurʾān-ıdı el-ḥaḳ
Ḳamu işlerde olurdı ᶜale'l-ḥaḳ

2949 Anuñ aḫlāḳı hīç kesde yoġ-ıdı
Anuñ-çün ḫavfı ḳamudan çoġ-ıdı

اَلْمُخْلِصُونَ عَلَى خَطَرٍ عَظِيمٍ**

2950 Ṭaşı gibi içi daḫı münevver
Müzehher ṭaşı vü içi muṭahhar

AG 84a 2951 Riyā ḥıḳd u ḥased ḳılmazdı ol şāh
Daḫı kibr ü ġażab ḳılmazdı ol māh

BY 94a 2952 Ġażab ger ḳılsa Ḥaḳḳ içün ḳılurdı
Maḥabbet daḫı Ḥaḳḳ içün ḳılurdı

2943a ḫalḳı: ḫulḳı SK, BY.
2943b ḫulḳı: ḫalḳı SK, BY.
2944: − SK.
* ḳāle: ḳāle'llāhü İÜ. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin.*" (Kalem 68/4).
2949: − SK.
2949a aḫlāḳı: iḫlāṣı İÜ, SK.
** SK'de 2948. beyitten hemen sonra. || *"Temiz yürekli insanlar da büyük tehlike üzerindedirler."* hadis-i şerif (Yılmaz, 2013: 550).
2951b māh: şāh SK.

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ **اَلْحُبُّ لِلّٰهِ وَ الْبُغْضُ لِلّٰهِ***

SK 80a

2953 ᶜAdāvet kimse-y-ile eylemezdi
Edebden ṭaşra sözin söylemezdi

İÜ 95b

2954 Tevāżuᶜ cümleye iderdi sulṭān
Faḳīre merḥamet sāʾile iḥsān

2955 Çi-ger aᶜlā velīkin nefsi alçaḳ
Ne ḫˇoş ḫaşlet virüpdür gör aña Ḥaḳ

2956 Yüzi beşşāş-ıdı vü ḳavli ṣādıḳ
Ki aḳvāline efᶜāli muvāfıḳ

2957 Eger kāfir eger Müslim gelürdi
Ḥükümde cümlesini bir görürdi

2958 Ḳız oġlandan ziyādeydi ḥayāda
İderdi luṭfını bilişe yada

2959 Ḥalīm-idi revā iderdi ḥācet
Ḳamudan artuḳ iderdi ᶜibādet

2960 Didi ᶜĀyişe ol sulṭān-ı ᶜālem
Evinüñ ḫıdmetin iderdi her dem

2961 Daḫı ḳaṣd itmedi hīç intiḳām ol
Meger göreydi nā-ḥaḳḳ işleri bol

2962 İdinmişdi özine pīşe faḳrı
Dir-idi dāyimā *el-faḳru faḫrī*

2963 Oturup dāyimā miskīnler-ile
İderdi ṣoḥbet anlaruñla bile

---

* ᶜaleyhi's-selām: − İÜ, AG; el-ḥubbü: ḫayru'l-aᶜmāli el-ḥubbü SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Sevmek ve sevmemek Allah rızası içindir.*" (Yılmaz, 2013: 224).
2955b virüpdür: viripdi SK.
2957a Müslim: müʾmin SK.
2962b **El-faḳru faḫrī ve bihī eftaḫiru**: *"Yoksulluk benim övüncümdür, ben onunla övünürüm."* (Yılmaz, 2013: 153).

2964 Ṭaᶜ ām yirmezdi yirdi dilese ger
Yimezdi söykenüp līkin peyem-ber

2965 Yir-idi_üç barmaġıyla yimegin ol
Yalardı ṣoñra girü barmaġın ol

2966 Alup her loḳmasını besmeleyle
Yudardı girü anı ḥamdeleyle

2967 Mubāḥı yirmez-idi hīç sulṭān
Severdi balı vü ḥalvāyı ol ḫan

BY 94b 2968 Dimişdür sirkeye niᶜ me'l-idām ol
Ş̱erīd ü ḳarᶜ a dirdi ḫ̆oş ṭaᶜ ām ol

AG 84b 2969 Yir-idi yaġrın etiyle ḳolından
Yimezdi girüsin anuñ bilinden

2970 Hem arpa etmegine olmadı sīr
Öñine ṭutmaz-ıdı hīç pīşgīr

İÜ 96a 2971 İçerdi üç nefesde ṣuyı hem cān
Ki besmeleyle ḥamdeleyle sulṭān

SK 80b 2972 Mekārim-i aḫlāḳ anuñ meḥāsinü'l-efᶜ āl
Ki ḫulḳ-ı Ḥaḳḳ-ıla ḫulḳlandı ol ḫūb-ḫıṣāl

2973 Geh olurdı bir iki ay yimezdi
Velī kimseye acıḳdum dimezdi

2974 Mübārek ḳarnına baġlardı aḥcār
Ṣalınmasun yüregüm dirdi ol yār

2975 Bu nevᶜ a itmek istedi ṣaḥābī
Dönüben virdi aṣḥāba cevābı

2965b ṣoñra girü: girü ṣoñra SK, BY.
2967a sulṭān: o sulṭān BY.
2967b ḫan: cān BY.
2968b ṣerīd: terīd AG.
2970b pīşgīr: peşkir SK.
2971a ṣuyı: ṣuyını İÜ.
2971b besmeleyle ḥamdeleyle: ḥamdeleyle besmeleyle SK, BY.

2976 *Ebītü ᶜinde Rabbī* didi pes ol
Yirem hem içerem anda didi bol

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ أَبِيتُ عِنْدَ رَبِّي يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِي *

2977 Libās u naᶜ lının yamardı kendü
ᶜ Azā iderdi vü ṣorardı ṣayru

2978 İcābet daᶜ vete iderdi ol cān
Olaydı yā süñük yāḫˇod ḳuru nān

2979 Ṣadaḳa almaz-ıdı hīç deyyār
Gelürse armaġan alurdı ol yār

2980 Ṭutardı her işi ṣaġında ol cān
Yaturdı ṣaġ yanı üstine sulṭān

2981 Yatuban ḳarnınuñ üstine ol şāh
Didi bu yatmaġı hīç sevmez Allāh

2982 Ḥaşīr-idi döşegi yaşduġı hem
Gehī bir saḫtiyān iy cān-ı ᶜ ālem

BY 95a 2983 Gice kim yata-y-ıdı az uyurdı
Ṭuruban dünle çoḳ ṭāᶜ at ḳılurdı

2984 Ḳılurdı vitr-ile on üç teheccüd
Velī ġāyetde iderdi taᶜ abbüd

2985 Ḳılurdı yeyni evvel iki rekᶜ at
Oḳur her rekᶜ atinde birer āyet

İÜ 96b 2986 Bunı şükrü'l-vużū ḳılurdı yaᶜ nī
Be-ġāyet yeynicek ḳılurdı anı

---

* kemā: − SK; es-selām: − BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Rabb'im beni yedirip içirdiği hâlde gecelerim.*" (Yılmaz, 2013: 94).
2977a libās u: libāsın SK.
2978b yā: ger İÜ, AG; yāḫˇo: yāḫˇod BY.
2980a ṣaġında: ṣaġından SK, BY.
2983b dünle: dünyā SK.
2985b oḳur: oḳurdı SK; rekᶜ atinde: rekᶜ atde SK.

AG 85a

2987 Teheccüd ḳılur andan iki rekᶜat
Muṭavvel ḳılur-ıdı anı ġāyet

2988 Oḳurdı el-Baḳar yaᶜnī birinde
Oḳurdı Āl-i ᶜİmrān ikisinde

2989 Bulardan yeyni_iki daḫı ḳılurdı
Pes on rekᶜat bu nevᶜ-ile olurdı

SK 81a

2990 Vitir vācib ḳılurdı ṣoñra sulṭān
Ne gökçek ṭāᶜat ider gör ki ol ḫan

عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ أَنَّهُ قَالَ **لَأَرْمُقَنَّ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّيْلَةَ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ طَوِيلَتَيْنِ طَوِيلَتَيْنِ طَوِيلَتَيْنِ ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ وَهُمَا دُونَ اللَّتَيْنِ قَبْلَهُمَا ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ وَهُمَا دُونَ اللَّتَيْنِ قَبْلَهُمَا ثُمَّ** [صَلَّى رَكْعَتَيْنِ وَهُمَا دُونَ اللَّتَيْنِ قَبْلَهُمَا ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ وَهُمَا دُونَ اللَّتَيْنِ قَبْلَهُمَا ثُمَّ] **أَوْتَرَ فَذَلِكَ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً*** نُقِلَ مِنْ مَصَابِيحِ الدُّجىٰ**

2991 Bunuñ ġayrı niçe vardur rivāyet
Ki peyġām-ber iderdi çoḳ ᶜibādet

2992 Seḥerler uyumaz temcīd iderdi
Ki yaᶜnī ẕikr ü hem taḥmīd iderdi

2993 Didi pes Bū Hüreyre didük iy cān
Duᶜā it müşrikīne iy güzel ḫan

2994 Didi kim raḥmet içün gelmişem ben
Duᶜā idem yaramaz ḥāşa benden

2988a Baḳar: Baḳara SK.
2989b on rekᶜat: ol sulṭān SK.
* ṭavīleteyni ṭavīleteyni ṭavīleteyni: ṭavīleteyni ṭavīleteyni İÜ, AG, ṭavīleteyni SK; ṣallā rekᶜateyni…ḳablehümā sümme (2.): − İÜ, SK. || *“Zeydu’bnu Hâlid el-Cuhenî şöyle demiştir: Bir gece Resulullah’ın (AS) namazını (nasıl ve kaç rekat kıldığını görmek için) dikkatle ve uzunca baktım. Evvela hafif iki rekat kıldı. Sonra uzun, uzun, uzun olarak (yani çok uzun olarak) iki rekat kıldı. Sonra öncekilerden kısa iki, sonra öncekilerden kısa iki, sonra öncekilerden kısa iki rekat namaz kıldı. Sonra vitr namazı kıldı. İşte bunlar on üç rekattır.”*(Müslim, 2014: II/415-416).
** “Mesâbîhi’d-Dücâ’dan nakledildi”.
2994b yaramaz: − SK.

BY 95b

2995 Bir ekreh nesneye incinse elbet
Mübārek çehresin ṭutardı ḥumret

2996 Cemāli ḥumretinden bilinürdi
Ki ol mekrūh işe key incinürdi

2997 Velīkin söylemezdi aña ekṣer
Ḥayā vü ḥilm issiydi peyem-ber

İÜ 97a *

2998 Enes didi ki binerdi ḥımārı
Bükilmiş līfden anuñ yuları

2999 Birini daḫı bindürürdi ol cān
Ḥımāruñ ṣaġrısına bile sulṭān

3000 Severdi ṭībi vü gökçekdi ṭībi
Mizāc-ıla aġırlardı ġarībi

AG 85b

3001 Ḳabūl iderdi ger ᶜözr itseler ol
Budur dirdi Ḫudāya gitmege yol

3002 Ḳaçan bir ḳapuya gelseydi ol şāh
Ḳapu ḳarşusına ṭurmazdı ol māh

3003 Selām iderdi ṭurup gūşesinden
Bu vech-ile işitdük pīşesinden

3004 Ḳamuyı ᶜafva ṣulḥa ḳındururdı
Her ifsādı ṣalāḥa döndürürdi

3005 Ḳamu terk itdi dünyā lezzetini
Ḳabūl eyledi ᶜuḳbā ᶜizzetini

2996a ki: kim SK.

* Bu nüshada 97. varağın numarası yazılmamış, bir sonraki varak (98. varak) yanlışlıkla 97'den devam ettirilmiştir. Bu numaralandırma 200. varaktan 202. varağa atlanıp da doğru sıralamaya dönülünceye kadar devam ettirilmiştir.

2999a cān: ḫan SK.

3000b mizāc-ıla: mizāḥ-ıla İÜ.

3002a gelseydi: geleydi BY.

3004a ᶜafva: ᶜafv İÜ.

3004b döndürürdi: dönderirdi SK.

SK 81b

3006 Mekārim-i aḫlāḳ anuñ meḥāsinü'l-efᶜāl
Ki ḫulḳ-ı Ḥaḳḳ-ıla ḫulḳlandı ol ḫūb-ḫıṣāl

3007 Ḳamu cennet aña ᶜarż oldı her dem
Daḫı ᶜarż oldı altundan cebel hem

3008 Ḳabūl itmedi illā kim rıżāyı
Ne kim olsa ḳabūl itdi ḳażāyı

3009 İderdi dāyimā eytāma şefḳat
Ḳılurdı dāyimā maẓlūma raḥmet

3010 Anuñ ḫulḳına yoḳdur ḥadd ü ġāyet
Anuñ vaṣfında ᶜācizdür ᶜibāret

BY 96a

3011 Seḫāda şems deryādur keremde
Bilinmişdür vücūdı her ümemde

3012 Eger söz itse ẕātı ẕikr iderdi
Eger ṣumt itse Ḥaḳḳı fikr iderdi

3013 Cevāmiᶜ söyler-idi her kelāmı
Daḫı üç kez dir-idi her kelāmı

İÜ 97b

3014 Ki tā fehm ideler aṣḥāb anı
Cihānda ẓāhir ola hep maᶜānī

3015 Ẕikirden olmaz-ıdı laḥẓa ḫālī
Bu nevᶜaydı anuñ her demde ḥāli

3016 Degül maḳdūr dimek ḫulḳın anuñ
Beşer tā diye vaṣfın Muṣṭafānuñ

3017 Gel imdi ᶜāḳıl-iseñ bir naẓar ḳıl
Ki sende var mı bu aḫlāḳdan bil

3006: 3005 İÜ, AG.
3013b kez: kerre SK; her: hem İÜ, AG.
3014a aṣḥāb: aṣḥābı SK.
3014b hep: − SK, her BY.
3016b tā: tā niçe SK.

3018 Bu sözden gerçi medḥ-idi murādum
Velīkin aña irdi iᶜ tiḳādum

3019 Ki_anuñ vaṣfıyla medḥ ola kitābum
Benüm daḫı hem arta feṯḥ-i bābum

AG 86a

كَمَا قِيلَ مَا اِنْ مَدَحْتُ مُحَمَّداً بِمَقَالَتِى لَكِنْ مَدَحْتُ مَقَالَتِى بِمُحَمَّدٍ*

3020 Ṣaḥābī kim ṭururdı ḫıdmetinde
Ḥayā vü ḥilm-ile-y-di ḥażretinde

3021 Ḳamu taᶜ ẓīm ü ḥürmet hem emānet
Vaḳār u ᶜ izz ü şevket hem diyānet

3022 Bularda cāmiᶜ -idi cümlesi hep
Ḳılurlardı riᶜ āyet hep müretteb

3023 Ḳamu ᶜ ilm-ile fetvā-y-ıdı ḳāli
Velīkin zühd ü taḳvā-y-ıdı ḥāli

SK 82a 3024 Çü her vech-ile maṭbūᶜ ola ekmel
Ḳılur tābiᶜ olan her müşkili ḥal

3025 Gör ol şems-i ḥaḳīḳīnüñ seḥābın
Ki_alurlar meh-miṣāl ol şems tābın

BY 96b 3026 Muḳābil ḳıldılar çün şemse meh-tāb
Pes itdi māh-tāba nūrı pertāb

3027 Ḥayā vü ḥilm ü aḫlāḳ u kerāmet
Ki taᶜ ẓīm uluya kiçiye şefḳat

3028 Severdi cümlesin ol ᶜ ālī-sulṭān
Ḳılurdı cümlesine hem de iḥsān

3018a sözden: sözde SK.
* "Denildiği gibi: *Ben sözlerimle Hz. Muhammed'i övmedim. Lakin Hz. Muhammed ile sözlerimi yücelttim.*" (Kaynak bulunamadı).
3020a ṭururdı: ṭurdı SK.
3023a fetvā-y-ıdı: fetvā-dı SK.
3025a seḥābın: ṣaḥābı İÜ, AG; ṣaḥābın SK, BY; anlam gereği düzeltildi.
3025b tābın: tābı İÜ, AG.
3027b şefḳat: ḥürmet SK, BY.

3029 Hem aṣḥābı anı ġāyet severdi
Ki her birisi görmege iverdi

İÜ 98a 3030 Virürlerdi yolında baş u cānı
Severler cānlarından artuḳ anı

3031 Temāşā gerçi iderlerdi şāhı
Göremezlerdi ol nūrı kemā-hī

3032 Ḥaḳ anı bunlara mirʾāt ḳılmış
Cihān ẓulmātına mişkāt ḳılmış

3033 Temāşā çün iderlerdi cemālin
Görürdi her kişi kendü kemālin

3034 Anuñ-çün çār-yār ekrem olupdur
Ḳamudan efḍal ü aʿlem olupdur

3035 Ḳamudan bunlar artuḳ bildi şāhı
Ḳamudan bunlar aḥsen gördi māhı

3036 Kemāl-i ḥüsni-y-ile kimse iy şāh
Anı hīç görmemişdür illā Allāh

3037 Anuñ-çün cümleden artuḳ sever Ḥaḳ
Ki ʿāşıḳ hem de maʿşūḳ olur el-ḥaḳ

AG 86b 3038 Hem ol gördügi gibi Ḥaḳ cemālin
Kimesne bilmemişdür hem kemālin

3039 Anuñ-çün cümleden artuḳ sever ol
Anuñ-çün oldı dergāhında maḳbūl

3040 Aña Ḥaḳ ʿāşıḳ u ol Ḥaḳḳa ʿāşıḳ
Sevüsi birbirine ḫˇoş yaraşıḳ

3041 Çün oldı Muṣṭafā maḳbūl-i ḥażret
Pes oldı ümmeti de ḫayru'l-ümmet

3037a sever Ḥaḳ: bildi şāhı SK.
3040b ḫˇoş: − SK.

3042 Didi pes server ü sālār u sulṭān
Virüpdür baña Ḥaḳ çoḳ dürlü iḥsān

SK 82b|BY 97a 3043 Cihānda bir şerīf vaḳt añlaġıl sen
Ol eşref vaḳtde ẓāhir olmışam ben

3044 Daḫı ben evvelīnüñ evveliyem
Daḫı hem āḫirīnüñ āḫiriyem

3045 Mekārim-i aḫlāḳ anuñ meḥāsinü'l-efʿāl
Ki ḫulḳ-ı Ḥaḳḳ-ıla ḫulḳlandı ol ḫūb-ḫıṣāl

İÜ 98b 3046 Rivāyet Bū Hüreyre ḳıldı andan
Ki bir gün ben suʾāl eyledüm andan

3047 Didüm pes aña kim iyʿālī-ḥażret
Ne vaḳt oldı saña vācib nübüvvet

3048 Cevāb idüp buyurdı baña ol rūḥ
Henūz Ādemdi beyne'l-cismi ve'r-rūḥ

3049 Rivāyetdür daḫı hem Muṣṭafādan
Ki Ḥaḳ ḳatında mektūb olmışam ben

3050 Ki ḫatm-i enbiyā yazdı beni Ḥaḳ
Muṣaffāyam ḳamudan ben muḥaḳḳaḳ

3051 Hem altı nesne-y-ile bini ol şāh
Mufażżal enbiyāya ḳıldı Allāh

3052 Budur evvel kelāmum cāmiʿ oldı
Ḳamu maʿnī sözümden lāmiʿ oldı

3053 İkinci bu ḳamu yiri tamāmet
Baña mescid virüpdür bil ki ḥażret

3045: 3042 İÜ, AG.
3046b ben: pes SK.
3047b vācib: − SK.
3048b Ādemdi: Ādem BY.
3050b muḥaḳḳaḳ: el-ḥaḳ BY.
3052b maʿnī sözümden: maʿnā sözümde SK.

3054 Üçünci bu baña virdi kerāmet
Ḳıyāmetde ḳılam evvel şefāᶜat

3055 Budur dördünci baᶜs itdi beni Ḥaḳ
Cemīᶜ -i ḫalḳa mürsel oldum el-ḥaḳ

3056 Ḳalan mürsel ki Ḥaḳdan baᶜs idildi
Pes ancaḳ kendü ḳavmine virildi

AG 87a 3057 Bişinci bu ḥalāl oldı ġanāyim
Ki benden öñ ḥarām olmışdı dāyim

3058 Budur altıncı bini ḳıldı manṣūr
Ḳamu düşmenlerümi ḳıldı maḳhūr

BY 97b 3059 İrer benden bir aylıḳ yola dehşet
Düşer kāfirlerüñ göñline heybet

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ **فُضِّلْتُ عَلَى سَائِرِ الْأَنْبِيَاءِ بِسِتٍّ أُعْطِيتُ بِجَوَامِعِ الْكَلِمِ وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَجُعِلَتِ الْأَرْضُ مَسْجِداً وَطَهُوراً قَايِماً رَجُلٌ مِنْ أُمَّتِى اَدْرَكَتْهُ SK 83a الصَّلَوةَ فَلْيُصَلِّى وَ أُحِلَّتْ لِى الْغَنَايِمُ وَلَمْ تَحِلُّ لِاَحَدٍ İÜ 99a قَبْلِى وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةُ وَ بُعِثْتُ اِلَى كَافَّةِ الْخَلْقِ صَدَقَ رَسُولُ اللَّهْ***

3055b mürsel: − SK.
3056a idildi: oldı İÜ, AG.
3057b öñ: − SK.
3058a bini ḳıldı: ḳıldı bini SK, BY.
3058b düşmenlerümi: düşmenlerüm SK.

* "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Ben diğer peygamberler üzerine altı sebepten dolayı üstün kılındım. Bana derli toplu konuşma verildi. Bir aylık mesafeden düşmanlara korku salma ile yardım edildi. Yeryüzü benim için temiz ve ibadet edilecek bir mescit kılındı, ümmetimden her kim namaz vaktine erişirse namazını hemen kılıversin. Benden önce hiç kimseye kılınmayan ganimetler bana helal kılındı. Bana şefaat verildi ve ben bütün yaratılmışlar için gönderildim.* Resulullah doğru söyledi." Bu hadis-i şerif, farklı bir lafızla Buhârî'nin *Sahîh*'inde (1987: II/535) ve Müslim'in *Sahîh*'inde (2014: II/147) mevcuttur. Buhârî'deki rivayet şöyledir:

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الأَنْبِيَاءِ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلاَةُ فَلْيُصَلِّ، وَأُحِلَّتْ لِي الغَنَائِمُ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ

"(Resulullah şöyle buyurdu:) *Benden önceki peygamberlerden hiç kimseye verilmeyen beş şey, bana verilmiştir: Bir aylık mesafeye kadar korku (salmak) ile nusret olundum. Yer(yüzü) bana mescit ve temizlik sebebi kılındı. Onun için ümmetimden kendisine namaz vakti erişen herkes namazını kılıversin. Ganimetler bana helal edildi. Peygamber hassaten kendi kavmine gönderilirken, ben bütün insanlığa gönderildim. Ve bana şefaat verildi.*"

3060 Muḥammed sırr-ı esrādur ki *sübḥāne'lleẕī esrā*
İrişüp *ḳābe ḳavseyn*e maḳāmı oldı *ev ednā*

Der-Beyān-ı Miᶜrāc-ı Resūlu'llāh Ṣalla'llāhü ᶜAleyhi ve Sellem

3061 Gel iy ġavvāṣ-ı deryā-yı ṭarīḳat
Bu deryādan çıḳar dürr-i ḥaḳīḳat

3062 Gel imdi ḳıl bu deryādan dür-efşān
Kim ol dürri bulanlar ola ḫandān

3063 Bu dürri görmedi deyyār dīde
Yitürmez buña ḳıymet āferīde

3064 Diyenler dürr-i ᶜummānī bu dürre
Fidā itmek gerek cānı bu dürre

3065 Eger olduñsa iy server güherdān
Aña ger var-ısa terk eyle biñ cān

3066 Maᶜārif dürrinüñ deryāsıdur dil
Nedür ġavvāṣı anuñ merd-i kāmil

3067 Ḥaḳīḳat merd-i kāmil Muṣṭafādur
Pes anuñ dürri ᶜirfān-ı Ḫudādur

3068 Bu deryāya dirildi cümle ġavvāṣ
Ki her biri bula bir dāne-i ḫāṣ

3069 Yapışdı her biri ġavvāṣ-ı ḫāṣa
Kim irgüre buları bir ḫalāṣa

3070 Gel imdi dest ur anuñ dāmenine
Çeke tā kim seni pīrāmenine

3060: 3076 İÜ, AG. || Beytin vezni: *mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün*. || **sübḥāne'lleẕī esrā**: *"…götüren Allah'ın şanı yücedir."* (İsrâ 17/1).
3060b **ḳābe ḳavseyni ev ednā:** bk. 382a-b dipnot.
3061a ġavvāṣ: − SK.
3063: − SK.
3069a yapışdı: yitişdi SK.

BY 98a

3071 Çü şeb-revsin ḫaṭarnāk oldı rāhuñ
Yapış aña ki feṯḥ ide ilāhuñ

AG 87b

3072 Maᶜ ānī baḥrına girmek dilersin
Bu baḥruñ dürrini dirmek dilersin

3073 Gerek nev ḳılasın dil keştīsini
Aña bend idesin ḥablü'l-metīni

3074 Gel imdi geç bugün nāsūt ilinden
Ḫaberler söylegil lāhūt ilinden

3075 Ser-āġāz eyle bir dem ᶜāşıḳāne
İşidüp ide bülbüller terāne

İÜ 99b

3076 Ḥadīṯ ü naḳl ü tefsīr eyle bir dem
İşidüp şād olalar niçe pür-ġam

3077 Bu vech-ile ki vārid oldı menḳūl
Ḳabūl itdi anı maᶜ ḳūl ü menḳūl

SK 83b

3078 Pes ol dem kim resūl-i şāh u sulṭān
Nübüvvet taḫtına şāh oldı ol ḫan

3079 Anuñ üstine geçdi bir buçuḳ yıl
Rivāyet var daḫı kim geçdi bir yıl

3080 Rivāyet daḫı kim geçdi yidi yıl
Receb ayında miᶜ rāc eyledi bil

3081 Eṣaḥ bu hicrete bir yıl ḳalupdı
Ki ẕāt-ı ᶜizzete miᶜ rāc olupdı

3082 Ḫaber virdi resūl-i şāh-ı aᶜ ẓam
Ki Mevlāsı anı ḳılmış mükerrem

3071a şeb-rev: şīrūsın (?) İÜ, AG.
3073: − SK.
3077a ki: − SK.
3079b var daḫı kim geçdi bir yıl: ẕāt-ı ᶜizzete miᶜ rāc olupdı SK.
3081: SK'de der-kenar.

3083 Ki bir gice Ḥarem içre olurdı
Ḥaṭīm-i Kaᶜ bede rāḥat bulurdı

3084 Rivāyet bir daḫı ḳıldılar anda
Ki_olurdı Ümme Hānīnüñ evinde

3085 ᶜAlīnüñ ḳız ḳarındaşı-y-ıdı ol
Resūle ḫıdmet eylemiş-idi bol

3086 Buyurdı ol gice Cibrīle Allāh
Ḥabībüme selām ilet didi şāh

3087 Digil kim irdi fürḳat intihāya
İrişdi vaḳt-i vuṣlat ol hümāya

BY 98b 3088 Getür baña ḥabībüm bini görsün
Götürdüm perdeyi vaṣluma irsün

3089 İşidüp Cebreʾīl oldı feraḥnāk
Behişte irdi andan cüst ü çālāk

AG 88a 3090 Burāḳ u ḥulle alup döndi ol dem
Anuñla bile yitmiş biñ melek hem

İÜ 100a **Ṣıfat-ı Burāḳ**

3091 Burāḳı ḳudretinden ḳılmış ol Hū
Ḳatırdan kiçi vü merkebden ulu

3092 Başı lüʾlüʾ vü ādemveş yanaġı
Gözi nūr u feres gibi eñegi

3093 Ḳızıl yāḳūtdan bürçekleri var
Zümürrüdden yeşil ḳulaḳları var

3094 Tüyi eşheb yeşil yāḳūt uyanı
Yilisi müşg lüʾlüʾden ᶜinānı

3084b ki: − İÜ, AG.
3087b vaḳt-i vuṣlat: vuṣlat ol dem SK.
3088a baña: yā SK.
3090: − SK.

3095 Dişi dürr-idi laᶜ l-idi ṭudaġı
Zümürrüd ḳuyruġı altun ayaġı

3096 Eyer yāḳūtdan mercān ṭuynaḳ
Yaratmış şöyle gökçek anı ol Ḥaḳ

3097 Zümürrüdden iki bile ḳanatlar
Ṣabā yili yanınca açamaz per

3098 Muḥammed sırr-ı esrādur ki *sübḥāne'lleẕī esrā*
İrişüp *ḳābe ḳavseyn*e maḳāmı oldı *ev ednā*

SK 84a

3099 İrişdi Cibrīl irgürdi selāmı
Didi Ḥaḳ saña ḳıldı iḫtirāmı

3100 Ṭapuñı daᶜ vet itdi ol ḥabībüñ
Devāᵓ -i vaṣl irgürdi ṭabībüñ

3101 Ṭarab ḳıldı işidüp anı server
Ṭaleb eyledi kim gide peyem-ber

3102 Ṭutup pes ṣadrını Cibrīl yardı
İçinden yüregin ṣunup çıḳardı

BY 99a

3103 Getürdi bir legen altundan evvel
Ṭolu īmān-ıla anuñ içi bol

3104 Yudı raḥmet ṣuyıyla ḳalbini pāk
Didi kim olmasun ḳalbüñ ḫaṭarnāk

3105 Rivāyet bir daḫı budur ki iy cān
Yudı zemzem ṣuyıyla ḳarnını ḫan

3095a laᶜ l-idi: laᶜ lden SK.
3098: 3114 İÜ, AG.
3100b vaṣl: − SK, vaṣla BY.
3102b yüregin ṣunup: ṣunup yüregin SK.
3103b anuñ içi: içi anuñ SK, BY.
3103a evvel: ol ḫan AG, ol SK.
3103b bol: iy cān AG.
3104a ṣuyıyla: ṣuyı-la SK.
3105b ṣuyıyla: ṣuyı-la SK.

3106 İçin ṭoldurdı īmān birle ḥikmet
Budur teşrīḥ dirler ehl-i ḥikmet

3107 Diledi çün Burāḳa bine server
Ḳomadı binmege ol dem çeküp ser

İÜ 100b 3108 Didi Cibrīl ki niçün didi Allāh
Benümle vaᶜ de ḳılmışdur ezel şāh

AG 88b 3109 Ḥabībine beni merkeb ḳılısar
Baña hem cennet içre ol biniser

3110 Didi Cibrīl kim budur Muḥammed
Biniser üstüñe hem yarın Aḥmed

3111 Rikābın ṭutdı vü bindürdi Cibrīl
Yapışmışdı ᶜ inānına Mikāʾīl

3112 Melekler ḥāżır olmış ḳapusına
Ki ḫıdmet yitüreler ṭapusına

3113 Ṭutuban ellerinde pür ṭabaḳlar
İçidür dürr ü yāḳūt u ṭabaḳ zer

3114 Ḳapudan ᶜ izzet-ile çıḳdı çün cān
Melekler ḳıldı üstine dür-efşān

3115 Öñince *ṭarrīḳū* dirlerdi ervāḥ
Budur dirlerdi ᶜ arş u kürse mışbāḥ

3116 Revişinde şu nevᶜ aydı Burāġı
Göz irdügi yire başar ayaġı

3117 Giderken ṣaġ yanından geldi bir ün
Didi yā Muṣṭafā gitme girü dön

3108a ki: − AG, SK.
3113b içidür: içi SK.
3114a çün cān: ol ḫan SK, BY.
3115a ṭarrīḳū: “Yürüyün”.

SK 84b

3118 Muḳayyed olmayup geçdi ilerü
Bir ün geldi ṣolından anda girü

3119 Hem andan geldi bir ᶜavret müzeyyen
Didi kim yā Muḥammed dön girü sen

BY 99b

3120 Naẓar ḳılmadı geçdi cümleden ol
Ki göstermişdür aña Rabbisi yol

3121 Dönüp Cibrīle ṣordı bunları şāh
Ḫaber vir baña bunlar neydi iy māh

3122 Didi ol kim ṣaġuñdan geldi āvāz
Şükür kim olmaduñ anuñla dem-sāz

İÜ 101a

3123 Eger sen ḳıla-y-ıduñ aña raġbet
Yahūd olaydı senden ṣoñra ümmet

3124 Baḳayduñ sen ṣoluñdan yaña yārā
Olaydı ümmetüñ ṣoñra Naṣārā

3125 Pes ol ᶜavret bu dünyādur ki gördüñ
Muḳayyed olmaduñ hem ḫūb varduñ

3126 Eger sen iltifāt ideydüñ aña
Olaydı ümmetüñ hep ehl-i dünyā

AG 89a

3127 Bi-ḥamdi'llāh ki ḥıfẓ eyledi Cebbār
Seni vü ümmetüñi Ḥayy u Ġaffār

3128 Pes andan üç ḳadeḥ getürdiler zūd
Biri ḫamr u biri āb u biri süd

3129 Didiler kim birini eyle maḳbūl
Ṣunup aldı hemān süd ke[ᵒ]sini ol

3118b anda: gitme SK.
3121b bunlar neydi: neydi bunlar SK, BY.
3124a sen: ger SK, BY.
3125a bu: ki SK, kim BY.
3127a Cebbār: Raḥmān İÜ, AG.
3127b Ġaffār: sulṭān İÜ, AG.

3130 Didi Cibrīl *aḥsend yā Muḥammed*
Olalar ümmet İslām içre es^{c} ad

3131 Ger içseñ ḫamrı ^{c}āṣī olalardı
Şu içseñ hem şuya ġarḳ olalardı

3132 Çü içdi südi bir miḳdār ḳaldı
Hemān-dem aña bir āvāz geldi

3133 Ger içseñ anı hep iy kān-ı raḥmet
Ṭamuya girmeyeydi hergiz ümmet

3134 Girü ḳaṣd itdi kim içe ḳalanın
Hemān-dem ṭutdı Cebrā^{ɔ}īl ^{c}inānın

3135 Didi taḳdīr böyle oldı iy şāh
Pes içmege icāzet virmez Allāh

BY 100a 3136 Muḥammed sırr-ı esrādur ki *sübḥāne'lleẕī esrā*
İrişüp *ḳābe ḳavseyn*e maḳāmı oldı *ev ednā*

3137 İrişdi Ḳudse vü iclāl ḳıldı
Ḳamu ervāḥ istiḳbāl ḳıldı

SK 85a 3138 Pes evvel bir güzel yigit irişdi
Resūl-ile ḳucaḳlaşup görişdi

3139 Didi kimdür didiler dīn-i İslām
Saña vü ümmete Ḥaḳ ḳıldı in^{c} ām

3140 Pes andan Mescidü'l-Aḳṣāya geldi
Ḳamu ervāḥ-ı mürsel ḥāżır oldı

3130a **aḥsend yā Muḥammed**: "Güzel yaptın ey Muhammed!".
3131a ḫamrı: ḫamr SK.
3132a çü: çün SK; ḳaldı: ḳıldı SK.
3134b Cebrā^{ɔ}īl: Cibrīl BY.
3135a iy: ol İÜ.
3135b içmege: içmegi SK.
3136: 3151 İÜ, AG.
3140b ḳamu: ḳamu her SK.

İÜ 101b

قَالَ تَعَالَى سُبْحَانَ الَّذِي اَسْرٰى بِعَبْدِهٖ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى الْمَسْجِدِ الْاَقْصَا الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ*

3141 Geçüp miḥrāba şāh itdi imāmet
Ḳamusı iḳtidā itdi tamāmet

3142 Çün ol şāh-ıla ḳıldılar ṣalātı
Ḥaḳīḳat buldılar Ḳadr ü Berātı

3143 Pes andan çıḳdı ṣaḫre üzre ol ḫan
Getürdi aña mi^{c}rāc anda sulṭān

3144 Meṣelde nerdübān gibiydi mi^{c}rāc
İrişmişdi göge dek nūr-ı vehhāc

3145 Semāya irdi Cibrīl-ile sulṭān
Ḳapuyı Cibrīl urdı didi derbān

AG 89b 3146 Ne kişisin didi kim Cebre^{ʾ}īlem
Muḥammeddür bilemce ben delīlem

3147 Didiler mürsel oldı mı Muḥammed
Didi oldı vü bunda geldi Aḥmed

3148 Didiler *merḥabā ehlen ve sehlā*
El öpüp didiler iy nūr-ı bālā

3149 Felekler sāyeñ-ile oldı pür-nūr
V'eger-nī ḳaplamışdı küllī deycūr

3150 Pes anda Ādemi gördi peyem-ber
Selām idüp ilerü vardı server

---

* ḳāle Ta^{c}ālā: − İÜ, AG, ḳāle'llāhü Ta^{c}ālā SK. || Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…Kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir…*" (İsrâ 17/1).

3143a çıḳdı: geçdi SK; ṣaḫre: Metinde "ṣaḥrā"; ḫan: cān AG.

3146b bilemce: yanumca SK.

3147b bunda geldi: geldi bunda SK.

3148a **merḥabā ehlen ve sehlā**: "Merhaba, hoş geldin".

3149b ḳaplamışdı: ḳalmışdı SK.

3151 Selāmın ᶜ izzet-ile redd idüp ol
Didi kim merḥabā iy ṣāliḥ oġul

BY 100b 3152 İkinci gökde Yaḥyā daḫı ᶜ Īsā
Üçinde Yūsuf-ı ṣāliḥ muᶜ allā

3153 İrüp dördinciye İdrīsi gördi
Bişinci gökde pes Hārūna irdi

3154 Görüp altıncıda Mūsā Kelīmi
Ki ẕikr eyler ṭurup Ḥayy u ᶜ Alīmi

İÜ 102a 3155 Çü geçdi ilerü aġladı Mūsā
Ki bu ṣoñ geldi līkin ḳadri aᶜ lā

SK 85b 3156 Bunuñ ümmetleri hem çoḳ olısar
Ḳamudan öñ cinān içre ṭolısar

3157 Geçüp andan yidinci göge irdi
Yidinci gökde İbrāhīmi gördi

3158 Selām itdi didi pes merḥabā ol
Nebī vü mürsel ü hem ṣāliḥ oġul

3159 Bu nevᶜ a çıḳdılar heft-āsumānı
Ḳamusında bu nevᶜ a bil beyānı

3160 Ki yaᶜ nī ḳıldılar hep merḥabālar
Sipāriş itdiler cümle duᶜ ālar

3161 Çü yidi ḳat gögi gördi vü geçdi
Pes andan Beyt-i Maᶜ mūra irişdi

3162 Aña ᶜ arż itdiler üç kāse der-ḥāl
Biri ḫamr u biri süd birisi bal

3151a ᶜ izzet-ile redd idüp: redd-i ᶜ izzetle idüp İÜ, AG.
3152b üçinde: üçüncide BY.
3155a ilerü: anlaru SK.
3155b bu: − SK; geldi: güldi İÜ.
3158a pes: − SK.
3159a çıḳdılar: çıḳdı SK.

3163 Aluban südi der-ḥāl eyledi nūş
Hemān-dem ḳıldı aġyārı ferāmūş

AG 90a 3164 Didiler fıṭrat-ı İslāma irdüñ
Ḥaḳīḳat ᶜizzet ü ikrāma irdüñ

3165 Pes andan cennete irişdi sulṭān
Ḳamusını müzeyyen gördi ol ḫan

3166 Geçüp andan irişdi müntehāya
Dinilür Sidre hem işbu araya

3167 Anuñ yapraġı üẕn-i fīl gibiydi
Yimişi ḳubbe-i cebel gibiydi

3168 Anuñ dört ırmaḳ aḳardı dibinde
Görinürdi ikisi ẓāhirinde

BY 101a 3169 İkisi bāṭın aḳar kim ne bile
Dönüp şordum ben anı Cebreᵓīle

3170 Didi bu iki bāṭından ki çıḳar
İkisi daḫı cennet içre aḳar

3171 Pes ol iki ki ẓāhirde aḳar bil
Birisidür Furāt u birisi Nīl

İÜ 102b 3172 Çü gördi Sidreyi ol nūr-ı bālā
Ki_anı nūrdan yaratmış Ḥaḳ Taᶜālā

3173 Bu yirde ḳaldı pes Cibrīl iy cān
Bu kez ḳaldı taḥayyür içre sulṭān

3174 Muḥammed sırr-ı esrādur ki *sübḥāne'lleẕī esrā*
İrişüp *ḳābe ḳavseyn*e maḳāmı oldı *ev ednā*

3166b dinilür: diyenler İÜ, AG.
3167b ḳubbe: ḳulle SK, BY.
3168a dibinde: dibinde hem SK.
3168b ẓāhirinde: ẓāhirinde hem SK.
3171b birisi: biridür SK, BY.
3173-3175: AG'de takdim-tehirli.
3174: 3187 İÜ, AG. İÜ'de 103a sayfasının başı.

3175 Didi Cibrīle pes iy yār-ı maḥrem
Baña bu yire dek olduñdı hem-dem

SK 86a 3176 Çü sen ḳalduñ baña ġurbet irişdi
Ne ḳılam cānuma ḥayret irişdi

3177 Ezel çün reh-nümā olduñ bu yirde
Niçün benden cüdā olduñ bu yirde

3178 Hezārān perr-i ṭāvūsī senüñ var
ᶜ Acebdür kim ḳalursın bunda nā-çār

3179 Didi kim iy resūli kāyinātuñ
Özüñdür ḥalli cümle müşkilātuñ

3180 Bu yirdür müntehā baña ḥabībüm
Bu yirden ilerü yoḳdur naşībüm

3181 Bu yirden ger geçem bir ẕerre miḳdār
Per ü bālüm yanuban göynür iy yār

كَمَا رُوِىَ عَنْ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامْ لَوْ دَنَوْتُ اَنْمِلَةً لَاَحْرَقْتُ*

3182 Saña virdi ḳamu iᶜ zāzı ḥażret
Senüñdür baḫt u devlet ᶜ izz ü nuṣret

AG 90b 3183 Şehā sür devrüñi devrān senüñdür
Çal imdi ṭōpuñı meydān senüñdür

BY 101b 3184 Çü maḥbūb itdi sini Ḥaḳ tebārek
Seni aña anı saña mübārek

3185 Nedür Cibrīl arada yā Mīkāʾīl
Olursa ḥācib ancaḳdur Sirāfīl

3175b olduñdı: olduñ mı BY.
3178a ṭāvūsī: ṭāvūs SK.
* le-aḥraḳtü: le-aḫtaraḳtü İÜ, AG. || "Cebrail aleyhi's-selamdan rivayet edildiği gibi: *Bir parmak (tırnak) ucu kadar daha yaklaşsaydım (öteye geçseydim) mutlaka yanardım.*" (Yılmaz, 2013: 454).
3182a iᶜ zāzı: ᶜ izzeti SK.
3182b baḫt u: baḫt u taḫt u SK.
3185b ḥācib: ḥācet İÜ.

3186 Baña yiter ki derbān olam iy cān
Viṣālüñ ᶜ ıydine cān ola ḳurbān

3187 Pes irdi bir döşek zerden münevver
Bürüdi Sidreyi ḳıldı muᶜ aṭṭar

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشٰى*

İÜ 103a

3188 Adı Refref muḥīṭ olmış cihānı
Döşediler resūl altına anı

3189 Oturdı çün döşek üstine ol şāh
Çıḳardı ᶜ arşa ol dem anı Allāh

3190 Çü geçdi mülk ü melkūtı tamām ol
Aña cebrūta andan virdiler yol

3191 Geçüben *ḳābe ḳavseyn*e irişdi
Hem andan vardı *ev ednā*ya düşdi

كَمَا قَالَ تَعَالَى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنٰى**

SK 86b

3192 Ḳodı nefsini pes bu mülk ilinde
Ḳodı hem ḳalbini melkūt ilinde

3193 Ḳodı cebrūt ilinde rūḥını ḫan
İrişdi sırr-ıla *ḳavseyn*e sulṭān

3194 Yudı nefsini māᵊ -i şevḳ-ıla ol
Döküp ḳalbe maḥabbet ṣuyını bol

3186a ki: − SK.

* İÜ'de 103a sayfa başında tekrar yazılmış. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *O zaman Sidre'yi kaplayan kaplamıştı.*" (Necm 53/16).

3188a olmış: itmiş SK.

3189b ᶜ arşa ol dem anı: anı ᶜ arşa ol dem SK, BY.

3190a çü: çün SK.

3191a-b/3193b **ḳābe ḳavseyni ev ednā**: bk. 382a-b dipnot.

3191a geçüben: geçüp SK.

3191b andan: anda SK.

** ḳāle Taᶜ ālā: ḳāle'llāhü: tebāreke ve Taᶜ ālā İÜ. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu.*" (Necm 53/9).

3192a nefsini pes: pes nefsi SK, pes nefsini BY.

3194a yudı: ḳodı AG; nefsini: nefsin SK, BY.

3194b bol: ol SK.

3195 Hem andan maᶜ rifet ṣuyıyla ol ḫan
Yudı rūḥını hem ᶜ ışḳ-ıla iy cān

3196 Yudı sırrını māᵓ -i ḳudsī-y-ile
Ḥaḳīḳat sırrın anuñ kim ne bile

3197 Pes andan kendüliksüz Ḥaḳḳa irdi
Ki Ḥaḳ nūrıyla Ḥaḳ yüzini gördi

كَمَا قَالَ تَعَالَى مَا كَذَبَ الْفُؤٰادُ مَا رَاٰى اَفَتُمَارُونَهُ عَلٰى مَا يَرٰى*

AG 91a|BY 102a

3198 Rivāyet ḳıldı miᶜ rācından ol şāh
Beni dergāha daᶜ vet ḳıldı Allāh

3199 Çü seyrān eyledüm kürsī vü cennet
İrişdürdi beni hem ᶜ arşa ḥażret

3200 Pes andan altı yüz biñ yıllıḳ anda
Gidüp cebrūta irdüm ben bir anda

İÜ 103b

3201 Oradan ötesi olmaz verendāz
Ḫudā bilür anı ger çoġ u ger az

3202 Arada biñ kez biñ baḥr gördüm
Pes andan ᶜ ālem-i ervāḥa irdüm

3203 Hem andan ᶜ ālem-i esmā ṣıfāta
İrişdüm daḫı andan baḥr-ı z̲āta

3204 Dinilmekden velī ol yir muᶜ arrā
Bilinmekden daḫı oldı müberrā

3195a ṣuyıyla: ṣuyı-la SK.
3196a sırrını: ṣuyın SK.
* kemā ḳāle Taᶜ ālā: − İÜ, AG, kemā ḳāle SK. || Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Kalp, (gözün) gördüğünü yalanlamadı. (Şimdi siz) gördüğü şey hakkında onunla tartışıyor musunuz?"* (Necm 53/11-12).
3198a miᶜ rācından: miᶜ rācdan SK.
3199a eyledüm: eyledi İÜ, AG.
3200a biñ: − BY.
3201a olmaz: olmasın SK.
3203a hem andan: hemān-dem SK.

3205 Benüm varlıġum oldı küllī fānī
Anuñ göziyle girü gördüm anı

اِذَا قَرِنَ الْقَدِيمُ بِالْمُحْدَثِ لَمْ يَبْقَ لَهُ اَثَرٌ* وَ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ رَاَيْتُ رَبِّى بِرَبِّى**

3206 Ḳamu varlıġum ol nūr-ıla yudum
O baḥr içinde ġarḳ oldı vücūdum

3207 Aradan maḥv oluban mīm-i Aḥmed
Eḥad ḳaldı ki_odur aṣl-ı Muḥammed

3208 Baña baᶜ de't-taḥiyyāt ol dil-ārām
ᶜ Aṭā idüp şefāᶜ at ḳıldı ikrām

SK 87a 3209 Muḥammed sırr-ı esrādur ki *sübḥāne'lleẕī esrā*
İrişüp *ḳābe ḳavseyn*e maḳāmı oldı *ev ednā*

3210 Suᵓ āl itdüm ki iy sulṭān-ı ᶜ ālem
ᶜ Aṭāñuñ ḥażretinde ḳaṭredür yem

3211 Yolumda görmişem deryā-yı bī-ḥad
Nedür bunlar eyā Ḫallāḳ-ı Aḥmed

3212 Ḫiṭāb itdi baña ol demde ḥażret
Ki bu gördüklerüñdür baḥr-ı raḥmet

BY 102b 3213 Ezel kim ᶜ ālemi ḫalḳ eyledüm ben
Cihāna virbidüm bir mevc andan

3214 Cemīᶜ -i yirde vü gökde maḥabbet
Ḳamu dillerde görinen meveddet

3215 Cihānuñ ṣıḥḥati vü niᶜ meti hep
Arada ẓāhir olan ᶜ izzeti hep

---

* "*Kadîm olan sonradan ortaya çıkanla kıyaslanırsa ondan bir eser kalmaz.*"

** ḳāle ᶜ aleyhi's-selām: ḳāle'n-nebiyyü ᶜ aleyhi'ṣ-ṣalātu ve's-selām İÜ; bi-Rabbī: Rabbī BY. || "Ve Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Rabb'imi Rabb'imle gördüm.*" (Kaynak bulunamadı).

3206a yudum: bu dem SK.
3206b oldı: − SK.
3209: 3222 İÜ, AG.
3213b virbidüm: virüpdüm İÜ.
3215a ṣıḥḥati vü niᶜ meti: niᶜ meti vü ṣıḥḥati SK, BY.

3216 Ḳamu bir mevcden ẓāhir olupdur
Cihān ol mevc-ile niᶜ met ṭolupdur

İÜ 104a|AG 91b 3217 Ḥabībüm müjdegānī kim ḳıyāmet
Ḳopa vü ᶜ arż ola yazuḳlu ümmet

3218 Bu ḳamu baḥrı īṣār eyleyem ben
Ḳamu ümmetlerüñi ṭoylayam ben

3219 Bunı çünkim işitdüm şād oldum
Be-küllī ġuṣṣadan āzād oldum

3220 Hemānā kim oradan döndi cānum
Pes oldı ümmete ᶜ afv armaġanum

3221 Çü vaḥdet ᶜ ālemine irdi Aḥmed
O deryā içre maḥv oldı Muḥammed

3222 Ḫiṭāb-ı ᶜ izzet irdi ki_iy resūlüm
Ḳamulardan benüm ᶜ izzetlü ḳulum

3223 Bu deñlü kim saña ben ᶜ izzet itdüm
Seni dergāhuma hem daᶜ vet itdüm

3224 Ne getürdüñ baña tuḥfe ḥabībüm
Baña lāyıḳ ne var senden naṣībüm

3225 Bu deñlü kim ḫiṭāb eyledi ḥażret
Açıldı ḳalbi geldi cāna lezzet

3226 Mehābetden ki maḥv olmışdı ol cān
Uyardı Ḥaḳ ḫiṭābı ḳıldı iḥsān

3227 Didi baᶜ de't-taḥiyyāt eṣ-ṣalavāt
Daḫı hem ṭayyibāt u hem de ḥācāt

SK 87b 3228 Ṭapuña zillet-ile geldüm iy dōst
Fenāyam girü fānī oldum iy dōst

3223b hem: ben İÜ, AG.
3226b ḳıldı: − SK.
3227a baᶜ de't-taḥiyyāt: pes taḥiyyāt SK, BY.
3228a ṭapuña: ḳapuña SK.

3229 Selām itdi bu kez Ḥaḳ ᶜ izzet-ile
Daḫı raḥmet daḫı berkāt bile

BY 103a

اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ*

3230 Selām itdi nebī hem nefsine bol
Daḫı hem añdı ṣāliḥ ḳulların ol

3231 Zihī şefḳat zihī luṭf u ḥimāyet
Ki gösterdi bize kān-ı ᶜ ināyet

İÜ 104b

اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ**

3232 Çü gördi Cibrīl ol nāz u niyāzı
Ki ᶜ āşıḳ maᶜ şūḳ itdi ᶜ ışḳ-bāzī

3233 Şehādet itdi tevḥīde pes ol cān
Getürdi Ḥaḳḳa vü peyġām-bere_īmān

AG 92a

اَشْهَدُ اَنْ لاَ اِلهَ اِلاَّ اللهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ***

3234 Pes andan el-Baḳaruñ āḫirinden
Aña vaḥy eyledi ḳudret dilinden

3235 Ki Āmene'r-Resūldür diñle anı
Pes üç āyet didiler añla anı

3236 İkinci ᶜ afv ḳıldı Ḥaḳ kebāyir
Ki_anuñla ümmetin olmaya ḳāhir

3237 Ki her kim müşrik olmaya Ḫudāya
Bağışlaya anı Ḥaḳ Muṣṭafāya

---

* *"Ey nebî! Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun."*
3230b ḳulların: ḳulları İÜ, AG.
3231: Sadece AÜ nüshasında var, diğer nüshalarda yok.
** SK'de yok, BY'de ise bunun yerinde kelime-i tevhid var. || *"Selam, bizim ve Allah'ın salih kullarının üzerine olsun."*
*** *"Allah'tan başka hak ilah olmadığına şehâdet ederim. Ve yine Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şehâdet ederim."*
3234a āḫirinden: āḫirinde İÜ.
3235: − SK.
3236a ikinci: daḫı hem SK, BY.

اِنَّ اللهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَشَآءُ*

3238 Üçünci bu ki elli vaḳt namāzı
Buyurdı kim ide ümmet niyāzı

3239 Rivāyet İbni ᶜAbbās eyleyüpdür
Ki rüᵓyet ḥālini ḫᵾoş söyleyüpdür

3240 Ṣaḥīḥ oldur ki baş göziyle gördi
Meşāyıḫ bu sözi böyle buyurdı

3241 Velīkin aña maḫṣūṣ oldı bu ḥāl
Ki böyle naḳl idüpdür ekṣer aḳvāl

3242 Didi Mūsāya ḥażret *len terānī*
Ḳıyāmet-çün didi *sevfe terānī*

3243 Ki yaᶜnī göremezsin baş göziyle
Ne var ki göresin göñül göziyle

BY 103b 3244 Muḥammed sırr-ı esrādur ki *sübḥāne'lleẕī esrā*
İrişüp *ḳābe ḳavseyn*e maḳāmı oldı *ev ednā*

3245 Muḥaḳḳıḳlar buyurdı ḫᵾoş beyānı
Göñül göziyle gördi çoḳlar anı

SK 88a 3246 Nebī ger baş göziyle görmeyeydi
Bu bābda ġayrıdan farḳ olmayaydı

İÜ 105a 3247 Velī rüᵓyetde vardur niçe sözler
Ki ol yüzi göremez degme gözler

---

* *"Şüphesiz Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındaki günahları, dilediği kimseler için bağışlar…"* (Nisâ 4/116).

3238a ki: kim İÜ.
3240a ki: − SK.
3242a-b **len terāni - sevfe terānī**: *"...Allah da 'Beni (dünyada) katiyen **göremezsin**. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni **görebilirsin**.' dedi…"* (A'râf 7/143).
3243b ki: ger SK.
3244: 3258 İÜ, AG.
3247-3248: AG'de takdim-tehirli.

3248 Cihāt u keyf ü kem yoḳ zīra anda
Baṣar idrāki nice ire anda

3249 Gören anı girü nūr-ı Ḫudādur
Nedür ol nūr didügüm Muṣṭafādur

3250 Ki Ḥaḳ varlıġıdur nūr-ı Muḥammed
Velī ṣoñra taᶜ ayyün buldı Aḥmed

3251 Taᶜ ayyün ḳodı anda ḥikmet-içün
Girü refᶜ itdi ṣoñra ᶜ izzet-içün

AG 92b

3252 Çü Ḥaḳ varlıġıdur ki_ol Ḥaḳḳa irdi
Ḥaḳīḳatdür ki Aḥmed Ḥaḳḳı gördi

3253 Cihānda ḳamu ol gördüm diyenler
Ḳamu anuñla görürler görenler

3254 Ki ansuz bir kişinüñ işi bitmez
Hem ansuz hīç kimse Ḥaḳḳa yitmez

3255 Fenā buldı nebīden çün taᶜ ayyün
Pes anda buldı ol varlıḳ teyaḳḳun

3256 Fenā ᶜ ayn-ı beḳādur zīra bunda
Beḳā olsa fenā ᶜ ilm olur anda

3257 Pes ol ᶜ ilme dinilür anda idrāk
Beḳā bulan olur zīrā ki derrāk

3258 Velī rüʾ yetde bir söz daḫı vardur
Anı ᶜ aḳl añlamaġa ḳatı ṭardur

3259 Ki dil ebkemdür anda dīde aᶜ mī
Bu maᶜ nī oldı pes ġāyetde maḫfī

3248b ire: ide BY.
3249a girü: yine SK.
3250a nūr-ı: yaᶜ nī SK, BY.
3251a anda: kim İÜ, AG.
3254a ki: kim SK, BY.
3254b kimse: kimesne SK.
3255b ol: bu SK; teyaḳḳun: taᶜ ayyün SK.
3256a beḳādur: fenādur BY.

BY 104a

3260 Bilürler ehl olanlar ne didüm ben
Bu yirde biñ maᶜ ānī gizledüm ben

3261 Pes ehl olanlar ol maᶜ nāyı añlar
Velī nā-ehl olanlar ḳatı ṭañlar

İÜ 105b

3262 Bu yirde bundan artuk dimezem söz
Dinilse bunda vardur maᶜ nī yüz yüz

3263 Daḫı bir maᶜ nī budur kim peyem-ber
Ki her kişiye miḳdārınca söyler

3264 Anuñ-çün gördi didi İbni ᶜ Abbās
Kim aña lāyıḳ-ıdı İbni ᶜ Abbās

SK 88b

3265 Daḫı hem ᶜ Āyişe dir görmeyüpdür
Anuñ-çün kim bu sırra irmeyüpdür

3266 Peyem-ber aña görmedüm diyüpdür
Anuñ-çün ᶜ Āyişe bunı diyüpdür

3267 Ki yaᶜ nī varlıġ-ıla görmedüm ben
Taᶜ ayyünle o yire irmedüm ben

3268 Cevāb eyle anuñ-çün geldi andan
Ṣorardı ᶜ Āyişe keyfiyyetinden

3269 Didi pes İbni ᶜ Abbāsa ki gördüm
Ki ol maḥbūbumuñ vaṣlına irdüm

AG 93a

3270 Ki zīrā ṣormaz-ıdı keyf ü kemden
Ḫaberdār-ıdı ol z̲āt-ı ḳıdemden

3271 Çün anda maḳṣada irdi Muḥammed
Ki bī-şek Rabbisin gördi Muḥammed

3262a dimezem: diyemez SK.
3262b vardur: var-ıdı SK, vardı BY.
3265b kim bu sırra irmeyüpdür: ᶜ Āyişe bunı diyüpdür SK.
3266: − SK.
3268b ṣorardı: ṣorurdı İÜ.
3269b ki: kim SK.

3272 Rivāyetdür ki çün ḳıldı selāmı
Pes anda ḳıldı ṭoḳsan biñ kelāmı

3273 Otuz biñi anuñ oldı şerīᶜ at
Otuz biñi daḫı oldı ṭarīḳat

3274 Otuz biñin ḥaḳīḳatdür didiler
Bunı nā-ehlden ḥıfẓ eylediler

3275 Pes iᶜ zāz-ıla andan döndi sulṭān
Girü Mūsā ḳatına indi sulṭān

3276 Didi kim Ḥaḳ ne ḳıldı ṭapuña farż
Didi kim elli vaḳt oldı baña farż

BY 104b 3277 Didi kim ümmetüñ eżᶜ afdur iy yār
Ḫudādan ḫıffet iste dön girü var

3278 Rücūᶜ itdi çü taḫfīf itdi Rabbi
Bağışladı aña on vaḳti Rabbi

İÜ 106a 3279 Bu nevᶜ a niçe kez vardı vü geldi
Ki her varduḳda on taḫfīf oldı

3280 Velī ṣoñ varduġında biş vaḳti
Bağışladı vü ḳaldı biş vaḳti

3281 Didi Mūsā girü ol görklü aya
İriş dön girü ḥażretden yañaya

3282 Bu bişden daḫı taḫfīf iste iy cān
Didi Ḥaḳ baña ḳıldı çoḳ çoḳ iḥsān

3283 Utandum Ḥaḳdan oldum buña rāżī
Ezel çün böyle taḳdīr itdi ḳāżī

3284 Ne ḳudret ṭuta Ḥaḳḳ emrini ümmet
Meger luṭf-ıla raḥmet ḳıla ḥażret

3276b oldı: itdi SK, BY.
3281b yañaya: yaña SK.

SK 89a

3285 Muḥammed sırr-ı esrādur ki *sübḥāne'lleẕī esrā*
İrişüp *ḳābe ḳavseyn*e maḳāmı oldı *ev ednā*

3286 Pes andan bir nidā itdi münādī
Hidāyet eyledi yaᶜ nī ki Hādī

3287 Didi kim ḳıldum imżā farżumı ben
Girü taḫfīf itdüm ümmetüñden

3288 Ḳıla biş vaḳti kimse ümmetüñden
Yazam birini on vaḳte anuñ ben

3289 Pes indi döndi tertīb-ile server
Maḳāmına nüzūl itdi peyem-ber

AG 93b

3290 Zamān basṭ oldı ṭayy oldı mekānı
İki sāᶜ atde varup geldi anı

3291 Dimiş Sehl-i Ṣıfāhānī ki miᶜ rāc
Otuz dört kez idüpdür nūr-ı vehhāc

3292 Meşāyıḫ dir ki dört cismānī-y-idi
Otuz miᶜ rācı hem rūḥānī-y-idi

3293 Didiler daḫı kim cismānīsi bir
Bu nevᶜ a ḳıldılar miᶜ rācı taḳrīr

BY 105a

3294 Didi baᶜ żı muḥaḳḳıḳlar ki ol cān
Ki dört kez itdi miᶜ rācını sulṭān

3295 Anuñ ikisi cismānī didiler
İkisin daḫı rūḥānī didiler

3296 Tevātürle bilinmişdür bu aḥvāl
Ḥadīṯ tefsīr içinde daḫı aḳvāl

3285: 3296 İÜ, AG. İÜ'de 106b sayfasının başı.
3288b birini: birin SK, BY; anuñ: − SK.
3289a indi: andan SK, BY.
3294a baᶜ żı: yaᶜ nī SK, BY.
3294b miᶜ rācını: miᶜ rācın SK.
3296a bilinmişdür: dinilmişdür SK.

İÜ 106b

3297 Beyān itdi çü mi^{c} rācın peyem-ber
Ta^{c} accüb eyledi hep işidenler

3298 Kimi tekẕīb itdi kimi taṣdīḳ
Evel taṣdīḳ iden Bū Bekr-i Ṣıddīḳ

3299 Pes ol dem didiler adını Ṣıddīḳ
Ki evvel ol resūli ḳıldı taṣdīḳ

3300 Niçeler ol gün oldı girü mürted
Ki bühtān itdi kendüye Muḥammed

3301 Çün işbu sözleri Bū Cehl işitdi
Gör ol mechūli anda ne iş itdi

3302 Ḳamu küffārı cem^{c} itdi ḳatına
Resūli tekẕīb itmek niyyetine

3303 Çü cem^{c} oldı Ḥaremde cümlesi hep
Nebī vaṣf itdi mi^{c} rācın müretteb

SK 89b

3304 Ḥaremden Ḳudse vardugın peyem-ber
Daḫı hem seyr olındugını gökler

3305 Didiler görmeyüpsin Ḳudsi evvel
Emārātın di imdi eylegil ḥal

3306 Hemān-dem eyledi Ḥaḳ feṭḥ-i bābı
Götürdi ara yirden hep ḥicābı

3307 Ki Ḳudsüñ ẓāhir oldı hep nişānı
Didi bir bir resūl anlara anı

AG 94a

3308 Didiler ḳāfile gördüñ mi bizden
Didi Revḥāda ugradum aña ben

3309 Ki bir nāḳa yitürmişler ararlar
Biribirisine anı ṣorarlar

3299b ki: kim SK, BY.
3301a Bū Cehl: mechūl SK.
3304b olındugını: olındugın SK.
3309b biribirisine: biribirine SK.

3310 Ḫaber virdüm olara ben cemelden
Girü bir kārbāna uġradum ben

BY 105b 3311 Tenaᶜᶜum vādīsinde gördüm anı
Didiler nicedür anuñ nişānı

İÜ 107a 3312 Muḥaṣṣal her ne ṣordılarsa ol yār
Ḫaber virdi kim olmışdı ḫaberdār

3313 Pes ol mürted olanlar girü geldi
Daḫı hem niçeler İslām buldı

3314 Pes indi girü Cibrīl ṭapusına
İletdi anı Kaᶜbe ḳapusına

3315 İki gün eyledi anda imāmet
İmāmetden aña bildürdi ḥālet

3316 Peyem-ber de imāmet eyledi hem
Ḳamu aṣḥābına ol faḫr-ı ᶜālem

3317 Ẓuhur vaḳtiydi evvel kim ḳılındı
Ki erkān-ı imāmet hep bilindi

3318 Buña Ḳurʾān-ıla vardur işāret
Ki vaḳt iᶜlāmına oldı beşāret

فَسُبْحَانَ اللهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ*

3319 Didi Cibrīl aña iy nūr-ı ᶜālem
Saña vü ümmete vaḳt oldı bu hem

3311b anuñ: digil SK, BY.
3312a ṣordılarsa: ṣordılar SK.
3312b kim: ki SK, BY.
3314a indi: andan SK, BY.
3317a evvel kim: kim evvel SK.
3317b hep: hem SK, BY.
* *"Öyle ise akşama girdiğinizde, sabaha kavuştuğunuzda, Allah'ı tesbih edin. Göklerde ve yerde hamd O'na mahsustur. Gündüzün sonunda ve öğle vaktine girdiğinizde Allah'ı tesbih edin."* (Rûm 30/17-18).
3319a nūr-ı: cān-ı SK, BY.

3320 Ezelde işbu vaḳt-i enbiyādur
Daḫı hem ümmetüñe hem sañadur

3321 Bilindi fiᶜ l-i Cibrīl-ile elbet
Ṣalātuñ heyᵓ eti vaṣf-ı imāmet

SK 90a

3322 Bu nevᶜ a kim olurlardı cemāᶜ at
Ne var-ıdı eẕān u ne iḳāmet

3323 Muḥammed sırr-ı esrādur ki *sübḥāne'lleẕī esrā*
İrişüp *ḳābe ḳavseyn*e maḳāmı oldı *ev ednā*

3324 Eẕān ṣoñra Medīnede dinildi
O demde hem iḳāmet idinildi

3325 Pes ol miᶜ rācdan naḳl itdi rāvī
Ebū Bekr-idi biri ki_oldı rāvī

AG 94b|BY 106a

3326 Didi kim yā resūla'llāh Raḥmān
Ne vaḥy itdi saña ol yüce Sübḥān

3327 Didi her ne ki fetḥ itdiyse Allāh
Ki sırdaş eyledi Bū Bekri ol şāh

İÜ 107b

3328 Daḫı ᶜ afv eyledi Ḥaḳḳ ümmetümi
Didi virdüm bulara raḥmetümi

3329 Velīkin ümmetüñ rızḳumı yirler
Varuban ḫıdmeti ġayra iderler

3330 Bulara ben virürem çünki ᶜ izzet
Ṭaleb ġayrıdan ider bunlar elbet

3331 Bularuñ-çün yaratdum ben cinānı
Ṭaleb ġayrı iderler ḳorlar anı

3321b-3322b: SK'de takdim-tehirli.
3322a kim: − SK, BY.
3323: 3333 İÜ, AG.
3324b idinildi: aydınıldı AG, eydinildi BY.
3325b ki: − SK, BY.
3328a daḫı ᶜ afv eyledi Ḥaḳ: didi hem ᶜ afv ḳıldı SK, BY.
3329b iderler: ḳılurlar İÜ, AG.
3331b ḳorlar: ḳullar SK.

3332 Daḫı küffār içün ḫalḳ eyledüm nār
Bular kendüleri oda atarlar

3333 Digil kim ümmetüñ emrüm gözetsün
Ki dāyim ben didügüm yire gitsün

3334 Resūlu'llāh buyurdı girü andan
Su^{ᵓ}āl itdüm niçe Ḥaḳ ḥażretinden

3335 N'olaydı anı daḫı ḳılmayaydum
Rıżādan ṭaşra hergiz olmayaydum

3336 Didüm kim buldı cennet senden Ādem
Ne virdüñ baña iy sulṭān-ı ^{ᶜ}ālem

3337 Didi virdüm girü ^{ᶜ}azl itdüm anı
Virürem ben saña a^{ᶜ}lā cinānı

3338 Saña hem ümmetüñ ḳılam telāḳī
Süresin cennet içre ^{ᶜ}ıyş-i bāḳī

3339 Didüm Nūḥa gemi ḳılduñ müretteb
Didi yiryüzini mescid saña hep

3340 Didüm kim virdüñ İbrāhīme ḫullet
Didi yetīmken itdüm saña ^{ᶜ}izzet

SK 90b 3341 Didüm ḳılduñ Ḫalīle nārı gülşen
Didi hem ümmete gülşen idem ben

3342 Didüm kim virdüñ İsmā^{ᶜ}īle zemzem
Didi kim saña ben Kevṣer virem hem

İÜ 108a|BY 106b 3343 Didüm kim daḫı ḳurbān itdüñ i^{ᶜ}ṭā
Didi kim ümmete ḳurbān Naṣārā

3332a nār: yār BY.
3333b yire: yola SK.
3336a kim: − SK; Ādem: ārām BY.
3337b ben saña: saña ben SK.
3338a ümmetüñ: ümmetüñe SK.

AG 95a

3344 Didüm Ṭūr üzre Mūsāya didüñ söz
Didi kim saña söz ü hem güzel yüz

3345 Didüm ᶜ Īsāya māᵓ ide kerāmet
Didi virem saña yevmü'l-ḳıyāmet

3346 Didüm kim Dāvuda virdüñ Zebūrı
Didi Enᶜ ām-ıla sen ḳıl sürūrı

3347 Didüm virdüñ Süleymāna nigīni
Didi saña dü-ᶜ ālem begligini

3348 Didüm kim Yūnusa virdüñ necātı
Didi ümmetlerüñ bula berātı

3349 Didüm kim Ḥızra virdüñ āb-ı ḥayvān
Didi cennetde saña baḥr-ı ḥayvān

3350 Didüm Mūsāya Tevrīt oldı nāzil
Didi pes Āyete'l-Kürsī saña bil

3351 Didüm ᶜ Īsāya İncīl itdüñ iᶜ ṭā
Didi kim sūre-i İḫlāṣı saña

3352 Daḫı didi saña Sebᶜ a'l-Meṣānī
Kim adı Fātiḥadur virdüm anı

3353 Ki yoḳ İncīl ü Tevrīt içre ol nūr
Seni ben eyledüm anuñla maᶜ mūr

3354 Ḳamuya virmedügüm saña virdüm
Ḳamudan baña ekrem sini gördüm

3355 Oḳuya ümmetüñden kim ki iy yār
Ḥarām ola anuñ cismine bil nār

3346a Dāvuda virdüñ: virdüñ Dāvūda SK.
3346b Enᶜ ām-ıla: inᶜ ām-ıla SK.
3347b dü-: bu İÜ, AG.
3348a kim: − SK.
3349a kim: ki SK.
3349b baḥr-ı: āb-ı SK, BY.
3354a virmedügüm: virmedüm kim İÜ, AG.

3356 Atasınuñ anasınuñ ᶜazābın
Götürüp arturam hem feṯḥ-i bābın

3357 Ḥabībümsin seni ḳıldum mükerrem
Ki senden sevgülü yoḳ baña ādem

3358 İşidüp bunı mesrūr oldı ol cān
Didi *el-ḥamdü li'llāh* irdi iḥsān

BY 107a 3359 Muḥammed sırr-ı esrādur ki *sübḥāne'lleẕī esrā*
İrişüp *ḳābe ḳavseyn*e maḳāmı oldı *ev ednā*

SK 91a 3360 Rivāyet ḳıldı hem sulṭān-ı aᶜlā
Ki gördüm ᶜarşda bir ḳubbe muᶜallā

İÜ 108b 3361 Muḳaffel ḳapusı kendü muᶜaẓẓam
Dönüp didüm ki iy sulṭān-ı ᶜālem

3362 Ḳanı miftāḥ aña iy ᶜālī-ḥażret
Didi miftāḥıdur anuñ şehādet

3363 Şehādet eyledüm ḳapu açıldı
İçinde bir ulu deryā görildi

AG 95b 3364 Bir aġaç bitmiş ortasında ṭurur
Budaġında anuñ bir ḳuş oturur

3365 Ṭutup bir ẕerre toz aġzında ol ḳuş
Cevāb idüp baña ḥażret didi ḫ̆oş

3366 Ki budur baḥr-ı raḥmet añla iy cān
Ne var aña nihāyet ne ḫ̆o pāyān

3367 Aġaç dünyā ḳuş ümmet ẕerre cürmi
Bu cürm ol baḥra hīç nisbet olur mı

3356b arturam: artıra SK.
3359: − İÜ, AG.
3363b görildi: Metinde "görindi"; kafiye gereği AÜ nüshasından tamamlandı.
3365b idüp: ider AG; baña ḥażret didi: didi ḥażret baña ḫ̆oş SK, BY.
3366b ḫ̆o: ḫ̆od SK.
3367b bu cürm ol baḥra: bu baḥra ol cürüm SK.

3368 Ki bir ẕerrece oldı cürm-i ümmet
Pes anı maḥv idiser baḥr-ı raḥmet

3369 Bizi ol baḥra ġarḳ eyle İlāhī
Żaᶜīfüz biz esirge pādişāhī

3370 Şefīᶜ it bize ol maḥbūb-ı yāri
Keremler eylegil iy Ḥayy u Bārī

Naṣāyıḥ-Kerden-i Bārī Taᶜālā der-Miᶜrāc

3371 Gel imdi diñle girü ḫˇoş ḫaberler
Saña ᶜarż eyleyem girü güherler

3372 Ki her bir gevhere ḳıymet cihāndur
Hem anuñ her birisi ḳūt-ı cāndur

3373 Gel ol gevherlere ol müşterī sen
Ṣaḳın görme oları serserī sen

3374 Ki budur ᶜāşıḳ u maᶜşūḳ rāzı
Ḥaḳīḳatdür bunı ṣanma mecāzī

BY 107b 3375 O dem kim ḥażrete irdi Muḥammed
Ki maᶜşūḳuñ cemālin gördi Aḥmed

3376 Fenā-fi'llāhda buldı fenāyı
Beḳā-bi'llāhda buldı beḳāyı

İÜ 109a 3377 Pes ol meclisde mihmān oldı ol cān
Żiyāfet aña bī-ḥad ḳıldı sulṭān

3378 Ki ol taḳrīre vü taḥrīre ṣıġmaz
Taᶜaḳḳul eyleseñ tedbīre ṣıġmaz

SK 91b 3379 Daḫı hem tuḥfeler bī-ḥad ki virdi
Ne bildi kimse ne işitdi gördi

3369a eyle: it SK.
3371a diñle girü: girü diñle SK, BY.
3375a kim: ki SK.
3377: − SK.
3372a ki: kim SK, BY.
3379b bildi: − SK; ne (2.): − SK, BY; gördi: ne gördi AG, SK, BY.

3380 Şerīᶜat hem ṭarīḳat hem ḥaḳīḳat
Ḳamuda ḳıldı tekmīl anı ḥażret

3381 Bu tuḥfelerle irsāl itdi anı
Getüre ümmete tā tuḥfe anı

AG 96a

3382 Velī ol kim ḥaḳīḳat ḥālidür ol
Bulınmaz anı fikr itmege hīç yol

3383 Ṭarīḳat fiᶜ lidür ḳavli şerīᶜat
Şerīᶜatden bize emr itdi ḥażret

3384 ᶜAlīden irdi bize bir rivāyet
Ḳıluruz bunı biz andan ḥikāyet

3385 Pes ol dem kim resūl-i faḫr-ı ᶜālem
Ḥaḳīḳat aṣl-ı ᶜālem nesl-i Ādem

3386 Didi yā Rabbi ḳıl vaᶜẓ u naṣīḥat
Kim ol vaᶜẓı ṭutam ben daḫı ümmet

3387 Didi şol kim anı farż itdüm iy yār
Edā itmek gerekdür anı zinhār

3388 Riyāsuz farżumı rāᶜī olanlar
ᶜAẕābumdan emīn olalar anlar

3389 Nevāfilden ideler ger riᶜāyet
Anuñla bula anlar bañа ḳurbet

وَ قَالَ فِی الْحَدِیثِ الْقُدْسِیِّ بِالْفَرَایِضِ نَجَی مِنِّی عَبْدِی وَ بِالنَّوَافِلِ تَقَرَّبَ اِلَیَّ عَبْدِی*

3390 Tevekkülden rıżādan yig ḳatumda
Bulınmaz hīç ṭāᶜat ḥażretümde

3381a tuḥfelerle: tuḥfeler ki SK, BY.
3382a ḥālidür: Metinde “ḥāldür”; anlam gereği AÜ nüshasından tamamlandı.
3382b fikr: ẕikr İÜ, AG.
3383a ḳavli: − SK.
3384b bunı biz: biz anı İÜ, AG.
3387b zinhār: nā-çār SK, BY.
3389b ḳurbet: ġurbet SK.
* “Ve kudsî hadiste (Cenâb-ı Hak) şöyle buyuruyor: *Farzlarla kulum benden (gazabımdan) kurtulur, nafilelerle kulum bana yaklaşır.*” (Kaynak bulunamadı).

İÜ 109b|BY 108a 3391 Benüm-çün daḫı şol ki_ide maḥabbet
Aña lā-büdd idem ben de maḥabbet

قَالَ فِى الْحَدِيثِ الْقُدْسِيِّ حَقَّتْ مُحَبَّتِى لِلْمُتَحَابِّينَ فِىَّ وَالْمُتَزَاوِرِينَ فِىَّ وَالْمُتَبَاذِلِينَ [فِىَّ] وَالْمُتَصَادِّقِينَ فِىَّ*

3392 Dilüñde ẕikr ü şükrümi müdām it
Özüñe pīşe ṭāᶜ at-ber-devām it

3393 Veraᶜ ḳıl dāyimā dünyā işinden
Elüñ çek ehl-i dünyā cünbişinden

3394 Riyāżāt-ıla bend it nefsi her dem
Dürişgil ṣıdḳ u iḫlāṣa daḫı hem

3395 Naẓar ḳıl ḳamuya sen şefḳat-ile
Ḳamu maḫlūḳı ṭoyla raḥmet-ile

SK 92a 3396 Ḥasedle buġż u kibri pīşe itme
Hevā vü ḥırṣ u ḥıḳd endīşe itme

وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ**

AG 96b 3397 Ṣaḳın şehvetle sen ṭūl-i emelden
Iraġ ol dāyimā mekr ü ḥiyelden

3398 Vefā ḳıl ᶜ ahdüñe ki_ol emr-i Ḥaḳdur
Ki lā-büd ᶜ ahd mesʾūl olacaḳdur

---

* İÜ ve AG'de 3391. beyitten hemen önce. || "Kudsî hadiste Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Benim için birbirlerini sevenler sevgimi hak eder. Benim için birbirlerini ziyaret edenler sevgimi hak eder. Benim için birbirlerine yardım edenler sevgimi hak eder. Benim için birbirlerine dost olanlar sevgimi hak eder.*" Bu hadis, farklı bir lafızla Ahmed bin Hanbel'in *Müsned* 'inde (2014: XVI/134-135) mevcuttur: حَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَحَابِّينَ فِيَّ وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَزَاوِرِينَ فِيَّ وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَبَاذِلِينَ فِيَّ وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَصَافِينَ فِيَّ الْمُتَوَاصِلِينَ "*Benim için birbirlerini sevenler sevgimi hak eder. Benim için birbirlerini ziyaret edenler sevgimi hak eder. Benim için birbirlerine yardım edenler sevgimi hak eder. Benim için birbiriyle dost olup birbirleriyle bağlarını kesmeyenler sevgimi hak eder.*"
3394b iḫlāṣa: iḫlāṣ BY.
** SK ve BY'de yok. || *"…ve mü'minlere (şefkat) kanadını indir."* (Hicr 15/88).
3397a sen: pes İÜ, AG.
3397b ḥiyelden: ḥīleden İÜ.
3398a ki: − İÜ, AG.

قَالَ تَعَالَى وَاَوْفُوا بِالْعَهْدِ اِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْؤُلًا*

3399 Ḳażāma rāżī ol her demde iy cān
Yetāmāya ġarībe eyle iḥsān

3400 Benüm ḫulḳumla ḫulḳ it ki_oldur īmān
Muḥaṣṣal bu-durur maᶜ nā-yı Ḳurᵓ ān

3401 Dime sen kimseye yañlış kelāmı
Ḳamuya ẓannı gökçek ḳıl müdāmī

3402 Ḳıl eylik saña bed-pindār olana
Duᶜ ā-bi'l-ḫayr it mekkār olana

3403 Tefekkür eyle andan ḳıl kelāmı
Mubāḥ olduḳda yirme her ṭaᶜ āmı

3404 Zebānuñ kiẕbden olġıl nigehbān
Olasın tā benüm ḳatumda ḫandān

BY 108b 3405 Zihī server ki görindi aña Allāh ṣıfāt-ıla
Fenā-fi'llāha irgürüp tecellī ḳıldı ẕāt-ıla

3406 Gerekdür daḫı ṣumt u cūᶜ u ᶜ uzlet
Ki ṭola ḳalb içinde dürlü ḥikmet

İÜ 110a 3407 Düriş aᶜ māle her dem ġayret eyle
Özüñe pīşe her dem ṭāᶜ at eyle

3408 Ṣaḳın aᶜ mālüñi zerḳ u riyādan
Dilerseñ saña feṭḥ ire Ḫudādan

3409 Ṭaᶜ āmı vü şarābı eyle taḳlīl
Anuñla irişür baña iren bil

3410 Daḫı meyl itme her ne görseñ iy yār
Bulardan ümmetüñ hem ḳıl ḫaberdār

* ḳāle Taᶜ ālā: − İÜ, AG, ḳāle'llāhü Taᶜ ālā SK. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…Verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü söz (veren sözünden) sorumludur."* (İsrâ 17/34).
3404a zebānuñ: Metinde "zübānuñ".
3405: 3407 İÜ, AG. || Beytin vezni: *mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün.*

3411 Kim andan ḥıfẓ-ı ḳalb ü ḳurbet-i Ḥaḳ
Bulara ḥāṣıl ola dir muḥaḳḳaḳ

3412 Namāz it uyḫuñı cūᶜ it ṭaᶜ āmuñ
Sözi söylemedin fikr it kelāmuñ

3413 Şular kim ṣaḳladı ḳalb ü zebānı
Ḳoyam cennāta merḥūm idem anı

SK 92b 3414 Ḳayırma ᶜusr içün kim oldı mā-beyn
Bilürsin ki_oldı *ᶜusrun beyne yüsreyn*

AG 97a 3415 Şular kim sācid ola yā ola aç
Yaḳın ola baña ki_olmaya muḥtāc

3416 ᶜAceblerven anı ki_ider ṣalātı
Ṭolu ḳalbinde ġayruñ mühmelātı

3417 Daḫı ol kim yiter bugün ġıdāsı
Ṭolu ḳalbinde yarınuñ belāsı

3418 Daḫı şād eyleyen cān u göñül ten
Ki bilmez rāżıyam yā ḫışm idem ben

3419 Daḫı cennetde var bir ḳaṣr-ı lüʾlū
Ki bir dāne güherdür ġāyet ulu

3420 Olurlar ḫāṣ ḳullar anda iy yār
Naẓar ben iderem anlara her-bār

3421 Ki her gün ḳıluram yitmiş naẓar ben
Bularla söyleşürem ḫˇoş ḫaber ben

İÜ 110b|BY 109a 3422 Yiyüp içicek anda ehl-i cennet
Benüm ẕikrümle anlar bula leẕẕet

3413a kim: ki İÜ, AG; zebānı: Metinde “zübānı”.
3414b**ᶜusrun beyne yüsreyn**: “İki kolaylık arasında bir zorluk vardır.”
3416a ider: ide SK, BY.
3417b ḳalbinde: göñlinde SK, BY.
3418b idem: iden BY.
3419b bir dāne: biri de SK, BY.
3420b iderem: eylerem SK.

3423 Didi n’ola ᶜ alāmet yā Rab aña
Didi zindān olur anlara dünyā

3424 Dili ṣaḳlarlar artuḳ söylemekden
Daḫı ḳarınlarını çoḳ yimekden

3425 Daḫı her kim diler baña maḥabbet
Faḳīri ḫˇoş ṭutup ḳıla maḥabbet

3426 Didi kimdür faḳīr didi ki anlar
Ḳalīle rāżī çoġa şükr idenler

3427 Ḳıla hem cūᶜ a ṣabr u ḳıllete hem
Daḫı kiẕb itmeye buġż itmeye hem

3428 Daḫı ġam çekmeye ger fevt olursa
Feraḥ olmaya hem girü gelürse

3429 Yaḳın olġıl faḳīre imdi gel sen
Yaḳın olsun saña ol u aña sen

3430 Buları ḫˇoş ṭut ıraġ ol ġanīden
Denīdür aġniyā dūr ol denīden

3431 Libās-ıla hem olmaġıl müzeyyen
Ṭaᶜ āmuñ hem nefīsin gözleme sen

3432 Ki meᵓ vā nefsdür her şerre key bil
Çekersin ḫayra sen ol şerre māyil

SK 93a 3433 Ġażab ider ḳaçan olsa faḳīr ol
Unudur Ḥaḳḳı ger olsa kebīr ol

AG 97b 3434 Ġınāya irse kibr eyler be-ġāyet
Emīn olsa irişür aña ġaflet

3424b ḳarınlarını: ḳarınların BY.
3430b aġniyā dūr: aġniyādur SK, BY.
3432a meᵓ vā: meᵓ vāy İÜ, AG.
3433b unudur: anuñdur BY.
3434a eyler: ider SK.

3435 Ḳarīn şeyṭāna ol mekr ü ḥiyelde
Deveḳuşı gibidür ol meṣelde

3436 Zebūn olur diseñ gel ḳıl ᶜ ibādet
Ḳavīdür olsa ekl ü ᶜ ıyş u ᶜ işret

3437 Meṣelde yāḫˇo ol aġu aġacı
Ki levni gökçek ü ṭaᶜ mında acı

3438 Daḫı dünyāyı mebġūż it ḥabībī
Hem ehlin sevme kes andan naṣībi

İÜ 111a|BY 109b 3439 Bulardan ṣaḳla yā Aḥmed özüñ sen
Didüm kimlerdür anlar di bilem ben

3440 Didi kim çoḳ ola mālı vü ehli
Çoḳ uyuya güle çoḳ ola ekli

3441 Rıżā az ola ᶜ özr itmeye maḳbūl
Günehde cüst ola ṭāᶜ atde süst ol

3442 Ġınāya şükri yoḳ ṣabrı belāya
Öger nefsin rıżā virmez ḳażāya

3443 Olurlar bunlar ekṣer cāhil aḥmaḳ
Muᶜ allimlere kibr iderler el-ḥaḳ

3444 Bular kendüleri ᶜ āḳıl görürler
Ḥaḳīḳatde bular aḥmaḳ-dururlar

3445 Zihī server ki görindi aña Allāh ṣıfāt-ıla
Fenā-fi'llāha irgürüp tecellī ḳıldı ẕāt-ıla

3446 Ve yā Aḥmed gör aḫret ehlini sen
Yüzi yumşaḳ ḥayā çoḳ görnür andan

3437b ṭaᶜ mında: levminde İÜ, AG.
3439a ṣaḳla yā: ṣaḳlaġıl SK, ṣaḳlaġıl yā BY.
3439b kimlerdür: kimdür SK.
3441b günehde: Metinde "günāha"; anlam gereği AÜ nüshasından tamamlandı.
3442a ġınāya şükri: ᶜ anāya ṣabrı İÜ, AG.
3445: 3446 İÜ, AG.
3446a ehlini: ḥālini SK, BY.

3447 Ḳalīlü'l-mekr līkin nefᶜ i ekṣer
Bulardan ḫalḳ ḫᵛoş rāḥat olurlar

3448 Çeker ḫalḳdan bular zaḥmet müdāmī
Daḫı mevzūn bularuñ her kelāmı

3449 Muḥāsib nefsine ḳalbi uyumaz
Uyur gözleri līkin ḳalbi ṭurmaz

3450 Ḳaçan bu ḫalḳ yazılsa ġāfilīnden
Bular pes yazılurlar ẕākirīnden

3451 Ṭaᶜ āmuñ ẕikr iderler evvelinde
Girü hem şükr iderler āḫirinde

SK 93b 3452 Sözi mesmūᶜ hem maḳbūl duᶜ āsı
Rıżādur bunlaruñ ancaḳ recāsı

AG 98a 3453 Severem bunlaruñ sözini şöyle
Ata ana oġul sözini eyle

3454 Bularuñ ᶜ uḳbī vü dünyā ḳatında
Bir olmışdur ki yoḳdur raġbetinde

İÜ 111b|BY 110a 3455 Cihād-ı nefs ü ehvā ider anlar
Ḳoyup ḫalḳı vü Ḥaḳḳa gider anlar

3456 Bu ḫalḳ bir olur anlar günde yitmiş
Ki yaᶜ nī nefsinüñ ᶜ aksine gitmiş

3457 ᶜ İbādet ḳılmaġa ger ḳılsa ḳāmet
Göñüllerinde olmaz ẕerre ġaflet

3448b bularuñ her: bunlaruñ İÜ, AG.
3449b ṭurmaz: ṭuymaz SK.
3450a bu: − SK.
3453: − SK.
3453b sözini: sözin BY.
3454a ᶜ uḳbī vü dünyā: dünyā vü ᶜ uḳbā İÜ, AG.
3454b olmışdur: almışdur SK.
3455a cihād-ı: cihān u SK; ehvā: ehvāy SK.
3455b ḳoyup: oḳuyup BY.

3458 Cesedden cānları çıḳduḳda key bil
Musallaṭ olımaz bunlara ᶜIzrīl

3459 Aluram cānlarını bunlaruñ ben
Açaram ḳapuları göklerümden

3460 Ḳıluram bunlara ben feṯḥ-i bābı
Aradan refᶜ iderem ben ḥicābı

3461 Ḳıluram bunlara cennātı tezyīn
İderem maḳᶜad-ı ṣıdḳ üzre temkīn

3462 Ḳaçan ḳabż idem idem merḥabālar
Virem çoḳ çoḳ kerāmetler ᶜaṭālar

كَمَا قَالَ تَعَالَى لَهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُقِيمٌ خَالِدِينَ فِيهَا اَبَداً اِنَّ اللهَ عِنْدَهٗ اَجْرٌ عَظِيمٌ*

3463 Ve yā Aḥmed daḫı hem ehl-i ᶜuḳbī
Unutmaz dāyim anlar ẕikr-i Rabbi

3464 Bilelden berü yaᶜnī bini bunlar
Unutdı ekl ü şürb ẕevḳını bunlar

3465 Ḫaṭāsın bilüp aġlar dāyim anlar
Cihād-ı nefse olmış ḳāyim anlar

3466 Bulara eşk sāḳī nāle hem-dem
Meleklerle muṣāḥibdür bular hem

3467 Ki ḥāfıẓdur buları şeş-cihetden
Ḫalāṣ ider buları bed-ṣıfatdan

كَمَا قَالَ تَعَالَى لَهٗ مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهٖ يَحْفَظُونَهٗ مِنْ اَمْرِ اللهِ**

3458b ᶜIzrīl: ᶜAzāzīl SK.
3459a cānlarını: cānların SK.
* ḳāle: ḳāle'llāhü İÜ. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…içinde tükenmez nimetler bulunan… Onlar orada ebedî kalacaklardır. Şüphesiz, Allah katında büyük bir mükâfat vardır.*" (Tevbe 9/21-22).
3464a yaᶜnī bini: bini yaᶜnī SK, BY.
3464b ẕevḳını: ẕevḳı SK.
** ḳāle: ḳāle'llāhü İÜ. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *İnsanı önünden ve ardından takip eden melekler vardır. Allah'ın emriyle onu korurlar…*" (Ra'd 13/11).

3468 Benümle dāyim iderler münācāt
Ḳılurlar baña daḫı ᶜarż-ı ḥācāt

3469 Ki ḳaçan ola dirler istirāḥat
Fenādan idevüz bāḳīye rıḥlet

İÜ 112a|AG 98b|
SK 94a|BY 110b

3470 Ve yā Aḥmed bilür misin ḳatumda
Ne var zühhāda ḥāżır ḥażretümde

3471 Emīn ola ḥisābdan bunlar elbet
Virile bunlara miftāḥ-ı cennet

3472 Ki her ḳapuyı açup gire bunlar
Cemāl-i bī-miṡālüm göre bunlar

3473 Kelāmumdan bulalar ḳamu lezzet
İdeler maḳᶜad-ı ṣıdḳ üzre ṣoḥbet

3474 Bulara dört ḳapu fetḥ eyleyem ben
Ḳamu niᶜmetlerümle ṭoylayam ben

3475 Birinden ṣubḥ u şām ire hedāyā
Birinden baḳa bunlar dört yañaya

3476 Ne kim dirlerse ol yirde ireler
Bu ḳapudan cemālüm hem göreler

3477 Birinden ṭamuyı göreler anlar
Göreler kim nice yanar yananlar

3478 Temāşā ide aᶜdāsını andan
Ki nice intiḳāmın aluram ben

3479 Birinden irişe ḫuddām-ı cennet
İre hem ḥūr-ı ᶜīn ü ẕevḳ u ᶜişret

3468b ḳılurlar: ḳılur SK.
3474a eyleyem: eyledüm BY.
3474b ṭoylayam: ṭoyladum BY.
3477: − İÜ, AG.
3478a aᶜdāsını: aᶜdāsın SK.

3480 Zihī server ki görindi aña Allāh ṣıfāt-ıla
Fenā-fi'llāha irgürüp tecellī ḳıldı z̲āt-ıla

3481 Didi yā Rab nice ḳullardur anlar
Ya nice ᶜ ıyş ider zāhid olanlar

3482 Didi yoḳ evleri kim yıḳıla ger
Görüp bunlar anı ġamnāk olalar

3483 Oġul ḳız māl-ıla olmaz bular şād
Ki ger giderse bunlar ide feryād

3484 Buları kimse bilmez ki_ide meşġūl
Ki Ḥaḳdan ṭarfetü'l-ᶜ ayn ayrıla ol

3485 Ṭaᶜ āmı faẓla yoḳdur ki_isteye ḫalḳ
Ne ol ḫalḳdan ne ḫ ̌od andan diler ḫalḳ

BY 111a 3486 Nefāyisden daḫı yoḳdur libāsı
Ki taḳvādur libāsı vü ġıdāsı

İÜ 112b 3487 Güni ṣāyim olurlar düni ḳāyim
Ṣarardur yüzlerin anuñla dāyim

3488 Bulurlar şöyle kim z̲ikrümle le_z̲z̲et
Ne nāruñ ḫavfı ne eşvāḳ-ı cennet

SK 94b 3489 Diküben gözlerin arż u semāya
Dilerler kim ireler ben hümāya

AG 99a 3490 Didi kim ümmetüme *yā İlāhī*
Virür misin ᶜ aceb bu ᶜ izz ü cāhı

3491 Didi kim evliyā ṣıddīḳlar hem
Senüñ ümmetlerüñden ġayrılar hem

3480: 3482 İÜ, AG.
3482a kim: ki SK.
3484b ṭarfetü'l-ᶜ ayn: ṭarfetü'l-ᶜ ayn içre SK.
3485b andan diler: andan-durur SK, BY.
3487a düni: güni SK.
3488b eşvāḳ-ı: eşrāḳ-ı İÜ.
3491b ümmetlerüñden: ümmetlerüñ SK; gayrılar: Metinde "ġayrıdan"; anlam gereği AÜ nüshasından tamamlandı.

3492 Şehīd olanlara hem bile iy cān
Benüm ḳatumdan irişe ol iḥsān

3493 Didüm kim çoḳ mıdur zühhād-ı ümmet
Ya zühhād-ı Benī İsrāʾīl elbet

3494 Didi Ḥaḳḳ anlaruñ zühhādı kim var
Senüñ ümmetlerüñ içinde iy yār

3495 Bir aḳ öküzde beñzer ḳara ḳıla
Var imdi şükr ḳıl Ḥayy u Celīle

3496 Didüm niçün ki çoḳlıḳdur ol ümmet
Ki azdur ümmetüm anlara nisbet

3497 Didi baʿ de'l-yaḳīn şekk itdi anlar
Hem inkār eylediler baʿ de'l-iḳrār

3498 İşidüp bunları ḥamd itdi ol şāh
Duʿ ā itdi didi iy yüce Allāh

3499 Bilürsin kim ḳatı eżʿ afdur ümmet
Buları ḥıfẓ idüben eyle raḥmet

3500 Didi ḥażret ki yā Aḥmed ḥaḳīḳat
Şu dem zāhid olur hem ʿ ābid ümmet

3501 Ki yidi vaṣf-ıla mevṣūf olalar
Benüm ḳatumda ḫˇoş ʿ izzet bulalar

3502 Veraʿ dur biri şumt oldı ikinci
Ḥayā dördünci ḥavf oldı üçünci

BY 111b 3503 Bişinci az yiye geye pelāsı
Bulardur ḳullarumuñ bil ki ḫāṣı

3492a olanlara: olanlar SK.
3493a kim: ki SK.
3494b ümmetlerüñ: ümmetüñ SK.
3495b Celīle: ʿ Alīye SK, ʿ Alīme BY.
3501b bulalar: olalar İÜ.
3502b ḥayā: ḥayādur AG; dördünci: üçünci SK; üçünci: dördünci SK.
3503b bil ki: belki İÜ, AG.

İÜ 113a

3504 Budur altıncı dünyā ola mebġūż
Yidinci Ḥaḳ sevüsi ola melḥūẓ

3505 Yidi aᶜ żāsını ḥıfẓ eyleye ol
Benüm ḳatumda tā kim ola maḳbūl

3506 Biri budur ki ḥıfẓ ide zebānı
Dimeye herzevāt u hem yalanı

3507 İkinci ḥıfẓ ide ḳarnını ol ḳul
Ḥarām u müştebihden ki_ola maḳbūl

SK 95a

3508 Üçünci ḫıfẓ ide çeşmini her dem
Ki tā ᶜ uḳbāda hergiz görmeye ġam

AG 99b

3509 Budur dördünci semᶜ in ṣaḳlaya ol
ᶜ Abeṣ söz diñlemege virmeye yol

3510 Bişinci ellerin altıncı pāyın
Be-ġāyet ḥıfẓ ide kim oldur āyīn

3511 Yidinci ḳalbini ḥıfẓ ide ol yār
Seve Haḳḳı ki yol bulmaya aġyār

3512 Velīkin Ḥaḳḳı sevmekde ᶜ alāmet
Budur evvel ki_ide nefsin ḥaḳāret

3513 Ki yaᶜ nī ḳūt-ı yevm ola ġıdāsı
Geye egnine her demde pelāsı

3514 Güni ṣāyim düni ḳāyim ola ol
İde ṣumt u tevekkül ide hem bol

3515 Dün ü gün zühd ü ᶜ ilm ola rıżā hem
Bükā ide yiri mescid ola hem

3505a aᶜ żāsını: aᶜ żāyı hem SK, BY.
3506a zebānı: Metinde “zübānı”.
3506b hem: her SK.
3508a çeşmini: çeşmin SK.
3510a pāyın: yanın BY.
3511b Ḥaḳḳı ki: Ḥaḳḳ-ıla SK.
3513b egnine-her demde: AG’de takdim-tehirli.

3516 Arasında ola ḫavf u recānuñ
Ṭarīḳın berk ṭuta hem Muṣṭafānuñ

3517 Hem ola fiᶜ li ṣāliḥ ḳavli ṣādıḳ
Ola her işi şerᶜ üme muvāfıḳ

3518 ᶜİbādetde riyādan ide iḫlāṣ
Ola tā kim ḳatumda bende-i ḫāṣ

BY 112a 3519 Zihī server ki görindi aña Allāh ṣıfāt-ıla
Fenā-fi'llāha irgürüp tecellī ḳıldı ẕāt-ıla

3520 Daḫı yā Aḥmed ol ki_ide ᶜ ibādet
Ḳamu ᶜ ömrinde hīç olmaya rāḥat

İÜ 113b 3521 Dün ü gün ictihād ide segirde
Ki olmaya naẓīri gökde yirde

3522 Velī ḳalbinde ola ḥubb-i dünyā
Ki cemᶜ olmaz anuñla ḥubb-i ᶜ uḳbā

3523 Veyāḫˇod olsa kibr-ile riyāset
Bulardan ẕerre miḳdār olsa elbet

3524 Iraḳ idem buları ḥażretümden
Bulara virmeyem maḥabbetümden

3525 Münācāt itdi girü Ḫaḳḳa ol şāh
Ki ġafr it ümmeti iy ᶜ ālī-dergāh

3526 İlāhī bī-ᶜ adeddür baḥr-ı raḥmet
Degül şemme ḳatında cürm-i ümmet

3527 Ḫudāyā ᶜ afv ḳıl ol şemmeyi sen
Bular maġfūr ola vü şād olam ben

3516b ṭuta hem: Metinde "ṭuta sen"; anlam gereği AÜ nüshasından tamamlandı.
3519: 3520 İÜ, AG.
3522b ᶜ uḳbā: iġvā SK, BY.
3525b ġafr: ᶜ afv SK, BY.
3526: − SK.
3527a Ḫudāyā: Ḫudāya SK, BY.
3527b ola vü: olalar SK, BY.

AG 100a|SK 95b

3528 Ṣafī ḳılduġuñ Ādem ḥürmeti-y-çün
Bağışla ümmeti iy ẕāt-ı bī-çūn

3529 Ḫiṭāb irdi Ḫudādan ki_iy ḥabībüm
Ki mücrim ḳullara sensin ṭabībüm

3530 Ḥaḳınca saña ᶜizzet ḳılmışam ben
Ḳamuya sini raḥmet ḳılmışam ben

3531 Seni dergāha daᶜvet ki_eyledüm ben
Bil imdi ümmetüñi ṭoyladum ben

3532 Velī çünkim dilersin ümmetüñi
Bil imdi ḥażretümde ᶜizzetüñi

3533 Ḳasem başuña it kim ola maḳbūl
Ḳatumda zīra yoḳ senden ulu ḳul

3534 Pes ol kān-ı ḥayā itdi ḥayāyı
Girü ġayr adına ḳıldı duᶜāyı

3535 Didi yā Rab Ḫalīlüñ ḥürmetine
Raḥim ḳıl ben ḳuluñuñ ümmetine

BY 112b

3536 Didi kim iy ḥayā issi resūlüm
Ki senden ġayrı yoḳ ᶜizzetlü ḳulum

3537 Ḳasem başuña vir baña ḥabībī
Virem tā ümmetüñe ben naṣībi

İÜ 114a

3538 Girüben döymeyüp sālār u sulṭān
Ḳasem yād itdi mürsellere çendān

3539 Didi mürsellerüñ ḥaḳḳı İlāhī
Esirge ümmetümi pādişāhī

3529a ki: − SK, BY.
3531a ki: − SK, BY.
3533a kim: ki İÜ.
3535b ben: bu SK, BY.
3538a döymeyüp: dimeyüp SK.
3539-3540: SK ve BY'de takdim-tehirli.

3540 Vücūdın zīrā virmişdi fenāya
Ene gelmezdi hergiz Muṣṭafāya

3541 Anuñ-çün başına and içmez-idi
Edebdür diyü artuḳ giçmez-idi

3542 Nidā itdi girü ḥażret ki iy cān
Dilerseñ olasın ḳatumda ḫandān

3543 Ḳasem kendü başuñ-çün eyle iy yār
Bu kez kendü başına ḳıldı nā-çār

3544 Mübārek barmaġın ḳaldurdı ān-dem
Ḳoyuban başı üstine hemān-dem

3545 Didi bu baş ḥaḳı-y-içün Ḫudāyā
Esirge ümmetümi ḳıl ᶜaṭāyā

3546 Didi çün başuña ḳılduñ ḳasem sen
Var imdi çekme ümmet-çün elem sen

AG 100b|SK 96a 3547 Ezelde çün saña ḳıldum maḥabbet
Pes itdüm ümmetüñi ḫayru'l-ümmet

3548 Ḳamusın yarlıġayam ḥürmetüñe
Ki raḥmet eyleyem hep ümmetüñe

3549 Velīkin yā Muḥammed diñlegil sen
Saña dört nesne taᶜlīm eyleyem ben

3550 Ki dört biñ kelmeden bu oldı evlā
Saña vü ümmete olsun hedāyā

3551 Keremden ḳullara bildürdi Allāh
Emīn olmañ didi beglerden ol şāh

3552 Meṣelde māʾ-i muġrıḳ oldı bunlar
Veyāḫ͡od nār-ı muḥrıḳ oldı bunlar

3543a başuñ-çün: başuña SK.
3544a ān-dem: ol dem İÜ, AG.
3549b eyleyem: ideyim SK, BY.
3552a muġrıḳ: muġraḳ SK.

BY 113a

3553 Emīn olmañ daḫı dir māldan Ḥaḳ
Ki sizden intiḳāl ider muḥaḳḳaḳ

3554 Bugün sizdeyse yarın ġayra gider
Ki her gün bir kişiye naḳl ider

İÜ 114b

3555 Nisālardan emīn olmañ daḫı siz
Gerekdür egriden olına perhīz

3556 Ki bunlar egriden ḫalḳ oldı iy yār
Emīn olmaḳ bulardan ḳatı düşvār

3557 Ḳarın ṭoḳla yimekden daḫı elbet
Gerek perhīz tā kim ola ṣıḥḥat

3558 Zihī server ki görindi aña Allāh ṣıfāt-ıla
Fenā-fi'llāha irgürüp tecellī ḳıldı ẕāt-ıla

3559 Ki yitmiş dürlü zaḫmet yitürür bu
Bulınmaz birinüñ derdine dārū

3560 Daḫı hem altı dürlü ḫaṣleti ben
Diyem kim idesiz maḳbūl benden

3561 Biri bu çün seversiz esḫiyāyı
İdersiz esḫiyā-y-içün duᶜ āyı

3562 Benüm cūdumla mevcūd oldı ᶜ ālem
Ġınālar buldı iḥsānumla ādem

3563 Ben olayın maḥabbetde duᶜ āda
Baña ḳıluñ maḥabbet de duᶜ ā da

3564 İkinci çünki ḳorḳarsız bu ḫalḳdan
Budur lāyıḳ ki ḫavf idile Ḥaḳdan

3556b olmaḳ: olmañ SK.
3559: − SK, BY.
3558: 3557 İÜ, AG.
3560b idesiz: idesin SK, BY.
3561a seversiz: seversin SK, BY.
3561b idersiz: idersin SK, BY.
3564a ḳorḳarsız: ḳorḳarsın BY.

3565 Üçünci bu recā çünkim idersiz
Ḳıluñ benden ki ḳamuñuz beşersiz

AG 101a 3566 Bu dördünci çün idersiz ḥayāyı
Ḳıluñ benden ki bulasız vefāyı

SK 96b 3567 Bişinci kimseye ki_olursa ḫıdmet
Ben olayın ḳılasız baña elbet

3568 Budur altıncı ol taṣdīḳ idenler
Revādur bini taṣdīḳ ide anlar

3569 Bu altı nesne kim ẕikr eyledüm ben
Gerek kim ṭutalar ümmet daḫı sen

BY 113b 3570 Bu nevᶜa çoḳ vaṣiyyet ḳıldı sulṭān
Ḥabībin girü irsāl itdi ol ḫan

İÜ 115a 3571 Hezārān daḫı bu nevᶜa vaṣiyyet
Ḥabībine ḳılup gönderdi ḥażret

3572 Ezel kāmil yaratmışdı anı Ḥaḳ
Bu kez ekmelden ekmel oldı el-ḥaḳ

3573 Ḥaḳuñ ᶜavniyle miᶜrāc oldı āḫir
Dürüst naḳliyle ḳamu oldı ẓāhir

3574 Çü meşhūr oldı ᶜālemde peyem-ber
Ḫuṣūṣā ki_eyledi miᶜrāc server

3575 Niçe dīn düşmeni ḳıldı ᶜadāvet
Ḫuṣūṣā Bū Cehil ḳılmışdı şiddet

3576 Gezerdi ol diyāruñ beglerini
Ol iḳlīmüñ tamāmet yeglerini

3565a idersiz: idersin BY.
3566a bu dördünci: budur dördünci SK; çün: − SK.
3567b olayın: olayam SK, BY.
3570b ol ḫan: sulṭān İÜ, AG.
3571a vaṣiyyet: naṣīḥat SK.
3574b ki: kim SK; miᶜrāc: miᶜrācı SK, BY.
3576b tamāmet yeglerini: beglerini SK.

3577 Resūli bunlara ġamz eyler-idi
Ki sāḥirdür diyüben söyler-idi

3578 Dökerdi ḳamusına genc ü mālı
Ki bizden defʿ idüñ işbu vebāli

3579 Gelürlerdi resūle niçe sulṭān
Getürürlerdi muʿciz görüp īmān

3580 Didi kim eyledüm mālum telef ben
Velī ḳurtılmadum daḫı ʿadūdan

3581 Muḥammed yolına ḫarc oldı mālum
Velī nefʿ itmedüm artdı vebālüm

كَمَا قَالَ تَعَالَى اَيَحْسَبُ اَنْ لَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ اَحَدٌ يَقُولُ اَهْلَكْتُ مَالًا لُبَداً اَيَحْسَبُ اَنْ لَمْ يَرَهٗ اَحَدٌ*

Beyānu Şaḳḳı'l-Ḳamer[**]

AG 101b

3582 Ḥabīb ibni Melikdür biri anuñ
Ulu sulṭānı-y-ıdı ol zamānuñ

3583 Aña da Bū Cehil melʿūn irişdi
Getürdi Mekke şehrine dürişdi

3584 Melik didi ki iy gün yüzlü sulṭān
Bize göster bugün bir ulu bürhān

İÜ 115b|SK 97a|
BY 114a

3585 Nübüvvet daʿvīsin çün eyledüñ sen
Gerek ḥuccet ki īmān getürem ben

3586 Ne dilersin didi didi ki iy şāh
Nebī-y-iseñ ne diseñ virür Allāh

3577: − SK.
3579b muʿciz görüp: görüp muʿciz SK, BY.
3581b artdı: ardı SK.
* kemā ḳāle Taʿālā: − İÜ, AG. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *İnsanoğlu, kendisine kimsenin güç yetiremeyeceğini mi sanıyor? 'Yığınla mal harcadım.' diyor. Kendisini kimsenin görmediğini mi sanıyor?"* (Beled 90/5-7).
** beyānu: der-beyānu İÜ.
3583b Mekke: Mekkeye SK.
3586b nebī-y-iseñ: nebīseñ her İÜ, AG.

3587 Bize bir muᶜcize gel eyle iẓhār
Beşer ḳılmamış ola anı deyyār

3588 Ola şeyṭān u seḫḫār andaᶜāciz
Görüben anı müᵓmin olavuz biz

3589 Nedür ol didi didi gökdeki māh
İnüp gökden ḳatuña gele iy şāh

3590 Çıḳasın Bū Ḳubeys ṭaġına evvel
Bu müşkil işi anda ḳılasın ḥal

3591 İnüp ḥaḳḳuña ay ide şehādet
İşide Mekkenüñ ḫalḳı tamāmet

3592 İşāret idesin ola iki şaḳ
Ki bāṭıl maḥv ola ẓāhir ola ḥaḳ

3593 İrişüp Cebreᵓīl itdi beşāret
Hemān-dem aya ḳıldı bir işāret

3594 Şehādet itdi ay ol gül-ᶜiz̲āra
Hem anda ay oldı iki pāre

3595 Birisi ġarba gitdi biri şarḳa
Taḥayyürden ḳamu ḫalḳ düşdi ġarḳa

3596 Bütün olup yirine vardı pes ay
Hemān-dem düşdi ḫalḳ içine hey hāy

3597 Zihī server ki görindi aña Allāh ṣıfāt-ıla
Fenā-fi'llāha irgürüp tecellī ḳıldı z̲āt-ıla

3598 İrişüp ayaġına düşdi sulṭān
Didi ᶜöz̲rüm ḳabūl it iy güzel ḫan

3599 Yavuz naḳl itdi bize sini Bū Cehl
Ne bilsün ḳadrüñi nā-dān u nā-ehl

3589a didi (2.): − SK.
3592a idesin: ide BY.
3593a beşāret: işāret SK.
3597: 3593 İÜ, AG.

3600 Benem āşüfte ser-gerdān ḳatuñda
Ḳabūl it ki_olmışam bendeñ ṭapuñda

İÜ 116a|AG 102a| BY 114b

3601 Saᶜ ādet baña kim sen cāna irdüm
Küfürden ḳurtılup īmāna irdüm

3602 Hem ol gün niçeler oldı Müsülmān
Bi-ḥamdi'llāh çoġaldı ehl-i īmān

3603 Görüp Bū Cehl urdı yürege dāġ
Eridi yüreginde ḳalmadı yaġ

SK 97b

3604 Girü bir mekr ḳaynatdı ol İblīs
Ḳıla tā kim resūlu'llāhı telbīs

3605 Ḳamu aᶜ dāyı cemᶜ eyledi ol dem
Medīne ḥabrine gönderdi ādem

3606 Medīnede o dem çoġ-ıdı aḫbār
Çün ādem geldi vü bildiler aḫbār

3607 Ki daᶜ vā-yı nübüvvet ḳıldı Aḥmed
Diñüz kim ḥaḳ mı bāṭıl mı Muḥammed

3608 Didiler aña ḳıluñ üç suᵓ āli
Anuñla bilinür taḥḳīḳ ḥāli

3609 İkisin bilse birin bilmese ger
Ḥaḳīḳat bilüñüz oldur peyem-ber

3610 Ger üçinden bile virse cevābı
Ḳabūl itmeñ ki bilmez ol ṣavābı

3600b ki: − İÜ, AG; ṭapuñda: ḳapuñda SK.
3602a Müsülmān: Müsürmān İÜ, AG.
3603a dāġ: ṭaġ SK, BY.
3604b resūlu'llāhı: resūlu'llāha SK.
3605b ḥabrine: ḥibrine SK, BY.
3606b aḫbār: aḫyār AG.
3609b oldur: ki_oldur BY.
3610a üçinden: üçün SK.
3610b ki: − SK.

3611 Ṣoruñ Aṣḥāb-ı Kehf ü rūḥdan hem
Sikender biri ol sulṭān-ı ᶜālem

3612 Eger rūḥı bilürem dirse ol er
Yalan söyler degüldür ol peyem-ber

3613 Ḫudā Tevrīt içinde söyleyüpdür
Ki benden ġayrı rūḥı bilmeyüpdür

3614 Bu üçden aña ḳıldılar ḫiṭābı
Didi yarın irişdürem cevābı

3615 Velīkin dimedi hīç in-şāᵓ allāh
Bu yüzden ġayret iẓhār itdi Allāh

3616 Kesildi vaḥy on biş gün tamāmet
Daḫı ḳırḳ gün ya üç gün var rivāyet

3617 Velī üç gün didi ekṣer müfessir
ᶜ İtāb itdi ḥabībe Ḥayy u Ḳādir

İÜ 116b|BY 115a 3618 Ki üç günden ziyāde yārine yār
ᶜ İtāb itmez ḫuṣūṣā Ferd ü Ġaffār

3619 Didiler anı terk itdi ilāhı
Daḫı ḫışm itdi aña pādişāhı

AG 102b 3620 Hem andan ḳatı ġamnāk oldı ol cān
Ki göndermedi aña vaḥy sulṭān

3621 Pes andan vaḥy-ile irişdi Cibrīl
Didi terk itmedi ḥażret seni bil

3622 Daḫı ḫışm itmedi ḥāşā ki sulṭān
Bu āyetden bil imdi ḥālüñ iy cān

3614b irişdürem: işitdürem SK, BY.
3616b ya: − SK.
3618a ki: kim SK, BY.
3620a andan: ol dem SK; cān: ḫan SK.

SK 98a

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَالضُّحٰى وَالَّيْلِ اِذَا سَجٰى مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلٰى*

3623 Didi kim saña oldum ḳatı müştāḳ
Kim oldı fürḳatüñden ṭāḳatüm ṭaḳ

3624 Didi kim ᶜabd-i meʾmūram ben iy şāh
ᶜİtāb-ıla saña vaḥy itdi Allāh

3625 Dime yarın idem bir nesneyi ben
Ki *illā en yeşāʾallāh* digil sen

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَلَا تَقُولَنَّ لِشَايْءٍ اِنِّي فَاعِلٌ ذٰلِكَ غَداً اِلَّا اَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ**

3626 Pes andan rūḥa vaḥy indürdi girü
Ki bilmez kimse emr-i Ḥaḳ-durur bu

3627 Nedür maᶜnīsi yaᶜnī epsem olgil
Ki_olınur ḥal bu vech-ile o müşkil

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَيَسْئَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّي***

3628 Daḫı hem sūre-i el-Kehfi ol yār
Getürüp müşkili ḥall itdi Cebbār

3629 Beyān itdi bularuñ ḳıṣṣasını
Göñüllerüñ giderdi ġuṣṣasını

3630 Müşerref ḳıldı girü yāri yāri
Ki nūr itdi peyem-ber her diyārı

İÜ 117a 3631 Meger bir gün ᶜAvātin şāhı Nācī
Necāt irgürmiş aña Ḥayy u Nācī

---

* ḳāle: ḳāle'llāhü İÜ. || "*Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: Kuşluk vaktine and olsun, karanlığı çöktüğü vakit geceye and olsun ki Rabb'in seni terk etmedi, sana darılmadı da.*" (Duhâ 93/1-3).
3623a oldum: ol dem İÜ; saña oldum ḳatı: ḳatı oldum saña SK, BY.
3625b digil: di SK, BY.

** ḳāle'llāhü: ḳāle AG, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Hiçbir şey hakkında sakın 'yarın şunu yapacağım' deme! Ancak, 'Allah dilerse yapacağım' de...*" (Kehf 18/23-24).
3627: Sadece AÜ nüshasında var, diğer nüshalarda yok.

*** ḳāle: ḳāle'llāhü İÜ; Taᶜālā: − AG. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Ve sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki: 'Ruh, Rabb'imin bileceği bir şeydir…'*" (İsrâ 17/85).

3632 Yidi üştür getürdi ḥamli-y-ile
Resūle tā buları hedye ḳıla

BY 115b

3633 Zihī server ki görindi aña Allāh ṣıfāt-ıla
Fenā-fi'llāha irgürüp tecellī ḳıldı z̄āt-ıla

3634 Negāhin ḳapuda Bū Cehli gördi
Resūlüñ bunlara vaṣfını ṣordı

3635 Geçüp andan irişdi ḫıdmetine
Hedāyāyı degürdi ḥażretine

3636 Girü Bū Cehl yaḳdı yüregini
Girü ḳaynatdı fitne çölmegini

AG 103a

3637 Didi kim bu nez̄ir bütlere geldi
Muḥammed yā niçün bu nez̄ri aldı

3638 Resūlu'llāh didi kim nāḳalara
Ṣoralar işbu aḥvāli bulara

3639 Getürdiler Ḥarem içre cimāli
Cimāle ṣordılar her neyse ḥāli

SK 98b

3640 Bulara ḫˇoş faṣīḥ dil virdi ḥażret
Getürdiler resūle ḫˇoş şehādet

3641 Ki birdür Ḥaḳ resūlisin anuñ sen
Bu māluñ ṣorduñuz aṣlını bizden

3642 [c] Avātin şāhı düşde gördi sizi
Size nez̄r itdi bu mālı vü bizi

3643 Dönüben oġlına ḳıldı vaṣiyyet
İrişdür Aḥmede bu mālı elbet

3633: 3629 İÜ, AG.
3637a nez̄ir: nedür İÜ, SK.
3637b bu nez̄ri: bunları SK.
3639a-b cimāli/cimāle: Metinde "cemāli/cemāle".
3641a resūlisin: resūli sen BY.

3644 Müsülmān oldı vü fevt oldı ol ḫan
Bizi Nācī getürdi bunda iy cān

3645 Bu Nācī anuñ oġlıdur ki geldi
Bi-ḥamdi'llāh ki ḫˇoş īmān buldı

3646 Didiler yā nebī ḳıl bize iḥsān
Bizi Ḥaḳ yolına ḫˇoş eyle ḳurbān

3647 Burada bir daḫı vardur rivāyet
Resūlüñ mucˇizātından ḥikāyet

3648 Pes itdi ol devecükler münācāt
Ki yā sulṭān u yā ḫayra'l-beriyyāt

İÜ 117b 3649 Ducˇā ḳıl Ḥaḳḳa tā vuṣlat bulavuz
Düşüp her birümüz ṭopraḳ olavuz

BY 116a 3650 Ducˇā ḳıldı vü maḳbūl eyledi Ḥaḳ
Düşüben ol develer oldı ṭoprak

3651 Resūl emr itdi anı ṣaḳladılar
Medīne mescidine ṣıvadılar

Ḳaṣīde-i Melīḥa
Mefcˇūlü Fācˇilātü Mefācˇīlü Fācˇilün

3652 İy kim Muḥammed oldı ezel ḫatm-i enbiyā
Hem şāh-ı evliyādur u hem māh-ı aṣfiyā

3653 Ḥaḳ nūr-ı vechin eyledi bir z̲āt-ı pür-kemāl
İnsān idüp anuñ adını ḳodı Muṣṭafā

3644a Müsülmān: Müsürmān İÜ, AG.
3645: 3646 SK.
3649a Ḥaḳḳa tā: kim Ḥaḳa SK, BY.
3650b develer: deve SK.
3652b evliyādur u: evliyā-durur İÜ.
3653a pür: ber SK, BY.
3653b adını: adın SK.

3654 Ṭutdı cihānı ser-be-ser iᶜ cāz idüp ḥabīb
Ṭoldurdı nūr-ı z̲ātı-y-ıla arż u hem semā

AG 103b 3655 ᶜ Arş-ı mecīd lemᶜ ası nūr-ı cemālinüñ
Şānında ṭañ mı geldi-se *ve'ş-şemsi ve'ḍ-ḍuḥā*

3656 Maḳbūl-i ḥażret oldı vü mescūd oldı hem
Taḥt-ı livāsın itdügi-çün Ādem ilticā

3657 Ṣūretde gerçi oldı veled cism-i Ādeme
Līkin muḳadder oldı übüvvet ezel aña

3658 Esrā gicesi seyr idüben irdi maḳṣada
Baḥr-ı muḥīṭe irdi sülūk oldı müntehā

SK 99a 3659 Şol yire irdi kim aña hīç kimse irmedi
Şol yüzi gördi ki_olmaya hīç kimseye revā

3660 ᶜ Arż oldı cümle kevn o zayġ itmedi baṣar
Mā zāġ dindi anuñ-içün hem de *mā ṭaġā*

3661 Gitdükde ᶜ izzet-ile Burāḳı öñinde ḫ̲oş
Giderdi *ṭarriḳū* diyü ervāḥ-ı aṣfiyā

3662 Ger ism-i aᶜ ẓam ister-iseñ z̲ātıdur anuñ
Kim ilticā ider ḳamu esmā ṣıfāt aña

3663 Ervāḥ-ı ḳuds pertevi nūr-ı cemālinüñ
Eşbāḥa irdi anuñ-ıla Tañrıdan ᶜ aṭā

3664 Cāh-ı celālet aña ezelden naṣīb-iken
Mesken idindi meskeneti geydi ḫ̲oş ᶜ abā

3654a ser-be-ser: ser-te-ser SK.
3654b z̲ātı-y-ıla: z̲ātı-la SK, BY.
3655b "**ve'ş-şemsi**" ve "**ve'ḍ-ḍuḥā**" için bk. 583b dipnot.
3656a mescūd: mescūr İÜ.
3657b übüvvet ezel: ezel übüvvet BY.
3659b ki: kim SK; kimseye: kimse AG.
3660a ᶜ arż: ᶜ arş SK; kevn: gün SK.
3660b "**Mā zāġ**" ve "**mā ṭaġā**" için bk. 588b dipnot; dindi: dinildi SK.
3661a gitdükde: gitdüginde SK; Burāḳı: Burāḳ SK; öñinde: öñince SK, BY.
3661b **ṭarriḳū**: "Yürüyün."

İÜ 118a 3665 Bir ḳalbe kim naẓar ide ol nūr olur tamām
Zayġ itdügi göñüller olur cümlesi hebā

BY 116b 3666 Zer-kūh ᶜ arż olanda ḳabūl itmeyüp ḥabīb
Faḳr-ıla faḫr idinür-idi nūr-ı Kibriyā

3667 Aᶜ dāᵓ -i dīn eyledügince aña cefā
Ol eyler-idi anlaruñ içün ḫayır duᶜ ā

3668 Medḥüñde ṣad hezār ola gerᶜ ömrüm ü dilüm
İy ḫˇōca ḳanda lāyıḳ ola z̲ātuña s̲enā

3669 YŪSUF ḥaḳīr götürüben cürm-i bī-ᶜ aded
Geldi ḳapuña ᶜ öz̲rini maḳbūl it şehā

3670 Cānā viṣāle teşneyem irgür ġarībüñi
Ḳıl ḫāk-i āsitānuñı çeşmüme tūtiyā

3671 Her dem niyāz elin götürüp ᶜ ışḳuñ isterem
N’ola liyāḳat olmasa ḳaṭᶜ itmezem recā

3672 Şermende-i ḫaṭāyam u ālūde-i günāh
Yā Rab şefāᶜ atin keremüñden irür şifā

3673 ᶜ Āṣīlere şefāᶜ atini ᶜ āmm eylegil
Baḥr-ı keremde ġarḳ ola tā cümle-i ḫaṭā

AG 104a 3674 Yüz biñ selām aña vü aṣḥāb u āline
İrsün ṣalāt-ıla daḫı rūḥına merḥabā

3666b idinür-idi: idinürdi SK, BY.
3667a aña: − SK.
3667b eyler-idi: eylerdi SK, BY.
3669a ᶜ aded: ᶜ adi İÜ, AG.
3671a niyāz elin: niyāz-ıla BY.
3672b keremüñden: keremden SK, BY.
3673a şefāᶜ atini: şefāᶜ ati BY.

Beyānu Hicreti Seyyidi'l-Mürselīn ve İmāmi'l-Müttaḳīn*

3675 Elā iy baḥr-ı maᶜ nī içre mellāḥ
Ne söylerler bu yirde diñle şürrāḥ

3676 Çün ol sulṭān u sālār itdi miᶜ rāc
Niçeler ḳapusında oldı muḥtāc

SK 99b 3677 Ḥicāz ilinde meşhūr oldı ẕātı
Ki her gün ẓāhir oldı muᶜ cizātı

3678 Ḳamu eṭrāf-ı ᶜ ālemden gelürler
Görüben gün yüzin īmān bulurlar

3679 Daḫı her yılda kim mevsim olurdı
Bir aylıḳ yoldan anda ḫalḳ gelürdi

3680 Aña ᶜ Ukkāze bāzārı dinürdi
Ki her iḳlīmde çavı söylenürdi

İÜ 118b 3681 Çıḳup daᶜ vet iderdi anda sulṭān
Görüben niçeler bulurdı īmān

BY 117a 3682 Medīneden niçeler buldı İslām
Didiler yā resūla'llāh ḳıl inᶜ ām

3683 Bize yaᶜ nī ki aṣḥābuñdan iy yār
Birin gönder bizi ḳılsun ḫaberdār

3684 Ki yaᶜ nī bize taᶜ līm ide erkān
Hem arta içümüzde dīn ü īmān

3685 Bulara bir ṣaḥābī virbidi ol
Ki İslām ögrede taᶜ līm ide yol

---

* beyānu: der-beyān-ı İÜ, AG.
3675b söylerler: söyler SK; şürrāḥ: şerrāḥ BY.
3679a mevsim olurdı: mevsūm gelürdi SK, mevsim gelürdi BY.
3683a ki: kim SK.
3685b yol: bol İÜ, AG, SK.

3686 Pes oldılar Medīne ḫalḳı āgāh
Ḥarem içre nebī baᶜ ṣ itmiş Allāh

3687 Niçeler görmedin getürdi īmān
Bulara Ḥaḳ Taᶜ ālā ḳıldı iḥsān

3688 Medīne şāhı Saᶜ d ibni ᶜ Ubāde
Müsülmān oldı ḫˇoş buldı saᶜ āde

3689 Çü mevsim oldı ḳamu geldi bunlar
Resūlüñ gün cemālin gördi bunlar

3690 Didiler n'ola iy sulṭān-ı eşref
Medīne şehrini ḳılsañ müşerref

3691 Didi kim emr-i Ḥaḳḳa intiẓāram
Eger emr ide sizüñ şehre varam

AG 104b 3692 Pes andan Cebreᵓ īl irişdi der-ḥāl
Selām itdi didi iy nūr-ı iḳbāl

3693 Bu dem oldı saña Ḥaḳdan icāzet
Gerek ol il bula sinüñle devlet

3694 Pes aṣḥābını bir bir ḳıldı irsāl
Gör imdi ṣoñra nice oldı aḥvāl

3695 Bu ḥāli Mekke ḳavmi bildi ḳamu
Ki Dārü'n-Nedveye dirildi ḳamu

SK 100a 3696 ᶜ Azāzīl geldi bir şeyḫ ṣūretinde
Geçüp oturdı Bū Cehlüñ ḳatında

3697 Didi Şeyḫ Necdīyem gördüm dühūrı
Bilürem daḫı çoḳ dürlü umūrı

3688a ibni: bin SK.
3688b Müsülmān: Müsürmān İÜ, AG.
3689a mevsim: mevsūm SK.
3689b gün: − SK.
3690b ḳılsañ: ḳılduñ SK.
3692a irişdi: − SK.
3694a aṣḥābını: aṣḥābın SK.
3697a didi şeyh: − SK; dühūrı: bu dehri İÜ, AG.

İÜ 119a

3698 Gelüñ ḥıfẓ eylemeñ tedbīri benden
Ṣavābını size taᶜlīm idem ben

BY 117b

3699 Didi ᶜUtbe niçe yıl ṣabr idüñ siz
Muḥammed fevt ola ḳurtılavuz biz

3700 Didi İblīs öf saña nedür bu
Bu tedbīrüñde vardur niçe ḳorḫu

3701 Niçe yıl ṣabr idesiz cümle ᶜālem
Aña tābiᶜ ola hep cinn ü ādem

3702 Didi Şeybe ki ḥabs idelüm anı
Ola pes aç u ṣusuz çıḳa cānı

3703 Didi İblīs çoḳdur aḳribāsı
Bunı itmeñ ki degüldür revāsı

3704 İdüp her biri bir dürlü taṣarruf
ᶜAzāzīl itdi Bū Cehle tekellüf

3705 Didi kim sende var ᶜaḳluñ nişānı
Nice itmek gerek sen digil anı

3706 Didi Bū Cehl cemᶜ olsun ḳabāyil
Bulardan bir niçesi baġlasun bil

3707 Evi içre irişüp ḳatl ideler
Çıḳup her yaña ṭaġılup gideler

3708 Ki kim ḳatl itdügini bilmeyeler
Ḳışāṣını anuñ-çün almayalar

3709 Diyet vire dirilüp hep ḳabāyil
Pes andan ḳurtılavuz biz daḫı il

3698b ṣavābını: ṣavābın SK.
3701a idesiz: idesin SK, BY.
3703b bunı: bunuñ AG.
3705b gerek sen: dilersin SK, BY.
3708b ḳışāṣını: ḳışāṣın SK, BY.
3709a hep: her İÜ, AG.

AG 105a

3710 Bu fikri ḳatı aṣvab gördi şeyṭān
Didi sensin mürīdüm binüm iy cān

3711 İrişdi Cebreʾīl ol dem resūle
Bu tedbīri didi ṣāḥib-uṣūle

قَالَ تَعَالَى وَاِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ اَوْ يَقْتُلُوكَ اَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ İÜ 119b وَيَمْكُرُ اللّٰهُ وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ*

3712 Ḥaḳ Taʿālā anı ḳıldı hem beşīr ü hem nez̲īr
Buldı ḫ̔ānından nevāle hem ġanī vü hem faḳīr

3713 Didi hem böyle oldı emr-i ḥażret
Bu gice idesin Medīne hicret

SK 100b|BY 118a

3714 Didi aṣḥābına bu sözi ol yār
Didi Bū Bekre hem binümle ol yār

3715 Firāşumda benüm her ki_ola sākin
Ben olam cennet içün aña żāmin

3716 ʿAlī didi ki ben olayın iy şāh
Didi bir dem bürün yat Ḥāfiẓ Allāh

3717 İrüp küffār evin şāhuñ ḳuşatdı
Gör imdi Ḥaḳ bulara anda n'itdi

3718 Bulara uyḫu ġālib ḳıldı sulṭān
Uyudı cümlesi ḥattā ki şeyṭān

3719 Çıḳup Bū Bekr-ile sulṭān-ı ʿālem
Oḳudı Fātiḥa Yāsīni ol dem

3710a ḳatı: ġāyet SK.
3711a Cebreʾīl: − SK.
* ḳāle Taʿālā: − İÜ, AG. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Hani kâfirler seni tutuklamak veya öldürmek ya da (Mekke'den) çıkarmak için tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kuruyorlar. Allah da tuzak kuruyordu. Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır.*" (Enfâl 8/30).
3712: 3703 İÜ, AG; bu nüshalarda bir önceki tekrar eden beyit yazılmış. || Beytin vezni: *fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.*
3713b Medīne: Medīneye SK, BY.
3715a ki: kim SK.
3716a ki: − SK; olayın: olayım SK, olayam BY.

3720 Üfürdi ḫāke vü ṣaçdı bulara
Çıḳup andan ṣıġındı Kirdigāra

3721 Çü gitdi bunlar u İblīs uyandı
Bilüp gitdüklerin odlara yandı

3722 Hemān feryād idüben dökdi yaşın
Ebū Cehl uyanuban dögdi başın

3723 Hücūm idüp içerü girdi bunlar
Firāş üzre ᶜ Alīyi gördi bunlar

3724 Görüben bunları ḫayḳırdı ol yār
Bu heybetden ṭaġıldı cümle nā-çār

3725 Didi İblīs siḥr itdi bize ol
Uyutdı bizi vü gitdi ṭutup yol

3726 Ḳamu ᶜ ömrümde hīç uyumamışam
ᶜ Acebdür kim bu gice uyumışam

3727 Resūl-ile Ebū Bekr ol iki şāh
Güneşdür birisi vü birisi māh

AG 105b 3728 Ḥirā ṭaġına dek dürişdi bunlar
Ki bir maġāraya irişdi bunlar

İÜ 120a 3729 Giderken Bū Bekir sulṭān-ı dīnüñ
Ṭolanur çevre yanına nebīnüñ

3730 Görüben şefḳatini faḫr-ı ᶜ ālem
Nedür didi didi iy aṣl-ı ādem

BY 118b 3731 Seni ṣaḳınuram iy şāh-ı aᶜ lā
Direm kim nā-gehān irişe aᶜ dā

3732 Yürürdi yalın ayaḳ şāh u sulṭān
Kesüp barmaġını ṭaş aḳdı çoḳ ḳan

3720b Kirdigāra: Kirdigār İÜ, AG.
3726a ᶜ ömrümde: ᶜ ömürde SK.
3732a yürürdi: yürüdi SK, BY.

SK 101a

3733 Götürdi omzına Bū Bekr anı
Getürdi ġāra dek ol arı cānı

3734 Bu ġār içre ṭolu-dı ᶜaḳreb ü mār
Didi Bū Bekr yā Rab şāhı ḳurtar

3735 Yatup bir sāᶜat anda uyudı şāh
Görindi bir delükden mār nā-gāh

3736 Delüge Bū Bekir ḳodı ayaġın
Ṣoḳuban ayaġını dökdi yaġın

3737 Ḳatı iñledi acısından anuñ
Mübārek cismi şişdi andan anuñ

3738 Uyandı uyḫudan ol dem peyem-ber
Görür Bū Bekri aġudan iñiler

3739 Dönüp didi ki iy mār-ı cefākār
Benüm her ḥālüme budur vefādār

3740 Niçün ṣoḳduñ anı ki oldı mesmūm
Yaramaz işledüñ iy z̲āt-ı mez̲mūm

3741 Didi pes mār iy maḫbūb-ı ḥażret
Size geldüm ki ideydüm ziyāret

3742 Beni menᶜ eyledi gördükçe her-bār
Ḫaṭā itdüm ṭutuñ maᶜ z̲ūr iy yār

3743 Dönüp nūr elini Bū Bekre sürdi
Bulup ṣıḥḥat yüzin pāyına sürdi

3744 Felek çün çehresinden açdı burḳaᶜ
Güneş ṭoġdı cihāna ṣaldı şaᶜ şaᶜ

3745 Ḫaḳuñ emriyle ġāruñ ḳapusında
Bir aġaç bitdi budaḳ ṣaldı anda

3733a omzına Bū Bekr: Bū Bekir omzına İÜ, AG.
3733b getürdi: getür SK.
3739a mār-ı: yār-ı SK.
3740a ki: kim SK.

İÜ 120b|AG 106a 3746 Budaḳlar ṭutdı ġāruñ ḳapusını
Ki ḥıfẓ itdi ḥabībüñ ṭapusını

3747 Budaḳ üzre yuva ṭutdı gögercin
Yuva dibini muḥkem ḳıldı perçīn

BY 119a 3748 Hem anda ᶜankebūt aġ gerdi geldi
Ki ġāruñ ḳapusı ḫˇoş muḥkem oldı

3749 Pes andan girü vaḥy indürdi ḥażret
Ki Cibrīl-ile gönderdi bir āyet

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَقُلْ رَبِّ اَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَاَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَاناً نَصِيراً*

3750 Budur eñ ṣoñra nāzil olan āyet
Ki server eyledi ol demde hicret

SK 101b 3751 Ḥaḳ Taᶜālā anı ḳıldı hem beşīr ü hem nezīr
Buldı ḫˇānından nevāle hem ġanī vü hem faḳīr

3752 Çün aᶜdā bildiler kim gitdi Aḥmed
Didiler ḳancaru gitdi Muḥammed

3753 ᶜAzāzīl öñlerince girü geldi
Gelüp ol ṭaġ içinde ġārı buldı

3754 Didi bu ġār içindedür Muḥammed
Ḥaḳīḳat bilüñ andadur Muḥammed

3755 Görüp Bū Bekr oları oldı lerzān
Didi Bū Bekre ol demᶜālī-sulṭān

3756 Ki *lā taḥzen* bizüm-ile-durur Ḥaḳ
Bulardan bizi ḥıfẓ ider muḥaḳḳaḳ

---

* İÜ ve AG'de 3750. beyitten hemen sonra. || ḳāle: ḳāle'llāhü İÜ. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *De ki: 'Rabb'im! (Gireceğim yere) doğruluk ve esenlik içinde girmemi sağla. (Çıkacağım yerden de) beni doğruluk ve esenlik içinde çıkar. Katından bana yardımcı bir kuvvet ver.'* " (İsrâ 17/80).

3751: − İÜ, 3740 AG.

3752a kim: ki SK.

3754: BY'de der-kenar.

3756a **Lā taḥzen** [inna'llāhe maᶜanā]: *"…**Üzülme**, çünkü Allah bizimle berâber…"*(Tevbe 9/40).

3757 Ne ḳorḳarsın ol iki içün iy şāh
Kim anuñ ola üçüncisi Allāh

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اِذْ اَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ اِذْ هُمَا فِي الْغَارِ اِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ*

Ḳāle'ş-Şāᶜiru min-Lisāni'n-Nebiyyi ᶜAleyhi's-Selām**

3758 *Ḳāle'n-nebiyyü ve lem eczaᶜ tuḳarribnī*
Ve naḥnü fī sürfetin min-ẓulmeti'l-ġāri

3759 *Lā taḫşe şeyᵓen fe-inna'llāhe ṣāliṣünā*
Ve ḳad tekeffèlü lī minneti bi-iẓhāri

İÜ 121a 3760 *Ve innemā keydü men neḫşā bevādiruhu*
Keydü'ş-şeyāṭīni ḳad kādet li-küffāri

3761 *Va'llāhü mühlikühüm ṭurran bimā ṣaneᶜū*
Ve cāᶜilü'l-müntehā minhüm ile'n-nāri

AG 106b|BY 119b **Meşnevī**

3762 Dönüben hem işāret ġāra ḳıldı
O ġāruñ baḥrdan yanı açıldı

3763 Görür deryā kenārı oldı ẓāhir
Müheyyā bir gemi pes anda ḥāżır

3764 Didi ger ṭuyalar baḥra girevüz
Geçüp ol yañaya bī-ḫavf olavuz

3757b anuñ ola: ola anuñ SK.

* kemā: − SK; ḳāle'llāhü: ḳāle AG, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…(biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, 'Üzülme…' diyordu…*" (Tevbe 9/40).

** lisān: − SK. || "Şair, Hz. Peygamber'in -selam onun üzerine olsun- dilinden diyor ki".

3758: *"Peygamber (AS) şöyle buyurdu: 'Ben dayanamıyor değilim. Beni yakınında tut. Biz mağaranın karanlığından oluşan bir tırtılın içindeyiz.'"*

3759: *"Hiçbir şeyden korkma! Çünkü Allah (ikimizle birlikte olan) üçüncümüzdür. Bana açıkça verilecek bir ihsana kefil olmuştur."*

3760: *"Onun imtihanlarından korkan kişinin tuzağı şeytanın tuzağıdır ve (şeytanın tuzağı) kâfirleri yakalamak üzeredir."*

3761: *"Allah, işledikleri (günahlar) yüzünden kâfirlerin hepsini birden helak edecektir. Onların sonunu ateşte hazırlamıştır."*

3764a girevüz: varavuz SK, BY.

3765 Pes ol dem Cebreʾīl irdi ṭapuya
Diler kim ḥıfẓ ide ṭura ḳapuya

3766 Didi pes ʿankebūt iy cān-ı bī-ġam
Bugün ben bu ḳapuda perdedāram

3767 Naṣīb oldı baña derbān olmaḳ
Ḥabībüñ yolına ḳurbān olmaḳ

3768 Yüri sen işüñe ḫıdmet benümdür
Bugün bu ḳapuda ʿişmet benümdür

SK 102a 3769 Ḳapuya perde kim gerdüm hemīndür
Bu perdeyle resūlu'llāh emīndür

3770 Didi kim sen żaʿīf ü perdeñ eżʿaf
Żaʿīf-ile ḳaçan ḥıfẓ ola eşref

3771 Didi gel perdemüñ çek bir tilini
Üzebilür misin gör bir ḳılını

3772 ʿAceb bu ḳuvvet-ile ṭutdı Cibrīl
Üzülmedi velīkin anda bir ḳıl

3773 Maḥabbetle gerilmişdi meger ol
Bulımaz kimse üzmege aña yol

İÜ 121b 3774 Ḳureyşīler çü geldiler bu ġāra
Gelürdi İblīs öñce yüzi ḳara

3775 Çü gördiler ki yoḳdur bir işāret
Kim ādem geldügine yoḳ emāret

3776 Görürler kim örümcek ḳurdı perde
Gögercinler hem uçdı açdı perde

3765b ḳapuya: ṭapuya SK, BY.
3767a derbān: dermān AG.
3770a żaʿīf ü: żaʿīfsin SK, BY.
3771a tilini: ḳılını SK, BY.
3771b ḳılını: tilini SK, BY.
3774b öñce: ol dem SK, BY.
3775b kim: ki SK, BY.

BY 120a

3777 Sögüp İblīse ḳamusı ilendi
Hem andan cümle kāfir girü döndi

3778 Pes ol kim ola şeyṭān pīşvāsı
Anuñ maḥrūm olmaḳdur revāsı

AG 107a

3779 Ḥabībin ṣaḳladı ol yüce Allāh
Ḳarār itdi hem üç gün anda ol şāh

3780 Var-ıdı anda bir şaḫṣuñ ḳoyunı
Anuñ südiydi bunlaruñ öyüni

3781 Bulup Bū Bekr anı ḫˇoş ṣaġdururdı
Virüp ecrin resūle getürürdi

3782 Ḫaber ne olsa küffār maḥfilinde
Ebū Bekr oġlı iltür-idi anda

3783 Ebū Bekrüñ ḳızı ki_Esmā-durur ad
Bulara dāyimā iltür-idi zād

3784 Didi Bū Bekr iy maḥbūb-ı sulṭān
İki nāḳa yaraḳlamışam iy cān

3785 Didi ger ḳıymetin almayasın sen
Anı bil kim deveñe binmezem ben

3786 Virüben ḳıymetin bindiler anlar
Medīneden yaña döndiler anlar

3787 Ḥaḳ Taᶜālā anı ḳıldı hem beşīr ü hem neẕīr
Buldı ḫˇānından nevāle hem ġanī vü hem faḳīr

SK 102b

3788 Virüben ᶜĀmir ibni Fihre ücret
Deveye tā ki yolda ide ḫıdmet

3779a ḥabībin: ḥabībi SK, BY.
3785a ger: − SK.
3785b deveñe: deveñi İÜ, SK, BY; binmezem: bilmezem İÜ.
3787: 3774 İÜ, AG.
3788a ᶜĀmir: ᶜĀfir İÜ, AG; ibni: bin SK.
3788b yolda ide: ide yolda SK.

3789 Urayḳaṭ oġlı ᶜ Abdu’llāh bile
Delīl ola ki tā aḥsen gidile

3790 Didi Bū Cehl her kim ṭuta anı
Vireyim iki yüz nāḳa revānı

3791 Ḳabūl idüp anı gitdi Sürāḳa
Gelüben servere yitdi Sürāḳa

İÜ 122a

3792 Resūlu’llāh işāret itdi yire
Ki atınuñ ayaġı batdı yire

3793 Sürāḳa gördi kim ayruḳsıdı ḥāl
Yavuz işine tevbe ḳıldı der-ḥāl

BY 120b

3794 Duᶜ ā ḳıldı aña ol Tañrı ḫāṣı
Ḫalāṣ oluban oldı girü ᶜ āṣī

3795 Ḫalāṣ olup yidi kez ḥamle ḳıldı
Sekizincide muḥkem tevbe ḳıldı

3796 Dönüben ol aradan girü gitdi
O yolda her kime kim irdi yitdi

3797 Didi gitmeñ bu yola gitmedi ol
Anı isterseñüz ġayrı ṭutuñ yol

3798 Bu vech-ile ḳamusın döndürüp ol
Emīn oldı peyem-ber ṭutdı ḫˇoş yol

AG 107b

3799 Gel iy cevher-fürūş-ı ḥikmet-i ḫāṣ
Bilürsin ki_oldı Aḥmed ḫāṣ-ez-ḫāṣ

3800 Bu sulṭānlıġ-ıla ol ᶜ ālī-dergāh
Çeker küffār elinden miḥneti şāh

3789b ki: kim SK.
3791a idüp: itdi SK.
3793b ḳıldı: itdi SK.
3797b-3798a: − SK.
3799b oldı Aḥmed: Aḥmed oldı SK.
3800b elinden: elinde İÜ, AG.

3801 Gehī ᶜarşa çıḳup seyrān ider ol
Gehī cevr-ile dil biryān ider ol

3802 Ne ḥikmetdür ne ḳudretdür ne şanᶜat
Vaṭandan yārine itdürdi hicret

3803 Ḳamu aᶜdāyı ḳādirken helāke
Ḥabībine buyurdı insilāke

3804 Girü kendü bilür ḥikmetlerini
Yirince ḫᵛoş ḳılur şanᶜatlarını

قَالَ اللهُ تَعَالَى لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْئَلُونَ*

3805 İrişdi pes Ḳubāya şāh-ı kevneyn
Benī ᶜAmra ḳonuḳ oldı sirāceyn

3806 Medīneye delīlin ḳıldı irsāl
Muhācirlere tā kim bildüre ḥāl

SK 103a 3807 Ki zīrā cümle aṣḥābı tamāmet
Medīneye evel itmişdi hicret

İÜ 122b 3808 Muhācir bildi kim irişdi ol yār
İrişdiler Ḳubāya hem de Enṣār

3809 Ḳamusın yaḳmış-ıdı nār-ı fürḳat
Bi-ḥamdi'llāh ki ol gün irdi vuṣlat

BY 121a 3810 Görüp rūşen cemālin oldılar nūr
Ḳamunuñ cān u göñli oldı maᶜmūr

3811 Ḳubāda çün iḳāmet itdi server
Didiler on gün oturdı peyem-ber

3803a aᶜdāyı: aᶜdāya SK, BY.
* ḳāle'llāhü: kemā ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *O, yaptığından dolayı sorgulanamaz, fakat onlar sorgulanırlar.*" (Enbiyâ 21/23).
3805b ᶜAmra: ᶜAmrva İÜ, AG.
3807b evel: ezel İÜ, AG.
3810b cān u: cānı BY.

3812 Rivāyet var ki on dört gün oturdı
Yigirmi_iki didiler anda ṭurdı

3813 Hişāmü'l-Fihrī pes itdi rivāyet
Eḥaddan cumᶜ aya dek itdi ḳāmet

3814 Düşenbe gün idüp cān u göñül şād
Ḳubāda ḳıldı bir mescidi bünyād

3815 Benī Sālim maḳāmında şehinşāh
Yapup mescidi itmām itdi ol māh

AG 108a 3816 Oḳuyup ḫuṭbe ḳıldı cumᶜ a anda
Ki evvel sünnet oldı cumᶜ a anda

3817 Budur evvel ki ḳıldı cumᶜ a ol cān
Medīne şehrine göç itdi sulṭān

3818 Medīne ḫalḳı bildiler ḥaḳīḳat
Ki ṭoġdı başlarına şems-i devlet

3819 Ḳamu ol demde istiḳbāl ḳıldı
Resūle ᶜ izzet ü iclāl ḳıldı

3820 Oḳuyup ḳamusı aña duᶜ ālar
Didiler cān u dilden merḥabālar

3821 Hem ol gün cümle gördiler ki şāhuñ
Cemāli nūrı pertev ṣaldı māhuñ

3822 Didiler cümlesi *ehlen ve sehlā*
Bi-ḥamdi'llāh ki_irişdi nūr-ı bālā

İÜ 123a 3823 İrüp Ḥaḳḳ emri-le Cibrīl ol dem
Resūle didi kim iy faḫr-ı ᶜ ālem

3814-3815: İÜ ve AG'de takdim-tehirli.
3814a göñül: göñli SK.
3814b mescidi: mescidde SK, BY.
3817a evvel: ol SK; ol: iy SK, BY.
3822a **ehlen ve sehlā**: bk. 3148a dipnot.
3822b ki: − İÜ, AG.

3824 Seni her kim evine ide daᶜ vet
Digil kim nāḳanuñ olsun irādet

3825 Ne yirde ḳonar-ısa ḳonam anda
Bilem kim emr-i Ḥaḳdur inem anda

SK 103b|BY 121b 3826 Ḥaḳ Taᶜ ālā anı ḳıldı hem beşīr ü hem neẕīr
Buldı ḫˇānından nevāle hem ġanī vü hem faḳīr

3827 Zimāmını devenüñ ṭutdı Cibrīl
Şehirden yaña ol dem gitdi Cibrīl

3828 İrişdi şehre çün maḥbūb-ı ḥażret
Pes anı eyledi her kişi daᶜ vet

3829 İdüp şehr ululları aña teklīf
Ki iy nūr-ı saᶜ ādet eyle teşrīf

3830 Çi-ger lāyıḳ degüldür saña iy cān
Ḳılalum cānumuz yoluña ḳurbān

3831 Çü gördi her birisi ḳıldı daᶜ vet
Gerek şāfī cevāb anlara elbet

3832 Bula tā kim tesellī cümle ādem
Cevāb itdi pes ol dem faḫr-ı ᶜ ālem

3833 Didi ḳanda çökerse işbu ḥayvān
Ol evde olavuz elbetde mihmān

3834 Ulular bu sözi çünkim işitdi
Evi öñin ḳamu tezyīn itdi

3824a ide daᶜ vet: daᶜ vet ide SK, BY.
3824b nāḳanuñ: − SK; irādet: irāde SK.
3825a yirde: yirde deve SK
3826: 3811 İÜ, AG.
3827a ṭutdı: ṭut ki SK.
3829b ki iy: kim SK.
3830b ḳurbān: sulṭān İÜ.
3832b itdi: − SK.
3833b olavuz: oluruz İÜ, AG.
3834b öñin ḳamu: öñlerini SK, BY.

3835 Deve meyl idecek nesneleri hep
Evüñ öñine dökdiler müretteb

AG 108b 3836 Yaraḳlar ḳıldılar elvān anda
Peyem-ber tā ola mihmān anda

3837 Şehir ḫalḳı er ü ᶜavret ḳamusı
Çıḳup ḳarşu kiçisi vü ulusı

3838 Mediḥ-ḫᵛānlar oḳurlar medḥi yir yir
Bulardan tā ola ol şāh şākir

Medḥ-i Nebī ᶜAleyhi's-Selām*

3839 *Muḥammed ḫayru cemīᶜi'l-verā*
Ke-ennehü'l-bedrü imāmü'l-Hüdā

İÜ 123b 3840 *Ve ekramü'l-ḫalḳı ᶜale'l-Ḫālıḳı*
Ve innehü'ş-şemsü münīrü'd-dücā

3841 *Ẕū-ḥuccetin ᶜale'l-ḫalḳı nāṣıḥun*
ᶜAllemehā lehu şedīdü'l-ḳuvā

BY 122a 3842 *Nāru leẓā bi-nūrihī inṭafā*
Ṣāḥibü nūrin Aḥmedü Muṣṭafā

3843 *Erselehu'llāhü lenā raḥmeten*
Maḳdemühu mübārakün merḥabā

3837a er ü ᶜavret: ᶜavret oğlan SK.

* medḥ-i nebī ᶜaleyhi's-selām: medḥ-i nebī İÜ; medḥ SK, BY'de yok. SK'de başlık 3838. beyitten hemen önce.

3839: "*Muhammed tüm insanların en hayırlısıdır. O hidayetin önündeki dolunay gibidir.*"

3840: *"Yaratanın katında yaratılmışların en şereflisidir. Karanlıkları aydınlatan güneştir."*

3841: *"Yaratılmışlara gösterilecek hüccetin (tartışılmaz delilin) sahibidir, nasihat edendir. Ona, onu (bu hüccetı) müthiş kuvvetleri olan (Cebrail) öğretmiştir."* [عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوٰى *"(Kur'an'ı) ona, üstün güçlere sahip, muhteşem görünümlü (Cebrail) öğretti."* (Necm 53/5) mealindeki ayet-i kerimeden iktibasta bulunulmuştur.]

3842: *"Cehennem ateşi onun nuruyla söndü. O, nur sahibi Ahmed (en çok övülen) ve Mustafa (seçilmiş olan)dır."*

3843: *"Allah onu bize rahmet olarak gönderdi. Onun gelişi mübarektir. Hoş geldi, safalar getirdi."*
[وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ *"(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."* (Enbiyâ 21/107) mealindeki ayet-i kerimeden iktibasta bulunulmuştur.]

Dīger[*]
Müstefᶜilün Faᶜūlün Müstefᶜilün Faᶜūlün
(*Mefᶜūlü Fāᶜilātün Mefᶜūlü Fāᶜilātün)*

3844 *Yā eşrefe'l-berāyā ḳad ciᵓte ẖayra maḳdem*
Yā menbaᶜa'l-ᶜaṭāyā ente'l-eᶜazzü'l-ekrem

3845 İy raḥmetüñ ẖᵕonıyla merḥūm cümle ümmet
İy devletüñ güniyle maᶜmūr cümle ᶜālem

SK 104a 3846 İsmüñ ki Aḥmed oldı aṣlı velī eḥaddur
Ḫātim risālete sen hem enbiyāya ẖātem

3847 Sen vācibü'l-vücūduñ maḥbūbısın ḥaḳīḳat
Mümkin olan anuñ-çün ẖuddām saña her dem

3848 Ẕikr itse sini her kim bulur ebed ḥayātı
Tābiᶜ olan özüñe deyyār yimez ol ġam

3849 İsmüñi dir-isem ger Yāsīn ü mīm ü ḥādur
İsmüñ ḳadīm olıncaḳ ẕātuñ ne ola bilsem

İÜ 124a 3850 Ḥaḳḳ-ıla ᶜizzetüñi kim bile sinüñ iy şāh
Çün faẖr ide özine naᶜlüñle çarẖ-ı aᶜẓam

3851 Esrā gicesi seyrüñ irdi dünüvv-i ẖāṣṣa
Bī-vāsıṭa Ḫudāya olduñ şehā muᶜallem

3852 Döndükde ᶜizzet-ile ᶜafv oldı armaġanuñ
Ẕātuñ zihī mufażżal hem ümmetüñ mükerrem

AG 109a 3853 Nūruñla buldı ḳadri Ādem Ḫalīl ü Mūsā
Geldi saña mübeşşir evvel ᶜĪsi-bni Meryem

---

[*] Ḳaṣīde SK, BY.
3844: *"Ey mahlukatın en şereflisi! Bize gelişlerin en güzeliyle geldin. Ey bağışların kaynağı! Sen en şerefli en cömertsin."*
3845: − SK.
3845b maᶜmūr: maᶜmūm İÜ.
3848a ebed ḥayātı: anda necātı İÜ, AG.
3852a oldı: olduñ İÜ, AG.
3853b evvel: ol SK, BY.

3854 Ḫʿon-ı seḫāvetüñe heft-āsumān ṭabaḳdur
Cūduñ ḳatında iy şāh baḥruñ vücūdıdur kem

3855 Ḥüsn ü ẕarāfetüñden kesb itdi ḥūr u Rıḍvān
Anuñ-içün olur ol maṭlūb-ı cinn ü ādem

3856 Ḫalḳa ziyāret oldı hem raḥmete bahāne
Gördügi-çün yüzüñi Merve Ṣafā vü zemzem

3857 Cibrīl saña her-gāh geldügine budur sır
Eydür ṣafā bulaydum enver yüzini görsem

BY 122b
İÜ 124b
3858 Her günde seyr idüp gün şarḳ-ıla ġarb arasın
Maḳṣūd idinüp eydür yüzüm izine sürsem

3859 *Ve'ş-şems* ü *ve'ḍ-ḍuḥā*dur *taḫḳīḳ vecheteynük*
*Ve'l-leyl iẕā secā*dur zülfüñ i faḫr-ı ᶜālem

3860 Ṣūretde gerçi iy şāh nesl olduñ Ādeme sen
Ḫaḳḳā ki ber-ḫaḳīḳat ẕātuñ ḳamudan aḳdem

3861 Mühr-i nübüvvetüñe cümle cihān müsaḫḫar
Nūr-ı kerāmetüñle zeyn oldı ins ü cin hem

3862 Çeşmüm ġamuñda eşkin dökmezse ola deycūr
Virdüñde rūz u şeb ger deprenmese dilüm nem

3863 **YŪSUF** ṭurup ḳapuñda cürm-ile dil-şikeste
Senden umar şefāᶜ at ur yarasına merhem

3864 Senden kerem İlāhī irsün bu müstemende
Her rūz u şeb ḥabībüñ ᶜ ışḳında ḳıl müheyyem

SK 104b
3865 Çün luṭf idüp Ḫudāyā biz ḳulı ḳılduñ ümmet
Vaṣlını ḳıl müyesser cānumı eyle ḫurrem

3855a ḥüsn ü ẕarāfetüñden: ḥüsnüñ ẕarāfetinden SK.
3856a raḥmete: raḥmet BY.
3857b enver: anuñ İÜ.
3859a-b "**Ve'ş-şems**", "**ve'ḍ-ḍuḥā**" ve "**ve'l-leyli iẕā secā**" için bk. 583b dipnot; vecheteynük: Metinde "vecneteynük"; anlam gereği AÜ nüshasından tamamlandı. || **vecheteynük**: "senin iki yüzün".
3861a mühr-i: mühür İÜ, mihr-i AG.
3865a biz ḳulı: bizi ḳul SK, bir ḳulı BY.

3866 Biñ biñ selām her dem rūḥ-ı muṭahharına
İrsün Ḫudādan anuñ aṣḥāb u āline hem

İÜ 125a **Meşnevī**[*]

3867 Pes ol nūr-ıla enver oldı ḳamu
Anuñ bābında çāker oldı ḳamu

3868 Didiler merḥabā iy faḫr-ı ᶜālem
Münevver nūruñ-ıla cinn ü ādem

3869 Saᶜādet bize kim sen şāhı ol şāh
Bize luṭfından irsāl itdi Allāh

3870 Umarlar cümlesi kim şāh u sulṭān
Ola kendülerüñ ḳatında mihmān

AG 109b 3871 İderler ᶜarż her yirden belekler
Ki yirden ins ü cin gökden melekler

3872 Şu taᶜẓīm-ile şehre girdi ol yār
Ki şarḳ u ġarb arası ṭoldı envār

3873 Deveye virdiler pes iḫtiyārı
Çeküp gitdi deve ol gül-ᶜiẕārı

BY 123a 3874 O yirde Cābirü'l-Enṣārī adlu
Var-ıdı bir kişi key yüzi ḳutlu

3875 Firāsetlü ezelden bilgülü-di
Saᶜādetlü-y-idi hem baḫtulu-dı

3876 Faḳīr-idi velī ol demde ol cān
Ki şimdi aña Ḫaḳdan irdi iḥsān

3877 Laḳab aña Ebū Eyyūb dirler
Ḫudā ḳatında ḫˇoş merġūb dirler

---

[*] SK'de 3866. beyitten hemen önce.
3867a enver: envār SK.
3872a şu: ḳamu SK, BY; şehre: şehri BY.
3876a ol: iy SK, BY.

3878 Deve çün Cābirüñ dārına irdi
Çöküp anuñ evi öñinde ṭurdı

3879 Kim ol yirde yapıldı mescid-i şāh
Ḥarem ḳıldı anı ol nūr-ı Allāh

3880 Girü ḳalḳup o yirden ol mübārek
Bir iki_adım yürüdi ilerürek

3881 Şu yirde çökdi ki_odur ravḥ u reyḥān
Mübārek ravżadur kim yatur ol cān

3882 Saᶜ ādet mesnedi ol şāh u sulṭān
Pes oldı Cābirüñ dārında mihmān

İÜ 125b 3883 Ebū Eyyūba ḳıldılar beşāret
Didiler müjde ki_irdi saña raḥmet

SK 105a 3884 Ḥaḳīḳat şemsi kim olmışdı ṭāliᶜ
Żiyā ṣaldı evüñe zī ki ṭāliᶜ

3885 Bugün başuña ḳondı tāc-ı ᶜ izzet
İşidüp Cābire irişdi ḥayret

3886 Didi *el-ḥamdü li'llāhi* Taᶜ ālā
Ki devlet virdi ben ḳulına Mevlā

3887 Beni esfelden aᶜ lāya irürdi
Beni aḳṣā-yı mermāya irürdi

3888 Anuñ var-ıdı bir aᶜ mā anası
Yaḳın olmış-ıdı ġāyet fenāsı

3878a irdi: yitdi SK, BY.
3881a ki_odur: ki_ol-durur İÜ, AG; ravḥ u: rūḥ u SK, BY.
3883a beşāret: işāret İÜ, AG.
3883b raḥmet: devlet İÜ, AG.
3884b evüñe: oña SK.
3885b işidüp: işitdi SK, irişdi BY.
3887b mermāya: mervāya SK, BY.
3888b ġāyet: anuñ SK, BY.

AG 110a

3889 Çü bildi geldügini ol ḥabībüñ
Ṣafālar ṭoldı ḳalbi ol ġarībüñ

3890 Gelüp öpdi resūlüñ ayaġını
Olup müʾmin götürdi barmaġını

BY 123b

3891 Dönüp didi ki iy server nʾolaydı
Benüm bu gözlerüm görür olaydı

3892 Mübārek yüzüñi sinüñ göreydüm
Ki ᶜıyd-i ekber ü Ḳadre ireydüm

3893 Eliyle ṣıġadı anuñ gözini
Açıldı gözi gördi meh yüzini

3894 Didi kim şükr gördüm yüzüñ iy şāh
Baña bugün murādum virdi Allāh

3895 Bu iᶜcāzı işidüp bildiler hep
Bu kez ḫalḳ aña ᶜāşıḳ oldılar hep

3896 Ḳamusı sevdi anı cān u dilden
Gidermez oldılar hep anı dilden

3897 Ḥaḳ Taᶜālā anı ḳıldı hem beşīr ü hem nezīr
Buldı ḫᵛānından nevāle hem ġanī vü hem faḳīr

3898 Görüñ kim nʾeyledi ol Ḥaḳ ḥabībin
Ki ġurbet eyledi anuñ naṣībin

İÜ 126a

3899 Ṭoġupdı Mekkede pes gitdi andan
Ki hicret eyledi ḥubbüʾl-vaṭandan

3900 Gelüben Yeṯribe ṭutdı ḳarārı
Münevver eyledi hep ol diyārı

3891b bu: − SK.
3892b ekber ü: ekbere SK.
3893b meh: māh SK
3897: 3886 İÜ, AG.

3901 Velīkin Mekke Yeṯribdendi efḍal
Çü Kaᶜ be andadur ol oldı ekmel

3902 Didi ḥattā çıḳarken Mekkeden ol
Ki yā Mekke egerçi ṭutmışam yol

SK 105b 3903 Velī ḳalbümde naḳşuñdur muṣavver
Müyesser ide girü Rabb-i ekber

3904 N'idem ehlüñ bize ḳıldı cefāyı
Ḥaḳuñ taḳdīrine virdüm rıżāyı

3905 Çü sensin Ḥaḳ ḳatında cāy-ı eşref
Ümīd oldur girü olam müşerref

İslāmu ᶜ Abdi'llāhi-bni Selām*

3906 Çü Yeṯrib içre ṭoġdı şems-i aᶜ ẓam
Pes ol iḳlīm hep oldı mükerrem

BY 124a 3907 Meger var-ıdı Yeṯrib içre aḥbār
Nebīnüñ vaṣfın oḳurlardı her-bār

AG 110b 3908 Tevārīḫde anuñ aḥvālini hep
Bilüp görmişler-idi hep müretteb

3909 İşidüp bildiler kim ṭoġdı ol cān
Yitişdi vü bu yire geldi sulṭān

3910 Iraḳdan vaṣfını işitdi bunlar
Bu kez kim geldi gör ne_iş itdi bunlar

3911 Bulardan var-ıdı bir kāmil üstād
Ki ᶜ Abdu'llāh idi ibni Selām ad

3901a efḍal: eşref SK, BY.
3901b ekmel: elṭaf SK, BY.
3904a ḳıldı: itdi SK.
* Başlık SK ve BY'de yok.
3909a bildiler: bildi SK.
3910a vaṣfını: vaṣfın SK.
3911a bulardan: bu yirde AG.

3912 Ḳamudan ᶜilm içinde aᶜlem-idi
Nesebde hem ḳamudan ekrem-idi

3913 Rivāyetdür Enesden işbu aḥvāl
Çü ᶜAbdu'llāh işitdi geldi fi'l-ḥāl

3914 Görüben bildi vaṣfından resūli
Ṣınadı ᶜilm-ile andan resūli

İÜ 126b 3915 Gelüben ḫıdmete ḳıldı ḫiṭābı
Didi var üç suᵓālüm vir cevābı

3916 Ki_anuñ ᶜilmin nebīler bilür ancaḳ
Bilürseñ ḥaḳ nebīsin sen muḥaḳḳaḳ

3917 Biri budur ki var eşrāṭ-ı sāᶜat
Nedür andan olan evvel ᶜalāmet

3918 İkinci bu behişte kim girürler
Giricek cennete evvel ne yirler

3919 Üçünci bu nedendür ṣoraram ben
Ataya yā anaya beñzer oġlan

3920 Nebī çünkim buları eyledi gūş
Didi Cibrīl diyüpdür bunları ḫˇoş

3921 Didi Cibrīl çi-ger virür ḫaberler
Yahūdīler anı düşmen ṭutarlar

SK 106a 3922 Resūle çün irişdi bu ḥikāyet
Oḳudı üstine ol dem bir āyet

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى مَنْ كَانَ عَدُواً لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلٰى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللّٰهِ*

BY 124b 3923 Dönüp virdi suᵓāline cevābı
Ṣanasın dökdi Kevṯerden cülābı

3912a içinde: − SK.
3914b andan: anda SK.
3916a ki: − İÜ, AG; ᶜilmin: ᶜilmini SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…Her kim Cebrail'e düşman ise, bilsin ki o, Allah'ın izni ile Kur'an'ı… indirmiştir.*" (Bakara 2/97).

3924 Didi budur olan evvel ᶜalāmet
Şu vaḳtin kim yaḳın ola ḳıyāmet

AG 111a 3925 Bir od çıḳar ider bu ḫalḳa ḥamle
Sürer bunları şarḳdan ġarba cümle

3926 Daḫı hem ehl-i cennet kim girürler
Balıḳ baġrı-durur evvel ki yirler

3927 Üçünci ata ṣuyı itse sebḳat
Oġul ol vaḳt ataya beñzer elbet

3928 Ana ṣuyı eger olursa sābıḳ
Anaya şekl ü ḫūy olur muṭābıḳ

3929 İşitdi çünki ᶜAbdu'llāh anı
Resūle virdi pes göñli vü cānı

3930 Müsülmān oldı ḳıldı anı taṣdīḳ
Didi sensin resūlu'llāh taḥḳīḳ

İÜ 127a 3931 Hem andan ṣoñra geldi bir cemāᶜat
Ki bulmışlar Yahūdī içre ᶜizzet

3932 Resūle ḳıldılar bunlar ḫiṭābı
Didiler yā Muḥammed vir cevābı

3933 Saña bir niçe nesne kim ṣoravuz
Cevāb ider misin tā kim görevüz

3934 Bularuñ zīra ᶜilmin Ḥaḳ Taᶜālā
Nebīden ġayrıya bildürmez aṣlā

3935 Nedür ḥikmet ki farż itdi ṣalātı
Ḫaber vir bize işbu müşkilātı

3926a hem: pes SK, BY.
3928b şekl ü: şekli vü SK.
3929a çünki: çünkim SK.
3935a ki: − SK.

3936 Ḥaḳ Taᶜālā anı ḳıldı hem beşīr ü hem nezīr
Buldı ḫˇānından nevāle hem ġanī vü hem faḳīr

3937 Cevāb eyledi server bu suᵓāle
Didi kim gün ḳaçan irse zevāle

3938 Ḳamu eşyā Ḥaḳa tesbīḥ iderler
Ḥaḳuñ zikrin ḳamu iderler ez-ber

BY 125a 3939 Şeref olur pes ol vaḳtin didi şāh
Bize dört rekᶜati farż itdi Allāh

SK 106b 3940 Daḫı ol dem ki buġday yidi Ādem
Ṣalāt-ı ᶜaṣrı farż eyledi ol dem

3941 Daḫı ol dem ki Ādem tevbe ḳıldı
Bize maġrib o demde farż oldı

3942 ᶜIşā vaḳtinde bizden öñdin elbet
Ḳamu mürsel iderlerdi ᶜibādet

3943 Ṣabāḥ gün kim ṭoġar Ḳāf ḳullesinden
Ṭoġar ḳarneyn-i şeyṭān arasından

3944 O demde secde eyler cümle küffār
Ḥaḳuñ ġayrına vü vācib olur nār

AG 111b 3945 Biz ol dem iderüz Ḥaḳḳa niyāzı
Ḳılıruz hem iki rekᶜat namāzı

3946 Ki vardur her birinde niçe ḥikmet
Bize tā bunları farż itdi ḥażret

3947 Didiler kim *ṣadaḳte yā Muḥammed*
Ki ᶜilmüñe senüñ yoḳdur ḥad üᶜad

3936: 3959 İÜ, AG.
3938b zikrin: zikrini SK.
3940b ol dem: Ādem İÜ, AG.
3941a ol dem: − SK; ki Ādem: Ādem ki SK.
3947a kim: − SK.
3947a **ṣadaḳte yā Muḥammed**: “Ey Muhammed, doğru söyledin”.

3948* Bu biş vaḳtüñ ṣevābın daḫı iy yār
Digil kim olavuz andan ḫaberdār

İÜ 127b

3949 Didi ol dem ki şems irer zevāle
Gelür ol dem cehennem özge ḥāle

3950 Ki her gün ḳızdururlar ol dem anı
Yaḳın olur ki hep yaḳa cihānı

3951 Şular kim ẓuhrı her demde ḳılurlar
Cehennemden felā-şek ḳurtılurlar

3952 ᶜAṣır kim ḳılınur ol demde Ādem
Ki buġday yidi cennet içre ol dem

3953 Ṣalāt-ı ᶜaṣrı dāyim ol ki ḳılur
Anadan ṭoġduġı gün gibi olur

3954 Çıḳar yaᶜnī günāhından şoloḳ dem
Zihī şādī zihī ḫurrem zihī dem

3955 Hem andan oḳudı bir āyet anda
Zihī gösterdi server ḫuccet anda

BY 125b

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى وَقُومُوا لِلّٰهِ قَانِتِينَ**

3956 Ṣalāt-ı maġrib ol dem oldı-dı farż
Ki Ādem tevbesin ḳıldı Ḫaḳa ᶜarż

3957 Şu kim her dem ḳılup ᶜarż itdi ḥācāt
Ḳabūl olur felā-şekk ol münācāt

SK 107a

3958 ᶜIşāda bu ki der-yevm-i ḳıyāmet
İki dürlü olur ol yirde ẓulmet

---

* Beytin yanında, der-kenar olarak “Maṭlabü Ṣevābi Ṣalavāti’l-Ḫamse” ibaresi kayıtlıdır.
3948b digil: degül İÜ, AG.
3949a irer: irdi SK, BY.
3953a ṣalāt-ı: ṣalātu’l- BY.
3954a şoloḳ dem: şol ḳadem SK.
3955b gösterdi server: server getürdi İÜ, AG.
** “Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah’a gönülden boyun eğerek namaza durun.*” (Bakara 2/238).
3957a itdi: ide SK.

3959 Biri ḳabr ü birisi yevm-i maḥşer
İkisi daḫı ẓulmet dir peyem-ber

3960 Şol ayaḳ kim yürüdi ẓulmet içre
Varup mescide oldı ṭāᶜat içre

3961 Ḳılup yatsu namāzın oldı enver
Olur yevm-i ḳıyāmetde münevver

AG 112a

3962 Aña bir nūr ide Allāh iᶜṭā
Ki yevmü'l-ḥaşr ẓulmet görmez aṣlā

3963 Ḫaber virdi peyem-ber daḫı andan
Ḳulaġuñ aç işit bu maᶜnī cāndan

İÜ 128a

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ بَشِّرِ الْمَشَّائِينَ فِي ظُلَمِ اللَّيْلِ إِلَى الْمَسَاجِدِ بِالنُّورِ التَّامِّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ*

3964 Daḫı ol kim ḳıla ṣubḥuñ namāzın
Cemāᶜat birle ide hem niyāzın

3965 Ki fevt itmeye ḳırḳ günde ṣalātı
Vire Allāh iki dürlü berātı

3966 Biri oddan berāt biri nifāḳdan
Ki od görmeye yaḳından ıraḳdan

3967 Didiler kim *ṣadaḳte yā ḥabībī*
Ki sensin ḫaste göñüller ṭabībi

3968 Didiler daḫı bu bir ay orucı
Buyurdı kim çekersiz bunca güci

3960b oldı: olurdı SK.
3961a enver: envār SK.
3961b olur: olar SK.
3962a ide: ider SK, BY.
3963: Sadece AÜ nüshasında var, diğer nüshalarda yok.
* ḳāle: ḳāle'n-nebiyyü İÜ, BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Karanlıklarda mescitlere yürüyenleri kıyamet gününde tam bir nur ile müjdele.*" (Rudânî, 2011: II/126).
3964b ide hem: hem ide SK, BY.
3966a berāt: berāt u İÜ, AG, BY.
3966b yaḳından: yaḳında İÜ.
3967a **ṣadaḳte yā ḥabībī**: "Doğru söyledin, ey sevgilim!".
3968b bunca: niçe İÜ, AG.

3969 Nedür aṣlı bunuñ daḫı beyān it
Bu müşkil işi daḫı ḫ̌oş ᶜ ayān it

3970 Didi buġday ki ol gün yidi Ādem
Otuz gün ḳaldı ḳarnı içre ol dem

3971 Anuñ ẕürriyyetine Ḥaḳ Taᶜ ālā
Otuz güni oruç buyurdı Mevlā

BY 126a

3972 Gice yimekligi faẕl eyledi Ḥaḳ
Didiler kim kelāmuñ cümlesi ḥaḳ

3973 Ḥaḳ Taᶜ ālā anı ḳıldı hem beşīr ü hem neẕīr
Buldı ḫ̌ānından nevāle hem ġanī vü hem faḳīr

3974* Velī ṭutanlaruñ nedür s̱evābı
Kerem ḳıl bu söze virgil cevābı

3975 Didi her kim ki bir ay ola ṣāyim
Ki ḳamu şarṭı üzre ola ḳāyim

3976 Virür Ḥaḳḳ aña yidi dürlü ḫaṣlet
Biri bu kim erir andan ḥarām et

SK 107b

3977 İkinci raḥmete yaḳın olur ol
Niçe aᶜ māl ecrin hem bulur bol

3978 Emīn ider ḳıyāmetde daḫı Ḥaḳ
Ki açlıḳdan ṣusuzlıḳdan muḥaḳḳaḳ

3979 Bişinci bu ᶜ aẕ̲āb-ı ḳabri Allāh
Emīn idüp aña göstermez ol şāh

3970a buġday ki ol gün yidi: ol gün ki buġday SK.
3971b güni oruç: gün açlıḳ SK, BY.
3973: 3995 İÜ, AG. İÜ'de 129a sayfasının başı.
* Beytin yanında, der-kenar olarak, "Maṭlabü S̱evābi'ṣ-Ṣavm" ibaresi kayıtlıdır.
3975a bir ay ola: ola bir ay SK.
3976b ḥarām et: ḥarāret İÜ, AG.
3977b aᶜ māl ecrin: aᶜ māli ḫayrın İÜ, AG.

3980 Daḫı bir nūr virür Ḥaḳ dir peyem-ber
Kim anuñla ṣırāṭı tīz geçerler

İÜ 128b 3981 Yidinci bu ki cennetde kerāmet
Virür hem daḫı dīdārıyla leẕẕet

AG 112b 3982 Didiler enbiyā üzre faẓīlet
Nedür sende bize bildürgil elbet

3983 Didi kim her nebī ḳıldı duᶜ āyı
Diledi ḳavmi üstine belāyı

3984 Diledüm ḳavmüme pes ben hidāyet
Ki raḥmet bula Ḥaḳdan cümle ümmet

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ **اَللّٰهُمَّ اهْدِ قَوْمِى فَاِنَّهُمْ لاَ يَعْلَمُونَ***

3985 İşidüp bu cevābı cümle aḥbār
Didiler cümle *aḥsend* iy güzel yār

3986 Hemān-dem oldılar cümle Müsülmān
Müyesser ḳıldı Ḥaḳḳ anlara īmān

BY 126b **Beyānu Hicreti ᶜAlī Kerrema'llāhü Vechehu bi-Evlādi Resūli'llāh Ṣalla'llāhü ᶜAleyhi ve Sellem****

3987 Pes ol sulṭān u sālār u cihāngīr
Medīne içre çünkim ṭutdı ḫˇoş yir

3988 Bu kez ḳaṣd itdi kim ehlin getüre
Ḥaḳa ḥamd ide Yeṣribde otura

3989 Dimişdük hicret itdükde ᶜAlīyi
Yirinde ḳomış-ıdı ol velīyi

3980a virür: − SK.
3980b tīz: ḫˇoş SK, BY.
3984a diledüm: dilerem SK.
* ᶜaleyhi's-selām: − SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Allah'ım kavmimi doğru yola getir; çünkü onlar (gerçeği) bilmiyorlar.*" (Yılmaz, 2013: 40).
3986a oldılar cümle: cümle oldılar SK.
** beyānu: der-beyān-ı İÜ, AG; kerrema'llāhü vechehu: − SK, BY.
3988a ehlin: evin SK.
3989b velīyi: uluyı İÜ, AG.

3990 Resūlüñ ehl-i beytin bekler-idi
Ḥaḳuñ faẕlıyla anı ṣaḳlar-ıdı

3991 Rivāyet bir daḫı kim gitmiş-idi
Ḳubāda Muṣṭafāya yitmiş-idi

3992 Didi pes yā ᶜ Alī olġıl süvāre
İriş Mekkeye birḳaç ṭut mehāre

3993 Getürgil ehl-i beyti iy ḳarındaş
Ki sen dünyā vü ᶜ uḳbā baña yoldaş

SK 108a 3994 İrişdi Mekkeye ṭutdı otaġın
Tamām eyledi her neyse yaraġın

3995 Ḥaremde varuban ol tāc-ı ᶜ izzet
Çaġırdı kim kimüñ vardur emānet

İÜ 129a 3996 Gelüp mālını ḳamu alsun anlar
Ki hicret iderüz biz bilsün anlar

3997 İşidüp cümle millet anı bildi
Gelüp herkes emānātını aldı

AG 113a 3998 Girü Bū Cehl buldı niçe eşrār
Girü bir fitne ḳaynatdı o murdār

3999 Bulup bir kimseyi didi ki iy yār
ᶜ Alīye didi binüm altunum var

4000 Muḥammedde emānet ḳomışam ben
Niçe kimse ḳatında virmişem ben

4001 Pes ol daᶜ vāyı ol bī-çāre ḳıldı
Münāfıḳlar gelüben şāhid oldı

3993b sen dünyā vü ᶜ uḳbā: sensin ᶜ uḳbī vü dünyī SK, sen ᶜ uḳbī vü dünyī BY.
3994b eyledi: idi SK.
3996a gelüp mālını: gelüben mālın SK.
3997b emānātını: emānātın SK.
3999a ki: kim SK.
3999b didi: di ki İÜ, AG.

4002 ᶜ Alī bunlara ḫ̆oş şordı ᶜ alāmet
Didi her birisi bir özge ḥālet

BY 127a 4003 Muḫālif düşdi çün sözleri anda
Ḳara oldı ḳamu yüzleri anda

4004 ᶜ Alīnüñ yolına bir ḳul ḳodılar
Gice uġrayıcaḳ öldür didiler

4005 Ebū Süfyān oġlınuñdı ol ḳul
Oturup bekler-idi bir gice yol

4006 Ṭutup kesdi ᶜ Alī başın revānı
Ḳodı mevlāsı işiginde anı

4007 Düzüben cümle-i esbābını ol
Hemān bir gice ṭutdı Mekkeden yol

4008 İşit imdi Ḳureyşde gör ki n'oldı
Ne resme içleri ḳan-ıla ṭoldı

4009 Ebū Cehl-i laᶜ īn ol yüzi ḳara
Diledi girü bir fitne ḳopara

4010 Ḥaḳ Taᶜ ālā anı ḳıldı hem beşīr ü hem nez̲īr
Buldı ḫ̆ānından nevāle hem ġanī vü hem faḳīr

4011 Hübel içine ol dem girdi şeyṭān
Ki ṣaçdı Kaᶜ benüñ üstine nīrān

İÜ 129b 4012 Ḳureyş ḳavmi baḳup bu ḥāli gördi
Ḳamu fārislerin bir yire dirdi

SK 108b 4013 İrişdiler ᶜ Alīnüñ der-peyinden
Didiler kim aluruz cānı senden

4002a ḫ̆oş şordı ᶜ alāmet: şordı ḫ̆oş emānet İÜ, AG, ḫ̆oş gördi ᶜ alāmet BY.
4002b didi her birisi: cevābında didi SK.
4006a ṭutup: ṭuyup BY.
4008a Ḳureyşde: Ḳureyşe SK.
4009b girü: yine SK, BY.
4010: 4032 İÜ, AG.

4014 Hemān-dem üç yüz er itdi ḳıtāli
Gel imdi gör ki n’oldı anda ḥāli

4015 ᶜ Alīye çün bular ḥaml eylediler
Pes andan ḥamle ḳıldı ol dil-āver

4016 Helāk itdi bularuñ ḳırḳını ol
Yigirmi yidiye ḍarb eyledi bol

4017 Ḳalanı ḳaçdılar mecrūḥ u maḳhūr
ᶜ Alī girdi yolına göñli maᶜ mūr

AG 113b 4018 Bunı gerçi ki itdiler rivāyet
Ḳıtāle yoġ-ıdı līkin icāzet

BY 127b 4019 Velī çün aña ḳaṣd eyledi anlar
Anuñ-çün ḳatle lāyıḳ oldı anlar

4020 İrişdi gördi sulṭānuñ cemālin
Görüp peyġām-ber ehl-i beyt ü ālin

4021 Mübārek ḳalbine geldi feraḥlar
Şeṭāret geldi vü gitdi teraḥlar

4022 ᶜ Alīye ḳıldı taḥsīn ü duᶜ ālar
Ḳarındaş itdi ḳıldı merḥabālar

4023 ᶜ Alīyi kendüye ḳıldı ḳarındaş
Ebū Bekri ᶜ Ömerle ḳıldı pādaş

4024 Muhācirlerle Enṣāruñ ḳamusın
Ḳarındaş itdi kiçisin ulusın

4025 Muᶜ āvin ola tā kim birbirine
Ki İslām içre tā ḳuvvet görine

4014b n’oldı anda: anda n’oldı SK.
4018b līkin: velīkin SK.
4019a ḳaṣd: − SK.
4023a ᶜ Alīyi kendüye: ᶜ Alīye kendüyi İÜ, AG.
4024a Muhācirlerle: Muhācirle AG.
4025b tā: yā İÜ, AG.

4026 Ne sulṭāndur ki işi cümle ḥikmet
Ḳamuya virdi Allāh anı raḥmet

4027 Bu raḥmetden İlāhī *naḥnu nercū*
Ki ümmet ᶜafv ola ᶜuḳbāda ḳamu

4028 İlāhī bizi aña eyle ümmet
Keremden tā ḳıla bize şefāᶜat

İÜ 130a **Beyānu Sebebi'l-Eẕān***

4029 Çü ḳuvvet ṭutdı dīn ü hem risālet
Ṣalāta lāzım oldı pes ᶜalāmet

4030 Resūlu'llāh didi kim iy ṣaḥābī
Çü ḳıldı Ḥaḳ bize bu feṭḥ-i bābı

SK 109a 4031 Ṣalāt içün gerekdür bir ᶜalāmet
Ki vaḳt olduḳda bile cümle ümmet

4032 Pes ol dem didiler bir niçe ḳavli
Velīkin görmedi hīç birin evlī

4033 Kimi ṭabl u kimi çañ kimi nāḳūs
Didi server gerekdür bize nāmūs

4034 Ḳamu edyānı nesḫ itdi dīnümüz
Gerek özge ola pes āyinümüz

AG 114a|BY 128a 4035 Ḫudāya muntaẓır oldı cevāba
Diler kim ire her emri ṣavāba

4036 Bu demler içre ᶜÖ[m]mer didi iy cān
Görindi baña beyne'n-nevm yaḳẓān

4037 Ki gökden bir ferişte yire irdi
Gelüp dīvār-ı mescid üzre ṭurdı

4027a bu raḥmetden: − SK; **naḥnu nercū**: "Umuyoruz".
4028 aña eyle: eyle aña SK.
4028b ḳıla bize: bize ḳıla SK, BY.
* beyānu: − İÜ, AG.
4036b nevm: nevm ü AG.

4038 ᶜAle’t-tertīb oḳudı ḫˇoş eẕānı
Ki ḫˇoş vech-ile işitdüm ben anı

4039 Didi Zeyd oġlı ᶜAbdu’llāh iy şāh
Bu nevᶜa baña da gösterdi Allāh

4040 Rivāyetdür yidi aṣḥāb geldi
Ḳamunuñ sözi bu nevᶜ-ile oldı

4041 Pes ol demde irişdi şāha Cibrīl
Budur didi ᶜalāmet saña key bil

4042 Didi Cibrīle kim eyde bu ḥāli
Didi naṣb eyle bu işe Bilāli

İÜ 130b

4043 Didi aṣḥābdan birine sulṭān
Bilāle tā ki taᶜlīm ide ol cān

4044 Meger kim vaḳt-i ẓuhr olmışdı ān-dem
Ki mescid içre oḳudı hemān-dem

4045 Resūlu’llāha ḫˇoş geldi bu ḥālet
Pes itdi anı biş vaḳte ᶜalāmet

4046 Yahūdīler anı çünkim işitdi
Didiler kim girü bir bidᶜat itdi

4047 Pes ol dem vaḥy-i Rabbāniyle Cibrīl
İrişdi vü resūle didi key bil

4048 Şular kim ḳıla ḫalḳı Ḥaḳḳa daᶜvet
Daḫı aᶜmāl-i ṣāliḥ ḳıla elbet

4049 Daḫı diye ki Müslimlerdenem ben
Kimüñ ḳavli ola pes andan aḥsen

4040: − SK.
4040a yidi aṣḥāb: didi aṣḥābı İÜ, AG.
4041a şāha: şāh-ı SK.
4042a eyde: ide SK.
4043b ki: kim SK.
4044a vaḳt-i ẓuhr: ẓuhur vaḳti SK, BY.
4049a daḫı diye: diye daḫı SK.

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَمَنْ اَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا اِلَى اللهِ وَعَمِلَ صَالِحاً وَقَالَ اِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ*

SK 109b

4050 Hemān rüʾyā-y-ıla olmadı pes ol
Ḥaḳīḳat oldı ol Ḳurʾāna medlūl

BY 128b

4051 Ḥaḳ Taᶜālā anı ḳıldı hem beşīr ü hem nezīr
Buldı ḫ̆ānından nevāle hem ġanī vü hem faḳīr

Beyānu Taḥvīli'l-Ḳıble

AG 114b

4052 Bu nevᶜ-ile çü ḳuvvet ṭutdı bu dīn
Müretteb oldı cümle resm ü āyīn

4053 Medīne şehrine server ki geldi
Pes aña ḳıble Beytü'l-Maḳdis oldı

4054 On altı ay aña ḳıldı namāzı
ᶜİbādet eyledi ḳıldı niyāzı

4055 Velī evvelde kim ḳıbleydi Kaᶜbe
Dilerdi girü ḳıble_olaydı Ḳaᶜbe

4056 Göñülden çıḳmaz-ıdı hīç maḥabbet
Dimāġından henūz gitmezdi lezzet

4057 Didi Cibrīle bir gün kim n'olaydı
Baña Ḥaḳ Kaᶜbeyi ḳıble ḳılaydı

İÜ 131a

4058 Diler göñlüm ki Kaᶜbeye dönem ben
Rücūᶜ idem Yahūduñ ḳıblesinden

4059 Ki zīrā yapdı İbrāhīm anı
Hem itdi enbiyā taᶜẓīm anı

4060 Cemīᶜ-i enbiyā iḳbāl ḳıldı
ᶜArab hem aña istiḳbāl ḳıldı

* ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Allah'a çağıran, salih amel işleyen ve 'Kuşkusuz ben Müslümanlardanım.' diyenden daha güzel sözlü kimdir?*" (Fussilet 41/33).
4051: 4066 İÜ, AG. AG'de 115a sayfasının başında.

4061 Didi ben de ḳulam bil yā Muḥammed
Anı Ḥaḳdan ṭaleb ḳıl yā Muḥammed

4062 Bu kez naṣb oldı ol server duᶜ āya
Götürürdi elin yüzin semāya

4063 İcābet itdi ḥażret ol duᶜ āya
Hemān-dem vaḥy gönderdi hümāya

كَمَا قَالَ تَعَالَى قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَآءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰيهَا*

4064 Görürüz kim bize ṭutduñ yüzüñi
Göñülden bize ᶜ arż itdüñ sözüñi

4065 Seni bir ḳıbleye biz döndürevüz
Kim andan rāżī olasın görevüz

BY 129a

4066 Yüzüñi Kaᶜ beye dön imdi iy yār
Aña her kim döne ġafr ide Cebbār

SK 110a

كَمَا قَالَ تَعَالَى فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ**

AG 115a

4067 Daḫı her ḳanda ki_idesiz ᶜ ibādet
İdesiz Kaᶜ beyi siz ḳıble elbet

4068 Bu vaḥy indükde ol merd-i Ḥicāzī
Ẓuhur vaḳtiydi ḳılurdı namāzı

4069 Receb ayıydı ki_itdi istidāret
Didi aṣḥāb iy maḥbūb-ı ḥażret

4062b götürürdi: getürdi İÜ, AG.
4063a ḥażret: Ḥaḳ SK.
* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *(Ey Muhammed!) Biz senin çok defa yüzünü göğe doğru çevirip durduğunu (vahiy beklediğini) görüyoruz. (Merak etme) elbette seni, hoşnut olacağın kıbleye çevireceğiz…*" (Bakara 2/144).
4066a yüzüñi: yüzüñ SK.
** İÜ'de yok; Taᶜ ālā: − AG. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…(Bundan böyle), yüzünü Mescid-i Haram yönüne çevir. (Ey Müslümanlar!) Siz de nerede olursanız olun, (namazda) hep o yöne dönün…*" (Bakara 2/144).
4068a vaḥy: daḫı İÜ.

4070 Bizüm Ḥaḳ ḳıblemüz taḥvīl ḳıldı
Bize bu ḥāṣılı taḥṣīl ḳıldı

İÜ 131b

4071 Şular kim bundan öñdin fevt oldı
Namāzın anlaruñ Ḥaḳ nice ḳıldı

4072 Ki Beytü'l-Maḳdise ḳılmışdı anlar
O ḥāl üstine fevt olmışdı anlar

4073 Girü vaḥy itdi ḥażret bu ḫiṭābı
Resūle virdi ḳudret ḫˇoş cevābı

قَالَ تَعَالَى وَمَا كَانَ اللهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللهَ بِالنَّاسِ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ*

4074 Ki żāyiᶜ ḳılmadı īmānuñuz Ḥaḳ
Olanlar hem ḳabūl oldı muḥaḳḳaḳ

4075 Rivāyet bir daḫı ḳıldılar anda
Yahūdīler o dem geldiler anda

4076 Didiler ḳılduñuz īmānı bāṭıl
Ḳabūl itmiş bu maᶜnāyı Muḳātil

4077 Didi Ḥaḳ żāyiᶜ olmaz hīç taḥṣīl
Hemānā ḳıbledür kim oldı taḥvīl

4078 Ki yaᶜnī ben Raᵓūfam hem Raḥīmem
Ḳamuñuz yarlıġaram ben Kerīmem

4079 İlāhī cürmümüz ᶜafv eyle iy cān
Kim aduñdur senüñ Ġufrān u Raḥmān

4080 Muḥammed ḥürmetine raḥmet eyle
Biz eksüklüyi aña ümmet eyle

4072a Maḳdise: Muḳaddese SK.
4073a ḫiṭābı: ḫiṭābe İÜ, AG.
4073b cevābı: cevābe İÜ, AG.
* "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…Allah imanınızı boşa çıkaracak değildir. Şüphesiz, Allah insanlara çok şefkatli ve çok merhametlidir.*" (Bakara 2/143).
4074b hem: hep SK, BY.
4077b hemānā: hemān SK.
4079b kim: ki SK, BY.
4080a raḥmet: ḥürmet SK, BY.

BY 129b

4081 Ḫudāyā cürm ü ᶜ iṣyāna boyanduḳ
Ḫaṭā ḳılduḳ velīkin yaḫṣı ṣanduḳ

4082 İlāhī bu-durur her dem duᶜ āmuz
Yazasın tā ki iḥsāna ḫaṭāmuz

4083 Yüzümüz kim ḳaradur ḳılasın aḳ
Saña lāyıḳ ola enfüs hem āfāḳ

AG 115b

Beyān-ı Muᶜcizāt-ı Muṣṭafā Ṣalavātu'llāhi ᶜAleyhi ve Selāmühu*

SK 110b

4084 Elā iy ṭālib-i genc-i ilāhī
Ne ḫˇoş güftār ider gör murġ-ı şāhī

4085 Nevāsından olur ser-mest murġān
Dilin bilmez anuñ illā Süleymān

İÜ 132a

4086 Gel imdi aç Süleymān defterin sen
Bilesin tā ki ol murġuñ dilin sen

4087 Nedür güfti anuñ ᶜ ilm-i ḥaḳīḳat
Anı bilmez meger ehl-i ṭarīḳat

4088 Vir imdi ḳalbüñi ehl-i ṭarīḳa
Ki ser-tāc olasın sen her farīḳa

4089 Ezel gülzārınuñ murġı bulardur
Ġıdāsı bunlaruñ her dem şekerdür

4090 Ne şekkerdür ki virür cāna lezzet
Bu lezzetden bulur cān özge ḥālet

4091 Gel ışġā eyle imdi iy hünerver
Dinilsün girü evṣāf-ı peyem-ber

4081b ṣanduḳ: ḳılduḳ SK, BY.
* ṣalavātu'llāhi ᶜ aleyhi ve selāmühu: ṣalla'llāhü ᶜ aleyhi ve sellem SK, BY.
4086b dilin sen: dilinden İÜ, AG.
4088-4089: AG'de takdim-tehirli.
4091b girü: yine SK, BY.

4092 İrişe ger baña ᶜ avn-i ilāhī
Diyem ben muᶜ cizāt-ı pādişāhī

4093 ᶜ Ayān idem güneşden ẕerreyi ben
Beyān idem deñizden ḳaṭreyi ben

4094 Eger ben bildügüm cümle yazaydum
Ki her faṣlıyla bir dīvān düzeydüm

4095 Bunuñ birle güneşden ẕerreyem ben
İrişmez ᶜ ilmüm evṣāf-ı nebīden

4096 Egerçi muᶜ cizāta yoḳdur iḥṣā
Dimiş dört biñe dek rāvīler ammā

BY 130a 4097 Budur muᶜ ciz dimek iy cān-ı ādem
Ki ᶜ āciz ola anda cümle ᶜ ālem

4098 Bir iş gösterde herkes ola ᶜ āciz
Nebīden gelse dirler aña muᶜ ciz

4099 Velīden gelse pes dinür kerāmet
Ḥaḳuñ vaṣfı-durur bilgil velāyet

4100 Bu vaṣfa kim ki maẓhar düşe iy yār
Ḥaḳ ol ṣūretden ider vaṣfın iẓhār

4101 O ṣūretden ider yaᶜ nī taṣarruf
Ki luṭfın ḳullara ider taᶜ aṭṭuf

İÜ 132b/AG 116a 4102 Gehī irer sebebsüz ol vilāyet
Aña keşfī dinür kim vire ḥażret

4094a ben: − SK.
4094b her: − SK.
4095a ẕerreyem: ẕerreye İÜ, AG.
4096b biñe dek: biñden SK, BY.
4097a ādem: ᶜ ālem BY.
4098b dirler aña: aña dirler SK.
4099b velāyet: vilāyet BY.
4100a iy: o SK.
4100b ṣūretden: ṣūretde SK; vaṣfın: luṭfın İÜ, AG.

SK 111a 4103 Velī ekṣer sebeble bulınur ol
Nevāfildür sebeb kim gösterür yol

مَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا*

4104 Gel imdi muᶜ cizātın Muṣṭafānuñ
Digil kim rūşen ola cism ü cānuñ

4105 Ḫudā kim Evvel oldur Āḫir oldur
Daḫı hem Bāṭın oldur Ẓāhir oldur

4106 Henūz yaratmamışdı kāyinātı
Resūlüñ ẓāhir-idi muᶜ cizātı

4107 Pes evvel muᶜ ciz oldur kim Taᶜ ālā
Yaradup anı maᶜ şūḳ itdi Mevlā

4108 Bu işde ᶜ āciz oldı cümle maḫlūḳ
Kim andan ġayrı olmamışdı maᶜ şūḳ

4109 Daḫı cümle cihānı ḥażret-i Ḥaḳ
Anuñ nūrından eyledi muḥaḳḳaḳ

4110 Daḫı z̲ātına rūḥın ḳıldı mirʾ āt
Cemālin tā temāşā ide ol z̲āt

4111 Daḫı ḳıldı anuñ-çün bu cihānı
Ki hergiz ġayrılar bulmadı anı

BY 130b 4112 Ḳamu ervāḥ-ı ḳudsī vü melāʾ ik
Ki ᶜ arş u cennet u ḥūr u erāʾ ik

* mā: Metinde “lā”. || *“Kulum bana nafile ibadetlerle de yaklaşmaya devam eder. Nihayet ben onu severim. Ben kulumu sevince de artık onun işitir kulağı, görür gözü, tutar eli, yürür ayağı mesabesinde olurum (ve bu organlarıyla meydana gelmesini arzu ettiğim bütün dileklerini veririm).”* (Buhârî, 1989: XIV/6424).
4108: − SK.
4108a maḫlūḳ: maᶜ şūḳ BY.
4110a z̲ātına: z̲ātıyla SK, BY.
4111a bu: hep SK, BY.

4113 Anuñ nūrıyla buldı fer bular pes
Ki_irişmedi bu faẓla hīç bir kes

İÜ 133a 4114 Anuñ nūrıyla Ādem oldı mescūd
Necāt irgürdi Nūḥa rūḥ-ı Maḥmūd

4115 Anuñla cümle mürsel buldı muᶜ ciz
Ḥaḳīḳat cümle anuñ oldı muᶜ ciz

4116 Ki yaᶜ nī Mūsī buldı tisᶜ a āyāt
Gelür Ḳurᵓ ān içinde bu ḥikāyāt

AG 116b 4117 Ki ṭūfān u cerād ḳummel żafādiᶜ
Yed-i beyżā ki_olurdı nūr-ı sāṭıᶜ

4118 Dem ü ṭams u ᶜ aṣā ṣuᶜ bān olmaḳ
Ki serverden-durur iḥsān olmaḳ

كَمَا قَالَ تَعَالَى فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالدَّمَ اٰيَاتٍ مُفَصَّلَاتٍ* وَ قَالَ تَعَالَى رَبَّنَا اطْمِسْ عَلٰى اَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ عَلٰى قُلُوبِهِمْ** وَ قَالَ تَعَالَى فَاَلْقٰى عَصَاهُ فَاِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ وَنَزَعَ يَدَهُ فَاِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ***

4119 İy ki ṭoldı muᶜ cizāt-ı Muṣṭafā-y-ıla cihān
Geldi çün dünyāya ṭoldı yiryüzi emn ü emān

SK 111b 4120 Daḫı ᶜ Īsāda pes iḥyāᵓ -i ebdān
Sebebdür olmaġa taḥḳīḳ ol cān

4113a fer: − SK.
4114a oldı: buldı SK, BY.
4116b ḥikāyāt: ḥikāyet SK, BY.
4117b ki: − SK.
4118b serverden-durur: serverdendür SK.

* kemā ḳāle Taᶜ ālā: − İÜ, AG. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *Biz de, her biri ayrı ayrı birer mucize olmak üzere başlarına tufan, çekirge, ürün güvesi (haşerât), kurbağalar ve kan gönderdik…”* (A’râf 7/133).

** “Ve Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…Ey Rabb’imiz, sen onların mallarını silip süpür ve kalplerine darlık ver…*” (Yûnus 10/88).

*** “Yine Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Bunun üzerine Mûsâ asasını yere attı. Bir de ne görsünler, apaçık bir ejderha. Elini (koynundan) çıkardı. Bir de ne görsünler o, bakanlar için, bembeyaz olmuş.”* (A’râf 7/107-108).

4119: 4102 İÜ, AG. İÜ’de 132b, AG’de 116a sayfasının başı. || Beytin vezni: *fāᶜ ilātün fāᶜ ilātün fāᶜ ilātün fāᶜ ilün.*

4121 Daḫı eflāke kim bulmışdı rifᶜat
Muḥammed ᶜizzetine oldı ᶜizzet

4122 Anuñ-çün ḳaldı ṣoñına zamānuñ
Ki ola tābiᶜi ol pādişāhuñ

4123 Şular ki_oldı anuñ nūrına ḥāmil
Ki ḥall oldı bularla cümle müşkil

4124 Ḥaremde oldı yaᶜnī cümle ḳāżī
Bulardan cümle ḫalḳ olurdı rāżī

4125 Görindi muᶜcizātı ṣad-hezārān
Henūz dünyāya gelmemişdi sulṭān

BY 131a 4126 Ḳadem kim başdı bu dünyāya ol nūr
Cihānı ḳıldı pes nūrıyla maᶜmūr

4127 Pes oldı niçe muᶜciz āşikāre
Ṭaġıldı muᶜcizātı her diyāre

İÜ 133b 4128 Biri bu kim şeyāṭīn oldı merdūd
Göge çıḳmaḳdan oldı küllī maṭrūd

4129 Aña dek görinürdi āşikāre
Yürürdi vesveseyle her diyāre

4130 Çü ṭoġdı yiryüzinde nūr-ı Allāh
Şeyāṭīn itdi ġaybet ḳıluban āh

4131 Görinmez ṣūreti ẓāhirde hīç ol
Bulımaz kimseye ẓāhirde hīç yol

4132 Cemīᶜ-i muᶜcizātından muᶜaẕẓam
Aña Ḳurʾān virdi şāh-ı ᶜālem

4122b ki: kim SK, BY.
4123a ki: kim SK.
4123b bularla: bularda SK, BY.
4132b virdi: virildi SK, BY.

AG 117a

4133 Ki her bir ḥarfi anuñ oldı muᶜ ciz
Ḳamu ḫalḳ oldı temsīlinde ᶜ āciz

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَاِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ*

4134 Yoġ-ıdı ẓıllı yiryüzinde iy yār
Ṣalardı sāyesin ᶜ arş üzre her-bār

4135 ᶜ Aceb mi sāyeden pāk olsa cismi
Kim anuñ nūrdur cismi vü resmi

4136 Vücūda geldüginde nūr-ı Allāh
İnüben dāye oldı gökdeki māh

4137 Yüzin göstermemek-çün gün yüzine
Seḥābı sāyebān itdi özine

SK 112a

4138 Ne yire gitse ol maḥbūb-ı cānī
Seḥāb olurdı anuñ sāyebānı

4139 Daḫı bir muᶜ cizi şaḳḳu'l-ḳamerdür
Kim ide anı maḳdūr-ı beşerdür

4140 Ḳamu ᶜ uẕvında vardur muᶜ cizātı
Ki ḥall eylerdi ḳamu müşkilātı

4141 Mübārek çeşmine muᶜ ciz ki_olurdı
Öñinde gibi ḫalfinden görürdi

BY 131b

4142 Daḫı çeşmine *mā zāġa'l-baṣar* Ḥaḳ
Daḫı hem *mā ṭaġā* didi muḥaḳḳaḳ

4143 Uyusa çeşmi ḳalbi uyımazdı
Anuñ ḳalbinde Ḥaḳ ġaflet ḳomazdı

İÜ 134a

4133b temsīlinde: temsīlinden SK.
* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Eğer kulumuza (Muhammed'e) indirdiğimiz (Kur'an) hakkında şüphede iseniz, haydin onun benzeri bir sûre getirin…*" (Bakara 2/23).
4135b kim anuñ: ki_anuñ AG.
4137a göstermemek-çün: göstermek-içün SK.
4140a vardur: vardı SK, BY.
4140b eylerdi: iderdi SK.
4142b hem: − SK. || "**mā zāġa'l-baṣar**" ve "**mā ṭaġā**" için bk. 588b dipnot.

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ يَنَامُ عَيْنِى وَ لَا يَنَامُ قَلْبِى*

4144 Mübārek sem^{c} ine mu^{c} cize budur
Uyanuḳ gibi uyurken işidür

4145 Yaḳından işidür bigi kelāmı
Iraḳdan işidürdi ol müdāmī

4146 Muṭahhar burnına mu^{c} ciz budur bil
Ḳaçan kim vaḥy içün ineydi Cibrīl

4147 Per açduġında ḳoḳusın alurdı
Ki vaḥy iner diyü ḥāżır olurdı

4148 Kelāma ṭudaġın depretse ol şāh
Ḳılurdı gökde lerze mihr-ile māh

4149 Alur behre sözinden ab-ı ḥayvān
Ḥadīṯinden bulurlar mürdeler cān

AG 117b 4150 Dehān açduḳça dendānından ol nūr
Ṣaçardı nūr olurdı ḫāne ma^{c} mūr

4151 Açaydı ṣadrını ger faḫr-ı ^{c} ālem
Żiyāsından olurdı nūr ^{c} ālem

4152 Göreydi Ṭūbī ḳaddin şerm iderdi
Güneş mührin görüp dil-germ iderdi

4153 Ḳadem başduḳda ṭaşa izi anuñ
Olurdı ẓāhir ol nūr-ı Ḫudānuñ

---

* ḳāle: kemā ḳāle SK, BY; yenāmü: lā yenāmü AG. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Gözüm uyur, ama kalbim uyumaz.*" Bu hadis-i şerif, biraz farklı bir lafızla Müslim'in *Sahîh*'inde (2014: II/379) mevcuttur: إِنَّ عَيْنَيَّ تَنَامَانِ وَلَا يَنَامُ قَلْبِي *"Benim iki gözüm uyur, hâlbuki kalbim uyumaz"*.

4145a bigi: gibi SK.
4145b işidürdi: işidür SK; müdāmī: kelāmı SK, BY.
4146b kim: bir İÜ, AG; ineydi: ireydi İÜ, AG.
4149a sözinden: sözinde SK.
4149b bulurlar: bulurdı SK, BY.
4150a dendānından: dehānından SK.
4152a iderdi: ideydi İÜ, AG.
4152b mührin: mihrin İÜ, AG; iderdi: olaydı İÜ, AG.

4154 İy ki ṭoldı muᶜ cizāt-ı Muṣṭafā-y-ıla cihān
Geldi çün dünyāya ṭoldı yiryüzi emn ü emān

4155 Rivāyet itdi Cābir Muṣṭafādan
Mürüvvet menbaᶜ ı kān-ı ṣafādan

SK 112b 4156 Ḥudeybe gün irişdi ḫalḳa ᶜ aṭşān
Dirilüp didük iy maḥbūb-ı sulṭān

BY 132a 4157 Ḥaḳīḳat cāna kār itdi ṣusuzlıḳ
Ne ḳılalum ki ṣuya çāremüz yoḳ

4158 Ki sizden ġayrıda ṣu yoḳdur iy yār
Meded ḳıl bize ḳalduḳ cümle nā-çār

4159 Öñinde bardaġ-ıla vardı ṣuyı
Kim anuñla idinmişdi vużūyı

4160 Baḳıyye gördi ḳalmış bardaġını
Hemān ṣoḳdı mübārek barmaġını

İÜ 134b 4161 Mübārek barmaġından çıḳdı ṣular
Bıñarlar gibi anda aḳdı ṣular

4162 Ḳamumuz içdük āb-dest alduḳ andan
Ḳamumuz ḫˇoş ṣafālar bulduḳ andan

4163 Didiler anda ḳaç kişi var-ıdı
Didi ger yüz biñ olsa yiter-idi

4164 Yüz on biş kişi-y-idi līkin aṣḥāb
Ki feṭḥ oldı bulara anda ol bāb

4165 Bu nevᶜ a naḳl ider hem İbni Mesᶜ ūd
Seferdeydi girü maḥbūb-ı Maᶜ būd

4166 Getürdiler öñine bir çanaḳ ṣu
Didiler leşker içre ṣu hemān bu

4154: 4171 İÜ, AG.
4158b cümle nā-çār: çār u nā-çār SK, BY.
4164a kişi-y-idi: kişi idük İÜ, AG.
4164b ol: bu SK.

4167 Çanaġa nūr elin ṣoḳdı hemān-dem
Ṣu cārī oldı her barmaḳdan ān-dem

4168 Rivāyet hem girü ḳıldı ki gördük
Ṭaᶜāmuñ tesbīḥini işidürdük

4169 Nebī yaᶜnī ki yir-iken ṭaᶜāmı
Ṭaᶜām tesbīḥ iderdi ha müdāmī

AG 118a 4170 Daḫı pes Bū Hüreyre ḳıldı naḳli
Meṣābīḥden çıḳardum ben bu naḳli

4171 Tebük ġazvinde ḫalḳa irdi açlıḳ
Meger kim ġāyet az ḳalmışdı azıḳ

4172 Resūle bu işi ᶜarż itdi ᶜÖmmer
Didi emr it bu ḫalḳa iy peyem-ber

4173 Getürsün azıġı olanlar iy şāh
Duᶜā ḳıl kim vire berkātı Allāh

BY 132b 4174 Bu emri ḫalḳa çün server buyurdı
Kimi ḫurmā kimi etmek getürdi

SK 113a 4175 Meger kim bunlar-ıdı varı ancaḳ
Duᶜā ḳıldı aña peyġām-ber-i Ḥaḳ

İÜ 135a 4176 Şu nevᶜa virdi Ḥaḳ berkātı aña
Ḳamu leşker görüben batdı ṭaña

4177 Buyurdı getürüñ yükler ṭutuñ siz
Pes ol niᶜ metle ṭutduḳ yükleri biz

4178 Ki leşker ehli yük ṭutdı ḳamusı
Yidi ṭoydı kiçisi vü ulusı

4168b tesbīḥini: tesbiḥin SK.
4170a pes: hem SK, BY.
4171a ġazvinde: ġazlinde (?) BY.
4173b berkātı: berkāt SK.
4175a varı: var İÜ, AG.
4176a berkātı: berkāt SK.
4176b batdı: ḳaldı İÜ, AG.
4177a getürüñ: götürüñ SK, BY.
4177b niᶜ metle: niᶜ metlere SK.

4179 Henūz artup yirinde ḳaldı iy şāh
Ne muᶜciz virdi gör ol şāha Allāh

4180 Meger kim Ümmü Selmenüñ evinde
ᶜAlīnüñ dizine yatmışdı anda

4181 Güneş batduġı dem açdı gözini
ᶜAlīye döndi söyledi sözini

4182 Didi ḳılduñ mı ᶜaṣrı didi iy şāh
Edeb ḥıfẓ eyledüm ḳılmadum iy māh

4183 Dönüp Ḥaḳḳa niyāz eyledi ol dem
ᶜAlī ᶜābid ḳuluñdur sensin aᶜlem

4184 Girü ṭoġsun güneş ḳılsun namāzı
Güneş ṭoġdı çün ol itdi niyāzı

4185 Namāzını tamām itdi ᶜAlī çün
Ġurūb itdi inüp ol dem girü gün

4186 Daḫı miᶜrāca giderken peyem-ber
Ki Beytü'l-Maḳdise irişdi server

4187 ᶜUrūc itdi çü bir ṭaş üzerinden
Hemān ardınca ṭaş ḳopdı yirinden

AG 118b 4188 Didi *ḳıf yā ḥacer* ṭurdı hevāda
Pes ol maᶜlūmdur bilişe yada

4189 Ki ṣaḫre ṭaşı dirler adı meşhūr
Müşerref her göñülde dādı meşhūr

4190 Beriyye içre ḥac yolında bir ṣu
Ki eşmiş barmaġıyla ol melek-ḫū

BY 133a 4191 Çıḳar ṣu anda miṣl-i āb-ı ḥayvān
İçüben yük ṭutar ḥayvān u insān

4184b itdi niyāzı: ḳıldı namāzı İÜ, AG.
4186b irişdi: irmişdi SK.
4188a **ḳıf yā ḥacer**: "Ey taş, kalk!".
4189a ṣaḫre: Metinde "ṣaḫrā".

4192 Legen aġzı ḳadar gördük anı biz
Ne artar ne ḫˇo eksilür zī muᶜ ciz

İÜ 135b 4193 Ola ger biñ biñ üştür daḫı insān
İçüp naḳṣ itmeye insān u ḥayvān

SK 113b 4194 İy ki ṭoldı muᶜ cizāt-ı Muṣṭafā-y-ıla cihān
Geldi çün dünyāya ṭoldı yiryüzi emn ü emān

4195 Daḫı budur ki hep aḥcār u eşcār
İderlerdi şehādet aña her-bār

4196 Daḫı üştür daḫı āhū gelüpdür
Anuñ ḳatında maḳṣūdın bulupdur

4197 Enes ḳıldı girü bir ḫˇoş rivāyet
Resūlüñ muᶜ cizātından bir āyet

4198 Meger bir yıl ki vāḳiᶜ oldı ḳızlıḳ
Dilerdi her kişi ola ucuzlıḳ

4199 Ki bir cumᶜ a nebī ḫuṭbe oḳurdı
Bir Aᶜ rābī hemān-dem örüṭurdı

4200 Didi kim yā resūl eyle duᶜ āyı
Ki tā Ḥaḳḳ irgüre bize ᶜ aṭāyı

4201 Ki yaġmur yaġa gökden ine raḥmet
Bula yirler ḥayāt u bite niᶜ met

4202 Helāk itdi ḳuraḳlıḳ bil ki mālı
Daḫı açlıḳ helāk itdi ᶜ ayālı

4203 Elin ḳaldurdı ḫˇoş ḳıldı duᶜ āyı
Görürdük ṣāfī bulutdan semāyı

4192b ḫˇo: − SK.
4193a ger: ger ger SK.
4193b insān u ḥayvān: ḥayvān u insān İÜ, AG.
4194: 4209 İÜ, AG. İÜ'de 136a sayfasının başı.
4199a oḳurdı: oḳudı SK.

4204 Henūz el ḳaldurupdı ol duᶜ āya
Bulutlar oldı peydā ḫˇoş semāya

4205 Henūz minberden inmemişdi ol cān
Ṣaḳalından aḳardı āb-ı bārān

4206 Girü cumᶜ a gelince yaġdı yaġmur
Ol Aᶜ rābī ṭuruban didi iy nūr

BY 133b 4207 Helāk oldı binālar daḫı emvāl
Duᶜ ā ḳıl yoḫsa müşkil oldı aḥvāl

AG 119a 4208 Duᶜ ā ḳıldı girü sulṭān-ı ᶜ ālem
Hemān yiryüzi oldı girü ḫurrem

4209 Güneş ṭoġdı vü gök açıldı girü
Güneş nūrıyla ᶜ ālem ṭoldı girü

İÜ 136a 4210 Daḫı hem Cābir itdi bir rivāyet
Resūlüñ muᶜ cizin ḳıldı ḥikāyet

4211 Didi bir gün resūl-ile giderdük
Meger kim bir ulu vādīye irdük

4212 Resūle anda lāzım oldı ḥācet
Diledi kendüye bir sātir elbet

SK 114a 4213 Ki setr ide anuñla kendözini
Kimesne görmeye tā kim özini

4214 İki aġaç görüp didi gelüñ siz
Bu ḥāletde baña sātir oluñ siz

4215 Ol aġaçlar yirinden ḳopdı geldi
Resūlüñ çevresine sātir oldı

4204a duᶜ āya: duᶜ āda AG, BY.
4204b semāya: semāda AG, BY.
4208b hemān: hemān-dem SK.
4209a gök: Metinde “gün”; anlam gereği AÜ nüshasından tamamlandı.
4213b kimesne: kimse SK.
4215a ol: bu İÜ, AG.

4216 Çü maḳṣūdın tamām itdi peyem-ber
Girü yirlerine gitdi aġaçlar

4217 Olupdur İbni ᶜ Abbāsdan rivāyet
Resūle geldi bir oġl-ıla ᶜ avret

4218 Didi kim ṣarᶜ ı var oġlumuñ iy şāh
Duᶜ ā eyle ki ṣıḥḥat vire Allāh

4219 Duᶜ ā ḳıldı vü sildi ṣadrını hem
Pes ol mecnūn ḳayᵓ itdi hemān-dem

4220 Çıḳup cirv-i siyāh aġzından anuñ
Yüridi gitdi emriyle Ḫudānuñ

4221 Ciriv yaᶜ nī ki kelb[üñ] enigidür
Ya ġayrı yırtıcılar enigidür

4222 Hemān mecnūn ol dem buldı ṣıḥḥat
Zihī muᶜ ciz nebīden zī kerāmet

4223 Didi bir gün resūl-i şāh-ı ᶜ ālem
Ki ṣevbin basṭ ide sizden bir ādem

BY 134a 4224 Ki ḥattā ben tamām idem duᶜ āmı
Girü cemᶜ ide olduḳda tamāmı

İÜ 136b 4225 Sürüp gögsine ola şād u ḫandān
Pes andan ṣoñra hīç görmeye nisyān

AG 119b 4226 Didi pes Bū Hüreyre eyledüm ben
Pes andan ṣoñra nisyān görmedüm ben

4216b gitdi: vardı İÜ, AG.
4220a aġzından: aġzında SK.
4221a ki: bir SK, BY.
4224a duᶜ āmı: duᶜ āyı İÜ, AG.

Beyānu Mucizāti'n-Nebiyyi Ṣalla'llāhü ʿAleyhi ve Sellem fi'l-Ġazevāti*

4227 Gel imdi diñle faḫr-ı kāyinātı
Nice ẓāhir olupdur mucizātı

4228 Dinildi baʿżı anuñ mucizinden
Gel imdi diñle ġazvātı sözinden

4229 Eger ġazvātını ḳılam mufaṣṣal
Geçüp ḥadden olur ġāyet muṭavvel

4230 Hemān baʿżıları ẓāhir olupdur
Ki ġazvātında server gösterüpdür

SK 114b

4231 İy ki ṭoldı mucizāt-ı Muṣṭafā-y-ıla cihān
Geldi çün dünyāya ṭoldı yiryüzi emn ü emān

4232 Ġazāvātın diyüpdür ehl-i sīre
Ki iʿlām itdi ḫˇoş ehl-i baṣīre

4233 Bize lāzım degül tafṣīl itmek
Gerekdür maḳṣada taʿcīl itmek

4234 Nedür maḳṣūd anuñ mucizātı
Ki żabṭ eyledi cümle kāyinātı

4235 Anuñ her ḳavli vü fiʿli ki vardur
Degüldür ol ki maḳdūr-ı beşerdür

4236 Kitāb içre_anı gerçi ẕikr iderüz
Ki medḥ itmekde fikr-i bikr iderüz

---

* ṣalla'llāhü ʿaleyhi ve sellem: ʿaleyhi's-selām SK; ġazevāti: ġazāvāti SK.
4227b olupdur: olupdı BY.
4228a mucizinden: mucizātdan SK.
4228b ġazvātı: ġazāvātı SK.
4229a ġazvātını: ġazāvātını SK.
4230b ġazvātında: ġazāvātından SK.
4231: 4246 İÜ, AG.
4232b itdi: ide SK.
4235a ḳavli vü fiʿli ki: fiʿli ki ḳavli İÜ, ḳavli her fiʿli ki AG.

4237 Velīkin medḥümüzden ol muᶜ allā
Ḥaḳınca medḥ ideler anı ḥāşā

4238 Velī ᶜuşşāḳa medḥi pür-ṣafādur
Şikeste dillere ẕikri şifādur

BY 134b

4239 Seni ẕikr itdi bu ḫaste ḥabībī
Umar derdinüñ olasın ṭabībi

4240 Gel iy ᶜuşşāḳ imdi eyleñ ışġā
Ġazāvet muᶜcizātından diyem tā

4241 Rivāyetdür ki ol maḥbūb-ı cānān
Yigirmi biş ġazā eyledi sulṭān

İÜ 137a

4242 Ṭoḳuz yirde velī itdi ḳıtāli
Ki küffār üzre arturdı vebāli

4243 Hem elli altı kez gönderdi ᶜasker
Giderlerdi ḳamu çün bād-ı ṣarṣar

4244 Ḳıtālinüñ biri Bedr-idi iy yār
Ebū Cehli pes anda ḳıldı ber-dār

AG 120a

4245 Uḥud ikinci Ḫandaḳdur üçünci
Ḳurayża dördi Muṣṭalaḳ bişinci

4246 Biri Ḫayber yidinci fetḥ-i Mekke
Ḳamudan sevgülü-di fetḥ-i Mekke

4247 Ḫuneyn oldı sekizinci daḫı hem
Ġazā ḳıldı aña sulṭān-ı ᶜālem

4248 Ṭoḳuzuncısı Ṭāyifdür ġazānuñ
Ḳıtāl itdügi bunlar Muṣṭafānuñ

4241a ol: iy SK, BY.
4241b yigirmi: ki altmış SK.
4242b küffār: güftār İÜ.
4243a ᶜasker: leşker SK, BY.
4244a ḳıtālinüñ: ḳıtālüñ SK.
4246b sevgülü-di: sevgülüydi SK.
4247b aña: anı SK.

Beyānu Ġazveti'l-Bedr*

4249 Gelüp Cibrīl didi kim *yā ḥabībī*
Bugün ġazv oldı sen şāhuñ naṣībi

SK 115a 4250 Ḳureyş tüccārı Şāmdan geldi iy yār
Ṭur imdi cümle yār-ıla iriş var

4251 Pes üç yüz on üç aṣḥāb-ıdı ḥāżır
Ki mürsel ṣaġışınca ḳıldı Ḳādir

4252 Bularuñ çıḳduġın bildi Ḳureyşī
İrişdi cemᶜ oluban anda ceyşi

4253 Ḳaçuban bir ṭarafdan gitdi tüccār
Pes irdi leşker-i ebrār u füccār

4254 Meger bir yire ḳondı ceyş-i server
Ki yoḳdı ṣudan ol yirde eṣerler

BY 135a 4255 Ṣabāḥ oldı vü ṭurdı cümle aṣḥāb
Vużū ḳılmaġa hīç bulmadılar āb

İÜ 137b 4256 Hem ol giceᶜ aceb kār olmış-ıdı
Niçeye ġusl lāzım gelmiş-idi

4257 Resūl ol dem münācāt itdi Ḥaḳḳa
Ḳamu hemᶜ arż-ı ḥācāt itdi Ḥaḳḳa

4258 Hemān ol dem seḥāb oldı vü bārān
Tamāmet ṭoydı yirler daḫı yārān

4259 Hem ol dem biñ melek indi resūle
Kim enṣār olmaġa ṣāḥib-uṣūle

---

* ġazveti'l: ġazevāt-ı İÜ, ġazāvet-i SK.
4249a Cibrīl didi: didi Cibrīl SK; kim: − SK, BY.
4250a Şāmdan: Şāmdur SK.
4252a bildi: gördi SK.
4253a ṭarafdan: ṭarafa SK, BY.
4257b ḥācāt: ḥācet SK.

4260 Anuñ biş yüzi pes Cebrāʾīl-ile
Daḫı hem biş yüzi Mīkāʾīl ile

4261 Ḳamu insān ṣıfatlu geydügi aḳ
Ḳamunuñ yüzlerinüñ nūrı berrāḳ

AG 120b 4262 Pes itdi ol Ḫudā ᶜizzet resūle
Getürdi āyet-i nuṣret resūle

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ اَنِّي مُمِدُّكُمْ بِاَلْفٍ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ مُرْدِفِينَ* وَ قَوْلُهُ تَعَالَى اِذْ يُغَشِّيكُمُ النُّعَاسَ اَمَنَةً مِنْهُ وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهٖ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلٰى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْاَقْدَامَ**

4263 Melek üç biñ-idi inüpdi anda
Velī biñi hemān ceng itdi anda

4264 İki leşker çün oldılar muḳābil
Ki refᶜ oldı aradan küllī ḫāyil

4265 İy ki ṭoldı muᶜcizāt-ı Muṣṭafā-y-ıla cihān
Geldi çün dünyāya ṭoldı yiryüzi emn ü emān

4266 Resūl ol dem Ḫaḳa ḳıldı duᶜāyı
Daḫı hem Bū Cehil ḳıldı duᶜāyı

SK 115b 4267 Ki iy Ḫaḳ ḫaḳ dīne sen eyle ᶜizzet
Ḫaḳ üzre olana hem eyle nuṣret

BY 135b 4268 Ol ikinüñ hemān bir oldı maḳṣūd
Müyesser ḳıldı ol maḳṣūdı Maᶜbūd

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Hani Rabb'inizden yardım istiyor, yalvarıyordunuz. O da, 'Ben size art arda bin melekle yardım ediyorum.' diye cevap vermişti."* (Enfâl 8/9) .

** Taᶜālā: − BY. || "Bu Cenab-ı Hakk'ın buyruğudur: *Hani (Allah) kendi tarafından bir güvenlik olarak sizi hafif bir uykuya daldırıyor; sizi temizlemek, sizden şeytanın vesvesesini gidermek, kalplerinizi pekiştirmek ve ayaklarınızı sağlam bastırmak için üzerinize gökten yağmur yağdırıyordu.*" (Enfâl 8/11).

4265: 4278 İÜ, AG.
4267a ḫaḳ: − İÜ.
4267b hem: pes SK.
4268a maḳṣūd: maḳṣūdı SK.
4268b maḳṣūdı: maḳṣūd u İÜ, AG.

4269 Çü ḳıldı dōst u düşmen ᶜ arż-ı ḥācāt
Pes irdi dōsta ol demde nuṣret

İÜ 138a

4270 Çü ḥamle eyledi düşmen çerisi
Bir uġurdan uvaġı vü irisi

4271 Görüben ehl-i İslām ol ġulūyı
Ḳoyup ḳaçmaḳ dilediler ᶜ adūyı

4272 Didi server bulara n'olduñuz siz
Bilüñ ġāyet ḫaṭālar ḳılduñuz siz

4273 Didiler aña iy maḥbūb-ı sulṭān
Ḫaṭā mıdur ᶜ adūdan ḳaçmaḳ iy cān

4274 Girü Cibrīl o dem indürdi āyet
Ki düşmenden ḳaçanlar bula miḥnet

قَالَ تَعَالَى وَمَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهٗٓ اِلَّا مُتَحَرِّفاً لِقِتَالٍ اَوْ مُتَحَيِّزاً اِلٰى فِئَةٍ فَقَدْ بَآءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِ وَمَأْوٰيهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ*

4275 Müsülmānlar çün işitdiler anı
Hemān terk itdiler başı vü cānı

AG 121a

4276 Pes ol demde göñül berkitdi cümle
Hemān-dem ḳıldılar küffāra ḥamle

4277 Bu yirde ᶜ İkrime ḳıldı rivāyet
Resūle virdi Ḫaḳḳ ol demde nuṣret

4278 Ki server aldı bir avuç türābı
Anuñla ḳıldı küffāra ᶜ aẕābı

4273-4274: SK ve BY'de takdim-tehirli.
* ḳāle: ḳāle'llāhü SK. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Savaş taktiği olarak düşmanı vurmak için çekilme ya da diğer bir birliğe katılmak durumu hariç böyle bir günde her kim onlara arkasını dönerse mutlaka o, Allah'ın gazabına uğramış olur. Onun varacağı yer de cehennemdir. Ne kötü varılacak yerdir orası.*" (Enfâl 8/16).
4275a çün işitdiler: işitdiler çün SK, BY.
4277: − İÜ, AG.

4279 Hemān-dem ṣaçdı küffāruñ yüzine
İrişdi cümle aᶜ dānuñ gözine

4280 Ḳatāde didi üç ṭaş atdı server
Ṣıdı anuñla düşmānın peyem-ber

4281 Şeyāṭīn leşkeri cin leşkeri hem
Ḳamu cemᶜ olmış-ıdı anda bī-kem

4282 Çü server muᶜ cizātın ḳıldı iẓhār
Pes iᶜ rāż itdi ol dem ceyş-i küffār

4283 Helāk itdiler anda yitmişini
Esīr eylediler hem yitmişini

İÜ 138b|BY 136a 4284 Meger ol fitne issi yüzi ḳara
Ki yaᶜ nī Bū Cehil dil-seng-i ḫārā

SK 116a 4285 Bu leşkerde reʾ īs-idi muḥaḳḳaḳ
Helāk eyledi bu demde anı Ḥaḳ

4286 İrişdi üstine iki ṣaḥābe
Urup düşürdiler anı türāba

4287 Ḳatı mecrūḥ oldı ol cefākār
Velīkin ölmemişdi daḫı murdār

4288 Çün aᶜ dā ṣındı nuṣret buldı server
Didi pes İbni Mesᶜ ūda peyem-ber

4289 Ebū Cehli tefaḥḥuṣ eylegil var
Ümīd oldur bulasın anı iy yār

4290 Ölüler arasında buldı anı
Ḳatı mecrūḥ līkin bile cānī

4291 Kesüp başın getürdi anda ol yār
Didi kim düşmenüñ olsun nigū[n]sār

4279b cümle: − SK.
4286b düşürdiler: divşürdiler İÜ.
4290b mecrūḥ: mecrūr SK.

4292 Çü düşmen ḳatlini gördi peyem-ber
Hemān-dem secde-i şükr itdi server

4293 Pes aṣḥāb anda daᶜ vā eylediler
ᶜ Adūyı cümle ḳatl itdük didiler

4294 Girü āyet getürdi anda Cibrīl
Didi kim saña Rabbüñ ne didi bil

AG 121b

4295 Didi Ḥaḳ ḳılduñuz siz kārzārı
Velī Ḥaḳdur ki ḳatl itdi buları

4296 Dönüp peyġām-bere ḳıldı ḫiṭābı
Ki vaḥy-ile beyān itdi kitābı

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلٰكِنَّ اللهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللهَ رَمٰى *

4297 Didi ḫāki sen atmaduñ ḥaḳīḳat
Bil imdi anı atdı dest-i ḳudret

4298 Sen atduñ ẓāhirā gerçi türābı
Ḥaḳīḳatde ben itdüm feṭḥ-i bābı

İÜ 139a

4299 Maḥabbet bir ḳulumdan kim görem ben
Aña elbet maḥabbet ḳıluram ben

BY 136b

4300 İderem ṣūretinden hem taṣarruf
Ḳıluram aña luṭfumdan taᶜ aṭṭuf

4301 Seni ġāyetde sevdügüm-çün iy yār
Ḳıluram ḳudretümi senden iẓhār

4295a kārzārı: kārsāzı (?) SK, BY.
4296b vaḥy-ile: vech-ile BY.
* İÜ ve AG'de 4294. beyitten hemen sonra. AG'de 121b sayfasının başı. || kemā ḳāle'llāhü Taᶜ ālā: ḳāle Taᶜ ālā SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *(Savaşta) onları siz öldürmediniz, fakat Allah onları öldürdü. Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı…*" (Enfâl 8/17).
4297b atdı: itdi İÜ.
4298b itdüm: atdum İÜ.
4300a iderem: Ādem (?) SK.
4301b ḳudretümi: ḳudretüm SK; senden: sende SK.

4302 Ġazāsını çü Bedrüñ ḳıldı itmām
Ki Ḥaḳ virdi aña göñlince inᶜ ām

SK 116b 4303 Ġanāyim aluban döndiler aṣḥāb
Ġanī oldılar anda cümle aḥbāb

4304 Oruç ayında olmışdı bu ḥālet
İkinci yıldı kim geçmişdi hicret

4305 İy ki ṭoldı muᶜ cizāt-ı Muṣṭafā-y-ıla cihān
Geldi çün dünyāya ṭoldı yiryüzi emn ü emān

Beyānu Cihādi'l-Uḥud*

4306 Zamāndan ṣoñra cemᶜ oldı Ḳureyşī
Ki cemᶜ eyledi üç biñ deñlü ceyşi

4307 Uḥud ṭaġına irdi cümlesi hep
Ḳamu ḥarb āleti anda müretteb

4308 Ḫaber geldi resūle ṭurdı fi'l-ḥāl
Dirildi ḳatına aṣḥāb u hem āl

4309 Yidi yüz kişi cemᶜ oldılar anda
Uḥud yaḳın-durur geldiler anda

4310 Resūlu'llāh didi düş görmişem ben
Ḳılıcumı gedilmiş görmişem ben

4311 Benüm hem var-ımış birḳaç baḳarlar
Boġazlarlar buları ḳanı aḳar

AG 122a 4312 Girü taᶜ bīrin itdi faḫr-ı ᶜ ālem
Ki ehlümden şehīd olur bir ādem

4302a ġazāsını: ġazāsın SK; çü: bu BY.
4303a aluban: oluban SK.
4304a olmışdı: olmışdur AG.
4305: 4314 İÜ, AG. İÜ'de 139b sayfasının başı.
* beyānu: der- SK.
4309b yaḳın-durur: ṭaġı-durur SK.
4311a benüm hem: benüm-çün BY.
4312a taᶜ bīrin: taᶜ bīr SK, BY.
4312b ehlümden: aşlumdan SK.

4313 Şehīd olur niçe aṣḥāb elbet
Ol ucdan irişür baña muṣībet

4314 Çü küffār-ıla itdiler ḳıtāli
Ki maġlūb oldı kāfir döndi ḥāli

İÜ 139b|BY 137a 4315 Ḳıruban ḳodı gitdi cümle aṣḥāb
Resūl öñinde ḳaldı birḳaç aḥbāb

4316 Ḳomışlardı kemīnde biş yüz ādem
Resūlüñ üstine çıḳdı hemān-dem

4317 Niçe aṣḥāb buldılar şehādet
Resūl aṣḥābına irdi ḫasāret

4318 Negāhin bir cehennem kelbi irdi
Resūli daḫı bir ṭaş-ıla urdı

4319 Dönüp çaġırdı kim urdum resūli
Bilüñ kim urdum öldürdüm resūli

4320 Yüce yirden hem āvāz itdi İblīs
Muḥammed öldi diyüp gitdi İblīs

4321 Zebūn oldı işidüp ehl-i īmān
Bulara ġālib oldı ehl-i ṭuġyān

SK 117a 4322 Hem ol gün ol cihānuñ pehlevānı
Şehīd oldı Ḫudāya virdi cānı

4323 Ki yaᶜ nī Ḥamza ol ᶜamm-ı peyem-ber
Şehādet buldı pes ol günde server

4324 Resūlüñ çün ḥayātın bildi aṣḥāb
Dirilüp ḫıdmetine geldi aṣḥāb

4313b irişür: iriser SK, BY.
4320a yüce: niçe SK, BY.
4320b diyüp: diyü SK.
4322b oldı: olup SK, BY.
4323a peyem-ber: peyġam-ber İÜ.

4325 Didi kim iy ṣaḥābī n’itdüñüz siz
Beni ḳoyup ḳaçuban gitdüñüz siz

4326 Didiler zişt bir āvāz işitdük
Kim ol dem kendümüzden küllī gitdük

4327 Muḥammed öldi diyü söylediler
İçümüz baġrumuz ḳan eylediler

4328 Kesildi gücümüz pes ḳılduḳ idbār
Budur uş ḥālümüz kim ḳılduḳ iḳrār

4329 Bu sözi dir-iken Cibrīl irdi
Ki Ḥaḳdan servere āyet getürdi

İÜ 140a|AG 122b

قَوْلُهُ تَعَالَى وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ اَفَائِنْ مَاتَ اَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلٰى اَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلٰى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللهَ شَيْئاً وَسَيَجْزِي اللهُ الشَّاكِرِينَ*

BY 137b

4330 Resūlümdür Muḥammed hem ulu ḳul
Ḳamu mürseller öldi hem ölür ol

4331 Eger öle eger ḳatl ola ol yār
ᶜAdūdan elbet ider misiz idbār

4332 Ziyān itmez Ḥaḳa dīnden dönenler
Ṣevāba irişür şākir olanlar

4333 Süvār oldı girü ol şāh u sulṭān
Yanınca bindiler aṣḥāb çendān

4334 Saᶜid ibni Ebī Vaḳḳāṣ ol şāh
Didi gördüm ki ol maḥbūb-ı Allāh

4335 İrişüp düşmen-ile ceng iderdi
Yanınca hem iki kimse giderdi

4325a n’itdüñüz: n’olduñuz SK, BY.

* “Bu Cenab-ı Hakk’ın buyruğudur: *Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allah’a hiçbir zarar veremez. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır.*” (Âl-i İmrân 3/144).

4330a resūlümdür: resūlümden İÜ.

4334a Saᶜid: Saᶜīd SK, BY.

4336 Naẓar itdüm bulara diḳḳat-ile
Ḳıtāl eyledi bunlar şiddet-ile

4337 Biri bildüm anuñ Cebrāʾīl-idi
İkincisi daḫı Mīkāʾīl-idi

4338 Şu deñlü eylediler ḥarb ü şiddet
Ki tā yitmiş kişi buldı şehādet

SK 117b 4339 Ṣıyup küffārı girü döndi sulṭān
Gelüben bir arada ḳondı sulṭān

4340 İy ki ṭoldı mucizāt-ı Muṣṭafā-y-ıla cihān
Geldi çün dünyāya ṭoldı yiryüzi emn ü emān

4341 Şehīd olanları hem nūr-ı Allāh
Ki ḳanlarıyla defn idüñ didi şāh

4342 Azā-y-içün aña vaḥy itdi Bārī
Tesellī eyledi ol yāri Bārī

قَالَ تَعَالَى اِنْ يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِثْلُهُ وَتِلْكَ الْاَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَيَتَّخِذَ İÜ 140b مِنْكُمْ شُهَدَآءَ وَاللهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ*

4343 Size ger irdi-se n’ola cirāḥat
İrüpdür düşmene daḫı helāket

AG 123a|BY 138a 4344 Ki bu günleri biz devr itdürürüz
Gehī küffāra geh size virürüz

4345 Biline daḫı müʾmin kimdür elbet
Vire Ḥaḳ niçeye sizden şehādet

4337b ikincisi: ikinci SK.
4340: − İÜ, AG.
4341b ḳanlarıyla: ḳanları-y-ıla BY; idüñ didi: eyledi SK, BY.
4342a-b Bārī: Allāh SK.
* ḳāle: ḳāle’llāhü SK. || “Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Eğer siz (Uhud’da) bir yara aldıysanız, şüphesiz o topluluk da (Müşrikler de Bedir’de) benzeri bir yara almıştı. İşte (iyi veya kötü) günleri insanlar arasında (böyle) döndürür dururuz. (Bazen bir topluma iyi ya da kötü günler gösteririz, bazen öbürüne.) Allah, sizden iman edenleri ayırt etmek, sizden şahitler edinmek için böyle yapar. Allah, zalimleri sevmez.*” (Âl-i İmrân 3/140).

4346 Ḥabībe gör nice ᶜizzet virür Ḥaḳ
Ki her demde aña nuṣret virür Ḥaḳ

Beyānu Ġazāʾi[’l-] Ḫandaḳ*

4347 Çü hicretden bişinci yıl irişdi
Girü küffār bir tedbīre düşdi

4348 Ki Mekke yöresinde hep ḳabāyil
Ḳamu cemᶜ oldılar bir yire ol il

4349 Pes on biş biñ ᶜArab cemᶜ oldı geldi
Rivāyet on sekiz biñ hem dinildi

4350 İşitdi çün anı maḥbūb-ı sulṭān
Müşāvir oldı aṣḥābıyla ol cān

4351 Didi Selmān ḫandaḳ idelüm ḫˇoş
Bu nevᶜa şehrümüz berkidelüm ḫˇoş

4352 Daḫı hem Cibrīl eyle buyurupdur
Baña ḫandaḳ yirini gösterüpdür

4353 Çıḳuban ol nişānı gördiler hem
Ki yir yir ḳazmaġa el urdılar hem

4354 Didi Cābir ḳazarken çıḳdı bir ṭaş
Negāhin ḳazmamuza oldı ṭuṭaş

4355 Büyük ṭaşdan ki ḫandaḳ yirin aldı
Ḳoparmaḳ anı ġāyet müşkil oldı

SK 118a 4356 Didi server bize virüñ anı siz
Eline virdük ol dem ḳazmayı biz

4346a virür: ider İÜ, AG.
* ġazāʾi[’l-]: ġazāʾ-i SK, BY.
4347b küffār bir tedbīre: küffāra bir tedbīr SK, BY.
4349a biş: − SK.
4349b rivāyet: rivāyet hem SK.
4350a çün: hem SK, BY.
4352a daḫı: didi İÜ, AG.
4355a ṭaşdan: ṭaşdur SK, BY.

4357 Pes üç kez urdı ol ṭaşı peyem-ber
Çıḳup nūr itdi eṭrāfı münevver

İÜ 141a 4358 Evelkide açıldı Şām ili hep
Ḳamu şehrin ilin gördüm müretteb

4359 Daḫı ikincide feṯḥ oldı ᶜālem
Medāyin daḫı Kisrā illeri hem

BY 138b 4360 Üçüncide Yemen hem daḫı Ṣanᶜā
Baña keşf oldı cümle şehr ü ṣaḥrā

4361 Gelüp Cibrīl didi iy melek-ḫū
Bu yirler feṯḥ olısar saña ḳamu

AG 123b 4362 İşidüben ṣaḥābī oldı ferḥān
Ki nuṣret vaᶜde ḳıldı bize sulṭān

4363 Pes ol ṭaşı ki anda urdı ol şāh
Anı ḳumdan depe eyledi Allāh

4364 İderdi her yanından ḳumı seylān
Görüp bu ḥāli oldı cümle ḥayrān

4365 Münāfıḳlar didi kim gör Muḥammed
ᶜAceb daᶜvā-yı bāṭıl ḳılur Aḥmed

4366 Ki gördüm dir ḳuṣūr u hem medāyin
Bu dem ḫavfından ider tuḥfe āyīn

4367 Ḳazup ḫandaḳ ider şehri tamāmet
Ki ḳurtıla olınmaya ḫasāret

4368 Bize vaᶜde ḳılur feṯḥ-i ḳuṣūrı
Velī vaᶜde_eylemez illā ġurūrı

4357a ol: − SK.
4359b hem: hep İÜ.
4361a Cibrīl didi: didi Cibrīl SK.
4363a anda urdı: urdı anda SK, BY.

4369 Pes anda vaḥy inzāl eyledi Ḥaḳ
Münāfıḳlar sözin bildürdi muṭlaḳ

وَاِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللهُ وَرَسُولُهُ اِلَّا غُرُوراً*

4370 Münāfıḳlar didi hem bu peyem-ber
Olur dir baña ᶜālem hep müsaḫḫar

4371 Bu şimdi bir ḳadem ṭaşra çıḳamaz
Cihāna bir naẓar çıḳup baḳamaz

4372 Nice mālik olur dünyāya bu er
Ya bu ᶜacz-ile olur mı peyem-ber

4373 Girü Cebrāʾīli gönderdi ḥażret
Resūle ol dem inzāl itdi āyet

SK 118b

قَالَ اللهُ تَعَالَى قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ [تَشَاءُ] **

İÜ 141b

4374 Muᶜcizātuñ ḫˇonına oldı ṭabaḳ heft-āsumān
Ay u gün olmış külīçe ṭoyınur andan cihān

BY 139a

4375 Bu mülki kime dilerseñ virürsin
Daḫı kimden ki dilerseñ alursın

4376 Ḳılursın dileseñ her kime ᶜizzet
Virürsin dileseñ her kime z̲illet

4377 Didi Cābir hem anda gördüm ol yār
Mübārek ḳarnına baġlamış aḥcār

4369a anda: andan SK.

* *"Hani münafıklar ve kalplerinde hastalık olanlar, 'Allah ve Resülü bize, ancak aldatmak için vaatte bulunmuşlar.' diyorlardı."* (Ahzâb 33/12).

4373a ḥażret: Allāh SK.

** İÜ ve AG'de yok; ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: De ki: *'Ey mülkün sahibi olan Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verirsin. Dilediğinden de mülkü çeker alırsın…'* " (Âl-i İmrân 3/26).

4374 Beytin vezni: *fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilün.*

4375a dilerseñ: dileseñ SK.

4377a ol: iy SK.

4377b baġlamış: baġladı SK, BY.

4378 Evüme irişüp didüm i ᶜavret
Resūli iderem bugün żiyāfet

4379 Var-ıdı evde bir ṣāᶜ arpa bir şāt
Didüm kim Ḥaḳ vire bunlara berkāt

AG 124a 4380 Ḳoyunı ẕebḥ idüp ṭartdum şaᶜīri
Ki daᶜvet eyleyem şāh-ı kebīri

4381 Didüm kim yā resūla'llāh n'ola
Bugün bendeñ evini ḳılsañ iclā

4382 Ṣalā itdi ḳamu aṣḥāba ol yār
Dönüp baña didi kim yüri sen var

4383 Bişürmeñ unı indürmeñ ḳazanı
Varam ben görem ol ḥāl üzre anı

4384 Duᶜā ḳıldı gelüben aña ol şāh
Şu nevᶜa virdi berkāt aña Allāh

4385 Ki biñ kişi yiyüben ṭoydı andan
Ḳazanı ṭopṭolu gördüm girü ben

4386 Çü anda ḫandaḳı ḳazdılar aṣḥāb
Pes ol dem irdi anda ceyş-i aḥzāb

4387 Oturdı on ṭokuz gün anda küffār
Olurdı muntaẓır dergāha ol yār

4388 Ki Ḥaḳdan nice emr ola bilevüz
Pes emr-i Ḥaḳḳ-ıla bir iş ḳılavuz

4389 Negāhin virdi Ḥaḳ bād-ı ṣabāyı
Ṭaġıtdı ḳubbe vü çetr ü ḳabāyı

İÜ 142a 4390 Belā virdi girü düşmenlere Ḥaḳ
Ḳamunuñ ḳoydı yil gözine ṭopraḳ

4381b evini: öyüni SK; iclā: eclā BY.
4386a çü: çün SK, BY; anda: andan SK, BY.
4389b ḳubbe: ḳubbeyi SK; ḳabāyı: ḳıbābı İÜ, AG.

4391 Çıḳup yir yir ṣaḥābī ḳıldı ḥamle
Ḳıtāl eyledi küffār-ıla cümle

SK 119a|BY 139b 4392 İnüp hem biñ melek eyledi tekbīr
ᶜ Adūnuñ ḥālini eyledi taġyīr

4393 Pes ol dem ṣındı ḳaçdı ceyş-i aḥzāb
Ki feṯḥ itdi ḥabībe fātiḥu'l-bāb

4394 Getürdi vaᶜ desin yirine Allāh
Hem āyetle ḥabībi ḳıldı āgāh

قَالَ تَعَالَى وَلَمَّا رَاَ الْمُؤْمِنُونَ الْاَحْزَابَ قَالُوا هٰذَا مَا وَعَدَنَا اللهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ اِلَّا اِيمَاناً وَتَسْلِيماً*

4395 Ne ḫˇoş muᶜ ciz virüpdür gör aña Ḥaḳ
Müsaḫḫar aña hep ᶜ ālem muḥaḳḳaḳ

Beyān-ı Ġazāº -i Benī Ḳurayża**

AG 124b 4396 Tamām oldı çü aḥzāb işi anda
Dönüp ḳondı nebī Zeyneb evinde

4397 Silāḥın ḳodı ḳaṣd itdi peyem-ber
Ki ġusl eyleye başın yuya server

4398 Resūle Cebreº īl irişdi ol dem
Didi kim iy resūl-i cinn ü ādem

4399 Silāḥumı henūz çıḳarmadum ben
Ne tīz ṣoyınduñ uṣanduñ ġazādan

4400 Muṭīᶜ ol imdi tīz emr-i Ḫudāya
Saña emr itdi gidesin ġazāya

---

* ḳāle Taᶜ ālā: − İÜ, AG, ḳāle'llāhü Taᶜ ālā SK. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Mü'minler düşman birliklerini görünce, 'İşte bu Allah'ın ve Resul'ünün bize vaat ettiği şeydir. Allah ve Resülü doğru söylemişlerdir.' dediler. Bu onların ancak imanlarını ve teslimiyetlerini artırmıştır.*" (Ahzâb 33/22).
4395a virüpdür: virmişdür SK.
4395b aña hep: hep aña SK.
** beyān-ı: − İÜ, AG.

4401 Ne yire didi server didi Cibrīl
Benī Ḳurayżaya emr itdi Ḥaḳ bil

4402 Anı Ḥaḳ size ḳılmışdur müyesser
Bunı aṣḥāba bildürdi peyem-ber

4403 Pes ol demde çıḳup aṣḥāb u eri
Görürler göge dikilmiş ġubārı

İÜ 142b

4404 Muḥaḳḳaḳ bildiler Cibrīldür ol
Hemān-dem ṭutdılar gitmeklige yol

4405 İrişdiler aña ḫˇoş şevket-ile
Girü döndiler andan nuṣret-ile

4406 Ḳamu māl u esīrin aldı bunlar
Dönüben şehre ḫurrem geldi bunlar

BY 159a*

4407 Peyem-ber cümlesin ḳısmet buyurdı
İki atluya bir yayaya virdi

4408 Ġanī oldı hep andan cümle ādem
Resūlüñ muᶜ cizātı ṭoldı ᶜ ālem

4409 Anuñ yüzi ṣuyı-y-çün *yā İlāhī*
Ḳamuya raḥmet eyle pādişāhī

4410 Muᶜ cizātuñ ḫˇonına oldı ṭabaḳ heft-āsumān
Ay u gün olmış külīçe ṭoyınur andan cihān

Beyān-ı Feṯḥ-i Mekke Şerrefeha'llāhü**

4411 Elā iy bülbül-i bāġ-ı celālet
Ne söyler gör bu yirde ehl-i ḥikmet

4401-4402: − SK.
4403a demde: dem SK; aṣḥāb u eri: aṣḥāb vardı İÜ.
4404a Cibrīldür: Cibrīl-durur SK.
4406a māl u: mālın SK.
* BY nüshasında birkaç yerde, muhtemelen ciltleme hatası sebebiyle, varak sırası karışmış durumdadır. 4407-4646. beyitler 159a-166b sayfalarındadır.
4407: − SK.
4410: 4419 İÜ, AG. İÜ'de 143a sayfasının başı.
** beyān-ı: − SK; Mekke: Mekkketi İÜ; şerrefeha'llāhü: − İÜ, AG.

4412 Gel āġāz eyle keşf-i ḥikmete sen
Ḳamu ᶜ ālem münevver olsun andan

4413 Ne ḥikmetdür ki ᶜ ācizdür Felāṭūn
Ne şanᶜ atdur ki Ḥaḳ luṭfıyla ḳānūn

SK 119b 4414 Bu şanᶜ at kim didüm ḥikmet-nümādur
Bu ḥikmet ehli bil kim pādişādur

AG 125a 4415 Kerīmā vir kemāl-i ḥikmetüñden
Ki lezzet ṭuya diller şanᶜ atuñdan

4416 V'eger-nī ḳılmada tevḥīdüñ idrāk
Beşer ᶜ aczinden olmışdur ḫaṭarnāk

4417 Seni sensin girü idrāk iden pes
Bu fenne ḥamle ḳılmaz hīç bir kes

4418 Şu yir kim ᶜ acze vara faḫr-ı ᶜ ālem
Anı idrāk ider mi cinn ü ādem

4419 İlāhī ḳıl bizi ehl-i şerīᶜ at
Bize tā refᶜ ide burḳaᶜ ṭarīḳat

İÜ 143a 4420 Bizüm budur ḥaḳīḳat keşfi senden
Ki_irişe cānumuz tevḥīde andan

4421 Naşībin cāna tevḥīd it İlāhī
Ki bir zerre diyevüz medḥ-i şāhı

BY 159b 4422 Gel imdi diñlegil girü ki server
Cihānı nice feṭḥ itdi peyem-ber

4423 Meger bir gün rivāyet itdi ol şāh
Baña rüʾyāda ḫˇoş gösterdi Allāh

4424 Ki vardum Mekkede ḳıldum ṭavāfı
Benümle kimse ḳılmadı maṣāfı

4413: − SK.
4416a tevḥīdüñ: tevḥīdi İÜ, AG.
4416b ᶜ aczinden: ᶜ aczinde İÜ, AG.
4422a server: bir ḫaber SK, bir söz BY.

4425 İşidüp bu düşi şād oldı aṣḥāb
Didiler feṯḥ olısar bize ebvāb

4426 Sefer ḳıldı pes aṣḥābıyla sulṭān
Bile yitmiş deve kim ide ḳurbān

4427 Ḥudeybe ḳuyusına irdiler çün
Hemān ᶜOs̱mānı virdi meşveret-çün

4428 Rıżā virmedi ol yılda Ḳureyşī
Ṭavāf itmeklige İslām ceyşi

4429 Pes itdi bir yıla dek ṣulḥ anlar
Gelüp tā kim ṭavāf ide peyem-ber

4430 Meger az-ıdı ṣuyı ol ḳuyunuñ
Dükendi ḳalmadı hīç ṣuyı anuñ

4431 Bu ḥāli servere didiler ān-dem
Resūl aġzına ṣu aldı hemān-dem

4432 Ḳuyunuñ içine ḫˇoş dökdi ṣuyı
Ḳuyu ṭoldı vü ṭaşra aḳdı ṣuyı

AG 125b|SK 120a 4433 Rivāyetdür ki ol demden berü ol
Dükenmez her varan ṣuyı bulur bol

4434 Meger var-ıdı anda bir muġaylān
Oturmışdı anuñ dibinde sulṭān

İÜ 143b 4435 Ḳamu aṣḥāb anda ḳıldı bīᶜ at
Ki buldılar anuñla cümle raḥmet

4436 Ḳamusı anda biñ biş yüz kişi-di
Daḫı hem bile yigirmi biş-idi

4437 Rivāyet daḫı biñ dört yüzdi anlar
Ḥabīb-i Ḥaḳḳ-ıla bīᶜ at ḳılanlar

4432a ḫˇoş: − SK.
4433b Devādan ṣu bulur bol SK.
4435a anda ḳıldı: ḳıldı anda SK.
4435b cümle: − SK.

4438 Pes aldı ṣaġ ele ṣolını ḥażret
Didi ʿOs̱mān içün olsun bu bīʿat

BY 160a 4439 Ḳamu ḳurbānın itdi anda server
Pes ol yirden girü döndi peyem-ber

4440 Hemān-dem vaḥy-ile ol peyk-i ḥażret
Getürdi Muṣṭafāya ol dem āyet

قَالَ تَعَالَى لَقَدْ رَضِيَ اللهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ اِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَاَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَاَثَابَهُمْ فَتْحاً قَرِيباً*

4441 Pes andan geldügi demde peyem-ber
Binüben eyledi ḫ̌oş ʿazm-i Ḫayber

4442 Ḳamusın feṭḥ idüben girü döndi
Nişāṭ-ıla yirine geldi ḳondı

4443 Budur *feṭḥan ḳarīben* didügi Ḥaḳ
Ki feṭḥ-i Ḫayber itdi Ḥaḳ muḥaḳḳaḳ

4444 Çü yıl devr itdi vü ḥac vaḳti geldi
Hemān-dem Mekkeden yaña gönüldi

4445 Yürüdi on biñ aṣḥāb-ıla server
Rivāyetde on iki biñdi dirler

4446 Oruç ayıydı ol günler ki gitdi
Ki gün gün Mekkenüñ şehrine yitdi

4447 Muʿcizātuñ ḫ̌onına oldı ṭabaḳ heft-āsumān
Ay u gün olmış külīçe ṭoyınur andan cihān

4448 Ebū Süfyān meger bir gün resūle
Tecessüs iderek girmişdi yola

4438a ṣaġ ele: ṣaġa SK.
* ḳāle Taʿālā: − İÜ, AG, ḳāle'llāhü Taʿālā SK. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Şüphesiz Allah, ağaç altında sana bîat ederlerken inananlardan hoşnut olmuştur. Gönüllerinde olanı bilmiş, onlara huzur, güven duygusu vermiş ve onlara yakın bir fetih…nasip etmiştir.* " (Feth 48/18).
4442a idüben: idüp SK.
4444a gönüldi: yöneldi İÜ, AG.
4447: 4456 İÜ, AG.

4449 Ṭutup iletdiler ol şāha anı
Görüp gün yüzini nūr oldı cānı

4450 Gidüben küfr içine ṭoldı īmān
Ebū Süfyān hemān oldı Müsülmān

İÜ 144a|AG 126a|SK 120b

4451 Ebū Süfyān-ıla ᶜAbbāsı server
Girü Mekkeye gönderdi peyem-ber

4452 Diñüz her kim ola sizden Müsülmān
Daḫı olan Ḥaremde bulsun emān

4453 Ṭuta her kim Ebū Süfyān civārın
Helāk olmaḳdan ol da olsun emīn

BY 160b

4454 Meger birḳaç eşirrā cemᶜ olurlar
Ḳıtāl itmeklige yola gelürler

4455 Peyem-ber anda Ḫālid bin Velīdi
Ḳomışdı evvel irişen ol-ıdı

4456 Ḳıtāl itmege gelmiş gördi küffār
Bularuñ birḳaçın ḳatl itdi ol yār

4457 Muḥaṣṣal yitmiş ādem ḳırdı ol şāh
Resūline o dem bildürdi Allāh

4458 Uḥudda yitmiş aṣḥābuñ ki iy cān
Şehīd oldı yolumda terk idüp cān

4459 Dimişdüñ ḳomayam ḳanın bularuñ
Gör imdi n'oldı uş şānın bularuñ

4460 Seni ḳavlüñde ṣādıḳ eylemek-çün
Bularuñ eyledüm baġrını pür-ḫūn

4461 Çü feṯḥ-i Mekke ḳıldı şāh u sulṭān
Niçeler buldı ol gün dīn ü īmān

4449b yüzini: yüzin SK.
4450a içine: içinden SK, BY.
4459b n'oldı: − SK; şānın: şānı SK, BY.

4462 Ḥaremden yaña ṭoġrı vardı evvel
Murād ol-ıdı oldı müşkili ḥal

4463 Ṭavāf eyledi vü ṭurdı ḳapuda
Ḳamu aṣḥāb ṭurdılar ṭapuda

4464 Didi birdür Ḫudā yoḳdur şerīki
Ki birden ġayrı yoḳdur ṣanmañ iki

4465 Daḫı hem ṣādıḳu'l-vaᶜd oldur elbet
Virür ben ḳulına her demde nuṣret

İÜ 144b 4466 Yalıñuz virdi aḥzāba hezīmet
Ki virdi mālın aṣḥāba ġanīmet

وَ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ صَدَقَ وَعْدُهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَاَعَزَّ جُنْدَهُ وَهَزَمَ الْاَحْزَابَ وَحْدَهُ*

AG 126b 4467 Hem andan ḳıldı bu ḫalḳa ḫiṭābı
Didi imdi virüñ baña cevābı

4468 Ki size ḫayr u şer ne_itdümse anı
Ya nice gördüñüz ḳıluñ beyānı

SK 121a 4469 Nice ẓann eyledüñüz baña şimdi
Ne ḥālet gördüñüzse söyleñ imdi

BY 161a 4470 Didiler ḫayr-ı aḫsın hem kerīmsin
Hem ibn-i aḫsın u ġāyet ḥalīmsin

4471 Bugün ḳudret senüñ maġlūbuñuz biz
Ḫaṭāmuz çoḳ-durur maᶜ yūbuñuz biz

4462b ol-ıdı: idi ki SK.
4464a Ḫudā: Ḫudā birdür SK.
4465b virür ben: virüben SK.
* ve eᶜ azze cünüdehu: − SK, BY; vaḥdehu (2.): − SK, BY. || "Ve Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Allah'tan başka ilah yoktur. O tektir ve O'nun ortağı yoktur.Vaadini yerine getirmiş ve kuluna yardım etmiştir. Ordusunu aziz kılmış, düşmanlarını hezimete uğratmıştır.*" Bu hadis-i şerif farklı bir lafızla Dârekutnî'nin *Sünen*'inde (2015: II/640) mevcuttur: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ صَدَقَ وَعْدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ "*Allah'tan başka ilah yoktur. (Mekke'nin fethine dair) vaadini yerine getirmiş, bunda kuluna yardım edip düşman topluluklarını tek başına hezimete uğratmıştır.*"
4468a ne: − SK, BY.

4472 Bunı bildük muḥaḳḳaḳ kim Taᶜ ālā
Ḳamumuzdan seni eyledi aᶜ lā

4473 Didi kim sizi teṣrīb itmezem ben
Kişiye itdügini itmezem ben

كَمَا قَالَ تَعَالَى [قَالَ] لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللهُ لَكُمْ*

4474 Beni Rabbüm yaratdı ḫalḳa raḥmet
Bağışladum ḳamuñuz ben de elbet

4475 Pes ol gün oldılar çoḳlar Müsülmān
Ki şehr-i Mekke ṭoldı ehl-i īmān

4476 Ḳureyşden geldiler biñ iki yüz er
Hem altı yüz rivāyetde nisālar

4477 Çü şehr-i Mekkeyi fetḥ itdi ol şāh
Ki_aña vaḥy-ile bildürmişdi Allāh

4478 Aña *innā fetaḫnā* sūresin Ḥaḳ
Virüben fetḥini ḳıldı muḥaḳḳaḳ

قَالَ تَعَالَى اِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحاً مُبِيناً لِيَغْفِرَ لَكَ اللهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَاَخَّرَ**

İÜ 145a

4479 Aña envāᶜ -ıla Ḥaḳ virdi fetḥi
Kim ider cümle maḫlūḳ aña medḥi

4480 Ki yaᶜ nī fetḥ-i bāṭın fetḥ-i ẓāhir
Anuñ şānında ḥāṣıl oldı bir bir

4473a teṣrīb: taᶜ yīb İÜ, AG.
* ḳāle: ḳāle'llāhü İÜ. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Yûsuf [dedi ki:] 'Bugün size kınama yok. Allah sizi bağışlasın…'*" (Yûsuf 12/92).
4474b ben de: benden SK.
4475a gün: dem SK, BY.
4476b rivāyetde: rivāyetdür BY.
4477b bildürmişdi: bildürmişdür BY.
** ḳāle Taᶜ ālā: − İÜ, AG. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik. Ta ki Allah, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın…"* (Feth 48/1-2).
4479b ider: eydür İÜ.

4481 Pes ol kim feṭḥ-i ẓāhirdür dinildi
Güneşden z̲erre deñlü söylenildi

4482 Gör imdi feṭḥ-i bāṭın ḥālini sen
Hem andan daḫı bir şemme diyem ben

4483 Rivāyet itdiler feṭḥi ki üçdür
Didi baᶜ żı meşāyıḫ feṭḥi bişdür

BY 161b 4484 Muᶜ cizātuñ ḫ̲ᵛonına oldı ṭabaḳ heft-āsumān
Ay u gün olmış külīçe ṭoyınur andan cihān

AG 127a 4485 Daḫı envāᶜ -ıla sözler didiler
Anı bilmek-içün ġamlar yidiler

SK 121b 4486 Pes üç diyen didi üç nevᶜ a tevḥīd
Ḥaḳīḳatdür bu sözler ṣanma taḳlīd

4487 Ki_aña feṭḥ oldı efᶜ āl ü ṣıfātı
Daḫı feṭḥ oldı hem tevḥīd-i z̲ātı

4488 Budur hem biş diyenlerüñ cevābı
Ki_aña Ḥaḳ ḳıldı biş kez feṭḥ-i bābı

4489 Ki yaᶜ nī nefsini feṭḥ itdi sulṭān
Didi ben nefsümi ḳıldum Müsülmān

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَقَدْ وُكِّلَ بِهِ قَرِينُهُ مِنَ الْجِنِّ قَالُوا وَإِيَّاكَ [يَا رَسُولَ اللَّهِ] قَالَ وَإِيَّايَ إِلَّا أَنَّ اللَّهَ أَعَانَنِي عَلَيْهِ فَأَسْلَمَ فَلَا يَأْمُرُنِي إِلَّا بِخَيْرٍ*

4490 Pes andan ᶜ ālem-i ḳalbe idüp yol
İkinci bu-durur feṭḥ eyledi bol

4481a dinildi: bilindi BY.
4481b söylenildi: eydinildi BY.
4483a rivāyet: rāvīler SK.
4484: − İÜ, AG.
* ḳarīnühu: ḳarīnetün İÜ, AG; mine'l-cinni: mine'l-melāʾiketi SK, BY, mine'l-cinni ve ḳarīnetün mine'l-melāʾiketi İÜ, AG; enne'llāhe: Metinde "enne'llāhe Taᶜ ālā". || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *'İçinizden her bir kimseye cinlerden olan arkadaşı vekil kılınmıştır.' Ashab: 'Ya Resulallah! Sana da mı?"' diye sorduklarında Resulullah: 'Bana da! Ancak Yüce Allah cinime karşı bana yardım etmiştir ve şeytanım Müslüman olmuştur. Bu yüzden de cinim bana hayırdan başka bir şeyi emretmez.' buyurdu.*" (Rudânî, 2011: VII/312).
4490b bu-durur: budur ki SK.

4491 Üçünci feṯḥ-i rūḥ eyledi ol şāh
Aña feṯḥ eyledi ervāḥı Allāh

4492 Pes andan ḳıldı feṯḥ esmā ṣıfātı
Daḫı feṯḥ eyledi tevḥīd-i ẕātı

4493 Ḥabībini anuñla itdi tekmīl
Ki ḥāṣıl oldı aña cümle taḥṣīl

İÜ 145b 4494 Didi hem biş diyen bu nev^{c}a ^{c}irfān
Ki biş nev^{c}-ile feṯḥ eyledi sulṭān

4495 Biridür ^{c}ālem-i mülk anuñ elbet
Ki feṯḥ oldı resūle bu şehādet

4496 İkinci ^{c}ālem-i melkūt oldı
Üçünci ^{c}ālem-i cebrūt oldı

4497 Anuñ dördine dirler ġayb-ı muṭlaḳ
Pes ol ^{c}ālem aña feṯḥ oldı muṭlaḳ

4498 Pes oldı kendüsi ol demde kāmil
Bişinci hem dinür insān-ı kāmil

BY 162a 4499 Budur bir söz daḫı dördünci vaḥdet
Aña feṯḥ oldı ya^{c}nī vāḥidiyyet

4500 Bişinci vaḥdet-i ṣırf oldı anuñ
Bulardur feṯḥi pes cān u cihānuñ

AG 127b 4501 Bu sözler ḳuş dilidür bilgil iy cān
Bilimez bu dili illā Süleymān

4502 Ki bunda eyledüm çoḳ remz ü ġamzı
Ne bilsün degme kişi işbu remzi

SK 122a 4503 Hem anda söyledi biş dürlü ni^{c}met
Resūline ḳamusın virdi ḥażret

4491b aña: ki_aña SK.
4500a ṣırf: ṣarf SK.
4503a anda: andan SK, BY.

4504 Budur evvel ki feṯḥ itdi cihānı
Ki server eyledi kevneyne anı

4505 İkinci ġafr olup ẕenb-i peyem-ber
Ḳamusı mā-teḳaddem mā-teʾaḫḫar

4506 Teḳaddemden murād Ādemle Ḥavvā
Teʾaḫḫar ümmmetidür ḥaşre dek tā

4507 Üçünci niᶜ metini itdi tekmīl
Ki fevc fevc girdi dīne cümle-i il

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَرَاَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللهِ اَفْوَاجاً*

4508 Daḫı tekmīle maᶜ nī budur iy cān
Aña ẕātını ᶜ arż eyledi sulṭān

4509 Budur dördünci kim Ḥaḳ yola ḥażret
Hidāyet virdi tā-rūz-ı ḳıyāmet

İÜ 146a 4510 Bişinci ᶜ izz ü nuṣret virdi dāyim
Ki ġālib düşmene olurdı dāyim

4511 Ḥaḳīḳī düşmen aña nefs ü şeyṭān
İkisin daḫı maġlūb itdi ol cān

4512 Bugün her kim uya şerᶜ ine anuñ
Ḥaḳīḳat şāhıdur iki cihānuñ

4513 Ṭuta her kim ṭarīḳın ire nuṣret
Bula kendü vücūdında ḥaḳīḳat

4514 İlāhī ol ḥabībüñ ḥürmeti-y-çün
Anuñ bulduġı ᶜ izz ü nuṣreti-y-çün

4504a evvel: ol SK.
4505a ġafr: ᶜ afv SK.
* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…insanların bölük bölük Allah'ın dinine girdiğini gördüğünde…*" (Nasr 110/1).
4508b ẕātını: ẕātın SK.
4511-4538: − SK.
4511b cān: ḫan BY.

BY 162b

4515 Şefīᶜ eyle ḳamuya Muṣṭafāyı
Cemālüñle bulara vir ṣafāyı

Beyānu Ġazveti'l-Ḥuneyn*

4516 Tamām itdi çü feṯḥ-i Mekkeyi şāh
ᶜĠazā emr itdi girü aña Allāh

4517 Binüben on iki biñ ceyş-ile ol
İrişdi pes Ḥuneyne ṭutuban yol

AG 128a

4518 Negāhin ᶜammusı ᶜAbbās ol gün
Baḳuban gördi leşker üzre düzgün

4519 Didi kim ceyşümüz çoġ u müzeyyen
Ḥaḳa ḫˇoş gelmedi bu söz muᶜayyen

4520 Dönüben ḳakıdı server sözine
Melālet geldi hem andan özine

4521 Ki Ḥaḳḳı görmedi leşker gözetdi
Bu söze Ḥayy u Ġayyūr ġayret itdi

4522 Muᶜcizātuñ ḫˇonına oldı ṭabaḳ heft-āsumān
Ay u gün olmış külīçe ṭoyınur andan cihān

قَالَ تَعَالَى لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ اِذْ اَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئاً وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْاَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرِينَ**

4523 ᶜAdūya Mālik ibni ᶜAvf-ıdı şāh
Resūlüñ ceyşi üzre ṭutdılar rāh

İÜ 146b

4524 Ṣıdılar anda İslām leşkerini
Ṭaġıtdılar pes anda her birini

---

* SK'de yok; Ḥuneyn: Ḥayber İÜ.
4521a görmedi: añmadı BY.
4522: 4524 İÜ, AG.
** SK'de yok. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *And olsun, Allah birçok yerde ve Huneyn savaşı gününde size yardım etmiştir. Hani, çokluğunuz size kendinizi beğendirmiş, fakat (bu çokluk) size hiçbir yarar sağlamamış, yeryüzü bütün genişliğine rağmen size dar gelmişti. Nihayet (bozularak) gerisin geriye dönüp kaçmıştınız.*" (Tevbe 9/25).

4525 ᶜAdū çünkim ġulū itdi ziyāde
Görüp server anı oldı piyāde

4526 Hemān biş biñ melek gönderdi ḥażret
İnüp gösterdiler küffāra heybet

4527 Velī itmediler anda ḳıtāli
Bedirde itdiler ancaḳ bu ḥāli

BY 163a

4528 Çü ḥarbüñ ḍarbı ḥadden geçdi iy cān
Bir avuç ṭopraḳ aldı yirden ol ḫan

4529 Hemān-dem atdı küffāruñ yüzine
Ḳoyıldı cümle küffāruñ gözine

4530 Didi *ene'n-nebiyyü lā keẕib* ol
Benem dir *ibni ᶜAbdi'l-Muṭṭalib* ol

4531 Münācāt itdi hem Allāhına ol
Pes ol dem irdi naṣr ol servere bol

4532 Süvār oldı vü depdi ceyşe ol yār
Hemān-dem yüz çevürdi ceyş-i küffār

4533 Ṣıdı küffārı kendüsi tamāmet
Pes ol dem aña vaḥy indürdi ḥażret

AG 128b

قَالَ تَعَالَى ثُمَّ اَنْزَلَ اللهُ سَكِينَتَهُ عَلٰى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَاَنْزَلَ جُنُوداً لَمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذٰلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ*

4534 Görüben Mālik ibni ᶜAvf ḥāli
Ḥaḳīḳat bildi kim gitdi mecāli

4535 Dönüp üç biñ kişiyle geldi anda
Ḳamusı ḫˇoş Müsülmān oldı anda

4530 أَنَا النَّبِيُّ لاَ كَذِبْ، أَنَا ابْنُ عَبْدِ المُطَّلِبْ "*Ben peygamberim yalan yok, ben Abdülmuttalib'in oğluyum.*" (Buhârî, 1987: VI/2697).

4531b naṣr: nuṣret BY.

* ḳāle Taᶜālā: − BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Sonra Allah, Resul'ü ile mü'minler üzerine kendi katından güven duygusu ve huzur indirdi. Bir de sizin göremediğiniz ordular indirdi ve inkâr edenlere azap verdi. İşte bu, inkârcıların cezasıdır.*" (Tevbe 9/26).

4536 Ḳabūl eyledi İslāmını ḥażret
Hem inzāl eyledi Cibrīl āyet

İÜ 147a

قَالَ تَعَالَى ثُمَّ يَتُوبُ اللهُ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ عَلٰى مَنْ يَشَآءُ وَاللهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ*

4537 Pes andan döndi aṣḥābıyla sulṭān
İrişdi Mekkeye feṯḥ-ile ol ḫan

4538 Bu ḳamu muᶜcizāt-ı Muṣṭafādur
Pes aña ümmet olmaḳ pür-ṣafādur

4539 Aña vü āl ü aṣḥābına Allāh
Selām itsün hezārān biñ biñ ol ṣāh

Beyānu Ḥacceti'l-Vedāᶜ

4540 Gel iy sırr-ı hüviyyetden ḫaberdār
Beyān eyle bu sırdan niçe āṯār

BY 163b

4541 Kimesne olmadı bu sırra maḥrem
Meger kim ola ol dergāha hem-dem

4542 Taṣavvuf ehli-y-ile yaᶜnī ol cān
Mecālis ola taḥṣīl ideᶜirfān

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ مَنْ اَرَادَ اَنْ يَجْلِسَ مَعَ اللّٰهِ فَلْيَجْلِسْ مَعَ اَهْلِ التَّصَوُّفِ**

4543 Taṣavvuf bula ol erde nihāyet
Vücūd-ı ẓıllīsin maḥv ide ḥażret

4544 Fenā bula muḥaḳḳaḳ Ḥaḳda ẕātı
Taᶜayyün gide maḥv ola cihātı

4545 Vücūdı nūr kesb ide girü hem
Pes ol demde olur iksīr-i aᶜẓam

---

* ḳāle: ḳāle'llāhü BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Sonra Allah, bunun ardından yine dilediği kimsenin tövbesini kabul eder. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.*" (Tevbe 9/27).

** "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Kim Allah'la beraber olmak istiyorsa, ehl-i tasavvufla beraber olsun.*" (Hüseyin Vassâf, 2013: 426).

4543a erde: erdem İÜ.

4546 Nedür iksīr-i aᶜ ẓam Muṣṭafādur
Kim anuñ manẓarı vech-i Ḫudādur

SK 122b 4547 Aña her demde irerdi tecellī
Tecelliyle bulurdı ol tesellī

AG 129a 4548 Ki hergiz kesmez-idi feyżini Ḥaḳ
Gehī ẓāhir olurdı ẕāt-ı muṭlaḳ

4549 Gehī burḳaᶜ ṭutardı Ḥaḳ cemāle
Taᶜ alluḳ ṭuta tā kim bu ḫayāle

4550 Ki ıṣlāḥ ide ol beyne'l-ḫalāyıḳ
Yirince düşe her işler muvāfıḳ

İÜ 147b 4551 Girü sübḥātı keşf olurdı ol dem
Resūlüñ bu-y-ıdı pes ḥāli her dem

4552 Muᶜ cizātuñ ḫˇonına oldı ṭabaḳ heft-āsumān
Ay u gün olmış külīçe ṭoyınur andan cihān

4553 Gehī ġālib olurdı vaḥdet-i Ḥaḳ
Anı ceẕb eyler-idi nūr-ı muṭlaḳ

4554 Girü cemᶜ itmek içün kendözini
Dir-idi *yā Ḥumeyrā kelleminī*

4555 Beni ümmet-çün irsāl itdi ḥażret
Gerekdür kim taᶜ alluḳ ṭutam elbet

BY 164a 4556 V'eger-nī Ḥaḳ cemālinden revānum
Ferāġat bulımaz bir laḥẓa cānum

4557 Pes ol sulṭānı ᶜ aḳl ider mi idrāk
Girü Ḥaḳdur ki olur anı derrāk

4547a irerdi: iderdi SK.
4551a sübḥātı: sübḥānı SK, BY.
4552: 4557 İÜ, AG.
4554a itmek içün: eylemek-çün SK.
4554b **yā Ḥumeyrā kelleminī**: *"Ey Âişe, konuş benimle"*.
4556b bir: − SK.
4557a ider mi: iderdi SK.

4558 Cihāna çünki geldi ol cihāngīr
Ṭutup bir elde cām u birde şemşīr

4559 Saᶜ ādet buldı cāmından içenler
Şaḳāvet buldı seyfinden giçenler

4560 Çü dīn emrini irgürdi kemāle
Girü ḳaṣd itdi kim ire viṣāle

4561 Çü hicret ona irişdi peyem-ber
Girü pes ḥacca niyyet ḳıldı server

4562 Pes ol gün cumᶜa-y-ıdı ki_irdi ol şāh
Ki ḳıldı ᶜıyd-i ekber ol güni_Allāh

4563 Alup yitmiş deve tā ide ḳurbān
İrüp ᶜArfāta vaḳfe ḳıldı ᶜuryān

4564 Binüpdi nāḳa-i Ġażbāya ān-dem
Ki Cibrīl indi vaḥy-ile hemān-dem

قَالَ تَعَالَى اَلْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ دِيناً* İÜ 148a|AG 129b

SK 123a

4565 Aña dek ḥacc iderdi bile küffār
Ḳamusın ḳıldı menᶜ ol günde ol yār

4566 Umardı andan öñdin cümle müşrik
Ki müᵓminler dönüben ola müşrik

4567 Çü ḥacdan menᶜ olındılar ḳamusı
Kesildi pes ḳamusınuñ umusı

4558b birde: bir elde SK.
4560a emrini: emrin SK, BY.
4562b ᶜıyd-i: idi İÜ, AG; güni: güne SK.
4564a Ġażbāya: Ġażbāna SK.
4564b indi: irdi İÜ, AG.
* ḳāle: ḳāle'llāhü SK. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…Bugün kâfirler dininizden (onu yok etmekten) ümitlerini kestiler. Artık onlardan korkmayın, benden korkun. Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı seçtim…*" (Mâide 5/3).
4567a olındılar: oldılar SK.

4568 Daḫı dīn tekmīlin işitdi bunlar
Recāsından ḳamu yeˀs itdi bunlar

4569 Daḫı hem rāżī oldı gördiler Ḥaḳ
Muḳarrer oldı bildiler muḥaḳḳaḳ

4570 Resūle çün bu āyet oldı nāzil
Hemān-dem çökdi altında deve bil

BY 164b

4571 Oḳudı āyeti aṣḥāba ol cān
İşidüp oldılar aṣḥābı şādān

4572 Hemān Bū Bekre riḳḳat ḥāṣıl oldı
Şu deñlü aġladı bili bükildi

4573 Ki zīrā aᶜ lemü'n-nās-ıdı ol cān
Aña maᶜ lūm-idi esrār-ı Ḳurˀān

4574 Didiler kim ne geldi saña iy pīr
Ki bugün dīnümüz Ḥaḳ ḳıldı taᶜ mīr

4575 Didi kim dīn bugün irdi kemāle
Döner pes şimdiden girü zevāle

4576 Bu dīne hīç naḳṣ olur degüldür
Peyem-ber fevt olısar naḳṣı oldur

4577 *Ṣadaḳte* didi pes Bū Bekre server
Ki bu yaḳında fevt olur peyem-ber

4578 Ḳurˀān-ı ḳadīm-ile ṣıfatlandı Muḥammed
Anuñla ḥaḳı bāṭılı faṣl eyledi Aḥmed

4571a oḳudı: oḳuyup SK.
4571b şādān: ferḥān SK, BY.
4572a hemān: hemān-dem SK.
4573b Ḳurˀān: Furḳān SK, BY.
4574a kim: ki SK.
4575: − SK.
4577: − SK.
4577a **şadakte**: "Doğru söyledin".
4578: 4593 İÜ, AG. || Beytin vezni: *mefᶜūlü mefāᶜīlü mefāᶜīlü fāᶜilün.*

4579 Rivāyetdür ki seksen bir gün ol cān
Yürüdi ṣoñra rıḥlet ḳıldı sulṭān

4580 S̱ebātı yoḳ-durur dünyā-yı dūnuñ
Ḳıyās it laḥẓaca ᶜ ömrini bunuñ

4581 Pes andan Müzdelifeye irişdi
Pes anda ümmet içün çoḳ dürişdi

İÜ 148b 4582 Didi pes İbni ᶜ Abbās İbni Mirdās
Duᶜ ā ḳıldı pes anda mefḫar-i nās

4583 Tebessüm ḳıldı pes dönüp peyem-ber
Ḫaber virdi hem andan bize server

AG 130a 4584 Diledüm didi Ḥaḳdan ümmetümi
Ḳamuya arturuban şefḳatümi

4585 Didi Ḥaḳ yarlıġandı cümle anlar
Velī ᶜ afv olmadı ẓulm eyleyenler

SK 123b 4586 Didüm kim Ḳādirā ḳudret senüñdür
Ḳamuya raḥmet ü şefḳat senüñdür

BY 165a 4587 Ḳamu maẓlūma ẓulm-içün Ḫudāyā
Tesellī bulmaġ-içün vir hedāyā

4588 Ki tā ẓulm eyleyenler ola merḥūm
Keremden eyleme bunları maḥrūm

4589 Pes anları daḫı ᶜ afv itdi Allāh
Hemān İblīsi gördüm eyledi āh

4590 Bilüp bu ḥāli ḳoydı başa ṭopraḳ
Vücūdı lerze ḳıldı hem-çü yapraḳ

4591 Hemān *vā-veyletā vā-ḥasretā* dir
Ne maḥrūm olmışam *vā-fürḳatā* dir

4580b laḥẓaca: ẕerrece SK, BY.
4582b mefḫar-i: mefḫari'n- SK, BY.
4583b hem: pes SK.
4585a Ḥaḳ: hep SK, BY.

4592 Tebessüm itdüm anuñ-çün dir ol ḫan
Ki maḥrūm eyledi İblīsi sulṭān

4593 Ḳabūl itdi benüm hem himmetümi
Keremden ḳıldı merḥūm ümmetümi

4594 Hemān ümmet olıgörmek gerekdür
Yolında baş u cān virmek gerekdür

4595 Nice virmeye kimse aña cānı
Kim ansuz kimse ḳurtarmaz īmānı

4596 Şu vaḳtin kāmil olur dīn-i ümmet
Ki cānından anı yig seve elbet

4597 V'eger-nī kāmil olmaz dīn ü īmān
Olur īmān anda ᶜ ayn-ı noḳṣān

İÜ 149a

4598 ᶜ Ömer ḥażretleri bir gün resūle
Gelüben didi ol ṣāḥib-uṣūle

4599 Ḳamu ehl ü ᶜ ayāl ü māldan hem
Seni yig severem iy faḫr-ı ᶜ ālem

4600 Velī artuḳ severem nefsümi bil
Didi server degül īmān-ı kāmil

4601 Beni ḥattā ki nefsüñden daḫı hem
Ger artuḳ sevmeyesin dīn olur kem

AG 130b

قَالَ عُمَرُ لَأَنْتَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا مِنْ نَفْسِي قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ لاَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْكَ مِنْ نَفْسِكَ*

4593a hem: Ḥaḳ SK.
4594a olıgörmek: olıbilmek SK, velī görmek BY.
4594b yolında: yolına SK, bu yolda BY.
4595a kimse aña: aña kimse BY.
4595b kim: ki İÜ; kimse: kimsene İÜ, AG; īmānı: emānı SK.
4596b elbet: ümmet SK, BY.
4600b īmān-ı: insān-ı SK, BY.
* "*Ömer dedi ki: 'Sen bana muhakkak ki nefsimden başka her şeyden daha sevimlisin.' Hz. Peygamber de: 'Hayır (öyle söyleme)! Nefsim elinde bulunan (Allah)a yemin ederim ki ben sana*

4602 Didi kim şimdi nefsümden daḫı hem
Seni yig sevdüm iy sulṭān-ı ᶜālem

BY 165b 4603 Didi kim şimdi kāmil oldı dīnüñ
Ki artuḳ oldı sevgüsi nebīnüñ

SK 124a

قَالَ عُمَرُ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَاَنْتَ اَلْآنَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ نَفْسِي قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اَلْآنَ يَا عُمَرُ*

4604 İlāhī sevgüsin eyle müyesser
Yig olsun nefsümüzden ḥubb-i server

4605 Niṣār olsun hezārān baş-ıla cān
Dek olsun dīn-i kāmil hem de īmān

4606 Pes andan naḫr gün Mī[nāya] geldi
Atuban cemreyi ḳurbān ḳıldı

4607 Ḳamu tertīb-ile ḥaccını ol şāh
Tamām itdi vü maḳbūl itdi Allāh

4608 Dönüben eyledi ḫalḳa naṣīḥat
Ṭutanlar buldı īmānında ṣıḥḥat

4609 Şaşurmışdı zamānı cümle küffār
Girü buldı o dem müᶜmin ü küffār

4610 Pes ol gün ᶜarfede biş ᶜıyd olupdı
O biş ᶜıyd-ile bu dünyā ṭolupdı

4611 Birisi ᶜarfe-y-idi biri cumᶜa
Saᶜādetlüdür irişen bu cemᶜa

---

hayatından daha sevimli olmadıkça (imanın kemale ermez)' buyurdu." (Buhârî, 1989: XIV/6518-6519).
4602b sevdüm: severem İÜ, AG.
4603b ki: kim SK, BY.
* ḳāle: kemā ḳāle SK, kemā ḳāle Taᶜālā BY; raḍıya'llāhü ᶜanh: − AG, SK, BY; resūla'llāh: resūl SK. || "*Ömer (Allah ondan razı olsun) dedi ki: 'Yâ Resulallah, şu anda Allah'a yemin ederim ki sen bana muhakkak nefsimden, yani canımdan da daha sevimlisin.' Hz. Peygamber de: 'İşte şimdi oldu ya Ömer (imanın kemale erdi)!' buyurdu.*" (Buhârî, 1989: XIV/6518-6519).
4606a gün: iken İÜ, AG; Mī[nāya]: Metinde "Mīneye".
4607a ḥaccını: ḥaccın SK.
4610b ṭolupdı: ṭolupdur İÜ.
4611b cemᶜa: cumᶜa İÜ.

İÜ 149b

4612 Mecūsī vü Yahūdī vü Naṣārā
Pes ol gün itdi bayramını cemᶜ ā

4613 Benī ādem geleli olmamışdı
Bu biş bir güne hergiz gelmemişdi

4614 Ḳurʾān-ı ḳadīm-ile ṣıfatlandı Muḥammed
Anuñla ḥaḳı bāṭılı faṣl eyledi Aḥmed

4615 Buyurdı server ol gün kim Taᶜālā
Zamān itdi bu dünyā içre Mevlā

4616 Pes ol dem ayı Ḥaḳḳ on iki ḳıldı
Ki dördi eşhür-i ḥurum idildi

قَالَ تَعَالَى اِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْراً فِي كِتَابِ اللهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ مِنْهَا اَرْبَعَةٌ حُرُمٌ* BY 166a

AG 131a

4617 Receb z̲i'l-ḳaᶜde vü z̲i'l-ḥicce meşhūr
Muḥarremdür ki yoḳdur şerr-ile şūr

4618 Bu ayuñ adıdur z̲i'l-ḥicce imdi
Bu ay içre gelürler ḥacca imdi

4619 Bu şehr-i Mekkedür bugün-durur ᶜıyd
Didiler Mekkedür daḫı bugün ᶜıyd

4620 Didi çün bunlaruñ adı ḥarāmdur
Bilüñ bunlarda ḳan dökmek ḥarāmdur

SK 124b

4621 Daḫı hem kimsenüñ mālını nā-ḥaḳ
Ala ger kimse ḫışm ider aña Ḥaḳ

4612b bayramını: bayramın SK.
4614: 4627 İÜ, AG.
4616b eşhür-i ḥurum idildi: eşhüru'l-ḥurum eydinildi SK, BY.
* ḳāle Taᶜālā: − İÜ, AG, ḳāle'llāhü Taᶜālā SK. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Şüphesiz Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı günkü yazısında, Allah katında ayların sayısı on ikidir. Bunlardan dördü haram aylardır…"* (Tevbe 9/36).
4620a ḥarāmdur: ḥaremdür SK.
4621a hem: her SK, BY; mālını: mālın SK.

4622 Ḥarām itdüm baña dir ẓulmi Allāh
Ḥarām itdüm daḫı ḳullara dir şāh

قَالَ تَعَالَى اِنِّى حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِى وَ عَلَى عِبَادِى اَلَا فَلَا تَظْلِمُوا*

4623 Ḳıyāmetde ḳamuya ṣorısar Ḥaḳ
Cezāsın her kişiye viriser Ḥaḳ

4624 Fesād u ẓulm ü ḳan itmeñ cihānda
Ḳıtāle fitneye gitmeñ cihānda

4625 Ḳamu ümmet ki sizden öñ gelüpdür
Fitenden dīnleri mensūḫ olupdur

4626 Ne kim ben dimişem terk itmeyesiz
Ḳoyup ṭoġrıyı egri gitmeyesiz

İÜ 150a

4627 Namāzuñuz ḳıluñ ṭutuñ ṣıyāmı
Ḳıluñ ḥac Ḥaḳḳuñ evine müdāmī

4628 Edā hem māldan idüñ zekātı
Ki bunlar nefse virür ṭayyibātı

4629 Giresiz tā ki Ḥaḳḳuñ cennetine
Ḥisābsuz hem ᶜazābsuz raḥmetine

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ [اعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَ] صَلُّوا خَمْسَكُمْ وَصُومُوا شَهْرَكُمْ وَحُجُّوا بَيْتَ رَبِّكُمْ وَأَدُّوا زَكَاتَكُمْ طَيِّبَةً بِهَا أَنْفُسُكُمْ تَدْخُلُوا جَنَّةَ رَبِّكُمْ**

4622b itdüm: itdüm dir SK.
* ḳāle: ḳāle'llāhü SK, BY. || Bu kudsî hadis, farklı bir lafızla Müslim'in *Sahîh*'inde (2014: VIII/45-46) mevcuttur:
إِنِّي حَرَّمْتُ عَلَى نَفْسِي الظُّلْمَ وَعَلَى عِبَادِي فَلَا تَظَالَمُوا "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Muhakkak ki ben kendi nefsime ve kullarıma zulmü haram kıldım. Binaenaleyh birbirinize zulmetmeyiniz.*"
4625b fitenden: fitneden İÜ.
4626b ṭoġrıyı: ṭoġrı vü İÜ, AG.
4627b Ḥaḳḳuñ: gelüñ SK.
4629: − İÜ, AG.
** Rabbiküm: Metinde "Rabbiküm bilā ḥisābin ve lā ᶜazābin"; zekāteküm: Metinde "zekāte emvāliküm". || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Rabb'inize kulluk edin, beş vakit namazınızı kılın, Ramazan ayınızı oruçlu geçirin, haccınızı îfâ edin, gönül hoşluğuyla mallarınızdan zekâtını verin ve Rabb'inizin cennetine girin.*" (İmam Ahmed bin Hanbel, 2014: XVIII/80).

BY 166b

4630 Daḫı her nesne kim lāzımdur anı
Bulara cümlesin ḳıldı beyānı

4631 Ki eksük ḳomadı hergiz peyem-ber
Ḳamusın ḳıldı taḳrīr anda server

AG 131b

4632 Didi teblīġ-i aḥkām eyledüm mi
Size dīn [c] ilmin i[c] lām eyledüm mi

4633 Didiler itdüñüz ta[c] līm-i İslām
Ki eksük ḳalmadı dīn içre peyġām

4634 Dönüp didi ki şāhid olġıl iy Ḥaḳ
Ki teblīġ itdüm aḥkāmı muḥaḳḳaḳ

4635 Didi hem siz de teblīġ idüñ aḥkām
Ki tā muḥkem ola dünyāda İslām

4636 İşitmeyen işitsünler ki bu dīn
Bozılmaz ḥaşre dek bu görklü āyīn

4637 İlāhī bizi ḫatm it bu dīn üzre
Daḫı berk it bizi bu āyīn üzre

SK 125a

4638 Çü emr-i dīni itmām itdi sulṭān
Medīneye hem andan gitdi sulṭān

4639 Girü n'itdi görüñ ṣāḥib-uṣūli
Ḥacūna uġradı pes anda yolı

4640 Mezār-ı māderine uġradı ol
Bükā itdi yürekler ṭoġradı ol

İÜ 150b

4641 Evel vardı mezār üstine ġamnāk
Birezden geldi beşşāş u feraḥnāk

4642 Aña ṣorduḳda ḥikmet neydi iy yār
Didi kim anamı dirgürdi Cebbār

4632b i[c] lām: iẓhār İÜ, AG.
4640b ṭoġradı: ṭaġladı İÜ, AG.

4643 Duᶜ ā ḳıldum ṭurup getürdi īmān
Girü teslīm ḳıldı Ḥaḳḳa ol cān

4644 Bu sözi Ḳurṭubī naḳl eylemişdür
Süheylden naḳl idüben söylemişdür

4645 Kim irdi vālideyni ḳabrine ol
Ṭażarruᶜ eyledi Allāhına bol

4646 Ṭurup ikisi de ol dem hemāna
Resūl öñinde geldiler īmāna

BY 149a* 4647 Girü ol dem hemān fevt oldı bunlar
Cehennemden behişte geldi bunlar

4648 Daḫı ᶜ ammısına ḳıldı duᶜ āyı
Ṭuruban ol daḫı buldı ṣafāyı

4649 Getürdi servere ol daḫı īmān
Girü ol demde teslīm oldı iy cān

4650 Ḳurᵓ ān-ı ḳadīm-ile ṣıfatlandı Muḥammed
Anuñla ḥaḳı bāṭılı faṣl eyledi Aḥmed

4651 ᶜ Aceb midür ölüyi ḳılsa iḥyā
Ki ᶜ Īsā dirgürürdi niçe mevtā

AG 132a 4652 Ḥaḳīḳatde budur ḫᵛod faḫr-ı ᶜ ālem
Bunuñ ᶜ ışḳınadur hep cinn ü ādem

4653 Hezārān cān kim irmişdi memāta
Duᶜ āsıyla ḳamu irdi ḥayāta

4654 Hezārān dil kim irmişdi fesāda
Getürdiler aña cümle şehāde

4646a de: bile SK, BY.
4649a servere ol daḫı: ol daḫı servere SK.
* Varak sırasının karışıklığı nedeniyle bu nüshada 4647-4770. beyitler 149a-152b sayfasındadır.
4650: 4663 İÜ, AG.
4651b dirgürürdi: dirgürür AG.
4653a kim irmişdi: ki irişdi SK, ki irmişdi BY.

4655 Ger olmayaydı ol dünyāya raḥmet
Cihānı hep ṭutaydı ẓulm-i ẓulmet

4656 Nice vaṣf eyleyem anuñ kemālin
Ki bilmezven kemālinüñ ḫayālin

SK 125b

4657 Dilüm ḳāṣır anı medḥ eylemekde
İrişmez ᶜilm vaṣfın söylemekde

4658 Yolın varmaḳda ḫ̆od kemden kemem ben
Günehkār olduġumdan pür-ġamam ben

İÜ 151a

4659 Budur maḳṣūd kim ᶜavn ide Hādī
Dilümde dāyim ola anuñ adı

4660 Ki ikṣār itmek-ile ẕikrin anuñ
Rıżāsına irişem ben Ḫudānuñ

4661 Anuñ daᶜvā-yı ᶜışḳın ḳıluram hem
Direm ᶜışḳında anuñ müstemendem

4662 Ne var ᶜuşşāḳ işi olmasa bende
Direm ᶜuşşāḳa olam ben de bende

BY 149b

4663 Çü ᶜuşşāḳ işi yoḳdur hīç elde
Gerek bisyār ola ẕikri bu dilde

4664 Ola kim irişe Ḫaḳdan ᶜināyet
Kim ide ḳalbüme dilden sirāyet

4665 Dil ü cānum resūle ola ᶜāşıḳ
Şu nevᶜa ola kim ola yaraşıḳ

4666 İlāhī ḳıl müyesser ᶜışḳın anuñ
Ki ḳılam terkini iki cihānuñ

4657b ᶜilm: ᶜilmi SK, ᶜilmin BY.
4659b dāyim ola: ola dāyim SK, BY.
4663b ola: − SK; bu: − SK.
4665a dil ü: dilüm İÜ, AG.
4665b nevᶜa: nevᶜa kim İÜ.

4667 Ṭarīḳından anuñ olmayam ayru
Ki bu fürḳatle cān olmaya ṣayru

4668 Senüñ emrüñde bulam istiḳāmet
Ḳamu aᶜ żāma ᶜ adl eyleyem elbet

4669 ᶜ İbādet içre her dem idem iḥsān
Ṣıla hem eyleyem *ḳurbā*ya iy cān

AG 132b 4670 Ḥaḳīḳī ata rūḥ-ı Muṣṭafādur
Ṣıla itmek aña ᶜ ayn-ı rıżādur

4671 Kim andan aḳreb olmaz hīç *ḳurbā*
Aña vuṣlat-durur aḳṣā-yı mermā

4672 Dilerem hem daḫı iy Ḥayy u Sübḥān
Ki menhiyyātdan nehy ola bu cān

4673 Kim oldur yaᶜ nī *münker* hem de *faḥşā*
Buları işleyen ᶜ abd ola ḥāṣā

4674 İlāhī emr ü nehyi ḳılduñ iᶜ lām
Ki bize vaᶜ ẕuñı ḫˇoş ḳılduñ inᶜ ām

İÜ 151b 4675 Bu āyet içre cümle oldı maᶜ lūm
Olur ᶜ āḳıl olana cümle mefhūm

SK 126a 4676 ᶜ İnāyet ḳıl tezekkür ḳılavuz biz
Ola kim ḫˇoş tefekkür ḳılavuz biz

إِنَّ اللهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ وَإِيتَائِ ذِي الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ*

4671b vuṣlat-durur: vuṣlatdur SK.
4673a hem de: − SK.
4674b inᶜ ām: iᶜ lām İÜ, AG.
* *"Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder; hayasızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor."* (Nahl 16/90).

Feżāyil-i Besmele[*]

4677 Gel imdi gör ki bi’smi’llāhı Fettāḥ
Ki her sūreye ḳıldı anı miftāḥ

BY 150a 4678 Daḫı her emr kim zī-ḥüsn ola ol
Ki başlanmaya bi’smi’llāh-ıla ol

4679 Didi server ki ebterdür ḥaḳīḳat
Gerek her işde bi’smi’llāh elbet

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَمْ يُبْدَأْ بِبِسْمِ اللَّهِ اَبْتَرُ وَ اَجْدَعُ[**]

4680 Resūlu’llāh buyurdı kim mu^{c}allim
Eger eylerse bir şākirde ta^{c}līm

4681 Ki *bi’smi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm*i
Tekellüm itse gör n’eyler Kerīmi

4682 Yazar oġlana vü hem ḫ^{v}ōcasına
Yazar hem atasına anasına

4683 Ki ya^{c}nī her birine bir berātı
Ki bula cümlesi oddan necātı

4684 Ḳur^{ɔ}ān-ı ḳadīm-ile ṣıfatlandı Muḥammed
Anuñla ḥaḳı bāṭılı faṣl eyledi Aḥmed

Feżāyil-i Fātiḥatü’l-Kitāb

4685 Gel imdi Fātiḥadan gör feżāyil
Ki cem^{c} itmiş Ḥaḳ anda çoḳ ḥaṣāyıl

AG 133a 4686 Ki Tevrīt ü Zebūr u hem de İncīl
Bularda yoḳ-durur miṣli anuñ bil

---

[*] İÜ ve AG’de yok, beyān-ı feżāyil-i besmele BY.
[**] ebteru: Metinde “fe-hüve ebteru”. || “Hz. Peygamber aleyhi’s-selam şöyle buyuruyor: *Besmele ile başlamayan her önemli iş güdük ve sonuçsuz kalır.*” (Yılmaz, 2013: 385).
4681a raḥīmi: raḥīm SK.
4681b Kerīmi: Kerīm SK.
4684: 4697 İÜ, AG.

4687 Eger olsaydı anlar azmayaydı
Ki Ḥaḳ dīni ḳamusı bozmayaydı

4688 ᶜ Alī didi ki ḳamu ᶜ ilm-i esrār
Ḳodı yüz dört kitābda anı Ġaffār

İÜ 152a 4689 Zebūr İncīl ü Tevrīt daḫı Ḳurᵓ ān
Ḳamusın cāmiᶜ oldı bunlar iy cān

4690 Ol üçi ḳodı Ḳurᵓ ān içre pes Ḥaḳ
Anı da Fātiḥa içre muḥaḳḳaḳ

4691 Ne kim var Fātiḥa içinde esrār
Anı hep besmele cāmiᶜ dür iy yār

SK 126b|BY 150b 4692 Şu sır kim besmele içinde var bil
Anı pes cāmiᶜ oldı bāᵓ -i bi'smil

4693 Ḳamusın cāmiᶜ oldı noḳṭa-i bā
Ben ol bir noḳṭayam dir şāh-ı aᶜ lā

4694 Ki yaᶜ nī sırr-ı vaḥdet bende cāmiᶜ
Ḥaḳīḳat maᶜ nī oldı aña rāciᶜ

4695 Elā iy ṭālib-i esrār-ı Ḳurᵓ ān
Bu yirde gör ne söyler ehl-i ᶜ irfān

4696 Çü virdi Fātiḥa sūresin Allāh
Hemān server didi *el-ḥamdü li'llāh*

4697 Bir adı hem anuñ Sebᶜ a'l-Meṣānī
Daḫı Ḥaḳḳ ümm-i Ḳurᵓ ān itdi anı

4698 Meşāyıḫ buña ḫˇoş maᶜ nī virürler
Şu sır kim keşf olur yaᶜ nī virürler

4687a azmayaydı: azmaya-dı İÜ, AG.
4687b bozmayaydı: bozmaya-dı İÜ, AG.
4689a Ḳurᵓ ān: Furḳān SK.
4690a Ḳurᵓ ān: Furḳān SK.
4692a şu sır: şular BY.
4698b virürler: dirürler SK.

4699 Şular kim buldılar ḳurb-ı ferāyiż
Ki keşf-i z̲āt ḳıldı aña fāyiż

4700 Anuñ ḥamdine dirler ḥamd-i z̲ātī
Kim ol maḥv itdi efʿ āli ṣıfātı

4701 Şular kim buldılar ḳurb-ı nevāfīl
Ṣıfātī dirler anuñ ḥamdine bil

4702 Şular kim buldılar tevḥīd-i fiʿ li
Didiler ḥamdine pes ḥamd-i fiʿ lī

4703 Pes ol ḥamd itdi Rabbü'l-ʿ ālemīne
Ki muṣliḥdür cemīʿ -i ʿ ālemīne

AG 133b 4704 Daḫı seyyid daḫı mālik-durur ol
Maʿ ānī gizledüm ben burada bol

İÜ 152b 4705 Bile yaʿ nī ki işbu remzi sālik
Diler ḳıla vücūdın küllī hālik

4706 Dimāġa irişür yaʿ nī ki le̲z̲z̲et
Diler pervāz ide fānīden elbet

4707 İrer Raḥmāndan feyż ü kemālāt
İrer vaḥdet deminden baʿ żı ḥālāt

4708 Raḥīmüñ feyż-i ḫāṣṣından tamāmet
Bulur tevḥīd ü ʿ irfān u maḥabbet

BY 151a 4709 Hem andan irişür z̲āt-ı Ḫudāya
Kim ol mālik-durur yevm-i fenāya

4710 Düşer deryā-yı tevḥīd içre ġarḳa
Gelür ol cemʿ den pes girü farḳa

4701a kim: ki SK; ḳurb-ı: ḳurbā İÜ.
4702a buldılar tevḥīd-i fiʿ li: tevḥīdi buldılar fiʿ li SK.
4705a ki: kim SK.
4706b fānīden: fānīde BY.
4707b deminden: deminde SK; baʿ żı: yaʿ nī SK, BY.
4710b ol cemʿ den pes: pes ol cemʿ den İÜ, AG.

SK 127a

4711* ᶜ Ubūdiyyet ḳuşaġın ḳuşanur berk
Ki bir laḥẓa ᶜ ibādet eylemez terk

4712 Diler Ḥaḳdan özine istiᶜ ānet
Ki her dem eyleye Ḥaḳḳa ᶜ ibādet

4713 Hemīşe ister ol Ḥaḳdan hidāyet
Ṣırāṭ-ı müstaḳīme istiḳāmet

4714 Dir ol yolda beni muḥkem ḳıl iy Ḥaḳ
Ki_irer tevḥīd-i z̲āta ol muḥaḳḳaḳ

4715 Kim ol yoldur ṭarīḳı enbiyānuñ
Daḫı hem evliyānuñ aṣfiyānuñ

4716 Bular anlar-durur kim ḳılduñ inᶜ ām
Tecellīden içürdüñ bunlara cām

4717 Ġażab hem ḳılmaduñ bunlara elbet
Daḫı bunlar da itmedi ḍalālet

4718 Ki tevḥīde bular olmadı maḥcūb
Daḫı keş̲retle hīç olmadı maᶜ yūb

4719 Ki yaᶜ nī keş̲rete meyl itmediler
Göñül tevḥīdden zayġ itmediler

4720 Hidāyet üzre her dem oldı bunlar
ᶜ İbādet ḥażretüñe ḳıldı bunlar

4721 İcābet eylegil iy Ḥaḳ duᶜ āya
Ki_ire cānum fenā-ender-fenāya

İÜ 153a

4722 Ḥaḳīḳatde çün oldur rāh-ı kümmel
Viṣālüñ cāna vir ḳıl müşkilin ḥal

---

* SK ve BY'de bu beytin ve sonrakilerin yanına der-kenar olarak Fâtiha suresinin ayetleri yazılmış.
4714a yolda: yirde SK.
4717a ḳılmaduñ: − SK.
4717b itmedi: itmedüñ SK.
4722a kümmel: ekmel İÜ, AG.
4722b vir ḳıl: virgil SK; müşkilin: müşkili İÜ, AG.

4723 Ḳurʾān-ı ḳadīm-ile ṣıfatlandı Muḥammed
Anuñla ḥaḳı bāṭılı faṣl eyledi Aḥmed

AG 134a 4724 Çi-ger var-ıdı maʿnī bunda bisyār
Velīkin muḫtaṣar ḳılduḳ biz iy yār

BY 151b 4725 Ṭadurduḳ ẕerre bāṭın maʿnisinden
Güẕer ḳılduḳ velīkin ġayrısından

4726 Bu yirde dürr-i meknūn oldı ẓāhir
Ki keşf oldı maʿānī oldı şāhir

4727 Cihāndur bu sözüñ ehli bulınur
Bu deñlüden ḳalan ḥāli bilinür

4728 Degül her yirde lāzım keşf-i esrār
Ki sır keşfiyle diller oda yanar

4729 Bilürler ẕerreden şemsi olan ehl
Güneşden ẕerreyi bilmedi nā-ehl

Beyānu Fażīleti Āyete'l-Kürsī*

SK 127b 4730 Gel imdi Āyete'l-Kürsīyi Allāh
Nice efḍal ḳılupdur gör anı şāh

4731 Ḥaḳ anı ḫˇoş muʿaẓẓam eylemişdür
Ḳamu āyetden aʿẓam eylemişdür

4732 Ki miftāḥıdur anuñ ism-i aʿẓam
Bile tevḥīd-i ẕātıdur anuñ hem

4733 Ṣıfāt esmāsınuñ ẕātını hem Ḥaḳ
Bile żamm itdi bunlara muḥaḳḳaḳ

4723: 4734 İÜ, AG.
4724a maʿnī bunda: bunda maʿnī İÜ, AG.
4729a şemsi: şems SK.
* beyānu: − BY; fażīleti: feżāyil-i SK.
4730b gör: − SK.
4733: − İÜ, AG.
4733a ẕātını: rāsını SK, BY; anlam gereği AÜ nüshasından tamamlandı.
4733b bunlara: bulara SK.

4734 Arada ism-i Hūyı daḫı ḥażret
Bile vaż^{c} itdi tevḥīd-ile elbet

4735 Ki ya^{c} nī Hū daḫı ẕāt ismidür bil
Bunuñla cümle sālik ḳıldı taḥṣīl

4736 Ḥaḳīḳat cümlesidür ism-i a^{c} ẓam
Ḳamu esmāda bunlardur mükerrem

4737 Daḫı ol āyetüñ itmāmını hem
Girü Ḥaḳḳ eyledi a^{c} lā vü a^{c} ẓam

4738 Pes anı seyyidü'l-āyāt ḳıldı
Daḫı hem ḳāżıyü'l-ḥācāt ḳıldı

İÜ 153b 4739 Olur her derde ol ya^{c} nī ki dermān
Çi-ger Ḥaḳ dir şifādur cümle Ḳur^{ɔ} ān

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِيْنَ*

BY 152a **Feżāyil-i Yāsīn**

AG 134b 4740 Bu kez Yāsīnden işitgil ḥikāyet
Resūl-i Ḥaḳdan olmışdur rivāyet

4741 Ki Ḳur^{ɔ} ānuñ olupdur ḳalbi Yāsīn
Oḳunsa nūr ider her ḳalbi Yāsīn

4742 Oḳuya her kişi ger anı Allāh
On iki ḫatme müzdin vire Allāh

4743 Daḫı ger oḳına ḫaste ḳatında
İner her ḥarfe on ferişte anda

4736b bunlardur: bulardur SK.
4739b Ḥaḳ dir: Ḥaḳdur İÜ, AG, dir Ḥaḳ SK.
* ḳāle'llāhü Ta^{c} ālā: ḳāle SK, ḳāle Ta^{c} ālā BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Biz Kur'an'dan, mü'minler için şifa ve rahmet olacak şeyler indiriyoruz…*" (İsrâ 17/82).
4740a işitgil: Metinde "işit"; vezin gereği AÜ nüshasından tamamlandı.
4743a oḳına: oḳıya İÜ, AG.
4743b ḥarfe: ḥarfine SK, BY.

4744 Ki üç biñ ḥarfe otuz biñ firişte
Ṭutarlar ḳarşusına ṣaff inişde

4745 Ṣalavāt u hem istiġfār iderler
Ş̱evābın aña virüben giderler

4746 Daḫı bīmāra Yāsīn ki_oḳuna bil
Anuñ rūḥını almaz belki ᶜIzrīl

4747 Aña ḥattā irer Rıḍvān-ı cennet
İçürür Selsebīlden aña şerbet

SK 128a

4748 Pes andan ḳabż ider rūḥını ᶜIzrīl
Ṣuya ḳanup gider dünyādan ol bil

4749 Daḫı ḳabrinde vü ḥaşrinde ol cān
Ṣuya ḳanup gider cennāta hem cān

Feżāyil-i İḫlāṣ

4750 Bu kez İḫlāṣdan diñle feżāyil
Olasın cān u dilden aña māyil

4751 Nedür ol *ḳul hüve'llāhü eḥad*dur
Ve bundan ṣoñra *Allāhü'ṣ-ṣamed*dür

4752 Didi server yidi ḳat gök yidi yir
Bināsın ḳıldı İḫlāṣ-ıla taḳdīr

İÜ 154a

4753 Yaratdı yaᶜnī kim bu kāyinātı
Biline tā ki z̲ātı hem ṣıfātı

4754 Ki yaᶜnī z̲ātı *Allāhü eḥad*dur
Daḫı hem z̲ātı *Allāhü'ṣ-ṣamed*dür

BY 152b

4755 Ṣıfātı *lem yelid*dür yaᶜnī ol Ḥaḳ
Münezzehdür veledden Ḥaḳ muḥaḳḳaḳ

4744b ṣaff: anuñ İÜ, − AG.
4746b rūḥını: rūḥın SK; belki: bil ki BY.
4749a ḥaşrinde: ḥaşirde SK.
4749b hem cān: ol cān SK, ol ḫan BY.

4756 Daḫı hem kimseden ṭoġmadı kendü
Anuñ hem beñdeşi yoḳ birdür ol Hū

4757 Ḳurʾān-ı ḳadīm-ile ṣıfatlandı Muḥammed
Anuñla ḥaḳı bāṭılı faṣl eyledi Aḥmed

4758 Hüviyyet ᶜālemine bu işāret
Ẓuhūr itdükde ḳılur ġayrı ġāret

AG 135a 4759 Aña hīç kimsenüñ irmez bilüsi
Ki böyle dir peyem-berler ulusı

4760 Anı ẕikr eylemekde var tecerrüd
Virür yaᶜnī ki āṯār-ı teferrüd

4761 Ṣıfātından naẓar ḳaṭᶜ eylemekdür
Hüviyyetdür hemān ẕikrin dimekdür

4762 İkinci isme dirler ism-i ẕātī
Kim ol cāmiᶜ dür esmāyı ṣıfātı

4763 Eger ẕikr idesin anuñla ẕātı
Hemān ẕikr eyledüñ cümle ṣıfātı

4764 Eḥad hem ism-i ẕātıdur Ḫudānuñ
Ṣıfātından münezzeh bil ki anuñ

4765 Ṣıfāt aᶜ dādı yaᶜ nī müntefīdür
Ṣıfātından da ẕātı muḫtefīdür

SK 128b 4766 Ṣamed hem anuñ oldı ism-i ẕātı
Ṣameddür ki yaratdı kāyinātı

4767 Ṣamed seyyid dimeklik oldı elbet
Ki seyyidlikde bulmışdur nihāyet

4757: 4769 İÜ, AG.
4759b peyem-berler: peyġam-ber SK.
4761a eylemekdür: eylemekde İÜ.
4761b hüviyyetdür: hüviyyetden SK, BY.
4762b-4763b: AG'de takdim-tehirli.
4763-4764: AG'de takdim-tehirli.

4768 Gelüp bir gün resūle didi Cibrīl
Ne-y-idi ümmet üzre ḫavfumı bil

4769 ᶜ Aẕāb ola diyü ümmete her dem
Dün ü gün bunlaruñ-çün yir-idüm ġam

İÜ 154b

4770 Pes indi *ḳul hüve'llāhü eḥad* çün
Emīn oldum ᶜ aẕāb-ı ümmet içün

4771* Ger üç kez oḳuya İḫlāṣı bir er
Tamām ḫatm itmiş oldı dir peyem-ber

4772 Oḳusa besmeleyle bir kişi ger
Gider dir elli yıllıḳ cürmi server

4773 Bunuñ faẕlına yoḳdur ḥadd ü ġāyet
Bulınmaz yazmaġ-ıla hīç nihāyet

Naṣīḥat-i ᶜ Amme

4774 Gel imdi diñle serverden naṣīḥat
Ṭut anı kim irişmeye faẓīḥat

4775 Ebū Dāvūd naḳl ider nebīden
Ki biş yüz biñ ḥadīṯin yazmışam ben

AG 135b

4776 Velīkin dört ḥadīṯ içre ḳamusı
Ki ḥāṣıldur kiçisi vü ulusı

4777 Biri bu niyyet-ile olur aᶜ māl
Ki niyyetsüz ᶜ amel olmaz budur ḥāl

4778 İkincisi ḥadīṯüñ bu gelüpdür
Ḥalāl u hem ḥarām maᶜ lūm olupdur

4779 Bularuñ arasında müştebih var
Ṣaḳınġıl yoḳsa ḳılur cānı bīmār

4769a ola: olur SK, BY.
4769b bunlaruñ-çün: bunlar-içün SK; yir-idüm: yirdüm SK.
* 4771-4797: − BY.
4771a İḫlāṣı: İḫlāṣ SK.
4772a oḳusa: oḳursa SK.
4779a arasında: ortasında SK.

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ [إِنَّ] الْحَلَالَ بَيِّنٌ وَ [إِنَّ] الْحَرَامَ بَيِّنٌ وَبَيْنَهُمَا أُمُورٌ مُشْتَبِهَاتٌ* وَ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ [إِنَّمَا] الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ**

4780 Üçünci bu ḥadīṯüñ añla iy yār
Erüñ İslāmı gökçek olsa her-bār

4781 Ki terk eyleye mālā-yaᶜ niyi ol
Her işde gözleye ḫˇoş maᶜ niyi ol

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ المَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ***

4782 Budur dördünci īmān kāmil olmaz
Ki nefsine ṣanusın ġayra ṣanmaz

İÜ 155a|SK 129a 4783 Gerek nefsine her ne ṣansa bir er
Ṣana ġayrıya dir anı peyem-ber

4784 ᶜ Amel kim ḳılur iḫlāṣ eyleye ol
Özini bende-i ḫāṣ eyleye ol

4785 Riyādan sümᶜ adan ġāyet ṣaḳına
Daḫı kej baḳmaya kimse ḥaḳına

4786 Buyurmışdur peyem-berler ulusı
Benüm ḳorḳduḳlarumuñ ḳorḳulusı

4787 Budur kim ola sizde şirk-i aṣġar
Didiler kim nedür ol iy peyem-ber

4788 Riyā itmek-durur didi ᶜ amelde
Ḳomaz bāṭıl ḳılur müzdi ᶜ amelde

---

* ḳāle ᶜ aleyhi's-selām: − İÜ, AG. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Şüphesiz helal bellidir, haram da bellidir; her ikisinin arasında şüpheli olan şeyler vardır.*" (Ebû Dâvud, 2007: III/2).

** "Yine Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Yapılan her iş niyete göre değerlendirilir.*" (Ebû Dâvud, 2007: II/188-189).

4781b işde: işden İÜ, AG.

*** Ebû Dâvud'da (2007) bulunamadı. || İslāmi'l-: īmāni'l- İÜ, AG. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Kendisini (doğrudan) ilgilendirmeyen şeyi bırakması, insanın iyi Müslüman oluşundan kaynaklanır.*" (Yılmaz, 2013: 547-548).

4783b ġayrıya dir anı: bir ġayra anı dir İÜ, AG.

4784b özini: özin SK.

4785b kej: kez SK.

4787a kim: ki SK; sizde: sizden SK..

4789 Şu gün kim vire ecr aᶜ māle ḥażret
Mürāyī ḳullarına diye elbet

4790 Kimüñ-çün eyledüñüzse ᶜ ibādet
Varuñ andan ṭaleb eyleñ siz ücret

4791 Görüñ kim ḫayr anda bulınur mı
Yaḫ̆od andan size dermān olur mı

AG 136a

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ [إِنَّ] أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ قَالُوا [يَا رَسُولَ اللَّهِ] وَمَا الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ قَالَ الرِّيَاءُ إِنَّ اللَّهُ يَقُولُ لَهُمْ يَوْمَ تُجَازَى الْعِبَادُ بِأَعْمَالِهِمُ اذْهَبُوا إِلَى الَّذِينَ كُنْتُمْ تُرَاءُونَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا فَانْظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ عِنْدَهُمْ جَزَاءً*

4792 Gerek pes her ᶜ amelde arı iḫlāṣ
Kim ola Ḥaḳ ḳatında bende-i ḫāṣ

4793 V'eger-nī şirk-i aṣġar didi server
Sevābın ṭāᶜ atüñ bāṭıl ḳılur er

4794 Ḳurʾ ān-ı ḳadīm-ile ṣıfatlandı Muḥammed
Anuñla ḥaḳı bāṭılı faṣl eyledi Aḥmed

4795 Didi server buyurdı Ḥaḳ Taᶜ ālā
Ki benven müşriküñ şirkinden aġnā

İÜ 155b

4796 Ḳıla yaᶜ nī ki bir kişi ᶜ ibādet
Benüm-çün olmaya līkin o ṭāᶜ at

4797 Diye yaᶜ nī ki görsünler namāzum
Ki vardur Ḥaḳḳa bilsünler niyāzum

4790b eyleñ: idüñ SK

* inna'llāhe yeḳūlü: yeḳūlü'llāhü Taᶜ ālā İÜ, AG; tücāze'l-: Metinde "yücāzi'l-"; ile'lleẕīne: li-ālihī İÜ, AG; cezāʾ en: Metinde "ḫayran". || Ebû Dâvud'da (2007) bulunamadı. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam: *'Sizin için en çok küçük şirkten endişe ediyorum.' buyurdu. 'Ey Allah'ın Resul'ü, küçük şirk de ne oluyor?' diye sorduklarında: 'Riyadır.' karşılığını verdi ve şöyle devam etti: 'Allah kıyamet gününde herkes amellerinin karşılığını alacağı sırada riyakârlara 'Dünyadayken amellerinizi kime göstermek için yaptıysanız onların yanına gidin, bakalım yanlarında bu amellere bir karşılık bulacak mısınız!' buyurur.'*" (İmam Ahmed bin Hanbel, 2014: XVI/332-333).

4792a arı: ere SK.

4794: 4801 İÜ, AG.

4797: − SK.

BY 153a

4798 Disünler kim ne ḫˇoş kişi-durur ol
Ki Mevlāsına ol ṭoġrı varur yol

4799 Ben anuñ gibi ṭāᶜ atden berīyem
Beni ṣanmañ ki anuñ āciriyem

قَالَ تَعَالَى أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ فَمَنْ عَمِلَ عَمَلًا وَأَشْرَكَ فِيهِ غَيْرِي تَرَكْتُهُ وَ شِرْكَهُ*

SK 129b

4800 Gel imdi olma ġāfil aç gözüñi
Ḫudāya rāst eyle kendözüñi

4801 Her iş kim ḳılasın Ḥaḳḳ içün eyle
Sözi kim söyleyesin ṭoġrı söyle

4802 Ṣaḳın maġrūr olma bu fenāya
Ki bunda kimse irmedi vefāya

4803 Ḥarīṣ olma vüᶜ ıyşından ḥaẕer ḳıl
Vefā umma ṣafāsından güẕer ḳıl

AG 136b

4804 Müsāfirsin girü gitmege geldüñ
Vaṭan ṭutma ki terk itmege geldüñ

4805 Seni Mevlā ticāret-çün virüpdür
Bu mülke aṣṣı içün gönderüpdür

4806 ᶜ Ömür ser-māyesin virdi saña ol
Daḫı bildürdi aṣṣı idecek yol

4807 Ḳılur bir gün seni ol girü daᶜ vet
İdersin biʾż-żarūrī sen icābet

4808 Suʾāl ider saña ser-māyeden Ḥaḳ
Gerek ola cevābuñ aña elyaḳ

4798a ne: − İÜ.
4798b-4799b: AG'de takdim-tehirli.
4799a gibi: bigi SK, BY.
* ḳāle: ḳāle'llāhü SK; terektühu ve şirkehu: Metinde "fe-ene minhü berīʾün: ben ondan ve o işten uzaklaşırım". || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Ortak koşulanlar arasında böylesi bir ortaklıktan en uzak olan kişi benim! Her kim benimle birlikte başkasını da ortak ederek bir amelde bulunursa (kıyamet gününde) onu bu ortağıyla baş başa bırakırım.*" (Rudânî, 2011: VII/194).
4804b ṭutma ki: ṭutmaġı SK.

4809 Çürütmiş olasın ser-māyeyi vay
Diyesin Ḥaḳ ḳatında bil ki vay vay

İÜ 156a 4810 Gel imdi eyle bunda ḫˇoş ticāret
Ki yaᶜ nī eylegil Ḥaḳḳa ᶜ ibādet

4811 Çü bildüñ bu fenāda yoḳ ḳarāruñ
ᶜ İbādetle geçür hep rūzigāruñ

4812 Ayaḳ başduñ çü dār-ı ġurbete sen
Ṣaḳın bunda idinme hīç mesken

4813 N'idersin meskeni çünkim gidersin
Ḥaḳīḳatdür ki bir gün terk idersin

BY 153b 4814 Yol uzaḳdur azıḳ ṭut yola lāyıḳ
Müsāfir olısarsın bellü bayıḳ

4815 Öñüñde var-durur deryā-yı bī-ḥad
Aña hīç kimse bulmadı ḥad ü ᶜ ad

4816 Buyurmışdur Ebū Ẕerre peyem-ber
Naṣīḥat eylemişdür aña server

4817 Dimişdür kim gemüñi sen yiñi ḳıl
Deriñ deryā-durur öñüñde key bil

4818 Daḫı hem azıġı kāmil ṭut iy yār
Gerek kim gidesin uzaḳ sefer var

SK 130a 4819 Ḳamu ᶜ ömrüñi yaᶜ nī ṭāᶜ at eyle
Ḥaḳı ẕikr eyle dāyim ġayret eyle

4820 Ḫafīf it yüki ṣarpdur yol be-ġāyet
Aġır yük-ile yoḳdur aña ṭāḳat

4809b bil ki: belki İÜ, AG.
4811a fenāda: fenādur SK, BY.
4813a çünkim: çünki SK.
4813b ki bir gün: bugün kim SK, BY.
4817a kim: ki SK.
4817b öñüñde key: öñüñdeki İÜ, AG, SK.
4820a be-ġāyet: ġāyet SK, BY.

4821 Ki yaᶜ nī nefsüñi ḥıfẓ it ḫaṭādan
İşāret böyledür bil Muṣṭafādan

4822 ᶜ Amelde arı iḫlāṣ eylegil sen
Ki görür Ḥaḳ ne ṣādır olsa senden

AG 137a

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ يَا أَبَاذَرٍّ جَدِّدِالسَّفِينَةَ فَإِنَّ البَحْرَ عَمِيقٌ وَخُذِ الزَّادَ كَامِلًا فَإِنَّ السَفَرَ بَعِيدٌ وَخَفِّفِ الحَمْلِ فَإِنَّ العَقَبَةَ كَؤُدٌ وَأَخْلِصِ العَمَلَ فَإِنَّ النَّاقِدَ بَصِيرٌ*

4823 Bu sözi Muṣṭafā kim söyleyüpdür
ᶜ Ulūmuñ cümlesin cemᶜ eyleyüpdür

4824 Ki yaᶜ nī bunda cemᶜ oldı şerīᶜat
Ṭarīḳat hem maᶜ ārif hem ḥaḳīḳat

İÜ 156b

4825 Belī her sözi cāmiᶜ dür resūlüñ
Ki şānı böyledür ṣāḥib-uṣūlüñ

4826 Hemān maᶜ nāyı aḫẕ itmek gerekdür
Ne buyurdıysa ḫˇoş ṭutmaḳ gerekdür

4827 Dimişdür pes bu dünyānuñ fenāsın
Beyān itmişdür uḫrānuñ beḳāsın

4828 Meger kim baᶜ żı aṣḥāba buyurdı
Nebāt u ḳand-ıla anı ṭoyurdı

BY 154a

4829 Didi dünyā-y-içün ᶜ āmil ol iy yār
Ḳıyāmuñ dünyede olduġı miḳdār

4830 ᶜ Amel ḳıl āḫiret-çün şimdi bunda
Ki bāḳī olduġuñ miḳdārı anda

4821b böyledür: bu-durur SK, BY.
4822b olsa: ola SK, BY.
* ḳāle ᶜ aleyhi's-selām: − İÜ, AG; yā Ebā Ẕerrin: − İÜ, AG, BY; keᵓ ūdün: Metinde "ṣaᶜ bun şedīdün". || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam (Ebu Zerri'l-Gıfari'ye) şöyle buyuruyor: "*Ya Ebâ Zer! Vapuru yenile; çünkü deniz derindir. Tekmil azığını al; çünkü sefer uzaktır. Yükünü hafiflet; çünkü dağlar arasındaki yol sarp ve meşakkatlidir. Amelini hâlis kıl; çünkü iyiyi kötüden ayırt eden (Allah) Basîr'dir.*" (İbnü Haceri'l-Askalânî, 1963: 25).
4827b uḫrānuñ: āḫiretüñ SK.
4829b dünyede: dünyāda SK.
4830b anda: bunda SK, BY.

4831 Ḳurʾān-ı ḳadīm-ile ṣıfatlandı Muḥammed
Anuñla ḥaḳı bāṭılı faṣl eyledi Aḥmed

4832 Daḫı bu dünyede Allāh içün sen
ᶜAmel ḳıl ḥācetüñ miḳdārı andan

4833 Cehennemlik ᶜamelden eyle iy yār
Ki ṣabr eyledügüñ miḳdārı fi'n-nār

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اِعْمَلْ لِدُنْيَاكَ بِقَدْرِ مَقَامِكَ فِيهَا وَاعْمَلْ لِاَخِرَتِكَ بَقَائِكَ فِيهَا وَاعْمَلْ لِلّٰهِ بِقَدْرِ حَاجَتِكَ اِلَيْهِ وَاعْمَلْ لِلنَّارِ بِقَدْرِ صَبْرِكَ فِيهَا*

SK 130b 4834 Buyurdı Şeyḫ Şiblī raḥmetu'llāh
Eḥādīṣ kim baña feṭḥ itdi Allāh

4835 Ki ben ḥıfẓ eyledüm dört biñ ḥadīṣi
Ḳamusından çıḳardum bu ḥadīṣi

4836 Ḳamusın fikr itdüm ᶜāḳıl oldum
Ḳodum ġayrı bunuñla ᶜāmil oldum

AG 137b 4837 Daḫı gördüm nebīler serverini
ᶜUlūm-ı evvelīni āḫirīni

İÜ 157a 4838 Bu sözlerde ḳamu derc eylemişdür
Kelāmını cevāmiᶜ söylemişdür

4839 Bize ḫˇoş bildürüpdür bunca aḥvāl
Ki itmeñ hīç dünyā-y-içün aᶜ māl

4840 Fenādur bildüñüz bu bellü bayıḳ
Fenā-y-içün ᶜamel olmaz yaraşıḳ

4831: 4835 İÜ, AG.
4832a dünyede: dünyāda SK.
* fīhā (2.): − BY; fīhā (3.): ᶜaleyhā SK, BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Dünyan için, onda duracağın kadar; ahiretin için, onda kalacağın kadar çalış* (Yılmaz, 2013: 249). *Cenab-ı Hakk'a, muhtaç olduğun kadar itaat et! Cehennem ateşine dayanacağın kadar günah işle!*" (Kaynak bulunamadı).
4834b kim: − SK.
4836: − SK.
4838b kelāmını: kelāmın SK.
4839a bunca: niçe SK, BY.

4841 ᶜ Amel ᶜ uḳbā-y-içün ḳılmaḳ gerekdür
Beḳā-y-içün ᶜ ibādet yigirekdür

4842 Çün anuñ yoḳ beḳāsına nihāyet
Nihāyetsüz gerekdür ṭāᶜ at elbet

BY 154b

4843 Ḫudāya çünki bī-ḥadd oldı ḥācet
Aña olmaḳ gerek cümle ᶜ ibādet

4844 Degül mümkin çü nāra ṣābir olmaḳ
Gerekdür maᶜ ṣıyet terkini urmaḳ

4845 Fenāyı ḳo gel imdi ṭut beḳāyı
Gice gündüz düriş iste liḳāyı

4846 Kim oldı buldı dünyādan ṣafāyı
Kim oldı çekmedi bunda cefāyı

4847 Hezārān biñ senüñ bigi ki geldi
Ne maḳṣūd aldı bunda ne ḫˇo güldi

4848 Ölürsin ᶜ āḳıbet sen daḫı iy cān
Gidersin aġlayu bundan peşīmān

4849 Bu deñlü kim ᶜ ömür sürdüñ cihānda
Ne taḥṣīl eyledüñ bunca zamānda

4850 Saña bu ḥāṣıluñdan ṣorısarlar
Aña göre cezāñı viriserler

4851 Bu dünyāyı senüñ-çün ḳıldı Allāh
Seni kendü-y-içün yaratdı ol şāh

4852 Eger sen Ḫaḳḳ içün ḫıdmet ḳılasın
Saña ḫıdmet ider dünyā bilesin

4841a ḳılmaḳ: olmaḳ SK, BY.
4841b yigirekdür: yigrekdür İÜ, AG.
4844b terkini: terkin SK.
4846b bunda: bundan SK.
4847b ḫˇo: ḫˇod SK.

4853 Ezel bu dünyeye buyurdı ḥażret
Baña kim ḫıdmet itse eyle ḫıdmet

SK 131a

4854 Saña kim ḫıdmet itse ḳullan anı
Ki tā ḳullıḳ içinde çıḳa cānı

İÜ 157b

كَمَا قَالَ تَعَالَى يَا دُنْيَا مَنْ خَدَمَنِى فَاخْدِمْهُ وَ مَنْ خَدَمَكَ فَاسْتَخْدِمْهُ*

AG 138a

4855 Bil imdi kim Ḫudā ḳatında dünyā
Kim üvez ḳanadınca yoḳdur aṣlā

4856 Bu deñlü dünyenüñ ḳadri olaydı
Bir içim ṣu ᶜ adūya virmeyeydi

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ لَوْ كَانَتِ الدُّنْيَا تَعْدِلُ عِنْدَ اللَّهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا [مِنْهَا] شَرْبَةَ مَاءٍ**

4857 Buyurdı bir ṣaḥābīye peyem-ber
Naṣīḥat eyledi yaᶜ nī ki server

4858 Didi dünyāya raġbet ḳılma bir dem
Olur ġurbetde nitekim bir ādem

4859 Vaṭan yaᶜ nī ki ṭutma bu fenāda
Maḳām idinesin tā kim beḳāda

4860 Ġarībler gibi ol dünyā içinde
Ki mesken bulasın ᶜ uḳbā içinde

4853a dünyeye: dünyāya SK.

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere*: Ey dünya! Her kim bana hizmet ederse sen de ona hizmet et. Her kim sana hizmet ederse onu hizmetinde kullan.*". Bu kudsî hadis, biraz farklı bir lafızla Ebû Nuaym el-Isbehânî'nin *Hilye*'sinde (2015: II/477) yer almaktadır: " أَوْحَى اللهُ تَعَالَى إِلَى الدُّنْيَا أَنِ اخْدُمِي مَنْ خَدَمَنِي وَأَتْعِبِي مَنْ خَدَمَكِ: *Allah dünyaya vahyedip 'Bana hizmet edene hizmet et, sana tâbi olanı yor.*' buyurmuştur."

4856a dünyenüñ: dünyānuñ SK.

** taᶜ dilü: Metinde "tezinü". || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Şayet dünya, Yüce Allah'ın katında bir sivrisineğin kanadı kadar bile değer taşısaydı, ondan kâfire bir yudum su dahi içirmezdi.*" (Rudânî, 2011: VII/151).

4857b ki: kim SK.

4859b idinesin: idinesiz SK.

4858-4888: − BY.

4861 Veyā yoldan geçici gibi ol sen
O deñlü lezzet alġıl bu fenādan

4862 Buña yaᶜnī ki māyil olma aṣlā
Ki raḥmet ola saña dār-ı ᶜuḳbā

4863 Daḫı ḳabr ehli ṣayġıl kendözüñi
Ki yaᶜnī ölmişe ṣayġıl özüñi

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ لِاِبْنِ عُمَرَ كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَوْ كَأَنَّكَ عَابِرُ سَبِيلٍ وَعُدَّ نَفْسَكَ مِنْ أَهْلِ الْقُبُورِ*

4864 Ḫurūc it yaᶜnī kim şeyṭān evinden
Saña tā feyż ire Raḥmān evinden

4865 Ki yaᶜnī nefs ilinden gel güzer ḳıl
Ḳurasın tā ki ḳalb ilinde menzil

4866 Ġarībler gibi yaᶜnī nefs ilinde
Sefer ḳıl ḳonma anuñ menzilinde

4867 Ḳurᵓān-ı ḳadīm-ile ṣıfatlandı Muḥammed
Anuñla ḥaḳı bāṭılı faṣl eyledi Aḥmed

İÜ 158a 4868 Daḫı ölmezden öñ nefsüñi öldür
Gereklü Ḥaḳ ḳatında bil ki oldur

4869 Hem andan ḳıl tecāvüz rūḥ iline
İresin anda tā ᶜirfān güline

SK 131b 4870 Pes andan daḫı seyr it sırra iy şāh
Ki cebrūt ilini feth ide Allāh

4861a yoldan: yolda SK.
* ᶜaleyhi'-selām: − İÜ, AG; ke-enneke: − İÜ, AG, SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın [Abdullah] ibn Ömer'e buyurduğu üzere: *Dünyada bir yabancı veya bir yolcu gibi ol. Ve kendini kabir ahalisinden biri olarak kabul et.*" (Rudânî, 2011: VIII/372).
4864a kim: ki SK.
4864b ire: ola SK.
4865a ilinden: evinden AG; gel: − SK; güzer: güzār SK.
4867: 4870 İÜ, AG. AG'de 138b sayfasının başı.
4868a "**Mūtū ḳable en temūtū:** *Ölmeden önce ölünüz.*" (Keleş, 2016: 392) hadisine telmih vardır.
4868b bil ki: belki SK.
4869a ḳıl: − SK; tecāvüz: tecāvüz eyle SK.

AG 138b

4871 Pes evvel ḳılasın ifnāʾ-i efʿāl
Ki rūḥ ilinde böyle olur aḥvāl

4872 Hem andan ḳılasın ifnā ṣıfātı
Hem andan ḳılasın ifnāʾ-i ẕātı

4873 Ġarīb ol meyl ḳılma rūḥ iline
Güẕer eyle iriş Sübbūḥ iline

4874 Müsāfir ol geçegör sırr ilinden
Ki şerbet içesin vaḥdet gölinden

4875 Seni ḳabr ehli ṣay yaʿnī fenā ol
İriş ẕāt-ı Ḫudāya tā beḳā bul

4876 Eger ölmezden öñdin sen ölesin
Ol iḳlīme varup sulṭān olasın

4877 Gel aldanma bu dünyā niʿmetine
Ki āḫir düşmeyesin zaḥmetine

4878 Bunuñ bil niʿmetidür semm-i ḳātil
Virür dil aña her kim ola ġāfil

4879 Bugün īmānı görgil sen ġanīmet
Yiter dünyā içinde saña niʿmet

4880 Ki bundan özge niʿmet yoḳ-durur hīç
Hem ansuz daḫı leẕẕet yoḳ-durur hīç

4881 Daḫı olmaḳ dilerseñ bunda mesrūr
Saña Ḳurʾān besdür ki_ol-durur nūr

4882 Meserret anuñ-ıla idesin sen
Anuñ ġayrı sözi terk idesin sen

4883 Daḫı eşġāl-i dünyādan ṣalātı
Ḳabūl it kim virür ḳalbe ḥayātı

4871a evvel: andan SK.
4872b ifnāʾ-i ẕātı: ifnā ṣıfātı SK.
4875b Ḫudāya: beḳāya İÜ, AG.
4881b besdür: pes-durur SK.

İÜ 158b

4884 Ḳamu şuġlüñ aña ṣarf idegörgil
Düşür Ḥaḳdan yañaya gidegörgil

4885 Saña şuġlüñde kāfīdür namāzuñ
Ki_idesin Ḥaḳḳa her demde niyāzuñ

4886 Daḫı ölmek saña yitmez mi ᶜ ibret
Görürsin bulur andan cümle ḥayret

4887 Gelenler bu cihāna küllī gitdi
Ḳara yir altına girdi vü yitdi

4888 Belürmez kimsenüñ nām u nişānı
Bil imdi böyle aḥvāl-i cihānı

AG 139a

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ **كَفَاكُمْ مِنْ نَعِيمِ الدُّنْيَا اَلْاِيمَانُ وَمِنْ سُرُورِ الدُّنْيَا اَلْقُرْآنُ وَمِنْ اَشْغَالِ الدُّنْيَا اَلصَّلَوةُ وَمِنْ عِبْرَةِ الدُّنْيَا اَلْمَوْتُ***

SK 132a|BY 155a

4889 Ṭaleb ḳıl imdi gel īmān-ı kāmil
Kim olur Ḥaḳ tecellīsiyle ḥāṣıl

4890 Ola ger niᶜ metüñ itmāmıdur ol
Tażarruᶜ it Ḥaḳa kim feṭḥ ide bol

4891 Ṭaleb ḳıl feṭḥ ola esrār-ı Ḳurᵓ ān
Ki ilhām ola saña sırr-ı Sübḥān

4892 Ṭaleb ḳıl ki_olasın Allāha vāṣıl
Ki vuṣlatda olur maḥṣūl ḥāṣıl

4884b Bulur andan cümle ḥayret-i dil SK.
4885-4886: − SK.
4887b yitdi: yatdı SK.
4888b bil imdi böyle: ki bil böyledür SK.
* BY'de yok; kemā: − SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Size dünya nimetinden iman, dünya sevincinden Kur'an, dünya meşguliyetinden namaz ve dünya ibretinden ölüm yeter.*" (Kaynak bulunamadı).
4890b it: ḳıl SK, BY.
4891: − SK.
4892b maḥṣūl: taḥṣīl SK, BY.

4893 Ṭaleb ḳıl ki_ölesin ölmezden öñdin
Saña cām-ı ecel gelmezden öñdin

4894 Ḥaḳīḳat fānī sensin bāḳī Allāh
Seni sen terk iderseñ olasın şāh

4895 Fenā-fi'llāha ir sulṭān olasın
Virürseñ cānuñı biñ cān alasın

4896 Sözinden serverüñ bu ṭoġdı maᶜ nī
Ḥaḳuñ ġayrını fānī bile yaᶜ nī

4897 Ki bu dünyā fenādur ṭurmaḳ olmaz
Göñül hergiz fenāya virmek olmaz

İÜ 159a

4898 Çü bizden ilerü geldi vü gitdi
Bular geçdi vü nevbet bize yitdi

4899 Ḳoñ imdi māsiva'llāhı didi ol
Gidersiz cümle va'llāhi didi ol

4900 Be-ġāyet şefḳatinden bize sulṭān
Naṣīḥat eyledi kim ṭuta her cān

4901 Didi hem size taᶜ līm eyledük biz
Bize irmeyene taᶜ līm idüñ siz

4902 Ḫudāya cān u dilden ḳul olalar
Ḥaḳuñ ḳatında ḫˇoş maḳbūl olalar

4903 Ḥaḳı vü hem resūli cān u dilden
Seveler kim murād oldur ᶜ amelden

4904 Ḳurˀ ān-ı ḳadīm-ile ṣıfatlandı Muḥammed
Anuñla ḥaḳı bāṭılı faṣl eyledi Aḥmed

4893a-b öñdin: evvel İÜ, AG || **Mūtū ḳable en temūtū:** bk. 4868a dipnot.
4895: − SK.
4896a ṭoġdı: oldı SK, BY.
4896b ġayrını: ġayrın SK.
4898b bular geçdi vü: bulardan geçdi SK, BY.
4904: 4906 İÜ, AG. AG'de 139b sayfasının başı.

BY 155b

4905 Maḥabbetdür ḳamunuñ mebdeʾ i hem
Maḥabbetle ḳılur taḥṣīl ādem

4906 Nicesi sevmesün bir kimse anı
Nice yā virmesün yolında cānı

AG 139b

4907 Ki maḳṣūdıdur ol bu mümkinātuñ
Daḫı maḥbūbıdur ol pāk-ẕātuñ

4908 Ṭabīb oldur ḳamu dermān andan
Şefāʿ at umar ins ü cān andan

4909 Ben-i maḥrūr-ı nār-ı derd ü ḥasret
Ḫudā birdür ḳıluram ḫˇoş şehādet

SK 132b

4910 Muḥammed ḳulıdur daḫı resūli
Ḥabīb idindi ol ṣāḥib-uṣūli

4911 Bize erkān-ı dīni itdi taʿ līm
Ḳamu esrārını hem ḳıldı tefhīm

4912 Ḳavī ḥuccetle iṣbāt eyledi ol
Ki āsān itdi bize gitmege yol

4913 Bunuñ-çün gelmiş-idi hep bitürdi
Ḥaḳuñ emrini yirine yitürdi

4914 Tamām oldı çü dünyāda maṣāliḥ
Rücūʿ itdi girü ol yār-ı ṣāliḥ

İÜ 159b

4915 Eger müştāḳ-ısañ YŪSUF cemāle
Yolın ṭut kim irişesin viṣāle

4916 Dimekle kāmil olmaz bil maḥabbet
Gerek muḥkem ola sende şerīʿ at

4905a ḳamunuñ: anuñ SK.
4905b taḥṣīl: taḥṣīli SK.
4909a ben-i: sen SK.
4909b ḳıluram: ḳıluruz SK.
4912b āsān: − SK.
4913b emrini: emrin SK.
4914a çü: bu SK, BY.

4917 Maḥabbet daᶜ vīsin nice idersin
Ṭarīḳuñ çün ḫilāfınca gidersin

4918 Dil ü cāndan anuñ emrin tamām it
Hezārān biñ ṣalāt-ıla selām it

4919 Dilerseñ göresin nūr-ı ṣafāyı
Ṣalavāt-ıla yād it Muṣṭafāyı

Ḳaṣīde
Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

4920 Elā iy nūr-ı Rabbānī çü geldüñ ḥayy-ı bāḳīden
Pür itdüñ rūy-ı ekvānı cemāl-i lā-yezālīden

BY 156a 4921 Yüzüñ *Sebᶜa'l-Meṣānī*dür sözüñ Kevṣer gözüñ *mā zāġ*
ᶜ Aceb şekl ü şemāyilsin muᶜ allāsın miṣālīden

4922 Ḳamu ᶜ ālem vücūduñdan vücūdın ᶜ āriyet aldı
Senüñ ẕātuñ ḥaḳīḳatde gelüpdür kenz-i maḫfīden

4923 Taᶜ ālā lā-taᶜ ayyünden taᶜ ayyün virdi sen şāha
Anuñ-çün kevne geldüñ sen ki ḥükm eyle_oldı ḳāżīden

AG 140a 4924 Ridāᵓ -i kibriyāsın sen daḫı hem berzaḫ-ı ekber
Ḥaḳīḳatde teraḳḳīdür ne ġam ẓāhir tedennīden

4925 Kelāmuñ dürc-i ḥikmetdür yüzüñdür *ve'ḍ-ḍuḥā* iy cān
İÜ 160a Cemālüñ nūr kesb itdi ezel nūr-ı cemālīden

4926 Şeb-i deycūr olur dirler budur ḥikmet bu deycūra
Yüzüñ üstinde zülfeynüñ urur pertev celālīden

4927 Cihāna ṣalmadın sāye vücūdı ᶜ arş u kürsīnüñ
Bu cümle ᶜ āleme raḥmet gelüpsin Ḥaḳ Taᶜ ālīden

4921a gözüñ: yüzüñ İÜ, AG. || [Veleḳad āteynāke] **sebᶜan mine'l-meṣānī** [ve'l-Ḳurᵓāne'l-ᶜaẓīme]: *"And olsun, biz sana **tekrarlanan yedi ayeti** ve büyük Kur'an'ı verdik."* (Hicr 15/87). || "**mā zāġ**" için bk. 588b dipnot.
4922a vücūdın: senüñ SK.
4923b sen: − SK.
4925a ḥikmetdür: ḥikmetden İÜ, AG. || **ve'ḍ-ḍuḥā** için bk. 583b dipnot.
4926-4927: SK'de takdim-tehirli.
4926b zülfeynüñ: zülfinüñ İÜ, zülfüñ SK; pertev: per ü SK.

4928 Ḫayāl-i naḳşuñı cānā göñül kim eyledi taṣvīr
Uṣandı mā-sivādan hep dem urmaz ol cevārīden

SK 133a 4929 ᶜ Aceb midür güneş her gün cihāna fer vire düpdüz
Ki nūrın kesb idüpdür ol ezel sen nūr-ı ṣāfīden

4930 Ne vaṣf idersem andan sen muᶜ allāsın müzekkāsın
Nice medḥ irişe lāyıḳ saña ṭāġī vü bāġīden

4931 Nicesi virmeyem cānı yoluñda iy cihān-ārā
Ki cāna ẕerre-i şevḳuñ irişdi faż̈l-ı Bārīden

4932 Şehā ᶜ ışḳuñ şarābından içür kim mest ola cānum
Viṣāle ḥasret olmışdur ṭadur ol ḫamr-ı aᶜ līden

4933 Dü-ᶜ ālem ḳapuña bende biriyem bunlaruñ ben de
Ḳabūl it yā resūla'llāh bize keşf it maᶜ ānīden

İÜ 160b 4934 Bi-ḥamdi'llāh ki sen şāhı bize raḥmet virüpdür Ḫaḳ
Bu inᶜ āmı ki ḳılmışdur ne pervā pes maᶜ āṣīden

4935 Velīkin baḥr-ı ᶜ işyāna ṭalupdur cümle-i ümmet
Meger ᶜ avn irişe senden döne anlar bu fānīden

4936 Şefāᶜ at şemᶜ ini yandur ḫaṭā deycūrı maḥv olsun
Elüm ṭut ḳaldum ayaḳda göñül geçmez melāhīden

4937 Ne kim emr oldı-sa Ḫaḳdan bize sevḳ eyledüñ anı
Göñül levḥinde naḳş itdüñ alup dīvān-ı şāhīden

BY 156b 4938 Cemāle ḳatı müştāḳam baña raḥm eyle iy server
Ḫicābı refᶜ idüp göster bize nūr-ı tecellīden

4928a naḳşuñı: naḳlüñi SK.
4929b idüpdür: ider SK; sen: − BY.
4932a içür kim mest ola cānum: viṣāle ḥasret olmışdur İÜ, AG.
4932b viṣāle ḥasret olmışdur: içür kim mest ola cānum İÜ, AG.
4933a biriyem bunlaruñ: bunlaruñ biriyem SK.
4933a-b biriyem bunlaruñ ben de-ḳabūl it yā resūla'llāh: AG'de takdim-tehirli.
4934a raḥmet virüpdür: virüpdür ol SK.
4934b ki: kim SK.
4935: − SK.
4937a anı: şāhā SK.

4939 İlāhī **YŪSUF**uñ cānı vü göñli saña ᶜāşıḳdur
Mezīd it luṭf idüp her dem aña ᶜışḳ-ı ilāhīden

4940 Niyāz içre ḳapusında yüzüm ḫāk ideyim her dem
Ola bir dem ki_ire şefḳat o sulṭān-ı Ḳureyşīden

4941 Aña vü āline Ḥaḳdan ṣalāt-ıla selām olsun
Ki her demde hezārān biñ irişsün feyż-i vālīden

Beyānu İrtiḥāli Seyyidi'l-Mürselīn min-Dāri'l-Fenā'i ilā-Dāri'l-Beḳā

İÜ 161a|AG 140b 4942 Elā iy söz-ile sāzende ᶜāşıḳ
Gerekdür sözüñe sāzuñ muṭābıḳ

4943 Gel imdi naġme-sāz it derd-i dilden
Ki peydā ola dūdı her göñülden

4944 Çıḳup eflāki ol dūd ide iḥrāḳ
Görüben ᶜarş ide ṭāḳatin ṭaḳ

4945 Gel imdi girü meclis eyle bünyād
Ki cān terkin ide_anda niçe Ferhād

4946 Ciger ḳanından it anuñ şarābın
Dil-i ᶜuşşāḳdan eyle kebābın

4947 Firāḳ u nāleñi ḳānūn eyle
Bu ḥasret içre dil pür-ḫūn eyle

SK 133b 4948 Ḳıl eşküñ ḫāne-i dil içre sāḳī
Kim eşk-i çeşm ola cānuñ meẕāḳı

4939a saña: aña İÜ, AG.
4940a ideyim: iderüm SK.
4942b gerekdür: gerekdür ki SK.
4943b ola: ide İÜ, AG.
4945b terkin: terk SK, BY.
4947b ḥasret içre dil: ḥasretden ciger SK, BY.
4948a ḳıl: ḳul (?) İÜ.

4949 Bu meclisde melāʾik ola mestān
Felekler yırta ḥayretden girībān

4950 Bu meclis içre ḳıl ervāḥı sen ʿūd
Kim ide ḳubbe-i eflāki pür-dūd

4951 Görüp ol dūdı biñ āh ide Rıḍvān
Ḳamu pür-ġamm ola vildān u ġılmān

4952 Şerārından bu āhuñ şems ü meh-tāb
Yanup odlara ola cümle pür-tāb

BY 157a 4953 Gel imdi fānī külḫandan ḥaẕer ḳıl
O bāḳī gülşene bundan güẕer ḳıl

4954 Çü bildüñ yoḳ vefāsı bu cihānuñ
Ḫayāline ḳapılma bu fenānuñ

4955 Göñülden derd-i sūzuñ āşikār it
Bu sūz-ıla cihānı pür-şerār it

4956 Ki yansun bu şererden cümle gülşen
Eger ʿAdn-ise olsun ḳara külḫan

4957 Felekler cümle itsün dīde giryān
Ciger ḳanından itsün dāmenin ḳan

4958 Maʿādin döymeyüben bu şerāra
Eger lüʾlüʾ-se olsun seng-i ḫāra

İÜ 161b 4959 Düşüp tābı anuñ serv-i revāna
Eger Ṭūbā-y-ısa dönsün ḫazāna

4960 Çemenler bu firāḳuñ āteşinden
Heşīm olsun ḳuruyup yirlerinden

4949a mestān: dem-sāz İÜ, AG.
4949b ḥayretden: ḥayretde SK.
4952b odlara: otlara İÜ.
4956a ki: çü SK.
4956b külḫan: gülşen SK.

AG 141a

4961 Bu meclisde bilinsün yad u dāniş
Ḳoparsun dāniş olan zār u nāliş

4962 İlāhī bizi andan ḳılmaġıl yad
Bu derd-ile ḳılavuz tā ki feryād

Beyānu Marażı Resūli'llāh Ṣalla'llāhü ᶜAleyhi ve Sellem

4963 Pes altmış üç yaşına yitdi ol şāh
Ki taḳdīr ol ḳadar ḳılmışdı Allāh

4964 Olupdı elli üç yıl Mekkede bil
Medīne oldı on yıl aña menzil

4965 Ḳamu dīn emrini tekmīl ḳıldı
Mühimmātı ḳamu taḥsīl ḳıldı

SK 134a

4966 Şu deñlü urdı şerᶜ üñ baḥrı emvāc
Girür oldı ḫalāyıḳ dīne *efvāc*

4967 ᶜAlīden geldi bu nevᶜa rivāyet
Ki bir gün oturup ol kān-ı raḥmet

4968 Maᶜ ārif gencinüñ ḳuflin açardı
Ḳamu aṣḥāba lüᵓ lüᵓ ler ṣaçardı

BY 157b

4969 Müşerref eyler-idi kāyinātı
İçürürdi bize āb-ı ḥayātı

4970 Dem irmezdi bizüm ol vaḳtümüze
Ki ḳıymet yoḳdı vaḳd-i naḳdümüze

4971 O meclisde irüpdi cāna lezzet
Resūle geldi ol dem peyk-i ḥażret

4961b zār u: rāz-ı İÜ, AG.
4962a andan: anda SK.
4963b ḳılmışdı: ḳılmışdur SK.
4964a olupdı: olupdur SK; Mekkede bil: Mekke menzil SK, BY.
4966a baḥrı: − SK.
4966b girür: girü SK.
4968-4969: SK'de takdim-tehirli.
4968a maᶜ ārif: maᶜ ānī SK; gencinüñ: dürcinüñ SK.

4972 Didi Rabbüñ saña ḳıldı selāmı
Benümle saña gönderdi peyāmı

4973 Ḳamu emrüñ senüñ ikmāl ḳıldı
İẕā cāʾ sūresin inzāl ḳıldı

4974 Didi kim baᶜ de-mā vuṣlat demidür
Ki şimden girü rāḥat ᶜ ālemidür

İÜ 162a

4975 Eyü çekdi fenāda zaḥmeti ol
Gelüp dergāha bulsun vuṣlatı ol

4976 Baña gerçi olur her yirde vāṣıl
Gerek kim aradan refᶜ ola ḥāyil

4977 Ne yiriydi anuñ dünyā-yı fānī
Velīkin maṣlaḥat-çün virdüm anı

4978 Çün ol emri tamām eyledi ol yār
Beḳā mülki anuñdur daḫı dīdār

AG 141b

4979 Müşerref oldı andan cümle eşbāḥ
Münevver olsun andan cümle ervāḥ

4980 Ḳaçan olur ḳafes yiri hümānuñ
Beḳā gülzārıdur seyrānı anuñ

4981 İşitdi bu sözi maḥbūb-ı ḥażret
Münevver çehresini ṭutdı ṣufret

4982 Daḫı hem çeşm-i *mā zāġ*ından ol cān
Revān eyledi ol dem āb-ı bārān

4983 Mübārek ḫāṭırın ṭutdı melālet
Didi iy yār-ı ṣādıḳ peyk-i ḥażret

4973b inzāl: irsāl SK, BY.
4975b dergāha: dergāhuma SK.
4977a yiriydi: yiridür SK, BY.
4979a andan: anda SK.
4979b: − SK.
4980: − SK.
4981a İşitdi çünki vaḥy-i Ḥaḳḳı ḥażret SK.
4982a “**mā zāġ**” için bk. 588b dipnot.

4984 Ölümden ġam yimem *ḥāşā ve kellā*
Ki Ḥaḳ dünyāyı elbet ḳılur ifnā

4985 Direm kim ben gidicek n'ola ümmet
Ne ḳıla bilmezem bunlara ḥażret

BY 158a 4986 Eger bilsem ki ümmet ola āzād
Ḳamu ġamdan olurdı cān u dil şād

SK 134b 4987 Dönüp Cibrīl didi kim yā Muḥammed
Ḫudādan sen muẓaffersin mü^{c} ebbed

4988 O dem Ḥaḳ ḳıldı merḥūm ümmetüñi
Ki gönderdi bulara ḥażretüñi

4989 Şol ümmet kim resūli olasın sen
Dirīġ itmez Ḫudā luṭfını andan

4990 Ezelde raḥmetin yüz baḫş ḳıldı
Anuñ bir ḳısmını dünyāya şaldı

4991 Virüp ṭoḳsan ṭoḳuzın yüce Sübḥān
İder ^{c}āṣīlere maḥşerde iḥsān

İÜ 162b

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ جَعَلَ اللَّهُ رَحْمَتَهُ مِائَةَ قِسْمٍ قِسْمٌ مِنْهَا اَرْسَلَ اِلَى الدُّنْيَا وَ تِسْعٌ وَ تِسْعُونَ مَوْقُوفٌ بِالْمَحْشَرِ*

4992 Çü bu sözi işitdi şāh u sulṭān
Mübārek ḫāṭırına irdi ferḥān

4993 Ḥaḳa çoḳ ḳıldı ḥamd-ile ṣenāyı
Hem itdi ümmete ol dem du^{c} āyı

4984a **ḥāşā ve kellā**: "Allah korusun, katiyen".
4985a n'ola: yola SK.
4989b andan: senden SK.
4991a ṭoḳuzın: ṭoḳuzı BY.
* ersele: − İÜ, AG; tis^{c} ūne: tis^{c} ūne ḳısmün SK, BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Allah rahmetini yüz parça olarak yarattı. Onlardan birini dünyaya gönderdi, doksan dokuzu ise mahşer günü için tutulmuştur.*" Bu hadis-i şerif, farklı bir lafızla Celâleddîn es-Suyûtî'nin *el-Câmi'u's-Sağîr*'inde (2015: VI/370) mevcuttur: اَلرَّحْمَةُ عِنْدَ الله مِائَةُ جُزْءٍ فَقَسَمَ بَيْنَ الْخَلَائِقِ جُزْأً وَ اَخَّرَ تِسْعاً وَتِسْعِينَ اِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ *"Yüce Allah'ın katında rahmet yüz bölümdür. Bunlardan birini yarattıkları arasına koyarken doksan dokuzunu kıyamet günü için saklamıştır."*
4993a çoḳ: çün SK.

4994 Pes andan ᶜ Āyişe ḳatına girdi
Başın ṭutmış ṭurur ᶜ Āyişe gördi

4995 Didi kim n'oldı ḥālüñ yā Ḥumeyrā
Didi kim başum aġrır iy dilārā

4996 Didi başuñ ṣudāᶜ ı bende kim var
Ki rubᶜ ı kimsede hīç olmaz iy yār

AG 142a 4997 Naẓar eyledi bānū gördi sulṭān
Ṣararmış beñzi olmış cismi lerzān

4998 Yüregi döymeyüben ᶜ aḳlı şaşdı
Hemān-dem serverüñ üstine düşdi

4999 Didi cānlar senüñ yoluña ḳurbān
Ne geldi saña böyle olduñ iy cān

5000 Didi başum dime sen yā Ḥumeyrā
Baña baş aġrısı kim oldı peydā

5001 Kimesne vaṣf idemez işbu ḥāli
Pes iḥżār eyledi anda Bilāli

BY 158b 5002 Ṣalā eyle didi aṣḥāb gelsün
Ḳamusı mescidüme ḥāżır olsun

5003 Baña emr oldı kim ben gidem elbet
Çeke anlar benüm-çün derd-i fürḳat

5004 Gelüp görsünler anlar bini bir dem
Naṣīḥat eyleyeyin anlara hem

SK 135a 5005 Göreyin yüzlerini anlaruñ ben
Ki ayrılsam gerekdür ben olardan

4996a kim: ki SK.
4996b hīç: − SK.
4997b ṣararmış: ṣararmışam SK.
4998a döymeyüben: döymeyüp SK.
5002a aṣḥāb: aṣḥāba SK, BY.
5004a gelüp: gelüben SK.

5006 Bilāl anı işidüp oldı giryān
Didi yoluña yüz biñ cān ḳurbān

İÜ 163a

5007 Gelüben ḳıldı aṣḥāba ṣalāyı
Dirilüp gördiler ol görklü ayı

5008 Muḳātil bir daḫı ḳıldı rivāyet
Çün indi servere naṣr içün āyet

5009 İşidüp cümle aṣḥāb oldı şādān
Velīkin İbni ᶜ Abbās oldı giryān

5010 Didi server niçün aġlarsın iy yār
Didi kim ẓāhir oldı bir ᶜ aceb kār

5011 Baña bir maᶜ nī gösterdi bu āyet
Ki bunda intiḳāle var işāret

5012 Didi server budur maᶜ nī muḥaḳḳaḳ
Beni dergāha daᶜ vet eyledi Ḥaḳ

5013 Çü mescid içre cemᶜ oldı ṣaḥābī
Küsūf olmış görürler āfitābı

5014 Ḳamusı aġlaşup didiler iy cān
Ḳamunuñ cānı olsun saña ḳurbān

5015 Ṭuruban minberine çıḳdı server
Naṣīḥat ḳıldı anlara peyem-ber

AG 142b

5016 Pes itdi ḥamdeleyle feṭḥ-i bābı
Dönüben bunlara ḳıldı ḫiṭābı

5017 Didi pes *küllü şeyʾin hālikün* ol
Aña göre gerekdür ṭutasız yol

5018 Göñül dünyāya virmek bī-vefādur
Kim anuñ hep ṣafāsı pür-cefādur

5015b ḳıldı anlara: anlara ḳıldı SK.
5016a itdi: andan İÜ, AG.
5017a **Küllü şeyʾin hālikün** [illā vechehū]: *"…O'nun zatından başka **her şey yok olacaktır**…"* (Kasas 28/88).

BY 140a[*]

5019 Anuñ-çün sizi ḫalḳ eyledi Allāh
Biline tā cihānda bende vü şāh

5020 Muᶜ ayyen bildüñüz ḳādir Ḫudādur
Resūli hem Muḥammed Muṣṭafādur

5021 Ḫaber virdi size Ḥaḳdan resūli
Ḳamu bildürdi hep reddi ḳabūli

5022 Şu yol kim ben didüm adın şerīᶜ at
Gerek naḳṣ itmeyesiz andan elbet

5023 Benüm şerᶜ ümden ol kim ḳıldı noḳṣān
Bilüñ kim nāḳıṣ oldı anda īmān

İÜ 163b|SK 135b

5024 Şular kim şerᶜ i ortadan götürdi
Bilüñ taḥḳīḳ kim dīnin yitürdi

5025 Ḥaḳuñ emrinde nefse cebr idüñ siz
Ḫudādan her ne gelse ṣabr idüñ siz

5026 Ḥaẕer ḳıluñ daḫı nehy itdüginden
Ṭutuñ sünnetleri kim ḳılmışam ben

5027 Ṭutuñ emmāre nefsi size düşmen
Ki ḫālī olmaz ol ḥırṣ u emelden

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ **اَعْدَى عَدُوِّكَ نَفْسُكَ الَّتِي بَيْنَ جَنْبَيْكَ**[**]

5028 Ḫaṭānuñ başıdur çün ḥubb-i dünyā
Ṭoġar andan niçe āṣām-ı ᶜ uẕmā

5029 Bu dünyāyı size dām itdi şeyṭān
Gerek andan ḥaẕer ḳıla her insān

5030 Temīz eyleñ ḥalālı vü ḥarāmı
Ḫudāyı ẕikr idüñ siz ha müdāmī

---

[*] 5019-5321. beyitler 140a-148b sayfalarında bulunmaktadır.
5024b dīnin: dīni SK.
[**] ḳāle: ḳāle'n-nebiyyü SK, BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor*: En azılı düşmanın sende bulunan nefsindir*." (Yılmaz, 2013: 13).
5029a şeyṭān: sulṭān SK.

5031 Arada ẓulm ü fitne eylemeñ siz
Daḫı ġaybet sözini söylemeñ siz

5032 Cihānda ᶜadl ü dād eyleñ hemīşe
Ġazāyı dāyim eyleñ size pīşe

5033 Şu söz kim söyledüm ben söyleñüz siz
Şu fiᶜli ki_eyledüm ben eyleñüz siz

AG 143a 5034 Cihānda ṣaḳlañuz siz dāyim ādāb
Size tā Ḥaḳ ḳatında feṯḥ ola bāb

BY 140b 5035 Şu deñlü eyledi vaᶜẓını sulṭān
Yarıldı sīne oldı dīde giryān

5036 Daḫı didi ki iy aṣḥāb-ı cānī
Bu deñlü ki_eyledüm dīnden beyānı

5037 Size yaḫşı nübüvvet eyledüm mi
Mühimm olanı dīnde söyledüm mi

5038 Didiler kim *cezāke'llāhü* iy cān
Bize taᶜlīm itdüñ dīn ü īmān

5039 Nübüvvet bize irgürdüñ Ḫudādan
Bize müşfiḳsin atadan anadan

İÜ 164a 5040 Bizi Ḥaḳ yola daᶜvet eyledüñ sen
Ḳamu vaḥy-ile ḥuccet eyledüñ sen

5041 Hīç eksük ḳalmadı ḳamu yitürdüñ
Ki dīn emrin tamām itdüñ bitürdüñ

SK 136a 5042 Ḫiṭāb itdi dönüp yārenlerine
Ki ḥaḳḳın vire bunlar birbirine

5031b sözini: sözin SK.
5036b dīnden: dīnde SK.
5038a **cezāke'llāhü**: "Allah sana iyilikler versin."
5040b vaḥy-ile: vech-ile SK, BY.
5041b bitürdüñ: yitürdüñ İÜ, SK.

5043 Didi hem cümleñüz bu işi bilsün
Kimüñ var-ısa ḥaḳḳı benden alsun

5044 Ki yarın istemeye Ḥaḳ ḳatında
Bana güç olmaya Ḥaḳ ḥażretinde

5045 Ki hergiz kimse ḥaḳḳın kimseye Ḥaḳ
Ḳomaz alıvirür yarın muḥaḳḳaḳ

5046 Çün ol server buyurdı bu ḫiṭābı
Kimesne virmedi hergiz cevābı

5047 Didi üç kerre ḥattā söyleñüz siz
Ki ḥaḳ var-ısa maᶜlūm eyleñüz siz

5048 Yirinden ṭurdı ᶜUkkāşe dir iy şāh
Saᶜādet burcına sen mihr-ile māh

5049 Şu dem kim Bedre itdük biz ġazāyı
Muẓaffer eyledi Ḥaḳ sen hümāyı

5050 Çün andan munṣarif olduḳ ḥabībüm
Rikābuñ düşdi ol yirde naṣībüm

5051 İnüp nāḳamdan irdüm ḥażrete ben
O dem ḳamçı-y-ıla urduñ beni sen

BY 141a 5052 Velīkin bilmezem kim ḳaṣd iderdüñ
Veyāḫˇod nāḳañı urmaḳ dilerdüñ

AG 143b 5053 Daḫı bil yā resūla'llāh kim ben
Dimezdüm anı teᵓkīd itmeseñ sen

5054 İşidüp istiᶜāẕe itdi server
Ki sini ḳaṣd-ıla urmaz peyem-ber

5055 Meger sehv-ile olmış ola bu ḥāl
Berü gel imdi bugün ḥaḳḳuñı al

5047a ḥattā: ḥaḳ SK.
5049a biz: bir BY.
5051a ḥażrete: ḫıdmete SK.
5052b nāḳañı: nāḳayı SK, BY.

5056 Dönüp didi Bilāle nūrü'l-envār
Yüri ol ḳamçıyı ḳıl bunda iḥżār

İÜ 164b 5057 Ki ḳamçı Fāṭıma ḳatında-y-ıdı
İrişüp çün Bilāl ol sözi didi

5058 İşidüp Fāṭıma feryād ḳıldı
Özine yanmaġı bī-dād ḳıldı

5059 Didi kimdür ḳışāṣ iden resūle
ᶜAdūdur ol meger ṣāḥib-uṣūle

5060 Meger ummaz Ḫudādan hīç raḥmet
Resūlinden daḫı ummaz şefāᶜat

SK 136b 5061 Didi bir pīrdür adı ᶜUkāşe
Eṣer itdi bugün bu işi ṭaşa

5062 Bilāl ol ḳamçıyı çünkim irürdi
Resūl alup anı ol pīre virdi

5063 Ḥaḳuñ al diyü iḳdām itdi sulṭān
Hemān-dem düşdi aṣḥāb içre efġān

5064 Ġırīv idüp ḳamu aġlaşdı aṣḥāb
Bu ḥāletden ciger ṭaġlaşdı aṣḥāb

5065 Ṭurup Ṣıddīḳ u ᶜÖ[m]mer daḫı ᶜOṣmān
Didiler al ḳışāṣuñ bizden iy cān

5066 Bugün sulṭānumuzı urma zinhār
V'eger-nī hep cihān odlara yanar

5067 Didi kim oturuñ yārenlerüm siz
Muḥibsiz bilürem yārenlerümsiz

5060b resūlinden: resūlden SK.
5061b işi: iş SK.
5062b virdi: vardı BY.
5064a ġırīv: ġırī SK.
5064b ḥāletden ciger ṭaġlaşdı: ḥālden ḳamu iñleşdi SK, ḥāletden ḳamu iñleşdi BY.

5068 *Cezāküm Rabbüküm fi'l-ḥaşri ḫayran*
Ḳoñ alsun bu kişi ḥaḳḳını benden

BY 141b

5069 ᶜAlī turup didi kim yā ᶜUkāşe
Bizi ġarḳ itme bugün ḳanlu yaşa

5070 Beni yüz kez urup alġıl ḳışāşı
Tek urma bu resūli olma ᶜāṣī

5071 Ḥüseyn-ile Ḥasen hem anı gördi
Döküp gözyaşların yüz yire urdı

AG 144a

5072 Didiler yā ᶜUkāşe biz resūlüñ
Ciger-gūşesiyüz ṣāḥib-uṣūlüñ

5073 Ḳışāşı bizden al urmaġıl anı
Hücūm itdi hem aṣḥābuñ ḳalanı

İÜ 165a

5074 ᶜUkāşe didi şerᶜ içre gelür mi
Ḳışāşı ġayrıdan almaḳ olur mı

5075 Didi server oturuñ yā ṣaḥābī
Size Ḥaḳḳ eyleyiser feṭḥ-i bābı

5076 Didi gel ḥaḳḳuñı al yā ᶜUkāşe
Gerekdür imdi ḥaḳ Ḥaḳḳa ulaşa

5077 Didi ᶜuryān-idüm şāhā o dem ben
Kim urmışduñ beni ḳamçu-y-ıla sen

5078 İşitdi çün anı aṣḥāb-ı sulṭān
Ḳamusı dökdi gözden yaş-ıla ḳan

5079 Çün açdı ẓahrını nūr itdi pertāb
Ḳamu mescid içini ḳıldı pür-tāb

5068a **Cezāküm Rabbüküm fi'l-ḥaşri ḫayran**: "Allah size mahşer gününde hayırlarla karşılık versin".
5068b bu kişi ḥaḳḳını: ḥaḳḳını bu kişi SK.
5070b tek: dek SK; resūli: resūle SK.
5071b gözyaşların yüz yire: gözyaşlarını yire SK.
5077b beni: o dem SK.

SK 137a

5080 ᶜUkāşe gördi kim bir nūr-ı berrāḳ
Nübüvvet mühridür kim ider işrāḳ

5081 Yazılmış *lā ilāhe illa'llāh*
Yanınca hem *Muḥammed resūlu'llāh*

5082 Ḳamunuñ gözi berḳından ḳamaşdı
ᶜUkāşe gördügi dem ᶜaḳlı şaşdı

5083 Hemān-dem eyledi pertāb özini
Nübüvvet mührine sürdi yüzini

5084 Aḳıdup eşk-i çeşmi oldı lerzān
Hem aṣḥāb içre ḳopdı zār u giryān

5085 ᶜUkāşe eydür iy maḥbūb-ı Cebbār
Yire geçsün seni kim ursa iy yār

BY 142a

5086 Seni gül-ile uran el ḳurısun
Daḫı misk-ile uranlar çürisün

5087 İşitdümdi ṭapuñdan bir kez iy şāh
Ki kim mührümi görse yaḳmaz Allāh

5088 Murādum mühr-i şāhı görmek-idi
Bu ḳara yüzüm aña sürmek-idi

5089 V'eger-nī ḥāşa senden şāh-ı ᶜālem
Şikeste ola ṭapuñdan bir ādem

5090 Didi server ki müjde saña iy cān
Ḥarām itdi oda cismüñi Sübḥān

İÜ 165b|AG 144b

5091 Daḫı her kim dilerse dünyede ol
Göre bir ehl-i cennet yüzini bol

5082: − SK.
5085a eydür: didi SK.
5086b misk: müşg SK, BY.
5087b mührümi görse: mührüm görürse SK.
5089b ṭapuñdan: ṭapuñda SK.
5090b Sübḥān: ol ḫan SK.
5091a dünyede: dünyāda SK.
5091b bol: ol BY.

5092 Bugün ᶜUkkāşenüñ yüzini görsün
Ziyāret idüp aña müjde virsün

5093 Dirilüp anı ḳıldılar ziyāret
Didiler başuña ḫ̬oş ḳondı devlet

5094 Tamām itdi çü vaᶜẓını şehinşāh
Evine vardı yüz żaᶜf-ıla ol māh

5095 İdindi ᶜĀyişe beytini menzil
O menzilde hem āḫ̬ir ḳurdı maḥmil

5096 Çü geçdi niçe gün üstine anuñ
Ziyāde oldı żaᶜfı Muṣṭafānuñ

5097 İrişdi bir gün anda peyk-i ḥażret
Getürdi servere anda bir āyet

5098 Budur eñ ṣoñra kim vaḥy itdi sulṭān
Tamām oldı bunuñla cümle Ḳurʾān

قَوْلُهُ تَعَالَى وَاتَّقُوا يَوْماً تُرْجَعُونَ فِيهِ اِلَى اللهِ ثُمَّ تُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ*

SK 137b 5099 Bu āyet indi çünkim gördiler nās
Bükā itdi hemān-dem İbni ᶜAbbās

5100 Ki ḳorḳutmaġ-ıla ḫ̬atm oldı Ḳurʾān
Gerek ḫ̬avf ide Ḥaḳdan ehl-i īmān

5101 Bu āyet geldüginden ṣoñra server
Ṭoḳuz gün daḫı ṣaġ oldı peyem-ber

BY 142b 5102 Didi pes ḫ̬avf idüñ yevm-i cezādan
Ki_aña rāciᶜ olursız bu fenādan

5092a yüzini: yüzin SK.
5094a vaᶜẓını: vaᶜẓın SK.
5095b ḳurdı: ḳodı SK.
* ḳavlühu Taᶜālā: − SK. || "Bu Cenab-ı Hakk'ın buyruğudur: *Öyle bir günden sakının ki, o gün hepiniz Allah'a döndürülüp götürüleceksiniz. Sonra herkese kazandığı amellerin karşılığı verilecek ve onlara asla haksızlık yapılmayacaktır.*" (Bakara 2/281).
5100a ki: çü SK.

5103 Ḥaḳīḳat cümle-i nefs öliserdür
Ne kesb itdiyse anı bulısardur

5104 Bulara ẓulm olmaz anda aṣlā
Belī ẓālim degüldür Ḥaḳ Taᶜālā

5105 Bu āyet çün resūle nāzil oldı
Ḥaḳīḳat naḳl olacaġını bildi

İÜ 166a

5106 Bilāli anda iḥżār eyledi şāh
Ki söylerken iderdi dem-be-dem āh

5107 Didi aṣḥābı cemᶜ it yā Bilālī
Bugün vaḥy-i Ḫudā buldı kemāli

5108 Bizi daᶜvet ider bil Ḥayy u Bāḳī
Bu vaṣluñ olısardur iftirāḳı

AG 145a

5109 Çü mescid içre cemᶜ oldılar aṣḥāb
Ẓuhūr itdi hemān-dem nūr-ı Vehhāb

5110 Çıḳup minberde itdi ḫˇoş ḫiṭābet
Didi kim nāzil oldı āḫir āyet

5111 Tamām itdi çü vaḥyi ḥażret-i Ḥaḳ
Tamām oldı benüm ᶜömrüm muḥaḳḳaḳ

5112 Bilüñ kim arada fürḳat olısar
Giderem ben size ḥurḳat olısar

5113 Gerekdür ḫavf idesiz siz Ḫudādan
Gidersiz cümle elbet bu fenādan

5114 Ḳamu ṭāᶜatde taḳvā idesiz hem
Ḥaḳuñ ḳatında taḳvādur mükerrem

5109: − BY.
5112b ḥurḳat: ḥürmet SK.
5113b gidersiz: gidersiz siz SK.
5114a idesiz: idesiz siz SK.

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰيكُمْ*

5115 Ḥaḳuñ luṭfına olmañ hīç maġrūr
Ki nā-gāh olasız ḳahr-ıla maḳhūr

5116 ᶜAmelden ḫālī olmañ hīç bir dem
Günāha eyleñ istiġfār her dem

SK 138a 5117 Dilersiz bulasız anda emānet
Gerekdür idesiz bunda riyāżat

5118 Bugün şunlar ki Ḥaḳdan ḳorḳa bunda
Emīn olur ḥaḳīḳat yarın anda

BY 143a 5119 Emīn olan bugün Ḥaḳ ḥażretinden
Baᶜīd olur Ḥaḳuñ ol raḥmetinden

قَالَ تَعَالَى فَوَ عِزَّتِى وَ جَلَالِى اِنِّى لَا اَجْمَعُ عَلَى عَبْدٍ اَمَنَيْنِ وَلَا خَوْفَيْنِ فَمَنْ خَافَنِى فِى الدُّنْيَا اَمِنْتُهُ فِى الْآخِرَةِ وَمَنْ اَمَنَنِى فِى الدُّنْيَا اَخَفْتُهُ فِى الآخِرَةِ**

İÜ 166b 5120 Şu deñlü eyledi taḫvīf sulṭān
Ḳamu aṣḥāb oldı zār u giryān

5121 Bu ḳorḳudan cigerler yarelendi
İñildüden yürekler pārelendi

---

* ḳāle'llāhü: kemā ḳāle'llāhü SK, ḳāle BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır…*" (Hucurât 49/13).
5117b riyāżat: diyānet SK, BY.

** ḳāle Taᶜālā: ḳāle'llāhü İÜ, AG; fe-ve ᶜizzetī ve celālī: − İÜ, AG. || "Cenâb-ı Hak şöyle buyuruyor: *İzzetim ve celâlim hakkı için, muhakkak ben bir kulumun üzerinde iki emniyeti ve iki korkuyu bir araya getirmem. Her kim dünyada iken benden korkarsa, onu âhirette emîn kılarım. Her kim de dünyada iken benden çekinmezse onu âhirette korkuturum.*" Bu kudsî hadis, farklı bir lafızla Beyhakî'nin *Şuabu'l-Îmân*'ında (2015: II/35) mevcuttur: وَعِزَّتِي لَا أَجْمَعُ عَلَى عَبْدِي خَوْفَيْنِ وَأَمْنَيْنِ إِذَا خَافَنِي فِي الدُّنْيَا أَمَّنْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَإِذَا أَمِنَنِي فِي الدُّنْيَا أَخَفْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "Yüce Allah: *'İzzetime yemin olsun ki ben kuluma iki korkuyu birden vermem, iki emniyeti de birden vermem. Eğer dünyada iken benden korkarsa kıyamet gününde onu güvence altına alırım. Eğer dünyada iken azabımdan emin olursa kıyamet gününde ona korku veririm.'* buyurdu."
5121a yarelendi: pārelendi SK.
5121b pārelendi: yarelendi SK.

5122 Bilüñ hem didi *yā aṣḥābenā* siz
Gerek bu fānī evden küllī perhīz

5123 Sizi ben ḳılmış-ıdum yār-ı ṣādıḳ
Baña olmışduñuz dīnde muvāfıḳ

5124 İderdüñüz baña yaḫşı maḥabbet
Severdüm cümleñüzi ben de elbet

AG 145b 5125 Velī sizden birüñüzi nebīñüz
Ḫalīl idinmez aṣlā bu-durur söz

5126 Ki zīrā bini ḥażret eyledi dōst
Baña kendü maḥabbet eyledi dōst

5127 Nitekim ḳıldı İbrāhīmi ol Ḥaḳ
Ḫalīl idindi kendüye muḥaḳḳaḳ

5128 Ḫalīl idine-düm ger kimse sizden
Ebū Bekri ḫalīl idine-düm ben

5129 Daḫı didi görüñ Ḥaḳḳuñ ᶜ aṭāsın
Beni ḳıldı bilüñ ḫatmü'n-nebiyyīn

5130 Yaratdı cümleden evvel beni Ḥaḳ
Benümle girü āḫir eyledi Ḥaḳ

5131 Benümdür ḳamu yirde görklü āyīn
Baña feṭḥ itdi Ḥaḳ cümle ḫazāyin

5132 Ne kim var evvelīn ü āḫirīni
Baña hem virdi gökler kilīdini

5133 Benüm ümmetlerümdür ḫayru'l-ümmet
Virüpdür size Ḥaḳ çoḳ çoḳ kerāmet

BY 143b 5134 Size çün ben irişdürdüm peyāmı
Ḳıluñ iḫvānuma benden selāmı

5122a hem: − SK; yā: iy SK. || **yā aṣḥābenā**: "Ey ashabım(ız)".
5125b idinmez: idinmezem SK; bu-durur: budur SK.
5132: − SK.
5133b Ḥaḳ: − SK.

SK 138b

5135 Benüm şerᶜ ümi muḥkem eylesünler
Sözüñ her demde ḫayrın söylesünler

5136 Ḥaḳı vü bini ḥaḳ bilsünler anlar
Namāzı dāyimā ḳılsunlar anlar

İÜ 167a

5137 Zekāt u ḥacc u ṣavmı gözlesünler
Benüm zinhār izümi izlesünler

5138 Baña uyan ḳamu cennet bulısar
Rücūᶜ iden cehennemde ḳalısar

5139 Didi Selmān aña iy şāh-ı sulṭān
Ḳamumuz olmış-ıduḳ saña iḫvān

5140 Didi kim siz ṣaḥābemsiz mükerrem
Ḳamu ümmet arasında muᶜ aẕẓam

5141 Benüm iḫvānum oldur kim gelürler
Ki benden ṣoñra ḫˇoş īmān bulurlar

5142 Getürürler baña görmedin īmān
ᶜ İbādet içre ḫˇoş ḳılurlar iḥsān

5143 Bu nevᶜ a söyleyüp aġlardı server
Tamām eyledi vaᶜ ẓını peyem-ber

AG 146a

5144 Girü aṣḥāb efġān eylediler
Girü gözyaşların ḳan eylediler

5145 Pes irdi ᶜ Āyişe menziline şāh
Görüp ᶜ Āyişe ḥālin eyledi āh

5146 Mizācı münḥarif olduḳça sulṭān
Ḥaḳa tesbīḥin artururdı ol ḫan

5135b-5136a: − BY.
5135a şerᶜ ümi: şerᶜ üm SK.
5138b cehennemde: cehennemden BY.
5143b vaᶜ ẓını: vaᶜ ẓın SK.
5146b ḫan: cān SK, BY.

5147 Rivāyetdür ki ol nūr-ı ḫuceste
Pes oldı on sekiz gün ol şikeste

5148 On üç gün daḫı dir baᶜ żı rivāyet
Şikeste oldı ol tāc-ı risālet

5149 İrerdi dem-be-dem Cibrīl şāha
Sözin iltüp getürürdi ilāha

5150 Görüben żaᶜ fını aġlardı Cibrīl
Firāḳından ciger ṭaġlardı Cibrīl

5151 Didi kim yā aḫı bu aġlamaḳ ne
Firāḳ-ıla cigerler ṭaġlamaḳ ne

BY 144a 5152 Didi sinüñ-çün aġlaram ḥabībī
Sen idüñ cümle derdlerüñ ṭabībi

5153 Şeref ben daḫı sinüñle bulurdum
Kelāmından Ḥaḳuñ lezzet alurdum

İÜ 167b|SK 139a 5154 Bu lezzetden n'idem maḥrūm ḳaldum
Cemālüñsüz şehā maġmūm ḳaldum

5155 Naẓar ḳılduḳça ᶜ Āyişe özini
Yitürür ḥayretinden kendözini

5156 Bu derd-ile olupdı ḳalbi pür-ġam
Düşerdi cinnet irmiş gibi dem dem

5157 Özini gāhī pür-tāb eyler-idi
Gehī kendüyi pertāb eyler-idi

5158 Dir-idi *el-firāḳu el-firāḳī*
Ki ḳalur dilde derd-i iştiyāḳı

5150a görüben: görürdi İÜ, AG.
5154b maġmūm ḳaldum: maᶜ mūr ḳaldum İÜ, maġbūn oldum SK.
5156b irmiş: urmış İÜ, AG; dem dem: dem-ā-dem SK.
5157a pür-tāb: pertāb İÜ, AG.
5157b pertāb: pür-tāb İÜ, AG.

5159 Beni bir dem İlāhī ḳoma ansuz
Yig ol kim cismüm ansuz ola cānsuz

5160 Pes anda ehl-i beyti cemᶜ olup hep
Firāḳ-ıla ṭutupdı cümlesin teb

5161 Vidāᶜ eyledi bunlaruñla sulṭān
Ḳamuya ḫulḳ-ıla gösterdi iḥsān

5162 Ḳılurdı cān u dilden cümlesi āh
Yanardı nāra andan ṭāḳ u dergāh

AG 146b 5163 Didi pes Fāṭıma nevḥayla iy şāh
Yetīm eyler ᶜacebdür bizi Allāh

5164 Ne miskīn olmışam iy cān ata ben
Yetīm eyledüñ uş ben miskīni sen

5165 N'ider cānum cihānı sensüz iy cān
Baña luṭfuñdan imdi eyle iḥsān

5166 Beni ḳatuña çek tīzcek gideyim
Bu fānī ᶜālemi sensüz n'ideyim

5167 Bu nevᶜa her birisi aġlar-ıdı
Firāḳ odıyla cānın ṭaġlar-ıdı

5168 Eḥad güninüñ oldı çün ṣabāḥı
Bilāl itdi çıḳup andan ṣıyāḥı

BY 144b 5169 Ezān oḳudı vü geldi ḳapuya
Dilerdi gire-di anda ṭapuya

5170 Ḳapudan eyledi ol dem selāmı
İşidüp Fāṭıma virdi peyāmı

İÜ 168a 5171 Didi nefsine meşġūldür peyem-ber
Çıḳamaz mescidine şimdi server

5160a anda: andan SK.
5163b eyler: eyle İÜ; ᶜacebdür bizi: bizi ᶜacebdür SK.
5166b n'ideyim: n'ideyin İÜ, AG.
5168b andan: ol dem SK.

5172 Varup mescidde ārām itdi bir dem
Ki memlū oldı mescid içre ādem

SK 139b 5173 Bilāl ol dem girü ḳapuya vardı
Ṣalāt-ıla selām eyledi ṭurdı

5174 İşidüp anı pes ol kān-ı raḥmet
Bilāle girmege virdi icāzet

5175 Girüben didi kim iy aṣl-ı ādem
Firāḳuñdan ṭutuşdı cümle ᶜālem

5176 Ṣaḥābeñ birle ṭur eyle namāzı
Bu dem Rabbüñe ḫˇoş eyle niyāzı

5177 Ṣaḥābeñ oldılar sensüz ciger-ḫūn
Olupdur gözleri giryān u pür-ḫūn

5178 Cevāb itdi Bilāle döndi ol yār
Ki şimdi nefsüme meşġūlem iy yār

5179 Żaᶜīfem varmaġa yoḳdur mecālüm
Digil var yā Bilāl aṣḥāba ḥālüm

5180 Ebū Bekr eylesün ḫalḳa imāmet
Ki benden ṣoñra anuñdur niyābet

5181 Didi pes ᶜĀyişe iy faḫr-ı ᶜālem
Bilürsiz kim raḳīḳu'l-ḳalbdür atam

AG 147a 5182 Sizi ger yirüñüzde görmeye ol
Taᶜaccübdür ki cānın virmeye ol

5183 ᶜÖmer ḳılsa bugün n'ola niyābet
Buyurdı girü pes ol kān-ı raḥmet

5173a vardı: geldi BY.
5173b ṣalāt-ıla: ṣalā-y-ıla SK.
5176a ṣaḥābeñ: ṣaḥābuñ İÜ, SK.
5176b: ḫˇoş eyle: eyle ḫˇoş İÜ, AG, SK.
5177a ṣaḥāben: ṣaḥābuñ İÜ.
5181b bilürsiz: bilürsin SK.
5182b ki: − SK.

5184 Yüri var yā Bilāl ilet peyāmı
Ebū Bekre degür benden selāmı

5185 Digil kim sözümi ṭutsun benüm ol
Niyābet yirüme itsün benüm ol

BY 145a 5186 Bilāl ol demde çün ol ḥāli gördi
Ġırī[v]ler eyleyüp el başa urdı

5187 Didi n'idem ki ḳaṭ^{c} oldı ümīẕüm
Bilüm bükildi vü ḫāk oldı yüzüm

İÜ 168b 5188 N'olaydı cisme cānum irmeyeydi
Daḫı anam beni ṭoġurmayaydı

5189 Çü ṭoġdum ben bugüne irmeyeydüm
Çün irdüm bu firāḳı görmeyeydüm

5190 Çıḳuban virdi aṣḥāba selāmı
Didi server buyurdı bu kelāmı

5191 Ki ġālib oldı bugün baña zaḫmet
Yirüme eylesün Bū Bekr imāmet

5192 İşitdi Bū Bekir çün işbu ḥāli
Daḫı miḥrābı ansuz gördi ḫālī

5193 Hemān-dem uṣṣı gidüp düşdi ol cān
Görüben anı aṣḥāb oldı giryān

SK 141a* 5194 Girü ^{c}aḳlı gelüp açdı gözini
Birez dem anda cem^{c} itdi özini

5184a yüri: didi SK.
5184b degür: digil İÜ, AG.
5187b: − SK.
5188: − SK.
5189: AG'de der-kenar.
5189a: − SK.
5190a çıḳuban: çıḳup SK.
* SK'de 140. varakta 1454-1491. beyitler yer alıyor. İlgili varak yanlışlıkla burada ciltlenmiş olmalıdır.

5195 Varup miḥrāba tekbīr itdi ol şāh
Yüregi döymeyüben düşdi nā-gāh

5196 Dönüben ᶜ Ömmere ḳıldı işāret
Geçüp miḥrāba eyledi imāmet

5197 Hemān-dem bildi ol ḥāli peyem-ber
Rıżā virmedi pes bu işe server

5198 Didi diñ itmesün ᶜ Ömmer niyābet
Ebū Bekr eylesün elbet imāmet

5199 İşitdi çün Ebū Bekr ol kelāmı
Niçe kez oldı aṣḥābuñ imāmı

5200 Velī aṣḥāb iderdi nāle vü āh
Ki bu nevᶜ -ile ḫaste düşdi ol şāh

AG 147b 5201 İşidüp bunlaruñ feryādın ol cān
Didi kim iy Kerīm ü Ḥayy u Sübḥān

5202 Baña iḥsān idüp vir tāb-ı ḳudret
Ki aṣḥābum çekerler zār u ḥasret

BY 145b 5203 Duᶜ āsına icābet itdi Allāh
Birezcük anda ṣıḥḥat buldı ol şāh

5204 ᶜ Alī Faḍl ibni ᶜ Abbās-ıla irdi
Girüp ḳoltuġına anı ṭururdı

İÜ 169a 5205 Ṭayaḳ oldılar ol sulṭān-ı dīne
İletdiler anı tā mescidine

5206 Çü gördiler ki geldi kān-ı raḥmet
Pes el çatladup itdiler işāret

5195b döymeyüben: döymeyüp SK.
5196a-5198a ᶜ Ömmer: ᶜ Ömer İÜ, SK.
5197b bu: ol SK.
5201a feryādın: feryādını SK.
5203a itdi: virdi SK.
5204a ᶜ Alī: ᶜ Alī-le SK; ibni: bin BY; ᶜ Abbās-ıla: ᶜ Abbās SK.

5207 Anı Bū Bekr işidüp girü ṭurdı
Resūl andan geçüp ilerü vardı

5208 Çöküp ṣaġ yanına diz üzre sulṭān
İmāmet eyledi aṣḥāba ol cān

5209 Girü aṣḥāba dönderdi yüzini
Naṣīḥat eyleyüp söyler sözini

5210 ᶜİtāb idüp bulara ol dem ol şāh
Didi kim size raḥmet ḳılsun Allāh

5211 Niçün el ḳaḳup itdüñüz işāret
Ki ᶜavretlerde olur işbu ᶜādet

5212 İmām sehv eylese tesbīḥ idüñ siz
Ne kim didümse ol yola gidüñ siz

SK 141b

5213 Size Ḳurʾānı ḥuccet eyledüm ben
Gereklü sözi ḳamu söyledüm ben

5214 ᶜAmel ḳıluñ ḳamu Ḳurʾān-ıla siz
Ki tā vaṣl olasız sulṭān-ıla siz

5215 Dönüp girü didi aṣḥāba server
Ki bir ḳulını Ḥaḳ ḳıldı muḫayyer

5216 Ḳarār ide dilerse dünyede ol
Dilerse ḫˇoş ṭuta Rabbisine yol

5217 Bu ḳul bu ikide çün oldı muḫtār
Liḳāʾ-i Ḥaḳḳı pes oldı ṭalebkār

5218 Ebū Bekr işidüp bildi murādı
Gider pes bildi ol *ḫayru'l-ᶜibādi*

5207b andan: anda SK.
5215b ḳulını: ḳulın SK.
5216a dünyede: dünyāda SK.
5216b Rabbisine: Rabbine SK.
5218b ol: − SK. || **ḫayru'l-ᶜibādi**: "Kulların en hayırlısı".

5219 Aḳıtdı gözlerinden yaş-ıla ḳan
Aña ṣabr it didi ol şāh u sulṭān

AG 148a|BY 146a 5220 İşidüñ didi hem benden naṣīḥat
Ki tā bulmayasız ṣoñra faẓīḥat

5221 Ne deñlü var-ısa mescid ḳapusı
Ṭutuñ kim ḳala Ṣıddīḳuñ ṭapusı

İÜ 169b 5222 Meger mescid civārında olanlar
Ḳapu açmışdı hep mescide anlar

5223 Ḳamunuñ yapduruban ḳapusını
Ḳodı anda ᶜ Atīḳuñ ṭapusını

5224 Pes anı cümlesinden gördi efḍal
Budur didi ḳamusından mükemmel

5225 Pes andan evine geldi girü şāh
Żaᶜ īf olmışdı līkin nūr-ı Allāh

5226 Çün oldı yevm-i iṯneyn ol yüzi nūr
Birezcük sākin olup oldı mesrūr

5227 İderlerdi ḳamu aṣḥāb nālān
Yürürlerdi ḳamusı zār u giryān

5228 Resūlüñ ḥücresini ṣubḥ u şāmī
Ṭavāf iderler-idi ha müdāmī

5229 İñilderlerdi derd-ile ḳılup āh
İşitdi bunlaruñ zārīsin ol şāh

5230 Didi kimlerdür efġān eyleyenler
Firāḳ-ıla ciger ḳan eyleyenler

5221b Ṣıddīḳuñ: Ṣıddīḳ SK.
5222b ḳapu: ḳamu İÜ, AG.
5225a girü: − BY.
5226a yevm-i: yevmü'l- SK.
5229a iñilderlerdi: iñilderdi BY.
5229b zārīsin ol: zārīsini SK.

5231 Didiler düşdi aṣḥāba firāḳuñ
Ḳamusında ṭoludur iştiyāḳuñ

SK 142a 5232 Olaldan münḥarif z̲āt-ı münevver
Ḳamusı iñleşüp nālān iderler

5233 Didi kim ṭurḳuruñ bini ṭurayın
Çıḳup bir daḫı yüzlerin göreyin

5234 Hem anlar daḫı görsünler yüzümi
İşitsünler daḫı bir kez sözümi

5235 O dem başına bir biz baġladı ol
Baḳup ol ḥāline çoḳ aġladı ol

5236 ᶜAlī Faḍl-ıla ḳoltuġına girdi
Girü sulṭānumuz mescide irdi

BY 146b 5237 Ḫaber oldı dirildi cümle aṣḥāb
Gelüp pāyına yüz sürdiler aḥbāb

5238 Fiġān idüp didiler cümle iy cān
Ḳamunuñ cānı olsun saña ḳurbān

İÜ 170a|AG 148b 5239 Didi aṣḥābına iy cān aṣḥāb
Ḳapu feṭḥ itdi bize fātiḥu'l-bāb

5240 Bilürsiz kim ḳamu ᶜālem fenādur
Hemān Allāhdur kim ol beḳādur

5241 Cihāna enbiyā kim geldi ḳamu
Güz̲er bu fānī evden ḳıldı ḳamu

5242 Maḳām-ı fānīyi terk itdi anlar
Beḳā vü cāvidāna gitdi anlar

5234b kez: dem SK.
5236b mescide: mescidine SK.
5237a oldı: virdi SK.
5237b pāyına: yanına SK.
5239b itdi: oldı SK.
5240b kim: ki SK.
5242b beḳā vü: beḳāᵓ -i SK.

5243 Bugün bize irişdi çünki nevbet
Bilüñ kim giderüz biz daḫı elbet

5244 Vaṣiyyet iderem *aṣḥābunā* ben
İşidüñ cān-ıla bu nuṣḥı benden

5245 Bir elde Ḥaḳ kitābını ṭutuñ siz
Anuñla cümle-i emri utuñ siz

5246 Bir elde daḫı ṭutuñ sünnetümi
Mübeddel ḳılmañ aṣlā ḥuccetümi

5247 Bu nevᶜa dünyede kim iş ḳılasız
Bilüñ cennetde binümle olasız

5248 İçürem anda ḥavżumdan size ben
Şefāᶜatler irişe size benden

5249 Bilüñ kim ḥavżumuñ giñligi bunca
Ki Baṣra-y-ıla Ṣanᶜā arasınca

5250 Yemenden yaᶜnī Şām arası deñlü
Benüm ḥavżum inidür işbu deñlü

SK 142b

5251 Ṣuyı ṭatluᶜaselden südden aḳ
Ṭaşı lüᵓlüᵓ vü yaġdan daḫı yumşaḳ

5252 İçürem sünnetüm ṭutanlara ben
Velī terk idene virmeyem andan

5253 Daḫı didi bilüñ kim cümle Enṣār
Baña olmış-durur yār-ı vefādār

BY 147a

5254 Buları ḫˇoş ṭutuñ eyleñ riᶜāyet
Riᶜāyet bunlara vācibdür elbet

5255 Daḫı Enṣāra didi şāh-ıᶜālem
Ḳureyşe tābiᶜ oluñ siz daḫı hem

5244a aṣḥābunā: “ashabım(ız)”.
5247a dünyede: dünyāda SK.

İÜ 170b

5256 Ki bunlar dīn içinde oldı aḳdem
Benümle bile hicret ḳıldılar hem

5257 Selām idüñ didi hem ümmetüme
Ki kāhil olmasunlar sünnetüme

AG 149a

5258 Daḫı didi selām-ı *el-firāḳī*
Ḳamu dillerde ḳaldı iftirāḳı

5259 Vidāᶜ eyledi çün sulṭān-ı ᶜālem
Ṣaḥābī ṭutdı anda yās u mātem

5260 Yudılar mescidi gözyaşları-la
Dögüp başlarını hem ṭaşlar-ıla

5261 Didiler nā-ümīd olduḳ n'idelüm
Ġarīb olduḳ ya biz ḳanda gidelüm

5262 Bu nevᶜa söyleyüp aġlarlar-ıdı
Firāḳ-ıla ciger ṭaġlarlar-ıdı

5263 Çü geldi meskenine şāh-ı ᶜālī
Girü cemᶜ oldı anda cümle āli

5264 İderdi her biri bir nevᶜa efġān
Tesellī eyledi bunları sulṭān

5265 Didi kim ṣabr idüñ raḥmet bulasız
Benümle bile cennetde olasız

5266 ᶜAlī baḳardı aña yermürürdi
Gehī ayaġına yüzin sürürdi

5267 Didi aġlayuraḳ iy şāh u sulṭān
Şu dem kim gidesiz fānīden iy cān

5256a aḳdem: aḳdām SK.
5258a selām-ı: selāmün BY.
5259b ṭutdı anda: anda ṭutdı SK.
5260a gözyaşları-la: gözyaşı-la SK.
5261b ya: − SK.
5262b ciger: cigerler SK.
5263a ᶜālī: ᶜālem SK.
5266b sürürdi: sürerdi İÜ, AG.

5268 Muṭahhar cismüñüz kim yusun eydüñ
Daḫı hem ravżaya kim ḳosun eydüñ

5269 Didi yu sen beni ki sensin elyaḳ
Faḍıl ḳoysun ṣuyı raḥmet ḳıla Ḥaḳ

SK 143a 5270 Pes uçmaḳdan gelür ol demde Cibrīl
Ḥanūṭ-ı cennet ile baña taᶜ cīl

BY 147b 5271 İkiñüz eyleñüz taġsīl ü tekfīn
Gerekmez ġayruñ anda ıṭṭılāᶜ ın

5272 Daḫı didi ki bilüñ yā ᶜ Alī siz
Baña üç pāre ḳıluñ aḳ kefen biz

İÜ 171a 5273 Rivāyet bir daḫı budur ki ol cān
Kefen bu ṭonlarum olsun didi cān

5274 Yemenden ḥulle vardur didi hem şāh
Kefen var aḳ Mıṣrī didi hem māh

5275 Beni pes mescidüme iledüñ siz
Ḳoyup mescidde ḳamuñuz gidüñ siz

5276 Ṣalāt ider evel üstüme ḥażret
Baña vü ümmete yaᶜ nī ki raḥmet

AG 149b 5277 Pes andan Cebreᵓ īl andan Mikāᵓ īl
Daḫı ᶜ Izrīl ü hem daḫı Sirāfīl

5278 Hem andan fevc fevc ine melekler
Namāzum ḳıluban bula belekler

5279 Pes andan aḳribā-la giresin sen
Namāzum anlaruñla ḳılasın sen

5268a muṭahhar: mübārek SK; cismüñüz: cismüñüzi SK.
5268b ḳosun: ḳoysun İÜ, AG.
5272a ki: − SK; bilüñ yā ᶜ Alī: yā ᶜ Alī bilüñ SK.
5272b biz: siz SK.
5273b bu: − SK; cān: cānān SK, ḫan BY.
5274a hem: − SK.
5276a evel: ol İÜ.
5277: − SK.

5280 Pes andan ṣoñra aṣḥāb eylesünler
Anuñla cānlarını ṭoylasunlar

5281 Hem andan ṣoñra nisvān eylesünler
Daḫı vildān u ġılmān eylesünler

5282 Benüm defnüme kim meşġūl olasız
Melāʾik leşkeri gelür bilesiz

5283 Sizüñle bile ḳabre indürürler
Göremezsiz velī anlar görürler

5284 Vaṣī itdüm yirümde hem seni ben
Ki ehl-i beytüñ olġıl nāẓırı sen

5285 İşidüp bu sözi ol şāh-ı ʿālī
Bükildi bili vü gitdi mecāli

5286 O dem bir pāre ṣıḥḥat buldı ol cān
Ḳamu aṣḥāb oldı anda şādān

5287 Resūlüñ baḳdılar ol cünbişine
Ṭaġılup her biri gitdi işine

BY 148a 5288 Pes emr eyledi ʿAzrāʾīle Allāh
Ḥabībüme in ammā olġıl āgāh

SK 143b 5289 İcāzet iste üstine gir andan
Selām u hem taḥiyyāt eyle benden

İÜ 171b 5290 Edeb ṣaḳla be-ġāyet ḥażretinde
Daḫı taʿẓīm-ile ṭur ḫıdmetinde

5291 İcāzet virse rūḥ-ı pāki ḳabż it
Ve illā ḫıdmet eyle dön girü git

5292 İnüp ʿAzrāʾīl ol dem yiryüzine
Ṭolardı yaş-ıla ḳanlar gözine

5283a indürürler: iledürler İÜ, AG.
5285a ʿālī: ʿālem İÜ.
5289a üstine: − SK.
5290a ḥażretinde: ḥażretinden SK.

5293 Gelüp ḳapuda ṭurup aġladı ol
Ġırīvinden cihānı ṭaġladı ol

5294 Didi biñ biñ saña ālüñe iy şāh
Ṣalāt-ıla selām eylesün Allāh

5295 İcāzet var mı kim içerü girem
Cemālin serverüñ bir laḥẓa görem

AG 150a

5296 İşitdi Fāṭıma bu sözi andan
Didi kimsin *cezāke'llāhü ḫayran*

5297 Resūlüñ şuġli var nefsine şimdi
Aña kim söyleye kim ṭına şimdi

5298 Bu nevᶜa üç kez eyledi ḫiṭābı
Hem üç kez Fāṭıma virdi cevābı

5299 Ki şimdi var bizüm ḳayġumuz iy cān
Żaᶜīf olmış-durur ġāyetde sulṭān

5300 İşidüp anı şāh açdı gözini
Betūle döndürüp ol dem yüzini

5301 Didi kim kime virürsin cevābı
Didi kim bir ᶜArab ḳılur ḫiṭābı

5302 Ṭapuña girmege ister icāzet
Didi pes aña ol dem kān-ı raḥmet

5303 ᶜArab ṣanmañ aña siz ḫürmet eyleñ
Ulu mihmān-durur keyᶜizzet eyleñ

5304 Budur ol kim ider her baġrı biryān
İder bu cümle ḫalḳuñ cigerin ḳan

5296b **cezāke'llāhü ḫayran**: "Allah sana hayırlarla karşılık versin".
5298b hem: pes SK.
5299: − SK.
5299a şimdi var bizüm ḳayġumuz: bizüm ḳayġumuz var şimdi BY.
5300b döndürüp: dönderüp SK.
5303a ḫürmet: ḫıdmet SK.

BY 148b

5305 Olur niçe yaḳalar çāk elinden
Olur sīmīn-bedenler ḫāk elinden

5306 Niçe şīrāne şehler öldürür bu
Niçe gül yüzlü mehler ṣoldurur bu

İÜ 172a

5307 Niçe gül-ruḫları ṭopraḳ ider bu
Niçe yürekleri iḥrāḳ ider bu

5308 Ṭaġıdur niçe cemᶜiyyetleri bu
Firāḳ ider niçe vuṣlatları bu

SK 144a

5309 Niçe analaruñ boynın burupdur
Evinde yās u mātem ṭurḳurupdur

5310 Niçe atalaruñ bükdi bilini
Elinden aldı ḍarb-ıla gülini

5311 Niçe sulṭānlaruñ taḫtın yaḳar bu
Ḫarāb idüp ḳamu ḳaṣrın yıḳar bu

5312 Ḳamu nergeslere bu ṭoldurur ḳan
İder sünbülleri ṭopraġa yeksān

5313 Niçe dügünleri mātem idüpdür
Niçe ḫurremleri pür-ġam idüpdür

5314 Cemīᶜ-i enbiyā vü evliyāyı
Ṣoḳupdur yire cümle aṣfiyāyı

AG 150b

5315 Berāberdür ḳatında bende sulṭān
İçer ḍarbından anuñ cinn ü insān

5316 Budur telḫ eyleyen lezzetleri hep
Budur yās eyleyen ᶜişretleri hep

5305a-b elinden: andan SK.
5306a-b bu: ol SK.
5309b ṭurḳurupdur: ṭurġırupdur SK.
5311a yaḳar: yıḳar İÜ, AG, SK.
5311b yıḳar: bozar SK.
5314a enbiyā vü: enbiyāyı SK, BY.
5316a telḫ eyleyen lezzetleri: lezzetleri telḫ elyeyen SK.

5317 Ḳamu vīrān ider köşk ü ḳuṣūrı
ᶜİmāret ider ol her dem ḳubūrı

5318 Ḳızum sen bil ki ᶜAzrāʾīl-durur ol
Gelüpdür kendözini bildürür ol

5319 Atañı aluban gitmege geldi
Seni şimdi yetīm itmege geldi

5320 Ki benden ġayra destūr istemez ol
İcāzet olsa gireyim dimez ol

5321 İcāzet eyledi ol tāc-ı ᶜizzet
Didi gel gir berü iy nūr-ı ḥażret

BY 167a

5322 Girüp biñ ᶜözr-ile virdi selāmı
Aña şāh itdi ᶜizzetle kelāmı

5323 Didi geldüñ mi kim ḳabż idesin sen
Veyā ancaḳ görüben gidesin sen

İÜ 172b

5324 Didi müştāḳ olupdur saña Allāh
Baña hem böyle emr eyledi ol şāh

5325 Ki destūr olsa ḳabż-ı rūḥ idesin
Ve illā ḫıdmet idüp ḫˇoş gidesin

5326 İrādet saña virdi bil ki sulṭān
Ne emr itseñ oluram aña fermān

5327 Senüñdür cennet ü Kevṣerle Rıḍvān
Senüñdür hem daḫı dīdār-ı sulṭān

5328 Daḫı diñle şehā emr-i Büdūḥı
Didi dilerse virem ᶜömr-i Nūḥı

5318b bildürür: bildüre SK.
5319: SK'de der-kenar.
5320b olsa gireyim: olursa gireyin SK.
5326a bil ki: belki SK.

SK 144b

5329 Daḫı altun idem hem ṭaġları ben
Ḥabībüm ḫˇoş temettuᶜ ide andan

5330 Didi çün āḫiri ᶜömrüñ fenādur
Beḳā dārında olmaḳ ḫˇoş ṣafādur

5331 Velī ġuṣṣam bir avuç ümmetümdür
Bularuñ ᶜafvı ġāyet ḥācetümdür

5332 Ḥaḳuñ emrine teslīm olmışam bil
Velī ṣabr eyle bir dem gele Cibrīl

5333 Ḳarındaşum ḳanı ḳanda ḳoduñ sen
Didi dünyā göginde ḳomışam ben

AG 151a

5334 Firāḳuñdan bili iki bükilmiş
Ki baġrı ḳanı gözinden dökilmiş

5335 Ġırīvinden cigerler pāreler ol
İñildüden yürekler yareler ol

5336 Ferişteler bölük bölük gelürler
Anuñ derdin görüp giryān olurlar

5337 ᶜAzā virürler anda gördüm aña
Geçüp andan irişdüm şimdi saña

5338 Bu sözdeyken irişdi peyk-i sulṭān
Ḥazīn olmış be-ġāyet çeşmi giryān

BY 167b

5339 Didi kim Ḥaḳ saña ider ṣalavāt
Selām idüp daḫı oḳur taḥiyyāt

5329a hem: ḥep SK, BY.
5330a āḫiri ᶜömrüñ: āḫiri ᶜömr İÜ; āḫir ᶜömr AG.
5335b yareler: pāreler İÜ, AG.
5337a anda gördüm aña: aña gördüm anda SK.
5337b saña: bunda SK.
5338a sözdeyken: sözi dirken SK; sulṭān: ḥażret SK.
5339b idüp: ider SK.

5340 Didi server ki yā ḳardaş Cibrīl
Bilürdüñ Ḥaḳ baña gönderdi ᶜIzrīl

İÜ 173a

5341 Ḳoyup gitmek beni bu demde niçün
Ḳoyasın bini sen pür-ġamda niçün

5342 Didi Cibrīl iy maḥbūb-ı cānī
Ḥabībümsin benüm bilürsin anı

5343 Ölüm acısı ṣarpdur ġāyet iy yār
O demde döyebilmez yārine yār

5344 Senüñ bil görmemek-çün zaḥmetüñ ben
Iraġ olduġum anuñ-çündi senden

5345 Didi Ḥaḳdan nedür baña beşāret
Didi açıldı hep ebvāb-ı cennet

5346 Beşāret eyle didi didi Cibrīl
Açıldı gök ḳapuları saña bil

5347 Melekler cümle saña muntaẓırdur
Revānuñ görmege hep müfteḳırdur

SK 145a

5348 Ḳamu ḥavrā gelüpdür ḫıdmet içün
Ṭapuña ḥürmet içün ᶜizzet içün

5349 Livāʾ-i ḥamd müheyyādur senüñ-çün
Cemāl-i Ḥaḳ mücellādur senüñ-çün

5350 Didi girü beşāret eyle iy cān
Didi Cibrīl iy maḥbūb-ı sulṭān

5351 Nedür maḳṣūd eydüñ bileyim ben
Didi kim ben ṣoraram ümmetümden

5340a ḳardaş: ḳarındaşum SK.
5340b ᶜIzrīl: Cibrīl BY.
5341a bu: − SK.
5345a nedür baña: baña nedür SK.
5345b hep: hem SK.
5347b müfteḳırdur: münteḳırdur SK.

5352 Ne ḳıldı ümmetümle Ḥaḳ Taᶜālā
Didi Cibrīl iy maḥbūb-ı Mevlā

AG 151b 5353 Beşāretdür ḥabīb-i ḥażret-i Ḥaḳ
Bağışlar ümmetüñi bil muḥaḳḳaḳ

5354 Didi cümle resūle ümmetine
Ḥarām itdüm cinānı cümlesine

5355 Ḥabībüm girmeyince ümmeti hem
Budur ḥükm-i Ḫudā iy faḫr-ı ᶜālem

BY 168a 5356 Ḳamudan öñ şefīᶜ olsañ gerekdür
Ne kim maḳṣūd-ısa bulsañ gerekdür

5357 Didi kim şimdi cānum oldı rāḥat
Ki maġfūr oldı Ḥaḳ ḳatında ümmet

İÜ 173b 5358 Pes andan didi ᶜAzrāʾīle sulṭān
Getür yirine emr-i Ḥaḳḳı iy cān

5359 Yaḳın olduḳda ol maḥbūba ᶜIzrīl
Hemān-dem ẓāhir oldı şiddeti bil

5360 Pes ol dem Fāṭıma eyledi bir āh
Ne āh ol ki_oda yandı ṭāḳ u dergāh

5361 Didi kim *vā-fīrāḳ* iy ġamküsārum
Dirīġā gitdi elden küllī varum

5362 Didi ḳızum iñende itme fürḳat
Bana sen vāṣıl olısarsın elbet

5363 Didi kim ḳanda bulam vaṣluñı ben
Didi mīzānda bulasın beni sen

5364 Ki ümmet ṭartılurken andayam ben
Ridāmı ḫayrına bile ḳoyam ben

5357a kim: − BY.
5361a iy: − SK.
5361b küllī varum: iḫtiyārum AG.
5364b bile-ḳoyam: BY'de takdim-tehirli.

5365 Didi ger anda bulmazsam n’idem āh
Ṣırāṭ üzre bulasın didi ol şāh

5366 Diyem kim *Rabbi sellim ümmetī* ben
Geçürem ümmetümi cümle andan

SK 145b 5367 Didi anda da bulmazsam n’ideyin
Didi ḥavżum kenārında bulasın

5368 Kimi kim ümmetümden görem anda
Aña ḥavżumdan elbet virem anda

5369 Rivāyet itdi ᶜ Āyişe o demden
Çü server buldı şiddet bu elemden

5370 Didi kim geldi ᶜ Azrāʾīl şimdi
Birez cümle ḳatumdan çıḳuñ imdi

5371 Ḳamu gitdi hemān ben ḳaldum anda
Didi kim var birez añaru sen de

AG 152a 5372 Pes anda diñledüm söyleşdügini
Ḳatına girü daᶜvet ḳıldı bini

BY 168b 5373 Didi kim yā Ḥumeyrā diñlegil sen
Kim āḫir demde şiddet görmişem ben

5374 Evüñ içinde var mı dünyelikden
Eger var-ısa infāḳ it anı sen

İÜ 174a 5375 Didi kim ṭoḳuz aḳça vardur iy şāh
Didi *enfiḳ* ki sevmez anı Allāh

5376 Meger kim ġālib-idi aña ḫayret
Ki server bu fenādan gider elbet

5366a **Rabbi sellim ümmetī**: “Rabb’im, ümmetime selamet ver”.
5367a n’ideyin: n’ideyim İÜ.
5368a kim ümmetümden: ki ümmetümdür SK.
5369a demden: demde İÜ.
5373b görmişem: bulmışam BY.
5375b kim: ki SK. || **enfiḳ**: “İnfak et, malını Hak yolunda sarf et.”

5377 Firāḳından resūlüñ yanmış-ıdı
Duḫānından felek boyanmış-ıdı

5378 Düşüp pervāne gibi nāra ol cān
Gehī yire düşüp olurdı ġalṭān

5379 Geh ol dīvāra ururdı özini
Gehī bu yaña urur kendözini

5380 Bilimezdi zemīnden āsumānı
Dilerdi eyleye pertāb cānı

5381 Bu ḥayretden resūlüñ sözini ol
Unutdı yitürüp kendözini ol

5382 Rivāyet bu ki üç kez şāh-ı aᶜlā
Didi dördincisinde yā Ḥumeyrā

5383 Getür ol aḳçayı dir baña ol cān
Alup eline anı şāh u sulṭān

5384 Didi kim eydesin ümmet bileler
Bu sözümden benüm ᶜibret alalar

5385 Ṭoḳuz aḳça ki_evinde ola Aḥmed
Varımaz Ḥaḳḳa yüz ṣuyıyla Aḥmed

SK 146a

5386 Ḳılur tehdīd yaᶜnī kān-ı raḥmet
Ki meyl itmeyeler dünyāya ümmet

5387 Didi ᶜĀyişe didi cemᶜ oluñ siz
Ḳamu cemᶜ olduḳ anuñ ḳatına biz

5388 Benüm gögsüme tekye ḳıldı bir dem
Ḥaḳuñ emrine nāẓır oldı bir dem

5379b urur: ururdı SK.
5382b dördincisinde: dördincide SK.
5384a eydesin: eydesiz AG, BY.
5386b ümmet: elbet İÜ, AG.

5389 Muṭahhar rūḥı dize irdi çün āh
Didi *vā-kürbetā vā-kürbetā* āh

BY 169a 5390 Hem andan sürreye çıḳduġı dem cān
Girü bu nevᶜa āh eyledi sulṭān

AG 152b 5391 Görüben Fāṭıma efġān ḳıldı
Kim ol fürḳat anı bī-cān ḳıldı

İÜ 174b 5392 Didi ḳızum berü gel ḳatuma sen
İşit bir söz diyeyin semᶜuña ben

5393 Egildi didi iḫfā birle sözi
Bu sözden Fāṭmanuñ ḫˇoş oldı yüzi

5394 Güledüşdi didi *el-ḥamdü li'llāh*
Saña cānum fidā iy nūr-ı Allāh

5395 Didi ᶜĀyişe ṣorduḳ aña anı
Ne güldüñ ne didi server nihānī

5396 Didi ḫatm oluram didi bugün ben
Baña ḳamudan öñdin iresin sen

5397 Anuñ-çün bir nefes şād olmışam ben
Ḳamu ġamlardan āzād olmışam ben

5398 Didi ᶜĀyişe pes baḳdı yüzüme
Mübārek başını aldum dizüme

5399 Münevver cebhesinden der çıḳardı
ᶜAbīr ü müşgden yigrek ḳoḳardı

5400 Didüm atam anam yoluña ḳurbān
Ne derlerdür yüzüñden çıḳan iy cān

5401 Dönüp biñ sūz-ıla virdi cevābın
Bu derlerle çıḳar ervāḥ-ı müᵓmin

5389a irdi: çıḳdı SK.
5389b āh: vāh BY.
5390b bu: bir SK.
5401a cevābın: cevābı İÜ, BY.

5402 Çeñesinden çıḳar küffār cānı
Şedāyidden bular bulmaz emānı

5403 Getürdi ṭīb-i cennet aña ᶜIzrīl
Ḳoḳulatdı mübārek şemmine bil

5404 Didi iy nefs-i muṭmaᵓinne imdi
Rücūᶜ eyle bu dem Rabbüñe imdi

SK 146b 5405 Oluban rāżıye marżıyye iy cān
İriş tā kim tecellī ide Sübḥān

5406 Pes andan nezᶜa düşdi nūr-ı Allāh
Didi pes *lā ilāhe illa'llāh*

BY 169b 5407 Dir-idi ḥavl ü ḳuvvet ol Kerīmüñ
İderdi ẕikrin Allāh-ı Raḥīmüñ

5408 Çü gördi Fāṭıma ol şāh u sulṭān
İrişdi nezᶜa virmek diler ol cān

İÜ 175a 5409 Cigerden derd-i dilden āh ḳıldı
Gözinden ḳan aḳıtdı vāh ḳıldı

AG 153a 5410 Dir iy şefḳatlü sulṭānum n'idem ben
Bu derd-i hicr-ile ḳanda gidem ben

5411 N'idem kim gitdi bu cānuñ meẕāḳı
Firāḳ u vā-firāḳ u vā-firāḳī

5412 Çü gitdi kān-ı raḥmet n'ideyim āh
Ne maḥrūm ḳaldı ümmet n'ideyim āh

5413 Pes ol ḥāl içre-y-iken irdi Cibrīl
Selām ider didi Rabbüñ saña bil

5414 Mübārek ḫāṭıruñuz ṣordı Allāh
Melekler muntaẓır hem size iy şāh

5403b şemmine: semᶜine İÜ, AG.
5411a cānuñ: cānum SK.
5411b firāḳ u vā-firāḳ u: firāḳī vā-firāḳī BY.
5412b ḳaldı: oldı SK, BY.

5415 Tecellī eyleye tā rūḥ-ı elṭaf
Olalar cümle nūruñla müşerref

5416 Dönüp Cebrāʾīle enver yüzini
Didi biñ dürlü zaḥmetle sözini

5417 Ne müşkil zaḥmet olur cāna fürḳat
Didi Cibrīl kim iy kān-ı raḥmet

5418 Ölüm acısınuñ bir şemmesidür
Ne gördüñ sen henūz işbu nesidür

5419 Ki biñ kez seyf-ile urmaḳdan acı
Eşed ᶜ Azrāʾīlüñ bundan ᶜ ilācı

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ مُعَالَجَةُ مَلَكَ الْمَوْتِ أَشَدُّ مِنَ أَلْفِ ضَرْبَةً بِالسَّيْفِ*

5420 ᶜ İlācı böyle olıcaḳ anuñ bil
İrer mi şiddetine ᶜ aḳl-ı ᶜ āḳıl

5421 Didi ᶜ Azrāʾīle maḥbūb-ı ḥażret
Ḳopınca tā ki ol yevm-i ḳıyāmet

5422 Ne zaḥmet görecekse senden ümmet
Baña eyle bu dem iy ᶜ ālī-ḥażret

SK 147a|BY 170a 5423 Ölüm acısın anlar görmesünler
Revānı şiddet-ile virmesünler

İÜ 175b 5424 Görüñ ol şāhuñ aᶜ lā himmetini
Şu demde ẕikr iderdi ümmetini

5425 Didi iy pādişāh-ı lā-yezālī
Günehkār ümmetüñ maᶜ lūm ḥāli

5416a dönüp Cebrāʾīle: dönüben Cibrīle SK.
5417b kim: − SK; kān-ı: cān-ı İÜ.
5418a bir: bu SK, BY.
5419b eşed: eşeddür SK; bundan: bunda SK.
* elfi ḍarbeten bi's-seyfi: ḍarbin bi-seyfin elfe merratin ṣadeḳa resūlu'llāh İÜ, AG, ḍarbin seyfin elfe merratin SK, BY; ve'lleẕī nefsī bi-yedihī: Meali aldığımız kaynakta yok.‖ "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: [Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki] *ölüm meleğiyle karşı karşıya kalmak bin kılıç darbesinden daha ağır gelir…*" (Ebû Nuaym el-Isbehânî, 2015: IX/617).
5423a ölüm acısın anlar: kim ölüm acısını SK, ki_ölüm acısın anlar BY.

5426 Keremden ümmetüme nezᶜ -i rūḥı
Geñez ḳıl raḥmetüñden ḳıl fütūḥı

5427 Öñine şu getürdüp bir çanaḳ şāh
Eliyle gögsine dökerdi geh gāh

AG 153b 5428 Didi ᶜ Āyişe āḫir demde sulṭān
İşitdüm yüce ṣavt-ıla didi ḫan

5429 İlāhī dilerem ben didi senden
Beni ol kimselerle eylegil sen

5430 Velī ḳılduñ kimini kimi ṣıddīḳ
Ki sini bini cāndan itdi taṣdīḳ

5431 Şehīd itdüñ kimini fażluñ-ıla
Ḳoparġıl anları binümle bile

5432 Daḫı anlar ki ṭutdı sünnetümi
Benümle ḳıl ḳabūl it ḥācetümi

5433 Didi hem *eṣ-ṣalāt* āḫirde ol şāh
Hemān-dem ṣaldı pertev nūr-ı Allāh

5434 Ḳamu ol nūrda müstaġraḳ oldı
Ḳamusı şöyle ḥayret içre ḳaldı

5435 Pes ol demde tecellī ḳıldı Sübḥān
Ki çekdi kendüye ol cānı cānān

5436 Ḫaber virdi ᶜ Alī ki_ol demde server
Ṭudaġın depredür-idi peyem-ber

5427a getürdüp: getürüp SK, BY.
5427b geh: gāh SK.
5428a demde: zamānda SK.
5428b ḫan: cān SK, BY.
5430a kimi: kimini SK.
5432b ḳabūl: − SK.
5433a āḫirde: āḫir demde İÜ, AG.
5434a nūrda: nūra SK.
5435a ḳıldı: − SK; Sübḥān: sulṭān SK.
5436b depredür-idi: depredüp diyü İÜ, depredür didi AG, depredürdi SK.

5437 Ḳulaġum urdum aña diñledüm ben
İki kez *ümmetī* dir añladum ben

5438 Pes andan ol hümā-yı lā-mekānī
Mekān idindi anda lā-mekānı

5439 Rivāyet Necm-i Ṭāyīden irişdi
Peyem-ber çünki āḫir vaḳte düşdi

BY 170b 5440 Diledi ḳabż ide ᶜAzrāʾīl anı
Nidā irdi Ḫudādan kim bil anı

İÜ 176a 5441 Aluram ol muṭahhar cānı bil ben
Arada vāsıṭa düşdüñ hemīn sen

SK 147b 5442 Hemān-dem perdeyi refᶜ itdi Sübḥān
Tecellī nūrına ġarḳ oldı ol cān

5443 Çü maᶜ şūḳuñ cemālin buldı ol yār
Hemān maᶜ şūḳına vaṣl oldı ol yār

5444 Ḳanat ḳaḳdı fenādan urdı pervāz
Şehüñ ḳolına ḳondı girü şeh-bāz

5445 Eḥaddı mīm olmışdı aña sed
Girü gitdi aradan mīm-i Aḥmed

5446 Ḫayātındayken olmışdı müşāhid
Vefātında girü hem oldı şāhid

AG 154a

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ تَمُوتُونَ كَمَا تَعِيشُونَ وَ تُحْشَرُونَ كَمَا تَمُوتُونَ*

5437b dir: didi SK. || **nefsī-ümmetī** için bk. 2481b dipnot.
5439a Ṭāyīden: dāyeden SK, BY.
5439b çünki: çün SK.
5441a cānı: rūḥı SK.
5441b düşdüñ: düşüñ SK.
5442a Sübḥān: sulṭān İÜ.
5442b cān: ḫan BY.
5443b vaṣl: vāṣıl SK.
5444b ḳolına: ḳolında İÜ, AG, BY.
5446b hem oldı şāhid: oldı müşāhid BY.
* ᶜaleyhi's-selām: ᶜaleyhi İÜ. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz, nasıl ölürseniz öyle diriltilirsiniz.*" (Yılmaz, 2013: 641).

5447 Dü-şenbe gün ḍuḥā vaḳtinde ol şāh
Fenādan yumdı çeşmi nūr-ı Allāh

5448 Mübārek liḥyede on yidi aḳ ḳıl
Var-ıdı serverüñ bu deñlü key bil

5449 Çü ḥayretden gözin açdı ḳamusı
Tamām ölmiş görürler dīn ulusı

5450 Hemān-dem ḳıldılar efġān u zārī
Ḳoyuban başlarına ḫāksārı

5451 Ḳamusı oldılar ġalṭān u giryān
Dögerler sīneler yırtup girībān

5452 İdüben yüzlerini pāre pāre
Ururdı başlarına seng-i ḫāre

5453 Şu resme ḳıldılar āh-ıla efġān
Ki düşdi bu şererden ʿarşa lerzān

5454 Yarıldı ṣadrı yirüñ zelzeleyle
Semāvāt içi ṭoldı velveleyle

5455 Ṭuruban ḥażretüñ üstinde Cibrīl
Aḳardı gözlerinden çeşme-i Nīl

BY 171a 5456 Fiġān u derd-ile iderdi biñ āh
Firāḳ u ḥüzn-ile dirdi ki eyvāh

İÜ 176b 5457 Bugünden girü vaḥye inmezem ben
Münevver yüzüñ ayruḳ görmezem ben

5458 Yüz urup Fāṭıma pāyına anuñ
Düşüben gitdi ʿaḳlı ol hümānuñ

5447a dü-şenbe: düşenbih SK.
5452b başlarına: başlarını SK.
5453a ḳıldılar: ḳıldı İÜ.
5454a yarıldı: yirildi SK.
5455a üstinde: üstine SK.
5456b eyvāh: ey vay AG, iyvāh SK, BY.
5458b gitdi ʿaḳlı: ʿaḳlı gitdi SK.

5459 Girü ᶜaḳlı ki geldi ḳıldı bir cūş
Bilimez ne didügin ṣanki ser-ḫūş

5460 Enīn ü derd-ile başladı zāre
İder göynüklerini āşikāre

5461 Dir iy ġam günlerinde ġamküsārum
Ḳamu düşmişlere şefḳatlü yārum

SK 148a 5462 N'idem oldum yetīme bī-kes ü ḫˇor
Cemālüñsüz baña gün yüzi deycūr

5463 Sekiz cennet viṣālüñsüz baña nār
Olur gülşen cemālüñsüz baña ḫār

5464 Beni tīzcek irür vaṣluña iy cān
V'eger-nī derdüm-ile yana ekvān

AG 154b 5465 İderdi ᶜ Āyişe derd-ile nālān
Dökerdi gözlerinden yaş-ıla ḳan

5466 Dir-idi iy güneş yüzlü ḥabībüm
N'idem derd-i firāḳ oldı naṣībüm

5467 Ḫazāna dönmedin verdüñ bahārı
Ne tīz mesken idindüñ ḫāksārı

5468 Fidā eyleyeyim yoluña cānum
Gerekmez sensüzin gitsün revānum

5469 Eger şimden girü diri ḳalursam
Baña sensüz cihānuñ ᶜ ıyşı pür-ġam

5470 Cemālüñsüz gözüm bī-nūr olsun
Cihānı görmesün deycūr olsun

5459a ki: vü SK.
5461: − SK.
5467a verdüñ: virdüñ SK.
5468b sensüzin: sensüz SK.
5469a şimden: şimdi İÜ, AG.
5469b sensüz: ansuz SK.

5471 Bu nevᶜ a söyleyüp feryād iderdi
Firāḳ u derd-ile ḳanlar yudardı

5472 ᶜ Alīye oldı ḥayret ġālib anda
Ki ḳaldı bir yire ṭayanup anda

BY 171b 5473 Gözi baḳar velī özin yitürmiş
Ḥazīn-çeşm oluban boynını burmış

İÜ 177a 5474 Bilimez kendüyi kim aġlaya-dı
Firāḳ-ı hicr-ile dil ṭaġlaya-dı

5475 Görüp bu ḥāli ᶜ Oṣmān ibni ᶜ Affān
Be-küllī ṣāmit oldı ol güzel ẖan

5476 Ṭutıldı dili hergiz söylemez ol
Ki derd-i hicrin iᶜ lām eylemez ol

5477 Ebū Bekr anda ġaybet itmiş-idi
Meger bir maṣlaḥat-çün gitmiş-idi

5478 O dem ḥāżır degüldi anda ol nūr
Kim olmışdı Medīne içi deycūr

5479 Niçe aṣḥābuñ anda uṣṣı gitdi
Niçesi döymeyüben ödi ṣıtdı

5480 Niçeler düşüben boynını burdı
Niçeler ṭaġlara düşdi delürdi

SK 148b 5481 ᶜ Ömer çün fevt-i şāhı gūş ḳıldı
Hemān derd-ile bir kez cūş ḳıldı

5482 Gözinüñ yaşını seyl-āb ḳıldı
Yirüñ yüzin ḳamu pür-āb ḳıldı

5471b ḳanlar: ġamlar SK.
5475a ibni: bin SK, BY.
5478a ḥāżır degüldi anda: anda ḥāżır degüldi SK.
5479b döymeyüben: döymeyüp SK.
5482a yaşını: ḳanını SK, BY.
5482b pür-āb: pür-tāb SK.

5483 Pes itdi iḫtilāf ba^{c} żı aṣḥāb
İşitdi bu sözi çün İbni Ḫaṭṭāb

AG 155a 5484 Ḳılıç aldı eline didi kim ger
Yañılup her ki dir öldi peyem-ber

5485 Ḳılıcumla ḳıluram pāre pāre
Ki fevt ü mevt ire ḥāşā ki yāre

5486 Çıḳup minberde bu nev^{c} a ider cūş
Gehī ^{c} āḳıl olur ol gāhī bī-hūş

5487 İrişdi Bū Bekir didi nedür ḥāl
Didiler gel göresin n'oldı aḥvāl

5488 Ne ṣorarsın cihān vardı ḫarāba
Ḳamu ümmet yüzin düşdi türāba

5489 Semādan yire bugün yaġdı odlar
Yürekler yandı vü yarıldı ödler

BY 172a 5490 Yarıldı yir ḳara ṣu çıḳdı yirden
Götürdi lezzeti gökden ü yirden

İÜ 177b 5491 Bugün dünyāyı ṭutdı ḳamu ẓulmet
Ġurūb itdi cihāndan şems-i devlet

5492 Ḳanı ol genc-i esrār-ı ilāhī
Risālet taḫtınuñ ṣāḥib-külāhı

5493 Ḳanı ol bülbül-i gülzār-ı vaḥdet
Ḳanı ol dürr-i deryā-yı ḥaḳīḳat

5494 Ḳanı ol şāh-bāz-ı lā-mekānī
Uçurduḳ şāh-bāzı nā-gehānī

5483a iḫtilāf: iḫtilāfı SK.
5483b işitdi: işidüp İÜ, AG; Ḫaṭṭāb: Ḫiṭāb İÜ, AG.
5485a ḳılıcumla ḳıluram: ḳılıc-ıla iderem SK.
5486b olur ol: olurdı SK.
5487a didi nedür: nedür didi SK.
5489a yire bugün yaġdı: yaġdı yire bugün SK; odlar: otlar İÜ, od ger AG.

5495 Çıḳarduḳ ġāfilin elden hümāyı
Yitürdük ᶜāleme fer viren ayı

5496 İşitdi çün şehüñ fevtini ol cān
Birez dem eyledi giryān u nālān

5497 Sözi sūzından oldı baġrı biryān
Gözi ḳanından oldı lāle-efşān

5498 Dirīġā didi beñzer şāh-ı ᶜālī
Cihāndan gitdi vü ḳaldı ḫayāli

5499 Gelüp pes ḫücreye zār-ıla ol şāh
Girüben gördi kim ol nūr-ı Allāh

5500 Münevver yüzi nūra ġarḳ olmış
Fenādan līki gitmiş farḳ olmış

SK 149a 5501 Münevver yüzine sürdi yüzini
Ciger ḳanı-la ṭoldurdı gözini

5502 Çıḳup didi bilüñ iy cümle ümmet
Güẕer ḳılmış cihāndan kān-ı raḥmet

AG 155b 5503 Didi hem yā ᶜÖmer sen bil muḥaḳḳaḳ
Ki fevt olmış bugün maḥbūb-ı muṭlaḳ

5504 Ḥaḳuñ emrine pes ḳıldı iṭāᶜat
Çıḳup minberde eyledi ḫiṭābet

5505 Didi kim diñleñüz iy cümle aṣḥāb
Ḳamu olmışduñuz siz aña aḥbāb

5506 Vefā itseydi ger maḫlūḳa dünyā
Vefāt itmezdi bilüñ şāh-ı aᶜlā

BY 172b 5507 Ṭaparsa her ki sizden Muṣṭafāya
Bugün fevt irdi bilüñ görklü aya

5496a fevtini: fevtin SK.
5496b giryān u: girye vü SK.
5497b ḳanından: yaşından SK; oldı: itdi SK, BY, oldı tā İÜ.

İÜ 178a

5508 Muḥammed tañrısına ṭapsañuz ger
Ki Ḥaydur ölmez ol didi peyem-ber

5509 Size bildürdi vaḥdāniyyetini
Ki Ḳurʾān-ıla ḳıldı ḥuccetini

5510 Ḥabībin size gönderdi peyem-ber
Anuñ ḥükmin size bildürdi server

5511 Ḥabībin ḳatına eyledi daʿvet
Velīkin size bildürdi şerīʿat

5512 Bugün her kim ola rāciʿ dīninden
Aluruz intiḳāmı bilsün andan

5513 Anuñla bizüm ortamuzda hergiz
Ḳılıçdan ġayrı nesne yoḳ bilüñ siz

5514 Oḳudı anda pes bu āyeti ol
Kim āyetle getürdi ḥucceti ol

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ اَفَائِنْ مَاتَ اَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلٰى اَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلٰى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللّٰهَ شَيْئاً وَسَيَجْزِي اللّٰهُ الشَّاكِرِينَ*

5515 Didi hem yāʿ Ömer sen söylemişsin
Peyem-ber ölmedi ölmez dimişsin

5516 İşitmedüñ mi-di bu āyeti sen
Niçün bu nevʿa ḳılduñ ḥucceti sen

5517 Resūline Ḫudā buyurmadı mı
Bu maʿnī üzre āyet virmedi mi

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اِنَّكَ مَيِّتٌ وَاِنَّهُمْ مَيِّتُونَ**

5508a ṭapsañuz: ṭaparsañuz SK.
5511: − SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır.*" (Âl-i İmrân 3/144).
** ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *(Ey Muhammed!) Şüphesiz sen öleceksin ve şüphesiz onlar da öleceklerdir.*" (Zümer 39/30).

SK 149b

5518 İşidüp seyfini eyledi pertāb
Ḳamu mescid için eyledi pür-tāb

AG 156a

5519 Dönüp didi ben ol sözi dimişdüm
Ke-enneh āyeti işitmemişdüm

5520 Çü bildüm ḳılmazam ben aña inkār
Muṭīʿam ḥükmine Allāhuñ iy yār

İÜ 178b

5521 ʿÖmer didi ne ṣābir kimsesin sen
Ki inṣāf eyledüm kendözüme ben

BY 173a

5522 Bu ṣabr u ʿilm ü ḥilm ü hem mehābet
Diyānet hem firāset hem siyāset

5523 Ḳamu z̲ātuñda cemʿ eylemiş Allāh
Ki server olmaġa lāyıḳsın iy şāh

5524 Pes andan ṣoñra cemʿ oldı ḳamusı
Resūli yumaġa geldi ḳamusı

5525 Didiler ṭonlarıyla yuyalum mı
Veyā cism-i şerīfi ṣoyalum mı

5526 Çü tedbīr itdiler bu nevʿa elbet
Pes ol dem irdi ḳamusına ġaflet

5527 Ḳamu aṣḥāb işitdiler bir āvāz
Ki keşf itdi bulara anda bir rāz

5528 Velī bilmediler kim kimdür anı
İḥāṭa itdi āvāzı cihānı

5529 Didi kim göñlegiyle anı yuñuz
Ki zīrā baḳmaġa döymez gözüñüz

5530 ʿAlī yudı pes ol sulṭān-ı dīni
Ḳoyardı Faḍl bin ʿAbbās ṣuyını

5522a hem: − SK.
5522b siyāset: kiyāset SK.
5530b bin: ibni BY; ṣuyını: ṣuyı İÜ.

5531 Döküben göñlegi üstinden ābı
Seḥāb içre yudılar āfitābı

5532 ᶜ Alī döndürmege kim el ṣunardı
Ṣaġına ṣolına kendü dönerdi

5533 Çün itdiler vücūd-ı pāki taġsīl
Ḥunūṭ-ı cennet iḥżār itdi Cibrīl

5534 Üç aḳ bizden kefenlediler anı
Ḳoyup mescidde gitdiler nihānī

5535 Rivāyetdür ᶜ Alīden kerrema'llāh
Ḥikāyet eyledi pes bunda ol şāh

5536 Didi çün ḳoyuban sulṭānı gitdük
Velī üstinde bir hüm hüm işitdük

SK 150a 5537 Bu nevᶜ a oldı mescid içre ḥālet
Velīkin bilmedük neydi ᶜ alāmet

İÜ 179a|AG 156b 5538 Dimişdi līkin evvel bize ol şāh
Ḳılur binüm namāzum evvel Allāh

BY 173b 5539 Pes evvel aña Ḥaḳ ḳıldı tecellī
Ki rūḥ-ı pākini ḳıldı tesellī

5540 Namāz itdi anuñ üstine sulṭān
Aña yaᶜ nī ki bī-ḥad ḳıldı iḥsān

5541 Pes andan ḳıldılar cümle melekler
Anuñ nūrından aldılar belekler

5542 Pes irdi bunlara bir ṣavt-ı ᶜ ālī
Ki maᶜ lūm eyledi bunlara ḥāli

5532a döndürmege: döndermege AG, BY.
5533b Cibrīl: ḥāżır SK.
5536a çün: kim SK; gitdük: gitdüm SK.
5536b hüm hüm: hem hem SK, BY; işitdük: işitdüm SK.
5540b ki: kim SK; ḳıldı: virdi SK, BY.

5543 Didi kim mescide siz gelüñ imdi
Nebīñüzüñ namāzın ḳıluñ imdi

5544 Girüp mescidde ṣaf ṭutdı ḳamusı
Ṣaḥābī hep kiçisi vü ulusı

5545 Ḳamunuñ zehresi olmadı anda
İmāmet hīç biri ḳılmadı anda

5546 Velīkin tekbīrini Cebreʾīlüñ
İşidüp itdiler tekbīri bilüñ

5547 Pes ol yirde ki ḳabż olmışdı server
O yirde girü defn oldı peyem-ber

5548 Ḳaṭīfe döşediler yire evvel
Döşediler libāsın hep mükemmel

5549 Ḳodılar üstine nāzük tenini
Bürüdiler kefenle dört yanını

5550 Dilediler dökeler aña ṭopraḳ
Görüp Faḍl anı oldı hem-çü yapraḳ

5551 Didi vaʾllāhi ḳomazam bu ḥāli
Ki server yata ṭopraḳ içre ḫālī

5552 ʿAlī didi işitmedüñ mi iy cān
Ki bu maʿnāyı taʿlīm itdi Ḳurʾān

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرٰى*

5544b hep: hem SK.
5545b ḳılmadı: itmedi SK.
5546b tekbīri: tekbīr İÜ, AG.
5547a ki: kim SK.
5551b ṭopraḳ içre: ṭopraḳda SK.
5552b maʿnāyı: maʿnā AG.
* ḳāle'llāhü: ḳāle BY; Taʿālā: − AG. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *(Ey insanlar!) Sizi topraktan yarattık, (ölümünüzle) sizi oraya döndüreceğiz ve sizi bir kere daha oradan çıkaracağız.*" (Tâhâ 20/55).

5553 Ki ṭopraḳdan yaratduḳ cümleñüzi
İᶜ āde iderüz hem anda sizi

İÜ 179b 5554 Girü andan iderüz sizi iḫrāc
Ki baᶜ żı ola enver baᶜ żı muḥtāc

SK 150b|BY 174a 5555 İşitdi Faḍl anı eyledi teslīm
Kelāmını Ḥaḳuñ eyledi taᶜ ẓīm

AG 157a 5556 Pes itdiler şehi yirinde medfūn
Ḳamusı ḥasret-ile ḳaldı maḥzūn

5557 Ḫudā taḳdīr içinde böyle ḳılmış
Meger ṭoprağını ol yirden almış

5558 Çü defn idüp girü döndiler anlar
Meger kim Fāṭıma ol yüzi enver

5559 Didi kim serveri defn itdüñüz mi
Ḳoyup ṭopraḳ içinde gitdüñüz mi

5560 Didi kim ne göñül birle anı siz
Ḳara ṭopraḳ içinde defn idüpsiz

5561 Pes andan vardı ḳabr üstine ol ḥūr
Bir avuç ṭopraḳ aldı ol yüzi nūr

5562 Ḳoḳulayup türābı nūr-ı bālā
Hemān-dem eyledi bu beyti inşā

Beyt

5563 *Māẕā nüşemmimü baᶜ de türbeti Aḥmedā*
En lā nüşemmime hedde'z-zamāni ġavāliyā

5553a yaratduḳ: yaratdum SK.
5554b enver: envār SK.
5560b idüpsiz: idesiz İÜ, AG, BY.
5562a türābı: ṭoprağı SK.
5563: *"Ahmed'in toprağından gayrı neyi koklayalım ki! Bu zamanda koklayacak kıymetli bir şey bulamaz olduk."*

5564 *Ve men ṣabbet ᶜaleyye meṣāyibe levnihā*
Ṣabbet ᶜale'l-eyyāmi ḥarri leyāliyā

5565 Ebū Bekr ehl-i beyte çün irişdi
Görüben ḳamusı efġāna düşdi

5566 Şu deñlü kim işitdi cümle aṣḥāb
Girü feryād ḳıldı cümle aḥbāb

5567 Ḳapudan bir nidā irişdi nā-gāh
Ki taḳdīr eylemişdür bunı Allāh

5568 Didi kim küllī nefs ölüm ṭadarlar
Fenādan cümle ᶜ uḳbāya giderler

كَمَا قَالَ تَعَالَى كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ اِلَيْنَا تُرْجَعُونَ*

İÜ 180a 5569 Ḳamunuñ dehşet itdi anda cānı
Velīkin bilmediler kimdür anı

5570 Girü aġlaşdılar girü münādī
Nidā itdi ki *yā ḫayra'l-ᶜibādī*

5571 Ḥaḳuñ ẕikrini dāyim eyleñ ibḳā
ᶜ İvażlar vire Ḥaḳ ki_olmaya iḥṣā

BY 174b 5572 Diñüz Ḥaḳ emridür *el-ḥükmü li'llāh*
Oluñ ṣābir ᶜ ivażlar vire Allāh

AG 157b|SK 151a 5573 Didi Bū Bekr olardur Ḫıżr u İlyās
ᶜ Azāya geldiler hem ṭutdılar yās

5564: *"Benim üzerime musibetlerin her türlüsünü döküp yağdıran, günlerin üzerine de o günlerin gecelerinin sıcaklığını dökmüştür."*
5567a ḳapudan: ḳamudan İÜ.
5568a ṭadarlar: ṭadurlar İÜ, AG.
* kemā ḳāle Taᶜālā: − İÜ, AG, ḳāle'llāhü Taᶜālā SK. || *"Her can ölümü tadacaktır. Sonra bize döndürüleceksiniz."* (Ankebût 29/57).
5570a **yā ḫayra'l-ᶜibādī**: "Ey kullarımın en hayırlısı/hayırlıları".
5572a **el-ḥükmü li'llāh**: "Hüküm Allah'ındır".
5573a olardur: oldur SK.

5574 Bunuñ üstine geçdi bir niçe dem
Çıḳup ᶜ Āyişe bir gün göñli pür-ġam

5575 Ṭutup bir elde bir yaṣduḳ içi līf
Bir elde bir ᶜ abā ki_itmişdi teᵓ līf

5576 Didi kim iy ṣaḥābī serverüñüz
Fenādan geçdi ol peyġām-berüñüz

5577 Bu-y-ıdı yaṣduġı vü döşegi hem
Bu nevᶜ a dirlik itdi faḫr-ı ᶜ ālem

5578 Ne sīm ü zer ne ḫˇod esbāb u emlāk
Ḳamusından olupdı göñli bī-bāk

5579 Siz anuñ itdügini itmedüñüz
Anuñ yanınca hergiz gitmedüñüz

5580 Meger kim bir ᶜ Arab geldi ᶜ Ömerden
Suᵓ āl eyledi ol yüzi ḳamerden

5581 Didi kim ḥay mı meyyit mi peyem-ber
ᶜ Ömer buyurdı kim ölmedi server

5582 Varup Bū Bekre ṣordı ol ᶜ Arab hem
Didi meyyit-durur ol şāh-ı ᶜ ālem

5583 ᶜ Arab naḳl eyledi ᶜ Ömmer sözini
Bu kez teᵓ vīl ider server sözini

5584 Didi gördük resūli kim ölüpdür
Vefātı ᶜ āleme ẓāhir olupdur

5585 Velīkin ravżada şimdi diridür
Kim ol cümle cihānuñ serveridür

5574a bunuñ: anuñ SK; dem: eyyām BY.
5575b ki: − SK.
5577a bu-y-ıdı: bu mıydı AG.
5577b itdi: ider SK.
5578a zer: − SK.
5582b meyyit-durur: meyyitdür BY.
5585b cümle: − SK, BY.

İÜ 180b

5586 Budur ḥuccet ki buyurdı peyem-ber
Ṣalavāt vire bir kimse baña ger

5587 Melekler yaradupdur ḥażret-i Ḥaḳ
Ararlar yiryüzin anlar muḥaḳḳaḳ

5588 Bular pes ol ṣalavātı görürler
Benüm ḳabrüme anı irgürürler

BY 175a

5589 Didiler kim şehā ol dem gider cān
Yir altında beden çürür i sulṭān

5590 Didi kim enbiyānuñ cismin Allāh
Ḥarām itdi yire yimez didi şāh

5591 Daḫı her kim selām eyleye baña
Cevābın virürem ḳabrümden aña

AG 158a|SK 151b

5592 Virür cānumı ol dem baña sulṭān
Selāmını aluram didi ol cān

5593 Bular ḥaylıġına ider delālet
Ki ẓāhir oldı ḥaydur ol ḥaḳīḳat

5594 Girü bir nev^{c} a ḳılam saña taḥḳīḳ
Refīḳ iderse ger Ḥaḳ bize tevfīḳ

5595 Çü bildük maẓhar-ı ẕāt oldı Aḥmed
Cihān içinde mişkāt oldı Aḥmed

5596 Pes andan ẓāhir oldı cümle esmā
Daḫı anuñla bilindi müsemmā

5597 Çün andan oldı esmā küllī ẓāhir
Dinilse ṭañ mı hem evvel hem āḫir

5590b yire: bize BY.
5591b virürem: vir SK.
5592a cānumı: cānum SK.
5593a ḥaylıġına: ḥayligine BY.
5595a maẓhar: meẓāhir SK.

5598 Daḫı hem bāṭın oldur ẓāhir oldur
Bu maʿnīler anuñ z̲ātında boldur

5599 Didi Cebrāʾīl evvelsin hem āḫir
Daḫı bāṭınsın u hem daḫı ẓāhir

5600 Didiler aña yaʿnī ʿaḳl-ı evvel
Bu nevʿa ḳıldılar bu müşkili ḥal

5601 Daḫı hem evvelidür mümkinātuñ
Ki yaʿnī mebdeʾidür kāyinātuñ

5602 Hem āḫirdür ki ḫatm-i enbiyādur
Resūl-i müctebādur murteżādur

İÜ 181a

5603 Daḫı āḫir-durur yaʿnī ki sālik
Sülūkinde ṣıfātın ḳılsa hālik

5604 İrer āḫirde ol sulṭāna sālik
Pes andan irişür Raḥmāna sālik

5605 Aña ger irmese Allāha irmez
Anı ger görmese Allāhı görmez

BY 175b

5606 Daḫı ẓāhir-durur kim oldı meşhūr
Kemālāt-ıla z̲ātı oldı maʿmūr

5607 Hem andan ẓāhir oldı Ḥaḳ ṣıfātı
Daḫı hem maẓhar oldı z̲āta z̲ātı

5608 Daḫı bāṭın-durur yaʿnī bilinmez
Kemālātı anuñ idrāk olınmaz

5609 Nedür māhiyyetini kimse bilmez
Tefekkür ḳursañ aṣlā ʿaḳla gelmez

5610 Egerçi ṣūretā insān-ıdı ol
Ḥaḳīḳat maẓhar-ı Raḥmān-ıdı ol

5603a daḫı: didi İÜ, AG; āḫir-durur: āḫirdür SK.
5604b sālik: mālik SK.
5605b ger: − SK.
5609b ḳursañ: ḳılsañ SK.

AG 158b|SK 152a

5611 Ḥaḳuñ ẕātına çünkim oldı maẓhar
Anuñ-çün oldı ol ulu peyem-ber

5612 Ḥaḳīḳatde Ḫudādur Evvel Āḫir
Daḫı hem Bāṭın oldur hem de Ẓāhir

5613 Dinilse nicedür taḥḳīḳi anuñ
Bu nevᶜa eydilür tedḳīḳi anuñ

5614 Zamāna göredür bu evvel āḫir
Mekāna göredür bāṭınla ẓāhir

5615 Zamān olmazdan öñ Allāhdur ol
Zamāndan ṣoñra girü şāhdur ol

5616 Ki yoḳdur evvelinüñ ibtidāsı
Daḫı hem āḫirinüñ intihāsı

5617 Daḫı bāṭın-durur yaᶜnī ḫafīdür
Muḳaddes ẕātı ġāyet muḫtefīdür

5618 Ledünnī ᶜilmüñ oldur hem ᶜalīmi
Hem oldur cümle aḥkāmuñ ḥakīmi

5619 Ḳamu ġāyiblerüñ ᶜilmin bilür ol
Ḳamu ᶜāşıḳlaruñ sırrın bilür ol

İÜ 181b

5620 Daḫı ẓāhir-durur yaᶜnī ṣıfātı
Ki iẓhār itdi cümle kāyinātı

5621 Bu eşyā kim ḳamu ẓāhirde vardur
Ṣıfātından Ḫudānuñ bir eṣerdür

5622 Ṣıfātınuñ bular fiᶜli-durur hep
Ki ẓāhir oldı görindi müretteb

5611b ol: − SK.
5613b eydilür: idilür İÜ, AG; tedḳīḳi: tevfīḳi SK.
5615a Allāhdur: Allāh-durur SK.
5615b şāhdur: şāh-durur SK.
5618a ᶜilmüñ: ᶜilminüñ BY.
5619a-b bilür: bilen SK, BY.

BY 176a

5623 Ḳamusından münezzeh oldı z̲ātı
Ṣıfātı-la düzetdi mümkinātı

5624 Ḥabībin maẓhar-ı evvel ḳılupdur
Hep işkāli anuñla ḥal ḳılupdur

5625 Velī ḥikmet nedür kim eşrefü'n-nās
Öle vü ölmeye Ḫıżr-ıla İlyās

5626 Bula ᶜ ömr-i ṭavīl ᶜ Īsi-bni Meryem
Vefāt eyleye tīzcek faḫr-ı ᶜ ālem

5627 Ḳamusından ḫˇod eşrefdür peyem-ber
Gerekdi ölmeyüp ḳalaydı server

5628 Didiler Ḫıżr-ıla İlyāsa ḥikmet
Budur kim bula nefᶜ anlardan ümmet

5629 Ḳuruda Ḫıżr ola baḥr içre İlyās
Fevāyid tā ki bunlardan göre nās

AG 159a|SK 152b

5630 Daḫı ᶜ Īsā anuñ-çün ḳaldı bāḳī
Ziyādeydi ḥabībe iştiyāḳı

5631 Dilerdi_āḫirde ola aña ümmet
Daḫı Deccāli ḳatl eyleye elbet

5632 Ki nuṣret ide Aḥmed ümmetine
Bu cümle hep Muḥammed ḥürmetine

Tetimme-i Vefāt

5633 Gel iy pürsende-i aḥvāl-i ᶜ ālem
Bil imdi bu cihānı ṭolu pür-ġam

5623b düzetdi: dürütdi SK, BY.
5627a eşrefdür: eşrefdi İÜ, AG.
5628b anlardan: bulardan SK.
5629a baḥr içre: baḥırda SK.
5629b bunlardan: bulardan SK.
5630a ḳaldı: ḳıldı SK.

5634 Kime ṣundı görüñ cām-ı ecel bu
Ḳılur her kimseye mekr ü ḥiyel bu

5635 Cihānuñ şehlerin bī-nām idüpdür
Ḳamu sevdālarını ḫām idüpdür

İÜ 182a 5636 Bilüñ kim semm-i ḳātildür naᶜīmi
Daḫı hem bād-ı ṣarṣardur nesīmi

5637 Bulaydı kimse ger bunda ṣafāyı
Ḳılaydı zinde ol Ḥaḳ Muṣṭafāyı

5638 Aña ṣunduḳda cām-ı mevti dünyā
Vefā ummaḳ bil andan ḳurı sevdā

BY 176b 5639 Bürāder çün budur ḥāli cihānuñ
Ṣaḳın aldanma rīş-ḫandına anuñ

5640 Naẓar it oynına bu ḥoḳḳa-bāzuñ
Şehini māt ider her künde-bāzuñ

5641 Niçe Leclāca bu beydaḳ sürüpdür
Kim anuñ ruḫlarını müft urupdur

5642 ᶜArūs-ı bī-bedel ṣanur görenler
Peşīmān oldı ṣoñra dil virenler

5643 ᶜAsel diyü bunı her kim ider nūş
Alup ᶜaḳlını ider anı bī-hūş

5644 Ḥaḳīḳatdür aña her kim urur dest
Ḳılur āḫir anı bī-pā vü bī-dest

5645 Bu merdüm-ḫˇor-ıla her ki_ide ṣoḥbet
O ṣoḥbetde utuzur cānı elbet

5635a bī-nām: bed-nām SK, BY.
5635b sevdālarını: sevdāların SK.
5641b ruḫlarını: ruḫların SK.
5644b bī-pā vü: bī-pāy SK.
5645b utuzur: oturur İÜ, AG; cānı: cān SK.

5646 Elüñ çek imdi bu mekkārdan sen
Özüñ ḥıfẓ eyle bu seḫḫārdan sen

5647 Çü bildüñ kim gidersin bu fenādan
Gerek zād idesin ᶜuḳbā-y-içün sen

5648 Uzun ᶜömrüñ olıcaḳ āḫiri mevt
Yaraġın eyle anuñ olmadın fevt

AG 159b|SK 153a 5649 Ṣaḳın ṣıḥḥat demin fevt itme zinhār
Tehī-dest ol cihāna gitme zinhār

5650 Cihāndan ᶜibret isterseñ bürāder
Muḥammed fevti ᶜibret saña yiter

5651 Saña bildürdi hep yolı peyem-ber
Ki hīç bir nesne kem ḳomadı server

5652 Hemān gitmek gerekdür der-peyince
V'eger-nī iltiserler hey diyince

5653 Eger ḥıfẓ idesin ādābın anuñ
Saña feṯḥ ide fātiḥ bābın anuñ

İÜ 182b 5654 Giderseñ bunda rāh-ı müstaḳīme
Giresin anda cennāt-ı Naᶜīme

5655 Eger ādābı ṣaḳlarsañ tamāmet
Saña dīdārını ᶜarż ide ḥażret

5656 Kerīmā bā-edeb eyle faḳīri
Ki senden ġayrı yoḳdur destgīri

5657 İlāhī müstemendem key ḥaḳīrem
Hevāya tābiᶜam nefse esīrem

5647: − İÜ, AG.
5650a cihāndan: cihānda SK.
5651a yolı: − SK.
5651b kem: kim BY.
5655a ādābı: ādābını BY.

BY 177a

5658 Adum **YŪSUF** ider her kişi taḥsīn
Benem ṣūretde vü sīretde çirkin

5659 İlāhī aḥsen eyle sīretümi
Ki yandurmaya āteş ṣūretümi

5660 Żaᶜīf ü bī-kesem şefḳat senüñdür
Günehkāram şehā raḥmet senüñdür

5661 Bilürem saña lāyıḳ bir ᶜamel yoḳ
Velī nefsümde mekr-ile ḥiyel çoḳ

5662 Siyeh-rū nefs ᶜāṣī ḳalb ḳāsī
Meger senden ire yā Rab devāsı

5663 Ḳamu düşmişlere senden ᶜināyet
Ḥabībüñden bize irgür şefāᶜat

5664 Muḳaddes rūḥına yüz biñ taḥiyyāt
Daḫı olsun selām-ıla ṣalavāt

5665 Hem ehl-i beyt ü hem āline Ḥaḳdan
Selām irsün hem aṣḥābına Ḥaḳdan

Merşiyye
Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

5666 İy bu dehr-i pīre-zenden isteyen luṭf u vefā
Umma ol mekkārdan kim bulasın z̲evḳ u ṣafā

AG 160a

5667 Ger bunuñ bāḳī olaydı niᶜmetinüñ le_z̲z̲eti
Cāvidān olaydı bu yirde Muḥammed Muṣṭafā

SK 153b

5668 Nice_içürdi cām-ı mevti çarḫ-ı gerdūn gör aña
Ol iken şemsü'ḍ-ḍuḥā bedrü'd-dücā nūrü'l-hüdā

5669 Aña ġadr itdükde bu ġaddār u mekkār iyᶜamū
Gör cihān ḫalḳına n'eyler yā saña vü yā baña

5660b şehā: saña SK.
5661b ḥiyel: ḥīle SK.
5666b mekkārdan: mekkāreden SK; z̲evḳ: ṣıdḳ BY.
5669b vü yā: veyā SK.

İÜ 183a

5670 Çarḫ-ı gerdūnuñ elinden kim bulur bir dem emān
Kim ciger-ḫūn oldılar hep enbiyā vü evliyā

5671 Niçe mīr ü hem selāṭīn itdiler bundan sülūk
Bulmadılar derd-i merge kimsene hergiz şifā

5672 İy bürāder gel bu dünyā niᶜ metinden ḳıl ḥaẕer
Kim bu niᶜ metden yidiyse ṣoñra zehr oldı aña

5673 Bu fenānuñ niᶜ metin bil bir şarāb-ı pür-serāb
Niᶜ met-i bāḳī dilerseñ ṭut bugün zād-ı tüḳā

BY 177b

5674 Emr ü nehyinde Ḥaḳuñ eyle vücūduñ müstaḳīm
Uymaġıl emmāre nefse ḳatı düşmendür saña

5675 Āşinā ṣanma ᶜadūdur saña şeyṭān-ı racīm
Ḥaḳ ᶜadū didügi kimse hīç olmaz āşinā

5676 Ḳalbüñi pāk it sivādan kim irişe feyż-i Ḥaḳ
Ger dilerseñ Ḥaḳ cemālin ḳıl ḥabībe iḳtidā

5677 Sen ḥaḳīḳat sırr-ı Ḥaḳsın līki ḳadrüñ bilmedük
Ḥaḳ senüñ sırruñ-durur gel olma sırruñdan cüdā

5678 Ṭālib-iseñ ger viṣāl-i Ḥaḳḳa maḥv eyle vücūd
ᶜĀşıḳ-ısañ gel anuñ yolına cānuñ ḳıl fidā

İÜ 183b

5679 Cümle eşyāyı senüñ-çün ḫalḳ idüpdür Ẕü'l-Celāl
Ḫıdmetüñde ebr ü bād u māh u ḫˇurşīd ü semā

5680 Gel berü şerᶜ ü ṭarīḳat içre muḥkem ḳıl özüñ
Ḫāk-i pāyın Muṣṭafānuñ ḳıl gözüñe tūtiyā

5681 Ol-durur nūr-ı ilāhī ol-durur maḥbūb-ı Ḥaḳ
Enbiyā vü evliyāya ol-durur bil muḳtedā

5671a niçe: bunca SK, BY.
5671b bulmadılar: bilmediler İÜ, AG.
5673a bir: − İÜ.
5673b tüḳā: itḳā BY.
5674a nehyinde: nehyinden SK, BY.
5675b kimse: kimsene İÜ, AG.
5678b cānuñ ḳıl: ḳıl cānuñ SK.
5681b enbiyā vü evliyāya: evliyā vü enbiyā SK.

5682 Mebdeᵓ-i ᶜālem-durur hem ins ü cinnüñ melceᵓi
Hem şefīᶜ oldur ḳamu maḫlūḳa fī-yevmi'l-cezā

5683 *Ḥamdü li'llāh* kim bize raḥmet virüpdür anı Ḥaḳ
Pes Ḫudādan irmez ansuz kimseye feyż ü ᶜaṭā

5684 ᶜĀṣiyem çün olmadum lāyıḳ cemālin görmege
Yā İlāhī ḳıl anuñ ᶜışḳında cānum mübtelā

5685 Her zamān vaṣlı zülāline dil ü cān teşnedür
Dir girü her dem-be-dem *hel min-mezīd* iy z̲ü'l-ᶜulā

AG 160b 5686 Ḳıl müheyyā cānuñı **YŪSUF** cemāli ᶜıydine
Ola kim bir gün ire ḳatᶜ itme vuṣlatdan recā

SK 154a 5687 Umaram senden şefāᶜat ire ben miskīne kim
İÜ 184a Cümle ᶜiṣyān zaḥmına merhem ṭapuñdandur şehā

5688 Aña vü āline vü aṣḥābına yüz biñ selām
Ḥaḳdan irsün her nefes ki_oldur ḥabīb-i Kibriyā

5689 Birisi Ṣıddīḳdur kim yār-ı ġārıdur anuñ
Biri Fārūḳ oldı ki_oldur ᶜadl içinde pīşvā

5690 Hem biri ᶜOs̱māndur ki_oldur ḥayānuñ menbaᶜı
Hem ᶜAliyy-i murteżādur ki_oldur şāh-ı aṣfiyā

BY 178a 5691 Nūr-ı ᶜaynuñ birisidür ḫulḳ-ı Ḥaḳ bigi Ḥasen
Birinüñ adı Ḥüseyn-i şāh-ı deşt-i Kerbelā

5692 Ḳıl cemālüñle müşerref cümlesini yā Kerīm
Rūḥ-ı pākine bularuñ eyle her dem merḥabā

5683a kim: ki SK; virüpdür: ḳılupdur SK.
5684a olmadum: olmaduḳ İÜ, AG.
5685a dil ü cān: dil SK.
5685b dir girü: dirgürür SK; ᶜulā: celāl İÜ. || [Yevme neḳūlü li-cehenneme heli'mteleᵓti ve teḳūlü] **hel min-mezīd**(in): *"O gün cehenneme, 'Doldun mu?' deriz. O da, 'Daha var mı?' der."* (Kâf 50/30).
5686b vuṣlatdan: vaṣlından BY.
5687b zaḥmına: zaḥmetine SK; ṭapuñdandur: ṭapuñdur SK.
5690b ki_oldur: ki_oldı İÜ, AG, ki ol iy BY.
5691a ᶜaynuñ birisidür: ᶜaynuñ birisi SK; ḫulḳ-ı: ḫalḳ AG.
5692a cemālüñle: cemālüñden SK.

Beyānu Ṣalavāt ᶜale’n-Nebiyyi’l-Muḫtār*

Meşnevī**

5693 Elā iy ᶜāşıḳ-ı tāc-ı risālet
Özüñdür maṭlaᶜ-ı nūr-ı vilāyet

5694 Bugün çün girdüñ altundan serāya
Ki yaᶜnī pey-rev olduñ Muṣṭafāya

5695 Kim anuñ sīm-i ḫāliş ḥavlısı var
Bu söz kim dimişem ḫˇoş maᶜnisi var

5696 Vilāyet beñzer altundan serāya
Ki maᶜnī oldı yaᶜnī Muṣṭafāya

5697 Gümişden ḳaṣrdur daḫı nübüvvet
Pes anuñ zübdesi oldı vilāyet

İÜ 184b

5698 Anuñ kerpiçleri pes enbiyādur
Dereceleri anuñ evliyādur

5699 Tamāmı ol serāyuñ Muṣṭafādur
Resūl-i müctebādur murteżādur

5700 Nübüvvetle vilāyet anda cāmiᶜ
Anuñ-çündür ḳamu ḫalḳ aña rāciᶜ

5701 Güneşdür kim ṭurupdur istivāda
Ki yoḳdur ẓıllı anuñ her yañada

5702 Şuᶜ āᶜı bu cihāna pür-ṣafādur
Fürūġıdur anuñ kim enbiyādur

5703 Güneş kim pertev urdı bu cihāna
Nebīler geldi andan ad u ṣana

---

* ᶜale’n-nebiyyi’l-muḫtār: ᶜaleyhi’s-selām SK, ᶜale’n-nebiyyi ᶜaleyhi’s-selām BY.
** SK ve BY’de yok.
5698b anuñ: − SK.
5701a kim: ki SK.
5703a pertev urdı: pertevinden BY.

AG 161a 5704 Kimi Ādem kimi Mūsā olupdur
Kimi Dāvūd kimi ᶜĪsā olupdur

5705 Ṭaġıtdı her biri dünyāya şaᶜ şāᶜ
Bulardan oldı hep dünyā müşaᶜ şāᶜ

SK 154b 5706 Ḳamusı nūrın aldı Muṣṭafādan
Kerem irdi ḳamuya ol ṣafādan

BY 178b 5707 Şuᶜ āᶜ ın kim didüm nūr-ı nübüvvet
Pes oldı cevheri şemsüñ vilāyet

5708 Ki yaᶜ nī vaṣf-ı Ḥaḳḳ oldı vilāyet
Daḫı evṣāf-ı ᶜabd oldı nübüvvet

5709 Çü server oldı mecmūᶜ ıyla maᶜ rūf
Ḥaḳ anı ḳıldı öz vaṣfıyla mevṣūf

5710 Aña ol deñlü kim virdi kemāli
Görindi ġayrıda ancaḳ ḫayāli

5711 Seni gör aña ümmet eyledi Ḥaḳ
Keremden saña ᶜizzet eyledi Ḥaḳ

5712 Seni düzdi Ḫudā cām-ı cihān-bīn
Silerseñ jengin olur saña aydın

5713 Kemālātına sini maẓhar itdi
Ḳamu maḫlūḳa sini server itdi

5714 Görindi sende envār-ı ṣıfātı
Tecellī idiser ᶜuḳbāda ẕātı

5715 Bu ᶜizzetler resūlüñ ᶜizzetine
Bu ḥürmetler ḥabībüñ ḥürmetine

İÜ 185a 5716 Bu ḫalḳ içre seni Ḥaḳ ḳıldı server
Ṣalavāt eyle ber-rūḥ-ı peyem-ber

5708: − İÜ, AG.
5714a sende: senden SK.
5715a ᶜizzetine: ḥürmetine İÜ, AG.

5717 Ki_anuñla ḳalbüñi pāk ide ḥażret
Ḳıla yevm-i cezāda saña ᶜizzet

5718 Ḥaḳīḳat cāna ᶜizzetdür ṣalavāt
Ḫudādan bize minnetdür ṣalavāt

5719 Ki rūḥ-ı pāke her demde ṣalavāt
İdevüz hem selām u hem taḥiyyāt

5720 İlāhī emr idüpsin cümleye sen
V'eger-nī ne dil-ile söyleyem ben

5721 Yusam māᵓ ü'l-ḥayāt-ıla dehānum
Degül lāyıḳ ṣalavāta zebānum

5722 Aña bir dil gerek kim ola ṭāhir
Dilümden geldi biñ biñ cürm-i ẓāhir

5723 Girü ḳudret dilinden ḳıl ṣalātı
Müşerref eyle faḫr-ı kāyinātı

AG 161b|BY 179a 5724 Buyurduñ ki_iderem iᶜ zāz aña ben
Ṣalavāt irişür rūḥına benden

SK 155a 5725 Melekler hem ider her dem ṣalavāt
Oḳurlar rūḥına yüz biñ taḥiyyāt

5726 Daḫı müᵓ minlere ḳılduñ kelāmı
Ṣalāt-ıla selām idüñ müdāmī

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اِنَّ اللّٰهَ وَمَلٰٓئِكَتَهٗ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيماً*

5727 Ṣalavāt eyle Allāhum aña sen
Hezārān biñ irişdür daḫı bizden

5717a ki: − İÜ, AG.
5721b zebānum: Metinde "zübānum".
5726b idüñ: eyle SK.
* ḳāle'llāhü: kemā ḳāle'llāhü SK, ḳāle BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selam edin.*" (Ahzâb 33/56).
5727b irişdür daḫı: irmişdür aña BY; bizden: benden SK.

5728 Zamāne ṭurduġınca ḳudretüñle
Selām it rūḥ-ı pāke ᶜizzetüñle

5729 Ṣabā deprendügince her seḥergāh
Taḥiyyāt eyle biñ biñ aña iy şāh

5730 Ḥisābınca ḳamu maḫlūḳuñuñ sen
Selām irgür aña biñ biñ ḳatuñdan

5731 Aña vir şol maḳāmı ki_adı Maḥmūd
Daḫı cennetde virgil ḥavż-ı mevrūd

İÜ 185b 5732 Anı ol yire irgür ki_oldur aᶜlā
Kim andan yuḳaru irilmez aşlā

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ صَلُّوا عَلَيَّ فَإِنَّ صَلَاةً عَلَيَّ زَكَاةٌ لَكُمْ وَاسْأَلُوا [اللَّهَ] لِي الْوَسِيلَةَ قَالُوا وَمَا الْوَسِيلَةُ [يَا رَسُولَ اللَّهِ] قَالَ أَعْلَى دَرَجَةٍ فِي الْجَنَّةِ لَا يَنَالُهَا إِلَّا رَجُلٌ وَاحِدٌ أَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ*

5733 ᶜAzīz it ᶜizzetüñle ol ᶜazīzi
Anuñ ḳatında maḳbūl eyle bizi

5734 Belī ᶜizzet anuñ ḫullet anuñdur
Ḳamu ᶜāṣīlere şefḳat anuñdur

5735 Ezel maḥbūb itdüñ ḥażretüñe
Ki lāyıḳ itdüñ anı ᶜizzetüñe

5736 Cihān ḫalḳına ḳılduñ anı raḥmet
Hem anı eyledüñ kān-ı şefāᶜat

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ**

5732b irilmez: virilmez SK.

* ḳāle: kemā ḳāle BY; ṣallū ᶜaleyye fe-inne ṣalāten ᶜaleyye zekātün leküm: − İÜ, AG, BY; li'l-: Metinde "ile'l-"; vāḥidün: vāḥidün ve ene İÜ, AG. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Bana salavat getirin; zira bana getireceğiniz bu salavat sizin için bir zekât gibidir. Benim için 'Vesile'yi dileyin. Ashab: 'Ya Resulallah! Vesile ne?' diye sorduklarında ise şöyle buyurdu. 'Vesile, cennette en yüksek derecedir ve bu dereceye ancak bir kişi nail olur. O kişinin de ben olmasını temenni ederim.*" (İbn Ebî Şeybe, 2012: XIII/202).

** ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.*" (Enbiyâ 21/107).

5737 Aña lāyıḳ ṣalāt-ıla selāmı
Girü ancaḳ sen idersin müdāmī

BY 179b

5738 Gerekdür līki ḳudretçe her ümmet
Ṣalāt-ıla selām eyleye elbet

AG 162a

5739 Ṣalāt ider aña çün z̲āt-ı ᶜizzet
Nedür Ḥaḳḳuñ ṣalātı yaᶜnī raḥmet

SK 155b

5740 Ṣalāt ider melāʾik daḫı her-bār
Ki yaᶜnī ider istiġfār iy yār

5741 Pes andan emr ider ḳullara sulṭān
Ṣalavāt ideler ol cāna çendān

5742 Daḫı hem ideler aña selāmı
Bu nevᶜa ideler ḫāṣṣī vü ᶜāmī

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اِنَّ اللّٰهَ وَمَلٰٓئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يٰٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيماً*

5743 Resūle didiler iy şāh u sulṭān
Nedür bu āyetüñ maᶜnāsı iy cān

İÜ 186a

5744 Cevābın eyle virdi anuñ ol şāh
Baña iki melek ḳoşmışdur Allāh

5745 Baña her kim salāt ide melekler
Duᶜā idüp aña ider dilekler

5746 Saña Ḥaḳ raḥmet eylesün dir anlar
Seni luṭf-ıla ṭoylasun dir anlar

5747 Aña āmīn ider Allāh Taᶜālā
Ki raḥmet ider ol ḳulına Mevlā

5741b ol cāna: ḳullara BY.

* kemā: − İÜ; ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selam edin.*" (Ahzâb 33/56).

5747b ider: ide SK.

5748 Ben añılduḳda anlar kim ṣalātı
Getürmedi ḳazandı seyyiʾ ātı

5749 Melekler dir ki raḥmet bulmasun ol
Cehennemden açılsun aña bir yol

5750 Girü āmīn dir aña ḥażret-i Ḥaḳ
Ki raḥmet ḳılmaz aña Ḥaḳ muḥaḳḳaḳ

5751 Daḫı didi ḳaçan bulsam vefātı
Dise her kim selām-ıla ṣalātı

5752 Baña Cibrīl irişüp dir ki bil sen
Fülān oġlı fülān ümmetlerüñden

5753 Selām itdi saña iy nūr-ı Allāh
Direm ben raḥmet itsün aña Allāh

BY 180a

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ مَا مِنْكُمْ مَنْ اَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ اِذَا مُتُّ اِلَّا جَاءَنِى جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامْ فَيَقُولُ يَا مُحَمَّدَ هَذَا فُلَانُ بِنْ فُلَانْ يَقْرَءُكَ السَّلَامَ فَاَقُولُ وَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ رَحْمَةُ اللَّهُ وَ بَرَكَاتُهُ*

AG 162b

5754 Daḫı her kim baña yüz kez ṣalavāt
İderse ol ḳadar Ḥaḳ vire ḥācāt

5755 Ki yitmişi anuñ uḫrā-y-içündür
Otuzı daḫı hem dünyā-y-içündür

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ مِائَةِ مَرَّةٍ قَضَى اللَّهُ لَهُ مِائَةِ حَاجَةٍ سَبْعِينَ مِنْهَا لِلْآخِرَةِ وَثَلَاثِينَ لِلدُّنْيَا**

5748a ṣalātı: ṣalavātı SK.
5749b cehennemden: cehennemde BY.
5751b ṣalātı: ṣalavātı SK.

* ḳāle ʿaleyhi's-selām: − İÜ, AG. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Ben öldükten sonra sizden kim bana salât u selam ederse Cebrail (AS) mutlaka bana gelir ve şöyle der: 'Ey Muhammed! Falan oğlu falan sana selam gönderiyor.' Bunun üzerine ben de şöyle derim: 'Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi onun da üzerine olsun.'*" (Kaynak bulunamadı).

** ḳāle ʿaleyhi's-selām: − İÜ, AG, kemā ḳāle ʿaleyhi's-selām SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Her kim bana yüz defa salavat getirirse, Cenâb-ı Hak onun yüz hâcetini yerine getirir. Bunlardan yetmiş tanesi âhirete, otuz tanesi ise dünyaya dâirdir.*" Bu hadis-i şerif, farklı bir lafızla Beyhakî'nin *Şuabu'l-Îmân*'ında (2015: III/600) mevcuttur: مَنْ صَلَّى عَلَيَّ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَلَيْلَةِ الْجُمُعَةِ، قَضَى اللهُ لَهُ مِائَةَ حَاجَةٍ، سَبْعِينَ مِنْ حَوَائِجِ الْآخِرَةِ، وَثَلَاثِينَ مِنْ حَوَائِجِ الدُّنْيَا "*Allah, Cuma günü ve gecesi bana yüz defa*

SK 156a

5756 Daḫı her kim baña bir kez ṣalavāt
İder iḫlāṣ-ıla daḫı taḥiyyāt

5757 Aña on kez ṣalāt eyleye Allāh
Vire hem on derece aña ol şāh

İÜ 186b

5758 Daḫı maḥv eyleye on seyyiʾātın
Daḫı ḥall eyleye her müşkilātın

5759 Gel iy müʾmin ġanīmet bil ṣalavāt
Vir eksüksüz selām-ıla taḥiyyāt

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ مِنْ أُمَّتِي صَلَاةً مُخْلِصاً مِنْ قَلْبِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهاَ عَشْرَ صَلَوَاتٍ وَرَفَعَهُ بِهَا عَشْرَ دَرَجَاتٍ [وَكَتَبَ لَهُ بِهَا عَشْرَ حَسَنَاتٍ] وَمَحَا عَنْهُ عَشْرَ سَيِّئَاتٍ*

5760 Daḫı didi baña virüñ ṣalātı
Ki ecsāduñuzuñ olur zekātı

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ صَلُّوا عَلَيَّ فَإِنَّ صَلَاةً عَلَيَّ زَكَاةٌ لَكُمْ وَاسْأَلُوا اللَّهَ لِي الْوَسِيلَةَ**

5761 Buyurdı hem daḫı sulṭān u server
Beşāret eyledi bize peyem-ber

5762 Didi kim bir melek ḫalḳ eyledi ẕāt
Baña ger bir kişi vire ṣalavāt

5763 Yitişdürür baña anuñ selāmın
Görüp şād oluram anuñ kelāmın

---

salavat getirenin yüz ihtiyacını giderir. Bunların yetmişi ahiretle ilgili, otuzu ise dünya ihtiyaçlarıyla ilgilidir."

5756b ider: ide SK.

5759: Sadece AÜ nüshasında var, diğer nüshalarda yok.

* ḳāle ʿaleyhi's-selām: − İÜ, AG, BY; ṣalāten muḫlişan min-ḳalbihī: muḫlişan ḫālişan min-ḳalbihī ṣalāten vāḥideten İÜ, AG, muḫlişan fī ḳalbihī vāḥideten SK, muḫlişan min-ḳalbī ṣalāten vāḥideten BY; ʿanhü: ʿanhü bihā İÜ, AG, BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Ümmetimden bana bir defa salavat getiren kişiye Yüce Allah on defa salavat getirir. Bunun yanında yanındaki derecesini on derece yükseltir, kendisine on iyilik sevabı yazar ve on günahını da siler.*" (İmam Nesâî, 2011: IX/53-54).

5760b olur: ola SK.

** ḳāle ʿaleyhi's-selām: − İÜ, AG, kemā ḳāle ʿaleyhi's-selām BY; li'l-: ile'l- İÜ, AG, BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Bana salavat getirin; zira bana getireceğiniz bu salavat sizin için bir zekât gibidir. Benim için 'Vesile'yi dileyin…*" (İbn Ebî Şeybe, 2012: XIII/202).

5763b-5764b: SK'de takdim-tehirli.

5764 Aña ben göndürürem on selāmı
Direm ilet aña benden peyāmı

5765 Ḳıyāmetde idem aña şefāᶜat
Civārumda maḳāmı ola cennet

5766 İder hem ol melekᶜarşa ṣuᶜūdı
Varupᶜarş altına ider sücūdı

5767 Ki yā Rabbi fülān virdi ṣalavāt
Ḫudā dir ki_aña ḳıldum on taḥiyyāt

BY 180b 5768 Ki her birinde irer aña raḥmet
Benüm ḳatumda böyle oldı ḥikmet

5769 Benüm bir raḥmetüm aña ire ger
ᶜAẕāb ol ḳula hergiz itmeyeler

AG 163a 5770 Buyurur daḫı ol ḳuluñ ṣalātın
Kiᶜilliyyīne ilterler berātın

5771 Ṣalavātuñ ḥurūfınca melek hem
Yaradur anda Ḥaḳḳ iy cān-ıᶜālem

5772 Bularuñ her birinde girü bir iş
Düzer baş her birinde üç yüz altmış

İÜ 187a 5773 Ki her başda düzer üç yüz yüzi Ḥaḳ
Daḫı hem altmış ider yüz muḥaḳḳaḳ

SK 156b 5774 Ve her yüzde bu deñlü aġız Allāh
Her aġızda bu deñlü dil virür şāh

5775 Daḫı hem üç yüz altmış her diline
Luġat virür ṣenā eyler ḳulına

5764a göndürürem: gönderürem BY.
5764b direm: direm kim SK, BY.
5768a her birinde: birinden SK; aña: çün aña SK.
5768b böyle: eyle SK.
5770b ilterler: iltürler BY.
5772b düzer: düzüp SK.
5775b eyler: ider SK.

5776 İderler ḥaşre dek bunlar ṣenālar
Ṣalāt idene virilür ᶜaṭālar

5777 Buyurdı hem resūlu'llāh-ı aᶜlā
Baña ol kimsedür maḥşerde evlā

5778 Ki bunda baña çoḳ vire ṣalātı
İde hem rūḥuma çoḳ ṭayyibātı

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرُهُمْ عَلَيَّ صَلَاةً*

5779 Buyurdı hem girü ol faḫr-ı ᶜālem
İde biñ kez ṣalātı her gün ādem

5780 Ḥaḳa lāyıḳ ola elbette ol ḳul
Duᶜāsı Ḥaḳ ḳatında ola maḳbūl

5781 Daḫı çıḳmaya dünyādan didi ol
Yirin cennetde görmeyince ol ḳul

5782 Enes bir gün meger ḳıldı rivāyet
Resūlu'llāhdan itdi ḥikāyet

5783 Çıḳardı minbere bir gün peyem-ber
Didi evvel-ḳadem āmīn server

BY 181a

5784 İkinciye ḳadem başduġı dem hem
Girü āmīn didi ol faḫr-ı ᶜālem

5785 Hem üçünci ḳademde didi āmīn
Kimesne bilmedi anuñ cevābın

5786 Suʾāl itdi Muᶜāz̲ iy kān-ı raḥmet
Nedür bu ḳılduġuñ işlerde ḥikmet

5776b virilür: virürler SK, BY.
5777b evlā: Mevlā SK.
5779a kez: − SK; ṣalātı: ṣalavāt SK.
5781b ol ḳul: ola maḳbūl SK.
5782a bir gün meger ḳıldı: ḳıldı me[g]er bir gün SK.

* "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Kıyamet günü en yakınımda durmayı, bana en çok salavat getiren hak eder.*" (Rudânî, 2011: VIII/343).

5787 Didi kim geldi şimdi baña Cibrīl
Duᶜ ā eyledi pes üç nesneye bil

AG 163b 5788 Didi evvel-ḳademde iy peyem-ber
Oruç ayına ire bir kişi ger

İÜ 187b 5789 Ol ay içinde oruç ṭutmasa ol
Bilüp ḳadrini taᶜ ẓīm itmese ol

5790 Didi ol oda yansun digil āmīn
Duᶜ āsına anuñ ben didüm āmīn

5791 İkinci didi ataya anaya
Kim eylik itmese irsün belāya

SK 157a 5792 Duᶜ āsına didüm ben daḫı āmīn
Üçünci girü işitdüm duᶜ āsın

5793 Añılsañ bir maḥalde didi ger sen
Ṣalavāt virmese sini işiden

5794 Cehennemde ᶜ aẕāb itsün aña Ḥaḳ
Aña āmīn didüm ben daḫı el-ḥaḳ

5795 Daḫı didi ki her ṭañla her aḫşam
Baña on kez ṣalāt ide bir ādem

5796 Ḳıyāmetde aña idem şefāᶜ at
Ṣalātı nūr ola hem anuñ elbet

5797 Ṣırāṭı giçe nūrı-y-ıla anuñ
Bula cennetde inᶜ āmın Ḫudānuñ

5798 Daḫı didi ki her gün baña her kim
Ṣalavāt ide bir kez ola ḳāyim

5799 Aña cennetde bir ev yapa Allāh
İde yāḳūt-ı aḥmerden anı şāh

5789b ḳadrini: ḳadrin SK.
5793a maḥalde: meclisde SK; didi: − SK.
5797a nūrı-y-ıla: nūrı bile BY.

5800 Daḫı didi Sirāfīl didi baña
Ṣalavātı çoḳ itse her ki saña

5801 Yapar bir ḳubbe cennetde Ḫudā bil
Virilmez ġayra virilür aña bil

BY 181b 5802 Kim üç yüz yıl ḳadar ini tamāmet
Eser içinde_anuñ bād-ı kerāmet

5803 Daḫı didi ḳıyāmet ıssısında
Ola üç ṭāʾife ᶜarş sāyesinde

5804 Ölümden ḳurtara bir ümmetümi
İkinci dirgüre ol sünnetümi

5805 Üçünci baña çoḳ ide ṣalātı
Bula ḥażretde ol oddan berātı

İÜ 188a 5806 Ṣalātın bir melek ḳılur anuñ Ḫaḳ
Virür iki ḳanat aña muḥaḳḳaḳ

AG 164a 5807 Açar şarḳa birin ġarba birini
Daḫı ᶜarş altına ḳılur birini

5808 Ayaḳları irer taḥte’ṣ-ṣerāya
Egüp boynını ṭurur ol araya

5809 Ḫudā dir kim ḳulum ḳıldı ṣalātı
Anuñ-çün sen daḫı ḳıl ṭayyibātı

5810 Ṣalavāt it anuñ-çün tā-ḳıyāmet
Ola tā kim ṣalātuñ aña raḥmet

SK 157b 5811 Rivāyet İbni Mesᶜūd eyleyüpdür
Ki aṣḥābına server söyleyüpdür

5802a ini: anı SK, BY.
5804a ölümden: ölmeden İÜ.
5806a ṣalātın: ṣalātı İÜ, AG; bir melek ḳılur anuñ: anuñ bir melek ḳılur SK.
5807b birini: yirini BY.
5808b boynını: boynın SK
5809a kim: ki SK, BY.

5812 Diye Ḥaḳ niçe ḳavme der-ḳıyāmet
Ki girmeñ cennetüme sizler elbet

5813 Bulara pes ire maḥşerde ḥayret
Olınca girü Allāhdan icāzet

5814 Didiler kim şehā kimlerdür anlar
Cināna girmeyüp ḥayret bulanlar

5815 Didi ḳatında añılsam anuñ ben
Baña virmez ṣalātı ġafletinden

5816 Pes ol dem sehv idüp ġāfil olanlar
Bulardur anda ḥayretde ḳalanlar

5817 Buyurdı hem daḫı kim didi Cibrīl
Ki muḫliṣ ḳullaruñ şānı budur bil

5818 Saña ḫalvetde iderler ṣalavāt
Münāfıḳlarda olmaz bu mükāfāt

BY 182a 5819 Daḫı didi iki müʾmin irişe
Ṣalavāt eyleyüben ḫˇoş görişe

5820 Ṣalavātın ḳabūl eyleye Raḥmān
Bula_ikisi daḫı ᶜuḳbāda ġufrān

5821 Meger kim bir ᶜArab geldi resūle
Didi pes ḥācetin ṣāḥib-uṣūle

5822 Şu gün kim ola mevtā diller iy cān
Benüm göñlümi öldürmese sulṭān

İÜ 188b 5823 Buyurdı aña ol sulṭān u server
Ki her gün vird idin didi peyem-ber

5812a niçe: − SK.
5813a pes: − BY.
5815a añılsam: ẕikr olsam SK, BY.
5816b ḥayretde ḳalanlar: ḥayret bulanlar SK.
5817a kim: − SK.
5822b göñlümi öldürmese: göñlüm öldürmeye SK.
5823b idin: iden SK.

5824 Digil yā Ḥayy u yā Ḳayyūm on kez
Ṣalavāt eyle daḫı her gün on kez

5825 Ki göñlüñ ölmeye didi peyem-ber
Şu günde kim öliserdür göñüller

AG 164b 5826 Rivāyet eyledi ᶜ Āyişe bir gün
Ki igne almış-ıdum işe bir gün

5827 Yitürüp igneyi bir mūm getürdüm
Bulımadum çü server geldi gördüm

SK 158a 5828 Bulup güldüm didi kim güldügüñ ne
Didüm iy şāh yitürmiş-idüm igne

5829 Bulımayup gelüp oturdum anı
Mübārek nūruñ-ıla gördüm anı

5830 Didi vay aña baña irmeye ol
Ḳıyāmetde yüzümi görmeye ol

5831 Didüm kimdür seni görmeyen iy cān
Baḫīller bini görmez didi sulṭān

5832 Didüm kimdür baḫīl didi ki bil sen
Ṣalavāt virmeye ger añılam ben

5833 Daḫı didi ḳıla her kim ṣalātı
Baña ardınca vire on ṣalātı

5834 Çıḳarur anı ᶜ illiyyīne ḥażret
Ḳabūl ider namāzın anuñ elbet

5835 Gelür Tevrīt içinde bir rivāyet
Ki bir gün vaḥy ider Mūsāya ḥażret

BY 182b 5836 Dilerseñ kim saña yaḳın olam ben
Dilüñden hem sözüñden hem gözüñden

5827a yitürüp: yitürdüm SK.
5828a kim: ki BY.
5836a kim: − SK.

5837 Aġız içinde yarından daḫı hem
Gözüñ aġ u ḳarasından daḫı hem

5838 Daḫı cismüñdeki cānuñdan iy yār
Daḫı ḳalbüñde iy Mūsā ne kim var

5839 Yaḳın olam dilerseñ ḳamusından
Didi yā Rab dilerven anı senden

İÜ 189a

5840 Didi virgil ḥabībüme ṣalavāt
Selām it rūḥına hem de taḥiyyāt

5841 Didi Mūsā Muḥammed ḥürmetine
Baña raḥm eyle anuñ ᶜizzetine

5842 Anuñ Ḥaḳ ḳadrini ḫˇoş ḳıldı aᶜlā
Ki Mūsā ider ismiyle temennā

5843 Ola tā servere ol daḫı ümmet
Vire Allāh aña tā kim kerāmet

5844 Degül Mūsā aña cümle peyem-ber
Ki ümmet olmaġı Ḥaḳdan dilerler

AG 165a

5845 Daḫı didi duᶜālar oldı maḥcūb
Ḫudā ḳatında olmaz hīç merġūb

5846 Baña ḥattā ṣalavāt itmeyince
Selām idüp taḥiyyāt itmeyince

SK 158b

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ **اَلدُّعَاءُ مَحْجُوبَةٌ [عَنِ اللَّهِ] حَتَّى يُصَلِّى عَلَى [مُحَمَّدٍ]** *

5847 Buyurdı girü ol sulṭān u server
Ki Ḥaḳḳuñ var-durur bunca melekler

5838a cismüñdeki: cismüñdaġı İÜ, cismüñdaḫı AG.
5838b iy Mūsā ne kim var: Metinde “endīşeñ daḫı var”; anlam gereği AÜ nüshasından tamamlandı.
5842b ismiyle: İsmaᶜīle İÜ.
* Hz. Peygamber aleyhi’s-selamın buyurduğu üzere: *İçinde Muhammed’e salâtı içermeyen hiçbir dua Allah’a ulaşmaz.*” (Beyhakî, 2015: II/475).
5847b var-durur: vardur SK.

5848 Gümişden var kāġıd ellerinde
Daḫı altun ḳalem var ellerinde

5849 Bular yazmazlar illā kim ṣalavāt
Baña vü ehl-i beytüme taḥiyyāt

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اِنَّ لِلّٰهِ مَلَائِكَةً بِاَيْدِيهِمْ قَرَاطِيسَ بَيْضٌ وَ اَقْلَامُهُمْ كُلُّهَا مِنْ ذَهَبٍ لَا يَكْتُبُونَ شَيْئاً اَلَّا الصَّلَوَاتَ عَلَيَّ وَ عَلَى اَهْلِ بَيْتِى*

5850 Rivāyet oldı maḫbūb-ı Celīlden
Suʾāl itdüm ʿacāyib Cebreʾīlden

BY 183a 5851 Didi Cibrīl kim iy nūr-ı bālā
Yaratdı bir ulu baḥrı Taʿālā

5852 Bil imdi kūh-ı Ḳāf ardındadur ol
Kim ululıḳda on dünyācadur ol

5853 İçi memlū-durur balıḳla anuñ
Ne ḫˇoş ḳudretleri var gör Ḫudānuñ

İÜ 189b 5854 Yazılmış her balıḳ ẓahrında kelmāt
Saña vü ehl-i beytüñe ṣalavāt

5855 ʿAlīden geldi bir nevʿa rivāyāt
Ki bir kişi ḳaçan ḳılsa ṣalavāt

5856 Duʿānuñ evvelinde āḫirinde
Ḳabūl olur ṣalāt idicek anda

5857 Daḫı her nice ḥācet dilese ol
Duʿāsı Ḥaḳ ḳatında ola maḳbūl

5848a kāġıd: kāġıdlar SK.
5849b taḥiyyāt: ṣalavāt AG.
* beyżun ve: beyżu min-fiżżetin SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Ellerinde beyaz kâğıtlar ve altından kalemleri olan Allah'ın birtakım melekleri vardır. Onlar sadece bana ve ehl-i beytime yapılan salavatları yazarlar.*" (Kaynak bulunamadı).
5850a Celīlden: Celīden SK.
5851a Cibrīl: maḥbūb İÜ, AG; kim: ki SK.
5853a balıḳla: balıḳlar SK.
5856a evvelinde: āḫirinde BY.
5857a her: hem SK.

5858 Anuñ-çün her namāz içre gerekdür
Ṣalavātla ṣalātı yigirekdür

5859 Ki āḫir ḳa^{c} dede_oḳunsa taḥiyyāt
Gerekdür lā-büdd ardınca ṣalavāt

5860 Eger olmasa terk-i sünnet olur
Namāzuñ ṣāḥibi bī-^{c} izzet olur

AG 165b

5861 Didi ba^{c} żı bu yirde müsteḥabdur
Namāz maḳbūl olmaġa sebebdür

5862 Namāzuñ ġayrıda añılsa nāmı
Ṣalāt itmek gerekdür ha müdāmī

SK 159a

5863 Ṭaḥāvī böyle naḳl eylemiş iy yār
Ki ẕikr olduḳça vācib oldı her-bār

5864 Daḫı Kerḫī bunı naḳl eyleyüpdür
Daḫı Keşşāf bu nev^{c} a diyüpdür

5865 Velī bir kez dimek farż oldı evvel
Ṣalāt-ıla olur her müşkili ḥal

5866 Daḫı bir yirde kerrāt-ıla sulṭān
Mübārek ismi meẕkūr olsa iy cān

5867 Dimişler ba^{c} żılar kim her ṣalavāt
Aña vācibdür itmek hem taḥiyyāt

BY 183b

5868 Velī ba^{c} żı dimiş vācibdür evvel
Ḳalanı müsteḥabdur iy mükemmel

5869 Velī her kim aña ümmet olurlar
Ḳaçan bir yirde añılsa peyem-ber

5858b ṣalavātla: ṣalāt-ıla İÜ, AG.
5861a müsteḥabdur: müsteḥibdür SK.
5862a nāmı: adı AG.
5867a kim her: her dem SK.
5867b vācibdür itmek hem: vācib-durur itmek SK, BY.
5868b müsteḥabdur: müsteḥibdür SK.

5870 Her añılduḳça farż ide özine
Ṣalātı pīşe ḳıla kendözine

İÜ 190a

5871 Ki tā maḳbūl-i dergāh ola ol cān
İrişe Ḥaḳ ḳatında aña iḥsān

5872 İlāhī bize virgil tāb-ı ḳudret
Ḳamu yirde añılsa tāc-ı ᶜizzet

5873 Ki fevt itmeyevüz her dem ṣalātı
Muṭahhar rūḥına hem ṭayyibātı

5874 Ki tā maḥv ide ᶜişyān baḥrını ol
Bulavuz vaṣlına ol serverüñ yol

Beyt[*]

5875 *Aġıṣnā yā ġıyāṯī min-firāḳı*
Fe-yesser lī viṣālen fi't-telāḳī

5876 *Ene'l-maᶜzūru min-ᶜişyāni nefsī*
Ene'l-maḥrūru nāra'l-iştiyāḳı

5877 *Teḳabbel yā İlāhī iᶜtiẕārī*
Fe-aᶜtiḳ raḳbeti yevme'l-mesāḳı

5878 *Elā yā eyyühe'l-meftūnu nefsen*
Etedri'l-ḥāle yevme'l-iftirāḳı

5871a dergāh: ḥażret SK.
5871b ḳatında: ḳatından BY.
5872a tāb-ı: bāb-ı SK.
[*] − İÜ, AG, BY.
5875a firāḳī: fevāḳī SK.
5875b viṣālen: vaṣlan SK.
5875: *"Ey benim kendisinden medet umduğum! Ayrılıktan medet! Bana buluşmayla neticelenecek bir vuslatı kolaylaştır!"*
5876: *"Ben kendi nefsimin isyanıyla kötürüm kaldım. Özlemin ateşiyle yanıp kavruldum."*
5877b mesāḳı: iftirāḳı SK.
5877: *"Bu mazeretimi kabul eyle ey İlahım! Sevk edilme gününde benim boynumun ipini çöz/beni azad et!"* [Zümer 39/71, 73. ayetlere telmihte bulunulmuştur.]
5878-5879: − SK.
5878: *"Ey nefisle fitneye uğratılmış kişi! Dikkatle dinle! Ayrılık gününde hâl nicedir bilir misin?"*

AG 166a

5879 *Tezevved li'l-beḳā vaᶜmel ṣalāḥan*
Fehāẕe'z-zādü ᶜinde'llāhi bāḳī

5880 *Fe-teẕker isme Rabbik fī ḥayātin*
Yunevvirke'l-ilāhü fi'l-ġasāḳı

5881 *Feinne'l-müsteᶜidde lidāru ḫavfin*
Necā yevmü'l-cezā min-iḥtirāḳı

5882 *Deᶜāke'llāhü li't-taḳvā bi-ḥilmin*
Fetābiᶜ fīhi ḳable'l-inmiḥāḳı

5883 *Ve ṣalla'llāhü külle'l-lemḥi elḳā*
ᶜAlā-ḫatmi'n-nebiyyi ẕi'l-Burāḳı

SK 159b **Beyānu Ezvāci'n-Nebiyyi ve Aḥbābihī ve Kātibihī ve Zamāni ᶜÖmrihī ve Vaḥyihī Ṣalla'llāhü ᶜAleyhi ve Sellem***

BY 184a

5884 Ṭoḳuz ḫātūnı var-ıdı resūlüñ
Ḳamu menkūḥası ṣāḥib-uṣūlüñ

5885 Var-ıdı ḥücresi her birinüñ hem
Ki nevbetçe varurdı faḫr-ı ᶜālem

5886 Hemīn ᶜĀyişe bikr idi olardan
Bilindi böyle hem naḳl ü ḫaberden

İÜ 190b

5887 Kenīzek serverüñ var idi iki
Birisi Māriye Reyḥāne biri

5888 Daḫı ḫıdmetde kim var-ıdı aṣḥāb
Cemāline şehüñ olmışdı aḥbāb

5879: *"Bekâ yurdu için azık edin ve salih amel işle! Allah katında bu azık kalıcı olandır."*
5880: *"Hayattayken Rabb'inin ismini zikret ki gecenin karanlığında o İlah seni nurlandırsın."*
5881: *"Korku yurduna hazır olan kişi ceza gününde (amellerin karşılığının verildiği günde) yanmaktan kurtulmuştur."*
5882: *"Ağır yükle bile olsa, hilalin son günlerinden önce Allah'a takva sahibi olmak için dua etmeye devam et."*
5883: *"Her bir bakışında, Burak'ın sahibi olan Hâtemü'l-Enbiya'ya Allah salat u selam eylesin!"*
* nebiyyi: nebī ᶜaleyhi's-selām SK, BY; ṣalla'llāhü ᶜaleyhi ve sellem: − BY.
5886a ᶜĀyişe bikr idi: ᶜĀyişe-y-idi bikr SK, BY.
5886b hem: bu SK.
5888a ḫıdmetde kim var-ıdı: ḫıdmetinde var-ıdı SK.

5889 Bilāl ü hem Enes hem İbni Mesᶜūd
Ebū Ẕer biri bir Selmān-ı maḥmūd

5890 Yigirmi_üç kātibi var-ıdı anuñ
Yazarlardı gelen vaḥyini ḫanuñ

5891 Ebū Bekr ü ᶜÖmer ᶜOṯmān ᶜAlī-di
Velī artuḳ yazan iki velī-di

5892 Biri Zeyd ü Muᶜāviyeydi biri
Yazarlardı bular vaḥy-i Ḳadīri

5893 Ne yirde besmele emr itse sulṭān
Aña göre yazardı ol iki ḫan

5894 Yüz on üç yirde emr olmışdı bi'smil
Ki böyle yazdı hem ol merd-i kāmil

5895 Ki yaᶜnī anı cemᶜ eyledi ᶜOṯmān
Bu tertīb üzere kim görildi Ḳurᵓān

5896 Yigirmi_üç yılda hep indürdi Cibrīl
Ḳamu ᶜömri pes oldı altmış üç yıl

5897 Dimişler baᶜżı_otuz üç biñdi aṣḥāb
Daḫı baᶜżı didi ḳırḳ biñdi aḥbāb

AG 166b

5898 Cihāna geldi vü bildürdi īmān
Girü ᶜuḳbāya gitdi şāh u sulṭān

5899 Ḳamu aṣḥāb gitdi der-peyince
Bize irişdi nevbet hey diyince

5900 İlāhī cümleye virgil saᶜādet
Resūlüñ der-peyince gide ümmet

5890b ḫanuñ: cānuñ BY.
5891a ᶜAlī-di: ᶜAlīdür SK.
5891b velī-di: velīdür SK.
5893a yirde: − BY.
5893b cān: ḫan İÜ, AG.
5896a yılda: yirde İÜ, AG; hep: hem BY.

BY 184b

5901 Güneşdür ol ṣaḥābī hep kevākib
Hidāyet bula kim olsa muṣāḥib

SK 160a

5902 Buyurdı *ke'n-nücūm* oldı ṣaḥābī
Bulur tābiᶜ olanlar fetḥ-i bābı

5903 Münācātum budur pes Kirdigāra
Ki her dem tābiᶜ olam ben bulara

İÜ 191a

5904 Ki muḥkem oldı bunlarda şerīᶜat
Müzeyyendür ṭarīḳat hem ḥaḳīḳat

5905 Fidā olsun hezārān cān olara
Ki iḥsān eyledi sulṭān olara

Vefātu Fāṭımati'z-Zehrā Raḍıya'llāhü ᶜAnhā*

5906 Girü göynüklü diñle bir ḥikāyet
Ki_irişdi Fāṭımadan bir rivāyet

5907 Çü naḳl itdi cihāndan şāh-ı ᶜālem
Ṭutardı Fāṭıma her demde mātem

5908 Laḳab itmişler-idi aña Zehrā
Kim enverdi yüzi nūrıyla dünyā

5909 Didi ᶜĀyişe yüz nūrında anuñ
Gice iplik egirürdük hümānuñ

5910 Çün oldı altı ay naḳl-i resūle
İrişdi Fāṭıma ṣāḥib-uṣūle

5911 Didi kim niçeye dek derd-i fürḳat
Ḳabūl eyle beni iy kān-ı raḥmet

5902a **ke'n-nücūm:** أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ بِأَيِّهِمُ اقْتَدَيْتُمُ اهْتَدَيْتُمْ *"Ashabım, yıldızlar gibidir; hangisine uyarsanız doğru yolu bulursunuz."* (Yılmaz, 2013: 53) mealindeki hadis-i şeriften iktibastır.
5905b olara: bulara İÜ, AG.
* raḍıya'llāhü ᶜanhā: − BY.
5906b bir: − SK.
5907a şāh-ı: faḫr-ı BY.
5909a yüz nūrında: yüzi nūrından SK.
5911a dek: − SK.

5912 Dimişdüñ tīz gelürsin yanuma sen
Aña her dem oluram muntaẓır ben

5913 Beni luṭf it ḳabūl eyle ḥabībüm
Ki_ola sen serverüñ vaṣlı naṣībüm

5914 Bu nevᶜ a aġlar-iken ol gül-endām
Negāhin ravżadan irişdi peyġām

5915 Didi ḫˇoş geldüñ iy ārām-ı cānī
Senüñ-çün zeyn idüpdür Ḥaḳ cinānı

AG 167a 5916 Demidür vaṣl olasın imdi iy cān
Didi kim cānum olsun saña ḳurbān

BY 185a 5917 Birez ḥüzni gidüp şād oldı andan
Çıḳup ol dem evine geldi andan

5918 Yudı tīz ṭonlarını ḳurreteynüñ
Ḥasen şāh-ıla yaᶜ nī şeh Hüseynüñ

5919 Bişürdi arpa_unından ḳurṣalar hem
Dökerdi gözinüñ yaşını dem dem

İÜ 191b|SK 160b 5920 Tekellüm itmedi līkin ᶜ Alīye
ᶜ Aceb geldi bu işler ol velīye

5921 Didi kim görmişem senden ᶜ aceb iş
Ki görmedümdi bu nevᶜ -ile cünbiş

5922 Didi bil kim ḳonuḳluġa giderem
Zamān-ıla buları terk iderem

5923 Anuñ-çün saña hem söylemedüm ben
Firāḳ olsa gerekdür saña benden

5924 Didi ne vaḳt olur girü telāḳī
Didi ᶜ uḳbāda olavuz mülāḳī

5913b ki_ola sen: ki_olasın İÜ.
5915a ārām-ı: arı SK.
5916a demidür: daḫıdur İÜ.
5917b ol dem: andan İÜ, AG.

5925 Didi kim vaḥy ḳaṭᶜ eyledi Cebbār
Neden bildüñ bu aḥvāli sen iy yār

5926 Didi bu gice gördüm atamı ben
Ḥaḳīḳat añladum bu işi andan

5927 Ki dir *işteddе şevḳī ṭāle ᶜahdī*
Ene fī intiẓārin lek Taᶜālī

5928 İşitdi bu kelāmı çünki ol şāh
Didi kim fürḳatüñle n'ideyim āh

5929 Girü çeşminüñ eşkin ḳan ḳıldı
Bu beyti söyleyüp nālān ḳıldı

Beyt

5930 *Li-külli ictimāᶜin min-ḫalīleyni fürḳatün*
Ve küllü'lleẕī dūne'l-firāḳu ḳalīlün

5931 *Ve inne iftiḳādi Fāṭımen baᶜde Aḥmede*
Delīlün ᶜalā-en lā yedūme ḫalīlün

5932 *Ve keyfe henāni'l-ᶜıyşü min-baᶜdi faḳdihim*
Le-ᶜamrüke şeyᵓün mā ileyhi sebīlün

5933 Dönüp didi esen ḳal yā ᶜ Alī sen
Gönüldüm uş atama giderem ben

AG 167b|BY 185b 5934 Bil imdi iştiyāḳ irdi kemāle
Kerem ḳıl olma maḥzūn işbu ḥāle

5935 Ḥasen birle Ḥüseyni ḫˇoş ṭut iy yār
Daḫı ṣandūḳ içinde ḥoḳḳa kim var

5927a ṭāle ᶜ ahdī: ᶜ ahdī ṭāle SK.
5927: "*Ki 'Özlemim arttı, zamanım uzayıp gitti. Ey yüce olan Allah'ım! Ben seni beklemekteyim.' der.*"
5929b nālān: efġān SK.
5930: *"Dostların her bir araya gelişinde firak vardır. Firakı tatmayanlar azdır."*
5931: *"Ahmed'den sonra Fatıma'yı kaybedişim hiçbir dostun ebedî olmadığının delilidir."*
5932: *"Onları kaybettikten sonra hayattan nasıl tat alayım ki! Yeminler olsun bunu yapmaya (onların kaybından sonra hayattan lezzet duymaya) bir yol yoktur."*

İÜ 192a

5936 Getür didi getürdi açdı anı
Çıḳardı bir biti andan revānı

5937 Nedür bu dir didi ol dem ki iy cān
Beni virmek diledi saña sulṭān

5938 Rıżā ben virmedüm kim iy dilārā
Benüm mehrüm olaydı anda dünyā

SK 161a

5939 Didi server eyā maḥbūb-ı cānī
Nedür mehrüñ digil bilelüm anı

5940 Didüm kim Ḥaḳ seni ḳıldı peyem-ber
Ṭolısar ümmetüñ dünyā ser-ā-ser

5941 Ḳamu ümmet ki olmışdur günehkār
Şefīᶜ olam ḳıyāmetde ben iy yār

5942 Rivāyet bir daḫı bu didi Zehrā
Benüm mehrüm bu olsun iy dilārā

5943 Ḫavātīn ki_ümmet içre var günehkār
Şefīᶜ olam ḳıyāmetde ben iy yār

5944 Resūle ol dem irdi anda Cibrīl
Didi kim Ḥaḳ ḳabūl itdi anı bil

5945 Didüm kim baña ḥuccet virsün Allāh
Varup ḥuccet getürdi anda ol şāh

5946 Dimiş pes Fāṭmanuñ mehrini ḥażret
Şefāᶜ at eyledüm yevme'l-ḳıyāmet

5936a getür didi: getürdi SK.
5937a bu dir: budur SK.
5939a eyā: yā SK.
5940b dünyā: dünyāya SK.
5942a bu didi: buyurdı SK.
5943b ḳıyāmetde ben: bulara ben de SK, BY.
5944a irdi: indi SK.
5944b kim: ki SK.
5946a pes: − SK.

5947 Ḳaçan kim yā veliyya’llāh ölem ben
Benümle bile defn it ḥucceti sen

5948 Alup yevm-i cezāda ḥucceti ben
Diyem yā Rab ḳabūl it ḥucceti sen

5949 Ḳamu mücrimlere ḳılam şefāᶜat
Ḳomayam yanmaġa bunları elbet

5950 Bunı dirken irişdi anda ᶜIzrīl
Didi kim virmezem cānum saña bil

BY 186a

5951 Didi yā Rab baña cān virdügüñ dem
Arada yoġ-ıdı ᶜIzrīl ol dem

5952 Niçün kim vāsıṭayla cānum iy cān
Alursın sen bugün iy yüce sulṭān

İÜ 192b|AG 168a

5953 Bunı dirken idüp bir nūr pertāb
Ḥaḳa ışmarladı cānın o meh-tāb

5954 Anı ḳabr-i resūle iltdiler çün
Mübārek ravżadan irişdi bir ün

5955 Çıḳardı nūr elini ravżasından
Didi ḳızum baña vir yā ᶜAlī sen

5956 Ki şimdi ravża içre dirler anı
Ṭufeyl itdi Ḥaḳ anlara cinānı

5957 Güẕer ḳıldı cihāndan nūr-ı Allāh
Ṭolu cevr ü cefā-y-ıla cihān āh

5958 Fenādan çünki yüz dönderdi ol nūr
Cinān içre ser-ā-ser eyledi nūr

5948b ḥucceti: ḥuccetüñ BY.
5951b yoġ-ıdı ᶜIzrīl: yoḳdı ᶜAzrāʾīl İÜ, AG.
5952b sen: − SK.
5953b cānın: cānını BY; o: − SK.
5957a cihāndan: cināndan SK.
5957b cefā-y-ıla: cefāsıyla SK.
5958: − SK.
5958b içre: için BY.

SK 161b

5959 Güẕergāhdur gelen gitdi bu dünyā
Ṭutar ᶜ āḳıl olanlar zād-ı ᶜ uḳbā

Vefātu Ebū Bekri'ṣ-Ṣıddīḳ Raḍıya'llāhü ᶜ Anh

5960 Gel imdi iy ḳılan bu dīni taṣdīḳ
Ne sulṭān-ıdı gör Bū Bekr-i Ṣıddīḳ

5961 Ki ᶜ Abdu'llāh-ıdı ad-ıla server
Ebū Bekr adını ḳodı peyem-ber

5962 Ḳamudan efḍal olduġına ḥuccet
Diyüpdür ḥaḳḳına maḥbūb-ı ḥażret

5963 Şu ḳavm içre ki Bū Bekr ola elbet
Degül lāyıḳ ki ġayr ide imāmet

5964 Buyurdı hem anuñ-çün faḫr-ı ᶜ ālem
Ki güneş ṭoġmadı ṭolınmadı hem

5965 Bir ādem üzre ki_efḍal ola ol er
Ebū Bekr üzre ki_olmaya peyem-ber

5966 Ki ġayr-ı enbiyādan efḍal oldur
Kemālāt içre taḥḳīḳ ekmel oldur

BY 186b

5967 Buyurdı hem Ebū Bekre peyem-ber
Ki cennetle beşāret itdi server

5968 Didi evvel giresin cennete sen
Ümemden kimse girmez öñce senden

İÜ 193a

5969 Daḫı didi baña bildürdi Cibrīl
Elüñde ola cennet kilīdi bil

5959a güẕergāhdur: güẕergehden İÜ, AG.
5959b zād-ı: dār-ı SK.
5962b ḥaḳḳına: ḥaḳḳında SK.
5963b ki: − SK.
5965a er: yār İÜ, AG.
5965b ki: − SK.

5970 Sen açasın cinānuñ ḳapusını
Göresin niᶜ metini yapusını

AG 168b

5971 Didi hem server efḍallıġın anuñ
Ki vardur üç yüz aḫlāḳı Ḫudānuñ

5972 Biriyle ger taḫalluḳ ide bir er
Girür ol cennete didi peyem-ber

5973 Didi Bū Bekr andan var mı bende
Didi cemᶜ itdi Ḥaḳ ḳamuyı sende

5974 Didi Bū Bekr kimden ki_ola rāżī
Ḳoyam cennāta olam ben de rāżī

5975 Daḫı şundan ki rāżī olmaya ol
Olar bulmaya hergiz cennete yol

5976 Muᶜ ayyen oldı çünkim efḍaliyyet
Muḳarrer oldı pes anda ḫilāfet

SK 162a

5977 Ḫalīfe_oldı iki yıl daḫı dört ay
Rıżālar buldı andan yoḫsul u bay

5978 Eṣaḥ bu kim iki yıl oldı ol cān
İrişdi cümle ḫalḳa andan iḥsān

5979 Pes irdi altmış üç yaşına ol şāh
Ki taḳdīr ol ḳadar ḳılmışdı Allāh

5980 Vaṣiyyet itdi ᶜ Ömmer ḥażretine
Ki_otura ol ḫilāfet rütbetine

5981 Gözin yumdı fenādan ol daḫı hem
Anuñ da ḳıldı dünyā ᶜ ömrini kem

5973b cemᶜ itdi Ḥaḳ ḳamuyı: cemᶜ itdi Ḥaḳ ḳamusı İÜ, AG, Ḥaḳ cemᶜ itdi ḳamusın SK.
5974a Didi Ḥaḳ Bū Bekr kimden ki ola rāżī İÜ, AG, BY, Ḥaḳ didi Bū Bekr kimden ki ola rāżī SK; vezin gereği AÜ nüshasından tamamlandı.
5974b olam ben de: ben de olam SK.
5975a ki: kim SK.
5977a yıl: − SK.
5977b yoḫsul u bay: yoḫsul eger BY.

5982 Resūle çün ḳadīmī yār-ıdı ol
Girü buldı civārına anuñ yol

Vefātu ᶜÖmer ibni'l-Ḫaṭṭāb Raḍıya'llāhü ᶜAnh*

BY 187a

5983 Ḫilāfet eyledi ᶜadl üzre ᶜÖmmer
Anuñ çoḳ vaṣfın itmişdi peyem-ber

5984 Anuñ devrinde ḳuvvet ṭutdı İslām
Bize andan irişdi böyle peyġām

İÜ 193b

5985 Anuñ devrinde kim vaż^{c} oldı minber
Kim altı biñ hem altı yüz didiler

5986 Daḫı hem elli minber vaż^{c} olupdur
Hem aña göre İslām açılupdur

5987 On üç yıl eyledi çünkim ḫilāfet
Hem irdi altmış üçe ᶜömri elbet

5988 Eṣaḥ budur ki ḳıldı on ḳadar yıl
Otuz yıldur ḫilāfet cümlesi bil

AG 169a

5989 Gelüp bir gün didi pes Ka^{c}bü'l-Aḥbār
Ki ᶜömrüñden ḳalupdur üç gün iy yār

5990 Ki Tevrīt içre böyle naḳl olmış
Resūl evṣāfı-la bile yazılmış

5991 Ol eṣnāda meger var-ıdı bir ḳul
Olurdı dāyimā ol küfre meşġūl

5992 Muġīrenüñ ḳulıydı adı Fīrūz
Güderdi ᶜÖmmeri her gice her rūz

5993 Ḳılurken mescid içinde ṣalātı
İrüp ḫançerle anı urdı ḳatı

---

* ᶜÖmer ibni'l-: ᶜÖmeri-bni SK, ᶜÖmer bin BY.
5983b itmişdi: itmişdür SK.
5987a üç: − SK.
5988a on: ol İÜ, AG, SK.
5992a Muġīrenüñ: Muġayrānuñ SK; Fīrūz: Feyrūz SK.
5993b irüp ḫançerle: urup ḫançerlere SK.

5994 Nedür diyince on bir kişiyi ol
Urur ḫançerle ol maġbūn u mechūl

SK 162b 5995 Boġazladı dönüben kendözini
Ki ḫançer birle öldürdi özini

5996 Bu nevᶜa kim ᶜÖmer buldı şehādet
Resūle ol da hem-cār oldı elbet

5997 Gelürler günde yitmiş biñ melekler
Ziyāret idüp alurlar belekler

Vefātu ᶜOṯmān bin ᶜAffān Raḍıya'llāhü ᶜAnh*

5998 ᶜÖmer çün gitdi bu dünyādan iy cān
Ḫilāfet itdi ᶜOṯmān ibni ᶜAffān

BY 187b 5999 On iki yıl dimiş baᶜżı rivāyet
Buçuḳ yıl daḫı dir baᶜżı ḥikāyet

6000 Çü ᶜömri anuñ āḫire irişdi
Pes ol dem baᶜżı ḳalbe fitne düşdi

İÜ 194a 6001 Anuñ ᶜömrine bulmadum rivāyet
Ki bula ol rivāyet içre ṣıḥḥat

6002 Meger bir şaḫṣa Mıṣruñ begligin ol
Virüp gönderdi vü ṭutdı gider yol

6003 Didiler anı Bū Bekr oġlı-y-ıdı
Muḥammed dinür-idi anuñ adı

6004 Yazup mektūb içinde *fe'ḳbelūhu*
Oḳuyuban çıḳardı *fe'ḳtulūhu*

5994a on: ol SK; bir: − İÜ, AG, SK; kişiyi: kişi İÜ, SK, BY.
5997a günde: gün İÜ.
* bin ᶜAffān: − İÜ, AG, BY.
5998a ᶜÖmer çün: çü ᶜÖmer SK.
5998b ᶜOṯmān ibni: ᶜOṯmāni-bni BY.
5999b daḫı: − İÜ, AG.
6001b bula: ola BY.
6002b ṭutdı gider: gitdi ṭutar BY.
6004a-b **fe'ḳbelūhu / fe'ḳtulūhu**: "Onu kabul edin". / "Onu öldürün".

6005 Didi ol eyleñüz maḳbūl bunı
Bu ṣandı ḳatl idüñ varduḳda anı

6006 Bu nevᶜa añladı mefhūmın anuñ
Hemān-dem ḳatline ḳaṣd itdi ḫanuñ

AG 169b 6007 Resūli gördi ol dem düşde ᶜOs̱mān
Didi server aña rüʾyāda iy cān

6008 Saña ḳaṣd itdiler şimdi ᶜadūlar
Ki nā-ḥaḳ sini ḳatl eyleye bular

6009 Diler misin bize vaṣl olasın sen
Ḳabūl itdi hezārān cān u dilden

6010 Didiler dört yüz artuḳdı ᶜibādı
Ḳamu āzād idüben virdi ṣādī

6011 Ṭaġıla tā bular ceng itmeyeler
Şehādetden anı menᶜ itmeyeler

6012 Oturup mescidüñ içinde ol cān
Öñinde muṣḥafı oḳurdı Ḳurʾān

SK 163a 6013 Ḥüseyn-ile Ḥasen ḳapuda ṭurdı
Buları çünki ḳātil baḳdı gördi

6014 Pes ardından baḳup içerü girdi
İrüp ol serveri seyf-ile urdı

6015 Kesildi başı aḳdı muṣḥafa ḳan
Şehīd oldı hemān-dem anda ᶜOs̱mān

BY 188a 6016 Naẓar ḳıl gör fenāʾ-i bī-vefāyı
Nice ḳılmışdur aṣḥāba cefāyı

6005b anı: bunı SK, BY.
6008b bular: bunlar SK.
6012b muṣḥafı: muṣḥaf SK.
6014a baḳup: yıḳup İÜ, AG, BY.
6015a başı: baş SK.
6016: − İÜ, AG.
6016a vefāyı: ᶜanāyı BY.

6017 Saña baña ne ḳıla gör ki dünyā
Elüñ çek imdi bundan eyle taḳvā

Vefātu ᶜAlī Kerrema'llāhü Vechehu*

İÜ 194b

6018 Cihāndan çünki ᶜOṣmān itdi rıḥlet
ᶜAlīye degdi pes taḫt-ı ḫilāfet

6019 Eger yüz yıl diyem faẓlın ᶜAlīnüñ
Diyümen ẕerresini ol velīnüñ

6020 Dir-idi *ente minnī* aña server
Ki Mūsādan gibi Hārūn peyem-ber

6021 Daḫı naḳl oldı işbu söz nebīden
ᶜAlī benden-durur benven ᶜAlīden

6022 Bunuñ miṣli eḥādīṯ-i keṯīre
Diyüpdür server ol ᶜabd-i kebīre

6023 Pes irdi altmış üç yaşına sulṭān
Ḫilāfet dört buçuḳ yıl eyledi ḫan

6024 Eṣaḥ bu altı yıl itdi ḫilāfet
Ḳamu maḫlūḳa gösterdi ᶜadālet

6025 Buyurdı zīra bu yirde peyem-ber
Otuz yıldur ḫilāfet didi server

AG 170a

كَمَا قَالَ السَّفِينَةُ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُمْ سَمِعْتُ رَسُولِ اللَّهْ عَلَيْهِ السَّلَامْ يَقُولُ الْخِلَافَةُ ثَلَاثُونَ سَنَةً ثُمَّ يَكُونُ مَلِكاً ثُمَّ يَقُولُ سَفِينَةٌ اَمْسَكَ خِلَافَةَ اَبِى بَكْرٍ سَنَتَيْنِ وَ خِلَافَةِ عُمَرَ عَشَرَةً وَ عُثْمَانَ اِثْنَى عَشَرَ وَ عَلِىَّ سِتَّةَ** نُقِلَ مِنْ مَصَابِيحِ***

---

* kerrema'llāhü vechehu: kerrema'llāhü vechehu raḍıya'llāhü ᶜanh SK, raḍıya'llāhü ᶜanh BY.
6019-6020: AG'de takdim-tehirli.
6019b ẕerresini: ẕerresin SK.
6020a **Ente minnī** [bi-menzileti Hārūne min-Mūsā]: *"(Ey Ali), sen bana Hârûn'un Mûsâ'ya olduğu konumdasın..."* (Yılmaz, 2013: 134) mealindeki hadis-i şeriften iktibastır.
6021b "**Ente minnī ve ene minke:** *Sen bendensin, ben sendenim.*" (Yılmaz, 2013: 134) hadis-i şerifine telmihte bulunulmuştur.
6024a altı: ki_altı SK, BY.
6025a zīra: bize SK, BY.

6026 Meger bir er ki adıydı Murādī
Daḫı olmışdı İbni Mülcem adı

6027 Taᶜ aşşuḳ eyledi bir ᶜavrete ol
Didi ᶜavret dilerseñ baña sen yol

6028 Benüm mehrüm ᶜAlīnüñ ḳanıdur bil
Didi Mülcem ki ġayrısın ṭaleb ḳıl

SK 163b 6029 Ḫavāric ᶜavretiydi ḳatı murdār
Didi ḳatl it benüm-çün Ḥayderi var

6030 Rivāyet bir daḫı ben görmişem hem
Ki Şāmda bir ḳul-ıdı İbni Mülcem

BY 188b 6031 Görür ḳızḳardaşın nā-geh Yezīdüñ
Taᶜ aşşuḳ itdi ḳalbi ol pelīdüñ

İÜ 195a 6032 Yezīd eydür ᶜAlīyi ḳatl iderseñ
Saña ḳızḳardaşum virem dilerseñ

6033 Virüp bir ḫançer-i āteş-zebānı
Ki zehr-ile ṣuvarmışlardı anı

6034 İrişüp Kūfe şehrine Murādī
ᶜAlīyi anda ḳatl itmek murādı

6035 Oruç ayı irişdi cumᶜa geldi
ᶜAlī ol gün ṣabāḥa ḥāżır oldı

** kemā: − BY. || “Sefîne’nin (Allah onlardan razı olsun) dediği gibi: *Hz. Peygamber aleyhi’s-selamın ‘Hilafet otuz senedir. Sonra melikler gelir.’ dediğini işittim. Sonra Sefîne dedi ki: Hesap şöyle yerine oturur. Ebu Bekr’in hilafeti iki sene, Ömer’in hilafeti on sene, Osman’ın hilafeti on iki sene, Ali’nin hilafeti altı senedir.”* Bu hadis-i şerif, farklı bir lafızla Ahmed bin Hanbel’in *Müsned*’inde (2014: XIX/238) mevcuttur: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: " الْخِلَافَةُ ثَلَاثُونَ عَامًا، ثُمَّ يَكُونُ بَعْدَ ذَلِكَ الْمُلْكُ " قَالَ سَفِينَةُ: " أَمْسِكْ خِلَافَةَ أَبِي بَكْرٍ سَنَتَيْنِ، وَخِلَافَةَ عُمَرَ عَشْرَ سِنِينَ، وَخِلَافَةَ عُثْمَانَ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ سَنَةً، وَخِلَافَةَ عَلِيٍّ سِتَّ سِنِينَ *“Sefîne, Resulullah’ın (SAV): ‘Halifelik otuz yıl sürer. Sonrasında ise saltanat başlar.’ buyurduğunu işittim, dedi. Sonra: ‘Hesaplarsan Ebû Bekr’in hilafeti iki yıl, Ömer’in on yıl, Osman’ın on iki yıl, Ali’nin de altı yıl (toplam otuz yıl) sürmüştür.’ dedi.”*

*** “Mesâbîh’ten nakledildi.”

6026a adıydı: adıdur SK.
6029a ḳatı: ḳarı SK.
6030a hem: ben İÜ, AG.
6031a nā-geh: nā-gāh BY.
6032a eydür: didi BY.
6033a zebānı: Metinde “zübānı”.

6036 Namāza ṭurdı çünkim anda server
İrüben ḫançer-ile urdı ol er

6037 Çıḳup andan girü gitdi Murādī
Namāzın bozmadı ol nūr-ı Hādī

6038 Ḥasen ba[c] de'ṣ-ṣalāt ol cāna ṣordı
Seni kimdür ki bu vech-ile urdı

6039 Didi şimdi gelür bunda göresin
Kim-ise geldügi vaḳtin bilesin

6040 Baña layıḳ degül ġamz idem imdi
Ḫuṣūṣā vaḳt-i āḫir oldı şimdi

6041 Pes irdi anda ol demde Murādī
Didiler sen mi ḳılduñ bu fesādı

AG 170b

6042 Dilerdi *lā* diye didi *na[c]am* ol
Dāmād olmaḳ yirine buldı ġam ol

6043 [c] Alī didi benümdür şimdi bu ḥaḳ
Yaraşmaz anı ḳatl eylemek el-ḥaḳ

6044 Beni ol bir kez urdı siz de anı
Uruñ bir kez ki şer[c] üñ bu_oldı şānı

6045 Ben öldükde ki z̲ü'l-ḥaḳḳ olasız siz
Anı bir kez ḳılıçla urasız siz

6046 Öle ger ölmeye siz urmañ ayruḳ
Eger ölmezse zaḥmet virmeñ ayruḳ

6036a anda: aña BY.
6038a ṣalāt: ṣalavāt SK.
6039a göresin: göresiz SK, BY.
6039b bilesin: bilesiz SK.
6041a anda ol demde: ol dem içinde SK.
6042b ġam ol: ol ġam SK.
6044-6045: SK ve BY'de takdim-tehirli.
6045b ḳılıçla: ḳılıca SK.

6047 Vaṣiyyet ḳıldı vü buldı şehādet
Bu fānī dünyeden ḳıldı ferāġat

SK 164a 6048 Ḥasen ḳıldı anuñ evvel namāzın
Ḥüseyn itdi hem ardınca niyāzın

İÜ 195b|BY 189a 6049 Giceyle defn idüp cāmiᶜ yanında
Belürsüz eylediler ḳabrin anda

6050 Otuz yıl ḳıldı bu dördi ḫilāfet
ᶜAlī fevtinde pes buldı nihāyet

6051 Pes andan ṣoñra fitne ẓāhir oldı
Niçeler ẓulmi-y-ile ḳāhir oldı

6052 Bürāder ger baḳarsañ ᶜibret-ile
Bu dünyā ṭopṭoludur miḥnet-ile

6053 Bunuñ içinde ẕevḳ iden yañıldı
Ki zehr-imiş yidügi ṣoñra bildi

6054 Anuñ-çün ḫalḳ olınmışdur bu dünyā
Ki taḥsīl ola bunda zād-ıᶜuḳbā

6055 Göñülden ḥāṣıl ola Ḥaḳḳa irfān
Gerekdür bendeye ᶜirfān-ı sulṭān

6056 Çü sen cām-ı cihān-bīn olduñ iy yār
Gerek ḳalbüñde ḥāṣıl ola esrār

6057 Çü fānīden çevürdükde yüzüñi
Göresin maḳᶜad-ı ṣıdḳda özüñi

6058 Resūl ü āl ü aṣḥābı ḥaḳı-y-çün
Ḳamuya raḥmet it iy ẕāt-ı bī-çūn

6047b dünyeden: dünyādan SK; ḳıldı: buldı İÜ, AG.
6051b ẓulmi-y-ile: ẓulm-ile BY.
6057a çü: ki SK, BY.

Vefātü'l-Ḥasen ve'l-Ḥuseyn Raḍıya'llāhü ᶜ Anhümā*

6059 Elā iy derd-ile dem-sāz olan yār
Gel ışġā eyle kim ḳılam ḫaberdār

AG 171a

6060 ᶜ Alī çünkim sefer ḳıldı beḳāya
Ulaşdı rūḥı rūḥ-ı Muṣṭafāya

6061 Tamām oldı ḫilāfet yiryüzinde
Çoġaldı ẓulm-i ẓulmet yiryüzinde

6062 Yezīde degdi bu yiryüzi andan
Ḥaẕer ḳıldı Ḥüseyn-ile Ḥasenden

6063 Bularuñ ḳatline ḳaṣd itdi ol ḫar
İşāret nitekim ḳılmış peyem-ber

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ **هَلَاكُ أُمَّتِي عَلَى يَدَيْ غِلْمَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ****

İÜ 196a|BY 189b

6064 Ḥasen ḥażretlerine virdiler sem
Ki bu meşhūrdur *va'llāhü aᶜlem*

SK 164b

6065 Velī naḳl eyledi baᶜżı ḫaberdār
Ecel irişüben fevt oldı ol yār

6066 İletdiler Ḥüseyni Kerbelāya
Pes anda uġradı kerb ü belāya

6067 Şehīd oldı dökildi yire ḳanı
Ḥaḳa teslīm ḳıldı arı cānı

6068 Bularuñ ḳıṣṣası meşhūr olupdur
Ṣuḥuf içre ḥikāyātı ṭolupdur

6069 Bize lāzım degül tafṣīl ḳılmaḳ
Gerekdür maḳṣada taᶜcīl ḳılmaḳ

---

* ᶜ anhümā: ᶜ anh BY.
6063b ḳılmış: ḳıldı SK.
** helākü: ehleket İÜ, AG, heleket SK, BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Ümmetimin ölümü Kureyş'ten birkaç gencin ellerindendir.*" (Buhârî, 1987: VII/3376-3377).
6064b meşhūrdur: meşhūr SK, meşhūr-durur BY. || **va'llāhü aᶜlem**: "Allah en iyi bilendir".

Naṣāyıḥ-Kerden

6070 Budur her demde bil aḥvāl-i ᶜālem
Ki bunda bāḳī ḳalmaz cinn ü ādem

6071 Ḳanı Ādem ḳanı Ḥavvā ḳanı Nūḥ
Ki biñ miḥnetle ḳamu virdiler rūḥ

6072 Ḳanı İdrīs ü Ṣāliḥ ḳanıya Hūd
Ḳanı şehler ki yapdı ḳaṣr-ı meşdūd

6073 Ḫalīl ü Lūṭ u İsmāᶜīl ḳanı
Daḫı İsḥāḳ u İsrāᵓīl ḳanı

6074 Hebā ḳıldı bu dünyā cümlesini
Ḳamunuñ kesdi hep endīşesini

6075 Ḳamu şehler ki dünyāya gelüpdür
Ḳamunuñ baġrı ḳan-ıla ṭolupdur

6076 Muḥammed ᶜömrine ṣunduḳda el bu
Ḳamuya irgürür lā-büd ḫalel bu

AG 171b

6077 Ḥabīb-i Ḥaḳḳı gör n'eyledi iy yār
Nice ġadr itdi ol şāha bu ġaddār

6078 Ebū Bekr ü ᶜÖmer ᶜOṯmān ᶜAlīye
İçürdi zehrini bunca velīye

6079 Utanmadı Ḥüseyn-ile Ḥasenden
Ḥayā ider mi benden yāḫˇo senden

İÜ 196b

6080 Muᶜayyendür ki olur cümle bī-cān
Gedā vü şāh olurlar cümle yeksān

6081 Añılmaz anda ᶜizz ü cāh u emvāl
Gerekdür ola aḥsen ḥāl eger ḳāl

6079a utanmadı: unutmadı İÜ.
6079b yāḫˇo: yāḫˇod SK.

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَآ اَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ*

BY 190a

6082 Yaḳındur kim ḳopa yevm-i ḳıyāmet
Saña lāyıḳ budur gökçek ᶜ ibādet

SK 165a

6083 Çün āḫir döndürürsin dünyeden yüz
Gerek ᶜ ıyşından anuñ yumasın göz

6084 İdindüñ özüñe evlādı maḥbūb
Görinür gözüñe emvāl merġūb

قَالَ تَعَالَى يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اِنَّ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ وَاَوْلَادِكُمْ عَدُواً لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ**

6085 Ḥaḳīḳatde bular düşmendür iy yār
Ḳoyup gitseñ gerek āḫirde nā-çār

6086 Ḳamusı yüz çevürür senden āḫir
Ki bir sen ḳalasın bir Ḥayy u Ḳādir

6087 Gerekdür saña ol yirde vefādār
Elüñ ṭuta senüñ ḳalduḳda nā-çār

6088 Ki yaᶜ nī ṭāᶜ at it dünyāda her-bār
Ki_ola ḳabr ü ḳıyāmetde saña yār

6089 Hevāña tābiᶜ olup olma ṭāġī
Caḥīme varısar ṭāġī vü bāġī

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى فَاَمَّا مَنْ طَغٰى وَاٰثَرَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا فَاِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوٰى***

6090 Behişt-i ᶜ Adn eger Meᵓ vā dilersin
Hevā-yı nefsden itgil ḥaẕer sen

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Sûr'a üfürüldüğü zaman, (işte) o gün ne aralarında soy-sop yakınlığı kalacak ne de birbirlerini arayıp soracaklardır.*" (Mü'minûn 23/101).
6082b budur: nedür SK.
6083a döndürürsin: dönderürsin SK, BY.

** ḳāle Taᶜ ālā: − İÜ, AG. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olabilecekler vardır. Onlardan sakının…*" (Tegâbün 64/14).
6088-6089: SK'de takdim-tehirli.

*** ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Kim azgınlık eder ve dünya hayatını tercih ederse, şüphesiz, cehennem onun sığınağıdır.*" (Naziât 79/37-39).
6090: Sadece AÜ nüshasında var, diğer nüshalarda yok.

6091 Ḫudādan ḳorḳ u nefse vir riyāżat
Saña ᶜ uḳbāda cennet vire ḥażret

وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰى فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوٰى*

6092 Şu rızḳı kim saña ḳısmet olupdur
Ezel ᶜ ilminde neyse yazılupur

AG 172a 6093 İrer vaḳtinde rızḳuñ saña elbet
Ṣaḳın terk itme anuñ-çün ᶜ ibādet

İÜ 197a

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا**

6094 Dilerseñ ola ḳalbüñ pāk ü pākīz
Gerekdür müştebihden küllī perhīz

6095 Ḥalāl ola eger ḳırḳ gün ṭaᶜ āmuñ
Senüñ ḥikmet ola her dem kelāmuñ

BY 190b 6096 Ḥarāmdan yaᶜ nī cism olsa muṭahhar
Olur ḳalbüñ senüñ elbet münevver

6097 Aḳa ḥikmet bıñarları göñülden
Kelām-ı ḥikmet ola cārī dilden

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ مَنْ اَكَلَ الْحَلَالَ اَرْبَعِينَ يَوْماً نَوَّرَ اللّٰهُ قَلْبَهُ وَ اَجْرٰى يَنَابِيعَ الْحِكْمَةِ مِنْ قَلْبِهِ*** وَ فِى رِوَايَةٍ زَهَّدَهُ اللّٰهُ فِى الدُّنْيَا****

SK 165b 6098 ᶜ Amelde arı iḫlāṣ eyle her dem
Ki yarın görmeyesin ġuṣṣa vü ġam

---

* *"Kim de, Rabb'inin huzurunda duracağından korkar ve nefsini arzularından alıkoyarsa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır."* (Naziât 79/40-41).

** ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık…*" (Zuhruf 43/22).

6094a ola: ki_ola SK.

6096a olsa: ola SK, BY.

*** "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Kim kırk gün helâl lokma yerse Allah onun kalbini nurlandırır, kalbinden hikmet pınarları akıtır.*" (Kaynak bulunamadı).

**** SK'de yok. || "Başka bir rivayette de (şöyle buyurdu): *Cenab-ı Hak ona dünyadan yüz çevirtir.*" (Kaynak bulunamadı).

6098a arı: eyi SK.

6099 Tevāżuᶜ pīşe ḳıl her dem özüñe
Görine tā cemāl-i Ḥaḳ gözüñe

6100 Ṣaḳın kim sūᵓ -i ẓann olmaya dilde
Ki rāḥat ḳomaz ol hergiz göñülde

6101 Ki baᶜ żı ẓan günāh olur didi Ḥaḳ
Ḳasāvetler virür ḳalbe muḥaḳḳaḳ

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيراً مِنَ الظَّنِّ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ*

6102 Daḫı menᶜ itdi ġaybetden Ḫudāvend
Ṣaḳın kim olmasun ḳalbüñ aña bend

6103 Ki ġaybet idesin bir müᵓ mini sen
Etin yidüñ ḥaḳīḳat bil anı sen

وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضاً اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ اَخِيهِ مَيْتاً فَكَرِهْتُمُوهُ**

6104 Ḥarīṣ olma ki dünyā cemᶜ idesin
Girü āḫirde terk idüp gidesin

6105 Muḥammed kim ḳamudan oldı muḫtār
Pes ol cemᶜ itmedi ḳatında dīnār

İÜ 197b 6106 Rivāyetdür ki hīç bir gice ol cān
Ḳatında aḳça pul ḳomadı sulṭān

AG 172b 6107 Anuñ şerᶜ in ṭut ümmetseñ aña ger
Ki tā rāżī ola senden peyem-ber

6099b tā cemāl-i: cemāli tā SK; Ḥaḳ: − SK.

* İÜ ve AG'de 6103. beyitten hemen sonra. || *"Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır…"* (Hucurât 49/12).

6103b ḥaḳīḳat: muḥaḳḳaḳ SK; anı: anuñ İÜ, AG, SK.

** İÜ ve AG'de 6101. beyitten hemen sonra. || *"…Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz!.."* (Hucurât 49/12).

6104a ki: kim SK.

6105b ḳatında: fānīde SK.

6106a ol cān: sulṭān SK.

6106b sulṭān: cānān SK.

6108 Ḳıl aḫlāḳın anuñ cānuña pīşe
Ṭutagör ḳavl ü fiᶜ lini hemīşe

6109 Şular kim oldı bed-fiᶜ l ü bed-endīş
Ḳıyāmetde iderler nūşını nīş

BY 191a

6110 Uyup şehvāta olma bende-i zen
Vefā hīç kimse görmedi bulardan

6111 Bulara dil virenler mihter olmaz
Bulara ser virenler server olmaz

6112 Müdārā-y-ıla itgil zindegānī
V'eger-nī tār ider saña cihānı

6113 Eger dünyāda olasın mücerred
Olasın Dār-ı Ḫuld içre muḫalled

6114 Ḫafīfü'l-ḥāẕ ol dünyāda iy yār
Olasın tā ki ümmet içre muḫtār

SK 166a

6115 Ki yeyni yüklüler menzil alurlar
Yüki aġır ṭutan yolda ḳalurlar

6116 İlāhī yükümüzi eyle yeyni
Ki tā ṭoġrı varavuz saña yaᶜ nī

Münācāt*

6117 Yüküm aġır İlāhī yazıġum çoḳ
Uzaḳ menzil öñümde azıġum yoḳ

6118 Zebūnam nefs elinde ḫˇor u zāram
İşümde ḫayr yoḳdur pür-şerāram

6109a kim oldı: oldılar BY.
6110-6111: AG'de takdim-tehirli.
6110a olma: − BY.
6111b ser: sır SK.
6112b tār ider: tārādur (?) İÜ, dar ider AG.
6114a dünyāda: dünyādan SK.
6116: − SK, BY.
* BY'de yok.
6118a elinde: elinden SK.
6118b yoḳdur: yoḳ SK.

6119 Beni kim ḫıdmet içün ḳılduñ iy Ḥaḳ
Bilürem bunı *āmennā ve ṣaddaḳ*

6120 Velī nefsüm anuñ ᶜ aksine gitdi
Ki ṭāġī oldı emrüñi unutdı

6121 İdindi ketḫudā İblīsi ol ḫām
İçürür zehrden her dem ṭolu cām

İÜ 198a 6122 Şekerdür diyü zehri nūş ider ol
Hevā ḫamrıyla dil ser-ḫūş ider ol

6123 Göñül ḫamr-ı hevādan ki_ola ser-ḫūş
Ḳamu aᶜ żāyı lā-büdd ide bī-hūş

كَمَا اَشَارَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامْ إِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ وَإِذَا AG 173a
فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ*

6124 İlāhī ḳalbi ḳurtar bu belādan
Çıḳarma anı şerᶜ -i Muṣṭafādan

6125 Her işde ḳuvvet ü ḳudret senüñdür
Ẕelīlem cānuma ᶜ işmet senüñdür

6126 Eger nefs ola öz ḫāline meşġūl
Urur şeyṭān yolını nitekim ġūl

6127 Eger bir ẕerre senden ire dermān
Sevāba degşürile cümle ᶜ işyān

BY 191b 6128 Aña kim irişe senden ᶜ ināyet
İrer dünyā vü ᶜ uḳbā aña devlet

6119a **āmennā ve ṣaddaḳ**[nā]: bk. 1395b dipnot.
6120b oldı: − SK.
6121b her dem: aña BY.
* fi'l-cesedi: Metinde "fi'l-cesedi benī Ādeme"; iẕā: Metinde "fe-iẕā"; ve iẕā: fe-iẕā İÜ. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın işaret ettiği üzere: *Cismin içinde bir lokmacık et vardır ki, iyi olursa bütün cesed iyi olur; bozuk olursa bütün ceset bozulur. Dikkat edin! İşte o (et parçası) kalptir."* (Müslim, 2011: V/122-123).
6128: − SK.

6129 Aña kim faż̇l u iḥsān ola hem-rāh
İrüp sīmurġa ola bir ulu şāh

6130 Temāşā *ḳābe ḳavseyn* ide ol cān
Hem *ev ednā*ya irüp ḳıla seyrān

6131 Bu ẓulmet varlıġın vire fenāya
Fenādan hem geçüp ire beḳāya

6132 Müyesser ḳıl anı cānuma yā Rab
Viṣāle irgür anı ḳıl muḳarreb

6133 Ḳomaġıl yaḳa nār-ı fürḳat anı
Ki ẓulmet ide gözine cihānı

Pesend[*]

6134 İrür bu ḫāke ḫāk-i kīmiyādan
Şefāᶜ atler irişdür Muṣṭafādan

SK 166b 6135 Benem ḳallāb işüm zerḳ u riyādur
Aña luṭfuñ Ḫudāyā kīmiyādur

İÜ 198b 6136 Eger bir z̲erre irmeye baña vay
Ḳılam feryād u nāle nitekim nāy

6137 Telef ḳıldum ḳamu ᶜ ömri dirīġā
Dün ü gün nefs-i emmāreyle hem-tā

6138 Uyaram ben aña alulıġumdan
Ḫaṭālar iderem bed-ḫūlıġumdan

6139 Neyi kim baña ḫˇoş telḳīn ider ol
İderem ol didüginden daḫı bol

6129b bir: − SK.
6130 **ḳābe ḳavseyni ev ednā**: bk. 382a-b dipnot.
6131a varlıġın: varlıġı SK, BY; fenāya: ḳabāya (?) BY.
6132b muḳarreb: mübārek BY.
[*] Başlık SK ve BY'de yok.
6134a irür: irer SK, irüp BY; bu: − SK.
6139a neyi: beni BY.

6140 Hemān şeyṭān-ı maḥż oldum ṣıfatda
Muvaḥḥidven velīkin maᶜ rifetde

AG 173b

6141 Aña irgürdüm āḫir kār işi ben
Ḥiyel taᶜ līm alur İblīs benden

6142 Velī taṣdīḳ var ḳalbümde iy Ḥaḳ
Göñülde dilde olmışdur muḥaḳḳaḳ

6143 N'idem fiᶜ lüm degül taṣdīḳa lāyıḳ
ᶜ Amel yoḳ bende hīç aña yaraşıḳ

6144 Naṣīḥat nefsüme kim ben ḳıluram
Girü her dem ḫilāfınca buluram

BY 192a

6145 Heves emmāriyetden irmedi hīç
Ṭolaşdı cehl ipine pīç-der-pīç

6146 Yimek içmek hemān fikr ü firāset
Ḥased ḳalbümde vü dilümde ġaybet

6147 Ḥarīṣam cemᶜ -i dünyāya tamāmet
Bu yolda ḳılmışam ḫˇoş istiḳāmet

6148 Ṣıfat idinmişem ben kibriyāyı
Ṣatarvan ḫalḳa kibr-ile riyāyı

6149 Görenler ṣūretüm ṣūfī ṣanurlar
İçüm ṭaşum ḳamu ṣāfī ṣanurlar

6150 Velī sīretde ben dīve ḳarīnem
Ki ṣan İblīs-ile ben hem-nişīnem

6151 Ḥayādan ᶜ āriyem ḫilme baᶜ īdem
Beni gören ṣanur kim bir saᶜ īdem

6141-6142: − SK.
6141a irgürdüm: irgürem İÜ, AG.
6144a buluram: ḳıluram İÜ, AG, yürürem SK.
6145a heves: hevā SK.
6145b cehl: çeyel (?) SK; ipine: işe SK.
6147a dünyāya: dünyā SK.

6152 Gel iy nefsüm utan Raḥmāndan sen
Rücūᶜ eyle bugün ᶜişyāndan sen

İÜ 199a

6153 Unutduñ zikr ü şükrini Ḫudānuñ
Ḳapılduñ lezzetine bu fenānuñ

6154 Saña virildi āyāt-ıla bürhān
Sen itdüñ Ḥaḳḳuñ āyātını nisyān

6155 Ḥaḳuñ zikrinden iᶜ rāż eyledüñ sen
Ḫudā iᶜ rāż ider ᶜuḳbāda senden

SK 167a

6156 Daḫı hem sini aᶜ mā ider ol Ḥaḳ
Yirüñi ḳılur anda ġāyet eżyaḳ

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَمَنْ اَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَاِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكاً وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَعْمٰى*

6157 N’idem dūr eyledüñ Ḥaḳdan beni sen
Henūz inṣāf gelmez hīç senden

AG 174a

6158 İlāhī ben beni maḥrūm ḳıldum
Ḳatuñda özümi meyşūm ḳıldum

6159 Bilürken her ṭarīḳuñ ḫayr u şerrin
Ḳodum ḫayrını ṭutdum ḳamu şerrin

6160 Ḫayır şer bilmede ger ᶜ āḳılem ben
ᶜ Amel ḳılmaḳda līkin cāhilem ben

BY 192b

6161 ᶜ Aceb müşkil belāya uġradum ben
Nihāyetsüz cefāya uġradum ben

6152b ᶜişyāndan: Raḥmāna SK.
6156a aᶜ mā: ihmāl İÜ, AG.
* ḳāle’llāhü: ḳāle SK, BY. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *Her kim de benim zikrimden (Kur’an’dan) yüz çevirirse mutlaka ona dar bir geçim vardır. Bir de onu kıyamet gününde kör olarak haşrederiz.*” (Tâhâ 20/124).
6159b ḫayrını: ḫayrın SK.
6160b-6161a: − İÜ, AG.
6161a belāya: belā SK.

6162 Çi-ger ᶜ öz̲rüm öküşdür ḥażretüñde
Velī her derde var dermān ḳatuñda

6163 Bilürem ᶜ āriyem ᶜ ilm ü ᶜ amelden
Ṭolu ḳalbüm içi mekr ü ḥiyelden

6164 İlāhī ᶜ avn eger olmaya senden
Saña lāyıḳ ᶜ amel gelmeye benden

6165 Niçe tedbīr ki_itdüm ben ḫalāṣa
Ki iltem rāhumı ben rāh-ı ḫāṣa

6166 Ne tedbīr eyledümse oldı maᶜ kūs
Bu göñlüm gözi her dem oldı maṭmūs

6167 Daḫı ṭalbındugumca dāma düşdüm
Dirīġā bī-ᶜ aded āṣāma düşdüm

6168 Meded senden ġarībem müstemendem
Żaᶜ īfem nefs elinde pāy-bendem

İÜ 199b

6169 Bir azmış ḳulam iy Ḫallāḳ-ı ᶜ ālem
Ki ᶜ işyān iderem Mevlāma her dem

6170 Yüzüm ḳarasını sil luṭfuñ-ıla
Kerem ḳıl luṭfuñı her dem yiñile

6171 Ḳılasın işüñ az fiᶜ lüme lāyıḳ
Ebed maḥrūm oluram bellü bayıḳ

6172 Velī *lā taḳneṭū* didüñ ezel sen
Recā ḳaṭᶜ ola ḥāṣā raḥmetüñden

6162a ḥażretüñde: ḥażretüñden SK.
6162b var: − SK; ḳatuñda: ḳatuñdan SK.
6163b içi: − SK.
6164a ᶜ avn: ᶜ afv SK.
6166a eyledümse: ki_itdüm-ise SK.
6167b bī-ᶜ aded āṣāma: kim ᶜ aceb eyyāma İÜ, AG.
6169b Mevlāma: Mevlāya SK.
6171a işüñ az: uşuñ (?) her SK.
6172a **lā taḳneṭū** [min raḥmeti'llāh]: bk. 608b dipnot.

6173 Baña żaᶜ f u saña ḳuvvet yaraşur
Baña cürm ü saña raḥmet yaraşur

SK 167b 6174 Şular kim cürmine iḳrār ḳıldı
Senüñ fażluñla istibşār ḳıldı

6175 Muḳırram cürmüme iy Ḥaḳ ḳabūl it
Şuçın bilenlere luṭfuñı bol it

6176 Senüñdür cümle maḫlūḳāt yā Rab
Ki emrüñde yilerler cümlesi hep

6177 Benüm hīç kimsenem yoḳ senden ayru
Nesi ola tenüñ yā cāndan ayru

AG 174b|BY 193a 6178 Ger oḫşarsın vü ger dögersin iy Ḥaḳ
Şıġıncam senden artuḳ yoḳ muḥaḳḳaḳ

6179 Senüñ luṭfuña ḳaldı *yā İlāhī*
Esirge pādişehler pādişāhı

6180 Beni ḳoma bu bed-fiᶜ lümle iy cān
Hidāyet cānuma vir eyle iḥsān

6181 Beni benden ayır senden ayırma
Beni senden seni benden ayırma

6182 Beni benlikden it luṭfuñla ᶜ ārī
Ki yoḳ raᶜ nālıġuñ bende ḳarārı

6183 Beni maḥv eyle bu ḥayṣiyyetümden
Ḫalāṣ eylegil işneyniyyetümden

SK 168a 6184 Ne ḳılsañ luṭfuña göre ḳıl iy Ḥaḳ
Bilürem yoḳ işüm luṭfuña elyaḳ

6178a oḫşarsın: oġşarsın SK; vü ger: eger BY.
6179a ḳaldı: ḳaldum BY.
6179b pādişehler: pādişāhlar SK, BY.
6180a fiᶜ lümle: fiᶜ l-ile SK, BY.
6183a ḥayṣiyyetümden: ceysimden (?) SK.

6185 Ezel çün ḫilᶜ at-i īmān virdüñ
Bu īmān içre penc erkān virdüñ

İÜ 200a 6186 Girü ḥāşā ḳılasın bizi şoymaç
İdesin şoñ nefesde aç u muḥtāc

6187 İlāhī faẓluñı ḳıl cāna reh-ber
İṭāᶜ at emrüñe eyle müyesser

6188 Dilümi ẕikrüñ-ile eyle meᵓ nūs
Ola kim olmaya āḫirde meᵓ yūs

6189 ᶜ İbādetden irürgil cāna lezzet
İde emrüñde tā kim istiḳāmet

6190 İlāhī bizi ᶜ ışḳuñdan ayırma
Sevüñden özge sevgü cāna virme

6191 Bizi ḳıl ᶜ ışḳuñ-ıla mest ü ḥayrān
Ki ᶜ ışḳuñdur cemīᶜ -i derde dermān

6192 Viṣālüñ şerbetinden cām içürgil
Anuñ ġayrı hevālardan giçürgil

SK 168b[*] 6193 Firāḳuñ nārına maḥrūr ḳılma
Viṣālüñden revānum dūr ḳılma

6194 Ḳasāvet var göñülde yuyıvirgil
Günāhum defterini yoyıvirgil

BY 193b 6195 Şu nesne kim ḥicāb olur gözüme
Ḫuṣūṣā kendü özüm kendözüme

6196 Bu benlik ṭaġını maḥv it keremden
Beni luṭf eyle ḳurtar bu elemden

AG 175a 6197 Ḫudāyā şerᶜ izinden bizi ırma
Muvaḥḥidler ṭarīḳından ayırma

6189a cāna: ḳalbe SK, BY.

[*] 6193-6208. beyitler bu nüshada 168a sayfasında bulunması gerekirken sonraki sayfalarda (168b ve 169a'da) bulunmaktadır.

6198 Maᶜ ārif eylegil cāna müyesser
Şu yolı vir ki_odur rāh-ı peyem-ber

6199 Cemālüñle müşerref eyle cānum
Firāḳ odına yaḳma bu revānum

6200 Bizi çün ḳılduñ Aḥmed ümmetinden
Ḫalāṣ it girü şeyṭān āfetinden

6201 Göñül kim ḳasvet-ile ṭopṭoludur
Hidāyet irse senden baḫtuludur

6202 Eger bir ceẕbe senden ire muṭlaḳ
Yig aᶜ mālinden ins ü cinnüñ iy Ḥaḳ

İÜ 200b

كَمَا قَالَ تَعَالَى جَذْبَةٌ مِنْ جَذَبَاتِ الْحَقِّ تُوَازِى عَمَلَ الثَّقَلَيْنِ*

6203 Ḥabībüñ ḥürmetine ḥürmet eyle
Cemīᶜ -i müˀ minīne raḥmet eyle

SK 169a

6204 Şu dem kim cāna fermān ire senden
Umaram girü iḥsān ire senden

6205 Ecel cāmıyla mest olduḳda bu cān
Enīs it ẕikrüñi tā ola ḫandān

6206 Melāˀ ik ceyşi it ol dem enīsüm
Şeyāṭīn olmaya tā kim celīsüm

6207 Çıḳarma cāndan īmān ḫilᶜ atini
Ṭadurġıl aña ünsüñ leẕẕetini

6208 Şu dem dil lāl ola vü ḫuşk ola leb
Ter eyle āb-ı vuṣlat birle yā Rab

6198b ki_odur: ki_oldur SK.
6201b baḫtuludur: ṭopṭoludur SK.
* tüvāzī: yüvāzī İÜ, AG. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Allah sevgisi ile kendinden geçme hâli, insan ve cinlerin amellerine denktir.*" (Yılmaz, 2013: 80).
6205b tā: − SK.
6206b olmaya: olmasun SK.
6208a leb: āb SK.

SK 168a[*]

6209 Bize tevḥīdüñi telḳīn eyle
Ḥaḳı vü bāṭılı taᶜ yīn eyle

6210 Günehkāruz çü biz sen luṭfuñ işle
Ḥabībüñ yüzi ṣuyına baġışla

BY 194a

6211 Belā seyl-ābına luṭfuñı sed ḳıl
Ḫaṭā ġarḳ-ābını defᵉ it meded ḳıl

6212 Çıḳup tenden vaḥīd olduḳda bu cān
Refīḳ it cāna luṭfuñ birle īmān

6213 Şu yir kim ola evvel cāna menzil
Riyāż-ı cennetüñden ḫˇoş çemen ḳıl

6214 Anuñ aᶜ māl-i ṣāliḥ ḳıl enīsin
Daḫı ḥūr-ıla Rıḍvān it celīsin

AG 175b

6215 İricek cāna sāᵓ il ḫıdmetüñden
Cevābın rūşen eyle şefḳatüñden

6216 Suᵓ āl olduḳda *men Rabbük ve mā dīn*
Aña luṭfuñla ol dem eyle telḳīn

6217 Getür dilüme Allāh Muḥammed
Diyem hem anda dīnüm rāh-ı Aḥmed

6218 Zebānum ᶜ uḳdesin ḥall it keremden
Ḫalāṣ it cānı ol demde elemden

İÜ 201a|SK 168b

6219 Suᶜ āline cevāb āsān eyle
O dem key derdlüdür dermān eyle

6220 Kerem ḳıl bizden it rāżī ḥabībi
Kim oldur cümle derdlerüñ ṭabībi

---

[*] 6209-6225. beyitler bu nüshada sehven 168a ve 168b sayfalarına yazılmış.
6211a belā seyl-ābına: belāsıyla yine İÜ.
6211b ābını: ābına SK; meded: kerem İÜ, AG.
6212a bu: iy SK.
6214a ḳıl: − SK; enīsin: anı sin SK.
6214b Rıḍvān: − SK.
6216a **men Rabbük ve mā dīn**: "Rabb'in kim, dinin ne?".
6218a zebānum: Metinde "zübānum".

6221 Raḥīmā raḥmet it yevm-i cezāda
Yir it ẓıll-ı livāʾ -i Muṣṭafāda

6222 İlāhī vaḥdet-i z̲ātuñ ḥaḳı-y-çün
Muᶜ azzez görklü āyātuñ ḥaḳı-y-çün

6223 Ḫudāyā *küntü kenzen* sırrı ḥaḳḳı
Saña lāyıḳ ᶜ ibāduñ birri ḥaḳḳı

6224 Ezelde ḥubb-i z̲ātīnüñ ḥaḳı-y-çün
Daḫı ᶜ ışḳ-ı ṣıfātīnüñ ḥaḳı-y-çün

6225 Şu ᶜ ālem ḥaḳḳı kim adı ᶜ amādur
Kim anuñ ehli ber-ḥaḳ Muṣṭafādur

SK 169a

6226 Cemāl-i bī-miṣālüñ ḥürmeti-y-çün
Celāl-i kibriyāñuñ ᶜ izzeti-y-çün

6227 Ṣıfātuñ ḥaḳḳı-çün kim bī-ᶜ adeddür
Ki her birisi bir şeyʾ e mededdür

6228 Şu şey ḥaḳḳı ki evvel ḳılduñ īcād
Cihānı cümle andan ḳılduñ ābād

BY 194b

6229 Ezelde alduġuñ mīs̲āḳ ḥaḳḳı
Cemālüñ nūrına müştāḳ ḥaḳḳı

6230 Kerem ḥaḳḳı ki ervāḥ-ıla ḳılduñ
Raḳam ḥaḳḳı ki levḥa anı urduñ

6231 Şehā ᶜ arş-ı muᶜ aẓẓam ḥürmeti-y-çün
Daḫı hem ism-i aᶜ ẓam ḥürmeti-y-çün

6232 Yüce ᶜ arşı ṭavāf idenler içün
Hem anda iᶜ tikāf idenler içün

6223a **küntü kenzen** için bk. 252a dipnot.
6228: BY'de der-kenar.
6228a ki: − BY.
6230a kerem: gerek İÜ.
6232b-6233b: − SK.

6233 O ᶜarşa ḥāmil olanlar ḥaḳı-y-çün
Yoluñda ᶜāmil olanlar ḥaḳı-y-çün

AG 176a

6234* Cinānuñ ḥaḳḳı kim maẓhar cemāle
Caḥīmüñ ḥaḳḳı kim maẓhar celāle

İÜ 201b

6235 Behişt ü Kevṣer ü Rıḍvān ḥaḳḳı
Ṭahūr u ḥūrī vü ġılmān ḥaḳḳı

6236 Raḥīḳ u Ṭūbī vü kürsī ḥaḳı-y-çün
Cemīᶜ-i ḥūrinüñ ᶜursi ḥaḳı-y-çün

6237 Şu Sidre ḥaḳḳı ki_adı müntehādur
Şu ᶜabdüñ ḥaḳḳı-çün kim reh-nümādur

6238 Şu ḳul ḥaḳḳı ki Cibrīl-i emīndür
Emīn-i vaḥy-i Rabbi'l-ᶜālemīndür

6239 Daḫı ṣūr issi İsrāfīl ḥaḳḳı
Daḫı ᶜIzrīl ü Mīkāʾīl ḥaḳḳı

6240 Melekler ḳılduġı temcīd ḥaḳḳı
Semekler ḳılduġı taḥmīd ḥaḳḳı

6241 Semā ḥaḳḳı ki içi ṭolu ᶜibret
Melekler hep ḳılur anda ᶜibādet

SK 169b

6242 Cemīᶜ-i enbiyānuñ ᶜişmeti-y-çün
Daḫı hem evliyānuñ ḥürmeti-y-çün

6243 Yüz on dört sūre Ḳurʾān ḥürmeti-y-çün
Daḫı yüz dört kitābuñ ᶜişmeti-y-çün

---

* İÜ ve AG'de bu beyitten hemen sonra "Münācāt" başlığı var.
6235a ḥaḳḳı: ḥaḳı-y-çün SK.
6235b-6236a: − SK.
6235b Ṭahūr u: ẓuhūr-ı İÜ, AG.
6236a kürsī: Kevṣer İÜ, AG.
6236b ᶜursi: ᶜarsi İÜ, AG.
6237a ḥaḳḳı: adı SK.
6239b ᶜIzrīl ü Mīkāʾīl: Mīkāʾīl ü ᶜIzrīl BY.
6241a ki: kim İÜ, BY.

6244 Ṣafiyyu’llāh Ādem ṣafveti-y-çün
Derūn-ı dilden āh u ḥasreti-y-çün

6245 Anuñ ol ᶜarż-ı ḥācātı ḥaḳı-y-çün
Ḳabūl olan münācātı ḥaḳı-y-çün

BY 195a 6246 Ḥavā-y-ıla olan ülfet ḥaḳı-y-çün
Aña sen ḳılduġuñ şefḳat ḥaḳı-y-çün

6247 Aña taᶜlīm olan esmā ḥaḳı-y-çün
Daḫı secde_eyleyen eşyā ḥaḳı-y-çün

6248 Şu ẕevḳ içün ki cennetden sürildi
Taṣavvuf-çün ki evvel Şīṯ ḳıldı

6249 Necātı ḥaḳḳı-çün Nūḥ-ı nebīnüñ
ᶜUluvvi ḥaḳḳı İdrīs ḥażretinüñ

6250 Ḫalīlüñ ḫulleti ḥaḳḳı-y-çün iy cān
Ki ḳılduñ nār-ı Nemrūdı gülistān

6251 Ẕebīḥuñ saña teslīmi ḥaḳı-y-çün
Daḫı hedy-ile tekrīmi ḥaḳı-y-çün

İÜ 202a*|AG 176b 6252 Enīn-i pīr-i Kenᶜānī ḥaḳı-y-çün
Anuñ ol beytü’l-aḥzānı ḥaḳı-y-çün

6253 Şu dem ḥaḳḳı ki Yūsuf buldı ᶜismet
Şu ᶜizzet-çün ki virdüñ aña mülket

6254 Belāya ṣabr iden ṣābir ḥaḳı-y-çün
Girü ṣıḥḥat viren Ḳādir ḥaḳı-y-çün

6244b dilden: dilde SK.
6248a cennetden: cennetde BY.
6248b ki: − SK; Şīṣ: Şīt AG, BY.
6248b-6249b: SK’de takdim-tehirli.
6250a cān: yār İÜ, SK.
6250b gülistān: gülzār SK.
6251a saña: aña SK.
* İÜ nüshasında varak numaralandırma sırası sehven bir varak geriden gelmekte idi. Bir önceki varak, 200 olarak numaralandırılmasına rağmen bu varakta bir yaprak ileri gidilerek 202 numarası verilmiş ve böylece olması gereken sıralamaya dönülmüştür.
6252a Kenᶜānī: Kenᶜān BY.

6255 Ḳatuñda Dānyālüñ ᶜizzeti-y-çün
Ḫıżır ḥaḳḳı-çün İlyās ḥürmeti-y-çün

6256 Kelīm ü Yūşaᶜ u Hārūn ḥaḳḳı
Şuᶜayb u Ṣāliḥ u Şemᶜūn ḥaḳḳı

6257 Anuñ ḥaḳḳı ki eyledüñ ḫalīfe
Kim anı melceᵓ itdüñ her żaᶜīfe

6258 Süleymān ḥaḳḳı-çün kim ḳıldı dādı
Ki buldı ins ü cin andan murādı

6259 Ẕekeryā ḥaḳḳı Yaḥyā ḥürmeti-y-çün
Mesīḥ itdügi iḥyā ḥürmeti-y-çün

6260 Ḫabībüñ ḥürmeti-y-çün kim ḳamu şey
Anuñ ᶜışḳına oldı cümlesi ḥay

SK 170a

6261 Muḥammed Muṣṭafānuñ ᶜizzeti-y-çün
Maḳāmı menzili vü ḳurbeti-y-çün

6262 Münācātı ḥaḳı-y-çün Muṣṭafānuñ
Kerāmātı ḥaḳı-y-çün Murteżānuñ

BY 195b

6263 Anuñ ol rūḥ-ı pāki ḥürmeti-y-çün
Ḫıṣāl ü ḫūyı ᶜışḳ u sīreti-y-çün

6264 Şu baş-içün ki_olındı aña sevgend
Ki ḳılduñ ümmete ġafr iy Ḫudāvend

6265 Ḳamu edyān içinde dīni ḥaḳḳı
Ḳamudan aḥsen ol āyīni ḥaḳḳı

6266 Anuñ görklü cemāli ḥürmeti-y-çün
Ḳamu aṣḥāb u āli ḥürmeti-y-çün

6257a ki: − BY.
6261b-6262a: − İÜ, AG.
6261b Maḳām u menzil ü ḳurbı ḥaḳı-y-çün SK.
6263a rūḥ-ı pāki: pāk rūḥı SK.
6263b ḫūyı: ḫūrı SK.
6264a olındı aña: aña oldı SK.
6264b ġafr iy: ġufrānı SK.

6267 ᶜAtīḳuñ ṣıdḳ u ḥilmi şefḳati-y-çün
ᶜÖmer ᶜadli vü ᶜOṣmān ᶜizzeti-y-çün

6268 Seḫāvet kānı ḥaḳḳı ki_adı Ḥayder
Kim oldur evliyāya cümle reh-ber

6269 Şehīd-i Kerbelānuñ cānı ḥaḳḳı
Anuñ nā-ḥaḳ dökilen ḳanı ḥaḳḳı

İÜ 202b 6270 Ḥasen ḥaḳḳı ki nūr-ı ᶜayn olupdur
Ḥüseyn-ile bular nūreyn olupdur

6271 Ḳasem itdügüñ eşyā ḥürmeti-y-çün
Ḳamu āyāt-ı kübrā ḥürmeti-y-çün

AG 177a 6272 Ṭavāf-ı Beyt-i Aᶜẓam ḥürmeti-y-çün
Ṣafā Merve vü zemzem ḥürmeti-y-çün

6273 Muḳaddes Mescid-i Aḳṣā ḥaḳı-y-çün
Ḥabībüñ başduġı ṣaḫre ḥaḳı-y-çün

6274 Hem ol gice olan isrā ḥaḳı-y-çün
Bulınan maṭlab-ı aᶜlā ḥaḳı-y-çün

6275 Ṭarīḳatde sülūk idenler içün
Sülūk-ile Ḥaḳa gidenler içün

6276 Ḳamu ᶜuşşāḳuñ āh u nālesi-y-çün
Yetāmānuñ göñülde ġuṣṣası-y-çün

6277 Hem yetīm ḳalup ḳalan maᶜṣūm içün
Atadan hem anadan maḥrūm içün

6278 Anlaruñ yaşluca gözi ḥaḳḳı-çün
Alçacuḳ göñli vü sözi ḥaḳḳı-çün

6267b ᶜOṣmān: ᶜOṣmānuñ SK.
6268a ḥaḳḳı: − SK.
6272b-6273b: SK'de takdim-tehirli.
6272b Ṣafā Merve vü: Ṣafā vü Merve vü İÜ, AG, Ṣafā vü Merve BY; ḥürmeti-y-çün: ḥaḳı-y-çün İÜ, AG, SK.
6273b ṣaḫre: Metinde "saḫrā".
6275a ṭarīḳatde: ṭarīḳında İÜ, AG.
6277-6281: − SK, BY. Bu beş beyit *fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilün* kalıbıyla yazılmıştır.

6279 Gice ḳāyim irte ṣāyimler ḥaḳı
Şol ḍuḥādan ṣoñra nāyimler ḥaḳı

6280 İllerinden ayru düşenler ḥaḳı
Ġurbet içre ṣayru düşenler ḥaḳı

6281 Anlaruñ ol āh-ıla derdi-y-içün
Gözi yaşı vü yüzi zerdi içün

6282 Yoluñda maḳṣada irenler içün
Cemālüñ şübhesüz görenler içün

6283 Senüñ z̲ātuñ ḥaḳı-y-çün *yā İlāhī*
Ayırma şerᶜ izinden pādişāhī

6284 Saña lāyıḳ ne-y-ise ḳıl müyesser
Dilümde z̲ikrüñi dāyim ḳıl ez-ber

SK 170b|BY 196a 6285 Baña vir ḥubb-i dünyādan ferāġat
Ḳılam tā ṭāᶜ atüñde istiḳāmet

6286 Bilürem cürmüme yoḳ ḥadd ü pāyān
Velī feryād-ḫˇāhum sensin iy cān

İÜ 203a 6287 Görüp biñ ᶜ ayb özümde şerm iderem
Senüñ luṭfuñ görüp dil-germ iderem

6288 Didüñ Ġaffāram ol kim ide tevbe
Rücūᶜ itdüm Ḫudāyā tevbe tevbe

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحاً ثُمَّ اهْتَدٰى*

6289 Z̲elīlem YŪSUF-ı bī-çāreyem ben
ᶜ Amel ḳılmaḳda bir āvāreyem ben

6282a yoluñda: yolında İÜ, AG, BY.
6288a kim: ki BY.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *'Şüphe yok ki ben, tövbe edip inanan ve salih ameller işleyen, sonra da doğru yol üzere devam eden kimse için son derece affediciyim.'*" (Tâhâ 20/82).

AG 177b

6290 Nefesçe ṭāᶜ atüm yoḳ saña lāyıḳ
Ḳaçan olam senüñ yoluñda ṣādıḳ

6291 Ümīd itdüm hemān kim Muṣṭafāyı
Şefīᶜ itdüñ bize kān-ı vefāyı

6292 İlāhī bizi ḳıl şerᶜ inde ḳāyim
Bize sevḳ eyle her neyse mülāyim

6293 Dilümi ẕikrüñ-ile dāyim eyle
Tenümi ṭāᶜ atüñde ḳāyim eyle

6294 Göñülde ḥubb-i ẕātı eyle memlū
Ki tāᶜāşıḳ olam ẕātuña kirtü

6295 Cemālüñ cānuma keşf eyle iy Ḥaḳ
Ki sırrumda görine ẕāt-ı muṭlaḳ

6296 Bu varlıḳ tozını maḥv it keremden
Ḫalāṣ it cānumı cümle elemden

6297 İlāhī cümleye raḥmet senüñdür
Ḫaṭardan ḳamuya ᶜ işmet senüñdür

6298 Çü müᵓ mindür bular iḥsān eyle
Ḳamunuñ derdine dermān eyle

6299 Göñülden her kim ide buña āmīn
Revā Ḥaḳḳ eylesün cümle duᶜ āsın

6300 Tecellīsiyle Ḥaḳ ḳılsun mükerrem
Murād oldur hemān *va'llāhü aᶜlem*

BY 196b

Beyānu Eşrāṭı's-Sāᶜat

6301 Elā iy ḳāṣıd-ı maṭlūb-ı aᶜlā
Beḳā iḳlīmidür aḳṣā-yı mermā

6290b olam: olur SK.
6291b itdüñ: itdüm SK.
6294a eyle: ile AG.
6294b kirtü: kertü BY.
6300a tecellīsiyle: tecellī-y-ile SK.

İÜ 203b|SK 171a

6302 Bu bünyādı ki gördük bu fenādur
Ṣafāsı pür-ᶜanā ẕevḳı belādur

6303 Anuñ ki_eżdāddan ola bināsı
Ḳaçan bāḳī ola anuñ esāsı

6304 Ḫudā kim ḳıldı bu iki cihānı
Ki basṭ itdi zamānı vü mekānı

6305 Birin ūlā yaratdı birin uḫrā
Yaratdı dünyeyi ez-behr-i ᶜuḳbā

6306 Ḳamu eşyāyı Ḥaḳ kim var ḳıldı
Ḳamusından seni muḫtār ḳıldı

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي اٰدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ*

AG 178a

6307 Çü sen muḫtār-ı Ḥaḳsın iy bürāder
Gerekdür ṭutasın rāh-ı peyem-ber

6308 Ki dil virmedi bu dünyāya ol cān
Beḳāyı iḫtiyār eyledi sulṭān

6309 Bilürsin ki_aᶜ lemiydi ol cihānuñ
Ḳabūl itmek gerek maḳbūlin anuñ

6310 Degül maḳṣūd-ı aṣlī çün bu dünyā
Gerek ᶜuḳbā ola maḳṣūd-ı aᶜ lā

6311 Bunı ḫalḳ eyleyüpdür zād içün Ḥaḳ
Bunı ᶜuḳbā-y-içün ḳıldı muḥaḳḳaḳ

6312 Zirāᶜat idesin tā bunda iy cān
Ki ᶜuḳbāda olasın özge sulṭān

6302a bünyādı: dünyā SK; gördük: gör BY.
6305b dünyeyi ez-behr-i ᶜuḳbā: dünyāyı ezher ᶜuḳbā ḳamu SK.
* ḳāle: ḳāle'llāhü İÜ. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *And olsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık…*" (İsrâ 17/70).
6307a çü: çün SK.
6309a ki_aᶜ lemiydi: aᶜ lemidür SK, BY.

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اَلدُّنْيَا مَزْرَعَةُ الْاَخِرَةِ*

6313 Ki yaᶜ nī idesin bunda ᶜ ibādet
Olasın tā ki sen ᶜ uḳbāda rāḥat

6314 Pes ol iki cihānuñ birisinden
Beyān itdüm deñizde ḳaṭresinden

BY 197a

6315 Ki bunca nūr-ı aᶜ ẓamdan bu eşyā
Ẓuhūr idüp ḳamusı oldı zībā

6316 Girü āḫirde hem aḳṣā-yı maḳṣad
Ḥaḳuñ maḥbūbı yaᶜ nī kim Muḥammed

İÜ 204a

6317 Cihānı nūr-ı maḥż itdügin anuñ
Şeref bulduġın anuñla cihānuñ

6318 Girü terk itdügin hem bu fenāyı
Münevver ḳılduġın dār-ı beḳāyı

SK 171b

6319 Ne-y-içün geldügin dünyāya ol cān
Nice bildürdi bize dīn ü īmān

6320 Bize lāzım olan aḥvāli ḳamu
Ki kimdür ehl-i cennet ehl-i ṭamu

6321 Beyān itdügini ol serverüñ ben
Bi-ḳadri'l-vüsᶜ a didüm z̲erresinden

6322 Velīkin şimdi bir baḥra irişdüm
Ki bir bī-intihā ᶜ ummāna düşdüm

6323 Dil ü cān ola bu deryāda seyyāḥ
Umar kim anı feṭḥ eyleye Fettāḥ

---

* "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Dünya ahiretin tarlasıdır.*" (Yılmaz, 2013: 91-92).

6313b sen: − BY.
6315a bunca: niçe İÜ, AG.
6316b maḥbūbı yaᶜ nī kim: yaᶜ nī kim maḥbūbı İÜ, yaᶜ nī ki maḥbūbı AG.
6318a hem: − SK.
6323a dil ü: diler SK.

6324 Diyem yaᶜ nī ki ᶜ uḳbā ḥāletinden
Ki ᶜ uşşāḳa içürem şerbetinden

AG 178b 6325 Oḳuyup diñleyenler bula lezzet
Ḳılalar tā ki Ḥaḳḳ emrine raġbet

6326 Dirīġā kim tenezzül itdi devrān
Ṭutılmaz oldı hergiz emr-i Sübḥān

6327 ᶜ Aceb ḳalduḳ ᶜ aceb āḫir zamāna
Eşirrā ṭopṭolu oldı cihāna

6328 Kimesne olmaz oldı zühde rāġıb
Ḫalāyıḳ oldı şerr ü şūra ṭālib

6329 Şular kim oldı Dehrī yā Ḥurūfī
Ḳodılar adların dervīş ü ṣūfī

6330 Dürütdiler cihānda dürlü bidᶜ at
Anuñ adını taḳdılar ṭarīḳat

6331 İdindiler ulu bir bī-temīzi
Ki görmez gözleri ehl-i temīzi

BY 197b 6332 Anuñ-çün ṭutınurlar şeyḫi iy yār
Kim ide dīn ᶜ ilminden ḫaberdār

6333 Velīkin şimdi ḳamu hāy hūdur
Ṣanursın ḳalbi şevḳ-ıla ṭoludur

İÜ 204b 6334 Görenler anı ḥaḳ mürşid ṣanurlar
Görüben kibriyāsın utanurlar

6335 Ṭonanmış ẓāhiri taḳvāya ṣūret
İçinde ḥubb-i dünyādur firāset

6336 Geyer ḥırḳa ṭaḳınur ṭaylasānı
Ḥaḳ ehlidür ṣanurlar gören anı

6324a ki: kim SK.
6331a bir: her bir SK.

6337 Ḥasedden ḳalbi pāk olmış degüldür
Ḥaḳı Ḥaḳ ḥaḳḳı ol bilmiş degüldür

SK 172a 6338 Ṭolu nefsi anuñ emmāriyetden
Velīkin dem urur ol maᶜ rifetden

6339 Arasañ ḳavlini vü fiᶜ lini hep
Degüldür şerᶜ bunlarda müretteb

6340 Şol erde kim ola nāḳış şerīᶜat
Olur mı anda ᶜ irfān u ṭarīḳat

6341 Şerīᶜ atden eger naḳṣ ola bir mū
Hebā olur anuñ daᶜ vāsı ḳamu

6342 Ki ben şeyḫam diyü iderdi daᶜ vī
Bu ḫalḳa gösterürdi dürlü maᶜ nī

6343 Dimişlerdür bu yolda ehl-i tevḥīd
Bilinür şerᶜ -ile mülḥid muvaḥḥid

AG 179a 6344 Niçe mülḥid ṣatar bu ḫalḳa ᶜ irfān
Velīkin yoḳ içinde dīn ü īmān

6345 Cihān ḫalḳı gözetmez şerᶜ in anuñ
Budur dirler velīsi bu zamānuñ

6346 Dirilüp ol ere ṭapu ḳılurlar
Anı şeyḫ idinüp tābiᶜ olurlar

6347 Diseñ bilmez nedür rāh-ı ᶜ ibādet
Kim anuñla ḳıla dīnin riᶜ āyet

6348 Yimek içmek hemān fikr ü firāset
Yoḳ anda zühd ü taḳvā vü ᶜ ibādet

6337b bilmiş: bulmış SK.
6340a kim: ki SK.
6340b ᶜ irfān u: ᶜ irfān-ı SK.
6345b velīsi: ulusı BY.
6347b riᶜ āyet: ᶜ imāret BY.

BY 198a

6349 Murādıdur riyāset daḫı dünyā
Çü geldi ḳatına ayruḳ ne ġavġā

6350 Niçün nefsine zaḥmet vire bir ḫar
Çü kāh u cev aña ḥāżır iderler

İÜ 205a

6351 Görüp bu ḥāli dīn ehli yaḳılur
Ki bu şirretler-ile dīn yıḳılur

6352 Diye ger ḥaḳ budur kimse işitmez
Ḥaḳ ehli didügine kimse gitmez

6353 Ḳamu dirler ki görsün kendü ḥālin
Olurlar ehl-i şerre hep muᶜāvin

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ سَيَأْتِى عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ تَخَلَّقَ سُنَّتِى فِيهِ وَ تَجَدَّدُ الْبِدْعَةُ فَمَنِ اتَّبَعَ سُنَّتِى يَوْمَئِذٍ صَارَ غَرِيباً وَ بَقِىَ وَحِيداً وَ مَنِ اتَّبَعَ بِدَعَ النَّاسِ وَجَدَ خَمْسِينَ صَبَاحاً اَوْ اَكْثَرَ*

6354 Buyurmışdur resūl-i şāh u sulṭān
Kim anuñ sözidür her derde dermān

SK 172b

6355 Ṭutar dört nesne bu dünyāyı ḳāyim
Biri budur kiᶜādil ola ḥākim

6356 İkinciᶜālimüñᶜilmidür anuñ
Ḳıvāmı bunlaruñladur cihānuñ

6357 Faḳīrlerüñ duᶜāsıdur üçünci
Budur Ḥaḳḳuñ ḥaḳīḳat gizlü genci

6358 Birisi hem seḫāsı aġniyānuñ
Bulardur ḳāyimi arż u semānuñ

6350b cev aña: çün giyā İÜ, çün giyāh AG.

* kemā: − BY; ᶜale'n-nāsi - zāmānün: SK'de takdim-tehirli; ve meni't-tebeᶜa bideᶜa'n-nāsi: Metinde "ve meni't-tebeᶜa küntü bideᶜa'n-nāsi"; anlam gereği "küntü" kelimesi çıkarıldı. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki bu zamanda benim sünnetim yeni bir şekle bürünecek ve bid'at (dinde sonradan uydurulan işler) yeniden ortaya çıkacaktır. Kim o günde benim sünnetime tâbi olursa garip olacak, bir başına kalacaktır. Kim de insanların bid'atlerine tâbi olursa elli ya da daha fazla (aydınlık) sabah bulacaktır.*" (Kaynak bulunamadı).

6359 Ger olmayaydı ᶜālim daḫı ᶜilmi
Helāk eyleye-di cühhāli cehli

AG 179b

6360 Bilinür ᶜilm-ile ḳamu şerīᶜat
Anuñla bulınur hem ḥıll ü ḥürmet

6361 Faḳīrlerüñ ger olmasa duᶜāsı
Helāk ola cihānuñ aġniyāsı

6362 Gerek raġbet bularuñ daᶜvetine
Bu nevᶜa didi server ümmetine

6363 Ki bunlar oldı maḳrūnü'l-icābe
Sevābı gelmez anlaruñ ḥisāba

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اِرْغَبُوا بِدُعَاءِ الْفُقَرَاءِ فَاِنَّهُ مَقْرُونُ الْاِجَابَةِ*

İÜ 205b|BY 198b

6364 Didi hem olmayaydı ger seḫāvet
Faḳīrlere irişeydi helāket

6365 Daḫı hem olmaya gerᶜadl-iᶜādil
Eşirrā ḳıla hep dünyāyı bāṭıl

6366 Yiyeydi güçlüler cümle zebūnı
Nicekim yir-ise ḳurtlar ḳoyunı

6367 Bu dört ki_olmışdı dünyāda ḳavāyim
Cihān olmışdı bunlaruñla ḳāyim

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ قَوَايِمُ الدُّنْيَا اَرْبَعَةٌ عِلْمُ الْعُلَمَاءِ وَ عَدْلُ الأُمَرَاءِ وَ دَعْوَةُ الْفُقَرَاءِ وَ سَخَاوَةُ الْاَغْنِيَاءِ وَلَوْ لَا عِلْمُ الْعُلَمَا لَهَلَكَتِ الْجُهَلَاءِ وَلَوْ لَا دَعْوَةُ الْفُقَرَاءِ لَهَلَكَتِ الْاَغْنِيَاءِ وَلَوْ لَا سَخَاوَةُ الْاَغْنِيَاءِ لَهَلَكَتِ الْفُقَرَاءِ وَلَوْلَا عَدْلُ الْاُمَرَاءِ لَاَكَلَ النَّاسُ بَعْضُهُمْ بَعْضاً كَمَا يَاْكُلُ الذِّئْبُ الْغَنَمَ**

6361b ola: olur SK.

* "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Fakirlerin duasını isteyiniz. Çünkü o icabete (daha) yakındır.*" (Kaynak bulunamadı).

6365a hem: ger İÜ, AG; ger: hem İÜ, AG.

6365b ḳıla hep: hep ḳıla SK, BY.

6367a dünyāda ḳavāyim: dünyāya ḳāyim SK.

** ḳavāyimü: − İÜ, AG. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Dünyanın sütunları dörttür: Âlimlerin ilmi, yöneticilerin adaleti, fakirlerin duası ve zenginlerin cömertliği. Şayet âlimlerin ilmi olmasaydı cahiller helak olurdu. Fakirlerin duası olmasaydı zenginler helak olurdu.*

6368 Velīkin ḳamusı refᶜ oldı şimdi
Mefācir cümle raġbet buldı şimdi

6369 ᶜAlāmetler ki dimişdür peyem-ber
Kim āḫir demde olur didi server

SK 173a 6370 Belürdi yiryüzinde cümlesi hep
Niçe şīr oldı şūr ucından erneb

6371 Ṣalāḥ ehli bu ḥāli bildi ḳamu
Ḫalāyıḳdan ferāġat ḳıldı ḳamu

6372 Niçeler dīni dünyāya ṣatarlar
Kiᶜ ārı ġayreti elden atarlar

6373 Geyerler egnine şāl uᶜ abāyı
İderler her kişiye merḥabāyı

AG 180a 6374 Şekerden ṭatlu dilleri bularuñ
Velī fāsid göñülleri bularuñ

6375 Ṭaşı ḳoyun derūnı ḳurda beñzer
Ṭaşı ṣāfīdür içi dürde beñzer

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ يَخْرُجُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ رِجَالٌ يَخْتِلُونَ الدُّنْيَا بِالدِّينِ يَلْبَسُونَ لِلنَّاسِ جُلُودَ الضَّأْنِ مِنَ اللِّينِ أَلْسِنَتُهُمْ أَحْلَى مِنَ السُّكَّرِ وَقُلُوبُهُمْ قُلُوبُ الذِّئَابِ*

İÜ 206a 6376 Budur hem bir ᶜalāmet didi server
Ki dünyā içre ḳalmaya velīler

6377 Bularuñ kimseler ḳala yirine
Ki ḥālin anlaruñ gören yirine

Zenginlerin cömertliği olmasaydı fakirler helak olurdu. Yöneticilerin adaleti olmasaydı kurdun koyun sürüsünü yediği gibi insanlar birbirini yerdi." (Kaynak bulunamadı).
6370a cümlesi: ekşeri SK, BY.
6371b ḳıldı: buldı İÜ, AG.
6375b dürde: düzde AG, SK.
* yaḫrucu: − SK; yaḫtilūne: yeṭlübūne İÜ, AG; elsinetühüm… ḳulūbü'z-zi'ābi: − İÜ, AG. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Ahir zamanda din vasıtasıyla dünyalık elde edenler ortaya çıkacaktır. Yumuşak koyun postuna bürünürler, dilleri baldan tatlıdır; ama kalpleri kurt kalbi gibidir.*" (Rudânî, 2011: I/139).

BY 199a

6378 Ki kimler ṭutdı yirin evliyānuñ
Ṭutılmaz oldı şerᶜ i Muṣṭafānuñ

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ يَذْهَبُ الصَّالِحُونَ الْأَوَّلُ فَالْأَوَّلُ وَيَبْقَى حُفَالَةٌ كَحُفَالَةِ الشَّعِيرِ أَوِ التَّمْرِ*

6379 Şunuñ gibi kişiler ḳala ol dem
Ki ᶜ izzet itmeye hergiz bir ādem

6380 Ḥaḳuñ ḳatında hem olmaya ḳadri
Kim itmişdi ezel nefsine ġadri

6381 Rivāyetdür ki ol sulṭān-ı ᶜ ālī
Beyān iderdi bir gün her meᵓ āli

6382 Ḳıyāmetden suᵓ āl eyledi sāᵓ il
Didi pes sāᵓ ile bu ḥāli key bil

6383 Suᵓ āl idenden artuḳ bilmezem ben
Beyān itmez Ḥaḳuñ ġayrısı andan

6384 Ḥaḳuñ ᶜ ilmindedür vaḳt-i ḳıyāmet
Velīkin diñle eydem çoḳ ᶜ alāmet

6385 Budur evvel ki çoḳ ola fesādāt
Ki yiryüzinde az ola ᶜ ibādāt

6386 Ẓarāfet göreler fısḳ u fücūrı
Ferāmūş ideler ḥükm-i Ġafūrı

SK 173b

6387 Libās ideler altunı ḥarīri
Ṣalalar gözden ol demde faḳīri

6388 İçile ḫamr u çoḳ ola melāhī
Ḥaḳīr ü ḫ̌or ola āmir ü nāhī

---

* "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Bu ümmetin salih kulları birbiri ardınca bu hayattan gider, geriye arpanın yahut hurmanın çalkantı kozalakları gibi değersizleri kalır.*" (Buhârî, 1989: XIV/6371).

6381b bir: her SK; meᵓ āli: zamānı BY.
6384b eydem: idem SK.
6388a ḫamr u çoḳ ola: ḫamr ol demde SK.

6389 Şular kim ehl-i inṣāf ola ol dem
Sözi diñlenmeye vü ola pür-ġam

6390 Görüp ol ḥāli ehl-i Ḥaḳḳ olanlar
Ḳamu ᶜuzlet ideler ḫalḳdan anlar

AG 180b 6391 Olalar yaᶜnī ḫalḳ içinde maᶜzūl
Olalar kendü aḥvāline meşġūl

İÜ 206b 6392 Ḳamu terk ideler emr-i ᶜavāmı
Müdārā-y-içün eydeler kelāmı

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اَلْزَمْ بَيْتَكَ وَاَمْلِكْ عَلَيْكَ لِسَانَكَ وَخُذْ بِمَا تَعْرِفُ وَدَعْ مَا تُنْكِرُ وَعَلَيْكَ بِأَمْرِ خَاصَّةِ نَفْسِكَ وَدَعْ [عَنْكَ] أَمْرَ الْعَامَّةِ*

BY 199b 6393 Ḫalāyıḳ ki_ide ol demde ᶜibādet
Namāzın eyleye Allāha minnet

6394 Diye kim Ḥaḳḳa çoḳ ḳıldum namāzı
Namāz içinde çoḳ itdüm niyāzı

6395 Dimeye kim benüm cānuma minnet
Ṣalātı baña tevfīḳ itdi ḥażret

6396 Diye ben kim Ḥaḳa ḫıdmetler itdüm
Ḥaḳuñ emrine ḫˇoş ᶜizzetler itdüm

6397 Zekātın virmede hem ḳıla ḥuccet
Diye kim irdi uş māla ġarāmet

6398 N'olaydı olmayaydı bu ezelden
Ġarāmetdür ki şimdi çekerem ben

6390a ehl-i: − İÜ.
6392b eydeler: ideler SK.
* ḳāle: kemā ḳāle SK; ḳāle ᶜaleyhi's-selām: ḳāle ᶜaleyhi's-selām li-ᶜAbdu'llāhi-bnü ᶜAmrı ve-bni'l-ᶜĀṣ BY; bimā: Metinde "mā". || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Evine kapan, diline sahip çık, iyi bildiğin şeyleri yap, kötü gördüğün şeylerden de uzak dur. O zaman halkın durumundan ziyade sen kendi durumunla ilgilen.*" (Rudânî, 2011: VIII/416-417).
6393a ki: − SK; ide: ideler BY.
6396a ben kim: belkim AG, belki SK, BY.

6399 Budur hem bir daḫı aña ᶜalāmet
Ki maġnem görile ol dem emānet

6400 Emānet ḳosalar ol demde yaᶜnī
Diye kim ḫˇoş görindi baña maᶜnī

6401 Ġanīmetdür girü virmek ne ḥācet
Ger isterse ḳılam biñ dürlü ḥuccet

6402 Emānātı bu nevᶜa ketm ideler
Ḥaḳ emrinüñ ḫilāfınca gideler

6403 Budur hem daḫı iy merd-i Ḫudāyī
Ki iẓhār ideler ekl-i ribāyı

6404 Zinā çoḳ ola vü hem ola şāhir
Zinādan daḫı evlād ola ẓāhir

SK 174a 6405 Kimüñ çoḳ olsa mālı bula ᶜizzet
Faḳīre ḳılmaya hīç kimse ḥürmet

6406 Daḫı ḳaynāt ẓāhir ola ol dem
Ki yaᶜnī çengīlerle ideler dem

İÜ 207a 6407 Mesācid içre refᶜ olına aṣvāt
Mesāvī söylene ḳala mühimmāt

AG 181a 6408 Gelicek mescid içre cümle ᶜāmī
Ola hep sözleri dünyā kelāmı

6409 Daḫı ol demde budur bir ᶜalāmet
Ki ḳurrā ideler hep istiṭālet

BY 200a 6410 Ki ḥuffāẓ u daḫı ᶜālimler anda
Tekebbürlik ideler hep cihānda

6402a ketm: kim SK, BY.
6404b ẓāhir: şāᶜir İÜ, AG.
6405a olsa: ola İÜ, AG.
6405b ḥürmet: raġbet SK.
6409a budur bir: bu-durur SK.
6409b istiṭālet: istiṭāᶜat İÜ.

6411 Taṣavvuf daᶜ vīsin iden daḫı hem
Tekebbürlik ide iy cān-ı ᶜ ālem

6412 Bunuñ birle ki lāyıḳ meskenetdür
Tevāżuᶜ dur daḫı hem mekremetdür

6413 Daḫı ol dem görine böyle maᶜ nī
Ki ḥürmet itmeye ataya oġlı

6414 Otururken ulular meclisinde
Kiçiler söyleye her sözi anda

6415 Daḫı ol dem şu nevᶜ a ola nisvān
Ki erler üzre bunlar ola sulṭān

6416 Ki yaᶜ nī söz geçüre erlerine
Ḫilāf eyleyeler mihterlerine

6417 Erenler az ola çoḳ ola nisvān
Bir er başına elli üşe iy cān

6418 Dimezven elli_ola bir erde ᶜ avret
Üşe başına şol ki_ola ḳarābet

6419 Kim ana kim ata kim ḳız ḳarındaş
Kimi ḫala ola kim iş ü yoldaş

6420 Erenler hem ṭuta ol dem cevārī
Müşāvir anlaruñla ola kārı

6421 Bulara ṭanışa her nesnesini
Cevārī ṭoġura hem rabbesini

6422 Peyem-ber didi kim bu cümle ḥālet
Ḳıyāmet ḳopmasınadur ᶜ alāmet

6423 Bu aḥvāli göresiz müştehir siz
Yaḳındur sāᶜ at oluñ muntaẓır siz

6418a erde: ere SK.
6418b ḳarābet: ġarābet SK.
6419a ata kim ḳız: aba ḳız ḳız SK.
6420a hem: − BY.

İÜ 207b|SK 174b

6424 Daḫı ᶜ Avf ibni Mālik söyleyüpdür
Peyem-berden rivāyet eyleyüpdür

6425 Didi didi baña maḥbūb-ı ḥażret
Ki vardur sāᶜ ate altı ᶜ alāmet

6426 Ḳıyāmetden bular öñdin olısar
Buları diñle kim bir bir geliser

AG 181b|BY 200b

6427 Bu altıdan budur evvel ᶜ alāmet
Cihāndan naḳl idem ben ḳala ümmet

6428 İkinci Beyt-i Maḳdis açıla hem
Üçünci çoḳ ola ṭāᶜ ūn u hem ġam

6429 Budur dördünci kim çoḳ ola emvāl
Bu nevᶜ a ola pes ol demde aḥvāl

6430 Ki bir kimseye yüz altun vireler
Ḳanāᶜ at itmeye daḫı göreler

6431 ᶜ Arab içre daḫı çoḳ ṭura fitne
Hīç oḳumaya illā gire fitne

6432 Budur altıncı sākin ola meyşūm
ᶜ Arabla girü ṣulḥ eyleyeler Rūm

6433 Benī Aṣferle ṣulḥ ideler ol dem
Götürile aradan fitne vü ġam

Beyānu Ḫurūci Beni'l-Aṣfer ve Ḫurūci Mehdī*

6434 Rivāyet böyledür sulṭān-ı dīnden
Benī Aṣfer-durur Efrenc ilinden

6424a ᶜ Avf: ᶜ Afv İÜ, SK; söyleyüpdür: söylemişdür SK, BY.
6424b eyleyüpdür: eylemişdür SK.
6428b ṭāᶜ ūn u hem ġam: Metinde "ṭāᶜ ūn ola hem"; anlam gereği AÜ nüshasından tamamlandı.
6431a çoḳ ṭura: hem ṭuta SK, hem ṭura BY.
* Başlık SK'de 6434. beyitten hemen sonra; ve ḫurūci Mehdī: − İÜ, AG.
6434a böyledür: böyle İÜ.

6435 Şu nevᶜ a devr ide ol demde devrān
Fireng ü Rūmī vü daḫı Müsülmān

6436 Ḳamu ol demde bunlar ṣulḥ ideler
Çeküp leşker Ḥaleb üzre gideler

6437 Ki seksen ṣancaḳ ola cümle bunlar
Ola her ṣancaġı on iki biñ er

6438 Ṭoḳuz kez yüz biñ altmış biñ olur hem
Ḥaleb üzre gide bu cümle ādem

6439 Medīneden daḫı hem çıḳa leşker
Gelüben ola bunlara berāber

İÜ 208a 6440 İreler cümle aᶜ māḳa bu leşker
Bineler atlara çün bād-ı ṣarṣar

6441 Bozalar girü ṣulḥı bunlar iy cān
ᶜ Adāvet ide Rūma ehl-i īmān

SK 175a 6442 Diye küffār çıḳuñ aramuzdan
İrişmesün ᶜ adāvet bize sizden

BY 201a 6443 Müsülmānlar diye küffāra va'llāh
Çıḳavuz aralıḳdan *ḥāşa li'llāh*

6444 Fireng ü Rūm ol dem ḳaldura baş
Müsülmānlar-ıla eyleye ṣavaş

AG 182a 6445 Pes aᶜ māḳ içre üç gün ideler ceng
Ola āḫirde kāfir ceyşi dil-teng

6446 Ḥadīṯ içre rivāyet geldi iy cān
Ki üç ḳısm ola ol dem ehl-i īmān

6435b Rūmī vü: Rūm u SK; Müsülmān: Müsürmān BY.
6436a ṣulḥ: ṣalḥ İÜ.
6438a kez: sekiz SK.
6442a küffār: küffāra SK.
6443a Müsülmānlar: Müsürmānlar BY.
6443b **ḥāşa li'llāh**: "Allah korusun, asla".
6444b Müsülmānlar-ıla: Müsürmānlar-ıla BY.

6447 Birisi münhezim olalar iy şāh
Ḳabūl itmeye hīç bunları Allāh

6448 Ki düşmenden çevürdi yüzlerini
Ölümden ḳorḳuduban özlerini

6449 Şehīd ola ikinci ḳısmı anda
Bulardan efḍal olmaya cihānda

6450 Üçünci ḳısmı küffārı ṣıyalar
Benī Aṣferi maḳhūr eyleyeler

6451 Benī İsḥāḳdan yitmiş biñ ādem
Bile ol leşker-ile ola ol dem

6452 Ki küffārı ḳovuban ḳıra anlar
İrüp Ḳosṭanṭini feṭḥ ide anlar

6453 Bu cengüñ der-peyince çıḳa bir er
Diye ben Mehdīyem nesl-i peyem-ber

6454 Bir iki üç vilāyet ala anda
Ki az demde ulu şāh ola anda

6455 Helāk ola velī az vaḳtde nā-gāh
Pes ol dem Mehdīyi virbiye Allāh

6456 Çıḳa ol demde Mehdī-i ḥaḳīḳī
Ḳoya ġayrı vü ẓāhir ide ḥaḳḳı

İÜ 208b 6457 Bu nev[c] a görmişem gerçi rivāyet
Velī budur dimişler evżaḥ āyet

6458 Medīneden gelen leşkerle bile
Gelüp küffārı ol maḳhūr ḳıla

6447b bunları: buları SK.
6450b eyleyeler: almayalar İÜ.
6452a ḳovuban: ḳoyuban İÜ.
6454a ala: ola SK.

6459 İre Ḳosṭanṭiniyye şehrine ol
Pes anı feṭḥ idüben bulalar yol

BY 201b 6460 Anuñ feṭḥinde ceng itmeye bunlar
Ḥaḳuñ ẕikriyle feṭḥ eyleye bunlar

SK 175b 6461 Hemān bir gice el bir eyleyeler
Yürüyüp cümle tekbīr eyleyeler

6462 Rivāyet Bū Hüreyre ḳıldı anı
Ki ḳılmışdur resūlu'llāh beyānı

6463 Didi işitdüñüz mi bir medīne
Ki Rūm içre deñiz bir cānibine

AG 182b 6464 *Naʿam* didük didi ḳopmaz ḳıyāmet
Ġazā eylemeyince aña ümmet

6465 Benī İsḥāḳ ola yitmiş biñ anda
Kim anlar gibi olmaya cihānda

6466 İrüp ol şehri feṭḥ eyleye bunlar
Ḳamuyı māl-ıla ṭoylaya bunlar

6467 Silāḥ u sehm-ile ceng itmeyeler
Ḥaḳı dilden velī terk itmeyeler

6468 Hemān tehlīl ideler hem de tekbīr
Deñizden cānibi ola ḳara yir

6469 Muḥaṣṣal ideler üç kerre tekbīr
Ki her bir cānibi ola ḳara yir

6470 Girüp her cānibinden ala leşker
Ġanīmetler ala bunlar ser-ā-ser

6459a Ḳosṭantiniyye: Ḳosṭantine SK.
6460b eyleye: ide SK.
6466a bunlar: anlar BY.
6466b ḳamuyı: ḳamusı İÜ, AG.
6468-6469: SK'de takdim-tehirli.
6470a ala: aña İÜ, AG.

6471 Ḳılıçlarını hem zeyt aġacına
Aşuban rāḥat olalar dibine

6472 Bu ḥāl içreyken işit n'ola aḥvāl
İrişe bir ṣadā kim çıḳdı Deccāl

6473 Ḳamu terk eyleyüp girü döneler
Dürişüp cümlesi Şāma ineler

İÜ 209a 6474 Velīkin bu ṣadā bāṭıldur iy cān
Beyān itmiş-durur bu ḥāli sulṭān

6475 Didi kim melḥameden feth olınca
Benī İsḥāḳ aña anı ḳılınca

6476 Benī Aşferden aña dek didi cān
Arada altı yıl var didi sulṭān

BY 202a 6477 Yidinci yılda çıḳar didi Deccāl
Bu nev^{c} -ile olısar didi aḥvāl

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ بَيْنَ الْمَلْحَمَةِ وَفَتْحِ الْمَدِينَةِ سِتُّ سِنِينَ وَيَخْرُجُ [الْمَسِيحُ] الدَّجَّالُ فِي السَّابِعَةِ قَالَ أَبُو دَاوُدَ هَذَا أَصَحُّ [مِنْ حَدِيثِ عِيسَى] *

6478 Gel imdi diñle Mehdīden diyem ben
Anuñ evṣāfınuñ hem ba^{c} żısından

SK 176a 6479 Rivāyet İbni Mes^{c} ūd eyleyüpdür
Didi pes bunı server söyleyüpdür

6480 Didi kim zāyil olmaz işbu dünyā
Fenā bulup bozılmaz işbu dünyā

AG 183a 6481 Çıḳa tā ehl-i beytümden bir ādem
Muvāfıḳ ola ismi ismüme hem

6471a ḳılıçlarını: ḳılıçların SK; hem: hep BY.
6472a içreyken: içinde-ken SK; aḥvāl: ḥāl SK.
6474b-6476b: SK'de takdim-tehirli.
* "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Büyük savaş ile Medine'nin fethi arasında altı sene vardır. Yedinci senede Mesih Deccal çıkacaktır.*" Ebû Dâvud dedi ki: Bu hadis, bir önceki İsâ hadisinden daha sahihtir (Ebû Dâvud, 2007: III/340).
6481b ola: − BY.

6482 Daḫı ḳıldı bu yirde bir rivāyet
Budur Mehdī içün hem evżaḥ āyet

6483 Didi kim ger geçe bu ᶜ ömr-i dünyā
Ki bir gün ḳala bu dünyāda ḥattā

6484 Muṭavvel eyleye ol güni Allāh
Ki ḥattā baᶜ ṣ ide bir kimse ol şāh

6485 Kim ola ehl-i beytümden benüm ol
Çıḳa bu ḫalḳa ṭoġru göstere yol

6486 Cihānı ᶜ adl-ile ṭoldurısar ol
Ḳamu müᵓ minleri güldüriser ol

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ لَوْ لَمْ يَبْقَ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا يَوْمٌ لَطَوَّلَ اللَّهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ [ثُمَّ اتَّفَقُوا] حَتَّى يَبْعَثَ فِيهِ رَجُلًا مِنِّي أَوْ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي يُوَاطِئُ اسْمُهُ اسْمِي وَاسْمُ İÜ 209b أَبِيهِ اسْمُ أَبِي يَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ ظُلْمًا وَجَوْرًا*

6487 Muvāfiḳ ola pes ismüme ismi
Atam ismine hem atası ismi

6488 Buyurmış bir daḫı sulṭān-ı ᶜ ālem
Ki Mehdī ᶜ ıtretümdendür dimiş hem

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اَلْمَهْدِيُّ مِنْ عِتْرَتِي مِنْ وَلَدِ فَاطِمَةَ**

6489 Ola ol Fāṭıma oġlanlarından
Buyurmış bir daḫı kim Mehdī benden

6486a ṭoldurısar: ṭoldura İÜ.

* leṭavvele: Metinde “yuṭavvilü”; yuvāṭiᵓ ü: yuᵓ ālimü İÜ, AG. || “Hz. Peygamber aleyhi’s-selam şöyle buyuruyor: *Dünyada sadece tek bir gün kalsa dahi Yüce Allah o günü uzatırdı. O gün içinde benden veya Ehl-i Beyt’imden adı adıma, babasının adı babamın adına uyan bir adam gönderirdi. Bu adam da dünyayı, daha önce zulümle ve kötülükle olduğu gibi bu kez adalet ve iyilikle dolduracak.*” (Rudânî, 2011: VIII/485).

6488b ᶜ ıtretümdendür: ᶜ atretümdendür İÜ, AG, ᶜ izzetümdendür SK.

** veledi: evlādi İÜ, AG, BY. || Hz. Peygamber aleyhi’s-selam şöyle buyuruyor: *Mehdî benim ailemden ve Fâtıma’nın oğullarındandır.*” (Rudânî, 2011: VIII/485-486).

6489b kim: hem SK.

6490 Anuñ ola cebīni ġāyet eclā
Açuḳ alınlu yaᶜ nī burnı aḳnā

BY 202b 6491 Degül yaᶜ nī ġalīẓ u hem musaṭṭaḥ
Rivāyet böyle gelmişdür muṣaḥḥaḥ

6492 Pür ide yiryüzin ᶜ adl-ile ol yār
Pür itdi nitekim evvelde Cebbār

6493 Yidi yıl yiryüzinde ḥükm ide ol
Resūlüñ sünneti üzre gide ol

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ الْمَهْدِيُّ مِنِّي أَجْلَى الْجَبْهَةِ أَقْنَى الْأَنْفِ يَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ جَوْراً وَظُلْماً يَمْلِكُ سَبْعَ سِنِينَ*

AG 183b 6494 Ola anuñ libāsı ᶜ ilm ü ḥikmet
Öñince ḫˇoş yüriye ᶜ izz ü nuṣret

SK 176b 6495 Cihānuñ mālını kim cemᶜ ide ol
Müsülmānlara ḫˇoş taḳsīm ide ol

6496 Şu nevᶜ a ola özinde seḫāvet
Götüribildügince vire elbet

6497 Cihānı kim ṭutupdı ẓulm-i ẓulmet
Gelüp ol gösteriserdür ᶜ adālet

6498 Saᶜ ādet atına ol dem ki bine
Ḳamu küffārı daᶜ vet ide dīne

6499 Ḫarāc almaġa meyl itmeye ol cān
Diye kim şimdi budur emr-i sulṭān

6491a yaᶜ nī: baᶜ żı SK.

* SK'de yok; cevren ve ẓulmen: Metinde "ẓulmen ve cevren". || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Mehdî benim soyumdandır. Alnı açık, burnu incedir. Dünya nasıl zulüm ve kötülükle dolduysa bu kez onu adalet ve iyilikle dolduracak ve yedi sene hüküm sürecektir.*" (Rudânî, 2011: VIII/486).

6495b Müsülmānlara: Müsürmānlara BY.

6498a ki: niçe SK.

6499b sulṭān: Sübḥān SK.

İÜ 210a

6500 Çü heybet göstere bu nevᶜa ol yār
İṭāᶜat ideler ḥükmine nā-çār

6501 Meẕāhib yiryüzinde nesḫ ola hep
Ola İslām yiryüzi müretteb

6502 Pes andan girü devr ide buᶜālem
Fenādan rıḥlet ide ol daḫı hem

Beyānu'l-ᶜAlāmāt Beyne Yedeyi's-Sāᶜat ve Ḫurūci'd-Deccāl

6503 İşit girüᶜacāyib ḳıṣṣayı sen
Beyān idem saña bu ġuṣṣayı ben

6504 Diyem saña ḳıyāmet fitnesinden
Ḫaberdār olasın her nesnesinden

6505 Ḥuẕeyfe söylemişdür bir ḥikāyet
Peyem-berden anı ḳıldı rivāyet

BY 203a

6506 Didi kim didi bir gün bize server
ᶜAlāmetden beyān itdi peyem-ber

6507 Didi kim ḳopmayısardur ḳıyāmet
Görinmeyince tā kim onᶜalāmet

6508 ᶜAlāmātuñ dimişdür aṣġarından
Ḳulaḳ ṭut tā ki eydem ekberinden

6509 Anuñ biri duḫāndur kim olısar
Anuñla maġrib ü maşrıḳ ṭolısar

6510 Didi baᶜżı müfessir bu duḫānı
Resūl devrinde görmişlerdür anı

6500b ideler: ide İÜ.
6502b rıḥlet ide: ide rıḥlet SK, BY.
6503a sen: hem İÜ.
6506: − SK.
6508a ᶜalāmātuñ: ᶜalāmātından BY; dimişdür: dimişdüm AG.
6508b eydem: idem SK, diyem BY.

6511 Kim ol ḳaḥṭ-ıdı ehl-i Mekke irdi
Ki açlıḳdan cihānı eyle gördi

AG 184a 6512 Ki Ḥaḳdan istedi bu nevᶜa ol şāh
Ḳabūl itdi murādın virdi Allāh

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ **اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَيْهِمْ بِسَبْعٍ كَسَبْعِ يُوسُفَ*** وَفِى رِوَايَةِ **اللَّهُمَّ اشْدُدْ وَطْأَتَكَ عَلَى مُضَرَ [اللَّهُمَّ اجْعَلْهَا عَلَيْهِمْ] سِنِينَ كَسِنِي يُوسُفَ****

6513 Didi baᶜżı ḳıyāmetde olısar
Ḳamu ḫalḳ üstine irüp ṭolısar

İÜ 210b|SK 177a 6514 Zükām gibi ṭuta müᵓminleri ol
Velī sekrān ide kāfirleri ol

6515 Gözin ḳulaġın u burnın tamāmet
Pür eyleye ki hīç ḳomaya ṭāḳat

6516 Rivāyet ḳıldı līkin İbni Mesᶜūd
Evelki maᶜnī oldı didi maḳṣūd

كَمَا قَالَ تَعَالَى **يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ*****

6517 Biri Deccāldür kim çıḳısardur
Cihānı fitne-y-ile yıḳısardur

6518 Biri Yeᵓcūc biri ᶜĪsā nüzūli
Daḫı bu ḫalḳa üç ḫasfuñ düḫūli

6519 Biridür Dābbetü'l-Arż çıḳa andan
Güneşdür biri ṭoġa maġribinden

6511b ki: kim SK; eyle: böyle SK.

* SK'de yok. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Allah'ım, Yusuf'un yedi kıtlık senesine benzer bir kıtlık vererek onlara karşı bana yardım et.*" (Tirmizî, 2007: III/311).

** SK'de yok; Mużara: Mışrı İÜ, AG. || "Başka bir rivayette de (şöyle buyuruyor): *Yâ Allah! Mudarı daha beter çiğne. Yâ Allah! Bu yılları onlara Yûsuf'un (AS) o şiddetli yıllarına benzet.*" (Müslim, 2014: II/308-309).

6515a gözin ḳulaġın u: gözin ü ḳulaġın SK.

6515b ki: − SK.

*** "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Göğün açık bir duman getireceği günü* [bekle]." (Duhân 44/10).

6518-6519: SK ve BY'de takdim-tehirli.

6520 Anuñ üçüncisidür kim çıḳar nār
Sürer maḥşer yirine ḫalḳı iy yār

BY 203b 6521 Velī tafṣīlini her birinüñ ben
Diyem ḳudretçe tā kim bilesin sen

6522 Budur söz kim resūl itdi ḥikāyet
Didi Deccāldür ulu ᶜalāmet

6523 Ḳopınca devr-i ādemden ḳıyāmet
Bu fitneden ulu olmaz ᶜalāmet

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ مَا بَيْنَ خَلْقِ آدَمَ إِلَى قِيَامِ السَّاعَةِ خَلْقٌ أَكْبَرُ مِنَ الدَّجَّالِ*

6524 Didi Cābir otururdı peyem-ber
Ḫaber virdi gelüp ol demde bir er

6525 Didi ṭoġdı Yahūdīlerde oġlan
Ki ᶜibret aldı hep görenler andan

6526 Ke-enneh bir gözin ḫalḳ itmemiş Ḥaḳ
Anuñ bir gözi daḫı olmış ezraḳ

AG 184b 6527 Didi server ki ḫavf iderem andan
Ki Deccāl ola diyü ḳorḫaram ben

6528 Ḳılup Bū Bekr serverden rivāyet
Didi Deccālden ḳıldı ḥikāyet

İÜ 211a 6529 Uzun boylu-durur ġāyet atası
Ki burnı egridür çirkin liḳāsı

6530 Ki yaᶜnī burnı ḳuş burnına beñzer
Teni arıḳ be-ġāyet bir ḫabīṯ er

SK 177b 6531 Anası hem büyükdür hem yoġundur
Daḫı hem elleri ġāyet uzundur

6522b Deccāldür: Deccāl-durur SK.
* ḫalḳun: Metinde “emrün”. || “Hz. Peygamber aleyhi’s-selamın buyurduğu üzere: *Hz. Âdem’den sonra kıyamete dek, yaratılanlar arasında en büyük şey Deccal’dir.*” (Rudânî, 2011: VIII/506).
6524b ol: bir SK.
6528a Bū Bekr: bu kez SK.

6532 Veled gelmeye bunlardan otuz yıl
Pes andan ṣoñra Deccāl ola key bil

6533 Büyük dişlü hem aᶜ ver ola ᶜ aynı
Uyumaz ḳalbi uyur ola ᶜ aynı

6534 Çü geçdi niçe dem işitdük iy cān
Yahūdīler içinde ṭoġdı oġlan

6535 Zübeyr-ile varup gördük anı biz
Ki vaṣf olan gibi bulduḳ anı biz

6536 Suᵓ āl itdük veled ḥālin bulardan
Otuz yıldur didi olmadı bizden

BY 204a

6537 Bir oġlan ṭoġdı līkin şimdi aᶜ ver
Büyük dişlü daḫı hem rengi aḥmer

6538 Bize żarrı çoḳ anuñ nefᶜ i hem az
Uyur çeşmi velī ḳalbi uyumaz

6539 Çıḳup gördük ṭurup hüm hüm iderdi
Bizi ṭuydı vü örtüsin giderdi

6540 Didi kim sāmiᶜ am her söz ü her sāz
Uyur ᶜ aynum velī ḳalbüm uyumaz

6541 Rivāyet Bū Hüreyre ḳıldı bunda
Otururduḳ resūlu'llāh ḳatında

6542 Negāhin bir ḳatı ṣayḥa işitdük
Anuñ bigi ne gördük ne işitdük

6543 Kişi ṣaldı aña sulṭān-ı ᶜ ālem
Taġayyür-levn geldi giden ādem

6532a gelmeye: ḳalmaya SK.
6536a itdük: itdi SK.
6538b çeşmi: cismi SK.
6539a hüm hüm: hem hem SK, BY.
6542b bigi: gibi SK.

6544 Didi kim yā resūla'llāh işit sen
Yahūdīlerde ṭoġmışdur bir oġlan

6545 Ġażabdan kendü kendüyi döger ol
Ġażab itdükçe büyür hem şişer ol

İÜ 211b|AG 185a 6546 Ev içi ṭopṭolu olup oturmış
Ki ḥattā saḳfını evüñ götürmiş

6547 Didi server ki ḳorḫaram ben andan
Ki Deccāl olısar direm anı ben

6548 Yidi gün geçdüginden ṣoñra server
Görelüm didi mevlūdı peyem-ber

6549 Varup gördük ki bir ḫurmāya çıḳmış
Dirüp yir ḫurmayı ṣankim acıḳmış

SK 178a 6550 Velī hüm hüm ider ṭurmayup ol ḫar
Bilinmez ya^{c} nī sözi līki söyler

6551 Anası ḫurma dibinde ṭururdı
Resūlüñ geldügin aña ṭuyurdı

6552 İşidüp hüm hümini kesdi Deccāl
Rücū^{c} itdi peyem-ber girü fi'l-ḥāl

6553 Görür server ki Deccāl indi ol dem
Hemānā der-peyince geldi ol dem

BY 204b 6554 Dönüp didi şehādet eylegil sen
Ḥaḳuñ peyġām-beri hem ḳulıyam ben

6555 Didi Deccāl sen şāhid ol imdi
Nebīyem ben bu ḥāli key bil imdi

6546a olup: oluban SK, olmış BY.
6546b evüñ: öñ İÜ.
6549a ki: kim AG.
6549b yir ḫurmayı: ḫurmāyı yir SK.
6550a hüm hüm: hem hem SK, BY.
6552a hüm hümini: hem hemini SK, BY.
6553b hemānā: hemān SK.
6555b ḥāli: ḥāle BY.

6556 İşidüp bu sözi sulṭān-ı ᶜālem
Anı terk eyleyüp gitdi hemān-dem

6557 Ḳılıç çekdi ᶜÖmer Deccāle fi'l-ḥāl
Didi kim urayın tā öle fi'l-ḥāl

6558 Didi server elüñ çek imdi andan
Degülsin ḳātili bilgil anuñ sen

6559 Eger Deccāl-ise dir şāh-ı ᶜālem
Anı ḳatl idiser ᶜĪsi-bni Meryem

6560 V'eger-nī ḫayr yoḳ ḳatlinden anuñ
Bu nevᶜa diñle ḥālin benden anuñ

6561 ᶜÖmer didi ki yā server n'olaydı
Bunuñ şerrini Ḥaḳ bizden ṣavaydı

6562 Duᶜā ḳıldı resūl ol demde key bil
Nüzūl itdi hemān-dem anda Cibrīl

İÜ 212a 6563 Ki yaᶜnī bir bulut içre oturdı
İnüp Deccāli urdı vü götürdi

6564 Ḳamu ḫalḳ gördiler gitdügin anuñ
Bulardan ṣavdı ḳudret şerrin anuñ

AG 185b 6565 Ki bir baḥr içre vardur bir cezīre
İletdi Cebreᵒīl anı o yire

6566 Daḫı her demde ol sulṭān u sālār
İderdi ümmetin andan ḫaberdār

6567 Didi Deccālden kim söylerem ben
Be-ġāyet ḳorḳuduram sizi andan

6568 Daḫı ḫavf iderem siz bilmeyesiz
İşidüñ tā ki ġāfil olmayasız

6557b urayın: urayım SK.
6558b bilgil: bil kim BY.
6561a ki: kim SK.
6561b bunuñ şerrini: anuñ şerrin SK.

SK 178b

6569 Bilesiz kim anuñ bir gözi a^{c} ver
Be-ġāyet gevdelüdür rengi aḥmer

6570 Ṣoġulmışdur anuñ bir gözi gitmiş
Şol üzüm dānesi gibi ki ṣıtmış

BY 205a

6571 Gözinüñ biri ne yüksek ne alçaḳ
Bir et ṭırnaḳ gibi gözinde el-ḥaḳ

6572 Daḫı kāfir diyü alnında yazlu
Oḳuya her kişi olmaya gizlü

6573 Oḳuyan oḳumayan bile anı
Bulardur bilesiz anuñ nişānı

6574 Anuñ ṣuyı ola bir cānibinde
Daḫı hem odı ola bir yanında

6575 Velīkin ṣuyı oddur odı hem ṣu
Girenler odına görmeye ḳayġu

6576 Çıḳup itse gerek bu ḫalḳı da^{c} vet
Atar uymayanı odına elbet

6577 Aña ṣu ola ṭatlu odı anuñ
Velī od olısar yiri uyanuñ

6578 Aña ger kimse sizlerden irişe
Ṣuyına baḳmaya odına düşe

6579 Daḫı didi çıḳarsa şimdi Deccāl
Muḥaḳḳaḳ iderem ben anı ibṭāl

İÜ 212b

6580 Eger bensüz çıḳarsa didi nā-gāh
Ḫalīfemdür benüm her işde Allāh

6570b ki ṣıtmış: ṣıdmış SK, BY.
6571a biri: yiri BY.
6574a cānibinde: cānibinden İÜ.
6576b odına: nārına SK.
6577a odı: nārı SK, BY.
6577b od: nār SK, BY.
6578b baḳmaya odına: baḳmasa nārına SK.

6581 Recādur kim sizi ḥıfẓ ide ḥażret
Ḳamu müʾminlere ide hidāyet

6582 Şular kim fitnesine_anuñ ireler
Ki el-Kehf evvelini oḳıyalar

6583 Ki maḥfūẓ ola anuñ fitnesinden
Diyeyim daḫı ḥālinden anuñ ben

AG 186a 6584 Çıḳa Şāmuñ ᶜIrāḳuñ arasından
Ki Şāmuñ girü maşrıḳ cānibinden

6585 Fesād ide yemīne hem yesāra
İrişe fitnesi her ḳanda vara

6586 Uya yitmiş biñ er hep Işfahānī
Yahūdīler ki ola ṭaylasānı

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ **يَتْبَعُ الدَّجَّالَ مِنْ يَهُودِ أَصْبَهَانَ سَبْعُونَ أَلْفًا عَلَيْهِمُ الطَّيَالِسَةُ***

SK 179a|BY 205b 6587 Bu ümmetden daḫı yitmiş biñ iy cān
Uyalar kim ola geydügi sīcān

6588 Bizi ḥıfẓ eyle andan *yā İlāhī*
Esirge pādişehler pādişāhı

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ **يَتَّبِعُ الدَّجَّالَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعُونَ أَلْفًا عَلَيْهِمُ السِّيجَانُ****

6589 Bu yiryüzini kendünüñ idine
Velī ḳurtıla Mekkeyle Medīne

6590 Bulara itdügince ḳaṣdı Deccāl
Melekler defᵉ ideler anı fi'l-ḥāl

6581a kim: ki SK.
* yetbeᶜu: yettebiᶜu SK, BY. || Eşbehāne: Metinde "Işfehānī". || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *İsfahan Yahudilerinden, üzerlerine şal giymiş yetmiş bin kişi Deccal'e tâbi olacaktır.*" (Rudânî, 2011: VIII/510).
6587b kim: ki SK; sīcān: sincān İÜ, AG.
6588a eyle: − BY.
6588b pādişehler: pādişāhlar İÜ, AG, BY.
** Deccāle: ricālü SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Ümmetimden yetmiş bin siyah sarıklı kişi, Deccal'in peşinden gidecektir.*" (Abdürrezzak es-San'ânî, 2013: XI/482).
6589a yiryüzini: yiryüzin SK.

6591 Didi hem ḳırḳ gün olısar zamānı
Bu deñlü demde ṭutısar cihānı

6592 Kim evvel güni bir yılca olısar
İkinci güni bir ayca olısar

6593 Üçünci cumᶜa deñlüdür ḳarārı
Girü günler gibi ġayrısı varı

6594 Didi aṣḥāb kim iyᶜālī-sulṭān
O bir gün kim ola bir yılca iy cān

İÜ 213a

6595 Girü biş vaḳt mi olur anda ṭāᶜat
Ne nevᶜa idilür ol gün ᶜibādet

6596 Didi ol gün içün tedbīr idüñ siz
Ki her gün ḳadrini taḳdīr idüñ siz

قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَذَلِكَ الْيَوْمُ الَّذِي كَسَنَةٍ أَتَكْفِينَا فِيهِ صَلَاةُ يَوْمٍ قَالَ لَا اقْدُرُوا لَهُ قَدْرَهُ*

6597 Ki yaᶜnī üç yüz altmış günce anı
Ṭutasız böyledür bunuñ beyānı

6598 Girü bir dürlü var bunda ḥikāyet
Resūlu'llāhdan irdi rivāyet

AG 186b

6599 Ki ḳırḳ yıl yiryüzinde ṭura Deccāl
Velī ol demde ayruḳsı ola ḥāl

6600 Yılı ayca_ola cumᶜaca ola ay
Ola cumᶜası günce iy şeker-ḫāy

6592b güni: gün SK.
6593b gibi: bigi BY.
6594a kim: ki SK.
* ḳāle: Metinde "ḳāle ᶜaleyhi's-selām"; ḳadrahu: ḳadran İÜ, AG. || *" 'Yâ Resulallah! Bir sene gibi uzun olan o gün içinde bizlere bir günün namazı kâfî gelir mi?' dedik. Resulullah: 'Hayır (kâfî gelmez). Sizler o uzun günde, normal günlerinizdeki her namaz vakti kadar zamanı takdir edin (de namaz kılın).' buyurdu."* (Müslim, 2014: VIII/477-479).
6597b bunuñ: anuñ SK.
6598b resūlu'llāhdan: resūlu'llāh AG; irdi: irişdi SK.
6600a ayca: ay İÜ, AG.
6600b şeker-ḫāy: şeker-ḫān İÜ.

6601 Ḳıyās eyle bu deñlü sen günini
Ki yalıñ çırpa ḫurmā yapraġını

BY 206a

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ يَمْكُثُ الدَّجَّالُ فِي الْأَرْضِ أَرْبَعِينَ سَنَةً السَّنَةُ كَالشَّهْرِ وَالشَّهْرُ كَالْجُمُعَةِ وَالْجُمُعَةُ كَالْيَوْمِ وَالْيَوْمُ كَاضْطِرَامِ السَّعْفَةِ [فِي النَّارِ] *

6602 Yil öñince bulut yürür gibi tīz
Yürür yir üzre bilesiz anı siz

SK 179b

6603 Varup bir ḳavmi daᶜvet eyleye ol
Anuñ sözini anlar ḳıla maḳbūl

6604 Göge emr eyleye yaġdura yaġmur
Bite yirden nebātāt ola maᶜmūr

6605 Çoġ ola yaġ u süd her dürlü niᶜmet
İre ol ḳavme andan dürlü lezzet

6606 Velī siḥr u ḫayālāt ola ol ḥāl
Ki böyle göstere bunlara Deccāl

6607 Girü bir ḳavmi daᶜvet ide ol ḫar
Pes ol ḳavm anı tekẕīb eyleyeler

İÜ 213b

6608 Bulardan ḳaṭᶜ ola yaġmur u niᶜmet
Gide emvāl ü cümle ola żillet

6609 İşāret ide her vīrāna Deccāl
Çıḳup ardınca cārī ola çoḳ māl

6610 Diye bir kimseye ki_ölenlerüñ ben
Diriltsem baña rabbüm dir misin sen

* es-senetü: − BY; ve'l-yevmü ke'ẓṭırāmi's-saᶜfeti: − SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Deccal yeryüzünde kırk yıl kalacaktır. Bu yılların bir yılı bir ay, bir ayı bir hafta, bir haftası bir gün ve bir günü hurma yaprağının tutuşup yanması kadardır.*" (İmam Ahmed bin Hanbel, 2014: XX/321).

6602a bulut yürür: yürür bulut SK.

6611 Dirilde pes atasın u anasın
Ki yaᶜ nī eyle görine şeyāṭīn

6612 Ṭuta bir yigidi daᶜ vet ide ol
Ḳatı ḍarb idüben zaḥmet ide ol

6613 Diye īmān getürdüñ mi diye şāb
Ki sensin Ḥaḳ ḥaḳı Deccāl-i kezzāb

6614 Depesinden anı iki biçe ol
Parasınuñ arasından giçe ol

6615 Girü emr ide ṭurıgele ol er
Diye kim bunı dimişdür peyem-ber

AG 187a 6616 Yaḳīnüm daḫı oldı anı key bil
Ki sen Deccālsin kezzāb u bāṭıl

6617 Diye hem bilüñüz şimden girü hīç
Kimesne ḳatl idemez ir eger giç

BY 206b 6618 Boġazlamaḳ dileye anı Deccāl
Nuḥās ola yigidüñ boynı der-ḥāl

6619 Anuñ ḳatline yol bulmaya yine
Bu kez ata anı cehennemine

6620 Velīkin aña ol yir ola cennet
Şehādet içre bula aᶜ ẓamiyyet

6621 Ḫıżır dirler anı pes baᶜ żı ādem
Girü ḥażret bilür *va'llāhü aᶜlem*

6622 Rivāyet ḳıldı Esmā ibneti Zeyd
Didüm kim yā resūla'llāh bu keyd

6611a pes: − SK.
6611b: − SK.
6612: − SK.
6613a: − SK.
6616a oldı anı: artuḳ oldı SK, BY.
6616b sen: − BY.
6617a hem: − SK.
6618b der-ḥāl: fi'l-ḥāl SK.

6623 Ne müşkil kim ḳopardı göñlümüzi
İşidelden yitürdük kendümüzi

SK 180a

6624 Meger kim un yoġurmışdum şehā ben
Ki Deccālüñ işitdüm fitnesinden

İÜ 214a

6625 Pes ol ġamdan ḫamīrum unudıldı
Ki ḥattā bize açlıḳ ġālib oldı

6626 Ḫurūc itdükde ol melᶜūn Deccāl
Buyur kim n'ola müᵒminlerde aḥvāl

6627 Didi server melek gibi olalar
Çü tesbīḥ u daḫı taḳdīs ḳılalar

6628 Bulara ide tesbīḥi kifāyet
Velīkin diñleñ ol demde ḥikāyet

6629 Buyurdı girü ol ḥāli peyem-ber
Çıḳa Deccāl öñince pīş-revler

6630 Nübüvvet daᶜvīsin ḳıla ḳamusı
Bilüñ līkin yalan ola ḳamusı

6631 Otuz kimse ola kim çıḳa anlar
Velīkin cümle dīnin yıḳa anlar

6632 Rivāyet ḳıldı Esmā girü iy cān
Ki bir gün cemᶜ idüp aṣḥābı sulṭān

6633 Didi Temīmdārī bize geldi
Ki Naṣrānī-y-idi İslām buldı

6634 Bize Deccālden ḳıldı rivāyet
Nitekim ben size ḳıldum ḥikāyet

6623b işidelden: işidenlerden BY.
6627a gibi: bigi BY.
6629b pīş-revler: tīş-revler (?) İÜ, AG.
6631b dīnin: dīni SK.
6632b aṣḥābı: aṣḥāb BY.
6633b İslām: īmān BY.

AG 187b|BY 207a

6635 Didi bir gün deñiz seyrini itdük
Deñiz içre bir ay miḳdārı gitdük

6636 İrişdük bir cezīre üzre iy şāh
Bize bir canavar görindi nā-gāh

6637 Görinmez hergiz aᶜ żāsı ḳılından
Görinmez daḫı hīç ardı öñinden

6638 Deve başlu öküz yaġrınlu bir ḫar
Yüzi insāna beñzer bir canavar

6639 Didük kimsin didi Ḥassāseyem ben
Daḫı Deccāle bilüñ dāyeyem ben

6640 Gelüñ deyr içre görüñ bir kişi var
Anuñ hem sizüñ-ile çoḳ işi var

6641 Varup gördük bir ādem key muᶜ aẓẓam
Ki görmedük o deñlü aᶜ ẓam ādem

İÜ 214b

6642 Gözinüñ birisi yoḳ küllī gitmiş
Birinüñ daḫı için ḳan ṭutmış

SK 180b

6643 Süñü ucı gibi gögsinde ḳıllar
Velī boynına baġlu muḥkem eller

6644 Dizinden ṭopuġa dek baġlamışlar
Daḫı alnında yazılmış ki kāfer

6645 Didük kim ne kişisin yā nesin sen
Didi Deccālem āḫir çıḳaram ben

6635a seyrini: seyrin SK.
6636a cezīre üzre: cezīreye BY.
6637a görinmez: görilmez İÜ, AG.
6637b hīç: − İÜ.
6639b dāyeyem: Dābbeyem İÜ, AG.
6641a key: ki SK.
6641b görmedük: görmedüm SK.
6644b kāfer: kāfir AG.
6645a kim: − BY.

6646 Bize çoḳ nesne teftīş eyledi ol
Dönüben girü ḥālin söyledi ol

6647 Didi ḳırḳ günde seyr idem cihānı
Fesādāt-ıla memlū idem anı

6648 Velī ḳurtıla Mekkeyle Medīne
Ferişteler ḳılıç ala eline

6649 Şu dem kim ḳaṣd idem ben bu ikiye
Baña ḳaṣd ideler cānum eriye

6650 Ḥikāyet itdi bunı çün peyem-ber
Beyān eyledi ḫˇoş Deccāli server

Beyānu Nüzūli ᶜ Īsā ᶜ Aleyhi's-Selām

BY 207b 6651 Çün ifsād eyleye Deccāl iy şāh
Helāki-çün vire ᶜ Īsāyı Allāh

6652 Dımışḳ içinde vardur bir menāre
Be-ġāyet yüce kim gelmez ḳarāre

AG 188a 6653 Ki şarḳında Ümeyye Cāmiᶜ inüñ
Pes oldur menzili ᶜ Īsā nebīnüñ

6654 İki ḥulle geyüp egnine server
Daḫı destār ola başında aḫḍar

6655 Zaᶜ afrānī birisi ḥullesinüñ
Birisi lāciverdī ol nebīnüñ

6656 İki ḳoltuġına iki firişte
Ḳoya ellerin üstine inişde

6657 Mübārek vechi ġarḳ ola ᶜ araḳdan
Gül-āb indügi gibi gül varaḳdan

6648b ferişteler: ferişteler SK.
6650a bunı çün: çün bunı SK.
6650b server: peyem-ber BY.
6651a eyleye: ide BY.
6656b ellerin üstine: üstine ellerin SK, BY.

İÜ 215a

6658 Başın yuḳaru ṭutduḳça peyem-ber
İne incü gibi yüzden ᶜaraḳlar

6659 Aşaġa ṭutsa başın girü andan
Gümiş şuları ṭamlaya yüzinden

6660 Ne yire kim gözi irerse anuñ
İre enfāsı ol cān-ı cihānuñ

SK 181a

6661 Ola enfāsı misk gibi muᶜaṭṭar
Anuñ enfāsı ᶜıṭrın ṭuysa kāfer

6662 Ḳırıla döymeye ᶜıṭrına anuñ
Bu vech-ile olısar ḥāli_o cānuñ

6663 ᶜAşır vaḳti ola pes indügi dem
Ṣalātı ḫalḳ ḳılmamış ola hem

6664 Aña teklīf ideler imāmet
Diye kim size virdi Ḥaḳ kerāmet

6665 Ki ḥākim ola baᶜżı baᶜżısına
İmāmet ide ḥākim ġayrısına

6666 Budur Mehdī diyü baᶜżı rivāyet
İdüpdür ki_oldı bu nevᶜa ḥikāyet

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ فَيَنْزِلُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ فَيَقُولُ أَمِيرُهُمْ [تَعَالَ] صَلِّ لَنَا فَيَقُولُ لَا إِنَّ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ أُمَرَاءُ تَكْرِمَةَ اللَّهِ هَذِهِ الْأُمَّةَ*

BY 208a

6667 Ola līkin ḫalīfe menziline
Tamāmet ḳuvvet ola işbu dīne

6660a kim: − BY.
6660b ire: irer SK.
6661a misk: müşg SK, BY.
6661b ᶜıṭrın: ṭībin SK, BY; kāfer: kāfir AG.
* kemā: − SK, BY; inne: Metinde "elā". || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Ümmetimden bir topluluk kıyamete dek hak için savaşacak ve üstün kalacaklardır. Sonra Meryem oğlu İsâ inecek. O topluluğun lideri kendisine: 'Gel de bize namaz kıldır.' deyince İsâ 'Olmaz! Yüce Allah'ın bu ümmete bir ikramı olarak sizler birbirlerinizin emirisiniz.' karşılığını verecek.*" (Rudânî, 2011: VIII/518-519).

6668 Ṭaleb eyleye Deccāli o dem şāh
Ki Leddūk ḳapusında bula nā-gāh

6669 Ki ol bir kūy-durur Ḳudse yaḳıncaḳ
İrişüp ḳatl ide anda varıcaḳ

AG 188b 6670 Çü ḳatl itmege ardınca yüriye
Görüp ᶜ Īsāyı ṭuz gibi eriye

6671 İrişüp ḫançer-ile ura ol cān
Müsülmānlar görüben ola ḫandān

6672 Ger urmayaydı görmekle olaydı
Cihān anuñ şerinden ḳurtılaydı

İÜ 215b 6673 Pes anuñ leşkerini ḳıralar hep
Ne deñlü var-ısa öldüreler hep

6674 Ki ḥattā biri bir ṭaş ardına ger
Siñerse çaġıra kim uşda bir er

6675 Diye yaᶜ nī ki Deccāl leşkerinden
Benüm ḳatumda bir er vardur andan

6676 Gelüñ ḳıruñ diyüben söyleyeler
Bulardan dünyeyi pāk eyleyeler

6677 Şu deñlü ᶜ adl ide yir üzre ol cān
Deve-y-ile yürüye ol dem arslan

6678 Yılan oġlan-ıla ḳurd-ıla ḳoyun
Yüriye birbiriyle ide oyun

6669a ol: bu SK, − BY; kūy-durur: kūydur ki SK; yaḳıncaḳ: yaḳın SK.
6671b Müsülmānlar: Müsürmānlar BY.
6672a urmayaydı: olmayaydı İÜ.
6673a leşkerini: leşkerin SK.
6674b uşda: işde İÜ, AG; bir er: bir er var SK.
6675a ki: kim SK.
6676b dünyeyi: dünyāyı SK.
6678b yüriye: yürürse SK.

SK 181b 6679 Ḳıra ḫınzīri kesr ide ṣalībi
Ġanī ide faḳīri vü ġarībi

6680 Ki ḥattā kimse almaz ola mālı
Pes ola ol zamānuñ böyle ḥāli

6681 Müsülmānlar ḳatına cemᶜ olalar
Ticārātı ḳamu elden ṣalalar

6682 ᶜİbādet ideler bunlar müretteb
Ki bir secde yig ola dünyeden hep

6683 Pes ol dem vaḥy ide ᶜĪsāya ḥażret
Ki iḫrāc iderem bir ḳavmi elbet

BY 208b 6684 Kim ola kim bulara ḳarşu ṭura
Müsülmānları al git kūh-ı Ṭūra

Beyānu Ḫurūci Yeᵓ cūc ve Meᵓ cūc

حَتّٰى اِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ*

6685 İşit Yeᵓ cūc ü Meᵓ cūc aṣlın iy yār
Ḥadīṯ-ile seni ḳılam ḫaberdār

6686 Peyem-berden Ḥuẕeyfe ṣordı anı
Aña server didi bir bir beyānı

AG 189a 6687 Ki Nūḥuñ oġlı Yāfeṯdendür anlar
Ḳamusıdur ol ikiden olanlar

İÜ 216a 6688 Biñ oġlan olmayınca her birinden
Düşüp ölmezler anlar yirlerinden

6679b faḳīri vü: faḳīr ü SK.
6681a Müsülmānlar: Müsürmānlar BY.
6681b ticārātı: ticāreti SK.
6682b yig: − BY; dünyeden: dünyede SK.
6684b Müsülmānları: Müsürmānları BY.
* İÜ ve AG'de başlıktan hemen önce; BY'de ayetin başında "ḳāle Taᶜālā" ibaresi ekli. || *"Nihayet Ye'cüc ve Me'cüc'ün önü açıldığı zaman her tepeden akın ederler."* (Enbiyâ 21/96).
6685a Meᵓ cūc: Meᵓ cūcüñ SK.
6687b ol: − BY.
6688a biñ: biñ-iken SK.
6688b anlar: − SK.

6689 Şu dem kim irdi Ẕü’l-ḳarneyn olara
Ki sed yapmışdur anda ol diyāra

6690 Ki yüz fersaḫdı ol seddüñ uzunı
Demür yaḳdurdı yıġdurdı odunı

6691 Erimiş baḳırı dökdi_üstine ol
Bütün oldı ḳamu hīç ḳalmadı yol

6692 Ne üstine çıḳup aşabilürler
Ne ḫˇod delüp anı açabilürler

قَوْلُهُ تَعَالَى فَمَا اسْطَاعُوا اَنْ يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْباً*

6693 Bular üç ṣınf olur bir ṣınfı anuñ
Ki yüz yigirmi arşun ṭūli anuñ

6694 Ol iki ṣınfı küççükler dimişdür
Ki ḥattā eñ kiçisi bir ḳarışdur

6695 Ḳıyāmet yaḳın olıcaḳ aşalar
Ḳamu sedden çıḳup berü geçeler

6696 Ki ḥattā Şām ilini giçe anlar
Ṭaberye deñizin hep içe anlar

SK 182a 6697 İrişe bir bölügi daḫı anda
Diye kim ṣu var-ımış bir zamānda

6690b yaḳdurdı yıġdurdı: yıġdurdı yaḳdurdı SK, yaġdurdı yaḳdurdı BY; odunı: otunı AG.
6690-6691: AG’de takdim-tehirli.
6691a baḳırı: baḳır SK.
6691b bütün: bi[t]evi SK, bitev BY.
6692a aşabilürler: aşıbilürler İÜ, AG.
6692b delüp: alup SK.
* “Bu Cenab-ı Hakk’ın buyruğudur: *Artık onu ne aşabildiler ne de delebildiler.*” (Kehf 18/97).
6693b-6694a: − SK.
6695a aşalar: açalar İÜ, AG.
6695b çıḳup: − BY.
6696a ḥattā Şām ilini: Şām ilini ḥattā BY.
6696b içe anlar: içeler SK.

6698 Çü içmege bular bulmayalar şu
Yiyeler canavarlarını ḳamu

BY 209a 6699 Pes andan Beyt-i Maḳdise varalar
Ki ḥattā kūh-ı Ḥamrāya ireler

6700 Diyeler yirdekin ḳırduḳ ḳamu biz
Gelüñ gökdekiyi de ḳıralum tīz

6701 Atalar göge bunlar oḳlarını
Diyeler ḳıralum gökde varını

6702 Pes oḳların ḳana bandura Allāh
Girü yiryüzine göndüre Allāh

6703 Anı görüp ḳamu Ṭūra gideler
Varup ᶜ Īsāyı anda ḥaşr ideler

İÜ 216b 6704 Şu deñlü ḳaḥṭ ola anlarda iy yār
Size kim sevgülü-di yüz dīnār

AG 189b 6705 Bulara bir öküz başı o demde
Daḫı sevgülü ol ola elemde

6706 Çü ᶜ Īsā ḥāli göre anda ol dem
Ḥaḳa el götürüp yüz ura ol dem

6707 Neġaf irsāl ide Cebbār-ı ᶜ ālem
Boyunlarında ḳamu ṭuta ol dem

6708 Neġaf şol ḳurda dirler kim devenüñ
Olur burnı içinde her dem anuñ

6709 Ḳamusı bir nefesde ola fersā
Ki yaᶜ nī olalar bir demde mevtā

6698a çü: şu BY.
6698b canavarlarını: canavarların SK.
6699b kūh-ı: cebelü'l- SK.
6700b gökdekiyi: gökdekini SK.
6706a göre anda: anda göre SK, BY.
6708a kim: ki SK.

6710 O dem bulınmaya yir üzre z̲erre
Ṭuta ḳamuyı yaᶜ nī netn-i cīfe

6711 Diye ᶜ Īsā götür bunları iy Ḥaḳ
Vire bunlaruñ içün ḳuşları Ḥaḳ

6712 Götürüp Nehyele ata buları
Ki bir mevżiᶜ dür aña düşe varı

6713 Bularuñ oḳ u yay u terkeşin bil
Müsülmānlar yaḳalar tā yidi yıl

6714 Pes andan yaġdura Ḥaḳ yire yaġmur
Yiri pāk eyleye hem ḳıla maᶜ mūr

6715 Yire Ḥaḳḳ emr ide kim göster āṣ̲ār
Nebāt u mīveñi ḳıl cümle iẓhār

SK 182b|BY 209b 6716 Şu deñlü ola yiryüzinde niᶜ met
Ki bir nārı yiyüp ṭoya cemāᶜ at

6717 O nāruñ ḳabı pes ḫayme idile
Ṭoya bir ḳavm bir nāḳa südi-le

6718 Bu ḥāl içinde yürürken ḳamu il
Ḫudā esdüre anda yumşacıḳ yil

6719 Ṭuta müᵑ minleri hep ḳoltuġında
Düşüben cān vireler cümle anda

6720 Ḳala şerlüsi ḫalḳuñ yirde elbet
Bularuñ üstine ḳopar ḳıyāmet

İÜ 217a 6721 Çü bu ḥāli göre ᶜ Īsā peyem-ber
Gönile Mekkenüñ şehrine server

6711a bunları: buları SK.
6713a terkeşin: terkeşi İÜ.
6713b Müsülmānlar: Müsürmānlar BY.
6714a Ḥaḳ: − SK.
6715b iẓhār: iḫżār SK.
6717a idile: idine BY.
6717b bir: − SK; südi-le: südi-y-ile SK.

6722 Yidi yıl ḥükm idiser yiryüzinde
Varup Mekkeye fārigˇ ola anda

6723 Ola Aṣḥāb-ı Kehf anuñla aṣḥāb
Bile ḥacc ideler aṣḥāb u aḥbāb

AG 190a 6724 Bular ḥacc eyler-iken Kaᶜ beyi bil
Bu yir deprene ditreye ḳanādīl

6725 Ki çıḳa Dābbetü'l-Arż anda ol dem
Münevver ola andan cümle ᶜālem

Beyānu Dābbeti'l-Arż

قَالَ تَعَالَى وَاِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ اَخْرَجْنَا لَهُمْ دَآبَّةً مِنَ الْاَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ اَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِاٰيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ*

6726 İşitgil Dābbetü'l-Arżı diyem ben
Ki vaṣfın añlayuban bilesin sen

6727 Başı öküz gibi hem yüzi ādem
Ola ḳuş yavrısı gibi tüyi hem

6728 Deve boynına beñzer boynı el-ḥaḳ
Yaratmış ayaġın arslan gibi Ḥaḳ

6729 İki ḳanatlu hem dört ayaġı var
İrer boyı buluda anuñ iy yār

6730 Daḫı ḳoç gibi var ḳuyruġı anuñ
Muḥaḳḳaḳdur bilüñ buyruġı anuñ

BY 210a 6731 İki gözi arası ola üç mīl
Yüzinde berḳ ura envār anuñ bil

6723a aṣḥāb: aḥbāb SK.
6724a eyler-iken: iderken SK.
* ḳāle: ḳavlühu BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *(Kıyametin kopacağına dair) o söz başlarına gelince onlar için yerden kendilerine bir dâbbe (canlı bir yaratık) çıkarırız. O, onlara insanların ayetlerimize kesin olarak inanmadıklarını söyler.*" (Neml 27/82).

6732 Rivāyet İbni ᶜ Abbās itdi iy yār
Ki Mekke vādīlerinden çıḳısar

SK 183a

6733 Dimiş baᶜżı Ṣafādan çıḳısar ol
Kimin yapup kimini yıḳısar ol

6734 Bunı naḳl eylemişdür İbni ᶜ Ömmer
Ki buyurmış ola bu ḥāli server

İÜ 217b

6735 Ola bu yiryüzinde ṭurfa ḥālet
Kim andan ṣoñra ḳopısar ḳıyāmet

6736 Bir ev ḫalḳı dirile ṣofrasına
Ki müᵓ min kāfir anlardan biline

6737 Ki yaᶜ nī Dābbetü'l-Arż çıḳa ol dem
Ḳıla kāfirlerüñ aḥvālini kem

6738 Sile yaᶜ nī ki alnın her kişinüñ
Ola alnında nūrı müᵓ minīnüñ

6739 Ola kāfirlerüñ alnında sevdā
Bu vech-ile ola ᶜ ālemde rüsvā

AG 190b

6740 Alınlarında yazı yazıla hem
Görüben bile cümle ḫalḳ-ı ᶜ ālem

6741 Birinde *müᵓminün bi'llāhi* diyü
Birinde *kāfirun bi'llāhi* diyü

6742 Ṣoḳaḳlarda ideler ṣatu bāzār
Ki yā müᵓ min diyü çaġıra küffār

6743 Diye müᵓ min de yā kāfir ne dirsin
Neye virürsin anı çün ṣatarsın

6733b kimini: kimisin SK.
6734b buyurmış: buyurmışdur BY.
6735a ola: bula SK.
6738a ki: − SK.
6741a **müᵓminün bi'llāhi**: "Allah'a inanıyorum".
6741b **kāfirun bi'llāhi**: "Allah'ı inkâr ediyorum".
6743a kāfir: kāfer SK.
6743b anı çün: çün anı SK.

6744 Rivāyet bir daḫı ḳıldılar anda
Süleymān mühri ola ṣol elinde

6745 Ola Mūsā ᶜ aṣāsı ṣaġ elinde
ᶜ Arabca ola hem sözi dilinde

6746 ᶜ Aṣā-y-ıla ura müᵓ minleri ol
Ola alnında ẓāhir nūr anuñ bol

6747 İki ḳaşı arasında yazıla
Ki müᵓ min diyü alnında düzile

BY 210b

6748 Yüzükle kāfire ṭamġa başa hem
Ola alnında kāfir diyü ol dem

6749 Bu cümle ᶜ ālemi seyr ide yara
Bir iḳlīm ḳalmaya hep cümle vara

6750 Ḳamu yirlerde Ḥaḳḳı ide iẓhār
Pes andan ṭoġa gün maġribden iy yār

Beyānu Ṭulūᶜ i'ş-Şems min-Maġribihā*

İÜ 218a

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ سِتًّا الدَّجَّالَ وَالدُّخَانَ وَدَابَّةَ الْأَرْضِ وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا**

SK 183b

6751 Gel imdi girü bir söz diñle iy cān
Gözüñ aç uyḫudan ġafletden uyan

6752 ᶜ Amel ḳıl tevbeyi taᶜ cīl eyle
Ki erkān üzre ḫˇoş taᶜ dīl eyle

6753 V'eger-nī saña bir gün ire bir ḥāl
Ki nefᶜ itmeye tevbe daḫı aᶜ māl

6746b nūr: nūrı SK.

* min-maġribihā: − SK.

** ed-Deccāle ve'd-duḫāne: Metinde "ed-duḫānü ve'd-Deccālü". || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Altı hadiseden evvel iyi amelleri yapmaya sür'at ediniz: Deccâl, duman, Dâbbetü'l-arz (yer hayvanı), güneşin battığı yerden doğması…*" (Müslim, 2014: VIII/502). SK ve BY'de başka bir hadis-i şeriften (Müslim, 2014: VIII/434-436, hadis no: 2901) "*ve Yeᵓcūcü ve Meᵓcūcü ve nüzūlü ᶜĪsā*" lafızları eklenmiştir.

6754 Güneş yaᶜ nī ki ṭoġa maġribinden
İşit imdi diyeyin saña andan

6755 Bu altı nesne kim buyurdı sulṭān
Didüm bir niçesin ben saña iy cān

6756 Saña şimdi beyān idem güneşden
Ki z̲erresin ᶜ ayān idem güneşden

AG 191a

6757 Bunuñ tafṣīli zīrā ᶜ aḳla ṣıġmaz
Kitāba deftere vü naḳle ṣıġmaz

6758 Çıḳa çün Dābbetü'l-Arż sāḥilinden
Yaḳındur ṭoġa güneş maġribinden

6759 Gel evvel diñlegil bir ḫˇoş ḥikāyet
Ebū Z̲err-i Ġıfārīden rivāyet

6760 Didi kim gün ṭolınurken resūlüñ
Ṭururdum ḫıdmetinde ol uṣūlüñ

6761 Didi güneş ṭolınur maġribinden
Bilür misin ne yire gider andan

6762 Didüm Allāh bilür daḫı resūli
Meger kim bildüre anı resūli

BY 211a

6763 Didi çünkim ṭolınur maġribinden
Varup ᶜ arş altına irişür andan

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ*

6764 Ḥaḳa secde idüp meᵓ z̲ūn olur ol
Ṭoġar şarḳdan u ġarbdan ṭolınur ol

6765 Yaḳın ḳaldı ki varup ide secde
Ḳabūl olmaya līkin anda secde

6757b naḳle: ᶜ aḳla İÜ.
* ḳāle: ḳāle'llāhü SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Güneş de kendi yörüngesinde akıp gitmektedir. Bu mutlak güç sahibi, hakkıyla bilen Allah'ın takdiri(düzenlemesi)dir.*" (Yâsîn 36/38).
6764a idüp: eyleyüp SK.

İÜ 218b

6766 Hem iẕn isteye kim ṭoġa yirinden
İẕin olmaya pes Tañrı ḳatından

6767 Pes üç gün üç gice miḳdārı anda
Güneş egleniserdür ᶜarş ḳatında

6768 Ol üç gün üç gice miḳdārı iy yār
Bu yiryüzinde bir gice olısar

SK 184a

6769 Ol uzun giceyi ṭuymaya ġāfil
Meger kim gicelerde ola ᶜāmil

6770 Bular pes aġlaşuban ideler āh
Ki ṭuş olduḳ bir uzun düne nā-gāh

6771 Pes andan güne emr ire Ḫudādan
Ki varup girü ṭoġa maġribinden

6772 Ṭoġa çün maġribinden şems nā-gāh
Ṭoġuban çıḳa ardından anuñ māh

6773 Gelüp ortaya ḳapḳara olalar
Girü emr ola varup ṭolınalar

6774 Girü emr irişe Allāh ḳatından
Kim ay u gün ṭoġa maşrıḳlarından

AG 191b

6775 Girü rūşen ola bu cümle ᶜālem
Gice gündüz yirince olalar hem

Beyānu Seddi Bābi't-Tevbe

6776 Güneş maġribden ol dem kim ṭoġısar
Pes ol dem bāb-ı tevbe yapılısar

6777 Gel imdi diñle bāb-ı tevbeyi sen
Ḥadīṯ-ile beyān idem anı ben

6767a pes: bu SK.
6770b bir: biz BY.
6771b girü ṭoġa: ṭoġa girü BY.
6776a maġribden ol dem kim: ol dem ki maġribden SK.
6777b anı: saña BY.

BY 211b

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اِنَّ لِلتَّوْبَةِ بَاباً عَرْضُهُ مَسِيرَةُ سَبْعِينَ عَاماً لَا يُغْلَقُ حَتَّى تَطْلُعُ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا* وَ فِى رِوَايَةٍ اَرْبَعُونَ عَاماً وَ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ [خَلَقَ اللَّهُ] بَابَ التَّوْبَةِ خَلْفَ الْمَغْرِبِ لَهُ مِصْرَاعَانِ [مِنْ ذَهَبٍ] مُكَلَّلَانِ بِالدُّرِ وَالْجَوْهَرِ*****

İÜ 219a

6778 Rivāyet İbni ᶜ Abbās eyleyüpdür
Ki bāb-ı tevbeyi server diyüpdür

6779 ᶜ Ömer didi ki iy sulṭān u sālār
Nicedür bāb-ı tevbe ḳıl ḫaberdār

6780 Didi kim maġrib ardındadur iy şāh
Açuḳdur ḫalḳ idelden ḫalḳı Allāh

6781 İki ḳanadın altun eylemiş Ḥaḳ
Müzeyyen dürr ü yāḳūt-ıla el-ḥaḳ

6782 Anuñ bir ḳanadından birine dek
İrer tīz yürür atlu ḳırḳ yıla dek

6783 Naṣūḥ tevbesin ide bir kişi ger
Anuñ tevbesin anda iledürler

6784 Muᶜ āz̲ ol dem suᵓ āl eyledi andan
Beyān it bize naṣūḥ tevbesinden

6785 Didi oldur ki_ide kimse günāhı
Rücūᶜ eyleye ṣoñra ḳıla āhı

---

*sebᶜ īne ᶜ āmen: Metinde "erbaᶜ īne senetin"; lā yuġlaḳu: ve innehū lā yuġlaḳu İÜ, AG, BY. || Bu hadis-i şerifteki lafızlar, muhtevası benzer iki hadisten alınmıştır: "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Tövbenin öyle bir kapısı var ki genişliği yetmiş yıllık yolculuk mesafesi kadardır. Güneş battığı yerden doğmadıkça da bu kapı kapanmaz.*" (Celâleddîn es-Suyûtî, 2015: V/362, hadis no: 8218-8219).

** "Başka bir rivayette de: '…kırk yıllık…' ".

*** ve ḳāle: ve ḳāle'n-nebiyyü BY; ve'l-cevheri: Metinde "ve'l-yāḳūti". || "Yine Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Allah tövbe kapısını güneşin battığı yerin ardında yaratmıştır. Onun altından yapılmış, inci ve mücevherlerle taçlanmış iki kanadı vardır.*" (Ebu'ş-Şeyh el-Isbehânî, 1408: IV/1775).

6778b-6779a: − SK.

6780b ḫalḳı: anı SK.

SK 184b

6786 Ḳıla tevbe vü ayruḳ itmeye ol
Pes olur ol kişiden tevbe maḳbūl

6787 Bu nevᶜa sürilür aḥvāl-i ᶜālem
Ṭoġınca şems maġribden ḳamer hem

6788 Ṭolına çün ḳamer şems ol ḳapudan
Ḳapanup bitişür ol ḳapu bil sen

AG 192a

6789 Ḳapana çün ḳabūl olmaya tevbe
Hīç ol ḳapuya yol bulmaya tevbe

6790 Görüp ol ḥāli müᵓmin ola küffār
Daḫı hem tevbe ide cümle eşrār

6791 Niçe ġāfil uyanup bile aḥvāl
Görüp ol ḥāli ide çoḳ çoḳ aᶜmāl

6792 Velīkin nefᶜi olmaya bulara
Bularuñ derdine olmaya çāre

BY 212a

6793 Meger bulmış ola evvelde īmān
Ki ḳılmış ola īmān içre iḥsān

6794 Evelden cürme tāᵓib olmış ola
Daḫı aᶜmāl-i ṣāliḥ ḳılmış ola

İÜ 219b

6795 Bulardan girü aᶜmāl ola maḳbūl
Niceyse evvel ol nevᶜa ola ol

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْساً إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ اٰمَنَتْ مِنْ قَبْلُ اَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْراً*

6786b ol: − SK.
6787b maġribden: maġribinden SK.
6788b bitişür: yitişür SK.
6789b ḳapuya: ḳapuda SK.
6792a nefᶜi: nefᶜ SK.
6793a bulmış: olmış SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…Rabb'inin ayetlerinden bazısı geldiği gün, daha önce iman etmemiş veya imanında bir hayır kazanmamış olan bir kimseye (o günkü) imanı fayda vermez…*" (En'âm 6/158).

6796 Göre ᶜ Īsā cihānı ṭutdı ẓulmet
Medīnede varup ide ferāġat

6797 Pes andan evleniser ᶜ Īsī key bil
Ola ḳızları anda ṭura ḳırḳ yıl

6798 Didi baᶜ żı çü ᶜ Īsā ola nāzil
Pes andan ṣoñra ᶜ ömri ola ḳırḳ yıl

6799 Pes āḫir fevt ola ᶜ Īsā peyem-ber
ᶜ Ömer yanında anı defn ideler

6800 Görüp bu ḥāli Çīne gide Mehdī
Varup anda teᵓ ehhül ide Mehdī

6801 Bir oġlı ola pes Mehdīnüñ anda
Veled gelmeye ayruḳ hīç cihānda

6802 Ki yaᶜ ni ḫātimü'l-evlād ola ol
Birez dem dünyede ābād ola ol

6803 Pes ol oġlan ṭoġaldan ṣoñra iy yār
Veled gelmeye yiryüzinde deyyār

Beyānu Aḥvāli'l-Büldān*

SK 185a

قَوْلُهُ تَعَالَى وَاِنْ مِنْ قَرْيَةٍ اِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ**

AG 192b 6804 ᶜ Alīden böyle gelmişdür rivāyet
Dimiş budur bu āyetde işāret

6796b varup ide: ide varup SK.
6797a evleniser ᶜ Īsī: olısar ᶜ Īsīyi İÜ, AG.
6798a çü: çün SK, BY; ᶜ Īsā ola: ola ᶜ Īsā SK, BY.
6798b ᶜ ömri ola: ola ᶜ ömri BY.
6801b cihānda: cihāna SK.
6802a ḫātimü'l-: ḫātim-i SK.
6802b dünyede: dünyā SK.
* aḥvāli'l-büldān: ḫarābi'l-bilād SK.
** ḳavlühu: ḳāle'llāhü SK. || "Bu Cenab-ı Hakk'ın buyruğudur: *Ne kadar memleket varsa hepsini kıyamet gününden önce helak edeceğiz…*" (İsrâ 17/58).
6804b āyetde: āyetden BY; işāret: rivāyet SK.

6805 Ḥabeş çıḳup yıḳa ümmü'l-ḳurāyı
Ki yaᶜ nī Mekkeye ide belāyı

6806 Semādan bir ferişte ine ol dem
Ḥabeş ḳavmin götürüben ata hem

6807 Çün andan düşmeni defᵉ eyleye ol
Hem andan Kaᶜ beyi refᵉ eyleye ol

İÜ 220a|BY 212b 6808 Medīne şehri açlıḳdan öleler
Daḫı Mışr ehli ṣuya ġarḳ olalar

6809 ᶜ Irāḳ u Kūfeyi Türk ide vīrān
Çekirgeden Yemen yıḳıla iy cān

6810 Yıḳıla Baṣra Zengīlerle ol dem
Ki yaġmursuzlıġ-ıla Şām ili hem

6811 Benī Aṣfer virür Rūmı ḫarāba
Ḳamusın döndüriserdür türāba

6812 Velī refᵉ ola Ḳuds ü Ṭūr-ı Sīnā
Buları ḥıfẓ idiser Ḥaḳ Taᶜ ālā

6813 Görüp bu cümleyi naḳl itdüm iy şāh
Velīkin yigregini bilür Allāh

6814 İre her iḳlīme bir dürlü ḥālet
Ki İslām ehline ire helāket

6815 Rivāyetdür dimiş ol şāh u sulṭān
Kim ola ᶜ ömr-i ümmet bir gün iy cān

6816 Ger ümmet itse yaᶜ nī istiḳāmet
Anuñ bir gün ola ᶜ ömri tamāmet

6805a çıḳup: çıḳa SK.
6806b götürüben: getürüben İÜ, AG.
6807a-b andan: anda İÜ, AG.
6809b Yemen yıḳıla: yıḳıla Yemen SK.
6811b döndüriserdür: dönderiserdür SK, BY.

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اِنِ اسْتِقَامَتْ اُمَّتِى فَلَهَا يَوْمٌ وَ اِنْ لَمْ تَسْتَقِمْ فَلَهَا نِصْفُ يَوْمٍ*

6817 Bu sözden itdi tedḳīḳ ehl-i diḳḳat
Ki biñ yıl ola dirler ᶜömr-i ümmet

6818 Velīkin ᶜilm-i ᶜinde'llāh dirler
Ki taḥḳīkin bilür Allāh dirler

6819 Ki ol biş nesnenüñ ᶜilmini ol Ḥaḳ
Müyesser ḳılmadı ġayrıya el-ḥaḳ

6820 Ḳıyāmet biri biri vaḳt-i bārān
Biri raḥm içre ḳız mıdur ya oġlan

SK 185b 6821 Birisi irte ne fiᶜl olısardur
Biri her kişi ḳanda öliserdür

AG 193a

قَالَ اللهُ تَعَالَى اِنَّ اللهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْاَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَداً İÜ 220b وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِاَيِّ اَرْضٍ تَمُوتُ**

6822 Bu bişe her ki ḥükm itse yalandur
Ḥaḳīḳatdür ki kezzāb-ı cihāndur

6823 Resūle olmayınca ᶜilmi anuñ
Ola mı ġayra gör var-ısa cānuñ

BY 213a 6824 Ḳıyāmetden ki_iderlerdi suᵓāli
Ḥaḳa ᶜarż eyler-idi ol bu ḥāli

---

* lem: − BY; testeḳım: yesteḳım İÜ. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Eğer ümmetim istikamet üzere olursa (ömrü) bir tam gündür, aksi hâlde ancak yarım gündür.*" (Kaynak bulunamadı).

6817a diḳḳat: riḳḳat SK.
6819a ᶜilmini: ᶜilmin SK.
6819b el-ḥaḳ: ol Ḥaḳ SK.
6821a ne: − SK.

** ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Kıyametin ne zaman kopacağı bilgisi şüphesiz yalnızca Allah katındadır. O, yağmuru indirir, rahimlerdekini bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilemez. Hiç kimse nerede öleceğini de bilemez…*" (Lokmân 31/34).

6822a ki: kim SK.
6823a olmayınca: olmayıcaḳ SK, olmayıncaḳ BY.
6823b gör: ger SK.
6824b eyler: ider SK.

6825 Dir-idi Ḥaḳ digil kim ᶜ ilmi anuñ
Ġayır bilmez ḳatındadur Ḫudānuñ

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يَسْئَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ اَيَّانَ مُرْسٰيهَا قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا اِلَّا هُوَ*

6826 Virilmedi añа pes ᶜ ilm-i sāᶜ at
Velīkin bildi didi çoḳ ᶜ alāmet

6827 Kim andan niçesin naḳl eyledüm ben
Gereklü yirlerinden söyledüm ben

6828 Gide çün yiryüzinden ehl-i īmān
Ṭuta yiryüzini küffār iy cān

6829 Gide pes *emr-i maᶜrūf nehy-i münker*
Ki maᶜ būd idile ḥattā ṣanemler

6830 Diye İblīs ki utanmaz mısız siz
Diyeler kim ne fiᶜ l işleyelüm biz

6831 Puta ṭapmaḳlıġı emr ide ol dem
Añа tābiᶜ olalar cümle ᶜ ādem

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ فَيَتَمَثَّلُ [لَهُمُ] الشَّيْطَانُ فَيَقُولُ أَلَا تَسْتَجِيبُونَ فَيَقُولُونَ فَمَا تَأْمُرُنَا فَيَأْمُرُهُمْ بِعِبَادَةِ الْأَوْثَانِ**

6832 Pes üstine bularuñ nā-gehānī
Ḳıyāmet ḳopa vü ṭuta cihānı

6825a dir-idi: didi BY.

* kemā ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Sana kıyametin ne zaman kopacağını soruyorlar. De ki: 'Onun bilgisi ancak Rabb'imin katındadır. Onu vaktinde ancak O (Allah) ortaya çıkaracaktır…'*" (A'râf 7/187).

6828a yiryüzinden: yiryüzinde BY.

6829a **emr-i maᶜrūf nehy-i münker:** bk. 813a-b dipnot.

6831b ādem: ᶜ ālem İÜ, AG.

** kemā: − SK; testecībūne: testeḥyū İÜ, AG, testeḥyūne SK, BY; evṣāni: evṣāni lā yaᶜ rifūne İÜ, AG, BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Nihayet şeytan onlara insan kılığında görünür de: 'Sizler icabet etmiyor musunuz?' der. Onlara: 'Bize ne emrediyorsun?' derler. O da kendilerine putlara ibadet etmelerini emreder.*" (Müslim, 2014: VIII/486-488).

Beyānu Nefḫı'ṣ-Ṣūr*

İÜ 221a

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَاَنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَاَنَّ اللهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ**

AG 193b

6833 Gel iy ᶜ āḳıl olanlar aç gözüñi
Cihān içre fenā bil kendözüñi

6834 Bunı ṣanma ki bāḳī ḳalısarsın
Ḥaḳīḳatdür ki fānī olısarsın

6835 Niçe yirde saña ben didüm anı
Fenā-y-içün yaratdı Ḥaḳ cihānı

SK 186a

6836 Aña göre yaraḳ eyle bugün sen
ᶜ İbādet eyle Ḥaḳḳa dün ü gün sen

BY 213b

6837 Gel imdi gör nice ḳopar ḳıyāmet
Ya nice olısar ol demde ḥālet

6838 Rivāyetdür buyurdı şāh-ı aᶜ lā
Ki ḫalḳ eyledi ṣūrı Ḥaḳ Taᶜ ālā

6839 Sirāfīle buyurdı şāh-ı ᶜ ālem
Ki ṣūrı aġzına aldı hemān-dem

6840 Diküben ᶜ arşa gözlerini ol şāh
Ne vaḳt emr ide diyü baḳar Allāh

6841 Didi pes Bū Hüreyre ol dem iy cān
Buyur ṣūrı nice ḫalḳ itdi sulṭān

6842 Didi boynuz gibidür ġāyet aᶜ ẓam
Ululığına irmez ᶜ aḳl-ı ādem

---

* beyānu nefḫı'ṣ-: nefḫ-ı ṣūri AG.

** AG'de ayet-i kerime ve sonraki beyit takdim-tehirli; Taᶜ ālā: − AG. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Çünkü kıyamet muhakkak gelecektir. Onda hiçbir şüphe yoktur ve şüphesiz Allah kabirdeki kimseleri diriltecektir.*" (Hac 22/7).

6835a ben didüm: didüm ben SK.
6838b ḫalḳ: Ḥaḳ SK.
6839b aġzına aldı: aldı aġzına SK.
6840a gözlerini: gözlerin SK.

6843 Ḫudā ḥaḳḳı ki bini ḳıldı muḫtār
Ḥaḳīḳat ṣūruñ on bir deligi var

6844 Ki her birisi yir gök arasınca
Peyem-ber anı naḳl itdi yirince

6845 Didi hem ṣūr üç kez urılısar
Ki her birinde bir ḥālet olısar

6846 Evelkidür fezaᶜ ṣaᶜ ḳa ikinci
Daḫı hem baᶜ s̱ içün oldı üçünci

6847 İki didi velī Kaᶜ b ibni Mālik
Ki biri baᶜ s̱ içündür biri hālik

6848 Velīkin Bū Hüreyre üç dimişdür
Peyem-berden anı naḳl eylemişdür

İÜ 221b 6849 Pes ol dem kim ṭola yir şirret-ile
Ḫudā emr ide ol dem heybet-ile

6850 Yürürken ġaflet-ile ḫalḳ-ı ᶜālem
Buyura nefḫa pes Ḫallāḳ-ı ᶜālem

AG 194a 6851 Ḍuḥā vaḳtinde cumᶜa gün Sirāfīl
Üfüre ṣūrı Ḥaḳḳ emriyle key bil

6852 Anuñ āvāzınuñ hevlinden iy cān
Fezaᶜ lar eyleye ḥayvān u insān

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ اِلَّا مَنْ شَآءَ اللّٰهُ*

BY 214a 6853 Melekler hem semāda çaġrışalar
Kevākib cümlesi yire düşeler

6844a her: − BY.
6846a ṣaᶜ ḳa: ṣaᶜ īḳa SK.
6846b içün: çün SK.
6847a Kaᶜ b ibni: Kaᶜ bi-bni BY.
6852a hevlinden: ḥavlinden İÜ, AG.
* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Sûr'a üfürüleceği ve Allah'ın dilediği kimselerden başka göklerdeki herkesin, yerdeki herkesin korkuya kapılacağı günü hatırla…*" (Neml 27/87).
6853a semāda: semādan SK.

SK 186b

6854 Hem ol dem ola gökler pāre pāre
Ḳaça cinn ü şeyāṭīn hep kenāra

6855 Ola şems ü ḳamer ol dem mükevver
Deñizler cümle olalar müseccer

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ **الشَّمْسُ وَالقَمَرُ مُكَوَّرَانِ يَوْمَ القِيَامَةِ*** **يَعْنِى مَجْمُوعَانِ مَلْفُوفَانِ****

6856 Bıraġa yüklü ᶜavretler yükini
Bıraġa hem elinden oġlanını

كَمَا قَالَ تَعَالَى **يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا اَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا*****

6857 Ola hem bu ḫalāyıḳ mest ü ḥayrān
İdeler birbiri üstine cevlān

6858 Ḳamusı şol çekirge gibi ola
Gehī ṭaġıla vü gāhī yıġıla

6859 Döne ol dem degirmen gibi gökler
Gide başdan ḳamu uşlar u ökler

6860 Ḫalāyıḳ neydügini bilmeyeler
Daḫı kendülerini bulmayalar

İÜ 222a

كَمَا قَالَ تَعَالَى **يَوْمَ تَمُورُ السَّمَآءُ مَوْراً وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْراً******

6861 Birez dem giçe girü emr ide Ḥaḳ
Ura pes ṣūrı İsrāfīl muḥaḳḳaḳ

6855b cümle: ol dem SK.

* kemā: − SK. || “Hz. Peygamber aleyhi’s-selamın buyurduğu üzere: *Güneş ve ay kıyamet gününde (ziyaları sönüp birbiri içine) dürülürler.*” (Buhârî, 1987: VII/3018).

** yaᶜ nī: − BY. || “Bunun anlamı şudur: Bir bütün hâlinde dürülüp bükülürler.”

*** ḳāle: ḳāle’llāhü İÜ. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *Onu göreceğiniz gün, her emzikli kadın emzirmekte olduğu çocuğundan geçer ve her hamile kadın da karnındaki çocuğunu düşürür…*” (Hac 22/2).

6859a gibi: bigi SK.

**** “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *O gün gök şiddetle sallanıp çalkalanır. Dağlar yürüdükçe yürür.*” (Tûr 52/9-10).

6862 Sirāfīl bir daḫı çün ura anı
Ṭuta āvāzı düpdüz hep cihānı

قَالَ تَعَالَى وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ اِلَّا مَنْ شَآءَ اللّٰهُ*

6863 Ulu ṭaġlar yirinden ḳopa ol dem
Ṭoḳınup birbirine toz ola hem

AG 194b 6864 Rivāyet eylemişdür baʿżı fırḳa
Ki yitmiş kez ṭoḳına ġarb şarḳa

قَالَ تَعَالَى اِذَا رُجَّتِ الْاَرْضُ رَجاً وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَساً فَكَانَتْ هَبَآءً مُنْبَثاً وَكُنْتُمْ اَزْوَاجاً ثَلٰثَةً**

BY 214b 6865 Erimiş fiżża gibi ola gökler
Atılmış yüñ gibi ola bu yirler

قَالَ تَعَالَى يَوْمَ تَكُونُ السَّمَآءُ كَالْمُهْلِ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ***

6866 Hevā yüzinde seyr eyleye ṭaġlar
Yarıla ödler ü eriye yaġlar

6867 Girü şoñra taḳarrür bula bu yir
Ki şarḳdan ġarba düpdüz ola bu yir

6868 Şu nevʿa ola kim ger göz ireydi
Ki şarḳdan ġarba baḳıncaḳ göreydi

SK 187a 6869 Dere depe ḳamusı gide el-ḥaḳ
Yirüñ üsti ola düpdüz ṭayıncaḳ

6862a bir daḫı çün ura: çün ura daḫı SK, çün ura bir daḫı BY.
6862b āvāzı: āvāz BY.

* "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Sûr'a üflenir ve Allah'ın dilediği kimseler dışında göklerdeki herkes ve yerdeki herkes ölür…*" (Zümer 39/68).

** SK'de yok; ḳāle: ḳāle'llāhü AG. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Yeryüzü şiddetle sarsıldığı, dağlar parça parça dağılıp saçılmış toz olduğu ve siz de üç sınıf olduğunuz zaman…*" (Vâkıa 56/4-7).
6865: − SK.

*** ḳāle Taʿālā: − İÜ, AG, ḳāle'llāhü Taʿālā SK. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Göğün, erimiş maden gibi ve dağların atılmış renkli yün gibi olacağı günü hatırla.*" (Meâric 70/8-9).
6868b baḳıncaḳ: yaḳıncaḳ İÜ, AG.

قَالَ تَعَالَى وَيَسْئَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفاً فَيَذَرُهَا قَاعاً صَفْصَفاً لَا تَرَى فِيهَا عِوَجاً وَلَا اَمْتاً*

6870 Gel imdi gör ḫalāyıḳ ḥālin iy şāh
Ki emr eyleye ᶜ Azrāʾīle Allāh

6871 İne ṣaḫre ṭaşı üstine pes ol
Naẓar ide cihāna ṣaġ u hem ṣol

İÜ 222b 6872 Ṣuna ᶜ arşdan yañaya bir elini
Şerādan yañaya hem bir elini

6873 Ne kim var-ısa maḫlūḳ ala cānın
Fenāya vire ḳamunuñ revānın

6874 Ḳala Cibrīl ü Mīkāʾīl ü ᶜ Izrīl
Daḫı ᶜ arş götürenler hem Sirāfīl

6875 Diye ᶜ Azrāʾīle Ḫallāḳ-ı ᶜ ālem
Ki ḳabż it cānını ḥāmillerüñ hem

6876 Ala pes bunlaruñ cānını ol şāh
Ṣora ᶜ Azrāʾīle ol demde Allāh

6877 Diye kim ḳaldı eyde kim Sirāfīl
Mīkāʾīl ben żaᶜīfüñ daḫı Cibrīl

6878 Buları daḫı ḳabż it diye sulṭān
Yata ulu melekler şöyle bī-cān

AG 195a 6879 Girü ṣora ki kim bāḳī ḳalupdur
Diye yā Rabbi hep fānī olupdur

---

* ḳāle Taᶜālā: − İÜ, AG, kemā ḳāle Taᶜālā BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *(Ey Muhammed!) Sana dağların (kıyamet günündeki) hâlini soruyorlar. De ki: 'Rabb'im onları toz edip savuracak. Onların yerlerini dümdüz, boş bir alan hâlinde bırakacaktır. Orada hiçbir çukur, hiçbir tümsek göremeyeceksin.'*" (Tâhâ 20/105-107).
6871a ṣaḫre: Metinde "ṣaḥrā"; ṭaşı üstine pes: ṭaşınuñ üstine SK.
6874a ḳala: ḳıla İÜ, AG.
6874b ᶜ arş: ᶜ arşı SK.
6875b it: − BY.
6877b żaᶜīfüñ: żaᶜīf SK.
6878a buları: bularuñ SK.

BY 215a

6880 Hemān sensin ki bāḳīsin sen iy cān
Daḫı ᶜabd-i żaᶜīfüñ iy güzel ḫan

6881 Girü emr eyleye ol demde Cebbār
Benüm ḳavlüm oḳımaduñ mı iy yār

6882 Didüm pes *küllü şeyʾin hālikün* ben
Gerek kim kendü rūḥuñ alasın sen

6883 Rıżā vire ḳażāya çāresi ne
Vara cennetle ṭamu arasına

6884 Pes anda nezᶜ ide cānını ᶜIzrīl
Hem ol dem ṣayḥa ura key ḳatı bil

6885 Ḳamu maḫlūḳ eger diri olaydı
Anuñ çaġırduġından ḳırılaydı

6886 Diye ger bile-düm cān acıġını
Ṭutaydum şefḳat-ile müʾminīni

SK 187b

6887 Fenāya vara ᶜAzrāʾīl daḫı hem
Hemān bāḳī ḳala Cebbār-ı ᶜālem

Ḥikāyet-i Ġarībe*

İÜ 223a

6888 Girü gel diñle bir ṭurfa ḥikāyet
Kim oldı Kaᶜbü'l-Aḥbārdan rivāyet

6889 O dem kim Ādeme mevt oldı ḥāżır
Didi yā Rabbi düşmen baña nāẓır

6890 Ben ölem ol ḳala ḥattā ḳıyāmet
Zihī ġuṣṣa zihī ġam daḫı fürḳat

6891 Didi Ḥaḳ sen varursın cennetüme
Anı teʾḫīr iderem miḥnetüme

6881b ḳavlüm: ḳulum İÜ, SK.
6882a **küllü şeyʾin hālikün** için bk. 5017a dipnot.
6884a anda: andan SK.
6885b çaġırduġından: çaġırmasından SK.
* ḥikāyet-i: ḥikāyātu SK.

6892 Ki tā ben evvelīnüñ āḫirīnüñ
Virem ālāmın aña cümlesinüñ

6893 Ṣorup ᶜ Izrīle vaṣfın bildi Ādem
Hemān ol dem tesellī buldı Ādem

6894 Suᵓ āl eylediler pes Kaᶜ bden anı
Didi çün fānī ḳıla Ḥaḳ cihānı

6895 Diye ᶜ Azrāᵓ īle ol demde ḥażret
Saña hep yir ü gök ehlince ḳuvvet

BY 215b 6896 Daḫı maḫlūḳ ṣaġışınca iy cān
Saña virdüm bugün bu deñlü aᶜ vān

AG 195b 6897 Ġażab ṭonlarını geygil tamāmet
Şu deñlü it ki vardur sende ṭāḳat

6898 Var İblīsi bıraḳ mevt acısına
Ki virdük evvelīne āḫirīne

6899 Ḳamunuñ acısınca aña çendān
Ṭadur kim bulmaya derdine dermān

6900 Senüñle bile yitmiş biñ zebānī
Selāsil daḫı aġlāl-ile anı

6901 Ḳıl aḫbeṣ cānına anuñ belāyı
Digil hem Mālike açsun Leẓāyı

6902 Pes ine yire ᶜ Azrāᵓ īl ān-dem
Ġażab şeklini urına hemān-dem

6903 Şu deñlü ola ᶜ Azrāᵓ īlde ḥālāt
Göreydi ehl-i arż ehl-i semāvāt

6892a ki tā ben: ben aña SK.
6892b ālāmın aña: elemini SK.
6894b çün: − SK; cihānı: bu cihānı SK.
6896a cān: yār-ı cān SK.
6897b sende: senden SK.
6901b Leẓāyı: Reżāyı (?) SK.
6903b ḥālāt: ḥālet İÜ, AG, SK.

6904 Eriyeydi ḳamusı heybetinden
Bu heybetle gele İblīse andan

İÜ 223b|SK 188a 6905 Görüp ḳaçmaḳ dileye ol ḫar anda
İde ḫınzīr gibi ḫor ḫor anda

6906 Ger ins ü cinn o dem ṣaġ olalardı
Hep anuñ ḫor ḫorından ölelerdi

6907 Diye ᶜAzrāʾīl aña ḳaçma imdi
Ṭaduram mevt acısın saña şimdi

6908 Niçe bir idesin yirde fesādı
Niçe iḍlāl idesin senᶜ ibādı

6909 Ḳaça maşrıḳa vü maġribe hem bil
Öñinde bulına her demde ᶜIzrīl

6910 Ne yire kim ḳaçarsa anda melᶜūn
Ṣıġıncaḳ bulmaya vü ḳala maġbūn

6911 İre pes Ādemüñ ḳabrine der-ḥāl
Diye sinüñ ucuñdan baña bu ḥāl

6912 N’olaydı kim yaradılmaya-duñ sen
Ki senden ötrü melᶜūn olmışam ben

BY 216a 6913 Diye ᶜAzrāʾīle di bileyim ben
Nice kāse içürürsin baña sen

6914 Diye ehl-i Leẕānuñ hepᶜaẕābı
Caḥīm ü hem Seḳar ehliᶜıḳābı

6915 Niçe daḫı bular deñlü saña ben
İçürürem bugün mevt acısından

6906b ḫor ḫorından: ḫır ḫırından İÜ, AG.
6908b sen: yā İÜ, AG.
6910a ne: her SK.
6912b ötrü: ötüri SK.
6915a saña ben: ᶜaẕābı SK.
6915b bugün: saña SK; acısından: acusını SK.

AG 196a

6916 Çün ışġā ide ol ḫar bu ᶜ aẕāba
Gehī çaġıra geh düşe türāba

6917 Ḳaça geh şarḳa vü geh ġarba ol dūn
İre ol yire ki_anda oldı melᶜ ūn

6918 Zebānīler araya ala ol dem
Kelālīb-ile anı dürteler hem

6919 Aña hem nār ola bu yiryüzi hep
ᶜ Aẕāb esbābı ola hep müretteb

6920 Bu nezᶜ içinde ol merdūd u maġbūn
Ḳala Ḥaḳ diledügi deñlü melᶜ ūn

6921 Diye Ḥaḳḳ Ādem ü Ḥavvāya kim siz
Görüñ aᶜ dāñuza ne işledük biz

İÜ 224a

6922 Naẓar ḳılalar anuñ şiddetine
Ḥaḳuñ kendüler üzre ᶜ izzetine

6923 Diyeler niᶜ metüñ itmām ḳılduñ
Bugün bize tamām inᶜ ām ḳılduñ

SK 188b

6924 Ḫudā çün ḳıla cümle ḫalḳı fānī
Hemān ol dem ḳala Allāh bāḳī

6925 Senā idüp özine Ḥaḳ Taᶜ ālā
Kimüñdür diye bugün mülk-i dünyā

6926 Ḳanı anlar ki rızḳum yirler-idi
Varuban ġayrıya ṭaparlar-ıdı

كَمَا قَالَ تَعَالَى لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ*

6927 Ḳanı ol ben diyüp sulṭān olanlar
Ulūhiyyetde daᶜ vīler ḳılanlar

6917b anda oldı: oldı anda SK.
6919a hem: hep SK.
6921a Ādem ü: Ādeme BY.
* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Bugün mülk (hükümranlık) kimindir?..*" (Mü'min 40/16).
6927a diyüp: diyüben SK.

6928 Ḳanı maẓlūmlara ol güç ḳılanlar
Bularuñ ẓulm-ile mālın alanlar

6929 Ḳanı ol cemᶜ idenler genc ü mālı
Gözetmezdi ḥarāmı vü ḥalālı

6930 Ḳanı ol mülke binümdür diyenler
Ki mülkümüz diyüp daᶜvī ḳılanlar

BY 216b 6931 Ḳanı kibr-ile gören kendözini
Ki işitmezdi ᶜālimler sözini

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى أَنَا الْمَلِكُ أَيْنَ الْجَبَّارُونَ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ*

AG 196b 6932 Kimesne yoḳ-durur ki_ide cevābı
Ḳıla Ḥaḳ kendü kendüye ḫiṭābı

6933 Cevāb ide girü kendüye Cebbār
Diye kim Vāḥidem ben daḫı Ḳahhār

6934 Benümdür mülk-i dünyā salṭanat hem
Ezelden lem-yezel hem lā-yezālem

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ**

İÜ 224b 6935 Yaratdum yoġ-iken cümle cihānı
İrādet ḳıldum itdüm girü fānī

6936 İşüme kimsene olmaz hīç enbāz
Suᵓāl olmaz işümden çoġ u ger az

6930: − SK.
6931b ki: kim BY.
* ᶜaleyhi's-selām: resūlu'llāh ṣalla'llāhü Taᶜālā ᶜaleyhi ve sellem İÜ. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Mülkün sahibi benim! Hani nerde zorbalar! Nerede mütekebbirler!*" (Rudânî, 2011: VI/396).
6933a ide: − SK.
** ḳāle'llāhü Taᶜālā: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Bugün [mülk (hükümranlık) kimindir?] Tek olan, her şeyi kudret ve hâkimiyeti altında tutan Allah'ındır.*" (Mü'min 40/16).
6936a kimsene: kimse SK.

قَالَ تَعَالَى لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْئَلُونَ* قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَمَا قَدَرُوا اللهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْاَرْضُ جَمِيعاً قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ**

6937 Pes andan ṣoñra ḳırḳ yıl işbu ᶜālem
Yata şöyle isüz ne bīş ü ne kem

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ مَا بَيْنَ النَّفْخَتَيْنِ أَرْبَعُونَ***

Beyānu Ḳıyāmeti Kübrā

6938 Gel imdi gör Ḥaḳuñ ḳudretlerini
Nice iẓhār ider ḥikmetlerini

SK 189a 6939 Ezel var itdi yoḳdan iki ᶜālem
Melek Rıḍvān u cinn ü ḥūr u ādem

6940 Buları vaż[ᶜ] idüp yirlü yirinde
Ḳodı ḥikmetlerini her birinde

6941 ᶜAnāṣırdan düzetdi birin anuñ
Anuñ-çün fānī ḳıldı ṣoñın anuñ

6942 Birinüñ aṣlı pes nūr-ı ṣafādur
Anuñ-çündür kim ol dār-ı beḳādur

BY 217a 6943 Anuñ-çün bu fenāyı düzdi ᶜālem
Ki mesken ṭuta bunda cinn ü ādem

6944 Kemāl-i Ḥaḳḳı iẓhār ide bunlar
Çıḳup andan beḳāya gide bunlar

---

* İÜ, AG ve SK'de yok. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *O, yaptığından dolayı sorgulanamaz, fakat onlar sorgulanırlar.*" (Enbiyâ 21/23).

** ḳāle'llāhü Taᶜālā: kemā ḳāle'llāhü Taᶜālā SK, ve ḳāle BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Allah'ın kadrini gereği gibi bilemediler. Yeryüzü kıyamet gününde bütünüyle O'nun elindedir. Gökler de O'nun kudretiyle dürülmüştür.…*" (Zümer 39/67).

*** erbaᶜūne: Metinde "erbaᶜūne seneten". || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *(Sûr'a) iki üfürüş arasında (zaman olarak) kırk vardır.*" (Rudânî, 2011: VIII/521-522).

6939b cinn ü ḥūr u: ḥūr u cinn ü BY.
6940b birinde: yirinde İÜ.
6939a var: − SK.

6945 Ne miḳdār itdi-se bunda ᶜ ibādet
Bula dār-ı beḳāda aña ücret

6946 Sürildi geçdi pes devr-i fenānuñ
Gel imdi gör nedür ḥāli beḳānuñ

AG 197a

6947 Bu yirde eylemişler özge taḥḳīḳ
Diyem ger Ḥaḳ virürse baña tevfīḳ

6948 Cihānuñ ᶜ ömrine tārīḫ ḳomışlar
Pes anı cümle yitmiş biñ dimişler

İÜ 225a

6949 Yidi biñ daḫı ḳırḳ yıl ḳaldı anda
Yaratdı Ādemi Ḥaḳ bu cihānda

6950 Yidi biñ yıl ṭutar dünyāyı ādem
Daḫı ḳırḳ yıl isüz ḳalur bu ᶜ ālem

6951 Meşāyıḫ bu ḳadar ki_itdi rivāyet
Ki bulmışlar eḥādīṯden işāret

6952 Velī bilmez ḳıyāmet vaḳtin ādem
Ḥaḳīḳat ḥālini *va'llāhü aᶜlem*

6953 Mücāhidden daḫı naḳl eylemişler
Cihānuñ ᶜ ömri elli biñ dimişler

6954 Velī naḳl eylemişdür Faḫr-ı Rāzī
Ki iẓhār eylemişdür ol bu rāzı

6955 Ki isrā gicesi Ḥaḳḳuñ resūli
Melekler ṣaffına uġradı yolı

6956 Melekler leşkeri ṣaf ṣaf giderler
Biribirine ḳarşu seyr iderler

6957 Suᵓ āl eyledi Cebrāᵓ īlden anı
Didi Cibrīl kim bilmezven anı

6951b işāret: rivāyet İÜ, AG.
6955b ṣaffına: ṣanᶜ ına İÜ.
6957a Cebrāᵓ īlden: Cebrāᵓ īle SK.

SK 189b

6958 Görürem ḫalḳ olalı bunları ben
Ki gördügümi görmedüm giri ben

6959 Birine ḳıldılar andan suʾāli
Ne demdendür bularuñ böyle ḥāli

BY 217b

6960 Didi kim bilmezem ᶜömr ibtidāsın
Ne deñlü oldı bilmezven ḥisābın

6961 Velī dört yüz biñ olıcaḳ yıl iy yār
Yaradur gökde bir yılduzı Cebbār

6962 Semāda ben yaradılaldan iy şāh
Yaratdı dört yüz biñ kevkeb Allāh

6963 Ne ḳudretdür ne ṣanᶜatdur ne iḥsān
Ki ḳamu ᶜaḳl anuñ ṣunᶜında ḫayrān

İÜ 225b

6964 ᶜAḳıl ḫayrān olıcaḳ ṣunᶜ içinde
Tefekkür eyleye mi ṣāniᶜinde

6965 Fikir ola vü naᶜmāsında lāyıḳ
Velī z̲ātında yoḳdur bellü bayıḳ

AG 197b

6966 Tevārīḫden bu deñlü kim dimişler
Velī Ḥaḳḳa ḥavāle eylemişler

6967 Gereklü līki var bu yirde bir ḥāl
Beyān idem ben andan daḫı icmāl

6968 Ki ᶜālimler suʾāl eyledi muṭlaḳ
Dimişdür *küllü şeyʾin hālikün* Ḥaḳ

6969 Ki ᶜarş u kürsī vü levḥ u ḳalem hem
İrer mi cennet ü nāra elem hem

6958b gördügümi görmedüm: bir gördügüm görmezem SK.
6959a andan: anda İÜ, AG.
6960a kim: − SK.
6961a olıcaḳ yıl: − SK.
6964a olıcaḳ: olıncaḳ BY; ṣunᶜ : ṣanᶜ AG.
6965: − İÜ.
6967b ben andan: yine ben SK.
6968b-6969a **küllü şeyʾin hālikün** için bk. 5017a dipnot.

6970 Helāk olur mı bunlar hem daḫı cān
Cevāb idüp girü ḳıldılar iḥsān

6971 Bular bir lemḥaca fānī olurlar
Girü hem cümlesi bāḳī olurlar

6972 Çü dindi *küllü şeyʾin hālikün* bil
Ḳamusı oldı şey taḥtında dāḫil

6973 Çü bu dünyāyı ḥażret ḳıldı ifnā
Diler kim anı girü ḳıla ibḳā

6974 İrādet ide çün sulṭān-ı ʿālem
Ki baʿs ola melek hem cinn ü ādem

6975 Ki ʿarş altında vardur Baḥr-ı Ḥayvān
Yire ol baḥrdan yaġdura bārān

6976 Anuñ hem nāmın itmiş Baḥr-ı Mescūr
Yaġa ādem menīsi gibi yaġmur

SK 190a|BY 218a 6977 Pes ol yaġmurla bu yir ola ābād
Bite şol baḳla gibi cümle ecsād

6978 Kemālin bula bu ecsād ḳamu
Girü evvelki gibi ḳıla ol Hū

6979 Pes andan göndüre bir yili Cebbār
Ki ʿarş altından esdüre ol iy yār

6980 Yiri aça vü yirden bite bunlar
Çıḳup yir üzre cānsuz yata bunlar

6981 Pes iḥyā ide İsrāfīli Allāh
Daḫı Cibrīl ü Mīkāʾīli Allāh

6974b hem cinn ü ādem: cinn ü hem ādem SK.
6979a göndüre: göndere SK, BY.
6979b ʿarş altından esdüre ol iy yār: altında içinde ola nār SK, ʿarş altından içinde ola nār BY.
6981: − İÜ, AG.
6981b Cibrīl: Metinde “Cebrāʾīl”; vezin gereği düzeltildi.

6982 Buyura Cebreʾīle anda Cebbār
Ṭamu Mālikine iriş yüri var

İÜ 226a 6983 Ṭamu ḳapuların baġlasun elbet
Ki ḥaşr olur Muḥammed daḫı ümmet

6984 İriş Rıḍvāna zeyn itsün cinānı
Muḥammed-çün daḫı ümmet-çün anı

6985 Livāʾ-i ḥamdi götür şevket-ile
Ḥabībüme irişdür ʿizzet-ile

AG 198a 6986 Buraḳ u ḥulle tāc al cennetümden
İriş maḥbūbuma binüm ḳatumdan

6987 Bile yitmiş biñ al daḫı melekler
Ḥabībüme ilet benden belekler

6988 Ḳopar ḳabrinden anı ṭurıgelsün
Ki ümmet ḥālini ṭuysun u bilsün

6989 Şefāʿat eylesün hep ümmete ol
İrişsün ḥażretümde ʿizzete ol

6990 Alup bu cümlesin irişe Cibrīl
Yanınca bile Mīkāʾīl Sirāfīl

6991 Göreler yiryüzi cümle bozılmış
Ki şarḳdan ġarba ʿālem düpdüz olmış

6992 Göreler līki bir yirden çıḳar nūr
İrüp eflāki ider cümle maʿmūr

6993 Pes andan bileler ḳabrin resūlüñ
Varalar ḳabrine ṣāḥib-uṣūlüñ

6983a ṭamu: ḳamu SK.
6985a livāʾ-i: livāʾü'l- SK, BY.
6990b Sirāfīl: ü ʿIzrīl AG.
6991a bozılmış: yozılmış SK.
6992b cümle: küllī İÜ, AG, BY.

BY 218b

6994 Pes İsrāfīl ola anda münādī
Diye kim ṭurıgel iy nūr-ı Hādī

6995 Ṭur iy rūḥ-ı muṭahhar şāh u sulṭān
İrişsün ḥażretüñden derde dermān

SK 190b

6996 Bu nevʿa çün ḫiṭāb eyleye ol ḫan
Hemān-dem şaḳḳ ola yir ḳalḳa sulṭān

6997 Başından şaḳalından silke ṭopraḳ
Cihānı göre ṭutmış özge revnaḳ

6998 Baḳup Cebrāʾīli göre ṣağında
Daḫı İsrāfīli göre ṣolında

6999 Pes ol dem ide Cibrīle ḫiṭābı
Bugün ne gün-durur virgil cevābı

İÜ 226b

7000 Diye bugün-durur yevm-i ḳıyāmet
Ki n'itdiyse bulur her kişi elbet

7001 Bugün yevm-i cezādur iy şehinşāh
Cezāsın her kişiye virür Allāh

7002 Bugün yevm-i bükādur *yā ḥabībī*
Daḫı yevm-i ḳażādur *yā ḥabībī*

7003 Bugün ol gün-durur kim ehl-i cennet
Seçilürler ṭamu ehlinden elbet

7004 Bugün ol gün-durur her kişi anda
Ne taḳdīm eylediyse göre bunda

AG 198b

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ* وَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ وَاَخَّرَتْ**

6996a ḫan: cān SK, BY.
7001a şehinşāh: şehenşāh AG.
7004b taḳdīm: taḳdīr SK.
* ḳāle'llāhü: kemā ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…kişinin önceden elleriyle yaptıklarına bakacağı gün…*" (Nebe' 78/40).
** ḳāle'llāhü: ḳāle SK. || "Yine Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Herkes yaptığı ve yapmadığı şeyleri bilecek.*" (İnfitâr 82/5).

7005 Bugün ᶜarż olısardur cümle aᶜmāl
Ne kesb olındı-y-ısa ḥāl eger ḳāl

7006 İşidüp bu cevābı şāh-ı ᶜālem
Bükā eyleye şiddetle hemān-dem

7007 Diye Cibrīl kim itme firāḳı
Getürdüm ḥulle vü tāc u Burāḳı

7008 Diye kim bunlaruñ-çün aġlamazam
Ki tāc u ḥulle-y-içün ġam yimezem

7009 Diye saña livāʾü'l-ḥamdi iy şāh
Keremden virbidi bizümle Allāh

BY 219a 7010 Diye kim şormazam andan daḫı hem
Kim andan ġayrı var ḳayġum u ġuṣṣam

7011 Diye kim cenneti zeyn eylediler
Cehennem ḳapuların bağladılar

7012 Diye kim şormazam bunlardan iy yār
Beni ḳıl ḥāl-i ümmetden ḫaberdār

7013 Ki ümmet-çün-durur bu derd ü āhum
Digil ümmetle n'itdi pādişāhum

SK 191a 7014 Diye İsrāfīl iy nūr-ı kerāmet
Daḫı ḥaşr olmadı ḳabrinden ümmet

İÜ 227a 7015 Bizi kim gördüñ uş şimdi dirildük
Seni ṭurḳurmaġa ṭapuña geldük

7016 Bugün meydān senüñ hem ṭōp u çevgān
Şefāᶜat ümmete ḳıl iy güzel ḫan

7005b olındı-y-ısa: oldı-y-ısa SK.
7013a ümmet-çün-durur: ümmet-içündür SK.
7015b ṭapuña: ṭapuya İÜ, AG.

قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامْ أَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ*

7017 Bunı işidicek ola feraḥnāk
Geye pes tāc u ḥulle anda bī-bāk

7018 İki ḥulle ola anda gelen bil
Birinüñ rengi ṣaru biri yaşıl

7019 Rikābın ṭutuban bindüre Cibrīl
ᶜ Alem götüre öñince Mīkāʾīl

7020 İrişüp taḫt-ı ᶜarşa nūr-ı Allāh
Burāḳından inüp secde_eyleye şāh

AG 199a 7021 Nidā ire ki ḳaldur başuñ iy yār
Ṭaleb eyle virürem her ne kim var

7022 Degüldür bil bugün yevm-i ᶜibādet
Şefāᶜat günidür eyle şefāᶜat

7023 Diye yā Rab bilürsin fürḳatümi
Bugün senden dilerem ümmetümi

7024 Bir avuç ümmeti baña baġışla
Bularuñ cürmini ḳo luṭfuñ işle

7025 Şefāᶜat vaᶜde ḳılduñ baña iy şāh
Ḫilāf-ı vaᶜde senden *ḥāşa li'llāh*

BY 219b 7026 Diye Ḥaḳ şol ḳadar virem saña ben
Bugün rāżī olasız tā ki benden

7020a irişüp: irişe SK.
7020b inüp: inüben SK.
* ḳāle'n-nebiyyü ᶜaleyhi's-selām: ḳāle'n-nebiyyü ṣalla'llāhü ᶜaleyhi ve sellem AG, kemā ḳāle ᶜaleyhi's-selām SK; ᶜanhü'l-: − BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Toprağı yarılarak kabrinden çıkarılacak ilk insan benim.*" (Ebû Dâvud, 2007: III/544).
7021a ḳaldur başuñ: başuñ ḳaldur SK.
7022a degüldür: diye SK.
7022b günidür: − SK.
7025b vaᶜde senden: vaᶜdesinden İÜ. || **ḥāşa li'llāh**: bk. 6443b dipnot.
7026b olasız: olasın İÜ, SK.

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضٰى *

7027 Pes İsrāfīle emr eyleye maᶜ şūḳ
Üfür ṣūrı dirilsün cümle maḫlūḳ

7028 Rivāyet baᶜ żı bunda eylediler
Ki ṣūruñ yidi şāḫı var didiler

7029 Ola her birinüñ arası biñ yıl
Dimiş baᶜ żısı şāḫı altıdur bil

İÜ 227b

7030 Ola her şāḫ üzre çoḳ delükler
Ki maḫlūḳ ṣaġışınca dir peyem-ber

SK 191b

7031 Nebīler cānı_ola evvelkisinde
Melekler cānı hem ikincisinde

7032 Ola ṣıddīḳlar üçüncisinde
Ḳalan müʾminlerüñ dördüncisinde

7033 Bişinde ḳoyalar küffār cānın
Hem altıncıda cinn-ile şeyāṭīn

7034 Yidincisinde ḥayvānātuñ iy şāh
Ḳoya ervāḥını anlaruñ Allāh

7035 Sirāfīl ine ṣaḫrā üzre ol dem
Ala aġzına ṣūrı vü ura hem

7036 Diye iy cümle ölenler dirilüñ
İ ṭaġılmış bedenler hep dirilüñ

7037 Çürüyüben olanlar ḳara ṭopraḳ
Ṭuruñ imdi sizi daᶜ vet ider Ḥaḳ

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Şüphesiz, Rabb'in sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın.*" (Duhâ 93/5).
7032b müʾminlerüñ: müʾminlerüñdür SK.
7035a ṣaḫrā: ṣaḫrā BY.
7035b vü ura: ura vü SK.
7037: AG'de der-kenar.
7037-7038: SK ve BY'de takdim-tehirli.

7038 İ ḳaṭ^{c} olanlar u hem yırtılanlar
Ki her eczāsı bir yirde ḳalanlar

7039 Ṭuruñ cānlaruñuza irüñ imdi
Ne ḳılduñuz cevābın virüñ imdi

AG 199b

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرٰى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ*

7040 Bu nev^{c} a çün Sirāfīl ura ṣūrı
Hemān ba^{c} ṣ eyleye ehl-i ḳubūrı

BY 220a

7041 İrişe tenlerine cümle cānlar
Bütün olup düzile hep bedenler

7042 Ezel ḫalḳ itdügi gibi anı Ḥaḳ
Girü cem^{c} ide cān vire muḥaḳḳaḳ

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى إِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ** وَ قَالَ إِنَّهُ عَلٰى رَجْعِهِ لَقَادِرٌ*** وَ قَالَ وَاَنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَاَنَّ اللهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ****

7043 Çıḳara cānları çün ṣūrdan ol şāh
Müvekkel ḳoya her birine Allāh

İÜ 228a

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ*****

7044 Gire tenlü tenine her birisi
Yirin bula uvaġı vü irisi

7045 Ḳamu bir demde ṭura yirlerinden
Çıḳalar yiryüzine gürlarından

7038b bir: − SK.
7039a irüñ: girüñ SK.

* kemā ḳāle'llāhü: ḳāle SK, kemā ḳāle BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Sonra ona bir daha üflenir, bir de bakarsın onlar kalkmış bekliyorlar.*" (Zümer 39/68).

** kemā: − SK; ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Şüphesiz O, başlangıçta yaratmayı yapar, sonra onu tekrarlar. O, çok bağışlayandır, çok sevendir.*" (Burûc 85/13-14).

*** ve ḳāle: ve ḳāle ^{c} aleyhi's-selām SK. || "Ve (Cenab-ı Hak) şöyle buyuruyor: *Şüphesiz Allah'ın onu, öldükten sonra tekrar diriltmeye de gücü yeter.*" (Târık 86/8).

**** SK'de yok. || "Yine (Cenab-ı Hak) şöyle buyuruyor: *Çünkü kıyamet muhakkak gelecektir. Onda hiçbir şüphe yoktur ve şüphesiz Allah kabirdeki kimseleri diriltecektir.*" (Hac 22/7).

***** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Herkes beraberinde bir sevk edici, bir de şahitlik edici (melek) ile gelir.*" (Kâf 50/21).

7046 Velīkin vireler her cāna nūrı
Ki nūrına göre ola sürūrı

SK 192a 7047 Kime gün gibi ay gibi kimine
Ki kevkeb ü çerāġ gibi kimine

7048 Kiminüñ olmaya hīç nūrı anda
Meger kim gelmedi īmāna bunda

7049 Bu nevᶜ -ile bedenler hep dirile
Hem īmānına göre nūr virile

7050 Naẓar idüp göreler bu cihānı
Kim ifnā eylemiş Ḥaḳ cümle anı

7051 Yarılmış gökler ü yirler bozılmış
Girü yirine ġayrı yir düzilmiş

قَالَ تَعَالَى يَوْمَ تُبَدَّلُ الْاَرْضُ غَيْرَ الْاَرْضِ وَالسَّمٰوَاتُ وَبَرَزُوا لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ*

7052 Bu yirde bir rivāyet eylediler
Ḳıyāmet ᶜ āleminden söylediler

7053 Ki ol ḳırḳ yıl içinde cümle iy yār
Fenāda olısar ebrār u füccār

AG 200a 7054 O dem refᶜ ola küffāruñ ᶜ aẕābı
Çü ḥaşr ola girü göre ᶜ ıḳābı

BY 220b 7055 Diyeler kim uyardı uyḳumuzdan
Ki ḫāliṣ olmış-ıduḳ ḫavfumuzdan

7056 Diye ḥāfıẓ melekler ol dem anda
Ki Ḥaḳḳuñ vaᶜ desidür geldi bunda

7046a her cāna: herkese SK.
7047b ki kevkeb ü çerāġ gibi: çırāġ gibi kime kevkeb SK.
* ḳāle Taᶜ ālā: ḳāle İÜ, AG, kemā ḳāle Taᶜ ālā SK. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *O gün yer, başka bir yere, gökler de başka göklere dönüştürülür ve insanlar bir ve kahhar (her şeyin üzerinde yegâne hakim) olan Allah'ın huzuruna çıkarlar.*" (İbrâhîm 14/48).
7056b-7057b: SK'de takdim-tehirli.

7057 Didi hem bu güni mürseller anda
Ki ṣādıḳ oldılar uş şimdi bunda

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمٰنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ*

İÜ 228b

7058 Daḫı hem bir rivāyet eylediler
Bu sözi diye müʾminler didiler

7059 Ki bunlar görmeyeler vaḥşeti hīç
Ḳabirde yā ḥaşirde ir eger giç

7060 ᶜAmelde oldılar dünyāda ḫāliṣ
Girü ḳopduḳda ḳamu ola muḫliṣ

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ تَمُوتُونَ كَمَا تَعِيشُونَ وَ تُحْشَرُونَ كَمَا تَمُوتُونَ**

7061 Ḳopalar çün ḫalāyıḳ gürlarından
Ṭura her biri bir dürlü yirinden

7062 Ki yaᶜnī ne ᶜamel işlerse bunda
O ṣūretde ḳopısar girü anda

SK 192b

7063 Ḳopıncaḳ müttaḳīler maḥşerinden
Beşāşetle ṭuralar yirlerinden

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ***

7064 Kimine nāḳalar göndüre Bārī
Eyer altun zebercedden yuları

7057a güni: gün SK.
* İÜ ve AG'de 7056. beyitten hemen sonra; ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Şöyle derler: 'Vay başımıza gelene! Kim bizi diriltip mezarımızdan çıkardı? Bu, Rahman'ın vaat ettiği şeydir. Peygamberler doğru söylemişler.'*" (Yâsîn 36/52).
7059b yā: − SK.
** kemā: − SK; teᶜīṣūne: tebᶜuṣūne İÜ, AG. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz, nasıl ölürseniz öyle diriltilirsiniz.*" (Yılmaz, 2013: 641).
7062b ṣūretde: ṣūretle SK.
7063a ḳopıncaḳ: ḳopıcaḳ SK; maḥşerinden: maḥşerinde İÜ.
*** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *O gün birtakım yüzler vardır ki pırıl pırıl parlarlar. Gülerler, sevinirler.*" (Abese 80/38-39).
7064a-7065a göndüre: göndere SK.
7064a Bārī: ḥażret BY.

7065 Kimine göndüre atlar bineler
Varup cennet ḳapusında ḳonalar

7066 İki ḳanatlu ola bunlar anda
Binüp seyrān ideler anlar anda

7067 Gel imdi gör nedür bu yirde maᶜnī
Gele aᶜ māl-i ṣāliḥ anda yaᶜnī

7068 Binüp nice dilerse gele anda
Kimi nāḳa kimi at ola anda

BY 221a 7069 Be-ġāyet aḥsen-i ṣūretde ola
Ki hīç bilmedügi heyʾ etde ola

7070 Diye kimsin ki geldüñ Ḥaḳ ḳatından
Ki hergiz görmedüm ben senden aḥsen

AG 200b 7071 Diye kim işledüñ dünyāda ṭāᶜat
Ẕikir tesbīḥ u taḳdīs u ᶜ ibādet

7072 Ben olam kim bu nevᶜa düzdi Raḥmān
Senüñ tā destgīrüñ olam iy cān

7073 Bugün gönderdi bini saña Allāh
Bin üstüme iriş Mevlāña iy şāh

İÜ 229a 7074 Binüben gürlarından gide anlar
Tamāmet maḥşeri seyr ide anlar

كَمَا قَالَ تَعَالَى يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ اِلَى الرَّحْمٰنِ وَفْداً*

7075 Ḳopa mücrim olanlar gürlarından
Ḳabāḥatle ṭuralar yirlerinden

7066: − İÜ, AG.
7067b anda: eyde İÜ.
7069b heyʾ etde: heyʾ etle İÜ.
7072a olam: olvan SK.
7073b Mevlāña: Mevlāya SK; şāh: cān AG.
* İÜ ve AG'de 7076. beyitten hemen sonra; ḳāle: ḳāle'llāhü AG. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Allah'a karşı gelmekten sakınanları Rahmân'ın huzurunda bir elçiler heyeti gibi toplayacağımız gün…*" (Meryem 19/85).
7075a olanlar: olan SK.

7076 Ola tozlar tütünler yüzlerinde
Pür ola ġuṣṣa vü ġam özlerinde

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ*

7077 Ṭurıcaḳ gürları üstinde iy cān
Ḳalalar niçe biñ yıl şöyle ḥayrān

7078 Bir od göndüre ol dem bunlara Ḥaḳ
Süre maḥşer yirine hep muḥaḳḳaḳ

SK 193a 7079 Gide kim yüriyüp maḥşer yirine
Kimisi yüzi üstine sürine

7080 Dökilmiş yolına oddan dikenler
Anuñ üstine gide hep gidenler

7081 Ṣaḳınmaġ-içün anlar tenlerini
Yüzile defʿ ide dikenlerini

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ القِيَامَةِ ثَلَاثَةَ أَصْنَافٍ صِنْفًا مُشَاةً وَصِنْفًا رُكْبَانًا وَصِنْفًا عَلَى وُجُوهِهِمْ**

7082 Didiler yā resūla’llāh anlar
Nice yürür yüzi üzre gidenler

7083 Didi yürütmege ḳādir olan Ḥaḳ
Yüzi üzre yüridür girü el-ḥaḳ

BY 221b 7084 Gele çirkin ṣuratlu kimseler hem
Ḳoḳularından ürke cümle ādem

7076b özlerinde: özlerinden BY.

* İÜ ve AG’de 7054. beyitten hemen sonra; ḳāle’llāhü: ḳāle SK, BY. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *O gün nice yüzler de vardır ki, toz toprak içindedirler. Onları bir siyahlık bürür.*” (Abese 80/40-41).

7077a ṭurıcaḳ: ṭurınca SK, ṭurıncaḳ BY; gürları: gürlarından BY.

7080b gide hep: hep gide SK.

** “Hz. Peygamber aleyhi’s-selamın buyurduğu üzere: *Kıyamet gününde insanlar üç sınıf hâlinde haşredilecekler. Bir sınıf yaya, bir sınıf binekli ve bir sınıf da yüzleri üzerinde sürünerek.*” (Rudânî, 2011: VIII/524).

7085 Diye bildüñ mi bini eyde kim yoḳ
N’olaydı görmeyeydüm ola-dum yoḳ

AG 201a 7086 Diye fısḳ u fücūrı ki_eyledüñ sen
Ḫabīṯ a^{c} māl ki işlerdüñ olam ben

İÜ 229b 7087 Binerdüñ sen hevā atına anda
Bugün ben de binerem saña bunda

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَهُمْ يَحْمِلُونَ اَوْزَارَهُمْ عَلٰى ظُهُورِهِمْ اَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ*

7088 Buyurdı hem resūlu’llāh iy cān
Ḫalāyıḳ ḥaşr olısar cümle ^{c}uryān

7089 Anadan ṭoġma gibi cümle ādem
Ola başı ḳaba yalın ayaḳ hem

7090 Pes andan oḳıdı bu āyeti şāh
Ki Ḳur^{ɔ}ān içre buyurmışdur Allāh

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى كَمَا بَدَأْنَا اَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعْداً عَلَيْنَا اِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ**

7091 Didi pes ^{c}Āyişe iy şāh u sulṭān
Er ü ^{c}avret ḳopar çün cümle ^{c}uryān

7092 Erenler arasında ola ^{c}avret
Zihī şerm ü ^{c}aceb ālām u miḥnet

7093 Didi ġam çekme ol ḥāl içün iy cān
O dem ḥayretde olur cümle insān

7086a fücūrı: fücūr SK.
7086b işlerdüñ: işledüñ SK.
7087b ben de: bunda SK, BY; saña: ben de BY; bunda: ben de AG, SK.
* ḳāle’llāhü: ḳāle SK, BY. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *…bütün günahlarını sırtlarına yüklenerek… Dikkat edin, yüklendikleri günah yükü ne kötüdür!*” (En’âm 6/31).
7088b olısar: olıcaḳ SK.
7089b ḳaba: açuḳ İÜ, AG.
** ḳāle’llāhü: ḳāle SK. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *…Başlangıçta ilk yaratmayı nasıl yaptıysak -üzerimize aldığımız bir vaat olarak- onu yine yapacağız. Biz bunu muhakkak yapacağız.*” (Enbiyâ 21/104).
7091b ḳopar: − SK.
7093b olur: ola SK.

7094 Ne ᶜ avret er bilür ne ᶜ avreti er
Ki ḫavf içinde şol nevᶜ a olurlar

SK 193b

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ يَا عَائِشَةُ الْأَمْرُ أَشَدُّ مِنْ أَنْ يَنْظُرَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ*

7095 Didi var mı libās-ıla ḳopar cān
Didi kim enbiyā hem ehli iy cān

7096 Daḫı üç ay bütün oruç ṭutanlar
Bulardur ḥulle ṭon geyüp ḳopanlar

7097 Pes ol gün şol ḳadar ḫavf ola iy cān
Ki ġayruñ ḥālini bilmeye insān

BY 222a

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ**

Beyānu'l-Ḥaşr ᶜ ale'ş-Şuveri'l-Muḫtelife

7098 Didi bir gün Muᶜ āẕ iy şāh u sulṭān
Ḥaşir ḥālin beyān it bize iy cān

İÜ 230a 7099 Ki *yevme yunfeḫu fi'ṣ-ṣūri* dir Ḥaḳ
Bölük bölük gelürler dir muḥaḳḳaḳ

AG 201b 7100 Didi emr-i ᶜ aẓīm itdüñ suʾ āli
İşit imdi ne resme ola ḥāli

7101 Ki on bölük ḳopısar bunlar iy yār
On iki olmaġa daḫı ḫaber var

7102 Ola maymūn-ṣıfatda baᶜ żı anlar
Bu ṣūretde ola ḳoḳulayanlar

7094b olurlar: olalar SK, BY.

* "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Yâ Âişe! Haşr işi çok güçtür. İnsanların birbirlerine bakmalarına müsait değildir.*" (Müslim, 2014: VIII/383).

** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…İşte o gün onlardan herkesin kendini meşgul edecek bir işi vardır.*" (Abese 80/37).

7099a **Yevme yunfeḫu fi'ṣ-ṣūri** [feteʾ tūne efvācā(n)]: *"Bu, sûra üfürüleceği gün gerçekleşir ve siz bölük bölük gelirsiniz."* (Nebe' 78/18).

7099b gelürler: gelür SK.

7101a yār: cān İÜ, AG.

7101b iki: − SK; olmaġa daḫı: olmaḳlıġına SK; ḫaber var: ḫaberdān (?) İÜ, AG.

7103 Ola ḫınzīr ṣıfatlu baᶜ żı anda
Ḥarāmı āşikāre yirdi bunda

7104 Ḳopar ḳabrinden anda baᶜ żısı hem
Ḳarınları ola ṭaġlarca ol dem

7105 Ṭolu ḳarınlarında ᶜ aḳreb ü mār
Zekātın virmeyendür bunlar iy yār

7106 Dilin çiyneyiserdür baᶜ żı ādem
Ki ṣarḳmış ola dili gögsine hem

7107 İriñler aḳa aġzından bularuñ
Ki ürkeler yiyisinden bularuñ

7108 Bulardur oḳuyuban ṭutmayanlar
O ᶜ ilm-ile ᶜ ibādet itmeyenler

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ **اَشَدُّ النَّاسِ عَذَاباً يَوْمَ الْقِيَامَةِ عالِمٌ لَمْ يَنْفَعْهُ عِلْمُهُ***

7109 Ola baᶜ żı şu nevᶜ a ḥaşr olınca
Yüzi üstine yıḳıla ṭurınca

7110 Şu şarᶜ olmış gibi ḳalḳup yıḳıla
Olar bunda ribā yiyenler ola

SK 194a

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى **اَلَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبٰوا لَا يَقُومُونَ اِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ****

BY 222b

7111 Ola baᶜ żısı iki gözsüz anda
Ki ḥükm içinde cevr iderdi bunda

7112 Ṣaġır dilsüz ḳopa anda niçeler
Ki bunda girü ᶜ ucb-ile giçeler

7104a ḳopar: ḳopa AG; anda: andan SK.
7106b dili gögsine: gögsi diline İÜ, AG.

* ḳāle: ḳāle'n-nebiyyü AG; yevme'l-ḳıyāmeti: − SK, BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Kıyamet günü insanların azap bakımından en şiddetlisine maruz kalanı, ilmi kendisine fayda vermeyen âlimdir.*" (Celâleddîn es-Suyûtî, 2015: I/319).

** ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar…"* (Bakara 2/275).

7113 Ululıḳ Ḥaḳḳa maḫṣūṣ oldı ancaḳ
Ki sevmez bu ṣıfatlu olanı Ḥaḳ

İÜ 230b 7114 Ḳopa baᶜ żı ki geymiş cübbe ḳaṭrān
Bugün kibr-ile ẓulm iderdi çendān

7115 ᶜ Amelde daḫı ᶜ ucb u kibr iderdi
Ḥaḳ emrinüñ ḫilāfınca giderdi

7116 Ḳopa baᶜ żı ki ber-dār olmış ola
Ṭamu aġacına aṣılmış ola

AG 202a 7117 Bu ḫalḳı beglere ġamz eyler-idi
Ki ḳoḳulayuban remz eyler-idi

7118 Ḳopa baᶜ żı ṣaçıla cebhesinde
Ki bağlu ola ayaḳları anda

7119 Daḫı hem cīfeden artuḳ ḳoḳısar
İriñler ferclerinden hem aḳısar

7120 Bular şehvātına uyarlar-ıdı
Bu dünyāda zinā eylerler-idi

7121 Dimiş baᶜ żı rivāyet on iki hem
Beyān itmişdür anı aṣl-ı ādem

7122 Ḳopa elsüz ayaḳsuz baᶜ żı anlar
Bulardur ḳoñşusını incidenler

7123 Ḳopa baᶜ żı ki boġazı kesilmiş
Ḳamu aᶜ żā cirāḥāt-ıla ṭolmış

7124 Bulardur şol yalan şāhid olanlar
Daḫı her yirde söylerler yalanlar

7114a baᶜ żı ki: baᶜ żılar SK.
7117a eyler: ider SK.
7118a cebhesinde: cebhesinden İÜ, AG.
7119a cīfeden: cīfesinden İÜ, AG.
7120b eylerler: iderler BY.
7122a ḳopa: ḳopalar SK; elsüz ayaḳsuz baᶜ żı: yaᶜ nī elsüz ayaḳsuz BY.

7125 Velī çoḳ iḫtilāf itmişler anda
Ki envāᶜ -ıla ṣūret ḳopar anda

7126 Bu dünyāda namāzı ḳılmayanlar
Ki ḫınzīr ṣūretinde ḳopa anlar

7127 Daḫı baᶜ żınuñ aġzından aḳa ḳan
Ki beyᶜ üstinde söylerlerdi yalan

BY 223a 7128 Ḳopa baᶜ żı ki ḳarnı ṭopṭolu nār
Yetāmā mālını yirlerdi iy yār

SK 194b 7129 Ḳopa ḫamr eyleyenler anda yārā
Ola pes gözleri gök yüzi ḳara

7130 Öküz boynuzı gibi dişleri hem
Bu nevᶜ a ḳopısar ḫamr içen ādem

İÜ 231a 7131 Ṭuṭaḳları gögüslerine inmiş
Daḫı diller ḳarınlarına inmiş

7132 Hem inmiş ḳarnı uyluġında anuñ
Bu nevᶜ a ola ḥāli anda anuñ

7133 Daḫı hem baᶜ żılar ḥaşr ola anda
Cüẕām u hem baraṣ şekliyle anda

7134 Atasın u anasın incidenler
Bular ola bu ṣūretde gidenler

7135 Daḫı şol virmeyenler ḥaḳ şehādet
Bular dilsüz ḳoparlar anda elbet

AG 202b 7136 Bürāderᶜ ibret alġıl imdi bundan
Ṣaḳın kim çıḳmayasın şerᶜ izinden

7127a baᶜ żınuñ: baᶜ żısınuñ İÜ.
7131b diller: dilleri SK.
7132a uyluġında: uyluġına SK.
7133b şekliyle: şekl ola BY.
7134a atasın u anasın: atasını anasını İÜ, AG, atasın anasın BY.
7134b gidenler: gelenler BY.
7135b ḳoparlar: ḳopar SK, ḳopalar BY.

7137 Ṭarīḳın bekle saᶜy it Muṣṭafānuñ
Ki şāhı olasın iki cihānuñ

7138 Resūlu'llāhdan oldı rivāyet
Ḳopa bir ḳavm der-yevm-i ḳıyāmet

7139 Münevver yüzlü ola miṣl-i kevkeb
Büyük yılduz gibi berḳ uralar hep

7140 Ṣoralar neᶜ amel işlerdüñüz siz
Diyeler kim eẕān işitsevüz biz

7141 Hemān dünyā işini terk iderdük
Ṭurup ol demde āb-deste giderdük

7142 Girü ḥaşr ola bir ḳavm ol dem iy cān
Bularuñ yüzleri ṣan māh-ı tābān

7143 Bulara idicek sāᵓil ḫiṭābı
Bu nevᶜ-ile vire bunlar cevābı

7144 Eẕān oḳınmadın āb-dest alurduḳ
Namāzuñ vaḳtine ḥāżır olurduḳ

BY 223b 7145 Girü bir ḳavm ḥaşr olup geleler
Bular ḳamu güneş yüzlü olalar

7146 Ṣoralar kim zihī olduñuz aḥsen
Nice aᶜ māl ṣādır oldı sizden

7147 Ki sizi böyle gökçek ḳıldı Raḥmān
Cevāb idüp diye bunlar ki iy cān

İÜ 231b|SK 195a 7148 Varup mescidde ṭutarduḳ mekānı
Pes andan işidürdük biz eẕānı

7149 Bürāder idegör bu nevᶜa aᶜ māl
Ki yarın anda gökçek ola aḥvāl

7140a işlerdüñüz: işlediñiz SK.
7140b kim: ger SK, BY.
7141b demde: dem SK.
7147b Cevābında diyeler bunlar iy cān SK; ki: − BY.

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولَٰئِكَ الْمُقَرَّبُونَ*

7150 Didiler servere olduḳda sāᶜat
Nice maᶜlūm olur ol demde ümmet

7151 Didi ol dem ki müᵓminler ṭuralar
Ḥaḳ emriyle ferişteler varalar

7152 Sileler ṭoprağını başlarından
Velīkin gitmeye secde yirinden

7153 Melekler silmege ḳaṣd ide iy yār
Nidā ide bulara anda Cebbār

AG 203a

7154 Bilüñ ol ḳabr ṭoprağı degüldür
Bular secde_itdiler ol ṭoprаḳ oldur

7155 Alınlarında ḳaldı mescidinden
Seçilür küfr-ile dīn ehli andan

7156 Ṣırāṭa böylece varsunlar anlar
Bile hem cennete girsünler anlar

7157 Disünler bunlara her gören ol dem
Ḥaḳuñ ᶜubbādıdur ḫuddāmıdur hem

7158 Daḫı didi ki ḳopduḳda ḳıyāmet
Ola ġurr-ı muḥaccel anda ümmet

7159 Ki āb-dest ṣuyı iren yirleri hep
Münevver ola aᶜżāsı müretteb

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *(İman ve amelde) öne geçenler ise (Ahirette de) öne geçenlerdir. İşte onlar (Allah'a) yaklaştırılmış kimselerdir.*" (Vâkıa 56/10-11).
7150a olduḳda: ol demde SK.
7152: − SK.
7155b seçilür: seçile SK.
7155b küfr-ile dīn: dīn-ile küfr BY.
7158a ki: kim SK.

قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ اَتَعْرِفُنَا يَوْمَئِذٍ قَالَ نَعَمْ لَكُمْ سِيمَاءُ لَيْسَتْ لِأَحَدٍ مِنَ الْأُمَمِ تَرِدُونَ عَلَيَّ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ أَثَرِ الْوُضُوءِ*

Beyānu Arżi'l-Maḥşer ve Nüzūli'l-Melāʾike

BY 224a
7160 Gel imdi gör ki maḥşer yirin Allāh
Ne vech-ile düziser anda ol şāh

İÜ 232a
7161 Dimişler ehl-i tefsīr üç rivāyet
Biri bu kim gümişden ide ḥażret

7162 İkinci bu yiri giñide ol Ḥaḳ
Ki saḫtiyān ḳalıñlıġınca el-ḥaḳ

7163 Üçünci bu ki ider arż-ı beyżā
Naḳī ola hem ola rengi ᶜafrā

7164 Eşedd olmaya yaᶜnī anuñ aġı
Ḳızıla māyil ola ol bayaġı

SK 195b
7165 Bir etmek gibi ṭuta dest-i ḳudret
Nüzül gibi ki bulur ehl-i cennet

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ تَكُونُ الأَرْضُ يَوْمَ القِيَامَةِ خُبْزَةً وَاحِدَةً يَتَكَفَّؤُهَا الجَبَّارُ [بِيَدِهِ كَمَا يَكْفَأُ أَحَدُكُمْ خُبْزَتَهُ فِي السَّفَرِ] نُزُلًا لِأَهْلِ الجَنَّةِ**

7166 Buyurdı Sāhire diyü buña Ḥaḳ
Ḫalāyıḳ anda cemᶜ olur muḥaḳḳaḳ

7167 Günāh işlenmedi ol yirde yaᶜnī
Budur pes Sāhire dinmekde maᶜnī

---

* *"(Ashab) 'Ey Allah'ın Peygamberi! O gün bizleri tanıyabilecek misin?' diye sorduğunda Resulullah şöyle buyurdu: Evet! Zira sizin, ümmetlerden hiç kimsede olmayan bir simanız olacak. Abdest izinden dolayı yüzünüz, el ve ayaklarınız parlayarak yanıma geleceksiniz."* (Rudânî, 2011: VIII/547).
7165a ṭuta: ṭut da SK.
7165b bulur: bular SK.

** kemā: − SK; tekūnü: yekūnü SK, BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Kıyamet gününde yeryüzü tek bir ekmek gibi olacak. Sizler nasıl yolculuk için azık olarak ekmeğinizi hazırlıyorsanız, Yüce Allah da cennet ahalisi için işte bu ekmeği kendi eliyle hazırlayacak.*" (Rudânî, 2011: VIII/593-594).
7166a buña: aña SK.
7167b dinmekde: dimekde SK.

AG 203b

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ* وَ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى أَرْضٍ بَيْضَاءَ عَفْرَاءَ كَقُرْصَةِ النَّقِيِّ لَيْسَ فِيهَا عَلَمٌ [لِأَحَدٍ]**

7168 Çü cemᶜ ola ḫalāyıḳ maḥşerinde
Ḳala ḥayretde her biri yirinde

7169 Bu nevᶜa yiri ḳabż itdükde Raḥmān
Bu kez ḳabż eyleye gökleri sulṭān

7170 Baḳarken göklere ḫalḳ nā-gehānī
Perākende ide Ḥaḳ nā-geh anı

7171 Melekler cümlesi yire ineler
Bu ḫalḳı hep iḥāṭa eyleyeler

7172 Yidi gökler bu nevᶜ-ile ola hep
Melekler ine ṣaf ṭuta müretteb

7173 Yidi ṣaff olalar maḥşer yirine
İḥāṭa eyleyeler ins ü cinne

İÜ 232b

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَاءُ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلَٰئِكَةُ تَنْزِيلًا***

BY 224b

7174 Meleklerden ṣoralar ḫalḳ-ı ᶜālem
Sizüñle bile midür Rabbümüz hem

7175 Demidür kim görine bize sulṭān
ᶜİnāyetler irişe bize çendān

7176 Diyeler kim münezzeh bizden ol Ḥaḳ
Gelüp līkin göriniser muḥaḳḳaḳ

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY; ke-ḳurṣati'n-: ke-arżi'n- SK; en-naḳıyyi: − SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Birdenbire kendilerini mahşerde buluverirler.*" (Naziât 79/14).

** "Ve Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Kıyamet gününde insanlar, has undan yapılan çöreğe benzeyen beyaz ve lekesiz, hiç kimseye ait bir işaretin olmadığı bir arazide haşredilecekler.*" (Rudânî, 2011: VIII/523).

7171a cümlesi: cümle SK.

7172b ṣaf ṭuta: ṣaf ṣaf BY.

7173b iḥāṭa: − SK.

*** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *O gün gök bulutlarla yarılıp parçalanacak ve melekler bölük bölük indirilecektir.*" (Furkân 25/25).

7175a kim görine bize: kim bize görine SK.

7177 Pes andan bir nidā ide münādī
Ḫalāyıḳ üstine yaᶜ nī ki Hādī

7178 Diye iy ins ü cin ḳavmi diñ imdi
Gögüñ bucaḳlarına ḳaçuñ imdi

7179 Daḫı yir bucaġına gizlenüñ siz
Gidecek yir bulursañuz gidüñ siz

7180 Nüfūr itmez bugün hīç kimse aṣlā
Meger fermān irüre Ḥaḳ Taᶜ ālā

SK 196a

قَوْلُهُ تَعَالَى يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اِنِ اسْتَطَعْتُمْ اَنْ تَنْفُذُوا مِنْ اَقْطَارِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ فَانْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ اِلَّا بِسُلْطَانٍ*

AG 204a 7181 Çü ḥaşr ola ḳamu cinn-ile ādem
İrişe Ādeme fermān ol dem

7182 Ṭur imdi ḳabrden z̲ürriyyet-ile
Ḳopar bunları baᶜ s̲-i cennet-ile

7183 Diye yā Rab nicedür baᶜ s̲-i cennet
Ne miḳdār ola yaᶜ nī ehl-i cennet

7184 Diye taḳsīm eyle her biñini
Alup git cennete biñde birini

7185 Ṭoḳuz yüz daḫı ṭoḳsan ṭoḳuzın ben
Ṭamuya göndürürem bil anı sen

7186 Pes ol dem aġarısar şaᶜ r-ı eṭfāl
Nisālar vażᶜ ide ḥamlini fi'l-ḥāl

İÜ 233a 7187 O dem ḥaml olmayısardur muḥaḳḳaḳ
Didi temş̲īl içün bu sözi ol Ḥaḳ

7180a nüfūr: nüfū̲r SK, BY.

* ḳavlühu Taᶜ ālā: kemā ḳāle SK, kemā ḳāle Taᶜ ālā BY. || "Bu Cenab-ı Hakk'ın buyruğudur: *Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin uçlarından bucaklarından geçip gitmeye gücünüz yeterse geçip gidin. Büyük bir güç olmadıkça geçip gidemezsiniz.*" (Rahmân 55/33).

7185a ben: − SK.

7185b göndürürem: gönderüben SK, gönderürem BY.

7188 Ger ol dem ḥāmile ᶜ avret olaydı
O ḳorḳudan yükini bıraġaydı

7189 Çün ol ḥāli buyurdı faḫr-ı ᶜ ālem
Ġırīv itdi ḳamu aṣḥāb ol dem

BY 225a

7190 Bularuñ ḥālini gördi peyem-ber
Tesellī itdi aṣḥābını server

7191 Ki her peyġam-beri gönderdi ḥażret
Öñince vardur elbet cāhiliyyet

7192 Bile kāfirleri hep ᶜ add ideler
Bu kez kāfirleri nāra yideler

7193 Biri müʾ min ḳalanı ola küffār
Bile Yeʾ cūc ü Meʾ cūc anda iy yār

7194 ᶜ Aded ger olmaz-ısa anda kāmil
Münāfıḳlar bile ᶜ add olısar bil

7195 Umaram ben baña fażl ide ḥażret
Ki ümmet ola rubᶜ -ı ehl-i cennet

7196 Ḳamu aṣḥāb tekbīr eylediler
Bu sözden cāna tebşīr eylediler

7197 Umaram didi girü anda sulṭān
Olasız s̱ülṣ̱-i ehl-i cennet iy cān

7198 Umaram didi hem raḥmet bulasız
Ki cennet ehlinüñ nışfı olasız

7199 Ḳamu tekbīr itdi anda aṣḥāb
Beşāret ḳıldılar bu söze aḥbāb

7190b aṣḥābını: aṣḥābın SK.
7191a peyġam-beri: peyġam-ber SK.
7195b ümmet ola rubᶜ -ı: rubᶜ ola ümmet SK.
7197: − SK.

AG 204b|SK 196b

7200 Didi hem gelesiz yevm-i ḳıyāmet
Pes anda cemᶜ olalar cümle ümmet

7201 Ḳamu ḫalḳ içre ola ümmetüm bil
Nitekim aḳ öküzde bir ḳara ḳıl

7202 Rivāyet bu-durur hem ehl-i īmān
Ki yüz yigirmi ṣaff olalar iy cān

7203 Muḥammed ümmeti seksen ola ṣaf
Ki şarḳdan ġarba deñlü ola her ṣaf

İÜ 233b

7204 Melek ṣaffı muḥīṭ ola hem anda
İne hem daḫı rūḥ-ı aᶜẓam anda

7205 Ḳanatların açup ṣaff ola iy cān
Yaluñuz ola bir ṣaff anda ol cān

7206 Ḳamu ḫalḳ anda ᶜuryān ṭurısardur
Ḥaḳ ol dem ḫulleler göndüriserdür

BY 225b

7207 Evel ḫˇod ḫulleler geymişdi server
Geye pes evvel İbrāhīm peyem-ber

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ أَوَّلَ مَنْ يُكْسَى يَوْمَ القِيَامَةِ إِبْرَاهِيمُ*

7208 Pes andan geydüreler enbiyāya
Hem andan geydüreler evliyāya

7209 Şehīdler geye andan cümle müᵓmin
Merātibce geyeler ins ü hem cin

7210 Niçe şehler ayaḳlarda ḳalalar
Pes ol gün cümlesi ᶜuryān olalar

7211 Meger anlar ki ᶜadl itmişdi bunda
Hem anlar daḫı ḫulle geye anda

7200b anda: andan SK; olalar: olasız BY.
7204b hem daḫı: ol demde SK, BY.
7207a ḫˇod: kim BY.
* "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Kıyamet günü peygamberlerden ilk elbise giydirilen kişi, İbrâhîm'dir.*" (Buhârî, 1988: X/4571).

7212 ᶜİbādet eylemişdi Ḥaḳḳa hem bol
Bu nevᶜa olsa maḳbūl olısar ol

7213 Neseb şehlıḳ ṣorılmaz anda hem māl
ᶜAmel ḫˇoş olsa ḫˇoş olur hem aḥvāl

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا اَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ*

Beyānu'l-Mevḳıf

7214 Gel imdi girü diñle bir ᶜaceb kār
Naṣīḥatdur saña key diñle iy yār

AG 205a 7215 Bilürsin kim ḳopısardur ḳıyāmet
Ḥaḳuñ emrinde eyle istiḳāmet

7216 Saña emr oldı envāᶜ-ıla aᶜmāl
Gerek emri ṭutasın ḥāl eger ḳāl

İÜ 234a|SK 197a 7217 Gel aᶜmāl üzre ḳāyim ol bugün sen
Selīm olġıl ḳıyāmet mevḳıfından

7218 O dem kim ḳopa ḳabrinden ḫalāyıḳ
Daḫı maḥşer yirine süre Ḫālıḳ

7219 Bulara elli mevḳıf olısardur
Ki her mevḳıfda biñ yıl ṭurısardur

7220 Ṭuralar elli biñ yıl şöyle ᶜuryān
Ayaḳ üstine ser-gerdān u ḥayrān

BY 226a 7221 Velī müˀminlere bir sāᶜat ola
Bular ᶜarş gölgesinde rāḥat ola

7222 Pes ol dem güneşe emr ide Raḥmān
İne bir mīl deñlü yire iy cān

7212b ol: ḳul SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Sûr'a üfürüldüğü zaman, (işte) o gün ne aralarında soy-sop yakınlığı kalacak ne de birbirlerini arayıp soracaklardır.*" (Mü'minûn 23/101).
7215a kim: − BY.
7216b emri: emrin SK.
7220b ayaḳ: ayaġı SK.

7223 Ola bu ḫalḳa bir mīl deñlü yaḳın
Eşedd eyleye ḫalḳuñ iḥtirāḳın

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمْ تُدْنَى الشَّمْسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْخَلْقِ حَتَّى تَكُونَ مِنْهُمْ كَمِقْدَارِ مِيلٍ*

7224 Ḥarāretden ḫalāyıḳ derleyeler
Aḳa yitmiş ẕirāᶜ anda aḳan der

7225 Ki herkes derleye aᶜ māli miḳdār
Derine ġarḳ ola ḥattā ki iy yār

7226 Ṭopuġa dek kimi kim dizine dek
Biline dek kimi kim ṣadrına dek

7227 Kiminüñ aġzına dek çıḳısar der
Buyurmışdur bu nevᶜ -ile peyem-ber

7228 Buyurdı girü hem sulṭān u sālār
Nidā eyleye ḳullarına Cebbār

7229 Diye kim ben size ḳıldum naṣīḥat
Size tā gelmeye bugün faẓīḥat

7230 Bugün ne bulduñuzsa ḫālüñüzden
Bilüñ irdi size aᶜ mālüñüzden

AG 205b 7231 Bulasız ḫayr ger ḥamd idesiz siz
Ki Ḥaḳ yolı size göstermişüz biz

İÜ 234b 7232 Yaramaz irişürse size ḫālet
İdüñ siz kendü nefsüñüz melāmet

* SK ve BY'de 7224. beyitten hemen sonra; ṣalla'llāhü ᶜaleyhi ve sellem: ᶜaleyhi's-selām SK, BY; mine'l-ḫalḳi: − İÜ, min-ḫalḳin SK; tekūne: yekūne SK, BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Kıyamet günü güneş, insanların üzerine öyle bir yaklaştırılır ki aralarında bir millik mesafe kalır.*" (Rudânî, 2011: VIII/526).
7224b anda aḳan: andan çıḳan SK.
7227a çıḳısar der: çıḳısardur İÜ, AG.
7231a ger: eger BY.

7233 Ki niçün Ḥaḳḳa ṭāᶜat ḳılmadum ben
Anuñ-çün bunda rāḥat olmadum ben

7234 Cehennemden çıḳa ol demde bir nār
Bülend ola vü muẓlim ola iy yār

SK 197b 7235 Dizi üzre düşeler ḫalḳlar ol dem
O nevᶜ -ile ḥisāba gideler hem

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَتَرٰى كُلَّ اُمَّةٍ جَاثِيَةً كُلُّ اُمَّةٍ تُدْعٰى اِلٰى كِتَابِهَا*

BY 226b 7236 Pes üç ḳısm eyleye ol nārı ḥażret
Anuñ biri ola maḥżā ḥarāret

7237 Birisi ẓulmet ola biri hem nūr
Ola müᵓminler ol nūr-ıla mesrūr

7238 Nidā eyleyeler bu ḫalḳa andan
Gelüp bunda ḳıyāmet ıssısından

7239 Bular üç ḳısm olup irişe iy yār
Ḥarāret ḳısmına irişe küffār

7240 Münāfıḳlar ola ẓulmetde ol dem
Ola pes müᵓminīne nūr her dem

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اِنْطَلِقُوا اِلٰى ظِلٍّ ذِي ثَلٰثِ شُعَبٍ لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ اِنَّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ** [

7241 Negāhin cümle ḫalḳ baḳup göreler
Melekler götürüp ᶜarşı geleler

7242 Melekler çignine alup geliser
Bugün dörtdür yarın sekiz olısar

7235a ḫalḳlar: ḫalḳ İÜ, AG, BY.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *O gün her ümmeti diz çökmüş görürsün. Her ümmet kendi kitabına çağrılır.*" (Câsiye 45/28).
7238b gelüp: gelüñ SK, BY.
7240: − SK.
** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Üç kola ayrılmış gölgeye gidin ki, o ne gölgelendirir ne de alevden korur. Şüphesiz cehennem, [her biri saray büyüklüğünde] kıvılcımlar saçar.*" (Mürselât 77/30-32).

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ*

7243 Her adımda melekler kim gide yol
Ala yigirmi biñ yıllıḳ yolı ol

İÜ 235a|AG 206a 7244 Şol aḳ yire kim olmışdı beyānı
Getürüp ol yire ḳoyalar anı

7245 Ḫalāyıḳ enbiyādan ġayrı ḳamu
Görüp ᶜarşı çekeler cümle ḳorḫu

7246 Bu nevᶜa gideler arż-ı ḥisāba
Kime ferḥān u kim düşe ᶜazāba

7247 Ḳamu müᵓminlerüñ öñince server
Çeküben gide bunları peyem-ber

7248 Zebānīler irişe ol yire hem
Ḳamu kāfirleri bend ide muḥkem

7249 Yüzi ḳara gözi göḳ ola yarın
Ola her birine şeyṭān muḳārin

7250 Yüzi üzre bıraġup süriserler
Hem oddan maṭraḳ-ıla urısarlar

BY 227a 7251 Ḥisābuñ yirine çün vara bunlar
Tamām ḳırḳ yıl ayaġın ṭura bunlar

7252 Ne yimek yiyeler ne içeler ṣu
Ki ḫayrān eyleye anları ḳorḫu

SK 198a 7253 Rivāyet İbni ᶜAbbās eyleyüpdür
Bu yirde bir ᶜacāyib söz diyüpdür

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *O gün Rabb'inin arşını, bunların da üstünde sekiz taşıyıcı taşır.*" (Hâkka 69/17).
7244a yire: yiri SK, BY.
7245b cümle: küllī BY.
7247a server: − SK.
7248a irişe: irişeler SK.
7249: − SK.
7251a yirine: birine BY.
7253b söz: sözi İÜ, AG; diyüpdür: dimişdür SK.

7254 Didi ol gün ki ṭura arż-ı maḥşer
Ḫalāyıḳ cemᶜ ola anda ser-ā-ser

7255 Nidā eyleye ol dem bir münādī
ᶜ İnāyet eyleye yaᶜ nī ki Hādī

7256 Kerem ehli ḳamu ṭursun diyeler
Ḥisābsuz cennete varsun diyeler

7257 Ṭura şunlar ki taḥmīd itdi dāyim
Dün ü gün oldı Ḥaḳ ẕikrinde ḳāyim

7258 Ki yaᶜ nī giñliginde ṭarlıġında
Ḥaḳı ẕikr itdi her ḳandaysa anda

7259 Buları cennete göndüreler hep
İrişeler muṭahhar hem muṭayyeb

7260 Nidā eyleye girü bir münādī
Ki tebşīr eyleye *ḫayru'l-ᶜibād*ı

İÜ 235b 7261 Diye ehl-i kerem kimdür ki bu dem
Ṭurup gelsün ki gide ġuṣṣa vü ġam

7262 Ṭura ol demde bir ḳavm-i münevver
Ki nefsi rāḥat itmezlerdi anlar

AG 206b 7263 Ki terk eylediler dünyā ḥużūrın
Ḳabūl eylediler ᶜ uḳbā ḥużūrın

7264 Dün ü gün naṣb olurlardı duᶜ āya
Ki tā bir gün irişeler rıżāya

7265 Ṭurup dünle ḳılurlardı teheccüd
Girü gündüz iderlerdi taᶜ abbüd

7260a bir: − SK.
7260b **ḫayru'l-ᶜ ibād**: bk. 5218b dipnot.
7264b rıżāya: ṣafāya İÜ, AG.
7265b gündüz: kendü SK.

7266 Döşege yaṣduġa yatmazlar-ıdı
Ḥaḳuñ ḫavfını unutmazlar-ıdı

7267 Umarlardı Ḫudānuñ raḥmetini
Daḫı hem ᶜizzetini vuṣlatını

BY 227b 7268 Ne kim Ḥaḳ virdi-se bunlara erzāḳ
Girü Ḥaḳḳ içün iderlerdi infāḳ

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى جَلَّ جَلاَلُهُ وَ عَمَّ نَوَالُهُ تَتَجَافٰى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفاً وَطَمَعاً وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ*

7269 Pes ol dem ṭuralar bunlar daḫı hem
Gide cümle behişte şād u ḫurrem

7270 Nidā eyleye anda girü tekrār
Diye ehl-i keremden daḫı kim var

SK 198b 7271 Ṭura anlar ki ẕākirlerdür elbet
Buları aldamaz beyᶜ u ticāret

7272 Daḫı biş vaḳte ḳāyimler-dururlar
Zekātın mālı olduḳda virürler

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللهِ وَإِقَامِ الصَّلٰوةِ وَإِيتَاءِ الزَّكٰوةِ**

İÜ 236a 7273 Pes ol dem maḥşerinden ṭura anlar
Ḳamu menzillerine ire anlar

7274 Girü ol dem ṭamudan çıḳa bir nār
Yüzin düşe görüben cümle füccār

7266b ḫavfını: ḫavfın SK.
7267a umarlardı: umardı SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY; celle celālühu ve ᶜamme nevālühu: − SK, BY; ᶜamme nevālühu: − AG. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere-O'nun şanı yücedir, O'nun lütuf ve ihsanı herkesi veya her şeyi şâmildir-: *Onlar, korkarak ve ümit ederek Rab'lerine ibadet etmek için yataklarından kalkarlar. Kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden de Allah için harcarlar.*" (Secde 32/16).
7269b gide: ki İÜ.
7270a anda girü: girü anda SK, BY.
** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…hiçbir ticaretin ve hiçbir alışverişin kendilerini, Allah'ı anmaktan, namazı kılmaktan, zekâtı vermekten alıkoymadığı birtakım adamlar…"*(Nûr 24/37).

7275 İki gözi ola daḫı lisānı
Feṣāḥat birle eyleye beyānı

7276 Diye üç ḳavme olmışam müvekkel
Ki_ola anlar mükellel hem müselsel

AG 207a 7277 Ḥaḳuñ bunlardan alam intiḳāmın
Kül idem bunlaruñ ᶜ ırżın u nāmın

7278 Şular kim dünyede cebbār olurdı
Ki ḫalḳuñ cebr-ile rızḳın alurdı

7279 ᶜ İnād iderdi Ḥaḳ sözi işitse
Ḫilāf-ı şerᶜ -idi her işi ki_itse

7280 Ḳamusın ṣaff içinden dire ol dem
Direr ḳuşlar nitekim yirde sūsem

7281 Ṭamuya döke elbet anları ol
İrişe çıḳup ol demde giri ol

7282 Diye şol kimseler-çün gelmişem ben
Ki Allāh u resūl incindi andan

BY 228a 7283 Ḥaḳuñ emrini yaᶜ nī ṭutmadı ol
Daḫı nehy itdügin terk itmedi ol

7284 Ḥudāyı hem resūli ḳıldı tekẕīb
Ḥaḳ istemedügine itdi terġīb

7285 Ṣufūf içinden anları daḫı hem
Dirüben ṭamuya döke hemān-dem

7277a bunlardan: bunlar SK.
7278a dünyede: dünyāda SK.
7279a Ḥaḳ: her SK.
7280a dire: direm SK.
7280b ḳuşlar: şunlar BY; sūsem: sīsem AG, SK.
7281a elbet: iltüp SK, BY.
7281b giri: girü SK.
7283a emrini: emrin SK.
7285a içinden: içinde SK.

7286 Üçünci kim çıḳa maḥşer yirine
Görüp düşe ḫalāyıḳ birbirine

7287 Diye kim ḳanı ol ṣūret düzenler
Ki yaᶜ nī düzüben ṭapardı anlar

7288 Puta ṭapanları cemᶜ ide ol dem
Ḳamu ṣūret yazanları daḫı hem

SK 199a 7289 Ṭamuya döke ḳamusın bularuñ
Yıḳup yaḳa için ṭaşın bularuñ

İÜ 236b 7290 Pes andan bir nidā eyleye Sübḥān
İşide hep melek cinn-ile insān

7291 Yidi ḳavme ide anda beşāret
Diye ᶜ arş sāyesinde oluñ elbet

7292 Ki ġāyet ıssıdur arż-ı ḳıyāmet
Gelüp olsun bular sāyemde rāḥat

7293 Ki andan ġayrı yoḳdur sāye bunda
Varup tā kimse rāḥat ola anda

7294 Yidinüñ birisi sulṭān-ı ᶜ ādil
Ki ᶜ adl iderdi Ḥaḳ ḳullarına bil

7295 Birisi ol yigit ki_iderdi ṭāᶜ at
Kim andan ḫālī olmazdı bu ḥālet

AG 207b 7296 Daḫı şol birbirine ḥubb idenler
Ḥaḳ içün itdilerdi ḥubbi anlar

7297 Biri oldur ki ide zühdi ḳānūn
Ṭaleb ide anı ḥüsn issi ḫātūn

7298 Diye ben ḳorḳaram ḥażretden iy māh
Ḳabūl itmez yaramaz fiᶜ li Allāh

7292b rāḥat: elbet SK.
7293a ki: kim BY.
7295: BY'de der-kenar.
7297b ide: ḳıla SK, BY.

7299 Biri oldur Ḥaḳı ẕikr ide her-gāh
Aḳıda gözyaşın *min-ḫaşyeti'llāh*

7300 Biri hem bu ki ide ḫayr u iḥsān
Ḳıla maḫfī be-ġāyet ḫayrın ol cān

BY 228b 7301 Ki ḥattā virdügini ṣaġ elinden
Ṭuta maḫfī ol emri ṣol elinden

7302 Biri ol ki_ide mescidde namāzı
İde hem Ḫālıḳa anda niyāzı

7303 Çü mescidden çıḳuban gide ol yār
Ola mescidde cān u gönli her-bār

7304 Ki vaḳt olsa girü gelsem diye ol
Namāz ecli içün ġamlar yiye ol

سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللَّهُ تَعَالَى فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لاَ ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ إِمَامٌ عَدْلٌ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ [وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي المَسَاجِدِ] **وَرَجُلاَنِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ** [اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لاَ تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ] *

İÜ 237a 7305 Rivāyet daḫı oldı Muṣṭafādan
Mürüvvet menbaᶜ ı kān-ı vefādan

7306 Nidā eyleye girü Ḥaḳ Taᶜ ālā
Ki şefḳat ide ḳullarına Mevlā

7299b **min-ḫaşyeti'llāh**: *"…Allah korkusundan…"* (Bakara 2/74).
7300b ḫayrın: ḫayr SK.
7301b emri: − BY.
* İÜ ve AG'da bu hadis-i şerifle 7311. beyitten hemen sonraki hadisin ibareleri karıştırılmış. || fī ẓıllihī: Metinde "fī ẓılli ᶜ arşihī". || *"Yedi sınıf insan vardır ki, Allah kendi gölgesinden başka hiçbir gölge bulunmayan kıyamet gününde, bunları kendi arşının gölgesinde gölgelendirir: Âdil imam (yani devlet başkanı); Allah'a ibadet ederek temiz bir hayat içinde serpilip büyüyen genç; gönlü mescitlere sevgiyle bağlanmış olan namazlı kimse; Allah için sevişen ve bu sevgi ile birleşip, bu sevgi ile ayrılan iki kişi; ictimaî mevki sahibi ve güzelliği olan bir kadın tarafından çağırılıp da kadınlığını kendisine arz ettiğinde 'Ben Allah'tan korkarım.' cevabıyla karşılık veren er kişi; sağ elinin verdiği sadakayı sol eli duymayacak derecede gizli sadaka veren kişi; insanlardan tenha (boş) olarak Allah'ı anıp gözleri yaş döken takvalı kişi."* (Buhârî, 1987: III/1350-1351).
7305a daḫı oldı: oldı daḫı SK, daḫı oldur BY.
7305b vefādan: ṣafādan SK, BY.

SK 199b

7307 Diye üç dürlü ḳavme gelsün anlar
Ki ᶜ arşum sāyesinde olsun anlar

7308 Bugün yoḳ sāye ᶜ arşuñ ġayrı bunda
Kim ola ins ü cinn āsāyiş anda

7309 Biri āb-dest alanlar ḳış güninde
Ki nefs itmez ḳabūl ol ḥāli anda

7310 İkinci bu ki olsa leyl-i ẓulmet
Giderdi mescide ki_ide ᶜ ibādet

AG 208a

7311 Üçünci aç ṭoyuranlar benüm-çün
Gerek ᶜ arş sāyesinde ola bugün

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ **ثَلَاثَةٌ يُظِلُّهُمُ اللَّهُ تَعَالَى فِي ظِلِّ عَرْشِهِ يَوْمَ لاَ ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ الْمُتَوَاضِى فِى الْمَكَارِهِ وَالْمَاشِى اِلَى الْمَسْجِدِ فِى ظُلَمِ اللَّيْلَ وَ مُطْعِمُ الْجَايِعْ***

7312 Girü bir daḫı itdiler rivāyet
Ki buyurdı bize maḥbūb-ı ḥażret

7313 Ki cemᶜ olsa ḳaçan ol gün ḫalāyıḳ
Nidā ide bulara anda Ḫālıḳ

7314 Diye faẕl ehli ḳanı şāh-ı ᶜ ālem
Birez ḳavm anda ṭurup vara ol dem

7315 Buları cennete virbiye Allāh
Ḥisāb u hem ᶜ aẕāb olmadın ol şāh

7316 İricek cennete ṣora melekler
Ne kişisiz ki ḥāṣıldur dilekler

BY 229a

7317 Diyeler ki_itse ẓālim bize cevri
İderdük ẓālimüñ ẓulmine ṣabrı

7308a bunda: bunuñ İÜ, anda BY.

* ḳāle ᶜ aleyhi's-selām: − İÜ, AG, BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Şu üç kişiyi Allah, kendi gölgesinden başka hiçbir gölgenin olmayacağı günde arşının gölgesinde gölgelendirecektir: Zorlukta (soğuk günlerde) abdest alan, gecelerin karanlığında mescide yürüyen ve açları doyuran.*" (Kaynak bulunamadı).

7315: − SK, BY.

İÜ 237b

7318 Girü ᶜafv eyler-idük anlara biz
Dögüp hem sögüp incidenlere biz

7319 Diyeler kim sizüñdür cennet imdi
Girüñ cennetde oluñ rāḥat imdi

7320 Nidā ire girü Ḥaḳ ḥażretinden
Ki ehl-i ṣabr olan ṭursun yirinden

7321 Ṭurup bir ḳavm irişe cennete hem
Melekler ṣoralar bunlara ol dem

7322 Diyeler ṣābir-idük şiddetinde
Ki Ḥaḳḳuñ ṣabr iderdük ṭāᶜatinde

7323 Maᶜāṣīden daḫı ṣabr itdük elbet
Daḫı ṣabr itdük irdükde muṣībet

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اِنَّمَا يُوَفَّى AG 208b الصَّابِرُونَ اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ*

7324 Diyeler cennet oldı size Meᵓvā
Nidā eyleye girü Ḥaḳ Taᶜālā

SK 200a

7325 Benüm-çün ḳanı idenler maḥabbet
Ki dünyāda ḳılurlardı meveddet

7326 Ṭurup bir ḳavm sürᶜatle irişe
Ferişteler bularuñla görişe

7327 Suᵓāl itdükde vireler cevābı
Bize Ḥaḳḳ eylemişdi feṯḥ-i bābı

7328 Ki bir kimseye itdükde maḥabbet
Olurdı Ḥaḳḳ içün bizde meveddet

7318a anlara: anları SK.
7319b cennetde: cennete SK.
7320a ire: ide İÜ.
7320b ki: kim BY.
7322a diyeler ṣābir: diye ṣābirler SK; şiddetinde: şiddetinden İÜ.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Sabredenlere mükâfatları elbette hesapsız olarak verilir.*" (Zümer 34/10).

7329 Daḫı beẕl eyler-idük Ḥaḳḳ içün hem
Görürdi hem ṣadāḳat cümle ᶜ ālem

7330 Melekler diyeler cennet sizüñdür
Saᶜ ādet baḫt u hem devlet sizüñdür

7331 Pes andan ṣoñra vireler kitābı
Hem andan ṣoñra ideler ḥisābı

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى أَيْنَ الْمُتَحَابُّونَ بِجَلَالِي الْيَوْمَ İÜ 238a أُظِلُّهُمْ فِي ظِلِّي يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلِّي *

BY 229b **Beyānu Livāʾ i'l-Ḥamd** **

7332 Gel imdi diñlegil cān u göñülden
İşit bir söz diyeyin semᶜ uña ben

7333 Gör imdi girü maḥbūb-ı İlāhī
Ki ᶜ uḳbānuñ olısar pādişāhı

7334 Nitekim dünyede şāh-ıdı ol cān
Girü hem olısar ᶜ uḳbāda sulṭān

7335 Şu vaḳtin kim ḳopa yevm-i ḳıyāmet
Ḫalāyıḳ ḥaşr ola cümle tamāmet

7336 Gele ol gün resūl-i şāh-ı ᶜ ālem
Livāʾ ü'l-ḥamdi götürmiş ola hem

7337 Kim anuñ ṣancaġı ol olısardur
Elinde götürüben geliserdür

7329b görürdi: görür AG.

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Sırf azamet ve rızam için sevişenler nerede? Onları gölgemden başka gölge olmayan bir günde (Arş'ımın gölgesinde) barındırır, himaye ve ikram ederim.*" (Aliyyü'l-Kârî, 1963: 39-40).

** beyānu: der-beyānu BY; SK'de başlığın yanında der-kenar olarak "*Lā ilāhe illa'llāh Muḥammedün resūlu'llāh bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm el-ḥamdü li'llāhi Rabbi'l-'ālemīn naṣrun mine'llāhi ve feṭḥun ḳarīb ve beşşiri'l-müʾminīn yā Muḥammed yā ᶜAlī*" ibareleri kayıtlıdır.

7334a dünyede: dünyāda SK.

7335a vaḳtin kim ḳopa: vaḳt kim ola SK.

7335b ḥaşr ola cümle: cümle ḥaşr ola SK, BY.

7336b ola hem: ol dem SK.

AG 209a[*]

7338 Didiler bir gün iy sulṭān u sālār
Bize vaṣf it livāʾ ü’l-ḥamdi iy yār

7339 Didi biñ yıllıḳ anuñ uzunıdur
Hem anuñ biş yüz yıllıḳ inidür

7340 Başı yāḳūt-ı aḥmerdür livānuñ
Daḫı hem sīm-i ebyaż ḳubbesi_anuñ

7341 Daḫı hem nūrdan üç şuḳḳası var
Olur pes sāyesinde cümle ebrār

7342 Biri maşrıḳda vü maġribde biri
Daḫı dünyā gögi altında biri

SK 200b

7343 Yazılmış üç saṭır üç şuḳḳasında
Ki her saṭr uzunı biñ yıllıḳ anda

7344 Livāʾ ü’l-ḥamdi bu vaż[c] a didiler
Bu nev[c] -ile anı naḳş eylediler

İÜ 239a[**]**|AG 209b| BY 230a**[***]

7345 Ḳaçan kim ḥaşr ola yevm-i ḳıyāmet
Livāʾ ü’l-ḥamd elümde ola elbet

7346 Cemī[c] -i enbiyā vü evliyā hem
Olalar ṣancaġum altında ol dem

7347 Daḫı yitmiş biñ ola ṣancaḳ anda
Ola ṣaf ṣaf ferişteler dibinde

7348 Ki yitmiş biñ ṣaf ola her [c] alemde
Ola her ṣaffı biş yüz biñ o demde

---

[*] AG’de bu sayfada livâü’l-hamd tasviri bulunmaktadır.
7339b uzunıdur: uzunı İÜ.
7340b hem: − SK; ḳubbesi: ḳabżası SK, BY.
7343b her: − SK; yıllıḳ: yıllıḳdur SK.
[**] İÜ 238b sayfası boştur, büyük ihtimalle livâü’l-hamd tasviri için ayrılmıştır.
[***] BY 230a sayfasında livaü’l-hamd tasviri bulunmaktadır.
7345a kim ḥaşr ola: ḥāżır ola SK.
7347a biñ: − SK.

BY 230b

7349 Ḳamu tesbīḥ u taḳdīs ide yeksān
Livā dibinde ola ehl-i īmān

7350 Daḫı on ṣancaḳ ola ol gün anda
Ola her biri bir aṣḥāb elinde

7351 Biri Bū Bekr elinde ola iy yār
Ola ṣıddīḳlar anda ne kim var

7352 Livāʾ-i ʿadl ola ʿÖmmer elinde
Ḳamu cemʿ olalar ʿādiller anda

7353 Ḥayā sancaġını götüre ʿOṯmān
Ḳamu ehl-i ḥayā cemʿ ola iy cān

7354 ʿAlīde ola anuñ biri elbet
Ki_ola ehl-i seḫā ehl-i mürüvvet

7355 Muʿāẕ elinde ola bir ʿalem hem
Pes anda cemʿ ola ʿālimler ol dem

7356 Götüre birini Kaʿb oġlı Übbā
Ḳamu muḳrīler ol ṣancaḳda ola

7357 Ola Ḥamza elinde biri iy cān
Ḳatında cemʿ ola cümle şehīdān

7358 Bilālüñ ola bir ṣancaḳ elinde
Müʾeẕẕinler ḳamu cemʿ ola anda

7359 Ṭuta birin Ebū Ẕerr-i Ġıfārī
Ola dervīşler hep anda varı

7360 Ebū Derdā ṭuta bir ṣancaḳ anda
Ḳamu cemʿ ola yoḫsullar ḳatında

7349a tesbīḥ u taḳdīs: taḳdīs ü tesbīḥ SK.
7349b ola: ola hem SK.
7356b muḳrīler: muḳrī SK; ola: iy ata SK.
7357b ola: olalar BY.

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمَامِهِمْ*

İÜ 239b|SK 201a

7361 Bu şancaḳlar ki cemᶜ olurlar anda
Livāʾ ü'l-ḥamdüñ ola sāyesinde

7362 Pes andan ṭurısar dīvān-ı şāhī
Ki icrā ola ḥükm-i pādişāhī

AG 210a

Beyānu Mecīʾ i Cennet ve Mecīʾ i Cehennem**

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ*** قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لَهَا سَبْعُونَ أَلْفَ زِمَامٍ مَعَ كُلِّ زِمَامٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يَجُرُّونَهَا****

BY 231a

7363 O dem kim cemᶜ ola cümle ḫalāyıḳ
Girü emr eyleye ol demde Ḫālıḳ

7364 Ḳoyalar cenneti ṣaġında ᶜarşuñ
Daḫı hem ṭamuyı ṣolında ᶜarşuñ

7365 Diye Rıḍvāna ḳıl cennātı tezyīn
Ki müʾminler görüben ide taḥsīn

7366 Bezensün taḫt u köşk ü ḥūr u ġılmān
Müheyyā ide pes cennātı Rıḍvān

7367 Diye Cibrīle hem vaḳt oldı kim ben
Ki alam intiḳāmı ᶜāṣīlerden

7368 Var imdi di zebānī küllī bilsün
Aluban ṭamuyı bu yire gelsün

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, işāru BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Bütün insanları kendi önderleriyle birlikte çağıracağımız günü hatırla.*" (İsrâ 17/71).
7361a kim: − SK.
7361b livāʾ ü'l-: livāʾ -i İÜ, AG, BY.
7362b ḥükm-i pādişāhī: anda ḥükm-i şāhī SK.
** mecīʾ i (2.): − BY.
*** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…cehennem getirildiği zaman…* (Fecr 89/23).
**** "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Kıyamet gününde cehennem, yetmiş bin bağı olduğu hâlde getirilecek ve yanında her bir bağdan kendisini çekip sürükleyen yetmiş bin melek olacaktır.*" (Rudânî, 2011: VIII/575).
7363a kim: ki SK; cümle: anda BY.
7367b ki: kim SK, BY.

7369 Cehennem çün işide bu ḫiṭābı
Be-ġāyet ḫavf-ıla vire cevābı

7370 Diye n'oldı ᶜaceb binüm günāhum
ᶜAẕāb itmek-içün mi_oḳur ilāhum

7371 Diyeler kim Ḥaḳuñ çoḳdur ᶜadūsı
Bugün cemᶜ oldı maḥşerde ḳamusı

7372 Diler Ḥaḳ kim yaḳa anları nāra
Senüñle intiḳām ide bulara

7373 Zebānīler ḳamu cemᶜ ola anda
Göreler anı gümiş ṣūretinde

7374 Ṭaḳalar aña yitmiş biñ yuları
Ki oddan yaradılmış cümle varı

İÜ 240a 7375 Ki her birinde yitmiş biñ zebānī
Bu nevᶜ -ile ṭutup çekeler anı

7376 Ki biñ yıllıḳ yaḳın geldükde iy şāh
Cehennem boşanup ḳıjġura nā-gāh

7377 Gele ḫattā ki biş yüz yıl ḳadar yol
Yaḳın ola bu ḫalḳa ol ḳadar ol

SK 201b 7378 Negāhin ḳıjġura vü kükreye ol
Faṣīḥ elfāẓ-ıla söz söyleye ol

AG 210b 7379 Diye ol kim yidi rızḳını Ḥaḳḳuñ
Dönüben gözledi ġayrını Ḥaḳḳuñ

BY 231b 7380 Ya şunlar kim benem didi cihānda
Ki ḳıldı tañrılıḳ daᶜ vāsın anda

7381 Ḳamusınuñ yaḳam ben ᶜırż u nāmın
Ḥaḳuñ bulardan alam intiḳāmın

7371b cemᶜ oldı maḥşerde: maḥşerde cemᶜ oldı SK.
7376b ḳıjġura: ḳızġura SK, ḳıcġura BY.
7378a ḳıjġura: ġışġıra İÜ, AG.

7382 Hem ol biş yüz yıl ıraḳdan cehennem
Ḳıġılcımlar tütünler ṣaça ol dem

7383 Pes ol dem Māliküñ çaġırmasından
Cehennemde zebānī ṣayḥasından

7384 Cehennem odınuñ kükreşmesinden
Daḫı zencīrler çaġşaşmasından

7385 Dürile maḥşer ehlinüñ ḳulaġı
Yüzi üzre dökile cümle ṭāġī

7386 Rivāyetdür meger kim Kaᶜ bü'l-Aḥbār
Naṣīḥat eyler-idi ḫalḳa her-bār

7387 ᶜÖmer didi bizi taḫvīf eyle
Ki yaᶜnī ṭamuyı taᶜrīf eyle

7388 Didi ol dem ki ḳıjġura cehennem
Ḳamu ḳorḫuya düşe cinn ü ādem

7389 Cemīᶜ -i enbiyā ṣıddīḳlar hem
Düşeler dizleri üstine ol dem

7390 Eger yitmiş nebīce ol gün anda
Olaydı ḫayr i Ḫaṭṭāb oġlı sende

7391 Diyeydüñ kim ḫalāṣ olımazam ben
Aña göre ḳıyās it ol güni sen

İÜ 240b

7392 Hem ol gün enbiyā vü evliyā hem
Diye *nefsī* vü *nefsī* cümle ᶜālem

7393 Aşılup ᶜarşa Ādem eyde kim ben
Bugün Hābili senden dilemezven

7383b: AG'de der-kenar.
7384: AG'de der-kenar.
7385a dürile: dutıla SK.
7385b ṭāġī: varı BY.
7387a taḫvīf: taḥḳīḳ SK.
7387b ṭamuyı: dūzaḫı SK, BY.
7392b **nefsī-ümmetī** için bk. 2481b dipnot.

7394 Velīkin dilerem nefsümi iy yār
Cehennemden kerem ḳıl bini ḳurtar

7395 Ḫalīl ol gün diye İsmāʿīli ben
Dilemezven velī nefsüm dilerven

7396 Diye Mūsā dimezven ḳardaşumı
Bugün tek ḳurtaraydı Ḥaḳ başumı

SK 202a|BY 232a 7397 Diye ʿĪsā ki māder dimezem ben
Beni tek Ḥaḳ ḫalāṣ eyleye andan

AG 211a 7398 Bu kez ol ʿāleme sulṭān Muḥammed
Ḳamu derdlülere dermān Muḥammed

7399 Diye yā Rab gerekmez vālideynüm
Daḫı hem Fāṭıma ol nūr-ı ʿaynum

7400 Ḥüseyn-ile Ḥasenden giçerem ben
Velīkin ümmetümi dilerem ben

7401 Gerekmez nefsümi ümmet gerekdür
Ḫudāyā ümmete şefḳat gerekdür

7402 İşidüp bu sözi anda cehennem
Dönüben Mālike söyleye ol dem

7403 Bugün nefsini ṣaḳlar cümle benden
O kimdür ḳorḳmaz ol bir z̲erre benden

7404 Diye kim ol Muḥammed Muṣṭafādur
Ḥabīb-i Ḥaḳ-durur hem müctebādur

7394b ḳıl: − BY.
7396a dimezven: dilemezven SK.
7396b tek: dek BY.
7397a dimezem: dimeyem SK, BY.
7397b tek: dek AG, BY; Ḥaḳ: − SK.
7399b ol: ki_ol SK.
7402a anda: andan BY.
7403b o kimdür: öñümde İÜ, AG.
7404b Ḥaḳ-durur: Ḥaḳdur SK.

7405 Ne bāki var anuñ senden ya benden
Şefāᶜ at isterüz biz daḫı andan

7406 Dönüp ṭamu münācāt ide Ḥaḳḳa
Ki yaᶜ nī ᶜ arż-ı ḥācāt ide Ḥaḳḳa

7407 Diye yā Rab ḫalāṣ eyle beni sen
Muḥammedden daḫı hem ümmetinden

7408 Bularuñ ḥarr u berdinden İlāhī
Beni ḥıfẓ eyle luṭf it pādişāhī

İÜ 241a 7409 Diye Mālik ṭamuya kim ḫaber di
Nedür bu ümmetüñ ḥarrı vü berdi

7410 Diye ger ola-dı yazın ḥarāret
Bular ol demde iderdi ᶜ ibādet

7411 Budur berdi bularuñ ḳış güninde
Ḳatı ṣovuḳda āb-dest aldı anda

7412 Münevver olup irdiler ṣafāya
Ben ol nūrdan ṣığınurvan Ḫudāya

7413 Velī vardur Nevāvīden rivāyet
Kim ol ḳılmış peyem-berden ḥikāyet

BY 232b 7414 Ḳaçan ḥaşr ola bu maḫlūḳ iy yār
Cehennemden çıḳa ṭaġlar gibi nār

7415 Hücūm eyleye ḫalḳ üstine nā-gāh
Ḫalāyıḳ aġlaşuban ḳılalar āh

SK 202b 7416 Anı defᶜ itmege ḳaṣd ide server
Velīkin ḳādir olmaya peyem-ber

AG 211b 7417 Nidā ide dönüp Cibrīle ol dem
İriş yoḫsa göyündi cümle ᶜ ālem

7405a senden ya benden: senden benden SK; ya: yā BY.
7410a ola-dı: olaydı SK.
7410b ol: o SK.
7412b ṣığınurvan: ṣığınuram BY.

7418 Demidür iy ḳarındaş eyle himmet
V’eger-nī oda yandı cümle ümmet

7419 Çü bu feryādı ide ol melek-ḫū
Vire Cibrīl ol dem bir çanaḳ ṣu

7420 Ṣaça ol ṣuyı od üzre peyem-ber
Söyündüre anuñla odı server

7421 Dönüp Cibrīle ṣora faḫr-ı ᶜālem
Ne ṣudur bu ki dermān irdi bu dem

7422 Diye kim bu degüldür māᵓ-i cennet
Ḥaḳīḳat bil ki budur demᶜ-i ümmet

7423 Ḥaḳuñ ḫavfıyla ki_idelerdi āhı
Günāhın añup aġlarlardı gāhī

7424 Baña Ḥaḳḳ emr iderdi ol dem iy yār
Bularuñ gözi yaşın ṣaḳla zinhār

7425 Bil imdi gözyaşıdur ol ṣuyı sen
Ki Ḥaḳḳuñ ḫavfı-la dökildi gözden

İÜ 241b

7426 Gerekdür imdi çoḳ çoḳ aġlayasın
Günāhuñ añuban dil ṭaġlayasın

7427 Bilürsin cürme yoḳdur ḥadd ü pāyān
Gerek imdi ḳılasın dīde giryān

7428 Yöneldükde günāha nefs-i ẓālim
Neᶜ ālim bilür ol demde ne ḥākim

7429 Ne nāruñ ḫavfı ne Ḥaḳḳuñ ᶜıḳābı
Unudur hep ḥisābı vü kitābı

7419a bu: − BY.
7422a degüldür: deñlüdür İÜ.
7422b bil: bu SK.
7423b añup: añuban SK; aġlarlardı: aġlardı BY.
7426a çoḳ çoḳ: çoḳ İÜ.
7426b günāhuñ: günāhın AG.
7427b giryān: biryān SK.

7430 Gerekdür bārī her dem tevbe ḳılmaḳ
Añup ᶜ işyānını yanup yaḳılmaḳ

BY 233a 7431 Sebeb ola ola kim gözi yaşı
Ḫalāṣ ola oñılup baġrı başı

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيراً جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ*

7432 Bizi andan ḫalāṣ eyle İlāhī
Ki mücrim ḳullaruñ sensin penāhı

7433 Rivāyet İbni ᶜ Abbās itdi iy cān
Didi kim didi bir gün şāh u sulṭān

SK 203a 7434 O dem kim ḥaşre cemᶜ ola ḫalāyıḳ
Ḥisāb itmeye ḳırḳ yıl anda Ḫālıḳ

AG 212a 7435 Ola müᵓ minlere bir sāᶜ at ol dem
ᶜ Uṣāta miḥnet ü hem ġuṣṣa vü ġam

7436 Ḳamu başı ḳaba ᶜ uryān u biryān
Ḥarāretde ṭuralar şöyle ḥayrān

7437 Diyeler n'idelüm ne ḳılalum biz
Niçeye dek bu yirde olalum biz

7438 Ki bu ṭurmaḳlıġuñ gitdi ḳarārı
Naẓar ḳılmadı bize Ḥayy u Bārī

7439 Bugün götrilse bizden ġuṣṣa vü ġam
Ḳabūl itdükdi olursa cehennem

7440 Bize kim ola kim ide şefāᶜ at
Ki yaḳdı baġrumuzı bu ḥarāret

İÜ 242a 7441 Dirilüp varalar Ādem ḳatına
Şefāᶜ at istemeklik niyyetine

---

* ḳāle'llāhü Taᶜ ālā: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Artık kazandıklarının karşılığı olarak az gülsünler, çok ağlasınlar.*" (Tevbe 9/82).
7439a götrilse: götürile SK.
7441b istemeklik: itmeklik SK.

7442 Diyeler ḥadden aşdı derd-i miḥnet
Kerem ḳıl bize gel eyle şefāᶜ at

7443 Seni ḳudret eliyle düzdi Maᶜbūd
Meleklere seni hem ḳıldı mescūd

7444 Urup başuña tāc-ı ışṭıfāyı
Geyürdi hem libās-ı ictibāyı

7445 Atamuzsın bize eyle şefāᶜ at
Ki tā faẕl ide ortamuzda ḥażret

7446 Diye Ādem ki itmişem ḫaṭā ben
Nicesi eyleyem sizeᶜ aṭā ben

BY 233b 7447 Yime buġday didi ben yidüm anı
Gözüme şimdi tār itdüm cihānı

7448 Utanuramᶜitāb eyleye ḥażret
Varuñ Nūḥa ki_ide size şefāᶜ at

7449 Ki evvel mürsel itdi anı Allāh
Şefīᶜ ola ola kim size ol şāh

7450 Dirilüp varalar Nūḥuñ ḳatına
Anuñ da yüz uralar ḫıdmetine

7451 Diyeler kim şefīᶜ ol bize iy yār
Ola kim eyleye maḳbūl Cebbār

7452 Ki şeyḫu'l-mürselīn itdi seni Ḥaḳ
Ḳabūl ider senüñ sözüñi muṭlaḳ

SK 203b 7453 Diye ḳahr istedümdi ḳavmüme ben
Bugün ḫavf iderem ben daḫı Ḥaḳdan

7442b gel eyle: eyle gel BY.
7443a düzdi: dürdi SK.
7445b ortamuzda: ortamuzı BY.
7446b ᶜaṭā: şifā SK, BY.
7448a ᶜitāb: ḫiṭāb SK.
7450b ḫıdmetine: ḥażretine BY.

AG 212b

7454 Velīkin varuñ İbrāhīm ḳatına
Ḫalīl itdi Ḥaḳ anı ḥażretine

7455 Aña da yüz ura cümle ḫalāyıḳ
Şefāᶜ at ḳıl ki raḥm eyleye Ḫālıḳ

7456 Diye kim ne yüzüm var ḥażretinde
Ki ẓāhir oldı üç kiẕbüm ḳatında

7457 Ki ben *innī saḳīmün* didüm anda
Ḫalāṣ içün yalan söyledüm anda

İÜ 242b

7458 Biri bu hem ṣanemler ḳırduġumda
Büyügi işledi dimişdüm anda

7459 Didüm hem ᶜ avretüme ḳardaşumdur
Baña ḳorḫu viren bu üç işümdür

7460 Velī Mūsāya varuñ aña Allāh
Virüp Tevrīt Kelīm idindi ol şāh

7461 İrüp yüz uralar pes aña ol dem
Günāhın ᶜ arż ide Mūsā daḫı hem

7462 Diye kim ḳatl-i nefs itdümdi nā-ḥaḳ
ᶜ İtāb eyleye diyü ḳorḫaram Ḥaḳ

7463 Varuñ ᶜ Īsāya ki_oldur rūḥ-ı Allāh
Şefāᶜ at ide tā kim size ol şāh

BY 234a

7464 Varup ᶜ Īsāya bunlar zār u giryān
Diyeler ḳıl şefāᶜ at bize iy cān

7465 Diye kim ḳılmışam ben de ḫaṭāyı
Baña kāfirler itdi iftirāyı

7454b Ḫaḳ anı: anı Ḫaḳ İÜ, AG.
7455b ḳıl: eyle BY; raḥm: raḥmet SK.
7457a **İnnī saḳīmün**: "*…Ben hastayım…*" (Sâffât 37/88).
7458a ḳırduġumda: ḳılduġumda BY.
7460a aña: ki_aña BY.
7463b ol şāh: li'llāh SK.

7466 Anamı bini tañrı ṭutdı anlar
Bu nevᶜ a baña yük yükletdi anlar

7467 Velī varuñ Muḥammed ḥażretine
Yüz uruñ ol ḥabībüñ ḫıdmetine

7468 Bilüñ kim cümlemüzüñ ḫatmidür ol
Ḫudā ḳatında yoḳ andan ulu ḳul

7469 Günāhın mā-teḳaddem mā-teᵒ aḫḫar
Ḫudā ᶜ afv eyleyüben ḳıldı server

7470 Ḳamumuz umaruz andan şefāᶜ at
İrişüñ ḫıdmetine anuñ elbet

7471 Gelüp baña diyeler iy güzel ḫan
Kerem ḳıl derdümüze eyle dermān

SK 204a 7472 Şefāᶜ at eyle bize *yā ḥabībī*
Ṭapuñdur cümle derdlüler ṭabībi

AG 213a 7473 Diyem bugün benüm-durur şefāᶜ at
Şefīᶜ olam ki tā ḳurtıla ümmet

7474 Pes ol dem bir nidā ide münādī
Ki ḳanı Muṣṭafā ol nūr-ı Hādī

İÜ 243a 7475 Ḳanıya ümmeti gelsün dirilsün
Ḳamu ümmetden öñ bunlar ṣorılsun

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ **فَنَحْنُ الْاٰخِرُونَ الْاَوَّلُونَ*** يَعْنِى آخِرُ النَّاسِ فِى الدُّنْيَا وَ اَوَّلُهُمْ فِى الْحِسَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ**

7469b eyleyüben: eyleyüp SK.
7473a benüm-durur: benümdür SK.
7473b ki: − SK.

* ḳāle ᶜaleyhi's-selām: kemā ḳāle'n-nebiyyü ṣalla'llāhü ᶜaleyhi ve sellem İÜ; kemā ḳāle ᶜaleyhi's-selām AG, BY. || Bu hadis-i şerifin tam metni ve tercümesi şöyledir: نَحْنُ آخِرُ الْأُمَمِ، وَأَوَّلُ مَنْ يُحَاسَبُ، يُقَالُ: أَيْنَ الْأُمَّةُ الْأُمِّيَّةُ، وَنَبِيُّهَا؟ **فَنَحْنُ الْآخِرُونَ الْأَوَّلُونَ** "Peygamber (SAV) şöyle buyurdu: *Biz ümmetlerin sonuncusuyuz ve kıyamet günü hesabı görülecek olanların ilkiyiz. Kıyamet günü: 'Ümmî olan ümmet ve peygamberi nerededir?' denilir. Böylece bu ümmete öncelik verilir. Bu sebeple biz,* ***dünyaya gelişi bakımından sonuncu, cennete girmek bakımından da ilk olan ümmetiz.***" (İbni Mâce, 2008: II/724).

7476 Pes ol dem ümmetümi cemᶜ idem ben
Ḥisāb itmeklige alup gidem ben

7477 Ḫalāyıḳ yarılup yol eyleyeler
Görüben ümmetümi söyleyeler

7478 Diyeler kim neᶜ izzetdür ne şevket
Peyem-ber ulı yazmış hep bu ümmet

7479 Görüñ kim nice olmışlar münevver
Yaḳın olmış olalar hep peyem-ber

BY 234b

7480 Varuban irişem dergāha anda
Hemān secde_eyleyem Allāha anda

7481 Ḫaḳa tesbīḥ-ile temcīd idem ben
Şu nevᶜ -ile daḫı taḥmīd idem ben

7482 Ne benden öñdin anı eylediler
Ne benden ṣoñra hem eyleyiserler

7483 Diye Ḫaḳ kim ṭur imdi secdeden sen
Neyi kim ister-iseñ virürem ben

7484 Diyem yā Rabbi artur ᶜ izzetümi
Baña bağışla bugün ümmetümi

7485 Baña şol deñlü iḥsān ide ḥażret
Ki ḳamu müˀ mine idem şefāᶜ at

7486 Mücāhidden rivāyet oldı iy cān
Şefāᶜ at eyleyicek şāh u sulṭān

7487 Çıḳa şol yire ki_anda kimsene hīç
İrişmemiş olalar ir eger giç

** "Bunun anlamı şudur: Dünyada insanların (ümmetlerin) sonuncusu ve kıyamet gününde hesapta onların ilki."
7476-7477: SK'de takdim-tehirli.
7476a ümmetümi: ümmeti SK; idem: idüben SK.
7476b itmeklige: itmek SK.
7479b olalar hep: ki_olalar SK, BY.
7481b şu nevᶜ -ile daḫı: daḫı şol nevᶜ -ile SK, BY.
7485b ki: − SK, BY; müˀ mine: müˀ minlere SK, BY.

7488 Dimiş yaᶜ nī ki ᶜ arşa çıḳa ol şāh
Şefāᶜ at ide ḫalḳa nūr-ı Allāh

7489 Velī Ḳāḍī ᶜ Iyāż itmiş rivāyet
Ki_inüp yiryüzine ider şefāᶜ at

İÜ 243b|AG 213b|SK 204b

7490 Bu söze müttefiḳ Bū Bekr-i Naḳḳāş
Ki bu nevᶜ a bu sırrı eyledi fāş

7491 Rivāyet oldı serverden daḫı hem
Baña ol dem diye Cebbār-ı ᶜ ālem

7492 Seni çün eyledüm derdlere dermān
Bugün var ḥācetüm ḳatuñda iy cān

7493 Budur kim çoḳ çoḳ iste ḥāceti sen
Ne deñlü dileseñ incinmezem ben

7494 Bugündür rūz-ı vaᶜ de ki_eyledüm ben
Saña virem diyüben söyledüm ben

7495 Bugün vaḳti-durur ki_idem ᶜ aṭāyı
Ki maḥv eyleyem ümmetden ḫaṭāyı

7496 Ki tā rāżī olasın sen ḥabībī
Olasın cümle dertlüler ṭabībi

BY 235a

7497 Şu deñlü dileyem ben Ḥaḳdan ol dem
Ki raḥmetler bulalar cümle ᶜ ālem

7498 Bu yirde var-durur bir ḫˇoş rivāyet
Yidi yirde ider server şefāᶜ at

7499 Bir ol kim ḥaşr ola ḳabrinden Aḥmed
Dileye ümmetin Ḥaḳdan Muḥammed

7489b ider: ide BY.
7493a çoḳ çoḳ: çoḳ SK; sen: ben BY.
7493b dileseñ: isteseñ BY.
7494a bugündür: bugün SK.
7495: − SK.
7498a rivāyet: ḥikāyet İÜ, AG.

7500 İkinci enbiyā minberlerinde
Oturalar ḳamusı yirlerinde

7501 Resūl oturmayup ide şefāᶜ at
Neye irer göre tā ol gün ümmet

7502 Üçünci bu dilekler ide Ḥaḳḳa
Ḥisāb it diye yā Rabbi bu ḫalḳa

7503 Ki gitdi ṭurmaġuñ ḥadd ü ḳarārı
Ḥisāb eyle bulara eyle yārī

7504 Budur dördünci kim ḳurılsa mīzān
O yirde ḥāżır ola şāh u sulṭān

7505 Ola ol yirde şol ḳuluñ penāhı
Berāber ola ḫayrı vü günāhı

7506 Bişinci hem ṣırāṭı giçe ümmet
O yirde hem ṭurup ide şefāᶜ at

İÜ 244a* 7507 Budur altıncı iẕn isteye ol nūr
Virile cennete girmege destūr

7508 Yidinci bu ki ol gün niçe ḳullar
Cehennemde yanalar niçe yıllar

AG 214a 7509 Ki yaᶜ nī şol kebāyir işleyenler
Ki tevbe itmedin gitdi-di anlar

7510 Cehennemde niçe yıl yanar elbet
Resūl ider girü anda şefāᶜ at

SK 205a 7511 Bu yirde muḫtaṣar itdüm bunı ben
Yirinde göresin tafṣīlini sen

7501b tā: − BY; gün: günde İÜ, AG.
7503a ḥadd ü: ḥaddi İÜ, AG, SK.
* Bu varağa numara verilmemiş, bir sonraki varak 244 olarak numaralandırılmış ve nüshanın sonuna kadar bir varak geriden gelmek suretiyle numaralandırma devam etmiştir.
7509: − SK.
7509b gitdi-di: gitdiydi AG.

7512 Ki nice luṭf u iḥsān ider ol nūr
Ya nice olur ümmet anda mesrūr

7513 İlāhī bizi ḳıl ol cāna ümmet
Bize tā kim ire andan şefāᶜat

BY 235b **Beyānu'l-Ḥisāb ve'l-Münāḳaşa ve'l-Ḳıṣaṣ**

7514 Girü gel diñle bir sözden beyānı
İrerse feyż Ḥaḳdan diyem anı

7515 Gözüñ aç u ḳulaḳ ṭut baña bir dem
Senüñ-çündür ki yirem ġuṣṣa vü ġam

7516 Bilür misin ᶜaceb ḥālüñi miskīn
Ki olduñ Ḥaḳ ḳatında ḳatı ḫᵛod-bīn

7517 Senüñ ḳavlüñden ü fiᶜlüñden iy yār
Suᵒāl ider ḥaḳīḳat bil ki Cebbār

7518 Ḥisāb ider ḳamusın ḫayr eger şer
Ki böyle buyurupdur bil peyem-ber

7519 O dem kim cemᶜ ola cümle ḫalāyıḳ
Girü emr eyleye Cibrīle Ḫālıḳ

7520 Getürüp cenneti ol şāh-ı ᶜālem
Ḳoyalar ṣaġ yanında ᶜarşuñ ol dem

7521 Ṭamuyı hem ḳoyalar ṣol yanında
Ḳarārın bula her birisi anda

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ* İÜ 244b وَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ**

7512a ider: eyler SK, BY.
7512b niçe olur ümmet anda: olur ümmet anda niçe SK.
7513a bizi ḳıl: ḳıl bizi BY.
7516b olduñ: tā olduñ BY.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Cennet Allah'a karşı gelmekten sakınanlara uzak olmayacak şekilde yaklaştırılacak.*" (Kâf 50/31).
** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Yine Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Cehennem de azgınlara gösterilecek…*" (Şuarâ 26/91).

7522 Ḳuralar hem daḫı mīzānı anda
Cinān-ıla ṭamunuñ ortasında

7523 Ṣırāṭı ṭamu üstine gereler
Baḳup bunları cümle ḫalḳ göreler

7524 Şu deñlü ġālib ola ḫavf iy cān
Ḳala ḥayretde cümle cinn ü insān

AG 214b 7525 Hem üç ḳısm ideler bu ḫalḳı ol dem
Ḳıla sābıḳ birin Ḫallāḳ-ı ᶜ ālem

7526 İkincisini ṣaġ yaña vireler
Üçüncisini ṣol yaña süreler

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَاَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَا اَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ وَاَصْحَابُ الْمَشْئَمَةِ مَا اَصْحَابُ الْمَشْئَمَةِ*
وَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ**

SK 205b 7527 Kimi ednā ola vü kimi aᶜ lā
Nidā idüp diye pes Ḫaḳ Taᶜ ālā

7528 Ḳanı Ādem Ṣafī ḳanı Ḫalīlüm
Ḳanıya Rūḥum u ḳanı Kelīmüm

BY 236a 7529 Ḳanı Nūḥ-ı nebī ḳanı ḫalīfem
Diye ḳanı ḥabībüm Muṣṭafā hem

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يَوْمَ يَجْمَعُ اللهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَآ اُجِبْتُمْ***

7530 Gelüp mīzānuñ anlar ṣaġ yanında
Ḳamu ḥāżır olup ṭursunlar anda

7522a ḳuralar: ḳoyalar İÜ.
7523a ṭamu: dūzaḫ SK, ṭuzaḫ BY.
7525b birin: yirin SK.
7526a vireler: süreler BY.
7526b ṣol: ṣaġ SK; süreler: vireler SK.

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Ahiret mutluluğuna erenler var ya; ne mutlu kimselerdir! Kötülüğe batanlara gelince; ne mutsuz kimselerdir!*" (Vâkıa 56/8-9).

** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY; Taᶜ ālā: − BY. || "Yine Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Onlardan kendine zulmedenler vardır. Onlardan ortada olanlar vardır. Yine onlardan…hayırlı işlerde öne geçenler vardır.*" (Fâtır 35/32).

*** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Allah'ın, peygamberleri toplayıp 'Siz(den sonra davetiniz)e ne derece uyuldu?' diyeceği…günü hatırla.*" (Mâide 5/109).

7531 Hem açsun cennetüñ bābını Rıḍvān
Bezensün cennet içre ḥūr u ġılmān

7532 Daḫı Mālik ṭamu ḳapusın açsun
Ḳamu küffār üzre nār ṣaçsun

7533 Pes ol dem ideler cennātı tezyīn
Şu deñlü ki_idemez dil anı tebyīn

İÜ 245a 7534 Ḳoyalar nūrdan anda menābir
Ḳamu mürsel oturup ola ḥāżır

7535 Bulardan ṣoñra otura nebīler
Hem andan ṣoñra ᶜālimler velīler

7536 Müᵓ ezzin hem imām ki_ola Ḥaḳ içün
Bular daḫı otura dirler ol gün

7537 Olalar müşg döşekler üzre el-ḥaḳ
Ḳalan ḫalḳ ṭura baş açuḳ yalıncaḳ

7538 Aça Mālik ḳapusın çün ṭamunuñ
Ṣaça nārını üstine ᶜadūnuñ

AG 215a 7539 Zebānīler libās u daḫı aġlāl
Getüreler daḫı zencīr ü enkāl

7540 Ḳażā kürsīsini ḳoya melekler
Hebāya vara ol demde dilekler

7541 Bilā-keyfin gele Allāh Taᶜ ālā
Ki kürsī üzre ġālib ola Mevlā

7542 Müfessirler dimiş bir daḫı bunda
Ḥaḳuñ emri-durur kim irer anda

7531b ġılmān: Rıḍvān SK.
7536a müᵓ ezzin: müᵓ ezzinler SK; ki: − SK.
7537a müşg: misk SK.
7537b yalıncaḳ: yalın ayaḳ BY.
7538b nārını: nārın SK.
7539b daḫı: − SK; enkāl: aġlāl: İÜ.

7543 Gel iy bī-çāre bir fikr eyle ḥālüñ
Gözüñ örtildi vü artdı vebālüñ

7544 Ne gündür ol güni bilür misin hīç
Aña göre ᶜ amel ḳılur mısın hīç

SK 206a 7545 Gör ol güni ki ḳāḍī ola sulṭān
Cehennem ola hem ol günde zindān

7546 Ola Mālik anuñ zindānbānı
Ola cellādı hem anuñ zebānī

BY 236b 7547 Ne ḳāḍī meyl ide ne ala rişvet
Ne zindāncı ide kimseye şefḳat

7548 ᶜ Aceb ġāfil-durur bī-çāre insān
Ṭaleb itmez bugün derdine dermān

7549 Gerek her dem olaydı dīde giryān
Bu ḳorḫudan olaydı baġrı biryān

7550 ᶜ Amelden olmayaydı ḫālī bir dem
Günāhına ideydi tevbe her dem

İÜ 245b 7551 İlāhī bizde yoḳ inṣāf hergiz
Hevādan nefsümüz ḳılmadı perhīz

7552 Velīkin ṭutmışuz luṭfuña ümmīd
Kerem ḳıl raḥmetüñden ḳılma nevmīd

7553 Pes evvel kim suᵓ āl eyleye Mevlā
Suᵓ āl ide ḳalemden Ḥaḳ Taᶜ ālā

7554 Ḳanı ol ᶜ ilm kim virdüm saña ben
Digil kim kime teslīm eyledüñ sen

7555 Ḳalem Ḥaḳ heybetinden ola ḥayrān
Ki yüz yıl ditreye vü ola lerzān

7543a bir: − SK.
7555a ḥayrān: lerzān BY.
7555b lerzān: ḥayrān BY.

7556 Diye biñ ᶜöẕr-ile iy ᶜālī-dergāh
Anı ben levḥa teslīm itdüm iy şāh

7557 Pes andan levḥa eyleye suᵓāli
Döne bu ḳorḳudan anuñ da ḥāli

AG 215b 7558 Gele biñ ḫavf-ıla ol daḫı dile
Diye yā Rabbi virdüm Cebreᵓīle

7559 Suᵓāl ide bu kez Ḥaḳ Cebreᵓīlden
Emānet kim virildi n'eyledüñ sen

7560 Daḫı olᶜilm kim levḥ üzre gördüñ
Digil kim anı sen kime irürdüñ

7561 İre çün Cebreᵓīle emr-i Sübḥān
Az ola ḳorḫudan maḥv ola ol cān

7562 Daḫı var bunda bir dürlü rivāyet
Her emri virür İsrāfīle ḥażret

7563 Diye levḥ yaᶜnī İsrāfīle virdüm
Diye ol daḫı Cebrāᵓīle virdüm

SK 206b|BY 237a 7564 Diye yüz dürlü ḳorḫı-y-ıla ol şāh
Ki mürsellere teslīm itdüm iy māh

7565 Kelīme indürüp Tevrātı virdüm
Zebūrı daḫı Dāvūda getürdüm

7566 Getürdüm ᶜĪsīye İncīli iy cān
Muḥammed ḥażretine daḫı Ḳurᵓān

7567 Daḫı ol yüz ṣuḥf kim levḥda gördüm
Buları daḫı mürsellere virdüm

7557b bu: hem SK, BY; anuñ da: anuñla SK.
7558a biñ ḫavf-ıla ol daḫı: ol daḫı biñ ḫavf-ıla SK.
7564a şāh: māh SK, BY.
7564b māh: şāh SK, BY.
7566a cān: ḫan BY.

İÜ 246a

7568 Ki Ādem Şīṣ ü Nūḥ İbrāhīme hem
Getürdüm ṣuḥfuñı iy şāh-ı ᶜālem

7569 Daḫı her kime indürdiyse Cibrīl
Ḳamusın eyleye ḥażretde tafṣīl

7570 Pes anda eyleye Nūḥa ḫiṭābı
Ki n'itdüñ ᶜilmi vir bana cevābı

7571 Risālet ḳavmüñe sen eyledüñ mi
Benüm ᶜilmüm bulara söyledüñ mi

7572 Diye yā Rabbi irgürdüm risālet
Bular olmadı līkin bana ümmet

7573 Ṭoḳuz yüz elli yıl cehd eyledüm ben
Senüñ ᶜilmüñ bulara söyledüm ben

7574 Sözüm līkin ḳabūl itmedi bunlar
Ki bir dem Ḥaḳ yola gitmedi bunlar

7575 Diye ḳavmi ki Nūḥı görmedük biz
İşitmedük kelāmın daḫı hergiz

7576 Diye Ḥaḳ buña lāzım oldı ṭanıḳ
Pes Aḥmed ümmeti vire ṭanuḳlıḳ

AG 216a

7577 Diyeler bizi bunlar ḳanda gördi
Diyeler bize Ḳurʾān eydivirdi

7578 Diye Ḥaḳ kim gerekdür tezkiye hem
Diyeler tezkiyedür faḫr-ı ᶜālem

7579 Diye server bilürsin sen Ḫudāyā
Bize hem virbidüñ Ḳurʾān-ı aᶜlā

7568a Şīṣ: Şīt BY.
7569b ḥażretde: ḥażrete SK.
7570a anda: andan SK.
7573a cehd: ḥamd SK.
7575a ḳavmi ki: kim ḳavmi SK.
7575b kelāmın daḫı: kelāmuñdan da İÜ, AG, BY.
7578b diyeler: diye SK.

7580 Ḳamu mürsellerüñ bu nevᶜa ḥāli
İde ḥażret cevābı vü suᵓāli

BY 237b 7581 Ḳamuya destgīr ola Muḥammed
Ḳamusın ġuṣṣadan ḳurtara Aḥmed

7582 Bile hem ümmeti ide şehādet
Zihī ᶜizzet bulara zī kerāmet

SK 207a 7583 Nidā ide girü ol demde sulṭān
Berü gel diye iy Mūsi-bni ᶜİmrān

7584 Şu Tevrātı ki gönderdüm saña ben
Çıḳ imdi minber üzre oḳıġıl sen

İÜ 246b 7585 Çıḳup minberde pes ide ḫiṭābı
Oḳuya ol kitāb-ı müsteṭābı

7586 Pes andan Dāvūda ᶜĪsāya Allāh
Daḫı hem cümle mürsellere ol şāh

7587 Diye kim minber üzre çıḳuñ imdi
Kütüb kim size virdüm oḳuñ imdi

7588 Çıḳup Dāvūd eyleye ḫ̌oş-elḥān
Şu nevᶜa kim ḫalāyıḳ ola ḥayrān

7589 Oḳuya İncīli ᶜĪsi-bni Meryem
Ṣafā bula hem andan cümle ᶜālem

7590 Pes andan daᶜvet eyleye ḥabībi
Diye iy cümle derdlüler ṭabībi

7591 Bugün meclis senüñdür daḫı minber
Çıḳ imdi minber üzre iy peyem-ber

7582b bulara: bula BY.
7584a gönderdüm: göndürdüm BY.
7587a kim: pes SK.
7588b kim: − SK.

7592 Oḳı Ḳurʾān ını vü taḥḳīḳ eyle
Maʿ ānīsinde ḫˇoş tedḳīḳ eyle

7593 Çıḳa pes minbere ʿ izzetle server
Oḳuya cümle Ḳurʾān ı peyem-ber

7594 Şu deñlü göstere ḥüsn ü leṭāfet
İşidüp nūra ġarḳ ola hep ümmet

7595 Ṣafālar bula cümle ṣoḥbetinden
Ḳamu bī-hūş olalar leẕẕetinden

AG 216b 7596 Çü Ḳurʾān dan maʿ ānī ola ẓāhir
Bileler cümle müʾ min daḫı kāfir

7597 Resūle ola bu Ḳurʾān ḥuccet
Kim irgürdi ḳamusına risālet

BY 238a 7598 Pes ol demde şehādet ide ol şāh
Ki bildürdi ḥaḳı bāṭılı Allāh

7599 Bulalar cümle müʾ minler beşāret
Göreler cümle kāfirler ḫasāret

7600 Münāfıḳlar görüp ol dem bu ḥāli
ʿ Öẕür itmege ḳalmaya mecāli

7601 Buları emr idicek nāra ḥażret
Kimesne ḳılmaya hergiz şefāʿ at

İÜ 247a

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَكَيْفَ اِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلٰى هٰٓؤُلَآءِ شَهِيداً*

7602 Bu yirde var-durur hem bir rivāyet
Ḫudā çün enbiyāyı ide daʿ vet

7592-7593: − SK.
7600a bu: − SK.
7600b mecāli: ḥāli İÜ.
* kemā ḳāle’llāhü: ḳāle SK. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *Her ümmetten bir şahit getirdiğimiz ve seni de onların üzerine bir şahit yaptığımız zaman, bakalım onların hâli nice olacak!..*” (Nisâ 4/41).
7602a var-durur: vardur SK.

SK 207b

7603 Diye her birine ne ḳılduñuz siz
Benüm ḳatuma neyle geldüñüz siz

7604 Ki her birüñüze virdüm risālet
Daḫı hem muᶜ cizāt u hem kerāmet

7605 İder her biri ol demᶜ arż-ı aᶜ māl
Ki geçdi ḫayr-ıla efᶜ āl ü aḳvāl

7606 Ḳamu ṣavm u ṣalāt u hem taḥiyyāt
Getürdük dergehüñe ḫˇoşᶜ ibādāt

7607 Diye Ḥaḳ varlıġ-ıla geldüñüz siz
Ḳamu aᶜ māle maġrūr olduñuz siz

7608 Ben ol dergāh-ıᶜ ālīyem ki ṭāᶜ at
İrişmez dergehüme hemᶜ ibādet

7609 Bilüñ kim varlıġ-ıla ṭopṭoluyam
Ki müstaġnī ḳamudan Ḥayy u Hūyam

7610 Nidā ide pes andan Muṣṭafāya
Diye luṭf-ıla ol dem görklü aya

7611 Diye kim sini ḳıldum aṣl-ıᶜ ālem
Şefāᶜ at umdı senden cinn ü ādem

7612 Seni hem ḫātem itdüm mürselīne
Şeh olduñ evvelīne āḫirīne

AG 217a

7613 Hem itdüm sini dertlüler ṭabībi
Bugün tuḥfeñ nedür baña *ḥabībī*

BY 238b

7614 Getürdüm diye dört nesne peyem-ber
Ki dergāhuñda yoḳdur hīç anlar

7603b neyle: şöyle İÜ, AG, böyle SK.
7605a ider: ide SK.
7606-7607: AG'de takdim-tehirli.
7606b dergehüñe: dergāhuña SK.
7608b dergehüme: dergāhuma SK.
7612a seni: daḫı SK.
7612b evvelīne āḫirīne: āḫirīne evvelīne SK.
7614b hīç: − SK.

7615 Bu nevᶜa çünki söz söyleye sulṭān
Ḳamu mürsel işidüp ḳala ḥayrān

7616 ᶜAceb n'ola getürdi Aḥmed anda
Kim ol olmaya Ḥaḳḳuñ dergehinde

İÜ 247b 7617 Resūle Ḥaḳ nidā eyleye anda
Ne tuḥfedür ki ol olmaya bende

7618 Diye yā Rabbi bir yoḳlıḳ getürdüm
Ki yoḳlıḳ sende yoḳdur ben bilürdüm

7619 Getürdüm hem günāh u daḫı ḥācet
Getürdüm daḫı ᶜöẕr iy ᶜālī-ḥażret

7620 Diye *ṣaddaḳ* ki bunlar bende yoḳdur
Velī varlıḳ ᶜaṭā vü fażl çoḳdur

7621 Ḳabūl itdüm ḥabībüm tuḥfeñi ben
Taḳaddüm eyle ümmetle bugün sen

SK 208a 7622 Bularuñ ḥālini tā kim bilem ben
Ḳamudan ilerü raḥmet ḳılam ben

7623 Ḫalāṣ idem ben evvel ümmetüñi
Göresin tā ḳatumda ᶜizzetüñi

7624 Pes anda cemᶜ ola evvel bu ümmet
Göre evvel bular her neyse ḥālet

7625 İlāhī bize āsān it ḥisābı
Müyesser it girü gökçek cevābı

7615a çünki: çün SK.
7616a n'ola: ne ola SK.
7616b ol: − SK; ol olmaya Ḥaḳḳuñ: olmaya Ḥaḳuñ ol BY; dergehinde: dergāhında SK.
7617a Ḥaḳ: pes SK.
7619a getürdüm: getür hem SK.
7620a **ṣaddaḳ**: "Doğru söyledi".
7621b bugün: bu dem SK.
7624a anda: andan SK.

7626 Çü her nesne olur luṭfuñla iy cān
Bize faż̧l eyle ḳıl her işi āsān

7627 Rivāyetdür ᶜ Alīden kerrema'llāh
Suᵓ āl itdük didi serverden ol şāh

7628 Ki ḥaşr olduḳda yarın cümle ümmet
Ḥisāb evvel kime eyleye ḥażret

7629 Didi Bū Bekre ider feṯḥ-i bābı
Kim evvel aña idiser ḥisābı

7630 Ebū Bekr ol kelāmı ḳıldı çün gūş
Hemān-dem ġaşy oluban oldı bī-hūş

BY 239a 7631 Görüp ḥālin anuñ maḥbūb-ı ḥażret
Aña pes ḳıldı telḳīn-i şehādet

AG 217b 7632 Ki yaᶜ nī ṣandı ḫavf-ıla virür cān
Anuñ-çün aña telḳīn itdi sulṭān

7633 Girü ᶜ aḳlı gelüben didi iy cān
Uġundum ḳorḳudan ben iy güzel ḫan

İÜ 248a 7634 ᶜ Aceb ne ṣorısardur diyü Raḥmān
Cihān ḫalḳından öñdin baña Sübḥān

7635 Hemān-dem irdi Cibrīl anda çālāk
Didi Ṣıddīḳa di ki_olmaya ġamnāk

7636 Didi Ḥaḳ ḳorḳudayken cümle ümmet
Anı ḫavfdan ḳıluram ben selāmet

7626a nesne: neyse SK.
7627b itdük: itdüm SK.
7630b dem: − SK.
7632a yaᶜ nī ṣandı: ṣandı yaᶜ nī SK.
7633a iy cān: şāh SK, BY.
7633b güzel ḫan: şehinşāh SK, BY.
7634b baña: saña BY.
7635b ki: − İÜ, AG.
7636a Ḥaḳ: − SK.

7637 Pes andan Ḥaḳ suʾāl ide ᶜÖmerden
ᶜÖmer diye şehā ᶜadl eyledüm ben

7638 Diye Ḥaḳ kim Nihāvend illerinde
Var-ıdı bir delük köpride anda

7639 Ayaġı şındı bir yoḫsuluñ andan
Ne-y-içün ol delügi ṭutmaduñ sen

7640 Ḥaḳun ḫavfından ol dem ola lerzān
Ki yüz biñ ᶜöẕr-ile ḳurtıla ol cān

SK 208b 7641 ᶜAlīden ide Ḥaḳḳ andan ḥisābı
Aña daḫı ide Ḥaḳ feṯḥ-i bābı

7642 ᶜAlī didi resūle ol dem iy cān
Arada niçün añılmadı ᶜOṯmān

7643 Didi şehr-i fülān feṯḥ olduġında
Ki biñ kişi Müsülmān oldı anda

7644 Bulara oldı ᶜOṯmān anda kāfī
Getürdi anda bir aylıḳ kifāfı

7645 Ki yaᶜnī tīġ u tīr ü hem de azıḳ
Müheyyā itdi her neyse yaraşıḳ

7646 Ben itdüm Ḥaḳḳa ol dem ᶜarż-ı ḥācet
Ḥisāb olmaya der-yevm-i ḳıyāmet

7647 Pes andan sāyir ümmetden ṣorıla
Ṯevābına göre müzdi virile

BY 239b 7648 Peyem-ber didi ki ol günde ḥażret
Ṣorar kendüsi her aḥvāli elbet

7640a ola: oldı BY.
7641a andan: anda BY.
7643b Müsülmān: Müsürmān BY.
7646a dem: − AG; ḥācet: ḥācāt SK.
7648a ki: kim SK, BY.

7649 ᶜİbād-ıla Ḫudānuñ arasında
Ki hergiz tercümān olmaya anda

7650 Tekellüm eyleye ᶜabd-ile sulṭān
Ḥicābı refᶜ ide hem anda ol ḫan

İÜ 248b|AG 218a 7651 Baḳa her cānibine anda ḳullar
Görinmeye aña illā ᶜameller

7652 ᶜAmel ṣaġında ṣolında görine
Ṭamu nārı hem öñinde görine

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا سَيُكَلِّمُهُ اللَّهُ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تُرْجُمَانٌ فَيَنْظُرُ أَيْمَنَ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا مَا قَدَّمَ وَيَنْظُرُ أَشْأَمَ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا مَا قَدَّمَ وَيَنْظُرُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَا يَرَى إِلَّا النَّارَ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ*

7653 Velī server girü bunda buyurdı
Ḥadīṯ-ile beyān itdi buyurdı

7654 Ki üç ḳavme o demde söylemez Ḥaḳ
Naẓar ḳılmaz ḫalāṣ itmez muḥaḳḳaḳ

7655 Biri sulṭān ola vü ola kezzāb
Ebed olmaz aña Ḥaḳ fātiḥu'l-bāb

7656 Anuñ-çün kizb iderler cümle millet
Ki ḫavf ide veyāḫˇod bula raġbet

7657 Bu iki şehlere olmaz müyesser
Eger olsa bular ᶜāciz olurlar

7658 Bu ḥāl-ile yalan söyleye ger şāh
Tekellüm itmez aña yarın Allāh

7650a ᶜabd-ile: ᶜabdine SK.
7650b ḫan: cān İÜ, AG.
7652b nārı: odı SK; öñinde: ol günde İÜ, AG.

* seyükellimühu'llāhü: Metinde "seyükellimühu'llāhü ᶜabdehu"; tercümānün: Metinde "tercümānün ve lā ḥicābün yaḥcibühu"; eymene minhü: eymenehu İÜ, AG; mā ḳaddeme: Metinde "mā ḳaddeme min-ᶜamelihī"; eşʾeme minhü: Metinde "imāmehu". || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Sizlerden her bir kimseye Allah Taâlâ (kıyamet gününde) muhakkak kelam edecek. Öyle bir hâlde ki Allah ile kendisi hiçbir tercüman bulunmaksızın. Bu hâlde o kimse bir sağ tarafına bakar, takdim ettiklerinden başka bir şey göremez. Sol tarafına bakar, önden işleyip gönderdiği amellerden başkasını göremez. Önüne bakar, yüzünün karşısında ateşten başka şey göremez.*" (Müslim, 2014: III/205).

SK 209a

7659 İkinci pīr ola vü ola zānī
Ḫudā redd idiser maḥşerde anı

7660 Cüvāniyyetde olur meyl-i şehvet
Velī pīr olıcaḳ maḥv olur elbet

7661 Pes ol ḥāletde zānī olsa bir kes
Cibillī müfsid olmaḳdan gelür pes

7662 Naẓar ḳılmaz aña vü söylemez Ḫaḳ
Caḥīm olur anuñ yiri muḥaḳḳaḳ

7663 Üçünci bu faḳīr ola cihānda
Tekebbürlik ola hem girü anda

İÜ 249a|BY 240a

7664 Ki māl u cāh-ıla olur bu ḥālet
Ger olmasa tevāżuᶜ ider elbet

7665 Sebebsüz her ki ide kibriyāyı
Getürür başına dürlü belāyı

AG 218b

7666 Naẓar ḳılmaz aña Ḫaḳ söylemez hīç
Cehennem içre ḳalur pīç-der-pīç

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَا يَنْظُرُ اِلَيْهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ شَيْخٌ زَانٍ وَ مَلِكٌ كَذَّابٌ وَ عَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ*

Beyānu Ḥisābi'l-Ümerāᵓ

7667 Çü iḫżār eyleye bu ümmeti Ḫaḳ
Namāzından ṣora evvel muḥaḳḳaḳ

7665a ide: ider SK; kibriyāyı: kibr ü riyāyı BY.
7665b başına: başa SK.
* ḳāle: kemā ḳāle'n-nebiyyü İÜ, AG, kemā ḳāle BY; yevme'l-ḳıyāmeti ve lā yüzekkīhim ve lā yenẕur ileyhim: Metinde "ve lā yenẕur ileyhim yevme'l-ḳıyāmeti ve lā yüzekkīhim"; şeyḫun zānin ve melikün keẕẕābun ve ᶜāᵓilün müstekbirun: − İÜ, AG, melikün kāẕibün şeyḫun zānin ve ᶜāᵓilün müstekbirun SK, şeyḫun zānin ve ᶜāᵓilün müstekbirun ve sulṭānün kāẕibün BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Yüce Allah kıyamet gününde üç kişiyle konuşmaz, günahlarından temize çıkarmaz, onlara nazar etmez ve kendilerine acı bir azabı tattırır. Bunlardan biri ihtiyar zânidir. Diğeri yalancı yöneticidir. Bir diğeri de kibirli fakirdir.*" (Celâleddîn es-Suyûtî, 2015: V/422).
7667a çü: çün SK.

7668 Ḥisāb eyleye ᶜ ömrin ü namāzın
Tamām olur mı göre çoġ u azın

7669 Namāzı ger tamām olursa ḫˇoş-ḥāl
Ḳabūl olur hem andan ġayrı aᶜ māl

7670 Namāzı ger bulınmaya müretteb
Yüzine ura ġayr aᶜ mālini hep

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اِنَّ اَوَّلُ مَا يَنْظُرُ فِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ اَعْمَالِ الْعَبْدِ الصَّلَاتُ فَاِنْ وُجِدَتْ تَامَّةٌ قُبِلَتْ مِنْهُ سَايِرْ عَمَلِهِ*

7671 Peyem-berden Enes naḳl itdi bir söz
Ki müᵓ minler feraḥlar bula yüz yüz

7672 Şu dem kim ḥaşr ola cinnī vü insān
Ḳamu mescidleri ḥaşr ide sulṭān

7673 Deve şeklinde vü aġ ola mescid
Münevver ola berrāḳ ola mescid

7674 Pes anuñ ola ayaḳları ᶜ anber
Zaᶜ afrān boynı başı misk-i ezfer

7675 Yuları hem ola yaşıl zeberced
Anuñ ḥüsnine olmaya ḥad ü ᶜ ad

İÜ 249b|SK 209b 7676 Müᵓ ezzinler süre ardından anı
İmāmlar hem yide öñinden anı

7668b çoġ: çoġın SK.
7670a namāzı: ṣalātı SK, BY.
* kemā: − SK; ᶜ aleyhi's-selām: − BY; minhü sāyir ᶜ amelihī: ṣalāte ve sāyir aᶜ mālin ve illā felā SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Kıyamet gününde kulun amellerinden ilk bakılacak olan namazdır. Eğer namazı eksiksiz bulunursa o kişiden diğer amelleri de kabul görür.*" Bu hadis-i şerif, farklı bir lafızla Mâlik bin Enes'in *Muvattâ*'sında (2013: I/171) mevcuttur: أَنَّ أَوَّلَ مَا يُنْظَرُ فِيهِ مِنْ عَمَلِ الْعَبْدِ الصَّلاَةُ. فَإِنْ قُبِلَتْ مِنْهُ، نُظِرَ فِيمَا بَقِيَ مِنْ عَمَلِهِ. وَإِنْ لَمْ تُقْبَلْ مِنْهُ، لَمْ يُنْظَرْ فِي شَيْءٍ مِنْ عَمَلِهِ *"Kulun ilk bakılan ameli namazdır; eğer o kabul edilirse geriye kalan ameline bakılır. Eğer o kabul edilmezse, hiçbir ameline bakılmaz."*
7672a kim: ki SK.
7674a ᶜ anber: minber BY.

7677 Şular kim ḳıldılar biş vaḳti bunda
Anuñ üstine binmiş ola anda

BY 240b 7678 Yüriyüp berḳ-ı ḫāṭıf gibi andan
Geçeler cümle ḫalḳuñ arasından

7679 Ḳıyāmet ehli görüp bunları hep
Meleklerdür diye bunlar muḳarreb

AG 219a 7680 Veyāḫ˘od enbiyā mürseldür anlar
Ki bugün nūr-ıla ekmeldür anlar

7681 Nidā ide bulara anda ḥażret
Diye kim bilüñ iy ehl-i ḳıyāmet

7682 Ne ferişte dür anlar ne peyem-ber
Muḥammed ümmetidür hep muḳarrer

7683 Ki bunlar ṣaḳladı biş vaḳt namāzı
Mesācid içre ḳıldılar niyāzı

7684 Daḫı var bunda bir dürlü ḥikāyet
Ki Vehb ibni Münebbihden rivāyet

7685 Şu dem kim arż-ı maḥşerde ṭolalar
Gemiler gibi mescidler geleler

7686 İdilmiş dürr ü yāḳūt-ıla ziynet
Gelüben ehline ide şefāᶜat

7687 Rivāyet oldı serverden daḫı hem
Ḳıyāmetden buyurdı faḫr-ı ᶜālem

7688 Didi kim bir ḳulından Ḥaḳ Taᶜālā
Namāzından ḥisāb eyleye Mevlā

7679b-7680b: İÜ ve AG'de takdim-tehirli.
7679b diye: diyeler İÜ, AG, BY; muḳarreb: muḳarrer İÜ, AG.
7680b ekmeldür anlar: ekmel-durur hep İÜ, AG.
7684b ki Vehb: Veheb İÜ, AG; ibni: bin BY.
7685a maḥşerde: maḥşerden SK.
7687b ḳıyāmetden: ḳıyāmetde SK.

7689 Tamām olsa namāzınuñ kitābı
Olur āsān pes anuñ hep cevābı

7690 Namāzında eger bulınsa noḳṣān
Feriştelere emr eyleye Sübḥān

7691 Görüñ bu ḳulum itmiş mi tażarruᶜ
Namāzı yaᶜ nī ḳılmış mı teṭavvuᶜ

7692 Tamām idüñ anuñla farżın anuñ
Ki_anuñla bula ẕevḳını cinānuñ

İÜ 250a 7693 Anuñla ger tamām olsa namāzı
Ḳabūl ola anuñ ġayrı niyāzı

7694 Daḫı şunlar ki ḳıldılar müretteb
Tamām idüp rükūᶜ ın secdesin hep

SK 210a|BY 241a 7695 Riyā itmedi hem iḫlāṣ itdi
Özini Ḥaḳ ḳatında ḫāṣ itdi

7696 İrişe ḥüsn-i ṣūretde ṣalātı
Aña āsān ide her müşkilātı

7697 Ki yaᶜ nī başına tāc ola ol dem
Ḥarāretde aña gölge ola hem

7698 Daḫı egnine ḥulle ola enver
Güneş tek ola hem yüzi münevver

AG 219b 7699 Namāzı itmediyse ger riᶜ āyet
Yirince olmasa farż-ıla sünnet

7700 Rükūᶜ ın secdesin itdiyse żāyiᶜ
Namāz içinde olmadıysa ḫāṣiᶜ

7689b hep: ki İÜ, − AG, BY.
7690a namāzında: namāzından BY.
7690b Sübḥān: sulṭān SK, BY.
7692a idüñ: itdük SK.
7692b ki: − İÜ, AG, SK.
7695a riyā: riyā da SK.
7697b aña: − SK.
7698a enver: envār SK.

7701 Aña ḫaşm olısar yarın namāzı
Ḳabūl olmayısar hergiz niyāzı

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ اَلَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ*

7702 Zekātından ḳılalar hem suᶜ āli
Ṣalātı gibi ola anda ḥāli

7703 Zekātını yirince virdi-se ger
Necāta irişür didi peyem-ber

7704 Aña hem gölge ola yarın anda
Ḫalāṣ ide anı maḥşer yirinde

7705 Yirince virmediyse ger zekātı
Ḳıyāmetde bulımaz ol necātı

7706 Pes altunı gümişi ḳızduralar
Anuñla ṣāḥibine key uralar

7707 Başalar yaᶜ nī kim alnına anuñ
Daḫı ẓahrına vü bögrine anuñ

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يَوْمَ يُحْمٰى عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوٰى بِهَا جِبَاهُهُمْ İÜ 250b وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ**

7708 Suᵓ āl eyleye ṣavmından bu kez Ḥaḳ
Göre kim ṭutdı mı ṣavmı ᶜ ale'l-ḥaḳ

7709 Ki yaᶜ nī eyledi ṣavmı riᶜ āyet
Dilinden gelmedi fuḥş-ıla ġaybet

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki onlar namazlarını ciddiye almazlar.*" (Maûn 107/4-5).
7703a virdi-se: virdi-y-ise SK.
7704b yirinde: güninde İÜ.
7706a altunı: altun SK.
7707b ẓahrına: ẓahrı vü SK.
** ḳāle'llāhü: kemā ḳāle SK, ḳāle BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *O gün bunlar cehennem ateşinde kızdırılacak da onların alınları, böğürleri ve sırtları bunlarla dağlanacak ve 'İşte bu, kendiniz için biriktirip sakladığınız şeylerdir. Haydi tadın bakalım biriktirip sakladıklarınızı!' denilecek.*" (Tevbe 9/35).

7710 Peyem-berden ᶜ Alī ḳıldı rivāyet
Şu vaḳtin kim ola yevm-i ḳıyāmet

BY 241b 7711 Ḥisāba ṭurḳura ḳulları Allāh
Hemān bir nūr ẓāhir ola nā-gāh

SK 210b 7712 Göreler kim güneş nūrından eclā
Görine aḥsen-i ṣūret mücellā

7713 Ḫalāyıḳdan geçüben ire ᶜ arşa
İrişe nūrı hep ᶜ arş-ıla ferşe

7714 Diyeler bundan enver görmedük biz
Hem andan aḥsene hīç irmedük biz

AG 220a 7715 ᶜ Aceb kim ola bu yaratdı Sübḥān
Diye ol kim benem şehr-i ramażān

7716 Kimüñ var-ısa ḥaḳḳı bende gelsün
Bugün benden gelüp ḥaḳḳını alsun

7717 Didiler yā resūla'llāh bu ramżān
Nice ḥaḳ viriser bu ḫalḳa iy cān

7718 Didi kim baḫş olur envār andan
Riᶜ āyet olduġı miḳdār andan

7719 Vire baᶜ żına nūrı Ḫaḳ Taᶜ ālā
Żiyāsı gide bir yıllıḳ yola tā

7720 Kiminüñ gide bir aylıḳ yola nūr
Kiminüñ heftelik yol ide maᶜ mūr

7721 Kime bir günlik ola kime sāᶜ at
Kimine bir ḳadem kimine ẓulmet

7722 Ki yaᶜ nī ṭutmayan ẓulmet göriser
Ḥisābın virmede miḥnet göriser

7712b aḥsen-i ṣūret: aḥsen-i ṣūreti AG, aḥsen-i ṣūretde SK.
7714a enver: özge SK.
7714b hīç: − SK.
7716b benden gelüp ḥaḳḳını: gelüp ḥaḳḳını benden SK.

7723 Peyem-berden girü oldı rivāyet
Ki ṣāyimler ḥaḳında ḫˇoş ḥikāyet

İÜ 251a 7724 Nidā ide oruç ayına ḥażret
Diye kim ṣāḥibüñe ḳıl şefāᶜat

7725 Şu kim dünyāda saña ᶜizzet itdi
Senüñ ḳadrüñi bildi raġbet itdi

7726 Şefāᶜat eyle anlara bugün sen
Kerāmetler dile tā kim virem ben

7727 Vire her güne biñ biñ ᶜāṣiyi Ḥaḳ
Ḫalāṣ ide ḳamusını muḥaḳḳaḳ

BY 242a 7728 Daḫı cumᶜasınuñ her sāᶜatine
Vire biñ biñ ᶜuṣātı anda yine

7729 Daḫı āḫir gün içün girü ol şāh
Hezārān biñ biñ āzād ide Allāh

7730 Ḳamusı müsteḥıḳlarken ᶜazābа
Ḫudā ᶜafv idüp irgüre ṣevāba

SK 211a

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ وَ لِلّٰهِ فِى لَيْلَةِ رَمَضَانَ اَلْفَ اَلْفِ عَتِيقٍ مِنَ النَّارِ فَاِذَا كَانَ لَيْلَةُ الْجُمْعَةِ وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَعْتَقَ اللّٰهُ تَعَالَى*

7731 Enes ḳıldı rivāyet Muṣṭafādan
Şefāᶜat maᶜdeni kān-ı vefādan

AG 220b 7732 Ḫalāyıḳ ki_arż-ı maḥşerde ṭuralar
Geleler ṣāyimīn ol gün göreler

7733 Nefesleri ola çün misk-i ezfer
Ki maḥşer ehlin ideler muᶜaṭṭar

---

* "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Ramazan gecesinde (Leyle-i Kadir'de) Allah'ın ateşten azad ettiği bin bin (bir milyon) azatlısı vardır. Cuma gecesi ve kıyamet gününde de Allah (aynı şekilde kimi kullarını cehennem azabından) azad eder.*" (Kaynak bulunamadı).
7731b şefāᶜat: saᶜādet SK; vefādan: ṣafādan BY.
7733a ola çün: hem ola çün AG.
7733b ehlin ideler: ehlini ide SK.

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ يَخْرُجُ الصَّائِمُونَ مِنْ قُبُورِهِمْ يُعْرَفُونَ بِرِيحِ صِيَامِهِمْ اَفْوَاهُهُمْ اَطْيَبْ مِنْ الْمِسْكِ*

7734 Nidā eyleye ol dem Ḥaḳ Taᶜ ālā
Buyura Cebreʾ īle anda Mevlā

7735 Ki ṣāyimler ṣusuzlar açlardur
Daḫı hem faẓluma muḥtāclardur

7736 İriş Rıḍvāna kim cemᶜ ide vildān
Bulara irgüre niᶜ met firāvān

İÜ 251b 7737 Yiyüp içsünler anlar niᶜ metümi
Ki dünyāda çeküpdür zaḥmetümi

7738 Nidā eyleye cennet içre Rıḍvān
Ḳatına cemᶜ ola ġılmān u vildān

7739 Ki yılduzlar ṣaġışından daḫı çoḳ
Aġaçlar yapraġından daḫı artuḳ

7740 Getüreler cinānuñ niᶜ metini
Ki diller vaṣf idemez lezzetini

7741 Ḳadeḥlerle daḫı cennet ṣarābı
Ki içenler ebed görmez ᶜ azābı

7742 Aluban çıḳa bunlar ṣāyimīne
Yidürüp içüreler cāyiᶜ īne

BY 242b 7743 Ḥisāb içinde-y-iken hep ḫalāyıḳ
Żiyāfet ide Ḥaḳ bunları bayıḳ

7744 Şu deñlü ide Ḥaḳ bunlara iḥsān
Melekler olalar vaṣfında ḫayrān

---

* "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Oruçlular kabirlerinden ağız kokuları miskten daha güzel koktuğu hâlde çıkarlar ve bu kokuları ile tanınırlar.*" (Kaynak bulunamadı).
7736a ide: ola SK.
7737b çeküpdür: çeküpdi BY.
7741b ki: kim SK, BY.
7742a aluban: oluban İÜ.

7745 Pes andan vire Firdevs uçmaġını
Naṣīb ide ḥūrīler ḳuçmaġını

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ*

7746 Bu kez Ḥaḳḳ ide ḥaccından suʾāli
Göre kim nicedür hem anda ḥāli

SK 211b 7747 Anuñla ḳıldı ᶜadli Ḥaḳ Taᶜālā
ᶜAṭā ḳıldı aña yaᶜnī ki dünyā

AG 221a 7748 Müheyyā eyledi esbābın anuñ
Ki ḥacc ide ṭuta emrin Ḫudānuñ

7749 Veyā ḥaccında itdi mi riᶜāyet
Ṣalāt u ṣavm u erkān-ı ᶜibādet

7750 Yirince itdi-se ḥaccın ola şāh
Şefāᶜat ide aña Kaᶜbetu'llāh

7751 Rivāyetdür ḳıyāmet ḳopduġında
Feriştelere Ḥaḳḳ emr ide anda

7752 Vire altun zencīr her birine
Getürüñ Kaᶜbeyi maḥşer yirine

İÜ 252a 7753 Varalar anda yitmiş biñ melekler
Ḳamu gel diyü ideler dilekler

7754 Diye ben gitmezem tā Ḥaḳ Taᶜālā
Şefāᶜat virmeyince baña Mevlā

7755 Diye Ḥaḳ kim nedür di ḥācetüñi
Virem tā kim bilesin ᶜizzetüñi

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY; Taᶜālā: − SK. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *"…Sabredenlere mükâfatları elbette hesapsız olarak verilir."* (Zümer 39/10).
7746b hem: − SK.
7750a itdi-se: ḳıldı-sa SK, BY; ḥaccın ola: ḥaccını ol SK.
7755a kim: − SK.
7755b virem: vire SK.

7756 Diye anlar ki iḫlāṣ-ıla geldi
Vefāt itdi benüm çevremde ḳaldı

7757 Baña bağışla anları diye ol
Diye Ḥaḳ faẕl ḳıldum anlara bol

7758 Geyüp iḥrāmı ḳamu ṭura bunlar
Hemān-dem anda *lebbeyk* ura bunlar

BY 243a 7759 Diye hem daḫı yā Rab ḳullaruñdan
Baña virgil ṭavāf idenleri sen

7760 Nidā ide ṭavāf idenlere hep
Dirile Kaᶜ beye cümle müretteb

7761 Yüriye pes bu nevᶜ a Kaᶜ betu'llāh
Şefāᶜ at Kaᶜ beye hem vire Allāh

7762 Diye anlar ki ḥacc itdi ḥaḳīḳat
Ben iderem ḳamusına şefāᶜ at

7763 Bulara kāfiyem ben yā Muḥammed
Şefīᶜ ol ġayrıya sen yā Muḥammed

7764 Pes andan ṣora Ḳurʾ ānından ol Ḥaḳ
Oḳuyanlar olalar faẕla mülḥaḳ

7765 Şular kim oldı Ḳurʾ āna mülāzım
Dün ü gün ḳırʾ ate oldı müdāvim

7766 İrişe aḥsen-i ṣūretde Ḳurʾ ān
Diye kim sen beni bildüñ mi iy cān

SK 212a 7767 Diye kim bilmedüm eyde ki niçün
Mülāzımduñ baña dünyāda dün gün

7756: − SK.
7757b Ḥaḳ: − AG.
7758b anda: − SK; bunlar: anlar SK. || **lebbeyk**: bk. 2097a dipnot.
7760-7761: − İÜ, AG.
7763a-7763b: BY'de takdim-tehirli.
7763b sen: − SK.
7765b ḳırʾ ate oldı: oldı ḳırʾ ate BY; müdāvim: mülāzım SK.
7767a ki: kim SK.

7768 Oḳurduñ bini hīç elden ḳomazduñ
Benüm emrümi ṭutarduñ ṣımazduñ

AG 221b

7769 Diye imdi meger Ḳurʾ ānsın sen
Diye Ḳurʾ ānam oldum rāżī senden

7770 Çü Ḥaḳ dünyāda ḫˇoş virdi hidāyet
Gerek bugün ḳılam saña şefāᶜ at

İÜ 252b

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ الْقُرْآنُ شَافِعٌ مُشَفَّعٌ [وَ]مَاحِلٌ مُصَدِّقٌ مَنْ جَعَلَهُ أَمَامَهُ قَادَهُ إِلَى الْجَنَّةِ وَمَنْ جَعَلَهُ خَلْفَهُ سَاقَهُ إِلَى النَّارِ*

7771 Aña ḫˇoş salṭanat virile ol dem
Geye zer-tāc u ḥulle egnine hem

7772 Daḫı hem vālideynine Taᶜ ālā
İkişer ḥulle vire anda Mevlā

7773 Diyeler bize ḳandan bu kerāmet
Bu deñlü yoġ-ıdı bizde ᶜ ibādet

7774 Diyeler oġluñuz oḳurdı Ḳurʾ ān
Añun-çün size fażl irişdi çendān

BY 243b

7775 Meger anlar ki Ḳurʾ ānı oḳurdı
Murādı ᶜ izz ü yā dünyā olurdı

7776 Meger kim Bū Hüreyre bir gün iy cān
Ḳıyāmetden ḫaber virürdi ol ḫan

7770b saña: ben de SK.

* men (1.): limen İÜ, AG, femen SK, BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Kur'an şefaatçidir, şefaate vesile olur. Helal kıldıkları ise tasdik edilmiştir. Kim onun peşinden giderse (hükümlerine uyarsa) kendisini cennete götürür. Kim de onu arkasına iterse kendisini cehenneme sevkeder.*" (Celâleddîn es-Suyûtî, 2015: I/212).

7771a virile: vire SK.
7771b hem: hep BY.
7772a hem: − SK.
7772b anda: aña SK.
7773: − SK.
7776a meger kim: didi pes BY.
7776b ḫaber virürdi ol: buyurdı ol güzel BY.

7777 Didi vü naᶜ ra urup düşdi nā-gāh
Girü ḳalḳup didi *el-ḥamdü li'llāh*

7778 Bu nevᶜ a üç kez oldı aña ḥālet
Girü ᶜ aḳlı gelüp buldı ifāḳat

7779 Didi didi ḳıyāmetden Taᶜ ālā
Ṣora üç dürlü ḳavme anda Mevlā

7780 Ṣora pes evvel ehl-i ᶜ ilme sulṭān
Saña ben eyledüm Ḳurᵓ ānı iḥsān

7781 Resūle virdügüm virdüm saña ben
ᶜ Amel ᶜ ilmüñ-ile ḳılduñ mı di sen

7782 Diye yā Rabb oḳurdum dün gün anı
Diye Ḥaḳ söyledüñ bugün yalanı

7783 Melekler diye hem kezzābsın sen
Ḥaḳ içün oḳımaḳ gelmedi senden

7784 Anuñ-çün oḳıduñ kim ḫalḳ bileler
Ne ḫˇoş oḳur diyü ᶜ izzet ḳılalar

7785 Suᵓ āl ide daḫı māl issine ol
Saña dünyāda virdüm sīm ü zer bol

İÜ 253a|AG 222a|SK 212b

7786 Neye ṣarf eyledüñ digil baña sen
Diye kim çoḳ taṣadduḳ eyledüm ben

7787 Daḫı hem eyledüm envāᶜ -ı ḫayrāt
Bitürdüm dünyede hem niçe ḥācāt

7788 Yalansın diye Ḥaḳ daḫı melekler
Anuñ-çün bitürüpsin sen dilekler

7779a didi didi: didi SK.
7779b Mevlā: ḥāli İÜ, ḥālā AG.
7781a virdüm: virem SK.
7786a baña: − SK.
7787b dünyede: dünyāda SK.
7788a Ḥaḳ: hem SK.

7789 Diyeler kim zihī cömerddür ol
Seḫāvet itmede ḫˇoş merddür ol

7790 Daḫı bir ḳavmden ide suᵓ āli
Ki küffār-ıla itmişdi ḳıtāli

7791 Diye niçün ki olduñuzdı maḳtūl
Diyeler kim olayduḳ tā ki maḳbūl

BY 244a

7792 Ḳıtāl itdük senüñ yoluñda iy şāh
Bizi ḳatl itdiler ḥattā ki nā-gāh

7793 *Kezebte* diye Ḥaḳ daḫı melāᵓ ik
Ḥarām olsun saña ḫūr u erāᵓ ik

7794 Anuñ-çün sen ḳıtāl eyledüñ anda
Diyeler kim bahādırdur cihānda

7795 Bu üç ḳavme cezāsın Ḥaḳ viriser
Ṭamuyı bunlaruñla ḳızdurısar

7796 Ki dünyāda murādın buldı anlar
Ḫalāyıḳdan naṣībin aldı anlar

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ اِلَيْهِمْ اَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ*

7797 Bu kez Ḥaḳ vālideyninden ṣorısar
Riᶜ āyet itdi-se ecrin viriser

7798 Daḫı evlād u ehlinden ṣora Ḥaḳ
Delālet ḫayra ḳıldı mı göre Ḥaḳ

7789a cömerddür: cömerd-durur SK.
7789b merddür: merd-durur SK.
7793a **kezebte**: “Yalan söyledin”.
7793b saña: size SK; ḫūr u: ḥavrā İÜ, AG.
* ḳāle’llāhü: ḳāle SK, BY. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *Kim yalnız dünya hayatını ve onun zinetini isterse, biz onlara yaptıklarının karşılığını orada tastamam öderiz. Orada onlar bir eksikliğe uğratılmazlar.*” (Hûd 11/15).
7798a ṣora Ḥaḳ: ṣoralar İÜ.

7799 Didi mi Ḥaḳḳuñ emrini bulara
Hem ögretdi mi ḥaḳ dīni bulara

7800 Didi mi daḫı kim ḳorḳuñ Ḫudādan
İre tā kim size faẕl u ᶜ aṭādan

İÜ 253b

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا قُوا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيكُمْ نَاراً وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ*

AG 222b 7801 Ṣora hem ṣıla-i raḥm eyledi mi
Ṣılayla aḳribāyı ṭoyladı mı

7802 Daḫı hem ḳoñşı ḥaḳḳını ṣora Ḥaḳ
Eger ḫ̆oş ṭutdı-sa müzdin vire Ḥaḳ

SK 213a 7803 Ṣoralar hem dilin ḥıfẓ eyledi mi
Veyāḫ̆od ol fevāḥiş söyledi mi

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَاليَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ**

7804 Daḫı ḳuldan ḳaravaşdan ṣoralar
Daḫı hem iş ü yoldaşdan ṣoralar

7805 Edā itdiyse ḥaḳḳın bunlaruñ ol
Ḫudādan aña iḥsān irişe bol

BY 244b 7806 Daḫı hem ṣoralar ḫavf u recādan
Ṣoralar daḫı mālından seḫādan

7807 Daḫı iḥsān itdi mi yetīme
Faḳīre hem ẕelīle hem saḳīme

7808 Teraḥḥum şefḳat itdiyse bulara
Ola maẕhar ᶜ aṭāᵓ -i Kirdigāra

7799a emrini: emrin SK.
7799b bulara: olara AG.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun…*" (Tahrîm 66/6).
7801b aḳribāyı: aḳrabā SK.
7802a ḳoñşı: ḳonşı SK; ḥaḳḳını: ḥaḳḳın SK.
** ḳāle: kemā ḳāle BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Allah'a ve son güne iman etmekte olan her kişi hayır söylesin yahut sussun.*" (Buhârî, 1989: XIII/6009).
7807a daḫı: daḫı hem SK.

7809 Ṣoralar daḫı tehlīl eyledi mi
Ḥaḳun ẕikrini çoḳ çoḳ söyledi mi

7810 Getürdi mi resūle çoḳ ṣalavāt
Ger itdiyse bula pes çoḳ kerāmāt

7811 Daḫı kesbinden ideler suʾ āli
Gözetdi mi ḥarāmı vü ḥalālı

7812 Ḥalāldan eyledi mi loḳmasını
Daḫı pāk itdi mi her nesnesini

7813 Bu nevʿ a gözlediyse her umūrı
Aña ol demde Ḥaḳ vire sürūrı

7814 Eger kesb itdi-se bunda ḥarāmı
Tenini yaḳalar anda müdāmī

İÜ 254a 7815 Peyem-ber didi kim Allāh Taʿ ālā
Cinānını ḥarām eyledi Mevlā

7816 Şu cismüñ kim ḥarām oldı ġıdāsı
Bulınmaz derdinüñ hergiz devāsı

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اِنَّ اللَّهَ تَعَالَى حَرَّمَ الْجَنَّةِ عَلَى كُلِّ جَسَدٍ غَذَا بِحَرَامٍ*

7817 Ṣoralar emr-i maʿ rūf eyledi mi
Daḫı her sözde gerçek söyledi mi

AG 223a 7818 Suʾ āl eyleye daḫı vaʿ desinden
Ḫilāf-ı vaʿ de hīç geldi mi andan

7809b ẕikrini: ẕikrin SK.
7810b pes: hem SK; kerāmāt: kerāmet SK.
7814a bunda: dünyāda SK.
7815a kim: ki SK.
7816a cismüñ: cisme İÜ, AG, BY.
7816b bulınmaz: bulımaz İÜ, AG.
* ʿalā-külli: − SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Şüphesiz ki Allah Taâlâ haramla beslenen her bedene cenneti haram kılmıştır.*" (Kaynak bulunamadı). Bu hadis-i şerif, farklı bir lafızla Ahmed bin Hanbel'in *Müsned*'inde (2014: X/605) mevcuttur: إِنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ لَحْمٌ نَبَتَ *"Haramla beslenen bir vücut cennete giremez."*
7817b her: hem SK.

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَاَوْفُوا بِالْعَهْدِ اِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْؤُلًا*

SK 213b

7819 Ṣoralar hem ġazā ḳıldı mı ol cān
Ger itdiyse kerāmet vire Sübḥān

7820 Hem ıṣlāḥ itdi mi ḫalḳ ortasında
ᶜ İvażlar bula ger itdiyse anda

BY 245a

7821 Daḫı sulṭāna itdi mi iṭāᶜ at
Daḫı itdi mi emrāża ᶜ iyādet

7822 Bu nevᶜ a cümle efᶜ ālinden ol Ḥaḳ
Suᵓ āl itse gerek anda muḥaḳḳaḳ

7823 Bu meẕkūrāt hep emr-i Ḫudādur
Ki fiᶜ le gelmesi ġāyet revādur

7824 Yirince cümlesin iden riᶜ āyet
Ḫudā ḳatında ol bulur kerāmet

Beyānu Ḥisābi'n-Nevāhī

7825 Gel iy tābiᶜ olanlar nefs işine
Göñül virenler anuñ cünbişine

7826 Müsülmān ola ṣanma nefs-i ẓālim
Uṣanmaz işlemekden ol meẕālim

7827 Ḫudā nehy itdi çün ẓulm eylemekden
Gerek nehy itdüginden ḳaçasın sen

قَالَ تَعَالَى اِنِّى حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِى وَ عَلَى عِبَادِى اَلَا فَلَا تَظْلِمُوا**

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…Çünkü söz veren sözünden sorumludur.*" (İsrâ 17/34).
7819b Sübḥān: sulṭān SK, BY.
7821a daḫı: diye SK.
7824a iden: ider BY.
7826a Müsülmān: Müsürmān BY.
** ḳāle: ḳāle'llāhü İÜ, AG. || Bu kudsî hadis, farklı bir lafızla Müslim'in *Sahîh*'inde (2014: VIII/45-46) mevcuttur:
إِنِّي حَرَّمْتُ عَلَى نَفْسِي الظُّلْمَ وَعَلَى عِبَادِي فَلَا تَظَالَمُوا "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Muhakkak ki ben kendi nefsime ve kullarıma zulmü haram kıldım. Binaenaleyh birbirinize zulmetmeyiniz.*"

İÜ 254b

7828 Yoluñ azıtdı sinüñ nefs-i şeyṭān
Diler selb ide senden dīn ü īmān

7829 ᶜ Adūdur ṣanma kim ide meveddet
ᶜ Adūdan kimseye gelmedi şefḳat

7830 Saña tezyīn ider her dem fücūrı
Diler terk idesin emr-i Ġafūrı

7831 Diler kim ḫayr iş gelmeye senden
Ḫudā ḳatında ḫaclet bulasın sen

7832 Eger kāfir olaydı cümle müᵓmin
O dem İblīs bulurdı murādın

7833 Diler kim cümle ᶜāṣī ola bunlar
Cehennemde müᵓebbed ḳala bunlar

AG 223b

7834 Gel imdi nefsüñe eyle naṣīḥat
Ki Ḥaḳ ḳatında bulmaya faẓīḥat

7835 Ne fiᶜl itseñ ṣorılur bildüñ anı
Birez ḳıldum saña andan beyānı

SK 214a|BY 245b

7836 Şu nesne kim Ḥaḳuñ emridür andan
Suᵓāl ider Ḫudā kim söyledüm ben

7837 Ḥaḳuñ emrine ḳıl imdi iṭāᶜat
Gice gündüz düriş eyle ᶜibādet

7838 Daḫı nehy itdüginden key ḥaẕer ḳıl
Ki şeyṭān emridür andan güẕer ḳıl

7839 ᶜ Adū sözine ᶜāḳıl tābiᶜ olmaz
Naṣīḥat yüz biñ itse sāmiᶜ olmaz

7828b selb ide senden: senden ide selb SK.
7829b gelmedi: gelmez SK.
7834b bulmaya: olmaya SK.
7835a ṣorılur bildüñ: ṣorarlar bil ki SK.
7839b sāmiᶜ : żāyiᶜ İÜ, AG.

7840 Ḥaẕer ider anuñ mekrinden her dem
Ki tā irmeye cāna anda biñ ġam

7841 Şular kim oldılar şeyṭāna tābiᶜ
Olısardur felā-büd Ḥaḳḳa rāciᶜ

7842 Ḳamu işden suᵓāl eyleyiser Ḥaḳ
Cezāsın fiᶜle göre vire muṭlaḳ

7843 Şu dem kim ḥaşr olalar cümle anda
Ḫalāyıḳ cemᶜ ola maḥşer yirinde

İÜ 255a

7844 Nidā eyleyiser ol demde sulṭān
Ḳanı anlar ki ḳıldı baña ᶜişyān

7845 Şu deñlü ḫavf ide anda ḫalāyıḳ
Düşe yüz üzre cümle bellü bayıḳ

7846 Ḫuṣūṣā ola anlar kim günehkār
Ola ḥayretde yaᶜnī ḳavm-i füccār

7847 Şefāᶜat eyleye maḥbūb-ı ḥażret
Diye yā Rab bugün eżᶜafdur ümmet

7848 Hezārān dürlü ḳorḫu gördi bunlar
Ki şimdi ḥażretüñe irdi bunlar

7849 Çü sen heybetle ḳılasın ḫiṭābı
Ne ḳudret kim vire bunlar cevābı

7850 Bugün ben ḳula yā Rabb eyle ḥürmet
Günehkār ümmetüme eyle şefḳat

7851 Ne dilerseñ bugün fermān senüñdür
Velīkin şefḳat ü iḥsān senüñdür

7840a mekrinden: mekrinde İÜ, AG.
7840b anda: − SK.
7845a anda: andan AG.
7845b cümle: − SK.
7846a günehkār: günāhkār SK.

7852 Fidā bunlara iy Ḫallāḳ-ı ᶜālem
Ḫadīce ᶜ Āyişe vü Fāṭıma hem

AG 224a|BY 246a 7853 Bugün yā Rab Ḥasen birle Ḥüseynüm
Fidā ümmet yolına nūr-ı ᶜaynum

7854 Bu söze ᶜarş u kürsī ola lerzān
Ferişteler ḳamusı ola giryān

SK 214b 7855 Şefāᶜat isteyeler ümmete hep
Diyeler şefḳat it anlara yā Rab

7856 Diye ol demde Allāhü Taᶜālā
Bugün ol gün-durur iy nūr-ı bālā

7857 Ki her kişi biliserdür günāhın
Aña göre bulısardur cezāsın

7858 Bugün hīç kimseye ẓulm olmaz iy yār
Cezāsın bulısar ebrār u füccār

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اَلْيَوْمَ تُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ*

7859 Bu dem sen yime ġam ümmet-çün iy cān
Bularuñla ḳıluram çoḳ çoḳ iḥsān

İÜ 255b 7860 Velīkin ḥükmüm icrā olur elbet
Ki mesʾūl olısardur bugün ümmet

7861 Pes andan ümmete ḳıla ḫiṭābı
Ṣora pes cümle ḳullara ḥisābı

7862 Niçeler bu ᶜitābı görmeyeler
Ḥisāb anlara hergiz ṣormayalar

7863 Niçeler hem ḥisābı göre āsān
Şefāᶜat eyleye yaᶜnī ki sulṭān

7854a lerzān: ḥayrān SK.
* kemā: − SK; ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Bugün herkese kazandığının karşılığı verilir. Bugün asla zulüm yoktur. Şüphesiz Allah hesabı çabuk görendir.*" (Mü'min 40/17).
7859a yime ġam: ġam yime SK, BY.
7859b çoḳ çoḳ: çoḳ SK.

7864 Bulara luṭf-ıla ide ḫiṭābı
Daḫı liynetle eyleye ḥisābı

7865 Egerçi ḳıldılardı niçe ᶜ işyān
Daḫı Ḥaḳ dileye kim ḳıla iḥsān

7866 Ki zīrā gerçi itmişler günāhı
Girü tevbe ḳılup itdiler āhı

7867 Hemānā ᶜ arż oluban giçe bunlar
Cinān iḳlīmlerine göçe bunlar

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ لَيْسَ أَحَدٌ يُحَاسَبُ يَوْمَ القِيَامَةِ إِلَّا هَلَكَ* قَالَتْ عَائِشَةُ [فَقُلْتُ] أَوَلَيْسَ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا [قَالَتْ] فَقَالَ إِنَّمَا ذَلِكِ العَرْضُ وَلَكِنْ مَنْ نُوقِشَ الحِسَابَ يَهْلِكْ**

AG 224b|BY 246b 7868 Buyurdı hem daḫı sulṭān u sālār
Getüre bir ḳulın ol demde Cebbār

7869 Ḫalāyıḳdan anı setr ide Allāh
Suᵓ āl ide aña luṭf-ıla ol şāh

7870 Diye bilür misin itdüklerüñi
Cevāb eyle baña divşür öküñi

7871 Günāhın ẕikr ide hep cümlesini
Kim aña añdura her nesnesini

SK 215a 7872 Diye yā Rab günāh itdüm ḳatuñda
Siyeh-rūyam bugün uş ḥażretüñde

7864a ḫiṭābı: ḥisābı SK.
7865a ḳıldılardı: ḳıldılar SK.
7865b daḫı: velī SK, BY.
* illā heleke: yehlikü İÜ, AG, SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Hesaba çekilen bir kimse, başka değil, behemehâl helak olur.*" (Buhârî, 1988: XI/4982)
** ᶜ Āyişetü: Metinde "ᶜ Āyişetü raḍıya'llāhü ᶜ anh". || *"Âişe dedi ki: Bunun üzerine ben: Allah Taâlâ 'İşte böylesi kolay bir hesaba çekilir' (İnşikâk 8) buyurmuyor mu? dedim. Bunun üzerine Peygamber: 'Bu senin dediğin ancak arzdır, yoksa her kim ince hesaba çekilirse helak olur.' buyurdu."* (Buhârî, 1987: I/258-259).
7869b ol şāh: Allāh SK.
7870b öküñi: özüñi SK.
7871b her: hep SK.

7873 Ümīd itmiş-idüm luṭfuña yā Rab
Anuñ-çün işledüm bu işleri hep

İÜ 256a 7874 Şu deñlü ᶜadd ide cürmini sulṭān
Helāk olmış göre nefsini ol cān

7875 Diye yā Rab günāhum geçdi ḥadden
Ṭamuya müsteḥaḳḳ oldum bugün ben

7876 Nidā ire girü Ḥaḳ ḥażretinden
Ki setr itdümdi dünyāda anı ben

7877 Bugün ᶜafv eyledüm cürmüñi iy yār
ᶜAṭālar bulasın sen miṣl-i ebrār

7878 Bu maᶜnī üzre server buyurupdur
Ki bunı ᶜĀyişe naḳl eyleyüpdür

7879 Ḳamu peyġām-bere emr eyleye Ḥaḳ
Ki ümmetden ḥisāb aluñ diye Ḥaḳ

7880 Ki kendü ümmetine her peyem-ber
Ṣorup aḥvālini şerḥ eyleyeler

7881 Nidā ire baña Ḥaḳ ḥażretinden
Ḥisāb alma diye sen ümmetüñden

7882 Saña ger ẓāhir ola cürm-i ümmet
Bulardan idesin iy yār nefret

7883 Dilersin sen bularuñ ᶜaybını hīç
Kimesne bilmeyeler ir eger giç

7884 Ben anı dilerem kim sen de iy yār
Bulardan olmayasın hīç ḫaberdār

BY 247a 7885 Ki settāru'l-ᶜuyūbam setr idem ben
ᶜUyūbın bilmeyesin bunlaruñ sen

7875b müsteḥaḳ: müsteḥıḳ BY.
7876a ire: ide İÜ, AG.
7885a settāru'l-ᶜuyūbam: settār-ı ᶜuyūbın SK, settār-ı ᶜuyūbam BY.

7886 Zihī erḥam ki sensin yā İlāhī
Ki mestūr idesin bunca günāhı

AG 225a

7887 Ki bizden geldügince cürm ü ᶜ işyān
İdersin biñ biñ anca girü iḥsān

7888 Bize luṭfuñ keşīr *el-ḥamdü li'llāh*
Bizi şākirlerüñden eyle iy şāh

7889 Ki çoḳlıḳ luṭfuña şükr idevüz biz
Hem emrüñ üzre ṭoġru gidevüz biz

7890 Seversin zīra şākir ḳullaruñ sen
İlāhī bizi ḳıl şākirlerüñden

İÜ 256b|SK 215b

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اَنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الشَّاكِرِينَ* وَلَا يُضِيعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِينَ**

7891 Gel imdi gör girü Ḥaḳḳuñ işini
Ki mücrim ḳullarıyla cünbişini

7892 Ne nevᶜ a ider anlara ḫiṭābı
Nice alur hem anlardan ḥisābı

7893 Kimesne anda ġaybet itmek olmaz
Daḫı hīç kimse anda unudılmaz

7894 Ḳamu ḳullara Ḥaḳḳ ider ḫiṭābı
Ki bir bir ḳamuya ider ḥisābı

7895 Suᵓ āl eyleye evvel niᶜ metinden
Ki virdüm saña gökçek niᶜ meti ben

7886b ki: çü SK.
7889a şükr: ḥamd SK.
7889b ṭoġru: − SK.
* kemā ḳāle'llāhü: ḳāle'llāhü SK, ḳāle BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Şüphesiz ki Allah şükredenleri sever.*" (Kaynak bulunamadı).
** "Yine (Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor): *…[Allah] iyilik edenlerin mükâfatını zâyi etmez."* (Hûd 11/115).
7891b ḳullarıyla: ḳullarına SK.
7892a ider: ide SK.
7893b hīç: hīç bir AG.

7896 Niçe yıl virmişem cismüñe ṣıḥḥat
Yidüñ içdüñ daḫı çoḳ dürlü niᶜmet

7897 Bu niᶜmetlere sen şükr eyledüñ mi
Veyā ol dem fevāḥiş söyledüñ mi

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ إِنَّ أَوَّلَ مَا يُسْأَلُ عَنْهُ يَوْمَ القِيَامَةِ [يَعْنِي العَبْدَ] مِنَ النَّعِيمِ أَنْ يُقَالَ لَهُ أَلَمْ نُصِحَّ لَكَ جِسْمَكَ وَنُرْوِيَكَ مِنَ المَاءِ البَارِدِ*

7898 Rivāyet eyledi hem İbni Mesᶜūd
O dem kim ẓāhir ola yevm-i mevᶜūd

7899 Ayaḳ ırḳurmadın hem ibn-i ādem
Ṣora biş nesneden Ḫallāḳ-ı ᶜālem

BY 247b 7900 Diye evvel ki sürdüñ bunca ᶜömri
Nenüñ üzre geçürdüñ bunca ᶜömri

7901 İkinci diye kim virdüm şebābet
Yigitlik içre yaᶜnī bunca ḳuvvet

7902 Neye ṣarf eyledüñ ol ḳuvveti sen
Ṣavāb u yā ḫaṭā mı geldi senden

AG 225b 7903 Üçünci iktisāb itdüñ çü mālı
Ḥarāmı mı ḳazanduñ yā ḥalālı

7904 Budur dördünci ṣarf itdüñ sen anı
Neye ṣarf eyledüñ itgil beyānı

İÜ 257a 7905 Bişinci saña ᶜilm itdüm ᶜaṭā ben
ᶜAmel ḳılduñ mı ᶜilm-ile eyit sen

7896a yıl: kim BY.

* yüsʾelü ᶜanhü: Metinde “yüsʾelü’l-ᶜabdü”. || “Hz. Peygamber aleyhi’s-selam şöyle buyuruyor: *Kıyamet gününde kula sorulacak nimetlerden ilk şey ‘Sana vücudunu sağlıklı kılmadık mı? Ve sana soğuk sulardan içirmedik mi?’ denilmesidir.*” (Tirmizî, 2007: III/375-376).

7899a ırḳurmadın: arḳurmadın İÜ, AG; hem: hep BY.

7902b ṣavāb u: ṣavāb mı SK.

قَالَ عَلَيْهِ السّلَامْ **لاَ تَزُولُ قَدَمُ ابْنِ آدَمَ يَوْمَ القِيَامَةِ [مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ] حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ خَمْسٍ عَنْ عُمُرِهِ فِيمَ أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَ أَبْلاَهُ** [وَمَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ وَمَاذَا عَمِلَ فِيمَا عَلِمَ] *

7906 Suʾāl eyleye hem bir kimseden Ḥaḳ
Ḥadīṯ içre gelür bu söz muḥaḳḳaḳ

SK 216a 7907 Diye kim virmedüm miydi kerāmet
Daḫı hem virmedüm miydi siyādet

7908 Saña virdüm tenāküḥ hem tenāsül
Benüm emrümde sen itdüñ tekāsül

7909 Müsaḫḫar olmış-ıdı saña ḥayvān
Hem itdümdi seni bir ḳavme sulṭān

7910 Saña virdüm ne ḳılduñsa temennā
Belī diye diye pes Ḥaḳ Taʿālā

7911 Bunı fikr itmedüñ mi ölesin sen
Bugün baña mülāḳī olasın sen

7912 Diye fikr itmedüm ben bunı anda
Ḫacīl oldum anuñ-çün şimdi bunda

7913 Diye Ḥaḳ çün beni unutduñ anda
Bugün ben de unutdum sini bunda

7914 Seni redd eyledüm yaʿnī ḳatumdan
Iraġ itdüm bugün uş raḥmetümden

7915 Bu nevʿa niçeye ide ḥisābı
Hem ide anlara anda ʿazābı

BY 248a 7916 Girü bir kimseden ide suʾāli
Neye irer görüñ anuñ da ḥāli

---

* tezūlü: Metinde “yezālü”; fīme: Metinde “fīmā”. || “Hz. Peygamber aleyhi’s-selam şöyle buyuruyor: *İnsanoğlundan beş şeyin hesabı sorulmadıkça Yüce Allah’ın huzurundan hiçbir yere ayrılamaz. Bunlar: Ömrünü ne ile geçirdiği, gençliğini nerede tükettiği, malını nereden kazandığı ve nerede harcadığı ile bildikleriyle ne kadar amel ettiğidir.*” (Rudânî, 2011: VIII/530).
7910b diye diye: diye SK.
7914b bugün: − SK.

7917 Diye yā Rab getürdüm saña īmān
Daḫı itdüm senüñ yoluñda iḥsān

7918 Kitābuña daḫı mürselleriüñe
Didüm *āmentü* cümle ḳullaruña

7919 Oruç ṭutdum daḫı ḳıldum ṣalātı
Taṣadduḳ eyledüm virdüm zekātı

İÜ 257b|AG 226a 7920 Hem ol dem ide Allāha ṣenāyı
Güci yitdükçe hem ide duᶜ āyı

7921 Diye Ḥaḳ şimdi mi geldüñ ḳatuma
ᶜ İbādet ᶜ arż idersin ḥażretüme

7922 Senüñ bed-fiᶜ lüñe vardur şevāhid
Diye ol kim ᶜ aceb kim ola şāhid

7923 Pes ol dem aġzına mühr ura ḥażret
Ḳamu aᶜ żāsı eyleye şehādet

7924 Dili ṭutıla söylemeye hīç söz
Eli ṭutdum diye gördüm diye göz

7925 Kemükleri vü ayaḳları ol dem
Şehādet eyleye uyluḳları hem

SK 216b

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلٰى اَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا اَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ اَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ*

7926 Rivāyet bir daḫı bunda olupdur
Ḥadīṯ içre bu söz daḫı gelüpdür

7927 ᶜ İtāb itdükde ḥażret ḳullarına
Cevāb ide dönüp ḳul Rabbisine

7918b ḳullaruña: peyem-berüñe SK.
7920b yitdükçe: yitdügince SK.
7923b eyleye: eyle SK.
7925a ol dem: söyleye ol dem SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *O gün biz onların ağızlarını mühürleriz. Elleri bize konuşur, ayakları da kazandıklarına şahitlik eder.*" (Yâsîn 36/65).

7928 Diye yā Rab didüñ ẓulm itmezem ben
Ki ᶜ adl iderem egri gitmezem ben

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ*

7929 Diye Ḥaḳ kim belī ẓālim degülem
Ki ẓulm itmek-ile ḥākim degülem

7930 Diye yā Rabbi maḳbūl itmezem ben
Girü şāhid bulınmayınca benden

7931 Diye ᶜ użvuñ ider saña kifāyet
Kirāmen Kātibīn ider şehādet

BY 248b 7932 Anuñ aġzına ol dem mühr ura Ḥaḳ
Şehādet ide aᶜ żāsı muḥaḳḳaḳ

7933 Bu kez aᶜ żāsı-la ide ḫuṣūmet
Ki niçün böyle itdüñüz şehādet

İÜ 258a 7934 Sizüñ-çün Ḥaḳḳ-ıla ḳıldum ḫuṣūmet
Ki tā çekmeyesiz nār içre miḥnet

7935 Size siz vācib itdüñüz ᶜ aẕābı
Çeküñ imdi ᶜ aẕābı vü ᶜ ıḳābı

AG 226b 7936 Pes ol dem yire emr eyleye Allāh
Şehādet ide bu yir daḫı iy şāh

7937 Diye yā Rabbi üstümde ḫalāyıḳ
Ḳabāyıḥ işlediler bellü bayıḳ

7938 Eger erkek eger dişi ḳamusı
Ne fiᶜ l itdiyse kiçisi ulusı

---

* kemā: − SK; ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Rabb'in kullara (zerre kadar) zulmedici değildir.*" (Fussilet 41/46).
7931a kifāyet: şehādet BY.
7934b çekmeyesiz nār içre: çekmeye nār içinde SK.
7935b ᶜ ıḳābı: ᶜ aẕābı SK.
7936a emr: − SK.

7939 O dem bu ḳamusın z̲ikr eyleye yir
Faṣīḥ ādem gibi ḫ̲oş söyleye yir

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ اَخْبَارَهَا بِاَنَّ رَبَّكَ اَوْحٰى لَهَا*

7940 Gel imdi girü diñle ḳorḫ̲ulardan
Ṣora Ḥaḳ cümle efʿāli bulardan

7941 Riyāsından ide ol dem suʾāli
Mürāyīnüñ gör imdi n'ola ḥāli

SK 217a

7942 Diye aʿmālüñüzi n'itdüñüz siz
Benüm ġayruma ṭāʿat itdüñüz siz

7943 Kimüñ-çün eyledüñüzse ʿibādet
Anuñ ḳatından isteñ varuñ ücret

7944 Ṭaleb itmedüñüz çün ecri benden
Görüñ kim size ḫ̲ayr irer mi andan

7945 Bu nevʿa serzeniş idüp bulara
Diye kim girüñ imdi şimdi nāra

7946 Ṣora hem ehl-i dünyāya o dem Ḥaḳ
Baña neñ var ki_ola ḳatumda elyaḳ

7947 Bu deñlü kim saña itdüm ʿaṭā ben
Benüm-çün n'eyledüñ digil baña sen

BY 249a

7948 Neye ṣarf eyledüñ māluñ eyitgil
Ne yire lāyıḳ-ısañ anda gitgil

İÜ 258b

7949 Diye yā Rabbi cemʿ itdüm anı ben
Girü terk eyleyüp gitdüm anı ben

7939a ḳamusın: ḳamusını İÜ.
* ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *İşte o gün, yer, kendi haberlerini anlatır. Çünkü Rabb'in ona (öyle) vahyetmiştir.*" (Zilzâl 99/4-5).
7942a aʿmālüñüzi: aʿmālüñüz SK.
7944a ecri: ecr İÜ, AG.
7945a idüp: ide SK.
7946a ehl-i: − SK; dünyāya: dünyā SK.
7948b anda: yüri SK.

7950 Girü gönder beni varup göreyin
Ḳamusın ḥażretüñe irgüreyin

7951 Diye Ḥaḳ kim ne taḳdīm itdüñ anı
Ḳatumda söyleyüp ḳılġıl beyānı

7952 İde tekrār Ḥaḳḳ aña ḫiṭābı
Girü bu vech-ile vire cevābı

7953 Diye Ḥaḳ çünki ḫayrı yoḳdur anuñ
Cehennemde işi yanmaḳdur anuñ

AG 227a 7954 Aña beñzer ki bir ḫˇōca ḳulına
Virür aṣṣılamaḳ-çün māl eline

7955 Ḫilāf ider efendisine ol ḳul
Ki nā-ḥaḳ żāyiᶜ ider mālını ol

7956 Suᵓāl itdükde ḫˇōca aña iy yār
Olur ol demde ḳul ḳatı ziyānkār

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهُدٰى فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ*

7957 Budur kim ḳullara çün ṣora sulṭān
Diyeler çoḳ taṣadduḳ itdük iy cān

7958 Buyura Ḥaḳ baña virdüklerini
Daḫı beglere gönderdüklerini

7959 Getürüñ bunda hep görsünler anı
Ne nesne virdiler bilsünler anı

SK 217b 7960 Pes ol kim beglere virmişdi anlar
Ḳumaşlar hem nefāyis armaġanlar

7950a beni varup: varup anı SK.
7950b irgüreyin: getüreyin İÜ, AG, SK.
7952b vire: ide BY.
7955b nā-ḥaḳ: tā hep SK.
7956b ḳul: − SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *İşte onlar, hidayete karşılık sapıklığı satın almış kimselerdir. Bu yüzden alışverişleri onlara kâr getirmemiş ve (sonuçta) doğru yolu bulamamışlardır.*" (Bakara 2/16).

7961 Getürüp ḳoyalar ṭaġlar gibi_anı
Diye Ḥaḳ baña virdükleri ḳanı

7962 Bu kez pul yāḫˇo geçmez aḳçalardan
Getüreler bu nevᶜa nesnelerden

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَيَجْعَلُونَ لِلّٰهِ مَا يَكْرَهُونَ*

İÜ 259a|BY 249b 7963 Ferişteler ideler serzenişler
Ne-y-idi diyeler bu olan işler

7964 ᶜAceb dünyāñuzı ḫarc itdüñüz siz
Ḳamuñuz şöyle maḥrūm gitdüñüz siz

7965 Diye Ḥaḳ bunlara imdi yürüñ siz
O māl virdüklerüñüze varuñ siz

7966 Ṭaleb idüñ bulardan bugün iḥsān
Görüñ derdüñüze olur mı dermān

7967 Pes ol dem emr ide ṭutuñ buları
Cehennem içine atuñ buları

7968 Pes ol dem ehl-i dünyā göre ḥasret
Diye bizüm-çün oldı derd ü miḥnet

7969 Meger anlar ki z̄ākir olmış-ıdı
Ḥaḳuñ luṭfına şākir olmış-ıdı

AG 227b 7970 Virürdi her ne virse Ḥaḳḳ içün ol
ᶜİvażlar vire Ḥaḳḳ anda aña bol

7971 Faḳīr olanları bunlar görürdi
Rıżāʾ-i Ḥaḳḳ içün nesne virürdi

7962a yāḫˇo: yāḫˇod SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Hoşlarına gitmeyen şeyleri Allah'a isnad ederler…*" (Nahl 16/62).
7964a ᶜaceb: ᶜabeş İÜ, AG.
7965a Ḥaḳ: − SK.
7966a idüñ: eyleñ BY.
7967a ol dem: andan SK, BY.

7972 Yetīme ṭula iderdi taṣadduḳ
Eger virmezse iderdi taḫalluḳ

7973 Ki yaᶜ nī Ḥaḳḳ içün nesne virürdi
Veyā yumşaḳ söz-ile göndürürdi

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا اَذًى وَاللّٰهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ*

7974 Didi server ḳopa çünkim ḳıyāmet
Gele maḥşer yirine cümle ümmet

7975 Faḳīr ḳulların iḥżār ide Allāh
Bulara iᶜ tiz̲ār eyleye ol şāh

7976 Ki yaᶜ nī olmadı dünyāya ṭālib
Dün ü gün oldı Ḥaḳ z̲ikrine rāġıb

SK 218a 7977 Şerīᶜ at emrin icrā eyledi ol
Ḥaḳuñ farżını ibḳā eyledi ol

7978 Diye ᶜ izzüm celālüm ḥaḳḳı-çün Ḥaḳ
Saña kim görmedüm dünyāyı elyaḳ

İÜ 259b|BY 250a 7979 Saña itmek degüldi bil ḥaḳāret
Murādum bil ki virmekdi kerāmet

7980 Faḳīr itdüm anuñ-çün sini iy cān
Olasın tā bugün ḳatumda sulṭān

7981 Var imdi gör ṣufūf içinde kim var
Ki dünyāda saña oldı vefādār

7982 Benüm-çün saña bir loḳma yidürdi
Veyā egnüñe bir kisve geyürdi

7973b göndürürdi: gönderürdi SK, BY.

* SK'de der-kenar olarak "Maṭlabü Şerefi'l-Faḳr" ibaresi kayıtlıdır; ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY; Taᶜ ālā: − İÜ. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Güzel bir söz ve bağışlama, peşinden gönül kırma gelen bir sadakadan daha hayırlıdır. Allah her bakımdan sınırsız zengindir, halîmdir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir).*" (Bakara 2/263).

7975a ḳulların: ḳullarını SK.
7975b eyleye: ide SK.
7976a dünyāya: dünyāda SK.
7977b farżını: farżın SK.

7983 Çıḳarġıl cümlesin maḥşer yirinden
Şefāʿat eyle cennāta ilet sen

7984 Faḳīre gör ne iḥsān idiser Ḥaḳ
Nice maḥşerde sulṭān idiser Ḥaḳ

7985 Faḳīr ḳullarını bil kim sever Ḥaḳ
Ḳabūl itmege daʿvātın iver Ḥaḳ

7986 Ḥabību'llāh anuñla faḫr ider çün
Anı sevmeyeler dünyāda niçün

7987 Faḳīre Ḥaḳ virür üç dürlü ḫaṣlet
Virilmez aġniyāya bunlar elbet

7988 Bir oldur cennete kim gire bunlar
Yüce çardaḳlar üzre ṭura bunlar

7989 Bulara ehl-i cennet kim baḳalar
Bugün niteki yılduza baḳalar

AG 228a

7990 Gire hem cennete bunlar işit sen
Ki biş yüz yıl ilerü aġniyādan

7991 Daḫı bunlar ki_ide tesbīḥ u taḥmīd
İde hem aġniyā tehlīl ü temcīd

7992 Yanınca on biñ aḳça ger vireler
Faḳīre olmaya bunlar berāber

7993 Faḳīre eylegil gel imdi raġbet
Ki yarın eyleye saña şefāʿat

7994 Pes andan Ḥaḳ suʾāl ide ribādan
Rivāyetdür işidüñ Muṣṭafādan

7983b ilet: irür SK.
7984a ne: − SK.
7985a kim: ki SK.
7985b iver: ider BY.
7986a ider: ide SK.
7989b niteki: nite AG, nitekim SK.
7991a ide: ider SK; taḥmīd: temcīd SK, BY.
7991b temcīd: taḥmīd SK, BY.

7995 Giderken leyletü'l-esrāda server
Yidinci göge çıḳdum dir peyem-ber

İÜ 260a|SK 218b|
BY 250b

7996* Naẓar itdüm ṭamuya anda ol dem
Erenler gördüm içinde anuñ hem

7997 Büyük evler gibi ḳarınları hep
İçinde ṭopṭolu mār-ıla ᶜaḳreb

7998 Görinür bāṭını hep ẓāhirinden
Suᵓāl itdüm anı ben Cebreᵓīlden

7999 Didi bunlar ribā yiyendür iy şāh
ᶜAẕāb ider ḳatı bunlara Allāh

8000 Zinādan ide Ḥaḳḳ andan suᵓāli
Eger itdiyse müşkil ola ḥāli

8001 Daḫı ḫamr eyledi mi ṣora Allāh
Ger itdiyse caḥīme vire Allāh

8002 Suᵓāl ide daḫı kibr eyledi mi
Ṣora daḫı yalanı söyledi mi

8003 Ṣora hem kimseyi itdi mi ġaybet
Ger itdiyse bula anda ᶜuḳūbet

8004 Ḥased ḳıldıysa kimse ḥaḳḳına ol
ᶜAẕāb irişe ᶜuḳbāda añа bol

8005 Eger ḳoḳuladıysa bunda nā-gāh
Ġażab ide añа ᶜuḳbāda Allāh

8006 Daḫı kimseye bühtān itdi mi hīç
Ger itdiyse ᶜaẕāba ola der-pīç

* SK'de der-kenar olarak "Maṭlab-ı Ribā Yimek ve Zinā İtmek" ibaresi kayıtlıdır.
8002a ide: eyleye SK.
8004a ḳıldıysa: ḳıldı-sa BY.

8007 Ṣora hem sögdi miydi muḥṣanāta
Eger sögdiyse uġrar müşkilāta

8008 Daḫı fuḥş eylediyse ol sözinde
Zebānīler ṭutalar anı anda

8009 Yalan and içdi-se müşkil olur ḥāl
Atarlar oda anı anda fi'l-ḥāl

AG 228b

8010 Yalan yire ṭanuḳlıḳ virdi-se ger
Ṭamuya ilteler anda melekler

8011 Ṣoralar daḫı kim mekr eyledi mi
Daḫı hīç kimseneyi aldadı mı

8012 Ṣoralar bidᶜat itdi mi cihānda
Ger itdiyse ᶜuḳūbet göre anda

İÜ 260b|BY 251a

8013 Ṣoralar eyledi mi masḫaralıḳ
Eger itdiyse ḫışm eyleye Ḫālıḳ

8014 Ṣora hem çalġu çaldı mı muḥaḳḳaḳ
Ger itdiyse ᶜazāb ide o dem Ḥaḳ

SK 219a

8015 Ṣora hem ḥırṣı-la ṭūl-i emelden
Ger itmediyse ḳurtıla zelelden

8016 Ṣora pes gözden ü dilden ḳulaḳdan
Göñülden elden ü daḫı ayaḳdan

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ اُولٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُلًا*

8017 Bu meẕkūrātı kim ẕikr eyledüm ben
Suʾāl olur bulardan añlaġıl sen

8007b sögdiyse: sögdi ise BY.
8009b oda: nāra SK.
8013a eyledi: ki_eyledi BY.
8015a ṣora: ṣoralar SK.
8016a pes: hem SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Çünkü kulak, göz ve kalp, bunların hepsi ondan sorumludur.*" (İsrâ 17/36).

8018 Meger ḳaṣd-ıla itmemiş ola ol
Ḫaṭā itmiş ya unutmış ola ol

8019 Buları ᶜafv ider ol yüce sulṭān
Bağışladı resūle zīra Sübḥān

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ اِنْ نَسِينَآ اَوْ اَخْطَأْنَا* وَ قَالَ عَلَيْهِ السَلَامْ رُفِعَ عَنْ أُمَّتِي اَلْخَطَاءُ وَالنِّسْيَانُ**

8020 Velī şunlar ki itdi çoḳ günāhı
Girü tāᵓib oluban itdi āhı

8021 Ḥaḳı ẕikr eyledi yitdükçe ḳudret
Aḳıtdı gözyaşın itdi ᶜibādet

8022 Ḳabūl ider bularuñ ᶜözrini Ḥaḳ
Ṣevāba degşürür cürmin muḥaḳḳaḳ

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اِلَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحاً فَاُولٰٓئِكَ يُبَدِّلُ اللهُ سَيِّاَتِهِمْ حَسَنَاتٍ***

AG 229a 8023 Gel imdi nefsüñe virgil riyāżat
Bu fānī evde ḳıl gökçek ᶜibādet

İÜ 261a 8024 Ḥisāb it ḳavlüñi vü fiᶜlüñi sen
Ne ẓāhir oldı gör dünyāda senden

8025 Bilürsin saña mevt irer muḥaḳḳaḳ
Girü ḥaşr idiserdür sini ol Ḥaḳ

8019a sulṭān: Sübḥān SK.
8019b zīra Sübḥān: zīrā sulṭān SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…'Ey Rabb'imiz! Unutur ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma!'…*" (Bakara 2/286).
** "Ve Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Ümmetimden hata ve unutma kaldırıldı."*. Bu hadis-i şerif, farklı bir lafızla İbni Mâce'nin *Sünen*'inde (2008: I/654) mevcuttur: إِنَّ اللهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنِّسْيَانَ وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ *"Allah, ümmetimin yanılmasını, unutmasını ve zorlanarak yaptığı şeyin günahını affetmiştir."*
8022a ider: ide SK.
8022b cürmin: cürmini SK.
*** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Ancak tövbe edip de inanan ve salih amel işleyenler başka. Allah işte onların kötülüklerini iyiliklere çevirir…*" (Furkân 25/70).

8026 Suʾāl ider ḳamu aḥvālüñi şāh
Aña göre cezāñı virür Allāh

BY 251b

8027 Buña çün iʿtiḳād idersin iy yār
Gel imdi şimdiden olġıl ṭalebkār

8028 Bunı farż it ki ol gün oldı şimdi
Ḥaḳuñ emri irişdi geldi şimdi

8029 Bu dem saña suʾāl eyledi sulṭān
Cevābuñ var mı gör virmege iy cān

8030 Ne ṣanursın saña ḳalur mı dünyā
Veyā bāḳī mi_olur bu ḥüsn ü zībā

SK 219b

8031 Ḳanı bu dünyeye binüm diyenler
Şarāb-ı mevt içüben gitdi anlar

8032 Bu dünyādur ribāṭ-ı pür-ḫarābe
Göñül virme gel imdi sen serāba

8033 Gelen geçdi ḳonan göçdi bu yirden
Getürmez biri andaġı ḫaberden

8034 Cihānuñ şehleri vü enbiyāsı
Daḫı hem evliyāsı aṣfiyāsı

8035 Fenādan göçdi vü vardı beḳāya
ʿIḳāba kimi vü kimi rıżāya

8036 Ṭaleb ḳıl imdi gel sen de rıżāyı
Bulasın tā ki ʿuḳbāda ṣafāyı

8037 Günāhuñdan rücūʿ it tevbe ḳıl sen
Ki şefḳat bulasın Ḥaḳ ḥażretinden

8030b mi_olur: olur mı BY.
8031a dünyeye: dünyāya SK.
8035b rıżāya: liḳāya SK.
8036a ḳıl imdi gel sen de: sen de ḳıl imdi gel İÜ, AG, ḳıl sen de gel imdi BY.

8038 Ki tāʾib ḳullara ḥubb ider Allāh
Virür cennāt u dīdārını ol şāh

8039 İlāhī tevbe tevfīḳ it müyesser
Ki tā āsān ola rāh-ı peyem-ber

8040 Günehkāram żaʿīfem **YŪSUF** adum
Ḳamu cürm-ile cānumı ḳaradum

İÜ 261b 8041 Direm līkin bu dem estaġfiru'llāh
Ḳabūl it tevbemi luṭf eyle iy şāh

AG 229b 8042 Ṣorarsañ cürm üʿ işyāna n'idem ben
Yanar bu cismüm ü cānum n'idem ben

8043 Bilürsin ṭāḳatüm yoḳdur cevāba
Bıraḳma bini luṭf eyleʿ ıḳāba

BY 252a 8044 Şefīʿ it bize maḥbūbuñ İlāhī
Ḳabūl it cümle maʿyūbuñ İlāhī

8045 Cemīʿ -i ḳullara raḥmet senüñdür
Ẕelīl olanlara şefḳat senüñdür

8046 Ṭoyınsun raḥmetüñden cümle ʿālem
Bezensün ʿizzetüñden cinn ü ādem

Beyānu'l-Muḫāṣamāt

8047 Girü naḳl ideyim bir söz saña ben
Sözüme ger olursañ müstemiʿ sen

8048 Çü cemʿ ola ḳıyāmetde ḫalāyıḳ
Ḫalāyıḳdan suʿāl eyleye Ḫālıḳ

8049 Ne ḥāl olsa bulalar ḫayr u şerden
Ḳamu dilden ḳulaḳdan hem başardan

8038b dīdārını: dīdārın SK.
8041a līkin bu dem: bu dem līkin SK.
8042a ṣorarsañ: ṣorarsam SK.
8044b maʿyūbuñ: maʿyūbı SK.
8046b ʿizzetüñden: ʿizzetüñe İÜ, AG.

SK 220a

8050 Bile her kişi bunda n’itdügini
Eger ẖayr u eger şer itdügini

8051 Ḳamu ẖalḳ ide kendüyi melāmet
Ki ṣāliḥdür eger mücrimdür elbet

8052 Diye mücrim niçün itdümdi ᶜ işyān
Ġażab ḳıldı anuñ-çün baña sulṭān

8053 Günāhuma niçün tevbe_itmedüm ben
Ṣalāḥiyyet ṭarīḳın ṭutmadum ben

8054 Niçün şeyṭāna tābiᶜ olduñ iy nefs
Niçün bunca ẖaṭālar ḳılduñ iy nefs

8055 Utanmaduñ mı sen dünyāda Ḥaḳdan
ᶜ Aẕāba lāyıḳ itdüñ uş beni sen

8056 N’olaydı ḳıla-dum dünyāda ṭāᶜ at
Bilürdüm ḳopısar elbet ḳıyāmet

İÜ 262a

8057 Baña bu işi ᶜ ālimler dimişdi
Bugün n’olacaġın hep söylemişdi

8058 Bulara iᶜ tibār itmezdüm ol gün
Didükleri yola gitmezdüm ol gün

8059 Bugün başuma geldi n’ideyim āh
İşüm dün gün olısar āh-ıla vāh

AG 230a|BY 252b

8060 Melāmet ide kendü kendüyi bol
Velīkin bulmaya hīç menfaᶜ at ol

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ وَاَنّٰى لَهُ الذِّكْرٰى يَقُولُ يَا لَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي*

8050a bile: bula SK.
8055a utanmaduñ mı: utanmaduñdı BY.
8055b beni: seni İÜ, AG.
8059a n’ideyim: n’ideyin SK.
8059b āh-ıla: n’ideyin SK.
8060a bol: ol SK.
* ḳāle’llāhü: ḳāle SK, BY. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *…İşte o gün insan (yaptıklarını birer birer) hatırlar. Fakat bu hatırlamanın ona nasıl faydası olacak! ‘Keşke bu hayatım için önceden bir şey yapsaydım.’ der.*” (Fecr 89/23-24).

8061 Diye ṣāliḥ olanlar daḫı ol gün
ᶜ Amel çoḳ itmedüm dünyāda niçün

8062 Ki zīrā göre aᶜ mālüñ ṣevābın
Daḫı ṣāliḥlerüñ hem feṯḥ-i bābın

8063 Şular kim ẕikre olmışdı mülāzım
Daḫı ṭāᶜ atde olmışdı müdāvim

8064 Göre her bir ᶜ amelde bir kerāmet
Bu kez kendüyi eyleye melāmet

8065 Niçün çoḳ itmedümdi ṭāᶜ ati ben
Bulaydum tā ki artuḳ ᶜ izzeti ben

8066 Ḫuṣūmet ide öz nefsiyle bunlar
Günāh idenler ü ṣāliḥ olanlar

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا مِنْ أَحَدٍ يَمُوتُ إِلَّا نَدِمَ قَالُوا وَمَا نَدَامَتُهُ [يَا رَسُولَ اللَّهِ] قَالَ إِنْ كَانَ مُحْسِنًا نَدِمَ أَنْ لَا يَكُونَ ازْدَادَ*

SK 220b

8067 Rivāyetdür ki ol gün bu ḫalāyıḳ
Ki bī-ḥad çekeler ḳorḫu ḫalāyıḳ

8068 Niçeler ḳaça birbirinden ol gün
Ki daᶜ vī idiser ḥaḳḳından ol gün

8069 Kim evvel ḳaça Ḳābil ḳardaşından
Peşīmān ola itdügi işinden

İÜ 262b

8070 Eṣaḥ söz böyle naḳl olındı bunda
Ki Hābildür ḳaçan Ḳābilden anda

8061b itmedüm: ḳılmadum SK.
8063a mülāzım: müdāvim BY.
8063b müdāvim: mülāzım BY.
8064a bir: biñ SK.
8064b kendüyi eyleye: eyleye kendüyi SK, BY.
* es-selām: − İÜ. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *'Her ölen mutlaka pişmanlık duyacaktır.'* Ashab: 'Neden pişmanlık duyacak?' dediler. Şöyle buyurdu: *'İyilik eden kimse iyiliğini artırmamış olduğuna…*' " (Tirmizî, 2007: II/535).
8068a ḳaça: ḳaçalar BY.

8071 Göre kim kendüden isteye şefḳat
Şefāᶜat itmege bulmaya ḳudret

8072 Delīl oldur ki İbrāhīm peyem-ber
Atasından ḳaça ol günde server

8073 Atasından anasından hem Aḥmed
Yüzin döndüre ol günde Muḥammed

8074 Şefāᶜat isteyeler zīra andan
Velī iẕn olmaya Ḥaḳ ḥażretinden

AG 230b|BY 253a 8075 Ḳaça hem ᶜavretinden Lūṭ-ıla Nūḥ
Şefāᶜat virmeye anlara Sübbūḥ

8076 Hem oġlından ḳaça Nūḥ ol dem iy cān
Ki zīrā bulmamışdı bunlar īmān

كَمَا قَالَ اللهُ تَعَالَى يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ اَخِيهِ وَاُمِّهِ وَاَبِيهِ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ*

8077 Dimişler daḫı bunda özge maᶜnī
Ḳaçan olsa ḳıyāmet güni yaᶜnī

8078 Ḳaça her kişi birbirinden ol gün
Ki ḥattā atalar oġlından ol gün

8079 Anuñ gibi ola ḫavf ol gün iy yār
Peyem-berler ḳalalar cümle nā-çār

8080 Diye *nefsī* vü *nefsī* pes ḳamusı
Hemān ḳala peyem-berler ulusı

8081 Diye pes *ümmetī* vü *ümmetī* ol
Ḳamuya ḳıla anda şefḳati bol

8072a ki: kim SK.
* kemā: − SK; ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün… İşte o gün onlardan herkesin kendini meşgul edecek bir işi vardır.*" (Abese 80/34-37).
8077a bunda: bundan SK.
8079b peyem-berler: peyem-ber SK; ḳalalar: ḳılalar İÜ.
8080a-8081a: **nefsī-ümmetī** için bk. 2481b dipnot.

8082 Pes ol dem diye mücrimlere sulṭān
Ne-y-içün ḳılduñuzdı baña ᶜ işyān

8083 Diye pes ḥaşr idüñ imdi buları
Bugün tā kim göreler ḳorḫuları

8084 Daḫı etbāᶜ u ezvācın müretteb
Daḫı ṭapduḳlarını getürüñ hep

İÜ 263a|SK 221a 8085 Ki benden ġayrıya ṭapardı bunlar
Şeyāṭīn göñlini yapardı bunlar

8086 Oları ṭurḳuruñ ki_idem ḥisābı
Daḫı idem ᶜ aẕābı vü ᶜ ıḳābı

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اُحْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَاَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَاهْدُوهُمْ اِلٰى صِرَاطِ الْجَحِيمِ*

8087 Melekler ṭurḳura bunları anda
Ṭuralar cümlesi Ḥaḳ ḥażretinde

8088 Ḥisāb ide bularuñ ᶜ ömrin Allāh
Ḥisāb eyleye hem kesbini ol şāh

8089 Diye dünyāda virdüm bunca niᶜ met
ᶜ Ömür virdüm ᶜ aḳıl virdüm ü ṣıḥḥat

AG 231a|BY 253b 8090 Ḳamu maḫlūḳdan ḳıldum mükerrem
Ḳulaḳ virdüm ü göz ü dil ayaḳ hem

8091 Dilüñle söyledüñ mühmel kelāmı
Ḥarāmı ḳarnuña ḳoyduñ müdāmī

8082b ne-y-içün: yā niçün SK.
8084b getürüñ: getürüp BY.
8086a oları: buları İÜ, AG.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Allah meleklere şöyle emreder: 'Zulmedenleri, eşlerini ve Allah'ı bırakıp da tapmakta olduklarını toplayın, onları cehennemin yoluna koyun ve onları tutuklayın…'*" (Sâffât 37/22-23).
8088b ol şāh: Allāh BY.
8090b göz ü dil: göz dil İÜ, AG; göz dil el BY.

8092 Ne emr itdümse sen ᶜaksine gitdüñ
Ne kim nehy itdüm-ise anı ṭutduñ

8093 Size göndermedüm miydi peyem-ber
Sizi ḳorḳutmadı mı anda anlar

8094 Size ᶜālimler itmedi mi iᶜlām
Meşāyıḫ dimedi mi bunca peyġām

8095 Kimini ḳılduñuz tekẕīb anda
Kimine itdüñüz taᶜẕīb anda

8096 Benüm niᶜmetlerümi yidüñüz siz
Varuban ġayrılara uyduñuz siz

8097 Ḳanı maᶜbūduñuz gelsün ilerü
Size nuṣretler itsün bunda girü

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَقِفُوهُمْ اِنَّهُمْ مَسْؤُلُونَ مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ بَلْ هُمُ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ*

İÜ 263b

8098 Şular kim birbirin itmişdi iḍlāl
Ḥaḳuñ emrinde itmişlerdi ihmāl

8099 Bu kez birbiri-le ide ḫuṣūmet
Getüre anda birbirine ḥuccet

8100 Diyeler bizi iḍlāl itdüñüz siz
V'eger-nī itmez-idük bu işi biz

8101 Gelüp her ṭuşdan iġvā eyledüñüz
Bizi uş bunda rüsvā eyledüñüz

SK 221b

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ قَالُوا اِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ**

8093b anlar: server SK.
8097b bunda: anda SK.
* ḳāle'llāhü: kemā ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…Çünkü onlar sorguya çekileceklerdir. Onlara, 'Ne diye yardımlaşmıyorsunuz?' denir. Hayır, onlar bugün teslim olmuş kimselerdir.*" (Sâffât 37/24-26).
8101b rüsvā: rüsvāy İÜ, AG, iġvā SK.
** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Birbirlerine yönelip sorarlar (çekişirler). Şöyle derler: 'Siz bize sağdan gelirdiniz. Bize haktan yana görünürdünüz.'* " (Sâffât 37/27-28).

8102 Diyeler müʾmin olmamışduñuz siz
Degüldük hem daḫı ḥākim size biz

8103 İderdüñüz ezelden fısḳ u ᶜ işyān
Anuñ-çün olduñuz hem girü ṭuġyān

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى قَالُوا بَلْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بَلْ كُنْتُمْ قَوْماً طَاغِينَ* AG 231b

BY 254a

8104 Size dünyāda iġvā eyledük biz
Bize pes anda tābiᶜ olduñuz siz

8105 Bize vācib-durur Ḥaḳḳuñ ᶜ azābı
Bize Ḥaḳḳ idiser çoḳ çoḳ ᶜ azābı

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا إِنَّا لَذَائِقُونَ فَأَغْوَيْنَاكُمْ إِنَّا كُنَّا غَاوِينَ**

8106 Çü birbirini iġvā itdi insān
ᶜ Azābı olısar ol günde yeksān

8107 Bu nevᶜ a ṭuta mücrim ḳulları Ḥaḳ
ᶜ Azābı ola bunlaruñ muḥaḳḳaḳ

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ إِنَّا كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ***

İÜ 264a

8108 Bular anlar-durur ki_işitse tehlīl
Ḳatından ṭuruban giderdi taᶜ cīl

8109 Ḥaḳı zikr itmege keyᶜ ār iderdi
Tekebbürlik idüp ḳalḳup giderdi

---

* ḳāle'llāhü: kemā ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Diğerleri de onlara şöyle derler: 'Hayır, siz zaten mü'min kimseler değildiniz. Bizim, sizin üzerinizde hiçbir hakimiyetimiz yoktu. Hatta siz azgın bir kavimdiniz.'*" (Sâffât 37/29-30).
8104a dünyāda: dünyā SK.
8104b bize: size İÜ.

** ḳāle'llāhü: kemā ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *'Artık Rabb'imizin sözü (azap) bizim hakkımızda gerçekleşti. Biz onu mutlaka tadacağız. Evet, biz sizi saptırdık. Çünkü biz de sapkın kimselerdik.'*" (Sâffât 37/31-32).
8106a birbirini: birbirin SK.

*** ḳāle'llāhü: kemā ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Artık onlar o gün azapta ortaktırlar. İşte biz suçlulara böyle yaparız.*" (Sâffât 37/33-34).
8108a ki: − SK.

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اِنَّهُمْ كَانُوا اِذَا قِيلَ لَهُمْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ يَسْتَكْبِرُونَ*

8110 Gelüpdür Bū Hüreyreden rivāyet
Ki peyġam-ber bunı ḳıldı ḥikāyet

8111 Didi her kim ki ẓulm itdiyse sizden
Ḥalāllıḳ dileñ imdi ḫaṣmuñuzdan

8112 Eger ẓulm-ile Ḥaḳḳa varasız siz
Ḳamu aᶜ mālüñüzden viresiz siz

8113 Pes anda ne derāhim var ne dīnār
Virürler ḫaṣma aᶜ mālini nā-çār

8114 Eger artuḳ gelürse ẓulmi anuñ
Virürler cürmini maẓlūm olanuñ

8115 Hem itdi Bū Hüreyre naḳli iy cān
Buyurdı bize dir ol şāh u sulṭān

SK 222a 8116 Nedür müflis bilür misiz didi şāh
Didük dünyāsı olmayandur iy māh

8117 Didi müflis odur ki_ola ḳıyāmet
Getüre bir ḳulın ḳatına ḫażret

AG 232a|BY 254b 8118 Ki ḳılmış ola ol envāᶜ -ı ṭāᶜ āt
Ṣalāt u hem zekāt u hem ᶜ ibādāt

8119 Velī ẓulm itmiş ola Müslimīne
Kimi dögmiş daḫı sögmiş kimine

---

* ḳāle'llāhü: kemā ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Çünkü onlar, kendilerine, 'Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur.' denildiği zaman inanmayıp büyüklük taslıyorlardı.*" (Sâffât 37/35).

8110b peyġam-ber: peyem-ber SK.
8111a didi: diye SK.
8116a bilür misiz: bilür misin SK.
8116b māh: şāh SK.
8117a odur: oldur SK.
8118a ṭāᶜ āt: ṭāᶜ at SK.
8118b ᶜ ibādāt: ᶜ ibādet SK.

8120 Kimin ẓulm-ile mālın yimiş ol
Daḫı nā-ḥaḳ yire ḳan eylemiş ol

8121 Kiminüñ ehline ḳaṣd eylemiş ol
Kimüñ ḥaḳḳına ġaybet söylemiş ol

8122 Ḳıyāmetde ṭaleb eyleye ḳamu
Ḥaḳumuz vir diyüp söyleye ḳamu

8123 Kimi ṣavmın ala kimi ṣalātın
Kimi ḥaccın ala kimi zekātın

İÜ 264b

8124 Kimine yitmeye aᶜ māli anuñ
Bu kez müşkil ola key ḥāli anuñ

8125 Günāhını ala maẓlūmlaruñ Ḥaḳ
Anuñ boynına yüklede muḥaḳḳaḳ

8126 Bunuñ ḫayrıyla anlar bula cennet
Olaruñ cürmi-le bu çeke miḥnet

8127 Zihī müşkil ki aᶜ māl idesin sen
Aluban vireler ġayrıya senden

8128 İlāhī ṣaḳla ḳullaruñ bulardan
Geçürivir buları ḳorḫulardan

8129 Velī anlara kim irdi hidāyet
Ḫudādan irdi tevfīḳ u ᶜ ināyet

8130 Günāhından rücūᶜ eyledi ol ḳul
Ki tevbe eyleyüben oldı maḳbūl

8131 ᶜ İbādet eyledi maᶜ būda ol cān
Aña tā kim maḥabbet ḳıldı sulṭān

8123a ṣalātın: zekātın SK.
8123b zekātın: ṣalātın SK.
8125a günāhını: günāhın SK.
8126b bu: o BY.

8132 Velīkin baᶜ żı ḳılmışdı meẓālim
Ḥaḳuñ ḳullarına olmışdı ẓālim

8133 Ḳıla yevm-i cezāda pes ṭaleb ol
Velī Ḥaḳḳ istemez göre taᶜ ab ol

8134 Getür başuñ diye pes Ḥaḳ Taᶜ ālā
Aña göstere bir köşk-i muᶜ allā

SK 222b 8135 Şehirler aḳ gümişden ġāyet ezher
Hem altundan serāy içi münevver

BY 255a 8136 Diye ḳanḳı nebīnüñdür bu yā Rab
Ki bu nevᶜ a bunı ḳılduñ müretteb

AG 232b 8137 Velīnüñ mi ola yāḫˇod ṣadīḳuñ
Şehīdüñ mi ola yāḫˇod şefīḳuñ

8138 Diye Ḥaḳḳ ol kişinüñdür bu cennet
Kim ol bir müᵓ mine eyleye şefḳat

8139 Ki ḥaḳḳı ola vü ᶜ afv ide andan
Bu aᶜ lā cennete ḫˇoş gide andan

8140 Diye bağışladum imdi ḥaḳum ben
Diye Ḥaḳḳ imdi gir ol cennete sen

İÜ 265a 8141 Daḫı var Muṣṭafādan bir rivāyet
Ki müᵓ min ḳullara ḳıldı beşāret

8142 Nidā eyleye müᵓ min ḳullara Ḥaḳ
Ki ben bağışladum ḥaḳḳumı muṭlaḳ

8143 Şunuñ kim birbirinde ḥaḳḳı oldı
Arañuzda o ḥaḳlar bāḳī ḳaldı

8132a ḳılmışdı: ḳalmışdı İÜ, AG.
8133b velī Ḥaḳ: velīkin SK.
8134a getür: götür SK.
8137a-b yāḫˇod: yāḫˇo SK; ṣadīḳuñ: ṣıddīḳuñ İÜ, AG, SK.
8142a eyleye: ide SK.
8143a oldı: ola SK.
8143b ḳaldı: ḳala SK.

8144 Bağışlañ birbirüñüze oları
Bugün tā çekmeyesiz ḳorḫuları

8145 Pes andan cennete dāḫil oluñ siz
Ḳatumda ᶜ izzet ü raḥmet buluñ siz

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ يُنَادِ الْمُنَادِى مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَا اُمَّةِ مُحَمَّدَ مَا كَانَ لِى مِنْ قَبْلِكُمْ فَقَدْ وَهَبْتُ لَكُمْ*

8146 Daḫı ol demde kim ḥaşr ola ümmet
İde ehl ü ᶜ ayāl anda ḫuṣūmet

8147 Ki bize Ḥaḳḳa sen göstermedüñ yol
Olayduḳ tā ki Ḥaḳ ḳatında maḳbūl

8148 Diye ᶜ avret beni ögretmedüñ sen
Yaramazdan daḫı nehy itmedüñ sen

8149 Diye er tābiᶜ olmaduñ sen anda
Bu dem ḥuccet idersin baña bunda

8150 Diye ᶜ avret ki evvel ṭutmaduñ sen
Saña uymaḳla ᶜ işyān eyledüm ben

8151 Oġul ḳız daḫı hem ḫaşm ola iy cān
Ki baña itmedüñ taᶜ līm-i Ḳurᵓ ān

BY 255b 8152 Daḫı ögretmedüñ bize ᶜ ibādet
İdeydük ta ki biz Mevlāya ṭāᶜ at

SK 223a 8153 Bize taᶜ līm itdüñ küfr ü ᶜ işyān
Bize tā lāyıḳ oldı şimdi ḫiẕlān

8145b raḥmet: ḥürmet SK.

* min: − İÜ; vehebtü leküm: vehebtühu leküm ve tefā İÜ, AG. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Kıyamet gününde yerin altından bir münadi şöyle seslenecektir: Ey Muhammed ümmeti! Sizden önce neyim varsa (hepsini) size bağışladım.*" (Kaynak bulunamadı).

8150b uymaḳla: uymaġa SK.

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا AG 233a يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ وَيُنَصِّرَانِهِ وَيُمَجِّسَانِهِ*

İÜ 265b

8154 Şular kim bunda fısḳ iderdi telḳīn
Pes ide birbirine anda nefrīn

8155 Pes ol dem bunlara Ḥaḳḳ ide ḥuccet
Diye kim size virmedüm mi āyet

8156 Didümdi size kim iy müʾmin ādem
Ṣaḳınuñ nefsüñüzi ehlüñüz hem

8157 Şol oddan kim odunı ola insān
Daḫı aḥcār ola dutruġı iy cān

قَالَ اللهُ تَعَالَى يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا قُوا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيكُمْ نَاراً وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ**

8158 Size göndermedüm miydi nebī ben
Getürmedi mi āyet size benden

8159 Bugünden sizi ḳorḳutmadılar mı
Kelāmum size ʿarż itmediler mi

8160 Niçün anlara tābiʿ olmaduñuz
Ḥabībüme iṭāʿat ḳılmaduñuz

8161 Ne emr itsem ḫilāfın itdüñüz siz
Ne nehy itsem o yola gitdüñüz siz

8162 Bugün var mı idesiz baña ḥuccet
İdem ol ḥuccet-ile size şefḳat

---

* yūledu: ve ḳad yūledu İÜ, AG, ve yūledu SK, BY; fiṭrati: Metinde "fıṭrati'l-İslāmi"; fe-ebevāhu: Metinde "velākin ebāhu"; ve yumeccisānihī: − SK; ve yunaṣṣırānihī ve yumeccisānihī: ve yumeccisānihī ve yunaṣṣırānihī BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Her doğan ancak fitrat üzere doğar. Bundan sonra anası babası onu Yahudi yaparlar, Nasrani yaparlar, Mecusi yaparlar.*" (Müslim, 2014: VIII/133).

8154b ide: anda SK; anda: eyde SK; birbirine anda: anda birbirine BY.

8155b āyet: elbet SK.

8156b nefsüñüzi: nefsüñüzi hem SK.

** ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun…*" (Tahrîm 66/6).

8163 Ve illā iderem size ᶜazābı
Revādur hem idem size ᶜıḳābı

8164 Bular nefsine ideler şehādet
Ki Ḥaḳḳa itmedilerdi iṭāᶜat

8165 Diyeler bize bizden oldı iy Ḥaḳ
ᶜAzābuñ bize vācib oldı el-ḥaḳ

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتِي وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا*

BY 256a

8166 Hemān emr eyleye Cebbār-ı ᶜālem
Ṭamuya süreler bunları ol dem

İÜ 266a|AG 233b

8167 Daḫı ol günde emr eyleye sulṭān
Ki ḥāżır ola ol gün cümle ḥayvān

8168 Getüreler vuḥūşı hem ṭuyūrı
Ḳışāṣ ide bulardan her fütūrı

SK 223b

8169 Ki boynuzlı ḳoyun boynuzsuzını
Niçün süsdi alıvire ḥaḳını

8170 Ḳamu ḳuşlar ḳarıncalarda hem ḥaḳ
Olursa Ḥaḳḳ alıvire muḥaḳḳaḳ

8171 Pes andan Ḥaḳ diye ṭopraḳ oluñ hep
Degül lāyıḳ size olmaḳ muᶜazzeb

8172 Çü bu nevᶜ-ile fermān eyleye Ḥaḳ
Ḳamu ḥayvānlar ol dem ola ṭopraḳ

8163b idem size: size idem SK.
8165a diyeler: diye kim SK; iy: yā SK.
8165b el-ḥaḳ: iy Ḥaḳ İÜ, AG.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *(O gün Allah şöyle diyecektir:)'Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden size ayetlerimi anlatan ve bu gününüzün gelip çatacağı hakkında sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?'…*" (En'âm 6/130).
8167b ol gün: anda AG.
8170a hem: hem-çü İÜ.
8172a eyleye: ide SK.

8173 Diye kāfirler ol dem kim n’olayduḳ
Ki dünyā içre biz ḥayvān olayduḳ

8174 Bugün tek bunda ṭopraḳ ola-duḳ biz
Ki miḥnetden selāmet bula-duḳ biz

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَالَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا*

8175 Daḫı bir maᶜnī bu ol dem ki Allāh
Buyurdı Ādeme secde_itmek ol şāh

8176 Melekler cümle secde ḳıldılar hep
Ḥaḳuñ ḳatında maḳbūl oldılar hep

8177 Velī secde_itmedi ol dem ᶜAzāzīl
Anı ol demde merdūd itdi Ḥaḳ bil

8178 Didi Ḥaḳ kim niçün secde_itmedüñ sen
Didi ben oddanam andan yigem ben

8179 Pes ol gün kim ola yevm-i ḳıyāmet
Kerāmetler vire insāna ḥażret

8180 Ḳamu müʾminlere vire s̱evābı
Hem İblīse ide muḥkem ᶜaz̲ābı

BY 256b

8181 Temennī ide Ḥaḳdan kim n’olaydı
Ki bünyādum benüm ṭopraḳ olaydı

8182 Rivāyet Bū Hüreyre ḳıldı bunda
Ki ṭopraḳ söyleye ol demde anda

8173a kāfirler: kāfir AG.
8174a ola-duḳ: olduḳ İÜ.
8174b bula-duḳ: ola-duḳ İÜ, AG, bulayduḳ SK.
* ḳāle’llāhü: ḳāle SK, BY; Taᶜālā: − SK. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *…ve inkârcının ‘Keşke toprak olaydım!’ diyeceği…*” (Nebe’ 78/40).
8175b itmek: itmege SK.
8178a kim: ki SK.
8180b ᶜaz̲ābı: ᶜıḳābı SK.

İÜ 266b

8183 Diye kim sende yoḳdur ol kerāmet
Benüm gibi olasın ki_ola ʿizzet

8184 Baña her kim vire nesne emānet
Virürem ṣāḥibine anı elbet

AG 234a

8185 Saña bir nesne virseler yaḳarsın
Çü sen ḫāyinsin irdügüñ yıḳarsın

SK 224a

8186 Ezel ḫāyin-durur aṣluñ senüñ çün
Baña beñzedesin kendüñi niçün

8187 Aña irişe āḫir kār iy cān
Ki cism-ile ḫuṣūmet eyleye cān

8188 Diye cān yoḳ-durur binüm günāhum
Günāhum yoḳlıġına bu güvāhum

8189 Ki bende var-ıdı ġāyet leṭāfet
Günāh itmege yoġ-ıdı liyāḳat

8190 El ayaḳ göz ḳulaḳ bu cümlesi hep
Cesedde var-ıdı bunlar müretteb

8191 Ne görmek var-ıdı bende ne ṭutmaḳ
Beni emrüñden eyledüñdi iy Ḥaḳ

8192 Ezel kim ben civāruñda gezerdüm
Günāh itsem ben ol demde iderdüm

8193 Cesed eyde ben-idüm ḳurı ṭopraḳ
Hem aʿżālardı hep pejmürde yapraḳ

8194 Ne ʿaḳl u ḳalb ü ne ʿilm ü ne ṣabvet
Ne ṭurıgelmege var-ıdı ḳudret

8183a ol: bu SK.
8183b gibi: bigi BY.
8185b yıḳarsın: yaḳarsın SK.
8190a cümlesi: cümle SK.
8194a ḳalb ü ne ʿilm ü ne ṣabvet: ḳalb ne ḫ̆o ṣūret SK, ḳalb ʿilm ü ne ḫ̆o ṣabvet BY.

8195 Eger gelmeye-di biñ yıl baña cān
Başum ḳaldurmayaydum yirden iy cān

8196 Çü geldi cümle aᶜżā ṭutdı ḳuvvet
Baña da bundan irdi bu fażīḥat

8197 Günāh itmek eger olaydı benden
Gidicek cān girü cürm ide-düm ben

BY 257a 8198 Diye Ḥaḳ bir yire çün geldüñüz siz
Ḳatı ᶜāṣī vü müdbir olduñuz siz

8199 Ki cemᶜiyyetden irdi size ḳuvvet
Ḥased ḳopdı ġażab oldı vü şehvet

İÜ 267a 8200 Tekebbürlik ṭarīḳın ṭutduñuz siz
Fesādātuñ ḳamusın itdüñüz siz

8201 Aña döndi ki kötrüm-ile gözsüz
Birikdi bir yire ol iki yüzsüz

8202 Götürdi kötrümi gözsüz dürişdi
Negāhin yolı bir bāġa irişdi

8203 Bu bāġuñ mīvesinden ḫˇoş yidiler
Velīkin ṣoñra itmedük didiler

AG 234b 8204 Didi kötrüm ki aña varmadum ben
Didi gözsüz daḫı kim görmedüm ben

SK 224b 8205 Sizüñ de aña döndi hep işüñüz
Fesād itdügüñüz hep cünbişüñüz

8206 Çü ᶜ işyān itdüñüz siz ben Ḫudāya
Bilüñ kim lāyıḳ olduñuz cezāya

8197b ide-düm: ideydüm SK.
8198b ᶜāṣī: − SK.
8199b vü: bu SK.
8201a ki: kim SK.
8204a varmadum: irmedüm SK.
8205a de: − SK.

8207 Gel imdi ḥālüñi gör iy bürāder
Ṭutagör ne buyurdıysa peyem-ber

8208 Çü senden ẓāhir oldı bunca ᶜ işyān
Gel imdi tevbe ḳıl ᶜ işyāna iy cān

8209 Ola kim Ḥaḳ Taᶜ ālā ide şefḳat
Resūlinden hem irişe şefāᶜ at

8210 İlāhī cāna āsān it ḥisābı
Daḫı defᶜ eyle luṭfuñdan ᶜ aẕābı

8211 Żaᶜ īfem ṭāḳatüm yoḳdur cevāba
Ḳuluñam görmegil lāyıḳ ᶜ aẕāba

Beyānu Neẓāʾ iri'l-Kütüb

8212 Gel imdi gör girü sen bir ᶜ aceb kār
Ḥisāb eyleye bu ḫalḳa çü Cebbār

8213 Gele her kişinüñ ol dem kitābı
Ola ẓāhir ḫaṭāsı vü ṣavābı

BY 257b

8214 Pes ol dem üç bölük ola ḫalāyıḳ
Kimi kāẕib olalar kimi ṣādıḳ

8215 Anuñ bir ḳısmı kāfirler olalar
Bular mürsellere ḥuccet ḳılalar

İÜ 267b

8216 Diyeler görmedük biz bunları hīç
Ḫaber getürmediler ir eger giç

8217 Nitekim bunda inkār itdilerdi
Hem āḫir demde kāfir gitdilerdi

8218 Nebīlerden Ḥaḳ isteye şevāhid
Olalar birbirine küllī şāhid

8209b hem irişe: irişe hem SK.
8212b bu ḫalḳa çü: çün bu ḫalḳa SK.
8213a her: − SK.
8216a görmedük: gördük SK.

8219 Daḫı aᶜ żāları ide şehādet
Ki ḳıldılardı dünyāda şaḳāvet

8220 İkinci cürmine iḳrār ideler
Ḥaḳuñ ḳatında çoḳ aᶜ ẕār ideler

8221 Kimi merdūd ola kimisi maḳbūl
Ki Ḥaḳ ẕikrinde olmışlardı meşġūl

AG 235a 8222 Üçünci ḳısma Ḥaḳ vire kitābı
Göre anda ḫaṭāyı vü ṣavābı

8223 Kiminüñ ṣaġ eline vire ḥażret
Ki ḥāṣıl ola anlara beşāret

SK 225a 8224 Kiminüñ ṣolına ine kitābı
Göreler anlar ol demde ᶜ aẕābı

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ **يُعْرَضُ النَّاسُ يَوْمَ القِيَامَةِ ثَلَاثَ عَرْضَاتٍ فَأَمَّا عَرْضَتَانِ فَجِدَالٌ وَمَعَاذِيرُ وَأَمَّا العَرْضَةُ الثَّالِثَةُ فَعِنْدَ ذَلِكَ تَطِيرُ الصُّحُفُ فِي الأَيْدِي فَآخِذٌ بِيَمِينِهِ وَآخِذٌ بِشِمَالِهِ***

8225 Velīkin *külle insānın* didi Ḥaḳ
Ki ḳamuya kitābı_iner muḥaḳḳaḳ

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى **وَكُلَّ اِنْسَانٍ اَلْزَمْنَاهُ طَآئِرَهُ فِي عُنُقِهِ** وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيمَةِ كِتَاباً يَلْقٰيهُ مَنْشُوراً**

8226 Gerekdür burada tedḳīḳ itmek
Ḥadīṯi āyete taṭbīḳ itmek

8220b aᶜ ẕār: iᶜ tiẕār SK, BY.
8221b ẕikrinde: ẕikrine SK, BY.
8223b beşāret: beşāşet BY.
8224b göreler: göre SK.
* fe-cidālün… bi-şimālihī: − SK; teṭīru'ṣ-: neẕāʾ iru'ṣ- İÜ, AG, BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *İnsanlar kıyamet gününde üç defa sorguya çekilecekler; iki sorgu mücadele ve mazeretler ortaya konulması şeklinde olacak, üçüncü sorgu yani "arz"da ise insanların yapıp ettiklerini kaydeden amel defterleri uçurulacak, herkesin defteri kendisini bulacaktır. Kimi bu defterini sağ eliyle tutacak kimi de solundan alacaktır.*" (Tirmizî, 2007: II/546).
8225b kitābı: kitāb İÜ, AG, BY.
** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Her insanın amelini boynuna yükledik. Kıyamet günü kendisine, açılmış olarak karşılaşacağı bir kitap çıkaracağız.*" (İsrâ 17/13).
8226b āyete: āyeti SK.

8227 Peyem-berler daḫı insānlardur
Ḳamu muḫliṣ-durur sulṭānlardur

8228 Risāletdendür anlaruñ ḥisābı
Bularuñ cürm-içün yoḳdur kitābı

İÜ 268a 8229 Pes ol kim *külle insānin* didi Ḥaḳ
Şulardur kim kitāba oldı elyaḳ

8230 Bile yaᶜ nī ki ḥālin anda elbet
Yiri dūzaḫ mı olur yāḫˇo cennet

8231 Bu nevᶜ üñ cümlesine anda iy yār
Kitābın ḫayr u şerr indüre Cebbār

BY 258a 8232 Bu deñlü kim bu yirde oldı tedḳīḳ
Ḳalanın ehl olanlar ide taṭbīḳ

8233 Gel imdi gör nice iner kitābı
Nice ẓāhir olur yāḫˇod cevābı

8234 Ḥadīṯ-ile beyān eyledi server
Didi çünkim ḫalāyıḳ ḥaşr olalar

8235 Niçe ḳullar ola Ḥaḳḳ ide şefḳat
Ki yaᶜ nī dileye kim ide raḥmet

8236 Çeke ḳurbına setr eyleye anı
Suᵓ āl eyleye ḥālinden nihānī

AG 235b 8237 Vire ṭoḳsan ṭoḳuz aña kitābı
İçinde bir bulınmaya ṣevābı

8238 Diye oḳı kitābuñ imdi miskīn
Oḳuyup göre anda cümle ḥālin

8239 Diye Ḥaḳ var mı inkāruñ bulara
Kitābuñ itdi ḥālüñ āşikāre

8228a risāletdendür: risāletdür SK.
8231b kitābın: kitābı SK.
8232a bu deñlü kim bu yirde: bu yirde kim bu deñlü SK.
8239b ḥālüñ: ḥālin İÜ, AG.

8240 Saña ḥāfıẓlarum ẓulm eyledi mi
Senüñ itmedügüñ işi didi mi

SK 225b 8241 Diye yā Rabbi ẓulm itmediler hīç
Ben olmışam bu āṣām içre der-pīç

8242 Diye Ḥaḳ var mı ᶜ özrüñ baña şimdi
ᶜ Azāb olsa maḥaldür saña şimdi

8243 Diye yā Rab ne ᶜ özr ola ḳatuñda
Ki itdüm bunca cürmi ḥażretüñde

8244 Ḳazandum yüz ḳarasın çoḳ çoḳ iy Ḥaḳ
ᶜ Iḳāba lāyıḳam ᶜ özrüm yoḳ iy Ḥaḳ

8245 Ne ᶜ özrüm ola kim yoḳ bir ṣevābum
Günāh-ıla ṭolu cümle kitābum

İÜ 268b 8246 Ne yüz-ile umam ḳatuñda şefḳat
Meger faẕluñla idesin ᶜ ināyet

8247 Diye Ḥaḳ kim ümīdüñ kesme benden
Kitābuñ var daḫı ḥıfẓ eyledüm ben

8248 Anuñ içinde vardur bir ṣevābuñ
Anuñla olısardur feṭḥ-i bābuñ

BY 258b 8249 Bugün ẓulm itmezem ben kimseye hīç
Ṣevābuñ żāyiᶜ olmaz ir eger giç

8250 Günāhuñ ki_itmişem dünyāda mestūr
Girü setr idem olma şimdi maḳhūr

8251 Vire ol dem aña Ḥaḳ bir kitābı
İçinde ṭopṭolu ola ṣevābı

8252 Rivāyet bir daḫı budur ki iy yār
Vire bir ruḳᶜ a aña anda Cebbār

8240a ḥāfıẓlarum: ḥāfıẓlar SK.
8248b olısardur: olısar SK, BY.

8253 İçinde *lā ilāhe illa'llāh*
Ola daḫı *Muḥammed resūlu'llāh*

8254 Diye vezn it olaruñla bunı sen
Diye yā Rabbi nice vezn idem ben

8255 Günāhum çoḳ bu bir ednā varaḳdur
N'idem cānum ᶜ aẕāba müsteḥaḳdur

AG 236a 8256 Diye ḫavf itme kim ẓulm itmezem ben
Ḳoġıl mīzāna imdi anları sen

8257 Ḫudānuñ fażlı-la bunca sicillāt
Gele yeyni vü maḳbūl ola ḥācāt

8258 Aġır gele ḳamudan ism-i Allāh
Aña raḥmet ide luṭfından ol şāh

8259 Buyurdı hem daḫı sulṭān u sālār
Çü ḥaşr eyleye ins ü cinni Cebbār

SK 226a 8260 Pes üç mavṭında ḫavf ola be-ġāyet
Ki hīç birbirini bilmeye ümmet

8261 Biri ol kim bitiler yaġa gökden
Gide cümle ḫalāyıḳ uṣdan ökden

8262 Pes ol demde be-ġāyet ḫavf olına
Ki gelür mi ṣaġına yā ṣolına

İÜ 269a 8263 Veyāḫˇod virile mi arḳasından
Neler ẓāhir ola daḫı içinden

8264 İkinci ḫavf odur ḳurıla mīzān
Ki ṭarta ḫayr u şerri cümle sulṭān

8265 Be-ġāyet ḳorḳa anda kim ṣevābı
Ḫafīf ola göre Ḫaḳdan ᶜ ıḳābı

8254b idem: ideyin SK, BY.
8255a çoḳ bu bir: çoḳ u bu İÜ, AG.
8256b mīzāna: mīzānda AG; imdi-anları: SK'de takdim-tehirli.
8264a odur: oldur SK.

BY 259a

8266 Üçünci bu ṣırāṭı ḳuralar pes
Ṭamunuñ üstine kim göre herkes

8267 Bu üç demde şu deñlü ola tersān
Ki birbirini hīç bilmeye insān

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ أَمَّا فِي ثَلَاثَةِ مَوَاطِنَ فَلَا يَذْكُرُ أَحَدٌ أَحَدًا عِنْدَ الْمِيزَانِ حَتَّى يَعْلَمَ أَيَخِفُّ مِيزَانُهُ أَوْ يَثْقُلُ*

8268 Mücāhidden olındı bir rivāyet
Gelür tefsīr içinde bu ḥikāyet

8269 Ki hīç yoḳ bir veled işbu cihānda
Ve illā bir varaḳ var elbet anda

8270 Ki_anuñ boynında aṣlu ol varaḳ pes
Saᶜīd ü yā şaḳī maᶜlūm herkes

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَكُلَّ اِنْسَانٍ اَلْزَمْنَاهُ طَآئِرَهُ فِي عُنُقِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيمَةِ كِتَاباً يَلْقيهُ مَنْشُوراً**

AG 236b

8271 Ḫalāyıḳ ḥaşr olıcaḳ ola ẓāhir
Ḳamu aᶜmāli ẓāhir ola bir bir

8272 Daḫı budur ki ḥāfıẓ var melekler
İkisi daḫı ḫayrı şerri bekler

8273 Kirāmen Kātibīn adı bularuñ
Bilür ḫayrın u şerrin cümle kāruñ

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَاِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ كِرَاماً كَاتِبِينَ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ***

8266b kim: vü İÜ, AG.
8267b birbirini hīç: hīç biribirin SK.
* eḥāden: − SK; ev yeşḳulü: em yeşḳulü SK, BY, − İÜ, AG. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Kıyamet gününde üç yerde kimse kimseyi hatırlamaz. Birisi (ameller) hafif mi ağır mı gelecek diye öğreninceye kadar Mizan'ın yanında...*" (Rudânî, 2011: VIII/549).
8268a bir: bu SK, BY.
8269a hīç yoḳ bir: yoḳ hīç bir BY.
** ḳāle'llāhü: ḳāle SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Her insanın amelini boynuna yükledik. Kıyamet günü kendisine, açılmış olarak karşılaşacağı bir kitap çıkaracağız.*" (İsrâ 17/13).
8271b aᶜmāli: aᶜmāl İÜ, AG.
*** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Hâlbuki üzerinizde muhakkak bekçiler, değerli yazıcılar vardır. Onlar yapmakta olduklarınızı bilirler.*" (İnfitâr 82/10-12).

8274 Pes ol dem kim bitiler ola ẓāhir
Virile her kişiye anda bir bir

İÜ 269b 8275 Diyeler kim oḳı mektūbuñı sen
Ne ḥāṣıl oldı gör dünyāda senden

SK 226b 8276 Bugün ᶜadl iderem ẓulm itmezem ben
Neye kim lāyıḳ-ısañ bilesin sen

8277 Kifāyet eyleye tā nefsüñe ol
Saña ḳanda açılur bilesin yol

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اِقْرَأْ كِتَابَكَ كَفٰى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيباً*

8278 Şular kim ġāyet ümmī-y-idi bunda
Be-ġāyet oḳuyıcı ola anda

BY 259b 8279 Şular kim ṣaġına gele kitābı
Kim ola Ḥaḳdan anuñ feṭḥ-i bābı

8280 Aña ḥāṣıl ola ol dem beşāşet
Feraḥnāk oluban ide beşāret

8281 Açuban göre cümle ḫayr u iḥsān
Tamāmet irişe ḳalbine ferḥān

8282 Nidā eyleye kim iy dōstānī
Baña Ḥaḳ virdi bugün şādumānī

8283 Kitābum içre görüñ ḫayr u iḥsān
Ki żāyiᶜ itmemişdür hīç sulṭān

8284 Çü bu nevᶜ -ile gördüm ben kitābı
Yaḳīnüm oldı kim virdüm ḥisābı

8274a kim: ki SK.
8277b ḳanda: ḳandan SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *'Oku kitabını! Bugün hesap sorucu olarak sana nefsin yeter.' denilecektir.*" (İsrâ 17/14).
8281b irişe ḳalbine: ḳalbine irişe SK.

قَوْلُهُ تَعَالَى فَاَمَّا مَنْ اُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَاؤُمُ اقْرَؤُا كِتَابِيَهْ اِنِّي ظَنَنْتُ اَنِّي مُلَاقٍ حِسَابِيَهْ*

8285 Ola ᶜ ıyş-ı rıżā içinde pes ol
Yiye cennet yimişlerini bol bol

AG 237a

8286 Nidā irişe Ḥaḳdan aña ol dem
Diye refᶜ oldı senden ġuṣṣa vü ġam

8287 Yi iç imdi cinānuñ niᶜ metini
Ki dünyāda çekerdüñ zaḥmetini

8288 İderdüñ yaᶜ nī dünyāda ᶜ ibādet
Sür imdi cennet içre ᶜ ıyş u ᶜ işret

İÜ 270a

8289 Gideler ẕevḳ-ıla cennāta anlar
İreler ḥūr-ıla leẕẕāta anlar

8290 Sürūr-ıla ire ehline yaᶜ nī
Bulara ḥūr u ġılmān-ıla yaᶜ nī

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَيَنْقَلِبُ اِلَى اَهْلِهِ مَسْرُوراً**

8291 Şular kim gele ṣolından berātı
Gide ḳorḳudan ol demde ḥayātı

SK 227a

8292 Diye n’olaydı kim bu gelmeyeydi
Baña bu demde ẓāhir olmayaydı

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَاَمَّا مَنْ اُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ اُوتَ كِتَابِيَهْ***

---

* “Bu Cenab-ı Hakk’ın buyruğudur: *İşte o vakit, kitabı kendisine sağından verilen kimse der ki: ‘Gelin, kitabımı okuyun! Çünkü ben, hesabımla karşılaşacağımı zaten biliyordum.’*” (Hâkka 69/19-20).
8285b yimişlerini: yimişlerin SK.
8289b ireler: ideler BY; leẕẕāta: leẕẕātı BY.
8290b yaᶜ nī: maᶜ nī SK, BY.

** ḳāle’llāhü: ḳāle SK, BY. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *Sevinçli olarak ailesine dönecektir.*” (İnşikâk 84/9).

*** kemā: − SK; ḳāle’llāhü: ḳāle SK, BY. || İÜ, AG ve BY’de Hâkka suresi 26. ayet de yazılmış, ancak bir sonraki ayet iktibasında zaten alıntılanmış olduğu için buraya alınmadı. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *Kitabı kendisine sol tarafından verilen ise şöyle der: …‘Keşke kitabım bana verilmeseydi’…*” (Hâkka 69/25).

BY 260a

8293 Göre yaᶜ nī ḳabīḥ efᶜ ālini hep
Yazılmış cümle içinde müretteb

8294 Temennī ide ol dem kim n'olaydı
Baña bu nevᶜ a biti gelmeyeydi

8295 Rivāyetdür gele çünkim ṣolından
Bile ḫayr olmaduġın ol dem andan

8296 Henūz oḳımadın ide temennā
Diye n'olaydı kim Allāh Taᶜ ālā

8297 Baña virmeye-di işbu kitābı
İçinde bilmezem nedür ḥisābı

8298 Gele şol deñlü ḫaclet aña anda
Kim olmamış ola hergiz cihānda

8299 Diye n'olaydı kim ben terk olaydum
Girü ḥaşr olmayup şöyle ḳalaydum

8300 Beni dirgürmeyeydi girü Mevlā
Ebed cismüm ḳalaydı şöyle mevtā

8301 Şu mālı kim ḳazandum dünyede ben
Bugün defᶜ itmedi ālāmı benden

AG 237b

8302 Bugün hep bāṭıl oldı iᶜ tiẕārum
Ḳamu ḥuccetlerüm hep cümle varum

İÜ 270b

8303 Ki niçe niçe ḥuccetler iderdüm
Ḥaḳ emrinüñ ḫilāfınca giderdüm

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَلَمْ اَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ مَا اَغْنٰى عَنِّي مَالِيَهْ هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهْ*

8297a virmeye-di: virmeyeydi BY.
8298a ḫaclet: ḥuccet İÜ, AG.
8301a dünyede: dünyāda SK.
8301b ālāmı: elemi SK.

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *'Hesabımın ne olduğunu da bilmeseydim. Keşke ölüm her şeyi bitirseydi. Malım bana hiçbir yarar sağlamadı. Saltanatım da yok olup gitti.'*" (Hâkka 69/26-29).

8304 Zebānīlere emr eyleye ḥażret
Ṭutuñ ᶜ āṣīleri tīz imdi elbet

8305 Elin boynında muḥkem bend idüñ siz
Cehennemden yaña alup gidüñ siz

8306 Ṭamuya bıraġuñ yansunlar anlar
Ḳara kömürlere dönsünler anlar

8307 Ṭaḳuñ bunlara aġlāl ü selāsil
Ki yitmiş biñ ẕirāᶜ ola selāsil

8308 Ẕirāᶜ uñ ḥalḳası yitmiş biñ iy cān
ᶜ Uṣāta gör ne iḥżār itdi sulṭān

SK 227b|BY 260b 8309 Eger dünyā demüri cemᶜ ola hep
Ola bir ḥalḳası ḳamudan aġleb

8310 Benüm emrümde çün itdiler ihmāl
Ṭamuya iderem ḳamusın irsāl

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعاً [فَاسْلُكُوهُ] *

8311 Niçenüñ ṣadrını ol gün yaralar
Ṣol elin arḳasından çıḳaralar

8312 Ṣaġ elin boynına berk bağlayalar
ᶜ Aẕāb-ıla yüregin ṭaġlayalar

8313 Kitābı arḳasından gele anuñ
Budur pes ḥāli şehvāta uyanuñ

8314 Oḳuya arḳasından çün kitābı
İçinde olmaya ẕerre ṣevābı

8308-8309: AG'de takdim-tehirli.
8310a çün: çünki SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *(Allah şöyle der:) 'Onu yakalayıp bağlayın. Sonra onu cehenneme atın. Sonra uzunluğu yetmiş arşın olan zincire [vurun onu.]'*" (Hâkka 69/30-32).
8312a ṣaġ: ṣol SK.
8314b olmaya: bulmaya SK.

8315 Nidā eyleye *vā-veylā* diyü ol
Çaġıra *vā-ṣübūrā* diyü hem ol

8316 Diye yaᶜ nī helāk oldum n'idem āh
Ṣübūra müsteḥaḳḳ oldum gidem āh

İÜ 271a 8317 Saᶜ īre göndüre bunları sulṭān
Olalar sīne biryān dīde giryān

AG 238a 8318 İnanmazdı bular baᶜ ṣ olmaġa hīç
Daḫı itdüklerini bulmaġa hīç

8319 Niçeler oḳıya ol gün kitābı
Bulınmaya içinde hīç ṣevābı

8320 Ḳamu toḳsan ṭoḳuz mektūbını hep
Oḳıyup göre cümle şer müretteb

8321 Ki bir ḫayr olmaya anuñ içinde
Yüzi ḳara ola pes anuñ anda

8322 Dönüp ḥuccet ḳıla Allāh-ıla ol
Diye ben işledümdi ḫayr işi bol

8323 Namāz u hem zekāt u hem ṣıyāmı
Seni ẕikr eyledüm daḫı müdāmī

BY 261a 8324 Bular yoḳdur berātum içre iy Ḥaḳ
Baña yañlış gelüpdür bu muḥaḳḳaḳ

SK 228a 8325 Diye Ḥaḳ kim bugün ẓulm itmezem ben
Belī bu fiᶜ li ḳamu işledüñ sen

8326 Velī kiẕb itdüñ itdüñ daḫı ġaybet
Ḥased ḳılduñ daḫı itdüñ nemīmet

8315a diyü: diye BY.
8315b ol: bol SK.
8316b müsteḥaḳḳ: müsteḥıḳḳ İÜ, AG.
8317a göndüre: göndere SK, BY.
8319b hīç: bir SK.
8326b ḳılduñ: itdüñ SK.

8327 Daḫı nā-maḥreme ḳılduñ naẓar sen
Bularla ḫayruña ḳılduñ żarar sen

8328 Bular a^{c} mālüñi yıḳdı vü yaḳdı
Seni uş şimdi ṭamuya bıraḳdı

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اَرْبَعٌ يُفْطِرُ الصَّايِمُ وَ يَنْقُضُ الْوُضُوءَ وَ يَهْدِمُ الْعَمَلِ الْغَيْبَةُ وَالْكِذْبُ وَالنَّمِيمَةُ وَالنَّظْرُ اِلَى مَحَاسِنُ الْمَرَّاةَ الَّتِى لَا تَحِلُّ لَهُ النَّظَرَ اِلَيْهَا*

8329 Daḫı bunlaruñ emṣāli fesādāt
İdüben eyledüñ ifsād-ı ḫayrāt

8330 Bularla ḳalbüñe virdüñ ḳasāvet
Var imdi sen seni eyle melāmet

İÜ 271b 8331 Ezelde nefsüñe ẓulm eyledüñ sen
Pes imdi bu ^{c} aẕābı bilme benden

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اِنَّ اللهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئاً وَلٰكِنَّ النَّاسَ اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ**

8332 İlāhī nefsüme ẓulm eyledüm çoḳ
Senüñ dergāhuña lāyıḳ işüm yoḳ

AG 238b 8333 Siyāh itdüm kitābumı elümle
Ḳamu a^{c} mālümi yoydum dilümle

8334 Ne yüz-ile varam dergāha yā Rab
Bilürem lāyıḳam ki_olam mu^{c} aẕẕeb

8335 Velī ger baḥr-ı raḥmet eyleye cūş
Hezārān biñ benüm gibi ola ṭuş

---

* ṣāyimü: ṣavma SK, ṣıyāmü BY; teḥıllü lehü'n-naẓara: teḥılle'n-naẓara İÜ, AG. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Şu dördü oruçluyu orucundan eder, abdesti bozar ve amelleri kırıp geçirir: Gıybet, yalan, koğuculuk ve kadının bakılması helal olmayan güzelliklerine bakmak.*" (Kaynak bulunamadı).

** kemā: − SK; ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Şüphesiz Allah insanlara hiçbir şekilde zulmetmez, fakat insanlar kendilerine zulmederler.*" (Yûnus 10/44).

8334b ki: − SK.
8335a eyleye: eylese SK.
8335b gibi: bigi BY.

8336 İlāhī bizi ṭuş it şefḳatüñe
Ki ġarḳ ola ḳamular raḥmetüñe

Beyānu'l-Mīzān

8337 Gel imdi gör Ḥaḳuñ ḳudretlerini
Temāşā eylegil ḥikmetlerini

BY 261b

8338 Bu dünyāyı ki ḳıldı bir güẕergāh
İçinde düzdi bunca ṭāḳ-ı dergāh

8339 Bunuñ içinde mīzān eyledi Ḥaḳ
Ḥalāyıḳ olalar tā kim ᶜale'l-ḥaḳ

8340 Ki kimse kimseye ẓulm itmeye hīç
Ḥaḳ üzre gide bu ḫalḳ ir eger giç

8341 Ola hem ᶜadline Ḥaḳḳuñ işāret
Żaᶜīfe güçlü itmeye ḥaḳāret

SK 228b

8342 Ḥaḳuñ emrin ṭutanlar ola ḳāniᶜ
Meẓālimden özini ola māniᶜ

8343 Şerīᶜat oldı ol mīzānuñ adı
Hidāyet virdi bize anı Hādī

8344 Gel imdi şaşmaġıl mīzāndan sen
Tecāvüz itmegil Ḳurᵓāndan sen

8345 Ne gökçek fiᶜli vardur görgil anı
Ki ᶜadl üzre yaratdı dü-cihānı

İÜ 272a

8346 Bile her kişi istiḥḳāḳını tā
Taᶜaddī kimseye olmaya aṣlā

8347 Çü bildüñ bu fenānuñ ḥālini sen
Gel imdi gör beḳānuñ ᶜāleminden

8338a dünyāyı: dünyā SK.
8338b bunca: niçe SK.
8339b olalar: bulalar BY.
8341a işāret: delālet BY.
8346b olmaya: itmeye SK.
8347a ḥālini: aṣlını BY.

8348 Fenāda böyle mīzān idicek Ḥaḳ
Beḳāda daḫı ider bil muḥaḳḳaḳ

8349 Çü ᶜ ādildür ᶜ adālet idiserdür
Ḳurup mīzānı ḥuccet idiserdür

8350 Ola tā her kişi ḥāline rāżī
Biline pes ḳamu efᶜ āl-i māżī

AG 239a 8351 Gel aᶜ mālüñi sen vezn eyle bunda
Ki ṭartılmazdan öñdin varup anda

8352 Eger vezn idesin dünyāda iy cān
İdesin şeksüz aᶜ mālüñde iḥsān

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ وَزِنُوا أَنْفُسَكُمْ قَبْلَ أَنْ تُوزَنُوا*

8353 O dem kim ḥaşr ide bu ḫalḳı Allāh
Ḥisāb u hem kitāb eyleye ol şāh

BY 262a 8354 Meleklere girü emr ide andan
Bugün ᶜ adlümi iẓhār iderem ben

8355 Bugün ol gün-durur kim bu ḫalāyıḳ
Bulısar itdügini bellü bayıḳ

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اَلْيَوْمَ تُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ اِنَّ اللهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ**

8356 Ḳuruñ mīzānı ṭartılsunlar anlar
Ḳamu itdüklerin bulsunlar anlar

8357 Melekler ḳura pes mīzānı ol dem
Görüben ḳorḳa ḫalḳuñ cānı ol dem

8351a aᶜ mālüñi: efᶜ ālüñi BY.

* kemā: − SK; tūzenū: tezinū İÜ. || “Hz. Peygamber aleyhi’s-selamın buyurduğu üzere: *Amelleriniz tartılmadan önce, kendi amellerinizi tartınız.*” (İbn Ebî Şeybe, 2012: XIV/514).

8354a ide: eyleye BY.

8354b ᶜ adlümi: ᶜ adlüm SK; iderem: eylerem BY.

** kemā: − SK; ḳāle’llāhü: ḳāle SK, BY. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *Bugün herkese kazandığının karşılığı verilir. Bugün asla zulüm yoktur. Şüphesiz Allah hesabı çabuk görendir.*” (Mü’min 40/17).

8358 İşitgil şeklin ol mīzānuñ iy yār
Ne nevᶜ a yaradupdur anı Cebbār

SK 229a

8359 Lisānı var hem iki keffesi var
Kim anda ṭartılur ebrār u füccār

İÜ 272b

8360 Ḳoyalar cenneti ᶜ arşuñ ṣaġında
Daḫı hem ṭamuyı anuñ ṣolında

8361 Ola mīzān ikisinüñ arası
Ola ẓāhir niçe yüzler ḳarası

8362 Anuñ ṣaġ keffesi nūr ola iy cān
Ḳoyalar anda her ne olsa iḥsān

8363 Anuñ hem ṣolı ẓulmet ola ḳatı
Ḳoyalar ol yanında seyyiʾ ātı

8364 O mīzānı ṭutar ola Mīkāʾīl
Rivāyet var daḫı kim ola Cibrīl

8365 Anuñ her keffesinüñ giñligi hem
Ṣıġar içine bu mecmūᶜ -ı ᶜ ālem

8366 ᶜ Aceb mīzāndur ol mīzānı sen bil
Aña göre bugün gökçek ᶜ amel ḳıl

AG 239b

8367 Aġırı ḳalḳısar aᶜ lāya anuñ
İner yeynisi pes süflāya anuñ

8368 Ki zīrā nūruñ olur ṭabᶜ ı ᶜ ulvī
Olur ẓulmet olanuñ ṭabᶜ ı süflī

8369 Ḳura iẓhār-ı ᶜ adl içün anı Ḥaḳ
O gün kimseye ẓulm olmaz muḥaḳḳaḳ

8360b ṭamuyı: dūzaḫı SK, BY.
8362b her: hep SK.
8363b yanında: yanından İÜ, AG.
8364a ṭutar: ṭutan SK, ṭutuban BY.

BY 262b

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئاً*

8370 Ṭura ṣaġında mīzānuñ peyem-ber
Göre her ümmetini anda server

8371 Getürüp ṭartalar aᶜ māli ḳamu
Göreler yiri cennet yāḫ̆o ṭamu

8372 Ki bir miṣḳāl-i z̲erre ḳalmaya hīç
Ki ḫayr u şer idüpdi ir eger giç

8373 Ḳamusın ṭartalar fevt itmeyeler
Ki hergiz ẓulme āġāz itmeyeler

İÜ 273a

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَاِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ اَتَيْنَا بِهَا وَكَفٰى بِنَا حَاسِبِينَ**

8374 Şunuñ ki_aᶜ māli rāciḥ ola ol gün
Necāta ire şādī bula ol gün

8375 Ola ᶜ ıyş u rıżā içinde ol yār
Vire cennetler aña Ḥayy u Ġaffār

SK 229b

قَوْلُهُ تَعَالَى فَاَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ***

8376 Feraḥ ola anuñ-çün hem peyem-ber
Ṣafādan Ḥaḳḳa ḥamd eyleye server

8377 Pes evvel ṭartısarlardur namāzı
Bile hem ṭartalar anda niyāzı

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Kıyamet günü için adalet terazileri kuracağız. Öyle ki hiçbir kimseye zerre kadar zulmedilmeyecek…*" (Enbiyâ 21/47).
8370b ümmetini: ümmetin SK.
8371b göreler: göre SK.
8372b idüpdi: idipdür SK.
** SK'de 8375. beyitten hemen sonra; ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…(Yapılan iş) bir hardal tanesi ağırlığınca da olsa, onu getirip ortaya koyacağız. Hesap görücü olarak biz yeteriz.*" (Enbiyâ 21/47).
*** SK'de 8373. beyitten hemen sonra. || "Bu Cenab-ı Hakk'ın buyruğudur: *İşte o vakit, kimin tartıları ağır gelmişse artık o, hoşnut olacağı bir hayat içinde olacaktır.*" (Kâria 101/6-7).
8376a anuñ-çün hem: anuñ-içün SK.
8377b ṭartalar: ṭartılur İÜ, AG.

8378 Ki zīrā bundan eşref yoḳ ᶜ amelde
Bunuñla yaraşur cümle ᶜ amelde

8379 Rivāyetdür ᶜ Aliyy-i pür-ṣafādan
Rivāyet itdi hem ol Muṣṭafādan

8380 Cemāᶜ atle ḳıluñ didi namāzı
Namāz içre idüñ yaḫşı niyāzı

8381 Ki ol günlerde kim ḳurıla mīzān
Namāzın herkesüñ vezn ide sulṭān

AG 240a 8382 Ḳamu yirler deñizler hem felekler
Ḳamu şems ü nücūm u hem melekler

8383 Ḳamu vaḫş u ṭuyūr u cinn ü insī
Ulu ṭaġlar daḫı hem ᶜ arş u kürsī

8384 Ḳamu ger vezn ideler çoġ u azı
Aġır gele ḳamudan bir namāzı

BY 263a 8385 Buyurdı daḫı ol sulṭān-ı ᶜ ālem
Evinden pāk olup çıḳsa bir ādem

8386 Bu niyyetle ki vara mescide ol
Varup Mevlāsına ṭāᶜ at ide bol

8387 Ayaġı başduġı yiri müretteb
Yirüñ dükendügi yire degin hep

8388 Nücūm-ı esfele dek cümlesin tā
Bile mīzāna ḳoya Ḥaḳ Taᶜ ālā

İÜ 273b 8389 Ki tā aġır gele aᶜ māli anuñ
Budur ḥāli cemāᶜ atle ḳılanuñ

8379a rivāyetdür: rivāyet var BY.
8382b ḳamu: ḳamer SK, BY.
8385a ol: − BY.
8386a ki: − SK.
8387b degin: dek SK.
8388a nücūm-ı: toḫūm-ı İÜ, AG, BY; esfele dek: esfeleden İÜ, AG, esfele degin BY.

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اِذَا خَرَجَ الْعَبْدُ الْمَسْجِدَ لِيَعْبُدَ اللَّهَ تَعَالَى جَعَلَ اللَّهُ مَوْضِعَ اَقْدَامِهِ مَنَ الْاَرْضِ اِلَى النُّجُومِ السُّفْلَى فِى كَفَّةِ حَسَنَاتِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ*

8390 Rivāyet eyleyüpdür rāvī bunda
Ki her kişi ki vezn ideler anda

8391 Şu kim ḫayrı aġırdur şād ola ol
Pes ol dem ġuṣṣadan āzād ola ol

8392 Eger yeyni gelürse ḫayrı anuñ
Ṭola ḳayġusı göñline cihānuñ

SK 230a 8393 Ridāsın alup ol demde peyem-ber
Ṣevābından yañaya ḳoya server

8394 Anuñla ḫ˘oş aġır gele ṣevābı
Diye server ki bu virdi ḥisābı

8395 Cināna müsteḥaḳḳ oldı bu ümmet
Buña hem lāyıḳ oldı ᶜizz ü ḥürmet

8396 Çü bu nevᶜa ᶜamel eyleye server
Pes anda çaġrışa ḥāżır melekler

8397 Ridāñı ḳoma ḫayrından yaña sen
Ki yeyni bulduḳ uş biz ḫayrı andan

8398 Diyeler *yā İlāhī* kim bu Aḥmed
Ne ḳıldı ümmet-ile gör Muḥammed

AG 240b 8399 Çün az geldi ṣevābı maᶜṣıyet bol
Ridāsın ḳodı ḫayrından yaña ol

---

* ᶜabdü'l-mescide: ᶜabdü yürīdü'l-mescide İÜ, AG, BY; liyaᶜbudu'llāhe Taᶜālā: − İÜ, AG, BY; nücūm: toḫm BY; fī-keffeti ḥasenāti yevme'l-ḳıyāmeti: − İÜ, AG. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Kul Allah'a ibadet için mescide gitmek üzere çıkarsa, bu kulun ayaklarıyla göğün alt tabakasında bulunan yıldızlar arasındaki mesafeyi (bu mesafe ölçüsünde sevabı) Allah kıyamet gününde onun sevapları kefesine koyar.*" (Kaynak bulunamadı).

8390b ki (2.): − SK.
8392b ḳayġusı göñline: göñline ḳayġusı SK, BY.
8395a müsteḥaḳḳ: müsteḥıḳḳ BY.
8396b anda: andan SK.
8397b uş: oḳ İÜ.
8398a yā: − SK.

8400 Diye Ḥaḳ kim ḥabībümdür Muḥammed
Ne kim ḳıldıysa maḳbūl olur Aḥmed

BY 263b

8401 Aña dünyāda vaᶜ de eylemişem
Virem tā olasın rāżī dimişem

8402 Bugün ol gün-durur kim ola rāżī
Yirine gele tā kim ᶜahd-i māżī

8403 Meger ol kim günāhı ola bisyār
Ġażab eyleye ḥattā aña Cebbār

İÜ 274a

8404 Diye Ḥaḳ çünki cürmi çoḳdur anuñ
Ḳıluñ maḫfī gözinden Muṣṭafānuñ

8405 Dilerven bunlara ḳılam ᶜazābı
Göreler tā ki od içre ᶜıḳābı

8406 Bular çün oldı nefsine ziyānkār
Ki yaᶜnī işlediler fiᶜl-i füccār

8407 Cehennem içre olsunlar müᵓebbed
Budur lāyıḳ ki olalar muḫalled

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ*

8408** Buları ṭamuya göndüre sulṭān
ᶜAẕābı göreler elvān elvān

8409 Ṭoḳına yüzlerine ḍarb-ıla nār
Ki taġyīr ide yüzlerin ne kim var

8400b Aḥmed: elbet BY.
8404a Ḥaḳ: − SK.
8405b od: nār SK, BY.
* İÜ ve AG'de yok; kemā ḳāle: ḳavlühu BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Kimlerin de tartıları hafif gelirse, işte onlar da kendilerini ziyana uğratanların ta kendileridir. Onlar cehennemde ebedî kalacaklardır.*" (Mü'minûn 23/103).
** İÜ ve AG'de bu beyitten hemen önce "Meṣnevī" başlığı var.
8409: − SK.

8410 Şu baş gibi ki_ütülmiş tüyi gitmiş
Ṭutaḳlar yanmış u dişi ṣırıtmış

8411 Didi pes İbni Mesᶜūd anda sözi
Döne bişmiş ḳoyun başına yüzi

SK 230b

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ*

8412 Niçeler ṭartıla ol gün kitābı
Ki eksük gele bir ḥabbe ṣevābı

8413 Diyeler var bu deñlü bul ṣevābı
Veyāḫˇod ol ḳadar çek sen ᶜıḳābı

8414 Pes oġlına bulışa ol dem ol cān
Diye kim saña ben çoḳ ḳıldum iḥsān

8415 Saña ben eyledüm bunca maḥabbet
Senüñ-çün çekmişem bunca meşaḳḳat

AG 241a|BY 264a 8416 Aġır geldi günāhum ṭāᶜatümden
Bugün bir ḥabbe cürmümden götür sen

8417 Veyā ḫayruñdan eyle baña iḥsān
Ḫalāṣ olam anuñla tā kim iy cān

8418 Diye ṭartılmadum şimdi henūz ben
Bil artuḳ ḳorḳaram ben daḫı senden

İÜ 274b 8419 Ṣevābumdan bil imdi virmezem ben
Günāhuñı daḫı götürmezem ben

8420 Oġul ataya bu nevᶜa dürişe
Ata oġula hem eyle irişe

8421 Ṭaleb eyleye daḫı ḳardaşından
Daḫı hem ḫātūnından yoldaşından

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Ateş yüzlerini yalar ve onlar orada sırıtır kalırlar.*" (Mü'minûn 23/104).
8413a bu: − BY.
8414a ol (2.): iy AG.
8417b kim: ki AG, BY.

8422 Ṭaleb eyleye ḳamu birbirinden
Revā olmaya ḥācet birisinden

8423 Birinüñ yükini birine ol şāh
Ebed yükletmeye ol ᶜādil Allāh

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَاِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ اِلٰى حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى*

8424 Zebānīler yapışup ṭarta der-ḥāl
Diye n'oldı günāhum yā nedür ḥāl

8425 Diyeler kim aġır geldi günāhuñ
O miḳdār olur elbet zār u āhuñ

8426 Ki yaᶜnī olur ol deñlü ᶜazābuñ
Pes andan ṣoñra ola feṯḥ-i bābuñ

8427 Alup ṭamuya giderken buları
Girü Ḥaḳ bunlara eyleye yārī

8428 Meger dünyāda bir kimseye elbet
Ḥaḳ içün eylemişdi ḫˇoş maḥabbet

SK 231a 8429 Ḥaḳı-y-çün eylemişlerdi uḫuvvet
Uḫuvvet içre hem Ḥaḳḳa ᶜibādet

8430 İderdi birbirine bunda īsār
Tekellüf olmaz-ıdı her ne kim var

8431 Getürürlerdi Ḥaḳḳ emrin yirine
Olurlardı muᶜāvin birbirine

BY 264b 8432 Giderken yolda bunlar bulışalar
Hemān dünyāda gibi bilişeler

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Günah yükü ağır olan kimse, (bir başkasını), günahını yüklenmeye çağırırsa, ondan hiçbir şey yüklenilmez, çağırdığı kimse yakını da olsa…*" (Fâtır 35/18).

8425b zār u āhuñ: zād-ı rāhuñ İÜ, AG.
8427b bunlara eyleye: eyleye bunlara BY.
8430b olmaz-ıdı: itmez-idi SK.
8432a bunlar: − SK.
8432b dünyāda: dünyādaki SK.

8433 Diye ḥālüñ nedür ol eyde kim āh
Ṭamuya virbidi ben ḳulın Allāh

İÜ 275a|AG 241b 8434 Ki yeyni geldi bir ḥabbe ṣevābum
Anuñ-çündür çekerem uş ᶜ aẕābum

8435 Diye nem var-ısa yoluñda iy yār
Dön imdi girü var cānuñı ḳurtar

8436 Ḳabūl itdüm senüñ-çün yanmaġı ben
Ḫalāṣ ol tek bugün bu varṭadan sen

8437 Nidā eyleye pes ol demde ḥażret
Baña mı gösterür ḳulum seḫāvet

8438 Seḫāvet baña yaraşur diye Ḥaḳ
İkisin de ḳabūl ide muḥaḳḳaḳ

8439 Benüm eclüm-çün itdi çün meveddet
Ḳabūl itdüm ikisin daḫı elbet

قَالَ اللهُ تَعَالَى حَقَّتْ مُحَبَّتِى لِلْمُتَحَابِّينَ فِىَّ وَالْمُتَصَادِّقِينَ فِىَّ وَالْمُتَزَايِرِينَ فِىَّ وَالْمُتَبَاذِلِينَ فِىَّ*

8440 Maḥabbet göstere bunlara Allāh
Müyesser cennet ide ol ulu şāh

8441 Pes imdi cümle aᶜ mālin kişinüñ
Eger erkek ola eger dişinüñ

8433b virbidi: virdi SK.
8435b var: ur SK.
8438b ide: itdüm SK.
8439b itdüm: eyledüm SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Benim için birbirlerini sevenler sevgimi hak eder. Benim için birbirlerine dost olanlar sevgimi hak eder. Benim için birbirlerini ziyaret edenler sevgimi hak eder. Benim için birbirlerine yardım edenler sevgimi hak eder.*" Bu kudsî hadis, farklı bir lafızla Ahmed bin Hanbel'in *Müsned*'inde (2014: XVI/134-135) mevcuttur: حَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَحَابِّينَ فِيَّ وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَزَاوِرِينَ فِيَّ وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَبَاذِلِينَ فِيَّ وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَصَافِينَ فِيَّ الْمُتَوَاصِلِينَ "*Benim için birbirlerini sevenler sevgimi hak eder. Benim için birbirlerini ziyaret edenler sevgimi hak eder. Benim için birbirlerine yardım edenler sevgimi hak eder. Benim için birbiriyle dost olup birbirleriyle bağlarını kesmeyenler sevgimi hak eder.*"
8440b cennet ide: ide cennet SK.

8442 Ki bir miṣḳāl-i ẕerre ṭartılur ol
Bugün kim işledi maʿlūm olur ol

8443 Niçe ḫayrı ki bunda eylemişdi
Velī hīç anı ḫayra ṣaymamışdı

8444 Gele ṭaġlar gibi ol gün münevver
ʿArażdı bunda ola anda cevher

8445 Gele hem niçe ḫayrāt ol gün anda
Göñülden geçürürdi anı bunda

8446 Ki fikr iderdi ḫāliṣ niyyet-ile
Ḥarīṣ olurdı aña raġbet-ile

SK 231b 8447 Velīkin ḳādir olmazdı aña ol
Gele ol günde mīzānına bol bol

BY 265a 8448 Velī baʿżı rivāyet eylemişler
Ẕikir mīzāna ḳatılmaz dimişler

8449 Dimişler yaʿnī ol şirke muḳābil
Ola tevḥīd anda şirke ḥāyil

İÜ 275b 8450 Ḥadīṯüñ līki bu ʿaksidür iy cān
Ḥadīṯinde buyurmış anı sulṭān

8451 Gelür ṭoḳsan ṭoḳuz anda sicillāt
İçinde cümle ʿişyān u küdūrāt

AG 242a 8452 Gele barmaḳ ḳadar kāġıdda tevḥīd
Ḫudā vezn it diyüben ide teʾkīd

8453 Aġır gele ḳamudan ẕikri anuñ
Ki ḥāli böyledür ẕākir olanuñ

8445: − İÜ, AG.
8445a hem: − SK.
8445b geçürürdi: geçüreydi BY.
8449: − SK.
8453a ẕikri: vezni BY.

8454 Bunuñ tafṣīlini ẕikr eyledüm ben
Kitāb itmek beyānında didüm ben

8455 Velī şunlar ki fikr itdi maᶜ āṣī
Eger işlense olurlardı ᶜ āṣī

8456 Egerçi nefs aña ḳılmışdı ibrām
Velīkin fiᶜ line itmedi iḳdām

8457 Veyā sehv-ile andan geldi bir iş
Veyā nisyān-ıla olındı cünbiş

8458 Buları ṭartmayalar bile anda
Ḫudā bunları maᶜ ẕūr ide anda

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ رُفِعَ عَنْ أُمَّتِي اَلْخَطاَءُ وَالنِّسْاَنُ*

8459 İlāhī cürmümüz çoḳdur ḳatuñda
Günehkāruz Ḫudāyā ḥażretüñde

8460 Ki bī-ḥadd oldı bizde yüz ḳarası
Yüzümüz yoḳ ḥużūruña varası

8461 Bize luṭfuñdan eyle feṯḥ-i bābı
Ṣaḳīl eyle terāzūda ṣevābı

8462 Ḫabībüñ ḥürmetine eyle şefḳat
Cemīᶜ -i müᵓ minīne eyle raḥmet

Beyānu fi'lleẕīne lā Ḫisābe ᶜ Aleyhim ve lā ᶜ Aẕāb

8463 Elā iy ehl-i ᶜ ışḳuñ tercümānı
Ne dir ᶜ ışḳ ehli gel eyle beyānı

8454b itmek: inmek İÜ, SK.
8455b işlense: işleyse İÜ, AG; olurlardı: olurdı SK.
8457b olındı: oldı SK.
8458a ṭartmayalar: ṭartalar BY.
* "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Ümmetimden hata ve unutma kaldırıldı."*. Bu hadis-i şerif, farklı bir lafızla İbni Mâce'nin *Sünen*'inde (2008: I/654) mevcuttur: إِنَّ اللهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنِّسْيَانَ وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ *"Allah, ümmetimin yanılmasını, unutmasını ve zorlanarak yaptığı şeyin günahını affetmiştir."*
8460a bizde: bunda SK.

BY 265b

8464 Gel iy ᶜ ışḳ-ı ilāhīden ḫaberdār
Dile gel diñlesün her mest ü hüşyār

İÜ 276a|SK 232a

8465 Gül-efşān it ki_ola diller muᶜ aṭṭar
Dilüñ depret ki_ola cānlar münevver

8466 Ki ᶜ ışḳuñ sözi enverdür hemīşe
İşidenler münevverdür hemīşe

8467 Ne ḳalbe ki_ire anuñ şemme nūrı
Müᵓ ebbed olur ol ḳalbüñ sürūrı

8468 Muḥammed kim Ḥaḳuñ peyġam-beridür
Tamāmet ᶜ ışḳ-ı Ḥaḳḳuñ maẓharıdur

AG 242b

8469 Kim aña pey-rev oldı oldı ᶜ āşıḳ
Pes oldı ᶜ ışḳ-ı Ḥaḳḳ anda yaraşıḳ

8470 Çü ᶜ ışḳuñ şemsi ṭāliᶜ oldı anda
Şuᶜ āᶜ ı ṭopṭolu oldı cihānda

8471 Çü ᶜ ışḳ sulṭānı anda ḳurdı bünyād
Cihānı eyledi ᶜ adl-ile ābād

8472 Maḥabbet şemᶜ ini çün yaḳdı dilde
Ẓuhūr eyledi pertev her göñülde

8473 Çü ᶜ ışḳuñ şāhı anda ṭutdı mesken
Cihān bostānını ḳıldı müzeyyen

8474 Ki memlū oldı ol bostān içi gül
Belābil anı görüp ḳıldı ġulġul

8475 Ne bülbül kim gül içün ḳıldı zārī
Aña bir remz ü ġamz irgürdi Bārī

8466a enverdür: enver SK.
8469a pey-rev: pey BY.
8472b ẓuhūr eyledi pertev: ki pertev ẓāhir oldı BY.
8474b anı görüp: görüp anda SK.
8475b ġamz: − SK; Bārī: yāri AG, BY.

8476 Gel imdi bülbül ol gülzāra ḳarşu
Dün ü gün nāle ḳıl ol yāra ḳarşu

8477 Güneş kim dimişem nūr-ı Ḫudādur
Nedür ol nūr didügüm Muṣṭafādur

8478 Cihān ki_evvelde olmış-ıdı deycūr
Ḳamusın ḫˇoş münevver ḳıldı ol nūr

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ الْخَلْقَ فِي ظُلْمَةٍ ثُمَّ رَشَّ عَلَيْهِمْ مِنْ نُورِهِ*

8479 Çün oldı bu cihān bāġı müzeyyen
Ẓuhūr itdi hezārān biñ gül andan

BY 266a 8480 Ki yaᶜ nī Muṣṭafā nūrından iy şāh
Yaratdı enbiyānuñ nūrın Allāh

İÜ 276b 8481 Çü gülşen içre güller oldı ḥāṣıl
Terennüm eyledi anda belābil

8482 Taᶜ aşşuḳ eyledi gülzāra yaᶜ nī
Diler vāṣıl ola dildāra yaᶜ nī

SK 232b 8483 Pes ol güller ki didüm enbiyādur
Bulara gül Muḥammed Muṣṭafādur

8484 Ḥaḳīḳat bu ki bülbül Muṣṭafādur
Gülistānı anuñ vech-i Ḫudādur

8485 O gülzāra belābil ki_oldı ᶜ uşşāḳ
Cemāl-i Ḥaḳḳa yaᶜ nī oldı müştāḳ

8486 Hevāsında yilerler dün gün anuñ
Göreler tā ki nūrın Muṣṭafānuñ

* "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Allah, halkı (önce) karanlıkta yarattı, sonra üzerlerine kendi nurundan serpti (onları nuruyla aydınlattı).*" (Yılmaz, 2013: 256-257).
8482a gülzāra: gülzārı SK.
8483b bulara: bula SK.
8486b nūrın: yüzin BY.

AG 243a

8487 Bu şevḳ-ıla iderler ḫˇoş ᶜ ibādet
Resūlüñ sünnetini hem riᶜ āyet

8488 Çü ᶜ āşıḳ oldı bunlar Muṣṭafāya
Gerekdür tābiᶜ olmaḳ ol hümāya

8489 Ḥaḳīḳatde budur ᶜ ışḳa yaraşıḳ
Ki tābiᶜ ola maᶜ şūḳına ᶜ āşıḳ

8490 Ne dīnde olsa ol dīnde ola ol
Viṣālin tā ki maᶜ şūḳuñ bula ol

8491 Bu vech-ile ki tābiᶜ oldı bunlar
Bu yolda pes vilāyet buldı bunlar

8492 Bularuñ yarın olur feṭḥ-i bābı
Ki görmezler ḥisābı vü ᶜ aẕābı

قَالَ اللهُ تَعَالَى اَلَآ اِنَّ اَوْلِيَاءَ اللهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ*

8493 Buyurmışdur resūl-i şāh-ı ᶜ ālem
Ki bir ḳavmi ḳopara ḥażret ol dem

8494 Şu dem kim ḫalḳ ayaġ üstine ṭura
Menābir üzre ḫˇoş bunlar otura

BY 266b

8495 Bir Aᶜ rābī didi iy şāh u sulṭān
Buyur kimler-durur ol ḳavm iy cān

8496 Didi anlar ki dünyāda maḥabbet
Ḥaḳ içün idişür anlar meveddet

İÜ 277a

8497 Daḫı meşġūl olurlar ẕikr-i Ḥaḳḳa
Ṭalarlar gice gündüz fikr-i Ḥaḳḳa

8489a ḥaḳīḳatde: ḥaḳīḳat SK.
8491a bunlar: anlar SK.
* "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de.*" (Yûnus 10/62).
8493b bir: − SK.
8494b ḫˇoş bunlar: bunlar ḫˇoş SK.
8497a olurlar: olurlardı SK.
8497b ṭalarlar: ṭalarlardı SK.

8498 Ḥaḳuñ z̲ikrinde el bir ider anlar
Ḥaḳa gitmege tedbīr ider anlar

8499 Sülūk idüp Ḥaḳa irmek dilerler
Cemālin ḥażretüñ görmek dilerler

8500 Ḳabūl itmediler dünyāyı hergiz
Ḳamu dünyādan iderlerdi perhīz

SK 233a 8501 Ḫudā emr ide ᶜarşum gölgesinde
Ḥużūr itsün bular gelsünler anda

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى أَيْنَ الْمُتَحَابُّونَ بِجَلَالِي الْيَوْمَ أُظِلُّهُمْ فِي ظِلِّي يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلِّي*

8502 Hem andan ḳuş gibi uçalar anlar
Cinān illerine göçeler anlar

8503 Diyeler kim ne ümmetsiz ᶜaceb siz
Ḥisābı görmemişsizdür ᶜacebsiz

AG 243b 8504 Diyeler ümmet-idük Muṣṭafāya
Maḥabbet ider-idük ol hümāya

8505 Ḥaḳuñ z̲ikriyle meᵓnūs olmış-ıduḳ
Ḥaḳuñ ünsiyle lez̲z̲et bulmış-ıduḳ

8506 Ne virdüñüz ḥisāb itmek dilersiz
Ne yazduñuz kitāb itmek dilersiz

8507 Daḫı envārdan ola menābir
Oturalar meşāyıḫ anda bir bir

8508 Bular oldur ki oldı Ḥaḳḳa ᶜārif
Kemāl-i Ḥaḳda buldılar maᶜārif

8501a ᶜarşum: ᶜarş SK.
* ḳāle'llāhü Taᶜālā: ḳāle SK, BY; yevme (2.): − İÜ, AG. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Sırf azamet ve rızam için sevişenler nerede? Onları gölgemden başka gölge olmayan bir günde (Arş'ımın gölgesinde) barındırır, himaye ve ikram ederim.*" (Aliyyü'l-Kârî, 1963: 39-40).
8503b görmemişsizdür: görmemişsiz SK.
8505b ünsiyle: z̲ikriyle SK.
8506b kitāb: ḥisāb SK, BY.
8507b oturalar: otura SK; meşāyıḫ anda: menābir üzre SK.

8509 Bular da görmeye hergiz ḥisābı
Ne ġuṣṣa göreler ne ḫˇod ᶜ azābı

8510 Daḫı zühhād u hem ehl-i seḫāvet
Ḥisābsuz göreler bunlar da cennet

BY 267a 8511 Nidā ᶜ ālimlere eyleye Bārī
Bulara ide yaᶜ nī iᶜ tizārı

İÜ 277b 8512 Şu ᶜ ālimler ki ᶜ ilm ögretdi anlar
Ḥaḳuñ hem emri üzre gitdi anlar

8513 Bu ḫalḳa Ḥaḳḳ içün ḳıldı naṣīḥat
Ki yarın çekmeye bunlar fażīḥat

8514 Diye Ḥaḳ kim sizi ṣoñra ḳodum ben
Ki çoḳlar menfaᶜ atler ṭuta sizden

8515 Niçeler size ḳılmışdur maḥabbet
Gerek anlara idesiz şefāᶜ at

8516 Baña niceydi ẓannuñuz diye Ḥaḳ
Diyeler maġfiret umarduḳ iy Ḥaḳ

8517 Diye çün ẓannuñuz bu-y-ıdı benden
Size fażl u keremler eyledüm ben

كَمَا قَالَ تَعَالَى اَنَاَ عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِى بِى*

SK 233b 8518 Buyura Ḥaḳ getüreler menābir
Oturalar menābir üzre bir bir

8519 Ki zerden ola sīm ola ḳıbābı
Ne göreler ḥisābı ne ᶜ azābı

8511a Bārī: yāri SK.
8511b ide yaᶜ nī: yaᶜ nī ide SK.
8514a ṣoñra ḳodum: ḳodum bugün İÜ, AG.
8516b maġfiret: maᶜ rifet SK.
* ḳāle: ḳāle'llāhü İÜ. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Ben kulumun benim hakkımdaki zan ve itikadına göreyim.*" (Aliyyü'l-Kârî, 1963: 16).
8518a buyura: bulara SK.
8519b göreler: göre SK; ne (2.): vü ne SK.

8520 Ḥadīṯ içre buña vardur işāret
Ki itdi ümmete server beşāret

8521 Didi kim vaᶜ de ḳıldı baña ḥażret
Ki yitmiş biñ gire cennāta ümmet

AG 244a 8522 Daḫı her biñle yitmiş biñ kişi hem
Bile girsün didi Cebbār-ı ᶜālem

8523 Daḫı üç ḳabża Ḥaḳḳuñ ḳabżasıyla
Bularuñla gire cennāta bile

8524 Ki hergiz görmeye bunlar ḥisābı
Daḫı görmeyeler hergiz ᶜazābı

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ وَعَدَنِي رَبِّي أَنْ يُدْخِلَ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعِينَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ وَلَا عَذَابٍ مَعَ كُلِّ أَلْفٍ سَبْعُونَ أَلْفًا وَثَلَاثَ حَثَيَاتٍ مِنْ حَثَيَاتِ رَبِّي*

8525 Seçile ehl-i taṣdīḳ anda ol dem
Nidā ide girü Ḫallāḳ-ı ᶜālem

İÜ 278a|BY 267b 8526 Baña ol ṣıdḳ-ıla sācid olanlar
Ki biş vaḳti cemāᶜatle ḳılanlar

8527 Virenler daḫı mālından zekātı
Ṣevāb-ıla yuyanlar seyyiᵓātı

8528 Ḥisāb olmaz bulara bilsün anlar
Nihāyetsüz ecirler bulsun anlar

8529 Bugün girsünler anlar cennetüme
İrişsünler ḳamusı ᶜizzetüme

8522a biñle: biñ-ile AG, SK.

* sebᶜūne: Metinde "sebᶜīne". || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Rabb'im bana, ümmetimden yetmiş bin kişiyi hesaba çekmeden ve azaba maruz bırakmadan cennete sokacağı sözünü verdi. Ayrıca bunlardan her birinin yanında yetmiş bin kişinin ve yine Rabb'imin avuçlarıyla üç avuç kadar kişinin cennete gireceğini vaat etti.*" (İmam Ahmed bin Hanbel, 2014: XIX/656).

8528a bulara: olara SK, BY.

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ*

8530 Daḫı şunlar ki infāḳ itdi mālın
Daḫı farḳ itdi mālınuñ ḥalālın

8531 Dönüben girü minnet itmedi ol
Hem infāḳ itdügin incitmedi ol

8532 Virürem ecrini anuñ bugün bol
Ḥisāb u hem ᶜazābı görmesün ol

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اَلَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا اَنْفَقُوا مَنًّا وَلَآ اَذًى لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ**

SK 234a 8533 Receb şaᶜbān ayın ṣāyim olanlar
Bulardur bī-ḥisāb uçmaḳ bulanlar

8534 Daḫı begler ki ᶜadl itdi hemīşe
Ḥaḳ emrin eyledi kendüye pīşe

AG 244b 8535 Pes ola incüden anda menābir
Oturup olalar Allāha şākir

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ اَلْمُقْسِطُونَ فِي الدُّنْيَا عَلَى مَنَابِرَ مِنْ لُؤْلُؤٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ***

8536 Daḫı bir ḳavm ol günde uçalar
Eser yil gibi maḥşerde geçeler

---

* ḳāle'llāhü Taᶜālā: ḳāle TaᶜālāSK, − BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Şüphesiz iman edip salih ameller işleyen, namazı dosdoğru kılan ve zekâtı verenlerin mükâfatları Rab'leri katındadır…*" (Bakara 2/277).
8532a bol: ben AG, ben bol SK.

** kemā: − SK; ḳāle: ḳāle'llāhü SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Mallarını Allah yolunda harcayan, sonra da harcadıklarının peşinden (bunları) başa kakmayan ve gönül incitmeyenlerin Rab'leri katında mükâfatları vardır. Onlar için korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de.*" (Bakara 2/262).

*** kemā: − BY; yevme'l-ḳıyāmeti: ilā-yevmi'l-ḳıyāmeti SK, BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Dünyada âdil olanlar, kıyamet günü inciden yapılmış minberler üzerindedirler.*" (Abdürrezzak es-San'ânî, 2013: XI/399).
8536a ol günde: ola ol gün BY.
8536b maḥşerde: maḥşerden SK.

8537 Ḳılıçların alup omuzlarında
Şecāᶜ at hem mehābet yüzlerinde

İÜ 278b 8538 Bular kimdür diyeler ehl-i maḥşer
Diyeler şol ġazāvet eyleyenler

8539 Kim iderlerdi küffāra şecāᶜ at
Rıżāᵓ -i Ḥaḳda buldılar şehādet

BY 268a 8540 Girü serverden oldı bir rivāyet
Şu dem kim cemᶜ olalar cümle ümmet

8541 Ne deñlü mübtelālar var-ısa hep
Ḳamu ḥāżır ola anda müretteb

8542 Ki Ḥaḳḳ emrin gözetdiler belāda
ᶜ İbādet eylediler ibtilāda

8543 Olara ide ḥażret feṭḥ-i bābı
Ne göreler ḥisābı ne ᶜ ıḳābı

8544 Görüp ṣaġ kişiler ide tefekkür
Bularuñ ḥāline ide taḥassür

8545 Ki n'olaydı düşeydük ibtilāya
Bugün tā düşmeyeydük biz belāya

8546 Daḫı ṣāyim olup hem ḥacc idenler
Bulardur şeksüz uçmaġa gidenler

8547 Bunuñ tafṣīli ẕikr oldı yirinde
Degül lāzım girü tafṣīl bunda

8548 Hem itdi ᶜ Āyişe bir ḫˇoş ḥikāyet
Peyem-berden bunı ḳıldı rivāyet

8540b cümle: anda AG.
8541a mübtelālar var-ısa: var-ısa mübtelālar SK.
8543a olara: bulara SK, BY.
8543b ᶜ ıḳābı: ᶜ aẕābı SK.
8544a görüp: göre SK.
8544b ḥāline: − SK.

8549 Kim ol günde nidā eyleye Allāh
Feriştelere luṭf-ıla diye şāh

8550 Ki luṭf eyleñ Muḥammed ümmetine
Bağışlañ müzdüñüz mücrimlerine

SK 234b 8551 Diyeler kim muṭīʿ üz emre yā Rab
Bağışladuḳ bulara müzdümüz hep

8552 Velī ḥikmet nedür iy şāh-ı ʿālem
Ki muḥtācuz ṣevāba biz daḫı hem

AG 245a 8553 Diye ḥaḳdur sözüñüz bilürem ben
Benī Ādem velī muḥtāc sizden

8554 Bular mücrimler ü muḥtāclardur
Daḫı ʿuryānlar u hem açlardur

İÜ 279a 8555 Bularda nefs vardur sizde yoḳdur
Şular kim ehl-i nefsdür cürmi çoḳdur

8556 Çü mücrimler-durur muḥtāc-ı şefḳat
Gerek kim idesiz siz de şefāʿat

BY 268b 8557 Zihī kim luṭfı çoḳdur pādişāhuñ
Ki ġafr ider senüñ bunca günāhuñ

8558 ʿAṭāsına nihāyet yoḳdur anuñ
Seḫāsı ḳullarına çoḳdur anuñ

8559 Gerekdür aña şükr itmek hemīşe
Daḫı ẕātını ẕikr itmek hemīşe

8560 Gel imdi ol bugün aʿmāle meşġūl
Ola kim ide yarın sini maḳbūl

8550b müzdüñüz: müzdüñüzi SK.
8552b muḥtācuz ṣevāba: muḥtāc-ı ṣevābuz BY.
8557a kim: − BY.

8561 Girü gel diñlegil bir ḫ̌oş ḫaber sen
Eger olduñsa ḫ̌oş ṣāḥib-naẓar sen

8562 Çü sen ṣarrāfsın olduñ güherdān
Saña ᶜ arż ideyim yāḳūt-ı elvān

8563 Gör imdi n'eyledi sulṭān-ı ᶜ ālem
ᶜ Aṭā itdi bize Ḳurʾ ān-ı aᶜ ẓam

8564 Bize Ḳurʾ ān-ıla itdi beşāret
Müfessirler anı ḳıldı ḥikāyet

8565 Beşāret bu ki bize didi ol şāh
Şular kim didi bunda *Rabbüna'llāh*

8566 Ki yaᶜ nī vaḥdete ḳıldı şehādet
Şehādet üzre ḳıldı istiḳāmet

8567 ᶜ İbādet eyledi Mevlāsına bol
İletdi yüz ṣuyıyla ḥażrete ol

8568 Mücidd oldı Ḥaḳuñ emrinde ol yār
Ferāyiż üzre her dem ḳıldı ışrār

8569 Aña nāzil ola ḥāfıẓ melekler
Getüreler aña Ḥaḳdan belekler

SK 235a 8570 Diyeler ġam yimeñ size beşāret
Müyesser idiser Ḥaḳ size cennet

İÜ 279b|AG 245b

اِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَاَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ*

8562a güherdān: gevherdān SK, BY.
8562b ideyim: ideyin SK.
8565b **Rabbüna'llāh**: "Rabb'imiz Allah'tır".
* "*Şüphesiz 'Rabb'imiz Allah'tır.' deyip de, sonra dosdoğru olanlar var ya, onların üzerine akın akın melekler iner ve derler ki: 'Korkmayın, üzülmeyin, size (dünyada iken) vaat edilmekte olan cennetle sevinin!'*" (Fussilet 41/30).

8571 İder Zeyd ibni Eslem ḫ̬oş rivāyet
Ki üç mavṭında olısar beşāret

BY 269a

8572 Biri mevtde biri ḳabre varıncaḳ
Biri yevm-i cezāda baᶜs olıncaḳ

8573 Bu üç mevżiᶜ de ideler beşāret
Diyeler kim senüñdür ḫ̬oş şeṭāret

8574 Şu cennet kim saña vaᶜ de_eyledi Ḥaḳ
Viriserdür saña bugün muḥaḳḳaḳ

8575 Bizi bilmedüñüz mi kimlerüz biz
ᶜ Ameller üzre ḫ̬oş ḥākimlerüz biz

8576 Bizüz aᶜ mālüñüz yazan fenāda
Girü nāṣırlaruz bugün beḳāda

8577 Muḥibbüz size ḳıluruz beşāret
Refīḳuz size tā bulınca cennet

8578 Size Ḥaḳ viriserdür çoḳ kerāmet
Nüzül ide size lezzāt-ı cennet

قَالَ تَعَالَى نَحْنُ اَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي اَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ*

8579 Rivāyetdür ki ol dem girü Hādī
Buyura kim nidā ide münādī

8580 Diyeler ḳanı ol ᶜ uşşāḳ olanlar
Cemāl-i ḥażrete müştāḳ olanlar

8572a varıncaḳ: varıcaḳ SK.
8572b olıncaḳ: olıcaḳ SK.
8573a mevziᶜ de: mavṭında SK.
8576a bizüz: bizüz ki BY; yazan: yazduḳ SK, BY.
8576b nāṣırlaruz: nāẓırlaruñ SK.
8577b bulınca: olınca İÜ, AG, SK.
8578a kerāmet: kerāmāt BY.
8578b cennet: cennāt BY.

* ḳāle Taᶜālā: − SK. || “Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Biz dünya hayatında da âhirette de sizin dostlarınızız. Çok bağışlayan ve çok merhametli olan Allah’tan bir ağırlama olarak, orada canlarınızın çektiği her şey var, istediğiniz her şey orada sizin için var.*” (Fussilet 41/31-32).

8581 Ḳanı ol dü-cihāna baḳmayanlar
Ḥaḳuñ ġayrına hergiz aḳmayanlar

8582 Ḥaḳuñ ᶜ ışḳında ser-gerdān olanlar
Dün ü gün derd-ile giryān olanlar

8583 Niçe ḳavm ide istiḳbāl ol dem
Bulara ide Ḥaḳḳ iclāl ol dem

İÜ 280a 8584 Diyeler siz misiz ᶜ uşşāḳ-ı ḥażret
Diyeler kim bizüz müştāḳ-ı ḥażret

8585 Ne cennet bilürüz ne ḫ̆od cehennem
Cemāle ᶜ āşıḳuz *va'llāhü aᶜlem*

AG 246a 8586 Diye Cebbār-ı ᶜ ālem bilürem ben
Ki_olupsız baña siz ᶜ uşşāḳ ezelden

SK 235b 8587 Çü ᶜ ışḳum ḫamrı-la maḫmūrsız siz
Firāḳum nārı-la maḥrūrsız siz

BY 269b 8588 Bugün ḥācet dileñ benden revādur
Diyeler ḥācetümüz merḥabādur

8589 Niçe bir derd ü miḥnet nār-ı ḥasret
Cemālin dilerüz tā vire ḥażret

8590 Diye *aḥsend* zī gökçek münācāt
Revādur ola maḳbūl işbu ḥācāt

8591 Gerekdür size gösterdem cemālüm
Müyesser eyleyem bugün viṣālüm

8592 Benüm ᶜ uşşāḳuma ben de maḥabbet
İdüp dīdāruma irgürem elbet

8581a cihāna: cihānda SK.
8584b müştāḳ-ı: ᶜ uşşāḳ-ı SK.
8586b ᶜ uşşāḳ ezelden: ᶜ uşşāḳlardan SK.
8587a çü: çün SK; maḫmūrsız: mecnūnsız SK.
8587b maḥrūrsız: maḥrūmsız SK.
8592a ᶜ uşşāḳuma: ᶜ āşıḳuma SK.

8593 Kimi dilerseñüz varuñ görüñ siz
Elin alup cināna irgürüñ siz

قَوْلُهُ تَعَالَى وَاَنَابُوا اِلَى اللهِ لَهُمُ الْبُشْرٰى*

8594 Rivāyetdür ki biş ḳavme Taᶜ ālā
Beşāret göndüriser anda Mevlā

8595 ᶜ Avām ola biri diye melekler
Ki ḳorḳmañ ḥāṣıl olısar dilekler

8596 Çü müşrik olmaduñuz siz Ḫudāya
Daḫı ḥaḳ didüñüz siz Muṣṭafāya

8597 Beşāretdür bugün ol kān-ı raḥmet
Ḳılısardur size bilüñ şefāᶜ at

8598 Pes āḫir girisersiz cennetine
İrisersiz cinānuñ niᶜ metine

قَوْلُهُ تَعَالَى اِنَّ اللهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَشَآءُ**

İÜ 280b

8599 İkinci pes beşāret muḫlişīne
Üçünci hem beşāret zāhidīne

8600 Daḫı dördünci tevvābīne Allāh
Beşāret göndüre luṭfından ol şāh

8601 Diyeler tevbeñüz maḳbūl olupdur
Ḳamu ḫayrātuñuz hem yazılupdur

---

* ḳavlühu Taᶜ ālā: − BY. || “Bu Cenab-ı Hakk’ın buyruğudur : *…ve içtenlikle Allah’a yönelenler için müjde vardır.*” (Zümer 39/17).
8594a ki: − SK.
8594b göndüriser: gönderiser SK, BY.
8598-8599: SK’de takdim-tehirli.
** ḳavlühu Taᶜ ālā: − SK, ḳāle Taᶜ ālā BY. || “Bu Cenab-ı Hakk’ın buyruğudur: *Şüphesiz Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındaki günahları, dilediği kimseler için bağışlar…*” (Nisâ 4/116).
8600b göndüre: göndere SK, BY.
8601b hem: hep SK.

8602 ᶜ Amelde arı iḫlāṣ itdüñüz siz
Daḫı dünyāda ḳılduñuzdı perhīz

AG 246b 8603 Sizi ᶜ afv eyleyüpdür bilüñ Allāh
Keremden size cennet viriser şāh

BY 270a 8604 Bişinci bu melekler vire ḥażret
İde ᶜ ālimlere anda beşāret

SK 236a 8605 Şu ᶜ ālimler ki ᶜ āmil oldı anlar
Daḫı ḫalḳa naṣīḥat ḳıldı anlar

8606 Ḥaḳ içün oḳumışdı ᶜ ilmi evvel
Ḥaḳ-içün eyledi müşkilleri ḥal

8607 Beşāret ide anlara melekler
Diyeler ḥāṣıl oldı hep dilekler

8608 Ḳabūl itdi sizi ol yüce ḥażret
Sizüñdür ḥūrī vü ġılmān u cennet

8609 Size hem dünyede tābiᶜ olanlar
Ḳamu maġfūr olur bugün anlar

8610 Delālet eyledüñüz siz bulara
Bular da tābiᶜ oldı Kirdigāra

8611 Girüñ imdi Ḥaḳuñ cennetlerine
İrişüñ tā-ebed lezzetlerine

8612* Gerekdür imdi ᶜ ilme ṭālib olmaḳ
Daḫı faẓlına Ḥaḳḳuñ rāġıb olmaḳ

8613 Ki ᶜ ilmi medḥ ider Allāh Taᶜ ālā
Virür sevdügi ḳullarına Mevlā

8614 Ki Ḥaḳḳa ᶜ ilm-ile irdi irenler
Ḥaḳı hem ᶜ ilm-ile gördi görenler

8606b eyledi: eylemişdi BY.
8609a dünyede: dünyāda SK.
8609b olur: olurlar BY.
* SK'de der-kenar olarak "Maṭlab-ı ᶜ İlm Ṭalebü'l-ᶜ İlm" ibaresi kayıtlıdır.

8615 ᶜ Amel ki_olur olur ᶜ ilm-ile merġūb
Olur cāhil olanlar küllī maḥcūb

İÜ 281a 8616 Degül lāzım velī ḳavl-ile bilmek
Hemān bilmek-durur fiᶜ l-ile bilmek

8617 Muṣāḥib ola yaᶜ nī ᶜ ālime ol
Getüre fiᶜ le hep aᶜ mālini ol

8618 Egerçi yazmaz oḳumaz kitābı
Velī bildi ḫaṭāyı vü ṣavābı

8619 Hemān ol daḫı ᶜ ālimdür ki bildi
Anuñla dün ü gün aᶜ māl ḳıldı

8620 Oḳumayan ki ᶜ ālim olmayaydı
Ṣaḥābī ekṣeri cāhil ḳalaydı

BY 270b 8621 Velī ḥāṣā ki anlar ola cāhil
Ḳamu ᶜ ālim olupdur hem de ᶜ āmil

AG 247a 8622 Resūli çünki sāmiᶜ oldı bunlar
Oḳumazdı velīkin bildi bunlar

8623 Pes imdi ᶜ ilmi Ḥaḳ taᶜ ẓīm ḳıldı
Resūline anı taᶜ līm ḳıldı

SK 236b 8624 Ḳamudan çünki aᶜ lemdür peyem-ber
Ḳamuya faḫr ider ᶜ ilm-ile server

8625 Gel imdi ṭut ṭarīḳın serverüñ sen
Ki_iresin vaṣlına peyġam-berüñ sen

8626 Gerek insāna lā-büd ᶜ ilm-i ḥikmet
Ki her nesne virür ḥikmetle lezzet

8627 İrişdi Mūsīye ᶜ ilm ol Ḫudādan
Didi taᶜ ẓīm eyle ḥikmete sen

8615a olur ᶜ ilm-ile: ol ᶜ ilm-ile SK.
8616b bilmek-durur: bilmekdür SK.
8620b ḳalaydı: olaydı BY.
8625b peyġam-berüñ: peyem-berüñ SK.

8628 Ne ḳalb içre ki ḳona ᶜ ilm-i ḥikmet
Ḳıyāmetde aña irmez ᶜ uḳūbet

كَمَا قَالَ تَعَالَى فِى تَوْرٰيةَ يَا مُوسَى عَظِّمِ الْحِكْمَةَ فَاِنِّى لَا اَجْعَلُهَا فِى قَلْبٍ وَاحِدٍ وَ اَنَا اَرِيدُ اَنْ اُعَذِّبُهُ*

8629 Daḫı ᶜ Īsāya vaḥy eyledi ḥażret
Ki ᶜ ālim ḳullara taᶜ ẓīm it elbet

8630 Buları enbiyādan ġayrısından
Mufażżal eylemişem añlaġıl sen

İÜ 281b

كَمَا قَالَ تَعَالَى فِى الْاِنْجِيلِ عَظِّمِ الْعُلَمَاءِ وَ اَعْرِفْ قَدْرَهُ فَاِنِّى فَضَّلْتُهُمْ عَلَى جَمِيعِ خَلْقِى سِوَى النَّبِيِّينَ**

8631 Gerek pes ᶜ ālim olan ola ᶜ āmil
Ki öz nefsinde evvel ola ᶜ ādil

8632*** Eger ᶜ ilmiyle ᶜ āmil olmaya ol
Ebed ᶜ ilminde lezzet bulmaya ol

8633 Aña ḫaşm ola lā-büd ᶜ ilmi anuñ
Aña ḫışmı eşedd ola Ḫudānuñ

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اَشَدُّ النَّاسِ عَذَاباً يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَالِمٌ لَمْ يَنْفَعْهُ عِلْمُهُ****

8634 Şu dem kim gitdi miᶜ rāca peyem-ber
ᶜ Azāb içre görür bir ḳavmi server

---

* kemā ḳāle: ḳāle'llāhü SK; ene: mā SK, BY; erīdü en: − SK. || "Cenab-ı Hakk'ın Tevrat'ta buyurduğu üzere: *Ey Mûsâ! Hikmeti yücelt/hikmete çok önem ver! Çünkü ben azap edeceğim bir kalbe onu (hikmeti) koymam.*" (Kaynak bulunamadı).

** kemā: − SK; ḳadrahu: ḳadrahüm İÜ, AG. || "Cenab-ı Hakk'ın İncil'de buyurduğu üzere: *Âlimlere saygı göster ve onların kadr ü kıymetini bil. Çünkü ben onları, peygamberler dışında insanların tamamından üstün tuttum.*" (Kaynak bulunamadı).

*** SK'de der-kenar olarak "Maṭlabü ᶜ Azābi ᶜ Ulemā'i's-Sūᵓ i" ibaresi kayıtlıdır.

**** en-nāsi: − SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Kıyamet günü insanların azap bakımından en şiddetlisine maruz kalanı, ilmi kendisine fayda vermeyen âlimdir.*" (Celâleddîn es-Suyûtî, 2015: I/319).

BY 271a
8635 Görür bunları od içre aṣarlar
Ṭuṭaḳlarını mıḳrāżla keserler

AG 247b
8636 Dönüp Cibrīle ṣordı ol dil-ārām
Ne kişiler-durur bu ḳavm-i bed-nām

8637 Didi anlar-durur ki_itdi naṣīḥat
Ḥadīṯ ü āyet-ile ḳıldı ḥuccet

8638 ᶜ Amel ḳılmadı ol ᶜ ilm-ile anlar
Bulardur şimdi od içre yananlar

8639 Gel imdi añla bu sözden naṣīḥat
Ki yarın görmeye cānuñ fażīḥat

SK 237a
8640 Gerek ḫaşyet ola ḳalbüñde her dem
Ki maḳbūl olısar ḫaşyetlü ādem

8641 Eger ḳalbüñde memlū ola ḫaşyet
Ḥaḳa her demde idersin ᶜ ibādet

8642 Ki her dem Ḥaḳḳı sen ḥāżır görürsin
Ḳamu efᶜ ālüñe nāẓır görürsin

8643 Gelür ḫaşyet saña cümle cihetden
Olursın fāriġ ol dem maᶜ ṣıyetden

8644 Maḥabbet ider ol dem saña Raḥmān
Daḫı raḥmet ider ᶜ uḳbāda sulṭān

İÜ 282a
8645 Naṣīb eyle İlāhī ḳalbe ḫaşyet
Ki zāyil ola nefsümden ḫuşūnet

8646 İlāhī ᶜ āriyem ᶜ ilm ü ᶜ amelden
Girü fażluñla sen ḳurtar zelelden

8635a od: nār SK, BY.
8636b kişiler: kişi BY.
8637a ki: − SK.
8638b od: nār SK; yananlar: yanarlar İÜ, AG, SK.
8645b nefsümden: ḳalbümde SK.

8647 Ḫudāyā **YŪSUF**ı güm-rāh ḳılma
İşin ᶜ uḳbāda āh u vāh ḳılma

8648 Senüñ ḫavfuñla ḳalbin eyle memlū
ᶜ İbādet ola tā her dem aña ḫū

8649 Şerīᶜ atde anı ṣābit-ḳadem ḳıl
Ḥabībe pey-rev it anı kerem ḳıl

8650 Ṭarīḳın Muṣṭafānuñ ḳıl müyesser
Ḳabūl ide ola kim anı server

8651 Ḳıyāmet ḳorḳusından eyle āzād
İrişdür faẕluñ olsun cān u dil şād

8652 Cemīᶜ -i dillere ᶜ işmet senüñdür
Ḫudāyā raḥmet ü şefḳat senüñdür

BY 271b 8653 Ḳamuya raḥmet eyle *yā İlāhī*
Şifā irgür keremden pādişāhī

Beyānu'ṣ-Ṣırāṭ

AG 248a 8654 Girü gel bir suḫandan eyle inşā
Melekler ideler tā aña ışġā

8655 Ḥaḳīḳat ᶜ āleminden bir beyān it
Aña cümle ḳulūbı mihribān it

8656 Ezelde çün ẓuhūr itdi maḥabbet
Ki īcād itmege ḳopdı irādet

8657 Maḥabbetden ḳamu esmā ṣıfātı
Ẓuhūr itdi vü düzdi kāyinātı

8658 Ḳodı her şeyᵒ i bir ismine maẓhar
Bilindi ᶜ ālem anuñla ser-ā-ser

8651b olsun cān u dil: cān u dil ola SK.
8652b raḥmet ü şefḳat: şefḳat ü raḥmet SK, BY.
8654a suḫandan: nüsḫadan SK.

SK 237b

8659 Ḥaḳuñ vardur cemāli vü celāli
Bu ḥāl üzre düzetdi her meʾāli

8660 Cinānı eyledi maẓhar cemāle
Caḥīmi ḳıldı her maẓhar celāle

İÜ 282b

8661 Vücūda geldi hem bunca meẓāhir
Ola Ḥaḳḳuñ kemāli tā ki ẓāhir

8662 Ḳamudan eyledi insānı ekmel
Ki tā olmaya esmāsı muʿaṭṭal

8663 Ḳamusın yaʿnī cāmiʿ oldı insān
Bu nevʿa ḳıldı Ḥaḳḳ insāna iḥsān

8664 Bular düşdi ḥaḳīḳatde mühimmāt
Ḳalan eşyā ḳamu esbāb u ālāt

8665 Ki ins ü cin cehennem daḫı cennet
Gereklü hem melāʾik daḫı elbet

8666 Ara yirde şerīʿat ḳodı mīzān
Ki ṭarta kendözin anda her insān

8667 Göre kim luṭfa mı yā ḳahra lāyıḳ
Aña göre yirin gösterde Ḫālıḳ

8668 Daḫı düzdi ṣırāṭ-ı müstaḳīmi
Ki bildüre ṣaḥīḥi vü saḳīmi

كَمَا قَالَ تَعَالَى اِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ اِمَّا شَاكِراً وَاِمَّا كَفُوراً*

BY 272a

8669 Daḫı taḳdīr itmişdi Taʿālā
Bu eyvānı girü ḳılaydı ifnā

8670 Sürildi devr geçdi bu zamāna
Fenā irişdi āḫir bu cihāna

8664b esbāb u ālāt: ālāt u esbāb SK.
8668b ṣaḥīhi vü: ṣaḥīḥ ü SK.
* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Şüphesiz biz onu (ömür boyu yürüyeceği) yola koyduk. O bu yolu ya şükrederek ya da nankörlük ederek kateder.*" (İnsân 76/3).
8670a devr: devri SK.

8671 Urıldı ṣūr u hem ḳopdı ḳıyāmet
Muḳārin oldı taḳdīre irādet

AG 248b 8672 Zamān-ıdı ki basṭ olmışdı mīnū
Çıḳuban bād-ı ṣarṣar itdi mū mū

8673 Hebā ḳıldı ḳamu seb^{c} -i ṭıbāḳı
Serāb itdi ḳamu bu ṭumṭurāḳı

8674 Fenā buldı s̱erādan tā-S̱üreyyā
Ḳamusın girü ba^{c} s̱ itdi Ta^{c} ālā

8675 Ḳamu yirinde olmışdur mufaṣṣal
Budur āḫir kelāmumdan muḥaṣṣal

8676 Ki ḳodı Ḥaḳ ṣırāṭ-ı müstaḳīmi
Daḫı bildürdi cennātı caḥīmi

İÜ 283a|SK 238a 8677 Bugün kim rāst varsa bu ṣırāṭı
Geçe sür^{c} atle yarın ol ṣırāṭı

8678 Gide her kim ṣırāṭ-ı müstaḳīme
Pes anda düşmeye nār-ı caḥīme

8679 Gel imdi diñle gör kim Ḥaḳ Ta^{c} ālā
Ne ḳılur girü ḳullarıyla Mevlā

8680 Tamām ola çü maḥşer ḥāli iy cān
Meleklere bu kez emr ide sulṭān

8681 Ḳuruñ diye ṣırāṭı bunlara Ḥaḳ
Bugün emrüm olur lā-büd muḥaḳḳaḳ

8682 Geçe tā ḳullarum ni^{c} metlerüme
Düşe düşmenlerüm miḥnetlerüme

8675a olmışdur: olmışdı BY.
8675b kelāmumdan: kelāmumda SK.
8676a ḳodı: ḳurdı SK, BY.
8678b anda: andan SK.
8679b ḳullarıyla: ḳullarına SK.
8681b olur: ola SK.

8683 Ṭamu üzre ṣırāṭı ḳuralar pes
Görüben ḫavf ideler girü herkes

8684 Girü bu yirde geldi bir ḥikāyet
Kim oldı faḫr-ı ᶜālemden rivāyet

8685 Didi ol dem ki ḥaşr olalar anda
Ṭururken bu ḫalāyıḳ maḥşerinde

BY 272b 8686 Nidā eyleye ol dem bir münādī
Ki yaᶜnī emr ide Allāh-ı Hādī

8687 Ki herkes ṭapduġına tābiᶜ olsun
Ki ḥaḳ bāṭıl bugün hep şāyiᶜ olsun

8688 Pes ol gün cümle eṣnāma ṭapanlar
Ṭamuya düşeler bir kezden anlar

8689 Ḥaḳuñ ġayrına ṭapanlar ḳamusı
Düşeler oda kiçisi ulusı

8690 Ki ḥattā ḳala Allāha ṭapanlar
Ḳalalar birr ü fācir cümle anlar

AG 249a 8691 Diye Ḥaḳ siz niçün tābiᶜ degülsiz
Bular gitdügine rāciᶜ degülsiz

8692 Diyeler anda kim efḳarlar-idük
Ki dünyā ecli-çün çākerler-idük

8693 Bulara tābiᶜ olmaduḳ biz ol dem
Ki bunlarda yoġ-ıdı ġuṣṣa vü ġam

İÜ 283b 8694 Niçün kim olavuz biz şimdi tābiᶜ
Bular çün nāra oldı şimdi rāciᶜ

8695 Rivāyet Bū Hüreyre ḳıldı bunda
Nidā irişe çün bunlara anda

8688a gün: dem SK.
8689b oda: nāra SK, BY; kiçisi: kiçisi vü SK:
8690b birr: berr İÜ.

SK 238b

8696 Diyeler kim mekānumuz budur uş
Gele tā Rabbümüz biz görevüz ḫ̆oş

8697 Ḳaçan kim görevüz anı bilevüz
Cemāli nūrı-la berrāḳ olavuz

8698 Rivāyet Bū Saᶜīd itdi daḫı hem
Nidā itdükde Ḥaḳ bunlara ol dem

8699 Diye Ḥaḳ kim anı nice bilürsiz
Ki bundan evvel anı görmeyüpsiz

8700 Arada var mıdur yaᶜnī ᶜalāmet
Göricek bilesiz Rabbüñüz elbet

8701 Diyeler kim belī vardur maᶜārif
Kim olmışuz anuñ vaṣfında ᶜārif

8702 Bilürüz beñzemez hīç kimseye ol
Temeṩṩül daḫı olmaz nesneye ol

BY 273a

8703 Ezel tevḥīd iderdük biz anı çün
Göricek bilmeyevüz anı niçün

8704 Pes ol dem perdeyi refᶜ ide Allāh
Ḳamu ḳullarına görine ol şāh

8705 Şular kim secdede ḳılmışdı iḫlāṣ
Riyādan sümᶜadan bulmışdı iḫlāṣ

8706 Bulalar çünki bu nevᶜa şühūdı
İdeler Ḥaḳḳa ol demde sücūdı

8707 Meger anlar ḳala ol demde bāḳī
Ki_anuñ ḳalbinde var-ıdı nifāḳı

8708 Ki iḫlāṣ itmez-idi secdesinde
Riyā iderdi aᶜmālinde bunda

8697b nūrı-la: nūrına SK.
8701b vaṣfında: vaṣfına SK, BY.

8709 Bular çün ḳaṣd ideler secdeye hep
Bütün ola süñükleri müretteb

AG 249b 8710 Girü ẓahrına düşe ol dem anlar
Riyā iderler-idi bunda anlar

İÜ 284a

كَمَا قَالَ تَعَالَى يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ اِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ*

8711 Çü baş ḳalduralar müʾminler andan
Baṣar ḫıyre ola yüzi nūrından

8712 Münāfıḳlar hem andan ṭuralar hep
Yüzi ḳara olalar göreler hep

8713 Ola bunlara ol dem ḳatı z̲illet
Çekeler cümlesi ḥasret nedāmet

SK 239a 8714 Bular daʿvet ki_olınurdı namāza
Velī gelmezdi bunlar hīç niyāza

8715 İşidürlerdi hep ez̲ān iḳāmet
Bular itmezdi daʿvāta icābet

8716 Bunuñ birle ki ṣıḥḥatdeydi bunlar
Degül z̲illetde ʿizzetdeydi bunlar

8717 Ḳasem yād itdi bunda Kaʿbü'l-Aḥbār
Didi oluñ bu āyetden ḫaberdār

8718 Bu āyet olmadı va'llāhi nāzil
Bunı bilsün ḳamu ʿālim ü cāhil

BY 273b 8719 Ve illā şunlaruñ-çün indi āyet
Ez̲ān işitdi terk itdi cemāʿat

8710b bunda: bu dem SK.

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Baldırların açılacağı (işlerin zorlaşacağı) ve kâfirlerin secdeye çağrılıp da…buna güç yetiremeyecekleri günü (kıyamet gününü) düşün…*" (Kalem 68/42).

8711b nūrından: yüzinden BY.

8715a ez̲ān: āz̲ān SK.

8715b daʿvāta: daʿvete SK.

قَالَ تَعَالَى خَاشِعَةً اَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ اِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ* قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ يَكْشِفُ رَبُّنَا عَنْ سَاقِهِ فَيَسْجُدُ لَهُ كُلُّ مُؤْمِنٍ وَمُؤْمِنَةٍ فَيَبْقَى [كُلُّ] مَنْ كَانَ يَسْجُدُ فِي الدُّنْيَا رِيَاءً وَسُمْعَةً**

8720 Pes andan ṣoñra emr eyleye ḥażret
Ṣırāṭı ḳuralar görine heybet

8721 İşit imdi ṣırāṭ içün beyānı
Cehennem üstine ḳuralar anı

8722 Ki üç biñ yıllıḳ olmışdur uzunı
ᶜ Amel ḳıldugına göredür ini

8723 Anuñ biñ yılı yoḳuşdur didiler
Daḫı biñ yılı inişdür didiler

İÜ 284b 8724 Daḫı biñ yılı düzdür anuñ iy yār
ᶜ Amel ḳıl ḳorḳusından cānı ḳurtar

AG 250a 8725 Ḳılıçdan iti ḳıldan incedür ol
ᶜ Amel ḳılanlara vāsiᶜ virür yol

8726 Ḳarañu giceden ẓulmetdür el-ḥaḳ
Dinildi daḫı mermerden ṭayıncaḳ

8727 Zebānīler iki cānibde nāẓır
Ki oddan çengel ellerinde ḥāżır

8728 Demür dikenler üstine dökilmiş
Ḳamu ᶜ āṣīler içün ḥāżır olmış

---

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…gözleri düşmüş ve kendilerini zillet kaplamış bir hâlde… Hâlbuki onlar sağlıklarında secde etmeye çağrılıyorlar(ve buna yanaşmıyorlar)dı.*" (Kalem 68/43).

** feyebḳā: Metinde "ve yebḳā"; riyāᵓen ve sümᶜaten: − SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *(Kıyamet günü) Rabb'imiz kendi sâkından açar, derhâl O'nun azametine her mümin ve mümine secde eder. Yalnız dünyada insanlara göstermek ve halka işittirmek için secde eden sessiz kalır.*" (Buhârî, 1988: X/4903).

8720: − SK.
8722b ḳıldugına: oldugına İÜ, AG.
8723b inişdür: düzdür inişdür BY.
8724a yılı düzdür: yıldur düzi SK; anuñ: − SK.
8724b cānı: cān SK.
8725b virür: dirür AG; yol: bol İÜ, AG.

8729 Bili yuḳaru egridür ḳurılmış
Ṭamunuñ üstine şöyle gerilmiş

8730 Peyem-berler cevānibde ṭuralar
Ḳamusı *Rabbenā sellim* diyeler

8731 Girü bir iş ide ol yirde Sübḥān
Ṣırāṭa uġramazdan evvel iy cān

SK 239b 8732 Bu ḫalḳa anda nūr eyleye taḳsīm
Kimi ḫ˘or ide kime ide taᶜ ẓīm

8733 Ki aᶜ māl itdügince her ḳula Ḥaḳ
Vire nūrını ol günde muḥaḳḳaḳ

8734 Virile nūr evvel enbiyāya
Bulardan ṣoñra daḫı evliyāya

8735 Merātib üzre taḳsīm ola envār
Anuñla farḳ ola ebrār u füccār

8736 Kişi ola ki nūrınuñ żiyāsı
Gide bir yıllıḳ anuñ rūşināsı

BY 274a 8737 Bir aylıḳ yola baᶜ żuñ ire nūrı
Kimüñ bir heftelik gide sürūrı

8738 Kimüñ bir günlik ola kime sāᶜ at
Bu deñlü ide envārın iżāʾ et

8739 Kiminüñ barmaġınuñ arasında
Görine bu ḳadar nūr ola anda

8740 Kimine virmeyeler hīç envār
Ḳala ẓulmet içinde şöyle nā-çār

8730b **Rabbenā sellim**: "Rabb'imiz selamet ver" anlamında olup "…*Resullerin de o günkü kelamı: Allahümme sellim, sellim (Yâ Allah selamet ver, selamet ver) olacaktır.*" (Buhârî, 1987: II/799, 801) hadis-i şerifinden iktibastır.
8733b nūrını: nūrın SK.
8735-8736: İÜ ve AG'de takdim-tehirli.
8738a sāᶜ at: bir sāᶜ at SK.
8738b envārın: envārı SK, BY.

İÜ 285a

8741 Gel imdi bunda sen gökçek ᶜamel ḳıl
Ki dünyā içre nūruñ eyle taḥṣīl

8742 V'eger-nī ḳalasın ẓulmet içinde
Daḫı hem zaḥmet ü miḥnet içinde

8743 Pes andan emr ide Cebbār-ı ᶜālem
Ṣırāṭa uġrasunlar cinn ü ādem

AG 250b

8744 Nebīden eylemişler bir rivāyet
ᶜAmelle cennete girilmez elbet

8745 Şular kim raḥmete lāyıḳ olurlar
Ḥaḳuñ faẓlıyla ḫˇoş cennet bulurlar

8746 Ḥaḳuñ yüz raḥmeti vardur didi hem
Birin virdi ezel Ḫallāḳ-ı ᶜālem

8747 Ki ol biriyle dünyāda maḥabbet
Ḳamu şefḳat teraḥḥum hem meveddet

8748 Virüp ṭoḳsan ṭoḳuzın yarın Allāh
Ġanī ḳılur ḳamu ḳulların Allāh

8749 Didi hem ben açam evvel ṣırāṭı
Daḫı hem ben geçem evvel ṣırāṭı

8750 Pes ol gün dimeye kimse kelāmı
Velī mürseller eydeler müdāmī

SK 240a

8751 Ki *Allāhümme sellim* diye bunlar
Ki ümmet-çün ḳamu ġam yiye bunlar

8752 Rivāyetdür gele çün anda sulṭān
Ṣırāṭı bir adım eyleye ol cān

8743a ide: ider SK.
8745a raḥmete: cennete SK.
8748b Allāh: ol şāh SK.
8751a **Allāhümme sellim:** bk. 8730b dipnot.

8753 Geçüben ṭura köprinüñ başına
Naẓar eyleye bu ḫalḳuñ işine

BY 274b

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ [فَ]يُضْرَبُ الصِّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَانَيْ جَهَنَّمَ فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَجُوزُ مِنَ الرُّسُلِ بِأُمَّتِهِ وَلاَ يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ [أَحَدٌ] إِلَّا الرُّسُلُ وَكَلَامُ الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ*

8754 Anuñ ardınca mürseller geçeler
Pes andan hep peyem-berler geçeler

İÜ 285b

8755 Geçeler evliyā vü aṣfiyā hem
Bulardan ṣoñra ḳamu aṣdiḳā hem

8756 Şehīd olanlar iḥsān eyleyenler
Ḳamu ḫayrāt idüp şerri ḳoyanlar

8757 Ḥasen naḳl eyledi tefsīr içinde
Ḳamu müʾmin münāfıḳ ire anda

8758 Virile her birine nūr anda
Olalar nūr-ıla mesrūr anda

8759 Ṣırāṭa uġrayıcaḳ cümle müʾmin
Göre pes her ṭarafdan anda nūrın

8760 Melekler diye kim size beşāret
Münevversiz ḳılur Ḥaḳ size raḥmet

AG 251a

8761 İrüp cennetde olasız muḫalled
Ḳamu niᶜmetde ḳalasız müʾebbed

8753a başına: başında SK.
8753b işine: işinde SK.

* yevmeʾizin (2.): yeḳūlü SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Cehennemin ortasına sırat (yani köprü) kurulur. Ümmetini (onun üstünden) en evvel geçirecek, ben olacağım. O gün resullerden başka hiçbir kimse (korku ve dehşet dolayısıyla) kelam edemez. Resullerin de o günkü kelamı:* ***Allahümme sellim, sellim*** *(Yâ Allah selamet ver, selamet ver) olacaktır.*" (Buhârî, 1987: II/799, 801).

قَالَ تَعَالَى يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعٰى نُورُهُمْ بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ بُشْرٰيكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ*

8762 Bular ardınca uġraya münāfıḳ
Ki yaᶜ nī olmadı dünyāda ṣādıḳ

8763 Ṣırāṭ üstine çünkim vara bunlar
S̱ülüs̱ miḳdārı yaᶜ nī ire bunlar

8764 Negāhin söyne envārı bularuñ
Ḳatı müşkil ola kārı bularuñ

8765 Görüp müᵓ min buları ḳorḳalar hep
Diyeler nūrumuz ḥıfẓ eyle yā Rab

8766 Tamām it nūrumuz refᶜ itme bizden
Bizi ġafr it ki ḳādirsin aña sen

كَمَا قَالَ تَعَالَى يَقُولُونَ رَبَّنَآ اَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ**

SK 240b 8767 Münāfıḳlardan anda söyne çün nūr
Çekile araya hem anda bir sūr

BY 275a 8768 Ki müᵓ minle münāfıḳ arasında
Ola dīvār Ḥaḳḳ emriyle anda

İÜ 286a 8769 İçi müᵓ minlere ḫˇoş ola raḥmet
Münāfıḳlara ṭaşı ola miḥnet

كَمَا قَالَ تَعَالَى فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ***

* ḳāle Taᶜālā: − SK. || “Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor*: Mü’min erkeklerle mü’min kadınların nurlarının, önlerinde ve sağlarında koştuğunu göreceğin gün kendilerine şöyle denir: ‘Bugün size müjdelenen şey içlerinden ırmaklar akan…cennetlerdir…’*” (Hadîd 57/12).
8764b kārı: ḥāli SK.

** “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *...‘Ey Rabb’imiz! Nûrumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü senin her şeye hakkıyla gücün yeter.’ derler.*” (Tahrîm 66/8).
8768b emriyle: emr eyleye SK.
8769a raḥmet: cennet SK.

*** “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *…Derken aralarına kapısı olan bir sur çekilir. Bunun iç tarafında rahmet, onlar (münafıklar) tarafındaki dış cihetinde ise azap vardır.*” (Hadîd 57/13).

8770 Didi baᶜ żı müfessir ki_anda ol dem
Ola ẓulmet içinde cümle ādem

8771 Pes ol gün virile müᵓminlere nūr
Münāfıḳlar ḳala ẓulmetde mestūr

8772 Münāfıḳ ᶜāṣī ol gün ideler āh
Bugün virmedi bize nūrı Allāh

8773 Bugün ẓulmetde ḳalduḳ n'idelüm biz
Bize küyüñ ki bile gidelüm biz

8774 Kerem idüñ çevürmeñ yüzi bizden
Ki rūşenlik bulavuz nūruñuzdan

8775 Dinile bunlara girü dönüñ siz
Ki nūra dünyede ṭālib oluñ siz

AG 251b 8776 Veyā ṭālib oluñ maḥşer yirinde
V'eger-nī bulımazsız nūrı bunda

يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَآءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُوراً*

8777 Nidā eyleye girü bunlar anda
Bileydük sizüñ-ile ol cihānda

8778 Kime ata kime ḳardaşlar-ıduḳ
Kime oġul kime yoldaşlar-ıduḳ

8779 Namāzı bile sizüñle ḳılurduḳ
Ḳamu işlerde sizüñle olurduḳ

8772b nūrı: nūr İÜ, AG.
8776b bunda: anda BY.
* BY'de ayetin başında "ḳāle Taᶜālā" ibaresi ekli. || *"Münafik erkeklerle münafik kadınların, iman edenlere 'Bize bakın ki sizin ışığınızdan biz de aydınlanalım.' diyecekleri gün kendilerine 'Arkanıza (dünyaya) dönün de bir ışık arayın.' denilecektir…"* (Hadîd 57/13).
8778b-8779a: − SK.
8779a namāzı: ṣalātı BY.

8780 Bugün bize gerek şefḳat idesiz
Bizümle cennete bile gidesiz

8781 Diyeler kim belī bileydüñüz siz
Ata oġul ḳavim ḳardaş-ıduḳ biz

İÜ 286b 8782 Velī dünyāda ḳılduñuz fesādı
Egerçi var-ıdı müʾminlik adı

8783 Helāk eyledüñüz siz sizi anda
Çeküñ imdi ᶜaẕābı şimdi bunda

BY 275b 8784 Daḫı hem olduñuzdı muntaẓır siz
Peyem-ber öle vü dīnden dönesiz

SK 241a 8785 Daḫı teʾḫīr-i tevbe ḳılduñuz siz
Anuñla Ḥaḳḳa ᶜāṣī olduñuz siz

8786 Didüñüz kim daḫı bizüz hevāda
Ki vardur daḫı meylümüz fesāda

8787 Zamān-ıla girü tevbe ḳılavuz
Ḳıyāmetde daḫı maġfūr olavuz

8788 Daḫı şekk itdüñüz ḥaşre vü dīne
Gerek bu nevᶜ olan bunda yirine

8789 Daḫı dünyā sizi maġrūr ḳıldı
Ḥaḳı çeşmüñüze mestūr ḳıldı

8790 Fesādāt üzre ḳılduñuz iḳāmet
Vefāt irdi daḫı ḳopdı ḳıyāmet

8791 Daḫı şeyṭān sizi maġrūr ḳıldı
Bugün Ḥaḳ raḥmetinden dūr ḳıldı

8781a bileydüñüz: bile-düñüz İÜ, AG.
8787b daḫı: varup SK, BY.
8788b bu: − İÜ.
8789b çeşmüñüze: çeşmüñüz SK.

كَمَا قَالَ تَعَالَى يُنَادُونَهُمْ اَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ AG 252a قَالُوا بَلٰى وَلٰكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ اَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْاَمَانِيُّ حَتّٰى جَاءَ اَمْرُ اللّٰهِ وَغَرَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ*

8792 İmām Ġazzālī ḳıldı bir ḥikāyet
Şu vaḳtin kim ola ṣubḥ-ı ḳıyāmet

8793 Nidā eyleye ol gün Ḥayy-ı ekber
Ḳanı ol dünyede aᶜ mā olanlar

8794 Kim ol ḥāle rıżā virürler-idi
Şerīᶜ at üzre hem ṭururlar-ıdı

8795 Bugün gelsün ki tā bizi göreler
Pes ol gün cümle göz açup ṭuralar

8796 Şuᶜ ayb peyġam-beri nā-geh göreler
Ki_eline bir yeşil ṣancaḳ vireler

İÜ 287a 8797 Melekler şol ḳadar göndüre Raḥmān
Ḥisābın bilmeyeler illā sulṭān

8798 Ḳamusı kendözine vire ziynet
Bine nūrdan burāḳa cümle elbet

8799 Şuᶜ aybı ide Ḥaḳ bunlara server
Ṣırāṭı yıldırım gibi geçeler

BY 276a 8800 Daḫı ehl-i belāyı cemᶜ ide Ḥaḳ
Vire Eyyūba anları muḥaḳḳaḳ

8801 Daḫı ṣāliḥ yigitler Yūsuf-ıla
Gide anlar daḫı anuñla bile

---

* kemā ḳāle Taᶜālā: − SK. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *(Münafiklar) mü’minlere şöyle seslenirler: ‘Biz de (dünyada) sizinle beraber değil miydik?’ (Mü’minler de) derler ki: ‘Evet, fakat siz kendinizi yaktınız. Başımıza musibetler gelmesini gözlediniz, şüphe ettiniz. Allah’ın emri gelinceye kadar kuruntular sizi aldattı. O çok aldatıcı (şeytan) Allah hakkında da sizi aldattı.’*” (Hadîd 57/14).
8792a bir: − SK.
8793b dünyede: dünyāda SK.
8796a nā-geh: tā kim SK.
8797b illā: illā ki SK.
8801a daḫı: gele SK.

8802 Gele Yaḥyā ḳatına hem şehīdler
Ḳıla Yaḥyāyı Ḥaḳḳ anlara server

SK 241b

8803 Ele alup ḳamusı ḫ̆oş ᶜ alemler
Ṣırāṭı berḳ-ı ḫāṭıfveş geçeler

8804 Buları çün göre ᶜ ālimler anda
Birez ġamnāk olalar anlar anda

8805 Ki bizüm ᶜ ilmümüzle itdi anlar
Neden biz ḳalduḳ öñce gitdi anlar

8806 Nidā eyleye pes ᶜ ālimlere Ḥaḳ
Ki iy ᶜ ālimlerüm bilüñ muḥaḳḳaḳ

8807 Benüm ḳatumda sizler muḥteremsiz
Ümem içinde siz ḫayru'l-ümemsiz

8808 Ḳamuya ḫayrı taᶜ līm itdüñüz siz
Benüm şerᶜ ümi taᶜ ẓīm itdüñüz siz

8809 Ki siz ᶜ ilm-ile hem-çü enbiyāsız
Benüm ḳatumda cümle evliyāsız

AG 252b

8810 Anuñ-çün eyledüm ben sizi teᵓ ḫīr
Niçe ḳavmi idem sizüñle taᶜ mīr

8811 Şular kim size anda oldı tābiᶜ
İşidüp sizi oldı baña rāciᶜ

8812 Ata ana ḳavim ḳoñşı vü ḳardaş
Daḫı sizüñle oldı iş ü yoldaş

8813 Bulara siz bugün idüñ şefāᶜ at
Ḳılayın ben daḫı anlara raḥmet

8807b-8808a: − BY.
8809a hem-çü: hem-çün SK.
8809b cümle: hem-çü İÜ, AG.
8811a size anda: anda size SK.
8811b baña: aña BY.

İÜ 287b

8814 Şefāᶜ at ideler ḳamuya anlar
Girü ol gün bulara uya anlar

8815 Vireler bunlara bir ulu sancaḳ
Ki aḳ ola vü nūrı ola berrāḳ

8816 Ṭuta sancaġı İbrāhīm peyem-ber
Geçeler berḳ-ı ḫāṭıf gibi anlar

8817 Nidā ol dem girü hem eyleye Ḥaḳ
Ḳanı yoḫsullarum gelsün diye Ḥaḳ

BY 276b

8818 Şu yoḫsullar ki faḳra ṣabr iderdi
Şerīᶜ at emri üstine giderdi

8819 Vire ᶜ Īsāya pes bir sancaḳ Allāh
Ḳamu yoḫsullara server ola şāh

8820 Oḳuya aġniyāyı girü Ḳādir
Şular ki_oldı ġınāsı üzre şākir

8821 Bularuñ ṣancaġın ṭuta Süleymān
Ṣırāṭı sürᶜ at-ile giçe sulṭān

SK 242a

8822 Bu kez daᶜ vet ideler ehl-i ṣabrı
Ki dünyāda idüpdi nefse cebri

8823 Belāya ẓulme ṭāᶜ at şiddetine
Daḫı dünyāda faḳruñ zilletine

8824 Ḳamuya bunlar olmışlardı ṣābir
Buları ḳıla enver Ḥayy u Ḳādir

8825 Ṣırāṭı tīz geçe bunlar daḫı hem
Ki hergiz görmeyeler ġuṣṣa vü ġam

8814b bulara: olara SK.
8815a vireler: vire AG; bunlara: anlara SK.
8819a bir: − SK.
8822b idüpdi: idüpdür SK; cebri: ṣabrı İÜ.
8823a ṭāᶜ at: ᶜ ādet SK.

8826 Nidā ide girü Allāh-ı ekber
Benüm-çün ḳanı ol ḥubb eyleyenler

8827 Ki ᶜavn idişdiler bunlar tüḳāda
Yoġ-ıdı hem daḫı sen ben arada

8828 Bular daḫı ṣırāṭı giçeler tīz
Geçüp cennet şarābın içeler tīz

AG 253a 8829 Bu nevᶜa müᵓmin olanlar geçeler
Kimi yüriyeler kimi uçalar

8830 Geçeler ṭarfetü'l-ᶜaynda nebīler
Daḫı hem yıldırım gibi velīler

İÜ 288a 8831 Kimisi yil eser gibi geçeler
Kimisi ḳuş uçar gibi geçeler

8832 Kimisi yügrük at gibi geçeler
Kimisi yürür at gibi geçeler

8833 Kimi ādem yürür gibi yüriye
Velīkin ḳorḳudan ṣıza eriye

8834 Peyem-ber didi kim ol demde Allāh
Vire her müᵓmine bir kāfir ol şāh

8835 Yahūdīden veyā Naṣrānīden Ḥaḳ
Diye kim bu fidādur saña el-ḥaḳ

BY 277a 8836 Bunı at nāra var sen cennetüme
İriş cennet içinde ᶜizzetüme

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ دَفَعَ اللَّهُ تَعَالَى إِلَى كُلِّ مُسْلِمٍ يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا فَيَقُولُ هَذَا فِكَاكُكَ [مِنَ النَّارِ] *

8831b-8832a: − SK.

* ḳāle: ḳāle'n-nebiyyü İÜ, AG; defeᶜa: rafeᶜa İÜ. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Kıyamet günü olduğu zaman Yüce Allah her bir Müslim kişiye bir Yahudi yahut bir Hristiyan iletir de: 'Bu senin ateşten kurtulmandır, fidyendir.' buyurur.*" (Müslim, 2014: VIII/263).

8837 Çü müᶜ min oddan eyleye ᶜ ubūrı
Ṭamunuñ üstine ṣaçıla nūrı

8838 Diye ṭamu ki tīz olsun ᶜ ubūruñ
Söyündürmeye tā nārumı nūruñ

كَما قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ يَقُولُ جَهَنَّمُ جُزْ يَا مُؤْمِنْ فَإِنَّ نُورَكَ تَطْفَؤُا لَهَبِى*

8839 Geçeler pes ḳamu müᵓ min olanlar
Bu yirde ḥaḳḳ-ıla Ḥaḳḳı bulanlar

SK 242b 8840 Rivāyet itdi bunda Kaᶜ bü'l-Aḥbār
Didi çün ḥaşr ide bu ḫalḳı Cebbār

8841 Ṭamu üzre ṣırāṭı ḳura Allāḥ
Buyura geçmege bu ḫalḳa ol şāh

8842 Ṣırāṭa uġraya cümle ḫalāyıḳ
Yürüyeler ḳamu kezzāb u ṣādıḳ

قَالَ تَعَالَى وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلٰى رَبِّكَ حَتْماً مَقْضِياً**

8843 Gele çün ortaya ebrār u füccār
Nidā ide ṭamuya girü Cebbār

İÜ 288b|AG 253b 8844 Senüñ aṣḥābuñı ṭut sen diye Ḥaḳ
Ṭuta pes cümle füccārı muḥaḳḳaḳ

8845 Ḫalāṣ ola ḳamu müᵓ minler anda
Ki görmeye ṭamuyı anlar anda

8837a oddan: nārdan SK, BY; eyleye: ide SK.
8837b ṭamunuñ: ḳamunuñ SK.

* ḳāle: ḳāle'n-nebiyyü BY; yeḳūlü cehennemü: − İÜ, AG, BY; teṭfeᵓ ū lehebī: tüṭfiᵓ ū nūrī İÜ, AG. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Cehennem şöyle der: 'Ey iman etmiş kişi! Geç (Sırat'tan kolayca geç git.)! Çünkü senin nurun benim alevimi söndürüyor.* '" Bu hadis-i şerif, farklı bir lafızla Beyhakî'nin *Şuabu'l-Îmân*'ında (2015: I/409) mevcuttur: النَّارَ تَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَا مُؤْمِنُ جُزْ فَقَدْ أَطْفَأَ نُورُكَ لَهَبِي "*Kıyamet gününde cehennem: 'Ey mümin! Geçip git. Zira nurun alevimi söndürdü.' der.*"

** "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *(Ey insanlar!) Sizden cehenneme varmayacak hiç kimse yoktur. Rabb'in için bu, kesin olarak hükme bağlanmış bir iştir.*" (Meryem 19/71).

كَمَا قَالَ تَعَالَى ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا*

8846 Girü bir söz didi bunda peyem-ber
Ḫalāyıḳ kim ṣırāṭ üzre yürürler

8847 Bular üç ḳısm olısarlardur ol gün
Ṣırāṭ üzre geliserlerdür ol gün

8848 Anuñ bir ḳısmı sālimler olalar
Selāmetle geçüben ḳurtılalar

BY 277b

8849 İkinci ḳısmı ola ehl-i ᶜ işyān
Günāhınca ᶜ aẕāb eyleye sulṭān

8850 Üçünci ḳısmı kāfirler olalar
Cehennem içre düşüben ṭolalar

8851 Şular kim oldılar ehl-i kebāyir
Ki tevbe itmedin gitdiler āḫir

8852 Ṣırāṭ üzre çü bunlar uġrayalar
Zebānīler yüregin ṭoġrayalar

8853 Günāhın arḳasına yükledeler
Ṣırāṭ üstine yük-ile gideler

8854 Ṭayınup gāhī yüz üzre düşeler
Gehī yanup ḥarāretden bişeler

8855 Kimi yüz yılda kim biñde geçeler
Ṣoñı pes yidi biñ yılda geçeler

8856 Rivāyet var ki eñ ṣoñra geçenler
Geçe yigirmi biş biñ yılda anlar

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Sonra Allah'a karşı gelmekten sakınanları kurtarırız da zalimleri orada diz üstü çökmüş hâlde bırakırız.*" (Meryem 19/72).
8847a olısarlardur: olısardur SK.
8850b ṭolalar: ṭuralar SK.
8852a bunlar: bular SK.
8852b ṭoġrayalar: ṭaġlayalar İÜ, AG.
8854a gāhī: gāh BY.
8855a biñde: biñ yılda BY.

SK 243a

8857 Ṣırāṭa uġrayıcaḳ ehl-i ᶜ işyān
Kiminüñ ṣuçını ᶜ afv ide ġufrān

8858 Kiminüñ ṣuçını ᶜ afv itmeyüp ol
Günāhınca ᶜ aẕāb ide aña bol

8859 Diye Ḥaḳ bunları setr idüñ elbet
Muḥammed görmesün ki_ide şefāᶜ at

İÜ 289a

8860 Bu yirde var-durur hem bir ḥikāyet
Kim oldı İbni ᶜ Abbāsdan rivāyet

8861 Didi vardur ṣırāṭ üzre mevāżiᶜ
ᶜ Aded içre yididür yaᶜ nī mevżiᶜ

AG 254a

8862 Melekler ṭurısarlar her birinde
ᶜ İbāda ṣorısarlar her birinde

8863 Pes īmānın ṣoralar evvelinde
Göreler dīni kāmil midür anda

8864 İkincide ṣalātından ṣoralar
Üçüncide zekātından ṣoralar

8865 Daḫı dördinde ṣavmından ṣoralar
Bişinci daḫı ḥaccından ṣoralar

BY 278a

8866 Ṣoralar aña pes altıncısında
Ata ana ḥaḳın n'eyledi anda

8867 Daḫı ġuṣl eyledi mi ez-cenābet
Daḫı āb-desti itdi mi riᶜ āyet

8868 Yidincide melekler hem ṣoralar
Ṣıla itdi mi hem raḥme göreler

8869 Dimişler hem göre ẓulm eyledi mi
Yalan ṭanuḳlıḳ içün söyledi mi

8857b ġufrān: Allāh İÜ.
8858: − SK.
8860a hem bir: bir ḫ̆oş SK.
8864a ṣalātından: namāzından İÜ, AG.

8870 Daḫı ḳoñşucaġın incitdi mi ol
Emānetde ḫıyānet itdi mi ol

8871 Eger bu cümleden geçse selāmet
Ḫalāṣ ola ḳamu ḫavfından elbet

8872 Eger bunlarda eksük bulına vay
ᶜ Aẕāb içre iñilder nitekim nāy

8873 Şu mevżiᶜ de ki ṣuçlu bulına ol
ᶜ Iḳāb iderler ol yirde aña bol

8874 Ki oddan çengel-ile_anı ṭutarlar
Cehennem içine elbet atarlar

8875 Ki imekler düşer yüz üzre gāhī
Bu zaḥmetden bizi ḥıfẓ it İlāhī

8876 Bu nevᶜ -ile yidi biñ yılda anlar
Daḫı artuḳ dimiş baᶜ żı diyenler

İÜ 289b|SK 243b 8877 Günāhı deñlü yanup giçe anlar
Çıḳalar bārī eñ ṣoñra geçenler

8878 Zamān-ıla kenārında otura
Kelām itmeye dilsüz gibi ṭura

8879 Rivāyet itdi bunda İbni Mesᶜ ūd
Beyān itdi didi maḥbūb-ı maḥmūd

8880 Şu ḳul kim cennete ṣoñra gire ol
Ṣırāṭa bir yürüye bir ṭura ol

AG 254b 8881 Ġulū ide yalıñlar her yañadan
Hezārān şiddet-ile giçe andan

8870b emānetde: emānetden SK.
8872a bunlarda: bunlardan BY.
8874b içine: içinde İÜ; elbet: iltüp BY.
8875a düşer: düşerler SK.
8880a cennete ṣoñra: çıḳa ṣoñra vü İÜ, AG; ol: − İÜ.
8881a yañadan: yanından SK.

8882 Çü geçdi ṭamuyı bula ḥayātı
Ḥaḳa şükr ide kim buldı necātı

BY 278b 8883 Dönüp girü münācāt ide Ḥaḳḳa
Ki yaᶜ nī ᶜ arż-ı ḥācāt ide Ḥaḳḳa

8884 Diye yā Rab yüzüm yavlaḳ göyündi
Ḥarāretden vücūdum küllī yandı

8885 Tenüm aġuya boyandı ḳoḳudan
Kerem eyle yüzüm döndür ṭamudan

8886 Diye Ḥaḳ ger virem anı saña ben
Daḫı ister misin hīç nesne benden

8887 Buyura bir yire Ḫallāḳ-ı ᶜ ālem
Görinmez ola ol yirde cehennem

8888 Diye Ḥaḳ baña bir luṭf işlemişdür
Ki hīç kimseye anı virmemişdür

8889 Pes ol dem açıla bir perde Ḥaḳdan
Görine bir aġaç ġāyet ıraḳdan

8890 Ki dibinde aḳar āb-ı revānı
Baḳuban göre ol bī-çāre anı

8891 Diye yā Rab beni irgür aña sen
Yatam ẓıllında vü içem ṣuyından

8892 Diye yā ibn-i ādem ger virem ben
Diler misin ziyāde nesne benden

8893 Diye kim istemeyem nesnene hīç
Ḳanāᶜ at idem aña ir eger giç

İÜ 290a 8894 Pes ilte ol aġaç dibine sulṭān
Ṭura ẓıllında ṣuyın içe ol cān

8883b ḥācāt: ḥācet SK.
8885b döndür: dönder SK, BY.
8887a bir: bu SK.

8895 Girü görine bir aġaç ıraḳdan
Ki yüz vech-ile evvelkiden aḥsen

SK 244a 8896 Diye yā Rabb anı ḳıl baña erzān
Diye ᶜahd itmedük mi aña sulṭān

8897 Virürsem ger ḳanāᶜat itmeyesin
Daḫı andan ziyāde isteyesin

8898 Diye kim istemeyem daḫı iy Ḥaḳ
Ṭuram ᶜahdümde yā Rabbi muḥaḳḳaḳ

8899 Buyura ilteler pes anı anda
İçe ṣuyın ṭura hem gölgesinde

AG 255a 8900 Bir aġaç göre girü ol dem anda
Ṭurur cennet ḳapusınuñ ḳatında

8901 Göre evvelkilerden aḥsen anı
Girü isteye ol dem Ḥaḳdan anı

BY 279a 8902 Diye ᶜahdüñ ḳanı yā ibn-i ādem
Diye gerçeksin iy sulṭān-ı ᶜālem

8903 Velīkin istemeyem daḫı senden
Müyesser eyle dek anı baña sen

8904 Yaḳın ilte aña çün anı Allāh
İşide cennet aṣvātını nā-gāh

8905 Sürūrın behcetin göre cinānuñ
Dimāġına ḳoḳusı ire anuñ

8896b itmedük mi: itmedi SK.
8897a virürsem: virürem SK.
8898b ᶜahdümde: ᶜahdüme SK, BY.
8899b ṣuyın ṭura hem: ṣuyın u ṭura İÜ, AG, ṣuyın ṭura BY.
8900a girü ol dem: ol dem girü BY.
8902b gerçeksin: gerçek SK.
8903a velīkin: velī SK.
8903b dek: tek BY.
8904b aṣvātını: aṣvatın (?) SK.
8905b ire: gire SK.

8906 Ḳarārı ḳalmayup eyde ki yā Rab
Muᶜ azzebken beni ḳılduñ muḳarreb

8907 Ḫalāṣ itdüñ beni bunca elemden
Baña şol cenneti göster keremden

8908 Girem tā faẕluñ-ıla cennetüñe
İrişem raḥmetüñe niᶜ metüñe

8909 İrişe pes nidā ol demde Ḫaḳdan
Ne ḳaṭᶜ ider seni bu istemekden

8910 Rivāyet bir daḫı bu Muṣṭafādan
Diye Ḥaḳ niçe kez ᶜ ahd eyledüñ sen

İÜ 290b

8911 Niçün ᶜ ahdi bozarsın yā_ibn-i ādem
Diye ol demde iy Ḫallāḳ-ı ᶜ ālem

8912 Beni eşḳā-yı ḫalḳ itme Ḫudāyā
Civāruñdan ıraḳ itme Ḫudāyā

8913 Şu deñlü eyleye ol ᶜ arż-ı ḥācet
Ki rāżī ola andan yüce ḥażret

8914 Diye rāżī mısın kim miṯl-i dünyā
Ola cennet içinde saña meᵓ vā

SK 244b

8915 Diye ᶜ ālemlerüñ Rabbisi sensin
Baña yā niçün istihzā idersin

8916 Bunı didi vü güldi İbni Mesᶜ ūd
Didiler gülmeden ne oldı maḳṣūd

8917 Didi bunı didi vü güldi server
Didük niçün gülersin iy peyem-ber

8906b muḳarreb: muᶜ azzeb İÜ, AG.
8907a bunca: niçe SK.
8912a Ḫudāyā: iñende İÜ, AG.
8912b Ḫudāyā: Kerīmā SK.
8913a ḥācet: ḥācāt SK, BY.
8914a kim: ger SK, ki BY.
8915a Rabbisi sensin: sen Rabbisisin SK.
8916b gülmeden: gülmekden SK.

8918 Didi kim ḳul diyicek bunı ol şāh
O demde ḍıḥk idiser anda Allāh

AG 255b 8919 Diye itmezven istihzā saña ben
Ne disem ḳādirem bilgil aña ben

BY 279b 8920 Daḫı bunda gelüpdür bir rivāyet
Diye ol ḳulına ol demde ḥażret

8921 Ne deñlü ister-iseñ iste benden
Virürem saña her ne isteseñ sen

8922 Dileye ʿ ilmi yitdügince ol ḳul
Vire Ḥaḳ istedüginden daḫı bol

8923 Diye Ḥaḳḳ ol ḳadar kim istedüñ sen
Anuñ miṣli saña on virürem ben

8924 Girü bir söz didi bunda peyem-ber
O dem kim nārdan ḫāliṣ olalar

8925 Girü ḥabs ideler bunları anda
Ki cennetle cehennem arasında

8926 Ṣırāṭ üstinde yaʿ nī ḥabs olalar
Meẓālimden o yirde ṣorılalar

8927 Ki ġayruñ mālını almış mı-dı ol
Ya ġayrı ẓulm aña ḳılmış mı-dı ol

İÜ 291a 8928 Alıvire ḥaḳın issine Cebbār
Veyā rāżī ḳıla ḫaṣmını Ġaffār

8929 Meger dünyāda çoḳ ḳılmışdı ṭāʿ at
Daḫı her emre itmişdi iṭāʿ at

8918b o: bu SK.
8919a itmezven: kim itmezem SK, ki_itmezven BY.
8922a yitdügince: yitdükçe SK.
8923a kim: ki SK.
8926b meẓālimden: meẓālimde SK.
8927a almış mı-dı: almış-ıdı SK.
8927b ya: yā BY; ḳılmış mı-dı: ḳılmış-ıdı SK.

8930 Velīkin baᶜ żına ẓulm eylemişdi
Veyā kimseye nā-ḥaḳ söylemişdi

8931 ᶜ İbādātın görüben Ḥaḳḳ utana
Revā görmeye kim ṭamuda yana

8932 Ḳışāş itmekle yā ola muᶜ aẕẕeb
Dileye Ḥaḳ ki_anı ide müheẕẕeb

8933 Anuñ ḫaşmını rāżī eyleye Ḥaḳ
Kerāmāt-ıla anı ṭoylaya Ḥaḳ

8934 Bu nevᶜ -ile ki müᵓ minler ola pāk
Pes ol demde olalar küllī bī-bāk

SK 245a 8935 Ḳamu ġamdan ḫalāṣ olalar ol dem
Cināna girmege destūr ola hem

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ يَخْلُصُ الْمُؤْمِنُونَ مِنَ النَّارِ فَيُحْبَسُونَ عَلَى قَنْطَرَةٍ بَيْنَ الجَنَّةِ وَالنَّارِ فَيُقَصُّ لِبَعْضِهِمْ مِنْ بَعْضٍ مَظَالِمُ [كَانَتْ بَيْنَهُمْ فِي الدُّنْيَا] *

AG 256a|BY 280a 8936 İlāhī ḫāliş eyle ḳorḫulardan
Bizi ḥıfẓ it bugün yavuz ḫūlardan

8937 Nihāyetsüz sefer var öñümüzde
Azıḳ yoḳ aña lāyıḳ līki bizde

8938 ᶜ İbādet yoḳ ki_anuñ-çün virile nūr
Ṣırāṭ üzre olavuz tā ki mesrūr

8939 Velī faẓluñ olursa cāna merkeb
Ṣırāṭı bir adım eyleyevüz hep

8934: − SK.

* ḳāle: kemā ḳāle SK; yaḫluṣu'l-: yuḫallişu'l- İÜ, AG; fe-yuḳaṣṣu…fi'd-dünyā: − SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Kıyamet günü müminler (Sırat'tan geçerek) ateşten kurtulurlar da cennetle ateş arasındaki bir köprü üzerinde durdurulurlar. Orada dünyada iken aralarında meydana gelmiş haksızlıklar birbirlerinden kısas yapılır.*" (Buhârî, 1989: XIV/6448).

8938a virile: vire SK.

8940 Meẓālim bī-ḥad oldı boynumuzda
Ḫalāṣa yoḳ-durur dermān bizde

8941 Şu dem ḫaşm ide bizümle ḫuṣūmet
Ẕelīlüz faẓluñ-ıla eyle şefḳat

8942 Bizi ḫaşmuñ elinden eyle āzād
İrişdür cānı ḳurba kim ola şād

İÜ 291b **Beyānu Cehennem ve Şiddetühā**

8943 Gel imdi iᶜ tibār-ıla naẓar ḳıl
Bu fānī dünyeden bir dem güẕer ḳıl

8944 Seni Ḫaḳḳ eyledi luṭfından īcād
Ḳamu emrüñ yirince ḳıldı ābād

8945 Ki sen bunda ᶜ ibādet eyleyesin
Revānuñ anda rāḥat eyleyesin

8946 Yoluñda dürlü dürlü ḳorḫular var
Neler var hey neler var hey neler var

8947 Didüm ol ḳorḫulardan niçesin ben
Eger ᶜ aḳluñ var-ısa añladuñ sen

8948 Velī didüklerüm ednālarıdur
Şunı kim eydiserven ekberidür

8949 Ḫaḳuñ yaᶜ nī celāli maẓharından
Ki taḫvīf eyledi Ḫaḳ sini andan

8950 Kelāmında niçe yirde buyurdı
Senüñ evvelde her işüñ ḳayurdı

8951 Peyem-ber gönderüp ḳıldı naṣīḥat
Ki yaᶜ nī ḳıldı ġāyet saña şefḳat

8940b bizde: bizden İÜ.
8941b faẓluñ-ıla: luṭfuñ-ıla SK, BY.
8943b dünyeden: dünyādan SK.
8946b var (2.): − SK.
8948b eydiserven: eydiserem SK.

BY 280b

8952 Seni key sevdüginden Ḥaḳ Taᶜālā
Bu esbābı senüñ-çün virdi Mevlā

SK 245b

8953 Daḫı virdi saña cüzᵒī irādet
Ki ḫayra ṣarf idesin anı elbet

AG 256b

8954 V'eger-nī idiser saña ᶜitābı
Görisersin ᶜaẕābı vü ᶜıḳābı

8955 Cehennem yaradupdur Ḥaḳ muḥaḳḳaḳ
Ki emrin ṭutmayanı yaḳısar Ḥaḳ

8956 Gel imdi ḳıl Ḥaḳ emrine iṭāᶜat
Ḫalāṣ eyleye tā kim sini ḥażret

8957 Didüm kim yaradupdur Ḥaḳ cehennem
Diyem vaṣfından anuñ diñlegil sen

8958 Resūl-i aᶜẓam u sulṭān u sālār
Suᵒāl eyledi Cebrāᵒīlden ol yār

İÜ 292a

8959 Cevāb itdi aña Cibrīl-i aᶜlem
Didi ol dem ki ḫalḳ oldı cehennem

8960 Meleklere buyurdı anda ḥażret
Anı ḳızdurdılar biñ yıl tamāmet

8961 Ser-ā-ser ḳıpḳızıl oldı cehennem
Girü emr eyledi Cebbār-ı ᶜālem

8962 Girü biñ yıl daḫı ḳızdurdı anlar
Ki aḳ paḳ oldı ṭamu gördi anlar

8963 Hem andan ṣoñra biñ yıl daḫı anı
Girü ḳızdurdılar gitdi oranı

8964 Ḳarardı cümle başdan başa ṭamu
Ki tā kim ḳızdı ḥadden aşa ṭamu

8952b virdi: ḳıldı SK, düzdi BY.
8959a aᶜlem: aᶜẓam BY.
8959b dem ki: demde SK.
8962b paḳ: baġ SK, baḳ BY.

8965 Ki şimdi ḳapḳara ẓulmet-durur ol
ᶜ Adūya ṭopṭolu miḥnet-durur ol

8966 Yalıñlarında yoḳdur hīç żiyāsı
Urılmış dört dīvār içre esāsı

8967 Ol Allāh ḥürmeti-y-çün kim seni Ḥaḳ
Peyem-ber ḳıldı bu ḫalḳa muḥaḳḳaḳ

8968 Ger açsa igne yurdusınca anı
Ḥarāretden yaḳaydı hep cihānı

BY 281a 8969 Eger dünyāda ḳonsa bir libāsı
Ḳoḳudan öldüreydi cinn ü nāsı

8970 Eger bir ḳorcuġaz yire çıḳaydı
Tamāmet dünyeyi oda yaḳaydı

8971 Eger bir ḳaṭre zaḳḳūmı geleydi
Cihānuñ niᶜ meti hep zehr olaydı

8972 ᶜ Aẕāb olaydı ger ġarbda bir ādem
Yanaydı şiddetinden şarḳdaġı hem

AG 257a|SK 246a 8973 Eger bir ḫalḳa zencīrinden anuñ
Ḳonaydı ṭaġlarına bu cihānuñ

8974 Eriyeydi yidi ḳat yire dek tā
Eriyeydi hem andan arż-ı süflā

8975 Zebānīden birisi ger çıḳaydı
Bu dünyā ehline bir kez baḳaydı

İÜ 292b 8976 Göreydi heybetini cümle ᶜ ālem
Helāk olaydı ḳamu cinn ü ādem

8965a ẓulmet-durur: ẓulmetdedür BY.
8965b miḥnet-durur: miḥnetdedür BY.
8969a libāsı: lisāsı İÜ.
8970a ḳorcuġaz: ḳoġcuġaz İÜ, SK.
8970b dünyeyi: dünyāyı SK.
8971: SK'de 8974. beyitten hemen sonra.
8971a ḳaṭre: ẕerre SK.

8977 Ḥarāretden şu deñlü añla iy yār
Ki yitmiş cüzde biri oldı bu nār

8978 Caḥīm-ile ṣadīd oldı şarābı
Ḳamu aᶜ żāyı ḳaṭᶜ ider s̱iyābı

8979 Demürdendür ḳamu ziynetleri hem
ᶜ Az̲ābı şiddetin *va'llāhü aᶜlem*

8980 Yidi ṭamu-durur yidi ḳapusı
Ḳamu oddan-durur anuñ yapusı

كَمَا قَالَ تَعَالَى **لَهَا سَبْعَةُ اَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ***

8981 Anuñ ṭaş-ıla ādemdür oṭunı
Ki Ḥaḳ Ḳurᵓ ān-ıla bildürdi bunı

كَمَا قَالَ تَعَالَى **فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ****

8982 Olupdur birbiri üzre muṭabbaḳ
Ḳılupdur ḳahrına maẓhar anı Ḥaḳ

8983 Ḥarāret eñ yuḳaru ḳapusında
Bu āteş deñlü yitmiş ola anda

8984 Anuñ altındaġı hem aña nisbet
Olupdur yitmiş ol deñlü ḥarāret

8985 Yidi ṭamuyı bu nevᶜ a ḳıyās it
Düriş cānuñı anlardan ḫalāṣ it

BY 281b

8986 Evelki ḳapudan ikincisine
Eger yürünse yitmiş yılda ine

8987 Ḳalan ḳapularında hem mesāfet
Bu deñlü eylemiş evvelde ḳudret

---

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Onun yedi kapısı vardır ve her kapıya onlardan bir grup ayrılmıştır."* (Hicr 15/44).
8981b bunı: anı BY.

** Taᶜ ālā: − SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Yakıtı insanlarla taşlar olan ateşten sakının. O ateş kâfirler için hazırlanmıştır.*" (Bakara 2/24).
8985b ḫalāṣ: āzād BY.

8988 Didi yā Cebreʾīl ol ḳapularuñ
Digil sākinleri kimlerdür anuñ

SK 246b

8989 Didi kim ġāyet esfelde olanuñ
Münāfıḳlar-durur sükkānı anuñ

AG 257b

كَمَا قَالَ تَعَالَى اِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الْاَسْفَلِ مِنَ النَّارِ*

İÜ 293a

8990 Daḫı māʾideye ṭālib olanlar
Yidi vü döndi kāfir oldı anlar

8991 Daḫı Fircavna hem tābiʿ olanuñ
Yiridür Hāviye hem adı anuñ

8992 İkincisine müşrikler girürler
Caḥīm ol ṭamunuñ adına dirler

8993 Üçünci hem yiridür ṣābiʾ ūnuñ
Seḳardur didiler adını anuñ

8994 Daḫı dördünci İblīsüñ maḳāmı
Mecūsīden de alur intiḳāmı

8995 Leẓādur adı vü muḥkem ʿazābı
İder vaṣfını anuñ Ḥaḳ kitābı

كَمَا قَالَ تَعَالَى كَلَّا اِنَّهَا لَظٰى نَزَّاعَةً لِلشَّوٰى**

8996 Bişincidür Yahūdīnüñ mekānı
Adı Ḥuṭame_eridür eti cānı

8997 Saʿīr altıncınuñ pes oldı nāmı
Naṣārānuñ budur bil kim maḳāmı

---

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Şüphesiz ki münafıklar, cehennem ateşinin en aşağı tabakasındadırlar…*" (Nisâ 4/145).
8990b oldı: − SK; anlar: olanlar SK.
8991a Fircavna: Fircavn İÜ, AG.
8992a ikincisine: ikincisine hem SK.
8993a ṣābiʾ ūnuñ: ṣāʾibūnuñ BY.
8995b vaṣfını: vaṣfın SK.
** "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Hayır (ne mümkün)! Şüphesiz, cehennem derileri kavurup çıkaran alevli ateştir.*" (Meâric 70/15-16).

8998 Bunı didi vü Cibrīl oldı sākin
Yidincinüñ dimedi yaᶜ nī ḥālin

8999 Suᵓ āl itdi pes andan girü server
Didi kim baña ṣorma iy peyem-ber

9000 Didi luṭf it ḫaber vir iy bürāder
Yidinci ṭamuda kimler olalar

9001 Didi ehl-i kebāyir ümmetüñden
Girür ṭamuya ẓāhir ümmetüñden

BY 282a 9002 Şular kim tevbesüz gitdi cihāndan
Alur Ḥaḳḳ intiḳāmı bil ki andan

9003 İşidüp bu sözi ġaşy oldı sulṭān
Neler çeker senüñ-çün gör ki ol cān

9004 İfāḳat buldı çün maḥbūb-ı ḥażret
Didi irdi baña ḳatı muṣībet

9005 Girür mi ümmetümden nāra iy yār
Didi kim böyle taḳdīr itdi Cebbār

İÜ 293b|SK 247a 9006 Ger ölse tevbesüz ehl-i kebāyir
Ṭamuya iltiserdür anı Ḳādir

AG 258a 9007 İşidüp server anı aġladı bil
Bile aġladı pes anuñla Cibrīl

9008 Rivāyet itdi bunda İbni ᶜ Abbās
Ki tefsīr içre oldur aᶜ lemü'n-nās

9009 Yidi ḳapusı var didi ṭamuda
Ki yitmiş biñ cebel var her ḳapuda

9010 Ḳamusı anuñ oddan yaradılmış
ᶜ Aẕāb-ıla ḳamunuñ içi ṭolmış

9004b ḳatı: ġāyet SK.
9005b taḳdīr: − SK.
9009a var: vardur SK.

9011 Daḫı her ṭaġda yitmiş biñ dere var
İlāhī bu belādan bizi ḳurtar

9012 Daḫı her vādīde kim var yarıḳlar
Ki yitmiş biñ ᶜ adedde ol yarıḳlar

9013 Anuñ her yarıġında bil ki iy yār
ᶜ Adedde yitmişer biñ yazılar var

9014 Hem ol yazılaruñ her birisinde
Şehir yitmiş biñ olmış oddan anda

9015 Pes ol şehrüñ de her birinde iy cān
Düzüp yitmiş biñ ev āteşden ol ḫan

9016 Her evde ḥücresi yitmiş biñ olmış
Ki her ḥücre içi ṣandūḳla ṭolmış

9017 Ḳamu ṣandūḳda ᶜ aḳrebler yılanlar
ᶜ Aẕāb içün yaraḳlanmışdur anlar

9018 Daḫı buyurdı ol sulṭān u server
Ṭamunuñ şiddetin didi peyem-ber

BY 282b 9019 Evel kim ṭamuyı ḫalḳ itdi Allāh
Ḳapusın baġladı luṭfından ol şāh

9020 Şu deñlü ḳızdı kim gitdi ḳarārı
Nidā idüp didi iy Ḥayy u Bārī

9021 Şu deñlü ġālib oldı şimdi nārum
Ki birbirümi yimek oldı kārum

9022 Ki baᶜ żı od yidi baᶜ żını iy Ḥaḳ
Keremden rāḥat eyle bini iy Ḥaḳ

İÜ 294a 9023 Bu nevᶜ a kim şikāyet itdi ol nār
Teneffüs itmege iẕn itdi Cebbār

9013b yitmişer: yitmiş SK.
9014b Şehirler oddan olmış yitmiş anda SK.
9022a baᶜ żını: baᶜ żısın SK.
9023a itdi: ḳıldı SK; nār: yār SK.

9024 Virür bir yılda iki kez nefes ol
Eṣer dünyāda andan görinür bol

SK 247b 9025 Bir oldur kim olur yazın ḥarāret
Ḳışın hem bulınur andan bürūdet

AG 258b 9026 Didiler ıssı ṭamunuñ ḥarāret
Ṣovuḳ ṭamunuñ olmışdur bürūdet

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اِشْتَكَتِ النَّارُ إِلَى رَبِّهَا فَقَالَتْ رَبِّ أَكَلَ بَعْضِي بَعْضًا فَأَذِنَ لَهَا بِنَفَسَيْنِ نَفَسٍ فِي الشِّتَاءِ وَنَفَسٍ فِي الصَّيْفِ*

9027 Velī ḥikmetler itmiş Ḥaḳ Taᶜālā
Ki ḥıfẓ itmiş ḳamu ḳulları Mevlā

9028 Ḥarāret hem bürūdet ki_ola ẓāhir
Virür tedrīc-ile dünyāda Ḳādir

9029 Ḥarāret cümle bir kezden çıḳaydı
Cihānı cümle nār-ıla yaḳaydı

9030 Bürūdet bir nefesde bulsa-dı yol
Helāk ideydi cümle ᶜālemi ol

9031 Bi-ḥamdi'llāh bugün ḳıldı keremler
Ki rāḥat olavuz şimdiki demler

9032 Umaruz āḫiretde vire rāḥat
Ḳamu ḳullarını ġafr ide ḥażret

9033 Ṣovuḳ ıssı ṭamusından İlāhī
Kerem ḳıl ṣaḳla yarın pādişāhī

9025a kim: ki SK.
9026a ṭamunuñ: ṭamudan İÜ, AG.
* Rabbi: Rabbihā İÜ, AG, − SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Cehennem ateşi Rabb'ine şikâyet arz etti: 'Yâ Rabbi, bir kısmım bir kısmımı yiyor (yani ben kendimi yiyorum, izin ver)' dedi. Allah da onun iki defa nefes almasına izin verdi. Nefesin biri kışın, diğeri yazın.*" (Buhârî, 1987: VII/3062-3063).
9030a bulsa-dı: bulsaydı SK.
9031b olavuz: oluruz SK.

Beyānu Mālik ve Zebāniyyeti Cehennem ᶜ Aṣamena'llāhü Taᶜ ālā Celle Cemālühu*

BY 283a

9034 Cehennem içre kim vardur zebānī
Ḫudā ḳahrına maẓhar ḳılmış anı

9035 Bularuñ on ṭoḳuzdur ḫaznedārı
Reˀ īs itmiş-durur ḥażret buları

كَمَا قَالَ تَعَالَى عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ**

İÜ 294b

9036 Ḳamusından ulusı Mālik oldı
Ṭamunuñ cümlesine mālik oldı

9037 Anuñla bile vardur on sekiz hem
Bularuñ ḳuvvetin *va'llāhü aᶜlem*

9038 Gel imdi diñle Mālikden ḥikāyet
Kim oldı İbni ᶜ Abbāsdan rivāyet

9039 Didi ol dem ki miᶜ rāc itdi server
Ḫikāyet itdi miᶜ rācın peyem-ber

9040 Caḥīmi gördügin naḳl itdi ol şāh
Ki ḳahrından yaratmış anı Allāh

AG 259a|SK 248a

9041 Didi kim Māliki gördüm ben anda
Naẓīrin görmedüm hergiz cihānda

9042 Benümle geldi ḳıldı merḥabāyı
Benüm nūrumla buldı ḫˇoş ṣafāyı

9043 Didüm kim ṭamuyı göster göreyin
Ḫaḳuñ bu ḥikmetine hem ireyin

---

* ᶜ aṣamena'llāhü: − SK; celle cemālühu: ᶜ aleyhim AG, − BY.
9034a kim: ki SK.
** ḳāle: ḳāle'llāhü AG. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Üzerinde on dokuz (görevli melek) vardır.*" (Müddessir 74/30).
9039a ol dem ki miᶜ rāc: miᶜ rāc ol dem ki SK.
9043a kim: ki SK.

9044 Didi *semᶜan ve ṭāᶜa* ṭurdı ol dem
Girü evvelki şekle girdi ol dem

9045 Girü ḳahhārlıḳ vaṣfıyla ṭoldı
Kilīd dilin ṣunup eline aldı

9046 Çü şekl urındı ol kim ṣıda ödler
Aşılmış ḳaşı ḳıllarında odlar

9047 Ki ṭaġlar gibi odlar her ḳılında
Ḳıyās eyle ḳalan şekli sen anda

9048 Didi gördüm kilīd dilini iy yār
Uzunı şarḳdan maġrib ḳadar var

9049 Yuḳaru ṭabḳanuñ açdı ḳapusın
Baña ᶜarż eyledi cümle yapusın

9050 Rivāyet İbni ᶜAbbās itdi iy cān
Şu dem kim Māliki ẕikr itdi sulṭān

BY 283b 9051 Ki Mālik ol ᶜabūs şekl olduġını
Ṭamu miftāḥın ele alduġını

9052 Ḳapunuñ heybetin daḫı ṭamunuñ
Mübārek vechi taġyīr oldı anuñ

İÜ 295a 9053 Ḳamu aṣḥāba ḳorḫu düşdi andan
Ḳamunuñ ᶜaḳlı ol dem şaşdı andan

9054 Didiler yā resūla'llāh kim sen
Niçün bunca taġayyür bulduñ andan

9055 Ḳamunuñ melceᵓisin hem meᶜādı
Ḥaḳuñ sensin şehā *ḫayru'l-ᶜibād*ı

9044a **semᶜan ve ṭāᶜa**: "işiterek ve itaat ederek"; "pekiyi efendim, başım üstüne".
9047a ḳılında: birinde SK.
9047b şekli: şeklin SK.
9048a kilīd: kilidi SK.
9050b kim: ki SK; Māliki: Mālik SK.
9055b şehā: saña SK. || **ḫayru'l-ᶜibād**: bk. 5218b dipnot.

9056 Ümīdi çün saña ṭutar ḳamular
Neden saña taġayyür iy peyem-ber

9057 Didi ben Māliki kim gördüm ol dem
İşitdüm kilīdüñ ġıjıldusın hem

9058 Bu heybetden ᶜ aḳıldan vardum anda
Daḫı hem Cebreʾīli gördüm anda

9059 Pes ol daḫı yitürmiş kendözini
Birezden çünki divşürdi özini

AG 259b|SK 248b 9060 Ne ḥāletdür didüm yā Cebreʾīl bu
Ki düşdi cümlemüze böyle ḳorḫu

9061 Didi her dem ki heybet ide Mālik
Düşerler heybetinden hep melāʾik

9062 Ḳamu lerzān olurlar heybetinden
Ġażab-şekl olduġınuñ saṭvetinden

9063 Gel iy bī-çāre nefsüm ol Müsülmān
Aña ṭāḳat getürür mi gör insān

9064 ᶜ İbādet ger iderseñ ḳuvvetüñ var
Olur Ḥaḳ fażlı ol demde saña yār

9065 V'eger-nī vay saña iy miskīn ādem
ᶜ Aẕāb-ıla iderler ᶜ ömrüñi kem

9066 Zebānī on ṭoḳuzdur kim dinildi
Ḳamunuñ ekberi Mālik ḳonıldı

9067 Diyeyim vaṣfın ol anlara vāḳıf
Kim oldı gözleri çün berḳ-ı ḫāṭıf

9059b divşürdi: düşürdi SK.
9061b düşerler: düşe SK; heybetinden: heybetden AG.
9062a olurlar: oluruz SK, BY.
9062b olduġınuñ: olduġından İÜ, AG.
9064b Ḥaḳ fażlı ol demde: ol demde Ḥaḳ fażlı SK.
9067a diyeyim: diyeyin BY.

BY 284a

9068 Öküz boynuzı gibi azuları
Ki ḫışmından yaratmış Ḥaḳ buları

9069 Ṭuṭaḳları ayaḳlarını örter
Çıḳar aġızlarından hem yalıñlar

İÜ 295b

9070 Bir omzından bir omzına degin tā
Ki bir yıllıḳ ḳadar itmiş Taᶜ ālā

9071 Göñüllerinde yoḳdur ẕerre şefḳat
Bulardan kimse bulmaz hīç raḥmet

9072 Bularuñ ḳuvveti şol deñlüdür hem
Götürür birisi yitmiş biñ ādem

9073 Ki bir kezden ḳamu ṭutar buları
Ne yire dilese atar buları

9074 Rivāyet bir daḫı hem eylediler
Götürür her biri ḳırḳ biñ didiler

9075 Ṭutar on biñini ol bir eliyle
Girü hem on biñini bir eliyle

9076 Onar biñi ṭutar ayaḳlarıyla
Niçekim ṭutar-ıdı elleriyle

9077 Eli altında bunlaruñ zebānī
Şu deñlüdür ki Mevlā bilür anı

9078 Şu deñlü çoḳ yaratmış anı sulṭān
Ḥisābın kimse bilmez illā Raḥmān

AG 260a|SK 249a

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ اِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ اِلَّا ذِكْرٰى لِلْبَشَرِ*

9072a deñlüdür: deñlü-durur SK.
9076a biñi: biñ SK.
9076b niçekim: nitekim SK.

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Rabb'inin ordularını ancak kendisi bilir. Bu, insanlar için ancak bir uyarıdır.*" (Müddessir 74/31).

9079 Meleklerdür didi Ḥaḳ cümle anı
Velī ᶜ āṣīye olurlar zebānī

9080 Atarlar yaᶜ nī küffārı ṭamuya
ᶜ Aẕab iderler anlar hep ᶜ adūya

9081 Ne kim elleri-le işlerler anı
Hem ayaḳları-la işlerler anı

9082 Ḳatılardur yavuzlardur ḳamusı
Ḥaḳuñ emrinde uzlardur ḳamusı

9083 Nefesçe Ḥaḳḳa ᶜ āṣī olmaz anlar
Ḥaḳ emrinüñ ḫilāfın ḳılmaz anlar

كَمَا قَالَ تَعَالَى عَلَيْهَا مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللهَ مَا اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ*

İÜ 296a|BY 284b **Beyānu Envāᶜ i'l-ᶜ Aẕāb li-Ehlihī**

9084 Gel imdi girü diñle ḳıṣṣalardan
Saña ẕikr eyleyem tā ġuṣṣalardan

9085 Tamām ola çü maḥşer işi yārā
Nidā eyleye ol dem Ḥaḳ Taᶜ ālā

9086 Diye iy işleyenler cürm ü ᶜ işyān
Cihānda bulmayanlar dīn ü īmān

9087 Bugün ṣāliḥlerümden ayrıluñ siz
Ne iş kim itdüñüzse hep buluñ siz

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَامْتَازُوا الْيَوْمَ اَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ**

9088 Sizüñle ᶜ ahd ü mīṯāḳ itmedüm mi
Size bu güni ben ögretmedüm mi

9079a meleklerdür: melekler İÜ; Ḥaḳ: hem BY.
9079b ᶜ āṣīye: aᶜ dāya SK, BY.
9081a işlerler: işler SK.

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *O ateşin başında gayet katı, çetin, Allah'ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen ve kendilerine emredilen şeyi yapan melekler vardır.*" (Tahrîm 66/6).

** "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *(Allah şöyle der:) 'Ey suçlular! Ayrılın bu gün!'* " (Yâsîn 36/59).

9089 Size Ḳurʾān-ıla taʿlīm ḳıldum
Ḳamu aḥvālüñüz tefhīm ḳıldum

9090 Size peyġām-ber itdüm daḫı irsāl
Ki itdi cümle dīn emrini ikmāl

9091 Didüm şeyṭāna ṭapmañ kim ʿadūdur
Ḍalālet daḫı iḍlāl aña ḫūdur

9092 Baña ṭapuñ daḫı idüñ ʿibādet
Ṭarīḳ-ı müstaḳīme gidüñ elbet

AG 260b

كَمَا قَالَ تَعَالَى اَلَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ يَا بَنِي اٰدَمَ اَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ وَاَنِ اعْبُدُونِي هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ*

SK 249b

9093 Naṣīḥat kim size didi peyem-ber
Ḍalālet itdi ol dem līki çoḳlar

9094 Peyem-ber sözini ṭutmaduñuz siz
Benüm fermānuma gitmedüñüz siz

9095 O demde yoḳ mı-dı ʿaḳl u bilüñüz
Ki inkār itdi tevḥīde dilüñüz

9096 Anı bilmedüñüz mi ekṣer ümmet
Helāk oldı vü çekdi bunca miḥnet

İÜ 296b

9097 Bular inkārları-y-çün buldılar hep
Bugün bunda muʿazzeb oldılar hep

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَلَقَدْ اَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيراً اَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ**

9089b aḥvālüñüz: aḥvālüñüzi SK.
9090a peyġām-ber: peyem-ber SK.
9090b ki: kim SK, BY.

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Ey âdemoğulları! Ben size, şeytana kulluk etmeyin. Çünkü o sizin için apaçık bir düşmandır. Bana kulluk edin. İşte bu dosdoğru yoldur, diye emretmedim mi?*" (Yâsîn 36/60-61).

9097a inkārları-y-çün: inkār-içün SK.

** kemā: − SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *'And olsun, o sizden pek çok nesli saptırmıştı. Hiç düşünmüyor muydunuz?'*" (Yâsîn 36/62).

9098 O dem emr ola bunları süreler
Cehennem ḳapusına irgüreler

BY 285a

9099 Cehennemden zebānīler çıḳalar
Bulardan yaña sil gibi aḳalar

9100 Getüre bunlar aġlāl ü selāsil
Diyeler itdüñüzdi fiᶜ l-i bāṭıl

9101 Bu ol ṭamu-durur vaᶜ de_eyledi Ḥaḳ
Didi kim yaḳaram sizi muḥaḳḳaḳ

9102 Ki siz itmedüñüz emrüme terġīb
Hem itdüñüz resūli anda tekẕīb

9103 Girüñ imdi bugün siz ol ṭamuya
Bilüñ budur sezā olan ᶜ adūya

كَمَا قَالَ تَعَالَى هٰذِهٖ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ اِصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ*

9104 Pes ol dem anda feryād ide küffār
Peyem-ber gördügine ide inkār

9105 Diyeler bize virmedi ḫaber hīç
Bizüm yoḳdur ṣuçumuz ir eger giç

9106 Hemān-dem mühr ura Ḥaḳ dillerine
Daḫı emr ide ol dem ellerine

AG 261a

9107 El ayaḳ göz ḳulaḳ nuṭḳ ideler hep
Diyeler cümlesin itdük müretteb

كَمَا قَالَ تَعَالَى اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلٰٓى اَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَآ اَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ اَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ**

9099a cehennemden zebānīler: cehennem zebānīleri SK.
9099b yaña: saña SK.
9103a siz: − SK.
9103b budur: oddur SK; sezā: size İÜ.

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *'İşte bu, tehdit edildiğiniz cehennemdir. İnkâr ettiğinizden dolayı bugün girin oraya!'*" (Yâsîn 36/63-64).

** "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *O gün biz onların ağızlarını mühürleriz. Elleri bize konuşur, ayakları da kazandıklarına şahitlik eder.*" (Yâsîn 36/65).

9108 Diyeler niçün itdüñüz şehādet
Ki sizden bize irdi dürlü miḥnet

İÜ 297a|SK 250a 9109 Diyeler nuṭḳ virdi bize Allāh
Beyān itdürdi bize cümlesin şāh

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَقَالُوا [لِجُلُودِهِمْ] لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا اَنْطَقَنَا اللهُ الَّذِي اَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ*

9110 Pes ol dem emr ide Ḳahhār u Ḳādir
Zebānīler ṭuta anları bir bir

9111 Getüreler selāsil daḫı aġlāl
Diyeler kim ṭuruñ iy ḳavm-i ḍullāl

9112 Ṭaḳalar ṣol elin boyunlarına
Birer şeyṭān ḳoşalar yanlarına

BY 285b 9113 Uralar ṣaġ elin gögsinden anuñ
Çıḳaralar hem arḳasından anuñ

9114 Demür zencīrleri aġızlarına
Ṣoḳalar ḍarb-ıla çıḳa ḳıçına

9115 Daḫı gözleri gök yüzleri ḳara
Sürüyeler yüzi üstine nāra

9116 Daḫı ḳaṭrāndan aña libāsı
O dem geydüreler çirkin pelāsı

قَالَ تَعَالَى وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُقَرَّنِينَ فِي الْاَصْفَادِ سَرَابِيلُهُمْ مِنْ قَطِرَانٍ وَتَغْشٰى وُجُوهَهُمُ النَّارُ**

9117 Melekler ardına giçüp süreler
Demür maṭraḳlar-ıla hem uralar

---

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Onlar [derilerine], 'Niçin aleyhimize şâhitlik ettiniz?' derler. Derileri, 'Bizi her şeyi konuşturan Allah konuşturdu…'*" (Fussilet 41/21).
9111b ḍullāl: ḍalāl SK, ḍallāl BY.
9114a zencīrleri: zencīrle SK.

** "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *O gün, suçluları zincirlere vurulmuş olarak görürsün. Gömlekleri katrandandır. Yüzlerini de ateş bürüyecektir.*" (İbrâhîm 14/49-50).

9118 Diye küffār kim ẓulm itdüñüz siz
Bu cevre olmamışduḳ müsteḥaḳ biz

9119 Nidā ire bugün ẓulm olmaz aṣlā
Cezāsın virür a^{c} mālince Mevlā

AG 261b

9120 Cezāsı bu-durur küfrüñ bilüñ siz
Ebed imdi cehennemde ḳaluñ siz

İÜ 297b

قَالَ تَعَالَى فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئاً وَلَا تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ* وَ قَالَ تَعَالَى اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ [تَقُولُونَ عَلَى اللهِ غَيْرَ] **

9121 Pes anları cehenneme süreler
Cezāsın ḥāline göre vireler

9122 Rivāyet oldı bunda Muṣṭafādan
Beyān oldı bu nev^{c} a ol ṣafādan

9123 Didi kāfirlerüñ ol demde cismi
Büyük ola be-ġāyet anda resmi

9124 Eşedd ola bularuñ tā ^{c} azābı
Daḫı envā^{c} -ıla ola ^{c} ıḳābı

SK 250b

9125 İki çigni arası ola üç gün
Derisinüñ ḳalıñlıġı hem üç gün

9126 Uḥud ṭaġı gibi ola azusı
Ki bu nev^{c} a büyük ola ḳamusı

9118a itdüñüz: itmeñüz SK.
9118b müsteḥaḳ: müsteḥıḳ BY.
9119a ire: ide AG, SK; ẓulm: − SK.
* "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *O gün kimseye, hiç mi hiç zulmedilmez. Size ancak işlemekte olduğunuz şeylerin karşılığı verilir.*" (Yâsîn 36/54).
** Ta^{c} ālā: − İÜ, AG. || "Yine Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *" ['…Allah'a karşı doğru olmayanı söylediğiniz…] için bugün aşağılayıcı azap ile cezalandırılacaksınız'…*" (En'âm 6/93)
9123a demde: günde SK, BY.

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ مَا بَيْنَ مَنْكِبَيِ الكَافِرِ مَسِيرَةُ ثَلاَثَةِ أَيَّامٍ لِلرَّاكِبِ المُسْرِعِ* وَ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ ضِرْسُ الْكَافِرِ [اَوْ نَابُ] مِثْلُ أُحُدٍ وَ غَلَظَ جِلْدَ مَسِيرَةُ ثَلَاثٍ**

BY 286a

9127 İrişüp od yaḳa düpdüz derisin
Göyündüre uvaġın u irisin

9128 Hemān sāᶜ at bitüre girü Allāh
Deri vü et bitüre girü Allāh

كَمَا قَالَ تَعَالَى كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُوداً غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ***

9129 Peyem-berden Enes ḳıldı rivāyet
Ki server ṭamudan ḳıldı ḥikāyet

9130 Didi *yā eyyühe'n-nās* aġlaşuñ siz
Oluñ fānīde siz her demde ḫūn-rīz

9131 Gücüñüz yitmese aġlaşmaġa ger
Gerek aġlarlanasız didi server

9132 Ṭamu ehli ṭamuda aġlaşalar
ᶜ Aẕābı ḳatısından iñleşeler

İÜ 298a

9133 Şu deñlü aġlaşalar anda iy yār
Kim ola gözlerinüñ yaşı enhār

AG 262a

9134 Kesile yaşı ḥattā gözlerinüñ
Dökile etleri hem yüzlerinüñ

9135 Bu kez ḳan aġlaşalar bunlar anda
Ola ırmaḳ dökilen ḳanlar anda

---

* kemā: − SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *(Kıyamet gününde) kâfirin iki omuzu arası, süratli bir süvari yürüyüşü ile üç günlük mesafedir.*" (Buhârî, 1989: XIV/6458-6459).

** "Yine Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *(Cehennemde) kâfirin azı dişi Uhud dağı kadar, derisinin kalınlığı da üç günlük yolculuk mesafesinde olacaktır.*" (Rudânî, 2011: VIII/578).

9127a irişüp: irişe SK, BY.

9128b bitüre: yitüre BY.

*** kemā: − SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Derileri yanıp döküldükçe, azabı tatmaları için onların derilerini yenileyeceğiz…*" (Nisâ 4/56).

9130a **yā eyyühe'n-nās**: "Ey insanlar!".

9130b demde: dem SK.

9136 Ola şol deñlü gözlerden aḳan ḳan
Yüriyeydi gemi içinde iy cān

9137 Şu dem kim yüzlerine ṭoḳına nār
Ki bişmiş baş gibi eyleye iy yār

9138 Ṭuṭaḳların bişüre vü şişüre
Şu deñlü ide kim ḥadden aşura

9139 Çıḳa üsti başınuñ ortasına
İne alt ṭuṭaġı hem sürresine

9140 Girü emr eyleye Cebbār-ı ᶜālem
Deleler başların anlaruñ ol dem

9141 Dökeler üstine māʾ-i ḥamīmi
Diyeler kim ṭaduñ nār-ı caḥīmi

SK 251a

كَمَا قَالَ تَعَالَى خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ اِلٰى سَوَآءِ الْجَحِيمِ ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهٖ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ*

BY 286b

9142 Yüreklerin ḳarınların döke hep
Hemān-dem girü Ḥaḳḳ ide müretteb

9143 Mücāhidden didiler naḳl ululer
Cehennem içre niçe ḳuyular var

9144 Deve boynı gibi anda yılanlar
Cehennem ehlini ṣoḳarlar anlar

9145 Ki her ṣoḳduḳda anuñ aġısını
Bulalar ḳırḳ yıla dek acısını

9146 Ḳatırlar gibi ᶜaḳrebler daḫı hem
Ṭamu ehlin ṣoḳar anlar daḫı hem

9136b gözlerden: gözden SK.
9138b ide: ola SK.
9140b deleler: dileler SK.

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *(Allah görevli meleklere şöyle der:) 'Tutun onu, cehennemin ortasına sürükleyin. Sonra başının üstüne kaynar su azabından dökün.'*" (Duhân 44/47-48).

9147 Tamām ḳırḳ yıl anuñ gitmez acısı
Şu nevᶜa olur anlaruñ aġısı

İÜ 298b 9148 Pes oddan ḳaça anda ehl-i ṭamu
İrişüp ol ḳapuya gire ḳamu

9149 Bulara çün aġular ṣaça anlar
Dönüben girü nāra ḳaça anlar

9150 Bu nevᶜ-ile ᶜazāb içreyken iy cān
Bir açlıḳ virbiye anlara sulṭān

9151 Anuñ ālāmı pes ḳamu ᶜazāba
Muḳābil ola ol cümle ᶜıḳāba

AG 262b 9152 Çeke yaᶜnī ki açlıḳdan ᶜazābı
Ferāmūş itdüre ġayrı ᶜıḳābı

9153 Diyeler vay açlıḳ n'idelüm āh
Cevāb itmeye biñ yıl bunlara şāh

9154 Pes andan ṣoñra eyde kim ṣoruñ siz
Nenüñ-çün çaġrışurlar bir görüñ siz

9155 Zebānīler diyeler kim ṭaleb ne
Bu feryād itmege şimdi sebeb ne

9156 Diyeler kim bugün açlıḳ ᶜazābı
Unutdurdı bize ġayrı ᶜıḳābı

9157 Pes andan vireler anlara zaḳḳūm
Kim ol Ḳurʾān içinde oldı maᶜlūm

9158 Bunı Allāh kelāmında dimişdür
Cehennem ortasında bir yimişdür

9147b aġısı: aġrusı SK.
9150b virbiye: vire SK.
9151a ālāmı: elemi SK; ḳamu: cümle BY.
9153b yıl: − SK.
9154a eyde: − BY.
9156a bugün: bize SK, BY.
9156b bize: bugün SK, BY.

BY 287a

9159 Biter ḳaᶜ r-ı cehennemde aġacı
Ṣabırdan dadı biñ vech-ile acı

SK 251b

9160 Budaḳları ṭamu içre yayılmış
Ḳamu derkātına irmiş ü ṭolmış

9161 Yimişin bil ki miṣl-i reᵓs-i şeyṭān
Ki ḳubḥından aña beñzetdi sulṭān

9162 Daḫı tefsīr içinde oldı menḳūl
Ṭamu ḥayyātınuñ başı gibi ol

كَمَا قَالَ تَعَالَى اِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي اَصْلِ الْجَحِيمِ طَلْعُهَا كَاَنَّهُ رُؤُسُ الشَّيَاطِينِ*

İÜ 299a

9163 Şu deñlü açlıḳ olmış ola ġālib
Olalar yimege zaḳḳūmı ṭālib

9164 Yiyeler ḥırṣ-ıla zaḳḳūmı anlar
Şu deñlü ola kim ṭola ḳarınlar

9165 Yaḳa her nireye kim uġraya ol
Yüreklerini ḳamu ṭoġraya ol

9166 Vireler hem żarīᶜ anlara anda
Ṭura geçmeye boġazlara anda

9167 Demür diken gibi bunda biter ol
Ola zaḳḳūmdan daḫı biter ol

9168 Ḥicāz ilinde biter bir dikendür
Yiyüp ṭutana ālām u miḥendür

9169 Yiyeydi yaş-iken ger nāḳa anı
Çıḳaydı bed ḳoḳusından revānı

9159a cehennemde: cehennemden SK, BY.

* SK'de 9171. beyitten sonraki ayet-i kerime, bu ayetten önce de yazılmış. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *O, cehennemin dibinde biten bir ağaçtır. Onun meyveleri sanki şeytanların kafalarıdır.*" (Sâffât 37/64-65).

9164b kim: ki SK.

9165a kim: − SK.

9165b yüreklerini: yüreklerin SK.

9166a żarīᶜ : żarīᶜ i SK.

AG 263a

9170 Ḳurusın yise ḥulḳūmın alur ol
Daḫı ger yise ġuṣṣadan ölür ol

9171 Ne semridür ne açlıḳ defᶜ ider ol
Pes andan ehl-i nāra virilür bol

كَمَا قَالَ تَعَالَى لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ اِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ*

9172 Bu kez boġazların alup yaḳa ol
Ḳamu emᶜ āların yaḳup yıḳa ol

9173 Daḫı şol deñlü ġuṣṣa vire sulṭān
Vireydi z̲erresinden biñ kişi cān

BY 287b

9174 Geçe üstine bunuñ niçe demler
Göreler nevᶜ a nevᶜ a çoḳ elemler

9175 Bu kez fikr ideler kim dünyede ger
Bu nevᶜ a olsa içerlerdi şular

9176 Tażarruᶜ idüben dürişeler hep
Ki *vā-ᶜaṭşā* diyü çıġrışalar hep

SK 252a

9177 Meded şuya diyeler Kirdigāra
Cevāb olmaya tā biñ yıl bulara

9178 Cevābın böyle vire ṣoñra sulṭān
Ne dirler ehl-i şirk ü ehl-i ᶜ işyān

İÜ 299b

9179 Niçün feryād ider ne dirler anlar
Diyeler *Rabbenā* ṣu ister anlar

9170a alur: olur SK.
9170b ġuṣṣadan ölür: ġuṣṣa derd olur BY.
9171b bol: ol SK.
* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Onlara, acı ve kötü kokulu bir dikenli bitkiden başka yiyecek yoktur. O, ne besler ne de açlıktan kurtarır.*" (Gâşiye 88/6-7).
9172b emᶜ āların: aᶜ māların SK.
9174b çoḳ: ḫ̆oş SK.
9175a dünyede: dünyāda SK.
9178b ᶜ işyān: ṭuġyān SK.
9179a ider ne dirler: iderler ne dir İÜ, AG.

9180 Diye ġıslīn-ile virüñ ḥamīmi
Göreler tā ki ālām-ı caḥīmi

9181 Bu şol ḳan-ıla iriñdür ki çıḳar
Ṭamu ehlinüñ aᶜ żāsından aḳar

9182 Zinā idenlerüñ hem ferclerinden
Ṭamuda yanmaġ-ıla aḳar andan

9183 Bu kez içüreler andan bulara
ᶜAẕābı hīç anuñ gelmez ḳarāra

9184 Hem anlara ḥamīm ṣuyın vireler
Çü içmege yaḳıncaḳ getüreler

9185 Dökile et deri hep yüzlerinden
Daḫı ḳanlar dökile gözlerinden

9186 Yaḳa cümle içini anlaruñ ṣu
Döke ḳarınlarını anlaruñ ṣu

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَاِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَآءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ AG 263b وَسَآءَتْ مُرْتَفَقاً* وَ قَالَ تَعَالَى وَسُقُوا مَآءً حَمِيماً فَقَطَّعَ اَمْعَآءَهُمْ**

9187 Bu kez yaġmur ṭaleb eyleye anlar
Ḥaḳa nāliş idüp söyleye anlar

9188 Cevāb itmeye biñ yıl girü Allāh
Pes andan Cebreº īle diye ol şāh

9189 Diye n'ister bular eyde ki iy cān
Sen aᶜ lemsin dilerler şimdi bārān

9182b andan: anlar SK.
9183a andan: anda SK.
9186b ḳarınlarını: ḳarınların SK.
* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…(Susuzluktan) feryat edip yardım dilediklerinde, maden eriyiği gibi, yüzleri yakıp kavuran bir su ile kendilerine yardım edilir. O ne kötü bir içecektir! Cehennem ne korkunç bir yaslanacak yerdir.*" (Kehf 18/29).
** SK'de yok. || "Yine Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su içirilen…*" (Muhammed 47/15).
9189a cān: ḫan BY.
9189b sen: pes BY.

BY 288a

9190 Hemān-dem ẓāhir ola ebr-i ḥamrā
Diyeler bize yaġmur virdi Mevlā

9191 İrişüp üstlerine yaġa ᶜ aḳreb
Büyüklikde ḳatır gibi ola hep

9192 İrişüp ṣoḳa her birisi anuñ
Ki biñ yıl gitmeye acısı anuñ

9193 Girü biñ yıl tażarruᶜ eyleyeler
Bize yaġmur diyüben iñleyeler

İÜ 300a

9194 Bu kez ḳara bulutlar ola ẓāhir
Diyeler bize yaġmur virdi Ḳādir

SK 252b

9195 Bularuñ üstine yaġa yılanlar
Büyüklikde deve boyınca anlar

9196 Çıḳuban ṣoḳa anları tamāmet
Ki biñ yıl gitmeye andan merāret

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اَلَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ زِدْنَاهُمْ عَذَاباً فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ*

9197 Bu kez ḳaçmaḳ dileyeler ṭamudan
Ḳaçup çıḳmaḳ dileyeler ṭamudan

9198 Zebānīler urup maṭraḳlar-ıla
Ṭamu içine girü döndürile

كَمَا قَالَ تَعَالَى كُلَّمَا اَرَادُوا اَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ اُعِيدُوا فِيهَا**

9199 Daḫı boynına ṭaşlar bağlayalar
Cigerlerin anuñla ṭağlayalar

9191b gibi: bigi BY.
9193b iñleyeler: iñleşeler İÜ, AG.
9196b yıl: − BY; andan: anda SK.

* ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *İnkâr eden ve insanları Allah'ın yolundan alıkoyanların, yapmakta oldukları bozgunculuklarına karşılık azaplarının üstüne azap ekleriz.*" (Nahl 16/88).

9198b döndürile: dönderile SK, BY.

** "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Her ne zaman cehennemden, o ızdıraptan çıkmak isteseler, oraya geri döndürülürler...*" (Hac 22/22).

9200 Ṣavurduḳça yalıñlar yuḳaruya
Çeküp indüre ol ṭaşlar girüye

9201 Girü Ḥaḳḳa tażarru[c] eyleyeler
[c] Azābumuz ḫafīf eyle diyeler

AG 264a

كَمَا قَالَ تَعَالَى يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْماً مِنَ الْعَذَابِ*

9202 Bu kez emr eyleye sulṭān u Bārī
Ṣovuḳ ṭamusına iltüñ buları

9203 İki dürlü yaratmış ṭamuyı Ḥaḳ
Biri ṣovuḳ biri ıssı muḥaḳḳaḳ

BY 288b

قَالَ تَعَالَى [هٰذَا] فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ وَاٰخَرُ مِنْ شَكْلِهٖٓ اَزْوَاجٌ**

9204 *Ve ġassāḳun* didügin Ḫālıḳu'n-nās
Ṣovuḳ ṭamusıdur dir İbni [c] Abbās

9205 Çekeler bunları çün zemherīre
Çü biş yüz yıl ḳala yaḳın o yire

İÜ 300b

9206 O deñlü yirden irişüp ṣovuḳlar
Yarıla tenleri ola ḳovuḳlar

9207 Bedenleri şu deñlü kim yarıla
Develer gider ola yükler-ile

9208 [c] Azābın zemherīrüñ çün göreler
Pes anda cümlesi feryād uralar

---

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *'…(hiç değilse) bir gün bizden azabı hafifletsin…'*" (Mü'min 40/49).
9202a emr: − SK; Bārī: yārī SK.
9203b biri: bir İÜ, AG.
** "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *[İşte (azap),] onu tatsınlar: Bir kaynar su ve bir irin. O azaba benzer çeşit çeşit başka azaplar da vardır.*" (Sad 38/57-58).
9204a didügin: didügi SK.
9205b ḳala yaḳın: yaḳın ḳala SK.
9206a ṣovuḳlar: ṣoḳalar SK.
9206b ḳovuḳlar: ḳoḳalar SK.
9208a zemherīrüñ: zemherīnüñ AG.
9208b anda: andan SK, BY; uralar: ideler İÜ, AG.

9209 Ki cevrümüzi yeynile ṣanurduḳ
Bunuñ ḫ̆od cevri andan daḫı artuḳ

SK 253a 9210 Geh ıssıda gehī ṣovuḳda el-ḥaḳ
ᶜ Aẕāb eyleye düşmānına ol Ḥaḳ

9211 Zebānīlere bu kez yüz uralar
Bize taḫfīf idüñ diyüp yalvaralar

9212 Diyeler gelmedi mi size mürsel
Size ḳılmadı mı bu müşkili ḥal

9213 Cehennem daḫı cennet var didiler
Cehennem içre miḥnet var didiler

9214 Siz ol gün anları işitmedüñüz
Peyem-berler didügin ṭutmaduñuz

9215 Diyeler kim belī geldi peyem-ber
Anı tekẕīb itdük olduḳ ebter

كَمَا قَالَ تَعَالَى قَالُوا بَلٰى قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ*

9216 Diyeler kim çeküñ imdi cefāyı
Bugün yāḫ̆od ḳıluñ Ḥaḳḳa duᶜ āyı

AG 264b 9217 Bilüñ kāfirlerüñ bugün duᶜ āsı
Degül illā ḍalāl olmaḳ revāsı

كَمَا قَالَ تَعَالَى فَادْعُوا وَمَا دُعٰٓؤُا الْكَافِرِينَ اِلَّا فِي ضَلَالٍ**

BY 289a 9218 Diyeler Mālike ṭutuñ yüzüñüz
Ne dirseñüz aña söyleñ sözüñüz

9210b düşmānına: aᶜ dāsına SK, BY; ol Ḥaḳ: el-ḥaḳ SK.
9211b: Mısra vezne göre fazladır.
9214b peyem-berler: peyem-ber SK.
9215b itdük: idüp SK.

* Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Onlar da şöyle derler: 'Evet, bize bir uyarıcı gelmişti. Fakat biz onu yalanlamış ve 'Allah hiçbir şey indirmemiştir…'*" (Mülk 67/9).

** "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *… (Bekçiler), 'Öyleyse kendiniz yalvarın' [derler]. Şüphesiz kâfirlerin duası boşunadır.*" (Mü'min 40/50)

9219 Bu kez Mālik ḳatına vara bunlar
Tażarruᶜ idüben yalvara bunlar

İÜ 301a 9220 Diyeler yeyni ḳıl luṭf it ᶜazābı
Ki ḥadden ṭaşra çekdük biz ᶜıḳābı

9221 Cevāb itmeye biñ yıl anlara ol
Diye ṣoñra ḫalāṣa yoḳ-durur yol

9222 Ebed çekmek gerek bunda ᶜazābı
Nitekim añmaduñuz siz ḥisābı

9223 Çü küfr içinde olduñuz müᵒebbed
Gerekdür ḳalasız bunda muḫalled

كَمَا قَالَ تَعَالَى اِنَّكُمْ مَاكِثُونَ* وَ قَالَ ذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ هَلْ تُجْزَوْنَ اِلَّا بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ**

9224 Çü Mālikden de çāre bulmayalar
ᶜUḳūbetden de ḫāliṣ olmayalar

9225 Diyeler kim gelüñ Ḥaḳḳa varalum
Ḫudāya yüz uruban yalvaralum

SK 253b 9226 Ki Ḥaḳdan ilerü yoḳdur ebed hīç
Ḳabūl itmege ḥācet bir Eḥad hīç

9227 O dem yüz ṭutalar Allāha bunlar
Ki ᶜarż itmege ḥāli şāha bunlar

9228 Ḥayādan baş egüben ṭuralar hep
Nedāmetden başa ṭaş uralar hep

9219b yalvara bunlar: yalvaralar SK.
9220a ḳıl: − SK, it BY.
9221b ṣoñra: − SK.
9222b añmaduñuz: almaduñuz SK.
* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *...'Siz hep böyle kalacaksınız.'*" (Zuhruf 43/77).
** "Yine (Cenab-ı Hak) şöyle buyuruyor: *…'Ebedî azabı tadın! Siz ancak vaktiyle kazanmakta olduğunuzun cezasına çarptırılıyorsunuz.' denilecektir.*" (Yûnus 10/52).
9224b ḫāliṣ: ḫalāṣ SK.
9226b hīç: yoḳ İÜ, AG.

9229 Diyeler *Rabbenā* gördük işitdük
Cezāsın bulduḳ uş her ne ki itdük

9230 İnanduḳ luṭfuña ḳahruña iy Ḥaḳ
Ḳamu ᶜ ayne'l-yaḳīn gördük muḥaḳḳaḳ

9231 Bizi dünyāya gönder gidelüm biz
Saña lāyıḳ ḫˇoş aᶜ māl idelüm biz

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَلَوْ تَرَى اِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُؤُسِهِمْ عِنْدَ AG 265a رَبِّهِمْ رَبَّنَا اَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحاً اِنَّا مُوقِنُونَ*

9232 Diye Ḥaḳ size dünyāda didüm ben
Ḳamuñuz Ḥaḳ ṭarīḳa ündedüm ben

İÜ 301b|BY 289b 9233 Didüm kim size key düşmendür İblīs
İder her dem size ḥaḳ dīnde telbīs

9234 Ḥaẕer idüñ ki mekr irgürmesün ol
Ki düşmendür yoluñuz urmasun ol

9235 Çıḳardı nitekim ol atañuzı
Cinândan hem daḫı ol anañuzı

كَمَا قَالَ تَعَالَى يَا بَنِي اٰدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا اَخْرَجَ اَبَوَيْكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا**

9236 Siz ol gün bu sözi işitmedüñüz
Nebīler sözi-le iş itmedüñüz

9237 Ḳamu āyātı tekẕīb itdüñüz siz
Ḳoyup īmānı küfre gitdüñüz siz

9229b ki: kim SK, − BY.
9231b aᶜ māl: ᶜ amel SK.
* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Suçlular Rab'lerinin huzurunda boyunlarını büküp 'Rabb'imiz! (Gerçeği) gördük ve işittik. Artık şimdi bizi (dünyaya) döndür ki, salih amel işleyelim. Biz artık kesin olarak inanmaktayız.' dedikleri vakit, (onları) bir görsen!*" (Secde 32/12).
9234b yoluñuz: bilüñüz BY.
** "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Ey Âdemoğulları! …elbiselerini soyarak ana babanızı cennetten çıkardığı gibi, şeytan sizi de saptırmasın.*" (A'râf 7/27).

9238 Ṭaduñ imdi bugün işbu ᶜ ıḳābı
Ziyāde itmezem illā ᶜ aẕābı

كَمَا قَالَ تَعَالَى فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ اِلَّا عَذَاباً*

9239 Tażarruᶜ ideler girü Ḫudāya
Ki nefs uġratdı bizi bu belāya

9240 Bizi luṭf it girü taᶜ mīr eyle
Daḫı bir vaḳtüñe teᵓ ḫīr eyle

9241 İcābet eyleyelüm daᶜ vetüñe
ᶜ İbādet eyleyelüm ḥażretüñe

9242 Daḫı mürsellere tābiᶜ olalum
Dün ü gün ṭāᶜ ate rāciᶜ olalum

SK 254a

كَمَا قَالَ تَعَالَى فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا اَخِّرْنَا اِلَى اَجَلٍ قَرِيبٍ نُجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ**

9243 Diye Ḥaḳ kim degül misiz siz anlar
Şu küfre dünyede maġrūr olanlar

9244 Ḳasem itmez midüñüz dünyede siz
Dir-idüñüz zevāle irmezüz biz

İÜ 302a|AG 265b 9245 Ya niçün şimdi bulmazsız necātı
Ki nefsüñüze virmezsiz ḥayātı

كَمَا قَالَ تَعَالَى اَوَلَمْ تَكُونُوا اَقْسَمْتُمْ مِنْ قَبْلُ مَا لَكُمْ مِنْ زَوَالٍ***

BY 290a 9246 Girü efġān u āh eyleye bunlar
Yüz urup ḥażrete söyleye bunlar

9238a ᶜ ıḳābı: ᶜ aẕābı SK.

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Kâfirlere şöyle denilir: 'Şimdi tadın. Artık bundan sonra yalnızca azabınızı artıracağız.'*" (Nebe' 78/30).

** "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Zira o gün zalimler 'Ey Rabb'imiz! Yakın bir süreye kadar bizi ertele de senin çağrına uyalım ve peygamberlerin izinden gidelim.' diyecekler...*" (İbrâhîm 14/44).

9244a dünyede: dünyāda SK.

9245a ya: yā BY.

*** "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Onlara şöyle denilecek: 'Daha önce siz, sonunuzun gelmeyeceğine yemin etmemiş miydiniz?'*" (İbrâhîm 14/44).

9247 Diyeler bizi iḫrāc eyle yā Rab
Saña dünyāda tābiᶜ olalum hep

9248 Şerīᶜat mūcibince gidelüm biz
Saña dün günᶜ ibādet idelüm biz

9249 Şu ṭāᶜat ki_itmemişdük biz cihānda
Bizi gönder varup idelüm anda

9250 İderdük daḫı hem şirk-ile ṭuġyān
Anı ḳılmayalum dünyāda iy cān

كَمَا قَالَ تَعَالَى رَبَّنَا اَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحاً غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ*

9251 Diye Ḥaḳ kim dilersiz şimdi teᵓḫīr
Sizi evvelde ḳılmadum mı taᶜmīr

9252 Uzunᶜ ömri size ben virmedüm mi
Daḫı ḳorḳudıcı göndermedüm mi

9253 Ṣaḳal aġardı vü pīrlik irişdi
Ḳamu endāmuñuz hep żaᶜfa düşdi

9254 Niçeler öldi anı gördüñüz siz
Girü gelmedügini bildüñüz siz

9255 Size vāᶜiẓ degül miydi bular hep
Niçün olayduñuz şimdi muᶜazzeb

قَالَ تَعَالَى اَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ**

9256 İde bunlara girü serzenişler
Ki ḥadsüz ḳılduñuzdı siz bed işler

9248a mūcibince: mūcebince SK, BY.

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: '*…Ey Rabb'imiz! Bizi buradan çıkar ki dünyada iken işlemekte olduğumuzdan başka ameller, salih ameller işleyelim…'*" (Fâtır 35/37).

9253b düşdi: döndi BY.

9254b bildüñüz: gördüñüz SK.

9255a degül miydi: degül mi-di SK.

9255b şimdi: bugün SK.

** "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…(Onlara şöyle denilir:) 'Sizi, düşünüp öğüt alacak kimsenin düşünüp öğüt alabileceği kadar yaşatmadık mı? Size uyarıcı da gelmişti…'*" (Fâtır 35/37).

9257 Sizi yoḳdan getürdüm ben vücūda
Getürdüm sizi ġaybetden şühūda

SK 254b 9258 Size ḫ̬oş aḥsen-i heyʾ āt virdüm
Peyem-ber virdüm ü āyāt virdüm

İÜ 302b 9259 Benüm niᶜ metlerümi yidüñüz siz
Baña dürlü fevāḥiş didüñüz siz

9260 Yalandur didüñüz mürsellerüme
Belālar ḳılduñuz ekmellerüme

AG 266a|BY 290b 9261 Görüp āyātı tekẕīb itdüñüz siz
Getürenlere taᶜ ẕīb itdüñüz siz

قَالَ تَعَالَى اَلَمْ تَكُنْ اٰيَاتِي تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ*

9262 Bu sözi çünki Ḥaḳdan diñleyeler
Ḫudādan anda şefḳat añlayalar

9263 Diyeler serzeniş ki_itdi bize Ḥaḳ
ᶜ Aẕābuñ āḫiridür bu muḥaḳḳaḳ

9264 Felā-teşbīh küsmek gibidür ol
Ḫalāṣa feṯḥ olısardur bugün yol

9265 Dönüp eyleyeler çoḳ iᶜ tiẕārı
Ki iy ḳalmışlara luṭf issi Bārī

9266 Ḳamu esbābı itmām eyledüñ sen
Şaḳāvet ẓāhir oldı līki bizden

9267 Bizi İblīs çıḳardı yolumuzdan
Anuñ-çün bu şaḳāvet geldi bizden

9257a vücūda: cūda SK.
9257b sizi: giri SK; ġaybetden: ġaybdan SK.
9258b āyāt: āyet SK.
* ḳāle: kemā ḳāle SK. || "*Cenab-ı Hak* şöyle buyuruyor*: Allah 'Ayetlerim size okunuyordu da siz onları yalanlıyordunuz, değil mi?' der.*" (Mü'minûn 23/105).
9263a ki: − SK.
9264b olısardur: olısar BY.
9265b ki: kim SK, BY.
9266b bizden: sizden BY.

9268 Kerīmsin bize bugün eyle şefḳat
Bu nevbet bize vir luṭf eyle mühlet

9269 Eger olursavuz bir daḫı ᶜ āṣī
Bize lāyıḳ ola *yüʾḫaẕ nevāṣī*

9270 Bize evvelde ġālibdi şaḳāvet
Anuñ-çün eyledük bunca ḍalālet

9271 Kerem ḳıl bizi iḫrāc eylegil sen
Eger bir daḫı ṭuġyān ola bizden

9272 Olavuz ḳatı ẓālimlerden ol dem
Maḳām-ı Ḫuld ola bize cehennem

كَمَا قَالَ تَعَالَى قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْماً ضَالِّينَ رَبَّنَآ اَخْرِجْنَا مِنْهَا فَاِنْ عُدْنَا فَاِنَّا ظَالِمُونَ*

İÜ 303a 9273 Bu nevᶜ a ki_ideler bunlar ḫiṭābı
Ḫudā virmeye bunlara cevābı

9274 İki kez ᶜ ömr-i dünyāca tamāmet
Cevābın virmeye bunlara ḥażret

SK 255a 9275 Ḫiṭāb ide pes andan Ḥaḳ Taᶜ ālā
Cevābın ḳaṭᶜ ide āḫirde Mevlā

BY 291a 9276 Diye kim ummañ aṣlā şefḳatümden
Iraġ oluñ diye hem raḥmetümden

AG 266b 9277 Baña şimden girü söz söylemeñ hīç
Daḫı bed-ḥālüñüz ᶜ arż eylemeñ hīç

9269b nevāṣī: min-nevāṣī SK. || **yüʾḫaẕ nevāṣī**: يُعْرَفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيمٰيهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِي وَالْاَقْدَامِ "*Suçlular simalarından tanınır da, perçemlerinden ve ayaklarından yakalanırlar.*" (Rahmân 55/41) ayet-i kerimesinden iktibastır.

* kemā ḳāle Taᶜ ālā: − İÜ, AG. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Onlar da şöyle derler: 'Ey Rabb'imiz! Biz azgınlığımıza yenik düştük ve sapık bir toplum olduk. Ey Rabb'imiz! Bizi buradan çıkar. Eğer (tekrar günaha) dönersek şüphesiz kendimize zulmetmiş oluruz.'* " (Mü'minûn 23/106-107).

9275a cevābın: cevābı İÜ, AG.

كَمَا قَالَ تَعَالَى قَالَ اخْسَؤُا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ*

9278 Rivāyet itdi bunda İbni ᶜ Abbās
İşide çün ṭamuda bu sözi nās

9279 Aġızlar yumıla diller şına hep
Bileler kim ebed olur muᶜ azzeb

9280 Kelāma dönmez ola dilleri hīç
Necāta irmez ola elleri hīç

9281 ᶜ Avāv idüp hemān çaġrışa anlar
Kilāb ürer gibi çıġrışa anlar

9282 Aña ire diyeler āḫir-i kār
Gelüñ ṣabr idelüm biz çār u nā-çār

9283 Geçe üstine anuñ çoḳ zamānlar
Ḫalāṣa irmeyüben diye anlar

9284 Eger ṣabr idevüz yāḫˇod cezaᶜ biz
Daḫı feryād idevüz yā fezaᶜ biz

9285 Berāberdür ḫalāṣa yoḳdur imkān
Bize raḥm eylemez taḥḳīḳ sulṭān

كَمَا قَالَ تَعَالَى سَوَآءٌ عَلَيْنَآ اَجَزِعْنَآ اَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَحِيصٍ**

9286 Neler ider görüñ bu nefs-i şūmı
Bize ṭaḳdı cehūl-ile ẓalūmı

9287 Ḥaḳuñ emrin unutdurdı bize ol
Ḍalāletden yaña ḫˇoş gösterür yol

İÜ 303b 9288 Hücūm ide bu kez İblīse bunlar
Diyeler cümle ol telbīse bunlar

---

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Allah 'Aşağılık içinde kalın orada, artık benimle konuşmayın!' der.*" (Mü'minûn 23/108).
9281a ᶜ avāv: ᶜ avā (?) SK.
9281b anlar: bunlar SK.
** "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *'…Şimdi sızlansak da, sabretsek de bizim için birdir. Artık bizim için hiçbir kurtuluş yoktur.'…*" (İbrâhîm 14/21).

9289 Bize dün gün sen-idüñ iden iġvā
Ki senden irdi bize işbu ġavġā

9290 Gelüp ẓāhirden ü bāṭından iy pīs
Bize her demde ḳılduñ Ḥaḳḳı telbīs

BY 291b 9291 Kimi Ḥaḳ yoḳ didi kim oldı müşrik
Bu işlerde sen-idüñ hep muḥarrik

SK 255b 9292 Bu vech-ile çü bunlar ide iḳdām
Bulara ol dem İblīs ide ilzām

9293 Diye Ḥaḳ vaᶜde ḳıldı size cennet
Daḫı hem vaᶜde ḳıldı dār-ı miḥnet

AG 267a 9294 Nebīler virdi vü gönderdi āyāt
Didi cennet virem kim ḳıla ṭāᶜāt

9295 Baña uymayana idem ᶜazābı
Baña şirk idene idem ᶜıḳābı

9296 Bunuñ üstine ḥuccet virdi ḥażret
Ki her bir nesneye bir evżaḥ āyet

9297 Belī ben de didüm aña inanmañ
Ṭamuyı cenneti var ola ṣanmañ

9298 Ḥisāb u hem ᶜazābı yoḳ didüm ben
Bu nevᶜa sözi gerçi çoḳ didüm ben

9299 Velīkin yoġ-ıdı ḥuccet elümde
Hemān bir ḳurı söz-idi dilümde

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْاَمْرُ اِنَّ اللهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ فَاَخْلَفْتُكُمْ*

9290b Ḥaḳḳı: çoḳ SK.
9294b ṭāᶜāt: ṭāᶜat SK.
9298a ḥisāb u: ḥisābı BY.
* SK'de ayet-i kerimenin devamı da alınmış; ancak 9305. beyitten sonra zaten alıntılandığı için buraya alınmadı. || kemā ḳāle Taᶜālā: − SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *İş bitirilince şeytan da diyecek ki: 'Şüphesiz Allah size gerçek olanı söz verdi. Ben de size söz verdim, ama yalancı çıktım…'*" (İbrâhîm 14/22).

9300 Daḫı ḥükmüm yoġ-ıdı üstüñüze
Güc-ile itdüreydüm tā ki size

9301 Bu deñlü kim hemān itdümdi daᶜ vet
Sözüme itdüñüz siz isticābet

9302 Cemīᶜ -i enbiyā kim geldi gitdi
Ḥaḳı ḥuccetler-ile ẓāhir itdi

İÜ 304a 9303 Ḳamu gösterdi size muᶜ cizātı
Daḫı hem āyet-ile beyyinātı

9304 Bularuñ hep ḫilāfın ṭutduñuz siz
Şu nefsüñüz murādın itdüñüz siz

9305 Melāmet itmeñ imdi bini elbet
Varuñ nefsüñüzi idüñ melāmet

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ اِلَّا اَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُومُونِي وَلُومُوا اَنْفُسَكُمْ مَا اَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا اَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّ *

BY 292a 9306 Size benden meded yoḳ baña sizden
Ḥaḳ alur intiḳāmın cümlemüzden

9307 Rivāyetdür ki İblīsüñ ᶜ aẕābı
Ḳamu nār ehli deñlü_ola ᶜ ıḳābı

9308 Sebeb ḳamusına çün oldı İblīs
Ḳamusı deñlü şiddet buldı İblīs

AG 267b|SK 256a 9309 Pes ol dem ḳapanısar ḳapular hep
Müᵓ ebbed ḳalalar anda muᶜ aẕẕeb

9310 Rivāyetdür didi maḥbūb-ı sulṭān
Budur ednā ᶜ aẕāb ol yirde iy cān

9301b siz isticābet: siz de icābet SK.
9302b -ile: − AG.
* kemā ḳāle Taᶜ ālā: − SK. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *‘…Zaten benim sizi zorlayacak bir gücüm yoktu. Ben sadece sizi çağırdım, siz de hemen bana geliverdiniz. O hâlde beni kınamayın, kendinizi kınayın. Artık ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtaramazsınız…’*” (İbrâhîm 14/22).
9306b Ḥaḳ alur intiḳāmın: alur Ḥaḳḳ intiḳāmı İÜ, AG.

9311 Ki oddan geydürürler naᶜl ayaġa
İrişür ıssısı anuñ dimāġa

9312 Ḥarāretden anuñ ḳaynar dimāġı
Nitekim ḳaynaya çölmek bayaġı

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ إِنَّ أَهْوَنَ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا مَنْ لَهُ نَعْلَانِ وَشِرَاكَانِ مِنْ نَارٍ يَغْلِي مِنْهُمَا دِمَاغُهُ كَمَا يَغْلِ الْمِرْجَلُ مَا يَرَى [أَنَّ أَحَدًا أَشَدُّ مِنْهُ عَذَابًا] *

9313 Buyurdı hem daḫı sulṭān u sālār
Cehennemde Ṣaᶜūd adlu cebel var

9314 Süreler aña küffārı tamāmet
Ki bu ṭaġ üzre çıḳmaḳ gerek elbet

9315 Çıḳalar aña yitmiş yıl olınca
İneler girü yitmiş yıl olınca

İÜ 304b

9316 Ki her bir güni biñ yılca olısar
Ebed bu nevᶜa işkence olısar

9317 Ḥaḳīḳat nār cehl oldı bil iy yār
Dürişgil cehl odından cānı ḳurtar

9318 Yananlar cümle cehl-ile yanarlar
Ki cehl aġusını içüp ḳanarlar

9319 Kimüñ kim cehli var yoḳdur necātı
Ebed ol mürdedür bulmaz ḥayātı

9320 Ne ḥaḳḳ idrāk ider ol ne ḫˇo bāṭıl
Ne nāḳış neydügin bilür ne kāmil

9311a geydürürler: geydüreler SK.

* minhümā: fīhā SK, fīhimā BY. || “Hz. Peygamber aleyhi’s-selamın buyurduğu üzere: *Ateş ehlinin en hafif azap görecek olanı, ayağında ateşten iki nalın ile iki nalın kemeri bulunan kimsedir. Onların tesiriyle beyni, tencerenin kaynaması gibi kaynar. Kendisinden daha şiddetli azaba uğramış kimseyi görmez.*” (Müslim, 2014: I/298).

9313b Ṣaᶜūd: Ṣuᶜūd SK, − BY; adlu: olur BY.

9316a güni: gün SK.

9321 Ne Allāhı bilür ol ne resūli
Ne reddi añlar ol ne ḫ̆od ḳabūli

BY 292b 9322 Aña göre ḳamu aḥvāli anuñ
Pes imdi yanmaḳ oldı ḥāli anuñ

9323 Çün evvel cānı cehl odına yaḳdı
Anuñ-çün cismi ol nāra bıraḳdı

9324 Pes itdi cehl ucından küfr ü ᶜ işyān
Yitürdi cehl ucından āḫir īmān

9325 ᶜ Aẕābı pes anuñ olur müᵓ ebbed
Caḥīm içre olur āḫir muḫalled

AG 268a 9326 Gel imdi niᶜ metin Ḥaḳḳuñ ṭaleb ḳıl
Meserret ola tā ẕātuñda ḥāṣıl

9327 Ġanīmet gör saña Ḥaḳdan ḥayātı
Bu niᶜ met içre ḳılma seyyiᵓ ātı

SK 256b 9328 Bugün ᶜ irfān-ı Ḥaḳḳı eyle taḥṣīl
Ulu niᶜ met budur key añla key bil

9329 Senüñle ᶜ ilm eger olursa yoldaş
Ebed bulduñ necātı iy ḳarındaş

9330 Velī her ᶜ ilme ᶜ ilm ıṭlāḳ itme
Ḥaḳīḳat ᶜ ilmi gör yabana gitme

9331 ᶜ İlim oldur ola Ḥaḳḳa vesīle
Ḥaḳa ṭāᶜ at idile anuñ-ıla

9332 Anuñla ḥaḳḳ u bāṭıl farḳ ideler
Ḳoyalar bāṭılı ḥaḳḳa gideler

9321: − SK.
9321a Allāhı: Allāh BY.
9322b oldı: olur SK, BY.
9323b cismi ol: cismini SK.
9324a ᶜ işyān: ṭuġyān SK.
9324b yitürdi: utuzdı SK, BY; āḫir: dīn ü SK.
9325a anuñ olur: olur anuñ SK.
9331a ola: ki_ola BY.

İÜ 305a

9333 Bulursañ ᶜ ilm içinde böyle leẕẕet
Müheyyādur senüñ-çün anda cennet

9334 Göñül āyīnesin pāk idesin ger
İre Ḥaḳdan saña çoḳ çoḳ ṣafālar

9335 Çü ḳalbüñdür senüñ cām-ı cihān-bīn
Süpür cārūb-ıla tā ola aydın

9336 Sivāᵓ -i Ḥaḳdan er olursa ḫālī
Tecellī ider anda Ḥaḳ cemāli

9337 İy Ḫudāyā ṭoġrı yoldan ırmaġıl
Raḥmetüñden sen bizi ayırmaġıl

Beyānu'l-İnsilāki ile'l-Cennet Yesserana'llāhü Taᶜ ālā*

قَالَ اللهُ تَعَالَى وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا اِلٰى جَهَنَّمَ زُمَراً حَتّٰى اِذَا جَاؤُهَا فُتِحَتْ اَبْوَابُهَا**

BY 293a

9338 Elā iy zühd ü taḳvānuñ emīri
Beḳā iḳlīminüñ bedr-i münīri

9339 Çün īcād itdi sini dest-i ḳudret
Daḫı hem eyledi ṣāḥib-irādet

9340 *Sebīl*'ni saña gösterdi Allāh
Kelāmında didi *innā hedeynāh*

كَمَا قَالَ تَعَالَى اِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ اِمَّا شَاكِراً وَاِمَّا كَفُوراً***

AG 268b

9341 Olup ser-tācı bu cümle farīḳuñ
Ḳabūl itdüñ ṣavābını ṭarīḳuñ

9334b ṣafālar: ᶜ aṭālar SK, BY.
9335a ḳalbüñdür: ḳalbüñde SK.
9337: − SK, BY. || Beytin vezni farklıdır; *fāᶜ ilātün fāᶜ ilātün fāᶜ ilün* kalıbıyla yazılmıştır.
* beyānu'l-: beyān-ı SK; Taᶜ ālā: āmīn SK; yesserana'llāhü Taᶜ ālā: −BY.
** ḳāle'llāhü Taᶜ ālā: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *İnkâr edenler grup grup cehenneme sevk edilirler. Cehenneme vardıklarında oranın kapıları açılır…*" (Zümer 39/71).
*** kemā: − SK; ḳāle: ḳāle'llāhü SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Şüphesiz biz onu (ömür boyu yürüyeceği) yola koyduk. O bu yolu ya şükrederek ya da nankörlük ederek kateder.*" (İnsân 76/3).

9342 Niçün ḫalḳ olduñ-ısa ṭutduñ anı
Ne ḫıdmet ki_emr olınduñ itdüñ anı

9343 Ṭutup dünyāda yaᶜ nī rāh-ı ṭāᶜ at
Gice gündüz Ḥaḳa ḳılduñ ᶜ ibādet

9344 Ṣırāṭ-ı müstaḳīm üzre dürişdüñ
Şedāyidde niçe yanduñ u pişdüñ

SK 257a 9345 Zihī kim merd-i kāmilsin bu yolda
Ki ᶜ ilmüñ-ile ᶜ āmilsin bu yolda

İÜ 305b 9346 Ḥaḳ üzre ᶜ ömrüñ irdi āḫirine
Rıżāsı dergehüñ geldi yirine

9347 Saña mevt irdi vü ṭatduñ merāret
Fenā ceyşi vücūduñ ḳıldı ġāret

9348 Girü ḥaşr olduñ u gördüñ ḳıyāmet
Ḥarāretlerde maḥşer günde elbet

9349 Ḥisāb u hem kitāb u hem de mīzān
Görüp geçdüñ ṣırāṭı hem de iy cān

9350 Bu şiddetler ḳamusıydı mebādī
Ki şimdi maṭlaba irgürdi Hādī

9351 Bu şiddetlerden uş irdüñ ḥużūra
Ḫaṭarlardan geçüp irdüñ sürūra

9352 Bu-y-ıdı cümleden maḳṣūd iy cān
Bulayduñ tā-ebed sen luṭf-ı Yezdān

9353 Bu-y-ıdı maṭlab iy maḥbūb-ı cānī
Bulayduñ sen ḥayāt-ı cāvidānī

9342a-b anı: − SK.
9342b olınduñ: olındı SK; itdüñ: ṭutduñ SK.
9346b dergehüñ: dergāhuñ SK.
9347a ṭatduñ: ṭutduñ AG, BY.
9348a olduñ u gördüñ: oldı görüñ SK.
9349: SK'de bu beyitten sonra sehven 9369 ve 9370. beyitler yazılmış.
9351: − İÜ, AG.

BY 293b

9354 İrişdüñ maṭlab-ı aᶜ lāya şimdi
Ulaşduñ mesken-i ᶜ ulyāya şimdi

9355 Gel imden girü gir cennetlere sen
Gel imden girü ir rāḥatlara sen

9356 Gel imden girü Ḥaḳḳuñ uçmaġına
Cinān içre ḥūrīler ḳuçmaġına

9357 Gel imden girü ḫˇoş eyle tenaᶜ ᶜ um
Ki ḫavfa yoḳ-durur ayruḳ tevehhüm

9358 Gel imden girü ravżāta ṣafāya
Ki hem-cār olısarsın Muṣṭafāya

9359 Gel imden girü gir gülşen-serāya
İriş Mevlā ḳatında ḫˇoş ᶜ aṭāya

9360 Gel imden girü gir köşk ü ḳuṣūra
Vücūduñ ġarḳ ola tā anda nūra

AG 269a

9361 Gel imden girü ᶜ ayn-ı Selsebīle
İrişdüñ uş şarāb-ı zencebīle

9362 Gel imden girü gir dār-ı beḳāya
Beḳā dārında hem iriş liḳāya

SK 257b

9363 Gel imden girü gör Ḥaḳḳuñ cemālin
Eyü çekdüñ fenā evde ḫayālin

İÜ 306a

9364 Bu z̲evḳ içün eyü çekdüñ teraḥlar
Teraḥlar geçdi vü geldi feraḥlar

9365 Bi-ḥamdi'llāh ki irişdüñ ḥużūra
Hezārān şükr ü minnet ol Ġafūra

9354: − SK.
9355a-b imden: imdi AG, SK, BY.
9356a imden: imdi SK.
9357b yoḳ-durur: yoḳdur SK.
9358b: SK'de der-kenar.
9359b ḫˇoş: çoḳ SK.
9360a imden: imdi SK.

9366 Pes eyle oldı serverden rivāyet
Ṣırāṭı çün geçeler cümle ümmet

9367 Kim anda ḫalḳ idüpdür Ḥaḳ Taᶜālā
Ṭarīḳ-ı cennet üzre ḫˇoş ṣaḥārā

9368 Müzeyyen ḫūb aġaçlar bitmiş anda
İki çeşme her aġacuñ dibinde

9369 Ki cennet ṣularındandur aḳar ol
İrişüp ol ṣulardan içeler bol

9370 Ṭahūr adı-durur bil ol şarābuñ
Daḫı hem evvelidür feṭḥ-i bābuñ

BY 294a 9371 Delīl ola bulara faḫr-ı ᶜālem
Süre terġīb-ile ᶜĪsi-bni Meryem

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ كَيْفَ يُهْلِكُ أُمَّتِى اَنَا قَائِدُهَا وَ عِيسَى سَائِقُهَا*

9372 İrüp ol ṣuları çün göreler hep
Feraḥ bulup ḥayāta ireler hep

9373 İçeler çeşmenüñ pes birisinden
Daḫı ġusl eyleyeler birisinden

9374 Gögüslerine çünkim irişe ṣu
Meserret irişe refᶜ ola ḳayġu

9375 Göñülde ġıll ü ġışş u hem ḫıyānet
Ḳamu ḥıḳd ü ḥased maḥv ola elbet

9376 Ne deñlü var-ısa evṣāf-ı meẕmūm
Göñüllerden ola ol demde maᶜdūm

9370a adı-durur: adıdur SK.

* "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Benim ümmetim nasıl helak olur ki! Ben onların önderiyim, Îsâ da (cennete) sevk edendir.*" (Kaynak bulunamadı).

9373a birisinden: her birinden SK.

9375b maḥv: maḫl (?) İÜ, refᶜ SK.

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ*

9377 Bularuñ baṭnına irişe çün āb
Ḳamu pāk ide bunlaruñ için āb

AG 269b 9378 Bedende bevl ü ġāyıṭ var daḫı ḳan
Ḳamu maḥv ola ol āb-ıla iy cān

İÜ 306b 9379 Ki cennetde tena$^{c\ c}$um idicek bol
Bedende bevl ü ġāyıṭ olmaya ol

SK 258a 9380 Bu kez kim ġusl ideler birisinden
Münevver oluban çıḳalar andan

9381 Döne bedr olmış aya yüzleri hep
Nefesleri ola hem miskden aṭyeb

9382 Ḳamusı cürd ü mürd ola mükeḥḥal
Güzellik içre ġāyetde mükemmel

9383 Bedenlerinde ḳıl ḳalmaya ya^{c}nī
Başından ġayrıda olmaya ya^{c}nī

9384 Bıyıḳ yiri yeşil nūr ola ammā
Nisālardan erenler farḳ ola tā

9385 Otuz üç yaşlu olalar ḳamusı
Ḳıvurcuḳ ṣaçlu olalar ḳamusı

BY 294b 9386 Ola ḳāmetde Ādem ata miḳdār
Ki altmış arşun-ıdı ḳadde ol yār

9387 Ḳamu ẓāhirleri bāṭınları hep
Ola pākīze ol demde müretteb

* SK'de 9377. beyitten hemen sonra. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Biz onların kalplerinde kin namına ne varsa söküp attık…*" (A'râf 7/43).
9379a idicek: idecek İÜ.
9379b ġāyıṭ: ġāyib SK.

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ يَدْخُلُ أَهْلُ الجَنَّةِ الْجَنَّةَ جُرْدًا مُرْدًا مُكَحَّلِينَ أَبْنَاءَ ثَلَاثِينَ أَوْ ثَلَاثٍ وَثَلَاثِينَ [سَنَةً] *

9388 Diye bunlar bu dem *el-ḥamdü li'llāh*
Ki cennet-çün hidāyet virdi Allāh

9389 ᶜ İbādet rūzī ḳıldı bize yaᶜ nī
Görindi şimdi bize işbu maᶜ nī

9390 Veyā maᶜ nī bu kim virdi hidāyet
Ki feṯḥ oldı bize ebvāb-ı cennet

9391 Bize cennet yolın gösterdi ol Ḥaḳ
Hidāyetdür bize Ḥaḳdan muḥaḳḳaḳ

9392 Hidāyet irmeyeydi ger Ġanīden
Ebed biz olmayayduḳ mühtedīden

İÜ 307a

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَآ اَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ**

9393 Nidā ide o dem ḫuzzān-ı cennet
Diye müᵓ minlere size beşaret

9394 Şu cennet kim size vaᶜ de_eyledi Ḥaḳ
Bugün uş irdüñüz aña muḥaḳḳaḳ

AG 270a

9395 Ḫaber bilmişdüñüz dünyāda andan
İşitdüñüz Ḥaḳuñ mürsellerinden

9396 Aña olmışduñuz cān-ıla müştāḳ
Anuñ-çün ḳılduñuz cān u dil iḥrāḳ

---

* kemā: − AG, BY; ve ṣelāṣīne seneten: − BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Cennetlikler cennete kılsız, tüysüz, gözleri sürmeli otuz veya otuz üç yaşlarında olacak şekilde gireceklerdir.*" (Rudânî, 2011: VIII/592).

9389b şimdi bize: bize şimdi SK.

9390a bu kim: budur SK.

9392a irmeyeydi: olmayaydı SK.

** ḳāle'llāhü: ḳāle İÜ, kemā ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…'Hamd, bizi buna eriştiren Allah'a mahsustur. Eğer Allah'ın bizi eriştirmesi olmasaydı biz hidayete ermiş olamazdık…'* " (A'râf 7/43).

9393a o: ol SK.

9394a cennet: dem SK.

SK 258b

9397 Ḥaḳuñ faẕlıyla bugün irdüñüz uş
İşitdüklerüñüzi gördüñüz uş

9398 Size mīrāṯ virdi anı Allāh
Ki yaᶜ nī faẕlı-y-ıla virdi ol şāh

9399 V'eger-nī cennete lāyıḳ ᶜamel hīç
Kimesne eyleyimez ir eger giç

9400 ᶜAmel kim ḳılduñuz oldı bahāne
V'eger-nī raḥmetu'llāha bahā ne

BY 295a

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَنُودُوا اَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ اُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ*

9401 İrişe çün nidā anda semāᶜa
Ṣafādan gireler anda semāᶜa

9402 Geçüp andan ḳapuya ire anlar
Ki bir yāḳūt ḥalḳa göre anlar

9403 Hemān-dem ḥalḳa-zen olalar anda
Bir āvāz ola ki_olmaya cihānda

9404 Ṣadāsında şu deñlü_ola leṭāfet
Ṣafālar bula cümle ehl-i cennet

9405 İşide cümle ḥavrā ol ṣadāyı
Ḳamusı ideler Ḥaḳḳa ṯenāyı

9406 Didi server çü miᶜrāc eyledüm ben
İrüp Rıḍvāna ol dem söyledüm ben

İÜ 307b

9407 O dem kim gire müʾminler behişte
Nice uġraşur ehline girişde

9408 Didi ḥūrīlere ola icāzet
Kim irişdi ḳapuya ehl-i cennet

9399b eyleyimez: eylemez SK.

* ḳāle: ḳāle'llāhü AG. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Onlara 'İşte yaptığınız (iyi işler) sayesinde kendisine vâris kılındığınız cennet!' diye seslenilir.*" (A'râf 7/43).

9403a ḥalḳa-zen: ḥalḳadan zen AG, ḥalḳadan BY; anda: andan SK.

9409 İşidüp bu kelāmı cümle ḥūrī
Bu sözden bulalar cümle sürūrı

9410 Diyeler vaᶜ desi irdi Ḫudānuñ
İrişdi vaḳti uş ẕevḳ u ṣafānuñ

9411 Zamānlar kim olurduḳ biz müzeyyen
ᶜ Arūs olmaġa vaḳt oldı muᶜ ayyen

9412 Ḳamu müᵓ minler irişdi ḳapuya
Gerekdür irevüz biz de ṭapuya

AG 270b 9413 Zamān-ıdı çekerdük intiẓārı
Bugün lā-büd görürüz rūy-i yārı

9414 Bugün müᵓ minlere hem-dem oluruz
Bugün ezvāc-ıla ḫurrem oluruz

SK 259a 9415 Şu ḥüsni kim bize virmişdi ḥażret
Bugün ṣarf iderüz ehline elbet

9416 Ṭurup biñ dürlü nāz-ıla ḳamusı
Yürüye ṣavt u sāz-ıla ḳamusı

BY 295b 9417 Bu şevḳ-ıla ḳapuya ire cümle
Ki her birisi ehlin göre cümle

9418 Göre ehlini kim aḥsen şemāyil
Ḳıla boynına ḳolların ḥamāyil

9419 Yüzin yüzine sürüp eyde iy şāh
Şükür irgürdi bizi saña Allāh

9411b oldı: irdi SK.
9413a çekerdük: çeker-idük BY.
9413b bugün: bu kez BY.
9416b yürüye: yürür SK.
9417a cümle: cümle anda SK.
9417b cümle: anda SK.
9418a ehlini: ehlin SK.
9419a eyde: ide İÜ.
9419b saña: size SK.

9420 Senüñ müştāḳuñam bunca zamāndur
Gel imdi vuṣlatuñ ābına ḳandur

9421 Göre müʾmin ki bir ḥūrī irişdi
Ḳucaḳlaşup anuñ-ıla görişdi

9422 Sivāya baḳmaz ol kendüyi gözler
Yüzine ḳamaşur baḳmaġa gözler

9423 Muraṣṣaʿ tāc başında müzehher
Kim ola māh-ı tābāndan münevver

İÜ 308a

9424 Güneş şerm eyleye anuñ yüzinden
Ṣusamışları ḳandura sözinden

9425 Şu nāzük ḥulleler ki_egnine geymiş
Ḥarīrin bu cihānuñ hīçe ṣaymış

9426 Çü müʾmin göre anda ḫˇoş leṭāfet
Ḥalāvet hem melāḥat hem ṭarāvet

9427 Taḥayyür baḥrına ṭalup diye ol
Ki iy ḥūrī neden bulduñ baña yol

9428 Meger kim iy güneşden baḫtulu sen
Ṭuyupsın āşinālıḳ şimdi benden

9429 Beni kimseye beñzetdüñ ḥabībī
Ki kendüñe yaḳın itdüñ ḥabībī

9430 Nedendür kim yaḳın olduñ baña sen
Cemālüñden utanuram senüñ ben

9431 İşidüp bu sözi ide tebessüm
Tebessümle aña ide tekellüm

9423b māh-ı tābāndan: māh-ı tāb andan SK.
9425: − SK.
9426b ṭarāvet: ẓarāfet SK, BY.
9428a güneşden: güneş SK.
9430a kim: ki SK.

AG 271a

9432 Tebessüm itdüginde yañaġından
Ḳızıl güller açıla ol dem andan

9433 Tekellüm itdüginde hem ḥūrīler
Ṣaçıla müʾmine misk-ile ʿanber

BY 296a

9434 Bu ġunc-ıla aña ide işāret
Ki iy müʾmin saña olsun beşāret

SK 259b

9435 Çü sen dünyāda ḫˇoş ḳılduñ ʿibādet
Bugün Ḥaḳ rūzī ḳıldı saña cennet

9436 Çü iḥsān eyledüñ dār-ı fenāda
Saña cennet kefāret bu beḳāda

9437 Saña bu Dār-ı Ḫuldi mülk idüp Ḥaḳ
Ebed ẕevḳ u ṣafā bulduñ muḥaḳḳaḳ

9438 Zamānlardur senüñ müştāḳuñam ben
Niçün iʿrāż idersin şimdi benden

9439 Senüñ-çün ḫalḳ idüpdür bini Allāh
Senüñem ben benümsin hem sen iy şāh

9440 Niçe daḫı benüm gibi senüñ-çün
Müheyyā eylemişdür ẕāt-ı bī-çūn

İÜ 308b

9441 Pes ol dem birbirinden ala lezzet
Hem ol demde süreler ʿıyş u ʿişret

9442 Anuñ ardınca bir daḫı irişe
Yüzini yüzine urup görişe

9443 Daḫı Rıḍvān ide ol dem selāmı
Hem aṣḥābı ḳıla çoḳ iḥtirāmı

9434a işāret: beşāret İÜ, AG.
9434b ki: kim BY.
9435b Ḥaḳ: − SK.
9436b kefāret bu: kefāretdür SK, BY.
9439b şāh: cān İÜ, AG.
9443a Rıḍvān ide ol dem: ol dem ide Rıḍvān SK.

9444 Diyeler dāḫil oluñ cennete siz
Muḫalled evde irüñ ᶜizzete siz

9445 İrişeler hem andan bāḳī ḥavrā
Ki ḳamusı müzeyyen hem mücellā

9446 Alup gideler iᶜzāz-ıla anı
Yirine ilteler nāz-ıla anı

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ*

9447 Rivāyet bir daḫı oldı ᶜAlīden
Mürüvvet menbaᶜı şāh-ı velīden

9448 Didi kim ine ol demde melekler
Ḥaḳ emriyle getüreler belekler

9449 Cinān ehline istiḳbāl ideler
Be-ġāyet ᶜizzet ü iclāl ideler

BY 296b 9450 Ḳamu iᶜzāz-ıla idüp kelāmı
Diyeler size Allāhuñ selāmı

AG 271b 9451 Bugün pāk olduñuz cümle ᶜilelden
Necāta irdüñüz ḳamu zelelden

9452 Çü ṭayyib olduñuz cennet sizüñdür
Behişt içre ebed rāḥat sizüñdür

SK 260a 9453 Girüñ imdi muḫalled oluñ anda
Niᶜam içre müᶜebbed oluñ anda

9454 Budur daḫı rivāyet bunda iy cān
Cinānuñ ḳapusında ṭura Rıḍvān

9455 Ki yaᶜnī muntaẓır ola resūle
Ki ḫıdmet itmege ṣāḥib-uṣūle

---

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *...ve cennet bekçileri onlara şöyle der: 'Size selam olsun! Tertemiz oldunuz. Haydi ebedî kalmak üzere buraya girin.'*" (Zümer 39/73).

9447b menbaᶜı şāh-ı: maᶜdeni kān-ı SK.

9450: − İÜ, AG.

9456 Göre kim ḳarşudan geldi peyem-ber
Livāʾ ü’l-ḥamd elinde irdi server

9457 Melekler ṣaġ u ṣol bile gelürler
Resūle ᶜ izzet ü ḫıdmet ḳılurlar

İÜ 309a 9458 Bile ardınca hem cümle nebīler
Daḫı ṣıddīḳlar daḫı velīler

9459 Ḳamu müʾminler ire rütbet-ile
Ḳamu iclāl-ile hem ᶜ izzet-ile

9460 Bu nevᶜ a çün buları göre Rıḍvān
ᶜ Alem ṭutmış öñince irdi sulṭān

9461 Pes istiḳbāl idüben ḳıla ḫıdmet
Yanınca hem bile ḫuzzān-ı cennet

9462 Ḳıla sulṭāna yüz biñ merḥabālar
Diye senden bize irdi ᶜ aṭālar

9463 Ṣafā geldüñ gel iy nūr-ı muṣaffā
Cemālüñden cinān oldı mücellā

9464 Müşerref nūruñ-ıla heşt-cennet
Yüzüñ gördük hezārān cāna minnet

9465 Cilādur gerd-i pāyuñ çeşme iy cān
Gel imdi ḫayr-maḳdem iy güzel ḫan

9466 Saᶜ ādetdür bize sen cāna ḫıdmet
Yüzüñ görmekden irer cāna lezzet

BY 297a 9467 Bu nevᶜ a ide ᶜ izzetler kemā-hī
Bu ᶜ izzetlerle alup döne şāhı

9460a çün: ḫ˘oş SK.
9461a ḳıla: ide BY.
9465b ḫayr: ḫayra SK, BY.
9467b ᶜ izzetlerle alup: ᶜ izzetle aluban SK.

9468 İrişe Muṣṭafā çünkim ḳapuya
Melekler ṭuralar ṣaf ṣaf ṭapuya

9469 Ḳapusı iki mışraᶜ dur cinānuñ
Ki ḳırḳ yıllıḳ yol arasıdur anuñ

AG 272a

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ [عُتْبَةُ بْنُ] غَزْوَانَ ذُكِرَ لَنَا أَنَّ مَا بَيْنَ مِصْرَاعَيْنِ مِنْ مَصَارِيعِ الْجَنَّةِ مَسِيرَةُ أَرْبَعِينَ سَنَةً*

9470 Pes andan uġrayalar ḳapuya hep
Gireler cennete bunlar müretteb

SK 260b

9471 Şu nevᶜ a uġraya bunlar ḳapuya
Ṣıḳışa ṣıġmaya bunlar ḳapuya

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ وَلَيَأْتِيَنَّ عَلَيْهَا يَوْمٌ وَهُوَ كَظِيظٌ مِنَ الزِّحَامِ**

İÜ 309b

9472 Bu yirde bir beyān itdi peyem-ber
Ki cennet ehlini vaṣf itdi server

9473 Şular kim cennete öñdin gireler
Olar bedr olmış ay gibi olalar

9474 Anuñ ardınca cennāta girenler
Olalar kevkeb-i dürrī gibi_anlar

9475 Ḫilāf olmaya hīç göñüllerinde
Ḳamu bir ḳalb üzre ola anda

9476 Daḫı olmaya buġż u kibr ü kīn hīç
Kimesne laġv dimeye sözin hīç

9468a Muṣṭafā çünkim: çünkim Muṣṭafā SK.

* mışrāᶜ ayni: mışraᶜ ayni SK, BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: Utbetu'bnu Gazvan'dan zikrolunmuştur ki, *cennetin kapı kanatlarından iki kanadı arasında kırk yıllık mesafe vardır.*" (Müslim, 2014: VIII/520-521).

9470a ḳapuya: ḳapudan İÜ, AG, BY.

** Bu cümle, bir önceki hadis-i şerifin devamıdır. İÜ ve AG'de "ve'l-yeᵓtiyenne" ibaresi söz konusu hadisin devamına da alınmıştır. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Cennetin üzerine muhakkak kalabalıktan dopdolu hâlde bulunacağı bir gün gelecektir.*" (Müslim, 2014: VIII/520-521).

9473b olar: − BY.

9474a cennāta: cennete İÜ, AG.

9476b sözin: sözini SK.

كَمَا قَالَ تَعَالَى لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْواً وَلَا كِذَّاباً جَزَآءً مِنْ رَبِّكَ عَطَآءً حِسَاباً*

9477 Vireler iki ḥūrī anda iy yār
Ki gördükde irişüp ola beşşār

9478 Velī ṣoñra virile ḥūrī çendān
Nihāyetsüz daḫı ġılmān u vildān

9479 Ki her bir ḥūrīde ḥüsn ü ẓarāfet
Nihāyetsüz leṭāfet hem melāḥat

9480 Geyer her biri yitmiş ḥulle anda
Ki biri olmaya hergiz cihānda

9481 Bu yitmiş ḥullenüñ ḳalıñlıġını
Ṣoġan ṣarı ḳadar didiler anı

9482 Görinür tenleri bu ḥullelerden
Şu nev[c] a kim ḥicāb olmaz başardan

BY 297b 9483 Eti içre kemükleri görinür
Kemük içre ilikleri görinür

9484 Ḳamu tesbīḥ iderler anda her dem
Daḫı bilmezler anlar ġuṣṣa vü ġam

AG 272b 9485 Şikest ü bevl ü ġāyıṭ bilmez anlar
Daḫı hem anda ma[c] z̲ūr olmaz anlar

9486 Tükürmezler daḫı sümkürmez anlar
Ki böyledür behişt içre olanlar

9487 Resūle didiler bir gün ki iy şāh
Behişte kim bu ḫalḳı ilter Allāh

İÜ 310a|SK 261a 9488 Olur mı binmek içün atlar anda
Nitekim binerüz atlara bunda

---

* kemā: − SK. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *Orada ne bir boş söz işitirler ne de bir yalan… Rabb’inden, Rahmân’dan bir mükâfat, yeterli bir ihsan olarak verilmiştir…*” (Nebe’ 78/35-36).
9477b gördükde: girdükde İÜ, AG.
9487b ilter: iltür BY.

9489 Didi ger cennete ilte seni Ḥaḳ
Ne isterseñ virür anda muḥaḳḳaḳ

9490 Suʾāl eyledi bir sāʾil daḫı hem
Olur mı anda il iy faḫr-ı ʿālem

9491 Aña da didi ger aña giresin
Ne kim nefsüñ ṭaleb ider göresin

9492 Rivāyet bir daḫı budur ki iy cān
O dem atlar develer vire sulṭān

9493 Melekler alup istiḳbāl ideler
Ki cennet ehline iclāl ideler

9494 Ola at u deve ḳırmuzı yāḳūt
Gören kişinüñ olur cānına ḳūt

9495 Ola altun eyer dürden uyanı
Feraḥlar bula cān gördükde anı

9496 İkişer ḳanadı var her birinde
Ḥaḳ irsāl ide binmeklige anda

9497 İkişer ḥulle hem göndüre ḥażret
Geyeler bunları pes ehl-i cennet

9498 Eger bir ḥulle dünyāya geleydi
Anuñ nūrıyla bu dünyā ṭolaydı

9499 Süvār olup ḳamu yüriye çün māh
Öñince ḳamunuñ maḥbūb-ı Allāh

BY 298a 9500 Melekler ṣaġ u ṣol ide duʿālar
Cinān ehline cümle merḥabālar

9489a didi: didiler SK.
9491b ider: ide BY.
9495b gördükde: gördükçe SK.
9497a göndüre: göndere BY.
9499a olup: − SK.

9501 Ḳapudan kim gireler irişe ḥūr
Nitekim bundan evvel oldı mezkūr

9502 Göreler cennetüñ niᶜ metlerini
Daḫı hem ḥażretüñ ᶜ izzetlerini

9503 Diyeler ḳamusı *el-ḥamdü li'llāh*
Ki ḫˇoş niᶜ metlere irgürdi Allāh

AG 273a 9504 Bize Ḥaḳ vaᶜ desinde oldı ṣādıḳ
Ne kim var itdi luṭfına yaraşıḳ

İÜ 310b 9505 Bize mīrāṯ idüp arż-ı cinānı
Ebed bunda mekān idindük anı

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَاَوْرَثَنَا الْاَرْضَ نَتَبَوَّاُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَآءُ*

SK 261b 9506 Buyurdı girü bu yirde peyem-ber
Kim evvel cennete kimler girürler

9507 Didi çünkim irişem ḳapuya ben
Kimesne girmeyiser öñce benden

9508 Anuñ ardınca gireler nebīler
Anuñ ardınca gireler velīler

9509 Ḳamu müᵓminlere hem ola destūr
Girüp cennet içine ola mesrūr

9510 Daḫı yoḫsullar öñdin giriserler
Ḳamudan öñ murādın göriserler

9511 Şu yoḫsullar ki faḳra ṣabr iderdi
Ki Ḥaḳḳ emrinüñ üstine giderdi

---

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Onlar şöyle derler: 'Hamd, bize olan vaadini gerçekleştiren ve bizi cennetten dilediğimiz yere konmak üzere bu yurda vâris kılan Allah'a mahsustur…*' " (Zümer 39/74).

9506a bu: ol SK.
9506b girürler: gireler SK, BY.
9510a öñdin: öñden SK.

9512 Ḥarīṣ olmazdı dünyā çoḳlıġına
Ki ṣabr iderdi dünyā yoḳlıġına

9513 Olurlardı girü Ḥaḳ ḳullıġında
Bular biş yüz yıl öñdin gire anda

9514 Ġanīlerden ki şükr itdi ġınāya
ᶜ İbādet itdi hem Rabbü’s-semāya

9515 Süleymān-ıla Yūsuf kim geleler
Nebīlerden bular ṣoñra gireler

BY 298b 9516 Ki ḳırḳ yıl ṣoñra gire bunlar elbet
Daḫı biş yüz yıla vardur rivāyet

9517 Buyurdı hem daḫı sulṭān u sālār
Sekiz ḳapu ḳodı cennetde dildār

9518 Faḳīrler gire anuñ yidisinden
Ġanīler giriserler birisinden

9519 Didi hem üç bölük öñdin gireler
Biri bu kāfire ḳarşu ṭuralar

İÜ 311a 9520 Şehādet Ḥaḳḳ içün bulalar anda
Daḫı nā-ḥaḳ yire ḳatl ola bunda

AG 273b 9521 Biri ḳuldur ki Ḥaḳḳa ḳıldı ṭāᶜ at
Daḫı Mevlāsına itdi iṭāᶜ at

9522 Üçünci bu faḳīr ola ᶜ ayālmend
Behişte ḳoyısar evvel Ḫudāvend

9523 Daḫı anlar girür cennāta evvel
Ki bunda vardılar ṭāᶜ āte evvel

9524 Daḫı hem ḫayra evvel irdi bunlar
Daḫı mescidlere öñ girdi bunlar

9512b iderdi: eylerdi BY.
9519a gireler: giriser İÜ.
9522a ᶜ ayālmend: ᶜ ayālbend İÜ, AG.
9524a hem: her İÜ; irdi: vardı İÜ, AG, SK.

SK 262a

9525 Daḫı hem ṣaff-ı evvel gözleyenler
Peyem-ber sünnetini izleyenler

9526 Daḫı anlar ki naṣb itdi vücūdı
Ki dünyā içre terk itdi ḳuyūdı

9527 Ki ḥattā irişüp Ḥaḳdan tecellī
Bulara virdi dünyāda tesellī

9528 Girü ol dem tecellī bula anlar
Şu deñlü kim tesellī bula anlar

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ تَمُوتُونَ كَمَا تَعِيشُونَ وَ تُحْشَرُونَ كَمَا تَمُوتُونَ*

9529 Hem ol dem ᶜizzet ü ikrām Ḥaḳdan
İre bī-intihā inᶜām Ḥaḳdan

9530 Bular cennāta evvel giriserler
Ḥaḳuñ niᶜmetlerine iriserler

9531 Çü ᶜizzetle gireler hem behişte
Nüzül ide bulara Ḥaḳ girişde

BY 299a

9532 Ḥaḳuñ fermānı birle ire Rıḍvān
Resūle diye ki iy şāh u sulṭān

9533 N'ola teşrīf itseñ bu maḳāmı
Cemālüñle bulayduḳ iḥtirāmı

9534 Kerem ḳıl bunda ārām eyle bir dem
Olavuz tā ki envāruñla ḫurrem

9535 Ki bir sāᶜat ṭapuñuzda olalum
Żiyāfet idelüm ḫıdmet ḳılalum

İÜ 311b

9536 Burāḳından ine iᶜzāz-ıla şāh
Ḥażīre menziline ḳona ol māh

---

* "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz, nasıl ölürseniz öyle diriltilirsiniz.*" (Yılmaz, 2013: 641).

9531a çü ᶜizzetle gireler hem: çü bu ᶜizzetle gireler SK, BY.

9533b cemālüñle: cemālüñden İÜ, AG.

9537 İneler enbiyā vü evliyā hep
Ḳamu müʾminler ine hep müretteb

9538 Göreler meclis olmışdur müheyyā
Ḳurılmış anda minberler mücellā

AG 274a 9539 Daḫı taḫtlar daḫı kürsīler iy şāh
Daḫı hem püşteler vaż͑ itmiş Allāh

9540 Geçüp ṣadra otura şāh-ı ͑ālem
Daḫı minberler üzre mürselīn hem

9541 Ola taḫtlarda sākin hem nebīler
Ki kürsīlerde ṣıddīḳlar velīler

9542 Ḳalan müʾminler ola püşтelerde
Pes andan ref͑ ola bunlara perde

SK 262b 9543 Ki ya͑nī emr ide Cibrīle kim sen
Bugün ref͑ it ḥicābı ḳullarumdan

9544 Gerek ḳullaruma idem selāmı
Daḫı bī-vāsıṭa idem kelāmı

9545 Gerek bunlara idem merḥabālar
Bulalar ünsüm-ile ḫ̌oş ṣafālar

9546 Muḳarrebler ki ḳılmışlardı ḥürmet
Sükūn itsünler anlar bugün elbet

9547 Melekler şimdiye dek itdi iclāl
Benümdür şimdi bil i͑zāz u iḳbāl

9548 Evümdür cennet ü żayfumdur anlar
Gerek rāżī olalar żayf olanlar

BY 299b 9549 Gerek ev ṣāḥibi ide żiyāfet
Diye hem ḫayr-maḳdem żayfa elbet

9537b müʾminler ine: müʾminler-ile SK.
9538a göreler: göre kim SK.
9542a ḳalan: ḳamu İÜ, AG.
9549b ḫayr: ḫayra SK, BY.

9550 Pes andan ide luṭf-ıla selāmı
Hem andan ide ḳullara kelāmı

9551 Diye anlara *yā ḫayra'l-ʿibādī*
Size benden ṣafā vü ẕevḳ u şādī

9552 Niçe şiddet içinde olasız siz
Niçe ḳorḫular-ıla ṭolasız siz

İÜ 312a

9553 Niçe bir fürḳat ü ḥasret çekesiz
Niçe ġurbetde siz miḥnet çekesiz

9554 Bugün uş iştiyāḳ irdi kemāle
Bugün uş iftirāḳ irdi zevāle

9555 İrişsün size her demde selāmum
Ulaşsun size her demde kelāmum

9556 Girüñ imdi bugün cennetlerüme
İrüñ imdi bugün niʿmetlerüme

9557 Daḫı anlar ki binüm-çün maḥabbet
İderlerdi bile girsünler elbet

AG 274b

كَمَا قَالَ تَعَالَى اُدْخُلُوا الْجَنَّةَ اَنْتُمْ وَاَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ*

9558 Müʾebbed olasız cennet içinde
Muḫalled olasız niʿmet içinde

9559 Ne kim nefsüñüzüñ var iştihāsı
Ne niʿmetden ki olursa ṣafāsı

9560 Müheyyādur sizüñ-çün cümlesi hep
Müzeyyendür muṭahhardur muṭayyeb

9550b ide: ḳıla SK.
9551a **yā ḫayra'l-ʿibādī**: bk. 5570a dipnot.
9552a olasız siz: olısarsız BY.
9552b ṭolasız siz: ṭolısarsız BY.
9553a bir: − SK.
9557a ki: − İÜ.
* ḳāle: ḳāle'llāhü AG. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *'Siz ve eşleriniz sevinç ve mutluluk içinde cennete giriniz.'*" (Zuhruf 43/70).
9558a-b olasız: olısar BY.

SK 263a

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْاَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْاَعْيُنُ وَاَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ*

9561 Size bu cenneti ḳıldum müyesser
Ki ḳılmışduñuz anuñ-çün ᶜ ameller

قَالَ اللهُ تَعَالَى وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي اُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ**

9562 Fevākih size envāᶜ -ıla anda
Daḫı envāᶜ -ı niᶜ met bile anda

قَالَ تَعَالَى لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ***

BY 300a

9563 Pes ol dem irişe cennāta Rıḍvān
Müheyyā ide anda niᶜ met elvān

9564 Şu niᶜ metler ki gözler görmedükdür
Daḫı bişmege āteş irmedükdür

9565 Pes evvel basṭ ide zerrīn bisāṭı
Hem andan basṭ ide laᶜ līn somāṭı

9566 Daḫı zerrīn ṭabaḳlar hem de yāḳūt
Naẓardan ḳalb ü cāna irişür ḳūt

İÜ 312b

9567 Şu deñlü döke niᶜ met anda Rıḍvān
Ki müstaġraḳ olalar cümle insān

9568 Dimişler gele yitmiş dürlü niᶜ met
Ki her bir loḳmada yüz dürlü lezzet

---

* kemā: − SK; ḳāle: ḳāle'llāhü AG. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Canlarının istediği ve gözlerinin hoşlandığı her şey oradadır. Siz orada ebedî olarak kalacaksınız.*" (Zuhruf 43/71).

** İÜ'de der-kenar; ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *İşte, bu yapmakta olduklarınıza karşılık size mîras verilen cennettir.*" (Zuhruf 43/72).

*** ḳāle Taᶜ ālā: ve ḳāle ᶜ azze ve celle İÜ, AG. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Orada sizin için bol bol meyve var, onlardan yersiniz.*" (Zuhruf 43/73).

9563b anda: − SK.
9564a görmedükdür: görmemişdür BY.
9564b irmedükdür: irmemişdür BY.
9566a zerrīn: laᶜ lin SK.
9566b ḳalb ü: ḳalbe BY.

9569 Yiyeler cennetüñ niᶜmetlerini
Bulalar ḥażretüñ ᶜizzetlerini

9570 Girü emr eyleye ol demde Bārī
Ṣuvar māᵓ-i ṭahūr-ıla buları

9571 Nidā ide o dem vildāna Rıḍvān
İrişe bī-nihāyet anda vildān

9572 Elinde ḳamunuñ zerden ḳadeḥler
Naẓardan irişür cāna feraḥlar

AG 275a 9573 Daḫı bardaḳlar ellerinde cevher
Güneş olaydı nūrından müzehher

9574 Ṭavāf eyleyeler müᵓminleri hep
İçüreler bulara māᵓ-i aṭyeb

كَمَا قَالَ تَعَالَى يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَاَكْوَابٍ*

9575 Daḫı emr eyleye Rıḍvāna ḥażret
Ne ṭurursın senüñdür şimdi ḫıdmet

SK 263b 9576 Getürgil ḳullaruma ḥullelerden
Ki görmemiş ola kimse beşerden

9577 İrişe pes cinān aġaçlarına
Getüre ḥulle yitmiş her birine

9578 Ki her bir ḥullede bir reng ü bir bū
Leṭāfetde bu nevᶜa ola ḳamu

BY 300b 9579 Ḳamu bitmiş cinān aġaçlarında
Müheyyā olmış-ıdı evvel anda

9580 Ṭarāvetde şu deñlüdür anı bil
Ne gördi göz ne irdi ᶜaḳl-ı ᶜāḳıl

9572b irişür: irişe BY.

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Onlar için altın tepsiler ve kadehler dolaştırılır…*" (Zuhruf 43/71).

9578a bir reng: reng SK.

9580b göz ne: gözler SK; ᶜāḳıl: − SK.

9581 Ḥaḳun emriyle ᶜarş altında ān-dem
Müṣīre_adlu seḥāb ire hemān-dem

9582 Cinān ehline ṣaça misk-i ezfer
Dimāġın ḳamunuñ ḳıla muᶜaṭṭar

İÜ 313a 9583 Daḫı anda göreler bir seḥābı
Ḫudā yaġdura anda ḫˇoş gül-ābı

9584 Olalar ᶜıṭra müstaġraḳ bular hep
Mücellā olalar daḫı muṭayyeb

9585 Gide biş yüz ḳadar yıl ṭībi anuñ
Budur ḥāli ḳamu ehl-i cinānuñ

9586 İrişe ḥūr-ı ᶜīn anda münevver
Güneşden her birinüñ yüzi enver

9587 İre her birisine ḥūrī yitmiş
Ḳamu bir yaşda ḳamu boya yitmiş

9588 Şu vaḳt irmiş ki belürmiş turuncı
Her aᶜżāsı ider biñ dürlü ġuncı

9589 Ki ezvāca ḳamu ᶜāşıḳlar anlar
Göñülden müᵓmine müşfiḳler anlar

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَكَوَاعِبَ اَتْرَاباً* وَ قَالَ تَعَالَى AG 275b عُرُباً اَتْرَاباً** وَ قَالَ تَعَالَى وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ اَتْرَابٌ***

9581a altında: altından BY.
9581b Müṣīre: Münīre SK, BY.
9583b anda: andan BY.
9585: − SK.
9586a anda: andan BY.
9586b enver: ezher SK, BY.
9588a irmiş ki: irmiş ve SK.
* kemā: − SK. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *…göğüsleri çıkmış genç kızlar…*” (Nebe’ 78/33).
** Taᶜālā: − SK. || “Ve Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…hep bir yaşta eşler…*” (Vâkıa 56/37).
*** Taᶜālā: − SK. || “Yine Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Yanlarında gözlerini kendilerinden ayırmayan yaşıt eşler vardır.*” (Sâd 38/52).

9590 Nebāta lebleri leẕẕet bağışlar
Saḳīme vuṣlatı ṣıḥḥat bağışlar

9591 Virile yitmişer daḫı cevārī
Şekerden ṭatlu ḳamu aydan arı

9592 İrişüp cümle ᶜ izzetler ḳılalar
Ki her vech-ile ḫıdmetler ḳılalar

9593 Egerçi vireler ol yirde yitmiş
Velī ṣoñra virilür niçe yitmiş

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ أَدْنَى أَهْلِ الجَنَّةِ الَّذِي لَهُ ثَمَانُونَ أَلْفَ خَادِمٍ وَاثْنَتَانِ وَسَبْعُونَ زَوْجَةً*

SK 264a|BY 301a 9594 Pes ol demde nidā eyleye Allāh
Müşerref eyleye ḳulların ol şāh

9595 Selām idüp diye yā ehl-i cennet
Bu sözden bulalar yüz dürlü leẕẕet

İÜ 313b 9596 Diyeler *Rabbenā lebbeyk lebbeyk*
Elüñde ḫayr ḳamu daḫı *saᶜdeyk*

9597 Diye rāżī misiz benden bugün siz
Diyeler nice rāżī olmazuz biz

9598 Bize şol nesne virdüñ bugün iy Ḥaḳ
Ki hīç kimseye virmemişdüñ el-ḥaḳ

9599 Bize virdüñ bugün leẕẕetleri ḫˇoş
Bize ḳılduñ bugün ᶜ izzetleri ḫˇoş

9600 Bize bu deñlü luṭfuñ geldi yā Rab
Virilmedük daḫı ne ḳaldı yā Rab

9591a yitmişer: yitmiş SK.
9591b ḳamu: − SK.
9592b her: her bir SK; ḫıdmetler: ḫıdmet SK.
* kemā: − SK; zevceten: Metinde “deraceten”. || “Hz. Peygamber aleyhi’s-selamın buyurduğu üzere: *Cennet ahalisi içinde en alt konumda bulunanların bile seksen bin hizmetçisi ve yetmiş iki tane eşi olacaktır.*” (Rudânî, 2011: VIII/594).
9596a **Rabbenā lebbeyk lebbeyk:** “Rabb’imiz buyur, buyur.” bk. 2097a dipnot.
9596b **saᶜdeyk**: bk. 2097b dipnot.
9599b ḫˇoş: ṭuş SK.

9601 Diye Ḥaḳ vireyim ben bundan efḍal
Diyeler n’ola yā Rab bundan efḍal

9602 Diye Ḥaḳ kim size virdüm rıżāmı
Ṣafā ẕevḳ içre oluñ siz müdāmī

9603 Seḫaṭ ḳılmazam ayruḳ sizlere ben
Ġażab görmeyesiz sizler benden

9604 Daḫı size ᶜ aṭālar eyleyem ben
Cemālümle devālar eyleyem ben

9605 Size dünyāda vaᶜ de eylemişdüm
Cinānuñ ẕevḳın anda söylemişdüm

AG 276a 9606 Didümdi sizden er-Rāżī olam ben
Olasız yarın anda rāżī benden

9607 Çü siz ḳudretçe saᶜ y itdüñüz anda
Virem ben ḳudretümce şimdi bunda

9608 Çü yoḳdur ḳudretüme hīç nihāyet
Nihāyetsüz-durur bilüñ ki leẕẕet

9609 Benüm adum-durur Müʾ min Müheymin
Daḫı hem size ad itdümdi müʾ min

9610 Çü kendü adumı ṭaḳdum size ben
Ġażab lāyıḳ degüldür size benden

BY 301b 9611 Selām-ıdı ezelden baña hem ad
Daḫı Dārü’s-Selām oldı bu bünyād

9612 Çü siz şeyṭāndan olduñuz selāmet
Selīm oluñ bugün cennetde elbet

9601a vireyim: kim virem SK.
9603a ḳılmazam: ḳılmayam İÜ, AG.
9603b sizler: sizlere İÜ, AG.
9606a didümdi sizden er-Rāżī: didüm sizlerden Rāżī SK.
9609b hem size: size de SK.
9611a ezelden: ezelde SK; baña hem ad: hem baña ad SK.

İÜ 314a|SK 264b

9613 Selāmum Müslime Dārü’s-Selāmı
Müsellem eyledüm bulsun ᶜaṭāmı

9614 Ḥażīre-ḳuds maḳāmında bu aḥvāl
Viriser Ḥaḳ cinān ehline minvāl

9615 Kelāmın ḥażretüñ işide bunlar
Ṣafādan cūş u ġurriş ide bunlar

9616 Bu lez̲z̲etden ḳamusı vara vecde
Ḫudāya cümle ide anda secde

9617 Nidā eyleye girü anda ḥażret
Degüldür bu bilüñ dār-ı ᶜibādet

9618 Bu ev dār-ı beḳā dār-ı ṣafādur
Bugün yevm-i ᶜaṭā yevm-i rıżādur

9619 Başuñuz secdeñüzden götürüñ siz
Süvār olup yirüñüze irüñ siz

9620 Bulara çünki Ḥaḳ vire icāzet
Bu sözden bulalar biñ dürlü lez̲z̲et

9621 Süvār olup ḳamusı ᶜizzet-ile
İrişe yirlerine şevket-ile

9622 Yanınca şīvelerle ḥūr u vildān
Öñince yügrüşüben bunca ġılmān

9623 Melekler bile cevlān eyleyürek
Gideler bile seyrān eyleyürek

9624 Giderken ḫuld aġacına ireler
Görüp ḥüsnin taᶜaccübde ṭuralar

9613a Müslime: müˀmine BY.
9613b ᶜaṭāmı: ᶜaṭāyı İÜ, AG.
9615b cūş: ḫ̌oş İÜ; ġurriş: ġurbuş İÜ, AG, BY, ġurīş SK; anlam gereği düzeltildi.
9616b ide anda: anda ide SK, BY.
9624b ṭuralar: ḳalalar SK.

AG 276b

9625 Kim aġacın Ḥaḳ altundan yaratmış
Ḳamu aġṣānını hem altun itmiş

9626 Yimişleri anuñ ḳardan daḫı aḳ
Ḳamaşur baḳmaġa göz şöyle berrāḳ

9627 Kim Ādem atamuz andan yimişdi
Ferişteler ḳamu ṭa^{c}n eylemişdi

BY 302a

9628 İdeler çün anuñ ḥüsnin temāşā
Diyeler kim ne ḫ^{v}oş aḥsen ve zībā

9629 Anuñ-çün Ādeme ṭa^{c}n eyledük biz
Bu dem bildük ki zāyid söyledük biz

İÜ 314b

9630 Ne ḫ^{v}oş zībā yaratmış bunı Allāh
Buña her kimse meyl eyleye va'llāh

9631 Görenler meyl ider ḳalmaz irādet
^{c}Abeṣ biz Ādemi ḳılduḳ melāmet

SK 265a

9632 Pes andan yirlerine ire bunlar
Daḫı a^{c}lā menāzil göre bunlar

9633 Buluban ^{c}izz ü baḫt u tāc u taḫtı
Ḳamu irgüre anda raḫt u baḫtı

9634 Bular bunda tena^{c} ^{c}um içre iy yār
Gel ol A^{c}rāf ehlinden ḫaberdār

Beyānu'l-A^{c}rāf ve Aṣḥābihī

9635 Girü gel diñle bunda bir beyānı
Diyem tefsīr içinden saña anı

9625b Ṣūret-i şeklin ġāyet aḥsen itmiş SK; hem: − İÜ, AG.
9628b aḥsen ve: aḥsen ü SK, BY.
9629a anuñ-çün: bunuñ-çün BY.
9629b söyledük: eyledük SK.
9631a ḳalmaz: ḳılmaz İÜ, AG.
9633a baḫt u: baḫtı SK.
9634a tena^{c} ^{c}um: temāşā SK, BY; ehlinden: derdinden SK.
9635a bir: − BY.

9636 Diyem Aᶜ rāfı vü aṣḥābın anuñ
Delāyil gösterem gide gümānuñ

9637 Gel imdi diñle Aᶜ rāfı sen evvel
Ḳılayın yitdügince ḳudretüm ḥal

9638 Şu demde kim ṣırāṭı ḳurdı Cebbār
Ki yaᶜ nī gerdi bir köpri ᶜ ale'n-nār

9639 Daḫı emr itdi maḥşer ḫalḳına Ḥaḳ
Geçüñ bu köpriden didi muḥaḳḳaḳ

9640 Yürüdi müᶜ min ü andan münāfıḳ
Ṣırāṭa uġradı cümle ḫalāyıḳ

9641 Negāhin ẓāhir oldı arada sūr
Ki müᵓ minden münāfıḳ düşdiler dūr

كَمَا قَالَ تَعَالَى فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ* AG 277a

9642 Ki yaᶜ nī bir dīvār oldı arada
ᶜ Aceb ḳıldı Ḫudā bilişe yada

BY 302b 9643 İçin müᵓ minlere raḥmet yaratdı
Ṭaşın ehl-i nifāḳa miḥnet yaratdı

İÜ 315a 9644 Anuñ-çün didiler pes aña Aᶜ rāf
Kim andan bilinür mecmūᶜ -ı eṣnāf

9645 Ki yüksek yir-durur anda ṭururlar
Cinān ehlin ṭamu ehlin bilürler

9646 Müfessirler bu sūra didi Aᶜ rāf
Kim anda ḥabs olısar niçe eṣnāf

9638b gerdi: gördi BY.
9639a ḫalḳına: ehline SK.
9639b geçüñ: geçüp BY.
9640a müᶜ min ü: müᶜ minīn İÜ, AG, BY.
* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Derken aralarına kapısı olan bir sur çekilir. Bunun iç tarafında rahmet, onlar (münafiklar) tarafındaki dış cihetinde ise azap vardır.*" (Hadîd 57/13).
9643b ṭaşın: ṭanış SK; yaratdı: itdi İÜ, AG, BY.

9647 Didiler ehl-i Aᶜ rāfa sekiz söz
Ki her vechinde maᶜ nī gösterür yüz

9648 Biri bu kim meleklerdür müvekkel
Ḥaḳ emriyle iderler müşkili ḥal

9649 Ḳamu müᵓ min ü küffārı görürler
Arasın birbirinüñ farḳ iderler

SK 265b 9650 *Ricālün* didügi bu Ḥayy-ı ekber
Erenler ṣūretinde ola anlar

9651 Bileler cümleyi sīmālarından
Seçeler esᶜ adı eşḳālarından

كَمَا قَالَ تَعَالَى يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمٰيهُمْ*

9652 İkinci didiler ehl-i kerāmet
Ola Aᶜ rāf üzre bunlar elbet

9653 Vire bunlara ḥażret anda tevfīḳ
Ki ḥükmu'llāha vāḳıf ola taḥḳīḳ

9654 Naẓar ide göre kim ehl-i cennet
Ne vech-ile bulur cennetde niᶜ met

9655 Daḫı hem göre anda ehl-i nārı
Nice iḥrāḳ iderler hem buları

9656 Üçünci enbiyādur kim ṭururlar
Ki ümmet ḥālini baḳup görürler

كَمَا قَالَ تَعَالَى فَكَيْفَ اِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلٰى هٰٓؤُلَآءِ شَهِيداً**

9647b her: − SK.
9649b: 9648b SK.
9649a müᵓ min ü: müᵓ mini SK, BY.
9650a **ricālün**: *"…birtakım adamlar…"* (A'râf 7/46).
* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…hepsini simalarından tanımaktadırlar…*" (A'râf 7/46).
9655b hem buları: hep oları SK.
** kemā: − SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Her ümmetten bir şahit getirdiğimiz ve seni de onların üzerine bir şahit yaptığımız zaman, bakalım onların hâli nice olacak!..*" (Nisâ 4/41).

AG 277b 9657 Budur dördünci ṣordılar resūle
Ki Aᶜ rāf ehlini ṣāḥib-uṣūle

İÜ 315b 9658 Didi ᶜāḳ oldı ataya anaya
Daḫı hem kendüyi urdı ġazāya

BY 303a 9659 Ki yaᶜ nī itdi küffāra ḳıtāli
Şehādet buldı maḥbūb oldı ḥāli

9660 Ataya anaya ᶜ işyānı anuñ
Olur münsed ṭarīḳına cinānuñ

9661 Daḫı Ḥaḳ yolına kim oldı maḳtūl
Cehennemden anı menᶜ idiser ol

سُئِلَ رَسُولُ اللّٰهْ عَلَيْهِ السَّلَامْ عَنْ اَصْحَابِ الْاَعْرَافِ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ نَاسٌ قُتِلُوا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ وَ عَصَوْا اَبَاءَهُمْ فَمَنَعَهُمُ الْجَنَّةَ مَعْصِيَتُهُمْ اَبَاءَهُمْ وَ مَنَعَهُمُ النَّارَ قَتَلَهُمْ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ*

9662 Bişinci bu günāhı vü ṣevābı
Berāber ola görmeye ᶜ aẕābı

9663 Ṣevābı yoḳ ki_anuñla bula cennet
Günāhı yoḳ ki_anuñla göre miḥnet

9664 Daḫı altıncı söz bu kim atasın
Ḳıla rāżī vü incide anasın

9665 Veyā ᶜ aksi_ola vü ḥabs ola bunlar
Ki birbirine ḥāyil ola anlar

9657b ehlini: ḥālini SK.
9658b kendüyi urdı: urdı kendüyi SK.
9661a maḳtūl: maḳbūl BY.

* ᶜ aleyhi's-selām: ṣalla'llāhü ᶜ aleyhi ve sellem İÜ, AG, − BY; ḳāle: ḳāle ᶜ aleyhi's-selām BY; fī maᶜ ṣiyeti ābāʾihim: − BY. || *"Resulullah aleyhi's-selama A'raf'takilerin kimler olduğu sorulunca şöyle buyurmuştur: Onlar öyle insanlardır ki Allah yolunda öldürülmüşlerdir, fakat atalarına isyan etmişlerdir. İsyanları cennete girmelerine engel olur, Allah yolunda öldürülmeleri ise onları ateşten men etmiştir."* Bu hadis-i şerif, farklı bir lafızla Beyhakî'nin *Şuabu'l-Îmân*'ında (2015: I/416-417) mevcuttur: سُئِلَ عَنْ أَصْحَابِ الْأَعْرَافِ فَقَالَ قَوْمٌ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فِي مَعْصِيَةِ آبَائِهِمْ فَمَنَعَتْهُمْ مَعْصِيَتُهُمْ آبَاءَهُمْ وَمَنَعَهُمْ مِنَ النَّارِ قَتْلُهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ "(İbn Abbas'a) A'raf'takilerin kimler olduğu sorulunca şöyle demiştir: *'Bunlar anne babalarına isyan ederek Allah yolunda öldürülen kişilerdir. Anne babalarına isyanları onların cennete girmesine, Allah yolunda öldürülmeleri cehenneme girmelerine engel olmuştur.*"
9664a bu: budur BY.
9665a ᶜ aksi: ᶜ aks İÜ, AG.

SK 266a

9666 Yidinci bu ki fetret arasında
Ki yaᶜ nī geldi bir peyġām-ber anda

9667 Zamānına pes anuñ irmedi ol
Bulaydı tā ki anuñ dīnine yol

9668 İrişmedi hem evvelkiye ol cān
Bulaydı tā anuñ ḳatında īmān

9669 Ne nār ola bulara ne ḫˇo cennet
Birez maḥbūs olalar bunlar elbet

9670 Budur sekzinci ḳısmı sözlerinüñ
Ola eṭfāli anda müşrikīnüñ

9671 Eṣaḥ ḳavl-i nebīdür līkin iy cān
Daḫı hem ḫayr u şerri ola yeksān

İÜ 316a

9672 Budur hem İbni Mesᶜ ūddan rivāyet
Berāber ola ḫayrı şerri elbet

9673 Çü ḥabs olalar Aᶜ rāf üzre bunlar
Göreler cānibeyni anda bunlar

AG 278a

9674 Göreler ḫˇoş ṣafāda ehl-i cennet
Sürerler cennet içre ᶜ ıyş u ᶜ işret

BY 303b

9675 Ḳılalar cennet ehline selāmı
Ki ḳıldı Ḥaḳ size ḫˇoş iḥtirāmı

9676 Giremezler baḳarlar pes ıraḳdan
Umarlar līki girmekligi Ḥaḳdan

قَالَ تَعَالَى وَنَادَوْا اَصْحَابَ الْجَنَّةِ اَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ*

9668a evvelkiye: evvelkine SK.
9669a ḫˇo: ḫˇod SK.
9671b ḫayr u: ḫayrı SK, BY.
9674b ᶜ ıyş u: dürlü SK, BY.
9676: − İÜ, AG.
9676b girmekligi: girmeklige SK.
* ḳāle: kemā ḳāle SK. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…Cennetliklere 'Selam olsun size!' diye seslenirler. Onlar henüz cennete girmemişlerdir, ama bunu ummaktadırlar.*" (A'râf 7/46).

9677 Görüp nār ehlini dirler ki yā Rab
Bularuñla bizi ḳılma muᶜ azzeb

قَالَ تَعَالَى وَاِذَا صُرِفَتْ اَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ اَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ*

9678 Velīd-ile Ebū Cehli göreler
Bulara söyleyüben ṭaᶜ n uralar

9679 Diyeler ki_olduñuzdı çoḳ cemāᶜ at
Size nefᶜ itmedi ol çoḳ cemāᶜ at

9680 Daḫı emvāli cemᶜ eyledüñüz siz
Żaᶜ īfe kibr-ile söyledüñüz siz

9681 Size nefᶜ itmedi māl u riyāset
Çeküñ imdi cehennem içre miḥnet

وَنَادَى اَصْحَابُ الْاَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمٰيهُمْ قَالُوا مَا اَغْنٰى عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ**

SK 266b 9682 Görüñ imdi Ṣuheyb-ile Bilāli
Nice gökçek-durur cennetde ḥāli

9683 Bular anlar degül mi ol cihānda
Ḥaḳāret itdüñüz bunlara anda

9684 Ḳasem hem itdüñüz kim bunlara Ḥaḳ
Bilürüz raḥmet eylemez muḥaḳḳaḳ

İÜ 316b 9685 Görüñ yoḫsullarına Ḥaḳ Taᶜ ālā
Neᶜ izzetler ḳılur cennetde Mevlā

9686 Ki bunlar eylediler Ḥaḳḳı maḳbūl
N'ola ger olsalar dünyāda yoḫsul

---

* "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Gözleri cehennemlikler tarafına çevrildiği zaman 'Ey Rabb'imiz! Bizi zalim toplumla beraber kılma.' derler.*" (A'râf 7/47).
9678b söyleyüben: söyleyüp SK.
9681a māl u: mālı vü SK.

** *"A'râftakiler simalarından tanıdıkları birtakım adamlara da seslenir ve şöyle derler: 'Ne çokluğunuz ne de taslamakta olduğunuz kibir size bir yarar sağladı!' "* (A'râf 7/48).

9687 Bugün bay oldılar Ḥaḳ ḥażretinde
Ṣafā vü ẕevḳ iderler cennetinde

9688 Nidā ire bulara Ḥaḳdan ol dem
Girüñ siz de bu dem cennātuma hem

AG 278b|BY 304a 9689 Ne ḳorḫu şimdiden girü ne ġuṣṣa
Size var cennetümde niçe ḥiṣṣe

آَهٰؤُلَاءِ الَّذِينَ اَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ اللهُ بِرَحْمَةٍ اُدْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَآ اَنْتُمْ تَحْزَنُونَ*

9690 Bu yirde bir daḫı oldı rivāyet
Çün Aᶜ rāf ehli anda ide ḥuccet

9691 Ḳasem ide cehennem ehli ol dem
Ṭamuya girisersiz siz daḫı hem

9692 Melekler diye ol dem ehl-i nāra
Girürsiz nāra dirsiz siz bulara

9693 Bular anlar degül mi didüñüz siz
Bularuñ-çün ḳasem eyledüñüz siz

9694 Ki ḳılmaz anlara Allāh raḥmet
Daḫı hem bunlar olmaz ehl-i cennet

9695 Dönüp aṣḥāb-ı Aᶜ rāfa diyeler
Cinān-ıla beşāret eyleyeler

9696 Ki girüñ siz daḫı cennetlere hem
Ne ḳorḫu var size ne ġuṣṣa vü ġam

9697 Pes anlar da olalar ehl-i cennet
Bulalar cennet içre ᶜ izz ü ḥürmet

---

* *" Sizin, 'Allah bunları rahmete erdirmez.' diye yemin ettikleriniz şunlar mı? (Sonra cennetliklere dönerek) 'Haydi, girin cennete. Size korku yok. Siz üzülecek de değilsiniz.' derler."* (A'râf 7/49).

9690a oldı: vardur SK.
9691a Cehennem ehli and içeler ol dem SK.
9691b siz: − SK.
9693b eyledüñüz: yād eyledüñüz BY.
9694a anlara: bunlara SK.
9696a siz daḫı cennetlere: cennete sizler daḫı SK, BY.

9698 Bu yirde İbni ᶜ Abbās itdi taᶜ bīr
Ḥaḳuñ görklü kelāmın ḳıldı tefsīr

9699 Çün Aᶜ rāf ehli ola ehl-i cennet
Buları göre anda ehl-i miḥnet

İÜ 317a|SK 267a 9700 Ṭamaᶜ ideler anlar da necāta
Ki yaᶜ nī ireler bāḳī ḥayāta

9701 Diyeler *Rabbenā* ḳıl bizi meʾ z̲ūn
Bu ḥācet içre bizi ḳılma maġbūn

9702 Bize cennāt içinde var ḳarābāt
Bulardan isteyelüm biz de ḥācāt

9703 İcāzet vir buları görelüm biz
Bu aḥvāli ḫaberler virelüm biz

9704 Çün iz̲n ola göreler ehl-i cennet
Tenaᶜ ᶜ um içre sürer ᶜ ıyş u ᶜ işret

BY 304b 9705 Atayı anayı ḳardaşlarını
Bileler daḫı ḳızḳardaşlarını

AG 279a 9706 Cehennemden nidā eyleye bunlar
Velī bilmeyeler bunları anlar

9707 Ḳararmış yüzleri zīrā ki yanmış
Ḳamu aᶜ żāları kömüre dönmiş

9708 Nidā eyleyeler yoldaşlarına
Ataya anaya ḳardaşlarına

9709 Diyeler bizi nār eyledi rüsvā
Eṣamm itdi semāᶜ ı çeşmi aᶜ mā

9698a taᶜ bīr: tefsīr BY.
9702a cennāt: cennet SK.
9702b isteyelüm: isteyevüz SK; ḥācāt: ḥācet SK.
9704b sürer: sürerler SK.
9709a rüsvā: rüsvāy SK.

9710 Deriler bişdi vü hem yarelendi
Ḥarāretden yürekler pārelendi

9711 Evel kim dünyeden ḳılduḳ sefer biz
Ṣusuzlıḳ birle eyledük güẕer biz

9712 Daḫı ol dem ki ṭurduḳ ḳabrümüzden
Ṣusuzlıḳ gitmedi hem ḳalbümüzden

9713 Ḥarāretle geçürdük maḥşeri hem
Ḥarāretden cigerler yandı bu dem

9714 Ata ana vü ḳardaşuz sizüñle
Daḫı hem iş ü yoldaşuz sizüñle

9715 Şu ṣulardan ki siz anı içersiz
Ya şol rızḳı ki Allāh virdi yirsiz

9716 Çü Ḥaḳ luṭf-ıla virdi size andan
[c] Aṭā eyleñ bugün siz bize andan

İÜ 317b

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَنَادَى اَصْحَابُ النَّارِ اَصْحَابَ الْجَنَّةِ اَنْ اَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ اَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللهُ*

9717 Cinān ehli diye bunları Allāh
Ḥarām itmiş-durur küffāra ol şāh

كَمَا قَالَ تَعَالَى قَالُوا اِنَّ اللهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى الْكَافِرِينَ**

SK 267b

9718 Nidā eyleye ol dem ehl-i cennet
Diyeler kim eyā aṣḥāb-ı miḥnet

9719 Bize kim va[c] de ḳıldı cenneti Ḥaḳ
Ḥaḳuñ va[c] dini biz bulduḳ muḥaḳḳaḳ

9711a evel: ezel AG; dünyeden: dünyādan SK.
9715b Allāh: ḥażret SK, BY.
* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Cehennemlikler de cennetliklere 'Ne olur, sudan veya Allah'ın size verdiği rızıktan biraz da bizim üzerimize akıtın.' diye çağrışırlar…"* (A'râf 7/50).
9717a bunları: bunlara BY.
9717b ol şāh: va'llāh SK.
** ḳāle: ḳāle'llāhü SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: …*Onlar 'Şüphesiz, Allah bunları kâfirlere haram kılmıştır.' derler.*" (A'râf 7/50).
9718b eyā: yā SK.
9719b va[c] dini: va[c] din SK.

BY 305a

9720 Didi anlar ki ḳıldı fiᶜ l-i ebrār
ᶜ İbādet içre yaᶜ nī ḳıldı ışrār

9721 Virem niᶜ metleri vü hem sürūrı
Daḫı taḫt u daḫı köşk ü ḳuṣūrı

AG 279b

كَمَا قَالَ تَعَالَى اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ عَلَى الْاَرَائِكِ يَنْظُرُونَ*

9722 Size hem vaᶜ de ḳıldı ḥażret anda
Didi kim baña ᶜ işyān ide bunda

9723 Daḫı tekẕīb ide āyetlerüm ol
ᶜ Aẕāb itsem gerekdür anlara bol

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَحِيمِ**

9724 Ḥaḳuñ emrine biz ḳılduḳ iṭāᶜ at
Bugün Ḥaḳ bize ḫˇoş virdi saᶜ ādet

9725 Siz inkār itdüñüz Ḥaḳḳa kitāba
Bugün uş irdüñüz bunda ᶜ ıḳāba

9726 Ḥaḳuñ vaᶜ dini siz ḥaḳ bulduñuz mı
ᶜ Aẕābını muḥaḳḳaḳ bildüñüz mi

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَنَادٰى اَصْحَابُ الْجَنَّةِ اَصْحَابَ النَّارِ اَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقاً فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقاً***

İÜ 318a

9727 Diyeler kim *naᶜam* bulduḳ muḥaḳḳaḳ
Bugün bizi muᶜ aẕẕeb eyledi Ḥaḳ

9728 Pes ol dem bir nidā itdüre ḥażret
İşide ehl-i ṭamu ehl-i cennet

---

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Şüphesiz iyi kimseler, Naîm cennetindedirler. Koltuklar üzerinde, (etrafı) seyrederler.*" (Mutaffifîn 83/22-23).

** "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *İnkâr edip ayetlerimizi yalanlayanlar var ya; işte onlar cehennemliklerdir.*" (Mâide 5/10).

9726a vaᶜ dini: vaᶜ desini SK.

*** "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Cennetlikler cehennemliklere 'Rabb'imizin bize vaat ettiğini biz gerçek bulduk. Siz de Rabb'inizin vaat ettiğini gerçek buldunuz mu?' diye seslenirler…*" (A'râf 7/44).

9729 Ki olsun ẓālimīne laᶜ netu'llāh
Ebed olsun bulara miḥnetu'llāh

كَمَا قَالَ تَعَالَى قَالُوا نَعَمْ فَاَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ اَنْ لَعْنَةُ اللهِ عَلَى الظَّالِمِينَ*

9730 Ki müᵓminlere istihzā iderdi
Ḳatından ᶜucb u kibr-ile giderdi

9731 Gülişüp ġamz iderdi birbirine
Sögerdi müᵓminīnüñ dīnlerine

كَمَا قَالَ تَعَالَى اِنَّ الَّذِينَ اَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ اٰمَنُوا يَضْحَكُونَ وَاِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ**

BY 305b 9732 Pes ol dem mücrimīne ehl-i cennet
Gülişüp ide istihzāyı elbet

SK 268a 9733 Oturup köşkler üstinde ṣafāda
Olalar mücrimīn anda cefāda

كَمَا قَالَ تَعَالَى فَالْيَوْمَ الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ عَلَى الْاَرَائِكِ يَنْظُرُونَ***

Beyānu Aḥvāli Ehli'ẕ-Ẕünūb****

AG 280a 9734 Elā iy ehl-i derdüñ destgīri
Ḫaṭā semmine dermānuñ ḫabīri

9735 Ṭabībisin bugün dermāndegānuñ
Devāsını bilürsin her ḫaṭānuñ

9729b miḥnetu'llāh: laᶜ netu'llāh SK.
* kemā ḳāle Taᶜālā: − İÜ, AG. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Onlar 'Evet' derler. O zaman aralarında bir duyurucu 'Allah'ın laneti zalimlere!' diye seslenir.*" (A'râf 7/44).
9730b giderdi: giçerdi SK.
9731: − SK.
** "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Şüphesiz günahkârlar, (dünyada) iman edenlere gülüyorlardı. Mü'minler yanlarından geçtiğinde birbirlerine kaş göz ederek onlarla alay ediyorlardı.*" (Mutaffifîn 83/29-30). || 30. ayet sadece SK nüshasında var, diğerlerinde yok.
*** "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *İşte bugün de mü'minler kâfirlere gülerler. Koltuklar üzerinde (etrafı) seyrederler.*" (Mutaffifîn 83/34-35).
**** aḥvāl-ehl: İÜ'de takdim-tehirli.
9735b devāsını: devāsın SK.

9736 Bu fende kimse yoḳdur senden aᶜ lem
Ki sen bī-vāsıṭa olduñ muᶜ allem

9737 Çi-ger Loḳmāna ḥikmet virdi Allāh
Seni her derde dermān itdi ol şāh

9738 Göñül derdine kim yoḳdur nihāyet
Ḳılasın bir naẓar ger bula ṣıḥḥat

9739 Bizüm derdümüze yoḳ ḥadd ü pāyān
Recādur ḳılasın dermānı iy cān

İÜ 318b

9740 Kebāyir işlerüñ yoḳdur ḳıyāsı
Kim andan rū siyāh u ḳalb ḳāsī

9741 Gelür Ḳurᵓ ān içinde ḥükm-i Bārī
Felā-büdd olısardur ḥükm-i cārī

9742 Niçe yirlerde ḳılmışdur ḫiṭābı
Ki mücrim ḳullara ider ᶜ aẕābı

9743 Meger kim irişe girü ᶜ ināyet
İde hem Muṣṭafā ol dem şefāᶜ at

9744 İşit imdi girü ḳılam beyānı
Diyem bir sözi kim sūz ide cānı

9745 Diyem ehl-i kebāyir n'olısardur
Nice itdüklerini bulısardur

9746 Egerçi çoḳdur aḫbār u ḥikāyet
Enes ḳıldı velī bunda rivāyet

9747 Ki bir gün servere indi bir āyet
Cehennem ḥālini ḳıldı ḥikāyet

9737b derde: demde SK.
9742b ᶜ aẕābı: ᶜ aṭāyı BY.
9743: − İÜ, AG.
9744b sözi kim: söz kim SK.
9745b itdüklerini: itdüklerin SK.
9746a çoḳdur: çoḳ-durur SK.

9748 Cemīᶜ -i ḫalḳa vaᶜ de eylemiş Ḥaḳ
Gerekdür göre ḳamusı muḥaḳḳaḳ

BY 306a 9749 Yidi ḳapusı var her ḳapusından
Girür bir ṭāᵓ ife taḫḳīḳ andan

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَاِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ اَجْمَعِينَ لَهَا سَبْعَةُ اَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ*

9750 Bu āyet çünki anda oldı nāzil
Bükā ol dem resūle oldı ḫāṣıl

9751 Enesden bir daḫı budur rivāyet
Ki Cibrīl itdi ṭamuyı ḥikāyet

AG 280b 9752 Didi ṭamunuñ aᶜ lā ḳapusından
Kebāyir ehli olan girür andan

9753 İşidüp bu sözi aġladı server
Hemān-dem ḫalvete girdi peyem-ber

SK 268b 9754 Yüzin yire ḳoyup aġladı ol cān
Ola kim ümmete raḥm ide sulṭān

9755 Bu nevᶜ a üç gün oldı ḫalvetinde
Münācāt itdi server Ḥaḳḳa anda

İÜ 319a 9756 Namāza aġlayu her dem çıḳardı
Ṣaḥābīnüñ için ṭaşın yaḳardı

9757 Ḳamunuñ zehresi yoḳ söyleyeydi
Ne geldi size yā server diyeydi

9758 Pes ol dem gitdi Bū Bekrüñ ḳarārı
Ki yaᶜ nī ol resūlüñ yār-ı ġārı

9748b göre ḳamusı: ḳamusı göre BY.
9749a var: vardur SK.
9749b, 9750, 9751 ve 9752a: − SK.
* SK'de yok. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Şüphesiz cehennem, onların hepsinin buluşacağı yerdir. Onun yedi kapısı vardır ve her kapıya onlardan bir grup ayrılmıştır.*" (Hicr 15/43-44).
9751a budur: oldı AG.
9754a aġladı: aġlardı BY.
9756a namāza: ṣalāta SK, BY.

9759 İrişdi ol dem aġlayu ḳapuya
Dilerdi kim irişeydi ṭapuya

9760 Ḳapuda ṭuruban ḳıldı selāmı
Didi sulṭānumı görmek ola mı

9761 Birez eglendi dökdi gözyaşın ol
Cevāb idilmedi virilmedi yol

9762 Ḳapudan girü döndi aġlayuraḳ
Firāḳ-ıla yüregin ṭaġlayuraḳ

9763 ᶜÖmer geldi bu nevᶜa daḫı ᶜOs̱mān
Cevab itmedi hīç kimseye sulṭān

9764 ᶜAlī ġaybetde idi kerrema'llāh
Ki böyle ḫalvetinde ṭurdı ol şāh

BY 306b

9765 Birezden ḳapuya irişdi Selmān
Selām idüp ḳapuda ṭurdı ol cān

9766 Dir-idi var mı mevlāma icāzet
Ki çekdük fürḳatinden çoḳ ġarāmet

9767 Cevāb olmayup andan döndi Selmān
Ki Zehrā ḳapusına geldi Selmān

9768 Selām idüp didi yā bint-i server
Görinmez bize üç gündür peyem-ber

9769 Ki çıḳmaz ṭaşra illā kim ṣalāta
Ḳamu aṣḥāb düşdi müşkilāta

9770 Ne geldi bilmezüz Ḥaḳdan resūle
Ne āyet indi ol ṣāḥib-uṣūle

9759b-9760a: AG'de der-kenar.
9759b-9760b: AG'de takdim-tehirli.
9759b dilerdi: diledi SK.
9764b ṭurdı: ṭurur SK.
9765b ḳapuda: ṭapuda SK.
9769a kim: ki BY.

AG 281a

9771 Cevāb itmedi hīç kimseye ol ḫan
İcāzet girmege hem virmez ol cān

9772 Bu fürḳatden göyündi cümle aṣḥāb
Saña ṭutdı ümīdi cümle aḥbāb

İÜ 319b|SK 269a

9773 Ki bu müşkil işi ḥall eyleyesin
Bu aḥvāli resūle söyleyesin

9774 Ṭuruban Fāṭıma geldi ḳapuya
Diler kim gire ol demde ṭapuya

9775 Betūlüñ üstine düşdi mehābet
Mehābetden aña irdi meḫāfet

9776 Bu ḥāletle aña virdi selāmı
Dönüben eyledi anda kelāmı

9777 Didi kim Fāṭımayam *yā ḥabībī*
Murādum bu ki görem sen ṭabībi

9778 Ḥicāb idüp velī girmeklige ben
İcāzet dilerem girmege senden

9779 Pes ol demde resūl-i şāh-ı ᶜ ālem
Düşüben secdede aġlardı dem dem

9780 Dir-idi ümmete şefḳat İlāhī
Umaram idesin raḥmet İlāhī

9781 Bularda gerçi çoḳdur cürm ü ᶜ işyān
Velī sensin şehā Raḥmān u Ġufrān

BY 307a

9782 Bu nevᶜ a zārī ḳılup aġlar-ıdı
Ki ümmet-çün yüregin ṭaġlar-ıdı

9771a hīç kimseye ol: ol hīç kimseye SK.
9771b cān: ḫan SK.
9773a bu: − SK.
9776a ḥāletle: ḥāletde SK.
9778a idüp: idem İÜ, AG.
9778b dilerem: isterem SK.

9783 İşitdi kim ḳapuya geldi Zehrā
Severdi anı dilden nūr-ı bālā

9784 Dilemezdi ki sözin şındura ol
Ḳapudan anı maḥrūm göndüre ol

9785 Başın ḳaldurdı ol dem secdesinden
Didi kim Fāṭıma söyler ḳapudan

9786 Ḥicāb itdi içerü girmege ol
Bize müştāḳ olupdur görmege ol

9787 Ḳapuyı açdılar çün girdi Zehrā
Resūlüñ gün cemālin gördi ᶜAzrā

9788 Ṣararmış aġlamaḳdan gün cemāli
Taġayyür bulmış ol evvelki ḥāli

9789 Mübārek vechinüñ laḥmı erimiş
Bükā vü ḥüzn ol şāhı bürimiş

İÜ 320a|AG 281b 9790 Didi kim yā resūla'llāh bu cān
Eger biñ olsa olsun saña ḳurbān

9791 Niçün bu deñlü aġladuñ *ḥabībī*
Sen-iken cümle derdlüler ṭabībi

9792 Didi Cibrīl geldi baña ol dem
Baña vaṣf itdi ebvāb-ı cehennem

SK 269b 9793 Didi ṭamunuñ aᶜ lā ḳapusından
Kebāyir ehli girür ümmetüñden

9794 Anuñ-çün ḫavf idüben aġlaram ben
Ki ümmet-çün yüregüm ṭaġlaram ben

9783a Zehrā: ᶜ Azrā SK, BY.
9784: − SK.
9787a çün: çü SK; Zehrā: ᶜ Azrā BY.
9787b ᶜ Azrā: Zehrā SK.
9794a ḫavf idüben: ḥüzn idüp SK, ḥüzn idüben BY.

9795 Gör iy inṣāfsuz ümmet resūli
Ki nice aġlar ol ṣāḥib-uṣūli

9796 Senüñ-çün gice gündüz aġlaya ol
Saña lāyıḳ mı ᶜ işyān idesin bol

9797 Seni sen yaḳasın odlara her dem
ᶜ Amelden olasın āvāre her dem

9798 Anuñ sen ṭutmayasın sünnetini
Riᶜ āyet itmeyesin ḥürmetini

BY 307b

9799 Senüñ-çün girü ol aġlaya her dem
Günāhuñ-çün ciger ṭaġlaya her dem

9800 Revā mı maṣlaḥat mı iy ḳarındaş
Ki çıḳmaya gözüñden z̲errece yaş

9801 Senüñ yüz dürlü ᶜ aybuñı melekler
Anuñ rūḥına her gün ᶜ arż iderler

9802 Senüñ-çün utana Ḥaḳ ḥażretinden
Utanmaḳ yā niçün gelmeye senden

9803 Benüm nefsüm elinden n'ideyim āh
Ki her sāᶜ atde olur Ḥaḳḳa güm-rāh

9804 Bilürem cümle azġunlıġı benden
Buluram her ḥayāsuzlıġı benden

9805 Niçe cehd itdüm inṣāf itmedi nefs
Ḫudādan yaña bir dem gitmedi nefs

9806 Ḳazandı yüz ḳarasın bī-nihāyet
Bilürem varuram dergāha elbet

9795b nice: bunca SK.
9801b gün: dem SK; iderler: ideler İÜ, AG, BY.
9803a n'ideyim: n'ideyin BY.
9803b sāᶜ atde: sāᶜ at SK.
9804a azġunlıġı: azġunlıḳ SK.
9804b buluram: bilürem İÜ, AG; ḥayāsuzlıġı: ḥayāsuzlıḳ SK.

İÜ 320b

9807 Ne yüz-ile baḳam sulṭāna ol dem
Ki yoḳ bir z̲erre ṭayaḳ cāna ol dem

9808 ᶜ Aceb bu ᶜ öz̲r-ile ben rū-siyāhı
Ḳabūl eyleye mi ol nūr-ı şāhī

AG 282a

9809 İlāhī ol ḥabībüñ ḥürmeti-y-çün
Senüñ ḳatuñda anuñ ᶜ izzeti-y-çün

9810 Beni dergāhdan dūr itme iy Ḥaḳ
Beni nār-ıla mescūr itme iy Ḥaḳ

9811 Günāhum luṭfuñ-ıla eyle mestūr
Olam tā serverüñ ḳatında mesrūr

SK 270a

9812 Benüm-çün tā ki şerm itmeye server
Şefāᶜ at ide luṭfından peyem-ber

9813 Ḳamu mücrimlerüñ cürmini yā Rab
Dilerem setr idesin anları hep

9814 Ki tā dergāhdan dūr olmayalar
Ṭamu nārıyla mescūr olmayalar

9815 Çü bu nevᶜ a ḫaber virdi Betūle
Dönüp ṣordı girü ṣāḥib-uṣūle

BY 308a

9816 Ki iy nūr-ı Ḫudā maḥbūb-ı Allāh
Suᵓ āl itdüñ mi Cebrāᵓ īlden iy şāh

9817 Niçe sürerler ol dem ümmetüñi
Görürler anda lā-büd ḥażretüñi

9818 Ḫudā lāyıḳ görür mi ḥażretüñden
Süreler ümmeti nāra ḳatuñdan

9819 Didi ṣordum belī Cibrīle anı
Nice_olur ümmetüñ ol demde şānı

9816b itdüñ mi: itdi kim SK.
9817b anda lā-büd: lā-büdd anlar SK, lā-büd anda BY.
9819b şānı: ḥāli BY.

9820 Ḫaber virdi baña Cibrīl oları
Meleklere o dem emr ide Bārī

9821 Melekler süreler bunları ol dem
Ayaḳ üstine gideler bular hem

9822 Ḳara olmayısardur yüzleri hīç
Daḫı gök olmayısar gözleri hīç

9823 Mühür olmaya daḫı dillerinde
Daḫı olmaya aġlāl ellerinde

İÜ 321a 9824 Daḫı şeyṭān ḳoşulmaya olara
Selāsil hem ṭaḳılmaya olara

9825 Erenlerüñ ṭutarlar ṣaḳalından
Daḫı ᶜavretlerüñ başı ṣaçından

9826 Niçe pīrler bu ümmetden olalar
Pes anda aġlaşup zārī ḳılalar

9827 Diyeler ḳanı bizüm şeybetümüz
Bugün ḫ̌or oldı ṣındı ḥürmetümüz

9828 Güneş ıssısına döymezdük anda
Nice ḳatlanavuz odlara bunda

AG 282b 9829 Niçe yigitler ol gün ide feryād
Ki ᶜömrüm ḥüsnüm olmış-ıdı ābād

9830 Ḳanı dünyāda ol ḥüsn ü şebābet
Ḳanı ol ḥüsn ü ol aᶜżāda ḳuvvet

SK 270b 9831 Cüvāniyyet bizi maġrūr ḳıldı
Ki şimdi Ḫaḳ bizi maḳhūr ḳıldı

9832 Niçe ḫātūnlar ol gün ümmetümden
Diye *vā-ḫacletā* ne ḳılayım ben

9825a ṭutarlar: ṭutalar SK.
9828: − İÜ, AG.
9831b bizi: sizi SK.

BY 308b

9833 Ḳanı ol yüz ki ṣaḳlardum güneşden
Dökildi şimdi hep yüz ṣuyı benden

9834 ᶜ Aceb rüsvāy oldum n'ideyim āh
Ki itdügümi buldum n'ideyim āh

9835 Didi pes ben ḥayā itdüm Ḫudādan
Tażarruᶜ ḳıluram ḳurtar belādan

9836 Bugün yırtıldı perdem Ḫaḳ ḳatında
ᶜ Uyūbum ẓāhir oldı ḥażretinde

9837 Bu nevᶜ a nevḥa-zārī ḳıla bunlar
Ki Mālik ḥażretine gele bunlar

9838 Rivāyet itdi bunda İbni ᶜ Abbās
Ki tefsīr içre oldur aᶜ lemü'n-nās

9839 Didi ol dem ṣırāṭı kim giçeler
Ṣırāṭ üstinde ḳalalar niçeler

9840 Bu ümmetden de bir ṭāᵓ ife anda
Bile maḥbūs olup ḳalalar anda

9841 Pes ol dem diye Cibrīle peyem-ber
Niçün ḳalurlar anlar diye server

9842 Diye Allāh aᶜ lemdür bulara
Ne kim iderse ḥākimdür bulara

İÜ 321b

9843 Diye Ḫaḳ setr idüñ tīz anları siz
Ki vādīlerde gizleñ bunları siz

9844 Muḥammed ola tā cennetde rāḥat
Görüp bunları ḳılmaya şefāᶜ at

9833a ṣaḳlardum: ṣaḳlarduḳ SK.
9833b şimdi: − SK; benden: yüzden SK.
9834a oldum: olduḳ SK; n'ideyim: n'ideyin SK.
9834b n'ideyim: n'ideyin SK.
9835: Sadece MK nüshasında var, diğerlerinde yok.
9836a perdem: perde İÜ, AG.
9841a Cibrīle: Cibrīle ol dem SK.
9842a aᶜ lemdür: ᶜ ālimdür SK.

9845 Çü server gide ümmetle cināna
Ḳamu ümmetleri ḳurtıldı ṣana

9846 Bu kez emr ide bunları süreler
Cehennem Mālikine irgüreler

9847 Diye Mālik ne ümmetdendür anlar
Bu nev^{c} a gelmedi bunda gelenler

9848 Niçün ḳara degül yüzi bularuñ
Niçün ezraḳ degül gözi bularuñ

AG 283a 9849 Niçün mühr olmamışdur dillerinde
Niçün aġlāl yoḳdur ellerinde

9850 Niçün zencīr-ile baġlu degüldür
Niçün yürekleri ṭaġlu degüldür

SK 271a|BY 309a 9851 Niçün şeyṭānlar olmadı maḳrūn
Niçün maṭraḳlar-ıla_olmadı maṭ^{c} ūn

9852 Niçün ayaḳlarında yoḳdur enkāl
Bu nev^{c} -ile getürdüñüz nedür ḥāl

9853 Melekler diyeler emr itdi Allāh
Ki böyle Mālike iltüñ didi şāh

9854 Getürdük ḳatuña uş bunları biz
Ṣoruñ kendülere kimler-durur siz

9855 Bu kez Mālik diye iy ḳavm-i eşḳā
Baña sizüñ gibi gelmedi aṣlā

9856 Ne ümmetdensiz eydüñ bileyim ben
Ki ben görmemişem sizlerden aḥsen

9857 Rivāyet ḳıldılar bir daḫı bunda
Melekler süreler anları anda

9848b ezraḳ: erzaḳ (?) SK, BY.
9853a diyeler emr itdi: diye emr eyledi SK, BY.
9857b süreler: ṣoralar SK.

9858 Resūlüñ adını söyleye bunlar
Ki *vā-Muḥammedāhu* diye bunlar

9859 İrişüp Māliki çün göre bunlar
Mehābetden özin yitüre bunlar

İÜ 322a

9860 Muḥammed adı ḳala dillerinde
Unudalar gide göñüllerinde

9861 Diye Mālik ki kimlersiz ᶜaceb siz
Ki sizden aḥsen ümmet görmedük biz

9862 Diyeler iderüz senden ḥayā biz
Ki zīrā olmış-ıduḳ eşḳıyā biz

9863 Velī anlardanuz kim Ḥaḳ Taᶜālā
Bize Ḳurᵓānı inzāl itdi Mevlā

9864 Daḫı biş vaḳt namāz emr itdi Allāh
Zekāt emr itmiş-idi bize hem şāh

9865 Oruç ṭutup daḫı ḥacc eyler-idük
Ḥaḳuñ ẕikrini dāyim söyler-idük

9866 Diye Mālik ki Ḳurᵓānı Taᶜālā
Muḥammed üstine indürdi Mevlā

AG 283b

9867 İşideler bular çün nām-ı Aḥmed
Ḳamusı ideler kim vay Muḥammed

BY 309b

9868 Diyeler biz Muḥammed ümmetiyüz
Ḥaḳuñ maḥbūbı Aḥmed ümmetiyüz

9869 Diye Mālik sizi ol Ḥayy u Cebbār
Kelāmı-y-ıla itmedi mi inẕār

9858b diye: āh diye SK. || **vā-Muḥammedāhu**: “Vah onun Muhammed’ine”.
9860a dillerinde: dillerinden BY.
9860b göñüllerinde: göñüllerinden BY.
9863b Ḳurᵓānı: Ḳurᵓān SK.
9867b vay: vā- SK, BY.

SK 271b

9870 Size Ḳurʾān gibi virdi kitābı
Muḥammed hem gelüp itdi ḫiṭābı

كَمَا قَالَ تَعَالَى كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ*

9871 Ḥaḳun emrini niçün ḳılmaduñuz
Maʿāṣīden niçün menʿ olmaduñuz

9872 Cehennem ḳapusına çün varalar
Ṭamuyı daḫı ḫuzzānı göreler

9873 Ḫudādan Mālike emr ire der-ḥāl
Buları tīz ṭamuya eyle idḫāl

9874 Diye Mālik işitdüñüz mi anı
Diyeler kim işitdük ol beyānı

İÜ 322b

9875 Velīkin bize vir luṭf eyle mühlet
Ki biz aġlaşalum bir iki sāʿat

9876 Şaḳāvet ġālib oldı çünki bize
Birez dem aġlaşalum nefsümüze

9877 Diye ḳādir degülem ben emāna
Ḥaḳuñ emrine hīç olmaz bahāne

9878 Nidā eyleye ol dem Ḥaḳ Taʿālā
Ki mühlet vir bulara diye Mevlā

9879 Birez dem ḳo ki aġlasunlar anlar
Cigerlerini ṭaġlasunlar anlar

9880 Buları ḳo ki olsun dīde giryān
Ki döksün yaş yirine yüzlere ḳan

---

* kemā: − SK; ḳāle: ḳāle'llāhü SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Oraya her bir topluluk atıldıkça oranın bekçileri onlara 'Size bir uyarıcı gelmemiş miydi?' diye sorarlar.*" (Mülk 67/8).
9872b ḫuzzānı: anda çün BY.
9873a ire: ide SK.
9875a bize vir: vir bize SK.
9876a bize: bizden SK.
9876b dem: − SK; nefsümüze: nefsümüzden SK.
9879a aġlasunlar anlar: aġlaşa bunlar SK.
9879b cigerlerini: cigerlerin SK.

9881 Bulara şimdi lāyıḳ aġlamaḳdur
Firāḳ-ıla cigerler ṭaġlamaḳdur

9882 Çü maġrūr oldılar fānīye bunlar
Gerekdür kim bugün acıya bunlar

9883 Kelāmum bunlara ḳıldum müyesser
Pes anı oḳıyup ṭutmadı anlar

BY 310a

9884 Çekişdiler benümle kibriyāyı
Ki pīşe itdiler kibr ü riyāyı

AG 284a

9885 Namāz emr itdüm ekṣer ḳılmadılar
Ḳılanlar daḫı ṣādıḳ olmadılar

9886 Namāz içinde bunlar oldı keslān
Budur lāyıḳ kim ola gözleri ḳan

9887 Zekāt emr itdüm anı virmediler
Virenler daḫı aḥsen görmediler

SK 272a

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَلَا يَأْتُونَ الصَّلٰوةَ اِلَّا وَهُمْ كُسَالٰى وَلَا يُنْفِقُونَ اِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ*

9888 Oruç ṭutanlar ekl itdi ḥarāmı
Daḫı söylediler fāḥiş kelāmı

9889 Ḥarām-ıla baña ḥacc itdi anlar
Namāzı ḳılmayuban gitdi anlar

İÜ 323a

9890 Ḥarām itdügüm işden ḳaçmadılar
Ḥarāmı vü ḥalālı seçmediler

9891 Daḫı ḳullaruma ẓulm itdiler çoḳ
Ben itmeñ didügüme gitdiler çoḳ

9882b kim: ki SK.
9883b anlar: bunlar BY.
9885a namāz: ṣalāt SK, BY.
* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Namaza ancak üşene üşene gelmeleri ve ancak gönülsüzce harcamaları engel olmuştur.*" (Tevbe 9/54).
9889a anlar: bunlar SK.
9889b namāzı: namāzın SK; anlar: bunlar SK.
9890b seçmediler: seçmeyenler SK.
9891b didügüme gitdiler: didügümi itdiler SK, BY.

9892 Er ü ᶜavret iderlerdi ḫıyānet
Gerekdür intiḳām anlara elbet

9893 İşideler anı çün bunlar iy cān
Olalar şermsār u zār u giryān

9894 Diyeler ḥaḳdur itdük bunları hep
Bugün lāyıḳ ki olavuz muᶜ azz̲eb

9895 Şu deñlü olalar giryān anlar
Kesile yaş aḳıda ḳan anlar

9896 Zamānlar giçe bunlar aġlaya ḳan
Niçe gül-ruḫlar olalar zaᶜ afrān

9897 Ḳanı olᶜ izz ü nāz u ḥüsn ü zībā
Bükile aġlamaḳdan ḳadd-i bālā

9898 Ḳanı sulṭānlaruñ raḫtı vü baḫtı
Benüm diyü düzerdi köşk ü taḫtı

9899 Göre kim cümle taḫt u köşk ü eyvān
Ḳamu kendüye olmış anda nīrān

9900 Ḳanı ol mülke binümdür diyenler
Ki mülkümüz diyüp daᶜ vā ḳılanlar

BY 310b 9901 Ḳanı maġrūr olanlar ḥüsn ü māla
Ḳanı faḫr eyleyen cāh u kemāle

AG 284b 9902 Ḳamu ḫ˘orlıġa tebdīl oldı ᶜizzet
Kim oldı ḥürmetüñ yirine z̲illet

9903 Bu nevᶜ a söyleşüben aġlaşalar
Şu deñlü ola kim ḥadden aşalar

9904 Diye Mālik ne gökçek aġlamaḳ bu
Eger dünyāda olaydı bu ḳorḫu

9894b bugün: bu SK.
9896b ruḫlar: ruḫları İÜ, AG.
9900: − SK, BY.
9901b cāh u: cāha SK.

9905 Cehennem sizi hergiz yaḳmayaydı
Ki böyle ḥürmetüñüz yıḳmayaydı

9906 Bu ḥāl içre ire Ḥaḳdan nidā pes
Ki yā Mālik bularuñ sözini kes

İÜ 323b|SK 272b 9907 Sür aḫı bunları gitsün ṭamuya
Ṭamu içre ᶜ aẕāb eyle ḳamuya

9908 Pes anda ṣayḥa ḳıla Mālik ān-dem
Ṭamuya velvele düşe hemān-dem

9909 Zebānīler irişe bī-nihāyet
Diye virmeñ bulara imdi mühlet

9910 Ṭamunuñ eñ yuḳaru ḳapusından
Atuñ bunları nār içine andan

9911 Buları çün atalar anda nāra
Günāhınca yapışa od bulara

9912 Ḳamusı çaġrışuban ideler āh
Diyeler *lā ilāhe illa'llāh*

9913 Ṭamu çün anı işide bulardan
Ki biş yüz yıl ıraḳ gide bulardan

9914 Diye Mālik girü ṭutuñ buları
Diye od nice ṭutalum buları

9915 Ki dillerine geldi ism-i Allāh
Didiler *lā ilāhe illa'llāh*

9916 Diye Mālik ki gerçeksiz didiler
Ḥaḳuñ ẕikrini dilde söylediler

9917 Velīkin emr-i Rabbü'l-ᶜ ālemīni
Yirine getürüñ Ḥaḳ buyruġını

9908a anda: andan SK; ān-: ol SK.
9912a ideler: eyde SK.
9913a ṭamu: ḳamu SK.
9916a ki: − SK.

BY 311a

9918 Pes ol dem yapışa od cümlesine
Çeküp ᶜāṣīleri ala içine

9919 Kimi ṭuta ṭopuġına irince
Kimini daḫı dizine irince

9920 Kimi biline kimi sīnesine
Günāhınca irişe cümlesine

AG 285a

9921 Ḳaçan kim yüzlerine ḳaṣd ide nār
Daḫı yüreklerine irişe nār

9922 Nidā eyleye ol dem girü Bārī
Yüzinden bunlaruñ defᶜ eyle nārı

9923 Kim ol yüz-ile sācid oldı bunlar
Baña dünyāda ᶜābid oldı bunlar

İÜ 324a

9924 Daḫı yaḳma göñüllerin bularuñ
Daḫı hem yaḳma dillerin bularuñ

9925 Benüm birligüme ḳılmışdı iḳrār
Degül lāyıḳ ki yaḳa anları nār

SK 273a

9926 Oruç ayında hem çekdi ḥarāret
Gerek şimdiki dem yaḳmaya elbet

9927 Bu ḥāl içre ḳalalar bunlar iy şāh
Diledügi ḳadar ol yüce Allāh

9928 Diyeler Ḥaḳḳa yā Ḥannān ü Mennān
Aġışnā bize iy ᶜizzetlü sulṭān

9929 Ḥaḳuñ ḥükmi çü nāfiẕ ola anda
Nidā eyleye pes Cibrīle anda

9919a ṭuta: ḳala SK.
9919b kimini: kimisi SK.
9922a girü: yine SK, BY.
9925a ḳılmışdı: ḳılmışdur SK.
9926b yaḳmaya: yanmaya SK, BY.
9928b **aġışnā**: bk. 183a dipnot; iy: − BY.
9929a nāfiẕ: nāzil BY; anda: bunda SK.

9930 Diye Ḥaḳ kim Muḥammed ümmetinüñ
Nedür ḥāli anuñ ʿāṣīlerinüñ

9931 Diye Cibrīl sen aʿlemsin İlāhī
Girü sen yig bilürsin pādişāhī

9932 Diye var gör bularuñ ḥālini sen
Neye irişdi bil aḥvālini sen

9933 Ṭamunuñ ḳapusına ire Cibrīl
Ṭamu Mālikin anda göre Cibrīl

9934 Ki minber üzre ṭamu ortasında
Oturmış heybet-ile Mālik anda

BY 311b 9935 Görüp Cibrīli taʿẓīm eyleye bol
Diye kim bunda niçün ṭutduñuz yol

9936 Diye emr eyle olmışdur Ḫudādan
Muḥammed ümmetini tā görem ben

9937 Diye kim ḥāli key müşkil olaruñ
Yanarlar cümle ortasında nāruñ

9938 Yimişdür etlerinüñ cümlesin nār
Hem iḫrāḳ itdi ecsādın ne kim var

9939 Ṭamarlar yarılup siñir bozıldı
Göreydüñ ḳamu yandı kömür oldı

AG 285b 9940 Hemān ḳalmış-durur yüzler yürekler
Ki faẓl-ıla Ḫudā anları bekler

İÜ 324b 9941 Diye götür cehennem ṭabḳasın sen
Naẓar idem bularuñ ḥāline ben

9936b ümmetini: ümmetin SK.
9937a kim ḥāli: ḥālleri SK.
9939b ḳamu: cümle SK.

9942 Ṭamu ḫuzzānına emr ide ān-dem
Götüre perdeyi anlar hemān-dem

9943 Naẓar eyleyeler Cibrīle anlar
Anı ḥüsninden ol dem bile anlar

9944 Diyeler kimdür ol eydüñ bize siz
Kim andan aḥseni hīç görmedük biz

SK 273b 9945 Diye Mālik bilüñ bu Cebreʾīldür
Emīn-i vaḥydür ḫalḳa delīldür

9946 Muḥammed ḥażretin her dem görürdi
Aña hem vaḥy-i Ḥaḳḳı indürürdi

9947 Muḥammed adını çün işideler
Hemān-dem aġlaşup feryād ideler

9948 Ḳamusı çaġrışalar Cebreʾīle
Diyeler ḥālümüz di ol ḫalīle

9949 Selām ilet ḥabībe bizden iy cān
Ki bizi andan ayru ḳıldı ᶜ işyān

9950 Göre Cibrīl anları ki yanmış
Ḳararmış cümle kömürlere dönmiş

9951 Bulara şefḳat idüp aġlaya ol
ᶜ Uṣāt içün yüregin ṭaġlaya bol

BY 312a 9952 İrişe pes girü dergāha Cibrīl
Tażarruᶜ eyleye Allāha Cibrīl

9953 Diye Ḥaḳ nice gördüñ sen ᶜ uṣātı
Diye yā Rabbi zaḥmetleri ḳatı

9942a ṭamu: ḳamu İÜ, SK.
9942b götüre: getüre İÜ, AG.
9945b vaḥydür: daḫı-durur (?) SK.
9946a görürdi: görür didi SK.
9951b bol: ol SK.

9954 ᶜAẕābı key ḳatı anlaruñ iy Ḥaḳ
Mekānı anlaruñ hem ġāyet eżyaḳ

9955 Diye Ḥaḳ nesne dilerler mi senden
Diye yā Rab dilerler anı benden

9956 Ki tā iltem ḫaber serverlerine
Diyem aḥvāli peyġām-berlerine

9957 Selām idem aña ümmetlerinden
Diyem ümmetlerüñ şiddetlerinden

İÜ 325a 9958 Diye Ḥaḳ luṭf-ıla irgür selāmı
Digil hem aña ümmetden peyāmı

AG 286a 9959 Dönüp andan cināna ire Cibrīl
Resūlüñ ḫaymesini göre Cibrīl

9960 Ḳurılmış Ṭūbī aġacı dibinde
Ki bir dāne güzel incüden anda

9961 Düzilmiş ḫaymenüñ dört biñ ḳapusı
Ẕehebden her ḳapusınuñ yapusı

9962 İki ḳanatlu her ḳapusı anuñ
Ol olmışdur maḳāmı Muṣṭafānuñ

9963 Oturmış nūrdan taḫt üzerinde
Peyem-berler ḳamu cemᶜ olmış anda

SK 274a 9964 Elinde kāse Kevṡerden şarābı
Virürdi ṣaġa ṣola anda ābı

9965 İrişe aġlayuraḳ anda Cibrīl
Resūlüñ ṭura ḳarşusında Cibrīl

9966 Selām eyleye vü aġlaya ol cān
Selāmın redd idüben diye sulṭān

9958a Ḥaḳ luṭf-ıla irgür: luṭf-ıla Ḥaḳ irgür İÜ, AG, luṭf-ıla irgür Ḥaḳ BY.
9962b olmışdur: olmışdı SK, BY.
9963a üzerinde: üstinde anda İÜ, AG, üzre anda BY.
9965b ḳarşusında: ḳarşusına SK.

9967 Diye kim iy ḳarındaşum bu cennet
Degül dār-ı bükā vü dār-ı miḥnet

9968 Ne aġlarsın ki bu ᶜ işret evidür
Ṣafā vü ẕevḳ u hem leẕẕet evidür

BY 312b 9969 Diye ben gördügüm ger sen göreydüñ
Daḫı benden ḳatı sen aġlayayduñ

9970 Cehennem içre gördüm bir cemāᶜat
ᶜ Aẕāb içre çekerler ḳatı miḥnet

9971 Didiler biz Muḥammed ümmetinden
Selām gönderdiler hem saña benden

9972 Ki *vā-Muḥammedā* dirler ḳamusı
Şefāᶜat ḳıl bize dirler ḳamusı

9973 Hem ol dem perdeyi refᶜ ide Allāh
Nidāsın anlaruñ işide ol şāh

9974 Ki dirler yā Muḥammed bize dermān
Diye *lebbeyk* ol dem anda sulṭān

İÜ 325b 9975 İşidüp anları aġlaya server
Pes andan tāc u taḫtı ḳoya server

9976 Gelüp ᶜ arş altına secde_eyleye ol
Daḫı ümmet-çün anda aġlaya ol

9977 Didi server o dem ḳılam duᶜ āyı
Şu nevᶜ a eyleyem Ḥaḳḳa ṣenāyı

AG 286b 9978 Ki hīç evvelde vü āḫirde kimse
Ṣenā eylememiş ola bu nevᶜ a

9969a ger: − SK.
9972a vā-Muḥammedā: vā-Muḥammedāh İÜ, AG, Muḥammed BY.
9974b **lebbeyk**: bk. 2097a dipnot.
9975b tāc u: tācı SK.
9976a eyleye: ide İÜ, AG.
9977b nevᶜ a: nevᶜ -ile SK.

9979 Peyem-berler bile secde_eyleyeler
Ki ümmet-çün Ḫudāya söyleyeler

9980 Nebīlere nidā eyleye ḥażret
Degüldür bu bugün dār-ı ᶜ ibādet

9981 Bunı ṣanmañ ki bu ṭāᶜ at evidür
Bu cennetdür ṣafā ᶜ işret evidür

9982 Ḳamusı secdeden ḳaldura başı
Peyem-ber secde içre döke yaşı

SK 274b

9983 Diye Ḥaḳ kim i faḫr-ı enbiyā sen
Bu dem ḳaldur başuñı secdeden sen

9984 Di işit iste bol eyle şefāᶜ at
Ne kim sen isteseñ ben virem elbet

9985 Ḥabībüm budur ol ᶜ ahd itdügüm ben
Virem ben tā ki rāżī olasın sen

BY 313a

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضٰى *

9986 Diye pes *ümmetī vā-ümmetī* şāh
Baña vir ümmetüm iy görklü Allāh

9987 Ḫudāyā geçdi çün ḥükmüñ bulardan
Daḫı hem intiḳām alduñ bulardan

9988 Şehā vir ben ḳula bugün şefāᶜ at
Ḫalāṣ ola bugün tā eżᶜ af ümmet

9979a peyem-berler: nebīler SK.
9982a ḳamusı: ḳamu SK.
9983b başuñı: başuñ SK; secdeden sen: secdesinden İÜ, AG, BY.
9984a eyle: eyleye AG, − SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Şüphesiz, Rabb'in sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın.*" (Duhâ 93/5). || SK'de aynı surenin 6. ayeti de yazılmış, diğer nüshalarda yok.
9986a **ümmetī vā-ümmetī**: "Ümmetim, ah ümmetim". **nefsī-ümmetī** için bk. 2481b dipnot.
9987a bulardan: olardan SK.

9989 Diye Ḥaḳḳ imdi var sen yā Muḥammed
Buları hep çıḳar sen yā Muḥammed

9990 Şunuñ kim arpaca ḳalbinde īmān
Ola ger anı çıḳar eyle iḥsān

İÜ 326a 9991 Pes ol dem ire ṭamu ḳapusına
Girüben ṭura Mālik ṭapusına

9992 Diye kim ᶜ özrümi maḳbūl it iy cān
Ki ᶜ abdem baña emr eyledi sulṭān

9993 Diye refᶜ it ṭamuyı ümmetümden
Görem tā ümmetümüñ ḥālini ben

9994 Göre pes bunları yanmış göyünmiş
Ḳararmış cümle kömürlere dönmiş

9995 Görüben aġlaya sulṭān-ı ᶜ ālem
Yanınca bile Cibrīl aġlaya hem

AG 287a 9996 Göreler çün resūli mücrim ümmet
Ḳamu iẓhār ideler anda riḳḳat

9997 Şu kim var arpa deñlü anda īmān
Ḳamu iḫrāc ide ol demde ol cān

9998 Girü secde_eyleye Ḥaḳ ḥażretine
Ḳalanın da çıḳarmaḳ niyyetine

9999 Diye Ḥaḳ şol ki var ḫardalca īmān
Ḳamusın anlaruñ iḫrāc it iy cān

10000* Buları çıḳarup hem ide secde
Şefāᶜ at isteye vü vara vecde

9989b hep çıḳar sen: sen çıḳar hep SK.
9991: AG'de der-kenar.
9991a ṭamu: nāruñ BY.
9991b girüben: görüben İÜ, AG, BY.
9996a ümmet: elbet SK.
9997a Şular kim arpa deñlü vardur īmān BY.
* SK'de sayfanın altında der-kenar olarak "Maṭlabü fī-Beyāni'l-İḫrāci'l-Müᵓmin mine'n-Nār eş-Şefāᶜ ati Muḥammed ᶜ Aleyhi's-Selām" kaydı vardır.

SK 275a

10001 Diye miṣḳāl-i ḫardaldan da ednā
Olursa çıḳar iy maḥbūb-ı aᶜ lā

10002 Ki dise *lā ilāhe illa'llāh*
*Muḥammed*dür daḫı hem *resūlu'llāh*

BY 313b

10003 Daḫı ḫardaldan ednā itse iḥsān
Çıḳara cümlesini anda sulṭān

10004 Girü secde_eyleyüp ide şefāᶜ at
Şular kim eyledi ancaḳ şehādet

10005 Buları daḫı virgil diye server
Ḫudā pes diye ol gün iy peyem-ber

10006 Senüñ işüñ degüldür bu ḥabībüm
Ḥaḳīḳat bil benümdür bu ḥabībüm

10007 Bil imdi bu celāl-i ᶜ izzetüm-çün
Daḫı hem kibriyā vü ᶜ aẓmetüm-çün

İÜ 326b

10008 Çıḳaram cümlesini oddan iy şāh
Ki dise *lā ilāhe illa'llāh*

10009 Budur zīrā ki serverden rivāyet
Şefāᶜ at kim ide ehl-i şefāᶜ at

10010 Şefāᶜ atden ḳamu itse ferāġat
Lisān-ı ḳudretinden diye ḥażret

10011 Şefāᶜ at eyledi cümle melekler
Nebīler itdiler daḫı dilekler

10012 Şefāᶜ at itdi müᵓ minler daḫı hem
Kimesne ḳalmadı illā ki erḥam

10013 Benem kim rāḥimīnüñ erḥamıyam
Şefāᶜ at eylerem pes ben daḫı hem

10007b kibriyā vü: kibriyā-yı SK, kibriyām u BY.
10008a çıḳaram: çıḳar SK.
10008b dise: diye SK.
10013a rāḥimīnüñ: erḥamīnüñ BY.

كَمَا قَالَ تَعَالَى شَفَعَتِ الْمَلَائِكَةُ وَشَفَعَ النَّبِيُّونَ AG 287b وَشَفَعَ الْمُؤْمِنُونَ وَلَمْ يَبْقَ إِلَّا أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ*

10014 Pes andan ḳabż ide bir ḳabża Raḥmān
Cehennemden çıḳara cümle sulṭān

10015 Şular kim didi bir kez *illā Allāh*
Ḳamusın anda iḫrāc ide Allāh

10016 Şu ḳavmi anda iḫrāc ide ol Ḥaḳ
Ki ol bir ẕerre ḫayr itmemiş el-ḥaḳ

10017 Kömürler gibi olmış cümle yüzler
Belürsüz olmış anda yüz ü gözler

10018 Alup bu cümlesini döne server
İre cennet ḳapusına peyem-ber

SK 275b|BY 314a 10019 Bir ırmaḳ vardur adı nehr-i ḥayvān
Buları ṭaldura ol nehre sulṭān

10020 Çün ol ırmaḳ içinde yuna bunlar
Ḳamu aḳ incülere döne bunlar

10021 Ḳamusı cürd ü mürd ola mükeḥḥal
Ḳamu a[c] żāları ola mükemmel

10022 Ayuñ on dördi gibi yüzleri hep
Ḳamu cennetdeki gibi müretteb

İÜ 327a 10023 Velī alınlarında ḳala bir ḫaṭ
Ki ṣan mermerde olmışdur muḫaṭṭaṭ

10024 Bular ol ṭamu ehlidür ki Raḥmān
Ḳamusın oddan āzād itdi sulṭān

---

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Melekler şefaat ettiler, peygamberler şefaat ettiler, müminler de şefaat ettiler. Şefaat etmedik bir Erhamu'r-Râhimîn kaldı.*" (Müslim, 2014: I/256, 259).
10016b ol: − BY.
10019b ṭaldura: ṭoldura SK; nehre: şehre İÜ.
10020a ol: − SK.
10023b olmışdur: olmış SK.
10024a ṭamu: nār SK, BY.

هَؤُلَاءِ الْجَهَنَّمِيُّونَ عُتَقَاءِ الرَّحْمَنِ مِنَ النَّارِ* قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ لَيَخْرُجَنَّ قَوْمٌ مِنْ أُمَّتِي مِنَ النَّارِ بِشَفَاعَتِي يُسَمَّوْنَ جَهَنَّمِيُّونَ**

10025 Pes andan emr ide Cebbār-ı ᶜālem
Girüñ cennetlerüme siz daḫı hem

10026 Ṭutuñ her biriñüz anda mekānı
Ne kim isterseñüz ben virem anı

10027 Gireler cümlesi cennetlere hep
İrişeler ḳamu niᶜmetlere hep

10028 Ḳamu ḥamd ideler Raḥmāna anlar
Kim irdi bī-bedel iḥsāna anlar

10029 Diyeler kim giderdi ḥüzni bizden
Feraḥlar irdi bize ḳamu yüzden

AG 288a 10030 Cehennemden bize virdi necātı
Ḳamu ġafr itdi bizden seyyiᵓātı

10031 Ḥalāl itdi bize hem bir maḳāmı
Ki yoḳdur hergiz anuñ inᶜidāmı

10032 Bize hem bunda zaḥmet yoḳ ᶜanā yoḳ
Ṣafādur ẕevḳdur cevr ü cefā yoḳ

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي اَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ اِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ اَلَّذِي اَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهٖ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ***

* "İşte bu cehennemlikler Rahman'ın ateşten azad ettiği azatlılarıdır." (Kaynak bulunamadı).

** leyaḫrucenne: Metinde "yaḫrucu". || "Hz. Peygamber aleyhi's-selam şöyle buyuruyor: *Ümmetimden bir grup benim şefaatimle cehennemden çıkarılacaklardır. Kendilerine cehennemlikler adı verilecektir.*" (Tirmizî, 2007: II/636).

10030b ġafr: ġam İÜ.

*** SK'de ayet-i kerimenin başında "ḳāle Taᶜālā" ibaresi ekli ve ayet 10032. beyitten hemen önce. || *"Şöyle derler: 'Hamd, bizden hüznü gideren Allah'a mahsustur. Şüphesiz Rabb'imiz çok bağışlayandır, şükrün karşılığını verendir. O, lütfuyla bizi kalınacak yurda yerleştirendir. Bize orada bir yorgunluk dokunmaz. Bize orada usanç da gelmez.' "*(Fâtır 35/34-35).

10033 Diyeler *Rabbenā* çoḳ ḳılduñ iḥsān
Bizi ġafr eyledüñ iy yüce sulṭān

BY 314b

10034 Hīç eksük ḳalmadı niᶜ metde yā Rab
Bize faẕluñı irgürdüñ müretteb

10035 Diye Ḥaḳ var ḳatumda efḍal andan
Bilüñ imdi rıżāmı efḍal andan

İÜ 327b|SK 276a

10036 Bilüñ rāżī olam sizden hemīşe
Ġażab görmeyiser bizden hemīşe

10037 Bu nevᶜ a gireler cennāta bunlar
İreler bī-ᶜ aded lezzāta bunlar

10038 Velī bunları görüp ehl-i cennet
Diyeler kim bulardur ol ki ḥażret

10039 Cehennemden çıḳardı itdi āzād
Cinān içinde şimdi ḳıldı ābād

10040 Görüp bu ḥāli maḥzūn ola bunlar
Dönüp Ḥaḳḳa tażarruᶜ ḳıla bunlar

10041 Ki iy Ḥaḳḳ irdi faẕluñ bī-nihāyet
Velī maḥzūn ider bizi bu ḥālet

10042 N'olaydı kim bu yazı olmayaydı
Ki cennet içre tā ġam gelmeyeydi

10043 V'eger-nī bize cennet ola zindān
Keremden maḥv it eyle bize iḥsān

10044 Pes ol dem emr ide Cibrīle Bārī
Silüp maḥv ide ḳurtara buları

10045 Çün oddan ḳurtıla müʾminler iy yār
Bu ḥāli göreler pes cümle küffār

10033b sulṭān: Sübḥān SK.
10035a-b efḍal andan: andan efḍal BY.
10043b bize: − BY.
10045b cümle: anda SK.

10046 Ki İslām ehli olan çıḳdılar hep
Ṭamuda kendüler ḳaldı mu^{c} a_z_zeb

AG 288b 10047 Pes ol dem diye cümle ehl-i ṭuġyān
N'olaydı biz de olayduḳ Müsülmān

10048 Bugün biz de ṭamudan ḳurtılayduḳ
Cinān ehli olup ni^{c} met bulayduḳ

كَمَا قَالَ تَعَالَى رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ*

10049 Rivāyet ḳıldı Bū _Z_err-i Ġıfārī
Didi kim söyledi maḥbūb-ı Bārī

BY 315a 10050 Didi server ki ben bilürven anı
Ki eñ ṣoñra cehennemden çıḳanı

10051 Ḳamudan ṣoñra giren cennete hem
Kim olısar-durur ṣoñra mükerrem

İÜ 328a 10052 Didi kim ol bir ādem olsa gerek
Cehennemden çıḳuban gelse gerek

10053 Diye Ḥaḳ cürmini ^{c} arż eyleñ imdi
Ṣaġāyirlerini hep söyleñ imdi

SK 276b 10054 Velī ṣaḳlañ kebāyirlerin andan
Ümīdin kesmeye tā kim o benden

10055 Çü ^{c} arż ola aña cürm-i ṣaġāyir
Diye kim eyledümdi anı bir bir

10056 Diye kim daḫı işler eyledüm ben
Şükür kim anları hīç görmedüm ben

10057 Didi gördüm resūli güldi anda
Ki dişi dipleri görindi anda

10047b biz de olayduḳ: ola-duḳ biz de SK; Müsülmān: Müsürmān BY.

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *İnkâr edenler 'Keşke Müslüman olsaydık.' diye çok arzu edeceklerdir.*" (Hicr 15/2).

10051a giren: gire SK, BY.

10058 Rivāyet ḳıldı girü İbni Mesᶜūd
Didi bize didi maḥbūb-ı maḥmūd

10059 Bilürem ṭamudan kim çıḳar āḫir
Daḫı hem cennete kim girür āḫir

10060 Bir erdür kim çıḳa imekleyürek
ᶜAẕābına Ḥaḳuñ *ṣaddaḳ* diyürek

10061 Diye Ḥaḳḳ imdi var gir cennete sen
Saña cennet içinde yir virem ben

10062 Varuban göre ol kişi cinānı
Velīkin cümle ṭolmış ṣana anı

10063 Diye yā Rab ṭolu buldum anı ben
Ki hergiz ḳalmamış bir ẕerre andan

10064 Diye Ḥaḳḳ anda vardur saña yir çoḳ
Görüp gele diye yā Rabbi yir yoḳ

AG 289a 10065 Diye ḥattā ki üç kez gir cināna
Görüben cenneti ol ṭoldı ṣana

10066 Pes üçden ṣoñra girü Ḥaḳ Taᶜālā
Saña dünyāca on yir diye Mevlā

BY 315b 10067 Diye tesḫīre mi_idersin İlāhī
Sen-iken cümle maḫlūḳuñ ilāhı

10068 Bu sözi naḳl iderken İbni Mesᶜūd
Didi gördüm gülerdi anda Maḥmūd

İÜ 328b 10069 Pes ol şaḫṣa ki eñ ṣoñra giriser
Aña Ḥaḳ dünyece on yir viriser

10059b daḫı: didi SK.
10060a erdür kim: ādemdür ki SK.
10060b **ṣaddaḳ**: “Doğru söyledi”.
10061a imdi var gir: var gir imdi SK, BY.
10064a anda vardur: vardur anda BY.
10065a ki üç kez: üç kez ki SK.
10067a tesḫīre: tesḫīr SK.
10069b dünyece: dünyāca SK; yir: − SK.

10070 Didiler pes bu şaḫṣuñ adı Hennād
Kim anı ṣoñra Ḥaḳḳ idiser āzād

10071 Ḥasen Baṣrī dimiş n'olaydı Hennād
Ben olaydum olaydum tā ki āzād

10072 Kim ol āḫir ḫalāṣ olur ṭamudan
Muḫalled olmadan ḫavf iderem ben

SK 277a

10073 Niçeler hem temennī eylemişler
Ki Hennādı ben olaydum dimişler

10074 Bizi anda muḫalled ḳılma yā Rab
Ḳuluñuz bizi ḳılmaġıl muᶜazzeb

Beyānu Eyyi Ḳavmin Yedḫulūne'n-Nāra min-Hāẕihi'l-Ümmeti

10075 Gel imdi gör girü bunda beyānı
Ki kimlerdür girenler diyem anı

10076 Bu ümmetden ṭamuya kim girürler
Diyem anları kim kimler-dururlar

10077 Şulardur kim kebāyir işlediler
Daḫı teᵓḫīr-i tevbe eylediler

10078 Ṣaġāyir işlediler daḫı anlar
Velīkin cürm-i aṣġar gördi anlar

10079 Günāhın ger ulu göreydi ādem
İderdi tevbeyi cürmine her dem

10080 Ki zīrā tevbeyi emr itdi Allāh
Didi kim cümleñüz *tūbū ila'llāh*

10071b tā ki: bārī AG.
10073a eylemişler: eylediler SK.
10073b Hennādı: Hennād SK; dimişler: didiler SK.
10074b ḳılmaġıl: ḳılma SK.
10075b kimler-dururlar: kimler olurlar İÜ, AG.
10079b tevbeyi: tevbe SK.

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَتُوبُوا اِلَى اللهِ جَمِيعاً اَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ*

10081 Ki tevbeyle didi ḳurtılasız Ḥaḳ
Gerek tevbe_eylemek her dem muḥaḳḳaḳ

AG 289b|BY 316a 10082 Günāhuñ ḥaddi vü pāyānı yoḳdur
Şükür kim tevbenüñ bābı açuḳdur

10083 Peyem-ber kim ḳamunuñ efḍalidür
Ḥaḳuñ maḥbūbıdur hem mürselidür

İÜ 329a 10084 İderdi günde yitmiş tevbe ol cān
Daḫı hem bile istiġfār sulṭān

10085 Anuñ ᶜafv itmiş-iken Ḥaḳ günāhın
Ki geçmiş hem gelecek küllī varın

10086 Bunuñ birle münezzehdi günehden
Aña feṯḥ irmiş-idi pādişehden

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لِيَغْفِرَ لَكَ اللهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَاَخَّرَ**

10087 Saña pes farż u lāzım tevbe her-gāh
Ola kim cürmüñi ᶜafv ide Allāh

10088 Şular kim tevbe ḳıldı bunda her dem
Pes oldı Ḥaḳ ḳatında ḫˇoş mükerrem

SK 277b 10089 Şular kim tevbe ḳılmadı günāha
İşi düşmekdür āḫir zār u āha

10090 Meger fażl-ıla ᶜafv eyleye Allāh
Kebāyir ger ṣaġāyir maḥv ide şāh

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: …*Ey mü'minler, hep birlikte tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz!*" (Nûr 24/31).
10083b maḥbūbıdur: maḥbūbı SK.
10085b geçmiş: geçdi BY.
10086a günehden: günāhdan SK.
10086b feṯḥ: fażl BY; pādişehden: pādişāhdan SK.
** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY; SK'de aynı surenin ilk ayeti de yazılmış. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Ta ki Allah, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın…*" (Feth 48/2).

10091 Gerekdür līki bunlardan ḥaẕerler
Ḥaẕer olmasa çoḳ olur ḫaṭarlar

10092 Ṣaġāyirden ḫalāṣ olmaz dimişler
Velī biş vaḳti keffāret ḳomışlar

10093 Eger biş vaḳti eksüksüz ḳılalar
Ṣaġāyirden recādur ḳurtılalar

10094 Kefāret olısar hem aña ramżān
Buyurmışdur bu nevᶜ a anı sulṭān

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ **الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ وَالْجُمْعَةُ إِلَى الْجُمْعَةِ وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ مُكَفِّرَاتٌ مَا بَيْنَهُنَّ إِذَا اجْتَنَبَ الْكَبَائِرَ***

10095** Kebāyirden velī ḳaçmaḳ gerekdür
Aña ṣabr ābını ṣaçmaḳ gerekdür

10096 Gel imdi gör kebāyir neydügin sen
Niçe vech-ile maᶜ lūm ideyin ben

BY 316b

10097 Didi server ki idüñ ictināb ı
Yidi şeyden ki ḳılasız ṣavāb ı

İÜ 329b|AG 290a

10098 Biri şirk ü biri siḥr ol belādur
Daḫı hem ḳatl-i nefs ekl-i ribādur

10099 Yetīm mālın yimek ḳaçmaḳ ġazādan
Ḳaẕefdür muḥṣanāta ol belādan

10100 Rivāyet bir daḫı server dimişdür
Zinā vü şürb-i ḫamr ekber dimişdür

10101 Rivāyet bir daḫı oldı ᶜ Alīden
Seḫāvet maᶜ deni şāh-ı velīden

---

* eṣ-ṣalavātu'l-ḫamsü: Metinde "mine'ṣ-ṣalāti ile'ṣ-ṣalāte"; ve'l-cumᶜ atü: Metinde "mine'l-cumᶜ atü"; ve ramażānü: Metinde "ve min-ramażānü"; mā: fīmā SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Beş (vakit) namaz, cumaya kadar cuma, ramazana kadar ramazan, büyük günahlardan sakınıldığı takdirde, aralarında işlenen günahlar için keffarettir.*" (Müslim, 2014: I/317).

** SK'de der-kenar olarak "Maṭlab-ı Kebāyir" ibaresi kayıtlıdır.

10096b ideyin: ideyim İÜ, AG, BY.

10102 Didi on ikidür ẕenb-i kebāyir
Ṭoḳuzın saña didüm şimdi bir bir

10103 Onuncı ġaybet ü daḫı uġurlıḳ
Daḫı virmek yalan yire ṭanuḳlıḳ

10104 Bu on iki kebāyirdür didi şāh
Kim işlerse ṭamuya ḳoyar Allāh

10105 Velī bir yirde bir söz söylemişler
Peyem-berden anı naḳl eylemişler

10106 Rivāyet ḳılmış anı İbni ᶜAbbās
Ki_anı maḳbūl idüpdür cümle-i nās

SK 278a

10107 Bulardan ġayrı çoḳ dimiş kebāyir
Taᶜaddüd eylemiş anları bir bir

10108 Ki yitmişdür diyü naḳl oldı andan
Didüm on ikisin şimdi saña ben

10109 Birisi ᶜāḳ olmaḳ vālideyne
Daḫı laᶜnet oḳumaḳ Müslimīne

10110 Ḥaḳuñ mekrinde emn ü yeᵓs-i raḥmet
Emānetde daḫı itmek ḫıyānet

10111 ᶜİbādet idene tesḫīre ḳılmaḳ
Hem İslām içre ẕü'l-vecheyn olmaḳ

10112 Biri terk eylemek-durur ṣalātı
Daḫı menᶜ eylemek oldı zekātı

10113 Daḫı hem ṣavm u ḥac menᶜ eylemekdür
Biri hem raḥmını ḳaṭᶜ eylemekdür

10107b anları: anı BY.
10108-10109: AG'de takdim-tehirli.
10109a olmaḳ: oldı BY.
10110a mekrinde: mekrinden SK, BY.
10111b tesḫīre: tesḫīr SK.
10112a eylemek-durur: eylemekdür SK.
10112b eylemek oldı: eylemek-durur SK.

BY 317a

10114 Daḫı bir Müslimi tekfīr itmek
Günāhı eyleyüp taṣġīr itmek

İÜ 330a

10115 Daḫı Ḳurʾ ānı oḳuyup unutmaḳ
Ḥased ḳılmaḳ daḫı hem kibr ṭutmaḳ

10116 Biri ketm eylemekdür ḥaḳ şehādet
Biri ṭutmaḳ-durur maᶜ z̲ūre ᶜ avret

AG 290b

10117 Daḫı kiz̲b üzre va'llāhi dimekdür
Birisi hem livāṭa eylemekdür

10118 Biri naḳṣ eylemek mikyāl ü mīzān
Riyādur nevḥadur hem daḫı iy cān

10119 Biri lehv āleti ṭutmaḳdur anuñ
Ki maḥv ider bular nūrını cānuñ

10120 Biri hem ᶜ avreti ṭutmaḳ dübürden
Daḫı ṣādıḳlamaḳ nesne siḥirden

10121 Daḫı ḥayvān-ıla cemᶜ iyyet itmek
Daḫı nevḥa ḳılanı daᶜ vet itmek

10122 Ṭaleb ḳılmaḳ daḫı ᶜ ilm-ile dünyā
Hem anuñ birisidür ḥubb-i dünyā

10123 Vefā vü ᶜ ahdi terk itmek biri_anuñ
Biri hem ecrini ḥabs itmek anuñ

10124 Mürāyīsin dimek bir Müslime hem
Muᶜ az̲z̲eb olur ol söz-ile ādem

SK 278b

10125 Ḥaḳı ḳoyup mülūke meyl itmek
Ḥükümde ḥaḳḳı ḳoyup ġayra gitmek

10114a daḫı: biri SK.
10115b ḳılmaḳ: itmek SK.
10118a naḳṣ: naḳż SK.
10119b nūrını: nūrın SK.
10123b ecrini ḥabs: ücreti terk SK, ücreti ḥabs BY.
10124a mürāyīsin: mürāyī SK.

10126 Daḫı hem oḳıya Ḳurʾān ı iy yār
Ḳoya anı vü dünyā ide muḫtār

10127 Daḫı ḳaṣd ide ḳoñşı ᶜavretine
Daḫı ᶜadl itmeye ol merʾetine

10128 Ḳasem eyleye Ḥaḳḳuñ ġayrına ol
Daḫı nerd ile şaṭranc oynaya bol

10129 Daḫı ḳızlıḳ dileye Müslimīne
Daḫı ḍıḥk ide vech-i ẓālimīne

10130 Temennī ide hem bir Müslime ol
Ḳabīḥ aḥvālden açılsun diye yol

BY 317b 10131 Daḫı hem ᶜıyd-i küffār olduġında
İde evlād u ehlin ziynet anda

İÜ 330b 10132 Teşebbüh ᶜavrete er ere ᶜavret
Daḫı cemᶜiyyet itmek iki ᶜavret

10133 Żiyāfet itse bir Müslim birine
Rıżā virmeye ne gelse öñine

10134 Yüzine bir Müsülmānuñ tükürmek
Ki yüzine veyā başına irmek

10135 Bir iş ḳılmaḳ daḫı ġayrı ḥaḳına
Ger olsa incinürdi kendözine

AG 291a 10136 Naẓar itmek-durur hem biri anuñ
Ḳapusından içerü Müslimānuñ

10137 Daḫı nā-maḥrem āvāzın işitmek
Bulardan ḥaẓẓ idüp ḳaṣd-ıla itmek

10128b nerd ile şaṭranc: hem nerd ü şaṭranc SK, BY; bol: ol SK.
10131b ziynet: niyyet İÜ.
10132a cemᶜiyyet itmek: hem cemᶜiyyet BY.
10134a Müsülmānuñ: Müsürmānuñ BY.
10136b Müslimānuñ: Müslimīnüñ BY.

10138 Gire hem bir eve ol bī-icāzet
Ki er olmaya ancaḳ ola ᶜavret

10139 Görüp işitmedügin itmedügin
Ḳamu ḳıldum diye bu cümlecügin

10140 Yaramaz işlere ṣarf itse mālın
Olur müsrif çeker anuñ zevālin

10141 Daḫı bir Müslime kiẕb-ile bir er
Ola ġālib ḳıla ol cānı çāker

10142 Bile nā-ḥaḳ-durur bir kimse elbet
Girü ol Müslime ḳılmaya nuṣret

10143 Daḫı bir müᵓmini ẕemm itseler hem
Ṣafā süre işitdükde bir ādem

SK 279a 10144 Eyü söylendügi vaḳt incine ol
Ulu maᶜṣıyyet itdi bil ki ol ḳul

10145 Daḫı taᶜyīb idüp eyde ki aḳṣar
Ya aṭveldür diye yā daḫı efḳar

10146 Marażla yā sevādiyyetle anı
İde taᶜyīb tā incine cānı

10147 Ḥaḳuñ fiᶜli-durur bu cümlesi hep
Olur taᶜyīb iden anı muᶜaẕẕeb

BY 318a 10148 Biri hem bu bir er bir ᶜavret-ile
Telaṭṭuf eyleye ḫˇoş raġbet-ile

İÜ 331a 10149 Aña yā aḳça altun ide iᶜṭā
İde bu işleri sırr-ıla ammā

10139a işitmedügin: işitmedük hem İÜ, AG.
10140b zevālin: vebālin SK, BY.
10142a bile: göre SK.
10143a müᵓmini: Müslimi BY.
10144a söylendügi: söyledügi SK.
10145a eyde: ide İÜ.
10149a yā aḳça: aḳça yā SK.

10150 Biri hem bu ki bir ᶜavretle tenhā
Otura ki_olmaya hīç kimse aṣlā

10151 Bu mecmūᶜ -ı kebāyirdür dimiş ol
Ṣaḳın kim bulmaya bunlar saña yol

10152 Bu sözlerden bize maᶜ lūm olur sır
Bulardan ġayrısı ola ṣaġāyir

10153 Velī lāyıḳ budur müᵓ min olandan
Ṣaġāyir ger kebāyir ḳaça andan

10154 Eger işleyüben görse ṣaġīr ol
Ḳıyāmetde olur lā-büd kebīr ol

AG 291b

10155 Gel imdi ṣaḳla nefsüñi bulardan
Dilerseñ ḳurtılasın ḳorḫulardan

10156 Bularuñ mebdeᵓ idür ḥubb-i dünyā
Bu ümdür cümle evlād oldı aña

10157 Dimiş reᵓ s-i ḫaṭādur aña server
Ki peydā olur andan çoḳ ḫaṭālar

10158 Daḫı reᵓ s-i ᶜ ibādet terki anuñ
Gerek terk idesin şād ola cānuñ

10159 Bulardan ger birisin ḳıla insān
Daḫı tevbe_eylemedin öle insān

10160 Budur ḥükm-i Ḫudā kim bunlara Ḥaḳ
Cehennemde ᶜ aẕāb ide muḥaḳḳaḳ

10150b hīç: hīç bir SK, − BY.
10151b bunlar: bular BY.
10152a maᶜ lūm olur sır: pes maᶜ lūm olur SK.
10152b ola ṣaġāyir: olmaya kebāyir SK.
10155a ṣaḳla nefsüñi: nefsüñi ṣaḳla SK.
10159a ḳıla: ide SK.
10160a bunlara: bunları İÜ, AG.
10160b ᶜ aẕāb: − SK; ide: ider SK.

10161 Velīkin faẓlı vardur ol Ḫudānuñ
Ki luṭfı setr ide ḳahrını anuñ

10162 Günāhın ᶜafv ide faẓl-ıla Allāh
Ḳamu ḳullara raḥmet ḳıla Allāh

10163 Gerekdür līki ḥükmin göresin sen
Aña göre ᶜibādet ḳılasın sen

SK 279b 10164 Eger faẓl eyler-ise zī saᶜādet
Ebed görmeyesin anda şaḳāvet

BY 318b 10165 İlāhī faẓluña eyle muḳārin
Bize çekdürme ṭamu ḳorḫuların

İÜ 331b 10166 ᶜAmel yoḳ ḥükmüñe göre İlāhī
Hemān faẓluña ḳaldı pādişāhī

10167 Bu yirde bir daḫı söz ḳaldı iy cān
Çü cennāta irişe cümle insān

10168 O demde cinnīler hem ne olısar
Buña şek yoḳ ki anlar da öliser

10169 Girü ḥaşr olısar yevmü'l-ḳıyāmet
Beyān ider anı taḥḳīḳ āyet

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ*

10170 Daḫı bu ṣābit oldı kim peyem-ber
Olupdur inse vü hem cinne server

10171 Daḫı hem cinnīler getürdi īmān
ᶜAmel eylediler nitekim insān

10161: SK'de der-kenar.
10161b ide: ider BY; ḳahrını: ḳahrın SK.
10169b anı: bunı SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *(O gün Allah şöyle diyecektir:) 'Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden size… anlatan …peygamberler gelmedi mi?'*" (En'âm 6/130).
10171b nitekim: niteki SK.

AG 292a

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى فَاٰمَنَّا بِهٖ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا اَحَداً*

10172 Çü irsāl oldı bunlara peyem-ber
Hem oldılar resūle mü᾽min anlar

10173 Bular yevm-i ḳıyāmetde gelürler
Günāhı kim iderler hep bulurlar

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ**

10174 Velī cennāta girmeklikde anlar
Niçe sözler dimiş tefsīr idenler

10175 İmām Aʿẓam buyurmış bu cevābı
Ki yoḳdur bunlaruñ hergiz ṣevābı

10176 Hemān oddan ḫalāṣ olmaḳdur ancaḳ
Ki ġafruñ bu-durur maʿnāsı el-ḥaḳ

10177 Ḳılur Süfyān Leyṣden bir rivāyet
Gele çün cinnīler yevmü’l-ḳıyāmet

10178 Cehennemden ḫalāṣ ola bular hem
Ḫudādan ire emr anlara ol dem

İÜ 332a|BY 319a 10179 Diye ṭoprāḳ oluñ miṣl-i behāyim
Ki yoḳdur size bunda ʿıyş-ı dāyim

SK 280a 10180 Anı Zennād hem naḳl eylemişdür
Ki tefsīr içre bu nevʿa dimişdür

---

* İÜ ve AG’de 10173. beyitten hemen sonra; ḳāle’llāhü: ḳāle SK, BY. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *‘…ona inandık. Artık Rabb’imize hiç kimseyi asla ortak koşmayacağız.’*” (Cin 72/2).
10173a ḳıyāmetde: ḳıyāmete İÜ.

** İÜ ve AG’de 10171. beyitten hemen sonra; AG’de 292a sayfasının başı; ḳāle’llāhü: ḳāle SK, BY. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *Üstünüze ateşten yalın bir alevle kıpkızıl bir duman gönderilir de kendinizi koruyamazsınız.*” (Rahmân 55/35).
10174a cennāta: cennete SK.
10176b el-ḥaḳ: ancaḳ SK.
10178b ire emr: emr ire SK.
10179b bunda: buna İÜ, AG.
10180a Zennād: Zünnār SK.

10181 Ḫalāṣ ola ṭamudan anda bunlar
Daḫı ṭopraḳ ola ol günde bunlar

10182 Türāb ola bular çün anda iy yār
Temennī ide ol dem anda küffār

10183 Diyeler n'ola-dı ṭopraḳ olayduḳ
Elemden biz daḫı hem ḳurtılayduḳ

10184 Didi Ḍaḥḥāk cin girür behişte
Ḳamusı yirler içerler girişde

10185 Ebū Yūsuf Muḥammed hem didiler
Bu vech-ile olar naḳl eylediler

10186 ᶜ İbādāta çün anlar oldı meᵓ mūr
Gerek ᶜ ābid olanlar ola meᵓ cūr

10187 Yiyeler içeler lezzet bulalar
Cinān içinde ḫˇoş ᶜ işret bulalar

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُونِ* AG 292b وَ قَالَ اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي [مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ] **

10188 Didi baᶜ żı müfessir hem rivāyet
Girürler cinnīler cennāta elbet

10189 Ḫudā ilhām ide tesbīḥ olara
Ḳamusı zikr ideler Kirdigāra

10181b bunlar: anlar SK.
10186-10187: SK'de takdim-tehirli.
10186a ᶜ ibādāta: ᶜ ibādete SK.
* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.*" (Zâriyât 51/56).
** Bu ayet, SK'de yok; İÜ ve AG nüshalarında da son kısmı eksik bırakılmış. Bu ibarelerle başlayan iki ayet-i kerime mevcut: Burûc suresi 11. ayet ve Lokman suresi 8. ayet. Buraya ilki alındı. || kemā ḳāle'llāhü: kāle BY. || "Yine (Cenab-ı Hak) şöyle buyuruyor: *İman edip salih ameller işleyenlere gelince; [onlara içinden ırmaklar] akan cennetler vardır…*" (Burûc 85/11).
10188b cennāta: ṭamuyı SK.
10189a tesbīḥ olara: tesbīḥ u zikir anlara lezzet SK.
10189b-10190a: − SK

10190 Vire tesbīḥ u z̲ikr anlara ḳuvvet
Bula le<u>zz</u>et nitekim ehl-i cennet

10191 Enes ḳıldı bu yirde bir ḥikāyet
Peyem-berden anı ḳıldı rivāyet

10192 Didi her ḳavmi kim ṭamuya Mevlā
Ḳoya vü diye nāra Ḥaḳ Taᶜ ālā

10193 Ki ṭolduñ mı ṭamu eyde ki yoḳ yoḳ
Getür var-ısa bunlardan daḫı çoḳ

İÜ 332b

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ*

BY 319b

10194 Gör imdi n’eyleye nār-ıla ḥażret
Ḳoya üstine ol dem ricl-i ḳudret

10195 Hemān-dem ṭopṭolu ola cehennem
Ṣıḳa birbirini içindeki hem

10196 Diye ṭamu ki ḳaṭ ḳaṭ *yā İlāhī*
Yirüm ḳalmadı z̲erre pādişāhī

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لَأَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِينَ**

SK 280b

10197 Bunı hem Bū Hüreyre söylemişdür
Daḫı artuḳ rivāyet eylemişdür

10198 Didi kim cennete cümle ᶜ ibādı
İde idḫāl pes faẓlıyla Hādī

10190a ḳuvvet: le<u>zz</u>et BY.
10191a ḥikāyet: rivāyet SK.
10191b rivāyet: ḥikāyet SK.
10193b bunlardan: bulardan SK.
* ḳāle’llāhü: ḳāle SK, BY. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *O gün cehenneme ‘Doldun mu?’ deriz. O da ‘Daha var mı?’ der.*” (Kâf 50/30).
10196b pādişāhī: yā İlāhī SK.
** SK’de 10196. beyitten hemen önce; ḳāle’llāhü: ḳāle SK, BY. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *‘And olsun, cehennemi hem cinlerden hem de insanlardan dolduracağım.’*” (Secde 32/13).

10199 Velī ṭolmaya ḳala şöyle cennet
Bu kez inşā ide bir ḫalḳı ḥażret

10200 Anuñla ṭoldura pes cennetini
Göre anlar da Ḥaḳḳuñ raḥmetini

10201 Didiler bir naḳil bu yirde iy cān
Girür cennāta hem on dürlü ḥayvān

10202 Birisi nāḳa-i Ṣāliḥ-durur bil
Biri İbrāhīmüñ-durur ᶜacācīl

10203 Biri kebşidür İsmāᶜīl nebīnüñ
Baḳardur biri Mūsā ḥażretinüñ

AG 293a 10204 Anuñ hem birisi neml-i Süleymān
Biri hem hüdhüd-i Belḳīs iy cān

10205 Ḥımārıdur ᶜUzeyrüñ biri anuñ
Biri hem Yūnusuñdur ḥūtı anuñ

10206 Biri Aṣḥāb-ı Kehfüñ kelbi iy yār
Anı kebş-i melīḥ eyleye Cebbār

10207 Biridür nāḳası peyġām-berüñ hem
Ḥaḳīḳat ḥālini *va'llāhü aᶜlem*

10208 Bu on ḥayvānı kim ẕikr eylediler
Bular cennāta girürler didiler

İÜ 333a 10209 Görüñ ol Ḫālıḳuñ ḳudretlerini
Nice iẓhār ider ḥikmetlerini

BY 320a 10210 Pes ol dem kim ṭola cennet cehennem
Gör imdi ne ḳılur Cebbār-ı ᶜālem

10199b ḫalḳı: ḫalḳ İÜ, AG.
10205b Yūnusuñdur: Yūnusuñ SK.
10208a ḥayvānı: ḥayvān SK.
10210a kim: ki İÜ, AG.
10210b Cebbār-ı: Ḫallāḳ-ı SK, BY.

10211 Getüre mevti ol dem Ḥaḳ Taᶜ ālā
Güzel ḳoç ṣūretinde ide Mevlā

10212 Behişt-ile cehennem arasında
Ḳoya vü bir nidā eyleye anda

10213 Diye yā ehl-i cennet gördüñüz mi
Ne nesnedür bunı siz bildüñüz mi

10214 Diyeler bilürüz yā Rabb anı biz
Ki evvelde görüben hep anı biz

10215 Mübārek kimsedür ider beşāret
Beşāret itdi senden bize raḥmet

SK 281a 10216 Egerçi evvelinde var merāret
Velīkin āḫiridür ḫˇoş saᶜ ādet

10217 Bizi ẓulmetden iḫrāc eyledi ol
Bize raḥmet anuñla irdi bol bol

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اَلْمَوْتُ رَاحَةُ الْمُؤْمِنِ*

10218 Daḫı diye ki yā ehl-i cehennem
Nedür bu gördüñüz mi siz daḫı hem

10219 Diyeler gördük ü bildük biz anı
Bize ol ẓulmet itdi hep cihānı

10220 N'olaydı kim biz anı görmeyeydük
Bu miḥnetlere tā kim irmeyeydük

10221 Geleydi öldüreydi girü Bārī
Ki tā görmez olayduḳ işbu nārı

AG 293b 10222 Pes ol dem emr ide Cibrīle Allāh
Ki mevti ẕebḥ ide ol demde ol şāh

10211b ide: anda İÜ, AG.
10216b āḫiridür ḫˇoş: āḫiri ḫˇoşdur İÜ, AG.
10217b raḥmet: rāḥat SK; bol bol: bol SK.
* "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Ölüm, müminin rahat(lığ)ıdır.*" (Kaynak bulunamadı).

10223 Rivāyet ḳıldılar Yaḥyā peyem-ber
O demde çıḳuban mevti boġazlar

10224 Nidā eyleye ol dem girü ḥażret
İşidüñ imdi siz yā ehl-i cennet

İÜ 333b 10225 Ölüm yoḳdur muḫalled oluñ anda
Tenaᶜ ᶜumda müᵓebbed oluñ anda

BY 320b 10226 Diye hem ehl-i nāra şāh-ı ᶜālem
Muḫalled oluñ anda siz daḫı hem

10227 Pes ola ehl-i cennet hep ṣafāda
Cehennem ehli hem ola cefāda

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَاَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ اِذْ قُضِيَ الْاَمْرُ*

10228 Behişt ehline gün gün arta şādī
Ki faẓlın artura her demde Hādī

10229 Ṭamuya ḥükm ide ol demde Mevlā
Ola aᶜlāsı esfel süfli aᶜlā

10230 Anı ol dem muṭabbaḳ eyleyeler
Ki yaᶜnī ḳapusını baġlayalar

10231 Dimiş tefsīrde oddan bir dīvārı
Ḳapaya ṭamunuñ üstine Bārī

10232 Demürden oddan aña ḳufl ideler
Kilīdleyüp anı muḫkem gideler

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ**

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Onları …işin bitirileceği o pişmanlık günüyle uyar.*" (Meryem 19/39).
10229b süfli: sifle SK.
10232a ḳufl: nuḳl BY.
** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Şüphesiz uzatılmış direkler arasında (bağlı oldukları hâlde) ateş onların üzerine kapatılacaktır.*" (Hümeze 104/8-9).

SK 281b

10233 İlāhī ṣaḳla faẕluñla ᶜ ibādı
Şefīᶜ it bunlara *ḫayru'l-ᶜ ıbād*ı

10234 Muḳırdur cümle vaḥdāniyyetüñe
İrişdür faẕluñ-ıla raḥmetüñe

10235 ᶜ Aẕābuñdan ḫalāṣa yoḳ mecālüm
Ki müşkildür muḳarrer cümle ḥālüm

10236 Ḫaṭālar eyledüm yoḳ intihāsı
Şehā faẕluñ-durur anuñ şifāsı

10237 Didüñ *lā taḳneṭū min-raḥmeti'llāh*
Ümīdüm kesmezem anuñ-çün iy şāh

10238 Ḳamuya ẕerre faẕl irerse iy Ḥaḳ
Ḫalāṣ olur ṣafā bulur muḥaḳḳaḳ

AG 294a

10239 Suᵓ āl ider bu yirde ehl-i fıṭnat
ᶜ Aẕāb itmekde Ḥaḳḳuñ n'ola ḥikmet

İÜ 334a

10240 Ki ol Allāh-ı Raḥmān u Raḥīmdür
Raᵓ ūf u hem Ġafūr u hem Kerīmdür

BY 321a

10241 Didi kim raḥmetüm sābıḳ ġażabdan
İder bunca ᶜ aẕābı ne sebebden

10242 Cevāb itdi bu söze ehl-i tevḥīd
Ḥaḳuñ esmāsı anı ḳıldı teᵓ yīd

10243 Kemālātına Ḥaḳḳuñ yoḳ nihāyet
Cemīᶜ inde sürer ḥükmini ḳudret

10244 Ḳamu esmā ki vardur iḳtiżāsı
İrişür cümle esmāya ḳażāsı

10233b **ḫayru'l-ᶜ ibād**: bk. 5218b dipnot.
10236a eyledüm: ki_eyledüm SK.
10237a **Lā taḳneṭū min-raḥmeti'llāh**: bk. 608b dipnot.
10240a ki: kim SK.
10243b sürer: sürür İÜ, AG, sever SK.
10244b esmāya: eşyāya SK, BY.

10245 V’eger-nī ola esmāsı mu^{c} aṭṭal
Daḫı lāzım gele ki_olmaya ekmel

10246 Ḥaḳuñ şānında ḫ$^{\check{}}$od ḥāşā bu ḥālet
Ki hergiz yoḳ kemālāta nihāyet

10247 Teḳābül var çü esmāsında Ḥaḳḳuñ
Daḫı var ḥükmi her birinde Ḥaḳḳuñ

10248 Neye lāyıḳsa esmā idiser ol
Ki her ismi anuñ ḥükmin sürer bol

10249 Raḥīm ismi ider ba^{c} żına iḥsān
Ki lāyıḳ ol-durur īmāna iy cān

10250 ^{c} Aẕāb ider bu kez küffāra Ḳahhār
Ki küfre lāyıḳ oldur añla iy yār

10251 Daḫı ġāmıż budur ki_ism-i hidāyet
Teḳāżā itdi mü$^{\circ}$ minde hidāyet

SK 282a 10252 Mużıll ismi idüp küffārı iḍlāl
Pes āḫir böyle ḳıldı aña aḥvāl

10253 Velīkin ṣormaḳ olmaz ḥikmetinden
Su$^{\circ}$ āli nehy idüpdür ḥażret andan

10254 Ḥaḳuñ ḥikmetlerine hīç irilmez
Anuñ fi^{c} linden az u çoḳ ṣorılmaz

لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْئَلُونَ* فَيُضِلُّ اللهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ**

İÜ 334b **Beyānu Maḳāmāti’l-Cennet ve Derecātühā**

AG 294b 10255 Elā iy ṭālib-i cennāt u ḥavrā
Ne ḫalḳ itmiş senüñ-çün gör Ta^{c} ālā

10247a çü: çoḳ BY.
10248a esmā: eşyā SK, BY.
* *“O, yaptığından dolayı sorgulanamaz, fakat onlar sorgulanırlar.”* (Enbiyâ 21/23).
** BY’de ayetin başında “kemā ḳāle Ta^{c} ālā” ibaresi ekli. || *“…Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. O mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.”* (İbrâhîm 14/4).
10255a ṭālib-i: ^{c} āşıḳ-ı SK.

10256 Ne var ger bilmeseñ sen ḳıymetüñi
Ḥaḳuñ ḳatında gel gör ᶜizzetüñi

BY 321b

10257 Ki senüñ-çün neler inşā ider Ḥaḳ
Seni ḳatında ḫˇoş iclā ider Ḥaḳ

10258 Beḳā dārın senüñ-çün ḳıldı inşā
Seni tā ilte anda ide ibḳā

10259 Senüñ-çün düzdi bu eşyāyı dildār
İdersin sen anı her demde āzār

10260 Gel imdi olma ol Ḥaḳḳa cefākār
Vefādār ol vefādār ol vefādār

10261 Dimişdük cennetüñ vaṣfını evvel
Ḳılalum girü vaṣfından birez ḥal

10262 Didi pes Bū Hüreyre bu maḳāli
Didi kim servere itdük suᵓ āli

10263 Neden yaratdı bildür cenneti Ḥaḳ
Didi ṣudan yaratdı anı el-ḥaḳ

10264 Bināsını beyān itdi peyem-ber
Gümiş bir kerpici bir kerpici zer

10265 Ṣıvası misk-i ezferden didi cān
Türābın hem anuñ didi zaᶜafrān

10266 Hem anuñ ṭaşları dürr-ile yāḳūt
Naẓar ḳılmaḳdan irer cānlara ḳūt

10267 Aña şunlar ki gire bula niᶜmet
Ebed görmeye faḳrı ehl-i cennet

10256a bilmeseñ: bilseñ e İÜ, AG.
10257b iclā: iclāl İÜ, AG; ḫˇoş iclā: isticlā BY.
10263a yaratdı: ḫalḳ itdi SK, BY.
10263b el-ḥaḳ: ol Ḥaḳ SK.
10267a ki: kim SK.

10268 Muḫalled ola anda olmaya fevt
Kim olmaz Dār-ı Ḫuld içre bilüñ mevt

10269 Daḫı hīç eskimez ṣevbi bularuñ
Fenā olmaz yigitligi bularuñ

SK 282b 10270 Didi hem ḳamçı miḳdārı cinānuñ
Yig ola cümlesinden bu fenānuñ

İÜ 335a 10271 Didi cennetde hem yüzdür derice
Ki vüsʿ atde şu deñlüdür derice

10272 Birine cemʿ ola ger cümle ʿālem
Ṣıġaydı daḫı ṭoldurmaya-dı hem

10273 Rivāyet bir daḫı bu kim peyem-ber
Didi var yüz derice anda server

AG 295a|BY 322a 10274 Ki her iki dericenüñ arası
Meṣelde yir-ile gögüñ arası

10275 Anuñ yüksekligi budur ki direm
Velīkin vüsʿatin *va'llāhü aʿlem*

10276 Beyān itmişdür anuñ ʿarżını Ḫaḳ
Ḥaḳīḳatde budur ḳavl-i muḥaḳḳaḳ

10277 Ki ʿarżı yirler ü göklerce anuñ
Bilüñ bu deñlü ʿarżını cinānuñ

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى سَابِقُوا اِلٰى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ*

10268b kim: ki AG.
10271a cennetde hem yüzdür derice: hem cennetde yüzdür düreyce İÜ, hem cennetde yüz-durur derice SK.
10271a-b derice: düreyce İÜ, AG.
10273b derice: düreyce İÜ, AG.
10274a dericenüñ: düreycenüñ AG.
10274b gögüñ: gök SK.
10276: − İÜ, AG.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Rabb'inizden bir bağışlanmaya ve eni, gökle yerin genişliği kadar olan…cennete yarışırcasına koşun.*" (Hadîd 57/21).

10278 Buyurmışdur Ebu'l-Leyṯ raḥmetu'llāh
Cinānı ḫalḳ idüpdür vāsiᶜ Allāh

10279 Şu deñlü kim yidi ḳat yir ü gök hep
Ulaşsa biribirine müretteb

10280 Çekilse saḫtiyān ḳalıñlıġınca
Ḳıyās it vüsᶜ at-i cennātı bunca

10281 Daḫı vāsiᶜ didi bundan cinānı
Dimişler daḫı bu nevᶜ a beyānı

10282 Ki ger bu yirleri gökleri Allāh
Ḳamu ḫardal ideydi cümlesin şāh

10283 ᶜ Adedde bu ḳadar cennet didiler
Daḫı artuḳ ola vüsᶜ at didiler

10284 Beyān oldı bu deñlü ᶜ arżı anuñ
Velī idrāk olmaz ṭūli anuñ

10285 Dimişler daḫı kim bu bir meṯeldür
Ki vüsᶜ at yirde gökde muḥtemeldür

10286 Ki yaᶜ nī bundan evsaᶜ yoḳ naẓarda
Anuñ-çün bunı ẕikr itdi ḳaderde

İÜ 335b 10287 Muḥaṣṣal bu ki Ḫaḳ yaratdı cennet
Yoḳ anuñ vüsᶜ atine hīç nihāyet

SK 283a 10288 Anuñ hem ḥüsninüñ yoḳdur ḳıyāsı
Çıḳa ger yiryüzine bir nisāsı

10289 Żiyā ṭutaydı yir gök arasını
Ḳıyās eyle aña her nesnesini

BY 322b 10290 Olaydı yir gök arası muṭayyeb
Muᶜ aṭṭar ola-dı dünyā içi hep

10279b biribirine: birbirine SK.
10285b yirde: − SK.
10290b ola-dı: oldı İÜ.

10291 İrer mi aña pes fikr ü firāset
Daḫı hem ẕevḳ u şevḳına kiyāset

AG 295b

10292 Olurlar her nefes rāḥat içinde
Uyumazlar daḫı cennet içinde

10293 Eger ṭırnaḳ getürdügince niᶜmet
Çıḳaydı dünyeye ez-dār-ı cennet

10294 Müzeyyen ola-dı yir gök arası
Ṭutaydı cümlesin anuñ żiyāsı

10295 Yidi dīvārı vardur cennetüñ hem
Yaratmış her birin Ḫallāḳ-ı ᶜālem

10296 Bişer yüz yıl arası her birinüñ
Ḥisābınca ḳıyāmet günlerinüñ

10297 Ki her bir güni biñ yılcadur anuñ
Arası bunca dīvār-ı cinānuñ

10298 Ḳuşatmış cenneti ol yidi dīvār
Gümişden birisi cennātı devvār

10299 İkinci zerden ü yāḳūt üçünci
Biri lüᵓlüᵓ ü cevherden bişinci

10300 Zeberceddendür altıncı münevver
Yidinci nūrdandur ġāyet ezher

10301 Vesīle adlu bir cennet var anda
Yaratmış cümlesinüñ üzerinde

10302 Bunuñladur sekiz olduġı cennet
Ḥabībi-y-çün yaratmış anı ḥażret

10293a getürdügince: götürdügince SK.
10293b dünyeye: dünyāya SK.
10297a her bir güni biñ yılcadur: bir güni-durur biñ yılca SK, bir günidür biñ yılca BY.
10299a yāḳūt: yāḳūtdan SK.
10302b yaratmış: yaratdı BY.

10303 Ḳamu cennet anuñ nūrından enver
Nitekim nūr-ı Aḥmedden münevver

İÜ 336a

10304 Anuñ Ṭūbā aġacı ortasında
Ki bitmişdür Ḥaḳuñ luṭfıyla anda

10305 Budaḳları ḳamu cennāta yitmiş
Ki her bir budaġı bir köşki ṭutmış

10306 Ki hīç yoḳ cennet ehlinüñ ṭuraġı
Ve illā aña irmiş bir budaġı

SK 283b|BY 323a

10307 Biter anda ḳamu envāᶜ -ı eşmār
Olur bāḳī anuñ eşmārı her-bār

10308 Dibi dürden budaḳları zeberced
Anuñ pes özdegi tā ᶜ arşa mesned

10309 Didiler özdegin altundan anuñ
Budur ḥāli hep eşcār-ı cinānuñ

10310 Ḳalan aġaçları kim Ḥaḳ yaratmış
Ḳamunuñ özdegin altundan itmiş

AG 296a

10311 Budaḳların zeberced itdi sulṭān
Yimişlerini yāḳūt itdi Raḥmān

10312 Veyā özdeklerin gümişden itdi
Budaḳlarını lüᵓ lüᵓ den yaratdı

10313 Yimişlerini laᶜ l ü yā zeberced
Leṭāfetde aña yoḳdur ḥad ü ᶜ ad

10314 Çıḳar Ṭūbā dibinden hep binidler
Burāḳ u nāḳa vü hem daḫı atlar

10306b aña irmiş: ki irişmiş SK.
10311b yimişlerini: yimişlerin SK; Raḥmān: ol ḫan İÜ, AG, ol cān BY.
10312b budaḳlarını: budaḳların SK.
10313a yimişlerini: yimişlerin SK.

10315 Ki serverden ola taḳsīm anlar
Anuñ luṭfına bine hep binenler

10316 Cinānı ḳılmadum ben bunda tafṣīl
Çü söz söylendi niçün ola taṭvīl

10317 Ki zīrā evvelā bir söyledük biz
Cinānı anda maᶜlūm eyledük biz

10318 Diyelüm baᶜżı līkin ḥūr-ı ᶜīni
Bulardur müᵓminīnüñ hem ḳarīni

Beyānu Ḥūri ᶜĪn *ve Zevvecnāhüm bi-Ḥūrin ᶜĪnin*[*]

10319 ᶜAceb meᵓvā yaratmış cenneti Ḥaḳ
Ḳamu esbāb-ı zevḳ anda muḥaḳḳaḳ

İÜ 336b

10320 Nedür esbāb-ı zevḳı eyle maᶜlūm
Mekān u ekl ü şürb melbūs u meşmūm

10321 İşitmek hem de görmek ḫūb-rūyı
Cinān içinde Ḥaḳ ḳıldı ḳamuyı

10322 Cimāᶜ oldı daḫı bir zevḳı iy cān
Bu heşt esbābı anda ḳıldı sulṭān

BY 323b

10323 Mekān-ısa saña uş dār-ı cennet
Pes anda ekl ü şürbe yoḳ nihāyet

10324 Gider biş yüz ḳadar yıl ᶜıṭrı anuñ
Budur bir zevḳı pes ehl-i ṣafānuñ

SK 284a

10325 Daḫı ṣavt u ṣadā kim cennetüñ var
İder bir naġmesi biñ cānı ber-dār

10326 Temāşā anda ḫˇod bī-ḥaddür iy yār
Müyesser olur āḫir anda dīdār

10315b binenler: binitler İÜ.
10316a tafṣīl: tafḍīl SK.
[*] *"… onları iri siyah gözlü hurilerle evlendirmişizdir."* (Duhân 44/54).
10321a ḫūb-rūyı: ḫūb-rū SK.
10324a yıl: − SK.

10327 Ṭaleb eyle bugün bunda ṣıfātın
Müyesser ide tā kim anda ẕātın

10328 Pes ol cennet ki zeyn itmişdür Allāh
İçinde ḥūrīler yaratdı ol şāh

AG 296b

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَحُورٌ عِينٌ كَاَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ*

10329 Anuñ-çün *ḥūr* dir anlara sulṭān
Be-ġāyet aġ dimek olur iy cān

10330 Daḫı *ʿīnün* didi bunlara Cebbār
Ḳara gözler yaratdı yaʿnī ol yār

10331 Ki aḳ yüzlü ḳara gözlü güzeller
Ne gözler gördi ne yapışdı eller

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ**

10332 Leṭāfet içre anlar dürr-i meknūn
Daḫı bir yirde didi beyż-ı meknūn

10333 Ki yaʿnī şol ṣadef içinde lüʾlū
Aña beñzer teni vüʿanberīn-bū

10334 Kim aña degmemiş el görmemiş göz
Daḫı ol incüye ṭoḳınmamış toz

İÜ 337a

10335 Didi hem anlara beyż-ı neʿāme
Ki iḫrāc itmemiş ola neʿāme

10336 Anuñ-çün buña teşbīh itdi ḥażret
Ki ebyażda didiler ehl-i ḥikmet

10328: − SK.

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Onlar için saklı inciler gibi, iri gözlü huriler de vardır.*" (Vâkıa 56/22-23).

10330b ol yār: Ġaffār SK.

** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Onlara eşlerinden önce ne bir insan ne bir cin dokunmuştur.*" (Rahmân 55/56).

10337 Neᶜ āme beyżasından elṭaf olmaz
Beyāżıyyetde andan eşref olmaz

BY 324a 10338 Aña teşbīh ider Ḥaḳ ḥūr-ı ᶜīni
Ki böyledür didi nāzük tenini

10339 Bil imdi ᶜaḳla ṣıġmaḳlıġ-içün Ḥaḳ
Bulara eyledi teşbīh el-ḥaḳ

10340 Velīkin nūrdan ḫalḳ oldı ḥavrā
Cemāle maẓhar itdi Ḥaḳ Taᶜālā

10341 Bu dünyāda aña beñdeş bulınmaz
Tamāmet ḥüsni anlaruñ bilinmez

10342 Ki göz döymez baḳıncaḳ yüzlerine
Ḳaralıḳda veyāḫˇod gözlerine

SK 284b 10343 Muṭarrā vü muᶜaṭṭar zülfi kim var
İde biñ ᶜāşıḳı her ḳılda ber-dār

10344 Teninde ḳılı yoḳdur nūrdur hep
Muṭahhardur muṣaffādur muṭayyeb

10345 Hemān ṣaçı vü ḳaşı kirpügi var
Naẓardan bula ṣıḥḥat cümle bīmār

AG 297a 10346 Dimişler ḳaş u kirpük nūr-ı esved
Muᶜ anber ḳaşı vü zülfi mücaᵉ ᶜad

10347 Güneş kesb ide nūrından ṭarāvet
Yüzinde şöyle kim cārī melāḥat

10337b eşref: elṭaf SK.
10338a Ḥaḳ: − BY.
10339b teşbīh: teşbīhi AG.
10340a oldı: ola İÜ, AG.
10342a baḳıncaḳ: baḳıcaḳ SK.
10343a muṭarrā vü: muṭarrādur SK.
10344a ḳılı: ḳıl SK; nūrdur: nūr-durur SK.
10345b naẓardan: naẓarda SK.
10346b-10347b: SK'de takdim-tehirli.
10347a nūrından: yüzinden SK.
10347b cārī: cānı SK.

10348 Kelāmı ḳanda leẕẕetler baġışlar
Saḳīme yarı ṣıḥḥatler baġışlar

10349 Gülicek güller açılur yüzinden
Dökilür söylese şekker sözinden

10350 Ḳızarur laᶜl eger görse lebini
Utanur göricek gül ġabġabını

İÜ 337b

10351 Münevverler müzehherler ḳamusı
Mücellālar muṭahharlar ḳamusı

10352 Ḫudā nūrından itmiş naḳş-ı ṣūret
İrişdürmez aña ᶜaḳl ehl-i ḥikmet

10353 Beden nūr u kemük nūr u ilik nūr
Olur *nūrun ᶜalā-nūrin ᶜalā-nūr*

10354 Neᶜ öẕr olur bularda ne ḫᵛo eżdād
Ebed cennet içinde şöyle ābād

10355 Ne sümkürmek ne tükürmek bularda
Ne bevl ü ne menī görmek bularda

10356 Kimi mermer kimi mercāna beñzer
Ne mermer ten degül bil cāna beñzer

BY 324b

10357 Kimi lüᵓ lüᵓ kimi yāḳūta beñzer
Saḳīme ṣıḥḥat u bil ḳūta beñzer

10358 ᶜUḳūle göredür bunlar müşebbeh
Velī ḥavrā bulardandur münezzeh

10359 Ki mermer dürr ü mercān pür-keṣāfet
Bulardur pür-leṭāfet pür-ḥalāvet

10348a kelāmı: kelām SK.
10351a muṭahharlar: muᶜaṭṭarlar SK.
10353b **nūrun ᶜalā-nūr:** *"…Nur üstüne nur…"* (Nûr 24/35).
10354a eżdād: evlād SK, BY.
10356a kimi mercāna: ne mermer cāna SK.
10356b-10357a: − SK.
10357b ḳūta: cāna İÜ, AG.

10360 Teni nāzükliginden gün yaşanur
Ruḫınuñ celvetinden göz uşanur

10361 Geyerler ḥulle her sāᶜ atde yitmiş
Ki her bir reng-ile cennetde bitmiş

10362 Eger bir ḥūrīnüñ bir burḳaᶜ ını
Bu dünyāya çıḳarsaydı birini

SK 285a 10363 Mücellā ola cümle ᶜ ālem andan
Müzeyyen ola anuñ ziynetinden

10364 Eger bir ḥūrī dünyāya çıḳaydı
Tebessüm ide dünyāya baḳaydı

AG 297b 10365 Anuñ nūrı olaydı şemse ġālib
Olaydı şems anuñ nūrına ṭālib

10366 Düşeydi baḫra ger yar-ı dehānı
Nebāt u ḳand ideydi cümle anı

10367 Bulara *ḳāṣırātü'ṭ-ṭarf* dir Ḥaḳ
Erinden ġayra nāẓır olmaz el-ḥaḳ

İÜ 338a 10368 İder dāyim naẓar zevci yüzini
Ki hergiz ġayra ırḳurmaz gözini

10369 Daḫı dāyim rıżā içinde anlar
Ġażab ḳılmaz erine anda anlar

10370 Ki Ḥaḳ bunları vaᶜ de eyleyüpdür
Kelāmında bu nevᶜ a söyleyüpdür

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ أَتْرَابٌ هٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ*

10371 Aña mirᵓ āt ola zevc ol erine
Yüzinde her birinüñ yüz görine

10362a burḳaᶜ ını: barmaġını İÜ, AG.
10362b dünyāya: dünyāda İÜ.
10368b ırḳurmaz: arturmaz İÜ, AG, irgürmez SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Yanlarında gözlerini kendilerinden ayırmayan yaşıt eşler vardır. İşte bunlar, hesap günü için size vaat edilenlerdir.*" (Sâd 38/52-53).

10372 Yüz erce ḳuvvet ola her kişide
Yüz anca le̲z̲z̲et ola her kişide

BY 325a 10373 İde cemᶜiyyet ü ᶜişret hemīşe
Bula her cemᶜa yüz le̲z̲z̲et hemīşe

10374 Girü her dem olalar anlar ebkār
Ḥaḳuñ ḳudretlerine irmez efkār

10375* Rivāyet var velīkin bunda çendān
Ki ḳaç ḥūrī virür her kimseye ḫan

10376 Dimiş bir yirde biş yüz ola ḥūrī
Ki cennet ehli ḫˇoş bula sürūrı

10377 Dimiş bir yirde yitmiş iki server
Dimiş hem ḥūr-ı ᶜīn iki peyem-ber

10378 Velī her birinüñ ḫādimleri çoḳ
ᶜAded var yılduza vü anlara yoḳ

10379 Bunuñ üzre öküş vardur ḥikāyet
Ki serverden irişdi hep rivāyet

10380 Dimiş ol kim ola ḥūrī beşer yüz
Ki görmedi bular gibi beşer yüz

SK 285b 10381 Bular cennetde ḫalḳ oldı ezelde
Virilür müᵓminīne ol maḥalde

10382 Daḫı dört biñ bikir yüzi münevver
Sekiz biñ s̲eyyibe alnı müzehher

AG 298a 10383 Ḳamu on iki biñ biş yüz olurlar
Ḳamudan müᵓminīn le̲z̲z̲et alurlar

10373a ide: ola BY.
10374a anlar: anda SK.
* SK'de der-kenar olarak "Maṭlab-ı Müᵓmine Cennetde Ḳaç Ḥūr u Ḳaç Bikr ü Ḳaç S̲eyyibe Virilür" ibaresi kayıtlıdır.
10381b müᵓminīne: müᵓmine SK.

İÜ 338b

10384 Rivāyet bir daḫı budur ki iy yār
Sekiz biñ bikr virür anda Cebbār

10385 Virür hem s̱eyyibe dört biñ muṭayyeb
Ki dünyā ḫātūnındandur bular hep

10386 Çeke pes ᶜ işrete birisin anuñ
Ki ᶜ ömri olduġı deñlü cihānuñ

10387 Yidi biñ yıl birinden ala lez̲z̲et
Pes andan birisine dege nevbet

10388 Ḫaberde geldi kim buyurdı server
Beyān itdi niçe ḥavrā peyem-ber

10389 Ki dört levn-ile reng itdi yüzini
Daḫı dört nesneden düzdi özini

BY 325b

10390 Bu dört levn oldı ebyaż daḫı aḥmer
Biri aḫḍar birisi daḫı aṣfer

10391 Daḫı cismini dörtden ḳıldı sulṭān
Ayaḳdan dizlerine dek zaᶜ afrān

10392 Dizinden gögsine dek misk-i ezfer
Gögüsden boynına dek aḳ ᶜ anber

10393 Boyından yuḳarusın ḳıldı kāfūr
Bu dört nesneyle cismi oldı maᶜ mūr

10394 Muḥaṣṣal pür-leṭāfet pür-ẕarāfet
Ebed görmez bular renc ü seḳāmet

10395 Geyerler ḥulleler her biri elvān
Cinān içinde yürürler ḫırāmān

10384b bikr virür anda: bikir anda SK.
10387a birinden ala: ala birinden BY.
10387b nevbet: lez̲z̲et BY.
10388b itdi: eyledi BY.
10390a aḥmer: aḫḍar SK, BY.
10390b aḫḍar: aḥmer SK, BY.
10392b gögüsden: gögisinden SK.

10396 Ḫaṭādur ḳadlerine dinse şimşād
Bulardan şerm ider biñ serv-i āzād

10397 İderler cennetüñ içinde seyrān
Ḳılurlar ṭāvūsvār anda cevlān

10398 Bedenleri görinür ḥullelerden
Ki elṭafdur ḥicāb olmaz başardan

10399 Kemükler içre görinür ilikler
Ḳavārīr içre şankim ḫamr-ı aḥmer

SK 286a 10400 Girihler zülfine yitmiş biñ elvān
Aşılmış her girihde niçe biñ cān

İÜ 339a 10401 Dizilmiş her ḳıla yāḳūt u mercān
Bu nev^{c}a ziynet itmiş anı sulṭān

AG 298b 10402 Ḫaḳa tesbīḥ iderler dāyim anlar
Daḫı cennetde olmaz nāyim anlar

10403 ^{c}Alī naḳl eylemişdür kerrema'llāh
Didi didi bize maḥbūb-ı Allāh

10404 Behişt içinde ḳıldı bir mekānı
Ki ḥūr-ı ^{c}īne mecma^{c} ḳıldı anı

10405 O yirde cem^{c} olup seyrān iderler
Ḳamu ṭāvūsveş cevlān iderler

10406 Yüce ṣavt-ıla ẕikr iderler anlar
Daḫı bu nev^{c}a sözler dirler anlar

BY 326a 10407 Ki bizüz cennet içinde muḫalled
Ki mevt irmez bize bizüz mü^{ə}ebbed

10408 Beḳā dārında hem nā^{c}imlerüz biz
Faḳır hem iḥtiyāc olmaya hergiz

10399b ḳavārīr: ḳararīr (?) İÜ.
10406b nev^{c}a sözler: nev^{c}-ile söz SK.

10409 Daḫı rāżīlaruz aṣlā seḫaṭ yoḳ
Bu sözde ṣādıḳuz bizde ġalaṭ yoḳ

10410 Beşāret anlara kim ḳıla ṭāᶜat
Bizi tā anlara vaṣl ide ḥażret

10411 Biz anuñ olavuz bizüm ola ol
Behişt içre sürevüz ᶜişreti bol

10412 Meger bir gün peyem-ber söyler-idi
Bu āyet tefsīrin naḳl eyler-idi

قَوْلُهُ تَعَالَى فَاَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ*

10413 Şular kim müᵓmin oldı ḳıldı aᶜmāl
Ṣalāḥ üstine geçdi bunca aḥvāl

10414 Girüp bostān-ı cennet içre anlar
Tenaᶜᶜum ideler ᶜābid olanlar

10415 Daḫı hem cennetüñ niᶜmetlerini
Beyān iderdi ḫ̆oş lezzetlerini

İÜ 339b

10416 İşidenler ḳamu olurdı ḥayrān
Bir Aᶜrābī didi iy şāh u sulṭān

10417 Semāᶜ olur mı cennet içre iy şāh
Bu lezzetden bize virür mi Allāh

SK 286b

10418 Didi cennet içinde vardur enhār
Bu enhāruñ kenārı ṭolu ebkār

10419 Bularuñ ḥüsnini vaṣf eylemez dil
Tefekkür eylemez hem ᶜaḳl-ı ᶜāḳıl

10411a olavuz: oluruz BY.
* ḳavlühu: ḳāle SK. || "Bu Cenab-ı Hakk'ın buyruğudur: *İman edip salih ameller işleyenlere gelince, işte onlar cennet bahçelerinde sevindirilirler.*" (Rûm 30/15).
10413b bunca: cümle SK, BY.
10414a anlar: insān İÜ, AG.
10416a olurdı: oldı SK.
10419a eylemez: idemez İÜ, AG.

AG 299a

10420 Bular biñ nāz-ıla ider teġannī
İder bir naġmede mest ins ü cinni

10421 Ki hīç miṣlini dīde görmemişdür
ᶜ Uḳūl idrāki aña irmemişdür

10422 Velīkin sāz olmaz ellerinde
Hemān tesbīḥ iderler dillerinde

BY 326b

10423 Bularda görinür Ḥaḳḳuñ cemāli
Bularda bulınur ẕevḳuñ kemāli

10424 Rivāyet İbni ᶜ Abbās eyledi hem
Beyān itdi didi ol faḫr-ı ᶜ ālem

10425 Yaratdı ḥūrīler cennetde Sübḥān
Ki luᶜ bet didiler anlara iy cān

10426 Düşe deryāya ger yar-ı dehānı
Leẕīẕ eyleye-di ser-cümle anı

10427 Yazılmış nūr-ıla ṣadrında anuñ
Neler ḳılur görüñ ṣunᶜ ın Ḫudānuñ

10428 Benüm miṣlüme kim olsa ṭalebkār
Ḫudāya ṭāᶜ at itsün her dem ol yār

10429 Rivāyet böyle geldi Muṣṭafādan
Şefāᶜ at maᶜ deni kān-ı ṣafādan

10430 Bu āyetden ki tefsīr eylediler
Ḳamu cennātı taḳrīr eylediler

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَسَارِعُوا اِلٰى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمٰوَاتُ وَالْاَرْضُ اُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ*

10425a Sübḥān: sulṭān SK, BY.
10429b maᶜ deni: menbaᶜ ı SK; ṣafādan: vefādan SK.
10430a-b eylediler: eyler-idi SK, BY.
* SK'de10431. beyitten hemen sonra; ḳāle'llāhü: ḳavlühu SK, ḳāle BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Rabb'inizin bağışına ve genişliği göklerle yer arası kadar olan, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için hazırlanmış bulunan cennete koşun.*" (Âl-i İmrân 3/133).

İÜ 340a

10431 Ki ḫardal olsa bu arż u semāvāt
ᶜ Adedde ol ḳadar var ola cennāt

10432 Didi pes baᶜ żı cennāt içre server
Yaratdı şehrler yāḳūt-ı aḥmer

10433 Ki yitmiş biñ şehir yaratdı Allāh
Daḫı her şehre yitmiş biñ ev ol şāh

10434 Ḳamu incü içinde cümlenüñ taḫt
Her ev içinde yitmiş biñ bölük taḫt

10435 Ḳodı her taḫta dört ayaḳ cevāhir
Daḫı her taḫtı altun itdi Ḳādir

SK 287a

10436 Müzeyyen dürr ü yāḳūt-ıla her taḫt
Kime olsa müyesser ol bulur baḫt

10437 Yaratdı her serīr üstinde bir ḥūr
Güneş yüzinden anuñ kesb ider nūr

AG 299b

10438 Girü her birisine bunlaruñ şāh
Ki yitmiş biñ bölük zülf itdi Allāh

BY 327a

10439 Daḫı her zülfine dürr-ile yāḳūt
Düzüp ḳıldı birin biñ ᶜ āşıḳa ḳūt

10440 Yazup Bū Bekr adın ṣaġ yañaġında
ᶜ Ömer adını hem ṣol yañaġında

10441 Yazup ᶜ Oṣmān adın alnında ol Ḥaḳ
ᶜ Alī adın zenaḫdānında el-ḥaḳ

10442 Lebi üstinde esmāᵓ -i ḳadīmi
Ki *bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm*i

10431b ᶜ adedde: ᶜ adede İÜ.
10432a didi: dimiş SK.
10437b yüzinden: nūrından İÜ, AG.
10438a birisine: birine SK.
10440b adını: adın SK.

10443 Aña şol deñlü kim virdi ḥalāvet
Daḫı ḫulḳ u daḫı ḥüsn ü ẓarāfet

10444 Göreydi bir naẓar ger ḫalḳ-ı dünyā
Feraḥdan olalardı cümle mevtā

10445 Buyurmışdur bu yirde hem peyem-ber
Beyān itmiş-durur ol ḥāli server

10446 Eger cennet içinde mevt olaydı
Feraḥdan ehl-i cennet hep öleydi

10447 Didiler yā resūla'llāh bu ḥavrā
Kime virür buları Ḥaḳ Taᶜālā

İÜ 340b 10448 Didi anlara kim biş vaḳt namāzı
İmām-ıla ḳılup ide niyāzı

10449 Olaruñdur bu ḥavrā kim didüm ben
Ḳıl imdi biş namāzı vaḳti-le sen

10450 Vire bir müᵓmine bu deñlü ḥūrī
Ki şemse ġālib olur yüzi nūrı

10451 İrüp bu cümlesine ide ṣoḥbet
Ḳamusıyla ide anda meveddet

10452 Budur dirler bu āyetden muḥaṣṣal
Kim anı ḳudretümce eyledüm ḥal

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ*

10453 Yaratdı daḫı ḥūr-ı ᶜīn Allāh
Ḫırāmān yürise cennetde çün māh

SK 287b 10454 Yanınca yitmişer biñ cāriye ḫūb
Ḳamusı birbirinden şöyle merġūb

10451a cümlesine: cümle-y-ile SK.
* ḳāle'llāhü: kemā ḳāle'llāhü AG, ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…ve Adn cennetlerindeki güzel meskenlere…*" (Saff 61/12).
10453a ᶜīn: ᶜaynı SK, ᶜīni BY.
10454a yitmişer: yitmiş SK.

BY 327b

10455 Ḳamu bir yaşda bir ḳalb üzre iy cān
Yürürler ḥūr-ı ᶜīn-ile ḡılmān

AG 300a

10456 Düzüp bu ḥūrīler bir ḡūb edāyı
Yüce ṣavt-ıla iderler nidāyı

10457 Ki bizi yaradupdur z̲āt-ı bī-çūn
ᶜİbādet eyleyen ᶜālimler içün

10458 Ki emr ü nehy idüp itdiler irşād
Hem oldılar Ḥaḳuñ z̲ikriyle muᶜtād

10459 Didi server ki miᶜrāca giderdüm
Yolum irişdi ḥūrīleri gördüm

10460 Selām idüp didiler iy peyem-ber
Digil ümmete ġāfil olmayalar

10461 Oruç gicelerinde yaᶜnī anlar
Uyumasun bize ṭālib olanlar

10462 Ki biz anlara müştāḳuz bileler
Hem anlar da bize ṭālib olalar

10463 Buyurdı hem daḡı sulṭān u sālār
Didi cennet içinde ġurfeler var

İÜ 341a

10464 Ki cennet ehli anlara baḳarlar
Nitekim bunda yılduza baḳarlar

10465 Anuñ içinde olurlar cevārī
ᶜAceb ḡalḳ eylemiş anları Bārī

10466 Pes ol çardaḳlara ᶜāliyye dirler
Hem ol cāriyeye ġāliyye dirler

10455a üzre: − BY.
10456a ḡūb: ḡˇoş SK.
10457a yaradupdur: ḡalḳ idüpdür SK.
10458b z̲ikriyle: z̲ikrine SK.
10462a müştāḳuz: müştāḳumuz SK.
10464a anlara: bunlara SK.

10467 Naẓar itse bularuñ ḥācibine
Geleydi şerm ol dem ḥūr-ı ᶜīne

10468 Yüzi nūrı żiyāᵓ-i şemsi gizler
Hezār efsūn oḳur seḥḥāre gözler

10469 Eger bir ẕerre yarından ṭamaydı
Biḥārı cümle cüllāb eyleyeydi

10470 Anı ger bu cihān ḫalḳı göreydi
Yüzine döymeyüp cānın vireydi

10471 Ḳamunuñ tācı başında muraṣṣaᶜ
Ki elvān-ı cevāhirle mülemmaᶜ

SK 288a 10472 Girihler zülfinüñ kim var hezārān
Dizilmiş dürr-ile yāḳūt-ı elvān

10473 Ola ṣavmuñ yigirmi yidisi ger
Ki Ḳadrüñ gicesi oldur didiler

BY 328a 10474 Pes ol gice ṭuruban ine anlar
Ṭola cennetlerüñ ṣaḥnına anlar

AG 300b 10475 Ḳamu ḳırnaḳlar u ḫādimler-ile
İnüp seyr ide anlaruñla bile

10476 Göreler ḥūr-ı ᶜīn anları ol dem
Naẓardan bulalar şādī vü ḫurrem

10477 Diyeler kim beşāretler ṣafālar
Şular kim sizlere ṭālib olalar

10478 Bu ḥüsn-ile ᶜaceb siz kimlerüñsiz
Ki bu ḥüsne taᶜaccüb eyledük biz

10468a gizler: gözler İÜ, AG, BY.
10469b biḥārı: buḫārı İÜ, AG.
10471a tācı: tāc BY.
10472b yāḳūt-ı: yāḳūt BY.
10475a ḳırnaḳlar u: ḳırnaḳları SK.

10479 Diyeler bizi ḫalḳ itdi Taᶜālā
Şularuñ-çün ki itdi Ḳadri iḥyā

10480 Rivāyet eyleyüpdür İbni ᶜAbbās
Ki aṣḥāb içre oldur aᶜlemü'n-nās

İÜ 341b

10481 Didi her şaḫṣa bir ḫayme virile
Ki dürden dört biñ ḳapusı ola

10482 Ebū Mūsā didi ṭūli anuñ pes
Ki altmış mīl ola ol ḫaymenüñ pes

10483 Ola her bucaġı bir ḥūr-ı ᶜīnüñ
Birisi görmeye yirin birinüñ

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى حُورٌ مَقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ*

10484 Anuñ her ḳapusından her gün iy şāh
Hediyye ide irsāl aña Allāh

10485 Ki birbirine beñzemez hediyye
Zihī luṭf u zihī faż̈l u ᶜaṭiyye

10486 Ola her ḫaymenüñ içinde ḥavrā
Kemālince ḳamuda ḥüsn ü zībā

10487 Bulardan ġayrı yaġa ḥūrīler çoḳ
Ki ḥüsn içre bularuñ beñdeşi yoḳ

10488 İrişdi Ḳurṭubīden bir rivāyet
Yürürken cennet içre ehl-i cennet

10489 Eline ala bir elmayı bir cān
Ne iḥsān idiser gör aña sulṭān

10481b dürden: dürden ola İÜ, AG, BY; ola: var BY.
10482b ol: − SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Onlar, çadırlara kapanmış hurilerdir.*" (Rahmân 55/72).
10484a ḳapusından: ḳapusında SK.
10485a ki birbirine: biribirine SK.

SK 288b

10490 Hevāya uça elması elinden
Girü inüp eline düşe andan

BY 328b

10491 İki pāre ola indükde elma
İki eline ol dem ḳona elma

10492 Birinden çıḳa biş yüz ḥūrī anuñ
Birinden daḫı biş yüz giri anuñ

AG 301a

10493 Baḳa bu ḥūrīye ide beşāret
Zihī virmiş aña Ḥaḳ ḥüsn-i heyº et

10494 Ki bundan gökçek olmaya cihānda
Naẓar ide birine daḫı anda

10495 Göre evvelkiden ol daḫı aḥsen
Ki ḳamu zeyn-ile olmış müzeyyen

10496 Bu nevᶜ a cümlesin ide temāşā
Göre kim cümlesi maḥbūb-ı zībā

İÜ 342a

10497 Ki her ḳanḳısına nāẓır ola ol
Ḳamudan aḥsen ü zībā bula ol

10498 Girü bir ġayra nāẓır ki_ola anda
Ḳamudan anı ḥasnā bula anda

10499 Gel imdi ṭālib ol sen de bulara
İresin tā ki sen anda bulara

10500 Didi bir söz Ebu'l-Leyṯ raḥmetu'llāh
Ki cennetde dügün idiser Allāh

10501 Gele bir yire ḳamu ehl-i cennet
Ḳamusın ide Ḥaḳḳ anda żiyāfet

10492a ḥūrī: ḥūr SK.
10493a bu: bir SK.
10495b zeyn-ile: ziynet-ile SK.
10496b cümlesi: cümlesin SK.
10497b bula: ola İÜ, AG.
10498a nāẓır ki: ki nāẓır SK.
10498b ḥasnā: ḥüsnā SK.
10499b sen: sen de BY.

10502 Güyegü eyleye maḥbūbın Allāh
Vire Āsiyye-y-ile Meryemi şāh

10503 Biri Fir^{c} avna ḫātūn-ıdı bunda
Resūle viriliser yarın anda

10504 Biri Meryem ki ^{c}Īsā anesidür
Bikirdür şöyle kim dür-dānesidür

10505 Didi Ḥaḳ *ḳānitātin tā'ibātin*
Hem *ebkāran* didi hem *seyyibātin*

Beyānu'l-Vildān ve'l-Ġılmān

10506 Gel imdi gör girü bir ḫˇoş beyānı
Ki mesrūr ider ol ḳalbi vü cānı

BY 329a 10507 Bizüm-çün cenneti yaratdı sulṭān
İçinde bī-^{c} aded vildān u ġılmān

SK 289a 10508 Ḳamusın ḳıldı ḫıdmet-çün saña Ḥaḳ
Viriser cennet ehline muḥaḳḳaḳ

10509 Ṭavāf ider gelüp ehl-i cinānı
Ṣaçılmış incü ṣanur gören anı

10510 Ki incüler ṣadefden çıḳduġında
Nice berḳ urur efşān olsa anda

AG 301b 10511 Anuñ miṣli-durur ecsād-ı vildān
Daḫı bu nev^{c} a bil ecsād-ı ġılmān

İÜ 342b

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ اِذَا رَاَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤاً مَنْثُوراً*

10503a Fir^{c} avna ḫātūn-ıdı: Fir^{c} avn ḫātūnı-dı SK.
10505a-b (…) **Ḳānitātin tā'ibātin ^{c}ābidātin sā'iḥātin seyyibātin ve ebkāran**: *"…Sebatla itaat eden, tövbe eden, ibadet eden, oruç tutan, dul ve bakire…*" (Tahrîm 66/5).
10506a ḫˇoş: ḫūb SK.
10507a yaratdı: itdi SK, ḫalḳ itdi BY.
10507b vildān u ġılmān: ġılmān u vildān BY.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Çevrelerinde, gördüğünde saçılmış inciler sanacağın, hep aynı gençlik ve güzellikte kalacak hizmetçiler dolaşır.*" (İnsân 76/19).

10512 Muḫalleddür ki yaᶜ nī ölmez anlar
Dimişler daḫı büyük olmaz anlar

10513 Yaraşur ḫıdmete yaᶜ nī ki aṣġar
Münevver ḫaṭṭ ola ḳaşı muᶜ anber

10514 Ki cennetde ṣafā ẕevḳ olduġında
Ayaḳ üstine ḫıdmet ide anda

10515 Ṭutalar ellerinde keᵓ s-i ezher
İçinde pür-şarāb ola muᶜ aṭṭar

10516 Dimiş baᶜ żı müfessir kim bu vildān
Yaratmış cennet içre anı sulṭān

10517 Henūz nā-bāliġ oġlanca bular hep
Hilāl-ebrū münevver-ḫad şeker-leb

10518 Bularuñ ḫüsnini kim ide taᶜ bīr
Ki dest-i ḳudret itmiş ola taᶜ mīr

10519 Cemāli pür-leṭāfet pür-ẓarāfet
Virür sünbüllere zülfi ṭarāvet

10520 Eger alnın dir-isem māh-ı tābān
Güneş yüzinde beñler ᶜ anber-efşān

10521 Utanur ruḫlarından verd-i aḥmer
Ḳılur gīsūları miski muᶜ aṭṭar

10522 Didiler anda pes aᶜ lā-yı vildān
Bilinden yuḳarusı ola oġlan

BY 329b 10523 Bilinden aşaġa ḳız ola anuñ
Bulardur emleḥi vildān olanuñ

10512b büyük: ekber SK, BY.
10513a ki: kim SK.
10513b ḫaṭṭ: ḫadd SK.
10523: − SK.
10523b bulardur: bulardan BY.

10524 Dimişdür pes Ebu'l-Leyṣ raḥmetu'llāh
Ki tefsīrinde ẕikr eyledi ol şāh

10525 Ki vildānı dimiş eṭfāl-i küffār
Cinān içre olur ḫuddām-ı ebrār

10526 ᶜAmel yoḳ kim bula anda ṣevābı
Günāhı yoḳ ki_olar göre ᶜaẕābı

İÜ 343a|SK 289b 10527 Ḥaḳuñ luṭfıyla cennāta giderler
Ki cennet ehline ḫıdmet iderler

AG 302a 10528 Dimiş baᶜżı ki bunlar ola ġılmān
Muġāyir ola tā vildāna ġılmān

10529 Ki cennet içre maḫlūḳ ola vildān
Daḫı eṭfāl-i küffār ola ġılmān

10530 Ḥaḳīḳat ḥālini *va'llāhü aᶜlem*
Ṭavāf eyler cinān ehlin bular hem

10531 Ṭuruban dāyimā ḫˇoş ᶜāşıḳāne
Ḳamu ḫıdmet ider ehl-i cināne

10532 Bulara Ḥaḳ didi hem dürr-i meknūn
Elinde cümlesinüñ keᵓs-i meşḥūn

10533 Ki yaᶜnī kāseler pür-āb-ı cennet
Ne āb ol kim virür cüllāba leẕẕet

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَكْنُونٌ*

10524a dimişdür: buyurmışdur SK.
10525b ḫuddām-ı ebrār: ḫuddām her-bār BY.
10526b günāhı: günāh SK; ᶜaẕābı: ᶜıḳābı SK, BY.
10529a vildān: ġılmān SK.
10529b Muġāyir ola tā vildāna ġılmān SK.
10530b eyler: ider SK, BY.
10532a Ḥaḳ didi hem: hem daḫı Ḥaḳ SK, hem didi Ḥaḳ BY.
10533: AG'de der-kenar.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Hizmetlerine verilmiş, kabuğunda saklı inci gibi gençler etraflarında dönüp dolaşırlar.*" (Tûr 52/24).

10534 Çü ḫıdmetkārı ola miṣl-i lüʾlū
Ḳıyās it ḫˇōcasında ḥüsn ü hem bū

10535 Dimiş server ki ḫˇōca ḳula nisbet
Ḳamer gibi ola yılduza nisbet

10536 Dimiş hem cennet içre virür Allāh
Eñ ednā olana seksen biñ ol şāh

10537 Dimiş baᶜżı ki biñ ḫādim virile
Ki her birinde ḫıdmetler görile

10538 Rivāyet bir daḫı didiler iy cān
Vire ednāya on biñ anda sulṭān

BY 330a

10539 Gör aᶜlāsına neᶜizzet virür şāh
Ki bī-ḥad vire ḫuddām aña Allāh

10540 Ki yaᶜnī ola cennet ehli sulṭān
Aña ḫuddām ola vildān u ġılmān

10541 Kimi ḫādim ola kim ola ḥācib
Kimi ola yüzin görmege rāġıb

10542 Bu nevᶜa Zehreden oldı rivāyet
Ki ḫādimler vire anlara ḥażret

İÜ 343b

10543 Ola ḥuccābı aᶜmāli ḳadar pes
Berāber olmayısar anda herkes

10544 Nitekim oldı dünyā beglerinde
Eḳal kiminde vü ekṣer kiminde

10534a ḫıdmetkārı: ḫıdmetkār SK.
10534b ḥüsn ü: ḥüsni BY.
10535b gibi: bigi SK.
10536b ol: iy SK.
10537a ki: kim SK.
10537b her: − SK; görile: görine BY.
10541a ḫādim: ḫādimler SK.
10542a Zehreden: Zehrede İÜ, AG, BY.
10543a ḥuccābı: ḥuccātı (?) BY.
10543b berāber: − SK.

SK 290a

10545 Şu dem kim irişe Ḥaḳdan melekler
İçerü girmege ide dilekler

AG 302b

10546 O dem ṭaş ḥācibe söyleye anlar
Ki ḥāli aña ᶜarż eyleye anlar

10547 Getürdük diyeler Ḥaḳdan selāmı
İdevüz müᵓmine tā iḫtirāmı

10548 Pes ol yanındaġıya eyde iy yār
Melek gönderdi müᵓmin ḳula Cebbār

10549 Ki ḥattā bile iç ḥācib kelāmı
Göre müᵓmin ki şuġl içre müdāmī

10550 Diye kim şuġli var ṣabr eyleñ imdi
Gelen kimseye bu ḥāli diñ imdi

10551 Ki şimdi şuġl içinde ehl-i cennet
Sürer yaᶜnī ki ebkār-ıla ᶜişret

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اِنَّ اَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغُلٍ فَاكِهُونَ*

10552 Dimişler daḫı Ḥaḳḳuñ niᶜmetinde
Tenaᶜᶜum içre meşġūl olur anda

10553 Melek girü vara dergāha anda
Bu ḥāli ᶜarż ide Allāha anda

10554 Diye Ḥaḳ var ilet benden ḫiṭābı
Daḫı irgür selām-ıla kitābı

BY 330b

10555 Kitābuñ bu ola mefhūmı iy yār
Ki müᵓmin ḳula irsāl ide Cebbār

10546a anlar: bunlar BY.
10546b ᶜarż eyleye: maᶜlūm ide SK.
10551b ebkār-ıla: ḥūrī-le SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Şüphesiz cennetlikler o gün nimetlerle meşguldürler, zevk sürerler.*" (Yâsîn 36/55).
10553: − SK.

10556 Şu sulṭāndan ki mülki zāyil olmaz
Şu sulṭān ola ne kim zāyil olmaz

10557 Şu ḥaydan kim anuñ gitmez ḥayātı
Şu ḥayy ola ne kim olmaz memātı

10558 ᶜAzīzden kim aña irmez mezellet
ᶜAzīz ola ne kim görmez mezellet

İÜ 344a

10559 Ġanīden kim aña irmez faḳır hīç
Ġanī ola ne ki_olmaz müfteḳır hīç

10560 Ḫaber ilte bu nevᶜa ol ferişte
Ṣafālar bula ol müᵓmin görişde

10561 Ki Ḥaḳḳuñ kendüye irdi selāmı
Bu nevᶜa zevḳ ide anda müdāmī

كَمَا قَالَ اللهُ تَعَالَى وَالْمَلٰٓئِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ*

AG 303a

Beyānu Enhāri'l-Cennet

10562 Gel imdi gör Ḥaḳuñ ḳudretlerini
Daḫı gör bī-bedel niᶜmetlerini

SK 290b

10563 Çü ḫalḳ eyledi cennātını Cebbār
Yaratdı anda dürlü dürlü enhār

10564 Ki yaᶜnī her maḳāmı ki_itdi Bārī
Ulu enhār anuñ taḫtında cārī

10556a sulṭāndan: sulṭān SK.
10556b kim: ki SK.
10560b bula: süre BY.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *...Melekler de her bir kapıdan yanlarına girerler (ve şöyle derler): 'Sabretmenize karşılık selam sizlere. Dünya yurdunun sonucu (olan cennet) ne güzeldir!'*" (Ra'd 13/23-24).
10564a Bārī: Bārī Taᶜālā SK.
10564b-10565a: − SK.
10564b taḫtında: taḫtında İÜ, AG, SK.

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ أُكُلُهَا دَائِمٌ وَظِلُّهَا*

10565 Kelāmında buyurdı Ḥaḳ Taʿālā
Şu cennet ki_anı vaʿde ḳıldı Mevlā

10566 Anuñ vardur içinde dürlü enhār
Ki luṭfın anda iẓhār itdi Ġaffār

10567 Biri ṣudur ki cennet içre cārī
Müşerref eyler anda her diyārı

10568 Ki hergiz dadı taġyīr olmaz anuñ
Ayaġı hem nihāyet bulmaz anuñ

10569 Zamān-ıla ṭuruban ḳoḳmaḳ olmaz
Ṣolıḳdan adı hergiz çıḳmaḳ olmaz

BY 331a 10570 Daḫı bir nehri südden ḳıldı Cebbār
Ki ṭaʿmı taġyīr olmaz hīç deyyār

İÜ 344b 10571 Daḫı ḫamr ırmaġı eyledi ḥażret
Kim içenler bulur yüz dürlü leẕẕet

10572 Ne ʿaḳl alur ne başın aġrıdur ol
İçeler cennet ehli anı bol bol

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُونَ**

10573 ʿAselden eyledi bir daḫı ırmaḳ
Muṣaffā ḳıldı ġāyetde anı Ḥaḳ

10574 Naḫıl düzmedi evvelden muṣaffā
Degül mūm ola ṣoñra ola aṣfā

---

* SK'de yok. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Allah'a karşı gelmekten sakınanlara vaat olunan cennetin durumu şudur: Onun içinden ırmaklar akar, yemişleri ve gölgeleri devamlıdır…*" (Ra'd 13/35).
10567b eyler anda: itdi anlar SK.
10570a nehri: nehr İÜ, AG, BY.
10570b ṭaʿmı: ṭuʿmı İÜ, AG.
10571a ırmaġı: ırmaġın SK.
** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…içmekle başlarının dönmeyeceği ve sarhoş olmayacakları…*" (Vâkıa 56/19).
10574b ola aṣfā: muṣaffā SK.

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى فِيهَا اَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ اٰسِنٍ وَاَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَاَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَاَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى*

AG 303b

10575 Didi enhār her birine Allāh
Ki her birin nice ḫalḳ itdi ol şāh

10576 Veyāḫˇod her biri taḳsīm olurlar
Velī her birisi tersīm olurlar

10577 Ne arġı var bularuñ ne kenārı
Olur cennet içinde şöyle cārī

10578 Olur her taḫtuñ altında bulardan
Lebenden ḫamrdan baldan şulardan

10579 Nicekim eylese müᵊmin irādet
Aña göre aḳıdur anı ḫażret

10580 Kimi ḥavż idinürler kimi çeşme
Kimi ırmaḳ iderler kimi eşme

SK 291a

10581 Daḫı yaratdı Kevṣer ırmaġın Ḥaḳ
Ḳamudan anı aᶜlā ḳıldı el-ḥaḳ

10582 Enes ḳıldı bu yirde bir ḥikāyet
Peyem-berden anı ḳıldı rivāyet

10583 Ki bir gün otururduḳ ḫıdmetinde
Uyur gibice oldı server anda

10584 Gözin açup tebessüm ḳıldı ol yār
Didi bir sūre inzāl itdi Cebbār

---

* ḳāle'llāhü: kemā ḳāle SK. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…Orada bozulmayan su ırmakları, tadı değişmeyen süt ırmakları, içenlere zevk veren şarap ırmakları ve süzme bal ırmakları vardır…*" (Muhammed 47/15).
10578b ḫamrdan baldan: baldan ḫamrdan SK.
10581a yaratdı: ḫalḳ itdi SK, BY; ırmaġın: ırmaġını SK.

İÜ 345a|BY 331b

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اِنَّا اَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ اِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْاَبْتَرُ*

10585 Suʾāl itdük aña Kevṣerden ol dem
Cevāb itdi bize ol faḫr-ı ʿālem

10586 Bir ırmaḳdur ki yaratdı anı Ḥaḳ
Baña vaʿde_itdi luṭfından muḥaḳḳaḳ

10587 Benüm ḥavżumdur irer ümmetüm hep
Görür ümmet olan anı müretteb

10588 İni Eyle_ile Baṣra arasınca
Yemenden yaʿnī kim Şāma irince

10589 Ṣovuḳ ḳardan ṣıvıḳ südden daḫı aḳ
ʿAselden ṭatlu yaġdan daḫı yumşaḳ

10590 Kenārında anuñ yoḳdur dīvārı
Ṣanasın kim olur düz yirde cārī

10591 Türābı misk ṭaşı dürr ü yāḳūt
İçerse kim ki olur cānına ḳūt

AG 304a

10592 İki yanı anuñ altun döşenmiş
Çadırlar incüden anda yaṣanmış

10593 Kenārında çanaḳlar şol ḳadardur
Ṣaġış yoḳ anlara yılduza vardur

10594 İçenler ṣuṣamaz hergiz ṣuyından
İçerler ümmet olan cümle andan

10595 Pes ol çadırlaruñ içinde Allāh
Cevārī ḫalḳ idüpdür bīʿaded şāh

* kemā: − BY; ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Şüphesiz biz sana Kevser'i verdik. O hâlde, Rabb'in için namaz kıl, kurban kes. Doğrusu sana buğzeden, soyu kesik olanın ta kendisidir.*" (Kevser 108/1-3).
10586a yaratdı: ḫalḳ itdi SK, BY.
10588a Eyle_ile: Eyleyle SK, BY; arasınca: arasında BY.
10589a ṣovuḳ: ṣuyı SK, BY; ṣıvıḳ: ṣovuḳ SK, BY.

10596 Ki miṣlin anlaruñ görmedi dīde
Dimez ḥüsnini hergiz āferīde

10597 Yüce ṣavt-ıla ider cümle taḥmīd
Daḫı tesbīḥ u hem tehlīl ü temcīd

10598 Aḳar Ṭūbā dibinden ḥavż-ı Kevṣer
Ṣuvarur cümleyi andan peyem-ber

SK 291b 10599 Yaratdı daḫı ᶜayn-ı Selsebīli
Ḳarışdurdı aña hem zencebīli

İÜ 345b 10600 ᶜArab zīrā bulurdı anda lezzet
Yimekden ḥāṣıl olurdı meserret

10601 Anuñ-çün vaᶜde ḳıldı bunlara Ḥaḳ
Bulalar zencebīl ṭaᶜmın muḥaḳḳaḳ

BY 332a 10602 Buyurdı bunda bir söz İbni ᶜAbbās
Cinānı kim yaratdı Ḫālıḳu'n-nās

10603 Daḫı her nesneyi kim zikr idüpdür
Kim anı cennet içre yaradupdur

10604 Ebed dünyāda yoḳdur miṣli anuñ
Belī yoḳ miṣli cennetde olanuñ

10605 Ḳatāde dir ki ᶜayn-ı Selsebīli
Daḫı ḳatmadın aña zencebīli

10606 Muḳarrebler içerler ṣāfīsinden
ᶜAvām olanlara virmezler andan

10607 İçer memzūcı sāyir ehl-i cennet
Bular daḫı bulur yüz dürlü lezzet

10608 Bir ırmaḳdur didi Ḥaḳ Selsebīl ad
Bizüm-çün eyledi cennetde īcād

10598b andan: anda SK.
10601b ṭaᶜmın: ṭuᶜmın İÜ, AG.
10605b ḳatmadın: ḳatmadı SK.

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْساً كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًا عَيْناً فِيهَا تُسَمّٰى سَلْسَبِيلًا*

AG 304b

10609 Yaratdı daḫı bir ırmaġı ḥażret
Aña ḫalṭ eyledi kāfūr-ı cennet

10610 İçer ebrār olanlar andan iy yār
Gel imdi sen de işle fiᶜ l-i ebrār

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اِنَّ الْاَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُوراً عَيْناً يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللّٰهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيراً**

10611 Anuñ-çün didi kāfūr aña ḥażret
Ṣovuḳdur aḳdur virür meserret

10612 Hem ol iki çıḳar Ṭūbā dibinden
Aḳar cennetlerüñ içine andan

İÜ 346a

10613 Yaratdı girü hem Tesnīmi Allāh
Muḳarreblere maḫṣūṣ eyledi şāh

10614 Aña Tesnīm anuñ-çün didi ḥażret
Ki aᶜ lā olduġı-y-çün ḳadri ġāyet

10615 Daḫı budur ki ol aḳar hevādan
Anı key ṣāfī yaratmış Yaradan

SK 292a

10616 Muḳarrebler behiştüñ çardaġında
Olurken aḳar üstlerine anda

BY 332b

10617 Aḳar şol deñlü kim ṭola ḳadeḥler
İçüben cümle bulurlar feraḥlar

---

* İÜ ve AG'de İnsan suresi 5-6. ayetlerden bazı kısımlar (kāfūran ᶜ aynen yeşrabü bihā) -muhtemelen karıştırıldığı için buraya- alınmış; ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Orada kendilerine, katkısı zencefil olan içecekle dolu bir kâseden içirilir. Orada bir pınar ki ona 'Selsebil' adı verilir.*" (İnsân 76/17-18).

** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *İyiler ise, katkısı kâfur olan içecekler dolu bir kadehten içerler. Bir pınar ki Allah'ın kulları ondan içer, onu (istedikleri şekilde) fışkırtıp akıtırlar.*" (İnsân 76/5-6).

10612b içine: dibine BY.
10613a girü hem: hem girü SK.
10616b üstlerine: üstlerinden BY.

10618 Girü ṭurur ḳadeḥler içilince
Aḳar girü ḳadeḥler hep ṭolınca

10619 Muṣaffādur ḳamu levn ü kederden
Müberrādur ḳamu dürd ü mederden

10620 Şarābuñ eşrefidür didi Ḍaḥḥāk
İçenler ġayrısından ola bī-bāk

10621 Muḳarrebler içer ṣāf-iken anı
Raḥīḳa ḫalṭ olur girü ḳalanı

10622 Ki bāḳī ehl-i cennet içer andan
Biribirine ol memzūc olandan

10623 Raḥīḳ ol ḫamr-ı ebyażdur ki Allāh
Anı ḫalḳ itdi ebrār içün ol şāh

10624 Ḫitāmı miskdür kendü muṭayyeb
Ki ya^{c} nī dürdi miskden daḫı aṭyeb

10625 Ḳalan evṣāfı dinür geldügince
Cinānuñ ḥāli ma^{c} lūm olduġınca

AG 305a

10626 Ki zīrā vaṣfına yoḳdur nihāyet
Nitekim yoḳ Ḫaḳuñ luṭfına ġāyet

Beyānu Merātibi Ehli'l-Cennet

10627 Elā iy ^{c} ışḳ erinüñ reh-nümāsı
Ṭarīḳat pīrlerinüñ pārsāsı

10628 Senüñ-çün zīrā pāyuñdur merātib
Ḳamu ehl-i ṭarīḳat saña ṭālib

İÜ 346b

10629 Bugün çün vāḳıfü'l-esrārsın sen
Daḫı hem zübdetü'l-ebrārsın sen

10624b dürdi: düzdi SK, BY.
10627a erinüñ: ehlinüñ SK.
10628a zīrā: zīr-i BY.
10628b ṭālib: rātib SK, rāġıb BY.
10629b ebrārsın: esrārsın İÜ, AG, SK.

10630 Ḳapuña geldi ḳamu mürde diller
Diler kim cān bula senden göñüller

10631 Saña feṯḥ oldı çün bir ḥarfe tefsīr
Gel anı ṭālibīne eyle taᶜ bīr

10632 Ḫudānuñ ḳulları kim var cihānda
Ne vech-ile olur aḥvāli anda

BY 333a 10633 Bularuñ rütbetin bize beyān it
Ḥadīṯ ü āyet üzre ḫˇoşᶜ ayān it

SK 292b 10634 İşidüp ḫˇoş ṣafālar bula her cān
Ḥaḳuñ ẕikrine rāġıb ola her cān

10635 Pes anı bize feṯḥ eyledi ḥażret
Merātib neyse bir bir didi āyet

10636 Nedür sābıḳ hem aṣḥāb-ı yemīni
Bularuñ cennet içre rütbetini

10637 Şular kim dünyede sebḳat iderler
Ḳamudan öñdin aᶜ māle giderler

10638 Girü sebḳat iderler yarın anlar
Görürler *niᶜme ᶜuḳbe'd-dān*n anlar

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولَٰئِكَ الْمُقَرَّبُونَ*

10639 Cinān içinde budur beyt-i aᶜ lā
Ki cennāt-ı ᶜ Adin yaratdı Mevlā

10640 Hem andan daḫı aᶜ lādur Vesīle
Münevverdür hem aṣfādur Vesīle

10632b aḥvāli: aḥvāl SK.
10633a bize: zīrā BY.
10636a nedür: budur BY.
10637a dünyede: dünyāda SK.
10638b ᶜ uḳbe'd-dārın: ᶜ uḳbe'd-dārı SK, BY. || **niᶜme ᶜuḳbe'd-dār**: "…*Dünya yurdunun sonucu (olan cennet) ne güzeldir!*'" (Ra'd 13/24).
* kemā ḳāle'llāhü: ḳavlühu SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *(İman ve amelde) öne geçenler ise (ahirette de) öne geçenlerdir. İşte onlar (Allah'a) yaklaştırılmış kimselerdir.*" (Vâkıa 56/10-11).
10640b aṣfādur: aᶜ lādur SK.

10641 Pes andan yuḳaru yoḳdur derice
Çi-ger taḫtında_anuñ çoḳdur derice

10642 Bu ol yirdür ki ol maḥbūb-ı Allāh
Ṭaleb idüñ benüm-çün didi ol şāh

AG 305b 10643 Belī bilürdi kim ol yir anuñdur
Daḫı anuñla bile olanuñdur

10644 Pes anda olısar sulṭān-ı ᶜālem
Bile aṣḥāb u evlādı anuñ hem

İÜ 347a 10645 Daḫı her kimi kim dilerse sulṭān
Saᶜādetdür ki bile ola ol cān

10646 Pes andan mürselīn ü enbiyā hep
Girürler cennet-i ᶜAdne müretteb

10647 Şehīd ü hem de ṣıddīḳ u velīler
Ḥaḳuñ ḳatında olanlar celīler

10648 Daḫı ᶜilmiyle ol ᶜāmil olanlar
ᶜİbādet içre ol kāmil olanlar

BY 333b 10649 Girürler ᶜAdne vü Firdevse anlar
Ṭolarlar hem ḳalan cennāta anlar

10650 Buyurdı server ü maḥbūb-ı ḥażret
Benüm ümmetlerümdür ḫayru'l-ümmet

10651 Bu ümmetden behişte çoḳ gireler
Ḳalanından buları çoḳ göreler

SK 293a 10652 Pes ol demde iki ḳısm ola anlar
Kim ol günde cinān ehli olanlar

10653 Muḳarrebler ola bir ḳısmı anuñ
Ṭola aᶜlālarına hep cinānuñ

10641a-b derice: düreyce İÜ, AG.
10645a her: hem SK, BY.
10648a ᶜāmil: ᶜālim SK.
10650b ümmetlerümdür: ümmetlerümden SK.

10654 Niçe taḫtlar ezelden bunlaruñ-çün
Müheyyā eylemişdi z̲āt-ı bī-çūn

10655 Zemīni anuñ altundan muḳayyed
Mükellel dürr ü yāḳūt u zeberced

10656 Ki bir yol incü bir yolı zeberced
Daḫı bir yolı yāḳūt-ı muᶜ aḳḳad

10657 Anı altmış arış yüksek yaratmış
Ki Ādem ata boyı deñlü itmiş

10658 Didiler rifᶜ ati ḳırḳ yıllıḳ anuñ
Ki ekṣer taḫtı bu nevᶜ a cinānuñ

10659 Döşenmiş üstine sündüs döşekler
Ḳomış yaṣduḳlar anda hem melekler

10660 Hem eṭrāfına bardaḳlar dizilmiş
Ḳamusı ṣāfī gümişden düzilmiş

10661 Şarāb-ıla ḳamunuñ içi memlū
Şeker le̲zzetlü ḳamu ᶜ anberīn-bū

İÜ 347b|AG 306a

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهَا سُرُرٌ مَرْفُوعَةٌ وَاَكْوَابٌ مَوْضُوعَةٌ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ*

10662 İrişüp göreler taḫtlar muḳābil
Hem anlarda oturalar muḳābil

10663 Bulara ire ḥażretden żiyāfet
Dökile anda elvān-ıla niᶜ met

10664 Ki her bir loḳmada le̲zzetler elvān
Yiyeler cümle niᶜ metden firāvān

BY 334a

10654a taḫtlar: taḫt SK.
10654b eylemişdi: eylemişdür SK.
10655b mükellel: mükemmel SK.
10656-10657: AG'de takdim-tehirli.
10656a yolı: yol BY.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY; Taᶜ ālā: − SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Orada yüksek tahtlar, konulmuş kadehler, sıra sıra yastıklar, serilmiş gösterişli yaygılar vardır.*" (Gâşiye 88/13-16).
10664a loḳmada le̲zzetler: loḳma le̲zzetlerden SK.

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى عَلٰى سُرُرٍ مَوْضُونَةٍ مُتَّكِئِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ*

10665 Ṭavāf ide bu kez anları vildān
Ki yaᶜ nī bāliġ olmamışça oġlan

10666 Ḳamunuñ ellerinde kūze taḫḳīḳ
Gümişden daḫı ellerinde ibrīḳ

10667 Daḫı hem kāseler ṭolu şarābı
Ṣunalar anlara dürlü şarābı

10668 Ki ne baş aġrıdur neᶜ aḳl alur ol
Çi-ger müʾminler içer anı bol bol

SK 293b

10669 Hem andan dökeler dürlü fevākih
Eger dānā görürse ola vālih

10670 Ne kim dilerler-ise gele anda
Üzüm nār elma ḥāżır ola anda

10671 Daḫı ḳuş etleri ola müheyyā
Ki dilekçe ḳamu olmış mürebbā

10672 Deve gibi büyük ḳuşlar geleler
Ḳamu müʾminlere ḥāżır olalar

10673 Öteler dürlü tesbīḥ-ile anda
Ki sāzın görmemiş kimse cihānda

10674 O dem biryān ola yarusı anuñ
Daḫı yaḫnī ola yarusı anuñ

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Onlar, karşılıklı yaslanmış vaziyette mücevherâtla işlenmiş tahtlar üzerindedirler. Ebediyen genç kalan uşaklar, onların etrafında… dolaştırırlar.*" (Vâkıa 56/15-17).
10666a kūze: göre SK.
10667a hem: her SK.
10667b dürlü: ṭolu İÜ, AG.
10669a dökeler: dökilür SK, BY.
10669b dānā: dāne SK.
10670a dilerler-ise: diler-ise SK.

İÜ 348a

10675 Somāṭa ḳonalar bu nevᶜ a anlar
Ki yinmeklige ḥāżır ola anlar

10676 Yiyeler cennet ehli cümle andan
Ḳamu ol iştihā itdüklerinden

AG 306b

10677 Murādınca yidükden ṣoñra bunlar
Uçup girü hevāya gide anlar

10678 Didi server ki ḳamu ehl-i cennet
Yüz erce bulısarlar cümle ḳuvvet

10679 Yiye yüz erce vü içe yüz erce
Cimāᶜ eyleye ḥavrāya yüz erce

10680 Girü hem bevl ü ġāyıṭ bulmayısar
Cimāᶜ ından cenābet olmayısar

BY 334b

10681 Ki cennet pākdür bunlar ḫabāṣet
Ḫabāṣet görmeyiser ehl-i cennet

10682 Daḫı sümkürmek ü tükürmek olmaz
Bu nevᶜ a ḥāli anda görmek olmaz

10683 Didiler yā resūla'llāh bu niᶜ met
Ki bunca yiyiserler ehl-i cennet

10684 Ya bu niᶜ metlerüñ ḥāli n'olısar
Bulardan nice ḫāliṣ olınısar

10685 Didi kim der oluban çıḳa cümle
Ki miskden daḫı aṭyeb ḳoḳa cümle

10686 Nefesden yil gibi hem çıḳa anlar
Ḳoḳusı ṣanasın kim misk ü ᶜ anber

10675b ki: daḫı AG.
10677b anlar: bunlar AG.
10678b bulısarlar: bulısar SK.
10680b cimāᶜ ından: cimāᶜ dan SK; cenābet: cināyet BY.
10684b ḫāliṣ olınısar: yā ḫāliṣ olısar İÜ, AG.
10686b ḳoḳusı: ḳoḳusını SK.

10687 Ḫudā ilhām ide tesbīḥ ideler
Anuñla cānların tefrīḥ ideler

SK 294a 10688 Degül teklīf ol teşrīf içündür
Tenaᶜ ᶜum ṣıḳlini talṭīf içündür

10689 Ola hem bunlaruñ tesbīḥi lezzāt
Ṭola lezzāt-ıla cümle maḳāmāt

10690 Pes andan ḥūr-ı ᶜīn ire tamāmet
Ki ḫulḳ u nāz u ḥüsn içinde ġāyet

10691 Ki bunlaruñladur zevḳuñ tamāmı
Sürile ᶜıyş u zevḳ anda müdāmī

İÜ 348b 10692 İlāhī bize ol zevḳı naṣīb it
Ki fażluñla bizi vaṣl-ı ḥabīb it

10693 Gel imdi diñle aṣḥāb-ı yemīni
Diyem baḥruñ size bir şeb-nemini

10694 Virile bunlara cennāt u ezhār
Ki cārīdür anuñ taḥtında enhār

10695 Aġaçlar gölgesinde ola bunlar
Ki yüz biñ zevḳ u şādī bula bunlar

AG 307a 10696 Didi pes sidr-i maḫżūd aña Allāh
Diken ḳılmadı yaᶜ nī aña ol şāh

10697 Dikenlüdür bilüñ kim sidr-i dünyā
Velī cennet aġacıdur muṣaffā

BY 335a 10698 Ki her diken yirine ḥażret-i Ḫaḳ
Yimişler yarada anda muḥaḳḳaḳ

10699 Ki yitmiş dürlü lezzet her birinde
Birinde olan olmaya birinde

10688b ṣıḳlini: ṣıḳleti İÜ, AG.
10690b ḫulḳ u nāz: nāz u ḫulḳ SK, BY.
10691a bunlaruñladur: bunladur SK.
10691b müdāmī: tamāmı SK.

10700 Vire hem anda mevz anlara ḥażret
Vire anlara le<u>zz</u>et mevz-i cennet

10701 Cinān aġaçlarınuñ gölgesinde
Ṣafā vü <u>z</u>evḳ u ᶜ ıyş ideler anda

10702 Eger bir ḳuş uçarsa gölgesine
Geçemez yüz yıla dek ötesine

10703 Ne güneş ola kim yaḳa ḥarāret
Ne ola zemherīr ü hem bürūdet

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْساً وَلَا زَمْهَرِيراً*

10704 Bulalar anda köşk ü hem ḳuṣūrı
Süreler behcet ü <u>z</u>evḳ u sürūrı

10705 Oturalar şu nāzük gölgelerde
Daḫı hem dürlü dürlü mīvelerde

SK 294b 10706 Dökile hem ṣular her cānibinde
Dilekçe ola ḳamu işler anda

İÜ 349a

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي سِدْرٍ مَخْضُودٍ وَطَلْحٍ مَنْضُودٍ وَظِلٍّ مَمْدُودٍ وَمَآءٍ مَسْكُوبٍ**

10707 Dibi yuḳarudur aġaçlarınuñ
Ḥisābı ḥaddi yoḳ yimişlerinüñ

10708 Ne deñlü alsa maḳṭūᶜ olmaz anlar
Ne deñlü yinse memnūᶜ olmaz anlar

10709 Virilmiş cümle le<u>zz</u>et her birine
Birin alsañ biter biri yirine

10701b ideler: ide İÜ, AG, SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Orada ne güneş (yakıcı sıcak) görürler ne de dondurucu soğuk.*" (İnsân 76/13).
10706a cānibinde: cānibinden İÜ.
10706b işler: işleri SK.
** ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *(Onlar), dikensiz sidir ağaçları ve meyveleri küme küme dizili muz ağaçları altında, yayılmış sürekli bir gölgede, çağlayan bir su başında(dırlar)…*" (Vâkıa 56/28-31).

10710 Gözi enver ḳılur aña baḳıncaḳ
Olur müʾminlere ġāyet yaḳıncaḳ

10711 Ṭuranlar irişür hem oturanlar
Murādınca tenaʿcum ider anlar

AG 307b

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا*

BY 335b 10712 Bu kez devr ide gümişden ḳadeḥler
Münevverdür virür cāna feraḥlar

10713 Ḳamu ḳārūreveş olmış muṣaffā
Müzekkā hem muṭayyeb hem mücellā

10714 İçeler niʿmet üzre dürlü şerbet
Bu kez vire nisālar anda ḥażret

10715 Buları Ḥaḳ keremden ḳıldı inşā
Ki ḥavrādan niçe vech-ile aʿlā

10716 Bular ḥavrādan aḥsen olısarlar
Yüz anca anda ziynet bulısarlar

10717 Ki ḥavrānuñ bulara nisbeti hep
Ḳatında māh-tābuñ miṯl-i kevkeb

10718 Ki zīrā bunlar itmişdi ʿibādet
Bulara ḥüsni faẕl eyleye ḥażret

10719 İrüp müʾminler-ile ola mesrūr
Ne deñlü virilür olmışdı meẕkūr

İÜ 349b 10720 Buları girü ebkār ide Allāh
Ḳıla her demde bu nevʿ-ile ol şāh

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Üzerlerine cennetin gölgeleri sarkmış, cennetin meyveleri (kolayca alınacak şekilde) yakınlaştırılarak hazırlanmıştır.*" (İnsân 76/14).

10712b münevverdür: münevver SK.
10716b ḥavrādan: ḥūrīden SK.
10720b Ḳıla bu nevʿ-ile her demde ol şāh SK.

10721 Erine cümle ᶜāşıḳlar olalar
Yolında cümle ṣādıḳlar olalar

10722 Ḳamu bir yaşda bir boyda olalar
Erinden ġayrısın gözden ṣalalar

SK 295a 10723 Ki aṣḥāb-ı yemīn içün bular hep
Virile cennet içinde müretteb

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اِنَّآ اَنْشَأْنَاهُنَّ اِنْشَآءً فَجَعَلْنَاهُنَّ اَبْكَاراً عُرُباً اَتْرَاباً لِاَصْحَابِ الْيَمِينِ*

10724 Rivāyetdür resūlu'llāh buyurdı
Beyān eyledi evvelde ḳayurdı

10725 Ḳarıcuḳlar ki ṣaçları aġarmış
Ḳarımaḳdan beñizleri ḳararmış

10726 Girü bikr ide her dem cümlesin Ḥaḳ
Didi ᶜĀyişe ana utanuraḳ

AG 308a 10727 Tebessüm iderek söyledi ol cān
Didi peyġām-bere iy şāh u sulṭān

BY 336a 10728 Erenlerle çü ṣoḥbet ide ebkār
O dem acı olur mı tende iy yār

10729 Didi cennetde olmaz acılar bil
İder Ḥaḳḳ acıları ẕevḳa tebdīl

10730 Bu ẕevḳ içreyken aṣḥāb-ı yemīne
Ḫudādan irişe bir faż̇l yine

10731 Aġaçlar ki olurlar gölgesinde
Çıḳa yil zīr-i ᶜarşdan ese anda

10721b-10722b: AG'de takdim-tehirli.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Biz onları (hurileri) yepyeni bir yaratılışta yarattık. Onları ahiret mutluluğuna erenler için, hep bir yaşta eşlerini çok seven gösterişli bakireler yaptık.*" (Vâkıa 56/35-38).
10724b evvelde: ol da SK; ḳayurdı: buyurdı İÜ, AG, SK.
10728b mı: − AG.
10731: SK'de der-kenar.
10731a ki: − SK, kim BY.
10731b yil: bir yil SK; zīr-i: zīrā SK, BY.

10732 İrişe ol cinān aġaçlarına
Ura yapraḳların biribirine

10733 Vire her yapraġı bir ṣavt u bir sāz
Bulına anda cümle sāz u āvāz

10734 Bu ṣavtuñ lez̲z̲etinden ehl-i cennet
Ḳamu niᶜ metden ola hep ferāġat

İÜ 350a 10735 Şunuñ gibi keremler ide Allāh
Yaraḳlamışdı ḳulları-y-çün ol şāh

10736 Şunuñ gibi ᶜaṭālar ḥāżır itdi
Ne gözler gördi ne ḳulaḳ işitdi

10737 Ne ḫˇod ḳalbe ḫuṭūr ider bu ḥālet
Ki Mevlā idiser ḳullara ᶜizzet

10738 Buyurmışdur nitekim bu beyānı
Ḥadīṯ-i ḳuds-ile bildürdi anı

كَمَا قَالَ تَعَالَى أَعْدَدْتُ لِعِبَادِيَ الصَّالِحِينَ مَا لاَ عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلاَ خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ*

10739 Bu maᶜnī üzre indürdi bir āyet
Beyān itdi anuñla Rabb-i ᶜizzet

10740 Didi hīç kimse bilmez kim anuñ-çün
Neler iḥżār idüpdür z̲āt-ı bī-çūn

SK 295b 10741 Kim anı ḳılmışam gözbebeginden
Ḫaber bilmez kimesne hergiz andan

10732b biribirine: birbirine SK.
10733b anda cümle: cümle anda SK; sāz: ṣavt SK, BY.
10734b ola hep: olalar SK.
10736b ḳulaḳ: ḳulaḳlar SK.
10737a ḫˇod ḳalbe: ḳalbe ḫˇod İÜ, AG.
* kemā ḳāle Taᶜālā: − İÜ, AG, kemā ḳāle SK. || “Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu üzere: *Ben iyi kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir beşer kalbine gelmedik şeyler hazırladım.*” (Müslim, 2014: VIII/352).

10742 Didi pes gözbebegin ġāyet eşref
Ki yoḳ dünyāda hīç andan müşerref

10743 Ki ġāyet eşrefini niᶜ metümden
Bularuñ-çün müheyyā eyledüm ben

AG 308b|BY 336b

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍ جَزَآءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ*

10744 ᶜİvaż virmeklige ṭāᶜ atlerine
Niᶜ am arturmaġa niᶜ metlerine

10745 Rivāyet itdi bunda İbni ᶜAbbās
Ki ehl-i cennetüñ içinde bir nās

10746 Şu deñlü ola ednāsında niᶜ met
Eger żayf olsa ḳamu ehl-i cennet

10747 Żiyāfet eylese bu cümleye ol
Yidürse vü içürse anlara bol

İÜ 350b

10748 Daḫı ḳamusına geydürse ḫilᶜ at
Ne niᶜ met eksile ne bula zaḥmet

10749 Ola niᶜ metleri girü kemā-kān
Kim evvel virmiş-idi aña sulṭān

10750 Anuñ-çün didi ol şāh-ı risālet
Bulur cennetde ednā ehl-i cennet

10751 Ki seksen biñ aña ḫādim virile
Daḫı yitmiş iki anda derice

10742b yoḳ dünyāda hīç andan: dünyāda hīç andan yoḳ İÜ, AG.
10743a niᶜ metümden: niᶜ metinden SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Hiç kimse, yapmakta olduklarına karşılık olarak, onlar için saklanan göz aydınlıklarını bilemez.*" (Secde 32/17).
10744a ṭāᶜ atlerine: ṭāᶜ at yirine SK.
10745a itdi: eyledi SK.
10745b nās: yās SK.
10746b eger: aña SK.
10751a seksen: sulṭān İÜ.
10751b derice: düreyce İÜ, AG.

10752 Bişer yüz yıl arası her birinüñ
Güni biñ yılca dünyā yıllarınuñ

10753 Ola hem ḳubbe yāḳūt u zeberced
Daḫı bir dāne lüʾ lüʾ den müʾ ebbed

10754 İni Cābiyyeden tā ire Ṣanᶜ ā
Ne ṣanᶜ atlar ider gör Ḥaḳ Taᶜ ālā

10755 Daḫı bir yirde altmış mīl ola dir
Ṭuta bir ḳubbesi işbu ḳadar yir

10756 Dimişler yir gök arasınca anı
Budur cennetde key ednā olanı

10757 Vaṭanlar ṭuta ehli cümle anda
Ki her ḥūrī ola bir bucaġında

10758 Ṭavāf eylese müʾ min her birini
Bular görmeyeler biribirini

SK 296a 10759 Velī müʾ min göre hep cümlesini
Yaḳındaġı gibi ıraḳdaġını

BY 337a 10760 Girü bir söz buyurdı bunda server
Cihānuñ mefḫarı ᶜ ālī-peyem-ber

AG 309a 10761 Didi her kimseye kim dökeler ḫūn
Somāṭ ideler evvel nesci altun

10762 Somāṭı üzresine ḳona bir ḳuş
Feṣāḥat birle diye müʾ mine ḫˇoş

10763 Ki ben otlamışamdur bir riyāżı
Ki ᶜ arş altında ḫalḳ eyledi Ḳāżī

10764 Hem içdüm Selsebīlüñ ben ṣuyından
Daḫı yidüm cinānuñ mīvesinden

10756b key: eñ SK.
10760b mefḫarı: faḫrı SK.
10761a dökeler: dökilür BY.
10762a üzresine ḳona: üzerine ine SK, üzresine ire BY.

İÜ 351a

10765 Etüm bitmişdür anlaruñla iy yār
Ḳamu lezzātı baña virdi Cebbār

10766 Etümüñ nışfı biryān oldı el-ḥaḳ
Daḫı nışfını yaḫnī eyledi Ḥaḳ

10767 Etümden yi ki benven saña niᶜmet
Dilek deñlü yiye pes ehl-i cennet

10768 Hemān-dem girü ol ḳuş ide pervāz
Terennümler ḳıluban ide āvāz

10769 Daḫı her kişi geye ḥulle yitmiş
Ki ol cennet aġaçlarında bitmiş

10770 Ki her birinde bir reng ü leṭāfet
Ola olmaya ġayrında bu ḥālet

10771 Virile hem daḫı tāc-ı mücevher
Dizilmiş incüler anda münevver

10772 Ola ednāca incünüñ żiyāsı
Ṭola tā maġrib ü maşrıḳ arası

10773 Ola hem ḫātemi barmaḳlarında
Ola on barmaġınuñ her birinde

10774 Yazılmış ola anlaruñ birine
Ki *ṭıbtüm fe'dḫulūhā ḫālidīne*

10775 Yazılmış ola ikincide yine
Girüñ size *selāmün āmīnīne*

10765a bitmişdür: bitmiş-durur SK.
10768b āvāz: pervāz SK.
10769b ki: kim SK.
10771a virile: dirile AG, SK.
10774b **ṭıbtüm fe'dḫulūhā ḫālidīne**: *"…Tertemiz oldunuz. Haydi ebedî kalmak üzere buraya girin."* (Zümer 39/73).
10775b girüñ: girü SK. || [Üdḫulūhā bi-] **selāmün āmīnīne**: *"[Onlara 'Girin oraya] esenlikle, güven içinde' denilir."* (Hicr 15/46).

10776 Üçünci bu ki bu cennātı Mevlā
Size aᶜ mālüñüzle ḳıldı iᶜ ṭā

BY 337b 10777 Budur dördünci kim sizden o sulṭān
Götürdi hemm ü ġam daḫı hem aḥzān

SK 296b 10778 Bişinci size geydürdük ḥulīler
Daḫı hem ḥulleler levn-i celīler

10779 Daḫı altıncıda gör ḫatemīni
Size tezvīc ḳıldum ḥūr-ı ᶜ īni

AG 309b 10780 Yidinci bu ᶜ ivaż virdüm bugün ben
Muḳābil yaᶜ nī ṣabr itdüklerinden

10781 Sekizinci yazılmış anda taḥḳīḳ
Nebīlerdür işüñüz daḫı ṣıddīḳ

İÜ 351b 10782 Ṭoḳuzuncı budur hem ölmeyesiz
Yigitler olduñuz pīr olmayasız

10783 Onuncı sākin olduñuz civāra
İẕā itmez ebed ol bunda cāra

10784 Pes ol on ḫāteme on kelmeyi Ḥaḳ
Ezel yazmış ola anda muḥaḳḳaḳ

10785 Bu nevᶜ a ide ziynetler bulara
ᶜ Adedsüz ide ᶜ izzetler bulara

10786 Girü gel diñle āyāt-ı Ḳadīri
Virür Ḥaḳ ḳullara mülk-i kebīri

10776b aᶜ mālüñüzle: aᶜ mālüñüze SK.
10777b ġam daḫı hem: ġammı daḫı SK, BY.
10778a ḥulīler: cilālar SK.
10779b ḳıldum: ḳılduḳ BY.
10780a virdüm: virem SK.
10781b nebīlerdür: nebīlerden BY; işüñüz: işümüz İÜ.
10782a hem: hīç SK, BY.
10784a kelmeyi: kelāmı SK.
10786a diñle: diñlegil İÜ, AG; Ḳadīri: ḳadīmi SK.

10787 Naẓar ḳılsañ ḳaçan sen cennete dir
Naẓar ḳılmazsın illā niᶜ mete dir

10788 Ki yaᶜ nī cenneti hep ḳıldı niᶜ met
Daḫı mülk-i kebīr eyledi ḥażret

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيماً وَمُلْكاً كَبِيراً*

10789 Müfessirler didi bir maᶜ nī anda
Eñ ednāya vire bir mülki anda

10790 Ki biñ yıllıḳ ola giñligi anuñ
Ne gökçekdür görüñ luṭfı Ḫudānuñ

10791 Ḥadīṯi üzre līkin Muṣṭafānuñ
Ola biş biñ ḳadar yıl mülki anuñ

10792 Naẓar eyleye pes mülkine ol şāh
Göre kim bu ḳadar mülk virmiş Allāh

BY 338a 10793 Yaḳındaġı gibi göre ıraġın
Ḳamu ehlini hem ḳamu ṭuraġın

10794 Didiler bunda Kelbī vü Muḳātil
Ola çün mülk-i aᶜ lā aña ḥāṣıl

10795 Meleklerden resūl irsāl ide Ḥaḳ
Getüre Ḥaḳ selāmın anda el-ḥaḳ

SK 297a 10796 Hemān geldükde bulmaya aña yol
İcāzet isteye andan gire ol

10797 Geyeler sündüs istebraḳ ḳamu hem
Ṭarāvetde anı vaṣf itmez ādem

10787a cennete: cenneti İÜ, AG.
* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Orada, görünce (sonsuz) nimetler ve büyük bir mülk (hükümranlık) görürsün.*" (İnsân 76/20).
10789b vire: − SK; bir: bu BY.
10793b ehlini: ehline İÜ, ehlin SK.
10795a irsāl: − SK.

İÜ 352a|AG 310a

10798 Ḥarīrdendür bular hem rengi aḫḍar
Mücellā vü muṭarrā vü münevver

10799 Çi-ger her reng olur cennetde key ḫūb
Ḳamudan līki aḫḍar ḫūb u merġūb

10800 Bu sündüs didügümdür ġāyet ince
Ḳalıñdur līki istebraḳ ḥaḳınca

10801 Ola hem ḳollarında üç bilezük
Ḳamu ḥüsn ü ẓarāfet içre nāzük

10802 Gümiş ola biri vü biri altun
Biri daḫı ola lüº lüº -i meknūn

قَالَ اللهُ تَعَالَى يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا* وَ قَالَ وَحُلُّوا اَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ**

10803 Eger bir kimse dünyāya ineydi
Daḫı ol bilezükler görineydi

10804 Olaydı nūr-ı şemse nūrı ġālib
Nitekim kevkebe şems oldı ġālib

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ وَلَوْ أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ الجَنَّةِ اطَّلَعَ فَبَدَا أَسَاوِرُهُ لَطَمَسَ ضَوْءَ الشَّمْسِ كَمَا تَطْمِسُ الشَّمْسُ ضَوْءَ النُّجُومِ***

10805 Buyurdı girü hem sulṭān u sālār
Cinān içinde yüksek ġurfeler var

10806 Leṭāfet ol ḳadar virmiş aña Ḥaḳ
Görinür içi ṭaşından muḥaḳḳaḳ

10799a her: − SK.
10800b līki: līkin SK.
* ḳāle'llāhü: kemā ḳāle SK, ḳāle BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…orada altından bileziklerle, incilerle süsleneceklerdir...*" (Hac 22/23).
** "Yine (Cenab-ı Hak) şöyle buyuruyor: *…Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir…*" (İnsân 76/21).
10803b bilezükler: bilezikleri SK.
*** ḳāle: kemā ḳāle SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Şayet cennetteki adamlardan biri dünyaya baksa ve bilezikleri gösterse, güneş yıldızların ışığını nasıl bastırıyorsa onlar da güneşin ışığını öyle bastırıp yok ederlerdi.*" (Rudânî, 2011: VIII/586).

10807 İçinden ṭaşı ṭaşından içi pes
Görinür ger naẓar eyleye herkes

BY 338b

10808 Didiler kimlerüñdür ol yir iy cān
Didi ide seḫāvet ḳıla iḥsān

10809 Ḥaḳ olmayanda dimeye kelāmı
Hem ekṣer gün ulaşdura ṣıyāmı

10810 Uyurken ḫalḳ ide anlar namāzı
İde hem Ḫālıḳına çoḳ niyāzı

İÜ 352b

10811 Buyurdı daḫı vardur anda bir yir
Aña ad eyleyen Dārü'l-Feraḥ dir

10812 Şular girür aña kim görse ġamgīn
Ṣorup ḥālini zāyil ide ġammın

AG 310b|SK 297b

10813 Buyurdı hem daḫı yāḳūt-ı aḥmer
Tamām yitmiş biñ ev vardur münevver

10814 Buları bir direk üstinde Allāh
Düzüben ḫˇoş leṭāfet vire ol şāh

10815 Didiler kimlerüñ ola bu iy şāh
Didi şunlar ki ider *ḥubbü li'llāh*

10816 Seve Ḫaḳ ḳulların Allāh içün ol
Ḫaḳa hem göstere birbirine yol

10817 Pes ol dem yüzleri ola münevver
Ola ḥattā güneşden daḫı enver

10818 Daḫı nūr-ıla ḥaṭṭ alınlarında
Yazılmış göreler her kişi anda

10810b hem: − SK.
10812b ṣorup ḥālini: ṣora ḥālin SK.
10813b ev vardur: evdür SK.
10814b vire: virdi SK.
10815b ider ḥubbü li'llāh: ider ḥubbi li'llāh AG, ḥubb iderdi fi'llāh SK, BY. || **ḥubbü li'llāh**: "Allah için sevmek".

10819 Ḥaḳ içün ḥubb iderdi anda bunlar
Bugün buldı şerefler bunda bunlar

10820 Buyurdı daḫı kim ᶜadl eyleyenler
Ḥaḳ içün nefsini beẕl eyleyenler

10821 Ki nefsinde daḫı ehlinde anlar
Ḥükümde ᶜadl iderdi anda anlar

10822 Ḳurıla anlaruñ-çün yüce minber
Münevver ola minberler ser-ā-ser

10823 Bularuñ menzili ol ola iy yār
Ne ḫˇoş menzil virür anlara Cebbār

10824 Kime köşk ü kime minber kime taḫt
Saᶜādet ᶜizz ü devlet nuṣret ü baḫt

10825 Dimişler taḫtlaruñ yüksekliginde
Ki biş yüz yıllıḳ ola yüce anda

BY 339a 10826 O dem kim ehl-i cennet ire anda
Tevāżuᶜ ide ol taḫt ṭura anda

10827 Yine üstine issi ḳalḳa girü
Ne deñlü dilese ḳalḳa yuḳaru

İÜ 353a 10828 Ne yire dilese seyrān ide ol
Temāşāsın aña āsān ide ol

10829 Dilerse göre ger yārenlerini
Bu nevᶜa göreler biribirini

10830 Bilişüp işbu ḥāli söyleyeler
Ṯenā idüp Ḥaḳa ḥamd eyleyeler

10823a bularuñ: olaruñ SK.
10823b anlara: bunlara BY.
10828a yire: yirde SK.
10830a söyleyeler: söyleşeler BY.
10830b eyleyeler: eyleşeler BY.

10831 Bu ẕevḳ içre olurken ehl-i cennet
Münādī göndüre anlara ḥażret

AG 311a|SK 298a 10832 İrişüp ḫˇoş nidā eyleye anda
Cinān ehlin girü ṭoylaya anda

10833 İşide ehl-i cennet cümle anı
Bulara ide bu nevᶜa beyānı

10834 Behişt içinde siz oluñ muḫalled
Vefāt olmaz ḥayāt olur müᵓebbed

10835 Daḫı ṣıḥḥat-durur bunda seḳam yoḳ
Ebed ẕevḳ u ṣafādur hīç elem yoḳ

10836 Yigitlik içre ḫˇoş bāḳī oluñ siz
İrişmez size pīrlik bunda hergiz

10837 Ġanīler olduñuz bu cennet içre
Faḳır yoḳ bunda oluñ ᶜizzet içre

10838 Mekān-ı bāḳīde bāḳī oluñ siz
Fenā yoḳdur beḳā devlet buluñ siz

10839 Didi pes Bū Hüreyre bir maḳāli
Ki bir gün servere ḳıldum suᵓāli

10840 Didüm görür miyüz Mevlāmuzı biz
Didi lā-büd görisersiz anı siz

10841 Didi kim şems yāḫˇod māh-ı tābān
Görilmekde olur mı şübhe iy cān

10842 Didüm olmaz didi pes sizlere hem
Bular gibi görinür şāh-ı ᶜālem

10843 Ki hergiz bir kişi ḳalmaya anda
Ḫudāyı görmedük olmaya anda

10831a içre: içinde İÜ, AG.
10838b beḳā: beḳāda BY.

BY 339b

10844 Suʾāl eyleye ḥattā baʿżılardan
Ki ʿöz̲rüñ ʿadd ider misin bugün sen

İÜ 353b

10845 Tez̲ekkür ide baʿżı ʿöz̲rini ol
Diye Ḥaḳ saña ġafr itdüm bugün bol

10846 Benüm faẓlumla bulduñ raḥmeti sen
Benüm luṭfumla gördüñ cenneti sen

10847 Bu sözdeyken ire ebr-i münevver
Döke anlara bārān-ı muʿaṭṭar

10848 Şu deñlü ire anlara revāyıḥ
Ki olmamış ola bir ḳalbe lāyıḥ

10849 Diye Ḥaḳḳ anlara kim ṭuruñ imdi
Neler ḳıldum sizüñ-çün görüñ imdi

10850 Sizüñ-çün ḥāżır itdüm çoḳ kerāmet
Kerāmetlerde oluñ cümle rāḥat

AG 311b|SK 298b

10851 Ne kim dilerse ḳalbüñüz virem ben
Sizi cümle murāda irgürem ben

10852 Yürüyüp bir soḳaġa ire bunlar
İḥāṭa_itmiş melekler göre bunlar

10853 Şunuñ gibi güzel yaratmış anı
Ne görmiş kimse ne işitmiş anı

10854 Ḫuṭūr itmeye hem ḳalbe ṣafāsı
Beyān olmaya dillerde cilāsı

10855 Neden kim iştihā eyleye anlar
Murādınca ala anda varanlar

10846b gördüñ: bulduñ SK.
10851a kim: − BY.
10853a yaratmış: ḫalḳ itmiş SK, BY.
10853b kimse: kimsene SK.
10854a hem: pes SK.
10854b cilāsı: celāsı SK, BY.
10855b ala: ola SK.

10856 Ki hīç ṣatılmaz u ṣatun alınmaz
Dileyenden daḫı hīç menᶜ olınmaz

10857 Pes ol sūḳ içre ire ehl-i cennet
Bula baᶜ żısı baᶜ żın anda elbet

10858 İre baᶜ żısı anda birbirine
Birisi birine ednā görine

10859 Göre yaᶜ nī anuñ ḥāli ki ednā
Görüp ᶜ ucb ide kendü ḥālin aᶜ lā

10860 Bu fikri āḫir itmedin henūz ol
Taḫayyül ire anuñ ḳalbine bol

10861 Ol ednāyı göre yaᶜ nī ki anda
Diye kim bundan aᶜ lā yoḳ cihānda

İÜ 354a|BY 340a 10862 Hem ol ednā ki ol aᶜ lāyı göre
Taᶜ accüb ide ḥālin anda ṭura

10863 Ki yaᶜ nī kendüyi kim gördi ednā
Gele ḳalbine ol demde temennā

10864 Hemān-dem göre aḥsen kendüyi ol
Bula kendü özinde niᶜ meti bol

10865 Anuñ-çündür didi maḥbūb-ı ḥażret
Ki maḥzūn olmaḳ olmaz ehl-i cennet

10866 ᶜ Alī naḳl eyledi pes kerrema'llāh
Didi didi bize maḥbūb-ı Allāh

10867 Behişt içre ṣoḳaḳlar itdi Allāh
Mücellā ḳıldı ġāyet ol yiri şāh

10856a hīç ṣatılmaz u: ṣatılmaz u hīç SK.
10857b baᶜ żın: baᶜ żısın SK.
10859a anuñ ḥāli ki: ki anuñ ḥāli BY.
10862b ide ḥālin anda: idüp anda çünki SK.
10865: − İÜ, AG.
10866b didi didi: didi SK.

10868 Velī beyᶜ u şirā olmaz o yirde
Daḫı ḥüsne bahā olmaz o yirde

10869 Meger ṣūret alurlar anda iy cān
Ne ṣūret kim dilerler vire sulṭān

SK 299a 10870 Er üᶜ avret aña cemᶜ olalar hep
Güzel ṣūretler anda bulalar hep

AG 312a 10871 İde bir ṣūreti ol iştihā ger
Eger erdür egerᶜ avret vireler

10872 O ṣūretle muṣavver ola anda
Ezelkiden münevver ola anda

10873 Dimişler baᶜ żı ziynet oldı maḳṣūd
Ne ziynet ki_anda diler vire Maᶜ būd

10874 Rivāyet ḳıldı İsḥāḳ ibni Edhem
Buyurmışdur didi sulṭān-ıᶜ ālem

10875 Kim olsa müʾ minīnüñ iştihāsı
Ki evlād olmaġa olsa ṣafāsı

10876 Hemān sāᶜ at veled olaydı anda
Murādınca anı bulaydı anda

10877 Ḥalālı yaᶜ nī oġlan ṭoġuraydı
Çü maḳṣūd idinür anı göreydi

10878 Velīkin aña olmaz iştihāsı
Ki cennet içre ḥadsüzdür ṣafāsı

İÜ 354b|BY 340b

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ **إِذَا اشْتَهَى المُؤْمِنُ الوَلَدَ** [فِي الجَنَّةِ] **كَانَ فِي سَاعَةٍ** [وَاحِدَةٍ كَمَا يَشْتَهِي] **وَلَكِنْ لَا يَشْتَهِي***

10869a alurlar anda: olur SK.
10872a ṣūretle: ṣūretde SK.
10875b ki: kim SK; olsa: anda SK.

* ḳāle: ḳāle'n-nebiyyü İÜ. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Mümin, cennette çocuk arzu ettiği vakit bir saatte dilediği şekilde tamamlanacaktır… Fakat mümin çocuk arzu etmez.*" (Tirmizî, 2007: II/618-619).

10879 Velī baᶜżı ḥadīṯ içre buyurmış
Anuñ daḫı ḳayusını ḳayurmış

10880 Behişt ehlinüñ olsa iştihāsı
Ki oġlan ṭoġmadan olsa ṣafāsı

10881 Ḥalālı ḥāmile ola pes ān-dem
Ṭoḳuz ay yitişe girü hemān-dem

10882 Ḳamusı ola bir sāᶜat içinde
Murādın bula ol ḥālet içinde

10883 Gerek rabṭ eylemek iki ḥadīṯi
Peyem-ber ḫˇod didi iki ḥadīṯi

10884 Birinde didi olmaz iştihāsı
Birinde didi olsa iştihāsı

10885 Ki yaᶜnī olsa ger vireydi Allāh
Hemān sāᶜatde göstereydi Allāh

10886 Velī olmaz ki ẕevḳı bī-ᶜadeddür
Bu deñlü bile rabṭı muᶜtemeddür

10887 Dimiş bir yirde hem ide ḥırāṯet
Ki yaᶜnī ide cennetde zirāᶜat

SK 299b 10888 Eke vü biçe vü götüre fi'l-ḥāl
Cinān içinde böyle olur aḥvāl

AG 312b 10889 Rivāyetde gelüpdür Ḥaḳ Taᶜālā
İde müᵓminleri merġūb u zībā

10890 İre şol deñlü kim ziynet özine
Melek döymeye baḳmaġa yüzine

10880b: SK'de der-kenar.
10880b ṭoġmadan: ṭoġmaḳda SK.
10881b ṭoḳuz ay: ṭoġura SK.
10886b deñlü bile: deñlü-y-ile BY.
10888a götüre: göre İÜ, AG.

10891 Daḫı hem heybetinden ola lerzān
Diye iy pādişāh-ı Ḥayy u Yezdān

10892 Neden buldı bu deñlü nūr-ı heybet
Neden gösterdi bu nevᶜ -ile heyᵓ et

10893 Diye Ḥaḳ kim iderdi bini tevḥīd
Daḫı tesbīḥ u hem tehlīl ü temcīd

İÜ 355a 10894 Benüm ismüme çün iderdi ᶜ izzet
Bugün ol daḫı benden buldı ᶜ izzet

BY 341a 10895 Ne sulṭāndur görüñ ol şāh-ı aᶜ lā
Ne kim ḳul itse ider daḫı evlā

10896 Daḫı tefsīr içinde geldi bir söz
Girü gösterdi pes bu yirde bir yüz

10897 Ola çün ehl-i cennet anda ābād
Bularuñla bile olısar evlād

10898 Ki yaᶜ nī bunda şol maᶜ şūm olanlar
Ata ana-y-ıla olalar anlar

10899 Bulara yaᶜ nī menzil olmaz anda
ᶜ Amel yoḳdur ᶜ ivażlar bulmaz anda

10900 Velī taḫtında atanuñ ananuñ
Ola eṭfāli pes ehl-i cinānuñ

10901 Yiyüp içüp bular da ide ᶜ işret
O menzillerde bile ide celvet

10902* Şular kim bunda er ᶜ avret olalar
İkisi daḫı hem cennet bulalar

10903 Ger itse bunda rāżī birbirini
Bulalar girü anda birbirini

10895b ider: iderdi İÜ.
* SK'de der-kenar olarak "Maṭlab-ı ᶜ Avretler Kimüñle Cennetde Bile Ola" ibaresi kayıtlıdır.
10903a bunda rāżī: rāżī bunda SK.

10904 Şu ᶜ avret kim ikiye vardı bunda
Pes ol ḫātūn muḫayyer olur anda

10905 Resūlüñ ḫātūnı Ümmü Ḥabībe
Suᵓ āl eyledi bir gün ol ḥabībe

10906 Şu ᶜ avret kim iki ere varur ol
Beḳāda ḳanḳısına virilür ol

SK 300a 10907 Didi anı muḫayyer ide Bārī
Ki ḳanḳısı olursa iḫtiyārı

AG 313a 10908 Ki ḫulḳı ḳanḳısınuñ ola aḥsen
Anuñla zindegānī ḳılsa aḥsen

10909 Aña virür Ḫudā cennetde anı
Bu nevᶜ a eylemiş server beyānı

İÜ 355b

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اِنَّهَا مُخَيَّرٌ فَتَخْتَارُ لِاَحْسَنِهِمَا خُلُقاً مَعَهُمَا ثُمَّ قَالَ اِنَّ حُسْنِ الْخُلْقِ ذَهَبُ فِى لدُّنْيَا وَالْاَخِرَةِ *

10910 Buyurdı girü hem sulṭān-ı ebrār
Cinān içinde yüksek ġurfeler var

BY 341b 10911 Anı cennetde görür ehl-i ᶜ uḳbā
Görür yılduz nitekim ehl-i dünyā

10912 Bu çardaḳlar faḳīr olanlaruñdur
Şular kim ṣābir ola anlaruñdur

10904a şu: şol SK.

* ḳāle: ḳāle'n-nebiyyü İÜ; fetaḫtāru: feyaḫtāru İÜ, AG; liaḥsenihimā: liaḥsenihā İÜ, AG; meᶜ ahümā: meᶜ ahā İÜ, AG, BY; fi'd-dünyā: bi'd-dünyā İÜ, AG. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *O, ikisindeki huylardan en güzellerini seçmek üzere tercih hakkına sahiptir. Sonra şöyle demiştir: Güzel ahlak dünyada ve âhirette altındır.*" Bu hadis-i şerif, farklı bir lafızla Taberânî tarafından rivayet edilmiştir: يَا أُمَّ سَلَمَةَ إِنَّهَا تُخَيَّرُ فَتَخْتَارُ أَحْسَنَهُمْ خُلُقًا فَتَقُولُ: أَيْ رَبِّ إِنَّ هَذَا كَانَ أَحْسَنَهُمْ مَعِي خُلُقًا فِي دَارِ الدُّنْيَا فَزَوِّجْنِيهِ، يَا أُمَّ سَلَمَةَ ذَهَبَ حُسْنُ الْخُلُقِ بِخَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ *"Ey Ümmü Seleme! Öyle bir kadın muhayyer bırakılır ve eski kocaları arasından huyu iyi olanını seçer ve 'Yâ Rabbi! Dünya hayatında bu bana karşı en ahlaklı davrananı idi. Beni onunla evlendir.' diye niyaz eder. 'Ey Ümmü Seleme! Dünya ve ahiret mutluluğunun asıl kaynağı, güzel ahlaktır.' "*(Nûreddîn el-Heysemî, 2015: XII/39-41).

10910a girü hem: hem girü SK, BY.

10913 Ki bunda ṣabr ide faḳra cefāya
Kemā-hī tābiᶜ olalar Ḫudāya

10914 Buyurdı āfitāb-ı çarḫ-ı millet
Resūl-i Ḥaḳ ḥabīb-i tāc-ı ᶜizzet

10915 Behiştüñ didi nūrāniyyetinden
Daḫı hem ṣafvetinden celvetinden

10916 Güneş ṭoġmaġa gelse ḳullelerden
Ki nūrı olısar ġālib başardan

10917 Ḳıyās it cennetüñ rūşenligini
Münevverligini aḥsenligini

10918 Müfessirler didi kim dār-ı cennet
Münevverdür ki ṭutmışdur iżāᵓet

10919 Güneş ṭoġup ṭolınmaz anda iy yār
Diyesin tā ki gündüz yā gice var

10920 Bu deñlü gün diyüben ᶜadd iderler
Nice bilürler anı ki_eyle dirler

10921 Didiler refᶜ idiser Ḥaḳ ḥicābı
Güneşden nitekim ebrüñ niḳābı

10922 O dem ẓāhir ola bir nūr-ı ezher
Ṭoḳına ᶜarşa vü ḳıla münevver

10923 Düşe cennet içine inᶜ ikāsı
Pes ol dem arta cennātuñ cilāsı

10924 Tamāmet farḳ ola evvelki ḥālet
Diye pes gündüz oldı ehl-i cennet

İÜ 356a|AG 313b| SK 300b

10925 Girü ol dem ki setr olına ol nūr
O celvet ola bir miḳdār mestūr

10916b ġālib: ġāyet SK.
10920a iderler: ideler İÜ, AG.
10920b dirler: diyeler SK.
10921a idiser: olısar BY.

10926 Pes andan gice olduġı biline
Gice gündüz bu nevᶜa farḳ olına

10927 Daḫı ergen kimesne olmaz anda
Taḥassür kimsene hīç ḳılmaz anda

BY 342a

10928 ᶜArabca söyleyiserler kelāmı
Bilenler bilmeyenler ḫāṣṣ u ᶜāmī

10929 Çü cennet ehli ẕevḳın bula anda
Ḳamu şeyden murādın ala anda

10930 Ḳıyāsı yoḳ behiştüñ niᶜmetinüñ
Daḫı niᶜmetlerinüñ leẕẕetinüñ

10931 Tamām olsa birinden iştihāsı
Birinden hem girü olur şafāsı

10932 Çü ekl itmege ol dem uzada el
Diye *sübḥāneke'llāhümme* evvel

10933 Diye evvelde esmā-ʾi ḳadīmi
Ki *bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm*i

10934 Hemān-dem cümle envāᶜ-ı niᶜamdan
Öñine göndüre ḥażret keremden

10935 Şu niᶜmet ki_ola anuñ müştehāsı
Yiye andan geçince iştihāsı

10936 Yimekden çünki fāriġ ola anlar
Ṯenā vü ḥamd ideler anda anlar

10937 Bulara hem Ḫudā ide taḥiyyet
Selām eyleye yaᶜnī yüce ḥażret

10927b kimsene hīç ḳılmaz: hīç kimseye gelmez SK, kimseye hīç gelmez BY.
10930b niᶜmetlerinüñ leẕẕetinüñ: niᶜmetlerüñ leẕẕetlerinüñ İÜ, AG.
10932a çü: çün SK.
10934b göndüre: göndere SK.

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى دَعْوٰيهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ اَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ*

10938 Rivāyet bu ki çünkim ehl-i cennet
Tamāmet cennet içre bula lezzet

10939 Ḳamu yirlü yirinde ola sākin
Bulalar bī-ᶜaded Ḥaḳḳuñ ᶜaṭāsın

İÜ 356b 10940 Resūl-i müctebā maḥbūb-ı Allāh
Görüp bu cümleyi ḥamd ide ol şāh

10941 Diye *el-ḥamdü li'llāh* kim Taᶜālā
Luṭuflar eyledi ben ḳula Mevlā

AG 314a 10942 Beni ortada mesned itdi sulṭān
Ḳamu ḳullara raḥmet virdi Raḥmān

SK 301a 10943 Sebeb oldum ḳamunuñ raḥmetine
Kim irdiler Ḫudānuñ ᶜizzetine

BY 342b 10944 Buyurdı bu sözi hem girü sulṭān
Yaratdı cennet içre sūḳ Raḥmān

10945 Cinān ehli ḳamu anda gelürler
Ki cumᶜa gün o yirde cemᶜ olurlar

10946 Żiyāfet ider anda Ḥaḳ Taᶜālā
Ḳonuḳlar cümle ḳullarını Mevlā

10947 Ese rīḥ-ı şimāl andan bulara
İre yaᶜnī ᶜaṭā Ḥaḳdan bulara

---

* ḳāle'llāhü: ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Bunların oradaki duaları 'Seni eksikliklerden uzak tutarız Allah'ım!', aralarındaki esenlik dilekleri 'selâm'; dualarının sonu ise, 'Hamd âlemlerin Rabb'i Allah'a mahsustur.' sözleridir.*" (Yûnus 10/10).

10938b tamāmet: tamām SK.
10941b luṭuflar: neᶜizzet SK, ne luṭuflar BY.
10943b ᶜizzetine: raḥmetine BY.
10946a ider: ide SK.
10946b ḳonuḳlar: ḳonuḳluḳ SK; ḳullarını: ḳullarına SK.
10947a andan: anda SK.

10948 Ese yüzlerine rīḥ-ı mu^{c} aṭṭar
Ṣaça ṭonlarına misk-ile ^{c}anber

10949 Pes andan bulalar ḥüsn ü ṭarāvet
Libāsı anlaruñ hem ide celvet

10950 Girü çünkim rücū^{c} ideler andan
Ola her vech-ile evvelden aḥsen

10951 Görüp ehli buları söyleyeler
Hezār vech-ile taḥsīn eyleyeler

10952 Diyeler size virmiş Ḥaḳ kemāli
Ziyāde eylemiş ḥüsn ü cemāli

10953 Teraḳḳīler irişmiş ḥüsnüñüze
Ki döymez baḳmaġa göz yüzüñüze

10954 Diyeler ehline bunlar da ol dem
Ziyāde_olmış sizüñ de ḥüsnüñüz hem

كَمَا قَالَ تَعَالَى لِلَّذِينَ اَحْسَنُوا الْحُسْنٰى وَزِيَادَةٌ* وَ قَالَ وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ**

10955 Rivāyet hem budur kim ehl-i cennet
Ḳaçan istese birbirin ziyāret

İÜ 357a

10956 Birinden ḳopsa bu nev^{c} -ile ḥālet
Gelür ḳalbine anuñ daḫı elbet

10957 Hemān taḫtı anuñ uçar irişür
Bulışur istedügiyle görişür

10958 Dimişler daḫı Ṭūbānuñ dibinde
İrişüp bulışalar bunlar anda

10949a ṭarāvet: ẓarāfet SK, BY.
10953b göz yüzüñüze: yüz gözüñüze BY.
* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Güzel iş yapanlara (karşılık olarak) daha güzeli ve bir de fazlası vardır…*" (Yûnus 10/26).
** ḳāle: − BY. || "Yine Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *…Katımızda daha fazlası da vardır.*" (Kâf 50/35).
10955b istese: itse SK.

10959 İdeler birbirine ḫˇoş selāmı
Hem andan luṭf-ıla_ideler kelāmı

AG 314b|BY 343a 10960 Bu dünyā ḥālini ẕikr eyleyeler
Ḥaḳuñ niᶜ metlerini söyleyeler

SK 301b 10961 Velīkin laġv ü kiẕb itmeyeler hīç
Cinān içre bu yoḳdur ir eger giç

10962 Murādınca göre birbirin anlar
Hemān ol dem bulalar yirin anlar

10963 Bu nevᶜa süreler cennet ṣafāsın
Göreler ṣoñra hem Ḥaḳḳuñ liḳāsın

Beyānu Żiyāfāti'l-Enbiyāʾ ᶜAleyhimü's-Selām

10964 Girü cevherden arı geldi bir söz
Ki cāna şādilıḳlar vire yüz yüz

10965 Çü cennet ehli hep ire cināna
Ḳamusı cumᶜa gün gire cināna

10966 Ne ḫˇoş gündür görüñ bu cumᶜa iy yār
İżāfet eyledi kendüye Cebbār

10967 Cihānı kim yaratdı Ḥaḳ muḥaḳḳaḳ
Tamām itdi ḳamusın cumᶜa gün Ḥaḳ

10968 Daḫı çün ire dünyā iḫtitāma
İrişe cumᶜa gün ᶜ ömri tamāma

10969 Behişte cumᶜa gün hem giriserler
Hem ol gün Ḥaḳ cemālin göriserler

10970 Gire cennāta çünkim bu ḫalāyıḳ
Bula yirlü yirin her neyse lāyıḳ

10959b ideler: iderler SK.
10960b niᶜ metlerini: niᶜ metlerin SK.
10963: AG'de der-kenar.
10969a cumᶜa gün hem: hem cumᶜa gün SK.
10970a cennāta: cennete SK.

10971 Alalar cennetüñ ẕevḳın tamāmet
Bulalar ḥażretüñ faẕlın tamāmet

İÜ 357b

10972 Bulara Ḥaḳ nüzül eyleye ol gün
Ḳamusın luṭf-ıla ṭoylaya ol gün

10973 Nüzül oldur ki gelse bir müsāfir
Getürürler öñine neyse ḥāżır

10974 Pes andan ṣoñradur aġır żiyāfet
İderler aña her neyse liyāḳat

10975 Pes ol gün kim nüzül eyleye Cebbār
Cinānuñ niᶜ metinden ide iḥżār

BY 343b

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى اَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوٰى نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ*

AG 315a

10976 İrişe şenbe gün anda münādī
Nidā ide ki *yā ḫayra'l-ᶜibādī*

10977 Bugün Ādem ata ḳıldı żiyāfet
Dirilüñ cennet-i Ḫulde tamāmet

SK 302a

10978 Pes andan cemᶜ olalar cümlesi hep
Otura yir yirin anda müretteb

10979 Żiyāfet eyleye anlara Ādem
Ḳamuya tāc u ḥulle geydüre hem

10980 Yiyüben içeler pes anda biñ yıl
Ḥisābınca bu dünyā yılınuñ bil

10981 Eḥad gün ire girü bir münādī
İşidüp eyleyeler cümle şādī

10973b getürürler: getüreler SK.

* ḳāle'llāhü Taᶜālā: − AG, ḳāle Taᶜālā SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *İman edip salih amel işleyenlere gelince, onlar için, yapmakta olduklarına karşılık bir mükâfat olarak Me'vâ cennetleri vardır.*" (Secde 32/19).

10976b yā ḫayra'l-ᶜibādī: bk. 5570a dipnot.

10979b hem: hep BY.

10982 Diye kim işidüñ yā ehl-i cennet
Bugün Nūḥuñ-durur bilüñ żiyāfet

10983 Dirilüñ imdi cennāt-ı Naᶜ īme
İrişüñ anda lezzāt-ı naᶜ īme

10984 Pes ol gün daḫı Nūḥa cemᶜ olalar
Ḳatında bī-ᶜ aded niᶜ met bulalar

10985 Dü-şenbe gün çaġıra bir melek hem
Gelüñ İbrāhīme iy cinn ü ādem

10986 Varup cennāt-ı Firdevse ḫalāyıḳ
Żiyāfet bulalar neyse yaraşıḳ

İÜ 358a 10987 Çün andan eyleyeler ḫayr-ı bādī
Se-şenbe gün girü ire münādī

10988 Ki bugün cemᶜ oluñ Mūsāya cümle
Żiyāfet-çün gelüñ Meᵓ vāya cümle

10989 Dirile cennet-i Meᵓ vāya bunlar
İrişe niᶜ met-i ᶜ uẓmāya bunlar

10990 Çihār-şenbe gün ire bir melek hem
Diye daᶜ vet ider ᶜ Īsi-bni Meryem

10991 Gelüñ Dārü's-Selāma cemᶜ oluñ siz
Kerāmetler nihāyetsüz buluñ siz

BY 344a 10992 Çü daᶜ vet ideler Dārü's-Selāma
Varuban cemᶜ olalar ol maḳāma

10993 Żiyāfet ide Rūḥu'llāh olara
ᶜ İnāyetler ide Allāh olara

10994 Girü penç-şenbe gün ire melekler
Diyeler kim bugün irdi belekler

10986a cennāt-ı Firdevse: Firdevs cennāta SK.

AG 315b

10995 Bugün olur bilüñ aᶜ lā żiyāfet
Sizi daᶜ vet ider maḥbūb-ı ḥażret

10996 Cinān ehli işidüp hep bileler
Ki ᶜ Adn uçmaġına hep cemᶜ olalar

SK 302b

10997 İrişüp cümle Ṭūbānuñ dibinde
Ḳona tertīb-ile hep cümle anda

10998 Şu deñlü ola ol günde żiyāfet
Ki hergiz görmemişdi ehl-i cennet

10999 Peyem-berler ideler pes żiyāfet
Yiyüben içeler anda tamāmet

11000 Biñer yıl ẕevḳ ideler her birinde
Ki biñ leẕẕet ṭadalar her birinde

11001 Ola çün cumᶜ a gün ire melekler
Ḫudādan ᶜ izzet irgüre melekler

11002 Ṣalā eyleyeler kim iy ḫalāyıḳ
Bugün daᶜ vet ider bilüñ ki Ḫālıḳ

11003 Bugün Dārü'l-Celāle cemᶜ oluñ siz
Ḫudānuñ fażl-ı bī-ḥaddin buluñ siz

İÜ 358b

11004 Nidā eyleye pes ol demde Hādī
İrişüñ ḥażretüme *yā ᶜ ibādī*

11005 Benümdür bilüñüz bugün żiyāfet
Ki virem ḳullaruma ḫˇoş kerāmet

11006 Virem şol nesneyi ki görmediler
Ḫıred cemᶜ eyleyüben irmediler

10996b hep: − SK.
10998b-10999b: SK'de takdim-tehirli.
10999a pes: hep SK.
11003b ḥaddin: ḥad SK, ᶜ addin BY.
11004b **yā ᶜ ibādī**: "Ey kullarım!".
11006a kim: ki İÜ, AG.
11006b eyleyüben: eyleyüp SK.

11007 Peyem-berler żiyāfet eylediler
Ḳamu ḳudretlerince ṭoyladılar

11008 Bu kez nevbet benümdür ṭoylaram ben
Żiyāfet ḳudretümce eylerem ben

BY 344b 11009 Gelüñ imdi bugün niᶜ metlerüme
İrüñ imdi bugün ᶜizzetlerüme

11010 Gelüñ görüñ bugün kim Rabbü'l-erbāb
Sizi eyleyiser luṭfına ġarḳ-āb

11011 Gelüñ görüñ bugün Ḥaḳḳuñ cemālin
Ki fikr eylerdüñüz anuñ ḫayālin

11012 Gelüñ görüñ bugün kim Ḥayy-ı ekber
İdiser cümleñüzi ḫˇoş münevver

11013 Bugün size saᶜādet āfitābı
Açılur refᶜ ider ḥażret ḥicābı

AG 316a 11014 Pes andan ireler Dārü'l-Celāle
Kerāmet bulmaġ-içün z̲ü'l-celāle

11015 Vesīle cennetine ḫˇoş geleler
Muḥammed ḥażretine cemᶜ olalar

SK 303a 11016 Meleklere diye ol Ḥayy u Bāḳī
Getürüñ her birine bir burāḳı

11017 Binüp irişe tā dergāha anlar
Ki vuṣlat bulalar ben şāha anlar

11018 Öñince cümlenüñ sulṭān-ı ᶜālem
Yanınca mürselīn ü enbiyā hem

11008a kez: gün SK; ṭoylaram: ṭoylayam SK.
11008b eylerem: eyleyem SK.
11009b irüñ: gelüñ SK, BY.
11010b eyleyiser: eyler bugün SK.
11014b z̲ü'l-celāle: z̲ü'l-cemāle İÜ, AG.
11015a ḫˇoş: pes SK, BY.
11016a Ḥayy u Bāḳī: Ḥayy u Bārī BY.

11019 Hem ardınca ḳamu müʾmin gideler
Ḳamu tertīb-ile ḫoş seyr ideler

11020 Aġaçlar vāḳiᶜ olsa öñlerinde
Ṣavula öñlerinden cümle anda

İÜ 359a 11021 Melekler öñlerince hem-çü serheng
İdeler cennet içre cümle āheng

11022 Gideler cümle taᶜẓīmāt-ıla ḫoş
Gümişden köşke yolları ola ṭuş

11023 Ki biñ yıllıḳ ola ini uzunı
Göz açmışça geçeler anda anı

11024 Girü bir köşke altundan ireler
İki biñ yıllıḳ ol köşki göreler

11025 Girü bir köşke ire anda yolı
Ola üç biñ ḳadar ᶜarżı vü ṭūli

BY 345a 11026 Bu nevᶜa giçeler on ḳaṣr-ı ᶜālī
Ki ḳamusında bu nevᶜ ola ḥāli

11027 İreler nūrdan bir ḳaṣra āḫar
Yaratmış nūrdan anı münevver

11028 Ki ᶜarżı ṭūli on biñ yılca anuñ
Neler ḳılur görüñ ṣunᶜın Ḫudānuñ

11029 Bir aḳ müşgden keṣībe ireler hep
Ḫalāyıḳ anda cemᶜ ola müretteb

11030 Ki yaᶜnī bir depenüñ üzerinde
Ulu ṣaḥrāda cemᶜ olalar anda

11020b öñlerinden: öñlerinde SK.
11023b anda: cümle BY.
11026b nevᶜ : nevᶜa SK.
11027a āḫar: āḫir İÜ, AG, BY.
11027b münevver: münevvir BY.

11031 Bu kez emr eyleye Allāh-ı ḳādir
Melekler getüre nūrdan menābir

11032 Otura mürselīn ü enbiyā hep
Muḳābil birbirine hep müretteb

AG 316b 11033 Getüreler girü lüʾ lüʾ menābir
Bularuñ ḥavlısında ḳona bir bir

11034 Otura anda pes ṣıddīḳ olanlar
Ki ʿ ışḳ-ı ṣıdḳ-ıla taḫḳīḳ olanlar

SK 303b 11035 Bu kez yāḳūtdan minberler anda
Şehīdler zümresi olalar anda

11036 Zebercedden menābir ḳoyalar hem
Ola ʿ ālimler anda ḫˇoş mükerrem

11037 Hem altundan gümişden çoḳ menābir
Ḫalāyıḳ oturalar anda bir bir

İÜ 359b 11038 Şu nevʿ a bulalar lezzetler andan
Kim almamış olalar hīç birinden

11039 Pes andan Ḥaḳ nidā eyleye anda
Ḳamu ḳullarına söyleye anda

11040 Rivāyet hem Ebu'l-Leyṣ eylemişdür
Kitābında mufaṣṣal söylemişdür

11041 Dimiş ol dem nidā eyleye Allāh
Hem emr ide feriştelere ol şāh

11042 Diye kim ḳullarumı ṭoylañ imdi
Bulara ḫˇoş żiyāfet eyleñ imdi

11033a lüʾ lüʾ : dürlü SK.
11033b bularuñ: bulara SK, olaruñ BY.
11035b olalar: ola AG.
11037a altundan: altun SK.
11037b bir bir: yir yir İÜ, AG.
11038a andan: anda SK.
11038b birinden: birinde SK.

BY 345b

11043 Melekler dökeler elvān-ı niᶜmet
Ki her bir loḳmada yüz dürlü lezzet

11044 Kim ol lezzet birinde daḫı yoḳdur
ᶜAceb ḳılmañ ki Ḥaḳḳuñ faẕlı çoḳdur

11045 Şu niᶜmetler ki hergiz görmemişler
Görene daḫı hergiz irmemişler

11046 Ḳaçan kim loḳmadan fāriġ olalar
Girü ol niᶜmetüñ şükrin ḳılalar

11047 Girü emr ide Ḥaḳ *isḳū ᶜibādī*
Vireler ol ki Tesnīm ola adı

11048 İçeler niᶜmetüñ üstine şerbet
Bulalar her nefesde niçe lezzet

11049 Nidā eyleye girü Ḥaḳ Taᶜālā
Getürüñ ḥullelerden diye Mevlā

11050 Anuñ gibi ki görmemişler-idi
Aña evvelde irmemişler-idi

11051 Pes andan çıḳalar minberlere hep
Oturalar menābirde müretteb

11052 Resūl içün ki vaż ᶜ olına minber
Ḳamudan ola ol lā-büd münevver

AG 317a

11053 Ola yüksekligi biñ yıllıḳ anuñ
Maḳāmı böyle ola Muṣṭafānuñ

SK 304a

11054 Nidā eyleye ol dem Rabb-i ᶜizzet
Benem Ḫallāḳ-ı ᶜālem diye ḫażret

11055 Size vaᶜdemde oldum şimdi ṣādıḳ
Müyesser eyledüm neyse yaraşıḳ

11046b niᶜmetüñ: loḳmanuñ SK.
11047a **isḳū ᶜibādī**: “Kullarımı sula”.
11051: − İÜ, AG.

İÜ 360a

11056 Dilek var mı daḫı binüm ḳatumda
Bitürem tā ki anı ḥażretümde

11057 Diyeler dilerüz yā Rab rıżāñı
Bize vir tā ki bulavuz ᶜ aṭāñı

11058 Diye virdüm rıżāmı sizlere ben
Ebed rāżī olasız cümle benden

11059 Rivāyet bu ki ol dem Ḥaḳ Taᶜ ālā
Pes İbrāhīme emr eyleye Mevlā

BY 346a

11060 Ṭur imdi ḫuṭbe oḳı diñlesünler
Kelāmuñ ümmetüñ hep añlasunlar

11061 Ṭurup ṣuḥfın oḳuya ümmetine
Ḳamu ḥamd ideler Ḥaḳ ḥażretine

11062 Pes andan diye Mūsā ḥażretine
Ki Tevrātın oḳuya ümmetine

11063 Oḳuya anda Tevrātını ḳamu
Beyān eyleye āyātını ḳamu

11064 Hem andan emr ide Dāvūda sulṭān
Diye sen de Zebūrı oḳı iy cān

11065 Zebūrın başlayuban ide āġāz
Ki selmek perdesinde ide şehnāz

11066 Bu kez ᶜ Īsāya emr ide Taᶜ ālā
Oḳı İncīli sen de diye Mevlā

11067 Oḳuya ol daḫı ide beyānı
Ne deñlü sırrı var keşf ide anı

11068 Pes andan diye ḥażret *yā ḥabībī*
Ḳamu ümmetlerüñ sensin ṭabībi

11058a rıżāmı: rıżāyı İÜ.
11065a Zebūrın: Zebūrı SK.
11065b şehnāz: şeh-bāz SK.
11067b sırrı var: sır var-ısa SK, sır var BY.

11069 Saña ben virdügüm āyāt-ı kübrā
Muᶜ azzezdür ḳamudan hem muᶜ allā

11070 Kitābuñ cümlesin cāmiᶜ -durur ol
Anuñ sırrına saña virmişem yol

11071 Ḥaḳīḳī ᶜ ilmi ṭur imdi beyān it
Ḳamu esrārını rūşen ᶜ ayān it

AG 317b 11072 Ṭura ol feyż-i Ḥaḳ feyyāż-ı ᶜ ālem
Ebu'l-ervāḥ ammā nesl-i Ādem

İÜ 360b|SK 304b 11073 Eḫaṣṣ içinde ḫāṣṣu'l-ḫāṣṣ olan cān
Hüviyyet ᶜ āleminde sır bulan cān

11074 Ḥaḳāyıḳ ᶜ ilmine ᶜ allām u keşşāf
Daḳāyıḳ baḥrınuñ dürrine ṣarrāf

11075 Aña kim vażᶜ olupdı nūr-minber
Hem olmış nūr-ı server birle enver

11076 Oḳuya çıḳuban Ḳurᵓ ānı ḳamu
Olalar müstemiᶜ pes anı ḳamu

BY 346b 11077 Dönüp maᶜ nāsını tefsīr ide hep
Ḳamu esrārını taḳrīr ide hep

11078 ᶜ Ulūm-ı evvelīn ü āḫirīni
Ḳamunuñ bāṭınını ẓāhirini

11079 Cihānı ibtidādan tā nihāyet
Daḫı diye nedür aḳṣā-yı ġāyet

11080 Ḳamu ḥarfinde var bāṭınla ẓāhir
Beyān ide ḳamusın anda bir bir

11070b virmişem: bulmışam SK.
11071a ḥaḳīḳī: ḥaḳīḳat SK.
11076a oḳuya çıḳuban: çıḳuban oḳuya SK, BY.
11077a dönüp: dönüben BY.
11078a evvelīn ü: evvelīni BY.
11079b daḫı diye: diye daḫı SK, BY.

11081 Yidi dürlü ola baᶜ żında maᶜ nī
Ḥadīṯ-ile bilindi anda maᶜ nī

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ اِنَّ لِلْقُرْآنِ ظَهْراً وَ بَطْناً وَ لِبَطْنِهِ اِلَى سَبْعَةِ اَبْطُنٍ*

11082 Dimişler baᶜ żına maᶜ nā-yı heftād
Beyān ide ḳamu sulṭān u üstād

11083 Şekerden aḳıda deryā-yı bī-ḥad
O cevher ᶜ arż ide maᶜ nā-yı bī-ḥad

11084 İde yüz dört kitābuñ maᶜ nisin ḥal
Ḳamu mücmellerin ide mufaṣṣal

11085 Beyān ide Ḥaḳuñ cümle kemālin
ᶜ Ayān ide celālin hem cemālin

11086 Diye hem bāb-ı rüᵓ yetden beyānı
Ḥarīṣ eyleye aña cümle cānı

11087 Bu āyet maᶜ nisinden sırr ide fāş
Ḥaḳīḳatden ṭuyalar cümle sırtaş

İÜ 361a

قَوْلُهُ تَعَالَى وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ اِلٰى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ**

AG 318a 11088 Nice ẓāhir olur sulṭān-ı aᶜ lā
Ḥaḳuñ ẕātı nice olur hüveydā

11089 Ḥicābı nice keşf ider yüzinden
Maᶜ ānī nice fehm olur sözinden

SK 305a 11090 Beyān ide ḳamunuñ sırrın ol şāh
Ḳamuya bildüre maḥbūb-ı Allāh

---

* ᶜaleyhi’s-selām: ᶜaleyhi’ṣ-ṣalātu ve’s-selām İÜ; libaṭnihī: Metinde “libaṭnihī baṭnen”.|| “Hz. Peygamber aleyhi’s-selamın buyurduğu üzere: *Muhakkak ki Kur’an-ı Kerim’in zahiri ve yedi batna bölünmüş olan bâtını vardır.*” (Ceylan, 2007: 149).
11082a maᶜ nā-yı: maᶜ nā SK.
11084a yüz dört: dört yüz İÜ, AG.
11087b sırtaş: sertaş İÜ, AG.
** “Bu Cenab-ı Hakk’ın buyruğudur: *O gün birtakım yüzler aydındır. Rab’lerine bakarlar.*” (Kıyâmet 75/23).

11091 İşidüp bu kelāmı ehl-i cennet
Bulalar bī-nihāyet anda lez̲z̲et

11092 Bu aḥsen ḫuṭbe pes ola mübeyyen
Kim olmamış ola hīç andan aḥsen

BY 347a

11093 Pes andan ṣoñra ol sulṭān-ı ᶜālem
Ḳamu maḫlūḳına Raḥmān u erḥam

11094 Kerem deryāsını iẓhār ide pes
İde faẕlın ᶜibāda z̲āt-ı aḳdes

11095 Selām eyleye ḳullarına ol dem
Ḳamuyı ide üns-ile mükerrem

قَالَ تَعَالَى سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ*

11096 Pes andan diye *yā ḫayra'l-ᶜibādī*
ᶜİnāyet idiserdür size Hādī

11097 İrişdürem size uş girü lez̲z̲et
Çıḳa tā ḳalbüñüzden z̲evḳ-ı cennet

11098 İşitdüñüz kelām-ı mürselīni
Daḫı hem ekmelīnüñ ekmelini

11099 Bu kez diñleñ kelāmı Ḥaḳ dilinden
İşidüñ Bārī-i muṭlaḳ dilinden

11100 Bu kez diñleñ kelāmu'llāhı cümle
İşidüñ ol kelām-ı şāhı cümle

11101 Bu nevᶜa naḳl idüpdür İbni ᶜAbbās
Sözi maḳbūl *ᶜinde'llāhi ve'n-nās*

11091a bu: ol SK, BY.
11092a mübeyyen: muᶜayyen SK, BY.
11092b kim: ki SK.
* ḳāle: ḳavlühu SK. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Çok merhametli olan Rab'den bir söz olarak (kendilerine) 'Selam' (vardır).*" (Yâsîn 36/58).
11096a **yā ḫayra'l-ᶜibādī**: bk. 5570a dipnot.
11101b **ᶜinde'llāhi ve'n-nās**: "Allah ve kulların katında".

11102 Didi ol dem hezārān luṭf-ıla şāh
Oḳuya sūre-i Raḥmānı Allāh

İÜ 361b 11103 Tamām āḫir idince z̲āt-ı muṭlaḳ
Lisān-ı ḳudret-ile oḳıya Ḥaḳ

11104 Pes ol dem irişe lez̲z̲et bulara
Bu lez̲z̲etden ire ḥālet bulara

11105 Cinān içinde ẓāhir ola naġmāt
Ki ḥayret bula hep eşcār-ı cennāt

AG 318b 11106 Ṭoḳına birbirine hep budaḳlar
Girişe birbirine hem varaḳlar

11107 Nesīminden kelām-ı Kibriyānuñ
Ḳamu bī-hūş ola ehl-i cinānuñ

SK 305b 11108 Bu ḥāletden ṭarablar ideler hep
Semāᶜ eyleye ebrār-ı muḳarreb

BY 347b 11109 Pes ol dem cümle-i vildān u ḥūrī
Ḳamu aġaçları vü hem ḳuṣūrı

11110 Bu lez̲z̲etden ḳamusı vara vecde
Ḫudāya cümlesi hem ide secde

11111 Daḫı hem enbiyā vü aṣfiyā hep
Ḫudāya secde ide hep müretteb

11112 Diye pes ḳalḳuñ imdi secdeden siz
Bunı dār-ı ᶜ ibādet ḳılmaduḳ biz

11113 Egerçi ḳaldura başını anlar
Velīkin bulmaya ᶜ aḳlını anlar

11114 Bu lez̲z̲etden şu deñlü ola ḥayret
Olalar ekl ü şürbden hep ferāġat

11102b sūre-i Raḥmānı: sūretü'r-Raḥmānı SK, BY.
11106b hem: hep BY.
11110b hem: hep SK.

11115 Ḥaḳuñ ẕikri ṣafāsın ẕikr ideler
Bu niᶜmet içre fikr-i bikr ideler

11116 Nidā eyleye ol dem girü ḥażret
Virilmedük daḫı ḳaldı mı niᶜmet

11117 Diyeler cümle iy Mevlā-yı ekber
Şu deñlü kim bize virdüñ ᶜaṭālar

11118 Anuñ dil şemmesin ḳılmaya taḳrīr
Ḳalem yüz biñ yıl idemeye taḥrīr

11119 Velī ol ḳaldı ᶜahd itdüñ bize sen
Tecellī ẕāt-ıla idem size ben

İÜ 362a 11120 Didüñ kim göresiz görklü cemālüm
Size ẓāhir ola küllī kemālüm

11121 Egerçi niᶜmete yoḳdur nihāyet
Velī dīdārsuz yoḳdur ḳanāᶜat

11122 İlāhī bize dīdār eyle iḥsān
İre bu cāna andan tā ki cānān

11123 Diye Ḥaḳ vaᶜdemüz irdi kemāle
Bugün nāẓır oluñ imdi cemāle

11124 Ḳamu göz dikeler ki_ola tecellī
Bula tā cümlesi andan tesellī

AG 319a 11125 Tecellī vir ḳamuya *yā İlāhī*
Tesellī ḳıl anuñla pādişāhī

BY 348a 11126 Ḳamu müʾmin saña ᶜuşşāḳ-dururlar
Cemālüñ görmege müştāḳ-dururlar

SK 306a 11127 Ḳuṣūrı bunlaruñ ger oldı bisyār
Virür luṭfuñ liyāḳat lā-büd iy yār

11120b küllī: cümle SK, BY.
11124b cümlesi: cümlesini BY.
11125a tecellī: tesellī SK.

11128 N’ola ẓāhir ola deryā-yı vaḥdet
Ḳamusın ide reyyān āb-ı vuṣlat

11129 Çü luṭfuñ irdi dünyāda bulara
N’ola ger ola ʿuḳbāda bulara

11130 Ki virdüñ bunlara nūr-ı hidāyet
Bilindi pes kemāl-i ẕāt-ı vaḥdet

11131 Şular kim buldılar ẕātuñdan aḫbār
Döner ʿışḳuñ yolında hem-çü pergār

11132 Senüñ yoluñda ḫˇod iy ʿālī-ḥażret
Ḥaḳınca kimse ḳılmadı ʿibādet

11133 Ki zīrā oldılar nefsüñ ẕelīli
V’eger-nī hep severler sen ḫalīli

11134 İlāhī **YŪSUF**-ı bī-çāre ḥayrān
Budur fürḳatle ser-gerdān u bī-cān

11135 Ḫudāyā faẓl idüp dermān eyle
Cemālüñ keşf idüp iḥsān eyle

11136 Tamām eyle anuñla niʿ metüñi
Kemāle irgür iy Ḥaḳ ʿizzetüñi

İÜ 362b

11137 Çi-ger ser-māyesi yoḳ ʿışḳ içinde
Ki lāyıḳ nesnesi yoḳ ʿışḳ içinde

11138 Hevā yolında bir ser-geştedür ol
Maḥabbetden yaña hīç ṭutmadı yol

11139 Velī ḳalbinde var bir iʿ tiḳādı
Ki maḥrūm eylemez dir bini Hādī

11140 Ümīdin muḥkem itdi sen ilāha
İrişem diyü luṭf-ı pādişāha

11129b ola: ire SK.
11131a buldılar: bildiler SK.
11133b hep: hem SK.

11141 Keremden cennet eyle meskenini
Aña güldürme yā Rab düşmenini

11142 Müyesser eyle dīdār ol ẕelīle
Viṣālüñ eyle dermān ol ᶜalīle

BY 348b

11143 Cemīᶜ -i müᵓminīn ü müᵓminātuñ
Müyesser cānına ḳıl keşf-i ẕātuñ

AG 319b

Beyānu Rüᵓyeti'llāhi Taᶜālā ve Teḳaddes Yesserana'llāhü Taᶜālā

11144 Elā iy maṭlab-ı aᶜlāya ṭālib
Ḥaḳīḳat Ḥaḳ-durur aᶜle'l-meṭālib

SK 306b

11145 *Elā yā ᵓeyyühe'l-ᶜuşşāḳu li'llāh*
Helümmū fe'ṭlebū bi's-seyri fi'llāh

11146 Gel iy ᶜışḳ-ı ilāhīden ḫaberdār
Söze gel ki_ola her ṭālib ṭalebkār

11147 Bu fennüñ çünki sen olduñ ḫabīri
Gel olġıl her ẕelīlüñ destgīri

11148 Egerçi cümle ᶜālem aña ᶜuşşāḳ
Olupdur cümle dīdārına müştāḳ

11149 Velī ᶜışḳında ḳamu oldı ser-mest
Kimi bālā olupdur kimisi pest

11150 Ki yaᶜnī ṭuymadılar çoḳlar anı
Niṯār eyleyelerdi tā ki cānı

11151 Görürsin kim olur ᶜışḳ-ı mecāzī
Velīkin Ḥaḳḳadur hep ᶜışḳ-bāzī

11152 Şu ᶜāşıḳ kim ola anuñ ḥicābı
Ḥaḳīḳī ᶜışḳa olmaz feṯḥ-i bābı

11143b cānına: ẕātına SK.
11145: *"Ey Allah âşıkları, kulak verin! Haydi gelin ve Allah'a doğru yürümeyi isteyin!"*
11146b ki: − SK.

İÜ 363a

11153 Cemāli pertevinden kim görür ol
Ne yirde kim görürse dil virür ol

11154 Dilerseñ bilesin aṣlını anuñ
Çıḳarġıl penbesini semᶜ-i cānuñ

11155 Beyān idem saña aṣlını ḳamu
ᶜAyān idem bu müşkil fenni mū mū

11156 Ḥaḳīḳat bu ki ol sulṭān-ı ᶜālem
Yaratdı ᶜarş u kürs ü cinn ü ādem

11157 Bu nevᶜa düzdi bu eyvān-ı şāhī
Daḫı gösterdi bir rāh-ı ilāhī

11158 Ki her kim gide ol rāh-ı ilāha
Nihāyetde irişe pādişāha

BY 349a

11159 Dönüp ḳurdı niçe perde özine
Ki her nā-ehl baḳmaya yüzine

11160 Hem ol eyvānı ḳıldı naḳş-ı ṣūret
Ki her bir z̲errede yüz dürlü ᶜibret

11161 Görüp bu naḳşı tā kim cümle ᶜāḳıl
O naḳşuñ vireler naḳḳāşına dil

AG 320a

11162 Daḫı budur ki evvelde Taᶜālā
İdüpdür anda ervāḥa tecellā

11163 Kim içdiyse tecellīden şarābı
Olur bu yirde anuñ feṯḥ-i bābı

SK 307a

11164 Bu naḳş-ı ṣūreti gördükde yaᶜnī
Alur her z̲erreden yüz dürlü maᶜnī

11165 Şarāb-ı lem-yezel içmişdi çün ol
Maᶜānī bunda feṯḥ olur aña bol

11158a kim: dem SK.
11162b tecellā: tesellā İÜ, AG.
11164a gördükde: gördükçe SK.
11165b bunda: − SK.

11166 Meẓāhir gösterür aña eşerler
Velī virür ḥaḳīḳatden ḫaberler

11167 Görür bu zülf ü ḫadd ü ḫāl ü nāzı
Bularuñla ider hem ᶜ ışḳ-bāzī

11168 Mecāzīdür meẓāhirde velī ol
Müdaḳḳiḳ olana ḫˇoş gösterür yol

11169 Aña diḳḳatle her kim ola nāẓır
Olur ḥüsn-i ḥaḳīḳī aña ẓāhir

İÜ 363b

11170 Ki zīrā bu meẓāhirde bu ṣūret
Daḫı bu ḥüsn ü bu naḳş u bu heyᵓ et

11171 Ḥaḳīḳatde Ḥaḳuñdur bu merāyā
Bulara oldı ḥikmet-çün ᶜ aṭāyā

11172 Kemāline cemāli oldı mirᵓ āt
Görindi gözgüde bunca kemālāt

11173 Gözüñe kim görinür bu meẓāhir
Ḥaḳuñ varlıġıdur kim oldı ẓāhir

11174 Bu elvān u bu evżāᶜ u bu eşkāl
Bu envāᶜ -ıla görinen bu aḥvāl

11175 Eger bir ẕerre Ḥaḳdan olsa-dı dūr
ᶜ Adem olup ḳamu olaydı deycūr

BY 349b

11176 Ḥaḳīḳī ᶜ ayn-ıla nāẓır olasın
Vücūdı cümle Ḥaḳḳuñdur bilesin

11177 Bu vażᶜ -ıla bunı kim itdi ḳudret
Girü kendü bilür her neyse ḥikmet

11178 Hemān söz bu-durur ki_evvelde Mevlā
Buları ᶜ ışḳ-ıla ḳılmışdı inşā

11167a zülf ü ḫadd ü ḫāl ü: ḫadd ü ḫāl ü zülf ü SK.
11175b ḳamu: ḳamer AG.
11178a bu-durur: budur SK.

11179 Ḳamunuñ menşeʾi vü māyesi ᶜışḳ
Ḥaḳīḳat cümlenüñ ser-māyesi ᶜışḳ

11180 Anuñ-çün ᶜışḳ-ıla oldı sirişte
Cemād u ins ü ḥayvān u firişte

AG 320b

11181 Arasañ kāyinātı z̲erre z̲erre
Bulınmayaydı ᶜışḳsuz hīç z̲erre

11182 Çü Ḥaḳḳuñ feyżi oldı bu kemālāt
Merāyādur ki_anı gösterdi mirʾāt

SK 307b

11183 Ḥaḳuñ ḥubbinden oldı bu merāyā
Hem itdi Ḥaḳ merāyāya hedāyā

11184 Maḥabbet yaᶜnī kim ḳıldı sirāyet
Merāyāsına Ḥaḳdan irdi elbet

11185 Ḥaḳīḳatde cemāl-i ḥüsn ü hem ᶜışḳ
Ḥaḳuñdur kim ẓuhūr itdi o dem ᶜışḳ

كَمَا قَالَ النَّاظِمُ **فَكُلُّ مَلِيحٍ حُسْنُهُ مِنْ جَمَالِهَا مَعَارٌ لَهُ بَلْ حُسْنُ كُلِّ مَلِيحَةٍ***

İÜ 364a

11186 Pes imdi cümle-i z̲errāt-ı ᶜālem
Cemād u cinn ü ḥayvānāt u ādem

11187 Ḥaḳuñ ḥüsnine ᶜāşıḳ oldılar hep
Bu ᶜışḳ içinde le_z̲z̲et buldılar hep

11188 Pes oldı baᶜżısında muḫtefī ᶜışḳ
Velī baᶜżında oldı key celī ᶜışḳ

11189 Şular ki_oldı kemāl-i Ḥaḳḳa maẓhar
Vücūdın ᶜışḳ anuñ ḳıldı münevver

11182a Ḥaḳḳuñ: ᶜışḳuñ SK.
11183a ḥubbinden: ḥüsninden SK.
* kemā ḳāle'n-nāẓımu: İÜ ve AG'de "…min cemālihā" ibaresinden sonra. || "Şairin (de) dediği gibi: *Güzelliği yüzünde olanda her zarif görünümlü kişinin varacağı bir son nokta vardır. Hatta her bir güzel kızın güzelliğinin bile…*"
11188a muḫtefī: ḫafī SK.
11189a Ḥaḳḳa: ᶜışḳa BY.

11190 Degüldür anlar illā z̲āt-ı insān
Kemālin Ḥaḳ bulara ḳıldı iḥsān

BY 350a 11191 Ḫudā kim virdi insāna kemāli
Daḫı bunlara gösterdi cemāli

11192 Melek bu sırra maḥrem olmadı hīç
Ki ādem bulduġın ol bulmadı hīç

11193 Yaratdı ādemi kendü-y-içün Ḥaḳ
Cemālin görmege eyledi elyaḳ

11194 Düzüp ḳalbini bir cām-ı cihān-bīn
Münevver ḳıldı vü eyledi aydın

11195 Ḳodı ḳalbini hem mişkāt-ı ṣadra
Ki_ola *nūrun ᶜalā-nūr* ire ḳadre

11196 Hem ol cāmı pür itdi maᶜrifetle
Daḫı hem cümle esmā vü ṣıfatla

11197 Maᶜ ārif oldı anda hem-çü mıṣbāḥ
Hem oldı vaḥdet-i z̲ātına miftāḥ

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى **اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ** AG 321a **مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ***

11198 Gel imdi gör ki ol sulṭān Allāh
Nice ḳıldı saña iḥsān Allāh

11199 Nice ḳıldı seni z̲ātına maẓhar
Nice ḳıldı senüñ ḳalbüñ münevver

SK 308a 11200 Ṣanursın sen seni bir cism-i aṣġar
Ḳamu ᶜ ālemden itdi sini ekber

11192b ki ādem: bunuñ SK; bulduġın: bulduġını SK.
11195a ṣadra: ḫanda BY.
11195b **nūrun ᶜalā-nūr**: bk. 10353b dipnot.
* ḳāle'llāhü: kemā ḳāle SK, BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun temsili şudur: Duvarda bir hücre; içinde bir kandil…*" (Nûr 24/35).
11200a cism-i: cirm-i BY.

İÜ 364b

11201 Kitāb-ı ḳavlī kim virdi saña Ḥaḳ
Kitāb-ı fiᶜ lī sensin bil muḥaḳḳaḳ

11202 Saña virdi ḳamu feyżini Allāh
Seni ḳıldı ḳamu maḫlūḳına şāh

11203 Ḫadem oldı saña gör cümle maḫlūḳ
Ḳamuya eyledi hem sini maᶜ şūḳ

11204 Seni öz ẕātına ᶜ āşıḳ yaratdı
Ki ẕātın görmege lāyıḳ yaratdı

11205 Çü sen bu nevᶜ a olduñ ẕāta maẓhar
Gel imdi ṭut bugün rāh-ı peyem-ber

11206* Senüñ-çün feṭḥ ola tā rāh-ı Allāh
Gerekdür kim idesin *seyr ila'llāh*

BY 350b

11207 Göñül iḳlīmine seyr eyle zinhār
Bu nefsüñ ẓulmetinden cānı ḳurtar

11208 Ki ḥāṣıl ola seyri'llāh anda
Vire tā feṭḥ-i ḳalbi şāh anda

11209 Hem andan geç iriş lāhūt iline
Naẓar ḳılma girü nāsūt iline

11210 O dem *seyrun ᶜale'llāh* ola ḥāṣıl
Ki rūḥa feyż-i Allāh ola ḥāṣıl

11211 Televvün itme geç andan da elbet
Saña yüz göstere tā kim ḥaḳīḳat

11212 Görine anda sırru'llāh senden
Hem anda *seyr maᶜa'llāh* idesin sen

11213 Hem andan geç iriş ḥaḳḳa'l-yaḳīne
Ṣaḳın aldanma anuñ leẕẕetine

---

* SK'de der-kenar olarak "Maṭlab-ı Seyr-i İla'llāh" ibaresi kayıtlıdır.
11206b seyr: seyrun BY.
11210b feyż-i Allāh: feyżu'llāh BY.

11214 Maᶜiyyetle bulınmaz bil ki Allāh
İdegör anda cehd it *seyr fi'llāh*

11215 Çü sen fi'llāhda fānī olasın
Tamāmet anda maḳṣūduñ bulasın

AG 321b 11216 Velīkin bunda çoḳ ᶜuşşāḳ-ı Allāh
Bularuñ-çün gerek *seyrun ᶜani'llāh*

11217 Çün evvel anda ᶜizzet bulasın sen
Gerek ᶜuşşāḳa devlet olasın sen

İÜ 365a 11218 Seni ol yirde Ḥaḳ kim ḳıldı üstād
Gerekdür ṭālibīne bunda irşād

SK 308b 11219 Müyesser ola andan vaṣl-ı Allāh
İdesin girü andan *seyr bi'llāh*

11220 Bulur şeksüz kemāli ol dem insān
Görüp dīdārın olur şād u ḫandān

11221 Fenā-ender-fenā kim bula bunda
Beḳā-ender-beḳāya ire anda

11222 Bu ḥālet dünyede kim ola ḥāṣıl
Olur Ḥaḳ z̲ātına ᶜuḳbāda vāṣıl

11223 Şular ki_irdi fenā-ender-fenāya
İrer lā-büd beḳā-ender-beḳāya

BY 351a 11224 Bilür hem nefsini anda kemā-hī
Hem andan bilür ol z̲āt-ı ilāhī

11225 Pes oldı maᶜrifet nefse muḳaddem
Aña ᶜārif olan olur mükerrem

11216b ᶜani'llāh: mine'llāh AG, ᶜale'llāh BY.
11217b: SK'de der-kenar; ᶜuşşāḳa: ᶜuşşāḳ-ı İÜ, AG.
11220a şeksüz kemāli ol dem: ol dem kemāli şeksüz SK.
11220b dīdārın: dīdārı SK, BY.
11222a dünyede: dünyāda SK.
11223a ki: kim SK.
11224a nefsini: nefsi SK.

11226 Gel imdi gör bu nefsüñ ḥālin evvel
Ki icmālen idem andan birez ḥal

11227 Tamāmet ḥall idersem ᶜaḳla ṣıġmaz
Kitāba deftere vü naḳle ṣıġmaz

11228 Daḫı müşkil dimek keyfiyyetinden
Ki bilmez ᶜaḳl anuñ kemmiyyetinden

كَمَا قَالَ النَّاظِمُ كَيْفِيَّةُ النَّفْسِ لَيْسَ الْمَرْءُ يُدْرِكُهَا فَكَيْفَ كَيْفِيَّةُ الجَبَّارِ ذِى الْقِدَمِ*

11229 Ḥaḳuñ ᶜilmindedür zīrā ḥaḳīḳat
Bilür ẕātını andan ẕāt-ı ᶜizzet

11230 Velī vaṣfın didiler ehl-i ᶜirfān
Beyān eylediler her yirde çendān

11231 Ṣorarsañ ibtidāsından ḫaber sen
Diyem ᶜilmüm yitişdügi ḳadar ben

11232 İrādet ḳopdı çün ẕāt-ı ḳıdemden
Pes iẓhār itdi bir ᶜālem ᶜademden

İÜ 365b 11233 Kim olᶜ ālem nedür rūḥ-ı Muḥammed
Pes evvel ẓāhir oldı rūḥ-ı Aḥmed

AG 322a 11234 Yaratdı cümle mevcūdātı andan
Ki ᶜarş u kürs ü her ẕerrātı andan

11235 Ḥaḳ andan eyledi eşyāyı īcād
Ẓuhūr itdi ḳamu ervāḥ u ecsād

SK 309a 11236 Ḳamudan çünki insān-ıdı maḳṣūd
Anuñ rūḥını cāmiᶜ ḳıldı Maᶜbūd

11226b ki: kim SK; andan: anda İÜ, AG.
* kemā ḳāle'n-nāẓımu: İÜ ve AG'de "leyse'l-merᵓ ü yüdrikühā" ibaresinden sonra; SK'de der-kenar olarak "Maṭlabü Keyfiyyeti'n-Nefs" ibaresi kayıtlıdır. || "Şairin (de) dediği gibi: *Kişi nefsin keyfiyetini bilemez. Ezelî ve Cebbar olan Allah'ın keyfiyeti nasıl bilinsin…*"
11231a sen: ben BY.
11232a ḳıdemden: ḳadimden AG, ḳadīmden SK.
11236b rūḥını: rūḥın SK.

11237 Niçe yirde anuñ geldi beyānı
Gerekmez girü tafṣīl itmek anı

11238 Velīkin bu ḳadar ẕikr idem andan
Diyem tefhīm içün ẕātın anuñ ben

BY 351b

11239 Ki bir cevher-durur ġāyet mücellā
Muᶜ allādur muṣaffādur müzekkā

11240 Ḳamu reng ü kederden ḫālīdür ol
Kim anda levn yoḳdur ṣāfīdür ol

11241 Aña her nesne kim ḳılsañ muḳābil
Ol andan reng alur kim oldı ḳābil

11242 Girü anuñla bir nevᶜ a taᶜ ayyün
Bulur anuñla bir dürlü tezeyyün

11243 Pes ol ḥāle anı iderler isnād
Hem ol ḥāl-ile dirler aña bir ad

11244 Dilerseñ daḫı anı ola rūşen
Diyem ẓāhirde bir temṯīl aña ben

11245 Cihān içinde kim çoḳdur ṣanāyiᶜ
Ki her birine bir kes oldı rāciᶜ

11246 Eger sen bunlara rāciᶜ olasın
Niçe ṣanᶜ atları cāmiᶜ olasın

11247 Saña her birisi-y-çün ḳoyalar ad
Diyeler gāh zerger gāh ḥaddād

11240a ḫālīdür: ᶜ āridür SK.
11241b ḳābil: ᶜ āḳıl İÜ, AG.
11242a girü: giyer SK.
11242b tezeyyün: tezyīn SK.
11244a daḫı anı: anı daḫı SK.
11245b oldı: ola SK.
11246b ṣanᶜ atları: ṣanᶜ atlara SK.

11248 Gehī nessāc dirler gāhī ḫaṭṭāṭ
Gehī ḫabbāz dirler gāhī ḫayyāṭ

11249 Ḳamu ṣanᶜ atları ger ḳılasın sen
Ḳamusıyla müsemmā olasın sen

İÜ 366a 11250 Velī sen on degülsin yüz degülsin
Evel kim bir-idüñ hem girü olsın

11251 Daḫı görmez misin kim z̲āt-ı vaḥdet
Ki z̲ātı birdür iki olmaz elbet

11252 Kemālāt-ıla çünkim oldı mevṣūf
Yoḳ esmāsına ḥad kim oldı maᶜ rūf

AG 322b 11253 Hem isme göre çoḳ oldı ṣıfātı
Velī birdür anuñ ol pāk-z̲ātı

11254 Pes ol cevher ki ḥażret ḳıldı inşā
Ezelde ṣāfī-y-idi vü mücellā

SK 309b 11255 Anı mirᵓ āt idindi ḥażret-i z̲āt
O cevherde görindi çoḳ kemālāt

BY 352a 11256 Kemālātına Ḥaḳḳuñ düşdi maẓhar
Daḫı her vaṣf-ıla oldı muṣavver

11257 Dinildi rūḥ u ḳalb ü ᶜ aḳl u nefs ad
Ki her vaṣfına bir ism itdi isnād

11258 Anuñ rūḥ olduġına ismi iy cān
Anuñla olduġı-y-çün rāḥat ebdān

11259 Anuñ-çün hem sebeb oldı ḥayāta
Pes ol gitse beden irer memāta

11248a nessāc: nessāḫ İÜ; ḫaṭṭāṭ: ḫayyāṭ SK, BY.
11248b ḫayyāṭ: ḫaṭṭāṭ SK, BY.
11252a kemālāt-ıla: kemālātına SK.
11253a çoḳ: çün SK.
11255b o: bu SK.
11257b vaṣfına: vaṣf-ıla SK; isnād: üstād SK.
11258b olduġı-y-çün rāḥat: rāḥat olduġı-y-çün SK.
11259a anuñ-çün hem: anuñ içün İÜ, AG.

11260 Bir ismine anuñ hem ᶜaḳl dirler
Ki_anuñla ḥaḳḳ u bāṭıl farḳ iderler

11261 Didiler ḳalb anuñ-çün aña iy yār
Ki ḥālet görinür yüz dürlü her-bār

11262 Velīkin aña nefs ıṭlāḳ iderler
Nitekim ẕāt-ı Ḥaḳḳa nefs dirler

كَمَا قَالَ تَعَالَى مِنْ لِسَانِ عِيسىِ عَلَيْهِ السَلَامْ **تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَآ اَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ***

11263 Ki nefs dimek hemān ẕātı dimekdür
Anuñla aña bir nām eylemekdür

11264 Velī her fiᶜle kim olsa muḳābil
Ol işden aña bir ism ola ḥāṣıl

İÜ 366b 11265 Ne yüzden kim aña görindi bir yüz
Müsemmā oldı anuñla budur söz

11266 Ezel kim ẓāhir oldı maẓharından
Sefer ḳıldı baᶜīd oldı yirinden

11267 Ezel kim olmış-ıdı lā-taᶜayyün
Bu kez ol yirde geydi ol taᶜayyün

11268 Çün indi sāfilīnüñ esfeline
Hemān-dem girdi İblīsüñ eline

11269 Ki zīrā meskeninden ayru düşdi
Bu fürḳat miḥnetinden ṣayru düşdi

11260b ḥaḳḳ u bāṭıl: ḥaḳḳı bāṭılı SK, ḥaḳḳı BY.

* SK'de 11263. beyitten hemen sonra. || "Cenab-ı Hakk'ın Îsâ aleyhi's-selamın dilinden buyurduğu üzere: '*…Sen benim içimde olanı bilirsin, ama ben sende olanı bilemem. Şüphesiz ki yalnızca sen gaybları hakkıyla bilensin.*'" (Mâide 5/116).

11264a fiᶜle: fiᶜli SK.
11267: − İÜ, AG.
11267b geydi: − SK.
11268a sāfilīnüñ esfeline: esfelīnüñ sāfiline İÜ, AG.
11268b eline: iline BY.
11269b fürḳat: ferāġat SK.

11270 Çekerken bu belānuñ żaᶜ fın ol şāh
O dem düşmen eline düşdi nā-gāh

AG 323a 11271 Çü ḳābil gördi anı ḳıldı iḍlāl
Aña ᶜ arż itdi yaᶜ nī müşkil aḥvāl

BY 352b 11272 Hemān-dem rengine anuñ boyandı
Ne bileydi ki ol odlara yandı

SK 310a 11273 Görindi andan evṣāf-ı ẕemīme
Anuñla beñzedi dīv-i behīme

11274 Ne emr itdiyse şeyṭān anı ṭutdı
Ne yola kim didiyse anda gitdi

11275 Bu yüzden aña emmāre dinildi
Şaḳī oldı vü mekkāre dinildi

كَمَا قَالَ تَعَالَى وَمَا اُبَرِّئُ نَفْسِي اِنَّ النَّفْسَ لَاَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ*

11276 Bu kez Ḥaḳ diledi ḳıla ᶜ ināyet
Aña gösterdi luṭfından hidāyet

11277 Keremden *irciᶜī* ṭablını çaldı
Pes andan nefse ḫˇoş āvāz geldi

11278 Ki yaᶜ nī enbiyā irgürdi ḳurʾ ān
Birez derdine anuñ irdi dermān

11279 Çün anda var-ıdı ḫˇoş ḳābiliyyet
Görüp ḳurʾ ānı buldı girü ṣıḥḥat

11270a bu belānuñ: bunlaruñ SK.
11272b ki: kim SK.
11273a andan: anda SK.
11274a şeyṭān: sulṭān BY.
11274b didiyse: dir-ise SK.
11275b vü: bu SK.
* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *'Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabb'imin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder…'*" (Yûsuf 12/53).
11277a **İrciᶜī** [ilā Rabbiki rāżıyeten marżıyyeten]: *" ['Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabb'ine] **dön**!' "*(Fecr 89/28).
11277b āvāz: āvāze SK.

11280 Żaᶜ īf olmışdı līkin ḫastelıḳdan
Tamām ḳurtılmadı āşüftelikden

11281 Gehī ṣıḥḥat bulur gāhī seḳāmet
Saᶜ ādet gāh yaᶜ nī geh şaḳāvet

İÜ 367a 11282 Görinür anda Raḥmānī ṣıfatdan
Aña levvāme dinür ol cihetden

11283 Gehī ᶜ avdet ider Ḥaḳdan yaña ol
Gehī şeyṭān bulur aña çoḳ yol

كَمَا قَالَ تَعَالَى كَمَا بَدَاَكُمْ تَعُودُونَ فَرِيقاً هَدٰى وَفَرِيقاً حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ*

11284 Saᶜ ādet aña çünkim göstere yüz
Ṭaleb eyleye Ḥaḳḳı gice gündüz

11285 Marażdan ḳurtıla ṣıḥḥat bula ol
Evelki meskenin fikret ḳıla ol

11286 Göñülde ᶜ ışḳ şevḳı ola ġālib
Tamāmet ola ol aṣlına rāġıb

AG 323b|BY 353a 11287 Ḳıla yolında muḥkem istiḳāmet
Pür ide ḳalbini envār-ı ṭāᶜ at

11288 Şu deñlü cidd ü saᶜ y ide dürişe
Ki tā ilhām-ı Rabbānī irişe

11289 Ḥaḳuñ āyetlerinden ire peyġām
Bu kez vaṣf ola aña anda ilhām

SK 310b 11290 Anuñla bile nefᶜ u żarrını ol
Ki farḳ eyleye ḫayr u şerrini ol

11291 Aña dirler o yirden mülhime ad
Bu nevᶜ a ẕikr iderler cümle üstād

11283a ᶜ avdet: daᶜ vet SK, BY.

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *'…Sizi başlangıçta yarattığı gibi (yine ona) döneceksiniz.' Allah bir kısmına hidayet etti, bir kısmına da sapıklık layık oldu…*" (A'râf 7/29-30).

11287a muḥkem: tamām SK.

11288a ide: idüp SK.

كَمَا قَالَ تَعَالَى **فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَا***

11292 Açıldı çünki ebvāb-ı saᶜādet
Daḫı başına ḳondı tāc-ı devlet

11293 Maraż defᶜ oldı yaᶜnī buldı ṣıḥḥat
Bu kez yüz gösterür aña ḥaḳīḳat

11294 Bu keṣret ṣıḳletinden ḳurtılur ol
Maḳām-ı aṣlīye ḳurbet bulur ol

11295 Ṭolar semᶜine ṭabl-ı *ircīᶜī* ḫoş
Gehī vaḥdet şarābından ider nūş

İÜ 367b

11296 Aña yüz gösterür *sevfe terānī*
İrişür anda Ḥaḳḳuñ tercümānı

11297 Tecellīler ṣıfāt esmā yüzinden
İrişür alur anı kendözinden

11298 Rücūᶜ ider pes ol dem aṣlına ol
İrişe tā ki Ḥaḳḳuñ vaṣlına ol

11299 Çü Ḥaḳdan bu ḳadar iḥsān bulur ol
Hemān ol demde iṭmīnān bulur ol

11300 Hem aᶜmāl içre olur müstaḳīm ol
Olur ḳamu marażlardan selīm ol

11301 Aña pes muṭmaᵓinne ad oḳurlar
Ḥaḳuñ nūrıyla hem ābād oḳurlar

---

* "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *…Ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene and olsun…*" (Şems 91/8).
11292-11293: AG'de takdim-tehirli.
11292b ḳondı: ḳodı SK.
11294a ḳurtılur: ḳurtarır SK.
11294b aṣlīye: aṣlına SK.
11295a **ircīᶜī**: bk. 11277a dipnot.
11296a fe-**sevfe terānī**: *"…Sen de beni görebilirsin…"* (A'râf 7/143).
11297b irişür: irişüp SK, BY; alur anı: anı alur SK.

قَالَ تَعَالَى يَا اَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ اِرْجِعِي اِلٰى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً*

BY 353b

11302 Çü vaḥdetden eṣer bildi muḥaḳḳaḳ
Hem aṣlından ḫaber bildi muḥaḳḳaḳ

11303 Şu deñlü şevḳ ider ol demde ġılmān
İrişür tā ki anda raḥm-i sulṭān

AG 324a

11304 Pes evvel ki_ol maraż olmışdı vāḳiᶜ
Ki fażl-ı Ḥaḳḳ aña olmışdı dāfiᶜ

11305 Henūz ᶜ ırḳı anuñ ḳaṭᶜ olmamışdı
Ḫalāṣ andan tamāmet bulmamışdı

11306 Anuñ yaᶜ nī vücūdı ki_ola bāḳī
Ebed gitmeye anuñ iftirāḳı

SK 311a

11307 Dimişler kim vücūdı iṣm-i ekber
Gidermez ekberi illā ki ekber

كَمَا قِيلَ وُجُودُكَ ذَنْبٌ لَايُقَاسُ [عَلَيْهِ] بِهِ ذَنْبٌ [اٰخَرُ] **

11308 Aña Ḥaḳ ceẕbesi pes irer ān-dem
Vücūdın maḥv ider anuñ hemān-dem

11309 Aradan maḥv olur şirk-i maᶜ iyyet
Gider ol yirde iṣneyniyyet elbet

11310 İrişür hem kemāline o dem ᶜ ışḳ
Bir olur ᶜ āşıḳ u maᶜ şūḳ u hem ᶜ ışḳ

İÜ 368a

11311 O yirde çünki maḳṣūdın bulur ol
Ḫudādan anda pes rāżī olur ol

---

* ḳāle: kemā ḳāle SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *(Allah şöyle der:) 'Ey huzur içinde olan nefis! Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabb'ine dön!'*" (Fecr 89/27-28).
11302a bildi: buldı SK, BY.
11304b dāfiᶜ : rāfiᶜ SK, vāḳiᶜ BY.
11305b tamāmet: tamām SK.
** ḳīle: yuḳālü SK; ẕenbün āḫaru: Metinde "külli ẕenbün". || "Denildiği gibi: *Kendinde varlık görmen (kibirlenmen) [öbür] günahlarla kıyaslanamayacak kadar büyük bir günahtır.*" (Yılmaz, 2013: 712).
11309a maᶜ iyyet: maᶜ ṣıyet AG.

11312 İrişür yaᶜ nī kim Ḥaḳdan tecellī
Anuñla ḫˇoş bulur ḳalbi tesellī

11313 Olur anuñ murādı Ḥaḳ murādı
Olur yeksān ḳatında ẕevḳ u şādī

11314 Rıżā-y-ıla olur çün ḳalbi ābād
Oḳurlar rāżıye ol dem aña ad

11315 Şu cevher kim keder bulmışdı evvel
Keder gitdi girü oldı mükemmel

11316 Bu kez gör Ḥaḳ ne ḳılur anuñ-ıla
İder ḳullarına anı vesīle

11317 Vücūd-ı ẓıllīsin maḥv itdi çün Ḥaḳ
Virür aña vücūd-ı nūr-ı muṭlaḳ

BY 354a 11318 Girü irsāl ider ol demde anı
Ki iḥyā ide niçe ḳalb ü cānı

11319 Pes ol cemᶜ den ki tefrīḳ oldı ol yār
Vücūdın naṣb ider ṭāᶜ atde her-bār

11320 ᶜ Ubūdiyyet ḳuşaġın berk ḳuşanur
ᶜ İbādetden ne arır ne üşenür

11321 Şu deñlü kim ider her vaḳtin iḥyā
Ki rāżī olur andan Ḥaḳ Taᶜ ālā

AG 324b 11322 Çü rāżī ola Ḥaḳ marżī ola ol
Ḥaḳuñ feyżi irişe aña bol bol

11323 Ṣıfat olur aña marżıyye ol dem
Oḳurlar nefs-i marżıyye aña hem

11313b ẕevḳ: şevḳ SK.
11314a ābād: āzād SK.
11316b anı: − SK.
11319a yār: nār SK.
11320b arır: arar SK, BY.

11324 Ne deñlü vaṣf-ıla kim ola mevṣūf
O deñlü ism-ile ol ola maᶜ rūf

SK 311b 11325 Bu altı ism-ile ki_oldı müsemmā
Görindi her birinde niçe maᶜ nā

11326 Ol esmā kim didüm emmāre biri
Daḫı hem mülhime levvāme biri

11327 Bir ismidür anuñ hem muṭmaᵓ inne
Ḳamu keşf olısar anda ekinne

İÜ 368b 11328 Daḫı hem rāżıye marżıyye adı
Bu vaṣf-ıla olan bulur murādı

11329 Ṣıfatlar var yidişer her birinde
Sülūk ider görür yirlü yirinde

11330 Bu evṣāfuñ ḳamusın ki_eyleyem ḥal
Kitābum olısar ġāyet muṭavvel

11331 Bunı tafṣīl ḳıldum Reh-nümāda
Dimek lāzım degüldür bu arada

11332 Şular kim görmek ister cümle anı
Göreler Reh-nümāda bu beyānı

11333 Ki_ola şerᶜ u ṭarīḳ içinde ekmel
Saña tā ḳıla cümle müşkilüñ ḥal

11334 Dilerseñ nefse ᶜ ārif olasın sen
Gerekdür şeyḫ-i kāmil bulasın sen

BY 354b 11335 Bu vech-ile kim ola nefse ᶜ irfān
Saña yüz göstere ᶜ irfān-ı sulṭān

11324a kim: ki BY.
11325a oldı: ola SK.
11326a ol: bu SK.
11329b ider: iden SK.
11333-11334: SK'de takdim-tehirli.

11336 Ki ᶜirfān olmasa dünyāda ḥāṣıl
Olur ᶜirfān-ı ᶜuḳbā saña müşkil

11337* Çü bildüñ bu ḳadar evṣāf-ı nefsi
Gel imdi girü diñle özge maᶜnī

11338 Kim ol maᶜnī-le ẓāhir ola ṣūret
Ki nice ḥāṣıl olur saña rüʾyet

11339 Münezzeh ẕāt-ı Bārī keyf ü kemden
Anı görmek olur mı yāᶜademden

11340 Bu mümkin didügüñ ḫˇod bir ᶜademdür
Anuñ gördügi lā-büd keyf ü kemdür

AG 325a 11341 Liyāḳat nice bulur görmege ol
Ḥaḳuñ vaṣlına yāḫˇod irmege ol

11342 Ḥadīṯ-ile bu ẓāhir oldı iy cān
Ki cennetde irer Ḥaḳdan bu iḥsān

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ سَتَرَوْنَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرَوْنَ الْقَمَرَ [فِى] لَيْلَةِ الْبَدْرِ**

SK 312a 11343 Ḥadīṯ-ile muḳarrer oldı rüʾyet
Liyāḳat nice bulur eyle ḫuccet

İÜ 369a 11344 Eger cennet diseñ mümkin-durur ol
Nicesi bula mümkin vācibe yol

11345 Hem ehli daḫı mümkindür cinānuñ
Liyāḳat rüʾyete olur mı anuñ

11346 Muḥaḳḳıḳlar didi işbu beyānı
Saña ḳudretçe taᶜbīr idem anı

---

* SK'de der-kenar olarak "Beyānu Rüʾyeti'llāhi Taᶜālā" ibaresi kayıtlıdır.
11337b girü: − SK.
11340b kemdür: kemden İÜ, AG.
11341a bulur: olur SK.
** kemā: − SK. || "Resulullah (AS) şöyle buyuruyor: *Rabb'inizi, dolunaylı gecede ayı net bir şekilde gördüğümüz gibi göreceksiniz.*" (Yılmaz, 2013: 608).
11343b bulur: olur SK.

11347 Dimişdük kim görindi her meẓāhir
Ki ḳamusında Ḥaḳ varlıġı ẓāhir

11348 Bu varlıḳ kim taᶜ ayyün buldı evvel
Aña bir vech-ile ism oldı evvel

11349 O varlıḳdur ki olᶜ ayna gelüpdür
Taᶜ ayyün bulduġı-y-çün ġayr olupdur

11350 Nedür olyaᶜ nī rūḥ-ı Muṣṭafādur
Ki aṣl-ı enbiyā vü aṣfiyādur

BY 355a

11351 Taᶜ ayyün buldı evvel rūḥ-ı Aḥmed
Pes oldı ol taᶜ ayyünle Muḥammed

11352 Taᶜ ayyün çün ziyāde oldı anda
Hem ol vech-ile esmā buldı anda

11353 Taᶜ ayyün anda olduḳça ziyāde
Liyāḳat buldı bir vech-ile ada

11354 Ḥaḳīḳatde Ḥaḳuñ varlıġıdur ol
Girü Ḥaḳ varlıġı Ḥaḳḳa bulur yol

11355 Bu vech-ile didiler aña ervāḥ
Hem andan didiler adını eşbāḥ

11356 İnince sifle aᶜ lādan bu varlıḳ
Çekerdi her taᶜ ayyün içre ṭarlıḳ

11357 Taᶜ ayyün artduġınca buᶜ da geldi
Ki ẓulmet üzre aña ẓulmet oldı

قَالَ تَعَالَى اَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشٰيهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهٖ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهٖ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ*

11349b bulduġı-y-çün: − SK.
11352: AG'de der-kenar.
11352b esmā: − SK.
* ḳāle: ḳāle'llāhü AG. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Yahut (inkârcıların küfür içindeki hâlleri) derin bir denizdeki karanlıklar gibidir. (Bir deniz ki) onu dalga üstüne dalga kaplıyor, üstünde de bulutlar var. Karanlıklar üstüne karanlıklar…*" (Nûr 24/40).

AG 325b

11358 Bu ẓulmetlerle ol varlıḳ bürindi
Anuñ-çün senlik ü benlik görindi

İÜ 369b

11359 Aradan refᶜ iderseñ ẓulmeti sen
Ḳamu birlik olur gider sen ü ben

11360 Olursañ ger bu yolda ᶜālī-himmet
Ki zāyil ola üstüñden bu ᶜillet

SK 312b

11361 Yapış sen Muṣṭafānuñ dāmenine
Çeke tā kim seni pīrāmenine

11362 Ṭarīḳat ḥalḳasından şaşma zinhār
Ki bu ẓulmetleri defᶜ ide dildār

11363 Şu dem kim görine ḳuldan iṭāᶜat
İrişür ḳulına Ḥaḳdan ᶜināyet

11364 Bu ẓulmetler ki ḳul itmişdi anı
Ḫalāṣ olmaġa başlar girü cānı

11365 Tenezzül itdügince anda ẓulmet
Ziyāde olmış u artmışdı ᶜillet

11366 Bu kez kim gün-be-gün Ḥaḳḳa gider ol
Pes ol ẓulmetleri talṭīf ider ol

BY 355b

11367 Yaḳın olduḳça bulur ol leṭāfet
Ki ḥattā dökilür andan keṡāfet

11368 Leṭāfet bulduġına göre ol cān
İrişür aña Ḥaḳdan feyż ü iḥsān

11369 O varlıḳdur ki evvel ayru düşdi
Keṡāfet ẓulmetinden ṣayru düşdi

11370 Leṭāfet bulduġınca girü varlıḳ
Girü defᶜ oldı andan ḳamu ṭarlıḳ

11358a ẓulmetlerle ol: ẓulmetler ki ola SK, ẓulmetler ki ol BY.
11359a refᶜ : defᶜ İÜ, AG.
11366a gün-be-gün: gün bugün İÜ, AG, SK.
11367b dökilür: dökeler AG.

11371 Taᶜ ayyünler ki olmışdı ziyāde
Ki her birisi gelmişdi bir ada

11372 Kime ḳalb ü kime ᶜ aḳl u kime rūḥ
Bu kez ol cümleyi maḥv itdi Sübbūḥ

11373 Ḥaḳuñ ġayrı ḳamu vardı helāke
Girü āḫir irişdi pāk pāke

11374 O Ḥaḳ varlıġı evvel pāk-idi çün
Ḳamu maḥv oldı çüni ḳaldı bī-çūn

11375 Pes ol varlıḳ girü aṣlına irdi
Girü Ḥaḳdur ki anda Ḥaḳḳı gördi

İÜ 370a 11376 Eyü fehm eylegil düşme ıraġa
Bıraḳma özüñi sen bend ü bāġa

AG 326a 11377 Bunı dirsin ki Ḥaḳdan dūr düşdüñ
Viṣāle irmedüñ mehcūr düşdüñ

11378 Saña fürḳat viren senlik-durur bil
Gel anuñ defᶜ i-çün tedbīrler ḳıl

11379 V'eger-nī Ḥaḳ degüldür senden ayru
Nitekim cān degüldür tenden ayru

SK 313a 11380 Bu kez bundan görinür ẕāt-ı Bārī
Ola bu cümle mevcūdāta sārī

11381 Eger bu sözleri sen ṭañlayasın
Saña taᶜ bīr idem kim añlayasın

11382 Cihāna Ḥaḳ muḥīṭ oldı bilürsin
Żarūrī sen buña ḳāyil olursın

11372b ol: bu SK, BY.
11374b çüni: çün SK.
11375b gördi: buldı BY.
11378a senlik-durur: senlikdür İÜ.
11379a-b degüldür: degül SK.

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَاللَّهُ مِنْ وَرَآئِهِمْ مُحِيطٌ*

11383 Eger dirseñ muḥīṭ oldı ṣıfātı
Münezzeh cümlesinden pāk-z̲ātı

BY 356a 11384 Muḥīṭ olmasa ger z̲āt-ı ilāhī
Gelür lāzım o dem z̲āta tenāhī

11385 Muḥīṭ olsa vü sārī olmasa Ḥaḳ
Mücevvef olısar z̲ātı muḥaḳḳaḳ

11386 Münezzehdür bulardan z̲āt-ı sulṭān
Bu nev[c] a bilen olmaz ehl-i īmān

11387 Ḫabāṣetden diseñ pāk oldı z̲ātı
Belī fi[c] li vü z̲ātı hem ṣıfātı

11388 Bu maḥsūsātı kim teşḫīṣ idersin
[c] Arażdan cevheri telḫīṣ idersin

11389 [c] Araż dirsin degül bi'z̲-z̲āt ḳāyim
Muḳarrerdür sözüñ oldı mülāyim

11390 Anı cevherle ḳāyim ḳıldı Mevlā
Bu cevher didügüñ ya[c] nī heyūlā

11391 Heyūlā didügüñ dāyim-durur ol
Ki kendü kendüden ḳāyim-durur ol

İÜ 370b 11392 Ḫabāyiṣden didük anı münezzeh
Muṣaffādur daḫı olmaz müşebbeh

11393 Muḥaḳḳıḳlar didi bu sözde ma[c] nī
Beyān eylediler bu ḥāli ya[c] nī

11394 Didiler bir ḥadeṣdür bu heyūlā
Ḥadeṣ bi'z̲-z̲āt ḳāyim ola ḥāṣā

---

* ḳāle: ḳāle'llāhü SK, BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Oysa Allah, onları arkalarından kuşatmıştır.*" (Burûc 85/20).
11389a ḳāyim: ḳādim SK.
11389b mülāyim: mülāzım SK.
11391a heyūlā didügüñ: heyūlāyı didüñ SK.

AG 326b

11395 Anı ḳāyim ṭutan Ḥaḳ varlıġıdur
Bunı böyle bilen göz ṭarlıġıdur

11396 ᶜ Araż ki_olmış-durur cevherle dāyim
Bu cevher hem Ḥaḳuñ fiᶜ liyle ḳāyim

11397 Ṣıfāt-ıla olur fiᶜ lüñ ḳıvāmı
Ṣıfat muḥtācdur ẕāta müdāmī

SK 313b

11398 ᶜ Araż kim cevherüñ oldı ḥicābı
Heyūlānuñ ᶜ araż pes oldı ḳabı

11399 Ḥicāb oldı Ḥaḳuñ fiᶜ line cevher
Ṣıfāta fiᶜ l hem bu nevᶜ a dirler

11400 ᶜ Arażda kim ola bir ḥāl-i mükreh
Heyūlāyı didük andan münezzeh

BY 356b

11401 Münezzeh olıcaḳ andan heyūlā
Münezzeh ola lā-büd fiᶜ l-i Mevlā

11402 Pes ola bi'ṭ-ṭarīḳ anuñ ṣıfātı
Ḳamusından münezzeh oldı ẕātı

11403 Bu şemᶜ uñ nūrına gel cānı yandur
Güneş ṭoġdı çerāġuñ var söyündür

11404 Saña çünkim bu maᶜ nī oldı ẓāhir
Bu kez gör n'olur aḥvāl-i meẓāhir

11405 Anı bildük ki bu dünyā vü cennet
Ḳamusı maẓhar-ı ẕāt oldı elbet

11406 Dime cennetde kim yoḳdur keṣāfet
Keṣāfetdür aña ġayriyyet elbet

11395b bilen: diyen SK.
11396a dāyim: ḳāyim İÜ, AG.
11397b muḥtācdur: muḥtāc-durur SK.
11400b andan: anda SK.
11401a andan: anda SK.
11402a ola: evlā SK.
11406: − SK.

11407 Dimezven kim bu fānī gibidür ol
Bu tendür belki cānı gibidür ol

11408 Keşāfetler niçe ḳaṭ^{c} ider insān
Cinān içinde andan olur ol cān

İÜ 371a 11409 Pes ehl-i cennetüñ daḫı vücūdı
Gerek nā-būd ola ol yirde būdı

11410 Ta^{c} ayyün gide vü maḥv ola ṭarlıḳ
İrişe aṣlına hem anda varlıḳ

11411 Ki zīrā ġayr anuñ ẕātına irmez
Görür Ḥaḳ kendüyi ġayr anı görmez

11412 Bu dünyā içre ol gördüm diyenler
Viṣāl-i ḥażrete irdüm diyenler

11413 Daḫı ol cennet içinde görenler
Bu nev^{c} -ile irer Ḥaḳḳa irenler

AG 327a 11414 Bu taḥḳīḳi ki icmālen didüm ben
İçinde niçe ma^{c} nī gizledüm ben

11415 Maḥallüñ iḳtiżāsı budur iy yār
Kim ola lafẓı andañ ma^{c} nī bisyār

11416 Budur maḳṣūd cennet içre ḥażret
Tecellī idiser ḳullara elbet

11417 Gel imdi gör nice luṭf eyler Allāh
Nice keşf idiser ẕātını ol şāh

SK 314a|BY 357a 11418 Nice virür ^{c} ibādına meserret
Nice bulur behiştüñ ehli leẕẕet

11419 Dimişdük kim ireler bir maḳāma
Żiyāfet ide ḥażret ḫāṣṣ u ^{c} āma

11411-11412: SK'de takdim-tehirli.
11414b gizledüm: gözledüm BY.
11416b ḳullara elbet: ẕātını ol şāh SK.
11419a bir: bu İÜ, AG.

11420 Kelāmını Ḥaḳuñ hem diñleyeler
Ḳamu maᶜnāsını hep añlayalar

11421 Kim ol yir bir depedür müşg ü kāfūr
Behişt içre budur *nūrun ᶜalā-nūr*

11422 Varurlar ol ḳadar ᶜarşa yaḳıncaḳ
Ki ᶜarşdan ġayrı görmezler baḳıncaḳ

11423 Pes ol yirde ide Ḥaḳ feṯḥ-i bābı
Cinān ehline refᶜ ide ḥicābı

11424 Rivāyetdür ḥicābı refᶜ ide Ḥaḳ
Ḳala pes üç ḥicābı Ḥaḳḳuñ ancaḳ

11425 Ki tā tedrīc-ile ide tecellī
Anuñla vire ḳullara tesellī

İÜ 371b 11426 V'eger-nī maḥv ide küllī vücūdı
Ḳamunuñ anda nā-būd ola būdı

11427 Eger bir kezden ide z̲ātı işrāḳ
İde sübḥāt-ı vechi cümle iḥrāḳ

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ حِجَابُهُ النُّورُ لَوْ كَشَفَهُ لَأَحْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهِ مَا انْتَهَى إِلَيْهِ بَصَرُهُ [مِنْ خَلْقِهِ] *

11428 Ol üçüñ biri ᶜizzetdür ki efᶜāl
Serā-perde idindi anı fi'l-ḥāl

11429 Ki her bir kes aña irgürmeye yol
Meger maḥv ide fiᶜlin kim ire ol

11421a yir: − SK; müşg: misk BY.
11421b **nūrun ᶜalā-nūr**: bk. 10353b dipnot.
11423b refᶜ : defᶜ İÜ.
* keşefehu: keşefehā SK. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *…Onun önünde nurdan bir perde vardır. O perdeyi açacak olsa, yüzünden saçılan nur, mahlukatından onu gören gözleri yakar.*" (Celâleddîn es-Suyûtî, 2015: I/155-156).
11429a bir kes: bī-kes BY.
11429b ire: ide BY.

11430 Tecellī ide pes efʿāl-i Bārī
Anı refʿ ide ḥażret perdedārı

AG 327b 11431 Negāhin ẓāhir ola anda bir nūr
Ḳamu gözler ola baḳmaḳda deycūr

11432 Ki yaʿnī döymeye baḳmaġa gözler
Ḳamu setr ola ol nūr-ıla yüzler

11433 Göreler kim melek hem ḥūr u ġılmān
Daḫı cennet daḫı vildān u Rıḍvān

BY 357b 11434 Bu nūr içinde setr olmış ḳamusı
Yitürüp kendözin ḳalmış ḳamusı

11435 Buları çünki nūr-ıla bürür ol
Hezārān nāz u ʿişve gösterür ol

SK 314b 11436 Bu nāz u ʿişve-y-ile yüce sulṭān
Selām ide ḳamu ḳullara Sübḥān

11437 Selām olsun diye ḳullara benden
Selām olsun diye hep yāra benden

11438 Selām olsun şu sulṭān-ı ʿulādan
Selām olsun ʿibāda pādişādan

11439 Selām olsun evel ol Muṣṭafāya
Selām olsun daḫı hem enbiyāya

11440 Selām olsun size hem iy velīler
Benüm ḳatumda iy ḳadri celīler

İÜ 372a 11441 Selām olsun i ṣıddīḳ u şehīdān
Selām olsun size iy derdmendān

11430a Bārī: yāri İÜ.
11435b nāz u ʿişve: nāz-ı ʿışḳı İÜ, AG.
11436a sulṭān: Sübḥān SK, BY.
11436b Sübḥān: sulṭān SK, BY.
11438b pādişādan: pādişāhdan SK.

11442 Selām olsun size iy dōstānī
Açıldı uş cemālüm gülsitānı

11443 Bilüñ imdi benem Ḫallāḳ-ı ᶜālem
Görüñ imdi benem Rezzāḳ-ı ᶜālem

11444 Yaratdum sizi rızḳ virdüm ezelde
Baña şükrin didüñüz her maḥalde

11445 Benem Vehhāb kim ḳıldum ᶜaṭāyı
Baña siz ḳılduñuz ol dem ṣenāyı

11446 Benem Tevvāb kim tāᵓiblerümi
Murāda irgürem rāġıblarumı

11447 Muᶜizzem size benden ireᶜizzet
Ki hergiz irmeye size meẕellet

11448 Ḥafīẓam sizi ḥıfẓ itdüm belādan
İrişsün size bugün her devādan

11449 Laṭīfem luṭfuma yoḳdur nihāyet
İrürem ḳullara çoḳ çoḳᶜināyet

AG 328a 11450 Zamānlar kim benümᶜāşıḳlarumsız
Kiᶜışḳum yolına ṣādıḳlarumsız

BY 358a 11451 Bugün vuṣlat sizüñ devlet sizüñdür
Bugün rāḥat sizüñ leẕẕet sizüñdür

11452 Beni çün görmedin severdüñüz siz
Cemālüm görmege iverdüñüz siz

11453 Ḫaṭarnāk olduñuzdı heybetümden
Recā kesmezdüñüz hem reᵓfetümden

11454 Bugün ünsüm bisāṭında oluñ siz
Ḳamu ḫavf u ḫaṭardan ḳurtıluñ siz

11444a sizi: size SK.
11444b her: ol SK.
11447aᶜizzet: raġbet SK.
11453-11454: SK'de takdim-tehirli.

SK 315a

11455 Bu nevᶜa dürlü dürlü rūşināliḳ
İrişe daḫı Ḥaḳdan āşināliḳ

11456 Çün efᶜālüñ tecellīsin bulalar
Birez anuñla ünsiyyet ḳılalar

11457 Tecellī ide ol dem Ḥaḳ ṣıfātı
Fenāya vire anda hep ṣıfātı

İÜ 372b

11458 Ṣıfātınuñ ḥicābın refᶜ ide Ḥaḳ
Ki ᶜaẓmet perdesini defᶜ ide Ḥaḳ

11459 Selām ide girü hep ḳullarına
Güli ᶜarż eyleye bülbüllerine

11460 İde çün anlara ḥażret selāmı
Daḫı hem ḳıla anda çoḳ kelāmı

11461 Ki meᵓnūs olalar bunlar ṣıfāta
Liyāḳat bulalar tā keşf-i z̄āta

11462 Diye iy ḳullarum irdi saᶜādet
Ki hergiz irmeyiserdür şaḳāvet

11463 Götürdüm ara yirden uş celālüm
Müyesserdür bugün size cemālüm

11464 Baña siz ḳılduñuz dünyāda ḫıdmet
Bugün ben daḫı ḳıldum size ᶜizzet

11465 Bugün ḥācetleri ḳıldum revā ben
Bugün sizüñle oldum āşinā ben

11466 Bugün size irişdi cümle iḥsān
Bugün derd gitdi oldı cümle dermān

11455a rūşināliḳ: āşināliḳ SK.
11455b āşināliḳ: rūşināliḳ SK.
11456b ḳılalar: bulalar SK.
11458a ṣıfātınuñ: ṣıfātuñ SK.
11458b perdesini: perdesin SK.
11460b çoḳ: Ḥaḳ SK.
11463a celālüm: ḥicābum BY.

11467 Bilüñ imdi bugün iy dōstānī
Size virdüm ḥayāt-ı cāvidānī

BY 358b 11468 Kerīmem size ḳıldum çoḳ keremler
Ebed yoḳ size şimden girü ġamlar

AG 328b 11469 Raḥīmem eyledüm ben size raḥmet
Vedūdam kim size ḳıldum maḥabbet

11470 Sizi iy ḳullarum ḳıldum enīsüm
Bisāṭ-ı ḳurb üzre hem celīsüm

11471 Sizüñdür salṭanat hem ᶜizz ü ḥürmet
Sizüñdür mekremet hem tāc-ı devlet

11472 Zevāle irmeyiser ᶜizzetüñüz
Daḫı naḳṣ olmayısar şevketüñüz

11473 Cemālüm bāġı sizüñ-çün müheyyā
Size ᶜarż ola hem ẕāt-ı muᶜallā

SK 315b 11474 Neden kim iştihā ola virem ben
Neyi kim dileyesiz irgürem ben

İÜ 373a 11475 İde bu resme çün ḥażret ḫiṭābı
İşideler ḫiṭāb-ı müsteṭābı

11476 Ḳamudan zāyil ola anda vaḥşet
Gele ünsiyyet ü refᶜ ola dehşet

11477 Pes ol demde ḥicābı refᶜ ide Ḥaḳ
Ẓuhūr eyleye anda ẕāt-ı muṭlaḳ

11478 Görine ẕātı refᶜ ola sivāsı
Ḳala ancaḳ ridāᵓ-i kibriyāsı

11473a sizüñ-çün: sizüñdür BY.
11478a ẕātı: ẕāt u BY.

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ وَ مَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى رَبِّهِمْ إِلَّا رِدَاءُ الْكِبْرِيَاءِ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ*

11479 Tecellī ide Ḥaḳḳuñ anda z̲ātı
Ḳamu maḥv eyleye z̲ātı ṣıfātı

11480 Cihetden keyfden ola mu^{c}allā
Ne vaṣf itseñ ola andan müberrā

11481 Ne ḥayṣiyyet ne kemmiyyet ne ġāyet
Ne ḳurb u bu^{c}d ola ne ḫ^{v}od nihāyet

11482 Nice vaṣf olısar rü^{ʾ}yet beyānı
Ki hergiz kimse vaṣf itmedi anı

11483 Viṣalüñ fürḳatüñ vaṣfından ol şāh
Celīdür belki şān-ı z̲āt-ı Allāh

BY 359a 11484 Göreler z̲atı pes bī-keyf ü bī-kem
Nice görildügin *va'llāhü a^{c}lem*

11485 Ki zīrā künhine ^{c} ilm olmaz anuñ
Nihāyet z̲ātına bulınmaz anuñ

AG 329a 11486 Zihī luṭf issi ol sulṭān Allāh
Ki ḳılur ḳullara iḥsān Allāh

11487 Viṣālin viriser hep ḳullarına
Cemālin ^{c} arż ider bülbüllerine

11488 Ṣuheyb itdi rivāyet Muṣṭafādan
Resūl-i murteżā vü müctebādan

---

* İÜ ve AG'de hadis-i şerifin "*Rabbihim…"* ibaresinden sonraki kısmı 11500. beyitten hemen sonraya alınmış, buraya da söz konusu beytin akabindeki ayet eklenmiştir; cennātı: cenneti SK, BY. || "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Adn cennetinde bulunanların, Rab'lerini görmeleri arasındaki tek engel Yüce Allah'ın yeryüzündeki kibriya perdesi olacaktır.*" (Rudânî, 2011: VIII/584).

11483a vaşfından: vaşfında SK.

11484-11485: AG'de takdim-tehirli.

11484b va'llāhü: Allāhü İÜ, AG.

11489 Ḳaçan cennāta girse ehl-i cennet
Nidā ide bulara anda ḥażret

İÜ 373b

11490 Diye yā ḳullarum idüñ dilekler
Ziyāde eyleyem tā kim belekler

11491 Diyeler cümle iy sulṭān-ı aᶜ lā
Ne nesne ola daḫı bundan evlā

SK 316a

11492 Cehennemden bize virdüñ necātı
Daḫı maġfūr ḳılduñ seyyiᵓ ātı

11493 Bizüm hem yüzümüz aġ eyledüñ sen
Ki ṣayru işümüz ṣaġ eyledüñ sen

11494 Müyesser eyledüñ hem daḫı cennet
Behişt içinde hem envāᶜ -ı lezzet

11495 Ḳamu niᶜ metleri virdüñ bize hep
Daḫı bundan ziyāde n'ola yā Rab

11496 Hemān-dem refᶜ ide ḥażret ḥicābı
Cemālinden gide yaᶜ nī niḳābı

11497 Naẓar eyleyeler görklü cemāle
Daḫı ḳalmayalar ayruḳ ḫayāle

11498 Cinān ehline andan sevgülü ḥāl
Daḫı virilmemiş ola hīç aḥvāl

11499 Göreler pes cemāl-i Kibriyāyı
Görürler nitekim bedr olmış ayı

11500 Diyüp bu sözi ol maḥbūb-ı ḥażret
Oḳudı anda pes bir görklü āyet

BY 359b

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى لِلَّذِينَ اَحْسَنُوا الْحُسْنٰى وَزِيَادَةٌ*

11496b gide: gidere SK.
11499b görürler: görür SK.
* ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Güzel iş yapanlara (karşılık olarak) daha güzeli ve bir de fazlası vardır…*" (Yûnus 10/26).

11501 Tecellī ide çün z̲āt-ı ilāhī
Göreler cümle ḳullar pādişāhı

11502 Ridāʾ-i kibriyā līkin arada
Ḳala vü ḳalmaya andan ziyāde

11503 Ger ol da gide varalar fenāya
Ki lāyıḳ olmayalar hīç beḳāya

AG 329b 11504 Yaḳa sübḥāt-ı vechi hep cihānı
Ḳamu maḥv eyleye ehl-i cinānı

11505 Arada līki vaṣf-ı kibriyāsı
Birez ḥāyil olur ki_oldur revāsı

İÜ 374a 11506 Tecellī eyleyicek tā ki ḥażret
Getüreler anuñ tābına ṭāḳat

11507 Tecellī ide çün Ḫallāḳ-ı ʿālem
Göreler rū-be-rū bu ḫalḳ-ı ʿālem

11508 Ṣafā z̲evḳıyla vara cümle vecde
Hemān-dem ideler ḳamusı secde

11509 Cinān içinde hem ġılmān u vildān
Ḳamu eşcār u köşk ü ḥūr u Rıḍvān

SK 316b 11510 Ḳamusı secdeye düşeler ol dem
Melāʾik bile secde ideler hem

11511 Rivāyet var ki ḳırḳ yıl deñlü anlar
Yatalar secdede sācid olanlar

11512 Sücūd içre ṣafā kim ola ḥāṣıl
Ne ʿaḳl añlar ne ḫ̆od taʿbīr ider dil

11513 Çü Ḫaḳ ṭoylaya anda ḫāṣṣ u ʿāmı
Pes andan eyleye girü kelāmı

11504a yaḳa: baḳa SK.
11505b olur: ola SK.
11509a ġılmān u vildān: vildān u ġılmān SK.
11513a andan: anda SK.

11514 Diye kim ṭuruñ imdi secdeñüzden
Cemālüm uş size ᶜarż eyledüm ben

11515 Müyesser eyledüm evvel kemālüm
Daḫı keşf eyledüm şimdi cemālüm

11516 Çü siz eyledüñüzdi fiᶜl-i ebrār
Sizüñ-çün şimdi cennet daḫı dīdār

BY 360a

11517 Degüldür vaḳt-i secde bu dem iy cān
Bu dem oldur ki ire cāna cānān

11518 Degül bu dem ki göresiz ᶜanāyı
Bu dem oldur ki bulasız liḳāyı

11519 Bu ol gündür ki z̲ātum göresiz siz
Beḳā-ender-beḳāya iresiz siz

11520 Degül bu dem çekesiz siz taᶜablar
Bu dem oldur ki ḳılasız ṭarablar

11521 Degül bu dem ki olasız mücāhid
Bu dem oldur ki olasız müşāhid

11522 Bu dem oldur ki size irdi vaᶜde
Görüñ şimdi yirine geldi vaᶜde

İÜ 374b|AG 330a

11523 Ki dīdārumı ᶜarż itdüm size ben
Götürüñ imdi başı secdeñüzden

11524 Pes ol dem başların ḳaldura anlar
Cemāl-i bī-miṯāli göre anlar

11525 Tecellī eyleye çün vech-i sulṭān
Pes üç yüz yıl ḳalalar mest ü ḥayrān

11517b: 11518b AG.
11518-11519: AG'de takdim-tehirli.
11520b ṭarablar: ṭalebler SK.
11522a irdi: oldı SK, BY.
11523a itdüm: idem SK.
11525b mest ü: şöyle BY.

11526 Tecellīden ire anlara ḥayret
Bulalar anda lez̲z̲ātı tamāmet

11527 Yuyalar el sivānuñ lez̲z̲etinden
Uṣanalar cinānuñ niᶜ metinden

11528 Ḫudādan kim göreler bu ᶜaṭāyı
Ḳılalar ḥażrete ḥamd ü s̲enāyı

SK 317a

11529 Diye ḥażret ki *yā ḫayra'l-ᶜibādī*
Bugün kim size virdüm z̲evḳ u şādī

11530 Virilmedük daḫı ḳaldı mı niᶜ met
Alınmaduḳ daḫı ḳaldı mı lez̲z̲et

11531 İşidüp girü ḳılalar s̲enālar
Diyeler *Rabbenā* virdüñ ᶜaṭālar

11532 Cinānuñ niᶜ metin virdüñ bize hep
Ḳamusından murād alduḳ müretteb

11533 Şeref dīdāruñ-ıla bulduḳ iy cān
Ne niᶜ met ḳaldı pes iy yüce sulṭān

BY 360b

11534 Ki görmemiş ola biz ḳullar iy şāh
Ḳamu virdüñ bize iy yüce Allāh

11535 Diye ḥażret ki var bir daḫı niᶜ met
Kim anuñla kemāle ire lez̲z̲et

11536 Budur ol kim olam ben size rāżī
Olasız siz benüm ḳatumda marżī

11537 Ebed görmeyesiz benden ġażab siz
Ebed çekmeyesiz bunda taᶜ ab siz

11538 Size ben rāżī vü siz baña rāżī
Ola pes iki cānibden terāżī

11527b cinānuñ: cennetüñ SK.
11529a **yā ḫayra'l-ᶜibādī**: bk. 5570a dipnot.
11529b z̲evḳ: şevḳ SK.

كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ*

İÜ 375a

11539 Zihī derd kim anuñ dermānı Allāh
Zihī yol kim anuñ pāyānı Allāh

11540 Zihī göz kim ola ruḫsārı dīdār
Zihī cān kim ola cānānı dildār

AG 330b

11541 Zihī güftār ki anı diye ḥażret
Ki her ḥarfinde yüz biñ ola leẕẕet

11542 Bu niᶜmetler ki iḥżār itdi Allāh
Virür ḳullarına *el-ḥamdü li'llāh*

11543 Çün ol niᶜmet tamāmet ola ḥāṣıl
Ḥicāb ola girü dīdāra ḥāyil

11544 Ḳamunuñ yüzlerinde līki dīdār
ᶜAṭā itmiş ola nūrından āṣār

11545 Vire ḥüsn-i cemāli pertevinden
Yüz evvelce ola her biri aḥsen

11546 Pes ol niᶜmet viren sulṭān-ı ᶜālem
Nidā ide girü ḳullara ol dem

11547 Diye varuñ girü cennāta imdi
İrişüñ tā-ebed leẕẕāta imdi

SK 317b

11548 Girü varuñ diye köşk ü ḳuṣūra
İrişüñ anda siz leẕẕāt-ı ḥūra

11549 Girü varuñ görüñ vildān u ġılmān
Sizüñ-çün ḥāżır itdi anda Rıḍvān

BY 361a

11550 Girü varuñ irişüñ Selsebīle
Ki memzūc eylediler zencebīle

---

* kemā: − SK; ḳāle'llāhü: ḳāle BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. İşte bu mükâfat Rab'lerine derin saygı duyanlara mahsustur.*" (Beyyine 98/8).
11540 ola: anuñ ola SK.
11543: − SK.

11551 Girü varuñ görüñ Kevṣer şarābın
Ḳadeḥlerle içüñ leẕẕetlü ābın

11552 Girü Ṭūbā aġacı sāyesine
İrişüñ dürlü dürlü mīvesine

11553 Girü varuñ serīr üzre sürūra
İrüñ ezvāc-ıla anda ḥużūra

11554 Girü varuñ oturuñ yüce taḫta
Ebed taḫtında irüñ ᶜizz ü baḫta

11555 Girü varuñ şarāb-ı lā-yezāle
Girü varuñ celāl-i pür-cemāle

İÜ 375b 11556 Oluñ siz cennet içinde muḫalled
Ṣafāsı ẕevḳı naᶜmāsı müᵓebbed

كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّاتٍ لَهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُقِيمٌ خَالِدِينَ فِيهَآ اَبَداً اِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهٗٓ اَجْرٌ عَظِيمٌ*

11557 Kemāl-i luṭf-ıla ol yüce sulṭān
Ḳamuya eyleye iᶜzāz u iḥsān

AG 331a 11558 Velī bunları ġarḳ eyleye envār
Ala göñüllerin leẕẕāt-ı dīdār

11559 Çi-ger mestūr ola şāhuñ cemāli
Ḳala līkin cemālinüñ ḫayāli

11560 Ḳamusı ol ḫayāle ola ser-mest
Ḳalalar nitekim bī-pā vü bī-dest

11561 Girü dönmeklige ki_ola icāzet
Velī almış ola bunları ḥayret

11551a varuñ: − SK; Kevṣer: cennet SK.

* kemā ḳāle'llāhü Taᶜālā: ḳāle TaᶜālāSK, − BY. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Rab'leri onlara, kendi katından bir rahmet, bir hoşnutluk ve kendilerine içinde tükenmez nimetler bulunan cennetler müjdelemektedir. Onlar orada ebedî kalacaklardır. Şüphesiz, Allah katında büyük bir mükâfat vardır.*" (Tevbe 9/21-22).

11562 Ne kendülerini teşḫīṣ ideler
Ne ḫˇod yol bileler ki_andan gideler

11563 Girü ḳullara anda ide iḥsān
Ferişṭelere emr eyleye sulṭān

11564 Getüreler behişt ehline atlar
Her atuñ incüden ola ḳanatlar

11565 Diye aluñ buları ᶜizzet-ile
İrişdürüñ vaḳār u şevket-ile

SK 318a|BY 361b 11566 Melekler anları iᶜzāz-ıla ḫˇoş
Aluban döneler biñ sāz-ıla ḫˇoş

11567 Girü ol demde ol sulṭān-ı aᶜlā
Keremler eyleye ḳullara Mevlā

11568 Kiᶜarş altından ide bir yil iẓhār
İde ḳullarına faẓlını īṣār

11569 Bir aḳ miskden ḳamunuñ üstine şāh
Döke yaġmur gibi ol demde Allāh

11570 Ḳamu atları vü kendüleri hem
Ġarīḳ-i misk ide sulṭān-ıᶜālem

İÜ 376a 11571 Bu nevᶜa dürlü dürlü ziynet-ile
Yürüyeler ḳamusı celvet-ile

11572 İreler cennete bunlar ḫırāmān
Pes istiḳbāl ide ġılmān u vildān

11573 Bu iᶜzāz-ıla ehline ireler
Pes ehli bunları baḳup göreler

11574 Diyeler ḥüsnüñüz olmış ziyāde
Yüz evvelki ḳadar ḥüsn ü bahāda

11562a kendülerini: kendülerin İÜ, SK.
11562b andan: anda SK.
11563a anda: andan BY; ide: ḳıla SK, BY.
11568b īṣār: iẓhār BY.

11575 Diyeler hem size ol Ḥaḳ tebārek
Cemālin virbimiş olsun mübārek

11576 Zihī ḥüsn ü zihī ẕevḳ u zihī nūr
Ki size virdi ḥażret ḳıldı maᶜ mūr

AG 331b

11577 Diye anlar daḫı ehline ol dem
Kim artmış ḥüsnüñüz sizüñ daḫı hem

11578 Şu dem kim gitmiş-idük ḳatuñuzdan
Bu deñlü görmemişdük ḥüsni sizden

11579 Ki şimdi ḥüsnüñüz olmış ziyāde
Hem aᶜ lāsız bu dem ḳadr ü bahāda

11580 Zihī sulṭān-ı aᶜ lā ḳullarına
Gülin ᶜ arż eyleye bülbüllerine

11581 İrişe maṭlab-ı aᶜ lāya ḳullar
Ulaşa maḳṣad-ı aḳṣāya ḳullar

11582 Daḫı gördüm bu yirde bir rivāyet
O dem kim göstere dīdārı ḥażret

11583 Selām idüp bulara söyleye Ḥaḳ
Kelām-ıla ḳamuyı ṭoylaya Ḥaḳ

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ*

SK 318b

11584 Ḥicāb-ıla yaşana girü ẕātı
Ki ẕātın setr ide anda ṣıfātı

11585 Pes ol yirde girü göndüre niᶜ met
Bu niᶜ metden bulara vire leẕẕet

11575b virbimiş: virmiş ü İÜ, AG.
11576b size: zīrā SK.
11583-11680: − BY.
11583b kelām-ıla: selām-ıla SK.
* ḳāle'llāhü Taᶜ ālā: ḳāle'llāhü Taᶜ ālā ᶜ azze ve celle İÜ; − SK. || "Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: *Çok merhametli olan Rab'den bir söz olarak (kendilerine) 'Selam' (vardır).*" (Yâsîn 36/58).
11585b vire: ire SK.

11586 Żiyāfet hem ide ḳullarına Ḥaḳ
Yiyüben içeler anda muḥaḳḳaḳ

İÜ 376b 11587 Olalar anda pes yüz biñ ḳadar yıl
İdeler üns-i Ḥaḳḳı anda taḥṣīl

11588 Girü döndükde ol maḥbūb-ı ḥażret
Behişt ehlin ḳamu ide żiyāfet

11589 Hem anda elli biñ yıl ola bunlar
Cinānuñ niᶜ metin hep bula bunlar

11590 Bu kez Bū Bekr ide bu ḫalḳı daᶜ vet
Behişt ehline hem ide żiyāfet

11591 Yigirmi biş biñ yıl bunlar anda
Yiyüp içeler anuñ daᶜ vetinde

11592 Bu kez daᶜ vet ᶜ Ömer eyleye anda
Cinān ehlin ḳamu ṭoylaya anda

11593 İde on iki biñ yıl pes żiyāfet
Bu kez ᶜ Oṣmān ide ḳamuyı daᶜ vet

11594 Buları altı biñ yıl ṭoylaya ol
Yirince ḫˇoş żiyāfet eyleye ol

AG 332a 11595 Bu kez daᶜ vet ide anları Ḥayder
Żiyāfet eyleye ḳamuya server

11596 Żiyāfet ide üç biñ yıl ḳadar ol
Ṣafā vü z̲evḳ u le̲z̲z̲et bulalar bol

11597 Pes andan ᶜ izzet-ile ehl-i cennet
İrişüp yirlerine ola rāḥat

11598 Ki didüm şimdi ol ḥāli saña ben
Nice le̲z̲z̲et alurlar diñledüñ sen

11587b ideler: iderler SK.
11590a Bū Bekr: Ṣıddīḳ SK; bu ḫalḳı: bunları SK.
11591b yiyüp: yiyüben SK.
11596a ide: eyleye SK.

11599 Budur pes cümleye aḳṣā-yı lezzet
Ki z̄ātın göstere ḳullara ḥażret

11600 Budur maḳṣūd ᶜālem olduġından
Budur maḳṣūd ādem olduġından

11601 Buña terġīb içün geldi nebīler
Bunuñ-çün hem veraᶜ ḳıldı velīler

11602 Budur aᶜlā-yı maṭlab Muṣṭafāya
Ki dīdārın görüp ire ṣafāya

SK 319a 11603 Bunuñ-çün ṭurdı mīzān-ı şerīᶜat
Bunuñ-çün oldı erkān-ı ṭarīḳat

İÜ 377a 11604 Bunuñ-çündür yanar ᶜuşşāḳ her dem
Bunuñ-çün oldılar müştāḳ her dem

11605 Bunuñ-çün zühd ider zāhid olanlar
Bunuñ-çün dürişür ᶜābid olanlar

11606 Bunuñ-çün fikr iderler ehl-i vicdān
Bunı taᶜrīf iderler ehl-i ᶜirfān

11607 Bunuñ-çün niçe diller pārelendi
Daḫı niçe cigerler yarelendi

11608 Bunuñ-çün iᶜtikāf ider idenler
Bunuñ-çün Kaᶜbeye gider gidenler

11609 Bunuñ-çün ḳıldı ᶜāşıḳ çeşmini yaş
Bunuñ-çün ḳıldı ṣādıḳ baġrını baş

11610 Ḳamunuñ maṭlab-ı aᶜlāsı dīdār
Ḳamunuñ maḳṣad-ı aḳṣāsı dīdār

11611 Ne luṭf issi Ḫudādur gör ki Allāh
Niçe mücrimlere vuṣlat virür şāh

11599a cümleye: cümle SK.
11600b olduġından: geldüginden SK.
11607b yarelendi: pārelendi İÜ.

11612 İdüben tevbe ger vara ḳatına
Virür dīdārını hep tāʾ ibīne

11613 Dimez kim cürmi çoḳ iḥsānı yoḳdur
Bu nevʿ a ḳullara iḥsānı çoḳdur

AG 332b 11614 Eger mücrim eger muḥsin görür ol
Eger tāʾ ib ola vaṣlın virür ol

11615 Cinān içinde böyle olur āṯār
Ki her cumʿ a görürler cümle dīdār

11616 İrişürler Ḫudānuñ vuṣlatına
Daḫı hem niʿ metinüñ lezzetine

11617 Velī anlar ki ehl-i derd olurlar
Ṭarīḳ-ı Ḥaḳda kāmil merd olurlar

11618 Ururlar başlara tāc-ı şerīʿ at
Ṭutarlar neyse erkān-ı ṭarīḳat

11619 Ciger sūz-ıla sāz iderler anlar
Gice gündüz niyāz iderler anlar

11620 Erenlerdür ki Ḥaḳ ʿ ışḳında yanmış
Dü-kevnüñ lezzetinden hep uṣanmış

İÜ 377b 11621 Kimidür Bāyezīd ü kimi Şiblī
Kimi Baṣrīdür anuñ kimi Mıṣrī

SK 319b 11622 Kimi Baġdādī anuñ kimi Kerḫī
Kimi Ṭāyīdür anuñ kimi Belḫī

11623 Ḳadīm ümmetde var hem çoḳ erenler
Ṭarīḳ-ı ʿ ışḳ-ı Ḥaḳda cān virenler

11613a çoḳ: çün İÜ, AG.
11615b her cumʿ a: cumʿ a gün SK.
11618b ṭutarlar: ṭutalar İÜ, AG.
11621a Şiblī: Baṣrī SK.
11621b Baṣrīdür: Şiblī-durur SK.
11623-11624: SK'de takdim-tehirli.
11623a erenler: anlar SK.
11623b Ḥaḳda: Ḥaḳḳa SK.

11624 Ḫuṣūṣā kim resūlüñ ümmetinden
Ki ṭatdı çoḳlar anuñ şerbetinden

كَمَا قَالَ تَعَالَى ثُلَّةٌ مِنَ الْاَوَّلِينَ وَثُلَّةٌ مِنَ الْاٰخِرِينَ*

11625 Ṣafā buldılar anuñ devletinden
Şifā buldılar anuñ şerbetinden

11626 Göze kuḥl eylediler gerd-i pāyın
İdindiler ṭarīḳın görklü āyīn

11627 Mücidd olup irişdiler fenāya
Beḳā bulup irişdiler liḳāya

11628 Bu nevᶜa buldılar dünyāda lezzet
Bulurlar tā-ebed ᶜuḳbāda devlet

11629 Bular bulmışdı çün dünyāda ᶜirfān
Ḫafī olmaz bulara anda sulṭān

11630 Bulara her dem ider Ḥaḳ tecellī
Cemāliyle olur bunlar tesellī

11631 Çün evvelden bular ᶜuşşāḳ-dururlar
Cemāl-i ḥażrete müştāḳ-dururlar

11632 Görinmez gözlerine ḥūr u Rıḍvān
Ḳamu terk itdiler cennāt u vildān

AG 333a

11633 Maḥabbet şemᶜini yaḳup göñülde
Muḳarrer ḳıldılar Allāhı dilde

11634 Bulurlar bunda bürhān-ı yaḳīni
Görürler anda sulṭān ḥażretini

---

* İÜ ve AG'de yok. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Bunların birçoğu öncekilerden, birçoğu da sonrakilerdendir.*" (Vâkıa 56/39-40).
11631a çün: kim SK; evvelden: evvelde İÜ, AG; ᶜuşşāḳ-dururlar: ᶜuşşāḳdurlar İÜ, AG.
11631b müştāḳ-dururlar: müştāḳdurlar İÜ, AG.
11633a göñülde: göñülden İÜ.

11635 Ḥicābı bunda çün refʿ itdi anlar
Görüp maʿ şūḳı andan gitdi anlar

11636 Pes anda bī-ḥicāb olurlar anlar
Ki her dem vaṣl-ı Ḥaḳ bulurlar anlar

كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامْ صُنِفٌ مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ لَا يَسْتُرُ عَنْهُمُ الرَّبُّ*

İÜ 378a 11637 Gehī vuṣlat gehī fürḳat bulara
Ki_irişe niʿ met-i cennet bulara

11638 Eger olmasa geh gāh anda fürḳat
Görilmez tā-ebed lezzāt-ı cennet

SK 320a 11639 Anuñ-çün gāh maḥcūb olur ol zāt
İre ḳullarına tā cümle lezzāt

11640 Ki ḥattā bunlara olʿ ālī-ḥażret
Fenā dārında itmişdür beşāret

كَمَا قَالَ للّٰهُ تَعَالَى لَهُمُ الْبُشْرٰى فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللّٰهِ**

11641 Zihī devlet anuñ-çün ki_olaʿ āşıḳ
Ḫudānuñ vuṣlatına ola lāyıḳ

11642 Zihī devletlü göz kim ola bīnā
İde maʿ şūḳınuñ yüzin temāşā

11643 Velī rüʾyetʿ avām-ı müʾminīne
Olur maḫṣūṣ her cumʿa günine

11644 Bu resme çün göreler rūy-ı şāhı
Ki_ire bunlara inʿ ām-ı ilāhī

11635a çün refʿ itdi: refʿ itdiler SK.
11636a anda: andan SK.
* "Hz. Peygamber aleyhi's-selamın buyurduğu üzere: *Cennet ehlinden bir sınıf vardır ki Allah Taâlâ onlardan kendini saklamaz.*" (Kaynak bulunamadı).
11638b görilmez: görinmez SK.
11639a gāh: gāhī İÜ, AG.
** ḳāle'llāhü: ḳāle SK. || "Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu üzere: *Dünya hayatında da, ahirette de onlar için müjde vardır. Allah'ın sözlerinde hiçbir değişme yoktur...*" (Yûnus 10/64).
11641a anuñ-çün ki_ola: ki_ola anuñ-çün SK.

11645 Ṭulūᶜ ide bulara şems-i devlet
Ḳona hem başlarına tāc-ı ᶜizzet

11646 Ṭoyalar cennetüñ niᶜ metlerine
Ṭalalar ḥūrīler ᶜişretlerine

11647 Süreler ẕevḳ-ı cennātı tamāmet
Ṣafā vü ᶜıyş u şādī vü meserret

11648 Ki tā bir cumᶜa eyyāmı olınca
Girü yaᶜnī ki bir cumᶜa gelince

AG 333b 11649 Girü pes cumᶜa gün irişe devlet
Melekler cümle girü ide daᶜvet

11650 Cinān ehli girü hep cemᶜ olalar
O müşgden ṭaġuñ üstine geleler

11651 İrişe girü ḥażretden żiyāfet
Ki tāc u ḥulle vü elvān-ı niᶜmet

İÜ 378b 11652 Tecellī ide girü Ḥaḳ Taᶜālā
Cemālin ᶜarż ide ḳullara Mevlā

11653 Girü hem anda Ḥaḳ vire selāmı
Bu ḫˇōna ṭoylaya hep ḫāṣṣ u ᶜāmı

11654 Bu lezzetden girü ser-mest olalar
Gehī ser-mest ü gāhī hest olalar

11655 Melekler ire girü ᶜizzet-ile
Alup gide buları şevket-ile

11656 Ola her cumᶜa gün bu nevᶜa lezzāt
Tecellī eyleye ḳamuya ol zāt

SK 320b 11657 Geçe çün cumᶜa gün hem ola maḥcūb
Gehī mekşūf ola vü gāh maṭlūb

11646a ṭoyalar: döneler İÜ.
11646b ṭalalar: geleler SK.
11651b elvān-ı: envāᶜ -ı SK.
11657b gāh: gāhī İÜ, AG.

11658 Teraḳḳī ola gün günden bulara
Tecellī irişe andan bulara

11659 Bu nevᶜa tā-ebed lezzet bulalar
Ḥaḳuñ vaṣlıyla ḫˇoşᶜizzet bulalar

11660 Muḳarrer ola anlarda bu ḥālet
Gözede cumᶜa günin ehl-i cennet

11661 Ḳaçan gele kim ola vuṣlat-ı yār
Görine gözlere hem rūy-ı dildār

11662 Bulalar cumᶜanuñ hem anda dādın
Bu kez yevmü'l-mezīd ideler adın

11663 Bu vech-ile ola zevḳı müᵓebbed
Olalar cennet içinde muḫalled

11664 Bu ḳamuᶜizzetine Muṣṭafānuñ
Bu ḳamu ḥürmetine ol ṣafānuñ

11665 Ezelden ol-ıdı çün aṣl-ı Ādem
Anuñ ḥubbine ḫalḳ olmışdıᶜālem

11666 Anuñla buldılardı hep vücūdı
Anuñ-çün itdilerdi hep sücūdı

11667 Girü āḫirde ol ide şefāᶜat
Bulalar anuñ-ıla zevḳ-ı cennet

AG 334a 11668 Anuñᶜavniyle hem ola tecellī
Bulalar cümle müᵓminler tesellī

İÜ 379a 11669 Anuñla ḳamu ḳullar ire şāha
İrüp vāṣıl olalar pādişāha

11670 Zihī maḥbūb-ıᶜālemdür Muḥammed
Zihī kim faḫr-ı ādemdür Muḥammed

11665a ol-ıdı: oldı SK.
11669b irüp: olup SK.

11671 Cihān aṣdāfına dürr-i yetīm ol
Selīm ü hem raḥīm ü hem ḥalīm ol

11672 Resūl oldı bize *el-ḥamdü li'llāh*
Delīl oldı bize *el-ḥamdü li'llāh*

11673 Bize faḫr ol yiter kim anı Allāh
Nübüvvetle bize gönderdi ol şāh

11674 Recādur kim olavuz aña ümmet
Bulavuz sāyesinde biz de ᶜizzet

11675 Bize şefḳatle ḳıla bir naẓar ol
Eger şefḳatle baḳarsa ne żar ol

SK 321a 11676 Ki maḥv ola ḳamu āṣām-ı bisyār
Virile ümmetine kām-ı bisyār

11677 İlāhī bizi anlardan ḳıl iy Ḥaḳ
Ki keşf ola bulara z̲āt-ı muṭlaḳ

11678 Benem bī-çāre vü āvāre dervīş
Hevā vü nefs-ile hem-vāre dervīş

11679 Ki yoḳ bir z̲erre ser-māyem elümde
Hemān ancaḳ ḳuru daᶜvā dilümde

11680 Baña göster bu daᶜvā üzre maᶜnī
Beni ᶜāşıḳlaruñdan eyle yaᶜnī

BY 362a 11681 Eger bu YŪSUF-ı bī-çāre yā Rab
Ola dergāh-ı ᶜizzetde muḳarreb

11682 Kem olmaya kemāl-i raḥmetüñden
Bedīᶜ olmaya faż̲l u şefḳatüñden

11674b ᶜizzet: devlet SK.
11677b bulara: olara SK.
11678b vü nefs-ile: nefsümle SK.

11683 Ne var aᶜ mālden oldıysa ᶜ ārī
Zebānından olur tevḥīd cārī

11684 Bu tevḥīdi girü tevḥīde irgür
Ki eżᶜ afdur anı teʾ yīde irgür

11685 Aña fażluñ-ıla fetḥ eyle bābı
Gözinden cümle refᶜ eyle ḥicābı

İÜ 379b

11686 Cinān içinde aña eyle mesken
Cemālüñle gözini eyle rūşen

AG 334b

11687 Şular kim bu duᶜ āya eyde āmīn
Ḳabūl ide Ḫudā her dem duᶜ āsın

Ḫātimetü'l-Kitāb

11688 Elā iy ṭālib-i esrār-ı ᶜ irfān
Ne lezzetler virür gör bār-ı ᶜ irfān

11689 Gel iy ᶜ uşşāḳ-ı ᶜ irfān-ı ḥaḳāyıḳ
Ṭaleb ḳıl fetḥ ola saña daḳāyıḳ

11690 Dilerseñ dem urasın maᶜ rifetden
Saña fetḥ ola Ḫaḳḳānī ṣıfatdan

11691 Yapışgil dāmenine Muṣṭafānuñ
Dürişgil sözlerine evliyānuñ

11692 Ki āyātuñ ḥadīṣüñ ġayrısından
Velīler sözi yigdür cümlesinden

11693 Pes anlar oldılar evvel mücāhid
Hem andan ṣoñra oldılar müşāhid

11683a oldıysa: olursa SK, BY.
11683b zebānından: zübānında İÜ, AG.
11684b teʾ yīde: teʾ bīde BY.
11686a eyle: ola SK.
11686b gözini: gözin SK.
11687a eyde: ide BY.
11693a anlar: evvel SK.

11694 Aña göre kelāmı eylediler
Ne fiᶜl eyledilerse söylediler

SK 321b 11695 Ne vech-ile yeñilür nefs-i kāfir
Ne fiᶜl-ile olur żabṭına ḳādir

11696 Ne kār-ıla olur ḳalbüñ ṣafāsı
Ne-y-ile bulınur rūḥuñ cilāsı

BY 362b 11697 Ne ism-ile irilür sırr iline
Nice gül ᶜarż olısar bülbüline

11698 Nice maᶜ şūḳ ider ᶜuşşāḳa nāzı
Ne nevᶜa oldı ᶜuşşāḳuñ niyāzı

11699 Nice irdi bularuñ ḳāli ḥāle
Nice irişdi hem anlar viṣāle

11700 Bunı naḳl itdiler cümle meşāyıḫ
Kim evvel kendüler olmışdı rāsıḫ

11701 Ṭarīḳat içre ki_oldılar müdaḳḳiḳ
Ḥadīṯse āyete oldı muṭābıḳ

İÜ 380a 11702 Ḥadīṯ ü āyeti hep ḳıldılar ḥal
Anuñ-çün sözleri olmışdur efḍal

11703 Olursañ sen daḫı ᶜirfāna ṭālib
Gel ol sen evliyā sözine rāġıb

11704 Meşāyıḫ sözi cünd-i Ḥaḳ-durur bil
Gice gündüz dürişgil eyle taḥṣīl

AG 335a 11705 Ki nefsüñ ᶜaskerin ider helāk ol
İder andan göñül mülkini pāk ol

11696b cilāsı: celāsı BY.
11697a irilür sırr: iriliser BY.
11697b olısar: olınısar BY.
11699a ḳāli: ḥāli SK.

كَمَا قِيلَ كَلَامُ الْمَشَايِخِ جُنْدُ اللهِ فِى الْاَرْضِ*

11706 Pes anuñ-çün bu yolda cümle ᶜ ārif
Beyān eylediler çoḳ çoḳ maᶜ ārif

11707 Ḥadīṯ ü tefsīre ḳılup naẓarlar
Didiler maᶜ nīsinden çoḳ ḫaberler

11708 Kimi neṯr üzre ḫˇoş söyledi esrār
Anı ḫˇoş ṭutdılar ebrār-ı şeṭṭār

11709 Kimi naẓm üzre söyledi kelāmı
Bu ḫˇona ṭoyladılar ḫāṣṣ u ᶜ āmı

11710 Eger neṯr-ise her ḥarf oldı cevher
Ki her ḫātemde anı mühr iderler

11711 Eger naẓm-ısa lüʾ lüʾ dür dizilmiş
Ḥaḳīḳat baḥrı içinde süzilmiş

11712 Bularuñ ṭolmış āṯārı cihāna
Getürür ehl olan cümle beyāna

BY 363a 11713 ᶜ Arab dilince kim ḳılmış beyānı
ᶜ Acem dilince kim itmiş ᶜ ayānı

SK 322a 11714 Kimi Türkī dilince eylemişler
Ḳamu dillü dilince söylemişler

11715 Oḳuyup ḥaẓẓ idüp añarlar anı
Anuñla şād olur anuñ revānı

11716 Ben-i bī-çāre vü āvāre miskīn
Olurdum nefs elinde zār u ġamgīn

11717 Ḥavādiṯden olurdum deng ü ḫayrān
Ciger biryān iderdüm dīde giryān

---

* SK'de der-kenar. || "Denildiği gibi: *Şeyhlerin sözleri Allah'ın yeryüzündeki askerleri (gibi)dir.*" (Kaynak bulunamadı).
11711b içinde: içinden BY.
11715a añarlar: añar BY.
11716b elinde: elinden SK.

İÜ 380b

11718 Ṭutupdum Anḳırı şehrinde mesken
Ferāġat itmiş-idüm cümleden ben

11719 Feżāʾ-i fikre dil iderdi seyrān
Ġarāyib görür-idi anda çendān

11720 Ḳapu isterdi ki_ireydi ḫalāṣa
Ki maẓhar ola-dı ol luṭf-ı ḫāṣa

11721 İrişdi fikr-i bikrüm aña iy cān
Ḳomışlar yādigārı ehl-i ʿirfān

11722 Cihānı ʿilm-ile seyr eylemişler
Ḳamusı ḳudretince söylemişler

AG 335b

11723 Oḳuyup anı bulurlar ṣafālar
İderler ṣāḥibi-y-çün çoḳ duʿālar

11724 Didüm kendüme iy bī-çāre dervīş
Hevā nārıyla baġrı yare dervīş

11725 Senüñ ḫˇod Ḥaḳḳa lāyıḳ bir işüñ yoḳ
Ki cürmüñ ḳaṭr-i deryādan daḫı çoḳ

11726 Gel imdi sen daḫı git bu ṭarīḳa
Seni Ḥaḳḳ irgüre tā ol farīḳa

11727 Beyān eyle ne feyż iderse ḥażret
ʿAyān eyle ne miḳdār olsa ḳudret

11728 Olasın sen daḫı bāʿiş duʿāya
İrişe cān u göñlüñ tā ṣafāya

11729 Getürgil sen daḫı bir söz beyāna
Ola tā raḥmetu'llāha bahāne

11718a Anḳırı: Anḳarı BY.
11720b ola-dı: oldı İÜ.
11722b ḳudretince: ḳudretçe SK.
11723b ṣāḥibi-y-çün: ṣāḥibine BY.
11724b yare: pāre SK.
11728b göñlüñ: göñül SK, BY.

BY 363b

11730 Pes ol dem eyledi Ḥaḳ feṯḥ-i bābı
Düzüp cemᶜ eyledüm ben bir kitābı

11731 Kim anda cemᶜ olındı cümle ādāb
Hem ismi ṭālibīne oldı ādāb

11732 İsim yaᶜ nī Ādābü'ṭ-Ṭālibīne
Edebdür cümle zīrā ṭālibīne

SK 322b

11733 Daḫı hem bir kitābı düzmişem ben
Ṭarīḳın Ḫalvetīnüñ süzmişem ben

11734 Yidi ṭavr üzre kim ḫalḳ oldı insān
Yidincide kemālin buldı insān

İÜ 381a

11735 Daḫı bu nefsüñ altı ḥālini ben
Daḫı her ḥāle yidi vaṣfını ben

11736 ᶜ Ale't-tafṣīl ḳılmışam beyānı
Bu nevᶜ a bir kitāb itmişem anı

11737 Ḳodum hem Reh-nümā adını anuñ
Kim artar feṯḥ-i bābı oḳıyanuñ

11738 Bu kez gördüm bu ḥāl-i rūzigārı
Meşāyıḫ ᶜ ilminüñ yoḳ iᶜ tibārı

11739 Ḫalāyıḳ Ḥaḳḳa ṭālib olmaz oldı
Ledünnī ᶜ ilme rāġıb olmaz oldı

11740 Diledüm girü cemᶜ idem kitābı
Beyān idem ḫaṭāyı vü ṣavābı

11741 Diyem her sözini ẓāhir yüzinden
Gidermeyem ḥicābı sır yüzinden

11732b cümle zīrā: zīrā cümle SK.
11733a kitābı: kitāb SK.
11737a adını: adın SK.
11739b ᶜ ilme: ᶜ ilmine SK.
11740a-11740b: SK'de takdim-tehirli.
11740b idem: itdüm SK.

AG 336a

11742 Ḳamu ola eḥādīṯ ü hem āyāt
Bulardan hem beyān ola mühimmāt

11743 Ki herkes oḳıyup diñleye anı
Maᶜ ānīsin bilüp añlaya anı

11744 Bu eṯnāda irişdi bir niçe yār
Ki fiᶜ l-idi bulara fiᶜ l-i ebrār

11745 Bu nevᶜ a iltimās itdiler anı
Muḥammediyyeden ḳılam beyānı

11746 Nitekim bunı ẕikr eylemişem ben
Kitābuñ evvelinde dimişem ben

BY 364a

11747 Çü gördüm anı ser-cümle ḥaḳāyıḳ
Velīkin pür-luġāt u hem daḳāyıḳ

11748 Daḫı envāᶜ -ıla siḥr eylemiş ol
Kemāl iẓhār idüben söylemiş ol

11749 Anuñ içinde niçe baḥr kim var
Oḳumaḳlıḳda ᶜ ācizdür ḫaberdār

11750 Nice oḳısun anı bī-ḫaberler
Kim almaḳ isteye andan ḫaberler

11751 Pes aḫẕ itdüm anuñ hep maᶜ nīsini
Daḫı buldum anuñ hem meᵓ ḫaẕini

İÜ 381b

11752 Ḥadīṯ tefsīr içinden ki_almış ol yār
Görüp ḳamusını oldum ḫaberdār

SK 323a

11753 Tefāsīr ü eḥādīṯden daḫı çoḳ
Maᶜ ānī almışam kim anda ol yoḳ

11747a ḥaḳāyıḳ: ḫalāyıḳ BY.
11747b hem: pür- BY.
11749b oḳumaḳlıḳda: oḳumaḳlıḳdan SK.
11750: − SK.
11752a ki: − SK.
11753a tefāsīr ü: tefāsīrden SK, BY.

11754 Daḫı hem cā-be-cā ᶜ ilm-i ṭarīḳat
Aña ḫalṭ eyledüm kim vire lez̲z̲et

11755 Egerçi nān oldı yaḫşı niᶜ met
Velī semn ü ᶜ aselle bula lez̲z̲et

11756 Bu nevᶜ a bunda cemᶜ itdüm maᶜ ānī
Getürdüm naẓma vü ḳıldum beyānı

11757 Hem itdüm Türkīce lafẓını anuñ
Ki ᶜ aḳlı añlaya her oḳıyanuñ

11758 Maᶜ ānī ḳalmaya hīç bunda müşkil
Oḳuyup diñleyen bulmaya işkil

11759 Daḫı bir baḥra didüm cümle iy cān
Oḳuyanlara tā kim ola āsān

11760 Ḥaḳuñ ᶜ ilmine ḫˇod yoḳdur nihāyet
Disem biñ yıl dükenmeye bir āyet

AG 336b 11761 Didüm ol deñlü ki_ola żabṭa ḳābil
Daḫı her kişi ola aña māyil

11762 V'eger-nī her maḥal tafṣīl olaydı
Nihāyetden geçe taṭvīl olaydı

11763 İdemezdi aña her kişi raġbet
Ṭaleb itmekde irerdi şeᵓ āmet

BY 364b 11764 Anuñ-çün her maḥalli ḳıldum icmāl
Ki kātib itmeye yazmaḳda ihmāl

11765 Cihānuñ gülşeninden terre yazdum
Deñizden ḳaṭre şemsden z̲erre yazdum

11766 Kelām-ı Bārīde olan beyānuñ
Bilürem şemmesin ancaḳ ben anuñ

11759a baḥra: baḥr BY.
11760b dükenmeye: yazılmaya SK, BY.
11766a Bārīde: Bārīden SK, BY.

11767 Benüm her bildügüm de şemmesinden
Bu yirde derc ḳıldum ḳaṭresinden

11768 Didüm hem adını Muḥammediyye
Ki çoḳ içinde vaṣf-ı Aḥmediyye

İÜ 382a

11769 Çün ol sulṭānumuñ ben ᶜāşıḳıyam
Direm ᶜışḳı yolında ṣādıḳıyam

11770 Gerek ᶜāşıḳ dilinde nām-ı maᶜşūḳ
Ki_anuñ ġayrından anı ẕikr ide çoḳ

11771 Dilümde olduġı-y-çün ẕikri dāyim
Kitāba ismini gördüm mülāyim

SK 323b

11772 Umaram kim kitābum ola merġūb
Nitekim ol dü-kevne oldı maḥbūb

11773 Bu nevᶜa yümn idüp ḳodum bu ismi
Ki raġbetler bula ismi vü resmi

11774 Daḫı hem iltimās itdükde yārān
Didiler oldı elyaḳ nām-ı sulṭān

11775 Ki ismüñ iştirāki vire raġbet
Kitābuñ bula ᶜālem içre ᶜizzet

11776 Dimiş hem Yazıcıoġlı Muḥammed
Görindi baña üç kez düşde Aḥmed

11777 Ḫudānuñ ᶜizzeti ḥaḳḳı-y-çün iy cān
Hem üç kez bize yüz gösterdi sulṭān

11778 Kitāba āḫir olınca kitābet
Bize üç kerre ḥāṣıl oldı rüᵓyet

11767a her: − SK, BY.
11769b ᶜışḳı: ᶜışḳ SK.
11772b maḥbūb: maṭlūb SK.
11775b kitābuñ: kitābum SK.
11776b düşde Aḥmed: ol Muḥammed SK.
11778b kerre: kez SK.

11779 Velī ne vech-ile görindügin ol
Ṭarīḳatde dimeklik olmadı yol

AG 337a

11780 Bu deñlü ki_eyledüm küstāḫlıḳ ben
Ḳabūl ide umaram girü andan

11781 Kerem deryāsı luṭfuñ kānıdur ol
Bedendür cümle ᶜālem cānıdur ol

11782 Ḳamuya melceᵓ anuñ sāyesidür
Şefāᶜat bāġınuñ pīrāyesidür

11783 Ḳamu ḫalḳuñ ola gerᶜ ömri biñ yıl
Ola aᶜżāları ser-cümle ḳıl ḳıl

11784 Ola hem her ḳıluñ yüz biñ lisānı
Ḳamuᶜ ömr içre medḥ ideler anı

11785 Diyümezler anuñ biñde birinden
Nice diyem bu ben bī-çāre andan

İÜ 382b

11786 Bu deñlü kim baña oldı işāret
Saᶜādetdür benüm cānuma minnet

11787 Umaram girüᶜ uḳbāda görem ben
Cemālin görmege şāhuñ irem ben

11788 Şefāᶜat ḳıla ben ḳulına ol şāh
Daḫı hem göstere dīdārı Allāh

11789 Tamām oldı kitāb *el-ḥamdü li'llāh*
Pes oldı müsteṭāb *el-ḥamdü li'llāh*

11790 ᶜİnāyet eyledi luṭf-ıla Bārī
Ki ḫatmeᶜ avn virdi ḳıldı yārī

11791 Çoḳ şükür bir Tañrıya kim bu kelām
ᶜÖmrümüzden ilerü oldı tamām

11780a ki: kim SK.
11781-11834: − BY.
11788a ḳıla: ide SK.
11791: − SK. Bu beyit *fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilün* kalıbıyla yazılmıştır.

SK 324a

11792 Ṭoḳuz yüz on üçe irmişdi hicret
Ki bu gülşen bize gösterdi ṣūret

11793 Daḫı on üç gün-idi rūzeye hem
Tamām oldı kitāb iy cān-ı ᶜālem

11794 Ḍuḥā vaḳtiydi ki_irişdi tamāma
Bi-ḥamdi'llāh ki Ḥaḳḳ irgürdi kāma

11795 Hem oldı naẓmı on bir biñ kitābet
Daḫı hem altı yüz ṭoḳsan tamāmet

11796 Daḫı hem oldı dört aydan ziyāde
Ümīdüm bu bulınam ben duᶜ āda

11797 Ḥabībüñ yolına baġlamışam bil
Beyān eylemişem bu sözi ḳıl ḳıl

11798 Bu dem ben bir ḳulam gerden-şikeste
Ḥabībüñ ḫıdmetinde dest-beste

AG 337b

11799 Ne gerçek olmışam ol şāha ᶜ āşıḳ
Ne ḫıdmet ḳıluram ol māha lāyıḳ

11800 Velī dilümde çoḳ görindi daᶜ vī
Münāsib daᶜ viye yoḳ bende maᶜ nī

11801 Beni çünkim ezel ḳullıġa ṣaldı
Girü işüm hemān luṭfına ḳaldı

11802 Ḳuṣūrum zīra çoḳdur ḫıdmetinde
Ki bir lāyıḳ işüm yoḳ ḥażretinde

İÜ 383a

11803 Girü her dem recāyı kesmezem ben
Şefāᶜ atler umaram yarın andan

11804 İlāhī derdmendem çāre senden
Şehā raḥmet umar āvāre senden

11792a irmişdi: irişdi SK.
11794a vaḳtiydi: vaḳtinde SK.
11795a naẓmı: naẓm SK.
11796a aydan: anda SK.

11805 Bilürsin evvelümi āḫirümi
Görürsin bāṭınumı ẓāhirümi

11806 Neye dönsem yüzüñdür ḳıblem iy Ḥaḳ
Keremden böyle ḳıl her nesnem iy Ḥaḳ

11807 Egerçi nefs-i ẓālim ider iġvā
Getürür başuma çoḳ dürlü ġavġā

11808 Ḥaḳīḳatde velī sensin murādum
ᶜ Ameldür bilürem sen şāha zādum

11809 ᶜ Amel üzre İlāhī ḳıl muḳarrer
Bize āsān ḳıl rāh-ı peyem-ber

11810 Ki tā şerᶜ üñde olmaya mezellet
Daḫı ᶜ uḳbāda görinmeye zillet

SK 324b

11811 Vesīle ḳıluram yā Rab ḥabībi
Şefīᶜ eyle keremden ol ṭabībi

11812 Ḳabūl eyle ḥabībüñ ḥürmetine
Ḳamuya raḥm it anuñ ᶜ izzetine

11813 Ḳatuñda ḳullaruñ ᶜ işyānı çoḳdur
Velīkin faẓluñuñ bābı açuḳdur

11814 Bularuñ cürmine baḳma İlāhī
Buları hicr-ile yaḳma İlāhī

11815 Müyesser it ḳamu ḳullara cennet
Cinān içinde hem zātuña rüʾyet

11816 Ola kim ben daḫı bu ḳullar-ıla
O vuṣlatda bulınam anda bile

11805b görürsin: girürsin İÜ.
11812b raḥm: ᶜ izzet SK.
11815a cennet: raḥmet SK.
11816b anda: ben de SK.

11817 İlāhī **YŪSUF**-ı bī-çāre ᶜ āṣī
Olupdur cürm-ile hem ḳalbi ḳāsī

AG 338a

11818 Velī luṭfuñ anuñ cürmini iy Ḥaḳ
Eger maḥv itmeye başına ṭopraḳ

11819 Çi-ger ḳaçmış ḳulam sinüñ ḳatuñdan
Recā ḳaṭᶜ itmezem ben raḥmetüñden

İÜ 383b

11820 Esirge iy keremler issi sulṭān
İrişe tā ki sen cānāna bu cān

11821 Ḳamu şeyḫumuza üstādumuza
Ata vü ana vü evlādumuza

11822 Daḫı iḫvāna raḥmet senden iy şāh
İrişsün kim dimeye cümlesi āh

11823 Daḫı hem aḳribāya aṣdiḳāya
Keremden raḥm idüp irgür ṣafāya

11824 Ḥisābuñ cümleye āsān eyle
Ḳamunuñ derdine dermān eyle

11825 Daḫı her kim oḳuya bu kitābı
Aña artur keremden feṭḥ-i bābı

11826 Oḳuduḳça ṣafāsı artuḳ olsun
Gözinüñ rūşināsı artuḳ olsun

11827 Daḫı kim oḳıyup ide duᶜ āyı
Duᶜ āsında aña ben mübtelāyı

11828 Hem anlara da raḥmet ḳıl keremden
Ḫalāṣ eyle ḳamusını elemden

11817a Yūsuf-ı: ᶜ Abdī İÜ, ᶜ Abdi-yi AG.
11817b olupdur: idüpdür SK; hem ḳalbi: ḳalbini SK.
11818a cürmini: cürmine SK.
11828a da: − SK.

11829 Bi-ḥamdi'llāh ki ḫatm itdüm kelāmı
Resūle iderem biñ biñ selāmı

SK 325a 11830 Aña irgür selāmum luṭfuñ-ıla
Selāmı rūḥına her dem yiñile

11831 Diyen bu sözüme ḳalbinden āmīn
İrişdürsün aña ḥażret selāmın

11832 Kitābum pes irişdi intihāya
Ṣenā vü ḥamd ilāha bī-nihāye

11833 Resūlüñ rūḥına biñ biñ ṣalavāt
Selām-ıla daḫı biñ biñ taḥiyyāt

11834 Hem evlādına vü āline anuñ
Ṣalavātı irişsün ol Ḫudānuñ

Ve'l-ḥamdü li'llāhi ᶜalā-veffeḳanā li'l-itmām ve'ṣ-ṣalātu ᶜalā-seyyidinā Muḥammedin ḫayri'l-enām[*]

11829a itdüm: oldı İÜ, AG.
11831a diyen bu sözüme: diyenler bu söze SK.
11831b irişdürsün: irişdür sen SK.
[*] İÜ ve AG'de yok. || *"Tamama erdirmeye bizi muvaffak kılması sebebiyle Allah'a hamdolsun! İnsanlığın efendisi olan Muhammed'e (SAV) salat ve selam olsun!"*

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

1. Hz. Peygamber sevgisinin bir tezahürü olarak Türk edebiyatında onun hayatını konu alan pek çok eser yazılmıştır. Bu eserlerin bazılarında Hz. Peygamber'in hayatı tümüyle anlatılırken bazılarında ise doğumu, peygamberliğinin gelişi, miracı, mucizeleri, hicreti, savaşları, fizikî ve ahlakî özellikleri, nesebi, isimleri gibi konulardan sadece biri veya birkaçı üzerinde durulur. Bu sayılan konuların her birinde pek çok eser yazılması, siyere bağlı bölümlerin ayrı birer edebî tür hâlinde ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

2. Yazıcıoğlu Mehmed'in 1449'da yazdığı *Muhammediye*'sinin halk arasında gördüğü ilgi, nazirelerinin ve benzeri tarzda bazı eserlerin yazılmasına vesile olmuştur. Bu tür eserler Hz. Peygamber'in hayatını konu edinmeleri dolayısıyla siyer, ele alınan konuların nasihat ağırlıklı olarak işlenmesi sebebiyle nasihat kitabı özelliği taşımakla birlikte şekil ve muhteva bakımından bu türlerden ayrılan yönleri de bulunmaktadır. Bu nedenle söz konusu eserler, "Muhammediye" olarak adlandırılabilecek müstakil bir türün örnekleri olarak düşünülebilir.

3. Yazıcıoğlu Mehmed'in *Muhammediye*'sinin gördüğü ilgiyi nazireleri ve benzer tarzda yazılan diğer eserler görememiştir. *Muhammediye*'nin kütüphanelerde onlarca yazma ve basma nüshası bulunuyorken diğer eserlerin az sayıda nüshasının bulunması bunu destekler niteliktedir. Ancak, bu konuda değerlendirmede bulunurken herkesin bildiği ve benimsediği bir esere yazılan nazirelerin ve benzer tarzdaki eserlerin beğeni toplamasının çok da kolay olmadığı gerçeğini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Ayrıca, *Muhammediye*'nin bu denli hürmet görmesinde müellifinin mensup olduğu "Yazıcı" ailesinin halk arasındaki tanınmışlığının da etkili olduğu akla getirilmelidir.

4. Yazıcıoğlu'nun *Muhammediye*'si kadar rağbet görmeseler de nazireleri ve benzer diğer eserler, Türkçe yazılmış olmaları dolayısıyla dil ve edebiyatımızın yadigârlarıdır. Her biri üzerine yapılacak araştırma ve incelemeler dil ve edebiyatımıza hiç kuşkusuz katkı sağlayacaktır. Yazıcıoğlu'nun *Muhammediye*'sine yazılan nazireler arasında en başta zikredilen eser, Yûsuf'un *Muhammediye*'sidir. Bazı kaynaklarda bu eser, isim benzerliğinden ötürü Yûsuf Sîneçâk'e ait zannedilmiştir. Ancak, eserin muhtevası incelendiğinde ve müellifinin diğer

eserinden edinilen bilgiler göz önüne alındığında *Muhammediye*'nin Yûsuf Sîneçâk'e ait olması söz konusu değildir.

5. Yûsuf'un künyesini, nereli olduğunu ve nerede ikamet ettiğini, hangi eserleri yazdığını, hangi tarikate mensup bulunduğunu eserlerinden öğrenmekteyiz. Buna göre Yûsuf, Kastamonulu olup Halvetîliğe mensup bir şairdir. Sırasıyla *Âdâbü't-Tâlibîn* ve *Reh-nümâ* ve *Muhammediye*'yi yazmıştır. Eserlerini Ankara'da kaleme almıştır. Doğum ve ölüm tarihleri belli değildir.

6. Yûsuf'un mahlasının Abdî olup olmadığı konusu açıklığa kavuşturulamamıştır. *Muhammediye*'nin sonunda geçen "Abdî-i bî-çâre" ibaresine bakıldığında müellifin mahlasının Abdî olabileceği akla gelmektedir. Ancak, bu ibare aynı koldan gelen iki nüshada bulunmakta olup diğer koldaki nüshaların birinde ise aynı yerde "Yûsuf-ı bî-çâre" ibaresi geçmektedir. Hem *Muhammediye*'de hem de *Âdâbü't-Tâlibîn*'in manzum kısımlarında defalarca Yûsuf ismi zikredilmiştir. Ayrıca, *Âdâbü't-Tâlib*'inin başında müellifin künyesinin verildiği kısımda mahlasından söz edilmemiştir. Dolayısıyla mahlas konusunda kesin bir şey söylemek mümkün görünmemektedir.

7. Yûsuf'un tarikat âdâbına dair mensur-manzum karışık hâlde yazdığı eseri *Âdâbü't-Tâlibîn*'in üç yazma nüshası tespit edilmiştir. Halvetîlikte yaygın bir tür hâline gelmiş bulunan etvar-ı seb'aların bir örneği olan *Reh-nümâ*'nın ise herhangi bir nüshasına şimdiye kadar tesadüf edilememiştir. Hâlihazırda nüshaları mevcut olan ve sade bir nesir diline sahip bulunan *Âdâbü't-Tâlibîn*'in tenkitli metninin hazırlanması, edebiyat tarihi ve dil çalışmalarına katkı sağlayacaktır.

8. Hem *Muhammediye*'nin hem de *Âdâbü't-Tâlibîn*'in sebeb-i telif kısımlarında Kastamonulu Yûsuf'un, dili ağır olan veya Arapça-Farsça yazılan eserlerin anlaşılmamasından yakınarak herkesin kolayca anlayacağı bir dille eser yazmanın gerekliliğine vurgu yapması, onun dil konusundaki hassasiyetini göstermektedir. Her iki eserinin de sade bir dile, akıcı ve anlaşılır bir anlatıma sahip olmasının altında onun bu hassasiyeti yatmaktadır.

9. Kastamonulu Yûsuf'un *Muhammediye*'si, nazire olması sebebiyle Yazıcıoğlu'nun *Muhammediye*'si ile önemli ölçüde benzerlik taşımaktadır. Bu benzerlik, şeklî hususiyetlerden ziyade muhtevada kendini göstermektedir. Yûsuf'un

eseri, mutevanın orijinalliği bakımından Yazıcıoğlu'nun eserinin gölgesinde kalsa da dil ve anlatımı yönünden dikkate değerdir.

10. Yûsuf'un *Muhammediye*'sinin tespit edilen altı nüshasından hiçbirinin müellif hattı olmaması sebebiyle tenkitli metin kurma ihtiyacı doğmuştur. Bu nüshalardan dördünün kıyaslanması ile tenkitli metin hazırlanmıştır. Metni oluştururken karşılaştırmaya dâhil edilmeyen nüshaların birinden, bu nüsha yarım olmasına rağmen önemli ölçüde istifade edilmiştir. Bu nedenle metin kurma çalışmalarında hiçbir nüsha göz ardı edilmemeli, nüshaların hepsi mutlaka gözden geçirilmelidir. Ayrıca, birden fazla nüshaya sahip eserlerde nüshalardan nasıl yararlanılacağını, hangi nüshanın karşılaştırmaya dâhil edilip edilmeyeceğini belirleyebilmek için nüsha şeceresinin çıkarılması da büyük önem arz etmektedir.

11. *Muhammediye*'nin beyit sayısı Yûsuf tarafından 11690 olarak belirtilmesine rağmen tenkitli metnimizle ortaya çıkan beyit sayısı 11834'tür. Eserdeki Arapça beyitleri bu sayıya katmadığımızda ve tekrarlı beyitleri münferit olarak düşündüğümüzde beyit sayısı 11688 olmakta ve müellifin bildirdiği sayıya çok yaklaşmaktadır. Dolayısıyla edebî eserlerde müelliflerin belirttikleri beyit sayılarının bazı kriterler dâhilinde hesaplanmış olabileceği akla getirilmelidir.

12. Yûsuf, hem *Muhammediye*'sinde hem de *Âdâbü't-Tâlibîn*'inde ayet ve hadislerden sıkça yararlanmıştır. Bugünkü imkânlarla ayetlerin hangi surede geçtiğini tespit etmek artık çok kolaydır. Hadislerin tespitinde ise Şâmile programının çok faydalı olduğu görülmüştür. İhtiva ettiği kaynakların çokluğu ve akademik anlamda yararlanmaya imkân sağlaması sebebiyle metin çalışmalarında hadis tespiti yapılırken bu program önemli ölçüde kolaylık sağlayacaktır.

13. Çalışmamız, kütüphanelerimizde araştırmacılarca gün yüzüne çıkarılmayı bekleyen pek çok edebî mahsulün bulunduğunu göstermekte, aynı zamanda edebiyat tarihimizde yer alması gereken nice isimlerin olabileceğine de işaret etmektedir.

KAYNAKÇA

Abdürrezzak es-San'ânî (2013). *Musannef* (12 Cilt). çev. Hüseyin Yıldız. İstanbul: Ocak Yayıncılık.

Ak, Murat (2014). *Na'tlerin Tasavvufî Temelleri ve Na't Mecmuaları (Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye Bölümü 1210, 1211 - Tenkidli Metin)*. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Ü.

Akkuş, Metin (2007). *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*. Erzurum: Fenomen Yayınları.

Aksoy, Ömer Asım (1993). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* I-II (7. Baskı). İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Aliyyü'l-Kārî (1963). *Kırk Kudsî Hadîs*. çev. Hasan Hüsnü Erdem. Ankara: TTK Basımevi.

Ay, Ümran (2007). *Münîrî (öl. 1521?)'nin Manzum Siyer-i Nebî'si Cilt 1 (İnceleme-Metin)*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Ü.

Ayverdi, İlhan (2011). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* (3 Cilt). İstanbul: Kubbealtı Yayınları.

Beyhakî (2015). *Şuabu'l-Îmân* (10 Cilt). çev. Hüseyin Yıldız, Hasan Yıldız, Zekeriya Yıldız. İstanbul: Ocak Yayıncılık.

Buhârî (1987-89). *Sahîh-i Buhârî Tercemesi* (17 Cilt). çev. Mehmed Sofuoğlu. Ankara: Ötüken Yayınları.

Bursalı Mehmed Tahir (2009). *Osmanlı Müellifleri* I-III. haz. Mustafa Tatcı, Cemâl Kurnaz. Ankara: Bizim Büro Yayınları.

Canım, Rıdvan (2012). *Divan Edebiyatında Türler*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Celâleddîn es-Suyûtî (2015). *el-Câmi'u's-Sağîr min Ahâdîsi'l-Beşîri'n-Nezîr* (7 Cilt). çev. Hüseyin Yıldız, Hasan Yıldız, Zekeriya Yıldız. İstanbul: Ocak Yayıncılık.

Ceylan, Ömür (2007). *Tasavvufi Şiir Şerhleri*. İstanbul: Kapı Yayınları.

Çağbayır, Yaşar (2017). *Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Çalka, Mehmet Sait (2018). "Yazıcıoğlu Mehmed'in Muhammediye'sine Yazılmış Bir Nazire: Yûsuf Bin Sultan Şah'ın Muhammediye'si*". Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi* 4 (8): 65-83.

Çelebioğlu, Âmil (1996). *Muhammediye* I-II. İstanbul: MEB Yayınları.

Çelebioğlu, Âmil (1998). "Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler". *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: MEB Yayınları. 349-365.

Çelebioğlu, Âmil (1999). *Türk Edebiyatında Mesnevi*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Çorak, Reyhan (2010a). *Münîrî (öl. 1521?)'nin Manzum Siyer-i Nebî'si Cilt 2-3 (İnceleme-Metin)*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Ü.

Çorak, Reyhan (2010b). "Klasik Türk Edebiyatında Siyer ve Siyer Konulu Edebî Türler". *Siyer Edebiyat İlişkisi* C 1. İstanbul: Meridyen Kitaplığı. 83-89.

Dârekutnî (2015). *Sünen* (3 Cilt). çev. Hüseyin Yıldız, Hasan Yıldız, Zekeriya Yıldız. İstanbul: Ocak Yayıncılık.

Demir, Yasemin (2007). *Tayyib-zâde Hâfız Mehmed Zühdî Hayatı Eserleri ve Nevbâve'si*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Ü.

Dilçin, Cem (1991). Mes'ûd bin Ahmed *Süheyl ü Nev-bahâr*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Ebû Dâvud (2007). *Sünen-i Ebû Dâvud Tercümesi* (3 Cilt). çev. Abdullah Parlıyan. İstanbul: Konya Kitapçılık.

Ebu Nuaym el-Isbehânî (2015). *Hilyetu'l-Evliyâ ve Tabakâtu'l-Asfiyâ* (12 Cilt). çev. Hüseyin Yıldız, Hasan Yıldız, Zekeriya Yıldız. İstanbul: Ocak Yayıncılık.

Ebû'ş-Şeyh el-Isbehânî (1408). *el-Azame* (5 Cilt). Riyad: Dâru'l-Asıme. [Şâmile].

Eroğlu, Süleyman (2014). "15. Yüzyıl Türk Mevlit Edebiyatında Atasözleri ve Deyimler". *TÜBAR-Türklük Bilimi Araştırmaları* (35): 99-149. http://dx.doi.org/10.17133/tba.90388.

Erşahin, Seyfettin (2005). "Osmanlı Toplumunun Hz. Muhammed Hakkındaki Bilgi Kaynakları Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi". *İslamî Araştırmalar Dergisi* 18 (3): 335-358.

Fayda, Mustafa (2009). "Siyer ve Megāzî". *TDV İslam Ansiklopedisi* C 37. Ankara: TDV Yayınları. 324-326.

Gölpınarlı, Abdülbâki (1972). *Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu* III. Ankara: TTK Basımevi.

Gölpınarlı, Abdülbâki (1992). *Melâmîlik ve Melâmîler*. İstanbul: Gri Yayın.

Gölpınarlı, Abdülbâki (2006). *Mevlana'dan Sonra Mevlevîlik*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Gülsevin, Gürer (2011). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Güzel, Abdurrahman (2015). *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Hüseyin Vassâf (2013). *Gülzâr-ı Aşk* Mevlid Şerhi. haz. Mustafa Tatcı, Musa Yıldız, Kaplan Üstüner. Ankara: H Yayınları.

İbn Ebî Şeybe (2012). *Musannef* (16 Cilt). çev. Zekeriya Yıldız. İstanbul: Ocak Yayıncılık.

İbn-i Mâce (2008). *Sünen-i İbn-i Mâce Tercemesi* (3 Cilt). çev. Abdullah Parlıyan. İstanbul: Konya Kitapçılık.

İbnü Haceri'l-Askalânî (1963). *Münebbihât*. çev. Celal Yıldırım. İzmir: Hepak Basımevi.

İmam Ahmed bin Hanbel (2013-14). *Müsned* (21 Cilt). çev. Hüseyin Yıldız, Hasan Yıldız, Zekeriya Yıldız. İstanbul: Ocak Yayıncılık.

İmam Nesâî (2011). *es-Sünenü'l-Kübrâ* (12 Cilt). çev. Yaşar Güngör. İstanbul: Ocak Yayıncılık.

İpekten, Halûk (2003). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

İslamoğlu, Abdulmecit (2013). *Dâvûd-ı Halvetî ve Gülşen-i Tevhîd'i*. Ankara: Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Kaplan, Mahmut (2002). "Türk Edebiyatında Manzum Nasihat-nâmeler". *Türkler* C 11. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları. 791-799.

Kâtip Çelebi (2014). *Keşfü'z-Zünûn* (5 Cilt). çev. Rüştü Balcı. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Keleş, Reyhan (2016). *Divan Şiirinde Âyet ve Hadis İktibasları*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Kocatürk, Vasfi Mahir (2016). *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi: Başlangıçtan Bugüne Kadar Türk Edebiyatının Tarihi, Tahlili ve Tenkidi*. ed. Ömür Ceylan. İstanbul: İKÜ Yayınevi.

Koç Keskin, Neslihan (2016). "Eski Türk Edebiyatında Edebî Türler". *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatında Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Köksal, M. Fatih (2012). "Metin Neşrinin Ana Esasları". *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*. İstanbul: Kesit Yayınları. 13-41.

Levend, Âgâh Sırrı (2016). "Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri". *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları* C II. Ankara: TTK Yayınları. 395-446.

Malik bin Enes (2013). *Muvatta'* (2 Cilt). çev. Abdülvehhab Öztürk. İstanbul: Kahraman Yayınları.

Mecdî Mehmed Efendi (1989). *Şakaik-i Nu'maniye ve Zeyilleri - Hadaiku'ş-Şakaik*. haz. Abdülkadir Özcan. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Müslim (2014). *Sahîh-i Müslim ve Tercemesi* (8 Cilt). çev. Mehmed Sofuoğlu. İstanbul: İrfan Yayıncılık.

Mütercim Âsım (1305). *El-Okyânûsu'l-Basît Fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît* (4 Cilt). İstanbul: Cemal Efendi Matbaası.

Nûreddîn el-Heysemî (2015). *Mecma'uz-Zevâid ve-Menba'ul-Fevâid* (20 Cilt). çev. Adem Yerinde. İstanbul: Ocak Yayıncılık.

Öz, Şaban (2006). *İlk Siyer Kaynakları ve Müellifleri*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Ü.

Özcan, Nurgül (2012). *Seyyid İbrahim Hanîf'in Siyer-i Medenî'si (İnceleme-Tenkitli Metin)*. Ankara: Sonçağ Yayınları.

Özfırat, Bayram (2014). "Türk Edebiyatının Manzum İlk Siyeri: Velî'nin Sîretü'n-Nebî'si". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* (12): 93-134.

Özfırat, Bayram (2016). *15. Yüzyıl Şairlerinden Muhammed'in Sîretü'n-Nebî'si*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Ü.

Özkat, Mustafa (2011). *Münîrî (öl. 1521?)'nin Manzum Siyer-i Nebî'si Cilt: IV-V (İnceleme-Metin)*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Ü.

Öztoprak, Nihat (2010). "Türk Edebiyatında Manzum Siyerler". *Mevlid ve Süleyman Çelebi*. ed. Bilal Kemikli, Osman Çetin. Ankara: TDV Yayınları. 51-70.

Rudânî (2011). *Cem'ul-Fevâid min Câmi'il-Usûl ve-Mecma'iz-Zevâid* (9 Cilt). çev. Hüseyin Yıldız. İstanbul: Ocak Yayıncılık.

Saraç, M. A. Yekta (2011). *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*. İstanbul: Gökkubbe Yayınları.

Sarıkaya, Mahmut (2008). "Türkçede neçe> niçe> nèçe "ne kadar?" ve neçe> nice> nèce "nasıl?" Gelişmesi". *Turkish Studies* 3 (6): 548-562. http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.478 [Erişim Tarihi: 28.10.2018].

Şahin, Mine (2009). *Abdürrahîm Fedâî'nin Kasîde-i Nûniyye'si (Transkripsiyon-Nesre Çeviri-İnceleme)*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Ü.

Şemseddin Sâmî (2015). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Şirin, Mustafa (2007). *Er-Risaletü'l-Ahmediyye fi'l-Veladetil'l-Muhammediyye (Giriş-Transkripsiyonlu Metin-Gramatikal İndeks)*. Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gaziosmanpaşa Ü.

Tanyeri, M. Ali (1999). *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler*. Ankara: Akçağ Yayınları.

TDEA-*Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* C 8. (1998). "Yusuf-ı Hakîkî". İstanbul: Dergâh Yayınları. 617.

TDK (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. dzl. Cem Dilçin. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TDK (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TDK (2009). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (6 Cilt). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TDV. *İslam Ansiklopedisi* (Online Versiyon). https://islamansiklopedisi.org.tr/.

Tiken, Kâmil (2004). *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf-Füller*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Timurtaş, Faruk Kadri (2012). *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin Sözlük*. İstanbul: Kapı Yayınları.

Tirmizî (2007). *Sünen-i Tirmizî Tercemesi* (3 Cilt). çev. Abdullah Parlıyan. İstanbul: Konya Kitapçılık.

Top, Yılmaz (2011). *Münîrî (öl. H. 927/m. 1521)'nin Manzum Siyer-i Nebî'si (6-7. Cilt) (İnceleme-Metin)*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Ü.

Turan, Selami - Akgül, Ahmet (2008). "XVII. Asrın Âlim ve Şairlerinden Ali bin Muslihi'd-din Bozkırî ve Zemmu'l-Fenâ Adlı Eseri". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4 (8): 59-65.

Uzun, Mustafa (2005). "Muhammed - Türk Edebiyatı". *TDV İslam Ansiklopedisi* C 30. Ankara: TDV Yayınları. 457-459.

Ünver, İsmail (1993). "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler". *Ankara Ü. DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türkoloji Dergisi* 11 (1): 51-89.

Vicdani, Sadık (1995). *Tarikatler ve Silsileleri (Tomâr-ı Turûk-ı 'Aliyye)*. haz. İrfan Gündüz. İstanbul: Enderun Kitabevi.

Yavuz, Kemal (2007). *Gülşehrî'nin Mantıku't-Tayr'ı (Gülşen-name)* I-II. Ankara: Kırşehir Valiliği Yayınları.

Yıldız, Sümeyye (2011). *İbrahim Hanîf'in Siyer-i Mekkî'si (Varak: 1-62) (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Fatih Ü.

Yılmaz, Mehmet (2013). *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük)*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Yûsuf b. Sultân Şâh. *Âdâbü't-Tâlibîn*. Süleymaniye Kütüphanesi Uşşakî Tekkesi Koleksiyonu. No: 325.

Yüksel, Murat (1990). *Trabzonlu Tayyib-zade Hâfız Mehmed Zühdî: Hayatı, Eserleri, Bazı Şiirleri ve Nazmu's-Siyer'i*. İstanbul: Trabzon Türk Ocağı Yayınları.

Zülfe, Ömer (2011). *Şiirin İzinde Sözün Gölgesinde: Osmanlı Şiirinden Kelimeler, Kavramlar Deyimler*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

ÖZEL ADLAR DİZİNİ*

A

ʿAbbās [Hz. Peygamber'in amcası]**:** 4451, 4518

ʿAbdi'l-Muṭṭalib/ʿAbdü'l-Muṭalib: 2492, 4530

ʿAbdu'llāh ibni Selām/ʿAbdu'llāh: 3911, 3913, 3929

ʿAbdu'llāh [Hz. Peygamber'in babası]**:** 2408, 2414

ʿAbdu'llāh [Hz. Ebû Bekir]**:** 5961

ʿAbdu'llāh [Hz. Peygamber'in oğlu]**:** 2634

ʿAbdu'r-Raḥmān: 2812, 2862

ʿAcem: 11713

ʿAcībā: 1007

Ādābü'ṭ-Ṭālibīn: 11732

Ādem: 67, 71, 213, 589, 1073, 1074, 1078, 1082, 1226, 1233, 1243, 1303, 1305, 1306, 1310, 1316, 1331, 1335, 1336, 1348, 1355, 1369, 1370, 1373, 1453, 1476, 1482, 1485, 1490, 1494, 1495, 1498, 1510, 1511, 1519, 1522, 1529, 1532, 1534, 1536, 1579, 1586, 1589, 1593, 1595, 1598, 1605, 1610, 1611, 1613, 1617, 1622, 1624, 1648, 1650, 1651, 1652, 1653, 1658, 1660, 1661, 1667, 1670, 1671, 1673, 1693, 1702, 1705, 1709, 1719, 1720, 1724, 1725, 1727, 1728, 1730, 1735, 1740, 1743, 1747, 1765, 1765, 1770, 1777, 1786, 1795, 1798, 1815, 1816, 1831, 1871, 1890, 1904, 1913, 1916, 1918, 1923, 1929, 1931, 1932, 1940, 1942, 1947, 1953, 1955, 1965, 1973, 1979, 1995, 2024, 2030, 2037, 2040, 2063, 2068, 2070, 2072, 2077, 2081, 2093, 2101, 2105, 2114, 2118, 2125, 2126, 2127, 2131, 2133, 2146, 2147, 2149, 2154, 2156, 2159, 2160, 2173, 2195, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2203, 2210, 2212, 2213, 2219, 2254, 2255, 2256, 2261, 2281, 2293, 2296, 2302, 2303, 2305, 2313, 2316, 2317, 2320, 2324, 2331, 2332, 2333, 2351, 2357, 2359, 2365, 2372, 2377, 2380, 2421, 2483, 2615, 2617, 2620, 3048, 3150, 3336, 3385, 3528, 3656, 3657, 3853, 3860, 3940, 3941, 3952, 3956, 3970, 4114, 4506, 5704, 6071, 6244, 6889, 6893, 6911, 6921, 6949, 7181, 7393, 7441, 7446, 7528, 7568, 8175, 8553, 9386, 9627, 9629, 9631, 10657, 10977, 10979, 11072, 11665

ʿAdn/ʿAdin: 723, 727, 764, 815, 817, 818, 825, 837, 872, 1638, 4956, 6090, 10639, 10646, 10649, 10996

Aḥmed: 51, 93, 135, 142, 176, 289, 312, 327, 329, 341, 357, 419, 457, 513, 552, 562, 656, 1039, 1304, 1578, 1664, 1871, 1879, 1887, 2161, 2375, 2396, 2418, 2430, 2456, 2507, 2512, 2554, 2565, 2575, 2606, 2610, 2613,

* Dizin, tenkitli metindeki beyit numaralarına göre oluşturulmuştur. Dinî muhtevalı bir eser olması sebebiyle Esmâü'l-Hüsnâ'dan isimler ve Cenab-ı Hak anlamında kullanılan kelimeler metinde pek çok yerde geçmektedir. Dizinin hacmini epeyce artıracağı için bunlar dizine alınmamıştır.

2615, 2629, 2652, 2669, 2682, 2710, 2875, 2907, 3110, 3147, 3207, 3211, 3221, 3250, 3252, 3375, 3439, 3446, 3463, 3500, 3520, 3607, 3643, 3740, 3752, 3799, 3842, 3846, 4365, 4578, 4614, 4650, 4684, 4723, 4757, 4794, 4831, 4867, 4904, 5385, 5445, 5563, 5595, 5632, 5931, 6200, 6217, 7499, 7576, 7581, 7616, 8073, 8398, 8400, 9867, 9868, 10303, 11233, 11351, 11768, 11776

Āl-i ᶜİmrān: 2988

ᶜAlī: 105, 1067, 2776, 2780, 2847, 2917, 3085, 3384, 3716, 3723, 3989, 3992, 3999, 4002, 4004, 4006, 4013, 4015, 4017, 4022, 4023, 4180, 4181, 4183, 4185, 4688, 4967, 5069, 5204, 5236, 5266, 5272, 5436, 5472, 5530, 5532, 5535, 5552, 5690, 5855, 5891, 5920, 5933, 5955, 6018, 6019, 6021, 6028, 6032, 6034, 6035, 6043, 6050, 6060, 6078, 6804, 7354, 7627, 7641, 7642, 7710, 8379, 9447, 9764, 10101, 10403, 10441, 10866

ᶜAmāme: 2526

Āmene'r-Resūl(ü): 3235

ᶜĀmir ibni Fihr: 3788

Anḳırı: 11718

ᶜArab: 2305, 4060, 4349, 5301, 5303, 5580, 5582, 5583, 5821, 6431, 6432, 10600, 11713

ᶜArabca: 6745, 10928

ᶜAraḳfāyil: 1184

ᶜArfāt [Arafât]**:** 2118, 4563

ᶜArḳā: 990

Aṣḥāb-ı Kehf/Kehf: 569, 3611, 6723, 10206

Āsiyye: 10502

ᶜAtīḳ [Hz. Ebû Bekir]**:** 5223, 6267

ᶜAskelān: 2791

ᶜAvātin: 3631, 3642

ᶜAvf ibni Mālik: 6424

Ayaṣofya: 2527

ᶜAydeyāyīl: 968

Āyete'l-Kürsī: 3350, 4730

ᶜĀyişe: 2960, 3265, 3266, 3268, 4994, 5095, 5145, 5155, 5181, 5369, 5387, 5395, 5398, 5428, 5465, 5574, 5826, 5909, 7091, 7852, 7878, 8548, 10726

ᶜAzāzīl: 1174, 1180, 1189, 1197, 1205, 1221, 1225, 1359, 1366, 1378, 1391, 1392, 1540, 1561, 1655, 1780, 1822, 1996, 3696, 3704, 3753, 8177

ᶜAzrā: 9787

ᶜAzrāᵓīl/ᶜIzrīl: 638, 667, 672, 1266, 1267, 1271, 1286, 2348, 2357, 2359, 3458, 4746, 4748, 5277, 5288, 5292, 5318, 5340, 5358, 5359, 5370, 5403, 5419, 5421, 5440, 5950, 5951, 6239, 6870, 6874, 6875, 6876, 6884, 6887, 6893, 6895, 6902, 6903, 6907, 6909, 6913

Aᶜrābī: 4199, 4206, 8495, 10416

Aᶜrāf: 9634, 9636, 9637, 9644, 9646, 9647, 9652, 9657, 9673, 9690, 9695, 9699

B

Bābil: 1322

Baġdādī [Cüneyd]**:** 11622

Baḥr-ı Ḥayvān: 1045, 6975

Baḥr-ı Mescūr: 1044, 6976

Başra: 2599, 5249, 6810, 10588

Bāyezīd [-i Bestâmî]**:** 11621

Bedr/Bedir: 4244, 4302, 4527, 5049

Belḫī: 11622

Belḳīs: 10204

Benī Aşfer: 6433, 6434, 6450, 6476, 6811

Benī İsḥāḳ: 6451, 6465, 6475

Benī İsrā'īl: 3493

Benī Ḳurayża: 4401

Benī Sālim: 3815

Benī Sa'īd: 2549

Benī 'Amr: 3805

Berāt: 3142

Berḳī'a: 960

Betūl: 5300, 9775, 9815

Beyt-i A'ẓam: 6272

Beyt-i Maḳdis/Beytü'l-Maḳdis: 1327, 4053, 4072, 4186, 6428, 6699

Beyt-i Ma'mūr: 1065, 1070, 3161

Bilāl: 738, 4042, 4043, 5001, 5006, 5056, 5057, 5062, 5106, 5107, 5168, 5173, 5174, 5178, 5179, 5184, 5186, 5889, 7358, 9682

Bū Bekr-i Naḳḳāş: 7490

Bū Hüreyre: 2911, 2993, 3046, 4170, 4226, 6462, 6541, 6841, 6848, 7776, 8110, 8115, 8182, 8695, 10197, 10262, 10839

Bū Sa'īd: 8698

Buḫayrā: 2603, 2606, 2610

Burāḳ: 3090, 3091, 3107, 3116, 3661, 5883, 7007, 7020, 9536

C

Cābir: 2895, 2920, 4155, 4210, 4354, 4377, 6524

Cābirü'l-Enṣārī/Cābir: 3874, 3878, 3882, 3885,

Cābiyye: 10754

Caḥīm: 1138, 6914, 8992

Cebrā'īl/Cibrīl/Cebre'īl: 53, 566, 638, 667, 670, 673, 678, 935, 1058, 1060, 1245, 1251, 1253, 1262, 1294, 1296, 1299, 1330, 1505, 1518, 1595, 1894, 1904, 1936, 1938, 2019, 2150, 2157, 2159, 2203, 2256, 2318, 2347, 2513, 2564, 2566, 2678, 2684, 2701, 2709, 2710, 2714, 2716, 2722, 2735, 2739, 2741, 2742, 2743, 2747, 2748, 2749, 2750, 2770, 2771, 2774, 2824, 2859, 3086, 3089, 3099, 3102, 3108, 3110, 3111, 3121, 3130, 3134, 3145, 3146, 3169, 3173, 3175, 3185, 3232, 3314, 3319, 3321, 3593, 3621, 3692, 3711, 3749, 3772, 3765, 3823, 3827, 3857, 3920, 3921, 4041, 4042, 4047, 4057, 4146, 4249, 4274, 4294, 4329, 4352, 4260, 4337, 4361, 4373, 4398, 4401, 4404, 4536, 4564, 4768, 4987, 5149, 5150, 5270, 5277, 5332, 5340, 5342, 5346, 5350, 5352, 5413, 5416, 5417, 5455, 5533, 5546, 5599, 5752, 5787, 5817, 5850, 5851, 5896, 5944, 5969,

6238, 6562, 6565, 6874, 6877, 6957, 6981, 6982, 6990, 6998, 6999, 7007, 7019, 7367, 7417, 7419, 7421, 7519, 7558, 7559, 7561, 7563, 7569, 7635, 7734, 7998, 8364, 8636, 8958, 8959, 8988, 8998, 9007, 9058, 9060, 9188, 9543, 9751, 9792, 9816, 9819, 9820, 9841, 9929, 9931, 9933, 9935, 9943, 9945, 9948, 9950, 9952, 9959, 9965, 9995, 10044, 10222

Cehennem: 1147

Celhām: 998

Cemlīd: 1167

Cūdī [dağı]**:** 1788

Cüşūm: 1007

Çīn: 6800

D

Dābbetü'l-Arż: 6519, 6725, 6726, 6737, 6758

Ḍaḥḥāk: 10184, 10620

Dānyāl: 2487, 6255

Dārü'l-Celāl: 795, 11003, 11014

Dārü'l-Feraḥ: 10811

Dārü'l-Ḫuld/Dār-ı Ḫuld: 1201, 6113, 9437, 10268

Dārü'l-Ḳarār: 726, 880

Dārü'n-Nedve: 3695

Dārü's-Selām: 726, 875, 9611, 9613, 10991, 10992

Dāvūd/Dāvud: 2392, 2489, 3346, 5704, 7565, 7586, 7588, 11064

Deccāl: 5631, 6472, 6477, 6517, 6522, 6527, 6528, 6532, 6547, 6552, 6553, 6555, 6557, 6559, 6563, 6567, 6579, 6590, 6599, 6606, 6609, 6613, 6616, 6618, 6624, 6626, 6629, 6634, 6639, 6645, 6650, 6651, 6668, 6675

Dehrī: 6239

Dımışḳ: 6652

E

Ebṭaḥ: 2749

Ebū Bekr/Bū Bekir/Bu Bekr/Ebā Bekr: 2784, 2790, 2802, 2805, 3298, 3325, 3327, 3714, 3719, 3727, 3729, 3733, 3734, 3736, 3738, 3743, 3755, 3781, 3782, 3783, 3784, 4023, 4572, 4577, 5128, 5180, 5184, 5191, 5192, 5198, 5199, 5207, 5218, 5477, 5487, 5565, 5573, 5582, 5891, 5960, 5961, 5963, 5965, 5967, 5973, 5974, 6003, 6078, 6528, 7351, 7629, 7630, 9758, 10440, 11590

Ebū Cehl/Bū Cehl/Bū Cehil: 2668, 2827, 2830, 3301, 3575, 3583, 3599, 3603, 3634, 3636, 3696, 3704, 3706, 3722, 3790, 3998, 4009, 4244, 4266, 4284, 4289, 9678

Ebū Dāvūd: 4775

Ebū Derdā: 7360

Ebū Eyyūb [el-Ensârî]**:** 3877, 3883

Ebū Mūsā: 10482

Ebū Süfyān: 4005, 4448, 4450, 4451, 4453

Ebū Ṭālib: 2580, 2594

Ebū ʿUbeyde/Bū ʿUbeyde: 2814, 2863

Ebū Yūsuf: 10185

Ebū Ẕer/Ebū Ẕerr-i Ġıfārī/Bū Ẕerr-i Ġıfārī: 4816, 5889, 6759, 7359, 10049

Ebu'l-Leyş/Leyş: 637, 1011, 1114, 10177, 10278, 10500, 10524, 11040

Efrenc: 6434

el-Baḳar: 2988, 3234

el-Kehf: 3628, 6582

Emīn [Cebrail AS]**:** 2769, 6238, 9945

Emine: 2414, 2417, 2493

Enes: 2571, 2998, 3913, 4197, 5782, 5889, 7671, 7731, 9129, 9746, 9751, 10191, 10582

Enşār: 3808, 4024, 5253, 5255

Enᶜām: 3346

Erġalūn: 968

Erīkā: 985

Erḳıyāyil: 964

Erᶜā: 983

Eslīmā: 2268

Esmā ibneti Zeyd: 6622

Esmā: 3783, 6632

Eşḫıyāyil: 973

Eyle: 10588

Eyyūb: 2382, 2486, 8800

F

Faḍl ibni ᶜAbbās/Faḍl/Faḍıl/Faḍl bin Abbās: 5204, 5236, 5269, 5530, 5550, 5555

Faḫr-ı Rāzī: 6954

Fārūḳ: 5689

Fāṭıma/Fāṭma: 2632, 2639, 2888, 5057, 5058, 5163, 5170, 5296, 5298, 5360, 5391, 5393, 5408, 5458, 5558, 5906, 5907, 5910, 5931, 5946, 6489, 7399, 7852, 9774, 9777, 9785

Fātiḥa: 2759, 3352, 3719, 4685, 4690, 4691, 4696

Felāṭūn: 4413

Ferhād: 4945

Firdevs: 723, 844, 855, 862, 872, 1091, 1324, 2256, 7745, 10649, 10986

Fireng: 6435, 6444

Fīrūz: 5992

Firᶜavn: 1135, 8991, 10503

Furāt: 3171

Furḳān: 2463, 2764

G

Ġarbā: 974

Ġażbā: 4564

H

Ḫˇōca ᶜAṭṭār: 1423

Ḫabbāb ibni Erş/Ḫabbāb: 2835

Ḥabeş: 6805, 6806

Ḥabīb ibni Melik/Melik: 3582, 3584

Hābil: 2265, 2266, 2267, 2268, 2273, 2282, 2300, 2307, 7393, 8070

Ḥacerü'l-Esved: 2150, 2151, 2168, 2175, 2189, 2192, 2194, 2205, 2212

Ḥacūn: 4639

Ḫadīce: 2630, 2669, 2670, 2674, 2676, 2681, 2740, 2742, 2755, 2775, 2779, 7852

Ḥaleb: 6436, 6438

Ḫālid bin Velīd: 4455

Ḫalīl: 68, 2386, 2484, 2624, 3341, 3535, 3853, 5127, 6073, 6250, 7395, 7454, 7528

Ḥalīme: 2551, 2554, 2557, 2562, 2572

Ḫalvetī: 11733
Ḥamḥamāyil: 1186
Ḥamrā [dağı]**:** 6699
Ḥamza: 2847, 4323, 7357
Ḫandaḳ: 4245
Ḥarbā: 995
Ḥarem: 607, 2682, 2752, 2753, 2854, 3083, 3303, 3304, 3639, 3686, 3995, 4124, 4452, 4462
Hārūn: 3153, 6020, 6256
Ḥasen Baṣrī/Baṣrī: 8757, 10071, 11621
Ḥasen: 110, 5071, 5691, 5918, 5935, 6013, 6038, 6048, 6062, 6064, 6079, 6270, 7400, 7853
Ḥassāse: 6639
Hāviye: 1134, 8991
Ḥavvā/Ḥavā: 1609, 1619, 1622, 1651, 1652, 1653, 1658, 1660, 1661, 1702, 1719, 1722, 1727, 1728, 1734, 1754, 1755, 1759, 1760, 1787, 1885, 1898, 1948, 1949, 1965, 1980, 1985, 1989, 1995, 2030, 2063, 2098, 2101, 2115, 2118, 2131, 2133, 2173, 2210, 2262, 2314, 2316, 2349, 2354, 2887, 4506, 6071, 6246, 6921
Ḫayber: 4246, 4441, 4443
Ḥayder: 6029, 6268, 11595
Hennād: 10070, 10071, 10073
Heykāʾīl: 1048
Ḫıżır/Ḫıżr: 2383, 2488, 2932, 3349, 5573, 5625, 5628, 5629, 6255, 6621
Ḥicāz: 1329, 3677, 4068, 9168
Hind: 1803, 1898, 2105, 2124, 2125, 2295
Ḥirā: 2644, 2646, 2657, 2672, 2700, 2710, 2730, 3728
Hişāmü'l-Fihrī: 3813
Hūd: 6072
Ḥudeybe: 4156, 4427
Ḫuld: 724, 877, 9272, 10977
Ḥumeyrā: 4554, 4995, 5000, 5373, 5382
Ḫuneyn: 4247, 4517
Ḥurūfī: 6329
Ḫuṭame: 1144, 8996
Ḫuẕeyfe: 6505, 6686
Hübel: 4011
Ḥüseyn: 110, 5071, 5691, 5918, 5935, 6013, 6048, 6062, 6066, 6079, 6270, 7400, 7853

I

ʿIrāḳ: 1321, 6584, 6809
Iṣfahānī: 6586

İ

İblīs: 452, 1008, 1027, 1142, 1176, 1198, 1211, 1231, 1543, 1544, 1671, 1672, 1677, 1681, 1695, 1699, 1702, 1705, 1717, 1746, 1755, 1756, 1758, 1762, 1792, 1974, 1990, 2027, 2465, 2535, 2542, 3604, 3700, 3703, 3721, 3725, 3774, 3777, 4320, 4589, 4592, 6121, 6141, 6150, 6830, 6898, 6904, 7832, 8180, 8994, 9233, 9267, 9288, 9292, 9307, 9308, 11268
İbni Mesʿūd: 2079, 4165, 4288, 5811, 5889, 6479, 6516, 7898, 8411, 8879, 8916, 9672, 10058, 10068
İbni Mirdās: 4582
İbni Mülcem/Mülcem: 6026, 6028, 6030

İbni ᶜAbbās: 1011, 1056, 1061, 1067, 1114, 1129, 1315, 2145, 2289, 2301, 2663, 3239, 3264, 3269, 4217, 4582, 5009, 5099, 6732, 6778, 7253, 7433, 8860, 9008, 9038, 9050, 9204, 9278, 9698, 9838, 10106, 10424, 10480, 10602, 10745, 11101

İbni ᶜÖmmer: 6734

İbrāhīm [Hz. Peygamber'in oğlu]**:** 2635, 2636, 2637

İbrāhīm: 2649, 3157, 3340, 4059, 5127, 7207, 7454, 7568, 8072, 8816, 10202, 10985, 11059

İdrīs: 2381, 3153, 6072, 6249

İḫlāṣ: 3351, 4750, 4752, 4771

ᶜİkrime: 4277

İlyās: 2490, 5573, 5625, 5628, 5629, 6255

İmām Aᶜẓam: 10175

İmām Ġazzālī: 8792

İncīl: 2687, 2796, 3351, 3353, 4686, 4689, 7566, 7589, 11066

ᶜĪsā/ᶜĪsī: 2391, 2490, 2624, 3152, 3345, 3351, 4120, 4651, 5630, 5704, 6518, 6651, 6653, 6670, 6683, 6703, 6706, 6711, 6721, 6796, 6797, 6798, 6799, 7397, 7463, 7464, 7566, 7586, 8629, 8819, 10504, 11066

İsḥāḳ ibni Edhem: 10874

İsḥāḳ: 2485, 6073

ᶜĪsi-bni Meryem: 3853, 5626, 6559, 7589, 9371, 10990

İslām: 2818, 2839, 2856, 3130, 3139, 3164, 3313, 3682, 3685, 4025, 4271, 4428, 4524, 4536, 4633, 4635, 4780, 5984, 5986, 6501, 6633, 6814, 10046, 10111

İsmāᶜīl: 961

İsmāᶜīl [AS]**:** 2388, 2485, 3342, 6073, 7395, 10203

İsrāfīl/Sirāfīl: 638, 639, 659, 669, 1265, 1596, 2348, 2513, 2709, 3185, 5277, 5800, 6239, 6839, 6851, 6861, 6862, 6874, 6877, 6981, 6990, 6994, 6998, 7014, 7027, 7035, 7040, 7562, 7563

İsrāʾīl [Hz. Yakup]**:** 6073

İstanbul: 2527

K

Ḳabes: 994

Ḳābil: 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2273, 2276, 2278, 2282, 2284, 2300, 8069, 8070

Ḳāḍīᶜ Iyāż: 7489

Ḳadr: 3142, 3892, 10473, 10479

Ḳadyāyil: 976

Ḳāf [dağı]**:** 380, 1010, 1013, 1014, 1016, 1024, 2767, 3943, 5852

Ḳamer: 474

Ḳāsım: 2632, 2636, 2637

Ḳāşānī: 274

Ḳatāde: 4280, 10605

Ḳaṭāṭ: 1005

Kātib [Merkür]**:** 472

Ḳaydūm: 963

Ḳayṣer: 2525

Kaᶜb ibni Mālik: 6847

Kaᶜb oġlı Übbā: 7356

Kaʿbe: 1068, 1071, 1074, 1080, 1084, 1320, 2110, 2492, 2494, 2495, 2499, 2504, 2505, 2523, 2593, 3083, 3314, 3901, 4011, 4055, 4057, 4058, 4066, 4067, 6724, 6807, 7750, 7752, 7760, 7761, 11608

Kaʿbü'l-Aḫbār/Kaʿb: 5989, 6888, 6894, 7386, 8717, 8840

Kelbī: 10794

Kelīm: 3154, 6256, 7460, 7528, 7565

Kelkāyīl: 971

Kenʿān: 2389, 6252

Kerbelā: 5691, 6066, 6269

Kerḫī: 5864, 11622

Keşşāf: 2757, 5864

Kevşer: 771, 775, 808, 916, 940, 941, 1319, 2433, 2461, 2515, 2690, 2912, 3342, 3923, 4921, 5327, 6235, 9964, 10581, 10585, 10598, 11551

Kirāmen Kātibīn: 7931, 8273

Kisrī/Kisrā: 2525, 4359

Ḳosṭanṭin: 6452

Ḳosṭanṭiniyye: 6459

Ḳubā: 3805, 3808, 3811, 3814, 3991

Ḳubeys: 2844, 3590

Ḳuddūs [Cebrail AS]**:** 2678

Ḳuds: 3137, 3304, 3305, 3307, 6669, 6812

Kūfe: 6034, 6809

Ḳurayża: 4245

Ḳureyş: 4008, 4012, 4250, 4476, 5255

Ḳureyşī: 3774, 4252, 4306, 4428, 4940

Ḳurṭubī: 4644, 10488

Ḳurʾān: 39, 103, 356, 768, 955, 1133, 2760, 2763, 2764, 2769, 2947, 2948, 3318, 3400, 4050, 4116, 4132, 4573, 4578, 4614, 4650, 4684, 4689, 4690, 4695, 4697, 4723, 4739, 4741, 4757, 4794, 4831, 4867, 4881, 4891, 4904, 5098, 5100, 5213, 5214, 5509, 5552, 5895, 6012, 6243, 7090, 7566, 7577, 7579, 7592, 7593, 7596, 7597, 7764, 7765, 7766, 7769, 7774, 7775, 7780, 8151, 8344, 8563, 8564, 8981, 9089, 9157, 9741, 9863, 9866, 9870, 10115, 10126, 11076

L

Leclāc: 5641

Leddūk: 6668

Leyūşā: 1099

Leyūẕā: 2268

Leẓā: 1142, 6901, 6914, 8995

Loḳmān: 2485, 9737

Lūṭ: 6073, 8075

M

Maḥmūd: 51, 4114, 5731, 10068

Maḫṭāṭ: 1000

Mālik ibni ʿAvf: 4523, 4534

Mālik: 6901, 6982, 7383, 7402, 7409, 7532, 7538, 7546, 9036, 9038, 9041, 9050, 9051, 9057, 9061, 9066, 9218, 9219, 9224, 9837, 9846, 9847, 9853, 9855, 9859, 9861, 9866, 9869, 9873, 9874, 9904, 9906, 9908, 9914, 9916, 9933, 9934, 9945, 9991

Māric: 1168

Mārice: 1168

Māriyye/Māriye: 2635, 5887

Mā꜀ūn: 966
Mecūsī: 1143, 4612, 8994
Medāyin: 4359
Medīne: 3324, 3605, 3606, 3651, 3682, 3686, 3688, 3690, 3713, 3786, 3806, 3807, 3817, 3818, 3987, 4053, 4638, 4964, 5478, 6439, 6458, 6589, 6648, 6796, 6808
Mehdī: 6453, 6455, 6456, 6478, 6482, 6488, 6489, 6666, 6800, 6801
Mekke: 1247, 1274, 1326, 1341, 1342, 2105, 2107, 2327, 2437, 2454, 2493, 2530, 2538, 2539, 2547, 2552, 2554, 2633, 2786, 3583, 3591, 3695, 3899, 3901, 3902, 3992, 3994, 4007, 4246, 4348, 4424, 4444, 4446, 4451, 4461, 4475, 4477, 4516, 4537, 4619, 4964, 6511, 6589, 6648, 6721, 6722, 6732, 6805
Melşā: 1000
Merrīḫ: 469
Merve: 2116, 2506, 3856, 6272
Meryem: 2888, 10502, 10504
Meşābīḥ: 4170
Mescidü'l-Aḳṣā/Mescid-i Aḳṣā: 3140, 6273
Mesīḥ: 2932, 6259
Meymūne: 1594
Me꜀vā: 725, 876, 6090, 7324, 10988, 10989
Mışr: 1328, 2389, 2873, 5274, 6002, 6808
Mışrī [Niyâzî]**:** 11621
Mīḫā꜀īl: 966
Mīkā꜀īl: 638, 639, 647, 667, 672, 1264, 1518, 1596, 1948, 2019, 2348, 2513, 2564, 2709, 2859, 3111, 3185, 4260, 4337, 5277, 6239, 6874, 6877, 6981, 6990, 7019, 8364
Mīnā: 4606
Muġīre: 5992
Muhācir: 3806, 3808, 4024
Muḥammed [İmâm]**:** 10185
Muḥammed [Hz. Ebû Bekir'in oğlu]**:** 6003
Muḥammed: 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 65, 70, 72, 176, 289, 312, 325, 334, 341, 352, 353, 361, 365, 366, 367, 368, 379, 409, 415, 416, 428, 430, 449, 461, 494, 496, 506, 534, 535, 562, 568, 581, 582, 614, 644, 676, 708, 745, 762, 772, 800, 889, 900, 952, 1036, 1039, 1297, 1304, 1306, 1578, 1628, 1629, 1631, 1662, 1868, 1871, 1872, 1879, 1880, 1887, 1958, 2131, 2134, 2135, 2136, 2161, 2163, 2164, 2176, 2248, 2264, 2283, 2313, 2322, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2335, 2361, 2375, 2383, 2385, 2390, 2391, 2393, 2395, 2401, 2405, 2410, 2430, 2436, 2442, 2450, 2453, 2475, 2476, 2479, 2496, 2500, 2507, 2508, 2518, 2544, 2556, 2561, 2575, 2592, 2610, 2613, 2626, 2629, 2640, 2665, 2670, 2679, 2682, 2710, 2714, 2717, 2726, 2756, 2792, 2794, 2824, 2830, 2833, 2840, 2875, 2907, 3060, 3098, 3110, 3119, 3130, 3136, 3146, 3147,

3174, 3207, 3209, 3221, 3244, 3250, 3271, 3285, 3300, 3323, 3359, 3375, 3549, 3581, 3607, 3637, 3652, 3699, 3752, 3754, 3839, 3932, 3947, 4000, 4061, 4080, 4121, 4320, 4327, 4330, 4365, 4578, 4614, 4650, 4684, 4723, 4757, 4794, 4831, 4867, 4904, 4910, 4987, 5020, 5081, 5508, 5632, 5650, 5667, 5841, 6076, 6105, 6217, 6261, 6316, 6983, 6984, 7203, 7398, 7404, 7407, 7467, 7499, 7566, 7581, 7682, 7763, 8073, 8253, 8398, 8400, 8468, 8483, 8550, 8859, 9844, 9858, 9860, 9866, 9867, 9868, 9870, 9930, 9936, 9946, 9947, 9971, 9972, 9974, 9989, 10002, 11015, 11233, 11351, 11670

Muḥammediyye: 140, 142, 147, 167, 11745, 11768

Muḳātil: 926, 1550, 4076, 5008, 10794

Murādī: 6026, 6034, 6037, 6041

Murteżā [Hz. Ali]**:** 105, 6262

Mūsā/Mūsī: 2390, 2487, 2624, 3154, 3155, 3242, 3275, 3281, 3344, 3350, 3853, 4116, 5704, 5835, 5838, 5841, 5842, 5844, 6020, 6745, 7396, 7460, 7461, 8627, 10203, 10988, 11062

Mūsi-bni ᶜİmrān: 7583

Muṣṭafā: 43, 70, 105, 339, 361, 409, 449, 455, 461, 494, 499, 535, 543, 561, 568, 580, 582, 602, 809, 856, 866, 869, 898, 916, 1219, 1665, 2483, 2729, 2776, 2836, 2864, 2890, 2905, 3016, 3041, 3049, 3067, 3117, 3237, 3249, 3516, 3540, 3653, 3842, 3991, 4104, 4119, 4154, 4155, 4194, 4231, 4248, 4265, 4305, 4340, 4440, 4515, 4538, 4546, 4670, 4821, 4823, 4919, 5020, 5096, 5507, 5637, 5667, 5680, 5694, 5696, 5699, 5706, 6060, 6124, 6134, 6221, 6225, 6261, 6262, 6291, 6378, 7137, 7305, 7404, 7474, 7529, 7610, 7731, 7994, 8141, 8379, 8404, 8477, 8480, 8483, 8484, 8486, 8488, 8504, 8596, 8650, 8910, 9122, 9358, 9468, 9743, 9962, 10429, 10791, 11053, 11350, 11361, 11439, 11488, 11602, 11664, 11691

Muṣṭalaḳ: 4245

Muᶜāviye: 5892

Muᶜāẕ: 5786, 6784, 7098, 7355

Mücāhid: 6953, 7486, 8268, 9143

Müşīre: 9581

Müslim: 2957, 4049, 9613, 10114, 10124, 10130, 10133, 10141, 10142

Müslimān: 10136

Müslimīn: 8119, 10109, 10129

Müsülmān: 2241, 2337, 2694, 2803, 2805, 2808, 2810, 2814, 2822, 2837, 2838, 2851, 3602, 3644, 3688, 3930, 3986, 4275, 4450, 4452, 4475, 4489, 4535, 6435, 6443, 6444, 6495, 6671, 6681, 6684, 6713, 7643, 7826, 9063, 10047, 10134

Müşterī: 468

Müzdelife: 4581

N

Nācī: 3631, 3644, 3645

Nāmūs/Nāmūs-ı Ekber [Cebrail AS]**:** 2678, 2684, 2781

Naşārā: 1146, 2801, 3124, 3343, 4612, 8997

Naşrānī: 6633, 8835

Naᶜīm: 724, 879, 5654, 10983

Necm-i Ṭāyī/Ṭāyī: 5439, 11622

Nehyel: 6712

Nemrūd: 68, 2386, 2387, 6250

Nevāvī: 7413

Nihāvend: 7638

Nīl: 3171, 5455

Nūḥ: 1075, 1083, 2382, 2484, 2621, 3339, 4114, 5328, 6071, 6249, 6687, 7448, 7450, 7529, 7568, 7570, 7575, 8075, 8076, 10982, 10984

Nuᶜmān [deresi]**:** 1247, 1274

O

ᶜOşmān ibni ᶜAffān: 102, 2812, 5475, 5998

ᶜOşmān: 4427, 4438, 5065, 5690, 5891, 5895, 6007, 6015, 6018, 6078, 6267, 7353, 7642, 7644, 9763, 10441, 11593

Ö

ᶜÖmer ibni Hişām: 2823

ᶜÖmer/ᶜÖmmer/ᶜÖmmer ibni Ḫaṭṭāb/ Ḫaṭṭāb oğlı/İbni Ḫaṭṭāb: 96, 97, 2821, 2822, 2825, 2827, 2828, 2834, 2846, 2849, 2855, 2857, 2858, 2860, 4023, 4036, 4172, 4598, 5065, 5183, 5196, 5198, 5481, 5483, 5503, 5515, 5521, 5580, 5581, 5583, 5891, 5980, 5983, 5992, 5996, 5998, 6078, 6267, 6557, 6561, 6779, 6799, 7352, 7387, 7390, 7637, 9763, 10440, 11592

R

Raḫīḳ: 767, 1300, 6236, 10621, 10623

Refīᶜā: 960

Refrāyil: 976

Refref: 56, 603, 3188

Reh-nümā: 11331, 11332, 11737

Reḳbā: 973

Retḳā: 970

Revḥā: 3308

Reyḥāne: 2887

Rıḍvān: 2450, 2461, 2514, 3855, 4747, 4951, 5327, 6214, 6235, 6939, 6984, 7365, 7366, 7531, 7736, 7738, 9406, 9443, 9454, 9460, 9532, 9563, 9567, 9571, 9575, 11433, 11509, 11549, 11632

Rūḥu'llāh/Rūḥ [Hz. Îsâ]**:** 7528, 10993

Rūḥü'l-Emīn [Cebrail AS]**:** 674

Ruḳıyye: 2632

Rūm: 6432, 6441, 6444, 6463, 6811

Rūmī: 6435

S

Şafā: 2116, 2505, 2506, 3856, 6272, 6733

Şafī [Hz. Âdem]**:** 2324, 3528, 7528

Şāḥib-i Fīl: 2419

Sāhire: 7166, 7167

Şāliḥ: 2485, 6072, 6256, 10202

Şanᶜā: 4360, 5249, 10754

Sāre: 2887

Saṭīḥ: 2407

Sāve: 2530

Saᶜd ibni ᶜUbāde: 3688

Saᶜid ibni Ebī Vaḳḳāṣ/Saᶜdi-bni Vaḳḳāṣ/Saᶜd-i Vaḳḳāṣ: 2813, 2862, 4334
Saᶜīd: 2814, 2863
Saᶜīr: 1146, 8317, 8997
Ṣaᶜūd: 9313
Sebᶜa'l-Meşānī: 2758, 3352, 4697, 4921
Sehl-i Ṣıfāhānī: 3291
Seḳar: 1140, 6914, 8993
Selmān: 4351, 5139, 5889, 9765, 9767
Selsebīl: 765, 1300, 4747, 9361, 10599, 10605, 10608, 10764, 11550
Serendīb: 1786
Şıddīḳ: 91, 2809, 2858, 3298, 3299, 5065, 5221, 5689, 5960, 7635
Şıfāhān: 1794
Siccīn: 1004
Sidre [-i Müntehā]**:** 925, 926, 928, 3166, 3172, 3187, 6237
Sikender: 3611
Şuheyb: 9682, 11488
Şulḥa: 1001
Süddī: 1124
Süfyān: 10177
Süheyl: 4644
Süleymān: 2393, 2489, 3347, 4085, 4086, 4501, 6258, 6744, 8821, 9515, 10204
Sürāḳa: 3791, 3793
Şüreyyā: 8674
Süryānīce: 2303

Ş

Şām: 2785, 2807, 4250, 4358, 5250, 6030, 6473, 6584, 6696, 6810, 10588
Şems: 470
Şemᶜūn: 6256
Şeybe: 2505, 3702
Şeyḫ Necdī: 3697
Şeyḫ Şiblī/Şiblī: 4834, 11621
Şıḳḳ: 2407
Şīş: 2264, 2315, 2332, 2333, 2372, 2381, 2484, 6248, 7568
Şuᶜayb: 6256, 8796, 8799

T

Ṭaberye: 6696
Ṭāhā: 590, 2841
Ṭāhir: 2636, 2638
Ṭahūr: 6235, 9370
Ṭalḥa: 2814, 2862
Ṭamas: 985
Ṭāyif: 1247, 1274, 1325, 1341, 4248
Ṭayyib/Ṭayib: 2636, 2638
Tebük: 4171
Temīmdārī: 6633
Temlīd: 1167
Tenaᶜᶜum [vadisi]**:** 3311
Tesnīm: 766, 1299, 10613, 10614, 11047,
Tevrāt/Tevrīt: 1637, 2687, 2796, 3350, 3353, 3613, 4686, 4689, 5835, 5990, 7460, 7565, 7584, 11062, 11063
Ṭūbā/Ṭūbī: 798, 926, 1639, 4152, 4959, 6236, 9960, 10304, 10314, 10598, 10612, 10958, 10997, 11552
Ṭūr: 3344, 6684, 6703
Ṭūr-ı Sînā: 6812
Türk: 6809
Türkī: 146, 11714
Türkīce: 11757

U

ʿUdās: 2680

Uḥud: 4245, 4307, 4309, 4458, 9126

ʿUkkāşe/Ukāşe: 5048, 5061, 5069, 5072, 5074, 5076, 5080, 5082, 5085, 5092

ʿUkkāze: 3680

Urayḳaṭ oġlı ʿAbdu'llāh: 3789

ʿUtbe: 3699

ʿUzeyr: 10205

Ü

Ümeyye Cāmiʿi: 6653

Ümme Hānī: 3084

Ümmü Gülşūm: 2632

Ümmü Ḥabībe: 10905

Ümmü Selme [Seleme]**:** 4180

V

Varḳa: 2677, 2681, 2682

Vehb ibni Münebbih: 7684

Velīd [b. Muğîre]**:** 9678

Vesīle: 723, 796, 810, 872, 10301, 10640, 11015

Y

Yāfeş: 6687

Yahūdī/Yahūd: 1144, 3123, 3921, 3931, 4046, 4058, 4075, 4612, 6525, 6534, 6544, 6586, 8835, 8996

Yaḥyā: 2491, 3152, 6259, 8802, 10223

Yāsīn: 590, 3719, 3849, 4740, 4741, 4746

Yazıcıoğlı Muḥammed: 135, 11776

Yaʿḳūb: 2486

Yaʿzüb ibni Ḳaḥṭān: 2304

Yehmūş: 1105

Yemen: 1328, 4360, 5250, 5274, 6809, 10588

Yeşrib: 3900, 3901, 3906, 3907, 3988

Yezīd: 6031, 6032, 6062

Yeʾcūc ü Meʾcūc: 6685, 7193

Yeʾcūc: 6518

Yūnus: 2488, 3348, 10205

Yūsuf [Kastamonulu]**:** 179, 608, 2473, 3669, 3863, 4915, 4939, 5658, 5686, 6289, 8040, 8647, 11134, 11681, 11817

Yūsuf: 2389, 2486, 2888, 2932, 3152, 6253, 8801, 9515

Yūşaʿ: 2486, 6256

Z

Ẕebīḥ [Hz. İsmail]**:** 6251

Zebūr: 2796, 3346, 4686, 4689, 7565, 11064, 11065

Zehrā: 108, 5908, 5942, 9767, 9783, 9787

Zehre: 10542

Ẕekkeriyā/Ẕekeryā: 2490, 6259

Zengī: 6810

Zennād: 10180

Zerḳā: 2407

Zeyd ibni Eslem: 8571

Zeyd oġlı ʿAbdu'llāh: 4039

Zeyd: 5892

Zeydi-bni Ḥāriş: 2811

Zeyneb: 2632, 4396

Zuḥal: 467

Ẕü'l-ḳarneyn: 2394, 6689

Zübeyr: 2813, 2862, 6535

Zühre: 471

EK: MUHAMMEDİYE NÜSHALARININ İLK VE SON SAYFALARININ FOTOĞRAFLARI

Resim 1: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi No. TY 570 (İÜ), 1b-2a sayfaları

Resim 2: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi No. TY 570 (İÜ), 383b-384a sayfaları

Resim 3: Millî Kütüphane Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu No. 03 Gedik 17681 (AG), 1b-2a sayfaları

Resim 4: Millî Kütüphane Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu No. 03 Gedik 17681 (AG), 337b-338a sayfaları

Resim 5: Süleymaniye Kütüphanesi Ömer İşbilir Koleksiyonu No. 5 (SK),1b-2a sayfaları

Resim 6: Süleymaniye Kütüphanesi Ömer İşbilir Koleksiyonu No. 5 (SK), 324b-325a sayfaları

Resim 7: Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi No. 3565 (BY), 1b-2a sayfaları

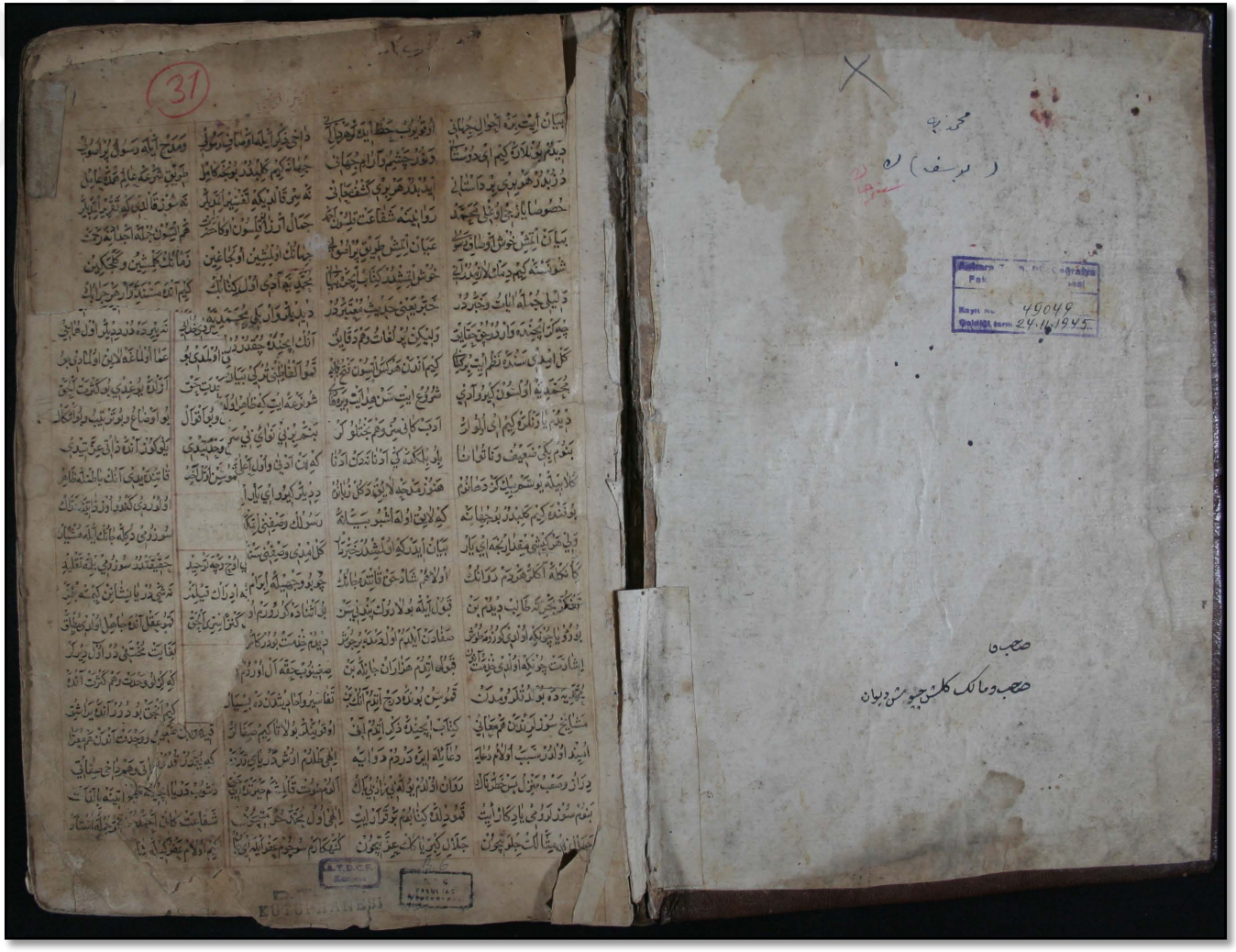
Resim 8: Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi No. 3565 (BY), 364b sayfası

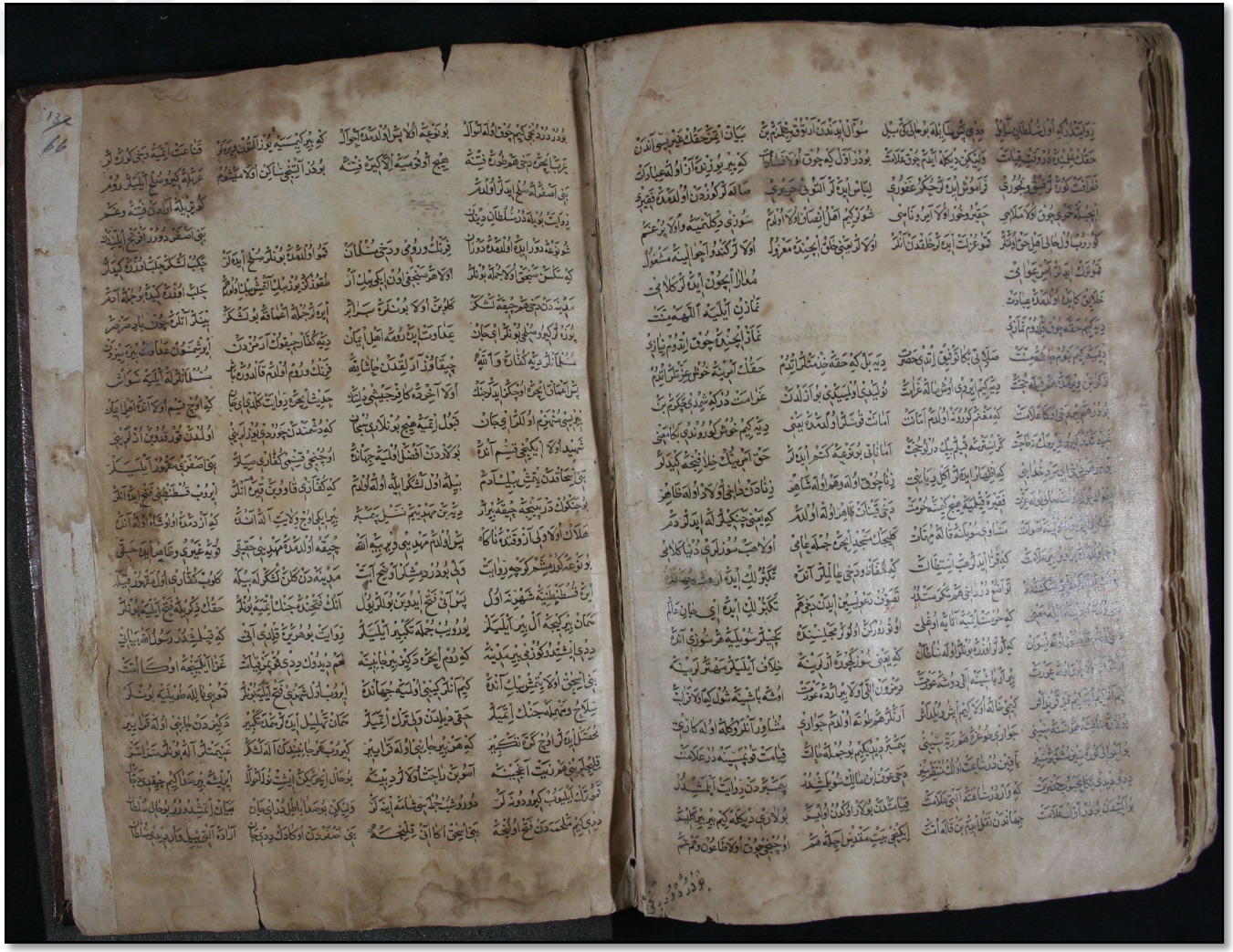
Resim 9: Millî Kütüphane No. B 1137 (MK), 1a sayfası

Resim 10: Millî Kütüphane No. B 1137 (MK), 334b-335a sayfaları

Resim 11: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi Üniversite B Koleksiyonu No. 6 (AÜ), 1a sayfası

Resim 12: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi Üniversite B Koleksiyonu No. 6 (AÜ), 65b-66a sayfaları

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü
ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Ahmet KAVAKLIYAZI
Doğum Yeri:	Konya
Doğum Tarihi:	18.11.1984
Medeni Durumu:	Evli

Öğrenim Durumu

Derece:	**Okulun Adı:**
İlköğretim:	Derbent İlköğretim Okulu
Ortaöğretim:	-
Lise:	Derbent Çok Programlı Lisesi
Lisans:	Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü
Yüksek Lisans:	Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı
İlgi Alanları:	Klasik Türk Edebiyatı, Yazma Eserler, Hat Sanatı, Bilgisayar - Bilişim
Hâlen Yaptığı İş:	Selçuk Ü. Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Böl. – Araştırma Görevlisi
İş Deneyimi: (Doldurulması isteğe bağlı)	MEB – Türkçe Öğretmeni (2006-2014)
Aldığı Ödüller: (Doldurulması isteğe bağlı)	-
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar: (Doldurulması isteğe bağlı)	Doç. Dr. Semra TUNÇ (Selçuk Ü.) Dr. Öğr. Üyesi Erol ÇÖM (Selçuk Ü.) Dr. Öğr. Üyesi Nurgül SUCU (Selçuk Ü.)
Tel:	+ 90 530 435 16 87
E-mail:	akavakliyazi@gmail.com
Adres:	Dede Korkut Mah. Eserler Sok. Raykent Sit. No: 19/3 Meram/KONYA